Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

SCRIPTVM

D. THOMAE AQVINATIS

DOCTORIS ANGELICI,

IN SECVNDVM LIBRVM SENTENTIARVM

MAGISTRI PETRI LOMBARDI

Cuius Diſtinctiones, ac Quæſtiones
ſequens Index oſtendit.

ROMAE M. D. LXX.

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX DISTINCTIONVM

ET PARTITIONVM SECVNDI LIBRI SENTENTIARVM MAGISTRI PETRI LOMBARDI.

DISTINCTIO PRIMA.

Num esse rerum principium ostendit non plura, vt quidam putauerunt. folio. 1
Quòd hæc verba, facere & agere, non dicuntur de Deo secundum eam rationem qua dicuntur de creaturis. 3
Quare rationalis creatura facta sit. 5
Quare creatus sit homo vel angelus. 6
Ad quid creata sit rationalis creatura. 6
Breuissima responsio cum quæritur, quare vel ad quid facta sit rationalis creatura. 6
Sicut factus est homo, vt Deo seruiret, sic mundus vt seruiret homini. 6
Quomodo aliquando dicitur in scriptura homo factus est propter reparationem angelici casus. 6
Quare sit homo institutus, scilicet vt anima sit vnita corpori. 7
Post sacramentum Trinitatis, de creatura tripartita est agendum, & prius de digniori, idest angelica. 7

DISTINCTIO II.

Quæ consideranda sunt de angelis. 7
Quando facti sunt angeli prius dicit, in quo videntur sibi obuiare authoritates. 8
Quôd simul creata fuerit corporalis & spiritualis creatura. 9
Quòd nihil factum est ante cælum & terram, nec etiam tempus, cum tempore enim creata sunt, sed non ex tempore. 9
Quòd simul cum tempore & cũ mundo cæpit corporalis & spiritualis creatura. 9
Vtrum angeli mox creati fuerunt in empyreo, s. quòd statim vt factum est, angelis fuit repletũ. 9
Quòd simul creata est visibilium rerum materia, & inuisibilium natura, & vtraque informis secundum aliquid, & formata secundũ aliquid. 9
Quomodo dicat lucifer secundum Isaiam, Ascendam in cælum &c. 10

DIISTINCTO III.

Quales facti fuerint angeli, & quód quatuor eis attributa sunt, in ipso initio suę conditionis. 10
An omnes fuerũt æquales angeli in tribus, scilicet in essentia, in sapientia, in libertate arbitrij. 11
Dicit quòd differentes fuerunt in illis. 12
Quæ communia & æqualia habuerunt angeli. 13
An boni vel mali, iusti vel iniusti, creati sunt angeli, & an aliqua mora fuerit inter creationem & lapsum. 13
Opinio quorumdam dicentium angelos in malitia creatos, & sine omni mora fuisse. 13
Aliorum sententia probabilis, qui dicunt omnes angelos creatos esse bonos, & aliquam fuisse morulam inter creationem, & casum. 14
Probationem Augu. contra illos inducit, qui dicũt angelos factos malos, & verba etiam Iob determinat, quæ illi pro se inducebant. 15
Quomodo intelligenda sint verba domini præmissa, disserit, euidenter tradens angelos esse creatos bonos, & post creationem cecidisse. 15
Quòd triplex fuit in angelis sapientia ante casum, vel confirmationem. 16
An aliquam Dei habuerint dilectionem, vel sui inuicem. 16

DISTINCTIO IIII.

An pfectos, & bonos creauit Deus angelos, an miseros, & imperfectos. 16
Quòd opinando hæc dixerit, nõ asserendo, s. quòd angeli, qui pstiterunt, præscij fuerint sui boni. 17
Summa colligitur prædictorum, cõfirmans omnes angelos ante confirmationem, vel ipsum non fuisse beatos, nisi quis beatitudinem accipiat illum statum innocentiæ. 17
Responsio ad id quod quærebatur, an angeli essent creati pfecti, an imperfecti, & dicitur, quòd perfecti fuerunt secundum aliquid, & imperfecti secundum aliquid. 17
Quòd tribus modis dicitur perfectum, secundum tempus, secundum naturam, & vniuersaliter perfectum. 17

DISTINCTIO V.

De confirmatione, & cõuersione stantium, & auersione, & lapsu cadentium. 18
De libero arbitrio breuiter tangit quid sit. 18
Post creationem aliquid datum est stantibus, per quod conuerterẽtur, nec merito aliquo, sed gratia cooperante. 18
Qua gratia indigebat angelus, & qua non. 19
An sit imputandum illis quòd auersi sunt. 19
Qua culpa, gratia nõ est data eis qui ceciderũt. 19
Quòd angeli in ipsa confirmatione beati fuerunt, sed vtrum eam meruerint per gratiam tunc sibi datam, ambiguum est, de hoc enim diuersi diuersa sentiunt. 19

DISTINCTIO VI.

Quòd de maioribus, & de minoribus quidem ceciderunt, inter quos vnus fuit celsior, scilicet lucifer. 20
Vnde, & quo deiectus fuit merito suæ superbiæ. 20
Quòd non est concessum eis habitare in cælo, vel in terra. 21
Quòd dæmones alij aliis præsunt & habent etiam alias prælationes. 21
An omnes dęmones sint in hoc aere caliginoso, an aliqui sint in inferno. 21
Quidam putant luciferum in inferno religatum ex quo tentauit Christũ, & victus est, quẽ primũ hominem tentasse et vicisse dicunt. 21

Quod lucifer modo non habet potestatem, quam habebit tempore antichristi. 22
Quòd dæmones semel victi a sanctis, non accedunt amplius ad alios. 22

DISTINCTIO VII.

Quòd boni angeli sint a Deo confirmati per gratiam, vt peccare nõ possint, & mali ita obdurati in malo, vt bene uiuere nequeant. 22
Quòd vtrique liberum arbitrium habent, nec tamen ad vtrumque flecti possunt. 23
Quòd boni post confirmationem liberius habent arbitrium quàm ante. 23
Quòd post confirmationem angeli non possunt ex natura peccare sicut ante, non quòd debilitatũ sit eorum arbitrium, sed confirmatum. 24
Quòd mali angeli viuacem sensum non perdiderunt, & quibus modis sciant. 24
Quòd magicæ artes virtute, & scientia diaboli valent, quæ virtus & scientia, est ei data a deo, vel ad fallendum malos, vel ad mouẽdum, vel exercendum bonos. 24
Quòd nõ sunt creatores, licet per eos Magi ranas, & alia fecerunt, sed solus Deus. 25
Sicut parentes non dicũtur creatores filiorum, nec agricolæ frugum, ita nec boni angeli, nec mali, & si per eorum ministerium fiant creaturæ. 25
Sicut iustificationem mentis, ita creationem rerũ solus Deus operatur, licet creatura exterius seruiat. 25
Quòd angeli mali multa possunt per naturæ vigorem, quæ non possunt propter Dei, vel bonorum angelorum prohibitionem, idest qui non permittuntur. 25

DISTINCTIO VIII.

Vtrum angeli omnes corporei sint, quod quibusdã visum est, quibus August. consentire videtur, dicens: omnes angelos ante casum habuisse corpora tenuia, & spiritualia, sed in casu mutata in deterius malorũ corpa, vt in eis possent pati. 26
Quòd Deus in corporalibus illis antiquis formis apparuit. 27
Quòd Deus in specie qua Deus est, numquã mortalibus apparuit. 28
Vtrum dæmones intrent corpora hominũ substantialiter, & illabantur cordibus, an id per effectum dicatur. 28

DISTINCTIO IX.

De ordine, distinctione & quot sint, & quid sint. 28
Quid appelletur ordo, & quæ sit ratio nominis cuiusque. 28
Quòd hæc nomina non propter se, sed propter nos eis data sunt, quæ sumpta sunt a donis gratiæ, quæ non habent singulariter, sed excellenter, & a præcipuis nominantur. 29
Vtrum hi ordines ab initio creationis ita distincti fuerint. 30
Vtrum oẽs angeli eiusdem ordinis sint æquales. 31
Quomodo dicat scriptura decimum ordinem ex hominibus compleri, cum non sint nisi nouem ordines angelorum. 31
Quòd homines assumuntur iuxta numerum stantium non lapsorum. 31
Quòd quidam putant, secundum numerum lapsorum angelorum, homines reparandos. 32

DISTINCTIO X.

An omnes spiritus cælestes mittãtur, & ponit duas opiniones & authoritates quibus innituntur. 32
Quòd si omnes mittantur, cur vnus tantum ordo nomine angelorum censetur. 33
Putant quidam Michaelem, Gabrielem, & Raphaelem de superiori ordine fuisse, & sunt hæc nomina spirituum non ordinum. 33
Quomodo determinent premissas authoritates, quæ videntur aduersari qui dicunt omnes angelos mitti. 33
Quos alii dicunt mitti, & quos dicunt non mitti cum determinatione authoritatum, quæ videntur sibi aduersari. 34

DISTINCTIO XI.

Quòd quæque anima habet angelũ bonum ad sui custodiam delegatum, & malum ad exercitiũ. 34
Vtrum singulis hominibus, singuli angeli an pluribus vnus sit deputatus. 35
Confirmat vnum angelum pluribus hominibus deputari, siue simul, siue diuersis temporibus. 35

DISTINCTIO XII.

Vtrum angeli proficiant in merito vel in præmio, vsque ad iudicium. 36
Aliorum opinio, qui dicunt angelos in quibusdam prædictorum non profecisse. 37
Quòd quædam authoritates videtur obuiare probabiliori sententiæ. 38

DISTINCTIO XIII.

De distinctione operum sex dierum. 38
Quòd sancti tractatores videntur super hoc, quasi aduersa tradidisse aliis dicentibus omnia simul facta in materia, & forma aliis per interualla temporum. 39
Quòd per interualla temporis, res corporales conditæ sunt. 39
Quo sensu tenebræ dicantur non esse aliquid, & quo dicantur esse aliquid. 40
Duo consideranda sunt, quare illa materia confusa sit dicta informis, & vbi ad esse prodit, quantumcunque in altitudinem ascenderit. 40
De quatuor modis diuinæ operationis. 41

DISTINCTIO XIIII.

Quæ prima fuerit distinctionis operatio. 41
Qualis fuerit lux illa, spiritualis, an corporalis. 42
Quòd lux illa facta est, vbi Sol apparet, quæ inter aquas lucere poterat. 42
Quòd dies diuersis modis accipitur. 43
De naturali ordine computationis sex dierum, & de illo qui pro mysterio introductus est. 43
Cur Sol factus est, si lux illa sufficiebat. 43
Quomodo recipiendum est qd dicitur pater operari in filio, vel per filium, vel in spũ sancto. 44

DISTINCTIO XIIII.

De opere secũdæ diei, qua factũ est firmamentũ. 44
Alii putant cœlum esse igneæ naturæ quibus consentit Augustinus. 45
Quales sint aquæ, & quæ sit figura firmamenti. 45
Quare tacuit scriptura de opere secundæ diei, qd in aliis dixit. 46
De opere tertiæ diei, quando aquæ congregatæ sunt in vnum locum. 45
Quomodo omnes sunt in vnum locum congregatæ, cum multa sint maria & flumina. 45

DISTINCTIO XV.

De opere quartæ diei, qñ facta sunt luminaria. 47
Ante alia de ornatu cæli agitur sicut prius factum est. 47
De opere quintę diei quando creauit Deus ex aquis, volatilia & natatilia. 47
De opere sextę diei, quando creata sunt animalia & reptilia terræ. 47
Vtrum post peccatum venenosa animalia noxia facta fuerint, an propter peccatum nocere cæperint prius facta innoxia. 48
Vtrum minuta animalia tunc creata fuerint. 48
Quare post omnia factus est homo. 48
Quomodo intelligendum sit Deum requieuisse ab omni opere suo. 49
Qualiter accipiendum sit quod Deus dicitur complesse opus suum septimo die, cum tunc requieuit ab omni opere suo. 49
Quæ sit sanctificatio, & benedictio septimi diei. 50

DISTINCTIO XVI.

De hominis creatione, vbi considerandum est, quare creatus sit homo, & qualiter sit institutus. q̃ duo supratractata sunt, & qualis factus & qualiter lapsus, postremo quomodo sit reparatus. 51
Quòd imago, & similitudo hic a diuersis accipitur varie, a quibusdã increata, ab aliis creata, & increata vel essentia trinitatis vel pater, vel filius, & spiritussanctus. 51
Opinio eorum qui putauerunt filium per imaginẽ, & similitudinem hic accipi. 51
Neque horum sententiam approbat, sed imaginem, & similitudinem Dei in homine quærendã & considerandam docet, vt imago & similitudo creata intelligatur. 52
Quare homo dicitur imago & ad imaginẽ, filius vero imago, & non ad imaginem. 52

DISTINCTIO XVII.

De creatione animę, vtrum de aliquo facta sit, vel non, & quando facta, & quam gratiam habuerit in creatione. 53
Queritur quando facta sit anima an ante corpus, an in corpore. 53
In qua ætate Deus hominem fecerit, in ætate virili factus est homo, secũdum superiores causas. 53
Quòd homo extra paradisum creatus, in paradiso sit positus, & quare id factum sit. 54
De lignis paradisi inter quę erat lignum vitæ, & lignum scientiæ boni, & mali. 56

DISTINCTIO XVIII.

Quare de latere viri, & non de alia corporis parte formata sit mulier. 57
Quare dormienti, & non vigilanti viro costa subtracta est. 58
Quòd de illa costa sine additamento extrinseco facta fuerit per Dei potentiam, sicut quinque panes in se multiplicati sunt. 58
Vtrum secundum superiores, an secundum inferiores causas, ita illa facta sit mulier. i. an ratio seminalis id haberet, vt ita fieret, an tantum vt illa fieri posit, sed vt sic fieret in Deo tantum esset causa. 59
De anima mulieris, quod non est ex anima viri, vt qdã putauerũt, dicẽtes aias esse ex traduce. 60

DISTINCTIO XIX.

De primo hominis statu ante peccatum, scilicet qualis fuerit secundũ corpus & secũdũ aiam. 60
Vtrum immortalitas quam habuit ante peccatum esset de conditione naturæ, an ex gratiæ beneficio. 61
Si non foret præceptum, vt de illo ligno ederet, & aliis, & nõ illo vteretur. an posset nõ mori. 62
Quæstio Aug. qũo immortalis factus sit homo. 62
Quòd ex prædictis consequi videtur, hominem de natura suæ conditionis aliquo modo fuisse immortalem, sed non omnino fieret immortalis, nisi participato ligno vitæ. 63

DISTINCTIO XX.

De modo procreationis filiorum si nõ peccassent, & quales nascerentur filii. 64
Quare in paradiso non coierunt, duobus modis soluit. 64
Determinatio illius inferioris vitæ, vtrum nati filii per successiones, an simul omnes trãsferẽdi fuissent. 64
Quales procreassent filios, vtrum perfectam staturam, & vsum membrorum habentes, qualis primus homo fuit conditus. 65
Quibusdam non absurde placuit, quòd filii, parui nascerentur, & per accessum temporis in statura & in aliis sicut nunc proficerent, quod non esset vitio imputandum. 65
Vtrum sicut statura corporis, ita & sensu mentis paruuli nascerentur, & per accessum temporis proficerent in sensu & notitia veritatis, an mox nati in his perfecti essent. 66
De hominis translatione in meliorẽ statum, & de duobus bonis altero hic dato altero ꝓmisso. 66

DISTINCTIO XXI.

De inuidia diaboli qua ad hominem tentandum accessit. 67
Quare in aliena forma venit. 67
De modo tentationis. 68
De versutia diaboli, qui vt facilius persuaderet, malum remouit, & bonũ in pollicito duplicauit. 68
De duplici tentationis specie. 68
Quare homo non angelus sit redemptus. 69
Quòd non soli viro præceptum fuit datum. 69

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto Biblioteca

DISTINCTIO XXII.

Quòd aliter locutus est diabolus in muliere quàm in serpente. 70
Obiectio contra illos qui dicunt elationem præcessisse in mente. 70
Quæ fuit elatio mulieris. 70
Quę fuit elatio viri: an crediderit, & voluerit quod mulier. 71
Quis plus peccauit Adam uel Eua. 71
Quòd prædictæ sententiæ aduersari videtur. 71
Quorundam sententia quòd Adam ambierit esse vt Deus, sed non credidit esse possibile. 72
De triplici ignorantia, quæ excusat, & quæ non. 72
Vnde processerit consensus illius peccati, cum natura hominis esset incorrupta. 72

DISTINCTIO XXIII.

Quare Deus permiserit hominem tentari, sciens eum esse casurum. 72
Quòd triplicem cognitionem habuit ante lapsũ, scilicet rerum propter se factarum, & creatoris, & su[illegible] 73
De cognitione creatoris. 74
De sui cognitione. 74
Vtrum homo præscius fuerit eorum quæ sibi futura erant. 74

DISTINCTIO XXIIII.

De gratia hominis, & potentia ante peccatum. 75
Qualis fuerit illa rectitudo & bonitas voluntatis, in qua creatus est. 75
De adiutorio homini in creatione dato, quo stare poterat. 75
Quòd bruta animalia non habent liberũ arbitriũ, sed appetitum sensualitatis. 76
Quòd talis est ordo peccãdi vel cedendi in nobis, qualis fuit in primis hominibus. 76
Qualiter p illa tria in nobis cõsumetur tentatio. 77
Repetitio summam perstringens. 79
Quòd sensualitas sæpe in scriptura aliter quàm supra accipitur, scilicet vt inferior portio rationis eius nomine intelligatur. 81

DISTINCTIO XXV.

Redit ad liberi arbitrii considerationem. 82
Quòd liberum arbitrium non pertinet nisi ad futurum. 82
Quòd supraposita descriptio liberi arbitrii nõ cõuenit Deo, nec his qui glorificati sunt. 82
Qualiter in Deo accipitur liberum arbitrium. 82
Quòd angeli & sancti, qui iam beati sunt, libero arbitrio non carent. 82
De libertatis arbitrii differentia secundum diuersa tempora. 82
De quatuor statibus liberi arbitrii in homine. 82
De corruptione liberi arbitrii per peccatum. 83
De tribus modis libertatis arbitrii. 83
Quæstio de libertate ad malum, an sit ipsa libertas liberi arbitrii, an alia. 84
Quæstio alia de libertate ad bonum, an ipsa sit libertas liberi arbitrii, vel non. 84
Certa determinatio vtriusque quæstionis, qua dicitur libertas ad bonum & ad malum, esse libertas arbitrii. 84
De libertate a miseria. 84
De libertate quæ fit ex gratia & quæ ex natura. 84

DISTINCTIO XXVI.

De gratia operante & cooperante. 85
Quòd bona voluntas comitatur gratiam. 85
Quæ sit gratia voluntatem præueniens, scilicet fides cum dilectione. 86
Quòd voluntas bona quæ præuenitur gratia, quædam Dei dona præuenit. 87
Quæ prædictis videntur contraria, scilicet quòd videtur dici fidem esse ex voluntate. 87
Quæ adhuc addit, quæ grauiorem faciunt quæstionem, s. quòd cogitatio boni præcedit fidem. 88
De illa cogitatione boni, quæ præcedit fidem plene disseritur. 88
Vtrum vna eademque sit gratia quæ dicitur gratia operans, & cooperans. 88

DISTINCTIO XXVII.

Quid sit ipsa, & qũo mereatur augeri quæritur. 89
In quibus bonis sit liberum arbitrium. 89
De virtute quid sit, & quid actus eius. 90
De fide itidem dicit quòd non est ex homine, sed ex Deo tantum. 90
De gratia quæ liberat voluntatem, quæ si virtus est: virtus non est ex libr. arbi. & sic non est motus mentis. 90
Quo sensu dicantur ex gratia incipere bona merita, & de qua gratia hoc intelligatur. 91
Quód bona voluntas gratiæ principaliter est, & etiam gratia est, sicut & omne bonũ meritũ. 91
Ex qua ratione dicitur fides mereri iustificationẽ & alia. 91
De muneribus virtutum, & de gratia quæ non est, sed facit meritum. 91
Quòd idem est vsus virtutis, & liberi arbitrii, sed virtutis principaliter. 91
Aliorum sententia hic ostenditur, qui dicunt virtutes esse bonos vsus lib. arbitrii, i. actus mentis. 92

DISTINCTIO XXVIII.

Prædicta repetit, vt alia addat, diffinitam assertionem ponens de gratia, & libero arbitrio contra Pelagianos. 92
Ponit ea quibus suum confirmant errorem, verbis Augustini contra ipsum vtentes. 93
Testimonio Hieronymi astruit, quid tenendum sit de gratia, & libero arbitrio, vbi triplex hæresis inducitur, s. Iouiniani, Manichæi, & Pelagii.

DISTINCTIO XXIX.

Vtrum homo ante peccatum eguerit gratia operante & cooperante, & quòd operante & cooperante gratia eguerit, sed operante non eguit secundum omnem modũ, quo ipsa operatur. 95
Quòd homo ante lapsum virtutes habuerit. 95
De eiectione hominis de paradiso. 96
Quomodo intelligendum sit illud, Ne sumat de ligno vitæ & comedat, & viuat in æternum. 96
De flammeo gladio ante paradisum posito. 97

An

An hõ ante peccatũ comederit de ligno vitæ. 97
Quare non sunt facti immortales, si comederunt de ligno vitæ. 9

DISTINCTIO XXX.

Quòd p Adã, pctũ & pæna trãsiuit in posteros. 97
Vtrũ illud peccatũ fuerit originale, an actuale. 98
Illud ẽ peccatũ originale, qd trãsit in posteros. 98
Quid sit peccatum originale inquiritur. 98
Quód originale peccatum culpa sit, authoritatib' probat. 99
Quid sit quod dicitur originale peccatum, scilicet fomes peccati, idest concupiscentia. 99
Quid nomine concupiscentiæ intelligitur, quę dicitur fomes peccati. 100
Quòd sit peccatum in quo omnes peccauerunt, scilicet originale qd ex inobediẽtia ꝓcesit. 100
Ex quo sensu dictum est, Per inobedientiam vnius multos constitui peccatores. 100
Quòd peccatum originale in Adam fuit, & in nobis est. 100
Obiectio quorundam contra id quod dictum est supra, Omnes homines in Adam fuisse. 101
Responsio vbi aperitur, qualiter fuerunt in Adam secundum rationem seminalem, & quando ex eo descẽderint, scilicet propagationis lege. 101
Authoritate & ratione probatur nihil extrinsecũ conuerti in humanam substantiam, quæ ab Adam est. 102

DISTINCTIO XXXI.

Quomodo peccatum originale a parẽtibus transeat in filios, an secundum animam, an secundum carnem. 103
Prædictam opinionem damnat, & quòd ꝑ carnem traducatur peccatum dicit, & quomodo ostendit. 103
Causam corruptionis carnis ostendit, ex qua in anima peccatum fit. 103
Quòd propter corruptiones carnis, quæ est causa peccati, dicitur peccatum esse in carne. 103
De causa originalis peccati, quæ est in carne, vtrũ sit culpa an pæna. 104
Aperitur quid sit fæditas tracta ex libidine coeuntium, quæ uitium vel corruptio dici potest. 104
Inductu ostendit similium non absurde filios trahere peccatum a parentibus, ẽt mũdis dici. 104
Quare dicatur originale, dicitur cũ Epilogo. 104
Obiectio quorundam intendentium probare peccatum non traduci ex lege coitus. 105

DISTINCTIO XXXII.

Quomodo originale peccatum dimittatur in Baptismo, cum postea sit illa concupiscentia, quæ dicitur originale peccatum. 105
Quòd originale peccatum duobus modis dimittitur, scilicet extenuatione sui, & solutione reatus. 105
De fæditate quã caro ex libidine coitus contrahit, vtrum in baptismo diluatur. 106
Ex quo autore sit ila cõcupiscẽtia, deo vel alio. 107
Qua iustitia animæ mundæ ex creatione illud peccatum imputetur, cum non possit vitari. 107
Vtrũ illud peccatũ sit volũtariũ, vel necessariũ. 107
Quare Deus animã corpori coniunxit, sciens eam inde maculari, & ideo damnari. 107
An anima sit talis, qualis a Deo creatur. 108
An animæ ex creatione sint æquales in donis naturalibus. 108

DISTINCTIO XXXIII.

An peccata omnium præcedentium patrum paruuli originaliter trahant vt peccatũ Adæ. 108
Quòd in illo vno primo pctõ plura reperiũt. 109
Responsio contra illos, vbi alia peccata ostenduntur illo maiora. 110
An illud peccatũ sit primis parẽtibus dimissũ. 110
Quòd peccata parentum visitentur in filios, & ꝙ non sunt aduersa, quæ Deus dicit in Exodo & in Ezechiele. 110
Quare dixerit in tertiam & quartam generationẽ, & quare patres tantum commemorat. 111
Quomodo illud Exodi intelligi debeat secundum mysterium. 111
Per quid probetur, quòd primus motus nõ puniat æternaliter. 111

DISTINCTIO XXXIIII.

Quæ de peccato animaduertenda sint. 112
Quæ fuerit origo & causa peccati prima. 112
Quòd mala voluntas secũdaria cã fuit malorũ. 113
In qua re sit peccatum, an in bona, an in mala, & dicitur quia in bona tantum. 113
Quòd ex præmissis sequitur, scilicet quòd cum dicitur malus homo, dicitur malum bonum. 114
Quòd regula dialecticorum de contrariis fallit in his scilicet bono & malo. 114
Sententiæ illi, qua dictum est, bonum esse malum, opponitur de prophetia quæ ait. Veh his qui dicunt bonum malum. 114

DISTINCTIO XXXV.

Quid sit peccatum. 115
Diuersorum sententias de peccato ponit. 115
Vera sententia de peccato proponitur. 115
Authoritatibus probant voluntates & actus omnes esse bona inquantum sunt. 116
Quòd omnis actus inquantum est, bonus est. 116
Obiectio contra illos qui dicunt omnes actus inquantum sunt, esse bonos. 116
Vtrum malus actus, inquantum peccatum est, sit priuatio vel corruptio boni. 117
Quomodo inquantum peccatum est, possit corrumpere bonum, cum nihil sit. 117
Quòd peccatum proprie corruptio animæ est, & quomodo. 117
Qualiter homo se elongat a Deo, scilicet per dissimilitudinem quam facit peccatum. 118
An pæna sit priuatio boni. 118

DISTINCTIO XXXVI.

Quód quædam simul sunt peccata, & pæna peccati, quædam peccata & causa peccati, alia vero peccata, & causa & pæna peccati. 118
Ex prędictis quæstio oritur, scilicet, An inquantum

peccatũ

peccatum est, sit pæna peccati. 119
Quòd cum omne peccatum posit dici pæna, non tamen omne est pæna peccati. 119
Quòd non obuiat veritati, siqs dicat ipsa peccata esse pænas peccati essentialiter. 120
Aperte ostendit peccata quædam esse pænam peccati, & pænam ipsam iustam esse & a Deo. 120
De quibusdam quæ sine dubio peccata sunt, & pænæ, vt ira, & inuidia. 120
Quód verbis Augustini præmissis quædam sententia Hieronymi obuiare videtur. 121
Determinatio, contrarietatem submouens sanctorum. 121

DISTINCTIO XXXVII.

Aliorum ponit sententiam qui dicunt malos actus nullo modo esse a Deo: nec esse bonos siue in eo quod sunt: siue alio modo. 121
Qualiter determinat verba Augu. præmissa quibus ait, omne quod est, inquantũ est, bonũ esse. 122
Secundum hos res aliquæ sunt, quæ a Deo nõ sunt, quibus homines mali sunt. 122
Ex parte eorum præmissæ opponitur sententiæ in illo verbo, Deus author malorum non est. 123
Quòd de peccato non de pæna intelligitur: cum dicitur Deus, non est author mali. 123

DISTINCTIO XXXVIII.

De volũtate & eius fine, ex quo & ipsa iudicat. 124
Quòd Deus est finis omnis bonę actionis, quia charitas est, nec tantum spiritus sanctus, sed & Christus, & pater: nec hi sunt tres fines, sed vnus. 124
Quòd omnes bonæ voluntates, vnum habent finẽ, & tamen quædam bonæ diuersos fines sortiuntur. 125
De differentia voluntatis, intentionis, & finis. 126
An alia intentio sit voluntas. 126

DISTINCTIO XXXIX.

Cum voluntas sit de his, quæ naturaliter homo habet, quare peccatum fore dicatur, cum nullum aliud naturale peccatum sit. 127
Quare actus voluntatis sit peccatum, si actus aliarum potentiarum non sunt peccata. 128
Quomodo intelligendum sit illud, homo etiã qui seruus est peccati naturaliter vult bonum. 129

DISTINCTIO XL.

An ex fine omnes actus pensari debeant, vt simpliciter boni, vel mali dicantur. 130
Vtrũ omnia opera hominis, ex affectu, & fine, sint bona, vel mala. 131
Aliter Augustinus sentire videtur, qui dicit opera hominis esse bona vel mala ex intentione, & causa præter quædam, quæ per se peccata sunt. 132
Quidam dicunt hæc prædicta non posse fieri bono fine. 133

DISTINCTIO XLI.

An omnis intentio, & actio eorum qui fide carent, sit mala. 133
Quæ præmissæ obiiciuntur sententiæ ex verbis Augustini. 134
Aliorum sententia de præmissa quæstione qua quærebatur: si omnis eorum actio mala est qui fidem non habent. 134
Quòd mala voluntas, est voluntariũ peccatũ. 135

DISTINCTIO XLII.

An voluntas, & actio mala in eodẽ homine, & circa eandem rem, sint vnũ peccatũ vel plura. 135
Si peccatum ab aliquo admissum in eo sit quousq; peniteat. 137
Quibus modis dicitur in scriptura reatus. 137
De modis peccatorum qui multipliciter assignantur. 138
Quo differant delictum & peccatum. 139
De septem vitiis principalibus. 139
De superbia quæ est radix omnis mali. 140
Quo sensu vtrumque dicatur radix omnium malorum scilicet superbia, & capiditas. 140

DISTINCTIO XLIII.

De peccato in spiritum sanctum, quod dicitur etiã peccatum ad mortem. 141
Quid sit illud peccatum. 141
An omnis obstinatio, vel desperatio peccatum sit in spiritum sanctum. 141
Quòd aliter accipitur peccatum in spiritum sanctum. 142
Alia assignatio peccati in spiritum sanctum. 143

DISTINCTIO XLIIII.

De potentia peccandi, an sit homini, vel a diabolo a Deo. 144
Auctoritatibus astruit, potentiam peccandi esse a Deo. 145
An aliquando resistendum sit potestati. 146

Distinctionum & partitionum secundi libri Sententiarum, Finis.

INDEX QVAESTIONVM ET ARTICVLORVM SECVNDI LIBRI SENTENTIARVM SANCTI THOMAE.

DISTINCTIONIS PRIMAE.

QVAESTIO. I.

Vtrum sint plura prima principia. folio. 1
Vtrum a Deo possit aliquid exire per creationẽ. 2
Vtrum creare conueniat etiam alijs quàm Deo. 2
Vtrum aliquid a Deo efficiat aliquam rem. 3
Vtrum mundus sit æternus. 3
Vtrũ cõuenienter exponatur in principio Deũ creasse. i, in filio, vel in principio temporis, vel ante omnia. 5

QVAESTIO II.

Vtrum Deo competat agere propter finem. 5
Vtrum creaturæ sint propter Dei bonitatem. 6
Vtrum omnia sint facta propter hominem. 6
Vtrum anima rationalis debuit vniri corpori. 6
Vtrum anima humana tali corpori debuerit vniri. 7

DISTINCTIONIS. II.

QVAESTIO I.

Vtrum ęuum sit idem quod æternitas. 7
Vtrum æuum sit tantum vnum. 8
Vtrum duratio angeli ante mundum incæperit. 8

QAESTIO. II.

Vtrum cælum empyreum sit corpus. 9
Vtrum cælum empyreum sit lucidum. 9
Vtrum cælum empyreũ habeat influentiã supra alia corpa. 10

DISTINCTIONIS. III.

QVAESTIO I.

Vtrum angelus sit compositus ex materia & forma. 10
Vtrum in angelis possit esse personalitas. 11
Vtrum in angelis possit esse numerus. 11
Vtrum sint plures angeli vnius speciei. 12
Vtrum angeli sint vnius generis. 12
Vtrum angelus & anima specie differant. 12

QVAESTIO II.

Vtrũ angelus in principio suæ creationis potuerit eẽ malus. 13

QVAESTIO. III.

Vtrum angelus cognoscat res per essentiam suam vniuersaliter per species. 14
Vtrum angeli superiores intelligant per spẽs vniuersaliores. 14
Vtrum angeli per species illas particularia cognoscant. 15
Vtrum angelus plura simul actu intelligat. 16
Vtrum angeli in illo statu innocentiæ Deum supra se & plus q̃ se dilexerint, dato q̃ in gratia creati non sint. 16

DISTINCTIONIS IIII.

QVAESTIO I.

Vtrum angeli creati sint beati. 17
Vtrum angeli suam miseriã vel beatitudinẽ præsciuerint. 17
Vtrum angeli creati sint in gratia. 17

DISTINCTIONIS. V.

QVAESTIO I

Vtrum in angelis potuit esse peccatum. 18
Vtrum angelus Dei æqualitatem appetierit. 18
Vtrum primum peccatum angeli fuerit superbia. 19

QVAESTIO II.

Vtrum angeli indiguerint gratia, vt conuerterentur ad Deũ. 20
Vtrum angeli suam beatitudinem meruerint. 20

DISSTINCTIONIS. VI.

QVAESTIO I.

Vtrum lucifer fuerit supremus omnium. 20
Vtrum peccatum primi angeli fuerit occasio peccandi aliis. 21
Vtrum conuenienter assignetur locus ipsis angelis post casũ. 21
Vtrum in dęmonibus sit ordo. 22
Vtrũ dæmones qui a sanctis vincunt retrudantur in infernũ. 22

DISTINCTIONIS VII.

QVAESTIO I.

Vtrum boni angeli possint peccare. 22
Vtrum dæmones possint bonum facere & non sint obstinati in malo. 23

QVAESTIO II.

Vtrum angeli vigeant acumine scientiæ. 23
Vtrum per dæmones diuinatio fieri possit. 24

QVAESTIO. III.

Vtrũ possint aliquos veros effectus facere in materia corpali. 24
Vtrum eorum auxilio & consilio sit malum. 24

DISTINCTIONIS. VIII.

QVAESTIO I.

Vtrum angeli habeant corpora naturaliter vnita. 26
Vtrum angeli corpora assumant. 26
Vtrum corpora assumpta ab angelis habeant veram naturam, quam ostendunt. 26
Vtrum angeli in corporibus assumptis comedere possint. 27
Vtrum dæmones intra corpora hominum esse possint. 27
Vtrum ipse Deus in corporalibus figuris apparuerit. 28

DISTINCTIONIS IX.

QVAESTIO. I.

Vtrum Dionysius competenter diffiniat hierarchiam. 28
Vtrum vnus angelus alium purget. 29
Vtrum conuenienter diuidatur angelica hierarchia in tres hierarchias & nouem ordines. 30
Vtrum conuenienter distinguantur nomina angelorum. 30
Vtrum omnes angeli vnius ordinis sint æquales. 31
Vtrum omnes hierarchiæ sint connexæ. 31
Vtrum distinctio ordinum sit a natura. 32
Vtrum homines assumantur ad ordines angelorum. 32

DISTINCTIONIS X.

QVAESTIO I.

Vtrum omnes angeli assistant. 32
Vtrum omnes angeli in ministerium mittantur. 33
Vtrum omnes angeli secundæ hierarchiæ mittantur. 33
Vtrũ angeli p executionẽ ministerii a cõtemplatione tardẽt. 34

DISTINCTIONIS XI.

QVAESTIO I.

Vtrum angeli homines custodiant. 34
Vtrũ custodire ptineat ad omnes ordines tertiæ hierarchiæ. 35
Vtrum angeli omnibus hominibus ad custodiam deputẽtur. 35
Vtrum angelus quandoq; relinquat hominem cui deputatus est ad custodiendum. 35
Vtrũ angeli doleant de damnatione hominũ quos custodiũt. 36

QVAESTIO II.

Vtrum angeli proficiant in cognitione Dei. 36
Vtrum angeli inferiores illuminentur a superioribus. 36
Vtrum angeli accipiant aliquam cognitionem per mutuam locutionem. 37
Vtrum misterium incarnationis per homines didicerint. 37
Vtrum inter eos sit pugna & contradictio. 38
Vtrum ordinum distinctio maneat post diem iudicii. 38

DISTINCTIONIS XII.

QVAESTIO I.

Vtrum omnium corporalium sit vna materia. 39

Vtrum

Vtrum oia corpa sint simul creata in speciebus suis distincta. 39
Vtrum secundom expositionem beati Augustini dictum distinctio saluetur. 39
Vtrum prima materia informis erat. 40
Vtrum conuenienter assignentur quatuor coeua. 41

DISTINCTIONIS XIII.

QVAESTIO I.

Vtrum post opus creationis, distōnis opus necessariū fuerit. 41
Vtrum lux proprie in spiritualibus inueniatur. 42
Vtrum lux sit accidens reale. 42
Vtrum conuenienter lucis productio recitetur. 43
Vtrum pater faciat omnia per filium. 44

DISTINCTIONIS XIIII.

QVAESTIO I.

Vtrum supra firmamentum sint aliquæ aquæ. 44
Vtrum firmamentum de natura inferiorum corporum sit. 45
Vtrum motus cœli sit ab intelligentia. 45
Vtrum conuenienter a Rabano colorum numer' assignetur. 46
Vtrum conuenienter opus tertiæ diei describatur. 46

DISTINCTIONIS XV.

QVAESTIO I.

Vtrum conuenienter stellarum productio describatur. 47
Vtrum corpora cælestia habeant aliquem effectum in istis inferioribus. 47
Vtrū corpora cælestia habeant causalitatem sup motus liar. 48

QVAESTIO II.

Vtrum verum est quod dicitur, quædā animalia ex aquis, quædam ex terris materiam sumpsisse. 48
Vtrum conuenienter ornatus trium elementorū describat. 49

QVAESTIO. III.

Vtrum Deus consumauerit septima die opus suum. 49
Vtrum conuenienter dicatur Deum die septima requiuisse. 50
Vtrum Deus diem septimam præ aliis sanctificare debuit. 50

DISTINCTIONIS XVI.

QVAESTIO I.

Vtrum aliqua creatura possit dici ad imaginem. 51
Vtrum tantum in rationabilibus creaturis imago inueniat. 51
Vtrū imago Dei magis reperiatur in angelis q̄ in hominib'. 51
Vtrū conuenietēr imago & similitudo in litera distinguantur. 51

DISTINCTIONIS. XVII.

QVAESTIO. I.

Vtrum anima humana sit de essentia diuina. 53
Vtrum anima humana sit ex aliqua materia constituta. 53

QVAESTIO II.

Vtrum sit vnus intellectus in omnibus hominibus. 54
Vtrum anima humana sit extra corpus creata. 55

QVAESTIO. III.

Vtrum corpus cæleste sit de compositione corporis humani. 56
Vtrum paradisus sit locus corporalis. 56

DISTINCTIONIS XVIII.

QVAESTIO I.

Vtrum corpus mulieris de costa viri fieri debuerit. 57
Vtrū conuenienter dicat' rationes seminales Deus indidisse. 57
Vtrum oia quæ præter rōnes seminales fiunt, miracula sint. 58

QVAESTIO II.

Vtrum anima humana traducatur ex parentibus. 58
Vtrū anima rationalis procedat a Deo mediantibus angelis. 59
Vtrum anima sensibilis sit ex traduce. 59

DISTINCTIONIS. XIX.

QVAESTIO I.

Vtrū anima humana maneat corrupto corpore vl corrūpat'. 61
Vtrum homo in statu innocentiæ habuerit necessitatem moriendi. 62
Vtrum homo in statu innocentiæ fuerit passibilis. 62
Vtrum homo in primo statu fuerit impassibilis & immortalis per naturam. 62
Vtrum illa immortalitas sit eadem cum immortalitate resurgentium. 63

DISTINCTIONIS. XX.

QVAESTIO. I.

Vtrum in primo statu fuisset generatio. 64
Vtrum in primo statu fuisset generatio per coitum. 64

QVAESTIO II.

Vtrum homines in statu illo statim nati omnem perfectionem corporis habuissent. 65
Vtrum pueri mox nati perfecti in cognitione fuissent. 65
Vtrum in statu innocentię pueri in gratia nati fuissent. 66

DISTINCTIONIS XXI.

QVAESTIO I.

Vtrum Deus tentet. 67
Vtrum tentatio quæ est a diabolo, peccatum sit. 67
Vtrum tentatio sit appetenda. 67

QVAESTIO II.

Vtrum diabolus ex inuidia & in forma serpentis tentauerit Euam. 68
Vtrum peccatum Adæ grauius fuerit omnibus alis peccatis. 68
Vtrum Adam in primo statu, ante potuit peccare venialiter quàm mortaliter. 69

DISTINCTIONIS XXII.

QVAESTIO I.

Vtrum primum peccatum hominis fuerit superbia. 69
Vtrum peccatum hominis fuerit in hoc, quod appetiit esse sicut Deus. 70
Vtrum mulier grauius quàm vir peccauerit. 70

QVAESTIO II.

Vtrum ignorantia sit peccatum. 71
Vtrum ignorantia excuset peccatum. 71

DISTIESIIIONIS XXIII.

QVAESIO I.

Vtrum Deus potuerit conferre alicui naturæ creatæ vt peccare non posset. 72
Vtrum Deus debuit permittere hominem tentari & peccare. 73

QVAESTIO II.

Vtrum Adam Deum per essentiam viderit. 73
Vtrum rerum omnium scientiam habuit. 74
Vtrum Adam in primo statu potuerit falli. 74

DISTINCTIONIS XXIIII.

QVAESTIO I.

Vtrum lib.ar. sit potentia vel habitus. 75
Vtrum lib.ar. nominet vnam potentiam vel plures. 75
Vtrum lib.ar. sit potentia distincta a voluntate & ratione. 76
Vtrum Adam in primo statu per liber. arbit. poterat peccatum vitare. 76

QVAESTIO II.

Vtrum conuenienter notificatur sensualitas in litera. 77
Vtrum ratio superior & inferior sint vna potentia vel diuersæ. 77
Vtrum synderesis sit potentia vel habitus. 78
Vtrum conscientia sit actus. 78

QVAESTIO III.

Vtrum sufficienter distinguantur in littera motus sensualitatis, & rationis superioris & inferioris. 79
Vtrum motus sensualitatis possit esse peccatum. 79
Vtrum in ratione possit esse peccatum. 79
Vtrum in delectatione rationis inferioris aliquo modo possit esse peccatum mortale. 80
Vtrum in ratione superiori possit esse peccatum veniale. 80
Vtrum veniale possit fieri mortale. 81

DISTINCTIONIS XXV.

QVAESTIO I.

Vtrum liberum arbitrium sit in Deo. 82
Vtrum liberum arbitrium cogi possit. 83

Vtrum

Vtrum liberū arbitriū ad omnia opera humana se extendat. 84
Vtrum liberum arbitrium augeatur vel minuatur. 84
Vtrum liberum arbitrium conuenienter distinguatur. 84

DISTINCTIONIS XXVI.

QVAESTIO I.

Vtrum gratia ponat quid creatum in anima. 85
Vtrum gratia sit substantia vel accidens. 86
Vtrum gratia sit in potentia animæ sicut in subiecto. 86
Vtrum gratia sit virtus. 86
Vtrum gratia conuenienter per operantem & cooperantem diuidatur. 87
Vtrum gratia in anima multiplicetur. 88

DISTINCTIONIS. XXVII.

QVAESTIO I.

Vtrum virtus sit habitus. 89
Vtrum Augu. conuenienter virtutem diffiniat. 89
Vtrum aliquis possit ex condigno vitam æternam mereri. 90
Vtrum quis gratiam mereri possit. 90
Vtrum aliquis augmentum gratiæ possit mereri. 91
Vtrum vnus possit alteri primam gratiam promereri. 91

DISTINCTIONIS XXVIII.

QVAESTIO. I.

Vtrum homo sine gratia aliquod bonum facere possit. 92
Vtrum homo sine gratia possit peccatum vitare. 93
Vtrum homo sine gratia possit omnia mādata legis implere. 93
Vtrum homo sine gratia possit se præparare ad gratiam. 93
Vtrum homo sine gratia possit cognitioné veritatis habere. 94

DISTINCTIONIS XXIX.

QVAESTIO I.

Vtrum homo in statu innocentiæ gratia indiguerit. 95
Vtrum homo ante peccatum gratiam habuerit. 95
Vtrum homo in primo statu tantum de gratia habuisset, quantum post peccatum. 96
Vtrum actus humani ante peccatum fuissent efficaciores ad merendum gratiam. 96
Vtrum pœna hominis conuenienter determinetur pro peccato primæ transgressionis. s. priuatio iustitiæ originalis, & expulsio de paradiso. 97

DISTINCTIONIS XXX.

QVAESTIO I.

Vtrum defectus quos sentimus sint nobis quasi pœna pro peccato. 98
Vtrum defectus aliquis ex primis parentibus in nos deuenire, habeat rationem culpæ. 98
Vtrum concupiscentia sit originale peccatum. 99

QVAESTIO II.

Vtrum alimentū in veritatē humanæ naturæ conuertatur. 99
Vtrum semen ex alimento descendat. 101

DISTINCTIONIS XXXI.

QVAESTIO I.

Vtrum p traductioné carnis originale peccatū traducatur. 103
Vtrū necessariū sit oēs homines in peccato originali nasci. 104

QVAESTIO II.

Vtrum originale peccatum sit in essentia animæ sicut in subiecto vel in aliqua potentia eius. 104
Vtrum vis generatiua præ aliis viribus infecta sit. 105

DISTINCTIONIS XXXII.

QVAESTIO I.

Vtrum culpa originalis per baptismum soluatur. 106
Vtrum pœna originalem culpam consequens, post baptismum remaneat. 106
Vtrum originalis concupiscentia in quibusdam maior, & in quibusdam minor inueniatur. 107

QVAESTIO II.

Vtrum infectio originalis a Deo sit. 107
Vtrum diuinam sapientiam deceat infundere animam corpori a quo contrahat maculam. 107
Vtrum animæ ex sua creatione sint inæquales. 108

DISTINCTIONIS XXXIII.

QVAESTIO I.

Vtrum ex proximis parentibus aliquis contrahat maculam originalem. 109
Vtrum culpa proximorum parentum in filios redundet quo ad pœnam. 109
Vtrum originale peccatum sit vnum vel multa. 110

QVAESTIO II.

Vtrum peccato originali post mortē debeat' sensibilis pœna. 110
Vtrum pueri non baptizati afflictionem spiritualem in anima sentiant. 111

DISTINCTIONIS XXXIIII.

QVAESTIO I.

Vtrum malum sit. 112
Vtrum malum sit ens sicut natura quædam. 112
Vtrum bonum possit esse causa mali. 113
Vtrum malum sit in bono sicut in subiecto. 114
Vtrum per malum totum bonum corrumpatur. 114

DISTINCTIONIS XXXV.

QVAESTIO I.

Vtrum malum sufficienter per pœnam & culpam diuidatur. 115
Vtrum conuenienter peccatū vel culpa in litera diffiniatur. 116
Vtrum omne peccatum in actu consistat. 116
Vtrum peccatum consistat in exteriori actu. 117
Vtrum per peccatum fiat corruptio in potentiis animæ. 117

DISTINCTIONIS XXXVI.

QVAESTIO I.

Vtrum vnum peccatum possit esse causa alterius peccati. 118
Vtrum passio possit dici peccatum. 119
Vtrum peccatum possit esse pœna peccati. 119
Vtrum omnis pœna pro aliqua culpa in homine sit. 120
Vtrum conuenienter ponatur distinctio bonorum. 120

DISTINCTIONIS XXXVII.

QVAESTIO I.

Vtrum peccatum sit substantia vel natura, aut res quædam. 121
Vtrum omne quod est, quocumque modo sit, a Deo sit. 122

QVAESTIO II.

Vtrum Deus sit causa ipsius peccati absolute. 122
Vtrū Deus sit causa actiōis in qua deformitas culpæ cōsistit. 123

QVAESTIO III.

Vtrum Deus sit causa pœnæ. 123
Vtrum malum per prius dicatur de culpa quàm de pœna. 124

DISTINCTIONIS XXXVIII.

QVAESTIO I.

Vtrum omnium rectarum voluntatum sit tantū vnus finis. 124
Vtrum finis communis & vnus rectarum voluntatum possit esse charitas vel beatitudo. 125
Vtrum intentio sit aliquid voluntatis. 126
Vtrum sit vnus actus volūtatis qui est de fine, & de his quæ sunt ad finem. 126
Vtrum voluntas habeat suam bonitatem ex fine. 126

DISTINCTIONIS XXXIX.

QVAESTIO I.

Vtrum in voluntate possit esse peruersitas peccati. 127
Vtrum in actibus aliarum potentiarum possit esse peccatum. 127

QVAESTIO II.

Vtrum homo velit bonum naturaliter. 128

Vtrum

Universidad de Bilbao Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

INDEX QVAESTIONVM ET ARTICVLORVM

Vtrum motus sit idem quo homo vult bonum naturaliter, & quo vult malum. 128

QVAESTIO I.

Vtrum superior scintilla rationis possit extingui. 129
Vtrum conscientia possit errare. 129
Vtrum conscientia errans obliget. 130

DISTINCTIONIS XL.

QVAESTIO I.

Vtrum bonum & malum sint essentiales differentiæ actiõis. 130
Vtrum ex voluntate actio sit iudicanda bona vel mala. 131
Vtrum actus exterior addat aliquid de bonitate vel malitia supra bonitatem vel malitiam voluntatis. 131
Vtrum eadem actio sit bona vel mala. 131
Vtrum actio indifferens inueniatur in actibus humanis. 132

DISTINCTIONIS XLI.

QVAESTIO I.

Vtrum fidei sit vltiter intentionem dirigere. 134
Vtrum actus infidelis hominis bonus esse possit. 134

QVAESTIO II.

Vtrum peccatum sit voluntarium. 134
Vtrum omne peccatum sit in voluntate. 135

DISTINCTIONIS XLII.

QVAESTIO I.

Vtrum voluntas peccati & actus sint duo peccata. 136
Vtrum post actum peccati reatus remaneat. 136
Vtrũ peccatũ diuidat cõuenienter per mortale & veniale. 136
Vtrũ veniale peccatum a mortali distinguatur. 136
Vtrum peccatum mortale & veniale differant per pœnam æternam & temporalem. 137

QVAESTIO II.

Vtrum peccata distinguantur penes radices. 138
Vtrum peccatum conuenienter diuidatur in peccatum cogitationis, oris, & operis. 138
Vtrum diuisio capitalium vitiorum sit competens. 139
Vtrũ species superbiæ conuenienter assignentur. 140
Vtrum omnia peccata sint paria. 140

DISTINCTIONIS XLIII.

QVAESTIO I.

Vtrum sit aliquod peccatum in spiritumsanctum. 141
Vtrum peccatũ in spiritũsanctũ sit determinatũ genus pcti. 141
Vtrũ cõuenienter assignentur species pcti in spiritũsanctũ. 141
Vtrum peccatum in spiritumsanctum sit irremissibile. 142
Vtrum aliquis in primo actu peccati possit peccare in spiritumsanctum. 143
Vtrum Adam in spiritumsanctum peccauerit. 143

DISTINCTIONIS XLIIII.

QVAESTIO I.

Vtrum potentia peccandi sit a Deo. 144
Vtrum omnis prælatio a Deo sit. 144
Vtrum in statu naturæ integræ prælatio fuisset. 145

QVAESTIO II.

Vtrum obedientia sit virtus. 145
Vtrum christiani teneantur obedire secularibus potestatibus & præcipue tyrannis. 146
Vtrũ obam pfessi teneanẽ simpl̃ obedire prælatis suis. 146

Index Quæstionum & Articulorum Secundi libri Sententiarum, explicit.

SCRIPTVM S. THOMAE AQVINATIS DOCTORIS ANGELICI

IN SECVNDVM LIBRVM SENTENTIARVM MAGISTRI PETRI LOMBARDI.

PROLOGVS S. THO.

SPIRITVS EIVS ORNAVIT CAELOS, et obstetricante manu eius, eductus est coluber tortuosus. Iob. 26. Creaturarum consideratio pertinet ad theologos, & ad philosophos: sed diuersimode. Philosophi enim creaturas considerant, secundum quòd in propria natura consistunt. vnde propriasausas, & passiones rerum inquirunt: sed theologus cõsiderat creaturas, secundum q̃ a primo principio exierunt, & in finem vltimum ordinantur, q̃ Deus est: vnde recte diuina sapientia nominatur, quia altissimam causam considerat, quæ Deus est, vnde dẽ Eccl. 42. Nonne Deus fecit sanctos suos enarrare &c. Per modum istum in hoc secũdo libro de creaturis agitur, vnde materia eius ex verbis præmissis accipi potest, ex quibus tria elicere possumus. s. rerum principium, principij ipsius actum, & actus effectum. Ex parte principij duo tanguntur. s. spiritus & manus, spiritus bonitatis, vel voluntatis suæ: sed manus potestatis. De hoc spiritu dicitur in psal. 103. Emitte spiritum tuum & creabuntur. Quia secundum Dionysium 4. cap. de di. nominibus. Sicut sol radios suos emittit ad corporum illuminationem: ita diuina bonitas radios suos. i. participationes sui diffundit ad rerum creationem. Et ideo Aug. dicit, q̃ inquantum bonus est, sumus, istum spiritum negauerunt, qui posuerunt Deum produxisse res, ex necessitate naturę, & non ex libertate voluntatis, contra quos dicit Diony. cap. 4. de diui. nomi. quòd diuinus amor non permisit eum, sine germine esse. Sed de manu potestatis eius, in psal. 103. legitur. Aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate. In manu siquidem eius erant omnes fines terræ, quia ab æterno, non nisi in eius potestate erant. Aperta enim manu claue amoris creaturæ prodierunt. hæc est manus de qua dicit Esa. 59. Ecce non est abbreuiata manus eius, quia infinita sua virtute rerum substantiam in esse producit, hanc manum abbreuiare voluerũt, qui a Deo nihil fieri posse, ex nihilo astruxerunt. Et sic apparet in productione creaturarum trinitas per sonarum, in spiritu ipse spiritussanctus, de quo dicitur, Sap. 1. Spiritus domini repleuit omnem terram. In manu filius, qui etiam brachium patris dicitur Iob. 40. Si habes brachium sicut Deus &c. eo quòd ipse est virtus, & sapientia Dei 1. Cor. 1. Et omnia per ipsum facta sunt. Io3n. 1. Sed in pronomine eius, persona patris exprimitur cuius est, & filius & spiritussanctus: De quo dicitur Gen. 1. In principio creauit Deus cælum & terram. Sed ex parte actus tangit etiam duo. s. ornatum & obstetricationis officium, ornatus pertinet ad dispositionem rerũ, quia eas varia pulchritudine decorauit, vt dicitur Eccl. 42. Magnalia sapientię suæ decorauit. De hac etiam pulchritudine Boetius dicit. Mundum mente gerens pulchrum pulcherrimus ipse. Sed obstetricatio pertinet ad prouidentię gubernationem, qua creaturas per se subsistere non valentes, ad modum obstetricis in esse conseruat, necessaria in finem ministrat, & impedimenta repellit, etiam mala in bonũ ordinãdo, vnde dicitur Iob. 38. secundum similem metaphoram, Quis conclusit ostijs mare, quando erumpebat ? &c. Ex parte effectus duo tangit, scilicet Acælum & colubrum tortuosum. In cælo duo considerare possumus, scilicet stabilitatem, Prouerb. 3. Stabiliuit cælos prudentia, & indeficientem claritatem, de qua Eccl. 24. Ego feci in cælis, vt oriretur &c. vnde per cælos intelligere possumus creaturas, quæ in decore suo firmiter perstiterunt. Similiter in colubro tortuoso, duo cõsiderare possum⁹, s. obscuritatẽ, & obliquitatem. Primum in noie colubri, obscuritatẽ ꝛtelligim⁹: quia coluber dr, qua si colens vmbram, quæ sonat priuationem lucis; obliquitatem in hoc quod dicitur tortuosum. distortum enim est, q̃d rectitudine obliquatur. Et ideo per hunc colubrum tortuosum, creaturæ illæ intelligi possunt, quarum pulchritudo est per peccatum obscurata, & rectitudo obligata, & præcipue diabolum, cuius inuidia mors intrauit in orbem terrarum. Sapien. 3. Et de vmbrositate eius dicitur Iob. 40. Sub vmbra dormit in secreto calami. Et de eius tortuositate dicitur Esa. 27. Visitabit dominus in gladio suo duro &c. Recte ergo cælos spiritus ornasse dicitur, quia in creaturis, quę suum ordinem seruauerũt, & diuina bonitas clarius resplendet, & decoris ornatus immutatus non est. Recte etiam dicitur coluber tortuosus manu obstetricante eductus, quia in malis relucet etiam diuina potentia per hoc, quòd cohibentur, & diuina prouidentia per hoc, quòd eorum mala ordinantur in bonum. Et sic patet materia huius secundi libri, in quo de institutione creaturarum agitur, & lapsu per peccatum angeli vel hominis.

† In Timeo c. 7. & in Sectionem M. Ficini in cõmento.

1. de doctrina Christiana. c. 32.

3. De cons. Metro. 9.

LIBER SECVNDVS SENTENTIARVM.

DISTINCTIO PRIMA.

A *Vnum esse rerum principium ostendit non plura, vt quidam putauerunt.*

REATIONEM rerum insinuans scriptura: Deum esse creatorem initiumq; temporis, atq; omnium visibilium, vel inuisibilium creaturarum, in primordio sui ostendit dicens. In principio creauit Deus cælum & terram. His etenim verbis Moyses spiritu Dei afflatus, in vno principio a Deo creatore, mundum factum refert, elidẽs errorem quorundam a plura sine principio fuisse principia opinantium. Plato nãque tria initia fuisse existimauit, Deum scilicet & exẽplar, & materiã, & ipsa increata sine principio,

B

C

D

DISTINCTIO PRIMA.

DIVISIO TEXTVS.

DIVIDITVR ergo liber iste in partes duas. In prima determinat de creaturis in communi. In secunda determinat de eis in speciali, quantum ad considerationem Theologi pertinet. secunda ibi { De angelica itaque natura. } Prima in duas. In prima, determinat de creaturis, secundum exitum earum a principio. In secunda, determinat de eis, secundum ordinem earum in vltimum finem, ibi { Credamus ergo rerum creatarum &c. } Prima diuiditur in tres. In prima, inducit authoritatem, quæ ostensa veritate omnium, errorem excludit. Secundo prosequitur errores, qui per authoritates confirmantur, ibi { Platonãque. } Tertio concludit veritatem, ibi { Horum ergo & similium. } Circa primum duo facit. Primo tangit errorem Platonis. Secundo errorem Aristo. ibi { Aristote. vero &c. } Circa primum facit duo. Primo ostendit, quomodo per authoritatem Scripturæ, refellitur error Platonis, tum propter multitudinem principiorum, tum propter negationem creationis. Secundo remouet quandam dubitationem ex dictis, ibi. { Verũtamen scien dum &c. }

E

Universidad de Deusto Biblioteca

QVAESTIO PRIMA.

A

Ad euidentiam huius partis quæruntur hic sex.

Primo. Vtrum sit tantum vnum primum principium.

Secundo. Vtrum ab illo principio res per creationem effluxerunt.

Tertio. Vtrum tantum ab ipso res per creationem prodierunt, an etiam ab aliquibus principijs secundis.

Quarto. Si non per creationem, vtrum alio quolibet modo vnum possit esse causa alterius.

Quinto. Vtrum res ab æterno a Deo creatæ fuerunt.

Sexto. Supposito ꝙ non, quomodo dicitur, Deus in principio cælum & terram creasse.

G

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum sint plura principia.

1.q.44.1.q.2.3.q.11.3.1.dist.2.1. Tex.cõ.30. contra gẽt.1.ca.43. de pot.q.3.6.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ sint plura prima principia, quia secundum Philosophum 2. Cæli & Mundi. Si vnum contrariorum fuerit in natura & reliquum: sed summum malum, est contrarium summo bono, sicut & malum bono. ergo cum sit quoddam summum bonum, quod est principium primum omnium bonorum: videtur ꝙ sit, & vnum summum malum, quod est principium primũ omnium malorũ, & sic erunt duo prima principia.

H

¶ 2 Præt. Omne quod fit vel ipsum est primum principium, vel est ab aliquo principio, sicut in 3. Phyſic. dicitur: sed aliquod malum fit in mundo. si ergo ipsum non sit primum principiũ, quia hoc dato haberetur propositum, oportet ꝙ sit ab aliquo principio: sed nõ a bono, quia bonum est destructiuum mali, & non causa eius: sicut nec calidum frigidi, & eadem ratione illius mali si non sit primum principium: erit alterum malum principium primum. Non est enim in principijs, vel causis procedere in infinitum, vt probatur in 2. Metaph. ergo videtur, quòd oportet deuenire ad primum malum, quod sit principium omnis mali, & sic habetur propositũ. Si dicas, quòd malum non habet principium: sed accidit præter intentionem alicuius principij agentis.

Tex.cõ.18. Tex.cõ.5.

¶ 3 Contra. Omne quod accidit præter intentionem agentis est casuale, & in paucioribus: sed malum inuenitur, vt in pluribus, vt in 2. Topic. dicitur. ergo videtur, quòd malum sit inteum, & habeat per se principium.

Cap. 19.

¶ 4 Præt. Quæ sunt ab vno principio, habent conformitatem adinuicem, quia principiatum imitatur principium: sed in rebus reperitur magna contrarietas & diuersitas. ergo oportet eam in principia contraria reducere.

I

¶ 5 Præt. Materia & agens, nunquàm incidunt in idem, vt in 2. Phyſic. dicitur, nec etiam agens & forma in idem numero: sed res habent principia, & formalia, & materialia, & actiua, & in singulis est deuenire ad vnum primum, vt in 2. Meta. probatur. ergo oportet ponere multa prima principia.

Tex.cõ.70. T.c.5.vsq; ad 13.inclusiue.

SED CONTRA. Omnem multitudinem præcedit vnitas, quia pluralitas ex vnitate nascitur. si ergo ponantur plura principia, oportet eis esse prius vnum principium: sed primo non est aliquid prius. ergo impossibile est ponere plura prima principia.

¶ 2 Præt. Quæcunque conueniunt in aliquo, & in alio differunt, oportet esse composita: sed si ponantur plura prima principia, oportet ea in aliquo conuenire, ex quo habent rationem principij, & cum sint plura in aliquo differre. ergo oportet ea esse composita: sed nullum compositum est primum. ergo impossibile est esse plura prima principia.

¶ 3 Præt. Si essent plura principia prima, aut essent similia aut contraria, si similia, aut vtrũque per se sufficiens, & sic alterum superflueret, aut vtrũq; per se insufficiens: sed coniuncta sufficerent ad principiandum res, & sic non essent prima principia, tũ quia indigerent coniungente quòd esset prius eis, tum quia agerent per aliud additum essentiæ, ſ. per coniunctionem ipsam, & nullum tale est principium primum: si autem sunt contraria, omne autem contrarium destruit, & impedit contrarium suũ. ergo si sint æquæ potentiæ, vnum impediet alterum: adeo quòd nullus sequetur effectus. Si vero alterum fuerit potentius omnino destruit alterum. ergo impossibile est esse plura prima principia.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ primum dicitur dupliciter, scilicet primum simpliciter, & primum in genere, vel in ordine aliquo. si secundo modo sic secundum genera plura causarum sunt plura prima principia, vt materiale primũ quod est materia, & primum formale quod est esse, & sic de alijs, & vlterius descendendo ad diuersa rerum genera inueniuntur diuersa prima principia, in diuersis etiam secundum idem genus causæ, sicut in liquabilibus, prima materia est aqua, & in aridis terra, & in animalibus semen, vel menstruum: sed primum simpliciter impossibile est esse, nisi vnum, & hoc tripliciter patet. Primo ex ipso ordine; vniuersi cuius partes inueniuntur adinuicem ordinatæ esse, quasi partes animalis in toto, quæ sibi inuicẽ deseruiunt. Talis autem coordinatio plurium, non est nisi vnum aliquod intendãt. ergo oportet esse vnum summum bonum vltimum, quod ab omnibus est desideratum, & hoc est primum principium. Aliter apparet ex ipsa rerum natura: inuenitur. n. in omnibus rebus, natura entitatis in quibusdam magis nobilis, & in quibusdam minus: ita tamen ꝙ ipsarum rerum naturæ nõ sunt hoc ipsum esse quod habent. Alias esse, esset de intellectu cuiuslibet quidditatis, quod falsum est, cum quidditas cuiuslibet rei possit intelligi esse non intelligendo de ea; an sit. ergo oportet, ꝙ ab aliquo esse habeant, & oportet deuenire ad aliquid, cuius natura sit ipsum suum esse: alias in infinitum procederetur, & hoc est quod dat esse omnibus, nec potest esse nisi vnum, cum natura entitatis, sit vnius rationis in omnibus, secundum analogiam. vnitas. n. causati requirit vnitatem in causa per se, & hæc est via Auicẽ. Tertia via est ex immaterialitate ipsius Dei: oportet. n. causam mouentem cælum esse virtutem non in materia, vt in 8. Phyſic. probatur. in his autem, quæ sunt sine materia non potest esse diuersitas, nisi secundũ quod natura vnius est magis completa, & in actu existens q̃ natura alterius. ergo oportet, ꝙ illud quod venit ad perfectionem complementi, & puritatem actus sit vnum tantum a quo proficiscatur omne illud quod potentiæ admissum est, quia actus præcedit potentiã, & completum diminutum, vt in 9. Meta. probatur. Circa hoc tamen tripliciter est erratum, quidam enim vt primi naturales non posuerunt, nisi causam materialem. vnde qui ex eis plura principia materialia, posuit, plura principia simpliciter dixit prima. Quidam vero cum causa materiali posuerunt etiã causam agentem, & dixerunt duo contraria esse prima agentia. ſ. Empedocles, vt amicitiam & litem, & huic consonat opinio Pythagoræ, qui diuisit omnia entia in duos ordines, & vnum ordinem reduxit in bonum: sicut in principium, & alterum in malum, & exinde pullulauit hæresis Manichæorum qui ponunt duos Deos, vnum creatorem bonorum inuisibilium incorporalium noui testamenti. Alium creatorem visibilium corporalium veteris testamenti. Tertius error fuit eorum, qui posuerunt agens & materiam: sed agens non esse principium materiæ quamuis sit vnum tantum agens, & hæc est opinio Anaxagoræ, & Platonis nisi ꝙ Plato superadidit tertium principiũ. ſ. ideas separatas a rebus, quas exemplaria dicebat, & nullam esse causam alterius: sed per hæc tria causari mundum, & res ex quibus mundus constat.

hilo aliquid facere, facere vero nõ, est modo de nihilo aliquid operari: sed etiam de materia. Vnde & homo vel angelus dicitur aliqua facere: sed non creare. Vocaturq; factor siue artifex, sed non creator: hoc enim nomen soli c Deo proprie congruit, qui & de nihilo quædam, & de aliquo aliqua facit. Ipse est ergo creator, & opifex & factor,

8.Met.quasi p totum.

A tex.78. vsq; in fine.

Tex.cõ.13. 1.Meta.c.5.

8.Phy. tex.cõm.2.

1.Meta.c.5.

Augus.1.de mor. Eccl. cath.c.10. 1.Met. tex.cõ.16.17. & 18. In Phædone, & Timæo.53.in Parmenide clarius.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ summum d malum non contrariatur summo bono, secundum rem: sed solum secũdum vocem propter duo. Primo quia summum malum esse non potest: nihil. n. est adeo malum, in quo non sit aliquid boni, ad minus esse. Et ideo dicit Philosophus in 4. Ethicorum, ꝙ si esset adeo perfectum malum, quod proueniret ex corruptione omnium circũstantiarum, nec seipsum sustinere posset. Secundo quia illi bono, quod nullo modo potest auferri, vel minui, nihil opponitur priuatiue vel contrarie: vnde nec ipsum particulare malum opponitur, summo bono directe: sed particulari bono quod per ipsum priuatur, & dico aliquid directe opponi alteri, quando opponitur ei, secundum quod huiusmodi, sicut nigredo manus opponitur albedini manus directe: sed indirecte opponitur etiam albedini parietis, non inquantum est nigredo, vel albedo huius: sed inquantum est albedo simpliciter, per quem modum cuilibet bono, quodlibet malum opponitur, non secundum propriam rationem huius vel illius: sed secundum communem rationem boni & mali, & sic si malum summo bono opponatur, hoc erit indirecte, quia non opponitur ei inquantum est tale bonum: sed inquantum bonum.

K

¶ Ad secundum dicendum, quòd malum non habet cãm, nisi per accidens dupliciter. Primo modo. ſ. secundum quod agens per accidens dicitur respectu eius, qd accidit pter intentionem agentis, quia omne agens agit propter finem & intendit bonũ quod est finis, & nulla priuatio est d intenta: sed sequitur ex forma inducta cui adiungitur: ignis. n. non intendit a materia priuare formam aeris, sed inducere formam propriam: sed inducendo formam propriam, priuat formam aeris: similiter peccator intendit dulcedinem, quę est bonum alicuius partis eius, scilicet concupiscibilis, & non intendit priuationem gratię. Secundo, sicut dicit agens per accidens remouens prohibens: prohibens. n. priuationem est forma vel res aliqua. Vnde qui remouet illam rem, dicitur causare priuationem: sicut qui extinguit candelam, vel portat ex domo dicitur causare tenebras: quod ergo dicitur, ꝙ omne quod est vel est principium, vel a principio intelligendũ est de illis, quæ sunt aliquid in re: sed malum est priuatio, quædam & non nominat naturam aliquam positiue.

D. 1061 1200

¶ Ad tertium dicendum, quòd si loquamur de malo naturæ, qd malum potest considerari vel respectu totius naturæ, vel respectu alicuius particularis agentis in natura, si respectu totius naturæ, sic constat, ꝙ malum est valde in paucioribus, quia nõ potest esse, nisi in generabilibus & corruptibilibus, quorum congregatio est paruæ quantitatis, respectu totius cæli, in quo nullum malum accidit. Si autem considereturrespectu alicuius particularis agentis in natura, constat ꝙ actio eius semper est, ſm debitum naturæ suæ: nisi aliqñ impediatur, & hoc est raro, & ex tali impedimento accidit malum in natura eius, sicut apparet in partibus monstruosis: si autem loquamur de malo culpæ, qd inuenitur in eo, quod non determinatur ad vnam actionem, sicut oia quę agunt ex libertate voluntatis: aut hoc est plurium naturarum, aut vnius tm: si est vnius naturę, sicut in Angelis, sic constat, ꝙ in pluribus est consecuta operatio recta, ſm conuenientiam naturæ ipsorum, & peccatum ipsorum fuit, vt in paucioribus. Si autem est plurium naturarũ: sicut est homo, qui est compositus ex natura intellectuali & sensitiua, potest considerari dupliciter: vel ſm totam naturam speciei, & sic oportet, ꝙ in pluribus actio eius procedat ſm illam naturam, cuius actio est multiplicior, & circa bona magis manifesta nobis, & quia naturæ sensitiuæ actio est, circa delectabilia sensus, quę magis multiplicantur, q̃ delectabile rationis, quod est etiam magis occultum nobis, qui cognitionem a sensu accipimus, ideo vt plures sequuntur operationes illas, & ex hoc contingit malum ipsi homini non inquantum est homo, quia non est hõ, secundum ꝙ habet sensum, sed secundum ꝙ habet rationem: vel potest considerari aliquod in duiduum illius speciei, & sic contingit, ꝙ aliquis per voluntatem determinatur ad sequendum operationes ipsius rationis per habitum virtutis, & tunc vt in pluribus bene operatur, & deficit vt in paucioribus: sed qñ adhæret alteri naturæ, efficitur quasi alius, vt dicitur in 9. Ethic. vnde tunc est iudicium de ipso, sicut de alijs animalibus, in quibus est natura sensitiua tm, quia in pluribus operabitur bonum sibi, quantum ad id quod tactus est, vt leo per crudelitatem, vel canis periræ, sus per luxuriam, & sic de alijs, vt dicit Boet. in lib. de consola. lib. 4. prosa 3. vnde constat, ꝙ malum est in paucioribus, siue cõparet ad principii totius naturæ, siue ad aliqd agẽs particulare.

A

B

C

cap.5.

D

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ res habent contrarietatem adinuicem quantum ad proximos effectus: sed tm concordant etiam contraria in vltimo fine, ad quem ordinantur ſm armoniam quam constituunt, sicut patet etiam in misto quod componitur etiã ex contrarijs: & ex hoc sequitur, ꝙ agentia, pxima sunt contraria, licet agens primum sit vnum, quia iudicium de agente & fine est idem, cum hæ duę causæ in idem incidant.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ quamis Deus nullo modo sit materia, nihilominus tm ipsum esse, quod materia habet imperfectũ, prout dicitur ens in potẽtia habet a Deo, & reducitur in ipsum sicut in principium. Similiter & forma, quæ pars est rei est similitudo agentis primi fluens ab ipso: vnde omnes formæ reducuntur in primum agens, sicut in principium exemplare: & sic patet, quòd est vnum principium simpliciter, quod est primum agens, & exemplar, & finis vltimus.

E

ARTICVLVS II.

b Vtrum aliquid possit exire ab eo per creationem.

1.q.45.2.cõtra gent.2.c.15.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ per creationem nihil a Deo possit exire in esse: omne. n. quod fit, possibile erat prius fieri: quia si non possibile erat fieri, & necesse non fieri ab æquipollenti, & ita factum non esset: sed quicquid est possibile fieri vel moueri, est possibile per potentiam passiuam, quæ cum non sit ens per se existens, oportet quòd sit in aliquo ente, quod est in potentia: sed nihil est ens in potentia ad aliquid, quinetiã ad aliquid sit in actu. ergo omne quod fit, fit ex aliquo ente in actu præexistente: sed nullum tale creatur, quia creare est ex nihilo aliqd facere, vt in litera dicit. ergo nihil a Deo potest creari.

¶ 2 Præt. In omni mutatione est aliquid, ex quo est mutatio per se, quia omnis mutatio est inter duos terminos: sed illud ex quo per se fit aliquid, oportet remanere in eo, quod fit vel secundum totum, si fit ex eo sicut ex materia, vt cultellus ex ferro, vel secundum aliquid eius, ſ. secundũ materiam, vt si dicatur totum fieri ex toto, vt caro fit ex cibo, ex albedine. n. non dicitur fieri nigredo nisi per accidens. n. post albedinem, sicut etiam ex nocte dicitur fieri dies. Si ergo dicatur ens fieri ex non ente, oportet ꝙ non ens, vel aliqua pars eius, cum tamen partem non habeat, maneat in ente, & quòd sit simul ens & non ens, quod est impossibile. ergo omne quod fit, fit ex ente aliquo. ergo videtur, quòd impossibile est aliquid a Deo creari.

¶ 3 Præter. Nullum permanens simul fit & factum est, quia dum fit non est, & dum factum est, est. non autem simul est & non est. si ergo aliqua res permanens fiat a Deo, oporet quòd fieri sit ante tuum esse: sed factio cum sit accidens, nõ potest esse sine subiecto. ergo oportet, quòd omne quod fit, fiat ex aliquo in quo sit factio sicut in subiecto: sed nullum tale creatur. ergo nihil per creationem fieri potest.

¶ 4 Præt. Si creatio est aliquid, cum non sit substãtia, oportet quòd sit accidens: omne autem accidens est in aliquo subiecto, non autem potest esse in ipso creato, sicut in subiecto, quia hoc est terminus eius: sic enim creatum creatione esset prius inquantum est subiectum eius, & posterius inquantum est terminus. ergo oportet, quòd sit in aliqua materia, ex qua creatum fiat, & hoc est contra rationem creationis. ergo creatio nihil est.

¶ 5 Præt. Si creatio aliquid est, aut est creator vel creatura: sed non creator, quia sic esset ab æterno, & ita creatura ab æterno. ergo est creatura: sed omnis creatura aliqua creatione creatur, & sic creationis est creatio in infinitum, quod est impossibile, vt patet ex 5. phyſi. vbi dicitur quòd actionis non est actio in infinitum. ergo impossibile est creationem esse.

Tex.cõ.10.

SED CONTRA est quod dicitur Genesis primo. In principio creauit Deus &c.

¶ Præt. Omne agens agit secundum id quod est in actu, sed quod est secundum aliquid sui in actu, & secundum aliquid in potentia, efficit rem secundum aliquid sui, ſ. inducẽdo formam in materiam. ergo cum primum ens, scilicet Deus, sit actus sine permistione potentiæ, videtur quòd totam rem efficere possit, secundum totam substantiam eius. Hoc autem est creare. ergo videtur, ꝙ Deus creare possit.

D.407.

RESPONDEO. Quod creationem esse, non tantum fides tenet: sed etiam d ratio demonstrat: constat enim, quòd omne quod est in aliquo genere imperfectum oritur ab eo, in quo primo & perfecte reperitur natura generis, sicut patet de calore in rebus calidis ab igne, cum autem quælibet res, & quicquid est in re, aliquo modo esse participet, & admissum sit imperfectioni, oportet quòd omnis res, secundum totum id quod in ea est, a primo, & perfecto ente oriatur. hoc autem creare dicimus, scilicet producere rem in esse, secundum totam suam substantiam, vnde necessarium est a primo principio omnia per creationem procedere.

D.659.

¶ Sciendum est enim, quòd ad rationem creationis pertinent duo. Primum est, vt nihil præsupponat in re, quæ creari dicitur, vnde in hoc ab alijs mutationibus differt, quia generatio præsupponit materiam d quæ non generatur: sed per generationem completur in actum formæ transmutata. In reliquis vero mutationibus præsupponitur subiectum, quod est ens completum, vnde causalitas generantis vel alterantis, non sic se extendit ad omne illud, quod in re inuenitur: sed ad formam, quæ de potentia in actum educitur: sed causalitas creantis se extendit, ad omne id quod est in re: & ideo creatio ex nihilo dicitur esse, quia nihil est quod creationi præexistat, quasi non creatum. Secundum est vt in re, quæ creari dicitur prius sit non esse quàm esse, non quidem prioritate temporis vel durationis, vt prius non fuerit, & postmodum sit: sed prioritate naturæ: ita ꝙ res creata si sibi relinquatur, consequatur non esse, cum esse non habeat nisi ex influentia causæ superioris. Prius enim vnicuique inest naturaliter, quod nõ ex alio habet,

Universidad de Deusto Biblioteca

quod ab alio habet, & ex hoc differt creatio a generatione æterna: sic.n.non potest dici, ꝙ filius Dei si sibi relinquatur, nõ habeat esse, cum recipiat a patre illud idem esse quod est patris quod est esse absolutum, non dependens ab aliquo. Et ẽm ista duo creatio dupr̃ dicitur esse ex nihilo. Tum ita, ꝙ negatio neget ordinem creationis importare, p hanc præpositionẽ, ex, ad aliquid præexistens, vt dicatur esse ex nihilo, quia non ex aliquo præexistẽti, & hoc quantum ad primum. Tum ita, ꝙ remaneat ordo creationis ad nihil præexistens, vt affirmatus, vt dicatur creatio esse ex nihilo, quia res creata naturaliter prius habet nõ esse, quàm esse, & si hæc duo sufficiant ad rationem creationis, sic creatio potest demonstrari: & sic philosophi creationem posuerunt. Si autem accipiamus tertium oportere ad rationem creationis, vt scilicet etiam duratione, res creata prius non esse quàm esse habeat, vt dicatur esse ex nihilo, quia est tempore post nihil, sic creatio demonstrari non potest, nec a philosophis conceditur: sed per fidem supponitur.

sed creatoris nomen sibi proprie retinuit. d. alia vero nomina etiam creaturis communicauit. In scripturis tamen, sæpe creator accipitur tanquàm factor, & creare sicut facere sine distinctione significationis.

1.Suff.c.10. & 6. Meta. c.1. ¶ Ad primvm ergo dicendum, ꝙ ẽm Auicẽnam duplex est agens, quoddam naturale quod est agens per motũ, & quoddam diuinum quod est dãs esse, vt dictum est. Et similiter oportet accipere duplex actum vel factum, quoddam per motũ agẽtis naturalis, & omne tale fieri oportet ꝙ præcedat tempore potentia, non tñ actiua, sed etiam passiua, quia motus est actus existentis in potentia. Quoddam vero est factum inquantũ recipit esse ab agẽte diuino sine motu, & si istud factum sit nouũ, oportet ꝙ præcedat esse eius natura, & duratione potentia actiua & nõ passiua: & ab actiua potentia tale factum dicitur posse fieri, si autem non sit nouum, tunc potentia actiua non præcedit duratione, sed natura.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ creatio non est factio, quæ sit mutatio proprie loquendo: sed est quædam acceptio esse. vnde non oportet, ꝙ habeat ordinẽ essentialem nisi ad dantẽ esse, & sic nõ est ex nõ esse, nisi inquantũ est post non esse, sicut nox ex die.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ nulla res permanens potest simul fieri & facta esse, si fieri proprie sumatur: sed quædam sunt, quæ
D.575. significant ipsum factum esse d per modum fieri: sicut cum dicitur motus terminari: simul.n. terminatur, & terminatum est, & sic simul illuminatur, & illuminatum est; eo ꝙ illuminatio
4.t.c.129. est terminus motus, vt in 4. phy. cõmẽ. dicit, & sic etiam forma substantialis simul recipit & recepta est, & similiter aliquid simul creatur, & creatum est. Et si obiiciatur, ꝙ ante omne factũ esse est omne fieri proprie acceptum, Dico, ꝙ verum est in omnibus, quæ fiunt per motum: sicut generatio sequitur motum alterationis, & illuminatio motum localem: non autem sic est
D.413. in d creatione vt dictum est.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ creatio potest sumi actiue & passiue, si sumatur actiue, cum creatio significet operationem diuinam, quæ est essentia eius cum relatione quadam, & sic creatio est substãtia diuina. Si autem sumatur passiue, sic est quoddam accidens in creatura, & sic significat quandam rem non quę sit in prædicamento passionis proprie loquendo, sed quæ est in genere relationis, & est quædam habitudo habentis esse ab alio consequens operationem diuinam: & sic non est inconueniẽs, ꝙ sit in ipso creato, quod educitur per creationẽ, sicut in subiecto, sicut filiatio in Petro inquantum recipit naturam humanã a patre suo, non est prior ipso Petro: sed sequitur actionem, & motum quæ sunt priora, habitudo autem creationis nõ sequit motũ: sed actionẽ diuinam tñ, quæ est prior quàm creatura.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ vt prius dictum est in primo. dist. 30. artic. 3. qñ creatura refertur ad creatorẽ, relatio realiter fundatur in creatura, & in Deo ẽm rationem tñ. vnde ipsa relatio importata in nomine creationis non ponit aliquid in creato-
D.413. re: sed in creato tñ, non tñ oportet, ꝙ alia creatione d creetur: quia illud quod est relatio per essentiam, non refertur ad aliud alia relatione media, vt etiam in primo dictũ est. dist. 26. arti. 3. nisi secundum rationem, & huiusmodi relationes, quæ ẽm rõnem tñ sunt, non est impossibile in infinitum multiplicari.

ARTICVLVS III.

e Vtrum creare conueniat alijs quàm Deo.

1.q.45.5. de pot. q.3. 4. contra ge. 2.c.20. 4.d. 5.q.1.3.q.2

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, ꝙ creare etiam conueniat alijs quàm Deo, omne.n. quod non producitur in esse per generationẽ, si de nouo fiat, creatur: sed anima rationalis non exit in esse per generationem, ergo a quocunque fit,
F creatur: sed anima rationalis exit in esse virtute intelligentiarum. vnde Plato inducit Deum secundis dijs dicentem. Fœnus quod credidistis ad vos recipite, & loquitur de anima rationali. Propõne 3.
Et similiter in libro de causis dicitur, quòd creata est anima mediante intelligentia. ergo videtur, quòd angeli vel intelligentię creare pñnt.

¶ 2 Præt. Cuiuscũq; dignitatis creatura est capax, hæc ab eo sibi communicatur, qui summe liberalis est: sed potẽtia creandi communicabilis est creaturæ, vt infra in 4 dist. 5. magister dicit. ergo videtur, ꝙ alicui creaturæ sit cõicatũ, ꝙ creet. par.3.c.

¶ 3 Præt. Quanto aliquid magis resistit agenti, difficilius est ab eo aliquid fieri: sed contrarium est magis resistens quàm nõ
G ens simpliciter. ergo difficilius est aliquid fieri ex contrario, quàm ex non ente. Sed agens naturale facit contrarium ex contrario. ergo videtur, quòd etiam ex non ente simpliciter aliqd facere possit, & sic potest creare.

¶ 4 Præt. Secundum quòd res exeunt a Deo: ita etiam ordinantur in ipsum, sed secundum Diony. in pluribus locis, lex diuinitatis est, vt nunquam vltima reducantur in finem, nisi per media. ergo videtur, ꝙ etiam vltima entium non immediate a Deo creentur, sed a causis medijs. De cæl.Hie. cap.4.

¶ 5 Præter. In causatum causæ secundę nunquàm agit causa prima, nisi secundum ꝙ agit in ipsa causa secunda agente: sed Deus qui est causa prima omnium rerum, cuiuslibet rei creator est. ergo & quęlibet causa secunda in qua Deus operãdo creat, creatrix dici debet, & sic creare non tantum Deo conuenit.

Sed contra. Dañ. anathematizat omnes, qui dicunt Libr. 2. de
H angelos aliquid creare, de quibus tamen magis videtur, quàm Orthodoxa
de alijs. ergo videtur, quod creare solius Dei sit. fide cap. 3. in fine.

¶ Præt. Ens & non ens simpliciter in infinitum distant: sed mouere per distantiam infinitam est potentiæ infinitæ, qualis est sola diuina potentia. ergo solius eius creare est.

Respondeo dicendum, quòd circa hoc est triplex opinio. Quidam.n. philosophi posuerunt, quòd a prima causa immediate est vnum primum causatum, a quo postmodum sunt alia, & sic deinceps. vnde posuerunt vnam intelligentiam causari mediante alia, & animam mediante intelligentia, & corporalem naturam mediante spirituali, quod pro hęresi condẽnatur: quia hæc opinio honorem, qui Deo debetur creaturæ attribuit. vnde propinqua est ad trahendum in idolatriam. Vñ alij dixerunt, ꝙ creatio nulli creaturæ conuenit, nec etiam communicabilis est: sicut nec esse infinitæ potentiæ, quã exigit creationis opus. Alij dixerunt, creationem nulli creaturæ communicatam esse, communicari tamen potuisse, quod Magister asse-
I rit in 4 lib. Vtraq; autem harum vltimarum opinionum, videt mihi ẽm aliquid vera esse: cum.n. de ratione creationis sit, vt nõ pexistat aliquid sibi ad minus ẽm naturæ ordinem, hoc potest accipi, vel ex parte creantis, vel ex parte creati. Si ex parte creãtis, sic dr̃ illa actio esse creatio, quę non firmatur super actione alicuius causæ præcedentis, & sic est actio tñ causę primæ. quia omnis actio secundę causæ, firmatur super actione causæ primæ. vnde sicut non potest cõicari alicui creaturæ, ꝙ sit cã prima, non potest d cõicari sibi, ꝙ sit creans. Si autem sumatur ex parte creati: sic illius proprie est creatio, cui non præexistat aliquid in re, & hoc est esse. Vnde dr̃ in lib. de causis, ꝙ prima rerum creatarum est esse, & alibi in eodem libro dicitur, ꝙ esse est per creationem, & alię perfectiones superadditæ per informationem, & in cõpositis pręcipue illud esse, quod est primæ partis. s. materiæ, & ex parte ista accipiendo creationem d potuit
K communicari creaturæ, vt per virtutem causæ primę operantis in ipsa, aliquod esse simplex vel materia produceretur, & hoc modo philosophi posuerunt intelligentias creare, quamuis sit hęreticum.

Plato. 10. Tim. Auic. 9. Met. c.4. Auth. lib. de causis ppositione. 3. 9. & 16. Cõis positio Theologorum. Dist. 5. in fine ibi. Itẽ possẽt De p aliã. 3. di. 410 409 D. 37. 408 944 Propõne 4. & alibi. 1. pñne, seu. cap. 18. D. 643 1045

¶ Ad primvm ergo dicendum, ꝙ in hoc authoritates philosophorum non sunt recipiendæ, quia in hoc errauerunt. Possent tamen exponi hoc modo omnes illę authoritates, vt dicerentur creare animas, inquantum per motum orbium disponuntur corpora ad animæ receptionem: sed hoc non est de intentione eorum.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ quicquid est cõmunicabile creaturæ, de hoc quod est pertinens ad perfectionem naturæ eius cõmunicatur sibi non autem est verum de perfectionibus secundis: sicut non omnis homo, qui receptibilis est regię dignitatis, a Deo factus est rex, & sic etiam est de authoritate creandi, ẽm illos qui dicunt, ꝙ creatio potuit creaturæ communicari.

¶ Ad tertium dicendum, quòd resistens contrarium, non facit difficultatem in agendo, nisi inquantum elongat potentiam ab actu, quia vnum contrariorũ quanto est magis intensum, tanto potentia

potentia est magis remota ab actu: & ideo ꝙ aliquid fiat ex non ente simpliciter est maioris virtutis, q̃ ꝙ fiat ex contrario, quia in non ente simpliciter nulla potentia remanet.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ quãuis ad vltimum finem reducantur vltima per media: nunq̃ tñ influentia vltimi finis alicui mediorum communicatur, ita. s. vt sit vltimũ desideratum, & sic etiã nunq̃ influentia primi agentis, q̃ est creatio, alicui secundorũ principiorum cõicari potest.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ agens proximum, vt generãs nõ operatur in hac re generata nisi educendo de potentia materiæ formam. Sed operatio causæ primę est etiam in creando ipsam materiam: & ideo agens naturale proximum est tñ generans hanc rem. Sed agẽs primum, & diuinum est creans, & ex hoc patet, ꝙ sicut operatio artis fundatur super operationem naturæ inquantum natura præparat arti materiam: ita & operatio naturæ fundatur supra creationem, inquantum ministrat naturæ materiam.

Quòd hæc verba facere, & agere non dicuntur de Deo, secundum eam rationem, qua dicuntur de creaturis.

VErũtamen sciẽdum est hæc verba. s. creare, facere, & agere, & alia
B huiusmodi de Deo nõ posse dici secũdum eam rationem, qua dicuntur de creaturis. Quippe cũ dicimus eũ aliqd facere non aliquẽ in operãdo motũ illi intelligimus inesse, vel aliquã ĩ laborãdo passionẽ sicut nobis solet accidere: sed ei' sempiternę

ARTICVLVS IIII.

d Vtrum aliquid aliud a Deo efficiat aliquam rem.

1.q.103.6.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur ꝙ nihil aliud efficiat aliquam rem nisi Deus. Agens.n. quod agit sine medio est perfectius, q̃ illud quod medio indiget in sua actione: sed Deus est agens perfectissimum. ergo videtur, quòd omnia nullo mediante producat.

¶ 2 Præt. Inter alias creaturas angeli sunt nobiliores: sed efficientia rerum non attribuitur angelis. vnus.n. angelus nõ est causa alterius, nec est iterum causa corporalis creaturæ. ergo vr̃, ꝙ multo minus aliæ creaturæ sint causæ quorundam.

¶ 2 Præt. Idem specie non producitur a diuersis agentibus secundum speciem: sed prima indiuidua omnium specierum immediate a Deo creata sunt, supposito, quòd mundus non fuerit semper. ergo videtur, quòd nihil possit producere aliquid simile sibi secundum speciem.

¶ 4 Præt. Illud quod non est ex aliqua materia, non potest fieri nisi per creationem: sed formę, & accidentia non' habent materiam partem sui, vel esset in infinitum abire. ergo non pñt fieri nisi per creationem. Inde sic. omnis causa efficiens alicuius rei dat sibi formam, vel substantialem vel accidentalem: sed huiusmodi nõ producuntur, nisi per creationem. ergo nihil potest esse causa efficiens, alicuius rei nisi creator, qui tantum Deus est, vt dictum est.

¶ 5 Præt. Causa efficiẽs nunq̃ est deficientior quàm effectus: sed agentia naturalia nõ agunt, nisi per qualitates actiuas, quæ sunt accidentia, quod probatur ex hoc, ꝙ non est possibile aliquid esse formam substantialem in vno, & accidentalem in altero. vnde calor, qui est accidens hominis, nõ potest esse forma substantialis ignis, & sic de alijs. ergo nullum agens naturę producit aliquam formam substantialem. Et sic idem quod prius.

2. de Orthodoxa fide c.23. Contra ẽm Dam. cuiuslibet rei est propria operatio: sed omnis res, quæ habet propriam operationem actiuam, sua operatione est causa alicuius. ergo videtur, ꝙ ignis calefaciendo sit causa caloris, & sic de alijs.

¶ Præt. Si Deus immediate causaret omnia vna res non depẽderet ab alia: sicut causatum a causa, & sic res non magis fieret ab vno quàm ab alio: sed videmus ad sensum, ꝙ non fit quodlibet ex quolibet: sed ex semine hominis semper generatur homo. ergo semen patris est causa effectiua filij.

Respondeo, Dicendum, ꝙ circa hanc qõnem sunt tres positiones. Quarum vna est, ꝙ Deus immediate operetur omnia: ita ꝙ nihil aliud est causa alicuius rei: adeo ꝙ dicunt, ꝙ ignis non calefacit, sed Deus, nec manus mouetur: sed Deus causat motum, & sic de alijs. Sed hæc positio stulta est, quia ordinem tollit vniuersi, & propriam operationem a rebus, & destruit iudicium sensus.

Alphar. de intell. & Auic. cũ alijs, vbi supra. Alios quęre ifra. d. 2. q.1. ar. 3. c. ¶ Secunda positio est quorundam philosophorum, qui vt proprias operationes rerum sustineant Deum immediate oĩa creare negant: sed dicunt, ꝙ immediate est causa primi creati, & illud est causa alterius, & sic deinceps. Sed hæc opinio erronea est, quia secundum fidem non ponimus angelos creatores: sed solum Deum creatorem omnium visibilium, & inuisibilium.

¶ Tertia positio est, ꝙ Deus immediate omnia operatur, & ꝙ
A res singulæ proprias operationes habent, per quas causæ proximę rerum sunt: non tñ omnium sed quorundam: quia.n. vt dictum est ẽm fidem non ponitur creatura aliqua aliam in esse producere per creationem, nec virtute propria nec aliena: ideo omnium illorum, quæ per creationẽ in esse exeunt solus Deus ĩmediate causa est. huiusmodi aũt sunt, quæ per motum in esse exire non possunt, nec per generationem. Primo propter simplicitatẽ essentiæ suæ, in qua subsistunt, quia omne quod generatur, oportet esse compositum ex materia & forma. vnde nec angeli nec animæ rationales possunt generari, sed solum d creari: secus autem de alijs formis, quæ etiã si sunt simplices: non tamen habent esse absolutum, cũ non sint subsistentes. vnde exitus in esse nõ debetur eis, sed compositio habenti talem formam, quod per se generari dicitur, quasi per se esse habens. formæ vero prædictæ nõ dicuntur generari, nisi per accidens, & eadem ratione materia prima, quæ generationi substat, propter sui simplicitatem non generatur, sed creatur.

Dañ. vbi supra. et est cõmunis sñia, quasi oĩum Theol. Art. pręced. in corp. D.178.

¶ Secundo propter elongationẽ a cõtrarietate, d vt corpora cælestia: omne enim quod generatur, generatur ex contrario. D.335.

¶ Tertio propter necessitatem generantis similis in specie generato, propter quod primæ hypostases immediate a Deo creatæ sunt, vt primus homo, primus leo, & sic de alijs: non.n. homo generari potest, nisi ab homine. aliter autem est de illis rebus, ad
C quarum generationem non requiritur agens simile in specie: sed sufficit virtus cælestis cum qualitatibus actiuis & passiuis, vt quæ ex putrefactione generantur. Aliorum vero, quæ per motũ & generationem producuntur creatura causa esse potest, vel ita quòd habeat causalitatem supra totam speciem, sicut sol est cã in generatione hominis, vel leonis, vel ita ꝙ habeat causalitatem ad vnum indiuiduum speciei tñ: sicut homo generat hominem, & ignis ignem. Horum tñ causa etiam Deus est magis intima d in eis operans, q̃ aliæ causæ mouentes, quia ipse est dans D.325.
esse rebus. Causæ autẽ aliæ sunt quasi determinantes illud esse. Nullius.n. rei totum esse ab aliqua creatura principium sumit, cum materia a Deo solum sit, esse autem est magis intimum cuilibet rei, q̃ ea per quæ esse determinatur. vnde & remanet illis remotis, vt in libro de causis dicitur. vnde operatio creatoris magis pertingit ad intima rei, q̃ operatio causarum secundarum: & ideo hoc quod creatum est causa, alij creaturæ non excludit, Propositione, seu cap. vel lect. 1. S.Tho.
D quin Deus immediate in rebus omnibus operetur inquantum virtus sua est sicut medium contingens virtutẽ cuiuslibet causæ secundæ cum suo effectu: nõ.n. virtus alicuius creaturæ posset in suum effectum, nisi per virtutem creatoris, a quo est omnis virtus, & virtutis conseruatio, & ordo ad effectum: quia vt in lib. de causis dicitur, causalitas causæ secundæ firmatur per causalitatem causæ primę. Immediate vbi sup.

¶ Ad primvm ergo dicendum, ꝙ non est ex indigentia Dei, ꝙ causis alijs indigeat ad creãdum, sed ex bonitate ipsius, qui etiam dignitatem causandi alijs conferre voluit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd si ponamus secundum quorundam opinionem angelos deseruire Deo in motibus orbium, constat quòd angeli causa erunt generationis, & corruptionis per motum orbium, & ista causalitas in omnes retorquebitur, quamuis nõ omnes circa hoc d ministerium occupentur: quia secundum Diony. superiores angeli inferiores illuminant de ministerijs, per eos exequendis. Si autem hoc non D.161. De cę. Hie. c.3.
E supponitur potest dici, quòd ex hoc, quòd angeli sunt nobiliores non sequitur, ꝙ habeant hanc dignitatem, quæ est causare generationem, & corruptionem in rebus: sed aliam multo digniorem, quæ consistit in Dei cognitione.

¶ Ad tertium dicendum, quòd non potest idem esse effectus secundum speciem a diuersis agentibus, immediatis habentibus operationes determinatas ad determinatos effectus, sicut ab arte & natura: sed Deus non habet operationem determinatam ad aliquem effectum: immo vna sola operatione potest omnes effectus, quos vult producere. vnde eundem effectum specie, quem natura producit Deus potest sine natura operante facere.

¶ Ad quartum dicendum, quòd circa exitum rerum in esse per generationem fuit triplex opinio. Prima fuit ponentium latitationem. s. Anaxagoræ, qui ponebat omnia in omnibus, & 1. Phy. t. cõ. 32. & 33.
generationem fieri per abstractionem, & sic non ponebat veram generationem, quæ est per hoc, quòd noua forma substantialis acquiritur materiæ, & in hunc defectũ incidit oĩs opinio

antiquorum, qui non ponebant veram generationem: sed generationem esse vel per congregationem & segregationem: vel per alterationem tm̄, & hoc contingebat eis, quia non ponebant cām formalem, sed vel materialem tm̄, vel cum hac etiam agentem. Alia opinio huic contraria fuit Platonis, qui posuit formas separatas, quas vocauit ideas, esse inducentes formas in materijs, & quasi ad hanc opinionem inducitur opinio Aui. qui dicit, ꝙ oēs formæ sunt ab intelligētia, & agens naturale non est nisi præparās materiam ad receptionem formæ, & ista opinio ꝓcedit ex hoc, ꝙ vult vnūquodq; generari ex suo sīli, quod frequenter nō inuenitur in rebus naturalibus: sicut in his, quæ per putrefactionem fiunt, & etiam quia ponebat fieri per se terminari ad formam, & hoc non potest esse, quia per se fieri terminatur ad hoc quod habet esse, quod est terminus factionis, & hoc est tm̄ compositum, non forma, neque materia. vnde forma, non nisi per accidens generatur.

In Phed. & alibi vt sup.

De fluxu entis.c.4.& alibi imediate vbi sup.

voluntatis nouum aliquem significamus effectum. i. æterna eius voluntate e aliquid nouiter existere. Cum ergo dicitur

7.Meth.t.c. 29.& 12.t. cōm.11.

¶ Tertia est Arist. media inter has. s. ꝙ oēs formæ sunt in potentia in materia prima, non autē actu: sicut ponentes latitationes dixerunt, & agens naturale agit non formam, sed compositum inducendo materiam de potentia in actum, & hoc agens naturale in sua actione est quasi instrumentum ipsius Dei agentis, qui etiam materiam condidit, & formæ potentiam dedit. vnde non oportet hanc opinionē sustinendo, ꝙ generans creet formā, vel ꝙ faciat aliqd ex nihilo, qa non facit formam sed cōpositum.

Tex.cō.50.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ sicut calor naturalis agit in virtute animæ, vt instm̄ eius, vt in 2. de Anima dicitur, propter qd' non tm̄ calefacit, sed agit ad generationem carnis animatæ, ita qualitas actiua agit in virtute formæ substantialis: & ideo per illam actionem nō tantum inducitur materia in actum formæ accidentalis, sed etiam in actum formæ substantialis.

ARTICVLVS V.

e *Vtrum mundus sit æternus.*

1.q.46.1.de pot.q.3.17. Quodl. 3. 31.& 12.8. 2. cōtra ge. c.31.& sequentibus.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur ꝙ mundus sit æternus, & ad hoc possunt adduci rationes sumptę ex quatuor. s. ex substantia cæli, ex tempore, ex motu, & ex agente vel mouente. Ex substantia cæli sic. Omne quod est ingenitum, & incorruptibile semper fuit, & semper erit: sed materia prima est ingenita & incorruptibilis, quia oē quod gn̄at, gn̄at ex subiecto, & quod corrumpitur, corrūpitur in subiectum. materiæ autem primæ nō est aliquod subiectum. ergo materia prima semꝑ fuit & semper erit: sed materia nunquàm denudatur a forma. ergo materia ab æterno fuit perfecta formis suis, quibus species constituuntur. ergo vniuersum ab ęterno fuit, cuius istæ spēs sunt partes, & hæc est ratio Arist. in primo phy.

T.com.82.

¶ 2 Præt. Quod non habet contrarium non est corruptibile nec generabile: quia generatio est ex contrario, & corruptio in contrarium: sed cælum non habet contrarium, cum motui eius nihil contrarietur. ergo cælum non est generabile nec corruptibile. ergo semper fuit & semper erit, & hæc est ratio Philosophi in primo cæli & mundi.

Tex.cō.20.

¶ 3 Præt. Secundum pōnem fidei, substantia mundi ponitur incorruptibilis: sed omne incorruptibile est ingenitum. ergo mūdus est ingenitus. ergo fuit semper. ꝓbatio mediæ. Omne quod est incorruptibile habet virtutē, ꝙ sit semper: sed illud quod habet virtutem, ꝙ sit semper non inuenitur qn̄q; ens, & qn̄q; nō ens, quia sequeretur, ꝙ simul esset ens & non ens, toto. n. tempore aliquid est ens ad quod virtus sua essendi determinatur. vnde si habet virtutem, vt sit in omni tempore, in omni tēpore est, & ita si ponatur aliqn̄ non esse, sequitur ꝙ simul sit & nō sit. ergo nullum incorruptibile est qn̄q; ens, & qn̄q; nō ens, sed oē generabile est huiusmodi &c. & hæc est ratio Philosophi in primo de cæ. & mun.

Tex. c.120. & 121.

¶ 4 Præt. Oē quod alicubi est, vbi prius nihil erat, est in eo qd' prius fuit vacuum, qa vacuum est in quo potest esse corpus, cum nihil sit ibi. Sed si est mundus factus ex nihilo, vbi nunc est mūdus prius nihil erat. ergo ante mundum fuit vacuum: sed vacuū esse est impoe, vt probatur in 4 Phy. & vt multa experimenta sensitiua demonstrant in multis ingenijs, quæ per hoc fiunt, ꝙ natura non patitur vacuum. ergo impossibile est mundum incepisse, & hęc ratio est Cōmen. in 3. cæ. & mun.

T.c.64.vsq; ad 86.inclusiuæ.

Cōm. 29.

¶ 5 Idem pōt argui ex parte tēporis sic. Omne quod est semper i principio, & fine sui, semper fuit, & semper erit, quia post principium est aliquid & ante finem: sed tēpus semper est in eo quod est principium temporis, & finis: quia nihil est temporis

F nisi nunc, cuius diffinitio est, ꝙ sit finis præteriti, & principium futuri. ergo videtur, ꝙ semper fuit tempus, & semper erit, & ita motus & mobile, & totus mundus, & hæc est ratio Philosophi in 8. Physic. Tex.c.10.& 11.

¶ 6 Præt. Omne id quod nunq̄ potest demonstrari vt stans, sed semper vt fluens, habet aliquid ante se a quo fluit: sed nunc non potest demonstrari, vt stans sicut punctus, sed semper vt fluens, quia ratio tota tēporis est in fluxu & successione. ergo oportet ante quodlibet nunc ponere aliud nunc. ergo impossibile est imaginari tempus habuisse primum nunc. ergo tempus semper fuit, & ita vt prius. & hæc est ratio Commen. ibidem. Cōm.11.

aliquid facere, tale est ac si dicatur iuxta eius voluntatem vel per eius volūtatem aliquid nouiter contingere, vel esse, vt

G ¶ 7 Pręt. Creator mundi, aut præcedit mundum tm̄ natura, aut etiam duratione. Si natura tantum sicut causa effectum. ergo quandocūq; fuit creator, fuit creatura, & ita mūdus ab ęterno. Si autem duratione. prius autem & posterius in duratione causāt rationem temporis. ergo ante totum mundum fuit tempus, & hoc est impossibile, quia tp̄s est accidens motus, nec est sine motu. ergo impossibile est mundum non semper fuisse, & hæc est ratio Auic. in sua Meta. Lib.9.c.1.

¶ 8 Idem potest ostendi ex parte motus. impossibile. n. est nouam relationem esse inter aliqua, nisi aliqua mutatione facta circa alterum eorum: sicut patet in ęqualitate. non. n. aliqua fiunt de nouo æqualia, nisi altero extremorum augmentato vel diminuto: sed omnis motus importat relationem mouentis ad motum, quæ relatiue opponuntur. ergo impossibile est motum esse nouum, nisi præcedat aliqua mutatio, vel in mouente vel in moto, sicut ꝙ vnum approximet ad alterū, vel aliquid aliud huiusmodi. ergo ante omnem motum est motus, & sic motus

H est ab æterno & mobile & mundus. & hæc est ratio Philosophi in 8. phy. Tex. cō.9.

¶ 9 Præt. Oē illud cuius motus quandoq; est, & quandoq; quiescit, reducitur ad aliquem motum continuum, qui semper est: quia huius successionis, quæ est ex vicissitudine motus, & quietis, non potest esse causa aliquid eodem modo se habens, quia idem eodem modo se habens, semper facit idē. ergo oportet, ꝙ cā huius vicissitudinis sit aliquis motus, qui non est semper, & sic oportet, ꝙ habeat aliquem motum præcedentem, & cum non sit abire in infinitū, oportet deuenire ad aliquem motum qui semper est, & sic idem quod prius, & hæc ratio est Cō. in 8. phy. Idem potest etiam extrahi ex verbis Philosophi. Inducit etiam hanc rationem Cōm. in 7. Meta. ad ondendum, ꝙ si mundus esset factus, oporteret, ꝙ hic mundus esset pars alterius mundi, cuius motu accideret variatio in mūdo isto siue in vicissitudine mot⁹ & qetis, siue in vicissitudine esse, & nō esse. Cōm.& t.9

I ¶ 10 Præter. Generatio vnius est corruptio alterius: sed nihil corrūpitur nisi generetur prius. ergo ante omnem generationē est generatio, & ante omnem corruptionem corruptio: sed hæc non potuerunt esse, nisi mundo existente. ergo mundus semꝑ fuit, & hæc est ratio Philosophi in primo de generatione. T. c.17.

¶ 11 Idem potest ostendi ex parte ipsius mouentis vel agentis. Omnis. n. actio vel motus, quæ est ab agente vel mouente, non moto, oportet, ꝙ sit semper: sed primum agens vel mouēs est omnino immobile. ergo oportet, ꝙ actio eius, & motus eius sit semper. Prima sic probatur. omne quod agit vel mouet postquàm non agebat vel mouebat, educitur de potentia in actum, quia vnūquodq; agit s̄m id quod est in actu, vnde si agit postq̄ non agebat, oportet, ꝙ sit aliquid in actu in eo quod prius erat in potentia: sed omne quod educitur de potentia in actum mouetur. ergo omne quod agit postquàm non agebat mouetur, & hęc ratio potest extrahi ex verbis Philosophi in 8. physic. Hæc rō a t. c.21. usque ad 13. sclusiue sed Probō ista. Oē qd agit. 13. retrograda habetur in 8. eiusdem. ex t.4.5.6. & 7.

K ¶ 12 Præt. Deus aut est agens per voluntatem, aut per necessitatem naturæ. Si per necessitatem naturæ, cum talia sint determinata ad vnum, oportet, ꝙ ab eo semper idem fiat. vnde si ab eo mundus est aliqn̄ factus, necesse est mundum esse æternum. Si autem agens per voluntatem. omnis autem voluntas nō incipit agere de nouo, nisi aliquis motus fiat in volente, vel ab aliquo impediente, quod prius erat, & postmodum cessat, vel ex eo quod excitatur nunc, & non prius aliquo inducente ad agendum quod prius non inducebat. cum ergo voluntas Dei immobiliter eadem maneat, videtur, quòd non incipiat de nouo agere. & ista ratio communiter est philosophi in 8. phy. & Auicen. & Commen. T.& cō.8.& 15. Auic.9. Meta.c.1.in medio.

¶ 13 Præt. Omnis volens quandoq; agere, & qn̄q; non agere, oportet, ꝙ imaginetur tempus post tempus, discernendo tempus in quo vult agere a tempore, in quo non vult agere. Sed imaginari tempus post tempus, sequitur mutationem vel ipsius imaginationis, vel saltem imaginati, quia successio temporis

T.cō.101. temporis causatur a successione motus. vt patet ex 4. Phys. ergo impossibile est, ꝙ voluntas incipiat aliquem nouum motum agere, quem non præcedat alius motus, & hæc est ratio Commen. in 8. physic.

Iste tres rōnes de agēte ꝑ voluntatem, & appetitum habentur oēs ex præfatis. tex. & cō.8. & 15. expsse ꝑ totum.

¶ 14 Præt. Omnis voluntas efficiendi statim producit effectum, nisi desit aliqd illi volito, quod sibi postmodū adueniat: sicut si modo habeā voluntatem faciendi ignē cras, qn̄ erit frigus. modo isti volito deest præsentia frigoris, qua adueniente, statim faciam ignem, si possum, nisi ad hoc aliquid aliud desit. Sed Deus habuit voluntatem æternam faciendi mundum. aliàs esset mutabilis. ergo impossibile est, ꝙ ab ęterno non fecerit mūdum nisi per hoc, ꝙ aliquid mundo deerat, quod postmodū aduenit: sed non potuit aduenire nisi per actionem aliquam. ergo oportet, ꝙ ante hoc de nouo factum præcedat aliqua actio mutationem faciens, & ita a voluntate æterna nunquàm procedat aliquid nouum, nisi motu mediante æterno. ergo oportet mundū æternum semper fuisse. Et hæc est ratio Commentatoris ibidem.

in ipso nihil noui contingat. Sed nouū aliquid sicut in eius æterna voluntate fuerat, fiat sine aliqua sui motione, vel mutatione. Nos vero operādo mutari dicimur, quia mouemur.

SED CONTRA. Deus aut est causa substātiæ mundi, aut non, sed motus eius tm̄. Si motus tm̄. ergo eius substantia non est creata. ergo est primum principium, & sic erunt plura prima principia & plura increata, quod supra improbatum est. Si autē est causa substantiæ cæli dans esse cęlo, cum omne quod recipit esse ab aliquo, sequatur ipsum in duratione, videtur ꝙ mundus non semper fuerit.

¶ Præt. Omne creatum est ex nihilo factum: sed omne quod est ex nihilo factum, est ens postquàm fuit nihil, cum non sit simul ens & non ens. ergo oportet, ꝙ cælum prius non fuerit & postmodum fuerit & sic totus mundus.

¶ Præter. Si mundus fuit ab æterno. ergo infiniti dies ꝑcesserunt diem istū: sed infinita non est transire. ergo nunquā fuisset deuenire ad hunc diem, quod falsum est. ergo &c.

¶ Præt. Cuicūq; potest fieri additio, isto potest esse aliqd maius, vel plus: sed diebus qui pręcesserunt potest fieri dierum additio. ergo tp̄s præteritū potest esse maius q̄ sit: sed infinito non est maius nec potest esse. ergo tempus ꝑteritum nō est infinitū.

Tex. cō.5.

¶ Præt. Si mundus fuit ab æterno. ergo & generatio fuit ab æterno tam hominum quàm animalium: sed omnis generatio habet generans & generatum: generans autē est causa efficiens generati, & sic in causis efficientibus est procedere in infinitū, quod est impossibile, vt probatur in 2. Meta. ergo impossibile est generationem semper fuisse & mundum.

A tex. c.35. vsq; in finē.

¶ Pręt. Si mundus semper fuit: homines semper fuerunt. ergo infiniti homines sunt mortui ante nos: sed homine moriente non moritur anima eius, sed manet. ergo modo sunt infinitæ animæ in actu a corporibus absolutæ: sed impossibile est infinitum esse in actu, vt in 3. Physic. probatur. ergo impossibile est mundum semper fuisse.

¶ Præt. Impoe est aliquid Deo ęquiparari: sed si mundus semꝑ fuisset, æquipararet Deo in duratione. ergo hoc est impossibile.

¶ Præt. Nulla virtus finita, est ad operationem infinitam: sed virtus cæli est virtus finita, cum magnitudo eius finita sit, & impossibile sit a magnitudine finita esse virtutem infinitam. ergo impossibile est, ꝙ motus eius fuerit in tempore infinito. & sic impossibile est, vt esse eius tempore infinito durauerit, quia duratio rei non excedit virtutem, quam habet ad esse, & sic incæpit quandoque.

¶ Præt. Nullus dubitat, quin Deus natura præcedat mundum: sed in Deo idē est natura & duratio sua. ergo duratione Deus mundum præcedit. ergo mundus non fuit ab æterno.

Vide 3.Meta.t.c.14. 1.Met.t.cō. 16.17.& 18 8.Phy. 1.& 3.cæl.21.& 24. vbi Timæus a Philosopho citatur. 8.Phy.a t.4 & 1.cęl.101 vsq; in finē diffusius habetur. D.236.912

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ circa hanc qōnem est triplex positio. Prima est philosophorum, qui dixerunt, ꝙ non solum Deus est ab æterno: sed etiam aliæ res, sed differenter, quia quidam ante Arist. posuerunt, ꝙ mundus est generabilis & corruptibilis, & ꝙ ita est de toto vniuerso, sicut de aliquo particulari alicuius speciei: cuius vnum indiuiduum corrumpitur, & aliud generatur: & hæc fuit opinio Empedoclis. Alij dixerunt, ꝙ res fuerunt quiescentes tempore infinito, & per intelłm cæperunt moueri extrahentem & segregantem vnum ab alio, & hęc fuit opinio Anaxagoræ. Alij dixerunt, ꝙ res ab æterno mouebantur motu inordinato, & postea reductæ sunt ad ordinem, vel casu, sicut ponit Democritus, ꝙ corpora indiuisibilia ex se mobilia casu adunata sunt adinuicem, vel a creatore, & hoc ponit Plato, vt dicitur in 3. cæli & mun. Alij dixerunt, quia res fuerunt ab ęterno s̄m illum ordinem quo modo sunt, & ista est opinio Arist.[d] & omnium philosophorum sequentium ipsum,

A & hæc opinio inter prædictas probabilior est: tamen omnes sunt falsæ & hæreticæ.

¶ Secunda positio est dicentium, ꝙ mundus incępit esse postquàm non fuerat, & similiter omne quod est præter Deum, & ꝙ Deus non potuit mundum ab æterno facere, non ex impotentia eius, sed quia mundus ab ęterno fieri non potuit, cum sit creatus: volunt ēt, ꝙ mundum incepisse non solum fide teneatur: sed etiam demonstratione probetur.

Non. n. sine motu aliquid facimus. Deus ergo facit vel agere aliquid dicitur. quia cā est omnium rerum nouiter exn̄tium, dū eius voluntate res nouę, esse incipiunt, quæ añ nō erāt absq;

Cōis positio Theol. omnium recte sentientium.

¶ Tertia positio est dicentium, ꝙ omne quod est præter Deum incępit esse: sed tamen Deus potuit res ab ęterno produxisse, ita ꝙ mundum in-

B cępisse non potuit demonstrari: sed per reuelationem diuinam esse habitum & creditum, & hæc positio innititur authoritati Greg. qui dicit, quòd quædam prophetia est de præterito, sicut Moyses prophetizauit cum dixit. In prin. crea. Deus cælum, & terram, & huic positioni consentio: quia non credo, ꝙ a nobis possit sumi ratio demonstratiua ad hoc, sicut nec ad trinitatē, quāuis trinitatem non esse sit impossibile, & hoc ostendit debilitas rationum, quæ ad hoc inducuntur pro demōstrationibus, quæ omnes a philosophis tenentibus æternitatem mundi positæ sunt & solutæ: & ideo potius in derisionem, quàm in confirmationem fidei vertūtur, si quis talibus rationibus innixus contra philosophos nouitatem mundi probare intenderet. Sup Ezech. in 1. Homi. primæ.

¶ Dico ergo, quòd ad neutram partem qōnis sunt demonstrationes: sed probabiles vel sophisticæ rationes ad vtrūq;. Et hoc significāt verba philosophi dicentis in primo Top. quòd sunt

C quædam problemata, de quibus rationem non habemus, vt: vtrum mundus sit æternus. vnde hoc ipse demonstrare nunquā intendit, quod patet ex suo modo procedendi, quia vbicunque hanc quæstionem pertractat, semper adiungit aliquam persuasionem vel ex opinione plurium, vel approbatione rationum, quod nullo modo ad demonstratorem pertinet. Causa autem quare demonstrari non potest est ista, quia natura rei variatur, s̄m quòd est in esse perfecto, & s̄m quòd est in primo suo fieri, s̄m quod exit a causa, sicut alia natura est hominis iam nati, & eius s̄m quòd est adhuc in materno vtero. Vnde si quis ex conditionibus hominis nati, & perfecti vellet argumentari de conditionibus eius, s̄m quòd est imperfectus in vtero matris existens, deciperetur, sicut narrat Rabi Moyses de quodam puero, qui mortua matre, cum esset paucorum mensium, & nutritus fuisset in quadam insula solitaria, perueniens ad annos discretionis, quæsiuit à quodā, an homines essent facti, & quomodo: cui cum exponeret ordinem natiuitatis humanæ, obiecit puer c.8. in fine. Lib.2.de ꝑplexis Veteris testamēti.c.18.

D hoc esse imposibile asserens, quia homo nisi respiret & comedat, & superflua expellat, nec per vnum diem viuere potest. vñ nec in vtero matris per nouem menses viuere potest.

¶ Similiter errant, qui ex modo fiendi res in mundo iam perfecto volunt necessitatem vel imposibilitatem inceptionis mundi ostendere, quia quod nunc incipit esse, incipit per motum. vnde oportet, quòd mouens pręcedat duratiōne, oportet etiam quòd præcedat natura, & quòd sint contrarietates, & hęc omnia non sunt necessaria in progressu vniuersi esse a Deo.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum est, quòd materia est ingenita & incorruptibilis: non tamen sequitur, quòd semper fuerit: quia incæpit esse non per generationem ex aliquo, sed omnino ex nihilo, & similiter posset deficere si Deus vellet, cuius voluntate materiæ, & toti mundo esse communicatur.

E ¶ Et similiter dicendum est ad secundum, ꝙ illa ratio procedit de inceptione, per generationem & motum. vñ illa est rō cōtra Empedoclem & alios, qui posuerunt cælum generari.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ potentia quæ nunc est in cęlo ad durationem, non mensuratur ad determinatum tempus. vnde per eam in ante, & post potuit infinito tempore esse, si eam semper habuisset: sed hanc potentiam durationis non semper habuit, sed voluntate diuina in sua creatione sibi tradita est.

¶ Ad quartū dicēdū, ꝙ añ creationē mūdi non fuit vacuū, sicut neq; post: vacuū. n. nō est tm̄ negatio sed priuatio. vnde ad pōnē vacui oportet ponere locū, vel dimensiones separatas, sicut ponentes vacuum dicebant, quorū nullum ponimus añ mundum. Et si dicatur, ꝙ possibile erat ante factionem mundi, mundum futurum esse vbi nunc est. Dicendum ad hoc, quòd non erat nisi in potestate agentis, vt supra dictum est.

¶ Ad quintū dicēdū, ꝙ illa rō est circularis, qd' sic patet s̄m Philosophū. Per prius & posterius i motu, est prius & posterius in tp̄e. vnde qn̄ dr̄, ꝙ omne nunc sit finis prioris, & posterioris principium, supponitur ꝙ omne momentum motus sequatur

Universidad de De… Bibliot…

quędam motum, & præcedat quædam. vnde dico, ꝙ propositio F illa non potest probari, nisi ex suppositione eius, quod per eam concluditur: & ideo patet, ꝙ non est demonstratio.

¶ Ad sextum dicendum, ꝙ nunc nunq̃ intelligitur vt stans: sed semper vt fluens: non autem vt fluens a priori nisi motus præcedat: sed in posterius, neciterum in posterius, sed a priori, nisi motus sequatur. vnde si nunq̃ sequeretur vel præcederet motus, nunc non esset nunc, & hoc patet in motu particulari, qui sensibiliter incipit, cuius quodlibet momentum est fluens, & tamen aliquod est primum, & aliquod vltimum secundum terminum a quo, & in quem. G

ipsius agitatione, vt actus proprie dici nō queat, cū vdelicet actus omnis in motu consistat. In Deo autē motus nullus est. Sic ergo ex calore Solis aliqua fieri contingit: nulla tamen in ipso vel in eius calore facta motione, vel mutatione. Ita ex Dei voluntate noua habent esse sine mutatiōe authoris, qui est vnū, & solum principium omnium. Aristoteles vero duo principia dixit, scilicet materiam & speciem: & tertium operatorium dictum. Mundum quoque semper esse, & fuisse.

¶ Ad septimum dicendum, ꝙ Deus præcedit mundum non tm̃ natura, sed etiam duratione: non tamen duratione temporis, sed æternitatis, quia ante mundum non fuit tempus in rerum natura existens, sed imaginatione tm̃, quia nunc imaginamur huic tempori finito, ex parte ante Deum potuisse multos annos addidisse, quibus omnibus præsens esset æternitas, & secundum hoc dicitur, quòd Deus potuit prius facere mundum, q̃ fecerit & maiorem & plures.

¶ Ad octauum dicendum, ꝙ nouitas relationis contingit non mutatione mouentis, sed ex mutatione mobilis, vt large mutatio sumatur pro creatione, quæ proprie mutatio non est, vt dictum est supra. Vnde motum cæli præcedit creatio eius ad minus naturaľ: creationem autem non præcedit aliqua mutatio, cū sit ex non ente simpľr. Si tñ supponeretur, ꝙ etiam cælum extitisset anteq̃ moueri cæpisset, adhuc ratio non procederet, quia H intelligendum est, ꝙ duplex est relatio, quædam est relatio absoluta, sicut in omnibus quæ sunt ad aliquid s̃m esse, vt paternitas & filiatio, & talis relatio non efficitur noua nisi per acquisitionē illius, in quo relatio fundatur. vnde si acquiratur per motum, talis relatio sequitur motum, sicut similitudo vnius ad alterum sequitur alterationem in qualitate, supra quam fundatur relatio. Si autē acquiratur per creationem, sequitur creationē, sicut similitudo creaturæ ad Deum fundatur super bonitatem, quæ per creationem acquiritur, per quam creatura Deo assimilatur: quædam autem relatiua sunt, quæ simul important relationem & fundamentum relationis. Nouitas autem talium relationum exigit acquisitionem illius rei, quæ significatur per nomen, sicut ipsius habitus qui est scientia, & simr est de relatione, quam importat nomen motus, quę efficitur noua per acquisitionem ipsius motus a mouente in mobili.

¶ Ad nonum dicendū, ꝙ huiusmodi vicissitudinis, ꝙ quandoq; I mundus non fuit, & postmodum fuit, non est causa efficiens alicuius motus: sed aliqua res semper eodem modo se habens .s. voluntas diuina, quæ ab æterno fuit de hoc ꝙ mundus in esse post non esse exiret. Et si diceretur, ꝙ idem semper facit idem: dico ꝙ verum est, si accipiatur agens s̃m propriam rationem, qua ꝓducit determinate hunc effectum: sicut autem agens naturale determinatur per formam propriam, vt nunquam sequať actio nisi s̃m conuenientiam ad formam illam, ita agens voluntariū determinatur ad actionem per propositum voluntatis. vnde si voluntas non sit impedibilis nec mobilis, non sequitur effectus nisi s̃m hoc, ꝙ voluntas proposuit, & hoc est verum, ꝙ volūtas diuina in hoc, ꝙ semper est eadem semper facit illud quod ab æterno voluit, quia nunquam cassatur: non tamen facit, vt sua volita semper sint, qa hoc ipse nō vult. vñ si hoc faceret, qa faceret illud, quod ipse non vult esset sic ac si calor faceret frigus. K

¶ Ad decimum dicendum, ꝙ prima indiuidua generabilium & corruptibilium non prodierunt in esse per generationem, sed per creationem: & ideo non oportet quædam præextitisse, ex quibus creata sint, vt sic in infinitum habeatur.

¶ Ad vndecimum dicendum, ꝙ est duplex agens, quoddam per necessitatem naturæ, & istud determinatur ad actionem per illud qđ est in natura eius. vnde impoſe est, ꝙ incipiat agere nisi per hoc, quod educitur de potentia ad actum, vel essentiali vel accidentali. Aliud est agens p voluntatem, & in hoc distinguendum est, ꝙ quoddam agit actione media, quæ non est essentia ipsius operantis, & in talibus non pōt sequi effectus nouus sine noua actione, & nouitas actionis facit aliquam mutationem in agente, prout est exiens de ocio in actum, vt in 2. de anima dr. Quoddam vero sine actione media vel instrō, & tale agens est Deus. vnde suum velle est sua actio, & sicut suum velle est æternum, ita & actio, non tñ effectus sequitur nisi s̃m formam volūtatis, quæ ꝓponit sic vel sic facere: & ideo non exit de potentia in actum, sed effectus q erat in potentia agente, efficiť actu ens.

¶ Ad duodecimum dicendum, ꝙ in oībus illis, quæ agunt propter finem, qui est extra voluntatem, voluntas regulatur s̃m illum finem. vnde s̃m ea, quæ impediunt & iuuant ad finem, vult quandoq; agere, & q̃nq; non agere: sed voluntas Dei non dedit esse ipsi vniuerso, ꝓpter aliū finem existentem extra voluntatem eius, sicut nec mouet pp aliū finem, vt philosophi concedunt, quia nobilius non agit propter vilius se: & ideo non oportet ex hoc, ꝙ non semper agat, ꝙ habeat aliqd inducens & retrahens, nisi determinationem voluntatis suæ, quæ ex sapientia sua omnem sensum excedente procedit.

†.2. de Gen. tex.cō.51. † 8. Phy. 2 t.cō.4. & 1. Cæl. 101. vsq; in finē.

¶ Ad decimumtertium dicendum, ꝙ intellectus diuinus intelligit omnia simul. & ideo ex hoc, ꝙ intelligit præsentia huius temporis & illius, nō est aliqua mutatio in intellectu eius: licet hoc non possit contingere in intellectu nostro: & ideo patet, ꝙ ratio sophistica est: simr nec ponitur aliquis motus ex parte rei imaginatæ, qa Deus noluit facere vniuersum post aliquod tps, quia tempus ante non erat nisi imaginatum, vt prius dictum est.

¶ Ad decimumquartum dicendum, ꝙ voluntas diuina non ab ęterno produxit vniuersum, quia aliqd deerat ipsi volito. hoc enim quod volito potest intelligi deesse, propter quod differt, est proportio ipsius ad finem: sicut voluntas hominis differt sumere medicinam, quando medicina non est proportionata sanitati hominis: & sic dico, ꝙ ipsi vniuerso quod fieret ab ęterno, deerat proportio ad finem, quæ est voluntas diuina: hoc .n. voluit Deus vt haberet esse post non esse, sicut natura ita & duratione, & si ab æterno fuisset, hoc sibi defuisset. vnde non fuisset proportionatum diuinæ voluntati, quæ est finis eius. Et quia ad rationes in contrarium factas, quas dixi demonstrationes nō esse, inueniuntur philosophorum responsiones: ideo quamuis verum concludant, ad eas etiam respondendum est, secundum ꝙ ipsi philosophi respondent, ne alicui disputanti contra tenentes æternitatem mundi ex improuiso occurrant.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sicut dicit Commen. in lib. de substantia orbis. Aristo. nunquam intendit, quòd Deus esset causa motus cæli tantum, sed etiam quòd esset causa substantiæ eius dans sibi esse: cum enim sit finitæ virtutis, eo quòd corpus est indiget aliquo agente infinitæ virtutis, a quo & perpetuitatem motus habeat, & perpetuitatem essendi, sicut motum & esse: non tñ ex hoc sequitur, quòd præcedat duratione, quia non est dans esse per motum: sed per influentiam æternā, secundum ꝙ scientia eius est causa rerum: & ex hoc, ꝙ scit ab æterno & vult, sequitur res ab ęterno esse: sicut ex hoc, ꝙ sol est ab æterno, sequitur ꝙ radius eius ab ęterno sit.

Libr. seu.c. 2.m.12. Meta. tex.38.

¶ Ad secundum rńdet Auicen. in sua metaphysica. dicit enim omnes res a Deo creatas esse, & ꝙ creatio est ex nihilo, vel eius quod habet esse post nihil: sed hoc potest intelligi dupliciter, vel quòd designetur ordo durationis, & sic secundum eum falsum est, aut quòd designetur ordo naturæ, & sic verum est. vnicuique enim est prius secundum naturam illud, quod est ei ex se, quàm id quod est ei ab alio: quælibet autem res præter Deum habet esse ab alio. ergo oportet, quòd secundum naturam suam esset non ens: nisi a Deo esse haberet, sicut etiam dicit Gregorius, quòd omnia in nihilum deciderent, nisi ea manus omnipotentis contineret, & ita non esse quod ex se habet naturaliter, est prius quàm esse quod ab alio habet, & si non duratione, & per hunc modum conceduntur a philosophis res a Deo creatę & factæ.

Tractatu.6. cap.1. & 2. Item.9 c.4.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ infinitum esse actu impossibile est: sed infinitum esse per successionem non est impossibile, infiniti autem sic considerati quodlibet acceptum finitum est: transiens autem non potest intelligi nisi ex aliquo determinato ad aliquod determinatum, & ita quodcunque tempus determinatum accipiatur, semper ab illo tempore ad istud est finitum tēpus, & ita est deuenire ad præsens tempus. Vel potest dici, quòd tempus præteritum est ex parte anteriori infinitum, & ex posteriori: finitum tempus autem futurum econtrario, vnicuique autem ex parte illa qua finitum est, est ponere terminum, & principium vel finem. vnde ex hoc, quòd infinitum est tempus præteritum ex parte anteriori, secundum eos sequitur, quòd non habeat principium, sed finem: & ideo sequitur, quòd si homo incipiat numerare a die isto, non poterit numerando peruenire ad primum diem, & econtrario sequitur de futuro.

¶ Ad

¶ Ad quartum dicendum, quòd infinito non fit additio secundum suam totalem successionem, qua infinitum est in potentia A tantū accipientis: sed alicui finito accepto in actu, & illo nihil prohibet aliquid esse plus vel maius. Et quòd hæc ratio sit sophistica patet, quia tollit etiam infinitum in additione numerorum, vt si sic dicatur. aliquæ species numerorū sunt excedentes denarium, quæ non excedunt centenarium. ergo plures species excedunt denariū quàm centenarium, & ita cum infinitæ excedant centenariū, erit aliquid maius infinito: patet ergo quòd excessus & additio & transitus non est nisi respectu alicuius in actu vel in re existen- B tis, vel actu per intellectum, d vel imaginationem acceptæ. vnde per has rationes sufficienter probatur, quòd non sit infinitū in actu, nec hoc est necessarium ad æternitatem mundi, & iste solutiones accipiuntur ex verbis Philosophi 3. Physic.

D.736.

Quod catholicum est docet.

Horum ergo & similiū errorem Spiritus sanctus euacuans veritatisque disciplinā tradēs, Deum in 6. principio temporum mundum creasse, & ante tempora æternaliter extitisse significat, ipsius æternitatem & omnipotentiam commendans. Cui voluisse facere est, quia vt prædiximus, ex eius voluntate & bonitate res nouæ existunt.

T.c.35. vsq; in finem. & maxime in tribus vltimis.

¶ Ad quintum dicendum, quòd eundem effectum præcedere causas infinitas per se vel essentialiter est impossibile: sed accidentaliter est possibile (hoc est dictu) aliquem effectum, de cuius ratione sit, quòd procedat a causis infinitis est impossibile, sed causas illas, quarum multiplicatio nihil interest ad esse ctum, accidit effectui esse infinitas. ver. gra. ad esse cultelli exiguntur per se alique causæ mouentes, sicut faber & instrumentum, & hæc esse infinita est impossibile, quia ex hoc sequeretur infinita esse simul actu, sed quòd cultellus sit factus a quodam fabro sene, qui multoties instrumenta sua renouauit, sequitur multitudinem successiuā instrumentorum, hoc est per C accidens, & nihil prohibet esse infinita instrumenta præcedentia istum cultellum, si faber fuisset ab æterno, & similiter est in generatione animalis, quia semen patris est causa mouens instrumentaliter respectu virtutis solis: & quia huiusmodi instrumenta quæ sunt causæ secundæ, generantur & corrumpuntur, accidit quòd sunt infinitę, & per istum etiam modum accidit quòd dies infiniti præcesserint etiam istum diem, quia substantia solis ab æterno est secundum eos & circulatio eius quęlibet finita. & hanc rationem ponit Commentator in 8. Physi.

Tex.c.15. & 47.

¶ Ad sextum dicendum, quod illa obiectio inter alias fortior est: sed ad hanc respondet Algazel in sua Meta. vbi diuidit ens per finitum & infinitum, & concedit infinitas animas esse in actu, & hoc est per accidens, quia animæ rationales exutę a corporibus non habent dependentiam adinuicem, sed Commentator respondet, quòd animæ non remanent plure. post corpus, sed ex omnibus manet vna tantum, vt infra patebit: vñ nisi hæc positio quā ponit in 3. de Aīa primo improbaretur, D ratio contra eum non concluderet. & hanc etiam rationem tāgit Rabi Moyses ostēdens ꝓdictā rōnē nō esse demōstrationē.

Di.19. q.1. ar.1.

Com.5.

1. de perplexis. Veteris Testamēti. ca.73.

¶ Ad septimum dicendum, quòd etiam si mundus semper fuisset, non æquaretur Deo in duratione, quia duratio diuina quę est æternitas est tota simul, non autem duratio mundi quæ successione tēporū variať. & hāc ponit Boet. li. 5. de cōsolatione.

Prosa. 6.

¶ Ad Octauum dicendum, quòd in cœlo non est potentia ad esse, sed ad vbi tantum, secundum Philosophum, & ideo non potest dici quòd potentia ad esse sit finita, vel infinita: sed potentia ad vbi finita est, nec tamen oportet quòd motus localis cui correspondet hæc potentia sit finitus, quia motus est infinitus duratione ab infinitate virtutis mouentis, a qua fluit motus in mobile, & hæc est ratio Cōmentatoris in 11. Metaph. tamen hoc quod dicit, quòd non habet potentiam ad esse intelligendum est, ad acquirendum esse per motum, habet tamē virtutem vel potentiam ad esse, vt dicitur in primo Cœ. & mū. E & hæc virtus finita est, sed acquiritur duratio infinita ab agente separato infinito vt ipsemet in lib. de substantia orbis dicit.

8 Meta. t.c. 12. & 12. t. c.10.

Tex.41.

Li. seu. c.3.

¶ Ad nonum dicendum, quòd duratio Dei quæ æternitas eius & natura ipsius sunt vna res, & tamen distinguuntur ratione, vel modo significandi, quia natura significat quandam causalitatem, prout dicitur natura motus principium, duratio autē significat quandam permanentiam, & ideo si accipiatur præeminentia naturę diuinæ & durationis ad creaturam vt vtrūque est res quædam, inuenietur eadem præeminentia: sicut .n. natura diuina præcedit creaturam dignitate & causalitate, ita & duratio diuina eisdem modis creaturam præcedit, non tamen oportet si Deus præcedit mundum per modum naturæ, vt significatur cum dicitur naturaliter præcedit mundum, ꝙ et mundum præcedat per modum durationis, vt significať, cum dicitur Deus duratione præcedit mundum cum non sit idē modus significandi naturæ & durationis, & similiter soluuntur multæ aliæ similes obiectiones, vt in 1. libro dictum est.

ARTICVLVS VI.

Vtrum conuenienter exponitur In principio creauit Deus cœlum & terram, idest in filio.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur ꝙ inconuenienter exponatur in principio creauit Deus cœlum & terram, idest in filio. Pater enim est principium totius diuinitatis, vt Augu. dicit. ergo per principium appropriate debet intelligi pater. 1.q.46.3. Li.4. de Tri c.20.

¶ 2 Præt. Vt in 1. lib. dictum est, Ex ipso, dicitur propter patrem, in ipso, propter spiritum sanctum. ergo per hoc quod dicitur, in principio, intelligitur spiritus sanctus, & non filius.

¶ 3 Item, Videtur quòd inconuenienter dicatur in principio temporis, quia tempus adiacet motui firmamenti, sed firmamentum factum est secunda die. ergo principium tēporis fuit post creationem cœli & terræ, & ita non in principio temporis creata sunt.

¶ 4 Præt. Tempus est vnum de quatuor primo creatis: sed tēpus non est creatum in principio temporis, quia tempus sic esset in indiuisibili, quod est impossibile. ergo nec cœlum nec terra.

¶ 5 Item videtur quòd inconuenienter dicať In principio, idest ante omnia, quia sicut dicitur in libro de causis, prima rerū creaturarum est esse, & non est ante ipsum creatum aliud: sed cœlum & terra non sunt suum esse. ergo ante cœlum & terram aliquid creatum est.

¶ 3 Præt. Ecclesiastici. 18. dicitur. Qui viuit in æternū creauit omnia simul. ergo cœlum & terra non sunt ante oīa creata.

¶ 6 Præt. Cœlum & angelus sunt simul facta, vt infra dicetur. ergo non ante omnia cœlum & terra facta sunt.

RESPONDEO, Dicendum, quòd triplex expositio, posita conueniens est secundum sanctos, per quam multiplex error excluditur: per primam excluditur error Manichæi ponētis plura principia, quia in principio vno effectiuo & non in pluribus res factæ dicuntur: per secūdā excluditur error æternitatis mundi: in hoc ꝙ mundus principium durationis habere ponitur: per tertiam excluditur error ponentium visibilia a Deo creata mediante spirituali creatura in hoc, quòd ponitur cœlum & terra esse primo creata.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ratio principii effectiui appropriatur patri, sed ratio principii exemplaris per modum artis appropriatur filio, qui est sapientia & ars patris.

¶ Ad secūdū dicēdū, ꝙ esse in, sicut in continente & saluante, appropriatur spiritui sancto propter appropriatum bonitatis, sed esse in, per modum quo artificiatum est in arte & res in sua similitudine appropriatur filio.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ secundum illam opinionem quæ ponit omnia simul creata in materia informi, dicūtur res creatæ in principio temporis, quod mensurat motum primi mobilis, non sicut in mensurante creationem, sed sicut in adiacēte creationi, quia simul fuerunt rerum creatio & tēporis principium, sed secundum aliam opinionem, quæ ponit res formatas per temporum successionem non intelligitur de tempore quòd est mensura illius motus, sed de tempore quod est numerus illius vicissitudinis, qua esse mundi succedit ad non esse eiusdem: vel secundum alios sumitur tempus pro d euo quod simul cum cœlo & terra creatum est. D.413.

¶ Ad quartum dicendum, quòd sicut numerus non numeratur alio numero, ita nec tempus alio d tempore mensuratur nec fieri eius, cum suum esse totum sit in fieri. vñ incipit in principio temporis non sicut in mensurante eē eius, sed sicut in eo a quo incipit eius productio, vt animalis a corde, & domus a fundamento, & lineæ a puncto. D.869.

¶ Ad quintum dicendum, quòd loquitur Philosophus de ordine naturæ prout animal prius homine dicitur, & nō de ordine durationis, non enim fuit esse cœli & terræ ante ipsa tēpora.

¶ Ad sextum dicitur, ꝙ intelliguntur secundum vnam opinionem omnia simul creta nō in speciebus suis, sed in materia informi, sed secundum alios dicuntur omnia creata simul etiam in formis proprijs, sed tunc hæc ante alia creata dicuntur, non duratione, sed naturæ ordinę, secundum quod in via generationis est incompletum ante completum, hæc tamen infra magis inquirentur.

¶ Ad septimum dicendum, quòd per cœlum etiam intelligitur

angelica

angelica natura quæ in cœlis habitare dicitur, & per terram intelligitur tota natura generabilium & corruptibilium.

EXPOSITIO TEXTVS.

A

Credamus igitur rerum creatarum cœlestium vel terrestrium, visibilium, vel inuisibilium causam non esse: nisi bonitatem creatoris qui est Deus vnus & verus. Cuius tāta est bonitas, vt summe bonus beatitudinis suæ qua ęternaliter beatus est, alios velit esse participes, quam vidit & communicari posse & minui omnino non posse. Illud idem igitur bonum quod ipse erat, & quo beatus erat, sola bonitate & non necessitate alijs communicare voluit, quia summe boni erat prodesse velle, & omnipotentissimi noceri nō posse.

PLATO namq; &c.} Sciēdū ꝙ ī hoc Plato errauit, quia posuit formas exēplares per se subsistentes extra intellectū diuinum, & neque ipsas neque materiā a Deo esse habere {Aris. vero &c.} Videtur imperfecte tāgere positionē eius, quia ipse ponit tria principia in 1. Phys. materiam, formam, & priuationem.

¶ Præt. Ipse ponit non solum causam effectiuam, exemplarem quæ intelligitur per principiū operatorium: sed ēt causam finalem.

¶ Præt. Secundum ipsum, forma & agens & finis incidunt in idem, vt in 2. Phys. dicit, & ita videtur tantum duo principia posuisse.

¶ Ad quod dicendum, quòd Arist. non errauit in ponendo plura principia, quia posuit esse omnium tantum a primo principio dependere, & ita relinquitur vnum esse primum principiū, errauit autem in positione æternitatis mundi.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd priuatio ab eo non ponitur per se principium, sed per accidens nec in esse rei, sed in fieri tantum.

D. 322. ¶ Ad aliud dicendum, quòd secundum ipsum primum principiū agens, & vltimus finis reducuntur vt idem [d] numero, vt patet in 11. Metaphisice, vbi ponit ꝙ primum principium mouens mouet, vt desideratum ab omnibus, forma autem quæ est pars rei non ponitur ab eo in idem numero incidere cum agente: sed in idem specie, vel similitudine, ex quo sequitur ꝙ sit vnum principium primum extra rem, quod est agens & exemplar & finis, & duo quæ sunt partes rei, scilicet forma & materia, quæ ab illo primo principio producuntur.

DIVISIO TEXTVS.

DICTO exitu rerum a primo principio. Hic prosequitur ordinem earum, in vltimum finem. Et diuiditur in partes três. In prima ostendit finem vltimum creaturarum. In secunda ex fine ostendit creaturarum diuersitatem, ibi {Et quia non valet &c.} In tertia, ex distinctione concludit tractandi ordinem, ibi {Ex præmissis apparet &c.} Secunda diuiditur in tres. In prima ostendit ordinem spiritualis naturæ in finem. In secunda ordinē corporalis, ibi {Et sicut factus est homo &c.} In tertia ordinem coniuncti ex vtroque, ibi {Solet etiam quæri &c.}

¶ Circa primum duo facit. Primo, ex fine concludit spiritualis naturæ institutionem. Secundo, concludit ordinem ipsius in finem, ibi {Ideoque si quæratur &c.} Et circa hoc tria facit. Primo, assignat finem ex parte agentis. Secundo, ex parte operis, ibi } Et si quærit ad quid &c.} Tertio, coniungit vtrūque, ibi {Cum ergo quærit quare & cur. & sic factus est &c.} Circa hoc duo facit. Primo, ostendit finē corporalis creaturæ. Secundo, excludit quandam dubitationem, ibi {Et de homine quoque &c.

QVÆSTIO I.

A

Hic quinque quęruntur.

Primo. Vtrum Deo conueniat agere propter finem.
Secundo. Vtrum finis omnium sit Dei bonitas.
Tertio. Vtrum omnia sint propter hominem facta.
Quarto. Propter qd homo ex anima & corpore cōstitut⁹ sit.
Quinto. Vtrum tali corpori anima eius vniri debuerit.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Deo competat agere propter finem.

Quare rationalis creatura facta sit.

ET quia non valet eius beatitudinis particeps existere aliquis: nisi per intelligētiam quæ quā to magis intelligitur tanto plenius habetur, fecit Deus rationalem creaturam quæ summū bonum intelligeret, & intelligendo amaret. & amādo possideret, ac possidēdo frueretur. Eamque hoc modo distinxit, vt pars in sui puritate permaneret, nec corpori vniretur, scilicet angeli, pars corpori vniretur, scilicet animę. Distincta est itaque rationalis creatura in incorpoream & corporeā.

AD PRIMUM sic procedit. Videt ꝙ Deo non competit agere propter finē. Finis enim est terminus motus. vnde in his quæ carent motu, sicut in mathematicis, non est finis neque bonum, vt in 3. Meta. dicitur: sed Deus non producit res per motum, vt prius dictum est. ergo sibi non competit ꝓpter finē agere. [1. p. q. 44. 4. Clarius ex 1. ethic. c. 1. & 2.] [elicitur ex 9. tex. 3.]

¶ 2 Pręt. Finis est ꝑfectio agentis. vnde sicut materia appetit formam, ita agēs finem: sed Deo non competit ab aliquo perfici, cum sit primum mouens, & perfectio summa. ergo non agit propter finem.

¶ 3 Præt. Vnicuique agenti propter finem, melius est suum op⁹ esse quam non esse, quia per illud finem consequitur, vt patet inducendo in singulis: sed non melius, immo indifferens est Deo vtrum creaturæ sint vel non sint, quia bonorum nostrorū non eget. ergo non agit propter finem.

¶ 4 Præt. Actio eius est vltimus finis rerum, quia est sua substancia: sed finis vltimi non est aliquis alius finis. ergo videtur ꝙ actio eius non sit propter finem.

SED CONTRA. Omne agens quod non agit propter finem aliquem, opus eius est vanum: sed Dei opera nō sunt huiusmodi. Vnde in psal. dicitur. Nunquid vane enim &c. Ergo agit propter finem. [88.]

¶ Præt. Secundum Philosophum secundo Metaphysice. Omne agens per intellectum, agit propter finem: sed Deus est huiusmodi, cum sua scientia sit causa rerum. ergo &c. [Co. tex. 9.]

RESPONDEO, Dicendum, quòd agere aliquid propter finem est duplicifer, vel propter finem operis, vel propter finē operantis, finis operis est hoc ad quod opus ordinatum est ab agente, & hoc dicitur ratio operis. finis autem operantis est quem principaliter operans intendit, vnde finis operis potest esse in alio, sed finis operantis semper est in ipso, sicut patet in ędificatore qui lapides congregat ad componendum eos. ꝙ ista compositio in qua consistit forma domus est finis operis, sed vtilitas quæ prouenit ex hoc operanti est finis ex parte agētis. cum autem omne opus diuinum in finem quendam ordinatum sit, constat quòd ex parte operis Deus propter finem agit, sed quia finis operis semper reducitur in finem operantis, ideo oportet ꝙ etiam ex parte operantis, finis actionis eius consideretur qui est bonum ipsius in ipso. Sciendum est ergo, quòd agere hoc modo est dupliciter, vel propter desiderium finis. vel propter amorem finis. desiderium enim est rei non habitę, sed amor est rei quæ habetur, vt Aug. dicit, & ideo omni creaturæ conuenit agere propter desiderium finis, quia vnicuique creaturæ acquiritur bonum ab alio qđ ex se non habet, sed Deo competit agere propter amorem finis cuius bonitati nihil addi potest. Ipse enim bonitatem suam perfecte amat, & ex hoc vult ꝙ bonitas sua multiplicetur per modū, qui possibilis est, ex sui scilicet similitudine ex quo pro uenit vtilitas creaturæ, inquantum similitudinem diuinæ bonitatis recipit, & ideo dicitur in litera, ꝙ Deus fecit creaturam propter bonitatem suā, considerando finem operantis. & propter vtilitatem creaturæ considerando finem operis, & propter hoc etiam dicit Augu. quòd inquantum Deus est bonus sumus, & Dion. dicit in 4. c. de diui. nom. quòd diuinus amor non dimisit eum sine germine esse. [Super Psal. 118. ser. 8. prope finē ex li. de substantia dilectiōis. to. 4.] [De doctri. Chri. c. 13. Dionys. de Amore loquens ī sua Metha. tra. 6. c. 1. sufficiēter c. 10.]

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd secundum Auic. sicut est duplex agens, quoddam quod agit per motum sicut naturale, & quoddam quod agit sine motu dando esse, ita duplex est bonum, quoddam acquisitum per motum, & hoc est tantum in rebus naturalibus, & quoddam acquisitum sine motu

motu in recipiendo influentiam agentis sine motu, & tale est bonum etiam in rebus immobilibus.

¶ Ad secundum dicendum, quòd illud quod agit propter desiderū finis, habet finē extra se quo perficit, hoc autem non conuenit Deo qui agit propter amorem finis, quia ipsemet est sibi finis a se habitus, & amatus, & ideo dicimus, quòd diuina voluntas nō est perfecta quodam alio: sed seipsa, quia ipsa volūtas est bonitas.

¶ Ad tertium dicendum, quòd omne id quod agit ꝓpter desideriū finis ꝑ actionem suā ordinatur ad consecutionē desiderati. vnde oportet, quòd apud eum differat an sit vel nō sit suum opus. Non autem apud eum q agit ꝓpter finis amorem, quia non agit ad acquirendum aliquod bonum. [Lib. 1. c. 32.]

¶ Ad quartum dicē dum, quòd actio diuina est essentia eius, & ex hac parte non quæritur finis eius: sed ex parte illa, qua effectum creaturæ communicat.

Et incorporea quidē angelus, corporea vero homo vocat ex anima rationali & carne subsistens. Conditio ergo rationalis creaturæ primā causam habuit Dei bonitatem.

Quare creatus sit homo uel angelus.

B

Si Deoq; si quæritur quare creat⁹ sit homo vel angelus, breui sermone respōderi potest, propter bonitatem eius. Vnde Aug. in libro de doctrina christiana, qa bonus est Deus sumus, & inquā tum sumus, boni sumus.

ARTICVLVS II.

Vtrum creaturæ sint propter bonitatem Dei.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd creaturæ non sint propter Dei bonitatem. Sicut enim in 1. cœ. & mun. dicitur, nihil mouetur naturaliter propter illud quod consequi non potest: sed nulla res potest consequi diuinam bonitatem, quia ipsa non recipitur vt perfectio alicuius creaturæ, vel forma. ergo res non sunt ordinatæ naturaliter in ipsa. [1. q. 44. 4. 1. 1. cæli. text. 32. & 58.]

¶ 2 Præt. Vt in 1. cæ. & mun. dicitur, Omnis res est propter suā operationem, & res sempiterna vel incorporalis est propter sempiternalitatem sui esse: sed esse rei & operatio non est extra ipsam. ergo videtur quod non sint propter Dei bonitatem q̄ est a rebus separata & impermista. [2. cæli. text. 17.]

¶ 3 Præt. Omnis res producitur ab agente propinquius fini, quantamcunque potest: sed quanto aliquid est melius & diuturnius, magis ad diuinam bonitatem accedit. ergo Deus fecit vnumquodque quātumcunque melius potuit. & ab æterno si facere potuit, quæ cum falsa sint, videtur ꝙ bonitas Dei creaturarum finis non sit.

¶ 4 Præt. Diuina bonitas est sua beatitudo: sed beatitudinis eius non est capax nisi intellectualis creatura, vt in litera dicitur. ergo non omnis creaturæ finis est diuina bonitas.

SED CONTRA. Hoc, propter quod res fit est finis eius. Sed sicut dicitur Prouer. 16. Vniuersa propter semetipsum operatus est dominus. ergo videtur quòd ipse sit finis omnium. [Text. 3. clarus & 1. & ca. primi & hic.]

¶ Præt. Bonum habet rationem finis, vt in 3. Metaphisice dicitur. ergo & summum bonum habet in Deo rationem finis vltimi: sed diuina bonitas est summa bonitas. ergo ipsa est vltimus rerum finis.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ finis & agens proportionantur adinuicem, sicut materia & forma. Vnde, secundum differentiam agentis est differentia finis. Est autem duplex agens: quoddam quod suscipienti suum effectum est proportionatum. vnde formam eiusdem speciei vel rationis in effectum inducit, sicut in omnibus agentibus vniuocis, vt ignis generat ignē, & domus quæ est in anima artificis, causat domū quæ est in materia. quoddam vero agens non est proportionatum recipienti suum effectum. Vnde effectus non consequitur speciem agentis: sed aliquam similitudinem eius quantum potest, sicut est in omnibus agentibus æquiuoce, vt sol calefacere dicitur, ita etiam est duplex finis quidam proportionatus ei quod est ad finem, & talis finis: acquiritur vt perfectio in eo quod ad finem est: sicut sanitas per operationem medicinæ. Est etiam quidam finis improportionabiliter excedens illud, quod est ad finem, & hic non acquiritur, vt perfectio inhæres ei quod est ad finem, sed aliqua similitudo eius, & talis finis est diuina bonitas in infinitum creaturas excedens, & ideo nō acquiritur in creatura secundum se, ita vt sit forma eius, sed aliqua similitudo eius quæ est in participatione alicuius bonitatis, & ideo omnis appetitus naturæ vel voluntatis tendit in assimilationem diuinæ bonitatis, & in ipsammet tenderet, si esset possibilis haberi vt perfectio essentialis, quæ est forma rei. Sed tamen ipsamet diuina bonitas potest acquiri a creatura rationali vt perfectio, quę est obiectū operationis inquantum rationalis creatura possibilis est ad vidēdum & amandum Deum. Et ideo singulari modo Deus est finis in quem tendit creatura rationalis præter modū communem quo tendit in ipsum omnis creatura, inquantum, s. omnis creatura desiderat aliquod bonū, quod est similitudo quædam diuinæ bonitatis, & ex hoc patet, quòd in omni bono summum bonum desideratur.

Ad quid creata sit rationalis creatura.

ET si quæritur ad quid creata sit rōnalis creatura, respondetur ad laudandum Deum, ad seruiendum ei, ad fruendum eo, in quibus proficit ipsa, non Deus. Deus enim perfectus & summa bonitate plenus, nec augeri potest, nec minui. Quòd ergo rationalis creatura facta est a Deo, referendum est ad creatoris bonitatē, & ad creaturæ vtilitatem.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quāuis res non acquirat diuinam bonitatem, tamen acquirit aliquam similitudinem eius, & ex hoc dicitur finis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ipsa operatio est vltima perfectio in qua res existit. habitus enim & potentia imperfectionem dicunt, & ideo idem est rei esse propter suam operationē & propter diuinam bonitatem ad quam maxime accedit, secundum quod maxime est in actu perfecto: similiter etiā ipsa sempiternitas essendi est quædam assimilatio diuinæ bonitatis. Et propter hoc perpetuitas specierum vocatur a Philosophis diuinum esse.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ finis non est causa rei nisi secundū qđ est in voluntate agentis. Et ideo ipsa bonitas diuina secundum modum & ordinem quo est ab eo volita, est finis rerum. Et ideo tunc vnaqueque res maxime ad suum finem accedit qñ imitatur diuinam voluntatem secundum quod de ipsa re dispositum est a Deo.

¶ Ad quartum dicendum, quòd cum bonitas Dei sit finis rerū ad ipsam res diuersimode se habent, ipse enim Deus habet eā perfecte secundum suum esse, vnde summe bonus est, & etiam secundum suam operationem, qua perfecte eam cognoscit, & amat. vnde beatus est, quia beatitudo est operatio perfecta secundum Philosophum. creatura autem intellectualis nō attingit ad eam secundum suum esse, vt ipsa sit summum bonum, sed secundum operationem intelligendo & amando eam. vnde particeps est beatitudinis & non tantum bonitatis diuinæ, sed creatura irrationalis accedit ad eam secundum aliquam assimilationem, quāmuis non pertingat, neque secundum operationem, neque secundum esse, vnde est particeps bonitatis, sed non beatitudinis. [Mora. ad nico. li. 7. c. 13 Et li. 9. c. 9. & 10. c. 8.]

ARTICVLVS III.

Vtrum omnia sint facta propter hominem.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd nō omnia sint facta propter hominem. Finis enim est intentus ab agente: sed humana natura non potest esse intenta a Deo, quia nullius intentio est ad hoc, quod est vilius se. ergo videtur ꝙ Deus non fecit omnia propter hominem.

¶ 2 Præt. Sicut vniuersale agens non est nisi primum agens, ita vniuersalis finis non videtur esse nisi finis vltimus: sed homo non est finis vltimus creaturæ, sed diuina bonitas, vt dictum est. ergo non est finis omnium creaturarum.

¶ 3 Præt. Non est sapientis artificis facere multa magna instrumenta propter aliquod paruum: sed humana natura est quasi quoddam minimum in vniuerso. ergo videtur ridiculum, ꝙ totum vniuersum propter hominem factum sit.

¶ 4 Præt. Illud quod non iuuat ad id propter quod fit, est superfluum & inane: sed multa sunt in vniuerso quæ sunt homini nociua, vt serpentes spine & huiusmodi, multa sunt etiam ex quibus nullum iuuamentum habet sicut aliqui pisces in profundo maris existentes. ergo cum nihil sit vanum in operibus Dei, videtur quòd non omnia propter hominem facta sint.

SED CONTRA. Est quod dicitur in 2. Physi. quòd summus & [Cō. tex. 24]

Universidad de Deusto Biblioteca

mus & nos quodammodo finis omnium.
¶ Præt. Ordo vniuersi est finis toti⁹ creaturæ, sed i homine est quædam similitudo ordinis vniuersi, vnde & minor mundus dicitur, quia omnes naturæ quasi in homine confluunt. ergo videtur quòd ipse sit [d] quodammodo finis omnium. D. 911.

RESPONDEO, Dicendum, quòd finis alicuis rei dicitur dupliciter, vel i quẽ tendit naturaliter, vel ex eo quòd ad ipsum sicut ad finẽ ordinari dr, vt vtilitatẽ aliquam consequatur, secundum intentionem & ordinem agentis; vtroque autem modo homo finis creaturarum dicitur, & primus ex parte operis, sed secundus ex parte agẽtis, differenter tamen homo dicitur finis, & diuina bonitas, quia ex parte agentis diuina bonitas est finis rerum, sicut vltimum intentum ab agente, sed natura humana non est itẽta a Deo quasi mouens voluntatem eius, sed sicut ad cuius vtilitatem est ordinatus effectus ei⁹. Ipse enim duplicem ordinem in vniuerso instituit, principalẽ scilicet, & secũdarium: principalis est secundum q̃ res ordinãtur in ipsum; & secũdarius est secundum quòd vna iuuat aliam in perueniendo ad similitudinem diuinam, vnde dicitur in 12. Meta. q̃ ordo partium vniuersi adinuicem est propter illum ordinem qui est in bonũ vltimum, & sic dicitur esse ꝑpter aliud omne illud ex quo prouenit ei vtilitas. text. cõ. 52.

Breuißima responsio cum quæritur quare vel ad quid facta sit rationalis creatura.

CVm ergo quærit: quare vel ad quid facta sit ratiõalis creatura, breuissime responderi potest propter Dei bonitatem & suã vtilitatem. Vtile nempe ipsi est seruire Deo & frui eo. Factus ergo angelus siue homo ꝑpter Deũ dicitur esse, non quia creator Deus & summe beatus, alterutrius indiguerit officio, qui bonorum nostrorum nõ eget, sed vti seruiret ei ac frueretur eo, cui seruire regnare est. In hoc enim proficit seruiens, non ille cui seruitur.

Sicut factus est homo, vt Deo seruiret, sic mundus ut seruiret homini.

ET sicut factus est homo propter Deum, idest vt ei seruiret, ita mũdus factus est propter hominẽ, vt ei seruiret. Posit⁹ est ergo homo in medio, vt & ei seruiretur, & ipse seruiret, vt acciperet vtrunque, & reflueret totũ ad bonũ hominis, & quod accepit obsequium, & quod impendit. Ita enim voluit De⁹ sibi ab homine seruiri, vt ea seruitute non Deus, sed homo seruiens iuuaretur. Et voluit vt mũdus seruiret homini, & exinde similiter iuuaretur homo. Totum

Sed hoc contingit dupliciter, aut ita q̃ illud ex quo prouenit alicui vtilitas non habet participationẽ diuinæ bonitatis, nisi secundum ordinem eius ad hoc cui est vtile, sicut sunt partes ad totum, & accidentia ad subiectum quæ non habent esse absolutum: sed solum in altero, & talia non essent nec fierent nisi illud esset, cui eis prouenit vtilitas: sed quædam sunt quæ habẽt participationem diuinæ bonitatis absolutam, ex qua prouenit aliqua vtilitas alicui rei, & talia essent etiam si illud cui prouenit ex eis vtilitas non foret, & per hunc modum dicitur, quòd angeli & omnes creaturæ propter hominem a Deo factæ sunt, & sic etiam homo factus est propter reparationem ruinæ angelicæ, quia hęc vtilitas consecuta est, & a Deo præuisa & ordinata. Similiter ex parte operis ipse creaturæ tendunt in diuinam bonitatem, sicut in illud cui per se assimilari intendunt, sed quia optimo assimilatur aliquid per hoc quòd simile fit meliori se, ideo omnis creatura corporalis tendit in [d] assimilationem creaturæ intellectualis quantum potest, quæ altiori modo diuinam bonitatem consequitur. Et propter hoc etiam forma humana, scilicet anima rationalis dicitur esse finis vltimus intentus a natura inferiori, vt in 2. de Anima dicitur. D. 332. Cõ. tex. 41.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ homo non hoc modo dicitur esse finis sicut intentum ab agente, quia hæc est ratio finis vltimi & principalis, sed sicut ad quod ordinatum est opus agentis aliquo modo, vt dictum est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd homo nõ est finis omnis creaturæ sic vltimo intentum ab omni creatura, sed sicut illud cui prouenit vtilitas ex omni creatura, & hoc contingit propter communicationem eius cum omni creatura, vt dicit Greg. 29. Homil. post. princ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd omnis creatura, corporalis quãtumcunque sit magna quantitate, est tamen inferior homine ratione intellectus. Vnde non est inconueniens, si omnis creatura tali, etiã in assimilationem eius tendit, inquantum per hoc summę bonitati assimilatur. Sed angeli sunt nobiliores homine secundum conditionem naturæ. Vnde non sunt propter hominem prædicto modo, sed solum sicut ex quibus prouenit homini vtilitas, sicut si diceretur, regem esse constitutum ꝑpter aliquem rusticũ, cui prouenit vtilitas pacis propter leges regis.

¶ Ad quartum dicẽdum, quòd huiusmodi nõ fuerunt a principio homini nociua. Sed postea ꝑ peccatum nociua sibi facta sunt, ex quibus tamen aliqua vtilitas sibi prouenit, dũ per hoc humilior fit & in talibus etiam vilibus gloriam & sapientiam Dei considerat. Et sic etiam in vtilitatem cedunt ea, quę in vsum operis eius nõ veniunt, dum de eis aliquam cognitionem habet, vel in vniuersali, vel in particulari. Tamen authoritas Philosophi in 2. Physico. in contrarium inducta, intelligitur de rebus artificialibus. Com. text. 24.

igitur bonum hominis erat, & quod factũ est propter ipsum, & propter quod factus est ipse. Omnia enim vt ait Apostolus nostra sunt, scilicet & superiora, & æqualia, & inferiora. †1. cor. 3. Superiora quidem nostra sunt, scilicet ad perfruendum, vt De⁹ Trinitas. Aequalia ad conuiuendũ, scilicet angeli, qui & si modo nobis sint superiores, in futuro erunt æquales, qui & modo nostri sunt, quia ad vsum nobis sunt. Sicut res dominorum dicuntur esse famulorum non dominio, sed qa sunt ad vsum eorum. Ipsiq; angeli in quibusdam scripturæ locis nobis seruire dicuntur; dum propter nos in ministerium mittuntur.

Quomodo aliquando dicitur in scriptura: homo factus est propter reparationem angelici casus.

DE homine quoque in scriptura interdũ reperitur quòd fact⁹ sit propter reparationẽ angelicæ ruinæ, quod non ita est intelligendum quasi nõ fuisset homo factus si non peccasset angelus, sed quia iter alias causas. s. pręcipuas, hæc etiam nonnulla extitit. Nostra igitur sunt superiora & æqualia nostra etiam sunt inferiora, quia ad seruiendum nobis facta.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum anima rationalis debeat uniri corpori.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̃ anima rationalis corpori vniri non debuit. Ea enim quæ sunt ad finem, determinantur ſm rõnẽ finis: sed anima rõnalis est propter diuinam beatitudinem & bonitatem. ergo cum per corp⁹ impediatur a participatione diuinæ beatitudinis, quia per operationes corporales impeditur anima a contemplatione spiritualium, videtur q̃ corpori vniri non debuit. 1. q. 76. 1. Ani. 2. & 9. spũa. 2. 2. cõtra gen. ca. 56.

¶ 2 Præt. Illud quod habet per se esse subsistens, non vnitur alteri nisi accidentaliter, quia quod aduenit post esse completũ, est accidens, sed anima est quiddam in esse suo subsistens, alias post corpus remanere non posset. ergo non est vnibilis vt ex ea & corpore fiat vnum essentialiter.

¶ 3 Præt. Ea quæ maxime distant, non vniuntur nisi minima coniunctione, sed anima & corpus maxime distant, vt in litera dicitur. ergo cum coniunctio formæ ad materiam sit secundum maximam vnionem, videtur quòd anima non sit corpori vnibilis sicut forma materiæ.

¶ 4 Præt. Potentiæ animæ fluunt ab essentia eius, sed principiatum non potest esse simplicius principio a quo fluit. Cum ergo quædam potentia animæ nullius corporis actus sit, vt intellectus & voluntas, videtur q̃ nec essentia animæ rationalis.

SED

SED CONTRA. Diuinę bonitatis est omnes grad⁹ creaturarum vniuersi complere. Sed quædam creaturæ sunt pure corporales, quædam pure intellectuales. ergo ad completionem vniuersi oportet esse creaturam ex corporali & intellectuali natura compositam.

¶ Præt. Intellectus possibilis secundum Philosophum in 3. de anima, est sicut tabula in qua nihil est scriptum: sed nõ potest perfici, vt scribatur aliquid in eo nisi ꝑ species in sensibus receptas. ergo oportet quòd vniatur corpori organico sensibili. Co. tex. 14.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ causa finalis ipsius coniunctionis animæ & corporis assignaẽ in litera a Magistro sufficienter. finis enim potest sumi vel ex parte agentis, vel ex parte ipsius operis: ex parte agentis. s. Dei, finis est bonitas eius secundum quòd cadit in voluntate ipsius volentis bonitatem suam in res diffundere. Et hæc est prima ratio, quã Magister assignant. Ex parte autem operis, finis intentus est pertingere in assimilationem diuinę beatitudinis, hoc autẽ est secundũ esse eius prout ipsa cõiunctio animę & corporis ẽ quædam similitudo diuinæ beatitudinis

Quàre ita sit homo institutus, scilicet ut anima sit unita corpori.

SOlet etiam quæri cum maioris dignitatis esse videreẽ aĩa, si absq; corpore permansisset, cur vnita sit corpori. Ad quod primo dici potest, quia Deus voluit & voluntatis eius causa quærẽda non est. Secundo autem dici potest, quia ideo Deus voluit eam corpori vniri, vt in humana cõditione ostenderet nouum exẽplum beatæ vnionis, quæ est inter Deum & spiritum, in qua diligitur ex toto corde, & videtur facie ad faciem. Putaret. n. creatura se nõ posse vniri creatori suo tanta propinquitate, vt eum tota mente diligeret & cognosceret, nisi videret spiritum qui est excellentissima creatura tam infime. idest carni quæ de terra est, in tanta dilectione vniri, vt non valeat arctari ad hoc vt velit eam relinquere, sicut Apostolus ostendit dicens. Nolum⁹ corpore expoliari, sed superuestiri, per quod ostẽditur spiritum creatũ spiritui increato ineffabili amore †arctari. †2. Cor. 5.

qua coniungitur spiritus Deo, & hæc est secunda ratio quam assignat. Et etiam secundum operationem, prout scilicet anima per operationes quas in corpore exercet ad diuinam beatitudinem accedit merendo. Et hæc est tertia ratio.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd si anima non esset corpori vnibilis, tunc esset alterius naturæ. vnde secundum hãc naturam quam habet, non potest melius ad diuinam bonitatem accedere quàm per hoc, quòd vnitur corpori.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quicquid aduenit rei subsistenti, ita quòd ex ipsius aduentu nouum esse constituatur, oportet accidentaliter [d] aduenire, quia vnius rei non potest esse nisi vnũ esse essentiale. Vnde aliud esse superueniens erit accidentale, sed corpus adueniens animæ trahitur in consortium illius esse a quo anima subsistere potest, quia forma suum esse materiæ dat, quàmuis aliæ formæ non possunt subsistere in illo esse, sicut potest anima. D. 11.

¶ Ad tertium dicendum, quòd propter hanc obiectionem Plato posuit, vt Greg. Nyssenus narrat, quòd anima est in corpore sicut motor in mobili, vt nauta in naui, & non sicut forma in materia, vñde dicebat q̃ homo non est aliquid ex anima, & corpore, sed q̃ homo est anima vtens corpore: & propter hoc etiam quidam quæsierunt quædam media [d] inter animam & corpus, vt spiritum corporalem, animam vegetabilem & sensibilem & lucem, quibus mediantibus anima rationalis corpori vnitur, quæ omnia absurda sunt secũdum philosophiam, & improbata a Philosopho in 8. Metaph. & ideo dicimus q̃ essentia animæ rationalis immediate vnitur corpori sicut forma materiæ & figura ceræ, vt in 2. de Anima dicitur. Sciendum ergo q̃ conuenientia aliquorum potest attendi dupliciter, aut secũdum proprietates naturæ, & sic anima & corpus multum distant, aut secundum proportionem potentiæ ad actum, & sic anima & corpus maxime conueniunt. Et ista conuenientia exigitur ad hoc, vt aliquid vniaẽ alteri, immediate, vt forma, alias nec accidens subiecto, nec aliqua forma materiæ vniretur, cum accidens & subiectum etiam sint in diuersis generibus, & materia sit potentia & forma sit actus. Nysenus. D. 180. Co. tex. 11. & 16. Co. tex. 7.

¶ Ad quartum dicendum, q̃ in formis est quidam gradus nobilitatis, & quanto aliqua forma est nobilior, tanto plus materiæ prædominatur: vnde forma terræ est magis materialis quam forma aeris vel ignis. Inter autem omnes formas anima rationalis nobilior est; vnde maxime prædominatur materiæ: omne autem quod vnitur alteri vt vincens & dominans, super illud habet effectum non solum secundum coniunctionem sui ad alterum; sed etiam per se absolute, inquantum non dependet ad illud cui vnitur, sicut patet in igne candelæ, cuius lumen extenditur vltra ascensionem vaporis & calefactionẽ, vnde quædam vires ab anima prouenire possunt, quæ sunt corporis actus, & quædã sunt ab organis corporalibus absolutæ, quãuis em essentia animæ corp. sit vnitur vt forma, non tamẽ sicut forma materialis non habens esse absolute, in quo subsistere possit.

ARTIC. V.

Vtrum anima humana tali corpori debuerit uniri.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd tali corpori vniri non debuit. Cum enim forma proportionetur materiæ nobilissimæ formæ debetur nobilissimum corpus, sed corpus cæleste est nobilissimum corporũ. ergo videtur q̃ corpori cælesti debeat vniri anima quæ est nobilissima formarum. 1. q. 76. 5. Ani. 8. 2. cõtra Gẽ. c. 71.

¶ 2 Præt. Simplici formæ magis proportionatur corpus simplex quàm compositum, sed anima est simplicissima formarum. ergo non debet vniri composito, sed simplici.

¶ 3 Præt. Corpus organicum est magis difforme quàm corpus homogeneum: sed anima est simplicissimus motor. ergo corpus cui vnitur sicut mobili, debet esse homogenum & non organicum.

¶ 4 Præt. Quanto corpus est subtilius, tanto magis accedit ad nobilitatem formæ & continentis: sed ignis est subtilissimum corpus. vnde in 2. de Generatione dicitur, quòd habet plus de specie, ergo videtur q̃ ad minus secundum prædominiũ ignis debeat esse in corpore animato, cuius contrarium ostendit motus grauis quem habet. vnumquodque enim mouetur motu prædominantis in ipso, vt in 1. de cælo & mundo dicitur.

SED CONTRA, Est quod dicitur Genes. 1. Formauit Deus hominem de limo terræ &c. Et hoc etiam ad sensum videmus.

RESPONDEO, Dicendum, quòd oportuit talem formam, scilicet animam rationalem corpori bene complexionato vniri, cuius rationem assignat. Auic. dicens, q̃ oportet ordinem perfectibilium esse secundum ordinem perfectionum. inter omnes autem perfectiones illa est nobilissima, quæ mouet cælũ cui inter omnes alias perfectiones maxime anima rationalis assimilatur: & ideo corpus oportet quòd sit simillimum cęlo: de nobilitate autem corporis cælestis est q̃ non habet cõtrarium, vnde quantum plus corpus separatur a contrarietate, similius cælo efficitur, hoc autẽ non potest esse in generabilibus & corruptibilibus hoc modo, q̃ a contrariis omnimode absoluantur, scilicet calido & frigido. s. per hoc, quòd conueniunt ad medium, quia medium neutrum extremorum est actu, & ió illud Auic. de Intelligentiis, c. 10. par. 2. & iceps parte 5.

Vt supra Auic. ca. de intelligentiis. Cō. tex. 94. illud corpus quod venit ad maximam æqualitatem mistionis, est simillimum cælo, & tale corpus debet esse corpus humanū, & inde est ꝙ dicitur 2. de Anima, quòd homo habet meliorē tactum cæteris animalibus, & quanto est melioris tactus, tanto est melioris intellectus, quia subtilitas tactus sequitur æqualitatem cóplexionis. Instrumentum.n.tactus debet esse in potentia respectu suorum sensibilium sicut medium, & non priuatio, sicut pupilla est potentia album & nigrum, vt in eodem libro dicitur. Com. 148.

¶ Ad primvm ergo dicēdum quòd corpus cęleste est nobilius quam corpus humanum, & perfectio sua est nobilior quàm anima humana.

Primo c. 2. cap. Sed sicut dicit Cōmen. in lib. de substātia orbis, corpus cæleste non est generabile neq; corruptibile sicut corpus humanum, & ideo non indiget perf ctione terminante ipsum sensificando & vegetando: sed quā moueat ipsum in loco, & q cunque sit virtus illa siue Deus, siue angelus est superior in natura quàm anima humana, quæ est motor corporis humani, & corporeitas cęli quàm corporeitas corporis humani.

¶Ad secundum dicendum, quòd corpora simplicia maxime remouentur a similitudine cæli, inquātum in eorum natura est habere contrarium cum intentione, & ideo corpori tali, anima rationalis vniri non debuit.

¶Ad tertium dicendum, ꝙ anima rationalis quàmuis sit simplex in essentia, tamen est multiplex in potentiis & operationibus, & ideo oportet, ꝙ corpus suum multa habeat organa ad diuersas operationes apta, & propter hoc, natura dedit homini manus, quibus plurimas operationes facere potest, & propter hoc etiam quanto anima est minus nobilis, requirit minorem diuersitatem in organis, sicut patet in plantis & in animalibus annulosis.

¶Ad quartum dicendum, quòd elementa quanto plus habent de specie & de qualitatibus actiuis, tanto plus habent de virtute agendi, vnde non posset fieri adæquatio, nisi de elemēto magis materiali esset plus secundum quantitatem vel materiam, Ideo oportet corpus humanum secundum quantitatem habere plus de terrestri, quàmuis non secundum qualitatem, quia in corpore viuo dominatur calidum, vnde in lib. de anima dicitur, ꝙ nihil est sensitiuum sine calore, & quòd calor ignis est instrumentū animæ, & quia grauitas & leuitas quæ sunt principia motus localis, consequuntur quantitatem materiæ, ideo motus grauis apparet in corpore humano. Com. text. 130. (Intelligendo amarei.) Hic ponit quatuor, quæ se secundum ordinem habent. Intellectus enim secundum apprehensionem boni gignit amorē, amor autem vnit amato, & quodammodo illud suum esse facit possidendo. Et ex hac coniūctione sequitur delectatio, quæ perficit rationē fruitionis, cętera ex prædictis manifesta sunt.

ritus varia sorte, ꝓ arbitrio volūtatis suæ disponēs, illis quos in sua puritate reliquerat, sursum in cælo mansionem, illis vero quos corporibus terrenis sociauerat, deorsum in terra habitationem cōstituit, vtrisque regulam imponens obediétię, quatenus & illi ab eo vbi erant non caderent, & isti ab eo vbi erant, ad id vbi non erant ascenderent. Fecit itaque Deus hominem ex duplici substantia, corpus de terra fingēs, animā vero de nihilo faciens. Ideo autem vnitę sunt animæ corporibus, vt in eis Deo famulantes, maiorem mereantur coronā.

Post sacramentum trinitatis de creatura tripartita est agendum, & prius de dignori, idest angelica.

Ex præmissis apparet, rationalem creaturā in angelicam & humanam fuisse distinctam, quarum altera est tota spiritualis, idest angelica, altera vero ex parte spiritualis & ex parte corporalis, idest humana. Cum itaquę

DISTINCTIO II.

DIVISIO TEXTVS.

Hic magister incipit determinare de creaturis in speciali quantum ad considerationem theologi pertinet. Et diuiditur in tres partes. In prima, determinat de creatura pure spirituali. In secunda, de creatura pure corporali. 12. dis. ibi {De angelicę naturæ &c.} In tertia, de creatura ex vtraque composita 16. dis. {His excursis &c.} Prima in tres. In prima, determinat de angelorum creatione. In secunda, de separatione per auersionem & conuersionem. 5. dist. ibi {Post hoc consideratio adducit &c.} In tertia, determinat de bonorum dignitate. 9. di. ibi {Post pdicta sup est cognoscere &c.} Prima in duas. In prima, determinat de creatione angelorum quantum ad illud quod adiacet eis quasi mensura. In secunda, determinat de cōditione ipsorum creatorum 3. di. ibi {Ostensum est &c.} Prima diuiditur in duas. In prima, ostendit quando creati sunt angeli. In secunda, vbi creati sunt, ibi {Iam ostensum est &c.} Prima, dicit de quo est intétio. In secunda, prosequitur quæstionē, ibi {Quędam authoritates &c.} Et circa hoc duo facit. Primo, mouet quæstionem ponēdo rationes ad vtranque partem. Secundo, determinat eam ibi {Videtur vtique hoc esse tenendum &c.} Et circa hoc tria facit. Primo, determinat quæstionem. Secundo, determinationē cōfirmat, ibi {Quòd autem simul creata fuerunt &c.} Tertio, obiecta in contrariū soluit, ibi {Hiero. tñ super epistola &c.} Iam ostensum est &c. Hic determinat vbi creati sunt angeli. Et primo, ostendit quòd in cęlo empyreo. Secundo, epilogat ea quæ dixerat, ibi {Simul ergo visibilium.} Tertio, obiectum in contrariū soluit, ibi {Hic quæri solet &c. {Hic est duplex quæstio. Primo, de ęuo quod duratione angeli mensurat. Secundo, de cęlo empyreo qui locus angelorum dicitur.

de his tractandum sit. s. de spirituali & corporali creatura, & de rationali & de nō rationali. primo de rationali & spirituali, idest de angelis agendum videtur, vt a contuitu creatoris ad cognitioné creaturæ dignioris ratio nostra intendat. Deinde ad considerationem corporeę tā illius quæ est rationalis, quàm illius quæ non est rationalis descendat, vt trinitatis increatę sacramentum tripartitę creaturę eique concretorum, atque contingentium sequatur documentum.

DISTINCTIO II.

A

Quæ consideranda sunt de angelis.

De angelica itaque natura, hęc primo consideranda sunt, quando creata fuerit, & vbi, & qualis facta sit, dū primo cōderetur. Deinde qualis effecta auersione quorundam, & conuersione quorundam. De excellentia quoque & ordinibus, & donorum differentia, & de officijs

QVAESTIO I.

A

Circa primum tria queruntur.

Primo. Vtrum ęuum ab æternitate vel tempore differat.
Secundo. Vtrum sit vnum tantum euum.
Tertio. Vtrum euum mensurans durationem angeli ante tempus incęperit.

ARTICVLVS PRIMVS.

a *Vtrum æuum sit idem quod æternitas.*

Ad primvm sic proceditur. Videtur quòd ęuum sit idem quod æternitas, sicut enim dicitur in libro de causis, intelligentia parificatur æternitati, non autem nisi sicut mensuratum mensuræ, cū ergo mensura angelicæ durationis ponatur ęuum, videtur quòd sit idem æternitati. 1. q. 10. 4. Propo. 7.

¶2 Præt. Sicut se habent mensurata, ita & mensuræ: sed angelus non est causa temporalium rerum. ergo nec mensura durationis eius causa erit temporis, sed tantum mensura durationis creationis quæ est æternitas, sed ęuum est causa temporis, sicut dicit Boetius de consolat. Qui tempus ab ęuo ire iubes. ergo ęuum est æternitas. Lib. 3. meteo. 9.

¶Præt,

¶3 Præt. Sicut se habent mobilia ad inuicem in successione, ita se habent immobilia ad inuicem in immobilitate, sed omnium mobilium est vna mensura successiua, scilicet tempus. ergo & omnium immobiliū est mensura vna, scilicet æternitas.

Lib. 8. sup. Gen. ad lite 22. Sed contra. Videtur quòd ęuum sit idem quòd tēpus, quia secundum Augu. Deus mouet spiritualem creaturam per tempus, sed talis creaturæ mensura ponitur ęuum. ergo ęuum & tēpus idem sunt.

¶Præt. Omnis mēsura durationis creaturæ est diuisibilis, sed partes duratiōis non sunt simul: ergo cum ęuum sit mensura durationis creaturæ, videtur quòd in eo sit successio, sed hæc est ratio temporis. ergo videtur ꝙ tempus & ęuum sint idem.

† Isidor. lib. 1. de summo bono. c. 12. ¶Præt. Nullum creatum est actu infinitum, sed angelus ī infinitum durabit, quia nunquam corrumpetur. ergo sua duratio non est tota simul, & sic idem quod prius.

¶Præt. Omne illud cuius duratio est tota simul non differt in eo esse & fuisse, sed illud quod fuit non potest intelligi non fuisse, nec Deus potest facere id non fuisse. ergo non potest intelligi angelum non esse, nec Deus potest hoc facere, quod est falsum. ergo duratio angeli non est tota simul.

Respondeo, Dicendum, ꝙ ęuum ponitur mensura media inter tempus & æternitatem, de distinctione autem tēporis ab ęuo est triplex opinio. quidam enim dicunt, quòd idē est nunc ęui & temporis secundum essentiam, sed differunt secundum rationem, quia nunc tēporis mensurat ipsum mobile inquantum est in motu, eo ꝙ sicut se habet tempus ad motū, ita se habet nunc temporis ad mobile, vt dicitur in 4. Physic. Com. text. 104. 105. sed nunc ęui mensurat substantiam ipsius primi mobilis prout in se consideratur. & sic tempus & ęuum differunt tantum ratione, tamen ęuo mensuratur non tantum substantia cęli, sed etiam angeli, sed hoc non potest stare, quia duratio respicit esse in actu, non est autem idem actus, nec vnius rationis esse cæli quod mensuratur ęuo, & moueri ipsius quod mensuratur tempore, & ideo secundum rem, tempus & ęuum differunt cū diuersorum generum sint diuersę mensuræ, vt ex 10. Metaph. patet. Com. text. 4. 5. Ideo alij hoc concedentes dixerunt, quòd ęuum est mēsura rei permanentis creatæ, sed tempus est mensura rei motę, & tamen in ęuo est prius & posterius sicut in tempore, sed differunt, quia in tempore est prius & posterius cum innouatione, in ęuo autem est sine innouatione & inueteratione, hoc autem mihi videtur dictu, quia vbicumque est prius & posterius, oportet intelligere partem in priorem & posteriorem, & in nulla duratione partes priores & posteriores sunt simul. vnde oportet quod quando est prius non sit posterius, & ideo oportet posterius de nouo aduenire, cum prius non fuerit. Exemplum ęt quod ponunt falsum supponit, dicunt enim quòd sicut inuenitur fluxus alicuius ab alio continuus cum innouatione, eo ꝙ semper aliud & aliud est quod fluit, sicut in exitu riui a fonte, ita etiam inuenitur fluxus continuus sine innouatione, sicut exitus radij a sole, qui semper est idem. Sed hoc non est verum, quia in exitu radij a sole non attenditur prius & posterius & per se, quia illuminatio non est motus & non est in tēpore nisi per posterius, eo quòd omne quod illuminatur reducitur in quēdam motum, sicut in causam in quo est innouatio situs, sicut in motu corporis illuminantis, quod illuminat dum super terram mouetur, esse autem angeli non reducitur in innouationem alicuius motus sicut in causam, nec in se innouatur, quia nihil fit quod prius non esset. ergo impossibile est quòd aliquo modo sit ibi prius & posterius. Et ideo dicendum, ꝙ tempus est mensura habens prius & posterius, ęuū autem non habens. oportet enim rationem mensuræ ex mensurato accipere, esse autem angeli, quod ęuo mensuratur, est indiuisibile variatione carens, & ideo ęuum prius & posterius non habet, sed motus qui tempore mensuratur successione quadam perficitur, & ideo in tempore inuenitur prius & posterius. Differt autem ęuum ab æternitate, sicut & esse angeli ab esse diuino in duobus. Primo, quia esse diuinum est per se stans, quia est id quod est, in angelo autem est aliud esse & aliquod quod est. Secundo, quia esse angeli est ab alio, & non est diuinum. vnde patet quòd sicut esse angeli est quædam participatio diuini esse, ita etiam ęuum est quædam d participatio æternitatis, & propter hoc doctores parum loquuntur de differentia æui & æternitatis. Vt Dion. in differenter vtroque vtitur. D. 585.

Et per hoc patet responsio ad primum, quia æternitas ibi sumitur pro æternitate participata, quæ est ęuū, & Deus dicitur esse supra æternitatem, sicut supra ens & supra omne quod nominatur.

¶Et similiter dicendum est ad secundū, ꝙ ęuum sumitur ibi pro æternitate, si tamen sumatur secundū quòd differt ab æternitate, sic dicitur tempus ab ęuo fluere non effectiue, sed exemplariter, quia digniora in entibus sunt quodammodo exemplaria inferiorū, inquantum magis accedunt ad primū exemplar, & ita ęuū est exemplar temporis inquantum æternitati similius est. † Psal. 101.

¶Ad tertium dicendum, quòd motus vniuocatur a d minus in intentione generis, & ideo omnibus motibus ordinatis adinuicem potest vna mensura respondere, sed nullum esse creatū vniuocatur cum esse increato, & ideo oportet ponere duas mensuras.

¶Ad quartum dicendum, quòd angelus potest considerari dupliciter, vel quantum ad suum esse, quod est sine vicissitudine, & sic mensuratur d ęuo, vel quantum ad operationem, & sic etiam quantum ad aliquam operationem ęuo mensuratur, prout scilicet intuetur res in verbo, quia sic in eius operatione non est vicissitudo aliqua, sed secundū aliam operationē in qua est vicissitudo mensurat tempore secundum scilicet quòd intuetur res per plures species quæ sunt apud ipsum, hoc autem tempus est aliud a tempore quod mensurat motum primi mobilis, ꝙ ista vicissitudo non ordinatur ad illam, nec istud tempus est d continuum, sed numerus discretus vicissitudinis non continuę, continuitas enim accidit tempori ex parte motus numerati, & non secundum formam suam qua numerus est, vt dicit Commen. in 4. Physic. D. 129. 231. D. 118. 128. Cō. tex. 99. & 6. Physi. Cō. text. 5. 7. 39. & 73.

¶Ad quintum dicendum, quòd omnis diuisio durationis accidit ex motu per quem fit successio prioris & posterioris, & ideo tempus est mensura per modum numeri, sed æuū & æternitas mensurant actum, in quo non accidit renouatio per motum, & ideo sunt indiuisibiles mensuræ per modum vnitatis, sicut enim tempus est numerus prioris & posterioris in motu, ita etiam & ęuum est vnitas permanentiæ actus, qui est esse, vel operatio creati, & similiter æternitas increati.

¶Ad sextum dicendum, quod esse d angeli non est infinitum priuatiue per modum quanti, quia indiuisibile est, cuius infinitum non potest esse in actu, sed est infinitum negatiue, non simpliciter: sed respectu alicuius finis qui est terminus durationis, quā non habet. D. 112.

¶Ad septimum dicendum, quòd potest Deus facere angelū non esse, quia sicut non potuit per se incipere, ita nec durare nisi voluntate eius, & similiter potest intelligi non esse, ꝙ sua quidditas non est suum esse, nec tamen potest facere vt simul sit & non sit, nec hoc potest intelligi, & sic non potest facere ipsum d non fuisse, quia hæc possibilitas diuersificatur ab illa, vt in primo libro dis. 42. dictum est. Et ideo obiectio ista non est ad propositum. D. 499.

ARTICVLVS II.

b *Vtrum æuum sit tantum vnum.*

Ad secvndvm sic proceditur. Videtur ꝙ æuum non sit tantum vnum, sicut enim tempus est numerus motus, ita & æuum videtur esse vnitas contracta vel determinata ad rem aliquam, sed talis vnitas multiplicatur ad multiplicationem eorū quibus conuenit esse vnum. ergo non est tantum vnum æuum. 1. q. 10. ar. 6.

¶2 Præt.

ac nominibus, alijsque pluribus aliqua dicenda sunt.

Quando facti sunt angeli, prius dicit in quo uidentur sibi obuiare authoritates.

Quædam authoritates innuere videntur, ꝙ ante omnem creaturam creati sunt angeli. Vnde illud. Primo omnium creata est sapientia, quod intelligitur de angelica natura, quæ in scriptura sępe vita sapientia & lux dicitur. Nam sapientia illa quę Deus est, creata non est: filius enim sapientia patris est genita, non facta nec creata. & tota trinitas vna sapientia est quę non facta nec creata est, nec genita, nec procedens. De angelica ergo vita illud accipiendū est, de qua dicit scriptura quādo facta est, scilicet primo omnium. Sed rursus alia scriptura dicit. In principio creauit Deus cælum & terram. Et in propheta, Initio tu domine terrā fundasti, & & opera manuum tuarum sunt cæli. Et videtur quædam cōtrarietas oriri ex asser- † Eccle. 1.

Universidad de Deusto Biblioteca

¶ 2 Præt. Corporalium & incorporalium cum sint diuersorū generum, non est mensura vna: sed æuo mensurantur quædam corpora, sicut substantia cæli. ergo videtur cum etiam quædā spiritualia mensurentur euo, quòd æuum non sit vnum.

¶ 3 Præt. Omnium motuum quorum est tempus vnum, est reductio in vnum motū sicut in causam: sed angeli non reducuntur in vnum angelum sicut in causam. ergo non mensurantur vno æuo.

¶ 4 Præt. Quocunque angelo remoto, nihilominus remanebit esse aliorum angelorum æuo mēsuratum, sed quæcunque ita se habēt quòd remoto vno remanet alterū, nō dependent adinuicem. ergo videtur ꝙ æuū vnius angeli, non dependet ad æuum alterius, & sic non est omnium vnum æuum.

†Eccle. 18. pri. tionibus istis. Nam si primo omnium creata est sapientia, omnia post ipsam facta videntur, & ita post ipsam facta vidētur cęlum & terra, & ipsa facta ante cælum & terram. Iterum si in principio creauit Deus cælum & terram, nihil factum est ante cælum & terram, ergo nec ipsa sapientia facta ante cælum & terram. Cum ergo hæc contraria videantur, nec in diuina scriptura fas sit sentire aliquid esse cōtrarietatis, requiramus intelligentiam veritatis.

¶ 5 Præt. Si mensurentur per vnum æuum, hoc non est nisi ꝑ æuum quod est mensura esse primi angeli, sed vt infra dicitur, angelus qui corruit, inter omnes maior fuit. ergo videtur ꝙ esse omnium bonorum angelorum mensuretur ad æuum dęmonis, quod est absurdum. ergo videtur ꝙ non sit tm̄ vnum æuū.

SED CONTRA. Medium habet naturam extremorum, sed æuum medium est inter æternitatem & tempus, æternitas autem est vna & similiter tempus. ergo æuum est vnum.

H ¶ 2 Præt. Hoc etiam videtur per hoc quòd æuum est simplicius quàm tempus, & ita magis vnum.

RESPONDEO, Dicendum ꝙ ponēdo vnitatem æui, oportet eam inuestigare ad similitudinem temporis, cuius causa tripliciter assignatur. Quidam enim dicunt quòd tempus est numerus motus, vnde sicut idem est denarius quo numerantur decem canes & decem equi, ita est etiam idem tempus quo numerantur oēs motus: sed hoc improbat Com. in 4. Phy. qa vnitas numeri diuersorū numeratorū, nō ē nisi vnitas numeri mathematice accepti. tps aūt nō est qd mathemeticū, sed naturale. (Com. text. 134.)

¶ Præt. Omnia mathematica multiplicantur secundum esse quod habent in rebus, sicut non est eadem linea in cupro & ligno secundum esse: vnde sequeretur, ꝙ tempus secundum esse numeraretur & multiplicaretur ad numerum motuum, & ita sequeretur, ꝙ essent plura tempora simpliciter, sed vnum tantum imaginarie. Alij dixerunt, ꝙ quia tempus est mensura variationis, & omnis variatio est ex possibilitate materiæ, & qa materia est vna, ideo dicunt tempus vnum ab vnitate materiæ. Sed hoc non videtur verum. tempus enim non mensurat variationem in potentia, sed variationem in actu, actus autem variationis in materia non est vnus sed plures, sed tantum prima potentia ad variationem est vna, quāmuis etiam hoc nō sit per se notum, immo forte falsum, ꝙ omnium mobilium sit materia vna. Et pręterea, tempus de necessitate cum sit numerus, respicit aliquam multitudinem numeratam. In materia autem prima secundum essentiam non est aliqua multitudo, sed solum secundum esse & secundum hoc esse non est vna in pluribus. vnde nec tempus materiæ secundum essentiam suam respondet, sed solum esse secundum quòd variatur per motū. vnde ex vnitate materiæ, nullo modo potest esse tempus vnū. & ideo dicendum cum Com. in 4. Physi. ꝙ tempus est vnū ab vnitate motus primi mobilis, tempus enim comparatur ad istū motum, non tantum vt mensura ad mēsuratum, sicut ad alios motus, sed sicut accidens ad subiectum, quod ponitur in diffinitione eius, ex quo habet vnitatem & multitudinem. vnde primo mensurat motum diurnum, & per illum mensurat omnes alios: sicut enim dicitur in 10. Metaph. vnumquodq; mēsuratur per illud quod est primum & minimum sui generis. Et similiter dicendum est de æuo, quòd est vnum ab vnitate esse simplicissimi æuiternorū, quod est primus angelus, quia oportet vnum esse simpliciorem altero, vt infra dicetur. (Com. text. 130. & 132.) (Contex. 3. & 4.)

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ mensura est duplex, quædam intrinseca quæ est in mensurato sicut accidens in subiecto, & hoc multiplicatur ad multiplicationem mensurati, sicut plures lineæ sunt quæ mensurant longitudinem plurium corporum æqualium. Est etiam quædam mensura extrinseca, & hanc non est necesse multiplicari ad multiplicationem mensuratorum, sed est in vno sicut in subiecto, ad quod multa mensurantur, sicut multi panni mensurantur ad longitudinem vnius vlnæ, & hoc modo multi motus mensurantur ad nu-

F merum vnius primi motus, qui numerus est tempus, & multa permanentia ad vnitatem vnius permanentis quod est æuum.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ spiritualia & corporalia possunt in permanentia essendi assimilari, & secundum [d] hoc vnam mensuram habere, quāmuis in alijs multum distent. (D. 871.)

c Quid sit tenendum docet, præmissas authoritates determinando.

G Videtur itaque hoc esse tenēdum, ꝙ simul creata est spiritualis creatura. i. angelica & corporalis:

¶ Ad tertium dicendum, quòd quāmuis vnus angelus nō sit causa alterius, est tamen simplicior altero, & hoc sufficit ad rationem mensuræ.

¶ Ad quartum dicēdum, ꝙ si non esset iste primus angelus qui modo est, esset alius primus ad quē alij mensurantur, sicut si non esset hoc primum mobile eēt aliud cuius tempus esset mensura.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ cum æuum sit participatio æternitatis, quanto aliquid magis est in participatione æternitatis per prius mensuratur æuo, & ideo cum angelus beatus magis sit in participatione æternitatis quàm ille qui per peccatū corruit, non sequitur quòd angelus beatus mensuretur ad æuum dæmonis, sed econuerso.

ARTICVLVS III.

c Vtrum duratio angeli incœperit ante mundum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur ꝙ duratio angeli ante mundum inceperit. Greg. enim nazañ. dixit ꝙ Deus primo excogitauit angelicas substantias, & excogitatio ipsius opus eius est, vt dicit Dam. ergo videtur quòd ante alias creaturas angelus factus sit. (1. q. 61. 3. de pot. q. 3. 18. Lib. 2. c. 2. Sed 3. ca. in fin. verba formalia.)

¶ 2 Præt. Creatura corporalis non æquiparatur spirituali: sed iō dicitur Deum voluisse mundum ab æterno facere, ne mundus sibi æquiparari videretur. ergo videtur ꝙ nec creaturam corporalem simul cum spirituali facere debuerit.

¶ 3 Præt. Nullus potest habere cognitionem alicuius rei fiendæ nisi præexistat aliquid eius esse, sed secundum Aug. angelus in verbo accepit cognitionem creaturæ per verbum fiendæ, quę cognitio matutina dicitur. ergo videtur ꝙ angelus ante alias creaturas factus sit. (2. lib. super Gen. ad lit. c. 8. Et li. 5. eiusdem ca. 4. & pluries)

I ¶ 4 Præt. Secundum aliquos, angeli mouent cęlos, sed motor præcedit mobile. ergo videtur ꝙ angeli præcesserunt cælos & alia corporea.

SED CONTRA. Quandocunque fuerunt angeli destiterunt abinuicem per essentiam: sed distantia aliquorum nō potest intelligi nisi loco existente, nec locus nisi sit corpus. ergo angeli ante corporalia creati non sunt.

¶ 2 Præt. Si angelus ante corporalia creatus fuit, oportet ꝙ nūc creationis angeli, sit prius quàm nunc creationis mūdi: sed vbicunque est nunc prius & posterius ibi est tempus. ergo oportet ꝙ ante mundum fuerit tempus, quod est impossibile, vt videtur, quia tunc esset & motus.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ creatio rerum dependet ex voluntate creatoris, qui tunc & non prius res creare voluit, quæ quia nobis nota non est, initium creationis rerum ratione inuestigare non possumus, sed fide tenemus, prout nobis K traditum est per eos, quibus diuinam voluntatem reuelatam credimus.

¶ Sciendum est ergo, ꝙ circa inceptionem rerum, sancti conuenientes in eo quod fidei est, scilicet ꝙ nihil est ab æterno præter Deum, varia ad minus quantum ad verborum superficiem dixisse inueniuntur in his quæ de necessitate fidei non sunt, in qbus licuit eis diuersimode opinari, sicut & nobis. Plures enim eorum qui Aug. præcesserunt, vt Hiero. Hila. Greg. nazañ. videnē posuisse angelos ante creaturā corpalē factos, & corporalē per spiritualem successiue distinctam. Aug. vero ponit corporalem simul & spiritualem creaturam factam, & corporalem simul secundum materiam & species, non tamen secundum indiuidua, quæ successione temporis generantur. Sequentes vero, vt Greg. Beda concordant cum Aug. in coæuitate corporalis & spiritualis creaturæ, & cum alijs in successionem distinctionis corporum per species diuersas, & ideo communiter tenetur, ꝙ angelus non est factus [d] ante corporalem creaturam, hoc enim probabilius videtur, tum ex parte diuinæ omnipotentiæ, (Omnes isti super Gen. vt Hyer. Aug. & Greg. naziāzenus.) (D. 111. 416.)

rentię, cuius est non successiue operari, tum ad excludendum A errorem, ne viderentur angeli corporalium creatores esse, tū alteri sententiæ præiudicandum non est, vt in litera dicitur, qa non est demonstratum, nec fide expressum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd si diuersorum dicta ad conuenientiā reducere volumus, quod tamen necessarium non est: potest dici ꝙ authoritates, quæ coęuitatē negare videntur exponendę sunt secundum ordinem dignitatis & non durationis. (†Eccle. 18.)

Secundū quod pōt accipi illud Salomonis. Qui viuit in æternū creauit omnia simul. i. spiritualem & corporalē naturā, & ita nō prius tpe creati sunt angeli q̄ illa corporalis materia quatuor elementorum, & tñ primo omnium creata est sapientia, quia & si tēpore nō præcedit, pręcedit tamen dignitate. B

Quòd simul creata fuerit corporalis & spiritualis creatura.

QVòd autem simul creata fuerit spiritualis corporalisq; creatura, Augu. sup Gen. aperte ostēdit dicens. Per cælum & terrā spiritualem corporalemq; creaturā intelligi, & hæc creata sunt in prīnpio. s. tēporis, vel in principio, quia primo facta sunt. C

Quòd nihil factum est ante cælum & terram nec etiam tempus, cum tempore enim creata sunt, sed non ex tempore.

ANte ea enim nihil factum est, nec etiā tēpus factum est añ spiritualem. s. angelicam naturam, & ante corporalem. s. materiā illā quatuor elementorū cōfusam. Illa. n. cum tpe creata sunt, nec ex tempore, nec in tempore. sicut nec tempus in tpe creatum est, quia non fuit tempus anteq̄ esset cælum & terra. Vñ Aug. in li. de Tri. dicit ꝙ Deus fuit dñs anteq̄ eēt tēpus & nō in tpe cœpit esse dñs, quia dñs fuit tpis qñ esse cœpit tps, nec vtique tps cœpit esse in tpe, qa nō erat tps antequàm inciperet tempus.

Quòd simul cum tempore & cum mundo cœpit corporalis & spiritualis creatura.

SImul ergo cum tempore facta est corporalis & spiritualis creatura & simul cū mūdo, nec fuit ante angelica creatura, quàm mūdus, quia vt August. ait. Nulla creatura est ante secula, sed a seculis cū qbus cœpit. Hieronymus tamen super epistolam ad Titum, aliud videtur sentire dicens, sex milia nec dum nostri temporis implentur annorum, & quantas prius æternitates, quanta tempora, quātas seculorum origines fuisse arbitrandum est, in quibus angeli, throni, dominationes, ceterique ordines seruirent Deo absque temporum vicibus atque mensuris, & Deo iubente substiterunt? His verbis quidam adherentes, dixerunt D cum mundo cœpisse tempus seculare, sed ante mundum extitisse tempus æternum sine mutabilitate, & in eo imutabiliter & itēporaliter astruūt

¶ Ad secundum dicendum, quòd non est simile, quia Deus præcedit creaturā, non solum dignitate: sed etiam causalitate, quam ostendit mundi inchoatio, quia vt Rabi Moyses dicit, facillima via ad ostendendum Deum esse, & ab ipso esse omnia, est ex suppositione nouitatis mundi. & ideo statutum est in lege, vt 7. die festum ducerent in quo mūdus consumatus est, vt per nouitatē mūdi semper in cognitione Dei permanerent: sed spiritualis creatura excedit corporalē dignitate nō causalitate, quæ ne credi causa eius posset, congrue simul vtraque facta est. (Ad lib. li. i. cap. 1.) (a. lib. ca. 32.)

¶ Ad tertium dicendum, quòd de re iā facta potest accipi cognitio eius, vt si nō de si consideretur in causis suis ex quibus processit, & sic angeli susceperunt cognitionem rerū fiendarum in verbo, qđ est ars operatiua rerum. (Vt supra li. 1. c. 6. & 59)

¶ Ad quartum dicendum, quòd motor non necessario præcedit mobile duratione: sed dignitate, vt patet de anima & corpore. Aliæ rationes ad oppositum sunt etiam sophisticæ, quia essentia angeli non necessario indiget loco, nec eorum distinctio est secundū ordinem, vel distantiā localem, sed secundum principia essentialia. Similiter etiam alia obiectio procedit de tempore imaginato, quia scilicet nunc imaginari ante mundū possumus, sicut etiam multas lineas extra cælum. E

QVAESTIO II.

A

Deinde quæritur de cælo empyreo in quo angeli facti dicuntur, de qua tria quęruntur.

Primo. Vtrum sit corpus.
Secundo. Quale sit.
Tertio. Vtrum influentiam habeat super alia corpora.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum cælum empyreum sit corpus.

AD PRIMVM proceditur sic. Videtur quòd non sit corpus. Omne enim corpus naturale est sensibile, & præcipue sensu visus: sed cælum empyreū non est visibile sed intellectuale, vt in litera dicitur. ergo non est corpus. (1. q. 66. 3.)

¶ 2 Præt. Cælum empyreum est locus contemplationis: sed contemplationi non debetur locus corporalis, quæ etiam existentes in corpore a corporibus abstrahit, quia secundum Aug. quandiu aliquid diuinum mente percipimus non in hoc mundo sumus. ergo videtur ꝙ cælum empyreum nō sit corpus. (Lib. 14. de Tri. c. 20.)

¶ 3 Præt. Philosophus probat in 1. cę. & mun. ꝙ extra primū mobile non est aliquod corpus, extra quod tamen quodāmō ponit vitā beatā, quā nos dicimus in cęlo empyreo esse. ergo videtur, ꝙ non sit corpus. (Tex. 69. 99 100. & pluries. Et de mundo c. 7. vltra med.)

¶ 4 Præt. Corporū naturas perscrutati sunt philosophi, qbus etiam Deus sua inuisibilia reuelauit secundum Apost. ad Rom. 1. sed de cælo lo empyreo nullam mentionem fecerūt. ergo nō est corpus.

SED CONTRA. Omne quod mouetur in loco, est in loco, quia motus localis est primus motuū, vt in 8. Physi. probatur. ergo videtur ꝙ primum mobile sit in loco: sed locus est superficies corporis cōtinētis. ergo oportet ꝙ habeat corpus continens quietum. & hoc dicimus cælum empyreum. († Li. 5. c. 19. tom. 6. Cap. 1. sup verbo qñ ꝑ misit. Tex. 55.)

¶ 2 Præt. Sicut dicitur in 2. cę. & mun. Perfectius est quod acquirit bonitatem sine motu q̄ qđ per motum acquirit: sed Dei pfecta sunt opera. ergo oportet perfectissimum corpus esse immobile. (Text. 64.) (Aug. 11. de ciui. Dei c. 5. 6. & 7.)

¶ 3 Præt. Ante oē multiforme est aliquid vniforme, vt in 9. Metaph. probatur: sed est aliquod cęlum difforme, quod partim est diaphanum & partim lucidum actu, vt cælum stellatum. ergo oportet aliquod esse tantum diaphanum, & aliquod tantum lucidum: quod etiam concludi potest ex propositione qua vtitur Philosophus in 8. Physi. quòd si aliquid inuenitur compositum ex duobus, quorum vnum inuenitur per se, oportet & reliquum per se inueniri: sed diaphanum est sicut potentia respectu lucidi. ergo oportet primum corpus esse totū lucidum actu, & hoc dicimus cælum empyreum. (Text. 23. & 4.) (Tex. 37.)

RESPONDEO, Dicendum, quòd cælum empyreum ratione [d] inuestigari non potest, quia quicquid de cęlis cognoscimus, hoc est: aut per visum, aut per motum, cælum autem empyreum nec motui subiacet nec visui, vt in litera dicitur, sed per authoritatem est habitum, & est corpus quod principaliter ordinatum est, vt sit habitatio beatorum, & hoc magis propter homines, quorum etiam corpora glorificabuntur, quibus locus debetur quàm propter angelos qui in loco non indigent, & quia illa gloria excedit inuestigationem humanam, ideo etiam & cęlum empyreum. (D. 331.)

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cęlum empyreum dicitur intellectuale, quia nostris visibus non subiacet, sed intellectu tantum capitur, non quòd in se non sit visibile.

¶ Ad secundum dicendum, quòd cælum empyreum dr̄ locus contemplationis, non quantum ad necessitatē, sed quātū ad

congruitatem, sicut etiam ecclesia dicitur locus orationis.
¶ Ad certium dicendum, q̃ probationes Philosophi hoc demõstrant, q̃ extra rorum vniuersum non sit aliquod corpus, nõ q̃ extra hoc cælum non sit aliud cælum, quia in numero sphærarum etiam Philosophi dissentire inueniuntur.
¶ Ad quartum dicendum, q̃ ratio iam dicta est, quare Philosophi hoc cælum non cognouerunt, quia nec motui nec vltiori obiacet, & tamen multa quæ de istis dixerunt non demonstratiue, sed probabiliter cognouerunt: vnde ipsemet Philosophus testatur in 2. cæli. & mun. topica solutione se soluere q̃stiones difficiles. Aliæ etiam rationes non sunt cogentes, quia vltimum cælum q̃d mouetur, non est in loco per se, sed per accidens, vt dicit Philosophus in 4. Physi. Vbi Com. et diuersas sententias philosophorum de hoc ponit, nec etiã oportet q̃ id quod sine motu bonitatẽ diuinam participat, sit corpus, nec iterum oportet q̃ multiforme reducat, & vniforme corporẽ.

A Text. 60. vsque 72.

Text. 46.

Luc. 10. c.

ARTIC. II.

b Vtrum cælum empyreum sit lucidum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̃ cælũ empyreum nõ sit lucidum, quia secundũ Auic. causa luciditatis est congregatio partium diaphani, vt patet in crystallo, & hoc idem dicit Commen. in lib. de substantia orbis. Sed cælum empyreum est subtilissimum, cũ sit nobilissimum corporum & maxime formale. ergo cælum empyreum nõ est lucidũ.

6. Nat. parte 3. c. 1. 3. 4 & 5. elicit de substãtia orbis. c. 2.

¶ 2 Præt. Cælum empyreum est maius quantitate & virtute q̃ sol: sed sol quando directe nobis opponitur facit nobis diem, & a nobis videtur. ergo cum cælum empyreum semper nobis opponatur directe: videtur q̃ si esset lucidum semper nobis, esset dies & semper videremus ipsum: quod falsum est.
¶ 3 Item videtur q̃ non sit immobile. Omne enim quantum, habet partes distantes: sed quod habet partes distantes vbi est vna pars eius, potest esse etiam alia, ita & singulæ partes eius possunt esse vbi non sunt, & quod est huiusmodi est mobile secundum locum. cum ergo cælum empy. sit quantum quia est corpus, videtur q̃ sit mobile.
¶ 4 Præt. Omne corpus naturale est mobile. Tum, quia natura est principium motus. Tum, quia corpus materiale est corpus in materia, & materia & motus se consequuntur, sed cælum empyreum est corpus naturale, alias esset mathematicum & imaginabile. ergo cælũ empyreum est mobile.
¶ 5 Item videtur quòd sit diuisibile per densitatem & raritatẽ. Vox enim nõ potest formari nisi in tali corpore, quod per modum istum diuiditur, sicut in aere: sed in cælo empyreo formabitur vox, quia erit ibi laus vocalis, vt a multis dicitur. ergo videtur q̃ sit diuisibile.
¶ 6 Præt. Omne corpus per quod est motus est diuisibile per

F rarefactionem & condensationem, nisi ponatur duo corpora esse in eodem loco: sed corpora gloriosa in cælo empyreo mouebuntur, vt dicitur Sap. 3. Fulgebunt iusti &c. Ergo est diuisibile, & ex hoc vlterius potest concludi, quòd sit generabile & corruptibile, quia densitas & raritas sunt quædam principia generationis & corruptionis.

SED CONTRA. In litera dr, q̃d em pyreum nõ ab ardore, sed a splendore, dicitur etiam q̃ a volubilitate mundi secretum est, dicitur etiam q̃ non habet ardorem, & per consequẽs nec aliquam qualitatem actiuam nec passiuam. ergo est incorruptibile in mobile & lucidum.

Gen. 1.

Iob. Vbi, eras cũ me. c. 38. a. sup. gen.

RESPONDEO, Dicendum, quòd cum omnes res determinentur a fine, oportet conditiones cæli empyrei accipere secũdum q̃d conuenit statuti bonorũ propter quod factum est, & quia illi sunt i plena participatione æternæ lucis & quietis & æternitatis, ideo decet cælum empyreũ lucidum immobile & incorruptibile eẽ.
¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ illa ratio procedit de eo quod est hoc modo lucidum, qa radios emittit sensui nostro visibiles: propter quod etiam ignis in ppria sphæra non lucet. sic autem non dicimus lucidum cæli empy. sed quia in natura sua lucem habet, eo quòd maxime formale est, & per hoc patet responsio ad secundum.
¶ Ad tertium dicendum, quòd quanto, prout quantum est, non debetur ppria locus, nec per consequens potentia ad vbi: sed prout habet determinatam naturam. vnde dicitur in primo de gene. quòd mathematicis similitudinarie dandus est tactus & motus.

Tex. 44.

¶ Ad quartum dicendum, quòd naturale potest dupliciter sumi. Vno modo, prout diuiditur contra ens in anima, & sic dicitur d naturale. omne illud quod habet esse fixum in natura, & sic cæ. empy. & angeli dicuntur naturalia. Alio modo dicitur naturale, secundum quod diuiditur cõtra ens diuinum, q̃d abstrahitur a materia & motu, & sic naturale dicitur illud solũ quod mouetur, & est ordinatum ad generationem & corruptionem in rebus. & hoc modo cæ. empy. non est ens naturale: sed diuinum quod ordinatum est ad gloriam bonorum, nec materiam habet determinatam ad motum: sed ad finem suum, quia & mathematici non abstrahunt ab omni materia: sed a sensibili tantum, vt in 8. Metaph. dicitur. Vnde non oportet, vbicunque est materia, quòd sit motus, sed verum est q̃ in mobilibus & in immobilibus est materia æquiuoce.

D. 331.

Tex. 2. 3. & 15.

¶ Ad quintum dicendum, quòd cæ. empyr. est locus angelorum, animarum & hominum. Angelorum autem & animarum exutarum, constat quòd non erit in cælo empy. laus vocalis: sed vtrum hominum post resurrectionem futura sit ibi laus vocalis, dubitatio est, quibusdam dicentibus non futuram ibi esse laudem vocalem, sed solum mentalem

Text. 88. & 90.

lem quæ dignior est, quia nec erit ibi respiratio: sed solum in respirantibus est vox, vt in 2. de anima dicitur. Alij vero dicunt, futuram etiam ibi laudem vocalem non propter aliquam indigentiam, sed vt nihil in sanctis vacet a diuina laude, neque mens, neque lingua: quomodo autem esse possit ita dicunt, quòd scilicet in pulmone & instrumentis vocalibus est aer, & per illum aere poterunt voces formare, sicut & animalia quæ habent spiritum complantatũ, vt dicitur in lib. de som. & vig. l. & hoc quantum ad aliquid videtur esse conueniens; quia ad formationem vocis, nõ est necessaria expulsio, vel attractio aeris. vnde respirando non potest animal vocem formare, vt dicitur in 2. de anima: sed quo ad aliquid videtur insufficiens, quia ad vocem non tantum exigitur aer interior: sed et exterior, cuius confirmatione & motu sonus deferatur. vnde plus addendum est, vt dicamus quòd quædam sensibilia deferuntur ad sensum secundum esse spirituale tantum, sicut species colorum. Quædam quæ contingunt organum secundum esse suum materiale, sicut in gustu & tactu. Quædam vero deferuntur vtroque modo, sicut species odorum cum permistione fumalis euaporationis, tamen species extenditur vltra fumalem euaporationẽ. Et similiter est de sono & motu, ibi tamen species soni defertur f̃m esse spirituale tantum, vnde non oportebit esse motũ in medio, aut contractionem, aut condensationẽ: vel pót dici, q̃ et erit contractio cæli empyrei nec hoc erit ei ignobilitas, quia erit instrumentum motum a lingua glorificata & materia vocis, plate in laudem diuinam, nec pp hoc se quitur q̃ sit gnabile & corruptibile, quia raritas & densitas sunt æquiuoce dicta in isto corpore & in istis corporibus, sicut etiam ponunt astrologi inter duas sphæras quæ nõ pnt scindi, esse d aliquod spatium repletum corpore diuisibili, cum in isto spatio sit motus planetarum, secundum motum epicicli.

Cap. 3. post medium.

Text. 90. & 91.

D. 327.

¶ Et per hoc patet responsio ad vltimum.
¶ Item, per miraculum fieri potest q̃ duo corpora sint in vno loco, q̃d oportet esse ad minus dũ corpus gloriosum supra cælum empyreum transferitur med ante cælesti corpore, quod nõ scinditur, quid autem de his verum sit, incertum est, quia nec fide determinatur, nec ratione probatur.

ARTICVLVS. III.

Vtrum cælum empyreum habeat influentiam super alia corpora.

Quoli. 61. 19.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̃ cæ. empy. influentiam habeat supra alia corpora, Ita enim est in aliis elementis, q̃ semper continens est saluans contentum, quis sit contrarium sibi, eo q̃ est locus eius, & habet se ad ipsum, sicut actus ad potẽtiam, & sicut totum ad partem diuisam, vt dicitur in 4. Physi. sed cælum empy. continet alios cælos, ergo multo fortius cum non contrarietur eis, videtur quòd non influat in eos continendo & saluando eos.

A 46. vsque 49.

De cælo & mũdo c. 14.

¶ 2 Præt. Secundum Auicen. & alios philosophos, sol habet effectum in istis inferioribus per lumen suũ, quod irradiando emittit: sed cælum empy. est totum lucidum. ergo videtur, q̃ influentiam habeat in inferiora corpora.

A tex. 13. vsq; 16.

¶ 3 Præt. In primo mobili est dextrum & sinistrum, & aliæ positiones, vt in 2. cæ. & mun. determinatur: sed hoc nõ pót esse nisi p influentiam alicuius superioris. cum ergo nullum corpus sit superius: nisi cælũ empy. vt q̃ influentiam eius habeat.
¶ 4 Præt. Ad nobiliorem formã est nobilior dispositio: sed ad formam animæ vegetabilis disponit lux cæli fideiei. ergo cũ anima sensibilis sit nobilior, vt q̃ ad ipsam disponat lux cæli crystallini: vlterius ad animam rationale lux cæli empy. & sic influentiam habet in inferiora.

SED CONTRA. Satus gloriæ est alius a statu generationis & corruptionis qui competit viæ, cælum autem empy. ordinatur ad statum gloriæ. ergo videtur non esse eiusdem ordinis cum alijs corporibus: sed ea quæ non sunt eiusdem ordinis non habent influentiam adinuicem. ergo cælum empy. non influit in alia corpora.

A

¶ Præt. Angeli sunt nobiliores cælo empy. sed angeli non habẽt causalitatem super alias res. ergo multo minus cælum empyreum.

RESPONDEO, Dicendum, quòd cælum empyreum nullam habet influentiam super alia corpora, quæ rationabiliter poni possit. non enim ponimus aliquod corpus habere influentiam super aliud, nisi per motum, quia vt in lib. de cælo dicitur, etiam anima in hoc ab intelligentia deficit, quia non imprimit in res nisi mouendo eas, & multo minus corpus. nullum autem corpus mouet nisi motum, vt a Philosophis probatum est, cælum enim per motum d suum causat generationem & corruptionem in istis inferioribus. vñ dr in 8. Phy. q̃ motus eius est sicut vita existentibus oibus. Vnde dicit Rabi Moyses, q̃ cælum in vniuerso est sicut cor in animali, cuius motus si ad horam quiesceret, corporis vita finiretur. vnde cum cælum empyreum ponatur immobile, non potest rationabiliter poni influentiam super corpora habere, constat enim, q̃ non habet influentiam sine motu ad modum creantis, nec tamen negatur quin Deus potentiam influendi sine motu ei conferre potuisset, sed quia hoc nec authoritate cõfirmatur, nec ratione, ideo positio eorum qui dicunt cælum empy. d influentiam super alia corpora habere, eadem facilitate contenitur qua tenetur, & præcipue cum in talibus non quæratur q̃d Deus per miraculum possit facere: sed quid naturæ rei conueniat, vt dicit Aug. 2. super gene.

Vt supra li. 1. cap. 1.

Propo. 3. prope fin.

D. 336.

Com. text. 1. lib. ducto

D. cap. 71. post prin.

D. 333.

Cap. 1. in fi

D. 403.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ corpus motum d motu recto generabile & corruptibile indiget loco continente & cõseruante, & ista virtus locandi & conseruandi in vno attenditur elementorum respectu alterius, cum virtute cæli influentis in elemeta per motum. Corpus autem motum circulariter incorruptibile non indiget ad motum loco extrinseco continẽte, nec etiam ad conseruationem, & quòd aliquod hmõi corpus habeat exterius continens, hoc est per accidens, vt in 4 Phy. Commen. dicit. vnde non dependet ab eo nisi inquantũ reuoluitur reuolutione eius. in cælo aũt empy. nõ ponit aliqua reuolutio. vnde non remanet aliquis influendi modus.

D

Cõ. 43. circa fine.

¶ Ad secundum dicendum, quòd lux cæli empy. vt dictum est, non est per modum fulgoris irradiantis in alia corpora, & ideo nec etiam illuminationem influit in alia corpora: cuius ratio est, quia cũ sit virtuosissimũ corporũ & maximũ sine lumine solis ofa illuminaret. Et prẽterea, lumen cæli nõ est d causa effectua in inferioribꝰ, nisi suppolito motu q̃ a cælo empy. remouet.

D. 830.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ dextrum & sinistrum sunt in cælo ex virtute motoris sui, quicunque sit ille non ex influentia alicuius corporis, sicut & in animali, est ex virtute animæ.
¶ Ad quartum dicendum, q̃ nobilissima dispositio quæ vnquã potest esse in corpore ad formam est infra nobilitatem cæli, vnde eadem virtus cælestis est per quam corpus disponitur ad formã elementi & mixti & animæ vegetabilis sensitiuæ rationalis, nec oportet, si hoc cælum disponit ad animam vegetabilem, q̃ non possit disponere ad animam sensibilem, nisi probetur q̃ ex hoc esset vltimum virtutis eius, quod falsum est. Vnde patet, q̃ ista positio fundatur supra tria falsa, primum est, q̃ dispositio q̃ est in corpore humano ad animam, non possit esse ex virtute solis. Secundum est, q̃ lux sit corpus materialiter veniens in compositionem animati. Tertium est, q̃ sit per medium inter aiam & corpus, q̃ sunt absurda apud oes qui rationabiliter locuti sunt, & iõ vno inconuenienti dato, alia contingunt, & hocnõ est mirũ.

E

EXPOSITIO TEXTVS.

QVANTAS prius æternitates &c.} Videtur falsum dicere, quia æternitas est tantum vna.
¶ Præt. In quo differt seculũ, tempus, & æternitas.
¶ Ad hoc dicendũ, q̃ in angelo est tria cõsiderare. s.

Universidad de Deusto Biblioteca

Text. 100. ad me. esse eius cuius mensura dicitur seculum, quia vt dicitur in primo cę. & mun. seculum dicitur finis vniuscuiusque. secundo operationem ipsius in qua res in propria natura cognoscitur p species innatas, in qua est vicissitudo, & aliquis modus motus,
D. 131. 585. & sic mēsurat d tēpore, quod tā est aliud ab eo, quod est numerus mot⁹ celi. tertio operationē, qua verbum intuetur, & sic fit in participatione æternitatis & beatitudinis, & secundū ꝙ sunt multæ beatitudines participatę, ita & æternitates, quis beatitudo essentialiter sit tantum vna. {Sed in cęlum vocat &c.} Hoc cęlū nō est corpus, quia cęlum sanctæ trinitatis dicitur esse idem, quod essentia maiestatis eius in quo cælo nulla creatura potest esse, sicut nec ęquari Deo: sed tantum tres coęternæ, & coæquales in eo sunt personæ.

Quomodo dicat lucifer secundum Esaiam, Ascendam in cælum &c. cum esset in cælo.

Hic quæri solet, si in cælo empyreo fuerunt angeli statim vbi facti sunt, quomodo (vt legitur in Esaia) dicit lucifer, Ascendam in cælum, & exaltabo solium meum, & ero similis altissimo? Sed ibi cælum vocat Dei celsitudinē, cui pacificari volebat. Et est tale, ascendā in cęlum, idest ad ęqualitatem Dei. G

DISTINCTIO III.

a DIVISIO TEXTVS.

OSTENSO quando, & vbi angeli creati sunt. Hic inquirit, quales effecti sunt, & diuiditur in tres partes. In prima, inquirit quales effecti sunt, quantum ad perfectionem naturæ. In secunda quales quantum ad gratiam, vel culpam ibi, {Illud quoque inuestigando &c.} In tertia, quales quantum ad gloriam, vel miseriam, 3. dist. ibi {Post hoc vr &c.} Prima in duas. In prima ostendit quot fuerunt naturales perfectiones, angelis in principio creationis collatæ. Secundo, ostendit qualiter adinuicem secundum istas operationes comparētur. ibi {Hoc considerandum est &c.} Et circa hoc duo facit. Primo, ostendit quibus erant inæquales. Secundo, ostendit in quibus erant æquales. ibi {Et insint prædictis &c.} H

¶ Circa primum duo facit. Primo, ostendit eos fuisse inæquales in perfectionibus naturalibus. Secundo, ostendit quòd secundum gradum naturalium, fuit etiam in eis gradus gratuitorum donorum. ibi {Ad hunc ergo modum &c.

QVÆSTIO PRIMA.

A

Hic quęruntur sex.

Primo. Vtrum angeli sint adeo simplices, quòd nō sint compositi ex materia & forma.
Secundo. Vtrum sit in eis personalitas.
Cōt. gen. 2. ca. 50. quol. 9. 60. Tertio. Vtrum sit in eis aliquis numerus, & quis est iste.
Quarto. Vtrum omnes sint vnius speciei.
Quinto. Vtrum sint vnius generis.
Sexto. De differentia angeli, & animæ rationalis.

ARTICVLVS PRIMVS.

a *Vtrum angelus sit compositus ex materia & forma.*

1. q. 50. 2. spūa. 1. 2. cont. c. 50 Quodl. q. 6

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd angelus sit compositus ex materia & forma, quicquid enim est in genere aliquo participat rationem illi⁹ generis: sed ratio substantiæ secundum ꝙ est prædicamentum est, quòd sit composita ex materia & forma. Boet. enim dicit in commento prædicamentorum, ꝙ Aristo. relictis extremis. s. materia & forma agit de medio, idest de composito, cum de substantia determinat. Cum ergo angelus sit in prædicamento substantiæ. videtur, ꝙ ex materia & forma componat. (Circa prima exposit. pdicamenti substantiæ.)

¶ 2 Præ. Quæcunque sunt in aliquo gñe vno, cōicāt vniformiter principia illi⁹ gñis: sed principia gñis substātiæ sunt materia & forma. cum ergo corpora quæ sunt in genere substantiæ communicent ista principia, ita quòd ex eis componuntur. vr ꝙ et angelus, qui est in eodem gñe, ex materia & forma componat.

F ¶ 3 Præt. Vbicunque inueniuntur proprietates materiæ inuenitur materia, cum proprietates materiæ rei, non sint a re separatæ: sed recipere, substare, & huiusmodi sunt proprietates materiæ. ergo cum inueniantur in angelo, videtur quòd angelus sit ex materia compositus.

DISTINCTIO III.

A

Quales facti fuerint angeli, & quod quatuor eis attributa sunt in ipso initio suæ conditionis.

Ecce ostensum est, vbi fuerūt angeli mox, vt creati sunt: nunc consequens est inuestigare quales facti fuerunt in ipso primordio suæ conditionis. Et quatuor quidē angelis videntur esse attributa in initio subsistentiæ suæ. s.

¶ 4 Præt. Omne quod est, vel est tm̄ actus, vel tantum potētia, vel vtrumque: sed angelus non est actus purus, quia sic non differret a Deo, nec est potentia pura, quia sic nō differret a materia prima.

¶ 5 Preterea, nulla operationem haberet. ergo est compositus ex actu & potentia, & hoc est cōponi ex materia & forma. ergo &c.

¶ 6 Præt. In lib. de causis dicitur, ꝙ oē creatum, compositū est ex finito & infinito: sed angel⁹ est ens creatum. ergo ex infinito quod est materia compositus est. Propo. 4.

¶ 7 Item dicit Boe. in lib. de tri. ꝙ forma simplex subiectū esse non potest: sed angelus est subiectum gratiæ. ergo non est tantum forma, sed etiam habet materiam partem sui. Lib. 1. c. 3.

SED CONTRA Est. quod Dio. dicit in 4. ca. de di. no. ꝙ angeli intelliguntur immateriales & incorporales. In princip.

¶ 2 Præt. Boe. dicit in lib. de duabus naturis, ꝙ omnis natura incorporea, substantiæ nullo modo nititur fundamēto: sed angel⁹ est substātia icorporea. ergo materiā p fundamēto nō hēt.

RESPONDEO, Dicendū, ꝙ circa hāc materiā tres sunt positiones, q dām. n. dicit, ꝙ in oī substantia creata est materia, & qā omniū est materia vna, & huius positionis auctor vr Auicebron, qui fecit librum fontis vitæ, quem multi sequuntur.

¶ Secunda positio, ꝙ materia nō est in substantijs incorporeis: sed tm̄ est in oībus corporibus, et vna, & hæc est positio Auic.

¶ Tertia positio ē, ꝙ corpora cęlestia & elemēta nō cōicāt in materia, & hæc est positio Auer. & Rabi moysi, & vr magis dictis Ari. cōuenire, & iō istā eligimus quātū ad pñs ptinet, dicētes, ꝙ qcqd sit de corporib⁹, in angelis nullo mō pōt esse materia: Tū, rōne intellectualitatis: Tū ēt, rōne icorporeitatis, q. n. nullū intellectuale sit materialē cōiter a philosophis tenet. Vñ et ex immaterialitate diuina eius intellectum cōcludūt. Et iō satis manifesta est, qā materia prima recipit formā, non inquātū est forma simplr: sed inquātū est hæc, vñ forma exñs in materia nō est intellecta nisi in potētiā, quia cognosco esse formæ inquātū est forma, & iō si intellectus aliqs poneret hñs materiam, forma exñs in eo, nō esset intellecta in actu, & sic per formā illā nō intelligeret. huius ēt significatū est, ꝙ forma materialis nō efficit intellectualis, nisi qa a cōditionibus materiæ abstrahit, & sic efficit pfectio intellect⁹ pportionata sibi, vñ oportet intellectū nō materialē esse, & hoc nō seqtur materiā ex parte alicui⁹ formę, cū ois forma p abstractionē a cōditionib⁹ materiæ intelligibilis fiat: sed cōsequit eā sm se & vlr, siue sit sub forma corporali, siue spūali. Scd̄o, incorporeitas repugnat materiæ, cū. n. vni perfectibili debeat vna pfectio, & in materia prima nō sit vlla diuersitas, oportet ꝙ omnis forma antequā possit in ea esse vlla diuersitas nec intelligi, inuestiat eā totā: sed añ corporeitatē non pōt intelligi aliqua diuersitas, qa diuersitas psupponit partes, q nō pñt eē nisi pintelligat diuisibilitas, q cōsequit qtitatē q sine corporeitate nō est. vnde oportet, ꝙ tota materia sit vestita forma corporeitatis, & iō si aliqd est incorporeū, oportet eē immateriale, & tñ aliquā cōpositionē in angelo ponim⁹, q qualis sit, sic inuestigāda est in reb⁹ ex materia & forma cōpositis natura rei, q qdditas vel essentia dr ex cōiūctione formæ ad materiā resultās, vt humanitas ex cōiūctiōe aīæ & corporis, de rōne aūt qdditatis inquātū est qdditas, nō est ꝙ sit cōposita, qa nūquā inueniret simplex natura, qd ad min⁹ in Deo falsum est, nec ē de rōne ei⁹ ꝙ sit simplex, cū qdā inueniat cōposita, vt humanitas. (8. Met. c. 12. de substātia orbis. c. 2. Rabi Moy. lib. 1. c. 75.) I K

¶ Esse autem secundum quòd dicitur res esse in actu, inuenitur ad diuersas naturas, vel quidditates diuersimode se habere, quædam enim natura est, de cuius intellectu d non est suum esse, quod patet ex hoc, quòd intelligi potest, cum hoc, ꝙ ignoretur, an sit, sicut phenicem, vel eclipsim, vel aliquid hmōi, alia aūt natura inuenitur de cuius rōne est ipsum suū esse, imo ipm esse est sua natura, esse aūt qd hmōi est, nō habet esse acqsitū ab alio, D. 567.

alio, quia illud quod res ex sua quidditate habet, ex se habet: sed omne quod est præter Deum, habet esse acquisitum ab alio. ergo in solo Deo suum esse, est sua quidditas vel natura. In omnibus autem alijs esse est præter quidditatem, cui esse acquirit: sed cum quidditas quæ sequit cōpositionem dependeat ex partibus, oportet ꝙ ipsa non sit subsistens in esse quod sibi acquiritur: sed ipsum compositum quod suppositum dicitur, & ideo quiddita d cōpositi nō est ipsum quod est, sed est hoc quo aliquid est, vt humanitate est homo: sed quidditas simplex, cum non fundetur in aliquibus partibus, subsistit in esse quod sibi a Deo acquiritur, & ideo ipsa quidditas angeli, est quo subsistit etiam ipsum suū esse, quod est præter suam quidditatem, & est id quo est: sicut motus est id quo aliquid denominatur moueri, & sic angelus compositus est ex esse & quod est, vel ex quo est & quod est, & propter hoc in lib. de causis dicitur, ꝙ intelligentia non est esse tantum, sicut causa prima: sed est in ea, esse & forma quæ est quidditas sua, & quia oē quod nō habet aliquid ex se, sed recipit illud ab alio, est possibile, vel in potentia respectu eius, ideo ipsa quidditas est sicut potentia, & suū esse acquisitum est sicut actus, & ita per consequens est ibi cōpositio ex actu & potētia, & si ista potētia vocet materia, erit cōposit⁹ ex materia & forma, quis hoc sit omno ęquiuocū dcm̄. sapientis. n. est non curare de nominibus. (D. 1147. Li. de causis propo. 9.)

essentia simplex, idest indiuisibilis, & immaterialis, & discretio personalis, & per rationem naturaliter insitam, intelligentia, memoria, & voluntas siue dilectio, liberum quoque arbitrium, idest libera inclinandæ voluntatis, siue ad bonum siue ad malum facultas. Poterat enim per liberum arbitrium sine violentia & coactione ad vtrum libet propria voluntate deflecti.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum est, ꝙ de ratione substātiæ est, ꝙ subsistit quasi per se ens, & ideo forma & materia q sunt pars compositi, cum nō subsistāt, non sunt in prædicamēto d substantiæ sicut species, sed solum sicut principia: ꝙ autem hoc subsistens habeat quidditatem compositam nō est de rōne substantiæ, vnde non oportet illud quod est in prædicamento substātiæ, habere quidditatē cōpositam, sed oportet ꝙ habeat cōpositionē quidditatis & esse: omne. n. quod est in genere sua quidditas non d est suum esse. vt Auice. dicit. Et iō non potest Deus in prædicamento substantiæ poni. vnde Boe. intēdit dicere, ꝙ inter tria hæc. s. materiā, & formā, & compositū, ex his solū cōpositū est in gñe substātiæ, sicut spēs, nō aūt intēdit ꝙ oē quod est in gñe substātiæ, sit compositum ex materia & forma. (D. 673. D. 675. Auic. in Meta. sua tracta. 8. cap. 4. & 5.)

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ aliqua sunt vnius gñis logice loquendo, quæ naturaliter non sunt vnius gñis, sicut illa q communicant in intentione gñis, quam logicus inspicit & habent diuersum modum essendi. vnde in 10. Meta. Dicitur ꝙ de corruptibilibus & incorruptibilibus, nihil commune dicitur: nisi communitate nominis, & ideo non oportet angelos cū corporalibus eadem principia cōicare, nisi sm intentionē tm̄, put in oib⁹ inuenit potētia & act⁹, analogice tñ, vt in 11. Meta. dicitur. (Tex. 26.)

¶ Ad tertiū dicendum, ꝙ sicut dicit Cōmē. in 3. de Anima, recipere & omnia hmōi, dñr æquiuoce de materia & intellectu, materia. n. prima recipit formā, nō prout est forma simplr: sed put est hoc. vnde p materiam indiuiduat: sed intellectus recipit formā inquātū est forma simplr, nō indiuiduās eā, quia forma in intellectu habet esse vle. vñ et & Philosophus ibidē dicit, ꝙ intelligere, pati quodda est: sed cōiter & æquoce dcm̄. vñ ex hoc nō ponit cōpositio vel materialitas substātiæ itellectualis. (12. text. 26. cō. 5. & com. 14. Tex. 14.)

¶ Ad quartum iam patet responsio per ea quæ dicta sunt: ostensum est enim: quòd in angelo est potentia & actus, non tamē, sicut partes quidditatis, sed potentia tenet se ex parte quidditatis, & esse est actus eius.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ obiectio procedit ex falso intellectu literæ, non enim est sensus, ꝙ ens creatum componatur ex finito & infinito, sicut ex partibus integralibus: sed sicut ex partibus subiectiuis, quia entis creati quoddam est finitum sicut incorruptibile, & quoddam infinitum sicut corruptibile, quod non est determinatum ad esse tantum, sed quandoque est, & quandoque non est. vnde in quodam commento. lib. de causis exponit infinitū. i. potēs esse vel non esse. Vel dicēdū, ꝙ cōponit ex infinito. s. ex potētia, & finito. s. ex actu.

¶ Ad textum dicendum, ꝙ forma omnino simplex quæ est suū esse, sicut essentia diuina de qua Boe. ibi loquitur nullo modo potest esse subiectum: sed forma simplr subsistens q nō est suū esse, rōne possibilitatis quā habet, pōt subiectū esse: sed æquiuoce a mō, quo materia vel materiale subiectū dr, vt dictum est.

ARTICVLVS II.

b *Vtrum in angelis possit esse personalitas.*

Quod 2. 4. AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ in angelis non possit esse personalitas. Individuatio. n. est de rōne A personę, quia persona est rationalis naturæ indiuidua substantia: principium autem indiuiduationis est materia. cum ergo angelus materia careat, vt dictum est, videtur quòd ab eo personalitas excludatur.

¶ 2 Præt. Omnis forma quātum est de se, communicabilis est, & vniuersalis: sed angelus est forma simplex. ergo videtur ꝙ sit vniuersale: sed vniuersalia non dicimus personas, vt di. Boet. ergo videt ꝙ angelus non sit persona. (Lib. de duabus naturis post princi.)

¶ 3 Præt. Perfectio debet perfectibili pportionari: sed forma intelligibilis quæ est perfectio intellect⁹, non habet rationem singularis: sed magis vniuersalis. ergo B nec intellectus: sed angeli sunt diuini intellectus & diuinæ mētes. vt dicit Dio. ergo non sunt personæ. (Cęle. Hier. c. 4. & 12. & pluries.)

¶ 4 Præt. Persona est rationalis naturæ indiuidua substantia: sed a Dio. ponit angelus in ordine intelligibilium, quæ supra rationabilia consistunt. ergo vr ꝙ angelus non sit persona. (De diui. no. c. 5. & aliunde.)

SED CONTRA. Persona secundum magistros est hypostasis proprietate distincta ad dignitatem pertinente: sed angelus cum sit quid subsistens, dicitur hypostasis & eius proprietates sunt nobilissimæ. ergo videtur quòd sit persona.

¶ 2 Præt. Hoc idē habetur ex litera & ex dictis Ricar. de sancto Vic qui secundum diuersas proprietates, diuersimode personā ponit in homine, angelo, & Deo.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ personalitas est in angelo, alio tñ mō q in homine, quod patet: si tria quæ fide de ratione personæ cōsiderent. s. subsistere, rōcinari, & indiuiduū eē: subsistit. n. hō in partibus suis ex quibus componit: sed angelus in natura sua simplici nullo indigens partium vel materiæ fundamento. Rōcinatur hō discurrēdo & inquirēdo lumine in- C tellectuali per cōtinuum & tēpus obumbrato, ex hoc ꝙ cognitionem a sensu & imagine accipit, quia sm Isaac in lib. de defi. rō oritur in vmbra intelligentiæ: sed angelus lumē intellectuale purū & impermistū participat. vnde ēt sine inquisitione disformiter intelligit sm Dio. Sim incōicabilitas est i hoīe ex hoc, ꝙ natura sua receptibilis in materiæ fundamento, per materiā determinat, sed in angelo in se determinata est ex hoc, ꝙ in aliquo sicut forma determinabilis recip: nō pōt, & ex hoc ipso satis cōicabilis est, & non per determinationē recipientis, sicut & diuinum esse est propriū & determinatum, nō per additionē alicuius contrahentis, sed per negationem omnis adhibiti. vnde dr in li. de causis, ꝙ idiuiduatio sua est bonitas pura, quare patet ꝙ multo nobilior est psonalitas in angelo, q in homine, sicut & cetera quæ eis conueniunt secundum Dio. (Vt supra.)

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ forma participabilis D non indiuiduatur: nisi per materiam in qua accipit esse determinatum: sed forma quæ non est receptibilis, non indiget materia determinante: sed in sua natura determinatur ad esse, quod sibi non ad materiam dependens acquiritur, sicut formis corruptibilibus, nec in materia, & si non ad materiam dependens sicut aīæ rōnali, & per hoc ēt patet rñsio ad secundū, qa forma d rōne vniuersalitatis habet ex hoc, ꝙ in pluribus est receptibilis. (D. 634.)

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ forma quæ est recepta in intellectu: potest dupl'r considerari: vel p comparationē ad rē cuius est similitudo, & sic habet vniuersalitatē: non. n. est similitudo hoīs sm conditiones indiuiduantes: sed sm naturam cōem, vel per cōparationem ad intellectū, in quo habet esse, & sic est quid indiuiduatum, quemadmodum intellectus & alia numero species intellecta hoīs est in intellectu Sortis, & alia in intellectu Pla. vñ non oportet intellectū nō esse quid determinatū & subsistēs.

E ¶ Ad quartum dicendum, quòd rationale sm Dio. est in angelis & in Deo eminenter, secundum quem modum ipse intellectus diuinus & angelicus ratio nominatur.

ARTICVLVS III.

c *Vtrum in angelis possit esse numerus.*

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, ꝙ in angelis non possit esse numerus. numerus enim quantitas est: sed quantitatis subiectum est materia. cum ergo in angelis non sit materia, vt dictum est, videtur ꝙ nec numerus. (1. q. 50. 3. cōtra gen. 2. c. 92. opusc. 15. cap. 2. 3. & 4.)

¶ 2 Præt. Secūdum Philosophos, in his quæ sunt sine materia, non potest esse numerus nisi secundum causam & causatum: sed vnus angelus nō est causa alterius. ergo si sunt sine materia, nullus numerus in eis esse potest.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ 3 Præt. Quanto aliquid est propinquius vni simplici, tanto minus diuiditur. Sed inter omnes creaturas natura angelica Deo est propinquior secundum Augu. qui dicit in lib. confes. Duo fecisti domine, vnum prope te, scilicet angelum, alterum prope nihil, scilicet materiam. ergo videtur quòd vel nō sit in eis numerus aliquis, vel sit paucissimus.

Aug. li. 12. confes. cap. 3. fin.

¶ 4 Præt. Cū partes vniuersi sint ordinatæ adinuicē iuuantes se mutuo, illud ex quo non prouenit vtilitas in partibus vniuersi, videtur esse frustra vel vanum, & sic omnino non esse: sed spiritualis substantia nō iuuat ad corporalem: nisi mouendo ipsam. ergo videtur quòd non sunt plures substantiæ separatæ, nisi quibus expletur motus corporalis creaturæ. Et ita videtur quòd numerus angelorum sit accipiendus secundum numerum motuum cęli, vel etiam ipsorum mobilū, ergo vt ꝓ numerus angelorum determinatus possit esse nobis.

An omnes fuerunt æquales angeli in tribus, scilicet in essentia, in sapientia, in libertate arbitrij.

Ic considerandum est, vtrum in substātia spirituali & sapiētia rō-

Ex 14. c. Cęle. Hier.

¶ 5 Præt. De angelis secundum Dio. nihil scire possumus, nisi ea quæ nobis in sacra scriptura traduntur: sed Danielis 7. dicitur. Millia millium ministrabant ei &c. ergo videtur quòd numerus eorum sit nobis determinatus.

Supra Matthæ. ca. 18.

SED CONTRA. Hiero. dicit, quòd vnaqueque anima habet angelum bonum ad custodiam, & malum ad exercitium sibi deputatum: sed numerus hominum in mundo simul viuētium est nobis indeterminatus. Ergo & numerus angelorum custodum, qui sunt vnius ordinis, & multo fortius numerus omnium angelorum.

¶ Præt. Iob. 25. dicitur. Nunquid est numerus militum eius, milites autem eius sunt angeli, vt habetur Lucę 2. Facta est cum angelo &c. ergo videtur quòd numerus eorum non sit nobis determinatus.

RESPONDEO Dicendum, quòd ratio humana deficit a cognitione substantiarum separatarum, quæ tamen sunt notissima naturæ, ad quæ intellectus noster se habet, sicut oculus noctuæ ad lumen solis, vt dicitur in 2. Metaphy. & ideo dicitur in 11. de animalibus, quòd de eis valde pauca scire possumus per rationem, quāmuis illud quod de eis est scitum, est valde delectabile & amatū. Et ideo philosophi de illis nihil quasi demonstratiue, & pauca probabiliter dixerunt. Et hoc ostendit eorum diuersitas, in ponendo numerum angelorum. Quidam, enim posuerunt numerum substātiarum separatarum secundum numerum motuum cæli, sicut Arist. in 11. Meta. Quidam, secundum numerum sphærarum, vt Auicen. in sua Meta. Quidam autem, negauerunt omnino aliquid esse incorporeū, sicut Empedocles & Democritus & Saduceæi iudæorum. Quidā etiam, posuerunt vnum tantum esse angelum, qui diuersa sortitur vocabula secūdum diuersos actus, sicut quidam hæretici. Quidam vero, posuit angelos non indeterminato numero nobis: sed tantum per angelos significari dicitur scripturis omnē virtutem, vel corporalem, vel spiritualem per quam Deus ordinem suæ prouidentiæ explet quasi diuinæ voluntatis nūtiū, adeo ꝓ vim concupiscibilem nominant angelum concupiscentiæ, sed substantias separatas dicunt esse secundum numerum quem philosophi posuerunt, & iste est Rabi moyses. Fides autem catholica tenet numerum substantiarum separatarū, quas angelos dicimus esse numerum Deo finitum: sed nobis infinitum. Vnde Greg. dicit in glo. Danielis 7. ꝓ excedit omnē materialem multitudinem, vt Dio. dicit 14. cap. cęl. hierar. & hoc satis est probabile. Videmus enim illa corpora, quæ nobilius diuina bonitate participant. f. cęlestia excedere quasi sine proportione corpora generabilia & corruptibilia. Et hoc est, quia productionis creaturarum causa est diuina bonitas quā rebus communicare voluit. vnde videtur quòd naturas spirituales, in qbus maxime sua bonitas relucet, creauit in numero quasi improportionabiliter excrescente numerum naturarum corporalium. Qualiter autem distinguantur adinuicē, accipere possumus ex verbis Commen. in 3. de Anima, vbi dicit ꝓ si natura intellectus possibilis esset nobis ignota, non possemus assignare numerum substantiarum separatarum. Vnde dico, ꝓ ēm gradum possibilitatis permistæ in natura angelica est eorum distinctio. Dictum est enim supra, ꝓ ipsa natura vel quidditas angeli est possibilis, respectu esse quod a Deo habet. Inuenitur enim natura cui possibilitas admiscetur plus & plus distans ab actu, secundum quòd recedit a similitudine diuinæ naturæ, quæ est actus tantum. Illa ergo quidditas est actus completus præter quam non est suum esse, scilicet natura diuina, quidditas simplex & illa quæ est propinquior per similitudinem ad diuinum esse, minus habet de potentia & plus de actu, & est Deo vicinior & perfectior. Et sic deinceps quousque veniatur ad illam, naturam quæ est in vltimo gradu possibilitatis in substantijs spiritualibus, adeo quòd non acquiritur sibi esse: nisi in altero, quāmuis esse suum ad illud non dependeat scilicet intellectus humanus, qui secundum Commen. est vltimus in ordine naturarū intellectualium, sicut materia prima in ordine corporalium.

Text. 1.

In 12. ca. 8. tract. 9. c. 2. & 3. longa digressione disputat.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝓ sicut in primo lib. dictum est. vnum dicitur dupliciter secundū quòd conuertitur cum ente, quod non determinatur ad aliquod genus, & similiter nec multitudo sequens ad tale vnum, & talis multitudo ponitur in angelis, quæ non sequitur diuisionem quantitatis, vel materiæ, sed distinctionem naturarū. Alio modo dicitur vnum quod est principium numeri, qui est discreta quantitas creatus ex diuisione materiæ, vel continui. Et talis non est nisi in materialibus.

¶ Ad secundum dicendum, quòd etiam secundū philosophos qui distinguunt numerum substantiarum separatarum per causam & causatum, causa & causatum non sunt per se distinguentia: sed secundum eos consequuntur ad principia distinctionis, cum enim distinctio sit per se loquendo per hoc quod est maior vel minor compositio, & secundum distantiam potentiæ & actus secundum eos sequitur quòd illud quod est plus in actu sit causa eius quod est minus, secundum quem modum dicunt multitudinem ab vno primo simplici processisse, quem tamen modum dicit Commen. in 11. Meta. insufficienter probatum, & concedit ab vno primo simplici immediate potuisse plura procedere, ita & nos concedimus omnes naturas intellectuales immediate a Deo processisse distinctas, secūdum ordinē sapientiæ disponētis diuersos gradus naturarū spūaliū. Et iō remoto quod infidelitatis est, scilicet ordine causalitatis ab angelis, & retento quod fidei, consonat scilicet gradu simplicitatis, hēbimus esidē modū distinctionis quē ipsi habuerunt.

Qui est 12. lib. Arist. cō. 38. in fine.

¶ Ad tertium dicēdum, ꝓ ex ratione illa probatur simplicitas angelice naturæ, & præcipue illius quæ in ea suprema est: sed pluralitas gradus ab ea non tollitur.

¶ Præt. Non est loquendum de angelis sicut de diuina natura, specialiter cum plures angeli non tantum numero: sed specie differant, vt dicetur.

¶ Ad quartum dicendum, ꝓ angeli non sunt facti propter motum corporalium, quia nihil fit pp vilius se. vnde si sunt aliquę substantiæ non mouentes, nō sequitur ꝓ sint superfluæ, nihilominus tn dicendum ꝓ ex omnibus substantiis illis ꝓuenit aliqua vtilitas per iuuamentum in rebus corporalibus, quia inferiores angeli in motu sphærarū Deo ministrant, sicut a quibusdam dicitur, & probabile vt, cum Greg. dicat corporalem creaturam per spiritualem administrari. Illuminatio autem inferiorum angelorum est a Deo ꝑ proximos & medios, vt dicit Dio. & ita oes influētia hnt sup motū corporaliū, vel ad minus quātum ad custodiā hoium, quæ pertinet ad vltimum ordinem.

Elicit ex cō. 5. & 6.

Cęle. Hier. Ad fi. 13. capitis.

Vt supra.

¶ Ad quintum dicendum, ꝓ verba ista aliter a Greg. & Dio. exponunt. Et quātū ad aliqd eodē mō: In hoc n. conueniunt ꝓ angelorum numerus nō est determinatus nobis: ed in hoc differūt, quia Dio. vult, ꝓ cū dicitur millia millīū, vnū mille multiplicat aliud, ac si diceret milesies mille, & sic æqualis numerus importat, cum dr̄ millia millium primo, & decies centena millia secundo, quod habet vna litera. Tm̄ n. est decies centū millia, quantū millies millia. Et ēm hoc datur intelligi quasi æqualis numerus ministrantium & assistentium. Vel ēm aliā literā quæ habet, Millia millīū ministrabant ei, & decies millies centena millia &c. Datur intelligi ꝓ numerus assistentiū excedit numerū ministrāntiū pp suam nobilitatē, quod consonat ei, qd supra dictum est ēm intentionē Dio. ꝓ. f. nobiliores creaturæ plures sunt. vñ dicit ꝓ in hoc verbo maximus numerus apud nos nomen ꝓpriū habēs. f. mille multiplicatur per oēs maximos numeros, f. limites nominatos. f. ꝑ seipsum, cū dr̄ millia millīū. ꝑ denariū cū dr̄, decies millies, ꝑ centanariūcū dr̄, centena millia, in quo ondūtur maxima numerositas excedēs nostrū intellectum. Sed Greg. vult ꝓ sic constructio partitiua, cum dr̄, millia millium, quasi diceret millia de numero millīū. Vñ vult ꝓ datur intelligi maior numerus ministrantium quām assistentium, per hoc ꝓ ad administrantes ponitur numerus non determinatus & ad assistentes determinatus.

Vt supra. I. ca. 14. prin.

eodem cap.

Vt supra.

ARTIC.

ARTICVLVS IIII.

a Vtrum vnus speciei sint plures angeli.

1. q. 50. 4. spiritua. 8. contra gen. 2. c. 93. 2. d. q. 5.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd sint plures angeli vnius speciei. Sicut enim angelus est substātia simplex: ita & anima: sed omnes animæ rōnales sunt vnius speciei. ergo & omnes angeli.

¶ 2 Præt. Perfectio vna secundum speciem est eorum quæ in specie conueniūt: sed oes angeli sunt perfectibiles vna perfectione secundum speciem quæ est gratia, vel gloria. ergo videtur quòd sint vnius speciei.

¶ 3 Præt. Diuinæ bonitatis vt dictum est, proprium est nobilioria in entibus magis multiplicare, vt bonitas sua magis diffundatur: sed in vilibus creaturis inuenitur magna multitudo participantium vnam speciem. ergo videtur, quòd multo fortius hoc sit in angelis.

2. de cōsol. prosa 4. in med. ex 8. cap.

¶ 4 Præt. Secundum Boe. Nullius rei sine consortio potest esse iucunda possessio. Sed in angelis est maxima iucunditas, cum delectatio sit de ratione felicitatis secundum Philosophum in primo Ethi. ergo videtur quòd in angelis sit multorum consortium in vna specie.

SED CONTRA. Multiplicatio indiuiduorum vnius speciei, non est: nisi ad conseruandum speciei perpetuitatem, quæ in vno saluari non potest. unde in corporibus incorruptibilibus non est nisi vnum indiuiduum vnius speciei vt sol & luna: sed angelus est substantia incorruptibilis. ergo non sunt plures angeli vnius speciei.

¶ 2 Præt. Angelus est perfectior quolibet corpore, sed aliquod corpus ad tantam perfectionem peruenit, vt nihil suæ naturę sit extra ipsum, vt patet in his quæ constant ex tota materia suæ speciei, vt patet in cęlo, vt dicitur in primo cæli & mundi. ergo videtur quòd multo fortius extra vnum angelum, nō sit aliquid suæ speciei.

tex. 92. vsq; 98.

RESPONDEO Dicendum, quòd circa hoc sunt tres opin. Quidam enim dixerunt, quòd omnes angeli sunt vnius speciei, adeo quòd etiam angelus & anima differunt specie. Alii vero dicunt, quòd angelus & anima differunt specie & angeli vnius ordinis ab angelis alterius ordinis. Sed omnes qui sunt vnius ordinis sunt vnius speciei. Alii vero dicunt, quòd nullus angelus est vnius speciei cum alio. Et hæc opi. concordat cum dictis philosophorum, & etiam Dionysij, qui ponit in 10. cap. cęlest. Hierar. in eodem ordine esse, primos, medios, & vltimos. Et huic necessarium est consentire, tum ex immaterialitate, tum etiam ex incorporeitate. Si enim immateriales ponuntur cum nulla forma, vel natura multiplicet numerum nisi in diuersitate materiæ, oportet quòd forma simplex & immaterialis, non recepta in aliqua materia sit vna tātum, vnde quicquid est extra eam est alterius naturæ, eo quòd distet ab eo secundum formam, non secundum materiale principiū, quod ibi nullum est. Talis autem diuersitas, causat differentiā in specie. Vnde oportet, quoslibet duos angelos acceptos differre secundum speciem. Hoc etiam de necessitate sequitur, si ex materia componantur, dummodo non ponantur corporea: quod sic patet. Quoruncunque materia secundum esse differre ponitur, oportet si ista materia est eiusdem ordinis in vtroq;, sicut materia generabilium & corruptibilium est vna, quod diuersæ formæ, secundum quas diuersum esse accipit, recipiūtur in diuersis partibus materiæ. Non enim vna pars materiæ, diuersas formas oppositas & disparatas simul recipere potest. Sed impossibile est in materia intelligere diuersas partes, nisi præintelligatur in materia quantitas dimensiua ad minus intermiuata, per quam diuidatur, vt dicit Commen. in libro de substantia orbis, & in primo Physico. quia separata quantitate a substantia, remanet indiuisibilis, ut in primo Physico. Philo. dicit. Sed nulla forma recipitur in materia sub quantitate intellecta nisi forma corporalis. Ergo impossibile est duos angelos communicare in materia vel in potentia vnius ordinis. Sed omnis forma vel natura quæ recipitur in diuersis gradibus potentiarum, recipitur secundum prius & posterius secundum esse. Impossibile est autem naturam speciei cōmunicari ab indiuiduis per prius & posterius, nec secundum esse nec secundum intentionem, quāmuis hoc sit possibile in natura generis, vt dicitur in 7. Metaphys. ergo impossibile est duos angelos si sunt incorporei esse vnius speciei.

In princip.

Cap. 1. pōt prin.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝓ quāmuis anima sit forma simplex sicut & angelus, tamen anima non recipit esse a Deo, nisi in corpore. Quia secundum Augustin. & infundendo creatur & creādo infunditur. Vnde ex corpore recipit esse indiuiduatum, quod quia non dependet ex corpore, remanet indiuiduatio, etiam destructo corpore. Ideo Augustin. dicit, quòd impossibilis est positio illorum hæreticorum, qui dicunt plures animas ante corpus creatas fuisse, sic autem non est in angelo. Et ideo non est ratio similis.

T. 35. & 36. Tomo 1. in lib. 7. mortalitate Animæ, cap. vlt.

In 7 gen. ad lit. plures. a c. 3. vsque ad 13. & ad Renatū li. 1. de origine Animæ,

¶ Ad secundum dicendum, quòd hoc tenet in perfectionibus quæ sunt de natura rei, non autem in perfectionibus superadditis quæ non sequuntur ex principijs naturæ, quales sunt gratia & gloria. Possunt etiam in corporibus diuersa secundum speciem vnum specie colorem habere.

¶ Ad tertium dicendum, quòd perfectio vniuersi essentialis non attenditur in indiuiduis, quorum multiplicatio ordinatur ad perfectionem speciei, sed in speciebus per se. vnde magis apparet diuina bonitas in hoc quòd sunt multi angeli diuersarum specierum, quām si sint vnius speciei tantum.

¶ Ad quartum dicendum, quòd delectatio secundum Philosophum in Ethicis, sequitur operationem perfectam. Et ideo ad iucunditatem, consortium exigitur in illa natura, in qua non potest esse in vno perfecta operatio sine alterius adiutorio, vt in hominibus in quibus vnus per seipsum non sufficit ad operationem suæ speciei, quod non potest in angelis poni, & ideo huiusmodi obiectio est vana. Non tamen negamus quin vnus angelus alio iuuetur, cum inferiores per superiores illuminentur. Et in hac societate est iucunditas ciuium cęlestis curiæ. Sed ad hoc non exigitur vnitas speciei: sed conformitas gratiæ.

10. lib. ca. 8.

ARTICVLVS. V.

Vtrum angeli sint unius generis.

c

AD QVINTVM proceditur sic. Videtur, quòd angeli non reducantur in vnum genus. Quæcunque enim sunt vnius generis communicant in vna potentia generis, vt dicitur in 10. Metaphysico. sed angeli non communicant in vna potentia generis, quia immateriales sunt. Ergo videtur quòd non sint vnius generis.

¶ 2 Præt. Quæcunque exeunt ab aliquo communi per diuisionem, exeunt ab illo & prius erant in illo in potentia. Sed angelus non exit de potentia in actum, nisi sumatur potentia agentis, alias esset generabilis & corruptibilis, nec iterum est ponere aliquod vnum secundum rem in plures angelos diuisum, hoc enim non posset esse, nisi illud vnum esset quantum. ergo non inueniuntur plures angeli vnius generis.

¶ 3 Præt. Omne genus vniuoce & æqualiter prædicatur de suis speciebus. Sed essentialia angelorum quæ consequūtur naturam communem in ipsis, inueniuntur in angelis secundum magis & minus, vt in litera dicitur. ergo videtur quòd non sint vnius generis.

¶ 4 Præt. Quòd differt ab alio in specie si communicat cum eo in genere, oportet esse compositum ex genere & differentia. Sed compositio generis & differentiæ præsupponit compositionem formæ, & materiæ, vt videtur quia secundum Auicennam differentia sumitur ex principijs formalibus rei, genus autem ex materialibus. vnde in 5. Metaphys. dicuntur esse genere vnum, quæ in materia conueniunt.

Ex tract. 5. suæ Meta. c. 5. 6. & 7.

Ergo videtur quòd cum angelus non sit compositus ex materia & forma, & vnus differat in specie ab alio angelo, ꝙ non possit etiam in genere conuenire.

SED CONTRA. Genus substantiæ est tantum genus vnum; sed quilibet angelus est in genere substantiæ. ergo videtur ꝙ in genere vno conueniant.

¶ Præt. Differentia addita generi constituit speciem; sed in corporeum secundũ Porphy. é differẽtia substãtię. ergo substãtia incorporea est species substantiæ. prædicatur autẽ de multis angelis specie differentibus. ergo est genus subalternũ. Et ita in genere subalterno étangeli conueniunt,

Isa. li. 1. ca. de differentia.

Vt supra pluries.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ secundum Auicennam omne id quod habet esse aliud a sua quidditate, oportet quòd sit in genere, & ita oportet quòd omnes angeli ponantur in prędicamento substantiæ. hæc est enim ratio substantiæ prout est prædicamentum secundum Auic, quòd sit res quidditatem habens, cui debeatur esse per se, non in alio, scilicet ꝙ sit aliud a quidditate ipsa, & ideo ex ipsa possibilitate quidditatis trahitur ratio generis, ex complemento autem quidditatis trahitur ratio differentiæ, secundum quòd appropinquat ad esse in actu: sed hoc differenter contingit in substantijs compositis & simplicibus, quia in compositis possibilitas est ex parte materiæ, sed d complementum est ex parte formæ, & ideo ex parte materiæ sumitur genus, & ex parte formæ differentia, non autem ita quòd materia sit genus, aut forma differentia, cum vtrumque sit pars & neutrum prædicetur, sed quia materia est materia totius, nõ solum formæ, & forma perfectio totius, non solum materiæ, ideo totum potest assignari ex materia, & forma, & ex vtroque. Nomen autem designãs totũ ex materia, est nomen generis, & nomen designans totum ex forma, est nomen differentię, & nomen designans totum ex vtroque, est nomen speciei, & hoc patet si consideretur quomodo corpus est genus animati corporis & animatum differẽtia, semper enim inuenitur genus sumptum ab eo quod materiale est, & differentia ab eo quod est formale, & inde est quòd differentia determinat genus sicut forma materiam. In simplicibus autem naturis non sumitur genus & differentia ab aliquibus partibus, eo quòd complementum in eis & possibilitas, nõ fundatur super diuersas partes quidditatis, sed super illud simplex, quod q dẽ habet possibilitatẽ secundum quòd de se non habet esse & complementum prout est quædam similitudo diuini esse secundum hoc, ꝙ appropinquabilis est magis & minus ad participandum diuinum esse, & ideo quot sunt gradus complementi, tot sunt differentiæ specificę.

D.507.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non oportet ꝙ cõueniat nisi in vna intentione potentiæ, quæ est possibilitas recipiendi esse a Deo, in quo subsistãt sine quãtitate & materia.

¶ Et per hoc patet responsio ad secundum, quia non oportet esse vnam numero potentiam quæ diuidatur in omnes angelos, vel in qua prius fuerint in potentia quàm in actu.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ genus prædicatur æqualiter de speciebus quantum ad intentionem, sed non semper quantum ad esse, sicut in figura & numero, vt in 3. Meta. dicitur. sed hoc in speciebus non contingit, vt ibidem dicitur. vade ex hoc sufficienter posset probari, ꝙ nõ sunt vnius speciei, nõ autem ꝙ non sunt vnius generis, cum conueniant in genere ad quod se habent omnes angeli, sicut diuersæ species numerorum se habent ad numerum, quarum vna ſm esse est prior alia.

¶ Ad quartum patet responsio per ea quæ dicta sunt.

ARTICVLVS VI.

Vtrum angelus & anima differant specie.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd angelus & anima specie non differant. Quæcunque enim conueniunt in vltima differentia constitutiua, sunt eadem specie, quia ipsa est quę complet rationem speciei; sed angelus & anima sunt huiusmodi. ergo non differunt secundum speciem. probatio minoris. Vltima differentia constitutiua sumitur ab eo ꝙ nobilissimum in re est, cum se habeat ad genus & differentias præcedentes, proportionabiliter, sicut forma ad materiam: sed angelus & anima conueniunt in eo quod est nobilissimum in vtroque, scilicet in intellectu. ergo conueniunt in vltima differentia constitutiua. Si diceres, quòd vltima differentia constitutiua angeli est intellectuale, quod ab intellectu sumitur, vltima autem differentia animæ est rationale, sicut etiam Diony. videtur distinguere ordinem intellectualium & rationabilium.

1. q. 75. 7. cõtra gen. 2. c. 94. opus. 1. c. 25. art. 7.

Cap. 4. cæl. Hier. par. 2.

¶ 2 Contra. ea quæ conueniunt communiter in duobus non distinguunt inter ipsa: sed intellectus non tantum ponitur in angelis, sed etiam in anima, vt patet in 3. de Anima, similiter, & ratio non tantum animæ, sed etiam angelo conuenit. Vnde Grego. in Homi. Epi. Angelum animal rationale vocat, & supra Magister, creaturã rationalem in angelum & animam distinxit. ergo angelus & anima non differunt penes rationale & intellectuale. Si diceres quòd distinguitur penes vnibile corpori & non vnibile,

Text. 5. pluries.

¶ 3 Contra. Quicquid consequitur rem habentem esse completum, non distinguit eam essentialiter a re alia, quia omnia huiusmodi quæ sic consequuntur rem, sunt de genere accidentium: sed vnio ad corpus est quædam relatio quæ consequitur animam habentem in se esse completum ad corpus nõ dependens, alias sine corpore esse non posset. ergo quod est vnibile corpori, nõ distinguit essentialiter, vel secundum speciem animam ab angelo.

¶ 4 Præt. Differentia specifica non assignatur alicui rei nisi secundum quòd est in genere vt species, quia differentia est quasi abundat species a genere: sed anima inquantum est forma talis corporis non est in genere substantiæ, vt species sed vt principium. cum ergo vnibilitas non conueniat animę, nisi secundum quòd est forma, videtur quòd esse vnibile, non possit esse distinguens secundum speciem animam ab angelo.

¶ 5 Præt. Ea quorum est vnus finis non differunt specie, cum cuilibet rei proprius finis respondeat: sed idem est finis angeli & animæ rationalis, scilicet beatitudo æterna, vt supra distinctione prima Magister dicit, quod etiam haberi ex eo potest, quod dicitur Matth. 22. Erunt sicut angeli Dei in cælo. ergo angelus & anima non differunt specie.

SED CONTRA. Plus differt anima ab angelo, quàm vnus angelus ab alio: sed vnus angelus differt ab alio secundum speciem, vt dictum est. ergo multo fortius anima ab angelo.

¶ 2 Præt. Eidem formæ, vel perfectioni responder idem perfectibile: sed anima & angelus sunt quædam formæ prout communiter omnes substantias a materia separatas formas dicimus, quarum formæ materiales sunt imagines, vt Boe. in lib. de Trinitate dicit, cum ergo animæ respondeat hoc perfectibile, qd est corpus humanum, angelo vero vel nullius vel alterius speciei, vt corpus aereum, secundum ꝙ Aug. videtur dicere, vel etiam corpus cæleste secundum opinionem Auic. & quorundã philosophorum, vt ꝙ anima & angelus nõ sunt d vnius speciei.

In 1. lib. in fine. 3. cap. in 2. gen. ad li. 4. ca. de intelligentiis.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ circa hoc sunt tres opiniones. Quidam enim dicunt, quod anima d non est in genere substantiæ sicut species, sed sicut principium, cum sit forma, vnde non proprie dicitur anima specie differre, vel conuenire cum alia substantia, sed pprie dicitur ꝙ secũdum aĩam cõpositũ ab alia, vel cũ alia substãtia cõuenit specie, vel differt. Sed hoc non videt esse necessarium, quia vt Auic. dicit in sua Metaphysica ad hoc ꝙ aliq d sit, pprie in gne substãtiæ, requirit ꝙ sit res quidditatem habens cui debeatur esse absolutum, vt per se esse dicatur vel subsistens, & ideo duobus modis potest contingere ꝙ aliquid

D. 176.

D. 633.

Trac. 2. c. 1. & 6. trac. c. 5.

ꝙ aliquid ad substantię genus pertinens, non sit in genere substantiæ sicut species, vel quia res illa non habet quidditatem aliam, nisi suum esse: & propter hoc Deus non est in genere substantiæ sicut species, vt ipse Auic. dicit, vel quia res illa non habet esse absolutum, vt ens per se dici possit, & propter hoc materia prima, & formæ materiales non sunt in genere substantię sicut species, sed solum sicut principia. anima autem rationalis habet esse absolutum, non dependẽs a materia, quod est aliud a sua quidditate, sicut etiam de angelis dictum est: & ideo relinquitur, ꝙ sit in genere substantię sicut species, & etiam sicut principium, inquãtum est forma huius corporis, & inde venit ista distinctio, quòd formarum, quædã sunt formæ tm, sicut formæ materiales, quæ non sunt species substantiæ, quædam vero sunt formæ, & substantiæ, sicut animæ rationales.

Sup. i tra. 6 5. c. 6. & 7.

¶ Secunda opinio est eorum, qui dicunt animam, & angelum vnius speciei esse, quod nullo modo potest esse, si ab anima & angelo compositio formæ & materiæ remoueatur, vt supra de angelis dictum est. Et ideo tertia opinio communior est, cui assentiendum videtur, ꝙ anima & angelus specie differũt, quibus autem differentijs specificis distinguuntur diuersimode assignatur: quidam. n. assignant eas specie distingui, per hoc, ꝙ est vnibile corpori & non vnibile. Alij vero per hoc quod est rationale, & intellectuale esse.

¶ Tertio, secundum hoc quod est habere intellectum possibilem respectu superiorum tantum, quod conuenit angelo, qui a superiori. s. Deo vel angelo illuminationem recipit, & secundũ hoc quod est habere intellectum possibilem respectu superiorũ & inferiorum, quod conuenit animæ humanæ, quæ etiam a superioribus illuminatur, & a phãtasmatibus cognitionẽ recipit.

¶ Quarto, secundum hoc quod est habere vertibilitatem immutabilem, quod angelo conuenit, eo quòd immutabiliter adhæreat bono vel malo, ad quod se semel per electionem conuertit, vel habere mutabilem vertibilitatem, quod homini conuenit, qui de bono in malum conuerti potest & econtrario.

¶ Quinto ſm virtutem interpretatiuam, quia ſm Dam. angelus interpretatur, vel loquitur quibusdam nutibus, & signis intellectualibus sine vocis expressione, vt infra patebit, homo autem loquitur voce expressa. Nec est mirum, ꝙ sic diuersimode angeli, & animæ differre assignantur, quia differentiæ essentiales, quæ ignotæ & innominatæ sunt, secundum Philosophum in 7. Meta. designantur differẽtijs accidentalibus, quæ ex essentialibus causantur: sicut causa designatur per suum effectum, sicut calidum & frigidum, assignãtur differentiæ ignis & aquæ. Vnde possunt plures differentiæ, pro specificis assignari, secundum plures proprietates rerum differentium specie, ex essentialibus differentijs causatas, quarum tũ istæ melius assignãtur, quæ priores sunt, quasi essentialibus differentijs propinquiores. Cum ergo substantiarum simplicium, vt dictum est de angelis, sit differentia in specie ſm gradum possibilitatis in eis, ex hoc anima rationalis ab angelis differt, quia vltimum gradum in substantijs spiritualibus tenet: sicut materia prima in rebus sensibilibus, vt dicit Cõmen. in 3. de anima. Vnde quia plurimum de possibilitate habet, esse suum est adeo propinquum rebus materialibus, vt corpus materiale illud possit esse participare, dum anima corpori vnitur ad vnum esse: & ideo consequuntur istæ differentiæ inter animam & angelum, vnibile & non vnibile, ex diuerso gradu possibilitatis.

Li. 2. ortho, fide ex 3. c. in princ.

Ex textib. 35-36. 37. sequenti.

Ex cõ. 5. & 6.

¶ Item ex eodem sequuntur aliæ differentię, rationale & intellectuale, quia ex hoc, ꝙ angelus plus habet de actu q̃ anima, & minus habet de potẽtia, participat quasi in plena luce naturam intellectualem. Vnde intellectualis dicitur: anima vero quia ex tremum gradum, in intellectualibus tenet, participat naturam intellectualem magis defectiue quasi obumbrata: & ideo dicitur rationalis, quia ratio, vt dicit Isaac in lib. de definitionibus, oritur in vmbra intelligentiæ.

¶ Tertia vero distinctio sequitur ex prima & secunda: ex hoc enim ꝙ anima corporis forma, & actus est, procedunt ab essentia eius quædam potentiæ organis affixæ, vt sensus & huiusmodi, ex quibus cognitionem intellectualem accipit, propter hoc, ꝙ rationalis est habẽs cognitionem decurrẽtem ab vno in aliud, & sic a sensibilibus, in intelligibilia venit, & per hoc ab angelo differt, qui non a sensibilibus discurrendo ad intelligibilia, cognitionem accepit.

¶ Quarta autem distinctio sequitur ex secunda, quia dicit, ꝙ per hoc, ꝙ angelus intellectum deformem habet, conuertitur ad quodcũque immobiliter, ꝙ quod ab anima dicitur angelus differre, quæ non intellectu deformi: sed per inquisitiõem rationis cognitionem habet.

Sap. 11.

¶ Quinta etiam sequitur ex prima, quia propter hoc, ꝙ anima corpori vnitur, potest vocem corporalem formare, non autem angelus. Vnde patet, ꝙ istarum distinctionum prima melior est, quia accipitur secundum esse animæ, quod primum est. secunda autem & tertia, accipiuntur penes virtutem cognoscitiuam, vel intellectuam tantum, sicut secunda, vel penes intellectuam simul, & sensitiuam sicut tertia. quarta autem accipitur penes virtutem appetitiuam, quia electio ad appetitum pertinet, vt dicit Philosophus in Ethicis, per quam anima mutabiliter conuertitur. Vnde cum appetitiua posterior sit cognitiua, hęc minus valet quàm prędecentes.

¶ Quinta accipitur penes virtutem motiuam; formatio autẽ vocis est per motum corporalem membrorum, motiua autem posterior est cognitiua & appetitiua. vñ minus valet inter alias.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ differentia non est nobilior genere, sicut natura vna est nobilior altera, vel sicut forma vna nobilior est alia, quia differentia nullam formam dicit, quæ implicite in natura generis non cõtineatur, vt dicit Auic. genus. n. non significat partem essentiæ rei, sed totum: sed dicitur genere nobilior, sicut determinatum indeterminato, & per hunc modum habere intellectum, sic est nobilius q̃ habere intellectũ simpliciter, & habere sensum sic, q̃ habere sensum simpliciter: & ideo anima d & angelus non conueniunt in eo quod per modum istum est nobilissimum in eis: vnde non oportet, ꝙ conueniant in differentia vltima specifica, & ita sint idem spẽ.

In tract. 5. sue Meta. cap. vlti.

D. 207.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ in homine est intellectus, non tn propter hoc in ordine intellectualium proprie ponitur, quia illa substantia intellectualis dicitur, cuius tota cognitio ſm intellectum est, quia omnia quæ cognoscit, subito, sine inquisitione sibi offeruntur: non autem ita est de cognitione animæ, quia per inquisitionem, & discursum rationis ad notitiam rei venit, & ideo rationalis dicitur, quia eius cognitio ſm terminum tm, & ſm principiũ intellectualis est: ſm principium, quia prima principia, sine inquisitione statim cognoscit: vnde habitus principiorum indemonstrabilium intellectus dicitur: secundum terminum vero, quia inquisitio rationis ad intellectum rei terminatur: & ideo non habet intellectum, vt naturam propriam, sed per quandam participationem. Ratio autem & de Deo, & de angelis dicitur, tamen alio modo sumitur, secundum ꝙ. s. omnis cognitio immaterialis ratio potest dici, prout diuiditur ratio contra sensum, & non contra intellectum.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ vnibilitas non est propria differentia essentialis: sed est quædam designatio essentialis differentiæ per effectum, vt dictum est.

¶ Et per hoc etiam patet responsio ad quartum, quia illud quod conuenit animę, inquantum est forma, est effectus differentiæ essentialis.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ ea quę differunt specie, differunt secundum finem proximum, qui est permanentia, vel operatio rei, vt

cessitatis voluntatem imponit.

e Quæ communia, & æqualia habuerunt angeli.

ET sicut in prędictis angeli differebant, ita & quędam cõmunia, & æqualia habebant. Quòd spiritus erant, ꝙ indissolubiles, & immortales erant cõmune omnibus & æquale erat. In subtilitate vero essentiæ, & intelligẽtia sapientiæ, & libertate voluntatis differentes erant. Has discretiones intelligibiles inuisibilium naturarum, ille solus comprehendere potuit, & pondere, qui cuncta fecit in pondere, numero, & mensura.

Secundum quid consideranda est differentia facultatis arbitrij, quòd nec minor tenuitas naturæ infirmitatem, nec minor cognitio sapientiæ ignorantiam, nec inferior libertas necessitatem inducit.

IN ipsa facultate arbitrii differẽtia animad uertenda est, secũdum differentẽ naturæ virtutem, & differentem cognitionis, & intelligentię vim. Et sicut differens vigor, & subtilitas naturę infirmitatem non adducit, minorq; cognitio sapientię ignorantiam non ingerit, sic libertas inferior nullam arbitrio ne sapientia Dei, ęquo moderamine cuncta ordinantis.

Universidad de Deusto Biblioteca

rei, vt in 2. Cæ. & Mun. dicitur: possunt tamen conuenire in fine vltimo, & huiusmodi finis est beatitudo. F

¶ Et quatuor quidem angelis &c. Videtur inconuenienter numerare: quia Diony. in 11. cælest. Hierarchiæ. Attribuit tria angelis, scilicet essentiam, virtutem, & operationem. hic autem de operatione non fit mentio.

Vndecimo ca. post pricipiũ. Qui est. 12. lib. i fine. cõ. 38.

¶ Præt. in 11. Meta. dicitur a Commentatore, ꝙ substantiæ separatæ diuiduntur in voluntatem & intellectum: & ita videtur, quòd duo tantum debeant esse attributa.

¶ Præt. liberũ arb. est facultas rónis & voluntatis. ergo videtur, ꝙ nó debeat diuidi contra tertiũ attributum.

¶ Item quæritur de ratione numeri.

¶ Ad hoc dicẽdum, ꝙ hæc attributa accipiuntur secundum hæc tria, substantia, species, & virtus quę sic differunt: res. n. potest considerari, secundum ꝙ est principium alterius, & sic inuenitur in re virtus, & secundum hoc attribuitur angelis liberum arbitrium, vel secundum qđ est in se, & hoc dupliciter: vel quantum ad ipsam naturam subsistentem, vel quantum ad modum perfectionis eius, secundum quam speciem sortitur, & sic est species. Et tertium attributum quod est naturæ rationalitas, secundum qđ ratio dicta est in angelis esse. Si vero quantum ad ipsam naturam subsistentem, sic est substantia, & secundum hæc duo, sumuntur secundum duplicem acceptionem eius. s. prout dicitur quidditas rei, & sic sumitur primum attributum. s. essentiæ simplicitas, vel secundum qđ dicitur hypostasis, & sic sumitur secundum, scilicet personalitas.

An boni vel mali, iusti vel iniusti, creati sunt angeli, & an aliqua mora fuerit inter creationem & lapsum.

A

ILlud quoque inuestigationem, dignum videtur, quod & a pluribus quęri solet, Vtrum boni vel mali, iusti vel iniusti creati sunt angeli, & an aliqua mora fuerit inter creationem, & lapsum, vel sine mora in ipso creationis exordio ceciderunt. G

Opinio quorundam dicentium angelos in malitia creatos, & sine omni mora fuisse.

a

PVtauerunt enim quidã angelos, qui ceciderunt creatos esse malos, & non libero arbitrio in H malitiam declinasse: sed in malitia a Deo factos esse, nec aliquam fuisse moram inter creationem & lapsum: sed ab initio apostatasse, alios vero creatos fuisse plene beatos, qui opinionem suam minuunt authoritate Augustini super Genesim ita dicentis. Non frustra putari potest, ab initio temporis diabolum cecidisse, nec cum sanctis angelis pacatum aliquando vixisse & beatum: sed mox apostatasse. Vnde dñs ait. Ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit, vt intelligamus, quia in veritate non stetit ex quo creatus est, qui staret si stare voluisset. Idem in eodem. Non frustra, inquit, putandum est ab ipso initio tẽporis vel cõditionis suæ diabolũ cecidisse, & nunquàm in veritate stetisse.

Io. 8.

In præ. 15 cap.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ operationis principiũ est ipsemet angelus: & ideo non numeratur inter collata sibi a creatione.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ ista duo sunt quasi duæ potentiæ eius. vnde reducitur ad vltimum attributum, & ad tertium diuersimode. I

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ in tertio attributo ponitur ratio, & voluntas non secundum qđ sunt potentiæ consequentes essentiam: sed vt per eas designatur species essentiæ, ex qua procedunt, sicut etiam rationale ponitur differentia hominis: sed ad quartũ pertinẽt, ẽm qđ sunt potentiæ. Differẽtiæ essentiæ &c. Qũo hoc sit, ex dictis patet, quia quanto quidditas est magis propinqua ad esse diuinum, tanto minus habet de potentia, & ita est maior simplicitas, & ita etiam cetera nobiliora erũt inquantum nobilius esse recipiunt.

¶ Qui tunc per naturalia &c. Quantum ad illos qui ponunt angelos in gratuitis creatos facile est rationem assignare, quia ad nihil aliud potuit gratia mensurari, nisi ad capacitatem naturæ. Si aũt ponantur in gratia nó creati, tunc cum in naturalibus simul accipiendus est conatus, d ẽm qđ naturalia dicimus etiam illa, in quæ per principia naturalia possumus, prout naturale contra gratuitum diuiditur: probabile est etiam, vt cuius natura est dignior, etiam conatus esset maior in illud, ad quod natura ordinabatur, cum non esset aliquid retardans, sicut in nobis, corpus quod corrumpitur aggrauat animam: & ideo quicquid sit de angelis certum est, quòd nobis non infunditur gratia secundum mensuram naturalium: sed magis secundum mensuram conatus. K

DIVISIO TEXTVS.

A

HIC MAGISTER inquirit, quales angeli effecti sunt, secundum culpam vel gratiam. Et diuiditur in partes duas. In prima ostendit, ꝙ angeli non sunt facti mali, in principio suæ creationis. In secunda ondit, qua pfectione erãt boni. ibi {Hic inqri solet &c.}

Prima in duas. In prima ponit quæstionem. In secunda prosequitur eam, secundum diuersas opiniones. ibi {Putauerũt. n. quidam &c.} Et circa hoc duo facit. Primo, ponit opinionem dicentium angelos creatos esse malos. In secunda, ponit contrariam opinionem. ibi {Alijs autem videtur &c.} Et circa hoc tria facit. Primo, ponitur opinio. Secũdo, improbatio primæ opinionis, & cõfirmatio huius, authoritate & ratione. ibi {Ad hoc confirmandum &c.} Tertio, ponitur responsio ad authoritates primæ opinionis. ibi {Ideoq; August. extimans &c.} Primo, exponit authoritas Iob. secũdo authoritas euãgelij. ibi {Deinde quãr verba dñi &c.} {Hic inquiri solet &c.} Hic ostẽditur, quam perfectionem habẽt angeli, in principio suę creationis, & primo quantum ad cognitionem. Secũdo, quantum ad dilectionem. ibi {Sed etiam quæri solet &c.} Hic tria quæruntur. Primo, vtrum angelus i principio suæ creationis malus fuerit. Secundo, de naturali cognitione angelorum. Tertio, de dilectione eorum.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum angelus in principio suæ creationis, potuerit esse malus.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ angelus in principio suæ creationis malus esse potuit. dicitur. n. ad Ro. 9. Nunquid non habet potestatem figulus, ex eodem luto facere aliud vas in honorem, & aliud in contumeliam? vasa quæ in honorem Deus sicut figulus facit sunt sancti, qui præparantur in gloriam: vasa autem in contumeliam, sunt peccatores præparati ad pœnam. ergo potest Deus quosdam iustos, & quosdam peccatores creare, & sic potuit angelus in principio creationis suæ malus esse. 1. q. 63. 4. contra gẽt. c. 107.

¶ 2 Præt. Esaiæ 45. Quòd Deus est faciens bonum, & creans malum: sed primum malum inuentum est in angelo. ergo videtur, ꝙ a Deo creatus sit malus.

¶ 3 Præt. Secundum Augu. angelus & homo ad minus, ẽm animam simul creati sunt: sed homo factus est propter reparationem ruinæ angelicæ, non autem hoc esset angelo adhuc non ruente. ergo videtur, quòd angelus in principio creationis suæ malus, & ruens fuit. Supra gen. ad literam c. 25. & 26.

¶ 4 Præt. In naturis corporalibus videmus, ꝙ statim vt res incipit esse, habet operationem suam. vnde idem est instans, ad quod terminatur generatio ignis, & in quo incipit motus localis eius, sed voluntas angeli est virtuosior, q̃ natura corporalis. ergo in principio creationis, voluntas in operationem exire potuit, sed per operationem suam, quæ indiuisibilis est & ita in instanti compleri potuit, factus est malus. ergo bene dicitur, ꝙ in primo instanti suæ creationis potuit esse malus.

¶ 5 Præt. Si prius fuit bonus, & postea malus, est signare vltimum instans, in quo fuit bonus vel innocens, & primum in quo fuit malus: aut est ergo vnum & idem instans, & sic simul est bonus & malus. aut aliud & aliud, & sic cum inter quælibet duo instantia, sit vnum tempus medium in tempore isto, neq; erit bonus neque malus, quorum vtrũque est impossibile. ergo angelus non est factus ex bono malus: sed in principio creationis suæ, fuit malus.

SED CONTRA. Gen. primo dicitur. Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona: sed angelum fecerat, ergo in principio suę creationis bonus erat.

¶ Pręt. Dicitur, ꝙ inferiores angeli peccauerunt occasionem sumentes

sumentes ex peccato primi: sed hoc non potest esse, nisi primo viderint eum bonum. ergo videtur, quòd aliquãdo fuit bonus. A

RESPONDEO, Dicendum, quòd circa hoc fuit triplex positio. Quidam. n. dixerunt, quòd angelus a Deo creatus est malus. hoc autem hæreticum est & impossibile: nullus. n. effectus consequitur ab agente, nisi secundũ conditionem agentis. dictum est autem supra, ꝙ causa creationis rerum est, qa Deus bonitatẽ suam rebus communicare voluit: vnde impossibile est, ꝙ ab ipso fiat aliquid, nisi ẽm ꝙ suæ bonitatis particeps est, & huiusmodi est bonum, & nó malum. Ideo alij dixerunt, ꝙ angelus in principio suę creationis malus fuit, nó tñ malitiam a Deo habuit: sed actu propriæ voluntatis.

¶ Hæc autem positio vana, & erronea est & falsa. Vana, qa non habet fundamẽtum firmum per qđ probetur, cum malitia angeli ex voluntate eius dependeat: & ideo cum voluntas se habeat ad vtrumlibet, ratione inueniri non potest. Erronea est, quia primæ opinioni nimis vicina est, & a magistris dãnata. Falsa est, quia impossibile est angelum, in primo instanti suæ creationis peccasse, cuius impossibilitatis hic a quibusdam causa assignatur, quia duarum operationum se consequentium, nó potest esse vnus terminus. operatio autem angeli consequitur creationem. vnde non potest esse, ꝙ idem sit instans, in quo primo est ens, quod est terminus creationis, & in quo primo est malus, quod est terminus operationis.

†Pluries in 1. & 2. c. sup Geñ. ad litera alibi.

Vnde quidam in hanc malitiã libero arbitrio nõ esse flexum, sed in hac quàmuis a Deo putant esse creatum, secundum illud beati Iob. Hoc etiam, inquit, initium figmenti Dei, qđ fecit Deus, vt illudatur ei ab angelis eius. Et propheta ait. Draco iste, quem formauit ad illudendum ei, tanquàm primo factus sit malus, & inuidus diabolus non voluntate deprauatus. His, alijsque testimoniis vtuntur, qui dicunt angelos, qui ceciderunt creatos fuisse malos, & sine mora corruisse. Eos vero, qui perstiterunt perfectos, & beatos esse creatos, astruunt authoritate Aug. qui super Genesim dicit per cęlum B significari creaturam spiritualem, quę ab exordio quo facta est, & perfecta & btã est semp.

Aliorum sententia probabilis, qui dicunt omnes angelos creatos esse bonos, & aliquam fuisse morulam inter creationem & casum.

ALijs autem videtur omnes angelos creatos esse bonos, & in ipso creationis primordio bonos extitisse, i. sine vitio, iustosque fuisse, i. innocentes, sed non iustos, idest virtutum exercitium habentes. Nondum enim præditi erant virtutibus, quæ stantibus apposite fuerunt in confirmatione per gratiam. Aliis

¶ Sed hæc ratio non videtur cogens, quia cum operatio voluntatis angeli non sit continua, non oportet, ꝙ vltimum eius differat a principio. principium autem potest esse simul cum termino creationis. vnde & terminus operatiõis potest esse simul cum termino creationis: nec potest dici, ꝙ oporteat actum voluntatis sequi apprahensionem intellectus, nisi ordine naturæ, quia de eodem potest simul esse cognitio & voluntas: nec iterũ potest dici, ꝙ oportet collationem pręcedere de appetendo, qa intellectus angeli non est inquisitiuus vel collatiuus. D

¶ Et ideo aliter dicendum, ꝙ cum voluntas non sit nisi boni, non potest esse aliquid volitum, nisi appræhendatur, vt bonum ad appetendum, quod si vere est bonum, non est peccatum in appetitu. ergo oportet, ꝙ si est peccatum, quòd sit verisimiliter bonum, & non vere bonum: sed secundum Augustinum in libro contra Academicos, non potest aliqs iudicare verisimile, nisi verum sit cognitum. ergo oportet vt intellectus veri boni, præcedat intellectum verisimilis boni: & ita appetitus æstimati boni, quo malus sit angelus, non potest sequi primum actũ intellectus, ẽm ꝙ considerat verum bonum: sed secundum quòd considerat verisimile bonum. vnde cum impossibile sit intellectui creato simul plura intelligere, non potuit primo instanti creationis appetitus angeli esse malus. Lib. 3.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ in vasis contumeliæ, nó facit Deus malitiam sed naturam: sed ordinat malitiam ad pœnam, & iste ordo designatur, cum dicitur in contumeliam. potest. n. designari ordo, vel pœne ad culpam, & hic ordo est a deo, vel culpæ ad naturam, & hæc coniunctio nó est a Deo: vnde, in proposito tenetur consecutiue, non causatiue. E

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ hoc intelligitur de malo pœnę, & non de malo culpæ, & hoc infra plenius agetur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd etiam supposito, quòd homo simul cum angelo creatus sit, non oportet, ꝙ angelo existente malo, creatus sit homo, quia non est principalis finis creationis hominis, reparatio ruinæ angelicæ: sed quædam vtilitas consequens, vt supra dictum est. Et hanc vtilitatem Deus præuidebat, in cuius præscientia euentus omnium rerum erant. Dist. 37.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ in instanti suæ creationis aliquem actum voluntatis habere potuit, non tñ primus potuit esse malus: sicut nec prima cognitio falsa.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ ẽm quosdam, in eodem instanti angelus fuit primo bonus & post malus, & illud instans quãuis sit vnum re: tñ differt ratione, ẽm ꝙ est finis præteriti, & principium futuri. Sed diuersa ratio comparationis, non tollit coniunctionem eorum, quæ sunt in vno instanti. vnde sequeretur, quòd innocentia & malitia eius coniungerentur, quod est impossibile. Ideo alij dicunt, quòd in toto tempore precedẽti fuit bonus: sed in istius temporis vltimo instanti est malus, & sicut non est assignare imediatũ instãs ante aliud instans: ita nec vltimũ instans, in quo fuit bonus: sed ista ratio bona est, prout inducitur a Philosopho in 8 Physi. Tũc, qñ, nunc, continuat ꝑs quietis & motus, qui semper se tenet cum passione, quæ inest subiecto mobili tempore quietis, siue p̄cedat quies, siue sequatur. Sed si poneretur instans inter duas quietes, vel inter duas partes motus contin. nõ magis se teneret cum vno q̃ cum alio. Tex. c. 12. C Non autẽ dicimus hic, ꝙ angelus per aliquem motum cõtinuum factus sit malus: & ideo primum instans malitiæ suæ, non est medium inter quietem & motum, sed inter duas quietes. vnde ratio ista non est ad propositum. Ideo aliter dicendum, ꝙ est assignare vltimum instãs, in quo angelus fuit bonus, & primum in quo fuit malus: nec inter hæc instantia fuit tempus medium, quia tempus formaliter est numerus, nec sequitur ipsum continuitas, nisi ex parte motus. vnde cum vicissitudo affectionum in angelo, per quas est bonus & malus, non sit cõtinua nec ordinata ad aliquem motum continuum numerus earum dicetur tempus, quia secundum prius & posterius se habent: sed non erit continuum. vnde inter eius instantia, non necessario accipietur tempus medium, sicut nec inter duas vnitates numerus.

QVAESTIO II.

B

Deinde quæritur de cognitione angelorum.

Et circa hoc quatuor quęruntur.

Primo. Vtrum angelus cognoscat per species.
Secundo. Vtrum in superioribus, sint spẽs magis vniuersales.
Tertio. Vtrum per species istas, singularium cognitionem habere possint.
Quarto. Vtrum possint, simul plura intelligere.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum angelus cognoscat res per suam essentiam.

AD PRIMVM proceditur sic. Videtur ꝙ angelus per essentiam suam res cognoscat, & non per species aliquas, quia secundum Philosophum in 3. de anima, anima est species specierum: sed angelus simplicior est anima & nobilior. ergo essentia angeli est similitudo, vel species rerum: sed res potest in similitudine sui cognosci. ergo videtur, quòd angelus intuendo essentiam suam, res cognoscat, & non per species aliquas. 1. q. 55. 1. de ver. q. 8. ar. 8. Tex. c. 6.

¶ 2 Pręt. Omnis species, vel est causa rei, vel a re accepta: sed species rerum in intellectu angeli, non possunt esse causatæ a rebus, cum angelus careat potentijs & organis, quibus fit abstractio a sensibilibus: nec iterum sunt causæ rerum, cum angeli non sint causatores. ergo videtur, quòd angeli per species non cognoscant.

¶ 3 Præt. Secundum Diony. in 5. ca. de diui. nomi. Nobiliora in entibus sunt inferiorum exemplaria: sed in exemplari res optime cognoscitur: cum ergo angeli inter res creatas, sint nobilissimi Titulo de exemplaribus rerum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

bilissimi, quasi Deo propinquiores secundum Augustinum. Videtur q̃ futura sua inspecta, alias res cognoscant.

¶ 4 Præt. Intellectum & intellectus non differunt: nisi quando vtrũque eorum est in potentia, vt in primo libro dictum est. ergo omnis intellectus, qui est semper in actu, non differt in eo intelligens & intellectum: sed intellectus substantiæ separatæ, videtur semper in actu esse, cum suũ intelligere nõ sequatur cõmutatione aliquam. ergo videtur, quòd in eo non differat species intellecta, & substantia intellectus: & ita nõ per species cognoscit.

In principio capitulí. SED CONTRA est quod Diony. dicit 4. ca. de di. no. q̃ angeli illuminantur per scibiles rerum rationes, hæ autem nõ sunt nisi species rerum intellectæ. ergo per species rerum cognitionem habẽt.

Proposi. 10 † Lib. 1. c. 1. ¶ 2 Præt. In libro de causis dicitur, q̃ omnis intelligentia est plena formis: sed ista quę sunt in intelligentia, sunt in ea per modum intelligibilem, vt in eodem libro dicitur: quæ autem sic sunt in ea, sunt in ea ad cognoscendum. ergo videtur, quòd res per formas cognoscant.

RESPONDEO, Dicendum, quòd intellectus angelicus est medius inter intellectum diuinum & humanum, & virtute & modo cognoscendi. In intellectu.n. diuino similitudo rei intellectę est ipsa diuina essentia, quæ est rerum causa exemplaris & efficiens. In intellectu vero humano similitudo rei intellectę est aliud a substantia intellectus, & est sicut forma eius. vnde ex intellectu & similitudine rei, efficitur vnum completum, qd̃ est intellectus in actu intelligens, & huius similitudo est accepta a re: sed in intellectu angelico, similitudo rei intellectæ est aliud a substãtia intelligentis, non tũ est acquisita a re, cum nõ sint ex rebus diuisibilibus cognitionem congregantes, vt Dion. dicit in 7. c. de di. no. Nec tamen est cã rei secundum fidem, sed est infusa a Deo ad cognoscendum. Et ratio huius sumi potest ex verbis Cõmen. in 11. Meta. Ipse.n. dicit, q̃ fm ordinem simplicitatis naturarum separatarum, est ordo distãtiæ speciũ intellectę ab intellectu. vnde in prima essentia, cui non admiscetur potentia aliqua, est omnino idem intelligens & intellectũ. in alijs autem, secundum quòd plus admiscetur de potentia est maior distãtia inter speciem intellectam & intellectum. Cuius ratio est, quia nihil operatur, nisi fm q̃ est in actu: vnde illud cuius essentia est purus actus, intelligit sine receptione alicuius perficientis, quod sit extra essentiam eius. illud vero, in quo est potentia, non poterit intelligere, nisi perficiatur in actu, per aliquid receptum ab extrinseco, & hoc est lumẽ intellectuum naturale, quod a Deo in substantias intellectuas emittitur, & quia vnumquodq; recipitur in aliquo per modum recipientis, lumen illud, quod in Deo est simplex, recipitur in mente angeli, vt diuisum & multiplicatum: omnis.n. potentia recepta de se diuisibilitatem habet, secundum quod non est terminata ad vnum, quod fit per actum terminantem: & ideo dicitur in libro de causis, q̃ sicut in natura inferiori multiplicantur singularia: ita & species intelligibiles in intelligentijs. vtrunque enim est propter multiplicabilitatem potentiæ, & istæ sunt species, per quas angeli cognoscuntur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ anima dicitur species specierum, inquantum per intellectum agentem facit species intelligibiles actu, & recipit eas secundum intellectum possibilem, sicut ibidem dicitur, sensus dicitur species sensibilis, & manus organum organorũ, inquantũ videlicet, omnia artificialia per manus efficiuntur: vnde in 14. de animalibus dicitur, quòd manus datæ sunt homini loco cornuum, & omniũ quibus alia animalia iuuantur. vnde non sequitur, q̃ essentia animæ vel angeli sit talis species, in qua omnia cognoscantur.

Titulo quõ De' cognoscatur in fine.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ similitudines rerum in intellectu angeli existentes, non sunt a rebus acceptę, quia species intelligibilis non accipitur a re, nisi mediante phantasmate, quod se

Arist. lib. 4. de partibus anim. ca. 8. & 16. & 11.

F habet ad intellectum, sicut color ad visum, vt in 3. de anima dicitur, nec tũ sunt causę rerum per modum creationis: sed forte per modum motus: si forte ponantur orbes mouere, quorum motus est causa formarum naturalium, nihilominus tũ oportet, q̃ quædam cognoscant, quorum non sunt causę, sicut ipsos orbes, & alios angelos. vnde dicendum, quòd ad hoc, quòd aliquam assimilationem habeant adinuicem, potest cõingere dupliciter, vel ita q̃ vnum sit causa alterius similitudinem suam illi imprimens, sicut ignis & aer calefactus, & hoc modo intellectus diuinus & humanus, habent assimilationem ad res intellectas, licet modo conuerso, quia intellectus diuinus imprimit in rem formam, per quam res sibi similatur: intellectus autem humanus speciem, per quam rei assimilatur, a re accipit, vel ita vtrunque fit ab vna causa similem formam vtriq; imprimente, & sic intellectus angelicus rebus cognitis assimilatur, quia formæ quæ a Deo impressæ sunt rebus ad subsistendum, sunt etiam angelo impressæ ad cognoscendum.

Tex. 30. 31. & 33.

G † cap. 1.

H ¶ Ad tertium dicendum, q̃ res non cognoscitur perfecte in exemplari, nisi a quo ducitur secũdum totum, quod in ipsa est, & hoc modo res cognoscuntur in primo exemplari, quod imitantur res secundum esse, id quod in re est, sic autem non est de essentia angeli, cum non sit causa, vel exemplar totius, quod in re est, s. materiæ & formæ. Et præterea non est actu exemplar, nisi per hoc, quòd potentia ina completur per lumen a Deo immissum, vt dictũ est.

¶ Ad quartum dicendum, quòd intellectus angelicus q̃si ponatur semper in actu respectu cognitorum naturalium: non tamẽ esse in actu habet a se, sed ab alio. vnde sicut in ipso differt esse, & quod est, propter hoc quòd esse quod habet, habet ab alio: ita differt in eo intellectus, & quo, actu intelligit, propter hoc intelligere ab alio habet.

I

ARTICVLVS II.

b Vtrum angeli superiores intelligant per species vniuersaliores.

AD SECVNDVM proceditur sic. Videtur q̃ species superiorum, non sint vniuersaliores speciebus quas habent angeli inferiores, quia fm Philosophum i principio de anima, animal vſe aut nihil est, aut posterius est. non autem dicitur esse posterius, nisi propter abstractionem a rebus, in qua completur intentio vniuersalitatis per actum intellectus abstrahentis. cum ergo intellectus angeli non abstrahat species a rebus, videtur q̃ species non sint vniuersales in ipso.

Philosoph. 1. de anima tex. cõ. 8. 1. q. 55. 3. de ver. q. 8. 1.

¶ 2 Præt. Si dicuntur vniuersaliores, aut hoc est quantum ad cognitionem, aut quantum ad operationem, non quantum ad cognitionem, quia naturalium causarum omnes cognitionem habent, & sui ipsorum & Dei, non quantum ad operationem, quia non sunt rerum operatores, vt dictum est. ergo videtur, q̃ nullo modo possint, quorũdam spẽs vniuersaliores esse.

K

¶ 3 Præt. Quanto cognitio est magis propria, tanto est magis perfecta: sed superiorum cognitio perfectior est, sicut & natura simplicior, vt ex prædictis patet. ergo videtur, q̃ superiorum species non sint magis vniuersales.

¶ 4 Præt. Qui cognoscit vna non potest ꝓpria cognoscere, nisi acquirat aliquid de proprijs rei. si ergo inferiorum angelorum species essent magis propriæ, oporteret, q̃ superiores non reducerentur in actum propriæ cognitionis rerum, nisi per inferiores, quod est inconueniens, cum magis e contra contingat secundum Diony. ergo videtur idem quod prius.

Dio. c. 11. de cæl. Hier. & 12. de cęlest. Hier. c. 13.

SED CONTRA est quod Dion. dicit in 12. ca. cęlest. Hierar. quod

quòd superiores angeli habent scientiam magis vniuersalem, & inferiores particularem & subiectam.

A

¶ 2 Præt. Hoc idem videtur per hoc, quod in libro de causis dicitur, quòd cum omnis intelligẽtia sit plena formis, in quibusdam sunt formæ magis vniuersales, scilicet in superioribus, & in quibusdam minus. s. in inferiorib'.

RESPONDEO Dicendum, quòd secũdum Theologos, & philosophos oportet ponere formas superiorum angelorum esse magis vniu. Cuius ratio est, quia in omnibus scientijs & artibus, siue speculatiuis siue operatiuis, oportet q̃ illa quæ est altior, & ordinatiua aliarum consideret rationes magis vniuersales, eo quòd principia sunt parua quantitate & maxima virtute, & simplicia ad plurima se extẽdũt: verbi gratia, sub ciuili scientia est militaris, & sub militari æquestris, & sic deinceps. ciuilis autẽ sub consideratione boni humani absolute. militaris autẽ cõsiderat hoc idem, fm qd̃ determinat ad res bellicas, & sic deinceps. & propter hoc inferior accipit principia sua a superiori, quę est quasi propter quid demõstrãs, & hoc etiam facilius patet, in scientijs speculatiuis, quia metaphysica, quæ est d ordinatiua aliarũ, considerat rationem entis absolute. aliæ vero secundum determinationem aliquam, hoc autem sic est in angelis, & secundum omnes philosophos, & secundum nos, quia superiores per suam scientiã ordinant actus, & officia inferiorum illuminantes eos, & perficientes, & purgãtes. vnde oportet, quod scientia superiorum sit vniuersalior, & species vniuersaliores: quod quomodo contingat, potest videri ex verbis Cõmen. in 11. Meta. Ipse enim dicit, q̃ secundum ordinem differentiæ, inter intelligens & intellectum, est etiam ordo multiplicationis intellectorum, quia in intellectu superiori, qui habet minus de possibilitate, minor est compositio intelligentis & intellecti. & inde est etiam, q̃ sunt in eo pauciores formæ d intelligibiles, quia quãto minus habet de potentia lumen intellectuale, minus diuiditur & multiplicatur in eo: & ideo oportet, quod istæ formæ sint vniuersaliores formis magis multiplicatis. fm hoc ergo, sciẽtia Dei est vniuersalissima, quia vna similitudine, quæ est sua essentia omnia cognoscit, ac si aliquis per rationem communem entis, omnia cognoscere posset, & quanto per pauciores formas intelligit, tanto scientia eius est vniuersalior, & d similior diuinæ scientiæ, vt si aliquis cognoscat omnia per intentionem decem generum, & aliquis non nisi acciperet species primas generum, & sic descendendo vsq; ad specialissima, secundum multiplicationem specierum inueniretur particulatio earum.

B

C

D

Cõmentator 12. Meta. tex. c. 51

D. 133 141 142

D. 476.

E

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ est triplex vſe, quoddã quod est in re. s. natura ipsa, quæ est in particularibus, quamuis in eis non sit fm rationem vſetatis in actu. Est etiam quoddam vſe, quod est a re acceptum per abstractionem, & hoc posterius est re, & hoc modo formæ angelorum non sunt vniuersales. Est etiam quoddam vniuersale ad rem, quod est prius re ipsa: sicut forma domus in mente ædificatoris, & per hunc modum sunt vniuersales formæ rerum in mente angelica existentes, non ita q̃ sint operatiuæ: sed quia sunt operatiuis similes, sicut aliquis speculatiue scientiam operatiuam habet.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ sunt vniuersaliores, & quantum ad cognitionem, & quantum ad operationem. quantum ad cognitionem, tum, ex parte ipsarum specierum, quia ad plura se extendunt, tum, ex parte rerum cognitarum, quia superiores perfectius & clarius cognoscunt idem cognitum q̃ inferiores. vnde illuminant eos, sicut etiam eandem conclusionem, aliter demonstrator, aliter dialecticus cognoscit, nec etiam est remotum a veritate, quin plura subiaceant cognitioni naturali superiorum q̃ inferiorum. Similiter etiam sunt vniuersaliores, quãtum ad operationem, tam secundum Philosophos, qui ponunt ordinem intelligẽtiarum secundum ordinem motuum, ex quo oportet, q̃ causalitas formarũ illius intelligentiæ superioris sit vniuersalior, cuius motus est vniuersalior in causando, q̃ etiam secundum nos, q̃ ponimus eos ordines, secundum diuersa diuina officia, vnde superiores ordinant inferiores in suis officijs, & non econuerso. vnde remanet nobis eadem via procedendi, secundũ traditionem Diony. etiam Philosophi.

† 22. eiusdẽ libri. 1.

De cælest. Hier. ca. 4. & 5.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ cognitio perfecta non habetur p medũ vſe, quia non est efficax ad cognitionem omnium ꝓpriorum. Si autem per medium vſe oia ꝓpria efficaciter cognoscerentur, esset perfectissima cognitio, quia quanto aliquid est magis vnũ & simplex, tanto est virtuosius & nobilius, & hoc modo dicimus, q̃ angeli superiores sufficienter p formas vniuersales cognoscunt res, sicut Deus per essentiam suam perfectæ cognoscit omnia.

Iob. 40.

¶ Ad quartum dicendum, q̃ ratio procederet, si formæ vniuersales superiorum, non essent sufficientes ad cognitionem propriorum, quod falsum est, quia omnia quæ cognoscit inferior per formas particulares, cognoscit superior per vniuersales, vel etiam plura, & quia ex cautis vniuersalibus confirmantur particulares: inde est, q̃ ſtia inferiorum perficitur per superiores.

ARTICVLVS III.

c Vtrum angeli intelligant particularia.

AD TERTIVM proceditur sic. Videtur, q̃ angeli per formas intellectuales particularia non cognoscãt: Vbi.n. inuenitur vna natura communis, non est diuersitas in operatione cõsequente naturam: sed natura intellectualis est in angelis, & in nobis. cum ergo intellectus noster non possit esse singularium, videtur q̃ nec angelicus.

1. q. 57. 2. quodlib. 7. 3. de ver. q. 11. Et cõt. 2. ca. 100.

¶ 2 Præt. Omnis cognitio est per assimilationem: sed quodlibet singulare in rebus materialibus, est singulare per materiã. cum ergo species rerum in mente angelica, sint omnino a materia, & a conditionibus materialibus absolutę, cum intellectus angeli non sit minus immaterialis intellectu humano. videtur q̃ non possit esse principium cognoscendi singulare, prout est in sua singularitate consistens.

¶ 3 Præt. Si cognoscunt singularia diuersa, ergo, aut vno, aut pluribus. Si vno, cum particularia sint infinita, videtur quòd in intellectu angeli sit vnum, quo cognoscat infinita, & sic æquabitur intellectui diuino. Si autem pluribus, oportebit esse multitudinem specierum in intellectu angeli existentium, secundum multitudinem indiuiduorum, quæ possunt esse: & ita erunt infinitæ spẽs in actu in mente angeli, qd̃ est incõueniẽs.

¶ 4 Præt. Esse multorum singularium dependet ex causis contingentibus, ad minus, quantum ad generationem, sicut generatio Platonis ex voluntate patris eius. vt, s. commisceretur eius matri. si ergo angeli cognoscunt singularia, videtur q̃ cognoscunt futura contingentia, quod negatur, quia hoc solius Dei est. ergo videtur, q̃ singularia non cognoscant.

SED

SED CONTRA. Officium quorundam angelorum est custodire homines, vt a sanctis traditur: sed hoc nõ potest esse, nisi homines quos custodiunt cognoscant. ergo videtur, q̃ singularia hominum cognoscant, & eadem ratione aliarum specierum.

¶ 2 Præt. Cognitio angelorum est perfectior quam nostra: sed nos scimus non tm̃ vniuersalia, sed etiã singularia. ergo videtur, q̃ multo fortius angeli.

RESPONDEO Dicendum, q̃ præter illam positionem, q̃ ponit angelos singularium cognitionem non habere, quæ hæretica est, & veritati sacræ scripturæ contraria, sunt diuersæ opiniões de modo, quo angeli cognoscũt singularia. Quidam. n. dicunt, q̃ angeli per formas innatas solum causas vniuersales cognoscunt, sed ex rebus ipsis accipiunt: vnde singularia ex causis vniuersalibus producta cognoscant.

¶ Sed hoc non videtur conueniens, quia illud quod est acceptum a re singulari nõ ducit in cognitionẽ singularitatis eius, nisi q̃diu seruant in eo conditiones materiales indiuiduãtes illud, quod nõ potest esse, nisi specie existente in organo corporali, vt in sensu & imaginatione. vnde cum angeli organo corporali careant, etiam si a rebus species abstraherent, non possent per huiusmodi species singularium cognitionem habere. Ideo alij dixerunt, q̃ omnia singularia producuntur ex causis vniuersalibus ordinatis in natura: vnde cum apud angelum sint formæ ordinis causarũ vniuersi, per huiusmodi formas omnia singularia cognoscere póts, & hæc videtur via Auic. Sed tm̃ non est sufficiens secundum fidem nostram, quia in causis vniuersalibus non cognoscitur aliquid secundum cõditiones indiuiduales, vt. s. cognoscatur quod est hic, & nunc & huiusmodi. Vnde dicit ipse Auic. q̃ Deus nõ cognoscit particularia particulariter, vt. s. hoc nunc esse, & nunc non esse, & est simile de eo, qui cognoscit eclipsim in causis suis vniuersalibus, qui non cognoscit hãc eclipsim, ẽm quod est hic, et nunc incipiens, & nunc finiens: nisi sensu percipiat. Et ideo ad hanc positionem, quidam addiderunt, q̃ ex applicatione harum formarum vniuersalium ad hoc particulare, vel illud determinatur angeli cognitio, vt hoc singulare cognoscat. Sed hoc iterum non videtur sufficiẽs, quia hæc applicatio vniuersalium causarum ad singulare, aut est ad singulare, quod est in intellectu angeli, & sic supposito, supponeretur illud, de quo dubitat, s. singularia esse in intellectu angeli, vel ad singulare quod est in re, sicut dicere videtur, vt si lux solis esset intelligens, intelligeret corpora, ad quæ radij sui applicantur. hoc autem esse non potest, quia cum cognitio non fit nisi ẽm assimilationem, impossibile est, q̃ cognitio extendat se vltra, id in quo est assimilatio. si ergo lux solis, vel intellectus angeli assimilatur rei quam irradiat, hoc non potest esse, nisi, vel ex eo, quòd illud, quod est rei recipitur in intellectu, aut in luce solis, & hoc ipsi, non ponunt, quia rederet prima positio: vel ex eo, q̃ a sole aliquid circa rem ponitur, & sic non cognosceret de re nisi hoc, quod circa eam ponit: sicut si sol cognosceret naturam luminis, & nõ propriam rationem huius, vel illius coloris, quę est ex diuersa recipientium proportione, & similiter etiam angelus per huiusmodi applicationem propriam cognitionem de rebus non haberet, cum propriam naturam ipsi rei non conferat. Alij vero dicunt, q̃ ex coniunctione vniuersalium, quæ cognoscunt, resultat cognitio particularis, secundum q̃ ex pluribus formis congregatis resultat, quædam collectio accidentium, quam nõ est reperire in alio. Sed hæc etiam non est sufficiens, quia formę indiuiduatio non est, nisi ex materia. vnde quantũcũq; formæ aggregentur, semper remanet collectio illa comunicabilis multis, quousq; intelligatur per materiam indiuiduata, vñ cognitis huiusmodi formis aggregatis, nõ cognoscitur Sortes vel Plato.

¶ Et ideo aliter dicendum, q̃ eadem ratio est cognitionis singularium in Deo, & in angelis. vnde considerandum est, qualiter Deus singularia cognoscat: oportet. n. illam virtutem qua cognoscit singulare habere apud se rei similitudinem, quantum ad conditiones indiuiduantes. Et hæc est ratio, quare per speciem, quæ est in sensu cognoscitur singulare, & nõ per speciem, quæ est in intellectu. oportet autem vt apud artificem sit similitudo rei per artem conditę secundum totum illud, quod ab artifice producitur, & propter hoc ẽdificator per artem cognoscit formam domus, quã inducit in materiam. non autem hanc domum vel illam, nisi per hoc, q̃ a sensu accipit, quia ipse materiam non facit, sed Deus est cãsa rei, non solum quantum ad formam: sed etiam quantum ad materiam, quæ est principium indiuiduationis. vnde idea in mente diuina est similitudo rei quantum ad vtrumque, s. materiam, & formã: & ideo per eam cognoscuntur res, non tm̃ in vniuersali, sed etiam i particulari. formæ autem quæ sunt in mente angeli sunt similimæ rationibus idealibus in mente diuina existentibus, sicut deductę immediate exemplariter ab eis. vnde per eas angeli cognoscere possunt rerum singularia, quia sunt similitudines rerum, etiam quantum ad dispositiones materiales indiuiduantes, sicut & rationes vel ideæ rerum existentes in mente diuina.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ intellectus humanus est vltimus in gradu substantiarum intellectualium; & ideo est in eo maxima possibilitas respecta aliarum substantiarum intellectualium, & propter hoc recipit lumen intelligibile a Deo debilius, & minus simile luminí diuini intellectus. vnde lumen intellectuale in eo receptum, non est sufficiens ad determinandum propriam rei cognitionẽ: nisi per species a rebus receptas, quas oportet in ipso recipi formaliter secundum modum suum: & ideo ex eis d singularia nõ cognoscuntur, quæ indiuiduantur per materiam nisi per reflexionem, quandam intellectus ad imaginationem & sensum, dum. s. intellectus speciem vniuersalem, quam a singularibus abstraxit, applicat formæ singulari in imaginatione seruatę. Sed in angelo ex ipso lumine determinantur species quibus fit propria rerum cognitio, sine aliquo alio accepto: & ideo cum illud lumen sit similitudo totius rei, inquantũ est exemplariter a Deo traductum, per huiusmodi species propria singularium cognitio haberi potest, & ita patet, q̃ secundum gradum naturæ intellectualis, est etiam diuersus intelligendi modus.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ essentia diuina q̃uis sit actus purus: tamen est similitudo materię, secundum quòd omne ens quantũcũq; imperfectum a primo ente exemplariter deducit, & ita etiam formæ immateriales, quæ sunt in intellectu angeli, sunt iterũ similitudines etiam, quantũ ad principia materialia.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ sicut ex prædictis patet, quanto aliquis angelus est superior tanto plura vna specie cognoscere potest, nullus tamen est in quo oporteat secundum numerum indiuiduorum species multiplicari, quia per vnam speciem omnia indiuidua illius speciei cognoscit, & illa species efficitur propria ratio huius vel illius secundum respectum ad hoc, vel ad illud per modum, quo idea in intellectu diuino multiplicãtur, & ita neque intellectus angeli intellectui diuino æquabitur, neque infinitæ species in intellectu angeli erunt. relationes autem quæ consequuntur actus rationis, vel intellectus in infinitum multiplicari, non est inconueniens.

¶ Ad quartum dicendum, q̃ per species sibi a creatione inditas cognoscunt angeli causas habentes ordinem in natura, & omne illud quod in causis illis determinatur, vel simpliciter vel vt frequenter: & quia contingentia futura non sunt determinata in causis suis: sed facta determinatione causarum efficiuntur in actu presentia: ideo eorum quãdiu futura sunt, cognitionem non habent: sed hoc solius Dei est, qui omnes successiones temporum vno actu intuetur.

Auic. de fluxu ẽtis. c. 4. In sua Meta. tractatu 8. c. 6. & 7. & tracta. 9. cap. 4.

D. 785.

I

1. q. 58. 2. quodlibet. q. 7.

ARTI

ARTICVLVS IIII.

d Vtrum angelus intelligat plura simul.

1. p. q. 58. quodl. q. 7. Dever. s. 14 De cælest. Hier. ca. 7.

ADQVARTVM sic proceditur. Videtur, q̃ angelus simul actu plura intelligat, quia secundum Diony. angelus habet intellm deformem: sed Deus in actu simul omnia intelligit, quia apud ipsum nulla est trãsmutatio, nec vicissitudinis obũbratio. Iac. 1. primo & intellectus angeli est simul plurium.

¶ 2 Præt. In patria non erunt cogitationes volubiles: sed sanctis in patria promittitur, q̃ erũt sicut angeli in cælo. Matth. 22. ergo videtur, q̃ nec angeli intellectus, voluatur de vno in aliud: sed simul omn. a cognoscat.

10. Ethic. cap. 6.

¶ 3 Præt. secundũ Philosophum, felicitas est in operatione & non in habitu: sed angeli habent nobilissimam felicitatẽ, ad minus beati. ergo videtur, q̃ omnium cognitorum suorum cognitionem simul in actu habeant, & non successiue.

Tex. cõ. 20.

¶ 3 Præt. Intellectus angeli non est minus nobilis, quàm intellectus agens animæ rationalis: sed de hoc intellectu dicitur in 3. de anima, quòd non quandoque intelligit, & quandoque non: sed semper. ergo multo fortius hoc verum est de intellectu angeli.

8. super hãc ad literam cap. 20.

SED CONTRA. secundum Aug. Deus mouet spiritualem creaturam per tempus: sed per tempus moueri est per affectiones & conceptiones intellectus moueri. ergo videtur, q̃ in angelis fit successio intellectuum.

RESPONDEO Dicendum, q̃ causa, quare non possunt plura simul intelligi in actu. hæc est, quam Algazel assignat, q̃ oportet semper intellectum configurari actu ẽm speciem rei intelligibilem, quam apud se habet rei intellectę in actu, vt sit assimilatio vtriusque quæ exigitur ad cognitionem rei. sicut autem impossibile est corpus, secundum eandem partem diuersimode figurari diuersis figuris: ita impossibile est vnum intellectum diuersis simul speciebus ad diuersa intelligenda actu informari: & ideo considerandum est, quòd quicũque intellectus plura intelligit per plures species, oportet q̃ ea non simul intelligat, vt patet in intellectu humano, secundum statum vię a rebus accipiente, intellectus autem diuinus, quia vno omnia cognoscit: ideo simul est actu omnium: sed intellectus angeli cognoscit res dupliciter. Vno modo per species plures, quæ in intellectu eius sunt, & sic oportet, q̃ plura non simul cognoscat, nisi inquantum reducuntur ad vnam speciem per quam cognoscuntur. Alio modo cognoscunt res in vno, quod est causa earum, & hoc est verbum, & sic possunt esse simul in actu cognitionis omnium. hæc autem cognitio est quasi formalis respectu precedentis, a qua nunq̃ absoluuntur: & ideo frequenter inueniunt traditum a sanctis & philosophis, quòd in intellectu ipsorum non est successio vel renouatio: quamuis sic vicissitudo inquantum intelligunt res in propria natura per species concreatas.

¶ AD PRIMVM dicendum, q̃ intellectus angelorum dicitur deiformis, eo q̃ diuino intellectui conformis est. non autem in hoc, quòd vno omnia intelligat: & ita simul, sed in hoc, q̃ a rebus cognitionem non accipiti sed sine inuestigatione rationis, & sine adminiculo sensus cognoscit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd cognitiones volubiles dicuntur, in quibus est etiam reuolutio, secundum discursum rationis de causatis in causas procedentis, aut e contrario. vt ex notis in ignota deueniat: non tamen excluditur successio cognitionum ab angelis, & a sanctis: nisi secundum contemplationẽ verbi, prout in perfectam assimilationem diuinam perducũtur, sed nolendo amisit. Sui ergo causa sus præscius esse non potuit, quia sapientia fructus est pietatis. Continuo autem vt factus est, cecidit, nõ ab eo quod accepit: sed ab eo quod acciperet: si Deo subdi voluisset. Ecce hic aperte declarat angelos bonos esse creatos, & post creationem cecidisse, & fuit ibi aliqua morula, licet breuissima. Quod Origenes confirmat super Ezechielem, dicens. Serpens hostis contrarius veritati: non tamen a principio, neque statim super pectus, & ventrem suum ambulauit, sicut Adam & Eua non statim peccauerunt: ita & serpens aliq̃n fuit non serpens, cum in paradiso delitiarum moraretur. Deus enim malitiam non fecit. Ecce hic aperte dicit post creationem interposita morula, cecidisse. Ideoq; illa verba, sic accipiẽda videnẽ, Homicida erat ab initio, vel mendax, idest statim post initium, quando sibi Dei æqualitatem promisit, & seipsum occidit, qui homo dicitur in euangelio, nec in veritate steriit, quia in ea non fuit: sed ab initio temporis, idest statim post initium temporis apostatauit. Potest etiã & sic accipi illud. Ab initio homicida fuit vel mẽdax, idest ex quo homo fuit conditus, quem per inuidiam in mortem præcipitauit. & fallaciter seduxit. Ex prędictis igitur liquet omnes angelos bonos esse creatos, & post creationem quosdam cecidisse a bono, quod habuissent, si perstitissent.

A & in hoc etiam eorum fælicitas essentialis consistit.

¶ Vnde patet responsio ad tertium.

¶ Ad quartũ dicẽdum, & quòd intellectus d possibilis, & agẽs, est in angelis sicut in nobis, sed diuersimode: quia intellectus possibilis in nobis est in potentia respectu specierum acceptarum a rebus per lumen intellectus agẽtis, actu eas intelligibiles facientis: sed ã eis ẽ possibilis respectu luminis a Deo, in eos procedentis. Similiter etiam, lumen intellectus agentis in nobis, non sufficit ad distinctam rerum cognitionem habendam, nisi secũdũ species receptas, quas informat, vt lux colores: sed lumen intellectuale in angelis sufficit ad distinctam cognitionem rerum habendam, quia hoc ipsũ lumen est, ex quo formæ itellectuales d multiplicantur, quibus intelligẽtiæ plenę dicantur. Sic ergo intellectus agens ipsorum semp. tb dicit in actu esse, quia incessanter ad aliquid actu considerandum lucet in angelis, sicut in nobis, quantum in ipso est: non tamen oportet, quod semper ad vnam speciem fiat conuersio: ita vt semper vnum intelligatur in actu.

D. 137.

D. 146.

B

C

QVAESTIO III.

C

Vtrum angelus in statu suo, naturali dilexerit Deum plus quam se, & omnia alia.

1. q. 60. 5. Et 3. dis. 29. 3. 22. q. 26. 3. q. 27 3. de ver. q. 22. 2.

CIRCA tertium principale, quæritur de dilectione. s. vtrum angeli, si in gratia creati non sunt, in illo statu innocentiæ Deum super se, & plus quàm omnia dilexerunt. Et videtur quòd non. Sic enim Deum diligere est actus charitatis, qui charitatem non habentis esse non potest, sed angeli in isto statu charitatem non habebãt, quæ sine gratia non est, cum nunq̃ sic informis. ergo videtur, q̃ non dilexerunt Deum plus quàm se.

¶ 2 Præt. secundum Bern. Natura semper in se curua est: sed dilectio angelorum in primo statu non fuit nisi ex principio naturali. ergo tota in amantem reflectebatur, vt quicquid diligerent angeli, propter seipsos diligerent, & ita non Deum supra se diligebant.

Tract. 9. c. 4

¶ 3 Præt. Auic. dicit in sua Meta. q̃ nulla actio alicuius naturæ est liberalis, nisi solius Dei, ex hoc, quòd omnem actionem aliam, sequitur aliquod commodum ipsius agẽtis: sed dilectio, qua aliquis Deum super se diligit, est maxime lib eralis. ergo videtur, q̃ hoc non possit alicui conuenire, nisi per gratiam.

E ¶ 4 Præt. Vnumquodque naturaliter appetit acquirere suũ finem: sed omne quod desideraturab aliquo, vt sibi acquirendum propter se, & minus se diligitur. cum ergo angeli in statu naturalium Deum, sicut suum finem dilexerunt, videtur quod eum super se non dilexerunt.

¶ 5 Præt. Secundum Dion. Bona naturalia in angelis remanent etiam post peccatum: sed constat, quòd peccator homo, vel angelus nõ diligit Deum super omnia. ergo videtur, quòd nec in statu naturalium.

De diui. no. cap. 4.

SED CONTRA. Omnis dilectio, aut est vsus, aut fruitionis. si ergo angeli diligebant Deum in statu innocentiæ, aut, vt vtentes, aut, vt fruentes. Si, vt vtentes. ergo vtebantur re fruenda, quod est magnę pernersitatis, secundum Aug. & ita esset dilectio peccati, & non naturalis. si, vt fruentes. ergo Deum propter seipsum diligebant, quia frui est amore inhęrere alicui rei propter seipsam.

Lib. 11. de ciuita. Dei cap. 25.

¶ Præt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ 2 Præt. Deum esse super omnia diligendum, cum sit legis naturalis scriptum, erat in mente angeli multo expressius, quàm in mente hominis: sed non contingit sine peccato facere, contra id quod per naturalem legem cordi inditum est. ergo & si Deũ super omnia non diligebant peccabant. quãdiu ergo sine peccato fuerunt, Deum super omnia dilexerunt.

RESPONDEO Dicendum, quòd circa hoc est duplex opinio, quidam.n. distinguunt dilectionẽ concupiscentię & amicitiæ, quæ duo si diligenter considerẽmus, differunt secundum duos actus voluntatis, scilicet appetere, quod est rei non habitæ, & amare quod est rei habitæ secundum Aug. est ergo dilectio concupiscentiæ, qua q̃s aliquid desiderat ad concupiscẽdum, qd̃ est sibi bonum secũdum aliquem modum, & tali dilectione angeli in statu naturalium Deũ plus quàm se diligebant, vehementius appetendo bonum diuinum q̃ suum: quia hoc erat eis delectabilius. vnde totam hanc dilectionem in seipsos retorquebãt. Dilectio autem amicitiæ est, qua aliquis aliquid vel similitudinem eius, quod in se habet amat in altero volens bonum eius, ad quem similitudinem habet, & propter hoc Philosophus dicit, quòd est simile simili amari: sicut vnus virtuosus alium diligit. in quibus tamen est vera amicitia, & tali dilectione angeli quodammodo diligebant Deum supra se, quia ei maius bonum quàm sibi optabant. s. esse Deum, quod sibi non volebant: sed aliquod minus bonum: sed tamen intensius sibi volebant bonum creatum, q̃ bonum diuinum.

Tom. 8. in psal. 37.

sup. 8. Ethic. cap. 1.

¶ Sed ista responsio non potest stare: oportet.n. ponere angelos ad Deum habuisse dilectionem amicitiæ, cum secundum bona naturalia similitudo diuina in eis resplenderet. hoc autem est de ratione amicitiæ, quòd quãmuis habeat dilectiones, & vtilitates annexas: non tamen ad has oculus amantis respicit, sed ad bonum amatum. ergo in corde amantis præpõderat bonum amatum omnibus vtilitatibus, vel dilectionibus, quæ consequũtur ex amato. Sed nullum bonum erat in angelo, quod non esset ex ipso amato. s. Deo. ergo plus diligebant bonum amatum diuinum, quàm bonum quod ipsi erant, vel quod in eis erat, & hæc est alia opinio.

D. 97

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd actus charitatis potest dici dupliciter, vel qui est ex charitate, & hoc non est nisi in habente charitatem, vel qui est ad charitatem: non sicut meritorius vel generatiuus, sed sicut præparatiuus, & sic actus charitatis, ante charitatem habitam haberi potest: sicut facere iusta est ante habitum iustitiæ: vel potest dici, quòd in amicitia charitatis mouetur animus ad amandum Deum, ex similitudine gratię: sed in dilectione naturali ex ipso bono naturæ, quod ẽt est similitudo summæ bonitatis. & propter hoc dicendum, q̃ cum dicitur, quòd habens charitatem diligit Deum, propter seipsum, ly propter, denotat habitudinem finis & efficientis, quia ipse Deus superaddit naturæ. vnde in eius dilectione tẽdit: sed cum dicitur de carente charitate, q̃ diligit Deum propter seipsum, ly propter, denotat habitudinem finis, & non efficientis proximi, nisi sicut Deus in omni natura operante operatur.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ natura in se curua dicitur, quia semper diligit bonum suum: non tamen oportet, quòd in hoc quiescat intentio quòd suum est: sed in hoc quòd bonum est. nisi enim sibi esset bonum aliquo modo, vel secundum veritatem vel apparentiam: nunquàm ipsum amaret: non tamen propter hoc amat, quia suum est: sed quia bonum est. bonum enim est per se obiectum voluntatis.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ quàmuis cuilibet naturæ creatæ agenti ex sua actione proueniat aliquod commodum: non tamen oportet, quòd illud commodum sit intentum: sicut patet in amicitia honestorum.

¶ Ad quartum dicẽdum, q̃ finis est duplex, quidam ꝓportionatus rei, receptꝰ in ipsa, vt perfectio inhærens sibi, sicut sanitas in operationibus medicinæ, & quia iste finis non est secũdum esse, nisi in eo cui acquiritur: ideo absolute non amatur ab aliquo supra se: sed se esse sub tali perfectione amatur supra se esse simpliciter, sed est quidã finis per se subsistẽs, non dependens secũdum esse a re, quæ est ad finem, & iste finis desideratur quidem acquiri: sed amatur supra id quod acquisitum est ab illo, & talis finis est Deꝰ, vt supra dictum est.

¶ Ad quintum dicẽdum, quòd bona naturalia, prout in esse naturæ absolute considerantur remanẽt integra, post peccatum: tamen peruertuntur, quantum ad rectum ordinem, quem habebant in gratia vel virtute, & hanc rectitudinem consequebatur, super omnia Deum diligere.

Quòd triplex fuit in angelis sapientia ante casum vel confirmationem.

B

Hic quæri solet, quam sapiẽtiam habuerint ante casum vel confirmationem. Erat in eis naturalis cognitio triplex, qua sciebant quòd facti erant, & a quo facti erant, & cum quo facti erant. Et habebant aliquam boni & mali notitiam, intelligentes, quid appetendum vel respuendum illis foret.

G

An aliquam Dei habuerint dilectionem vel sui inuicem.

C

Solet etiam quæri vtrũ aliquam Dei vel sui inuicem dilectionem habuerint. Ad quod dici potest, quoniam naturalem habebant dilectionẽ, vt memoriam intellectum & ingenium, qua Deum & se aliquatenus diligebant, per quam tamen non merebantur.

H

DISTINCTIO IIII.

A

An perfectos & bonos creauit Deus angelos, an miseros & imperfectos.

Hoc hæc videndum est, vtrum perfectos & beatos creauit Deus angelos, an miseros & imperfectos. Ad quod dici potest, quòd nec in beatitudine, nec in miseria creati sunt. Miseri.n. ante peccatum esse non potuerunt, quia ex peccato miseria est. nam si non fuisset peccatum, nulla esset miseria. Beati quoq; nondum fuerunt illi, qui ceciderunt, quia sui euẽtus ignari fuerunt, i. peccati & supplicij futuri. Si.n. lapsum suũ prę̃scierũt, aut vitare voluerũt, sed nõ potuerũt & ita erãt miseri, aut potuerũt, sed noluerũt: & ita erãt stulti & maligni. Ideoq; dicimus, quia non erant præscij euentus sui, nec eis data est cognitio eorum, quæ futura erant super eos. Boni vero & qui rectum ordinem, quem habebant in gratia vel virtute, & hanc rectitudinem consequebatur, super omnia Deum diligere.

I

EXPOSITIO TEXTVS.

Hic QVAERI solet &c. Ponitur hic duplex angelorum cognitio, vna speculatiua qua cognoscebant Deum, seipsos, & alias creaturas. Et alia practica sequens eorum operationem, quæ ad eos pertinebat, qua cognoscebant quid eligere & respuere deberent. Et hæc erat similis cognitioni prudentiæ in nobis.

DISTINCTIO IIII.

DIVISIO TEXTVS.

K

STENSO quales fuerunt angeli in principio suæ creationis, quantum ad naturam, & quantum ad culpam & innocentiam, hic inquirit quales fuerunt, quãtum ad gloriam & miseriam. Et diuiditur in partes tres. In prima mouet quæstionem. In secunda determinat eam. ibi {Ad quod dici potest &c.} In tertia epilogat ea quæ dixerat. ibi {Quales fuerunt angeli &c.} Secunda pars diuiditur in duas, secundum duas quæstiones propositas. ibi {Quarum prima quærebat de beatitudine.} In secunda de perfectione beatitudini annexa, quam ibi determinat ibi. {Ad hoc autem quod quærebatur.}

¶ Circa primum tria facit. Primo determinat quæstionem quantum ad malos. Secundo, quantum ad bonos. ibi {Boni vero qui perstiterunt.} Tertio, solutionis virtutem post inquisitionem colligit. ibi {Ex prædictis consequitur &c.}

¶ Circa secundum duo facit. Primo ponit quandam viam, per quam videtur angelos bonos, beatos creatos. Secundo excludit eam. ibi { Sed hæc magis opinando &c.}

QVAESTIO PRIMA.

Hic tria quæruntur.

Primo. Vtrum angeli in principio suæ creationis, beati fuerunt vel miseri.

Secundo. Si nõ, Vtrũ beatitudinem suã, vel miseriam præsciuerunt.

Tertio. Vtrum perfecti gratia, creati sunt.

† Libr. 11. sup. Gen. ad lit. cap. 17.

ARTIC. II.

a Vtrum in angeli sint creati beati.

1. q. 62. 1.

ADPRIMVM procedit sic. Videtur quòd angeli creati sint beati. Primo per Aug. in lib. de ecclesiasticis dogmatibꝰ, qui dicit, quòd angeli, qui in illa in qua sunt creati beatitudine perseuerant, nõ natura, sed gratia possident vt bonũ mutetur: sed angeli boni de quibus loquitur, perseuerant in beatitudine perfectæ gloriæ. ergo videtur, quòd in illa creati sint.

Tom. 3.

¶ 2 Præter. Tota substantia beatitudinis consistit in Dei visione, vnde dicitur Ioan. 17. Hæc est vita æterna &c. sed angeli in principio suæ creationis Deum viderunt, aliàs in verbo creaturas non cognouissent cognitione matutina, quam Aug. ponit. ergo videtur quòd beati creati sunt.

super Gen. ad lit. lib. 4. tom. 3.

¶ 3 Præter. Supra dictum est, quòd angeli in principio suæ creationis, aliquam cognitionem de Deo habuerunt. non autẽ cognouerunt in speculo, & enigmate sicut nos modo, vt dicitur 1. Cor. 13. Quia obscuritas ęnigmatis est rationis obũbratæ, per continuum tempus, inquantum a sensibus & phantasmatibus, cognitionem inquirendo accipit. ergo cognouerunt per speciem, & ita beati fuerunt.

¶ 4 Præter. Venire de posterioribus in priora, de causatis in causas, est virtutis inquirentis & conferentis: sed intellectus angelicus non est huiusmodi, quinimmo deiformiter intelligit, sine inquisitione sicut nos prima principia, quorum est intellectus. ergo videtur, q̃ Deum non ex creaturis cognouerunt, sed ipsum in se: & ita visionem gloriosam habuerunt.

SED CONTRA. De ratione beatitudinis est status confirmatio. vnde Boetius dicit. Quid me fælicem toties iactastis amici? Qui cecidit, stabili non erat ille gradu: sed angeli in principio suæ creationis, non fuerunt confirmati omnes, quod quorũdam casus ostendit, nec etiam quidam alijs non confirmatis, quia culpam non potuit præcedere distinctio in carentia beneficiorum, quæ a Deo conferebantur. ergo videtur, q̃ non fuerunt creati beati in principio suæ creationis.

Met. 1. 1. li.

¶ 2 Præt. Simul boni angeli effecti sunt beati, & mali angeli miseri. ergo videtur, quòd cum mali angeli in principio suæ creationis non fuerint miseri, sicut nec peccatores, quòd nec boni in principio suæ creationis beati fuerunt.

RESPONDEO Dicendum, quòd beatitudo sue fœlicitas, est in perfectissima operatione habẽtis rõnem & intellectũ: intellꝰ autem perfectissima operatio est in contemplatione altissimi intelligibilis, quod Deus est. Vnde tam Dei quàm angeli quàm etiam hominis vltima felicitas, & beatitudo, Dei contemplatio est, non solum secundum sanctos, sed etiam secundum Philosophos. hanc autem operationem non est possibile æqualiter in omnibus inueniri. vnde beatitudo vniuscuiusque consistit, inquantum hanc operationem attingit, secundum modum suæ perfectionis: & ideo diuersimode inuenitur in Deo, & in angelo, & in homine secundum eorum naturalia consideratis. Ipse enim Deus seipsum per essentiam suam videt, & non per aliquam sui similitudinem. intellectus autem angeli naturali cognitione ipsum videt per similitudinem eius acquisitam in ipso: vnde in libro de causis dicitur, quòd intelligentia scit quod est supra se, inquantum est creata ab eo. vnde similitudinem diuini esse participat, secundum modum suum: sed intellectus humanus non peruenit ad hanc visionem naturali cognitione, nisi per similitudinem a creaturis receptam, inquãtum, per ea quę facta sunt, inuisibilia cognoscit, vt dicitur Rom. 1. Et differt hęc triplex visio, vt sensibiliter loquamur, sicut oculus videt lucem existentem in pupilla, non per aliquam speciẽ eius, & hæc est similis visioni, qua Deus videt se. Sed visio qua angelus videt Deum, est similis visioni, qua aliquis videt hominem per similitudinem, immediate ab ipso receptam: sed visio intellectus humani qua Deum videt, similis est illi visioni, qua aliquis hominem videt intuendo speculum, in quo hominis imago resultat, & propter hoc dicuntur in speculo videre 1. Cor. 13. & in hac beatitudine visionis diuinæ, quæ naturaliter angelis debetur, angeli creati sunt, & hæc est perfectio eorum, secundum tempus illud. Sed est alia perfectio, in qua per naturam suam non possunt deuenire, cuius tamen capaces sunt, vt scilicet ipsum Deum in essentia sua videant, non per aliquam similitudinem receptam, vt eorum beatitudo diuinæ beatitudini sit conformis, & in hac beatitudine creati non sunt: sed ad eam alijs cadentibus peruenerunt.

† Libr. 11. sup. Gen. ad lit. cap. 19.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Aug. nominat beatitudinem, illam visionem Dei naturalem, per quam tamen nõ erant beati simpliciter, cum maioris perfectionis capaces essent, sed secundum quid, scilicet secundum tempus illud: sicut & Philosophus in 1. Ethic. dicit aliquos in hac vita beatos, non simpliciter, sed vt homines.

Cap. 10.

¶ Ad secundum dicendum, quòd viderunt verbum per similitudinem verbi in eis impressam: non tamen in hoc est vltima eorum beatitudo, vt dictum est.

¶ Ad tertium dicendum, quòd non proprie dicitur illa cognitio specularis, sicut homo non dicitur videre in speculo illud, cuius similitudo in oculo suo relinquitur, nisi ipsæ oculus speculum diceretur, in quo species rei resultat: nec tamen est visio beata, vt dictum est.

¶ Ad quartum dicendum, q̃ virtutis cognoscitiuę est, vna conuersio in speciem rei, & in rem ipsam. vnde ex hoc, q̃ aliquis per speciem rei, quam apud se habet, rem illam cognoscit, non dicitur conferre: sed ex eo, quòd ex similitudine vnius rei, aliam rem accipit: & ita patet, q̃ non oportet intellectum angeli ponere collatiuum & inquisitiuum.

D: 712.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARTICVLVS II.

b Vtrum angeli præsciuerint suã miseriam vel beatitudinẽ.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ angeli suã miseriam, vel beatitudinem præsciuerunt: sicut enim angeli, ita & hominis miseria est per peccatum: sed homini suũ peccatum q̃q; prænuntiatur, sicut dñs Petro suturum peccatum prędixit, vt legitur Matth. 26. ergo videtur, quòd etiam angelis suum casum prænuntiare debuerit.

Summa colligitur prædictorum, confirmans omnes angelos ante confirmationem, vel lapsum non fuisse beatos, nisi quis beatitudiuem accipiat illum statum innocentiæ, in quo fuerunt ante casum.

G

In 1. Gradu superbię. ¶ 2 Præt. Bern. de gradibus humilitatis dicit, quòd diabolus præuidit se super malos principatum habiturum, propter hoc in latere aquilonis solium suum ponere volebat, vt dicitur Esa. 14. sed non est factus princeps malorum, nisi per peccatum. ergo videtur, quòd peccatum suum præsciuerit.

¶ 3 Præt. Ante peccatũ nullus dolor, vel pœna præcessit in angelis: sed esse in certum de sua salute, est sanctis magna causa doloris, vt dicit Greg. super illud Iob 3. viro cuius abscondita est via &c. Ergo videtur, quòd boni angeli certi fuerunt de sua salute, & ita etiã mali de suo casu.

Lib. 5. Mor. cap. 4.

¶ 4 Præt. Quãto aliquid est magis remotum a cognoscente, tanto minus subiacet cognitioni eius; sed magis distant ab angelis ea, quorum ipsi non sunt causæ, sicut res naturales, quarum tam cognitionem habebant, quàm motus liberi arbitrij, quibus sunt conuersi vel auersi, quorum ipsi sunt causæ. ergo suam conuersionem & auersionem præsciuerunt.

SED CONTRA. Quicunque est certus de malo futuro, non potest simul sperare bonum contrarium. si ergo angeli, qui ceciderunt præsciuissent suum casum, oportebat eos desperare de beatitudine accipienda. ergo fuissent desperati antequàm peccassent, quod est inconueniens.

¶ 2 Præt. Omne quod quis apprehendit, oportet quòd sit vel conueniens suæ voluntati, vel discordans: sed malum culpæ, non potest esse concordans voluntati peccantis sine peccato, nec potest aliquid cognitum discordare a voluntate sine dolore & pœna. ergo si casum suum præsciuerunt, oportet quòd pœna vel culpa in eis, precederet primam culpam, quod est impossibile.

RESPONDEO Dicendum, quòd aliquod potest precognosci dupliciter, vel cognitione certa: sicut ea, quæ habent causas determinatas infallibiles, vt solem oriri cras, vel cognitione coniecturali: sicut ea quæ habent causas determinatas, vt in maiori parte, sicut medicus præcognoscit sanitatem futuram, & nauta tempestatem. cum ergo casus, & confirmatio angelorum dependeant ex libero arbitrio, quod non est causa determinata ad vnum, non potuit eorum precognitio haberi, secundum certitudinem nisi a Deo, qui presentialiter omnia intuetur: sed tamen secundum coniecturam, poterant præsumere omnes se habituros beatitudinem, quia ad hoc eorum natura erat magis inclinata, velut ad hoc instituta: sed suum

F casum præscire non poterant ex seipsis, nec per coniecturam, nec per certitudinem: sed tantum potentiam cadendi, nec etiam fuit congruum a Deo eis reuelari, ne pœna culpam præcederet, nec iterum bonis suam confirmationem, ne distinctio culpam præcederet, vt in litera dicitur. Si tamen vtrisque reuelatum fuisset, recepissent id non secundum certitudinem, prout in Deo erat: sed secundum modum suum, quasi ad cautelam dictum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Petrus etiam domini prænuntiationem accepit non per certitudinem, sed ad comminationem dictam.

¶ Præter. Non est simile de homine & de angelo, quia homo cadit reparabiliter: vnde desperare non cogitur ex prescientia sui casus, sic angelus, cuius casus est irreparabilis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quãdo ad aliquod consequens potest per multa diuersa antecedentia veniri, contingit consequens sciri sine hoc, quòd antecedens determinate sciatur, sicut Ioseph præuidit suũ dominium super fratres, non tamen venditionem, & alia, ex quibus dominium consecutus est, ita & Dæmon potuit præuidere suũ principatum super malos sine hoc, quòd casum præsciret, quia poterat malorum princeps esse etiam bonus existens.

Gen. 37.

¶ Ad tertium dicendum, quòd illa coniecturalis cognitio, per quam de sua bonitate presumebant, omnem dubitationem, & anxietatem ab eis auferebat cum hoc, quòd non erat in eis aliquid ad casum trahens, sicut in nobis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd effectus naturales, qui non habent causas determinatas ad vnum, præscire non poterant in causis suis: sed tantum illa, quæ ex causis naturalibus, determinatis ad vnum procedunt: & ita in seipsis cognoscebant ea, quæ in natura eorum determinata erant, non autem illa, quæ ex libero arbitrio dependebant, vt dictum est.

K

ARTICVLVS III.

c Vtrum angeli creati fuerint in gratia.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd angeli non sint creati in gratia. sic enim dicit Augustin. Per cælum quod primo creatum commemoratur, datur intelligi, in formis natura spiritualis: sicut in se potest existere non conuersa ad creatorem: sed hæc conuersio per gratiam fit. ergo videtur, quòd angelica natura, creata est informis sine gratia.

1. p. q. 65. 3. 22. q. 5. 1. De ver. q. 18. 3. lib. de Gen. ad lit. ca. 5. tom. 3.

¶ 2 Præte. Sicut supra in litera habitum est, per ea quæ angeli in principio creationis acceperunt, poterant stare, sed

sed non poterant proficere: sed per gratiam potest aliquis mereri gratiæ augmentum, & ita proficere. ergo non fuerunt in gratia creati.

Distin. 3.

¶ 3 Præt. Aug. dicit, & supra habitum est, quòd diabolus continuo vt factus est, non cecidit ab eo quod accepit, sed quod accideret si Deo subdi voluisset: cecidit autem a gratia. ergo gratiam nondum acceperat.

Lib. Gen. ad lit. c. 9.

¶ 4 Præt. Secundum Aug. per lucem primo creatam significatur gratia angelorum: sed quàm cito facta est lux diuisa est a tenebris, per quas intelliguntur angeli peccãtes. cum ergo nullus angelus fuerat tenebra per peccatum in principio suæ creationis, videtur quòd nec ẽt fuerunt lux per gratiam.

¶ 5 Præt. Cum in principio creationis, non fuerit distinctio in angelis, quantum ad gratiam & culpam, si aliqui in gratia fuerint creati, omnes in gratia creati fuissent: sed illi qui ceciderunt, nũquàm in gratia fuerunt, quia cum non fuisset in eis aliquid retrahens impetum gratię secuti fuissent dirigentis in Deum. ergo videtur, ꝙ nullus in gratia creatus sit.

De ciu. De lib. 12. c. 9. tex.

SED CONTRA. Aug. dicit quòd Deus simul erat condẽs naturam & largiens gratiam. ergo in principio creationis gratiam habuerunt.

¶ 2 Præter. Supra illud Osęæ 3. Diligunt vinacia vuarum, dicit Glo. quòd dęmones in magna pinguedine sancti spiritus creati sunt, qua per peccatum sunt priuati: sed pinguedo sancti spiritus est gratia. ergo in gratia creati sunt.

¶ 3 Præt. Ad diuinam liberalitatem pertinet, vt gratiam infundat omnibus, qui sunt capaces gratiæ, nisi in eis aliquid resistens inueniatur multo amplius, q̃ cuilibet materiæ dispositæ formam naturalem tribuat: sed angeli in principio sue creationis motum liberi arbitrij habuerunt: nec aliquid in eis impediens fuit. ergo videtur, quòd statim in eis gratiam infudit.

¶ 4 Præter. Gratiam per naturalia nullus mereri potuit, per quæ tamen ad eam se præparare potest: sed præparatio ad gratiam potest esse etiam per vnum motum liberi arbitrij, sicut paret in contritione. ergo videtur, quòd cum motum liberi arbitrij habuerint in principio creationis suæ, quòd pro nihilo differretur gratiæ collatio. & ita videtur, quòd statim gratiam habuerunt.

D

RESPONDEO Dicendum, quòd circa hoc est duplex opinio. quidam enim dicunt, quòd angeli non in gratia, sed in naturalibus tantum creati sunt, & hæc opinio est communior. Alij vero dicunt, angelos in gratia creatos esse. harum autẽ opinionum, quæ verior sit non potest efficaci ratione deprehendi, eo quòd creaturarum principium ex simplici creatoris voluntate dependet, quam rationem inuestigare impossibile est: tamen secundum conuenientiam ad alia eius opera, potest vna pars, alia probabilius sustineri. Illa enim opinio, quæ ponit angelos in naturalibus tantum creatos, consonat illi opinioni, quę ponit omnia simul in materia, non autem per species distinctas creata, quia sicut se habet materia informis ad formas corporales, ita natura angelica ad gratiam. Illa autem opinio, quæ ponit angelos in gratia creatos, magis consonat illi opinioni, quæ ponit omnia in exordio creationis per species distinctas, quæ opinio mihi magis placet, ablq; alterius partis præiudicio, quia huic positioni præcipue, quantum ad gratiam angelorum plures sanctorum authoritates consonare videntur.

E

Super Gen. ad lit. lib. 4. cap. 34.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ſm Aug. in illa distinctione operum, quæ in principio Gen. memorantur, non designatur successio temporis, sed ordo naturę tm, ſm ꝙ in via generationis est d imperfectũ ante perfectum, & in eodẽ potentia ante actum, quàmuis actus simpliciter præcedat potentiam.

D. 1021.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ dicuntur angeli non potuisse proficere, non quia mereri non poterant: sed quia per suam virtutem in gloriam transferri non poterant: nisi ampliori lumine infuso.

¶ Ad tertium dicẽdum, ꝙ oportet dicere angelos, q̃ peccauerũt ab aliquo quod habuerũt cecidisse, siue in gratia creati fuerint,

A

siue non saltem ab innocentia, vel rectitudine naturali: & ideo hoc quod dicitur, ꝙ cecidit ab eo quod nondum receperat, referendum est ad casum a gloria: quod patet ex hoc quod præmittitur, Beatæ vitæ dulcedinem non gustauit &c.

¶ Ad quartum dicendum, quòd sicut in diaphano est aliquid de natura lucis: licet imperfecte, complet autem qñ efficitur lucidum in actu: ita ẽt in principio creationis angelorum erat in eis, aliquid de natura lucis vel gratię, vel saltem naturalis intellectus tm. vnde oportet, vt per hoc quod dicit fiat lux, intelligatur de luce perfecta, quę est gloria, quæ nõ prius bonis infuit, quàm a malis diuisi essent: si tm intelligatur cælũ factum, prius tempore ante lucem, si autem intelligatur nõ prius factum tẽpore, sed natura, vt Aug. exponit in primo super Genesim, tũc potest intelligi de luce gratiæ, & per tenebras non intelligitur peccatum angelorum, sed informitas corporalis creaturę, quæ formã da restabat, vt ipse in eodem exponit.

Cap. 2.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ ex inclinatione gratiæ in finem, nõ d potest concludi, ꝙ habens gratiam a bono diuerti nõ possit, etiã si nihil habeat retrahens, nisi sit perfecta gratia, quæ fini coniungat, qualis est in beatis, quia habens gratiam nõ agit ex necessitate gratiæ, sicut nec necessitate naturæ, quæ in bonum etiam ordinata est: sed ex libertate voluntatis. Qui autem aliã opinionem sustinent, rndent ad authoritates exponentes gratiam non pro gratia gratum faciente, sed pro alia gratia gratis data, sicut est perspicacitas ingenij, vel aliquid huiusmodi in hominibus: dicunt autem ad alias rationes, ꝙ Deus gratiam distulit vt ostenderetur, ꝙ distat inter possibilitatem naturæ & gratiæ, vt sic creatura magis bñficium gratię acceptũ haberet.

D. 723. & 819.

C

DSTINCTIO V.

A

De confirmatione & conuersione stantium, & auersione & lapsu cadentium.

OSt hæc consideratio adducit inquirere, qua les effecti sunt dum diuiderentur auersione & conuersione. Post creationem namque, mox quidam conuersi sunt ad creatorem suum, quidam auersi. Conuerti ad Deum fuit, ei charitate adhærere, auerti odio habere vel inuidere.

B

EXPOSITIO TEXTVS.

QVIA SVI euentus ingrati fuerunt &c. Est. n. de ratione felicitatis vt felix ea, quæ ad ipsum pertinẽt non ignoret, quàmuis non requiratur ad eam omnium scientiam habere. Vniuersaliter autem, & summe perfectum est &c. Huic consonat quod Philosophus dicit in 5. Meta. Illud esse simpliciter perfectum, quod habet in se omnes perfectiones, quæ in generibus rerum inueniuntur, & hanc perfectionem ibidem Commentator dicit esse in Deo.

Tex. cõ. 21.

DISTINCTIO V.

DIVISIO TEXTVS.

POST HAEC consideratio adducit &c. Ostenso quales angeli creati sunt, hic ostendit eorum differentiam adinuicem, per auersionem & conuersionem, & diuiditur in partes duas. In prima determinat de auersione angelorum. In secunda determinat, quæ consequuntur euersos & conuersos, secundum operationem eorum adinuicem. 6 di. ibi Præter. Scire oportet.} Prima in duas. In prima determinat auersionem & conuersionem quorundam. In secunda ostendit, per quid sunt auersi & conuersi. ibi. {Habebant omnes &c.} Et circa hoc duo facit. Primo ostendit, quòd per liberum arbitrium sunt auersi & conuersi. Secundo inquirit, vtrum liberũ arbitriũ sufficiat ad cõuersionem sicut ad auersionem. ibi. {Si autem quęritur &c.} Et circa hoc duo facit. Primo ostendit, quòd conuersis apposita est gratia, per quam conuerterentur. Secundo inquirit vtrum per gratiam illam, suam beatitudinem meruerint. ibi {Hic quæri solet &c.} Circa primum duo facit. Primo determinat veritatem. Secundo excludit obiectum. ibi {Ideoque a quibusdam &c.}

E

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVAESTIO PRIMA.

Hic est duplex quæstio.

Prima. Est de auersione malorum angelorum.
Secunda. De conuersione bonorũ.

Circa primum queruntur tria.

Primo. Vtrum angelus peccare potuerit.
Secundo. Quid appetẽdo peccauerit.
Tertio. Ad quod genus peccati, eius peccatum reducatur.

a Vtrum in angelis possit esse peccatum.

cõtra Gen. 3.c.108. 1.q. 6.3.de mal.q.16. Tex.19.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in angelis non potuit esse peccatum: sicut.n.dicitur in 3. Meta. In his, quæ semper sunt actu, non potest esse malum. vnde Auic. dicit, quòd supra sphæram lunæ non est malum: sed adhuc minus est de possibilitate in angelo, q̃ in corpore cælesti. ergo in angelis nullo modo potest esse peccatum.

¶ 2 Præt. Quòd aliquid sit malum, postq̃ fuit bonum: hoc non potest esse sine motu: sed motus non est sine materia, vt dicitur in 2. Meta. Cum ergo in angelis non sit materia, vt supra dictum est, videtur q̃ non potuerit in eis peccatum esse.

Tex.12.

Tex.20.

¶ 3 Præt. Sicut dicitur in 7. Phy. Omnis mutatio virtutis, & vitij, reducitur in alteratione, quæ est secundum passiones partis sensitiuæ: sed huiusmodi passiones non sunt in angelis caeretibus organis sensus. ergo in angelis non potest esse mutatio de virtute in vitium, vt peccent postquàm boni fuerant.

¶ 4 Præt. Voluntas non est nisi boni, vel apparentis boni. ergo cui non potest apparere bonum, nisi quod est bonum, non potest voluntas ferri, nisi in bonum verum: sed in angelis non potest esse bonum apparens, nisi quod est verum bonum. ergo non possunt desiderare, nisi id quod est verum bonum, & ita non possunt peccare. probatio mediæ. Intellectus numquàm errat in his, quorum proprie est intellectus, sicut in cognitione principiorum: sed angeli non habent nisi intellectiuam cognitionem. ergo non possunt in sua cognitione errare. vnde Philosophus dicit in lib. de anima, quòd intellectus semper est rectus, phantasia autem est recta & non recta, hoc idem dicit Aug. super Genesim lib.12.

3.de anima tex.51.

Cap.14.

SED CONTRA Est quod dicitur Iob.4. Ecce qui seruiunt ei, non sunt stabiles, & in angelis suis re. pra. ergo &c.

In lit.3.dis.

¶ 2 Præt. Vt supra dictũ est, Angelis in sui creatione datum est liberũ arb. sed liberũ arb. quod est ex nihilo potest eriã in malũ deflecti. ergo videtur, q̃ angeli peccare potuerunt.

RESPONDEO Dicendum, q̃ apud omnes cathólicos certum est, angelos peccasse, & dæmones effectos esse, quomodo autem peccauerunt difficile est videre: quia non potest esse peccatum in voluntate, nisi sit aliquo modo deceptio in ratione, vnde omnis malus est quodammodo ignorans, vt in 3. Ethic. dicit Philosophus, quòd qualiter sit videndum, est ad propositæ quæstionis intellectum. Ipse enim distinguit in 7. Ethic. operandorum duplicem cognitionem, scilicet vniuersalem & particularem, & quia operationes sunt circa singularia: ideo aliquem recte in vniuersali opinantem circa singularia peccare

Cap.1.

Cap.3.

F contingit singularia enim contingit cognoscere dupliciter, scilicet in habitu & in actu, contingit ergo aliquem peccantem rectam existimationem, etiam de singulari operabili in habitu habere: non tamen in actu, quia in nobis habitus passione ligatur, ne in actum exeat circa considerationem particularis operãdi, sicut ebrietate, ita & ira, concupiscentia adeo, vt si verba pronuntiet, sensum mente non teneat, inquantum iudicium rationis, vehementia passionis absorbetur: vnde dicitur in 6. Ethic. q̃ delectatio corrumpit existimationem prudentiæ: sed q̃ nis hoc modo in angelis iudicium intellectus ligari non possit, eo quòd tales passiones in eis non sunt, potest tamen ligari inquantum considerando vnum, retrahitur a consideratione alterius, eo quòd eius intellect⁹ simul plurium non est, nisi sicut in verbo omnia contemplatur. Contingit autem aliquid esse eligendum secundum vnam cõditionem rei consideratam, quod tamen eligendum non est, omnibus conditionibus concurrentibus consideratis, & ita potuit in angelis error d electionis eẽ & peccatum.

Cap.5.

D. 149.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ in natura angelorum, non est alia potentia respectu alicuius formæ, quam acquirere & amittere possit, sicut est in generabilibus & corruptibilibus: & ideo non potest in eis esse malum naturæ, sicut nec in ingenerabilibus & incorruptibilibus, cuiusmodi sunt corpora cælestia. Sed tamen liberũ arbit. eorum est posibile respectu motus ordinati, & ita potest esse quantum ad hoc deordinatio ad malum.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut passio & receptio dicuntur æquiuoce in operibus intellectualibus & naturalibus, ita & motus. vnde non exigitur, quòd ad talem motum sit materia: sed sufficit potentia qualis dicta est in angelis esse.

¶ Ad tertium dicendum, quòd dictum Philosophi est intelligendum de virtutibus & vitijs, quę sunt circa passiones, & de scientia, quæ est a sensibus acquisita, & hoc in angelis non inuenitur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quàmuis intellectus non possit errare, ita vt iudicet aliquid huiusmodi quod non est, quantum ad illud quod de re percipit, nihilominus intellectus creatus, quia non est omnium simul, potest deficere, ex hoc quòd iudicat de re, quòd sit conueniens, secundum aliquam conditionem rei consideratam, quod non est conueniens, secundum alia quæ non considerat, sicut medicus iudicans aliquid esse expediens vni ægroto, secundum vnam infirmitatem eius consideratam, quod non est sibi simpliciter expediens, propter aliã ægritudinem, quam vel non cognoscit vel non considerat.

ARTICVLVS II.

b Vtrum angelus malus appetierit æqualitatem.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd angelus Dei ęqualitatem non appetierit, quia sicut dicit Aug. de Adam loquens. Non est credendum, quòd vir spirituali mente præditus esse voluerit sicut Deus. Sed angelus multo sapientior fuit homine. ergo videtur quòd Dei æqualitatem non appetijt.

2.dist.22.3. 22.q.163.2 1.q.63.3. de mal.16.

super Gen. ad lit.li.11. cap.42.

¶ 2 Præt. Illud quod non cadit in apprehensionem, non cadit in voluntatem, quia voluntas non est, nisi de aliquo bono apprehenso: sed æqualitas creaturæ ad Deum, non cadit in apprehẽsionem, quia ipse Deus omnem intellectũ creatum sua magnitudine excedit. ergo videtur, quòd Dei æqualitatem non appetijt.

¶ 3 Præt. Quàmuis voluntas sit possibilium & impossibilium, tamen electio non est: nisi possibilium, vt dicitur in 3. Ethic. sed electio angeli fuit de eo quod desideraut, quia q̃cũq; non peccat per electionem, peccat p infirmitatẽ vel ignorantiam, vt potest haberi a Philosopho in 5. Ethi. quale non fuit peccatum angeli. Ergo suum desideratum fuit possibile: sed eum esse æqualem Deo est impossibile. ergo non fuit suum desideratum.

Cap.2.

Cap.8.

¶ 4 Præt. Nullus peccat in desiderio sui finis, quia hoc naturale est: sed finis angeli, & cuiusliber creaturę est assimilari Deo. ergo videtur, quòd non peccauit hoc appetendo.

¶ 5 Præt. Quicunq; vult assimilari alicui, conuertitur ad illud. nullus enim vult esse similis ei quem odio habet: sed angelus peccando non est conuersus, sed auersus a Deo. ergo non appetijt similitudinem Dei, vel æqualitatem.

Ps.68.

SED CONTRA supra illud Psal. Quæ nõ rapui, tunc exsoluebam, dicit glo. q̃ Eua sicut diabolus rapere voluit diuinitatem ergo videtur, q̃ diabolus Dei æqualitatem appetijt.

¶ 2 Pr. Esa.14. Ex p̃sona Nabuchodonosor in figura diaboli dicitur. In cælum ascendam: non autem potest intelligi de cælo empyreo: quia in illo creatus fuit. ergo oportet, vt intelligatur de cælo sanctæ trinitatis: & ita videtur, quòd æqualitatem diuinę celsitudinis appetijt.

RESPONDEO Dicendum, quòd circa hoc triplex est opinio. Quidam nàque simpliciter & absolute cõcedunt, quòd peccatum angeli fuit ex hoc, q̃ Deo simpliciter æqualis esse voluit: nec obstat, quòd hoc est impossibile, quia secundum Aug. Cęca ambitio semper præsumit, plus q̃ possit: sed hoc non videtur conueniens, quia q̃ is homo possit plus desiderare, quàm possit habere: non tm̃ plus potest velle q̃ possit æstimare, quia intellectum voluntas sequitur, & non excedit. Et præterea, in angelo non est ponere passionem, quæ ex appetitu honoris iudicium intellectus liget, sicut est in nobis. Et præterea, nullus vult aliquid vnq̃, quo posito eius natura non maneret. Si autem angelus Deo æqualis esset, non esset huius naturæ sed diuinæ: & ita suum non esse appetereet. Et ideo aliter alij dicunt, q̃ Dei æqualitatem directe non appetijt, sed indirecte: quia appetijt aliquid quo habito sequeretur, q̃ Deo esset æqualis, scilicet nulli subesse. Hoc etiam non videtur conueniens, quia totum bonum angeli est in hoc, q̃ Deo subest: sicut tota claritas aeris est in hoc, q̃ subiicitur radijs solis: & ideo hoc ab angelo non potuit appeti. Et ideo aliter est dicendum, q̃ non appetijt æqualitatem simplr, quantum ad substantiam desiderati, vt.s. vellet tantam bonitatem habere quantam Deus habet: sed tm̃ appetijt ęqualitatẽ f m quid. s. quantum ad modum habendi: bonitas autem siue beatitudo est in Deo, quam habet per suam naturam, & a qua omnis creaturæ beatitudo, & bonitas transfunditur. videns ergo angelus dignitatem naturæ suę, qua creaturis ceteris præeminebat, voluit a se beatitudinem, & bonitatem in omnia inferiora deriuari, voluit etiam per sua naturalia in perfectionem beatitudinis peruenire: & ideo dicitur, quòd sine merito habere voluit hoc, quod meritis habiturus esset si perstitisset: nec etiam quantum ad modum habendi, simpliciter Deo equiparari voluit: non enim voluit a se beatitudinẽ habere: nec esse primum in alios transfundens: sed a Deo & sub Deo, secundum quòd ipse in omni natura operatur.

Qua gratia indigebat angelus, & qua non.

B

NOn indigebat angelus gratia per quam iustificaretur, quia malus non erat, sed qua ad diligendum Deum perfecte, & obediendum adiuuaretur. Operans quidem gratia dicitur, qua iustificat impius, idest de impio fit pius, de malo bonus. Cooperans vero, qua iuuatur ad bene volendum efficaciter, & Deum præ omnibus diligendum, & ad operãdum bonum, & ad perseuerandum in bono & huiusmodi de quibus postea plenius agemus. a Data est ergo angelis, qui perstiterunt cooperans gratia per quam conuersi sunt, vt Deum perfecte diligerent. Conuersi ergo sunt a bono quod habebant nõ perdito, ad maius bonum, quod non habebant. Et est facta ista conuersio per gratiam cooperantem libero arbitrio, quę gratia alijs, qui ceciderunt apposita non fuit.

B

C

An sit imputandum illis, quod auersi sunt.

NDeoque a quibusdam obiici solet, non esse imputandum illis, qui auersi sunt, & non conuersi, quia sine gratia conuerti non poterant. Sed illa non est eis data, nec culpa illorum fuit, quòd non est data, quia in eis nulla culpa adhuc præcesserat. Ad quod dici potest, quoniam quibus apposita est ipsa gratia, non fuit ex meritis eorum. Alioquin iam non esset gratia, si ex merito, quod esset ante gratiam, daretur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ angelus noluit ęqualitatem simpliciter sicut nec homo: sed modo prædicto: quidam tm̃ dicunt, quòd Adam magis fuit p̃ditus spirituali mente q̃ angelus: non tamen quantũ ad gradum naturæ: sed quãtum ad diuinam reuelationem quã habuisse creditur, cum dm̃s in eum soporem immisit.

¶ Ad secundum & tertium dicendum, quòd rationes illæ procedunt de æqualitate simplr, quam non dicimus angelum appetiisse.

¶ Ad quartum dicendum, q̃ assimilatio diuina est in ds vniuscuiusq; creaturę secũdum modum sibi a creatore prefixum. vnde sine deordinatione non potest esse, quòd appetitus tendat in diuinam assimilationem, vltra terminum naturæ suæ a Deo statutum.

¶ Ad quintum dicendum, q̃ in quolibet peccatore auersio a Deo est præter intentionẽ: quia malum non d potest esse intentum, sed semper bonum, in quo est ad Deum assimilatio: & ita præter intentionem ipsorum angelorum fuit, quòd a Deo se auerterent, cui assimilari volebant.

D.1200.

ARTICVLVS III.

c Vtrum primum peccatum angeli fuerit superbia.

D

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̃ peccatum angeli primium, non fuit de genere superbiæ, sed aliud: quia sicut 1.Ti.6. dicitur Radix omnium malorũ est cupiditas vel auaritia: sed peccatum angeli fuit quasi omnium peccatorum radix. ergo suum peccatum fuit cupiditatis vel auaritiæ.

1.q.68.2.

¶ 2 Præt. In litera dicitur, q̃ auerti a Deo est odio habere vel inuidere: sed angeli peccando a Deo auersi sunt. ergo eorum peccatum fuit inuidiæ vel odij.

¶ 3 Præt. Fugere laborem in bonis spiritualibus pertinet ad accidiam: sed Bernardus dicit, quòd in hoc fuit angeli peccatum, quòd sine labore gloriã habere voluit. ergo videtur, quòd suum peccatum fuit accidiæ.

E

¶ 4 Præt. Quicũque non facit illud ad quod tenetur, peccat per omissionem: sed angelus debuit conferre de Dei ordinatione, ne vltra ipsam appeteret aliquid, quod non fecit. ergo per omissionem peccauit.

¶ 5 Præt. Inter virtutes, primum locum tenet fides quasi fundamentum: sed in fidelitas fidei, opponitur. ergo eum angeli peccatum primum fuerit, videtur, quòd fuerit infidelitas.

SED CONTRA. Sicut dicitur Ecclesia. 11. Initium omnis peccati superbia: sed a malitia diaboli omne peccatum originẽ trahit. ergo videtur, quòd suum peccatum fuit superbia.

RESPONDEO Dicendum q̃ superbia tribus modis accipitur. Vno modo prout sumitur habitualiter, scilicet quędam inclinabilitas, vel ex naturæ flexibilitate tantum, vel ex fomitis d corruptione ad superbiam, & sic dicitur superbia initiũ omnis peccati. Alio modo dicitur superbia, f m q d̃ aliquis actualiter se effert extra præcepti limites, vt præcipienti non subiiciatur, & sic non est speciale peccatum: sed quædam g̃nalis conditio, omne peccatũ consequens ex parte auersionis. Tertio

D. 374.

Universidad de Deusto Biblioteca

[D. 56, D. 302, 306, 1144] modo dicitur superbia inordinatus appetitus propriæ excellentiæ, & præcipue in dignitate vel honore, & sic est speciale peccatum, vnum de septem capitalibus vitijs, & sic primum peccatum angeli superbia fuit, quod patet, tum ex desiderato, quia eminentiam dignitatis appetijt, tum etiam, ex motiuo, quia ex consideratione propriæ pulchritudinis in peccatū ruit.

[D. 56, D. 254, 304] ¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cupiditas etiam tripliciter dicitur. Vno modo, d secūdum quòd est radix omnis peccati, & sic est quædā inclinabilitas in desiderium inordinatum cuiuscunq; desiderabilis, vel ex corruptione fomitis, vel ex conditione naturæ, quę flexibilis est propter hoc, quòd est ex nihilo. Alio modo dicitur, secundum quòd est conditio omne peccatum consequens ex parte cōuersionis, prout dicit desiderium actualiter inordinatum, cuiuscūque desiderabilis, vel honoris vel scientiæ &c. Tertio modo dicitur, secundum quòd est speciale vitium, vnum de septem capitalibus, scilicet inordinatum desiderium habendi ea, quę sufficientiam in vita promittunt, vt pecunia & alia, quorum prætium numismate mensuratur, & per se constat, quòd talium desiderio diabolus non peccauit.

[Cap. 2.] ¶ Ad secundum dicendum, quòd odium & inuidia, respectu Dei præsupponunt in angelo voluntatis prauitatem, vt dicit August. super Genesim ad literam. 11. quod sic patet, quia nullius rei potest esse odium, nisi quod est dissonum, & cōtrarium voluntati, illud autem quod est optimum, nihil defectus habēs admistum, non est contrarium, nisi voluntati non rectæ. Similiter inuidia est dolor, alienæ prosperitatis inquantum est impeditiua alicuius boni proprij, diuina autem felicitas, non est impeditiua alicuius proprij boni, nisi quod inordinate desideratur: quia ab eo omne bonum descendit, & ita odium & inuidia præsupponunt aliquod peccatum, per quod voluntas deordinaretur, & sic non fuit peccatum eius odij vel inuidię.

¶ Ad tertium dicendum, quòd angeli in hoc, quòd Deo ministrant & merentur, laborem vel tedium non habent: & ideo peccatum accidię eis non competit: sed pro tanto dicuntur, voluisse sine labore gloriam consequi, quia propria virtute assequi voluerunt, secundum quòd laboriosum dicitur illud, quod facultatem operantis excedit.

¶ Ad quartum dicendum, quòd omissio quandoque est speciale peccatum, quando scilicet, dimittitur aliquid quod fieri debet, quòd specialiter præceptum est, quandoque vero est conditio, omne peccatum consequens, secundum quòd est dimissio alicuius circūstantiæ in opere obseruando, & hoc modo non est inconueniens, quòd in primo peccato angeli fuerit omissio: potest tamen dici, quòd non tenebatur, tunc actualiter conferre, quia alio modo peccatum vitare poterat.

[D. 1179] ¶ Ad quintum dicēdum, quòd ea quæ sunt prima in generatione, non oportet, quòd sint prima in destructione: vnde non sequitur, d si fides est prima virtutum, quòd infidelitas sit primum vitiorum.

QVÆSTIO II.

B

Circa secundum principale quæritur de conuersione bonorum angelorum, & quæruntur duo.

Primo. Vtrum fuerit eis aliqua gratia apposita ad conuersionem.

Secundo. Vtrum per illam gratiam, suam beatitudinem meruerint.

Qua culpa gratia non est data eis, qui ceciderunt.

QVòd vero aliis non est data, culpa eorū fuit, quia cum stare possent noluerunt, quousque gratia apponeretur, sicut alij perstiterunt donec illis cadentibus, per superbiam, eis gratia apposita est. Aperte ergo cadentium culpa, in hoc deprehendi potest: quia licet sine gratia nequirent proficere, quam nondum acceperant: per id tamen quod eis collatum erat in creatione poterant non cadere, idest stare, quia nihil erat quod ad casum eos compelleret: sed sua spontanea voluntate declinauerunt, quod si non fecissent, quod datum est alijs, vtique daretur & istis.

b Quòd angeli in ipsa confirmatione beati fuerunt: sed vtrum eam meruerint per gratiam tunc sibi datam, ambiguum est. de hoc enim diuersi diuersa sentiunt.

HIc quæri solet, vtrum in ipsa confirmatione beati fuerint angeli, & an ipsam beatitudinem aliquo modo meruerint. Quòd in ipsa confirmatione beati fuerint, plures cōtestant authoritates: & ideo pro constanti habendum est. Vtrum vero per gratiam, tūc sibi datam, ipsam beatitudinem meruerint, ambiguum est. Quibusdam enim placet, quòd eam meruerint per gratiam, quam in confirmatione perceperunt, simulq; in eis meritum, & præmium fuisse dicunt, nec meritum præcessisse præmium tempore, sed causa. Aliis autem videtur, quòd beatitudinem, quam receperunt in confirmatione per gratiam tunc appositam non meruerint, dicentes tunc non fuisse eis, collatam gratiam ad merendum, sed ad beatæ viuendum, nec tunc eis datum esse bonum quo mererentur, sed quo feliciter fruerentur. Quòd autem in premium tunc acceperunt, per obsequia nobis exhibita ex Dei obedientia, & reuerentia mereri dicuntur, & ita præmium precesserit merita, & hoc mihi magis placere fateor.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum angeli indiguerint gratia ad hoc, quòd conuerterentur in Deum. [1.q.62.1.]

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non indiguerint appositione alicuius gratię, vt conuerterentur ad Deum. Ad libertatem enim liberi arbitrij pertinet, vt ad vtrunq; reflecti possit, & præcipue in bonum: sed in angelis in statu creationis fuit liber. arb. nullo peccato debilitatum. ergo non indigebant gratia ad hoc, vt in bonum conuerterentur.

[In lit. dis. 4.] ¶ 2 Præt. Vt supra ex verbis Aug. habitum est, Deus non distinxit inter angelos ante eorum conuersionem & auersionem: sed illis quæ sunt auersi, non fuit apposita gratia, vt in litera dicitur. ergo nec illis, qui fuerunt conuersi ante conuersionem.

¶ 3 Præt. Ex hoc, quòd angeli conuersi sunt a Deo gratia repleti sunt: ita quòd cōuersio ad gratiam est præparatio. Si ergo conuersio non potest esse, nisi per gratiam aliquam præcedentem, nec iterum illa gratia sine præparatione aliqua: aliàs omnibus daretur, videtur quòd per hunc modum, sit procedere in infinitum, quod etiam intellectus & natura respuit. ergo est status in primo, quòd scilicet ad conuersionem, non oportuit dari gratiam, quę ad conuersionem prępararet.

¶ 4 Præt. Idem habitus est, qui cooperatur habenti, bonum opus eius reddens, & qui operatur in eo, bonum ipsum faciens: sed angelus non indiguit gratia operante, vt in litera dicitur. ergo nec cooperante gratia ad opus conuersionis.

SED CONTRA. Proficere ad meritum vitæ, nullus sine gratia potest: sed per conuersionem angeli ad vitam profecerunt. ergo ad eam gratia indiguerunt.

¶ 2 Præt. Conuerti ad Deū est amore ei adhærere, vt in litera dicitur. Non autem intelligitur hoc de amore naturali, quia sic etiam eum prius dilexerant, vt supra habitum est. ergo videtur, quòd intelligatur de amore charitatis, qui sine gratia non est. ergo conuersio sine gratia non potuit esse.

[D.74. 153. 399.] RESPONDEO Dicendum, quòd circa hoc est duplex opinio: quidam. n. dicūt, quòd d ad cōuersionem meritoriam exigitur duplex gratia. Vna gratum faciens, quæ informat conuersionis actum, & meritorium reddit. Alia gratis data, a qua elicitur substantia actus, & quæ liber. arb. inclinat ad volendum. Sed istam gratiam ponere non videtur necessarium, nisi ipsa libertas arbitrij gratia dicatur, quæ proculdubio nobis a Deo est, vel aliquæ occasiones, quæ qñq; dantur hominibus a Deo ad conuersionem, vt instructio legis & castigatio ad humilitatem, & alia huiusmodi, sine quibus tamē possibile est gratiam consequi, quòd si homo facit, quod in se est Deus, dat ei gratiam. Ad hoc autem faciendum, non exigitur aliquid aliud. Illud. n. ad quod non potest per se liber. arbit. non est in homine, vt faciat illud: illud enim in nobis esse dicitur, cuius nos domini sumus. vnde positio ista implicat contradictionem, dum posuit, quòd ad faciendum illud, quod in nobis est liberum arbitrium non sufficit.

[D.400 & 889. D.154. & 280. & 311. & 888.] ¶ Et ideo aliter est dicendum, quòd ad eliciendum actum conuersionis, d sufficit liberū arbitriū, quod se ad habendam gratiā, per hunc actum præparat & disponit: sed efficacia conuersionis ad meritum, non potest esse nisi per gratiam: vnde vnus & idem motus est d cōuersionis liberi arbitrij, in quo gratia infunditur, qui est dispositio ad gratiā, secundum quod exit a lib. arb. & meritorius, secundum quòd gratia informatur. Et simile est etiam in motu contritionis, quo primo iustificatur impius, qualiter autē hoc sit possibile, pōt videri ex his, quę in natura contingunt. In codē. n. instanti, quo primo est dispō necessitans in materia forma substātialis inducitur. cum. n. gñatio sit terminus alterationis, oportet in eodem instanti alterationem terminari ad dispōnē, quæ est necessitas & generationem ad formam substantialem. Sed quia alteratio est motus continuus: ideo principium alterationis, & medium quo materia disponitur ad formam substantialem, tempore præcedunt introductionem formæ substantialis, motus autem voluntatis, qui disponit ad gratiam est simplex & non continuus, ideo vel primus tantum est sufficiens dispositio ad gratiam, vel vltimus inter plures: qui agit in virtute omnium præcedentium: & ideo cum illo gratia infunditur.

¶ AD PRIMVM dicendum, quòd quamuis liberi arbitrij, de se possit in substantiam actus: non tamen in formam eius per quam meritorius est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd motus auersionis & cōuersionis, secundum quòd sunt ex libero arbitrio, præcedunt infusionem gratię in quibusdam, & casum quorundā, non tēpore, sed natura secundum viam materię, & generationis, prout dispositio præcedit formam: & per hoc patet solutio ad tertium.

¶ Ad quartum dicendum, quòd aliquid dicitur fieri, vel operatum esse dupliciter, vel sicut ex contrario, prout dicimus, quòd ex nigro fit album, & hoc modo dicitur gratia operans, qua de malo fit bonus, & sic non fuit in angelis, vt in litera dicitur. Alio modo dicitur, aliquod fieri ex negatione vel priuatione, sicut ex non lucente lucens, & ex non figurato figuratum, & sic dicitur gratia operans, qua de non bono, gratuita bonitate sit tali bonitate bonus, & sic gratia operans fuit in angelis.

ARTICVLVS II.

b Vtrum angeli meruerint suam beatitudinem. [1.q.62.4. quodl. 9.8.]

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd angeli suam beatitudinem non meruerint. Meritum enim præcedit præmium, sicut via terminum: sed in angelis non potuit esse meritum, quia ante habitudinem gratiam non habebant, quæ est radix merendi, ad minus si in gratia creati non sunt. ergo videtur, quòd suam beatitudinem non meruerunt. Si dicatur, quòd merentur eam per ministeria, quibus nobis iubente Deo obsequuntur.

[De cęlest. Hier. ca 7. & 13.] ¶ 2 Contra. Secundum Diony. Superiores non mittuntur ad explendum vsum exterioris ministerij. si ergo inferiores per ministerium merentur, videtur quòd iniuste cum superioribus agatur, quibus merendi facultas non conceditur.

¶ 3 Præter. Ordo vnus in infinitum non excedit alterum, si ergo inferiores continuo merentur, per exterius ministeriū, videtur quòd quandoque perueniant ad gradum superioris ordinis: & ita esset ordinum confusio.

¶ 4 Præter. Efficacia merendi in operatione est, vel propter difficultatem operis, vel propter perfectionem: sed non propter difficultatem, quia angeli sua ministeria explent, sine labore omni & difficultate. ergo si propter perfectionem, cum operatio qua Deum contemplantur sit nobilior & perfectior: videtur etiam, quòd per illam mereantur, & cum hæc sit communis omnibus beatis, & non interrupta, videtur quòd facti sint in continuo merito: & ita quòd eorum gloria in infinitum crescat.

SED CONTRA. In quibuscunque inuenitur perfectio, vnius rationis, in eis sunt eadem principia consequendi perfectionem illam: sed in angelis & hominibus, est beatitudo vnius rationis. cum ergo homines ad beatitudinem sine merito non perueniant, videtur quòd nec angeli.

¶ Præter. Secundum Bernard. in hoc fuit peccatum angeli, quòd gloriam sine merito habere voluit, non autem hoc fuisset ei peccatum, si ad hoc ordinatus esset, vt beatitudinem haberet, quam non mereretur: ergo videtur, quòd non habuerunt beatitudinem sine merito.

[D. 886. D.157.158] RESPONDEO Dicendum, quòd sustinendo angelos in gratia fuisse creatos planum est ad hoc respondere, quia sic certissime meritum præmium præcessisset. Si autem in gratia creati non sunt, sed gratia fuit eis simul data cum gloria, tūc sunt tres opiniones: quidam enim dicūt, quòd suam beatitudinem, nullo modo meruerunt, nec fuit eis data gratia ad merendum: sed ad beatæ viuendum: hoc autem non videtur cōueniens, quia beatitudo habet rationem præmij: d præmium autem sine merito esse non potest, sicut nec pœna sine culpa. Alij dicunt, quòd per opera, quę sunt post confirmationem, quibus nobis d ministrant merentur beatitudinem, quam prius acceperunt, sicut aliquis miles meretur munus sibi a rege collatum, postea militando: sed hoc etiam simpliciter loquendo non videtur conueniens, quia beatitudo habet rationem termini, meritum autem cum sit tendens in aliud, habet rationem viæ: vnde non videntur se posse compati, vt aliquis beatus in statu merendi existat. Sed secundum quid potest sustineri, vt scilicet mereri intelligantur non pręmium essentiale, quod est eorum beatitudo: sed præmium accidentale quod est gaudium de illis, qui per eorum officia saluantur.

[D.160.887] ¶ Et ideo videtur, cum alijs dicendum, quòd meritum in eis, nō d præcessit præmium tempore, sed natura: quod facile intelligi potest ex his, quę supra dicta sunt. Sicut enim actus liberi arbitrij est dispositio ad gratiam, ita actus informatus gratia est meritum gloriæ. Vnde vnus & idem conuersionis motus, est præparatio ad gratiam, secundum quòd est ex libero arbitrio, & meritorius gloriæ, secundum quòd est gratia informatus, & iterum fruitionis actus, secundum quòd completur per habitum gloriæ.

[Aug. in l. 1. ca. 12.] AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non est necessarium meritum præcedere pręmium tempore, sed natura tantum. qui liber enim actus meritorius, habet aliquod præmium sibi adiunctum, sicut & quilibet actus inordinatus habet pœnam, vt dicit August. in libr. confess.

¶ Ad secundum dicendum, quòd & si superiores non mittantur: nihilominus tamen per eos regulantur inferiores in suis ministerijs: & ideo meritum respectu accidentalis præmij commune est: & per hoc patet responsio ad tertium.

¶ Et præterea ordines distinguuntur, secundum gradum in præmio essentiali, quod per ministeria non augetur.

[D.156.] ¶ Ad quartum dicendum, quòd actus ministerij angelorum habent efficaciam d merendi ratione effectus, scilicet salutis hominum quibus ministrant, de quo redundat in eis gaudium, quod est accidentale pręmium.

EXPOSITIO TEXTVS.

AVERTI odio habere &c. Videtur hoc etiam esse impossibile, quia sicut nihil amatur, nisi bonum, vel in ratione boni: ita nihil odio habetur nisi ratione mali: sed in Deo nulla est ratio mali. ergo odio haberi non potest.

¶ Sed contra est, quod dicitur in psalmis, Superbia eorum, qui te oderunt ascendit semper. Ad quod dicendum, quòd ipsum Deum, secundum quod est, nullus odio habere potest: sed ratione alicuius effectus eius, qui contrariatur voluntati inquantum est puniens vel prohibens, vel aliquid huiusmodi. Non ita quòd prius data subtrahuntur, ex quo videtur, quòd in gratia creati non sunt, sed hæc sunt verba magistri, qui huius opinionis videtur fuisse.

Universidad de Deusto Biblioteca

DISTINCTIO VI.

DIVISIO TEXTVS.

OSTENSA diuisione malorum angelorum a bonis, per auersionem & cóuersionem: hic incipit determinare ea, quae consequuntur auersos & conuersos, secundum q in eis conueniunt vel differunt, & diuiditur in partes tres. In prima determinat ea, quae cósequuntur eos quantum ad naturae cognitionem. In secunda, ea quae pertinent ad potestatem. 7. dist. ibi {Supradictum est, q angeli perstiterunt &c.} In tertia, ea quae pertinent ad corporum assumptionem. 8. di. ibi {Solet i quaestione versari &c.} Prima in duas. In prima determinat veritatem. In secunda mouet quaestionem ex determinatis. ibi {Solet autem quaeri &c.} Circa primum duo facit. Primo ponit eorum códitionem, quantum ad naturae gradum ante peccatum. In secunda conditioné eorum post peccatum. ibi {Et tantae superbiae &c.} Et primo quantum ad locum. Secundo, quátum ad praelationis gradum, qui gradum naturalium sequitur. ibi {Sicut inter bonos &c.} ¶ Solet autem quaeri &c.} Hic mouet, quaestionem quantum ad ea, quae dicta sunt de loco, & primo, determinat eam in communi. Secundo, in speciali. ibi {De Lucifero autem &c.} Vbi primo determinat eam, quantum ad primum angelum. Secundo, quantum ad alios. ibi {Alijs quoque, qui a sanctis &c.}

DSTINCTIO VI.

A

Quód de maioribus & de minoribus, quidam ceciderunt, inter quos vnus fuit celsior, scilicet lucifer.

PRaeterea sciri oportet, quoniam sicut de maioribus & minoribus, quidam perstiterunt: ita de vtroque gradu quidam corruerunt. a Inter quos vnus fuit omnibus aliis cadentibus excellentior, nec inter stantes aliquis fuit eo dignior, sicut testimoniis authoritatum monstratur. Ait enim Iob Ipse principium viarum Dei. [†Iob 40.ca.] Et in Ezechiele legitur. [†Ezech.28. cap.] Tu signaculum similitudinis plenus scientia, & perfectione, decorus in delitiis paradisi Dei fuisti. Quod exponens Gregor. ait. [† Greg. sup Iob lib.23. mor.ca.24. & deinceps vsq; ad finé libri.] Quanto magis in eo subtilior est natura, eo magis in illo imago Dei, similis insinuatur impressa. Item in Ezechiele legitur. Omnis lapis praeciosus operimentú eius, idest omnis angelus quasi operimétú eius erat, [†Ibidem.] quia vt dicit Grego. [†Greg. sup. 15. Luc. Hom. 34.] In aliorum comparatione ceteris clarior fuit. Vnde & vocatus est lucifer, sicut testatur Isaias. Quomodo, inquit, cecidisti lucifer, qui mane oriebaris &c. Qui non vnus ordo: sed vnus spiritus accipiendus est, qui teste Isidoro [† 14.c. Isid. de súmo bono. lib.1.c.12.] postquám creatus est, eminentiam naturae, & profunditatem scientiae suae perpendens, in suum creatorem superbiuit. intátum quód etiam Deo se aequare voluit, vt in Isaia dicitur. [† Ibidem.] In caelum ascendam supra astra caeli & exaltabo solium meum, & ero similis altissimo. Similis quidem Deo esse voluit, non per imitationé, sed per aequalitatem potentiae.

Vnde & quo deiectus fuit merito suae superbiae.

ET tantae superbiae merito de caelo, idest de empyreo caelo, in quo cum aliis fuerat deiectus est in istum caliginosum aerem, cum omnibus suae prauitatis consortibus. Nam vt Ioannes ait in Apocal. [†Apo.12.c.] Draco de caelo cadens, b secum tertiá partem stellarum traxit, quia lucifer aliis maior non solus cecidit: sed cum eo alii multi, qui ei in malitia consenserunt, eosque cadentes huius caliginosi aeris, habitaculum recepit. Et hoc ad nostram probationem factum est, vt sint nobis causa exercitationis. Vnde Apostolus. [† Eph.6.ca.] Colluctatio est nobis aduersus principes & potestates mundi huius, & aduersus rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiae in caelestibus. Quia daemones qui sunt spirituales, & nequam, in hoc turbulento aere, nobis propinquo, quod caelum appellatur habitant. Vnde & diabolus aeris princeps dicit. [† Ioá. 14.c.]

Quód non est concessum eis habitare in caelo uel in terra.

c

NOn enim est eis concessum habitare in caelo, quia clarus locus est & amenus. Nec in terra nobiscú, ne homines nimis infestarent, sed iuxta apostoli Petri doctrinam [† 2. Pet. 2.] in epistola canonica traditam. In aere isto caliginoso, q eis quasi carcer vsque ad tempus iudicii deputatus est. Túc autem detrudentur in baratrú inferni, secundum illud. Ite maledicti in igne aeternum q praeparatus é diabolo & angelis ei9. [Mat. 25.]

Quód daemones alii, aliis praesunt, & habent etiam alias praelationes.

d

ET sicut inter bonos angelos alij alijs praesunt, ita & inter malos alii aliis plati sunt, & alij aliis subiecti. Quandiu n. durat mundus, angeli angelis, & homines hominibus & daemones daemonibus praesunt: sed in futuro om-

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quinque quaeruntur.

Primo. De quo ordine fuit supremus angelus inter peccantes, qui lucifer dicitur.
Secundo. Qualiter peccatum aliorú ad eius peccatú se habeat.
Tertio. De loco eis post peccatum debito.
Quarto. Si est inter eos praelationis gradus.
Quinto. De pugna eorum ad nos.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum lucifer fuerit supremus omnium angelorum.

1.q.63.7. AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, q lucifer non fuit supremus omnium, quia ad eum secúdum Ezechi. 28. dicitur. Tu cherub protegens & extentus: sed ordo cherubin secundum Dio. & Greg. non est supremus ordo. ergo videtur, q nó fuit de supremo ordine. [Diony. ca. de cael. Hie. sup. 15. Lu.]

F ¶ 2 Praet. Dam. dicit de ipso, q praeerat terrestri ordini: sed inferioribus ministerijs, secundum Diony. praeferuntur inferiores ordines. ergo videtur, quód fuerit de inferioribus ordinibus. [Dam. de ortho. fide l.2 ca.4. de cael. Hie. ca.4.6. & 9.]

¶ 3 Praet. Natura cuiuslibet angeli ordinata est ad beatitudinem: sed non est p babile, q diuina ordinatio i natura nobilissima totius vniuersi frustraca sit. ergo videtur, q iste angelus, qui ceteris superior fuit a beatitudine non cecidit.

¶ 4 Praet. Peccatum non potest esse in natura aliqua, nisi habente possibilitatem, quae cósequitur eam, secundum q ex nihilo est: sed superior angelus quanto Deo, qui est actus purus, vicinior fuit, tanto minus de possibili habuit. ergo videtur, q peccatum in eo minime locú habere potuit.

SED CONTRA, Est q dicitur Ezechielis. 30. Omne lignum paradisi Dei, non est assimilatum illi, neque pulchritudini eius: sed per lignum paradisi significantur angeli. ergo videtur, quód angelo peccanti, ad quem verba praedicta referuntur, nullus angelorum aequari potuit. [Ezec. 31.c.]

¶ 2 Praet. Grego. dicit in litera, q in aliorú cóparatione ceteris clarior fuit: Sed ordo claritatis est, secundum gradum naturae. ergo peccans angelus ceteris altior fuit. [Sup. 15. Lu. Hóm. 34.]

RESPONDEO Dicendum, q hanc quaestionem Augus. mouet. 11. super Gen. ad literam, & indeterminatam relinquit, eo quód de his, quae pertinent ad angelos, pauca voluit asserendo tradere: sed postmodum Greg. expresse determinat, quód fuit altior ceteris, non solum peccantibus: sed etiam stantibus, cui consentit communis sententia, quae quidem probabilis est. Tum propter multas authoritates, quae hoc figuratiue exprimere videntur. Tum etiam ex hoc, quód non est probabile creatoris aequalitatem, aliquo modo illum spiritum appetisse, qui etiam alteri creaturae subiectus erat. vnde oportet, quód ille, qui hoc appetijt, ceteris fuerit altior. [Lib. 11. sup. Gen. ad lit. ca. 17. Greg. li. 32. sup. 40. cap. Iob. caput 24. fm ord. librorum & infra vsq; i fine libri.]

K ¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quód dona inferiorum ordinum, quibus nominantur sunt etiam in superioribus ordinibus eminenter, vnde superior ordo nomine inferioris nominari potest: & ideo dico, quód angelus ille non dicitur Cherub, quia de ordine Cherubin fuerit, sed magis de ordine Seraphin. Dicitur autem Cherub, ad exprimendum qualitatem culpae, quia enim per elationis vitium cecidit, ideo a scientia nominatur, quam nomen Cherub designat, de qua dicit Apostolus 1. Corin. 8. Scientia inflat &c.

¶ Ad secundú dicendum, quód secundum quosdam, Damasce. loquitur recitando opinionem quorundam, & non veritatem asserendo. Vel dicendum, quód quamuis inferiorum ordinum sit praeferri terrestribus, secundum hoc, quód operationes immediate exequuntur, tamen etiam illi qui sunt superiores terrestribus, praesunt in hoc, quód inferiores illuminant, & eorum actus dirigunt.

¶ Ad tertium

¶ Ad tertium dicendum, quód diuina ordinatio de nulla creatura frustrari potest, quia etiam si deficiat ab vno ordine, relabitur in alium ordinem, vt in 1. lib. dictum est.

¶ Ad quartum dicendum, quód angeli non agunt secundum necessitatem naturae, & ideo ille in quo est minor dispositio ad peccatum, pót plus peccare: & ideo peccatum etiam primi angeli ceteris grauius fuit, inquantú in eo minus fuit flexibilitas ad peccandum.

ARTIC. II.

b Vtrum peccatum primi angeli fuerit occasio peccádi alijs.

1.q. 63. 8. AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, q peccatú primi angeli nó fuerit occasio peccandi alijs: illud enim qd est deformatum nó pót occasionaliter mouere ad suam imitationem: sed statim vt angelus peccauit deformatus est. ergo non mouit alios ad suam imitationem.

¶ 2 Praet. Non videtur, q aliis occasionem peccandi daret, nisi trahendo eos ad consensum sui desiderij, quod fuit, vt ceteris creaturis, sicut Deus praeferretur: sed in hoc alij non videntur consensisse, quia vt sancti dicunt, per superbiam peccauerunt: dignius enim est superiori subesse, idest Deo quám inferioribus, idest angelis, & illud quod est dignius secundum aestimationem, ad minus est magis a superbiéte desideratum. ergo videtur, quód supremus alijs non persuaserit casum.

¶ 3 Praet. Inter alias causas vna assignatur reparationis hominis, quia per alium cecidit, vt sic congrue per alium resurgeret: sed inferiorum angelorum casus non est reparabilis. ergo videtur quód nó ad suggestionem superioris angeli ceciderút.

¶ 4 Praet. Sicut mali per auersionem ceciderunt, ita & boni p conuersionem confirmati sunt: sed non ponitur in bonis angelis vnus causa conuersionis alterius. ergo videtur, q nec ponendum sit in malis vnum esse causam ruinae alterius.

SED CONTRA. Apoc. 12. dicitur, quód draco de caelo cadens, secum traxit tertiam partem stellarum: sed trahere pertinet ad causam aliquo modo mouenté. ergo videtur q primus angelus alios ad peccandum commouerit.

¶ Praet. Iob. 41. dicitur de diabolo in figura Leuiathan, q ipse est rex super omnes filios superbiae, sed secundum Philosophú in 5. Meta. Rex dicitur primus inquantum mouet per suam voluntatem & imperium, sibi subiectos. ergo videtur quód primus angelus alios ad peccandum traxerit. [Tex. co. 16.]

RESPONDEO, Dicendum, quód circa hoc, est multiplex opinio, quidam enim dicunt, quód inter peccatum primi angeli & aliorum non attenditur aliquis ordo, nisi secundum quátitatem culpae, quia peccatú primi angeli ceteris grauius fuit. Sed illud non videtur conueniens propter hoc, quód ex modo loquendi, in scriptura designatur aliqua causalitas primi angeli ad peccatum aliorum. Et ideo alij dicút, q praecessit tam grauitate quam causalitate, & etiam temporis duratione. Sed hoc videtur inconueniens, quia secundum Dama. [Li. 2. c. 4.] quod est in hominibus mors, hoc est in angelis casus, vnde sicut morientes in peccatis, statim damnationi subijciuntur, ita etiam angelus peccans, statim suam damnationem accepit, & a bonorum consortio eiectus est. vnde alios non potuisset ad peccandum trahere.

¶ Et ideo dicendum, quód peccatum primi angeli, aliorum peccata praecessit, non tantum quantitate culpae, sed etiam causalitate, non tamen duratione: quod quomodo contingat sic potest videri. Ipse primus angelus, vt dictum est prius, voluit hoc consequi, vt sicut natura alios praecellebat, ita eis quodammodo causa fuisset vltimam perfectionem consequendi, & quia ipse motus desiderij indiuisibilis fuit, & non continuus, ideo principium eius non praecessit terminum ipsius, & ideo motus alicuius causatus ab ipso, qui incoepit in termino eius, simul omnino fuit cum ipso secundum q hoc, qd desiderauit, A attétauit, vt ad actú perduceret, alijs suú desideriú exponédo, & simul cum hoc fuit aliorum visio & peruersus desiderij consensus. Et simile contingit in omnibus operationibus instantaneis, quarum vna est causa alterius, q sunt simul tépore, sicut illuminatio aeris, & d visio coloris, & discretio rei visae, ét quátú ad sensibilia p accns. [D. 745.]

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q deformitas cósecuta est in primo angelo ex actu suo, simul cú actu aliorum: visio autem inferiorú angelorum non ferebatur in angelum primum, secundum q ex actu i ipso relinquebat deformitas: sed secundum q ex ipso actus pcedebat, quae enim coniúcta sunt tépore, p actú animae separantur, & praecipue quando vnú naturaliter pcedit alterum.

¶ Ad secundum dicendum, quód inferiores angeli, etiam per superbiam peccauerunt, & tamen superiori subesse C voluerunt, vnde aliquid appetebant sibi ipsis ex quo superbiebant, vt scilicet ipsimet secundum possibilitatem naturalium suorum, gloriam acquirerent, tamen sub Deo, & non sub superioribus angelis, & quód eam in alios angelos inferiores transfunderent, & aliquid appetebant ipsi superiori, in quo sibi consentiebant, vt scilicet dictam dignitatem assequeretur, quia eadem ratio erat de vno & de omnibus. Et est simile de illis, qui pari ratione se habent ad aliquid acquirendum, & ideo omnes in vnum conspirantes, quilibet sibi & alijs desiderat.

¶ Ad tertium dicendum, quód ista non est propria causa, quare peccatum angeli fuit irremissibile, sed est aliqua congruitas vt peccatum hominis magis remedietur. Et praeterea non est simile, quia homo peccauit per alium tétantem, sed inferiores angeli per alium occasionem praestantem.

¶ Ad quartum dicendum, quód conuersio efficaciam habuit per gratiam, quae non est ex aliqua creatura, sed in auersionem sufficienter virtus creaturae potest.

D ¶ Praet. Non est a veritate remotum, quin auersio vnius angeli esset occasio & exemplum conuersionis aliorum, immo videtur ex hoc quod dicitur Apoc. 12. Michael & angeli ei9 &c.

ARTICVLVS III.

c Vtrú angelis post casum conuenienter assignetur locus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quód inconuenienter assignetur locus ipsis angelis malis post casum. [1.q.64.4.] Illi enim qui ex loco nullam impressionem recipit, aequaliter conuenit omnis locus: sed daemones cum sint incorporeae substantiae, non recipiunt aliquas impressiones locales & corporales, quia nec illuminantur lumine corporali nec infrigidantur. E ergo videtur q nihil sit dictu, quód eis vnus locus magis quam alius debeatur.

¶ 2 Praet. Peccantibus non debetur nisi locus carceralis & poenalis, & secundum Philosophum in 2. Cae. & mun. Pithagoras [Tex. co. 73.] locum ignis dixit esse carcerem. ergo videtur, quód ibi deberent esse post peccatum, & non in aere.

¶ 3 Praet. Locus debet esse proportionatus locato: sed daemones per peccatum sunt obtenebrati. ergo videtur quód debeatur eis locus circa terram, quae est corpus opacum.

¶ 4 Praet. Cum daemonibus debeatur perpetua poena, non debet eis concedi a Deo locus quem desiderant, quia desiderium completum mitigat poenam: sed daemones libenter volút hic esse nobiscum, vnde leguntur frequenter petiuisse, ne in infernum mittantur. ergo videtur q semper debeant in inferno esse.

¶ 5 Praet. Peccatum daemonis est grauius quám peccatum hominis: sed animae damnatorum statim ad inferna descendunt, nec hic nobiscum remanere permittuntur. ergo videtur quód nec daemones.

¶ 6 Praet.

Universidad de … Biblio…

¶6 Praet. Vt dicitur Ia.2. in quadam glo. daemones quocunq; vadunt secum ignem inferni portant: sed ignis ille cum sit corporalis agit ex necessitate naturae. ergo vr̃ q̄ ad nos nunquam accedant, quia omnia quae circa nos sunt comburerentur.

¶7 Praet. Quorum est vnum pondus in corporibus, est vnus locus, sicut omnium grauium centrum in quod tendunt suo motu, sed secundum Aug. idem est amor in spiritibus, quod pondus in corporibus. cum ergo omnes daemones per affectũ vnius vitij peccauerint, videtur quòd vnus locus tantum eis debeatur. [1.ad cor.15. Cap. 11. De ciui.c.4.]

Sed contra. est quod in litera dicitur.

Respondeo. Dicendum, q̄ angelo secundum suam essentiam locus non debetur, vt in primo li. dictũ est. dist. 37. Sed solum quantum ad operationẽ, vel per modum congruentiae, sicut in opere contemplationis, vel per modum necessitatis, sicut in his q̄ circa nos operatur: operatio autẽ angeli s̃m naturam suam, cum sit intellectualis substantia est contemplari. vñ omnes in loco contemplationi cõgruẽti, scilicet in cęlo empyreo creati sunt, operatio autem gloriae non differt ab operatione naturae eorum, nisi sicut pfectum ab imperfecto. Et ideo idem locus debetur angelis conditis & gloriosis, sed quantum ad statum culpae, vel miseriae potest eorum operatio tripliciter attendi, aut secundum lucem naturae, quae in eis remansit, quámuis obtenebrata p peccatũ, vel quãtũ ad culpae tenebras, & sic debetur eis locus tenebrosus & poenalis, vel quantum ad ordinem diuinae sapientiae, quo ex eorum malitijs bonum elicitur, causa scilicet, nostri exercitij, & quantum ad haec tria competit eis aer, praecipue quantum ad mediam sui partem, quia inquantum est diaphanus per naturam lucis consonat eorum naturae perfectae, quantum autem ad turbulentiam competit eis, vt poenalis contra culpam, inquantum vero propinquus nobis competit ad exercitium. Sed inferni locus competit eis cõtra culpam, inquãtum est horridus & tenebrosus, nostra autem habitatio competit eis propter nostrum exercitium.

¶Ad primum ergo dicendum, quòd non dicuntur esse in loco, quasi ex loco corporali aliquid recipientes, sed quasi circa locum operantes aliquid, proprietatibus loci consonum.

¶Ad secundum dicendum, quòd inter alia corpora generabilia & corruptibilia ignis est subtilissimus & plus habet de luce, vnde angelis obtenebratis non competit, vnde magis De⁹ & boni angeli secundum metaphoras ab igne sumptas describuntur, vt dicit Diony. in fine caele. hierar. Pythagoras autem loquitur de igne, quem in medio[d] vniuersi ponebat vt ibidẽ dicitur, hunc nos dicimus esse ignem inferni, qui est horridus & tenebrosus & locus poenalis daemonum. [D.735.]

¶Ad tertium dicendum, quòd pars aeris iuxta terram est lucidior & calidior ea, quae est in media regione aeris, quia ex re- F flexione radiorum solis multiplicatur splẽdor & calor in aere, qui est iuxta terram, vnde vapores resoluti ex aqua & terra eleuantur, & vbi inuenitur minor calor propter distantiam a loco reflexionis, vapor ille dimittitur naturae suae, vnde infrigidatur & condensatur, sicut aqua calefacta separata a calefaciente, & pp hoc locus ille est frigidus & tenebrosus & exinde descendunt pluuiae & grandines & venti & huiusmodi. Et ideo ratio supponebat falsum.

¶Ad quartum dicendum, quòd ex hoc, quòd circa nos sunt, nullo modo eorum poena minuitur: nisi q̄ sibi poenale aestimant non posse nobis nocere, sicut qñ in inferno sunt.

¶Ad quintum dicẽdum, q̄ error graecorum est ponentium nullam animam ante diem iudicij neq; in infernum neque in caelum ire, & est deriuatus a fabulis Pythagoricis & poetarum, qui ponebãt animas occisorũ circuire sepulchrũ vsq; ad vindictam mortis, & iterum non redire ad comparem stellam ante cõpletũ periodũ vitę q̄ ante terminũ in natura, morte finita est.

¶Sed quòd statim animae damnatorũ ad inferna descẽdat, pbatur in litera ex iustis, qui illuc descẽdebant. & Iob. Ducunt in bonis &c. Lucae 15. Mortuus est diues &c.

¶Et similiter q̄ sancti statim in caelos ascendant, probat, ex hoc quod habetur 2. Cori. 5. Scio enim quòd si terrestris &c. E. tñ vtriq; circa nos aliqñ apparent ad vtilitatem nostram, sicut angeli beati huc ad nos accedunt. nec est simile de animabus damnatorum & daemonibus, quia daemones secundum gradum naturae suae constituti erant supra nos, vt ex eis aliqua vtilitas nobis proueniret, nec hoc omnino per eorum peccatum deperire debuit, vnde dati sunt nobis in exercitium, quod animabus non competit.

¶Ad sextum dicendum, quòd quidam dicunt poenam sensibilem ipsorum daemonum dilatam esse vsque ad diem iudicij, sed K hoc vr̃ esse & contra sanctorũ authoritates & contra rõnem diuinae iustitiae, quae statim animas damnatorum poenae infernalis ignis adiudicat, quarum tamen peccatum, non est maius peccato daemonum.

¶Et ideo alij dicunt, quòd in igne infernali semper ardent, quem etiam semper secum deferunt, non tamen ignis ille alia corpora comburit, quia agit vt instrumentum diuinae iustitiae, in illa tantum quae ad talem poenam addicta sunt. Sed cũ sint incorporei, nõ videtur probabile, quòd ignem corporalem secum deportent. Vnde dicendum, quòd semper igne infernali ardent, non tamen eis semper praesente secundum locum, quia non agit corporali modo calefaciendo & desiccando, sed modo[d] spirituali. vnde nõ requiritur determinata distantia sicut in actione corporali. [D.182.]

¶Ad septimum dicendum, q̄ tria dicta loca debentur cuilibet daemoni, secundum diuersas conditiones, vt dictum est.

nis euacuabitur praelatio, vt docet Apostolus. Habent quoque scd̃m modũ scięrię maioris, vel minoris prȩlationes, alias maiores vel minores. Quidam enĩ vni prouinciae, alii vni homini, alii et vni vitio praesunt. Vñ dicitur, spiritus superbiae, spiritus luxuriae & huiusmodi, quia de illo vitio maxime potest homines tentare a quo denominatur. Inde est etiam, quòd nomine daemonis diuitiae vocantur, scilicet mãmona, est enim nomen daemonis mammona, quo nomine vocantur diuitiae secũdum syram linguam. Hoc autem non ideo est q̄ diabolus in potestate habeat dare vel auferre diuitias cui velit, sed qa eis vtitur ad hominum tentationẽ & deceptionem.

An omnes daemones sint in hoc aere caliginoso, an aliqui sint in inferno.

Solet autem queri, vtrũ omnes in isto aere caliginoso sint, an iam aliqui sint in inferno. Quòd in infernum quotidie descendant aliqui daemonum verisimile est, quia animas illuc cruciãdas deducunt. Et quòd illic aliqui semper sint alternatis forte vicibus, non procul est a vero, qui illic animas detinẽt atque cruciant. Quòd autem malorũ animę illuc descendant, atque ibi puniantur, ex eo constat q̄ Christus ad inferos descẽdit, vt iustos qui ibi tenebantur educeret. Si enim iusti illuc descendebant, multo magis iniusti, & sicut tradit authoritas, cũ iustos eduxit, iniquos ibi reliqt. Momordit enim infernum, nõ G absorbuit. [Osee 13.c.]

Quidam putant luciferum in inferno religatum ex quo tentauit Christum, & victus est, quem primum hominem tentasse & vicisse dicunt.

De lucifero autem, quidam opinantur quòd ibi religatus sit, & ad nos tentandos non habeat nũc accessum, quia in Apocalypsi H legitur. Cum cõsumati fuerint mille anni soluetur sathanas de carcere suo, & exiet & seducet gentes, quod erit nouissimo tempore antechristi, quando erit tanta tribulatio, vt etiam si fieri potest moueãtur electi. [Apoc. 20.c] [Mat.24.c.] Quem ibi religatum dicũt, ab eo tempore quo tentauit Christum in deserto, vel in passione, & victus est ab eo. Ipsum putant primum hominem tentasse & vicisse, & secundo Deũ, I sed ab eo victum esse, & ideo in inferno religatum. Alij autem putãt, ex quo cecidit pro peccati sui magnitudine, illic fuisse demersum.

Arti-

Articulus IIII.

d *Vtrum in daemonibus sit ordo.*

Ad quartum sic proceditur. Videtur quòd in daemonibus non sit ordo. dicitur enim Iob.10. quòd In terra miseriae & tenebrarum nullus ordo sed sempiternus horror inhabitat, illius autem terrae daemones, sunt incolę. ergo in eis non est aliqs ordo.

¶2 Praet. In qbuscunque est ordo prȩlationis est aliqua cõcordia pacis: sed daemones videtur esse discordes, quia vt dicitur prouerb. 11. Inter superbos semper sunt iurgia. ergo &c.

¶3 Praet. Ordo prȩlationis cuiuslibet, est secundum aliquã regulam iuris: sed voluntas daemonum nullo iure dirigi potest. ergo non potest in eis esse ordo praelationis.

¶4 Praet. Superiores daemones grauius peccauerunt secundũ quòd naturalia meliora acceperant per quae stare possent: sed illi qui magis peccauerunt grauius debent puniri. ergo non videtur probabile quòd praelationem super alios acceperint.

¶5 Praet. Inter homines damnatos non ponitur aliquis ordo C praelationis: sed hominum damnatorum & daemonum est vna damnatio. ergo videtur q̄ nec in daemonibus sit aliquis ordo.

Sed contra Est quòd dicitur Iob. 15. de squamis Leuiathan per quam membra diaboli significantur, q̄ vna vni adhaeret &c. ergo videtur quòd sit inter eos aliqua concordia & ordo praelationis.

Respondeo, Dicendum, quòd ordinem praelationis in daemonibus esse congruit eorum naturae, diuinae sapientiae, & propriae nequitię. Ex natura enim quidam alijs superiores fuerunt, & quia peccatum naturam non tollit, consequitur etiam post peccatũ, vt quidam aliis superiores remaneant. Ad sapientiam etiam diuinam pertinet, vt quae a Deo sunt, ordinata sint ab eo a quo omnis potestas est, vt dicitur Rom. 13. Et iõ potestas daemonum ad exercendum homines & puniendos dãnatos, a Deo est, & ideo ordinata per gradus praelationis debet esse. Similiter ex nequitia sua humano generi aduersantur, D amicos autem esse eos qui vnius inimici sunt, consequitur: & ideo vt magis hominibus noceant quasi adinuicem considerãtur, vt concorditer & ordinate impugnent.

¶Ad primum ergo dicendum, quòd ibi omnino remouebitur ordo in finem beatitudinis a quo irrecuperabiliter ceciderunt, erit tamen in eis ordo potestatis, quae magis a Deo q̄ ab ipsis est.

¶Ad secundum dicendum, quòd quantum in ipsis esset, daemones nunquam concordiam haberet, sed ad aliquid vnum efficiendum concordant, non enim est probabile quòd beneuolẽtiam aliquam ad inuicem habeant, sed solum concordiam ad actum aliquem.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut in quolibet malo oportet aliquid boni remanere, cum non totum per malum corrumpatur, ita etiam in actibus iniustitiae potest aliquis ordo iuris re- E manere, sicut patet in latronibus qui alios iniuste spoliantes, inter se aliquam formam iustitiae habent dum sibiinuicem fidem seruant, & ita in daemonibus esse potest.

¶Ad quartum dicendum, quòd per potestatem habitã in nullo eorum poena mitigatur, quin potius quanto sunt superiores officio, tanto etiam grauiori subiecti tormẽto. vnde dicitur Sapientiae 6. Potentes potenter tormenta &c. nec potestas eis datur in praemium, sed in diuinae sapientiae obsequium.

¶Ad quintum dicendum, quòd homines non sunt sibiinuicem praeeminentes secundum ordinem naturae, & etiam non ordinantur damnati in exercitium aliorum, vel in punitionem, & ita nõ est similis ratio de daemonibus & hominibus.

Quòd lucifer modo non habet potestatem, quam habebit tempore antichristi.

Sed siue in infernum dimersus sit, siue nõ, credibile est non eum habere facultatem accedendi ad nos, quam habebit in tempore antichristi, in quo fraudu- B lenter ac violenter operabitur. Et ideo forte dicitur tunc soluendus, quia tũc dabitur ei a Deo potestas tentãdi homines, quam modo non habet.

Articulus V.

A e *Vtrũ daemones q̄ vincũtur a sanctis detrudãtur in ĩfernũ.*

Ad quintum sic proceditur. Videtur, quòd daemones qui a sanctis vincuntur, nõ retrudantur in infernum. Infligere enim poenam ei qui in pugna succumbit, est incitare ad acrius impugnandũ: sed hoc nõ pertinet ad Dei misericordiã. ergo &c.

¶2 Praet. Christus efficacius vicit suum tentatorem q̄ alij sancti: sed lucifer q̄ Christum tentauit non est omnino a tentationis officio seclusus, quia tempore antichristi grauissime homines tentabit. ergo multo minus alij. [Origen. to. 1. super 12. cap. Iosuae.]

¶3 Praet. Quanto pauciores sunt tentatores tãto leuior est tentatio. cum ergo continue a sanctis aliqui daemones vincantur, si a tentatione qui vincuntur cessarent, in fine mundi leuissima esset tentatio, quod falsum est. ergo & primum.

¶4 Praet. Daemones sunt ordinati a Deo ad nostrum exercitiũ. si ergo omnino a tentationis exercitio cessarent omnino ad nihil ordinati essent, quod non competit diuinae sapientiae, qa nihil inordinatum reliquit. ergo &c.

Sed contra. Pugnantibus debet institui aequalis cõditio a iusto iudice: sed dęmones nos vincentes nostrum exercitium minuunt. ergo videtur q̄ similiter sit econuerso.

¶2 Praet. Hoc potest probari ex iustitia humana, quae pugilẽ victum ad pugnam vlterius non admittit.

Respondeo, Dicendum, q̄ omnes concedunt daemonem victum aliquo modo a tentatione cessare: sed circa hoc. s. qualiter cesset, sunt tres opiniones. Quidam enim dicunt, q̄ hoc modo repellitur, quòd nec ipsum nec alium tentare possit, nec de eodem, nec de alio peccato. Quidam vero dicunt, quòd potest tentare de alio peccato non autem de eodem, nec ipsum vincentem nec alios, & hę duę ponuntur in litera. Alij vero dicunt, q̄ ex quo aliquis perfecte de vno vitio daemonem tentantem vincit, nec potest de eodem vitio ab eo tentari, sed de alio potest: alios autem tentare potest, & de eodem vitio & de alio. haec autem opinio habet causam magis manifestam, quia iste dr̃ pfecte diabolũ vincere de aliquo vitio in quo omnino vincuntur passiones ad vitium illud inclinantes, sicut est in illis in quibus acquiritur habitus virtutis consuetudinabilis, & tunc non remanet magna pronitas ad peccatum illud, & ideo a diabolo non tentatur de hoc peccato, qui vires eius cognoscit. aliarum autem opinionum ratio potest esse, quia cum charitas bona opera communia faciat in tota ecclesia, ex victoria vnius omnes aliquod commodum reportant, dum eorum hostes vincuntur. Quid tamen horum verius sit ignotum est, quia nec ratione nec authoritate, multum confirmari potest.

¶Ad primum ergo dicendum, quòd daemonum voluntas semper manet in eadem obstinatione ad nocendum hominibus, & ideo magis prodest quòd remoueantur a pugna, qa per hoc potestas impugnandi compescitur, quorum iniqua voluntas non minuitur nec augetur.

¶Ad secundum dicendum, quòd illi qui etiam ponunt daemones ab omni tentatione cessare, intelliguntur ad tempus determinatum, post quod iterum ad pugnam redeunt. Et per hoc patet responsio ad tertium.

¶Ad quartum dicendum, quòd malum eorum semper est ordinatum per poenam quam & ipsi semper sustinent, & in inferno damnatis infligunt.

c *Quòd daemones semel uicti a sanctis, non accedunt amplius ad alios.*

Alijs quoque qui a sanctis iustae & pudice viuentibus vincuntur, ptãs alios tentandi vr̃ adimi. Vnde Origenes. Puto inquit sane, quòd sancti repugnantes aduersus istos incentores & vincẽtes minuant exercitum daemonum, vel quòd quàm plurimos eorum interimant, ne vltra fas sit illi spiritui qui ab aliquo sancto caste & pudice viuente victus sit, impugnare iterũ alium hominem. Hoc autem quidã

Expositio textus.

F Draco de caelo cadens &c. per draconem intelligitur ipse lucifer, per caudam suasio, qua alijs suum desiderium expressit, per stellas angeli naturali luce fulgentes, quarum tertia pars cecidisse dicitur non quantum ad numerum, sed quantum ad qualitatem, quia qui remanserunt sunt Deo adherentes assistendo & ministrando, & alij

Universidad de Deusto Biblioteca

F & alij per auersionem ceciderunt. {Aduersus principes & potestates &c.} Sciendum quòd quamuis probabile sit aliquos cecidisse de singulis ordinibus, non tamen dæmones nominantur ab illis ordinibus, quorum nomina sumuntur ex donis gratiæ gratum facientis, sicut seraphim nominantur ab incendio charitatis, & troni, ab inhabitatione diuina, sed ab alijs quorũ nomina sumũtur ex gratijs gratis datis quæ ad sciẽtiã & potentiam pertinẽt. {At quandiu durat mundus &c.} Contra. semper remanebunt in diuerso gradu naturæ & pœnę. ergo semper remanebit ordo. Et dicendum, quòd dicitur cessare prælatio bonorum & malorum spirituũ quãtum ad actus quos circa nos exercet, vel custodiendo, vel tentando.

Dist. 5. lib. huius.

putant intelligendum tantum de illo vitio in quo superat' est, vt si de superbia aliquem virũ sanctum tentat & vincitur, vlterius non liceat ei illum vel aliũ de superbia tentare.

DISTINCTIO VII.

A

Quòd boni angeli sint a Deo confirmati per gratiam vt peccare non possint, & mali ita obdurati in malo, vt bene uiuere nequeant.

SVpra dictum est, quòd angeli qui pstiterunt, per gratiam Dei confirmati sunt, & qui ceciderunt a gratia Dei deserti sunt, & boni quidem intantum confirmati sunt per gratiã, a quòd peccare nequeunt. b Mali vero p malitiã adeo sunt obstinati, quòd bonam volũtatem habere siue bene velle non valent, & si bonum sit quod aliquando volunt. Volunt enim aliquando aliquid fieri quod Deus vult fieri, & vtique illud bonum est & iustum fieri, nec tamen bona volun tate illud volũt, nec bene illud volunt.

DISTINCTIO VII.

DIVISIO TEXTVS.

DEterminatis his, quæ pertinent ad naturæ conditionem quantum ad bonos & malos angelos communiter. ¶ Hic consequenter tractat ea, quæ pertinent ad eorum potestatem & virtutem. Et diuiditur in partes duas. In prima, determinat eorum potestatem respectu operationnm quas in seipsis habent. In secunda, respectu illarum operationum quas in alia exercent. ibi {Quorum scientia atque virtute &c.} ¶ Circa primum duo facit. Primo ostendit eorum virtutem respectu operationum voluntatis vel lib. arb. In secunda, respectu operationis intellectus. ibi {Et licet mali angeli ita per malitiam &c.} ¶ Circa primum duo facit. Primo determinat veritatem. Secundo, inducit quandam quæstionem quam primo mouet. ibi {Sed est nihil boni &c.} Secundo determinat eam. ibi {Ad quod dicimus &c.} ¶ Circa quod, primo confirmat illud verum quod in obiectionem supponebatur, scilicet quòd boni angeli & mali habent liberum arbitrium. Secundo, respondet ad obiectioné. ibi {Quod ergo Hiero. ait &c.} {Quorum scientia &c.} Hic ostendit eorum virtutem in operationibus quas in subiectam materiam exercent. ¶ Et circa hoc tria facit. Primo enim, osté dit huius virtutis principium collatiuum & finem. Secundo, ostendit operandi modum. ibi {Nec putandum est de istis trasgressoribus &c.} Tertio, ostendit impedimentum iterandi sua virtute. ibi {Illud quoque sciendum &c.} ¶ Circa secundum tria facit. Primo, excludit duplicem modum falsum. Secundo, ostendit modum verum. ibi {Omnium quippe eorum &c.} Tertio, proponit exemplum primo in corporalibus actionibus. ibi {Sicut ergo nec parentes &c.} Secundo, in spiritualibus. ibi {Sicut ergo mentem nostram.}

QVÆSTIO PRIMA.

A

Hic est triplex quæstio.

Prima. De statu liberi arbitrij in bonis & in malis angelis.
Secunda. De cognitione malorum.
Tertia. De virtute eorum.

Circa primum quæruntur duo.

Primo. De confirmatione bonorum angelorum.
Secundo. De obstinatione malorum.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum angeli boni possint peccare.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, q angeli possint peccare, quia sec'm Philosophum, potestates rõnales sunt ad opposita: sed lib. arb. quod in angelis bonis manet, est rationalis potestas, quia est facultas rationis & voluntatis secundum Aug. ergo videtur q si possunt bene velle, quòd etiã possint peccare. 9.Met.t.10.

¶ 2 Præt. Sicut corruptibile nunquam mutatur, vt fiat ęternum, vt dicit Philosophus in 1. cæli & mundi, ita videtur quòd mobile nunq̃ fiat immobile: sed liberum arbitrium angeli fuit in statu creationis mobile i peccatũ. ergo nunq̃ sc'm est immobile. Aug. 1.cæli & Mat.t.14.

¶ 3 Præt. Quanto aliqua virtus magis est determinata ad vnũ, minus est libera, sicut patet in virtutibns naturalibus quę per necessitatem agunt: sed arbitrium angeli est liberius post confirmationem quàm ante, vt in litera dicitur. ergo videtur q non sit determinatum tantum ad bonum, sed possit etiam in peccatum.

H

¶ 4 Præt. Nulla ratio laudabilitatis subtrahenda est a bonis angelis: sed hæc est ratio laudis in hominibus, quòd non peccent cum peccare possint. Eccle. 31. Qui potuit transgredi & non est transgressus, in laudem boni viri dicitur. ergo videtur q hoc etiam in angelis sit.

SED CONTRA. Immobilitas est de ratione felicitatis, vt dicit Philosophus in 1. ethi. Non enim æstimandum est felicem esse Cameleuntha, sed si peccarent, mouerentur a statu rectitudinis. ergo beati angeli peccare non possunt. 1.Ethi. 10.

¶ 2 Præt. Motus non est in termino, sed in via ad terminum: angeli autem non sunt viatores. ergo moueri in peccatum non possunt.

RESPONDEO, Dicendum, quòd sicut Deus per naturã

I suam habet quòd peccare non possit, ita & hoc angelus habet p gratiam confirmationis, quod sicut patet. Principium mutationis & causa est rei possibilitas, nec defectus esse potest nisi p potentiam incompletam. Illud ergo, cui nihil admiscetur de potentia secundum naturam suam, nec mutari nec deficere potest. illud autem cui admiscetur potentia, quæ tamen tota per actum completur, potest quidem quantum in se est deficere & mutari secundum quòd esse & completionem suam nõ nisi ab alio habet, sed ratione perfectæ receptionis, quæ nihil potentiæ imperfectum relinquit, habet immobilitatem & indeficientiam. huiusmodi autem exemplum sumi potest in naturalibus & intellectualibus. Inuenitur autem in naturalibus quorundam potẽtia naturalis, omnino completa & per suum esse & p suam formam. & ideo esse indeficiens habent, sicut patet in angelis & in corporibus cęlestibus, quorum potentia non est susceptiua alicuius alterius esse vel formæ. vnde elongata sunt a

K priuatione, & per cõsequens a corruptione. Sed materia aquę non tota completur per formam aquę hoc modo, vt reducatur in omnem perfectionem possibilem per eam. vnde simul cum forma aquæ manet priuatio formæ aeris, & ideo hæc corruptibilia sunt. Et similiter patet in intellectualibus, quia principium immediatum naturaliter cognitum determinat potestatem totam rationis. Ante enim quam ad ipsum deueniatur per inquisitionem resoluentem, ita adhęretur vni parti, vt relinquatur quædam pronitas ad partem aliam per modum dubitationis, sed quando resoluendo peruenitur ad primum principium per se notũ, firmatur ad vnum cum impossibilitate alterius. Similiter est de voluntate angeli beati ad quem ita se habet lumen gratiæ vel glorię & virtus, sicut forma vel actus in naturalibus & finis vltimus, sicut principium primum in speculatiuis, quia secundum Philosophum 6. & 7. Ethi. & 2. Physi. Finis in volũtarijs operationibus est sicut principium in speculatiuis. vnde cum per lumen gloriæ perfectæ, vltimo fini coniungantur per fruitionem plenam, eius bonita te

6.Ethi. c.2. & 7.Ethi.c. 8.& 2.Phy. tex.91.

te effecti toti in contrarium deflecti non possunt.

A ¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q rationalis potestas dicitur esse oppositorum, quæ sub electione cadunt, quorum ppriũ est libe. arbi. electio autem non est de fine, sed de his q̃ sunt ad finem, & hæc non eliguntur nisi secundum regulam finis, quæ est in extimatione, & ideo de fine non potest volũtas contrarie se habere. voluntas enim non potest esse d de miseria, neque de malo inquãtum huiusmodi, sed semper est de bono & de beatitudine, ad quã tamen consequendã possunt homines diuersas vias eligere. s. secundum q in illis melius estimant se posse felicitatem cõsequi. vnde potest esse error in electione eorum quæ sunt ad finem ipsum, & ideo apud illos quorum est indeficienter recta extimatio finis, sicut apud angelos qui ipso fine perficiuntur, impossibile est esse voluntates alicuius eorum, quę a fine deordinantur, cuiusmodi est voluntas peccati. Sed tamen possunt velle hoc, vel illud, quorum neutrũ a fine deordinat, & sic saluatur proprietas rationalis potestatis, inquantum possunt hoc facere vel non facere, quàmuis non possint in hæc opposita bonum & malum.

D.897.

† Luc.15.c. in tom. 3. ad Damasum Papam in fi.trac.de filio pdigo.

Quòd utrique liberum arbitrium habent, nec tamen ad utrumque flecti possunt.

SEd cum nec boni peccare posint, nec mali bene velle, vel bñ operari, videtur quòd iam non habeant liberum arbitrium, quia in vtramque partem flecti non possunt, cum liberum arbitriũ ad vtrumque se habeat. Vnde Hiero. in trac. de prodigo filio dicit. Solus Deus est, in quem peccatum cadere nõ potest. cetera cum sint liberi arbitrij, in vtrãque partem flecti possunt. Hic dicere videtur, quòd omnis creatura in libero arbitrio constituta, potest flecti ad bonum & ad malum. Quod si est, ergo & boni angeli & mali, ad vtrumque flecti possunt. ergo & boni possunt fieri mali, & ma

B li boni. Ad quod dicimus, qa boni tanta gratia confirmati sunt, vt nequeant fieri mali, & mali adeo in malitia obdurati sunt, vt non valeant fieri boni, & tamen vtrique habẽt liberũ arbitrium, quia & boni nõ aliqua cogente necessitate, sed p-

¶ Ad secundum dicendum, q non est possibile, vt in eodem subiecto succedant sibi corruptibilitas & incorruptibilitas, vel mobilitas & immobilitas, ita quòd vtrumque reducatur in eius principia naturalia. Et sic etiã dicimus, q lib. arb. angeli, quod per naturam mobile erat, non est factum per naturam immobile, sed per gloriam.

¶ Ad tertium dicendum, q potestas angeli numquam determinatur ad vnum, nisi in actibus coniungentibus fini, quin possit hoc facere vel non facere, aut hoc vel illud facere, non tñ pót pp hoc peccare, quia secundũ Ansel. in Prosologion, posse peccare non est lib. arb. nec pars libertatis, quia lib. arb. est libertas eligendi hoc vel illud, eorum quæ in finem ducunt.

Ansel. in p sologion c. 7. de gratia & lib. arbit. circa princ.

¶ Ad quartum dicendum, q laudabilitas non dependet essentialiter a potestate peccandi, sed a voluntate adherẽte bono, alias virtuosus in quo est minor mobilitas ad peccandum, esset minus laudabilis in actu suo, quàm carens virtute & bonum operans, sed potestas peccandi est signum laudabilitatis respectu laudantium, inquantum ostendit non coacte voluntatem bono adhęrentem.

ARTICVLVS II.

b Vtrum dæmones possint bonum facere.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd dæmones possint bonum facere, & non sint obstinati in malo. Natura enim intellectualis ordinata est ad beatitudinem, cuius facta est capax: sed in dæmonibus manet natura post peccatum. ergo non sunt adeo obstinati quin possint bonum velle & beatitudinem consequi.

¶ 2 Præt. Dion. dicit 4. cap. de di. no. q dæmones bonum appetunt, vt esse, viuere, & intelligere: sed bona appetendo habet quis bonam voluntatem. ergo videtur quòd dæmones bonam voluntatem habere possint.

Dio. 4. c. de di. no. circa medium.

¶ 3 Præt. Synderesis in dæmonibus non est extincta, aliàs vermen conscientiæ non haberent: sed actus syderesis est remurmurare malo, hoc autem bonum est. non ergo omnis eorum actus malus est.

¶ 4 Præt. Iac. 1. dicitur, q dæmones credunt & contremiscũt: sed vtrumque horum bonum est. ergo eorum aliquis bonus est actus.

¶ 5 Præt. Omni actu peccati aliquis in malitia crescit, & in merito maioris pœnæ. Si ergo dæmones omni actu suo peccant, videtur quòd pœna eorum in infinitum crescat, cum obstinatio reatum pœnæ non tollat. aliter enim ex sua malitia commodum reportarent. ergo pœna eorum in infinitum crescit, quod est incoueniens.

SED CONTRA. Aug. in lib. de fide ad Petrum dicit. Dæmones nec mala voluntate carere possunt, nec pœna: sed ex mala voluntate numquam procedit nisi actus malus. ergo videtur, quòd omnis eorum actus malus sit.

¶ 2 Præt. Sicut angeli per conuersioné effecti sunt boni, ita dæmones per auersioné facti sunt mali. Sed angeli beati malũ facere non pñt, vt prius dictum est. ergo nec dæmones bonum.

RESPONDEO, Dicendum, quòd in dæmone est natura bona a Deo creata, sed voluntas mala, cuius malitiæ ipsi sunt causa, & ideo omnis actus naturæ eorũ bonus est, sed actus voluntatis eorum est malus. actũ autem malum cõtingit esse dupliciter: aut quãtum ad substantiam actus, sicut malus actus voluntatis est fornicari, vel mentiri: aut quantum ad modum agẽtis, sicut cum quis appetitu laudis dat elemosynas. Possunt ergo dæmones aliquem bonum actum ex genere facere, nullo tamẽ modo bona voluntate, cuius obstinationis ratio diuersimode assignatur. Quidam enim dicunt, q liberum arbitrium angeli medium est inter diuinum & humanum, in hoc qđ diuinum immobile est ante electionem & post: humanum vero mo

C bile ante & post: angelicum vero mobile ante sed imobile post. Sed hæc ratio supponit illud, cuius causa quæritur, scilicet immobilitatem post angelorum electionem. Et præterea secundum hoc, non posset assignari ratio confirmationis & obstinationis hominum defunctorum.

¶ Alia ratio assignatur, quia cum angelus sit indiuisibilis, ad quodcunque se conuertit d totaliter conuertitur: sed hæc videtur insufficiens, quia quàmuis sit indiuisibilis in essentia, est tamen diuisibilis virtute, secundum q virtus eius ad multa se extendit, & hoc est secundum obiecta, & secundum q magis & minus alicui se applicãt, & hoc est secundum intensionem & remissionem actus. Vnde non oportet, q sua operatio procedat ab eo secundum totam suam virtutem, cum sit dñs sui act'. D. 125.

¶ Alia ratio sumitur per hoc, q homo per alterum cecidit, vñ decuit q haberet reparatorem per quem resurgeret, angelus vero per seipsum: & ideo impossibile est eius ruinam reparari,

D quia per se non potuit resurgere, nec decuit alium reparatoré habere. Sed hoc etiam non videtur sufficiens, quia p se vel p alium cadere, sunt circunstantiæ peccati, q̃ in infinitum aggrauare non possunt, vt peccato recuperabilitas auferatur.

¶ Et pręterea, etiam si homo numquam reparatus esset, non tamen propter hoc obstinatus esset, vt patet in infidelibus, qui reparationis beneficium non consequuntur, quorum non omnes actus peccata sunt, vt infra dicetur dist. 31. Et ita etiam si casus dæmonis sit irreparabilis, non ex hoc sequitur obstinatio voluntatis in malo, qualis in ipso est.

¶ Alia ratio est, quia angelus peccauit contra deiformem intellectum: homo autem contra dictamen rationis, vt patet ex Dion. in 4. cap. de di. no. & ideo peccatum angeli fuit multo grauius & irrecuperabilius, quia ratio est intellectus quasi obũ bratus, secundum q dicit Isaac in lib. de definitionibus, q

E ratio oritur in vmbra intelligentiæ, sed hoc etiam non videtur sufficiens, quia intellectus angelicus & ratio humana nõ improportionabiliter distant, sicut recuperabile & irrecuperabile, cum vtrumque finitum sit.

¶ Alia ratio assignatur, quia natura hominis tota corrupta est per peccatum eius, in quo originaliter erat, non autem tota natura angelica. vnde magis indigebat reparatione humana natura quàm angelica. Sed hoc non videtur sufficiens, quia secundum hoc, si primo homine non peccante, aliqui de filijs eius peccassent, eorum peccatum irreparabile foret.

¶ Et præterea, in quolibet angelo est natura secundum speciem ab alio differens, & ideo eo peccante tota natura suæ speciei vitiata est. Et ideo oportet aliter dicere, vt inueniatur eadem ratio obstinationis in hominibus damnatis, & in angelis peccantibus, quia secundum Dam. quod est in angelis casus, hoc est in hominibus mors. Dicendum est ergo, q sicut impossibile est a voluntate indeclinabiliter adhęrẽte recto fini, procedere opus peccati, ita econtrario impossibile est, a voluntate adhęrente in conuertibiliter

Dama. li. 2. c. 4. in calce.

Universidad de De
Biblio

pria ac spontanea voluntate, p gratiam quidem adiuti bonum eligunt & malum respuunt. Et mali quidem, similiter spontanea voluntate a gratia destituti, bonum vitant & malum sequuntur. Et mali habent liberum arbitrium, sed depressum atque corruptum, quòd surgere ad bonum non valent.

conuertibiliter peruersa fini aliquod rectum opus prouenire. peccatum autem voluntatis contingit dupliciter circa finem: vel ex passione deducente rationem ab actuali consideratione recti finis, & talis peccator pœnitens est passione cessante, vel
7.Ethi. c.8. ex malitia, quæ secundum Philosophum in 7. Ethic. est corruptiua finis. Dicitur
D.834. n. ex malitia d peccare, q ex electione praui finis peccat, eo quòd qualis est secundum habitum talis finis videtur ei, vt qui habet habitũ luxuriæ delectationem veneream sibi ponit finem, & cum error circa finem in operabilib9 sit sicut error circa prima principia in speculatiuis, circa quæ errantem non contingit ex alijs magis notis
7.Ethi. c.8. dirigi, oportet quòd sic peccans sit impœnitens, vt dicit Philosophus ibidem. ergo de peccato nullus potest pœnitere, nisi vel ex passione cessante vel habitu remoto, quo malum finem eligebat. Remoueri autem habitum non est possibile nisi in eo q est in statu viæ & mutabilitatis. vnde quandocunque aliquis deuenit ad terminum viæ, non potest deflecti ab eo fine cui adhęsit, siue sit bonus siue malus. finis autem viæ hominis est mors sua. finis autem angeli est terminus electionis suæ, qua bono adhęsit vel malo. Vnde sicut homines post mortem in bono confirmantur vel in malo, ita & angeli post d conuersioné
D.443. vel auersionem. Datur autem homini longior via quàm angelo, quia erat magis a Deo distans, & oportebat quòd in eius cognitionem inquirendo perueniret. angelus autem statim deiformi intellectu, sine inquisitione in diuina peruenire potuit.

¶Ad primvm ergo dicendum, quòd in dæmonibus remanet naturalis potentia ad bonum, vt remota & indisposita, & per contrarium habitum deprauata, qua possent benefacere si vellent, sed velle non possunt, quia habitus malitia ab eius voluntate remoueri non potest, quia iã in statu viæ nõ est.

¶Ad secundum dicendum, quòd cum in angelis natura sit bona, oportet quòd naturalis appetitus eorum bonus sit, qui tamẽ per circunstantias deprauatur, quas apponit deliberatiua volũtas inquantum volunt esse & viuere sub tali deformitate peccati, sicut luxuriosus desiderat viuere in sua turpi delectatione.

¶Ad tertium dicendum, quòd secundum quosdam synderesis in dæmonibus non remurmurat culpæ, sed pœnæ, & in hoc magis peccant ordinationi diuinæ iustitiæ renitentes, sed hoc nõ videtur verum, quia impossibile est, ꝙ aliquid nõ renitatur suo contrario. In synderesi autem sunt vniuersalia principia iuris naturalis, vnde oportet ꝙ remurmuret omni ei, quod contra ius naturale sit. Sed tamen istud murmur est actus naturæ. In dæmonibus enim voluntas peruersa repugnat secundum quã claudunt suas virtutes inspectiuas ab omni consideratione, vt dicit Dion. in 4. cap. de diui. no.

Diony.4.de di.no. ¶Ad quartum dicendum, ꝙ quàmuis isti actus in se boni sint, non tamen bene fiunt, quia coacte & non ex electione bonum quodcunque operantur.

¶Ad quintum dicendum, ꝙ quidam dicunt, quòd eorum culpa & pœna crescere potest vsque ad diem iudicij, sed hoc nõ videtur verum, quia cum non sint in statu viæ, sicut non in bonũ, ita nec in peius mutari possunt. Vnde dicendum, quòd eorum culpa vel superbia dicitur crescere, non quantum ad intensioné malitiæ, sed quantum ad multiplicitatem actus: pœna etiam es-
D.447. sentialis non crescit, sed d accidentalis q est ex multitudine dãnatorum, sicut est etiam de præmio bonorum angelorum.

QVÆSTIO II.

B

Deinde quæritur de cognitione dæmonum. Et circa hoc quæruntur duo.

Primo. Vtrum dæmones vigeant acumine scientiæ.
Secundo. De diuinatione quæ per eos fit.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum dæmones sint acutæ scientiæ.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ dæmones non sunt acuti scientia, sicut in litera dicitur. sicut enim dicit Dion in 4. cap. de diui. no. Malum dæmo-
Dio. 4. c.de di.no. nis est furor irrationalis, amens concupiscentia, &
F phantasia proterua. Hæc autem omnia hebetudinem cognitionis important. ergo videtur quòd scientiæ acumine non polleant.

¶2 Præt. Secũdũ Philosophos natura substãtiarũ intellectiuarũ pficit intellectu & voluntate: sed sicut voluntas perficitur per appetitum boni, ita intellectus p cognitionem veri. cum ergo voluntas eorum non possit in bonũ, videtur quòd nec intellectus in verum.

Quòd boni post confirmationem, liberius habent arbitrium quàm ante.

BOni vero, arbitriũ multo liberius habent post cõfirmationem quàm
G ante. Vt enim August. tradit in Enchi. Non ideo carent libero arbitrio, quia male velle non possunt, multo quippe liberius

¶3 Præt. Reuelatio supernorũ spirituũ fit per illuminationem: sed dæmones cũ sint in perpetuis tenebris, illuminari non possunt. ergo nec aliqua cognoscere possunt reuelatione bonorum angelorum. † Ca. 1.53.

¶4 Præt. Cognitio per experientiam longi temporis est accipientis sciẽtiam a rebus, quia ex multis memorijs fit vnum experimẽtum, vt in principio Metaphisicæ dicitur. memoria vero a sensu oritur. angeli autem cognitio non est ex rebus accepta. ergo per experientiam longi temporis cognitionis acumen non habent. 1. Meta. in prin.

Sed contra Est quod in litera authoritatibus sanctorum probatur, quod etiam eorum nomen ostendit, quia dæmones dicuntur quasi sapientes. Item Dion. dicit 4. c. de diui. no. Data autem angelica dona nequaquam mutata esse dicim9, sed manere integra & splendidissima: sed inter alia attributa na- Dio.4.c.de di.no.
H turalia angelorum vnum fuit perspicacitas intelligentiæ. ergo hoc adhuc in eis manet.

Respondeo, Dicendum, ꝙ cum peccatum non tollat naturam, sed tantum diminuat habilitatem ad bonum secundum ꝙ facit magis a gratia distare, oportet in dęmonibus lumen d intellectuale perspicuum remanere, quia natura eorũ intellectualis est. cognitio autem eorum de rebus est duplex, D. 440. quædam enim sunt quorum cognitio per causas naturales vel signa haberi nondum potest, & talia non nisi reuelatione supernorum spirituum cognoscunt. Quædam vero sunt, quorum cognitio per naturam haberi potest, & hoc dupliciter, vel per causas determinatas ad effectus naturales, & talia cognoscunt per subtilitatem naturæ suæ, inquantum in eis resplendent similitudines totius ordinis vniuersi, vel per aliqua signa ex quibus vt in pluribus potest alicuius cognitio haberi, sicut medici pronosticantur de sanitate vel de morte & talia cognoscunt p ex-
I perientiam temporum, secundum quòd talibus signis pluries tales effectus concurrerunt.

¶Ad primvm ergo dicendum, ꝙ furor & concupiscentia & phantasia non sunt in dæmonibus proprie sed metaphorice, cum pertineant ad sensitiuam partem, quæ non est in angelis, omnis enim defectus animæ qui in nobis accidit, vel est ex phantasia quantũ ad cognitioné, cuius proprium est falsitas ſm Philosophũ in 4. Meta. vel ex passionibus irrascibilis & con- 4. Meta. tex. 24. cupiscibilis quantum ad affectionem, & ideo voluntas dæmonum inordinate detestans & appetens aliquid, dicitur furor & concupiscentia. Et intellectus suus deordinatus, dicitur phantasia. hæc autem deordinatio intellectus est ex praua voluntate & ideo dicitur phantasia proterua, quia proteruus est, qui pertinaciter verum impugnat. Irrationalitas autem & amentia, furori & concupiscentiæ important obliquitatem voluntatis a recto iudicio intellectus vel rationis, & ignorantiam nõ specu-
K lationis, sed electionis, secundum quam omnis malus est ignorans.

¶Ad secundum dicendum, ꝙ volũtas est domina sui actus magis quàm intellectus, qui ipsa in veritate compellitur, & ideo secundum actũm voluntatis homo dicitur malus vel bonus, qa actus voluntatis est actus hominis, quasi in eius potestate existens. non autem secundum actum intellectus, cuius ipse non est dominus.

¶Ad tertium dicendum, ꝙ reuelatio supernorum spirituum facta dęmonibus, non est per modum illuminationis, ita quòd lumen intellectuale dæmonis vigoretur per applicationem claritatis luminis angelici, sed per modum locutionis, ita ꝙ sibi exponuntur cognoscibilia quædam per modum quo prius non exponebatur, sicut infra patebit dist. 11.

¶Ad quartum dicendum, ꝙ quàmuis cognitionem a rebus nõ accipiat dęmon, tamen d acuitur eius scientia per longitudiné D. 448. temporis: per speciem enim rei quam habet innatam cognoscit rem, & ea quæ in re sunt, sed antequam determinetur determinate contingens, & præcipue ad vtrumlibet non est in eo effectus eius. Vnde potest in ipsa cognosci, qui tamen, cognita ipsa, cognoscitur qñ iam ad effectum determinata est.

ARTICVLVS II.

b Vtrum per dæmones possit fieri diuinatio.

est arbitrium quod non potest seruire peccato. Neque culpanda est voluntas, aut volũtas nõ est. aut libera dicenda non est, qua beati esse sic volunt, vt esse miseri nõ solum nolint, sed nec prorsus velle posint. Non possunt itaq; boni angeli velle malum, vel velle esse miseri, neque
B hoc habent ex naturæ, sed ex gratiæ beneficio. Ante gratię nãque confirmationem, potuerunt peccare angeli, & quidam etiam peccauerunt & dęmones facti sunt. Vnde Augu. in lib. cõtra Maximum: creaturarum natura cælestium mori potuit, quia peccare potuit. Nam & angeli peccauerunt, & dæmones facti sunt, quorum diabolus est princeps, & qui non peccauerunt, peccare potuerũt. Et cuicũq; creaturæ rationali præstatur vt peccare nõ posit. nõ est hoc naturæ propriæ, sed Dei gratiæ. Ideoq; solus Deus est, q non gratia cuiusquam, sed natura sua nec potuit, nec põt, nec poterit peccare. Ecce hic insinuatur ꝙ angeli ante confirmationem peccare potuerunt, sed post confirmationem non possunt. Et quod potuerũt fuit eis ex libero arb. quod est eis naturale. Quòd vero modo non possunt peccare, non est eis ex natura. i. ex libero arbit. sed ex gratia. ex qua gratia etiam est, vt ipsum liberum arbitrium iã non posit seruire peccato.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ per dæmones diuinatio fieri non possit. Prænũtiatio enim futurorum diuinitatis est signum. Vnde dicitur Esaiæ 41. Ventura quoque annuntiate, & dicemus ꝙ dij estis. Sed dæmones sunt omnino diuini-
Lib.1.c.13. tom.6. tatis expertes. ergo per eos diuinatio de futuris fieri nõ põt.

¶2 Præt. Bonorum prophetarum est veritatem de futuris prædicere, vt dicitur Hierem. 38. Quòd iste est propheta quem misit dominus, cuius verbum euenit. Si ergo homines virtute dæmonum vera de futuris diuinando prænuntiant, videtur quòd qui per reuelationem dæmonũ prophetant, veri prophetę dicendi sint.

¶3 Præt. Nõ est cognitio rei nisi per speciem eius: sed species euentus futuri nõ potest per dæmonem in anima fieri, nisi dæmon species causaret. ergo videtur ꝙ per ipsum diuinatio fieri non possit.

¶4 Præt. Mentem hominis nullus formare potest, nisi solus
Aug.de Trinitate li. 9. Deus, vt Aug. in litera dicit: sed non potest cognitio alicuius accipi, nisi mens alicuius aliquo lumine formaretur. ergo videtur ꝙ per dæmones præcognitio futurorum accipi nõ possit.

Sed contra. In dæmonibus est potentior virtus intellectiua quàm in hominibus, sed homo potest alteri denuntiare, quod scit futurum. ergo & dæmones. Sciunt autem quædam futura, cum etiam quorundam futurorum cognitio ab hominibus habeatur, vt ab astrologis, & medicis. ergo per dæmones diuinatio fieri potest.

¶2 Præt. Quãdo anima retrahitur a motibus exterioribus circa corpus, vt in somno, quorundam futurorum præcognitioné accipit, non enim omnino negandum est diuinationem fieri in
De som. & vigi. c.1. somnis, vt dicit Philosophus in libro de somno & vigilia. Sed dæmones circa regimen corporis non occupantur. ergo vr̃ ꝙ futurorum cognitionem & habere, & alijs conferre possint.

Respondeo, Dicendum, quòd futurorum quædam sunt determinata in suis causis, quædam vero non habent causas determinatas, sicut quæ sunt ad vtrumlibet. quilibet autem effectus secundum ꝙ in causa sua determinatur, in ea potest cognosci. Si enim determinatur in ea, vt ex qua necessario cõtingat, certitudinarie cognoscetur, sicut sunt ea quæ circa motum cęli accidunt, vt ortus & occasus, & eclipses, & cõiunctiones luminarium, quæ omnia multo melius dæmones sciunt per species causarũ innatas, quàm astrologus per artem. Si autem determinentur in causis, vt ex quibus frequenter contingat, cum potestate tamen deficiendi in minori parte propter impedimẽtum ex parte agentis, vel ex parte recipientis actionum, eorum præcognitio nõ certitudinalis, sed coniecturalis haberi potest, & hoc modo astrologus prædicit quædam futura, quæ consequuntur ex motibus cæli istis inferioribus, quæ tamen impediri possunt propter defectum inferiorum causarum, & hæc præcognitio tanto magis ad certitudinem accedit, quanto ad vnũ effectum plures causæ concurrentes cognoscuntur, & quanto virtus causæ melius scitur. Vnde, dæmones subtilissimi sunt in talium futurorum pręcognitione, sed ea quæ non habẽt causas determinatas, vt quæ sunt ad vtrumlibet, vel in minori parte, non possunt cognosci in causis suis, sed in seipsis tantum, vt præsentia sunt. vnde eorum præcognitio solius Dei est, cui ab æterno præsentia sunt, vt in primo dictum est. dist. 38. Et cui Deus reuelare voluerit, & talium futurorum cognitionem, nec homines nec dæmones habere possunt, nisi reuelatione super-
A norum spirituum. Ea vero quæ ipsi dæmones præcognoscunt, reuelare possunt, non quidem obijciendo se animæ, sicut in speculum, in quo videntur quę in speculo relucent, vt quidam dicunt, quia anima humana ad minus secundum statum viæ, nõ videt ea quæ sunt a materia separata, nisi quatenus ex phantasmatibus in eorũ cognitioné venit. Nec iterum species quæ sunt i intellectu angelico, sunt proportionatæ intellectui humano, cum multo simpliciores sint & vniuersaliores. Vnde, sicut species quæ sunt in intellectu, imaginatio non potest comprehendere, nec sensus species quæ sunt in imaginatione, ita nec intellectus humanus secundum statũ viæ, species quæ sunt in intellectu angelico: sed angelus bonus, vel malus aliter eaq cognoscit reuelare potest, scilicet per applicationem luminis sui ad phantasmata, sicut applica-
C tur lumen intellectus agentis, vt eis quædam intentiones in intellectu eliciantur, & quanto lumen fuerit fortius & perfecti9, tanto plures & certiores cognitiones elicientur. Et ideo ex phantasmatibus illustratis lumine angelico, resultat aliquorũ cognitio in intellectu possibili hominis, ad quam eliciendam illustratio intellectus agentis humani non sufficeret, cum lumẽ eius sit debilius lumine angeli.

¶Ad primvm ergo dicendum, ꝙ d futura secundum ꝙ habent determinationem in causis suis, accedunt ad rationem D. 453. pſentiũ inquãtũ iã quodãmõ sunt determinata in causis suis, & ideo eorum præcognitio, non proprie dicitur diuinatio, vt quando medicus prædicit sanitatem futuram, & astrologus eclipsim vel pluuiam, & aliquod huiusmodi, nisi forte apud eum, quem latet ordo causæ ad causatum: vnde in illis quæ omnib9 nota sunt, nullus dicit diuinationem esse, vt solem oriri cras. Sed diuinatio proprie est eorum quæ causas determinatas non habent. hæc enim præcognoscere, solius Dei est, a cuius actus
D vsurpatione, diuini vocant, qui futuris prænuntiãdis intẽdũt.

¶Ad secundum dicendum, ꝙ falsi prophetę distinguuntur a veris quantum ad tria minus. Primo, quantum ad reuelationis authorem, quia boni prophetæ futura prædicunt diuino lumine, mediantibus bonis angelis inspirati, sed falsi prophetę, vel sequuntur spiritum suum nihil uidentes, sed mendacia confingentes, vel per reuelationem imundi spiritus. Secũdo, quãtum ad intentionem prænuntiationis, quia falsorum prophetarum finis, est aliquod lucrum temporale. Vnde dicitur Ezech. 13. Violant me ad populum meum, propter pugillum ordei & fragmen panis, vel saltem ipsius dæmonis reuelantis intentio peruersa est, qui deceptionem intendit. Sed prophetarum bonorum tota intentio in rectum finem ordinatur. Tertio, quãtum ad certitudinem prænuntiatorum, quia bonorum prophetia, innititur diuinæ pręscientiæ, quæ omnium futurorum euentus
E intuetur, sed pręnuntiatio malorum prophetarum innititur præscientiæ dæmonum, quæ coniecturalis est.

¶Ad tertium dicendum, ꝙ dæmon potest aliquod ignotum manifestare sine causatione nouę speciei, dupliciter, aut ex speciebus in imaginatione seruatis; diuersimode compositis & diuisis, & fortiori lumine illustratis, alias intentiones eliciendo, aut etiam nouas species in imaginatione formando, secundum aliquam transmutationem organi corporalis.

¶Ad quartum dicendum, ꝙ solus Deus format mentem hominis iustificando, non tamen solus immediate intellectuali lumine illustrat, nisi intelligatur a lumine connaturali, quod a solo Deo est.

¶Ad quintum dicendum, ꝙ astrologi non possunt prænuntiare euentus, nisi quia reducuntur ad motum cæli sicut ad causam, vel per se, sicut transmutationes quæ accidunt in corporalibus, vt tempestates & sterilitates, & pestilentias, & huiusmod i, quæ tamen impediri possunt fortioribus motibus superuenientibus, vt dicit Philosophus in lib. de som. & vigi. vel p accidens sicui-

Universidad de Deusto Biblioteca

sicut ad transmutationem corporis disponitur animus ad aliquos actus magis quàm ad alios, sicut ex naturali complexione quidam sunt proni ad luxuriam, vel ad iram, & huiusmodi, nō tamen talis dispositio corporis animæ necessitatem inducit. Vnde in his quæ ex libero arbitrio dependent, maxime eorum iudicia falluntur.

¶ Similiter etiā medici, ex signis exterius apparentib⁹ causas interiores cognoscũt, ex qbus sequit sanitas, vel mors, vel semper, vel in maiori parte, & hęc omnia dæmones præcognoscere possunt. nō autem omnia futura sunt talia.

¶ Ad sextum dicendum, ꝙ diuinationes etiā quæ in somnis sunt, reducuntur in aliqua signa, vel causas naturales. hoc autem contingit dupliciter. Vnomodo in his, quorum causa est in ipso somniā te, & hoc contingit dupliciter. vel ita ꝙ ipsum somnium est causa euentus futuri, sicut quando quis propter hoc quod in somno videt, mouetur ad aliquid faciendum. vel est signum futuri, cuius causa in ipso est, sicut quādo quis somniat se comedere dulcia, significatur, quòd flegma dulce in eo dominetur, ex quo medicus potest aliquem euentum futurū conijcere, vel morbi, vel salutis. Si autem neutro modo se habeat, tunc non est nisi per accidens, sicut contingit per accidens me cogitante de aduētu alicuius, illum venire. Alio modo in his quæ causam habent extra somniantem, & in his, euentus frequēter rei somniatę se habet ad somnum, vt per accidens, quandoque tamen somnum est signum euentus futuri: hoc autem contingit dupliciter. Vno modo ex parte illa qua cognitionem a corpore accipit, inquantum imprimitur in ipsum virtus corporis cælestis. Ex motibus enim corporum cælestium relinquuntur quædam impressiones & motus, quæ sunt signa motuum cælestium in corporibus inferioribus, & secundum ꝙ isti motus perueniunt ad imaginationem figurantur imagines illorum effectuum, ad quos disponunt motus cęlestes, secundum similitudinem magis vel minus expressam, secundum ꝙ virtus imprimens est fortior vel debilior, & secundum quòd virtus recipiens est magis disposita vel minus & magis quieta ab alijs occupationibus, & propter hoc huiusmodi sentiuntur in dormiendo, quia anima vacat ab exterioribus motibus, & præcipue in nocte, & circa horam digestionis completæ, & per hunc modum quædam animalia pręcognoscunt quædam futura, secundum quòd est necessarium ad eorum sustentationem, sicut pisces tempestatem futuram motibus suis prænuntiant, dum de loco ad locum mouentur, & similiter ēt in formicis & multis alijs animalibus, ut ad sensum patet, quorum imaginationes sunt magis quietæ q̃ humanæ, ꝑꝑ multiplices motus rationis. Alio modo secundum quòd anima cognitionem accipit ex influentia luminis substantiæ separatæ, vel Dei, vel angeli, cui vehementius coniungitur, quanto magis ab occupatione corporis cessat. & propter hoc reuelationes in somniis fiunt, & in illis pręcipue, quorum anima corporis affectionibus non subditur, & quanto eorum imaginatio

† Lib. 1. de summo bono cap. 12.

Quòd post confirmationem angeli nō possunt ex natura peccare sicut ante, non quòd debilitatum sit eorum arbitrium, sed confirmatum.

Non ergo post confirmationem angeli de natura sicut ante peccare potuerunt, non quòd liberū arbitrium eorum debilitatum sit per gratiam, sed ita potius confirmatum, vt iam per illud non posit bonus angelus peccare, quod vtique non est ex ipso libero arbitrio, sed ex gratia Dei. Quòd ergo Hiero. ait. Cetera cum sint liberi arbitrij possunt flecti in vtranque partem, accipi oportet secundum statum in quo creata sunt. Talis enim & homo & angelus creatus est, quòd ad vtrūque flecti poterat, sed postea boni angeli per gratiā ita cōfirmati sunt, vt peccare non posint, & mali ita vitio obdurati. vt bene viuere nequeant. Similiter etiam illud. Isido. intelligendum est angeli mutabiles sunt natura, imutabiles sunt gratia, quia ex natura in primordio suæ conditionis mutari potuerunt, siue ad bonum, siue ad malum, sed post gratiam ita bono addicti sunt, vt inde mutari nequeant. Ad hoc enim repugnat gratia non natura.

F magis obedit intellectui, tanto figurantur in ea expressiores similitudines, & propter hoc virtutes morales multum faciūt ad scientiam, & præcipue virtus castitatis, vt dicit Commen. in 7. physic. castitas enim præcipue inter virtu tes morales corpus animæ obediens reddit. Cōment. 7. Physi. com. 20. & vltimo.

Quòd mali angeli viuacem sensum non perdiderunt, & quibus modis sciant.

G Et licet mali angeli ita per malitiam sint obstinati, viuaci tamen sensu nō penitus sunt priuati. Nam vt tradit. Isido. triplici acumine scientiæ vigent dæmones, scilicet subtilitate naturę, experientia temporum, reuelatione supernorum spirituum. De hoc etiam Aug. ait. Spirit⁹ mali, quędam vera de temporalibus rebus noscere permittuntur, partim subtilitate sensus, partim experientia temporum callidiores, propter tā magnā longitudinem vitæ, partim sanctis angelis, quod ipsi ab omnipotēti Deo discūt, iussu eius H sibi reuelantibus. Aliquando autem idem nephādi spiritus, & quę ipsi acturi sunt, velut diuinando prædicunt.

Quòd magice artes virtute & scientia diaboli valent, quæ urtus & scientia est ei data a Deo, uel ad fallendum malos, uel ad mouendū vel exercendum bonos.

I Quorum scientia atque virtute, etiam magicę artes exercentur, quibusdam tamen tam scientia q̃

QVAEST III.

Deinde quærit de virtute dæmonum in operando.

Et circa hoc q̃runtur duo. † Lib. 1. de summo bono. cap. 12.

Primo. Vtrū possint aliquos veros effect⁹ operari in materia corporali.

Secundo. Vtrum eorum auxilio & cōsilio vti liceat. † Lib. 2. sup Gen. c. 17. in fine.

ARTIC. I.

a Vtrum dæmones possint inducere ī materia corporali uerum effectum corporalem.

Ad primum sic proceditur. Videtur, ꝙ dæmones verum effectum corporalé inducere nequeant, quia dicitur 2. Thes. 2. ꝙ antichristus veniet in signis mendacibus: sed tūc maximam potestaté dęmones habebunt. ergo videtur ꝙ nullo modo possint aliquem effectum verū inducere.

¶ 2 Præt. Id quod datum est in manifestationem & confirmationem fidei, non debet concedi fidei aduersarijs: sed operatio signorum data est ad confirmationem fidei, vt habetur Marci vltimo. Illi autem profecti &c. Ergo videtur ꝙ non subsit potestati dæmonum miracula facere.

¶ 3 Præt. Omnis alteratio reducitur in motum localé, vt in 7. Physi. probatur, quorū primus est motus cęli: sed dęmones motum cęli variare non possunt, quia hoc solius Dei est, vt Dio. dicit in epistola ad Policarpum. ergo videtur ꝙ nullam transmutationem in corporibus inferioribus facere possint de forma in formam. 7. Phy. t. 10. Et 8. Phy. text. 55. & 56.

¶ 4 Præt. Id quod subiacet virtuti corporali non habet virtu- K tutem imprimendi in corpora: sed dęmones subduntur virtutibus stellarum. vnde etiā malefici constellationes determinatas obseruant ad inuocandum dæmones. ergo videtur ꝙ nō habeant virtutem imprimendi in corpora.

¶ 2 Præt. Dæmones non operantur nisi per modum artis: sed ars non potest dare formam substantialem. vnde dicitur in ca. de numeris. Sciant authores alchimiæ, species transformari nō posse. ergo nec dæmones formas substātiales inducere possunt.

SED CONTRA. Est quod dicitur Exodi 7. ꝙ Magi Pharaonis virtute dæmonum operantes, virgas in serpentes verterunt.

¶ Pręt. Fortius agit in id, quod minus est forte: sed virtus dęmonis est fortior virtute corporali. ergo possunt corpora transmutare propria virtute.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ circa hoc potest eē duplex error: vnus fuit gentilium qui credebant dæmones, quorum virtute Magi operabantur, deos esse, & ita per modū creationis posse

posse nouos effectus producere, & iste est secundus modus A quem ponit in litera Magister. Alius est Auicen. qui ponit quòd materia corporalis multo fortius obedit conceptioni substātiæ separatę, quàm qualitatibus contrarijs agentibus in natura, quia agentia naturalia sunt tantum disponentia ad formam quæ est ex influentia substantiæ separatæ. Vnde ad conceptionem substātię separatæ, etiā præter ordinem motus cęli, sequitur aliquis effectus in inferioribus, & ponit exemplum de anima humana, ad cuius cōceptionem totum corpus mouetur, vel in libidine ad imaginationem mulieris amatę, vel ad cauēdum ex imaginatione & timore casus, & hic est primus modus qui tangitur in litera, quòd materia corporalis deseruiat dæmonib⁹ ad nutum. Huic autem positioni cōtradicitur & a philosophis & a theologis. A philosophis quidem, quia dicunt ꝙ motus cęli est instrumentum intelligentiæ mouentis. Vnde non nisi eo mediante, potest prouenire effectus in inferioribus ab intelligētia. A theologis etiam contradicitur, quia formæ corpales non sunt ex influētia dæmonum, sed ex influentia Dei qui eas in potentia materiæ posuit, & educere in actum potest sine adminiculo alicuius inferioris agentis, secūdum quod in actiuum educuntur secundum cursum naturæ ex determinatis agentibus naturalibus. Vnde huius positionis est falsum fundamentum. Et ideo dicendum, ꝙ dæmones virtute ꝓpria nullam formā in materiam influere possunt, nec accidentalem, nec substantialem, nec reducere eam in actū, nisi adminiculo proprij agentis naturalis, sicut etiam artifex, non ꝓpria virtute, sed virtute ignis appositi calefacit, ita & dæmones ad determinata passiua, possunt coniungere actiua, vt sequatur effectus ex causis quidem naturalibus: sed præter consuetum cursum naturæ, propter multitudinem & vehementiam virtutis actiuæ rerum aggregatarum, & propter habilitatem passiuorum, & ideo effectus qui non sunt in potestate alicuius virtutis actiuæ naturalis, producere nō pñt, vt suscitare mortuum, vel aliquid hmōi

† Cap. 7.

† Exod. 7. & 8. cap.

† Lib. eodē cap. 8.

potestas a Deo data est, vel ad fallendum fallaces, vel ad monendum fideles, vel ad exercendam probandamque iustorum patientiam. Vnde August. in lib. 3. de Trinit. Video inquit infirmæ cogitatiōi quid posit occurrere. Cur scilicet ista miracula, etiam magicis artibus fiant. Nam & magi Pharaonis serpentes fecerunt, & alia. Sed illud est amplius admirādum, quo modo magorum potētia, quæ serpentes facere potuit, vbi ad muscas minitusimas sciniphes ventum est, omnino defecit, qua tertia plaga egyptus cedebatur. Ibi certe defecerunt magi dicentes. Digitus Dei est hic. vbi intelligitur, nec ipsos quidem angelos transgressores, & aereas potestates in vnam istam caliginem tanquam in sui generis carcerem, ab illius sublimis ethereæ puritatis habitatione detrusos, per quos magicę artes possunt quicquid possunt, aliquid valere nisi de supra data potestate. Dat autem vel ad fallendum fallaces, sicut in egyptios, & ipsos etiam magos data est, vt in eorū spirituū operatione iudicarent admirādi, a q bus fiebāt a Dei veritate dānādi: vel ad monendum fideles, ne tale aliquid facere pro magno desiderent, propter quod etiam nobis in scriptura sunt prodita, vel ad exercendam ꝓbandamque & manifestandam iustorum patientiam.

Quòd transgressoribus angelis non seruit ad nutum materia rerum uisibilium.

Nec putandum est istis transgressoribus angelis ad nutum seruire hanc visibilium rerum materiam: sed Deo potius a quo hæc potestas datur quantum incommutabilis iudicat.

secundum veritatem, sed in præstigijs tantum, vt infra dicetur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ tēpore Antichristi, aliqua vera miracula fient virtute dæmonum, permissione diuina, in illis tamen ad quæ virtus dæmonis se extendit, tamen dicuntur omnia mendacia ex parte finis, quia ad decipiendum sunt.

Quòd non sunt creatores, licet per eos magi ranas & alia fecerunt: sed solus Deus.

Nec sane creatores illi mali angeli dicendi sunt, quia per illos, B magi ranas & serpentes fecerunt. non enim ipsi eas creauerunt. Omnium quippe rerum quæ corporaliter visibiliterq; nascuntur, occulta quædam semina in corporeis huius mūdi elementis latent, quæ Deus originaliter eis indidit. Ipse enim creator est omnium rerum, qui creator est inuisibiliū seminum, quia quęcunq; nascēdo ad oculos nostros exeunt, ex occultis seminibus accipiūt C progrediendi hic primordia, & incrementa debite magnitudinis, distinctionesque formarum ab originalibus, vt ita dicam, regulis sumunt.

Sicut parentes non dicuntur creatores filiorum, nec agricolæ frugum, ita nec boni angeli, nec mali, & si per eorum ministerium fiant creaturæ.

D Sicut ergo nec parētes dicimus creatores hominum, nec agricolas creatores frugū, q̃uis eorū extrinsecus adhibitis motib⁹, ad ista creāda Dei virtus interius opeř, ita nō solū malos, sed nec bonos angelos fas est putare creatores: sed ꝓ vtilitate sui sensus & corporis semina istarum rerū nobis occultiora nouerūt, E & ea ꝑ cōgruas tēperatiōes elementorū latenter spargūt, atq; ita & gignendarum rerū & accelerandorum incremētorum ꝑbent occasiones. sed nec boni hæc nisi quantum Deus iubet, nec mali hęc iniuste faciūt, nisi quantum ipse iuste ꝑmittit. Nā iniqui malitia voluntatem suā

¶ Ad secundum dicendum, quòd signa facta per bonos, possunt distingui ab illis quæ ꝑ malos fiūt tripliciter ad minus. Primo, ex efficacia virtutis operantis, quia signa facta per bonos, virtute diuina fiunt in illis etiā ad quæ virtus actiua naturæ se nullo modo extendit, sicut suscitare mortuos, & huiusmodi, quæ dæmones secundum veritatem facere non possunt: sed in præstigijs tantum, quæ diu durare non possunt. Secūdo ex vtilitate signorū, quia signa per bonos facta, sunt de rebus vtilibus, vt in curatione infirmitatum & huiusmodi. Signa autem per malos facta, sunt in rebus nociuis vel vanis, sicut quòd volāt in aere, vel reddunt membra hominum stupida & huiusmodi, & hanc differentiam assignat beatus Pet. i itinerario Clementis. Tertia differentia est quantum ad finem, quia signa bonorum ordinantur ad ædificationē fidei & bonorū morum: sed signa malorum sunt in manifestum nocumentum fidei & honestatis. Et quantum ad modum differunt, quia boni operantur miracula per inuocatiōnem diuini nominis pie & reuerēter: sed mali quibusdam delıramētis, sicut ꝙ incidunt se cultris, & huiusmodi turpia faciunt, & ita signa ꝑ bonos facta, manifeste pñt discerni ab his quæ virtute dæmonum fiunt.

† Lib. & capit. eisdem.

¶ Ad tertiū dicēdū, ꝙ talé alterationem ꝑcedit alqs mot⁹ localis īquatū virtutes actiuas colligūt, & determinatis passiuis apponūt: sed talis motus localis nō reducitur ī motū cęlestem, qa nō est ẜm aliquā virtutē mouētē naturalé: sed īnquatū obedit virtuti dæmonis ad motū localé, qđ est virtute naturę suę, q̃ supra corpora pōt, nō qđē vt aliquā formā influat: sed vt localiter moueat, quia mot⁹ localis nō est ẜm acquisitioné alicuius quod in re sit q̃ mouetur, quia locus est extrinsecus locato.

¶ Ad quartū dicendū, ꝙ corpora cælestia nō habēt aliquā im-

Universidad de Deusto Biblioteca

preſsionem in dæmones, vt eis ſubdantur. Sed ideo aduocati ſub certa conſtellatione veniunt, quia ſciunt virtutem illius conſtellationis iuuare ad effectum qui requiritur, vel propter hoc, vt homines inducantur ad venerandum aliquod numen in ſtellis, ex quo idolatriæ ritus procedit.

D.240. ¶ Ad quintum dicendum, quòd ars virtute ſua non poteſt formam ſubſtantialem [d] cōferre, quod tamen poteſt virtute naturalis agentis, ſicut patet in hoc, ꝙ per artem inducitur forma ignis i lignis: ſed quædam formæ ſubſtantiales ſunt q̄s nullo modo ars inducere poteſt, quia ꝓpria actiua & paſſiua inuenire non poteſt, ſed in his poteſt aliquid ſimile facere, ſicut alchimiſtę faciūt alquid ſimile auro, quantum ad accidentia exteriora: ſed tamen nō faciunt verum aurū, † Li.3.c.8. quia forma ſubſtantialis auri non eſt ꝑ calorem ignis, quo vtuntur alchimiſtæ: ſed per calorem ſolis in loco determinato, vbi viget virtus mineralis, & ideo tale aurum non habet † Ca.3.eiuſdem. operationem conſequentem ſpeciem, & ſimiliter i alijs, quę corū operatiōe fiūt.

ARTIC. II.

b *Vtrum uti auxilio dæmonis ad effectus corporales ſit malū.*

† In princi. eiuſdē cap. AD SECVNDVM, ſic proceditur. Videtur, ꝙ vti auxilio dæmonum in talibus operationibus non ſit malum. Ipſe enim Paulus Corinthium fornicarium tradidit ſathanę in interitum carnis, vt dicitur 1. Cor. 5. ſed in hoc non dicitur peccaſſe. ergo vti licet obſequio dęmonū.

¶ 2 Præt. Licet auxilium accipere ēt a peccatoribus, vt eleemoſynam, vel aliquid huiuſmodi: ſed in dæmonibus non eſt inuenire niſi naturam quæ bona eſt, & peccatum. ergo videtur quòd auxilio eorum vti liceat.

¶ 3 Præt. Deus contulit virtutes verbis & rebus: ſed virtute quorundam verborum & rerum dæmones aduocantur, & quaſi compelluntur. ergo videtur quòd eorum auxilio vti liceat.

¶ 4 Præt. Id quod vergit in aliquā vtilitatem & nulli derogat, non videtur eſſe peccatum: ſed per inuocationes dæmonum F frequenter multa vtilia ſunt, ſicut patet in inuentione rerum amiſſarum. ergo videtur ꝙ in talibus vti licet eorum auxilio.

SED CONTRA. Deuter. 17. Præcepit dominus omnes incantatores & maleficos interfici. mors autem corporalis non infligitur ſine graui peccato. ergo videt quòd grauiter peccāt, qui talibus intendūt.

¶ Præt. Augu. dicit ſuper Gen. lib. 2. omnes diuinationes eſſe fugiendas & cauēdas. ergo &c.

RESPONDEO, Dicendum, quòd ea quæ ſunt ſupra facultatem humanam & naturæ, a ſolo Deo requirenda ſunt, & ideo ſicut grauiter peccat qui illud qđ eſt Dei creaturæ impendit per idolatrię cultum, ita etiam grauiter peccant qui ea quæ a Deo expetenda ſunt, auxilio dæmonum implorant, & huiuſmodi eſt vaticinatio de futuro, vnde dicitur Eſa. 8. Nunqd nō populus a Deo ſuo &c. Et ſimiliter etiam in alijs operibus magicis, in quibus complementum operis ex virtute dęmonū expectatur. † Cap. 9. in medio. In his em omnibus eſt apoſtaſia a fide per pactum initum cum dæmone, vel verbotenus ſi inuocatio interſit, vel facto aliquo, etiā ſi ſacrificia deſint. Non enim poteſt homo duobus dominis ſeruire, vt dicitur Matt. 7. † Exod. 8.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Paulus & quidā alij ſancti leguntr aliqua ꝑ dæmones feciſſe, non pacto cum eis inito: ſed ſicut virtutem diuinam in eis exercentes, ſicut etiā poteſtatum cæleſtiū officium dicitur dæmones arcere.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd peccatores quandiu in hac vita viuunt, poſſunt fieri membra Chriſti, quantumcunque videantur in malitia [d] obſtinati, & ideo ex charitate diligendi ſunt, & ab eis beneficia recipi poſſunt & impendi, dūmodo contra charitatem non ſint, ſed poſtquam a corpore in damnationem decedunt, idem eſt iudicium de eis & de dæmonibus. D. 937.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ non eſt credendum aliquibus virtutibus corporalibus dæmones ſubiacere, & ideo non cogūtur inuocationibus & factis quibuſdam maleficis, niſi inquantum ꝑ hoc cum eis fœdus initur, ſecundum quod dicitur Eſa. 18. Percuſſimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum.

habēt iniuſtam, poteſtatem autem non niſi iuſte accipiūt, ſiue ad ſuam pœnam, ſiue ad aliorum, vel pœnam malorum, vel laudem bonorum.

Sicut iuſtificationem mentis, ita creationem rerum ſolus Deus operatur, licet creatura exterius ſeruiat. G

SIcut ergo mentem noſtram iuſtificādo formare non poteſt niſi Deus. prædicare autem extrinſecus euangelium etiam homines poſſunt, non ſolum boni ꝑ veritatem, ſed etiam mali per occaſionem, ita creationem rerum viſibilium Deus interius operatur. Exteriores autem operationes atque cōtemperationes H ſiue occaſiones ab angelis tam bonis, quàm malis, vel etiam hominibus adhibentur. Sed hæc ab hominibus tanto difficilius adhibētur, quanto eis deſunt ſenſuum ſubtilitates, & corporum mobilitates membris terrenis & pigris. Vnde qualibuſcunque angelis vicinas cauſas ab elementis contrahere, quanto facilius eſt, tanto mirabiliores in huiuſmodi operibus eorum exiſtunt celeritates, ſed non eſt creator niſi qui principaliter iſta format, nec quiſquam hoc poteſt niſi vnus creator Deus. Aliud eſt enim ex intimo ac ſummo cauſarum cardine condere ac miniſtrare creaturam, quod facit ſolus creator Deus, aliud autem pro diſtributis ab illo viribus & facultatibus aliquā operationem forinſecus admouere, vt tunc, vel tunc, ſic vel ſic exeat quod creatur. K Iſta quippe originaliter ac primordialiter in quadam textura elementorum cuncta iam creata ſunt. Sed acceptis opportunitatibus poſtea prodeūt.

Quòd angeli mali multa poſſunt per naturæ vigorem quæ non poſſunt propter Dei vel bonorum angelorum prohibitionem, id eſt quia non permittuntur.

ILlud quoque ſciēdum eſt, quòd angeli mali quædam poſſunt per naturæ ſubtilitatem, quæ tamē nō poſſunt propter Dei vel bonorum angelorum prohibitionem, id eſt quia non permittuntur illa facere a Deo vel ab angelis bonis. Poſſent vtique cinifes feciſſe qui ranas ſerpentesque fecerunt. Quædam vero non poſſunt facere, etiam ſi permittantur ab angelis ſuperioribus, quia non permittit Deus. Vnde Augu. in lib. 3. de trini. Ex ineffabili potentatu Dei fit, vt quod poſſent mali angeli, ſi permitterentur, ideo non poſſunt, quia non permittuntur, neque enim occurrit alia ratio, cur non potuerunt facere cinifes qui ranas ſerpentesque fecerunt, niſi quia maior aderat dominatio prohibētis Dei per ſpiritum ſanctum. Quod etiam magi cōfeſsi ſunt dicentes, Digitus Dei eſt hic. I Quid autē poſsint per naturā, nec tñ poſsint pp prohibitionem, & quid per ipſius naturæ ſuæ conditionem facere nō ſinantur, homini explorare difficile eſt, immo impoſsibile. Nouimus hominem poſſe ambulare, & neque hoc poſſe ſi non permittatur, volare autem nō poſſe, etiam ſi permittatur. Sic & illi angeli quædam poſſunt facere ſi permittantur ab angelis potentioribus ex imperio Dei, quædam vero non poſſunt etiam ſi ab eis permittantur, quia ille non permittit, a quo illis eſt talis naturæ modus, qui etiam per angelos ſuos illa plerumque non permittit, quæ conceſsit, vt poſsint.

¶ Ad

¶Ad quartū dicēdū, ꝙ nulla vtilitas eē pōt ꝑ qua aliqd faciendum ſit, quod in Dei vergat iniuriā, quod contingit, qñ illud qđ ipſius eſt, nō ab ipſo q̄rit, ſed cū eius aduerſario fœdus initur. A

EXPOSITIO TEX.

BONI vero argumentum &c. Sed cōtra li. arb. eſt ꝙ cogi nō pōt, ſed negationes nō recipiunt magis & minus. ergo nec lib. arb.

¶Ad quod dicendū, ꝙ quāmuis negatio ſm illud quod ē magis vel minus nō recipiat, tñ dr̄ intēdi & remitti, quia habet cauſam in ſubiecto, ſicut qui caret ſubſtantia oculi, magis dicitur cecus, quàm ille, cuius viſus dicitur ab humore impeditus, ad pupillā cōfluente, & ideo dici poteſt libertas arbitrij maior & minor, ſecundum modum naturæ in qua eſt.

DISTINCTIO VIII.

A

Vtrum angeli omnes corporei ſint, quod quibuſdam viſum eſt, quibus Augu. conſentire videtur dicens: omnes angelos ante caſum habuiſſe corpora tenuia & ſpiritualia, ſed in caſu mutata in deterius malorum corpora ut in eis poſſent pati.

SOlet etiā in quæſtione verſari apud doctos, vtrum angeli omnes boni, ſcilicet & mali, corporei ſint. i. corpora habeant ſibi vnita. Quod aliqui putant innitētes verbis Aug. qui dicere videtur quòd angeli omnes ante cōfirmationem, vel lapſum, corpora aerea habuerint de puriore ac ſuperiore aeris parte formata ad faciendum habilia, nō ad patiendum, & angelis bonis, qui perſtiterunt talia conſeruata ſunt corpora, vt in eis poſsint facere & non pati, quæ B tantę ſunt tenuitatis, vt a mortalibus videri non valeant, niſi ſuperueſtita aliqua groſsiori forma, qua aſſumpta videntur, depoſitaque videri deſinunt. Angelis vero malis mutata ſunt in caſu corpora in deteriorem qualitatem ſpiſsioris aeris. Sicut enim a loco digniori in inferiorem locum, id eſt in caliginoſum aerem deiecti ſunt, ita illa corpora tenuia

OCCVLTA quædam ſcientia &c.) Per hæc ſemina intelliguntur virtutes actiuæ, exiſtentes in rebus ex virtute cæleſti, & ex qualitatibus actiuis & paſſiuis, quia ſemen in 2. Phyſico. computatur inter cauſas actiuas.

DISTINCTIO VIII.

DIVISIO TEXTVS.

HIC DETERMINAT magiſter de angelis bonis & malis, quantum ad corporum aſſumptionem, & diuiditur in partes duas. In prima determinat de eis quantum ad aſſumptionem corporum. Secundo, quantum ad impreſſionem in nos. ibi { Illud etiam conſideratione &c.} Prima diuiditur in partes duas. In prima determinat de apparitione angelorum in corporalibus formis, vtrum ſit per corpus aſſumptum, vel naturaliter vnitum. In ſecunda, determinat de apparitione diuina. ibi {Nec dubitandum eſt &c.} Vbi duo facit. Primo, dicit Deum apparuiſſe in corporalibus formis. Secundo, oſtendit Deum nunquam in ſua eſſentia viſibiliter apparuiſſe. ibi {Ceterū hoc velit vnꝰ &c.}

¶Circa primum duo facit. Primo, oſtendit Deum in viſibilibus formis apparuiſſe. Secundo, inquirit dictę apparitionis modum. ibi {Sed vbi Deus hominibus &c.}

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic ſex quæruntur.

Primo. Vtrum angeli habeant corpora naturaliter vnita.
Secundo. Si non habeant, vtrum aſſumant.
Tertio. Si ſic, qualiter ſibi corpora aſſumant.
Quarto. Quas operationes per ſe exerceant.
Quinto. Qualiter in nos imprimere poſſunt.
Sexto. Quomodo Deus in formis corporalibus appareat.

ARTICVLVS PRIMVS.

a *Vtrum angeli habeant corpora unita.*

Aug. de ci. Dei. lib. 8. cap. 16. AD PRIMVM ſic ꝓceditur. Videtur ꝙ angeli corpora vnita habeant. Aug. n. in li. de ci. Dei inducit verba Apullei definientis dæmones ſic. Dæmones ſunt genere animalia, animo paſſiua, mente rationalia, corpore aerea, tempore æterna, nec hanc definitionem improbat. ergo videtur quòd habeant corpora aerea naturaliter vnita.

¶ 2 Præt. Greg. dicit in Homilia Epiphaniæ, ꝙ iudeis annunciauit Chriſti incarnationem rationale animal, id eſt angelus: ſed animal eſt compoſitum ex anima ex corpore. ergo videtur quòd angeli habeant corpora naturaliter vnita. Gre. in Homi. Epiphaniæ in prin.

¶ 3 Præt. Illud quod in ſe eſt incorporeū, reſpectu nullius poteſt corporeum dici, quia hæc prædicatio eſt abſoluta, quod .n. abſolute album eſt, reſpectu nullius eſt nigrū: ſed ſm Dam. & Greg angeli in cōparatione Dei corporei ſunt. ergo in ſe incorporei nō ſunt. Dam. lib. 2. c. 3. cir. princip. Et Gre. 2. mor. ca. 3. in medio.

¶ 4 Præt. Nobilius eſt quod in ſe habet vitam & alteri confert, q̄ quod alterum nō viuificat, quāmuis in ſeipſo viuat, ſed vita angeli eſt nobilior quam animæ. ergo videtur ꝙ multo fortiꝰ habeat corpus vnitum quod viuificet, quàm anima.

SED CONTRA. eſt quod Dion. dicit 4. cap. de diui. nomi. quòd angeli ſicut incorporales, ita & immateriales intelliguntur.

¶ Præt. Omnis ſubſtantia viuificās corpus naturaliter ſibi vnitum habet potentias aliquas, quæ ſunt actus alicuius partis corporis. ſi ergo angelus vniatur naturaliter corpori tanquam viuificās illud, oportet quòd habeat potentias affixas organis, ſicut ſunt potentiæ animæ ſenſitiuę & nutritiuę, quæ ſi in angelo ponantur, non differret angelus ab homine. C

RESPONDEO, Dicendum, quòd angeli neque boni, neque mali habēt corpora naturaliter vnita: hoc .n. eſſe nō pōt, niſi eſſent formæ illorum corporum, vel ſaltem motores ꝓportionati illis corporibus, & cū ſint perfectioris naturæ ipſis animabus, oporteret, quòd corpora nobiliora haberent, inter omnia autem corpora generabilia & corruptibilia eſt nobiliſſimū corpus humanū, quaſi maxime accedens ad ſimilitudinem cæleſtis corporis pp æqualitatem complexionis. vnde oporteret illa corpora eſſe corpora cęleſtia, & ſic rediret error philoſophorum ponētiū angelos eē formas orbiū, & multiplicari ſm eorū D numerū, qđ tñ lōge probabilius eēt, q̄ eos habere corpora aerea naturaliter vnita, quod videtur Augu. dicere, quis dicatur hoc non niſi ex hypotheſi eum dixiſſe, vt vtens poſitionibus Platonicorum, contra quos diſputabat.

¶AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ Apuleiꝰ falſum dixit, nec Aug. cōtra hoc diſputabat, qa pauca de angelis aſſerere voluit.

¶Ad ſecundum dicendum, ꝙ ſm Dio. in 2. c. cęle. hier. proprietates animales & humanæ dicuntur de angelis per modum eminentiorem, quia quod habet natura inferior, habet & ſuperior, nec eodē mō, ſed eminētiꝰ, vñ dr̄ angelꝰ aīal, nō q̄a cōpoſitus ex aīa & corpore, ſed ex eo ꝙ habet virtutem cognoſcēdi ſenſibilia, nō tamē ꝑ modū ſenſibilem, ſed intellectualem.

¶Ad tertium dicendum, ꝙ angeli dicuntur corporei in comparatione ad Deum, quia cōueniunt cum corporibus in quadam proprietate, quę eſt loco diffiniri, in quo corpora a Deo diſtāt, E non ꝙ aliquo mō naturam corporalem habeant.

¶Ad quartū dicēdū, ꝙ quāto aliqd habet eſſe, vel vitā magis abſolute, tāto nobiliꝰ eſt, & iō cū omnis forma hēat eſſe in cōiūctione ad materiā, nobilior eſt vita illius quod corpori nō vnit, q̄ id quod corporis forma eſt, ſed quod influit vitā ꝑ modum efficientis tm̄, & non ſicut forma cōiuncta hoc nobilius eſt, ſed hoc neque animæ neque angelo conuenit, ſed Deo tantum.

ARTICVLVS II.

b *Vtrum angeli aſſumant corpora.*

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur ꝙ angeli corpora non aſſumāt. Omnis enim aſſumptio terminatur ad aliquam vnionem: ſed angeli non poſſunt eſſe vniti corporibus. ergo nec corpora aſſumere.

¶ 2 Præt. Sicut ſe habet ſpūs vnitus ad ſeparationē, ita ſpiritus ſeparatus ad vnionē: ſed ſpiritus vnitus, ſcilicet anima, nō poteſt ſeparari ſecundum ſuam voluntatem. ergo nec ſpiritus ſeparatus coniungitur corpori per aſſumptionem.

¶ 3 Præt. Si assumant corpora, hoc non est nisi propter eorum operationes, quia ad esse suum corporibus non egent, nec quantum ad principium nec quantum ad finem, sicut animæ rationales egent corporibus quantum ad principium, quia creantur in corpore, sed non quantum ad finem, quia remanẽt post corpus: sed omnis virt⁹ quanto magis est a corpore separata, tãto est fortior in operationibus suis, vt patet in aia rõnali. ergo vr ꝙ nullo mõ corpora assumant.

¶ 4 Præt. Cum angeli non possint eẽ formæ corporum, vt dictum est, non pnt corporibus coniũgi, nisi sicut motor mobili: sed hoc modo coniũgũtur omni ei circa quod operant. ergo si hoc esset corpus assumere, qncũque essent circa nos, corpus assumerent, quod non dicitur.

¶ 5 Præt. Quodcũque corpus assumit angelus in illo est: sed omne corpus cũ sit diuisibile plures partes habet, & quod primo & p se est in aliquo, est in qualibet parte ei⁹, vt ꝓbat in 6. Phys. qa si esset in vna parte tm, nõ di in toto esse nisi rõne partis. cũ ergo angel⁹ nõ possit esse in pluribus locis simul, vt in primo dictum est, vr ꝙ corpus non assumat.

SED CONTRA. Illud quod per se incorporeum est, videri non pot: sed angeli frequenter hominibus visibiliter apparuerunt, vt in sacra scriptura legitur. cum ergo sint incorporei, vt dictum est, videtur quòd corpus assumant.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ hic est quorundam error, dicentium angelos nunquam corpus assumere, & omnia quæcũque de apparitionibus angelorum scriptura loquitur, in præsti gijs facta esse dicunt, vel secundum vinonem imaginariam: sed quia sancti communiter dnt angelos et corporali visione hoib⁹ apparuisse, cui scripturæ tex. concordare vr. ió absq; dubio dicẽdum est, angelos qnq; corpora assumere, in quibus ab hoibus videntur. Quod qualiter sit, videndum est. Cum n. natura spũalis, superior sit natura corporali, oportet ꝙ natura corporalis sibi obediat, non aũt quãtum ad formarum susceptionem, quia prima inchoatio formarum in materia fm qd p ea dicũtur eẽ habilitates quædam ad formam, est ab opere creatoris, sed eductio earum in actum, est per virtutem agentium naturalium de terminatorum, sed quantum ad motum localem per quem nulla forma ponitur in re mota, obedit corpus virtuti spirituali, & fm hoc ꝙ virtus spiritualis mouet aliquod corpus, coniungit sibi sicut motor mobili. Sed vlterius, quando angelus hoc corpus motum format per modum in præcedentibus dictũ, vt appareat in eo aliquæ proprietates visibiles, inuisibilibus eius ꝓprietatibus congruentes, tunc dr illud corpus assumere. vñ quãdoq; apparent in figura hominis, vel leonis, & hmõi per quorũ proprietates intelliguntur ipsæ virtutes spirituales angelorũ.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ talis assumptio terminatur ad aliquam vnionem quæ est motoris ad motum, vt nauta ad nauem: non autem, vt formæ ad materiam.

¶ Ad secundum dicendum, quòd spiritus coniunctus, s. anima, vnitur corpori ad vnum esse, vt forma eius, & ideo non pot separari per voluntatẽ, sed ꝓ naturã facta indispositione circa corpus, sed ipũs separatus pot ꝓ voluntate cõiungi corpori, non sicut forma, sed sicut motor instrõ. vñ virtute naturæ suæ pot assumere d & deponere illud qñ vult, sicut & hõ suũ instrumẽtũ.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ virtus angeli non impeditur per corpus assumptum, quia non assumitur, vt materia proportionata formæ, nec etiam iuuatur, sed tamen assumit ad consolationem eorum, quibus apparet per instrumentum, vt ex visibilibus in inuisibilium cognitionem manuducantur.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ ad assumptionem corporis nõ sufficit motus, sed oportet ꝙ sit formatio, vt dictum est.

¶ Ad quintũ dicẽdũ, ꝙ angelus assumens corpus, est tot⁹ in qualibet ei parte, nec tñ est in plurib⁹ locis, qa totũ hoc quod vno motu mouet, eóparat ad ipsum sicut vnus locus indiuisibilis, qa non est in loco nisi ꝓ operationem, vt in primo dictum est.

F

ARTICVLVS III.

c Vtrum corpora assumpta a' angelis habeant ueram naturam quam ostendunt.

transformata sunt in deteriora & spissiora, in qbus pati pnt a superiori elemẽto. i. ab igne. Et hoc Augu. sensisse videtur super Gen. ita dicens. Dæmones aerea dicuntur animalia, quia corporũ aereorũ natura vigẽt, nec per mortem dissoluuntur, quia præualet in eis elementũ, G aptius ad faciẽdum q̃ ad patiẽdum. Ad patiendum. n. humor & humus, ad faciendum aer & ignis aptitudinẽ præbẽt. Trãsgressores vero angeli, cum principe suo nunc diabolo tunc archangelo, non mirum si post peccatum in hanc caliginem detrusi sunt. Neque etiam hoc mirum est, si cõuersi sunt ex pœna in aeream qualitatem, qua possent ab igne pati. Cãliginosa tamen aeris tenere tantum permissi sunt, qui eis quasi carcer sit vsque ad tempus iudicij. Ecce his verbis videtur Aug. id tradere, quod quidam opinantur de corporibus angelorum. Hoc autem eum aliqui dixisse astruunt, nõ ita sentiendo, sed opinionem aliorũ referẽdo qd ex ipsis verbis diiudicare volunt, quibus ait. Dæmones dnr aerea animalia, nõ ait sunt. Ita enim quidam dicebant. De habitatione vero caliginosi aeris in quem detrusi sunt, non opinando, sed rei veritatem asserendo eum tradidisse dicunt, quod istius locutionis distinctio ostendit. Dicunt quoque

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd angeli assumant corpora illa secundum veritatem, quæ habent illam naturam quæ videtur. Nuntios. n. veritatis, non decet aliqua fictio: sed ostẽdere illud quod non est verum est quædã fictio. ergo videtur ꝙ veram naturã habeat illarum rerum corpora assumpta.

¶ 2 Præt. Proprietates humanæ non inueniuntur nisi in vero corpore humano: sed hmõi apparitiones fiũt fm Dion. vt ex visibiliũ proprietatib⁹ inuisibilib⁹ instruamur. ergo vr idem quod prius. Dio. in cæl. hier. c. 15.

¶ 3 Præt. Nõ sunt ædẽ ꝓprietates diuersorũ ordinũ: sed assumptio corporali ũ figurarũ est ad ostendendũ inuisibiles ꝓprietates angelorũ, ergo vr ꝙ non debeant in eadem figura apparere angeli superiorũ ordinum & inferiorum ordinum.

¶ 4 Præt. Quæritur de qua materia assumant, & vr ꝙ non de aere: corpus. n. quod angeli assumunt, habet determinatã figurã & est distinctũ ab alijs corporib⁹, sed aer nõ est figurabilis nisi fm figurationẽ corporis alterius, eo ꝙ cũ sit mãxime humidũ minime suis terminis terminat, sed alienis, vñ & vna pars aeris alteri cõtinuat. ergo vr ꝙ nõ assumãt corpus aereũ.

¶ 5 Itẽ, vr ꝙ nec terrenũ, Angeli enim apparẽtes statim dispa rẽt, sed hoc nõ potest fieri in corpore grosso terrestri. ergo nõ hmõi corpus assumũt.

¶ 6 Præt. Constat quòd inter nos & cælum est ignis medius q̃ est maxime actiuus in inferiora corpora. Si ergo de inferioribus elementis corpus assumerent, videtur quod quando in cælum ascendunt corpora eorum cremarentur.

¶ 7 Præt. Dion. in 15 cap. cæl hier. dicit quòd inter alia corpora ignis maxime repræsentat proprietates spiritualium substãtiarum, sed pp eorum cognitionem fit corporum assumptio, vt dictum est. ergo videtur ꝙ semper de igne corpus assumant.

¶ 8 Præt. Corpus cæleste est nobilissimum corporum: sed nobili motori debetur nobile mobile. ergo videtur ꝙ corpus quod ad motum assumunt, sit de natura quintæ essentiæ.

RESPONDEO, ꝙ qualitas corporis assumpti ab angelis pot dupl⁹ inquiri, vel quãtũ ad veritatem naturæ quã habet, vel quãtũ ad materiã de qua corpus assumit. Quã ũ ad primũ dicendũ est, ꝙ corpus assumptũ ab angelo nõ habet veritatem illius naturæ q̃ ostendit. vnde & si aliquãdo angelus bon⁹ vel malus moueat corpus alicuius veri aialis, nõ dr proprie illud assumere, sicut nõ dr angelus assumpsisse linguam asinæ per quã locut⁹ est ad Balaã, nec demõ corpus hoís quẽ vexat, cui⁹ rõ est. qa proprietates q̃ fm veritatem sunt in aliquo corpore, ducũt in cognitionem principiorũ subiecti, & nõ actu in cognitionẽ substantiæ spũalis, q̃ ductio est totius finis visibilium formationũ fm Dio. K Vnde quãtũ ad finẽ apparitionis, oportet vt sint ꝓprietates fm similitudinẽ tm, vt nõ intelligat illis subesse aliqua res, nisi angelus, vt quasi corpus angeli esse videat, & proprietates eius sint proprietates angeli. Si aũt quæratur de secundo, quale sit quãtũ ad materiã, dicẽdũ est, ꝙ materia corporis assumpti ab angelo pot cõsiderari dupl⁹, vel quãtũ ad principiũ assumptiõis, vel quatũ ad terminũ. Si quãtũ ad principiũ, sic dico, sicut in Ira dr, ꝙ assumit de aere pp hoc, qa aer maxime transmutabilis est & cõuertibilis in q̃cũq;. & hui⁹ signũ est, ꝙ qdã videtes corp⁹ a dæmone assumptũ scindere gladio, vel prodere volẽtes, id efficere nõ valuerũt, qa partes aeris diuisi statim cõtinuant. Sed ꝓpter hoc, ꝙ aliquã figurã recipere pnt cõpetẽtẽ angelo apparenti, oportet ꝙ quãtũ ad terminũ assumptionis aer iste sit in aliquo inspissatus, & ad ꝓprietatem terræ accedens, seruata tamẽ aeris veritate, quod efficere possunt tam per motum localem congregando

A congregando partes, tam etiam per semina in elementis respersa, vt post dictum est.

¶ AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd sicut in locutionibus metaphoricis non est falsitas, eo ꝙ non proferuntur ad significandum res quibus nomina sunt imposita, sed magis illa in quibus dictarum rerum similitudines inueniũtur, ita etiam in apparitionibus angelorum nõ est fictio, quia figuræ illæ nõ ostẽduntur ad significandum esse naturale illius rei, sed ꝓprietates angeli.

¶ Ad secundum dicẽdum, ꝙ quãmuis ve ꝙ proprietates hominis non sine nisi in corpore naturali, tñ similitudines illarum proprietatũ in alijs esse pnt, & tales similitudines sufficiunt ad finẽ apparitionis.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ fm Dion. in li. cęle. hiera. in eadẽ figura quãdoq; ostẽditur superior & inferior angelus, quia vna res habet diuersas proprietates, per quarum quasdã potest superiores repræsentare & per alias inferiores.

¶ Præt. Eedem etiam proprietates sunt superiorum & inferiorum, quis diuersimo de secundum Dion.

¶ Ad quartum dicendũ, ꝙ aer aliquo mõ inspissatus, potest figurari & ab alio aere distingui.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ est aliquo modo terrestre inquantum habet terræ proprietatem per condensationem, sed illa dẽsitas subito dissoluitur remotis causis densitatis. D

¶ Ad sextum dicendum, quòd cum non assumant corpora nisi propter nos, non est probabile, ꝙ corpora assumpta in cœlum empyreum deferãt, neque eis vtantur, nisi quatenus oportet ad operationes quas circa nos exercent.

¶ Ad septimũ dicẽdum, ꝙ in corporibus assumptis a bonis angelis, apparent proprietates ignis, præcipue quantum ad splendorem, sicut & proprietates hominis, non tamen oportet ꝙ huiusmodi corpora materialiter de igne assumantur.

¶ Ad octauum dicendum, ꝙ cum corpus cæli sit incorruptibile, non potest diuidi nisi fm imaginationẽ, nec ẽt recipit peregrinas impressiones, vñ ex eo non pot corpus angeli formari.

ARTICVLVS IIII.

d Vtrum angeli possint comedere in corporibus assumptis. E

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd angeli in corporibus assumptis comedere possint. Legitur enim Gen. 18. c. ꝙ Habraam angelis sibi apparentibus cibos apposuerit: sed ipse cognouit eos esse angelos, quod ipsa collocutio cũ eis habita ostendit. ergo videtur ꝙ comedere possint.

¶ Sed contra hoc est, ꝙ expressissimum argumentum dominicę resurrectionis, est ipsius christi resurgentis comestio. vnde dicitur Actuum 3. Dedit eum manifestum fieri non omni populo, sed testibus præordinatis a Deo nobis qui manducauimus & bibimus cum illo: sed actus qui spiritui potest conuenire non est argumentum corporalis resurrectionis. ergo angeli corpora assumentes non vere comedunt.

¶ Item, videtur quòd possint generare. Dicitur enim Gene. 6. Videntes aũt filij Dei filias hominum quòd essent pulchræ &c. Et hoc Iosephus exponit de dæmonibus incubis. ergo videtur, quòd generare possint.

¶ Sed contra est quòd completur generatio per virtutem formatiuam quæ est in semine ex corpore vino resoluto: sed corpus assumptum a dæmonibus & ab angelis non est viuum, vt dictum est. ergo videtur quòd generare non possint.

¶ Si dicatur quòd generant per hoc, quòd idem dæmon succub⁹ ad virtũ est recipiẽs ab eo quod postmodum in mulierem transfundit fact⁹ incubus ad eam.

¶ 2 Contra est ꝙ semen non habet virtutem generãdi nisi quandiu calor animæ in eo retinetur, quem oportet exhalare per magnam distantiam delatum. ergo videtur quòd ꝓ istum modum gnatio fieri non possit.

¶ 3 Præt. Si fieret generatio talis per modum istum, non esset nisi secundum virtutem illius seminis. ergo ex hoc nõ sequeretur q̃ geniti essent maioris virtutis quam alij homines, vt innuitur ex his quæ seq̃untur. ibi {Isti sunt potentes a seculo &c.} † Lib. 3. de Trin. c. 1. & lib. 2. c. 7.

¶ Item, videtur ꝙ possunt sentire. Assumunt enim corpora habentia diuersa organa sensibilia, sed hoc frustra esset nisi per oculos viderent & per aures audirent. ergo &c.

¶ Sed contra est, ꝙ sentire per organa corporalia est accipiẽtis cognitionem a rebus, quod angelis non conuenit, vt dictum est. ergo &c.

¶ Itẽ, vr ꝙ possint localr moueri p id qd legit Tobie 6. & deinceps de angelo q̃ comitat⁹ est Tobiã ꝓ multa terrarum spatia.

¶ Sed contra est, quia quod coniungitur alicui solum vt motor, si in se sit imobile nõ mouetur ad motũ eius, sicut patet in motoribus orbium fm Philosophos: sed angelus inquantum in se est, est substantia spũalis immobilis. ergo vr ꝙ ad motum corporis cui sicut motor tm coniungitur non moueatur.

¶ Item, videtur quòd loquantur ex multis scripturæ locis quæ frequenter eos hominibus locutos commemorat.

SED CONTRA. est, quia in omni locutione exprimunt quædam intentiones intellectę: sed hmõi intentiones nõ pnt peruenire de intellectu ad vocem, nisi aliquo mediante quod est proportionatum ad hmõi suscipiendã, sicut imaginatio humana ergo videtur quòd per corpus inanimatum assumptum, vel per corpus brutum loqui non possunt.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ vt prædictum est, angeli corporibus assumptis vitam non influunt, sed tm motũ, & iõ considerandum est, ꝙ omnes operationes quæ consequunt corpus viuum, inquantum viuum, non pnt angelis in corporibus assumptis conuenire, sed tm ille quæ consequuntur corpus mobile inquantum hmõi, vt mouere, impellere, diuidere, & hmõi.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ comedere fm cõpletam rõnem sui, non dicit solum diuisionem cibi & traiectionem in os, sed & istum actum procedere a virtute potente digerere & conuertere in nutrimentum, ideo angeli non vere comedunt, sed fuit ibi vera diuisio cibi & tractio in corpus assumptum, q̃ postmodum non est conuersus in corpus illud, sed virtute angeli aliqua, dissolutus est in præiacentem materiam, Christus aũt vere comedit, q̃ is cibus conuersus non fuerit, quia illa decisio cibi fuit habentis virtutem nutritiuam & conuersiuam. Habraã aũt & si in fine cognouerit eos esse angelos, nõ tñ est incõuenienꝰ ꝙ hoc eũ in principio latuerit, vel si cognouerit, in alicuius mysterij cõmendationem, eis cibos apposuit.

¶ Ad id qd secũdo ġrit, dnt quidam ꝙ dæmones in corporibus assumptis,

Universidad de Deusto
Biblioteca

assumptis, nullo modo generare possunt, nec per filios Dei angelos incubos significari dicunt, sed filios Seth, & per filias hominum eas, quæ de stirpe Cayn descenderunt. Sed quia contrarium a multis dicitur, & quod multis videtur non potest omnino falsum esse secundum Philosophum in 7. Ethicorum.

Cap. 14.

sibi a Deo datam. Ait enim Augu. ita in tertio libro de trinit. Quærendum est in illis antiquis corporalibus formis & visis, vtrum ad hoc opus tantum creatura formata sit, in qua Deus sicut tunc oportuisse iudicauit, humanis ostendetur aspectibus, an angeli qui iam erant ita mittebantur, vt ex persona Dei loquerētur, assumentes corporalem speciem de creatura corporea in vsum ministerij sui, aut ipsum corpus suum cui non subduntur, sed subditum regunt mutātes, atque vertentes in species quas vellent accommodatas atque aptas actionibus suis secūdum attributam sibi a creatore potentiam. Sed fateor excedere vires intentionis meæ, vtrum angeli manente spirituali corporis sui qualitate, per hanc occultius operantes, assumant ex inferioribus elementis corpulētioribus corpus, quod sibi coaptatū quasi aliquā vestē mutent & vertant in quaslibet species corporales, & ipsas veras, sicut aqua vera in vinum verū conuersa est a domino, an ipsa propria corpora sua trāsformant in id quod volunt accōmodatum ad id quod agūt. Sed quod horum sit, quoniam homo sum, nullo experimento comprehendere valeo, sicut angeli qui hæc agunt; Attende lector, quia quæstionem propositam non soluit, sed indiscussam relinquit, vtrum angeli qui mittebant seruatis suis propriis spiritualibus corporibus, superuestirētur aliqua corpulētiori specie, in qua possent videri, an ipsum corpus mutarent & transformarent in quācunque vellēt speciem, in qua possent cerni. In quibus verbis videtur Aug. attestari angelos esse corporeos, ac propria & spiritualia habere corpora.

† Cap. 1.

† Ibidem.

¶ Ad secūdū dicēdū, q̃ cū hic dæmones velocissime mouentur pp victoriā virtutis mouētis sup rē motā, pnt aliqua ponere ad conseruationem seminis, ne calor vitalis euaporet.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ dæmones pnt scire virtutē seminis decisi ex dispōne eius a quo decisum est, & sitr mulierē pportionatā ad seminis illius susceptionē, & ēt cōstellationē iuuātē ad effectū corporalē. s. optimē cōplexionis in genito, qb' oībus cōcurrētib', possibile ē sic genitos, corpe magnos eē vel fortes.

¶ Ad id quod tertio quæritur, dicendū est, q̃ angeli nullo mō vident per oculos corporis assumpti, quia hæc est operatio potentię corporis viuentis. vnde partes corporis assumpti nō sunt organa sensibilia, sed similitudinē eorū hnt ia. ad ostendendum angelorum spirituales virtutes. vnde Dio. in fine ex. hierar. ex omnibus partibus humani corporis docet proprietates angelicas considerare. vnde non frustra assumuntur.

¶ Ad id quod quarto quæritur dicendū est, q̃ mouent p accēs, motis corporibus in quib' sunt, qa diffinitiue sunt in illis corporibus, ita q̃ nō alibi, Deus aūt nō mouet ad motū alicui' corporis, qa ita est in vno, q̃ ēt in alio, sicut aia nō mouet p accēs ad motū manus, sed ad motū totius corporis. Sitr ēt motor orbis cōiungit orbi ēm totū, ēm Philosophos, & nō vni parti tm, q̃uis virtus eius primo appareat in parte dextra. vnde incipit motus, & ideo nō mouet p accēs, quia totus orbis nō mouet extra locū suū, nisi hoc mō, q̃ sit in alio loco rōne & nō subiecto.

¶ Ad id quod quinto quæritur dicendum, q̃ loqui proprie est per formationem vocum ex percussione aeris respirati determinatis organis ad exprimendū aliquē intellectū, & ideo locutio corporalis angelis conuenire non pōt in corporibus assumptis, ēm completam significationem, cum non habeant vera organa corporalia, sed est aliqua similitudo locutionis inquātum intelligunt, & intellectum exprimunt quibusdam sonis, qui ꝓprie non sunt voces, sed similitudines vocum, sicut etiam quædam animalia non respirantia dicuntur vocare, & ēt quædam instrumenta, vt dicit Philosophus in 2. de anima. Intentiones autem intellectę ab angelo efficiuntur in illis sonis nō eedē numero, sed ēm similitudinem significationis p motus determinatos ab intellectu, sicut similitudo artis efficitur in materia, vt domus.

Tex. c. 87.

ARTICVLVS V.

e Vtrum dæmones possint esse intra corpora hominum.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, q̃ dæmones intra corpora hominum esse non possint. Dicit enim glossa sup illud Abacuch. 2. Dominus in templo sancto suo, q̃ dæmones simulacris exterius præsidere possunt, non autem interius adesse. ergo multo minus intra humana corpora.

¶ 2 Præt. Duo spiritus creati non possunt esse in eodem loco, vt in primo dictum est: sed anima est in qualibet parte corporis. ergo videtur, q̃ in nulla parte eius possit esse dæmon.

¶ 3 Præt. Secūdū Dam. angel' est vbi operatur: sed sicut operatur in corpore ita ēt habet aliquam operationem circa animam. ergo sicut intra animā nō est, ita nec intra corp'.

Dama. li. 1. cap. 3.

† Ioan. 2. c.

¶ 4 Præt. Videtur, q̃ in sensus corporales imprimere non possit pstigijs deludendo. Illa enim forma quæ videt, oportet q̃ sit alicubi: sed non potest esse tātū in sensu, quia sensus non habet aliquam speciem nisi a rebus acceptam, nec iterum potest esse in re, quæ videtur sic, quōd mulier videatur æqua, quia duæ formæ substantiales non possunt esse in eodem.

¶ Et præterea res illa videretur talis ab omnibus, nec iterū in aere circunstante qui susceptibilis figurę nō est, nec sem per vnus & idem, circa rem illam manet, præcipue quando mouetur. ergo videtur quōd huiusmodi iudificationes per dæmones fieri non possunt.

SED CONTRA. videtur quōd etiam in animam illabi possunt, quia ea quæ sunt in corde, nullus scire potest nisi cordis intima penetret: sed dæmones sciunt cogitationes malas peccatorum, quas apud Deum accusant, & ex quibus occasionem tentandi sumunt. ergo videtur, quōd animæ illabantur.

¶ Præt. Ipsi immittunt malas cogitationes, vt dicitur in psalmis, Immissiones per angelos malos. ergo videtur quōd intellectum penetrare possunt.

¶ Præt. Ipsi etiam dicuntur incentores malorum: sed incendere pertinet ad affectum cuius est amare. ergo videtur, quōd etiam in voluntatem nostra imprimere possint, & eam intrare.

RESPONDEO, Dicendum, quōd angeli boni & mali ex virtute naturæ suæ habent potestatem trasmutandi corpora nostra, sicut etiam alia corpora naturalia, & quia vbi operantur ibi sunt, ideo nostris corporibus illabuntur, & per cōsequens, etiam impressionem habent in potentias affixas organis, quarum operationes immutantur ad inimutationem organorum, sicut est sensus imaginationis & huiusmodi, sic etiam per accidens eorum operatio resultat in intellectum, cuius obiectum est d phantasia, sicut color visus, vt dicitur in tertio de anima. sed tamen hoc non peruenit vsque ad voluntatem, quia voluntas neque quantum ad actum, neque quantum ad obiectum dependet ex organo corporali, quia obiectum suum ab intellectu accipit, secundū q̃ intellectus apprehendit aliquid in ratione boni.

D. 757.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ dæmon dicitur non intus adesse simulacro, quasi virtus coniuncta, ita quōd ex dæmone & simulacro fiat vnum, sicut idolatrę putabant aliquod numen in imaginibus corporalibus esse.

¶ A dsecundum dicendum, quōd anima non est in corpore, sicut in loco, sed sicut forma in materia, & ideo non est vnius rationis operatio quā anima in corpus efficit, & dæmō. vñ fine cōfusione operationū vtrūq; simul in eadē corporis parte eē pōt.

¶ Ad tertiū dicēdū, q̃ eē intra aliq d, est esse intra terminos ei', corpus. n. habet terminos duplicis rōnis. s. q̃titatis & essentiæ, & ideo angelus operans intra terminos corporalis quantitatis corpori illabitur, non autem ita quōd sit intra terminos essentiæ suæ, nec sicut pars, nec sicut virtus dans esse, quia esse est p creationem a Deo, substantia autem spiritualis non habet terminos quantitatis, sed tantum essentiæ, & ideo in ipsam nō intrat, nisi ille q dat esse, s. Deus creator, qui habet intrinsecam essentiæ operationem, aliæ autem perfectiones sunt superadditę ad essentiam, vnde angelus illuminās, non dicitur esse in angelo & in anima, sed extrinsecus aliqd operari.

Quōd Deus in specie qua Deus est, nunquam mortalibus apparuit.

ETerū, hæc velut nimis profunda atque obscura relinquētes, illud indubitāter teneamus quōd De' in specie essentiæ suæ nunquam mortalibus apparuit, sicut famulo suo Moysi dicit. Non videbit me homo & viuet. Et in euangelio Ioannis legitur. Deū nemo vidit vnquam. Visibile enim quicquam non est, quod non sit mutabile. Ideo substantia sine essentia Dei, quoniam nullo modo mutabilis est, nullo modo potest per seipsam esse visibilis. Proinde illa omnia quæ patribus visa sunt, cum Deus illis præsentaretur, per creaturam facta esse manifestū est. Et si nos latet quo modo ea ministris angelis fecerit Deus, per angelos tamen esse facta dicimus. Audeo iterum fiducialiter dicere, nec Deum patrem, nec verbum eius, ne spiritum sanctum eius qui est vnus Deus per id quod est inuariabile atque idipsum est, vllo modo esse mutabilē, ac per hoc multo minus visibilem.

† Exo. 33. c.

† Ioan. 1. c.

† Aug. li. 3. de trinit. c. 10. & 11.

¶ Ad quartum dicēdum, q̃ formæ q̃ videntur in istis præstigijs, non sunt nisi in sensu: hoc aūt pōt dupliciter contingere per dæmonū operationem. Vno modo, vt species q̃ sunt in imaginatione seruate, operatione dæmonum ad organa sensuum fluāt, sicut contingit in somno, & ideo quando illę species contingūt organa sensus exterioris, videntur ac si essent res præsentes, extra, & aēu sentirentur. Alius modus potest esse ex immutatione organorum, quibus immutatis, fallitur sensus iudicium, sicut in eo qui habet gustum corruptum, cui omnia videntur amara, hoc autē facere possunt virtute quarundam rerum naturalium, sicut ad vaporationem cuiusdam fumi trabes domus videntur serpentes, & multa experimenta huiusmodi inueniuntur.

¶ Ad quintum dicendum, quōd cogitationes cordium scire solus Dei est, possunt tamen angeli aliquas earum conijcere ex signis corporalibus exterioribus, scilicet ex immutatione vsus, sicut dicitur. In vultu legitur hominis secreta voluntas. & ex motu cordis, sicut per qualitatem pulsus, etiam a medic'is passiones animæ cognoscuntur.

¶ Ad sextum dicendum, quōd mali angeli cogitationes immittunt, vt prius dictum est, illustrando phantasmata, vt secundum diuersas eorum compositiones, possint nouæ intentiones ab eis accipi, non tamen intellectus cogitur eas accipere, quia præter obiectum & potentiam cognoscentem, exigitur ad actualem cognitionem intentio cognoscentis, vel per sensum, vel per intellectum, sed boni angeli etiam directe in intellectū imprimere possunt, quia secundum Aug. operantur in intelligentias nostras, miris quibusdam modis, hoc autem est inquantum lumen intellectus agentis nostri confortatur per intellectuale lumen ipsorum, sed hoc dæmonibus non competit, quia quamuis naturale lumen eorum sit efficacius quam lumen intellectus nostri, tamen lumine gratiæ non sunt perfecti, sed tenebris culpæ obumbrati: & ideo non intendunt iudicium rationis nostræ rectificare per confortationem intellectualis luminis, sed aliqua nobis ostendere, ex quibus decipiamur, quod faciunt phantasmata illustrando.

Aug. de ci. Dei lib. 1. c. 16.

¶ Ad septimum dicendum, quōd dæmones dicuntur incentores, inquantum faciunt feruere sanguinem, & sic anima ad concupiscendum disponitur, sicut etiam quidam cibi libidinem prouocant. In voluntatem autem imprimere solus Dei est, quod est propter libertatis voluntatem, quæ est domina sui actus, & non cogitur ab obiecto, sicut intellectus cogitur demonstratione. vnde patet ex prædictis, quōd dæmones imprimunt in phantasiam, sed angeli etiam in intellectum. Deus autem solus in voluntatem.

ARTICVLVS VI.

Vtrum dæmones intrent corpora hominum substantialiter, & illabuntur cordibus, an id per effectum dicatur.

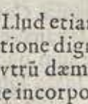

ILlud etiam considerātione dignum videtur, vtrū dæmones siue corporei siue incorporei sint, hominum substantialiter inirent corpora eorumque animabus illabātur, an ideo intrare dicātur, quia malitiæ sue effectū ibi exercent Dei permissione, opprimēdo atque vexādo eas, vel in peccatum pro voluntate sua trahēdo. Quōd in homines introeāt atque ab eis expulsi exeant, euāgelium aperte declarat commorans dæmonia in quosdam ingressa, & per Christū eiecta. Sed vtrū secundū substātiā fuerint ingressa, an propter mali effectum dicantur ingressa, non adeo perspicuum est. De hoc autem Genadius in diffinitionibus ecclesiasticorum dogmatum ait. Dęmones per inergiam operationem non credimus substantialiter illabi animæ, sed applicatione & oppressione vniri. Illabi autem menti, illi soli possibile est qui creauit, qui natura subsistens incorporeus, capibilis est suæ facturæ. Ecce hic videtur insinuare quōd missio visibilis facta fuerit in veteri testamento, sicut etiam in nouo, quod a sanctis negatur.

SED CONTRA. est quod dicitur Exodi 20. Vbi dominus loquitur ad populum dicens. Non erunt tibi alij dij præter me, & frequenter etiam inuenitur, Ego dominus. ergo videtur quōd ipsemet Deus apparuerit.

¶ Præt. Isa. 6. dicitur. Vidi dominum sedentem &c. Quod non pōt cōuenire nisi ipsi Deo. ergo vr q̃ ipsum Deum viderit.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ Deus secundum essentiam suam, corporalibus oculis nūquam videri potest, nec etiam intellectu nisi a beatis, sed in corporalibus formis hominibus apparuit. hæc autem apparitio facta est ministerio angelorū, vt dicit Aug. in lib. de Trini. Quia diuinæ illuminationes nō veniūt in nos, nisi mediante cælesti hierarchia, vt dicit Dion. Vnde in omnibus illis apparitionibus corporalibus, corpus formatū est & assumptū & motū ab angelo, sed tm in corpore assumpto per angelū dr apparere angelus, & aliqū Deus. Formatio enim & apparitio corporis assumpti, vt dictū est, fit ad ostendendas proprietates spiritualiū substantiarū, qnqs. n. angelus qui immediate illuminat hominē, vult instruere eū de propria virtute quam ipse habet, & tūc in corpore illo exprimit similitudines suæ virtutis, & sic dr ille inferior angelus apparere. Aliqā aūt vult instruere hoiem de virtute diuina, vel ēt superioris angeli p quā opat, & tūc format corp' assumptū ad exprimēdā eminētiā diuinæ maiestatis, vel ēt pprietates superioris angeli, & tūc dr De' apparere, vel ille superior angel'. & hoc ēt Greg. dicit in glo. Exodi. 3. assignans cām quare angelus q̃ loquebat Moysi, qnq; vocatur angelus, quandoque dominus.

Greg. in gl. Exo. 3.

¶ Et p hoc patet rnsio. ad primū qa nō dr apparere ille angel' q

f Vtrum Deus apparuerit in figuris corporalibus.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quōd ipse Deus incorporalib' figuris non apparuerit. huiusmodi: enī apparitiōes factæ patribus in prophetis, factę sunt mediantibus angelis, quorum etiam dispositione lex tradita est, vt dicitur Actuum. 7. & ad Hęb. 2. Sed ille apparet, qui immediate reuelationem facit. ergo videtur q̃ in huiusmodi formis corporalibus Deus non apparuerit.

† Matt. 8. c.

† Mar. 1. c.

¶ 2 Præt. Angelus apparens vnaliter assumit corpus i quo videtur: sed Deus nūquam assumpsit corpus, nisi in vnitate personæ. ergo videtur q̃ ipse in corporalibus figuris non videatur.

† Aug. c. 83. tom. 3.

¶ 3 Præt. Angelus q̃ apparet in aliquo corpore, est in eo in quo prius non fuerat: sed in illis creaturis in quibus apparere dicitur Deus, nō est nisi sicut pri' fuerat. s. p essētiā, pnti, & potētiā. ergo vr q̃ ipse Deus non apparebat.

Secundus Sen. S. Tho. D 4 imme-

Universidad de Deusto
Biblioteca

immediate corpus format, sed Deus cuius proprietates in figura ostensi corporis significantur.

¶ Et similiter ad secundum, quia quàmuis angelus corpus formet, vel moueat, nõ tñ ipse apparere dr, rõne iam dicta, sed De°.

¶ Ad tertium dicẽdum, ꝙ Deus erat in illis creaturis nouo modo, sicut signatum in signo.

¶ Ad quartum dicẽdũ, ꝙ immissio visibilis diuinæ personæ assistere ab apparitione, de qua differẽtia dictum est in 1. dist. 16.

†Act. c. 5.

EXPOSI. TEX.

ADpatiendum humor & hum°&c. Videtur hoc esse falsum, quia in aqua dominatur qualitas actiua, scilicet frigidum, & ita videtur magis esse actiua q̃ aer in quo dominatur qualitas passiua, scilicet humidum. Et dicendum, quòd ista obiectio procedit considerata actione & passione secundum qualitates actiuas & passiuas. Sed aliter est, si consideretur secundum formas substantiales q̃ sunt prima principia actionis, quanto aliqd est magis subtile, magis ẽ actiuũ, quia plus habet de forma, & grossum ẽ magis passiuum, qa plus habet de materia. {Sed vbi dicendum hominib°&c.} Hic mouet quæstio habens tres partes, ſm tres modos, qb° potest diuina apparitio æstimari. Vnus modus est, vt aliqua noua creatura creętur, ad hoc ꝙ in ea Deus appareat, & hoc verũ est, si per creationem intelligatur formatio corporis facta p ministerium angelorum. Secundus modus est, vt angeli corpora naturaliter vnita diuersimode transforment, ad exprimẽdum diuersas similitudines. Tertius modus est, vt supra corpora quæ habent, alia grossiora assumant, quasi indumẽta quibus induãtur, & vtrúque istorum falsum est, quia supponit angelos habere corpora naturaliter vnita. {Visibile est quicquid nõ est &c.} Istud absolute verum nõ est, si intelligatur de visu exteriori, qa omne visibile est corpus naturale, & oẽ corpus naturale est mobile, vel ſm locum, vel alio mõ. Per energumenos &c. Energia dr ab en qd̃ est in, & ergia, qd̃ est labor, & geos quod est terra, & conuenit his qui interius terrestri & melancholico humore laborant, quia tales vsu rõnis priuantur, ideo energumini etiã dicuntur illi, qui interius a dæmone possidentur.

†Sup c. 28. act. circa illud vipera cũ pcesset a calore.

DISTINCTIO IX.

DIVISIO TEXTVS.

DETERMINATIS his quæ pertinent ad statum creationis angelorum & ad distinctionem eorum p conuersionem & auersionem. Hic determinat ea q̃ pertinent ad dignitatem bonorum. Et diuiditur in partes duas. In prima determinat de distinctione ordinum. In secunda, determinat quosdam actus qui sequuntur ordines distinctos. 10. dist. {Hic inuestigandum est &c.} Prima in duas. In prima determinat ordinum angelorum distinctionem. In secunda, ostendit quo homines assumunt ad ordines angelorũ. ibi {Est etiam notandum ꝙ diuinus ordo &c.} Prima in tres. In prima, ostẽdit ordinum distinctionẽ. In secunda, distinctio

nuari quòd substantialiter non illabantur dæmones, vel introeãt corda hominum vel corpora. Beda quoque super illum locum apostolorum actuum, vbi Petrus ait Ananiæ. Cur tẽtauit vel impleuit sathanas cor tuũ? dicit. Notandum, quòd mentem hominis iuxta substãtiam nihil implere posit, nisi creatrix trinitas, quia tantummodo secundum operationem & volũtatis instinctum, anima de his quæ sunt creata impletur. Implet ergo sathanas cor alicuius, non quidem ingrediens in eum & in sensum eius, neque in troiens aditum cordis siquidẽ potestas hæc solius Dei est, sed calida & fraudulenta deceptione animam in effectum malitię trahens per cogitationes & incentiua vitiorum, quibus plen° est. Impleuit autem sathanas cor Ananię, non intrando, sed malitiæ suæ virus inferẽdo. Idem. Spiritus immundus flãma virtutum de cordibus fideliũ expulsus, doctoribus veritatis luctantibus venenũ persecutionũ infundit. His authoritatibus ostendit, ꝙ dæmones nõ substantialiter intrãt corda hominũ, sed propter malitiæ suæ effectũ, de quibus pelli dicunt cum nocere non sinuntur.

G

H

I

F nis principium quantum ad durationem. ibi. {Iam nunc inquirere restat &c.} In tertia, distinctionis modum quantũ ad æqualitatem. ibi {Præterea considerari oportet &c.} ¶ Circa primã tria facit. Primo ponit ordinum distinctionem. Secundo, assignat distinctionis rõnem. ibi {Hic considerandum est &c.} Tertio assignat cãm nominationis ipsorũ. ibi {Hæc nomina illis &c.} Et circa hoc duo facit. Primo, determinat veritatem. Secundo, excludit obiectionẽ. ibi {Sed oritur hic qõ &c.} {Notandũ est &c.} Hic oñdit qũo hoies ad angelorum ordines assumuntur. Et circa hoc duo facit. Primo, oñdit p quẽ modum assumunt, vtrũ ad vnũ ordinẽ decimum, vel ad oes nouẽ. Secũdo, oñdit eorũ q̃ assumunt numerũ. ibi {Nõ. n. iuxta &c.} Vbi duo facit. Primo, oñdit veritatẽ. Secũdo, excludit cõtrariatem. ibi {A quibusdam tamẽ putatur &c.}

DISTINCTIO IX.

A

De ordinum distinctione, & quot sint, & quid sint.

DOst prædicta, superest cognoscere de ordinibus angelorum, quid scriptura tradat, quę in plurib° locis nouẽ esse ordines angelorũ, pmulgat. s. angelos, archãgelos, principatus, potestates, virtutes, dominationes, thronos, cherubin, & seraphin. Et inueniuntur in istis ordinibus tria terna esse, & in singulis tres ordines, vt trinitatis similitudo in eis insinuetur impressa. Vnde Diony. tres ordines angelorum esse tradit, ternos in singulis ponens. Sunt enim tres ordines superiores, tres inferiores, tres medij. Superiores, seraphin, cherubin, & throni. Medij, dominationes, principat°, potestates. Inferiores, virtutes, archangeli, & angeli.

†Dio. lib. 1. de cæle. hierar. c 6. Nõ a Dion. Sed a Greg. positus ordo in hac enumeratione seruatur super Caput Lucæ 15.

Quid appelletur ordo, & quæ sit ratio nominis cuiusque.

IC considerandum est, quid appellet ordo. Deinde, vtrum ab ipsa creatiõe fuerit distinctio illorum ordinum. Ordo angelorũ

Primo. Quid sit hierarchia.
Secũdo. De actibus hierarchiæ.
Tertio. De distictione hierarchiarum & ordinum.
Quarto. De nominatione ordinum distinctorum.
Quinto. De distinctione, vel æqualitate personarũ in uno ordine existentium.
Sexto. De generatione hierarchiarum.
Septimo. De principio ordinum.
Octauo. De eorum restauratione per homines facta.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrũ diffinitio hierarchiæ data a Dionysio, sit cõueniens.

AD PRIMVM sic proceditur. Et ponitur diffinitio Diony. 4. c. cæles. hierar. Hierarchia est diuinus ordo & scientia, & actio deiformi quãtum possibile est, similãs, & ad inditas ei diuinit° illuminationes ꝓportionabile in Dei similitudine cõscẽdẽs. Vt aũt ꝙ sit incõpetẽs, qa diffo nihil superfluũ debet cõtinere: sed ipse alibi diffiniẽs hierarchiã dicit. Hierarchia est ad Deũ q̃tũ possibile est vnitas & similitudo. cũ ergo in prealligata descriptione pp diuinã similitudinẽ multa ponant, videtur, ꝙ sint superflua.

Dio. 4. c. cæle. hier.

¶ 2 Præt. Pars nõ debet poni i diffõe toti°: ad min° sicut gen°: sed ordo est pars hierarchię, cũ vnaqueq; hierarchia tres ordines cõtineat. ergo vt incõueniẽter dicere. hierarchia est ordo.

¶ 3 Præt. In angelis nõ tñ est ordo ſm scientiã, sed ẽt ſm aliã dona & naturalia & gratuita, q̃ oia excelléti° sunt in superioribus q̃ inferiorib°, ergo sicut ponit sciam, debuit alia dona ponere.

¶ 4 Præt. Actio pertinet ad ministrantes: sed hierarchia est cõmunis ministrantibus & assistentibus. ergo videtur quòd describat commune per proprium, quod est contra artẽ diffõnum.

¶ 5 Præt. Idem non potest poni in diuersis generibus non sub alternatim positis. ergo videt cum scientia, & actio, & ordo non subalternentur inuicem, ꝙ inconuenienter assignentur hierarchię tanquam genera in prædicta descriptione.

¶ 6 Præt. In diuinis personis non est ordo sciẽtiæ & actionis, cum

eum sit vna scientia, & actio trium, hoc autem pertinet ad rationem Hierarchiæ, quòd sit ordo scientiæ & actionis. ergo videtur, quòd non similiter deiforme.

A

¶ 7 Præt. Idem est deiformitas, & similitudo diuina. ergo videtur esse verborum inculcatio, cum dicit in diuinam similitudinem ascẽdens post quàm dixerat deiformi simulans.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ hierarchia dicitur, quasi sacer principatus a hieros quod est sacrũ, & arcos quod est princeps. In omni autẽ principatu requiritur gradus potestatis & finis. vnde in sacro principatu oportet huiusmodi sacra & diuina esse: & ideo sicut in principatu sæculari finis est, vt subiecta multitudo pacifice disponatur ad bonum intentum a principe, sicut patet in exercitu, qui secundum Philolophum. 11. metaphy. ordinatur ad bonũ ducis sicut ad finem vltimum. Ita oportet, ꝙ in sacro principatu finis, sit assimilatio ad Deum. Hunc autem finem non est possibile angelos consequi, nisi per ordinatam actionem ad quam exigitur ordinata potestas, & scientia dirigens: & ideo in diffinitione hierarchię ponitur ordo, in quo exprimitur gradus potestatis, & scientiæ sicut dirigens, & actio sicut ad finem inducens, & Dei similitudo sicut finis intentus.

†ibidem. & Homil. 34. eundẽ seruat ordinẽ.

12. Meta. tex. 52.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd finis est causa causarum: & ideo diffinitio, quæ sumitur ex fine q̃ formalior est inter omnes diffinitiones, & medium demonstrans eas: & ideo illa descriptio hierarchiæ est ad Deum vnitas, & similitudo est sicut diffinitio, quæ est medium demonstrationis, hæc autem hierarchia est ordo, scientia & actio, si nihil addatur est quasi demonstrationis conclusio, quia includit essentialia principia hierarchię. vnde Diony. eam ex prædicta concludit: sed illa quę posita est, perfecta est, quia compræhendit vtrũq;. vnde est quasi demonstratio positione differens.

D. 512.

D

¶ Ad secundum dicendum, quòd ordo potest sumi dupliciter, vel secundum quod nominat vnum gradum tantum, sicut qui sunt vnius gradus, dicuntur vnius ordinis, & sic ordo est pars hierarchiæ, vel secundum quod nominat relationem, quę est inter diuersos gradus, vt ordo dicatur ipsa ordinatio, & sic sumitur quasi abstracte, & sic ponitur in diffinitione hierarchiæ, primo autem modo sumitur concretiue, vt dicatur ordo vnius gradus ordinatus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut anima in corpore quendã effectum inducit immediate in omnibus membris, vt esse, inquantum est forma corporis. aliũ autem inducit in vno membro mediante alio, vt motum, ita etiam Deus in omnibus ordinibus cælestis hierarchiæ immediate inducit vitam naturæ, gratiæ & gloriæ: sed ad executionem officiorum diuinorum mouet eos ordinate per primos medios, & per medios vltimos: & ideo non ponitur natura vel gratia, vel gloria in diffinitione hierarchiæ: sed scientia vclut dirigens actionem in diuinis officijs.

E

¶ Ad quartum dicendum, quòd actio circa nos exercita est propria ministrantium, quæ non ponitur in diffinitione hierarchiæ: sed actio communis prout significat transfusionem percepti luminis a Deo, ab vna in aliam communis est omnibus.

¶ Ad quintum dicendum quòd Diony. non intendit ordinare diffinitionem, sed principia essentialia hierarchiæ tangere, quorum aliquod est sicut materiale, per modum generis se habẽs. s. ordo, alia vero sunt sicut formalia cõplentia, rõnẽ hierarchiæ

per modum differẽtiæ, quorũ primum est ipsa receptio diuini luminis, quæ in scientia importatur, quia scientia illa est secundum receptionem diuini luminis, & secundum, est eius transfusio in alterum quam designat actio, & tertium, est consecutio finis in Dei similitudinem, & sic patet, ꝙ semper sequens est formale respectu precedentis. vnde si debet ordinate tradi diffinitio potest sic dici, ꝙ hierarchia est diuinus ordo, secundum conscientiam, & actionem &c.

¶ Ad sextum dicendum, ꝙ secundum quosdam in diuinis personis, est quędam hierarchia quam dicunt supercælestem, quæ attenditur ſm ordinem naturæ in personis diuinis, quã assimilat hierarchia cælestis angelorum, & subcelestis hominum, sed hoc non est conueniens, nec secundum intentionẽ Diony. quia in diuinis personis principatum ponere vnius ad alterum est hæreticum, aut quod pater purget filium, vel illuminet vel perficiat, vel ꝙ id quod patris est recipiat in filio inferiori modo, quæ tñ requruntur ad rationem hierarchiæ, secundum intentionem Dion. & secundum vocabuli significationem. Et ideo dicendum est aliter. s. ꝙ similat deiforme, inquantum per lumen perceptum diuinæ claritati assimilatur, non quidem per æquiparantiam: sed secundum suam proportionem, propter quod dicit quantum possibile est. Omnis etiam perfectio creaturæ est similitudo diuinę bonitatis, licet quędam expressior alia.

¶ Ad septimum dicendum, quòd alicui agenti vel imprimenti, potest aliquod recipiens assimilari dupliciter, vel secundum formam tantum, vel secundum formã & actionem, sicut aliquid illuminatur a sole, vt etiam alia illuminet ad similitudinem solis, sicut luna, & hæc est assimilatio secundum conuenientiam, in forma & actione, aliqua autem illuminantur, vt in seipsis luceant: sed lumen in alterum non transfundant, vt terrestria colorata, quia color est aliquid lucis. sic etiam assimilantur angeli Deo, in receptione diuini luminis, & hæc assimilatio ostenditur in hoc, quòd dicit deiformem inquantum possibile est &c. & etiam in transfusione eiusdem in alios, & hoc ostẽditur cum dicitur ad inditas illuminationes, i. secundum virtutem & regulam datarum illuminationum, ascendens in Dei similitudinem operando in alios secundum suam proportionem: & ideo nominat ascensum, quia in hoc est perfectio similitudinis, & omnium diuinius est Dei cooperatores fieri, sicut ibidem dicit Diony. propter quod etiam philosophi posuerunt finem intelligentiarum mouentium orbes, quem intendunt assimilationem diuinam in causando, & sic patet, quòd prima similitudo respondet scientiæ: sed secunda actioni.

nentur potestate, ne homines tentare tantum valeant, quantum desiderant. Virtutes vocantur illi, per quos signa & miracula sæpe fiunt. Archangeli, qui maiora nuntiant, angeli, qui minora.

B

Quòd hæc nomina non propter se, sed propter nos eis data sunt, quæ sumpta sunt a donis gratiæ, quæ non habent singulariter, sed excellenter, & a præcipuis nominantur.

HAec nomina non propter se illis, sed propter nos eis data sunt. Qui enim sibi noti sunt contemplatione, nobis innotescũt cognominatione, & nominantur singuli ordines a donis gratiarum, quæ non singulariter: sed excellenter data sunt in participatione. In illa enim cælesti patria. vbi plenitudo boni est: licet quędam data sint excellenter: nihil tamen possidet-

C

ARTICVLVS II.

b Vtrum vnus angelus purget alium.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd vnus angelus alium non purget. Purgatio enim non est nisi p gratiam: sed solius Dei est dare gratiam. ergo ipse solus purgat.

¶ 2 Præt. Purgatio non est nisi ab immunditia: sed in angelis bonis post casum malorum, nulla remansit immunditia. ergo non est ibi purgatio. Item videtur, quòd nec illuminatio vnius per alterum fiat, quia informare mentem est solius Dei vt ait Augustin. sed illuminari non potest angelus, nisi mensuas

Aug. de trinitate li. 9.

Universidad de Deusto Biblioteca

sua informetur. ergo videtur, quòd vnus angelus alium non illuminet.

¶ 4 Praeter. Sicut habetur Math.23. Magister vester vnus est Christus. vbi dicit Aug. ꝙ ipse solus est, qui interius docet: sed illuminatio est per modum cuiusdam doctrinę. ergo videtur, ꝙ solus Deus mentem angeli illuminet.

¶ 5 Praet. Omnes angeli beatitudinem suam habẽt ex hoc, quòd immediate videt Deum: sed Deus est sufficiens mediũ ad omnium cognitionem. ergo videtur, quòd vnus aliũ non illuminet.

¶ 6 Praet. Si vnus illuminat alium, aut hoc facit creãdo nouum lumen in mente eius, aut transmutando lumen a Deo receptum: sed primũ est haereticum, cum angeli non sint creatores. Secundum autem videtur impossibile, nisi ponatur aliquod medium deferens: sicut in illuminatione corporali, quod si non est etiã facile fingere. ergo videtur, quòd vnus aliũ non illuminet. † 1.Cor.13.

¶ 7 Item videtur, ꝙ nec pficiat, Quia vt supra in 4.distin. dictum est, perfectio quae possibilis est in angelo, est vel naturę conditę vel glorificatae: sed neutra potest esse in angelo ab angelo. ergo videtur, quòd vnus alium non perficiat.

¶ 8 Praet. Nulla perfectio põt esse in angelo, nisi secundum receptionem diuini luminis: sed hęc receptio est per illuminationem. ergo perfectio ab illuminatione non differt.

RESPONDEO Dicendum, quòd actio non potest esse, nisi secundum exigentiam rei, cuius est actio: cum autem hierarchia perficiatur in scientia, vt ex diffinitione patet, oportet vt actio hierarchica in transfusione scientiae consistat. vnde dicit Dion. 7.c. caelest. hier. ꝙ purgatio,[d] illuminatio, & perfectio est diuinae scientię assumptio. Ad scientiam autem concurrunt duo in sui acquisitione. s. expulsio contrarij vel priuationis, & consumatio eius, sicut est etiam in acquisitione cuiuslibet formae: sed consumatio scientiae, in duobus consistit, sicut & visio corporalis ad quam requiritur lumen, sub quo videatur visibile, & consequitur cognitio ipsius visibilis. Similiter etiam per lumen intellectuale habetur cognitio intellectiua. ergo quantum ad remotionem priuationis est purgatio, quantum ad influentiam luminis est illuminatio: sed quantum ad cognitionẽ consequentem, in quam dirigit lumen, sicut in vltimum terminum est perfectio, & propter hoc, perfectiones a Dionysio dicuntur, secundum traditionem sacrarum doctrinarum. D. 147.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd purgatio a culpa est per gratiam, sed a[d] nescientia est per lumen doctrinae, & hoc etiam ab alio esse potest quàm a Deo. D. 540.

¶ Ad secundum dicendum, quòd purgatio quae est in angelis, non est ab immunditia: sed a dissimilitudinis confusione, vt dicitur in 3.caelest.hierar. vel a nescientia, vt dicitur in 6.c.caelest. hier. & haec duo in idem redeunt: confusio enim intellectus est ex hoc, quòd est in potentia respectu plurium, & in hoc dissimilis est a primo intellectu, s. diuino, cui nulla possibilitas admiscetur. per lumen ergo receptum a Deo mediante superiori angelo, liberatur intellectus angelicus ab hac dissimilitudinis confusione, inquantum terminatur ad vnum, cui fortius inhaeret, quanto magis medium cognitionis efficax est: sicut patet in eo, qui nescit quã partẽ contradictionis eligat: sed intento medio probabili, magis ad vnam flectitur: sed addito medio demonstratiuo firmatur in illo. Dion.3. ca, cael. hier & 6.c.eiusdẽ.

¶ Ad illud quod postea de illuminatione quęritur, dicendum, quòd circa hoc contrarie quidam opinati sunt. Quidam.n.dixerunt, angelos inferiores, nunquàm essentiam Dei videre: sed per illuminationem[d] superiorum, qui eum immediate vident Dei notitiam capere, cui obuiat quod dicitur Math.18. Angeli eorum semper vident faciem patris mei, vbi loquitur de angelis inferioris ordinis, hominibus ad custodiam deputatis. D. 139. Math. 18. Alij vero econtrario, dicunt angelos omnes immediate a Deo illuminationem recipere, negantes inferiores a superiorib⁹ illuminari, & negantes totum hoc, quod Dionysius de angelis tradit, authoritatibus sacrae scripturae probatum, & consonum philosophorum doctrinae. vnde mediam viam eligẽtes dicimus, omnes quidem angelos essentiam diuinam ĩmediate videre, ex quo beati sunt, sed non est necessarium, ꝙ qui videt causam, videat omnes eius effectus, nisi ipsam secundum totam potentiam comprehendat: sicut Deus seipsum comprehendens, omnia cognoscit. Aliorum autẽ, qui ipsum videndo non cõprehendunt, vnusquisque tanto plura in eo cognoscit, quanto ipsum plenius capit fruitione glorię: sicut etiã ex principijs speculatiuis, qui melioris intellectus est, plures conclusiones elicere potest. vnde in his diuinis effectibus pertinentibus ad statum naturae vel gratiae, quae per angelorum officia dispensantur, superiores inferiores illuminant & instruunt, vt expresse habetur in 7.cęlest.hierar. & in principio 4.de diui. no. Quod ergo tertio obijcitur, quòd mentem solus Deus formare potest. Dicendum, ꝙ verum est iustificando per gratiam: sed de hac formatione nihil ad praesens.

I ¶ Ad quartum dicendum, quòd sicut in actionibus naturalibus, inferius agens non habet efficaciam in productione effectus, nisi per virtutem agentis primi, quae vehementius imprimit in effectum: ita etiam in intellectualibus, inferior illuminans, nihil potest efficere, nisi per virtutem primi illuminantis, & propter hoc ipse Deus est, qui omnes docet: nec tamen excluditur ab alijs illuminatio: sicut nec ab agẽtibus naturalibus naturalis actio. Vel dicendum, ꝙ docere proprie dicitur, qui in cognitionem rei ducit. Sicut autem in cognitionem coloris sensibilem, peruenit homo ex duobus. s. ex visibili obiecto, & ex lumine sub quo videtur (vnde & vterq; dicitur demonstrare rem. s. qui lumen preparat, & qui obiectum repraesentat) ita etiam ad cognitionem intellectualem duo exiguntur, scilicet ipsum intelligibile, & lumen per quod videtur: & ideo dupliciter dicitur aliquis docere, vel sicut proponens intelligibile, vel sicut praebens lumen ad intelligendum: hoc autem lumẽ est duplex: vnum intrinsecum vel connaturale intellectui, cui similatur lumen, quod est de compositione oculi, & per collationem huius luminis, solus Deus docere dicitur. Secundum lumen, quod superueniens ad confortationem connaturalis luminis, cui similatur in visu corporali lumen solis vel candelę, & sic potest angelus alium angelum, vel etiam hominem illuminare ad aliquid cognoscendum. non autem homo sic docere potest, cum in eo lumen intellectuale debilissime recipiatur. Quidam tñ dicunt, ꝙ nullo modo angelus docet: sicut lumen praebens, quod expresse dictis Dion. contrariari videtur. Similiter etiam intelligibile duplex est, vnum ad quod intelligendum sufficit intellectus alicuius hominis, dummodo sibi considerandum proponatur. vnde & ipse proponens docere dicitur, quasi in cognitionem ducens, sicut in visu corporali monstrat rem, qui eam coram oculis ponit. Alius est, ad cuius cognitionem non sufficit intellectus discipuli, nisi in hoc manuducatur K Dion.de cęlest.hierar. cap.10.

tur singulariter. Omnia enim in omnibus sunt, non quidem aequaliter, quia alij alijs sublimius possident, quae tamen omnes habent. Cumque omnia dona gratiarum superiores ordines sublimius & perfectius perceperint: tamen ex pręcipuis sortiti sunt vocabula, inferioribus caetera relinquentes ordinibus ad cognominationem, vt seraphin, qui ordo excellentissimus aestimatur, tam dilectionem quàm cognitionem diuinitatis, & caetera virtutũ dona cęteris, oĩbus sublimi⁹ & perfectius percepit: & tñ ab excellentiori dono. i. a charitate nomen accepit ille superior ordo: maius enim donum est charitas quàm scientia. Item, maius est scire quàm iudicare, scientia nãque informat iudicium. Ideoq; secundus ordo, a secundo dono. i. a cognitione veritatis appellatus est, scilicet cherubin: ita & de aliis intelligendum est. Assignatur ergo excellentia ordinum, secũdum excellentiam donorum: & tamen sicut Grego. ait, illa dona omnibus sunt communia. † Hom. 34 euang. Omnes enim ardent charitate, & sciẽtia pleni sunt, sic & de aliis. Sed superiores aliis excellentius, G vt iam dictum est. ipsa dona acceperunt, a quibus & nominantur. Vnde Grego. In illa summa ciuitate, quisque ordo eius rei censetur nomine, quam plenius accepit in munere. † ibidem. Sed oritur hic quaestio talis. Si quis ordo ab illo dono nominatur, quod plenius possidet, tunc cherubin in scientia pręeminet omnibus, quia a scientia nominatur. Sed qui magis diligit plus cognoscit. Tantum enim H vt tradit authoritas cognoscit ibi quisque, quantum diligit. Itaque seraphin non solum in charitate: sed etiam in scientia praeminẽt. Ideoq; authoritas illa sic videtur intelligenda, vt comparatio non referatur ad omnes ordines, sed ad quosdam, scilicet inferiores. Ille enim ordo non plenius seraphin, accipit scientiam in munere: sed plenius aliis ordinibus, qui sunt inferiores. Nec nominatur quisque ordo ab omni re, quam plenius aliis accepit, sed ab aliqua rerũ, quas accepit. Vel potest comparatio referri, non ad ipsos ordines, sed ad alia dona, nec ad omnia alia dona, sed ad quędam: sicut enim homines cum plura habeant dona, quaedam aliis excellentius possident: ita forte & angeli quibusdam muneribus magis pollent, & aliis quibusdam minus.

ducatur per aliquid sibi notum. vnde & qui hoc magis notum sibi proponit, docere eum dicitur. Huius simile est in visu corporali in hoc, quòd aliquis alicui rem a longe apparentem digito monstrat, & his duobus modis homo docere dicitur, & hęc doctrina est non per modum illuminationis, sed per modum locutionis.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ quamuis Deũ omnes videãt, non tñ ipsum comprehendunt: & ideo non oportet, ꝙ omnia omnes in ipso cognoscant, & propter hoc, non remouetur, quin vnus angelus, qui aliquid in verbo Dei cognoscit possit quantũ ad hoc alium illuminare angelum, qui hoc in verbo Dei non cognoscit.

¶ Ad sextum dicendum, quòd sicut in corporalibus illud, quod est ĩ actu agit, per hoc quod educit potentiam patientis in actum: ita etiam cum intellectus inferioris angeli sit in potentia respectu quorundam, poterit per superiorem angelum, qui est in perfectiori actu, reduci in actum similem, non per creationem alicuius noui luminis, nec per hoc, quòd idem numero lumen, quod est in superiori recipitur ab inferiori, nec oportet esse aliquod medium deferens virtutem agentis, quia in eis falso imaginatur, quis distantiam situalem. Sed quod est in corporibus situs, hoc est in spiritualibus ordo secundum Augustinum.

¶ Ad septimum dicendum, quòd perfectio. hic dicitur illud, ad quod terminatur motus illuminationis. non autem perfectio gloriae vel naturę.

¶ Ad octauum dicendum, quòd istae tres actiones, qñq; coniunguntur: & ideo non differunt nisi secundum rationem, quia oĩs perfectio in hoc, quod perficit, illuminat & purgat, & omnis illuminans purgat: sed non conuertitur, vt patet praecipue in nostra hierarchia ẽm Dion. Non. n. quãlibet purgationem sequit luminis receptio, sed perfectam. & sic non quàmlibet illuminationem sequitur perfectio cognitionis, sed consumatam.

ARTICVLVS III.

Vtrum hierarchia angelica diuidatur conuenienter in tres hierarchias, & nouem ordines.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter diuidatur angelica hierarchia in tres hierarchias, & in nouem ordines. Aut. n. illa diuisio est per diuisionem totius integralis in partes, vel generis in species. primo modo non diuiditur, quia diffinitio communis non conueniret partibus, sicut diffinitio domus, non conuenit parieti: nec item per modum generis, quia non omnes ordines aequaliter se habent, ad participandum rationem hierarchiae. ergo videtur, quòd nullo modo possit esse competens diuisio.

¶ 2 Praet. Quanto aliquid est propinquius vni primo, tanto est minoris multiplicationis: sed hierarchia angelica media est inter nos & Deum, vt in 4.cap.caelest.hierar. dicitur. ergo cum hominum sit tantum vna hierarchia, videtur ꝙ angelorum non sint tres hierarchię.

¶ 3 Praet. Superius & inferius in angelis non est, nisi secundum diuersam proportionem ad receptionem diuinorum: sed ordines se habent sicut superius & inferius. ergo videtur, ꝙ sit in eis diuersa proportio ad receptionem diuinorum, & similiter hierarchiae se habent secundum superius & inferius. ergo vr̃ ꝙ eadem sit ratio distinguendi ordines & hierarchias.

¶ 4 Praet. Ratio hierarchiae consistit in ordine potestatis: sed potestates determinantur per actus. cum ergo actio hierarchica sit triplex, vt dictum est, videtur ꝙ sint tantum tres ordines caelestis hierarchiae.

¶ 5 Praet. Ecclesiastica hierarchia exemplata est a caelesti ẽm Dio. sed in ecclesiastica hierarchia, secundum eundem, sunt tantum tres ordines. ergo videtur, ꝙ similiter in cęlesti.

¶ 6 Praeter. Vnitas ordinis est, vt in litera dicitur, ex hoc, ꝙ multi spiritus conueniunt in vno munere gratię: sed dona spiritussancti sunt septem, vt habetur Esa.11. ergo videtur, quòd sunt tantum septem ordines angelorum. A

¶ 7 Praet. Videtur esse diuersitas in distinctione hierarchiarum secundum Greg. & Dionysium, quia Dion. ponit virtutes medium ordinem secundae hierarchiae, & principatus primum tertiae hierarchiae. Gregorius autem ecõuerso, & quaeritur ratio huius.

RESPONDEO. Dicendum, quòd in angelis inuenitur triplex distinctio. vna est hierarchiarũ adinuicem. Secũda est ordinum in eadem hierarchia. Tertia est personarum eiusdẽ ordinis, & quęlibet illarum sumitur, secũdum diuersam ꝓportionem ad receptionem diuini luminis. Diuersitas. n. hierarchiarum est, ẽm diuersum modũ recipiẽdi diuinas illuminationes. diuersitas vero ordinum est ẽm diuersos actus, quos diuinum lumen perficit ẽm perfectius, & minus perfectũ. diuersitas vero personarum vnius ordinis est, ẽm diuersam virtutem in executione actus minus, vel magis efficaci: verbi gratia. Nostra hierarchia distinguitur ab angelica, in hoc ꝙ nostra perficitur in diuino lumine velato, per similitudines sensibiles tam in sacramentis, q̃ in metaphoris scripturarum: sed angelica perficitur lumine simplici & absoluto, & cum dictus modus sit cõis omnibus, quae sunt in nostra hierarchia: tñ eorum sunt diuersi actus, secũdum quos diuersi ordines distinguuntur. C Alius enim est actus sacerdotum & diaconorum, & in exercitio cuiuslibet horum actuum, quidam sunt alijs magis idonaei: angeli autem omnes, q̃uis in hoc modo conueniant, sine inquisitionis discursu, & sine velamine figurarum, diuinum lumen recipiunt: tñ differunt in hoc, ꝙ quidam eorum recipiunt in maiori vniuersalitate q̃ alij. vnde superiores dñr habere scientiã magis vl̃em, vt dictum est. hoc autem non potest nisi tripliciter variari: aut. n. cognitionem diuinorum effectuum recipiũt in ipsa causa prima vl̃i, & hic est modus proprius primae hierarchiae, q̃ est proportionata ad recipiendum illuminationes, in ipso fulgore diuini luminis, & propter hoc dicuntur circa Deum esse, vt omnes ordines eius denominẽtur, ab operatione circa Deũ. D Aut cognoscunt res in vniuersalibus rerum rationibus, & hic est modus secundae hierarchiae: & ideo angelorum huius hierarchiae, est accipere perfectionem cognitionis, per illuminationem primae hierarchiae, in qua sunt formae maxime vniuersales, & propter hoc, ordines huius hierarchię, non denominantur ab operibus circa Deum: sed nominibus pertinentibus ad potestatem operandi in res, inquantum formae per quas cognoscunt, sunt operatiuę ad minus respectu effectuum, in quibus Deo ministrant, & quia istae formae sunt vl̃es[d] nominantur a potestate non limitata vel determinata ad aliquem, vel ad aliquos: D. 133. Aut cognoscunt res in proprijs rationibus, & hic est modus vltimae hierarchiae, in quo sunt formę particulares & proportionatae, vt ab eis recipiantur in intellectus nostros, propter quod dñr angeli hierarchiae tertiae, accipere diuinum lumen, secundum conuenientiam hierarchiae nostrae: & inde est, quòd E ordines tertię hierarchiae denominantur ab actibus limitatis, circa vnum hominem, vel vnam[d] prouintiam: huius autem simile, potest videri in terrenis principatibus, quia ministrorum D. 162. qui sunt sub vno rege, quidam operantur immediate circa personam, regis quasi cubicularij, & consiliarij, & assessores, & hoc competit primae hierarchię respectu Dei. Quidam vero habent officia ad regimen regni in cõi, non deputati huic vel illi prouintiae, vt dñi regalis curiae, & principes militiae, & iudices curię, & huiusmodi, similes sũt angeli secundae hierarchiae. Quidam vero proponuntur ad regimen alicuius partis regni, vt prępositi & baliui, & huiusmodi officiales minores, & his siles sunt ordines tertiae hierarchiae, & sic patet diffõ triũ hierarchiarum.

¶ Ordinum autem primę hierarchiae, sic potest accipi numerus & distinctio, ẽm tres actus fruitionis, quibus anima Deo fruitur, quorum vnus est comprehendere, vel tenere, quo perficitur memoria, & ẽm hoc accipitur ordo Tronorum, quia in eis sedet Deus, & quiescit, dum eos in se quiescere facit. Alius actus est videre, quo perficitur intellectiua, & secundum hoc accipitur ordo

Vtrum hi ordines ab initio creationis, ita distincti fuerint.

B IAm nunc inquirere restat: vtrum isti ordines a creationis initio, ita distincti fuerint. Quòd ita fuerint distincti, a primordio suae conditionis, videtur testimonio authoritatis insinuari, quae tradit de singulis ordinibus aliquos cecidisse. De ordine nãque superiori Lucifer ille fuit, † Ezech. 38.c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ordo cherubin, qui interpretatur plenitudo scientiæ. Alius actus est amare, quo perficitur voluntas, & secundum hoc accipitur ordo seraphin, qui interpretatur ardens vel incendens, & quia in hoc tactu est completissima vnio ad Deum, ex eo q̃ amor facit interiora amati penetrari: ideo ordo seraphin est primus. Secũdus cherubin, propter vnitatem assimilationis, in qua complet scia in actu, tertius est thronorum, quia in sessione importatur vnio secundum contactum solum.

† Eph. 6.

¶ Ordinum vero secundæ hierarchiæ, sic potest accipi diuisio & numerus, quia regimen alicuius cõmunitatis est secundum hoc, q̃ ordinate & pacifice bonum cõe dispensatur. hic aũt ordo pacis dispositur tribus. s. aliquo sententiante, quid vnicuiq; debeatur, & ad hoc est ordo potestatum. vnde dicit arcere aereas potestates, & hic non est vltimus finis: sed quietem & vtilitatem bonorum dispensare, sicut potestas sæcularis suspendit latronem ad pacem ciuitatis, sed sententia debet esse efficax & recta: sed ad hoc vt sit efficax indiget aliquo adiuuante & propugnante, vt nihil sit impossibile exequi, quod per sententiam determinatur. Et ad hoc est ordo virtutum, quę attingunt vltimũ in operandis omnibus difficilibus, pertinentibus ad ministeria diuina: & ideo attribuitur eis miracula facere, quia obuiare legibus naturæ, est arduissimum. Ad hoc autem, q̃ sit recta indiget aliquo dirigente & imperate, & ad hoc ordo dominationis est, ad quem pertinet dirigere in omnibus ministerijs diuinis, sicut architector in mechanicis, qui etiam est præceptiuus: & ideo hic ordo est primus secundæ hierarchiæ, quia ab ipso dirigitur, & imperatur quicquid in ministerijs diuinis, per angelos agitur. & secundus est ordo virtutum a quibus actus potestatum efficaciam habet, sicut & leges sæculares oportet esse armatas, vt habeant vim coactiuam.

¶ Ordinum aũt tertiæ hierarchiæ, sic numerus & ordo accipitur, quia cum habeant potestatem limitatam, oportet q̃ actus eorum, vel limitẽtur ad vnam prouinciã, vel ad vnum hoiem. si ad vnam prouinciã, sic est ordo principatũ, vt princeps Persarum, qui præerat Persis, de quo habet Dan. 10. Si autem limitatur ad vnum hominem: aut est de his, quæ pertinẽt ad ipsum tantum, & sic est ordo angelorum. vnde dicuntur minima nuntiare, quorum est etiam singulos custodire. Aut de his, quæ pertinent ad bonum multorum, quæ explentur per actum, vnius singularis personæ, & ad hoc est ordo archangelorum, sicut Gabriel qui nuntiauit natiuitatem Christi, & Ioannis baptistę: & ideo nomen eorum compositum est, ex duobus ordinibus extremis, dicuntur. n. archangeli quasi principes angeli. & propter hoc etiam dicuntur maiora nuntiare, quia bonum gentis est diuinius, quàm bonum vnius hominis secundum Philosophũ in 1. Ethic. Numerus autem eorum, qui sunt in vnoquoque ordine, ignotus est nobis.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd diuisio hierarchiæ, in ordines est totius potestatiui in partes potentiales: sicut anima diuiditur in suas potentias. & hoc totum est quasi medium, inter totum vſe & integrale. vſe. n. est ſm essentiam, & completam virtutem in qualibet sua parte. vnde de omnibus æqualiter prædicatur. Sed integrale, nec est secundum essentiam, nec ſm virtutem totam in vnaquaque suarum partium: & ideo nullo modo de parte prædicatur: sed totum potentiale, adest quidem ſm essentiam cuilibet parti: sed secũdum completam virtutem est in parte suprema, quia semper superior potentia habet in se completius, ea quæ sunt inferioris, & ista est comparatio hierarchiæ ad ordines.

¶ Ad secundum dicendum, quòd omnes homines sunt vnius speciei: & ideo in omnibus est, vnus modus cõis recipiendi diuinas illuminationes, & propter hoc omnium est hierarchia vna: sed angeli sunt diuersarum specierum, & propter hoc in diuersis hierarchijs ordinantur, secundum diuersum modum receptionis, vt dictum est. Sed verum est, q̃ quælibet natura in angelis est magis, vna & simplex, q̃ natura humana, quæ est vltima natura intellectualis.

quo nullus dignior †conditus est. Apostolus etiam principatus, & potestates tenebrarum nominat: ostendens de ordinibus illis cecidisse, qui cum in malis ministerium exerceant: non tamen penitus nominibus suorum ordinum, priuati sunt. Sed non videtur illud posse stare. non. n. tunc charitate ardebant, nec sapientia pollebant, neque in eis Deus sedebat. si. n. hoc habuissent nõ cecidissent. Non ergo tunc erant seraphin, vel cherubin, vel troni. Ad qd dicimus, quia ante casum quorundam non erant isti ordines, quia nondum habebant dona, in quorum participationibus conueniunt: sed quibusdam cadentibus, alijs apposita sunt, eisque qui ceciderunt collata fuissent. eadem dona si perstitissent. Ideoq; scriptura dicit, de singulis ordinibus cecidisse aliquos, nõ qd fuerint i ordinibus, & postea corruerint: sed qa si perstitissent eorum aliq in singulis fuissent ordinibus, qui & in naturæ tenuitate, & in formæ perspicacitate differentes gradus habebant, sicut illi qui perstiterunt. Alij enim vt supra diximus, superiores, alij inferiores conditi sunt, superiores. qui magis natura subtiles, & sapientia amplius perspicaces. Inferiores, qui natura minus subtiles, & intelligentia minus perspicaces facti sunt. Has autem inuisibiles differentias inuisibilium, illæ solus ponderare potuit, qui omnia in numero & mensura, & pondere disposuit. i. in seipso, qui est mensura, omni rei modum præfigens, & numerus, omni rei speciem præbens, & põdus, omnem rem adstabilitatem trahens, idest terminans & formans & ordinans omnia.

G

¶ Et per hoc, patet responsio ad tertium. quia sicut humanę hierarchiæ, sunt tres ordines secundum Dion. ita & cuiusſibet cælestis. vnde secundum tres hierarchias sunt nouem ordines, vt sic in omnibus trinitatis, similitudo reluceat, secundum principium, medium, & finem.

¶ Ad quartum dicendum, q̃ in nostra hierarchia distinguunt ordines, secundũ tres actiones hierarchicas, quia ministrorũ est purgare, sacerdotũ, illuminare simul & purgare: sed episcoporum perficere. talis autem distinctio, nõ potest esse in cælesti hierarchia, quia minimus ordo angelorum est superior supremo ordine nostræ hierarchiæ, vnde potest & perficere, & illuminare & purgare.

¶ Ad quintum dicendum, q̃ diuersitas proportionum potest summi multipliciter, aut secundum diuersum genus proportionis, sicut duplum & sexquialterum, quorum primum est multiplex. secũdum superparticulare. alia est. n. genere proportio quatuor ad duo, qm̃ dupla, & trium ad duo, qm̃ sexquialtera, aut secundũ diuersas species eiusdem generis, sicut duplum & triplum, quorum est vnum genus proportionis. s. multiplex, aut secundum diuersos numeros in eadem specie proportionis, vt quatuor ad duo, & sex ad tria. & prima diuersitas competit distinctioni hierarchiarum. secunda, distinctioni ordinum. tertia, distinctionum personarum vnius ordinis.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ doua secundum, quæ distinguuntur ordines sunt dona perficientia in actibus hierarchicis, & hæc variantur, vt dictum est. dona autem & virtutes perficiunt ad actus personales: & ideo secundum ea, ordines non distinguuntur.

¶ Ad septimum dicendum, q̃ ordinatio Dionysij est rationabilior, quia ipsæ distinguit secundam hierarchiam a tertia, ſm vſe & particulare, non limitatum & limitatum: & ideo virtutes ponit in secunda, & principatus in tertia. Greg. autem non multũ intendit ordinare sed numerare, nihilominus ista ordinatio potest sumi ſm actus exteriores, & ſm conformitatem ad nostrã hierarchiam, & quia in nostra hierarchia habentes prelationẽ, sunt super personas priuatas: ideo in secunda hierarchia ordinat illos, quorum nomina important officium prælationis, s. dominationes principatus & potestates. In tertia autem ordines, quorum actus sunt etiam personarum priuatarum, vt mirabilia fiçere, quod est virtutum & nuntiare magna, quod est archãgelorum, & nuntiare parua, quod est angelorum.

I

ARTICVLVS IIII.

d *Vtrum nomina angelorum, conuenienter distinguantur.*

Ad Qvartvm sic proceditur. Videtur q̃ nomina angelorum, non conuenienter distinguantur. Nomen enim totius, non debet parti imponi: sed ordo est pars hierarchiæ. cũ ergo hierarchia sit idem, quod sacer principatus, vt dictum est. videtur quòd nullus ordo principatus debeat dici.

¶ 2 Præt. Nomen totius non debet imponi alicui ordini illius naturæ: sed omnes cælestes spiritus, angeli vocantur. ergo videtur, quòd vltimus ordo angelorum, non debeat nomine angelorum vocari.

¶ 3 Præter. Illud quod est superioris ordinis, non necessario inuenitur in inferiori, q̃uis econtrario: sed nomina respondent rebus. cum ergo omnes angeli dicantur cælestes virtutes secundum Dion. videtur, q̃ hoc nomine non debeat nominari medius ordo secundę hierarchiæ, quia nomina superiorum non sunt inferiorum.

¶ 4 Præt. Omnis virtus est media, inter essentiam & operationem: sed nullus ordo vocatur in angelis, nomine essentię vel operationis. ergo nec etiam nomine virtutis.

¶ 5 Præter. Per nomina ordinum deuenimus in proprietates eorum secundum Dion. sed nulli angelo conuenit per charitatem inflammare, nec in voluntatem imprimere, quia hoc solius Dei est. ergo videtur, quòd inconuenienter dicantur seraphim incendentes.

¶ 6 Præt. Ardere charitate & videre Deum & tenere ipsum: sunt de substantia beatitudinis: sed omnes angeli sunt beati. ergo nulli ordines debent ab his actibus nominari.

¶ 7 Præt. Queritur quomodo differant hæc tria seraph, seraphin, & seraphim & cherub, & cherubin, & cherubim.

† Dist. 3. hujus.

Respondeo. Dicendum, quòd circa nominationes ordinum attendendum est, quòd sicut vnusquisque ordo est altior: ita etiam a perfectiori nominatur, & q̃uis ea quę sunt superiorum participentur, quodammodo ab inferioribus & econtrario: non tñ debent esse confusa nomina, sed distincta. Ad hoc enim, quòd aliquod nomen nominet proprie aliquam rẽ, duo requiruntur. s. q̃ hoc quod significatur per nomen habeatur perfecte, secundum completum actum, & vt sit vltima perfectio eius: & quia omnis denominatio est a forma, quę dat esse & est principium operationis: ideo angeli denominantur ab eo quod est in eis loco formę tanq̃ a digniori. verbi gratia in homine est, quædã participatio intellectus, & quia non habet plenum actum intellectus, vt sine inquisitione, & imaginatione intelligere possit, ideo in ordine intellectualium non ponitur. Similiter etiam, q̃uis sensum habeat secundum completissimã operationem respectu omnium animalium, quia tamen sentire non est secundum vltimam perfectionem eius, non ponitur in ordine sensitiuorum: sed in ordine rationalium. quia ratio nis actum plene habet, & est actus eius inquantum est homo. Secũdum hoc ergo dico, quòd donum superiorum est in inferioribus, secundum quandam participationem, non secundum completum actum: & ideo ab eo non possunt denominari: econtrario vero dona inferiorum, sunt in superioribus emin entius, sed in illis actibus, non est ultimum complementum eorum: vnde ab his nõ denominãtur sicut proprio nomine, & inde est, q̃ dicuntur sibi in denominationibus cædere, vt. s. superior ordo ab excellẽtiori actu, proprium nomen sortiatur.

† Sap. 11.

† Aug. lib. 4. de Gen. ad literam c. 3.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd principatus cõiter sumptus, ad cuiusſibet prælationis officium intelligitur nomine hierarchiæ: sed principatus specialiter sumptus ad regimen determinatę prouinciæ, est nomen vnius specialis ordinis.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ nomen angeli designat manifestationem, cũ angelus nuntius dicatur. esse. n. manifestatiuum simplr conuenit omnibus ordinibus, inquantum. s. ſm descensum ordinum, lumen intellectuale est in eis minus simplex, & magis proportionatum intellectui sequentium: & ideo dicit Dion. in 10. c. cel. hierar. q̃ semper inferior angelus manifestat superiorem omnibus sub se ordinatis: & ideo esse manifestatiuũ omnium superiorum respectu nostri est vltimi ordinis: propter quod vltimum ordinem, angelorum nomine significamus: alijs ordinibus nominatis ab his, quæ designant excellentiorem modum, nuntiandi vel manifestandi, & per hunc modum angelus est nomen naturæ, quia conditionem naturę exprimit. Sed si nuntiare sumatur secundum exterius ministerium, quod exercent, sic angelus est nomen officij non naturæ, vt dicit Grego.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ nomen virtutum, secundum quod nominat specialem ordinem, sumitur a speciali dono vel actu, quod est exequi & perficere, quicquid est arduum, & difficillimum in ministerijs diuinis: sed secũdum qd conuenit omnibus cælestibus spiritibus sumitur a virtute sequente naturam.

¶ Ad quartum dicendum, q̃ angelorum nomina quædam sunt cõia omnibus ordinibus, quædam autem propria determinatorum ordinum, communium autem quædam sumunt ab essẽtia vel aliqua conditione naturali, vt q̃ dicuntur cælestes essentię & angeli, & spiritus, & diuinæ mentes, & diuini intellectus, & cælestes animi, quædam vero, a virtute, vt q̃ dicuntur cælestes virtutes, quędã vero ab opatione, ut q̃ dicuntur angeli: sed nominibus specialium ordinum, sumuntur a donis superadditis, & officijs consequentibus dona: & ideo nomina specialium ordinum magis possunt æquiuocari, cum nominibus generalibus, quæ sumũtur a virtute, & ab operatione, q̃ essẽtiæ superadduntur, q̃ cum illis quæ sumuntur a natura, quæ nõ superadditur, sed substernitur.

¶ Ad quintum dicendum, q̃ seraphim nõ dicuntur incẽdentes, quasi habitũ charitatis influant: sed quia illuminant de his, quæ ad amorem charitatis pertinent.

† Hom. 34. super 15. c. Lucæ.

¶ Ad sextum dicendum, q̃ nomina superiorum ordinum, non sumuntur simplr ab actibus fruitionis, sed ab excellentia eorum, quæ tantum in superioribus inueniuntur, quàmuis fruitio cõis sit omnibus. non. n. dicuntur amãtes sed ardentes, in quo consummatio charitatis exprimitur. Similiter cherubim, non dicuntur simpliciter videntes vel scientes, sed pleni scientia. vnde per istum modum scientiam habere non est commune omnibus: quàmuis scientia vel visio omnibus sit communis, & propter hoc non possunt omnes dici cherubim, vt dicit Diony. in 12. ca. cel. hierar.

¶ Ad septimum dicendum, q̃ nomina ista desinentia in, in, vt cherubin seraphin, sunt neutri generis pluralis numeri, & ponuntur pro toto collegio vnius ordinis. Desinẽtia autem in, im, sunt mascu. generis, & pluralis numeri, & ponuntur pro pluribus personis vnius ordinis: sed cherub & seraph sunt masculini generis & singularis numeri, & significant vnam personam illius ordinis.

ARTICVLVS V.

e *Vtrum omnes angeli vnius ordinis, sint æquales.*

Ad Qvintvm sic proceditur. Videtur q̃ omnes angeli vnius ordinis sint æquales. Maior. n. est conuenientia eorũ, qui sunt vnius ordinis quàm eorum, qui sunt vnius hierarchiæ, sed Diony. frequenter vocat æquipotentes eos, qui sunt vnius hierarchię, ergo videtur multo fortius, q̃ illi, qui sunt vnius ordinis, sint ęquales.

¶ 2 Præt. Quæcũq; se habent sicut superius, & inferius sunt in diuerso gradu vel ordine ordinati: sed quicũque in angelis sunt equales, se habent sicut superius & inferius. ergo videtur, quòd sint diuersorum ordinum. ergo si aliqui sint vnius ordinis, videtur quòd sint æquales.

¶ 3 Præt. Dignitas angelorum est ſm dona perceptai: sed illi q̃ sunt vnius ordinis perficiuntur vno dono, vt habetur ex diffinitione ordinis in litera posita. ergo videtur, q̃ sint æquales.

¶ 4 Præt.

Universidad de Deusto Biblioteca

¶ 4 Præt. Quanto aliquid immediatius coniungitur alteri, tanto minus distat ab illo: sicut tria minus distant a duobus q̃ decem: sed si angeli, qui sunt vnius ordinis essent inęquales, inferior angelus vnius ordinis, immediate se haberet ad primum angelum inferioris ordinis, q̃ ad superiorem sui ordinis. ergo angeli diuersorum ordinum magis conuenirent, q̃ angeli eiusdem ordinis, q̃d videtur absurdum. ergo omnes angeli vnius ordinis, sunt sibi immediati, ita ꝙ se mutuo non excedunt.

rum, qui scilicet magis ardent charitate: alij in ordine inferiorum, qui.s.minus perfecti sunt. Ex quo apparet non esse, de hominibus formandum decimum ordinem, tanquàm nouem sint angelorũ, & decimus hominum: sed homines ꝓ qualitate meritorum statuẽdos in ordinibus angelorum. Quòd ergo legitur decimus ordo cõplendus de hominibus, ex tali sensu dictum fore accipi potest, quia de hominibus restaurabitur, quod ĩ angelis lapsum est, de quibus tot corruerunt, vt posset fieri decimus ordo. Propter quod Apostolus dicit, omnia restaurari in Christo quæ in cælis, & quæ in terris

SED CONTRA. Vbicũq; est primum medium & vltimũ, ibi est inæqualitas: sed in angelis vnius ordinis est inuenire primos medios & vltimos, secundũ Dionysium in 10.c.cæl. hierar. ergo angeli vnius ordinis, non sunt ęquales.

¶ Præt. In angelis est summa pulchritudo post Deum: sed ĩ diuersorum graduũ consonantia ordinata, consistit ratio pulchritudinis. ergo videtur, quòd in angelis, etiam vnius ordinis, est huiusmodi gradum inuenire.

RESPONDEO. Dicendum, quòd sicut supra dictum est, angeli secundum diuersitatem naturalium, diuersimode etiam in gratuitis perfecti sunt, secundum quę dona in ordinibus distinguuntur. cum autem supradictum sit, ꝙ in vna specie non sint plures angeli, & species in angelis non possint differre, nisi secundum ꝙ magis & minus habent de potentialitate & actu, oportet quòd vnius angeli, semper natura sit sublimior quàm alterius: ideo non est accipere duos angelos æquales in tota cælesti hierarchia

¶AD PRIMVM. ergo dicendum, ꝙ angeli vnius hierarchiæ, dicuntur æquipotentes non simpliciter, sed secundum quid, s. quantum ad modum accipiendi illuminationes diuinas, qui est proprius illi hierarchiæ, & similiter angeli vnius ordinis sunt ęquipotentes, secundum conuenientiam in actu illius ordinis, & non simpliciter.

¶ Ad secundum dicendum, quòd non quælibet distinctio gradus, facit distantiam ordinum, vt supra dictum est: sed illa quæ est secundum diuersos actus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quàmuis omnium sit vnum donum, non tamen æqualiter omnes illud participant: sed secundum magis & minus.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ sicut in naturalibus diuersa quantitas, & diuersa intensio qualitatis, non facit diuersitatẽ in specie, sed est dispositio ad diuersam speciem, inquãtum vnaquęq; species, requirit determinatam quantitatem dimensionis, vt dr̃ in 2. de anima. & sic ad spẽm ignis requiritur determinata intensio caloris. vnde possibile est, vt aliqua minus distent, in quãtitate, vel intensione qualitatis, quę magis distant secundũ speciem: ita etiam est in ordinibus angelorum. si consideretur distantia, ſm rationem quantitatis tñ, non est inconueniens, ꝙ infimus angelus alicuius ordinis, plus distet a supremo sui ordinis, quàm a supremo sui inferioris ordinis, a quo tñ differentia formali, & ſm speciem magis distat, inquantum attingit rationem superioris ordinis, quam alius non consequitur, sicut si diceretur, ꝙ frigidissimus vir, minus distat a calidissima muliere, quàm a calidissimo viro, cum quo tñ magis conuenit ratione sexus. & hoc vniuersaliter inuenitur verum in omni re, quæ compatitur aliquam latitudinem diuersorum graduum.

ARTICVLVS VI.

f Vtrum omnes hierarchiæ sint connexæ.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd non omnes hierarchiæ sint connexę. Quorũcũq;.n. ratio cõsistit in distinctione, eorum non est aliqua connexio, quia connexio distinctioni opponitur: sed ratio hierarchiæ consistit in distinctione superioris & inferioris. ergo earum non est connexio.

F ¶ 2 Præt. Quæ differunt in eo, quod est maxime cõe, non habent vlterius, in quo connectuntur: sicut quæ specie differunt, genere conueniunt, & quæ differunt generibus generalissimis, non vniuocantur in aliquo: sed hierarchia, est quid communissimum compræhendens sub se ordines & personas. ergo diuersæ hierarchiæ in nullo connectuntur.

sunt, quia per Christum redemptum est humanum genus, de quo fit reparatio ruinæ angelicæ, tamen non minus saluaretur homo, si angelus non cecidisset.

G *Quòd homines assumuntur iuxta numerum stantium non lapsorum.*

NOn enim iuxta numerum eorum, qui ceciderũt, sed eorum qui permanserunt homines ad beatitudinem admittuntur. Vnde Grego. Superna illa ciuitas ex angelis & hominibus constat, ad quam credimus tantos humani generis ascendere, quan-

¶ 3 Præt. In angelis non est inuenire, nisi naturalia & gratuita: sed in naturalibus non connectũtur, cum sint diuersarum specierum, nec iterum in gratuitis, cum diuersis muneribus gratiæ, diuersi ordines perficiãtur. ergo videtur, ꝙ ea q̃ non coniũguntur in aliquo vno termino cõi, non videntur cõnexionem habere, sicut discreta: sed hierarchiæ, & ordines non vniuntur in aliquo vno termino cõmuni, cum non sit vnus ordo diuersarũ hierarchiarum, nec vnus angelus diuersorum ordinum. ergo videtur, quòd non sit aliqua eorum connexio. †Loco præallegato.

H SED CONTRA. Est quod Diony. dicit in c.10.cæl.hier. assignans connexionem ordinum & hierarchiarum.

¶ Præter. Dicit Cõmen. in 11. Meta. ꝙ ordo substantiarum separatarum sub Deo & adinuicem, est sicut plurium artium sub vna arte cõi. vnde sciẽtiam Dei assimilat Metaphysicę, sub qua sunt omnes scientiæ, & sicut plura officia ordinantur sub principe ciuitatis: sed in omnibus his, est aliqua connexio, secundũ ꝙ adinuicem dependent. ergo videtur, quòd hierarchiarum cælestium, & ordinum sit connexio.

RESPONDEO. Dicendum, quòd ordines angelicæ hierarchię, omnes sunt connexi adinuicem, & etiam ordinibus nostræ hierarchiæ, vt Dion. tradit. Hęc autem connexio intelligenda est ad modum ordinis vniuersi, cuius partes adinuicem ordinatæ sunt, inquantum vna alteram iuuat ad consecutionẽ sui finis, & etiam ad vltimũ bonũ, quod est finis totius vniuersi: ita etiam & connexio hierarchiarum est, & ſm relationem in I vnum finem vltimum, ſm ꝙ omnis hierarchiæ finis est vnitas, & similitudo ad Deum, & ſm ea quæ sunt de essentia ipsius hierarchię. s. ſm ordinem, scientiam, & actionem: ſm ordinem quidem, inquãtum in omnibus inuenitur distinctio, per primum, medium, & vltimum. sicut.n. angelica hierarchia, media est inter Deum & nos: ita etiam est accipere in ipsa hierarchia primam hierarchiam, & mediam, & vltimam, & in vnaquaq; primum ordinem, mediũ, & vltimũ, in quorum vnoquoq; est accipere primos angelos, medios, & vltimos, & hoc a primo vsq; ad vltimum: secundum scientiam vero, inquantum irradiatio diuini luminis extenditur, a primis vsq; ad vltimos, vt dicitur Iob. 25. Nunquid est numerus militum eius, & super quem nõ surgit lumen eius? quod tñ non vniformiter ab omnibus recipitur: sed a superioribus in maiori simplicitate, & ab inferioribus in minori: secundum actionem autem, quia primi habent actionem hierarchicam in medios, & medij in vltimos, & medij manifestant primos, & vltimi medios eo modo, qui supra K expositus est, & sic secundum quatuor, quæ in diffinitione hierarchiæ ponuntur, quadruplex eius connexio assignatur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ distinctio quę est de ratione hierarchiæ, est ordinatorum adinuicẽ, & ad aliquod vnũ, & talis distinctio connexionem non excludit, sed ponit.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ plurium hierarchiarum, est vnus finis cõis, & vna cõis perfectio & ratio: & ideo quæ differunt in hierarchia, connectuntur in fine vltimo, & in cõi ratione hierarchiæ, & in lumine perficiẽte hierarchiam: sed ordines vnius hierarchiæ, præter hoc connectuntur in his, quæ sunt propria illius hierarchiæ, & qui sunt vnius ordinis, in proprijs illius ordinis.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ angeli perficiuntur duplici [d] lumine, lumine. s. naturali, prout sunt intell. quidam, & lumine gratuito perficiente ad actus hierarchicos, & vtrũq; lumen est vnũ in omnibus, ex parte principij a quo est, & finis ad quem ordi- D. 145.

natur

natur: sed vtrũque distinguitur, & appropriatur diuersis, secundum diuersam capacitatem recipientium: tñ distinctio ordinata est: & ipse ordo connexionem ponit: & ideo talis distinctio connexionem non excludit.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ inuenitur in hierarchijs, & in ordinibus, quidam cõmunis finis, non ꝙ vnum sit in diuersis: sed inquantum inueniuntur in vno diuersorum proprietates, ſm conuenientiam, & ſm ordinem sapientiæ diuinæ, q̃ finem primorum, cõiungit principijs secundorum, vt dicit Dion. in 7.c. de diui. nomi. (Circa finẽ.) Et hoc patet discurrenti per singulas hierarchias. Primus.n. ordo primæ hierarchiæ, quodam modo secũdum maximum excessum accedit ad diuinas proprietates. vnde nominatur seraphin, ex proprietate ignis, qui maxime significat diuinas proprietates, vt dicit Dion. in fine cæl. hierar. vltimus vero (C.15. & 7.) ordo illius hierarchiæ, habet quãdam conglutinationẽ, cũ ordinibus secundæ hierarchiæ: vnde & nõ denominatur tñ ab actu, qui est circa Deum: sed ab actu qui est, & in inferiora: & ideo dicuntur throni, inquantum Deus in eis sedet: vt omnia iudicãs: sic etiam in secunda hierarchia primus ordo. s. dominationum habet aliquid simile, cum hierarchia prima. s. præesse & non exeq, ita etiam primus ordo tertię hierarchiæ, s. principatus habet aliquid simile, cum ordinibus secundæ hierarchiæ: vnde & nomen eius, prælationem importat. Similiter etiam & summus ordo, nostræ hierarchiæ habet aliquid simile, cũ vltimo ordine cæl. hierar. & ideo sacerdos vocatur angelus. Malach. 11. Labia sacerdotis custodiunt scientiam &c. quia angelus dñi exer. &c.

tos illic contingit angelos remansisse, sicut scriptum est in cãtico Deuteronomij. Statuit terminos populorum, iuxta numerum angelorum Dei.

Quòd quidam putant, secundum numerum lapsorum angelorum, homines reparandos.

QUibusdam tamen putatur, ꝙ homines reparentur iuxta numerum angelorum, qui ceciderũt, vt illa cælestis ciuitas, nec suo-

B rũ ciuiũ numero priuetur, nec maiori copia regnet. Quòd August. in Enche. sentire videtur hoc asserens de hominibus plus saluari, quàm corruit de angelis, sed non minus, ita dicens. Superna hierusalem mater nostra, ciuitas Dei, nulla ciuium suorũ numerositate fraudabitur, aut vberiore etiam copia fortasse regnabit. Neque.n. numerum aut sanctorum hominum, aut immundorum dæmonum nouimus, in quorum locum succedentes filij catholicæ matris, quæ sterilis appare-

ARTICVLVS VII.

g Vtrum distinctio ordinum sit a natura.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ distinctio ordinum non sit a natura, ita ꝙ a creatione inceperit. Cõformitas.n. mentis ad Deum est per gratiam: sed hierarchia est deiforme, inquantum possibile est, similans. ergo videtur, ꝙ ordines hierarchiæ non distinguantur, nisi per gratiam. D

¶ 2 Præt. Secundum Dionysium, Per nomina ordinum ostẽduntur proprietates eorum: sed quædam nomina ordinum exprimunt gratiam, præcipue nomen seraphim, quod imponitur ab ardore charitatis. ergo videtur, quòd distinctio ordinum sit per gratiam. (Cap.7. cel. hier.)

¶ 3 Præt. Nostra hierarchia exemplata est a cælesti: sed in nostra hierarchia, non est distinctio ordinum per naturam: sed solum per gratiam sacramentalem, quæ cõfertur in sacramento ordinis. ergo videtur, quòd nec in cælesti sit distinctio ordinum per naturam.

¶ 4 Præt. Ad distinctionem ordinum requiritur gradus, ſm actiones hierarchicas, vt vnus alium purget, illuminet, & perficiat: sed hoc non potest esse, nisi per diuinum lumen in eis receptum. ergo videtur, quòd ante collationem gratiæ, nulla fuerit ordinum distinctio per naturam. E

SED CONTRA. est quod dicitur in diffinitione ordinis, in litera posita, ꝙ ordo est multitudo cælestium spirituum, qui conueniunt in naturalibus datis, & in muneribus gratiæ. ergo videtur, ꝙ etiam per naturam sit distinctio ordinum.

¶ Pręt. Vbicunq; est diuersitas gradus, secundum superius & inferius, ibi est diuersus ordo: sed a principio creationis ante infusionem gratiæ, si in gratia creati non sunt, fuit in eis gradus superior & inferior, ſm q̃d quidam erãt subtilioris essentię, & perspicacioris intelligentiæ, vt supra dictum est. ergo videtur, ꝙ a principio creationis fuerint in eis ordines distincti.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ donum gratiæ est perfectiuum naturę: & ideo distinctio ordinum est per diuersum donum gratuitum, sicut per principium formale, & per diuersum donum naturale, sicut per principium quasi materiale & dispositum, vnde diffinitio ordinis, vtrũq; complectitur, compræhen-

A dens principia materialia & formalia. sic ergo quodammodo a principio creationis, fuit distinctio ordinum: non tamen secundum vltimum complementum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ etiam in natura angelica est, quędam deiformitas, ſm q̃d prima & nobilior est, inter naturas creatas, & magis accedens ad similitudinem diuinã, ſm proprietates naturales: sed completa deiformitas est, per dona gratuita.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ in angelis ante infusionem gratię erat etiam dilectio, & cognitio naturalis, a cuius ardore, & plenitudine possent dici. Cherubim & Seraphim, q̃uis nõ secundum cõpletam rationem.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ homines nostræ hierarchiæ, oẽs sunt vnius speciei, & naturæ formaliter: vnde tota diuersitas indiuiduorum in eadẽ specie, causatur ex principijs materialibus: & ideo secũdum naturam, non est distinctio ordinis in nobis: sed secundum potestatem gratis concessam, nec oportet, ꝙ in omnibus nostra hierarchia, cum cęlesti conueniat, & si eam secundum modum suum imitetur.

C ¶ Ad quartum dicendum, ꝙ si angeli haberent naturalia tantum, adhuc lumen vnius excederet lumen alterius. & ita posset esse aliqua illuminatio & perfectio, sed non complete.

ARTICVLVS VIII.

h Vtrum homines assumantur ad ordines angelorum.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur ꝙ hoĩes nunq̃ ad ordines angelorum assumantur: quia secundum Dion. 4.ca. cælest. hierar. distinguuntur quatuor gradus rerum, s. intellectualium: in quo compræhenduntur angeli, rationalium, in quo sunt homines: sensibilium, in quo sunt bruta animalia, & existentium, in quo sunt res insensibiles: sed sensitiua nũquàm possunt pertingere ad gradum rationalium. ergo rationalia nũquàm possunt pertingere ad gradum intellectualium: & ita homines non assumuntur ad ordines angelorum.

¶ 2 Præt. Plus distat natura hominis a natura angelorum, & pręcipue superiorum, quàm natura vnius angeli a natura alterius: sed angelus inferioris naturæ, non fuit capax illius doni, per quod superiores ordinantur in suo ordine, nec breuiter angelus vnius ordinis, potest pertingere ad superiorem ordinem. ergo videtur, ꝙ nec homines ad ordines angelorum assumant.

¶ 3 Præt. Quantũcũq; intellectus perficiatur lumine gratiæ vel gloriæ, semper oportet, ꝙ intelligat sub lumine naturali, quia gratia non tollit naturam sed perficit: sed lumen naturale in nobis est obumbratum, respectu luminis naturalis angeli. ergo homo semper magis obscure videbit quàm angelus: sed tota substantia gloriæ est in visione. ergo videtur, quòd homo nunquàm pertingat ad gloriam angelorum.

¶ 4 Præt. Quæcunq; differunt in hierarchia, differunt etiã in ordine: sed angeli & homines differunt in hierarchia. ergo videtur, ꝙ etiam in ordine, & ita homines non assumantur ad ordines angelorum.

¶ 5 Pręt. Quicunq; est in ordine aliquo, habet actum illius ordinis: sed actus alicuius ordinis, est custodire homines, & mitti in ministerium, quod nõ conuenit animabus sanctis. ergo videtur, ꝙ homines ad ordines angelorum non assumantur.

SED CONTRA. est quod dñs dixit Matth. 22. ꝙ Erunt sicut angeli Dei in cęlo. Diony. etiam dicit in cap. 1. de diui. no. quòd homines angelorum gloriam sortiuntur. Greg. etiam dicit in homelia de centum ouibus, ꝙ homines secundum diuersitatem meritorum, ad diuersos ordines transferentur.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ circa hoc est triplex positio. Quidã.n Com. Græcus episcopus Eustrathius nomine, dicit in cõmento super 6. Ethi. Arist. ꝙ nullus tantum animę suæ profectum sperare potest, vt ad operationem intellectuum separatorum (Super Luc. hom. 34. c.2.)

Universidad de Deusto
Biblioteca

paratorum pertingat, & secundum hoc hominum, qui in gloria assumuntur, esse vnus ordo decimus, inferior nouem ordinibus angelorum. Sed hæc positio est contraria dictis sanctorum, & videtur sapere hæresim: cum etiã beata virgo super choros angelorum exaltata sit: nisi forte dictum Commen. intelligatur, quantum ad naturalem operationem, inquantum s. ex naturalibus pertingere potest. Alia positio est, quòd hominibus quidam assumuntur ad ordines angelorum. Alij vero faciunt vnum ordinem decimum, & sic impletur similitudo de 10. dragma perdita, quę ponit Lucæ 15. Sed hoc diuersimode assignatur: quidam enim dicunt, quòd solum virgines ad ordines assumuntur, eo quòd cognata est angelis virginitas, vt dicit Hiero. alij vero electi decimum ordinem constituunt: sed hoc nõ est verũ, cum multi non virgines, vt Petrus & Magdalena: multis etiam virginibus eminentiores sint. vnde alij dicunt, quòd perfecti assumũtur ad ordines angelorum: sed illi qui sunt imperfectorum meritorum, decimum ordinem consumabunt, sed cum ex hominibus & angelis, futura sit vna ecclesia, & vna hierarchia, non est probabile, quòd numerus ordinum, qui cęlesti hierarchię competit per tria terna distinctus, vt ipse numerus ordinum exprimat trinitatis increatę vestigium, per homines augeatur. vnde tertia positio plus mihi placet, quæ etiam dictis sanctorum magis consonat, s. cp omnes electi assumantur ad ordines angelorum, quidam ad superiores, quidam ad inferiores, quidam ad medios pro diuersitate suorum meritorum: sed beata virgo Maria super omnes. Sed vtrum assumantur tot de hominibus, quot ceciderunt angeli, vel quot perstiterunt, vel quot fuerunt, vtrique vel plures vel pauciores: ille scit, cui soli cognitus est numerus electorum, in superna exhilarate locandus.

bat in terris, in ea pace de qua illi ceciderunt, sine vllo temporis termino permanebunt, sed illorum ciuium numerus, siue qui est, siue qui fuit, siue qui futurus est, in contemplatione eius artificis est, qui vocat ea quæ non sunt, tanquàm ea quæ sunt. Ecce aperte dicit, non minus de hominibus saluari, quàm corruit de angelis: sed plus non asserit.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd plus distat ratio a sensu, quàm intellectus a ratione: quia sensus & ratio, non communicant in vno obiecto, cum sensus appræhendat intentiones rerum, cum conditionibus materiæ: ratio autem & intellectus intentiones, a conditionibus materię separatas: vnde in obiecto conueniunt. differunt autem in modo, quia in cognitionem veritatis, ratio inquirendo peruenit, quam intellectus simplici intuitu videt: vnde ratio ad intellectum terminatur, vnde etiam in demonstrationibus, certitudo est per resolutionem ad prima principia, quorum est intellectus: & ideo non est inconueniens, si homines in sui vltimo gradu, ad gradum intellectualium pertingunt.

D. 156. ¶ Ad secundum dicendum, quòd meritum hominis est efficacius, quàm meritum d angeli: tum propter difficultatem, quæ est occasio maioris conatus: tum etiam propter continuum augmentum gratiæ, quod potest esse in homine, vt de virtute in virtutem proficiat, cum homo sit diutius viator, quàm angelus fuerit: tum etiam inquantum merita nostra, efficaciam habent ex merito Christi, cuius gratia est quodammodo infinita. Nusquàm enim angelos appræhendit: sed semen habraæ. Hebre. 2. Et ideo magis possunt homines virtute meriti, transferri in gradum altioris naturæ, quàm etiam angeli.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in homine, naturalis actio nunquàm potest attingere ad æqualitatem angelorum, sed lumen glorię superabundans omnem vmbram euacuabit, non quidem tollendo naturam, sed perficiendo lumen intellectuale, quod secundum naturam in nobis defectiue percipiatur.

De cel. hier. cap. 1. & de eccle. hier. 1. & 4. c. ¶ Ad quartum dicendum, quòd secundum Dionysium, sicut se habet nostra hierarchia, vel ecclesia ad cælestem: ita hierarchia veteris legis ad nostram: vnde sicut vetus hierarchia erat via in nostram, & significabat eam, & propter hoc veniente noua vetus assumpta est in illam & ad ordines eius: ita etiam nostra hierarchia est via in cęlestem, & signum eius. vnde in patria non erit alia hierarchia hominum & angelorum: sed vna & eadem, & homines in ordines angelorum distribuentur.

¶ Ad quintum dicendum, quòd actus angelorum in nos, consequitur ordines angelorum magis quantum ad gradum

F naturæ, quia angelica natura medium est inter Deum & nos, quàm secundum essentiales proprietates ordinis. Ideo sicut animæ damnatorum non dantur nobis in exercitium, ita nec animæ sanctorum in custodiam, quia hoc non competit eis, secundum gradum naturę suæ. Vnde Diony. &c. Sciendum quòd magister in verbis sequentibus, partim accipit sententiam Dionysij, scilicet quantum ad numerum ordinum, partim sententiam Gregorij, quantum ad eorum dispositionem, quia secundum Dionysim principatus, sunt de inferioribus, & virtutes de medijs, secundum Gregorium econuerso: sed ordo Dionysij, est secundũ quòd ipse prius enumerauit, incipiens ab inferioribus. ibi {Angelos archangelos &c.

DISTINCTIO X.

A

An omnes spiritus cælestes mittantur, & ponit duas opiniones, & authoritates quibus innituntur.

G Hoc etiam inuestigandum est, vtrum omnes illi cęlestes spiritus ad exteriora nuntianda mittantur. Quidam putant, aliquos in illa multitudine esse, qui foras pro officio exeũt, alios qui semper intus asistunt, sicut

DISTINCTIO X.

DIVISIO TEXTVS.

H Posita distinctione ordinum, Magister hic determinat quosdam actus, qui ordines distinctos consequuntur. Et diuiditur in partes duas. In prima determinat de quibusdam actibus, qui consequuntur omnes ordines, scilicet assistere & ministrare. In secunda determinat de actu custodię, qui specialiter vni ordini cõpetit. distinctione 11. {Illud quoq; sciendũ &c.} Prima in tres secundum tres opiniones, quæ in litera ponunt. Secunda incipit, ibi {Quibus obiicitur &c.} Tertia vero ibi {Alij vero dicunt &c.}

¶ Circa secundum tria facit. Primo ponit ea, quæ sunt ad confirmationem secundæ positionis contra primam. Secundo, excludit quandam quæstionem. ibi {Hic oritur quæstio &c.} Tertio, respondet ad probationes primæ opinionis. ibi {Qui autem omnes &c.} Quæstio autem, quam remouet sumitur ex nomine angeli. vnde primo remouet eam. secundo exponit quędam nomina angelorum, ostendens in quibus conueniant. ibi {Et putant illi Michael &c.}

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quatuor quæruntur.

Primo. Vtrum angeli assistant.
Secundo. Vtrum omnes ministrent.
Tertio. Si non, qui assistunt, & qui ministrent.
Quarto. Vtrum illi, qui ministrant, per ministerium a contemplatione retardentur.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum omnes angeli assistant.

K Ad primvm sic proceditur. Videtur cp omnes angeli assistant. Assistere. n. dicuntur regi, qui eius vultum presentialiter intuentur: sed Matth. 18. dicitur de angelis ad custodiam deputatis, cp Semper videt faciem patris, qui tamen sunt inferioris ordinis. ergo videtur, quòd omnes Deo assistant.

¶ 2 Præter. Secundum Gregorium, illi dicuntur assistere, qui intima contemplatione perfruuntur: sed omnes angeli intime contemplantur, cum eos a contemplationis acumine, nec pondus corporis, neque culpa retardat. ergo videtur, quòd omnes assistant.

¶ 3 Præt. Cuicũq; conuenit illud, quod maius est, videtur etiam quod minus est sibi conuenire, si vtrũq; sit dignitatis: sed inter omnes actus patriæ fruitio est nobilissima. ergo cum omnes fruantur, videtur multo fortius, cp omnes assistant.

¶ 4 Præt. A conspectu Dei, multo amplius distant mali angeli

I geli quàm boni: sed mali angeli etiam dicuntur Deo assistere, vt habetur Iob primo. quòd cum venirent filij Dei, vt sisterent coram domino affuit inter eos etiam Sathan. ergo videtur, quòd omnes angeli assistant.

†Dan. 7. ca. Dio. c. 7. de cæles. hier. Sed contra Dan. 7. dicitur Milia milium ministrabant ei. vbi dicit Gregorius, quòd alij sũt qui assistunt, alij qui ministrant. ergo nõ omnes assistunt.

¶ Præt. Illi dicuntur regibus assistere, qui in eorum palatijs habitant: sed secundum Dion. esse inuestigabilis diuinitatis est proprium primę hierarchiæ. ergo videtur, quòd illi tantum assistant.

Respondeo. Dicendum, quòd assistere dicitur in angelis ad similitudinem eorum, qui regibus assistunt. assistere autem regi dicuntur, qui circa eũ sunt. Vnde cum proprium primæ hierarchiæ assigner Dionysius circa Deum esse, eis tantum conuenit assistere. dicuntur autẽ circa Deum esse, inquantum immediate illuminationes percipere possunt in ipsa simplicitate diuini luminis, & hoc propter perspicacitatem suæ intelligentiæ. Quanto enim aliquis intellectus est perspicacior, tanto ex principio vniuersali cognito, in plures cõclusiones, & in plura scibilia potest deuenire, & illi qui minus sunt perspicacis intellectus, non possunt quęstionum veritates videre, nisi in principijs contractis, & appropriatis ad materiam illam. Et ideo illi supremi intellectus primę hierarchiæ, in ipso primo illuminationum principio, omnis illuminationis rationes percipiunt, & propter hoc circa Deum esse dicuntur, & ei assistere: inferiores vero cognitionem accipiunt ex ipso lumine iam diuiso, & multiplicato in ipsis supremis angelis respectu diuinæ simplicitatis, & propter hoc, non dicuntur circa Deum esse, & sibi assistere.

† Esa. c. 6. †Heb. 11. c. † Ioã. 1. exi a patri.

¶ Ad primvm ergo dicendũ, cp quãuis omnes immediate essentiam diuinam contemplentur: non tamen in ipsa omnes inspicere possunt hoc, quod ad eorum ordinem, idest hierarchiam pertinet: & ideo non assistunt proprie loquendo omnes.

¶ Ad secundum dicendum, cp intime contemplari potest dici aliquis tripliciter. vel ẽm specius consideratio non distrahitur ad exteriora sensibilia, & sic omnes angeli boni & mali intime contemplantur, quia scientiam a sensu non accipiunt: aut per hoc, cp non indigent exteriori similitudine, in qua Deum contemplantur, quę s. sit extra essentiam eius, sed cum in essentia sua vident, & sic intime contemplantur omnes beati, non autem in statu creationis, nec iterum mali angeli. aut per hoc, cp non tantum essentiam Dei vident: sed ipsam penetrantes, in ipsa inspiciunt eius effectus, qui in ipsa per similitudinem relucent, & sic intime cõtemplari est proprie assistere, & hoc solum angelis primæ hierarchiæ conuenit, secundum alios vero modos, dicitur secundum quid assistere.

¶ Ad tertium dicendum, cp fruitio est nobilissimus actus patriæ, qui quãmuis omnibus cõis sit: non tã æqualiter omnibus contingit: sed sunt diuersi gradus fruitionis, & altissima fruitio est in assistendo. Vnde non sequit, cp omnes fruentes assistant.

D. 247. ¶ Ad quartum dicendum, quòd dæmones dicuntur inter d assistentes, inquantum cum eis conueniunt in primo modo intimæ contemplationis.

ARTICVLVS II.

b Vtrum omnes angeli mittantur in ministerium.

Ad secvndvm sic proceditur. Videtur, quòd omnes angeli in ministerium mittantur. Nulli enim dubium est, quin diuinę personę excedant omnes angelos in infinitum: sed diuinæ personæ mittuntur, vt filius & spiritussanctus, vt in 1. lib. dictum est. ergo multo fortius omnes angeli.

¶ 2 Præterea. Inter omnes ordines, primus ordo est seraphim: sed seraphim legunur missi. Isaiæ. 6. Volauit ad me vnus de seraphin. ergo videtur, cp multo fortius alij mittantur. Dis. 15. q. 1 art. 1. ad 4.

¶ 3 Præter. Apostolus ad Hebræos, intẽdit probare per ministerium angelorum, Christum angelis maiorem esse, per hoc quòd ipse, non sicut minister: sed sicut verus hęres in domo Dei patris est. Vnde dicit ad Hebræ. 1. quòd omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium missi: sed Christus simpliciter omnibus angelis maior est. ergo videtur, quòd secundum intentionem Apostoli, omnes angeli in ministerium mittantur.

¶ 4 Præt. Omnes cælestes spiritus angeli dicuntur: sed an gelus idem est, quod nuntius. ergo videtur, cp omnes ad exteriora nuntianda mittantur. † Psal. 103.

¶ 5 Præterea. Quòd angeli ministrent nobis, hoc est propter eximiam charitatem eorum in nos: sed quãto superiores sunt, tanto maiori charitate feruent. ergo videtur, quod eis conueniat magis nobis ministrare.

Sed contra secundum Diony. hæc est lex diuinitatis inuiolabiliter stabilita, quòd a primis, vltima per media perficiantur: sed inter nos & primos angelos sunt medij inferiores. ergo primorum actio, immediate non peruenit ad nos, sed est per medios secundos. Cæl. hier. ca. 3.

¶ Præterea. Inter agens, & recipiens dicitur esse proportio: sed recipere diuinas illuminationes proportionatas nobis, & per conuenientiam nostræ hierarchiæ, conuenit inferioribus angelis. ergo videtur, quòd tantum immediate ipsi ad nos mittantur.

Respondeo. Dicendum, quòd Gregor. istam quæstionem mouet: sed in neutram partem assertine determinat. Quidam vero dicunt, aliquos d angelos ex officio ad ministerium deputari, vt inferiores, sed aliqua causa extra communem dispensationem exorta, etiam superiores in ministerium mittuntur. Sed istud non videtur necessarium, quia ad quantumcunque maxima nuntianda, vel exequenda inferiores ordines sufficiunt. Et præterea, quãmuis huiusmodi magna fiant præter communem cursum naturæ, non tamen fiunt præter ordinem gratiæ, secundum quem ordinem distinctio attenditur. Et ideo secundum Diony. dicendum, quòd superiores angeli, nunquàm immediate, circa nos ministerium habent, & huius ratio ex tribus potest assumi. Primo, ex dispositione diuinę sapientiæ, cuius ordinatione vel lege sancitum est, vt a superioribus in vltima per medias actiones perueniant, vt sic sit ordinata connexio in omnibus partibus vniuersi, & nulli sua nobilitas subtrahatur, quæ est in hoc, vt inferiorum quodammodo causa existat, quantum ad aliquid. Secundo ex parte illuminationum. Sicut enim in actionibus corporalibus, requiritur proportio inter agens & recipiens, quod præcipue in sensibus patet, qui ab excellenti sensibili corrumpuntur: ita etiam est in intellectualibus. Vnde intellectus habes, ad subtilissimas veritates non pertingit. Cum ergo lumen intellectuale in supre- Homil. 34. de cẽtũoui. D. 151.

Universidad de Navarra Biblioteca

mis angelis sit simplicissimum, & vniuersalissimum, non est proportionatum intellectui nostro, qui est in vltimo gradu intellectualium substantiarum: nisi prius contrahatur, & determinetur in ipsis inferioribus, qui sunt minoris simplicitatis. Tertio, ex parte ipsarum actionum quas circa nos exercent: cum enim actiones ministerij sint particulares, & circa particularia, oportet quòd earum consecutio sit per formas maxime contractas, & particulares in superioribus. hæ autem sunt formæ, quæ sunt in angelis inferiorum ordinum: & ideo executio diuinorũ mysteriorum, pertinet ad inferiores angelos, & hæc est causa, quare Philosophi posuerunt duplices motores orbium, scilicet quosdam coniunctos, quos vocabant orbium animas, quorum conceptiones sunt determinatæ & particularizatæ, & hos etiam Auicen. dicit angelos ministrantes. Alios vero separatos, quos intelligentias dicunt, in quibus sunt formæ simplices & vniuersales, & hos dicit angelos esse assistentes. Vnde patet, quòd hæc positio rationabilior est, tum quia Diony. hoc tradit, qui discipulus Pauli fuit, & dicitur eius visiones scripsisse. Vnde eum frequenter in authorem inducit, & præcipue in diuisione hierarchiarum, & sicut in 13.cap.cæleſt. hierar. innuit, hæc positio vulgata erat tempore primitiuæ ecclesiæ, tum etiã quia dictis philosophorum magis consonat, vt ab eis, ea quæ contra fidem non sunt, accipiamus, alijs resecatis.

D. 133.

Trac.9.suæ met.c.2.circa fine.

Cel. hier. ca.11.12.& 13.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd missio æquiuoce conuenit diuinis personis, & ipsis angelis. diuinæ enim personæ non mittuntur mutando locum: sed angeli mittuntur mutando locum, & operando in nos, non sicut agens primum: sed sicut agentia secunda determinata, & proportionata respectu propriorum receptiuorum: & ideo ratio procedit ex æquiuoco.

¶ Ad secundum dicendum, quòd illam obiectionem soluit Diony. in 13.cap.cæleſt. hierar. dupliciter. Primo vt dicatur, quòd ille, qui missus est ad purgandum labia Isaiæ, fuit de inferiori ordine, & dicius est de seraphim æquiuoce, quia per ignem purgare venerat. Secundo vt dicatur, vere eum fuisse de ordine seraphim. Non tamen ille angelus, qui visionem reuelabat, erat de superiori ordine sed de inferiori: sed cum virtus hierarchica, quæ est in inferioribus angelis sit primo a Deo, & consequenter a superioribus angelis in d inferiores descendens, angelus visionem formans reduxit prophetam, in cognitionem non solum virtutis immediate agentis: sed etiam virtutis diuinæ. Vnde ostendit dominum super solium sedentem, & per consequens virtutem supremorum in angelis. Vnde ostendit seraphim, circa thronum stantia, & ostendit virtutem purgatiuam ab eis, per inferiores angelos, vsque in homines deuenire, per hoc, quòd seraphin videbatur ad eum volans peruenire, & ponit exemplum de sacerdote, qui absoluit ex potestate a Pontifice descendente, ac si diceret, Pontifex te absoluit, qui mihi tradidit potestatem absoluendi te: ita & angelus ostendit seraphin purgantem: quia ipse in virtute eius purgabat. Et per hoc etiam pater respon-

D. 132.

Putant quidam Michaelem, Gabrielem, & Raphaelem de superiori ordine fuisse, & sunt hæc nomina spirituum, non ordinum.

ET putant quidam, Michaelem, Gabrielem, & Raphaelem de superiori ordine fuisse. Michael interprætatur, quis vt Deus. Gabriel fortitudo Dei. Raphael medicina Dei. Nec sunt ista nomina ordinum: sed spirituum, & dicunt quidam singulum horum, vnius proprie ac singulariter spiritus esse nomen. Alij vero non vnius singulariter, & determinate: sed nunc huius, nunc illius esse nomen secundum qualitatem eorum, ad quæ nuntianda, vel gerenda mittuntur. Sicut & dæmonum quædam nomina sunt, quæ quidam putant vnius esse propria, alij vero pluribus communia. Diabolus quippe qui græce ita vocatur, & criminator interprætatur, vel deorsum fluens, hebraice dicitur sathan, idest aduersarius: dicitur & belial, idest apostata, & absque iugo: dicitur etiam leuiathan, idest additamentum eorum, & alia plura reperies nomina, quæ vel vnius spiritus sunt propria, vel pluribus communia.

G

Quo modo determinent præmissas authoritates, quæ videntur aduersari, qui dicunt omnes angelos mitti.

VI autem omnes angelos mitti asserũt, præmissas authoritates Danielis, scilicet & Dionysij, ita determinant. Dicuntur superiora agmina Deo assistere, & ab intimis nunquàm recedere, non quin aliquando mittantur: sed quia rarissime ad exteriora prodeunt: neque tunc ab intimis recedunt: sed Dei præsentiæ, & contemplationi semper assistunt. Quod etiam faciunt, qui frequenter mittuntur.

H

† Dan.c.7. Dio.c.7. & 13.c.de cæl. hierar.

Cel.hier. c.13. Et de diuin.no.c.4.

fluens, hebraice dicitur sathan, idest aduersarius: dicitur & belial, idest apostata, & absque iugo: dicitur etiam leuiathan, idest additamentum eorum, & alia plura reperies nomina, quæ vel vnius spiritus sunt propria, vel pluribus communia.

Vnde loquitur quantum ad angelos, vltimi ordinis, per quos lex tradita est, vt sic lex noua, cui Christus est author, legi veteri præponatur. ¶ Ad quartum dicendum, quòd omnes cælestes spiritus secundum Diony. dicuntur angeli, non quia ad aliquid nobis nũtiandum mittantur, quia diuinum lumen quod caligini, & tenebris propter sui simplicitatem, & immensitatem fulgoris cõparatur, secundum quòd est in suo fonte, in ipsis recipitur cum minori simplicitate. Et ideo magis est proportionatum intelligibilibus sequentium, & propter hoc dicuntur nunciare vel manifestare lumen diuinum, & sic vnusquisque angelus inferior, sui superioris manifestatiuus est, sicut nubes nuntiat lumen solis, quod in suo fonte inspici nõ potest. Si autem dicantur angeli, propter nuntiationem exteriorem, vt Gregor. dicere videtur, tunc etiam angelis superioribus conuenit, inquantum de rebus nuntiandis inferiores illuminant.

Heb.1.

Super.11. Lucę hom. 34.

¶ Ad quintum dicendum, quòd superiores angeli propter charitatem, quam in nos habent, inferiores mouent, & dirigunt ad operandum nostram salutem: nec aliquid perfectæ charitati detrahitur, si ministerium immediate non exequunt.

I

ARTICVLVS III.

c Vtrum omnes angeli secundæ hierarchiæ mittantur.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd omnes angeli secundæ hierarchiæ mittantur. Omnes enim angeli, vel assistunt, vel ministrant: sed assistere est proprium primæ hierarchiæ, cuius est circa Deum esse secundum Dionysium. ergo omnes alij in ministerium mittuntur.

De cęlest. hier. ca.7. Grego. 17. libr. moral. ca.7. super 25.Iob.

¶ 2 Præterea. Secundum Gregorium, plures sunt qui mittuntur, quàm qui assistunt: sed si angeli secundæ hierarchiæ non mittantur, plures assisterent, quia sex ordines, tribus tantum ministrantibus. ergo illi de media hierarchia mittuntur.

K

¶ 3 Præterea. Cum nullus angelus alteri sic æqualis, quilibet angelus præter primum, & vltimum est medius inter aliquos duos. si ergo de ratione mediæ hierarchiæ esset, quòd in ministerium non mitteretur, pari ratione, nullus angelus mitteretur in ministerium, nisi vltimus tantum, quod dissonat, & a veteribus scriptuis, & a dictis sanctorum. ergo videtur, quòd illi de media hierarchia mittantur.

¶ 4 Præterea. Omnis potestas est ordinata ad executionem operis: sed nomina ordinum secundæ hierarchiæ imponuntur a gradu potestatis. ergo videtur, quòd eorum sit mitti ad exequendum ministerium.

SED

SED CONTRA. Ordines vnius hierarchiæ, videntur esse æquipotentes in modo accipiendi diuinas illuminationes: sed dominationibus, quæ sunt in media hierarchia non conuenit in ministerium mitti, quia ministrare est contra rationem dominii. ergo videtur, q̃ nec alij ordines mediæ hierarchiæ mittantur.

¶ Præt. Lex diuinitatis est, vt superiores reducãt vltimos per media: sed inter mediam hierarchiã angelorum, & nostram, est vltima hierarchia angelica. ergo videtur, q̃ illuminationes non immediate peruenianat ad nos a media hierarchia: & ita angeli illius hierarchiæ nõ mittuntur.

Quos alij dicant mitti, & quos dicant non mitti, cum determinatione authoritatum, quæ videntur sibi aduersari.

ALij vero dicunt tres ordines supremos, scilicet seraphin, cherubin, & thronos, ita creatori Deo assistere, quòd ad exterior a non exeunt. Inferiores autem tres, ad exteriora mitti. Tres vero medios inter vtrosq;

RESPONDEO. Dicendum, q̃ quidam dicunt angelos primæ hierarchiæ, nullo modo mitti: sed assistere: angelos vero tertię hierarchiæ mitti ad nos: sed angelos medię hierarchiæ mitti ad illos de tertia. Et hęc opinio tangitur in litera: sed nõ videtur conueniẽs, Tum quia s̃m hoc non esset differẽtia inter primam, & mediam hierarchiam. non n. potest intelligi missio angeli ad angelum, nisi per hoc, q̃ vnus alium illuminat. sicut autem secunda illuminat tertiam: ita prima secundam, Tum etiam quia dictis sanctorum non consonat, qui assignant ordinibus secundæ hierarchiæ actus, qui in executione exterioris ministerij complentur, vt miracula facere, dæmones arcere, & huiusmodi. Et ideo sequendo rationes nominum, in sacra scriptura nobis traditorum, ex quibus secundum doctrinam Dion. ordinum proprietates, & officia colligere oportet, dicimus q̃ medię hierarchiæ, duo vltimi ordines, s. virtutes & potestates in exterius ministerium mittuntur. dominationibus autem mitti in ministerium nõ competit, sed dirigere omnes inferiores in suis ministerijs, hoc n. pertinet ad dignitatem domini, vt ad nutum eius dirigantur actiones subditorum, & ipse actionibus eorum non admisceatur. Vnde Greg. principibus, & potestatibus præesse dicitur. Et a Dionysio maior omni subiectione describitur dominationum ordo: & ita relinquitur, q̃ ordo virtutum sit supremus omnium ordinum, qui mittuntur, quasi pertingens ad vltimum in diuinis ministerijs, quod nomini competit, quia virtus dicitur vltimum in re de potentia, vt ponitur in primo Cæli & mundi.

De cęl. hie. c.7. vsq; ad 9.cap.

Greg. super 15. Lucæ, homil. 34. Dio. de cęl. hier. cap. 8.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ nullus ordo mediæ hierarchiæ est, proprie loquendo, de dispositione assistentium: sed pertinet ad dispositionem ministrantium. sicut autem in artificialibus inuenitur aliquis artifex, qui tantum manu operatur, exequens præceptum alterius, & nulli imperans: sicut ille qui præparat materiam. alius vero qui præcipit præparanti materiam, & ipse operatur ad inducendam formam. Alius vero qui nihil operatur, sed præcipit habens rationes operis sumptas ex fine, cuius est coniectator, & talis dicitur architector, quasi princips artificum, vel vltimalis inquantum vtitur ministerio subditorum ad suum finem, vt ex 2. Phys. habetur: ita etiam in ministerijs diuinis, dominationes sunt quasi artifices dirigentes, & imperantes. Alij vero sicut exequentes, secundum gradum & modum suum: nihilominus omnes ministri dicuntur, sicut & illi omnes artifices.

Tex. 25.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ secundum hanc positionem verificatur dictum Grego. quia plures erunt ordines ministrantium, quia sex, quàm assistẽtiũ, qui sunt tres, vt ex dictis pater.

Greg. 17. li. mor. c. 7. super 25. Iob.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ medium inquantum huiusmodi non est immediate operatiuum, quia actio est secundum contactum, vel s̃m situm in corporalibus, vel s̃m ordinem in spiritualibus: sed si aliquid sit medium quantum ad aliquid, & quantũ ad aliud vltimum, potest immediate agere. hoc autem cõtingit. q̃n plures s̃m gradum potentię differentes, super idem operationem habent. erit. n. aliqua actio, quam circa illud potest efficere superior, quam non potest inferior facere, & quantum ad illam actionem illud supremum est vltimum. Alia vero actio est, quam poterit inferior facere, & in illa est supremum operãs & non vltimum: sed medium inter primum dirigens, & vltimũ operans. vnde hanc actionem non faciet medium, nisi mediante vltimo, quod patet in exemplo prius inducto. artifex. n. qui inducit formam, in hac operatione est vltimus, quia nullus infra eum hoc potest, vt verbi gratia, compaginare tabulas ad formam nauis complendam. Et ideo hoc immediate facit: sed præparationem materiæ per dolationem tabularum, facit mediante inferiori artifice, inquantum dat sibi regulas, quales debeant esse tabulę aptæ ad compaginationem nauis: ita est etiam in ordinibus angelorum. Potestates. n. habent actum circa ea, quę pertinent ad tranquillitatẽ totius vniuersi, inquantum habent potentiam nõ limitatam, & talis ordo potestatum: p se facit. Alia vero sunt, quæ pertinent ad statum vnius prouinciæ vel regni, & hoc non faciunt potestates, nisi mediantibus principatibus, qui hæc per se exequuntur. Quædam vero sunt pertinentia ad aliquem, vel ad aliquas specialiter, & hæc etiam principatus non exequuntur, nisi mediantibus angelis, i quibus etiam quæ maiora sunt, fiunt immediate per superiores, & quæ minora sunt, immediate ab inferioribus.

A

consistere, nõ modo dignitate vel loco: sed etiam officio, quia præceptum diuinum a superioribus accipiunt, & deferunt ad inferiores. Ideoque cum supremi medijs, & medij imis atque hi hominibus præceptum Dei nuntient, merito omnes Angelos nominari dicunt. Et ob id forte Apostolus dicit, omnes spirit' administratores esse filij, & mitti in ministeriũ. Vel per oẽs non singulos ordines, sed de inferioribus ordinibus

B

† Heb.1.ca.

¶ Ad quartum dicendum, q̃ ex hoc. q̃ ordines secundæ hierarchię nominantur a potentia, significatur q̃ ad ministratiuam dispositionem pertinent: sed non oportet, quòd omnes immediate ministerium exequantur.

C

¶ Ad alia etiam duo, patet responsio per ea quę dicta sunt.

ARTICVLVS IIII.

d Vtrum angeli impediantur a contemplatione per executionem ministerij.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd angeli per executionem ministerij a contemplatione retardentur, quia vt habetur Thobie 12. Angelus in ministerio existẽs, dixit, Tempus est vt reuertar ad eum qui me misit: sed non reuertitur nisi per contemplationẽ. ergo videtur quòd per ministerium a contemplatione Dei abscesserit.

¶ 2 Præt. Vna potentia finita, non potest simul in plures operationes: sed potentia angeli finita est. ergo videtur, quòd non potest simul contemplari & ministrare.

D

¶ 3 Præter. Intellectus creatus non potest simul plura intelligere: sed quando ministrant angeli, intellectu considerant ex quæ agunt. ergo videtur, quòd tunc diuina contemplari non possunt.

¶ 4 Præter. Locus contemplationis est cælum empyreum: sed cum sunt hic secundum Dam. non sunt in cęlo. ergo videtur, quòd exequendo circa nos ministerium, a contemplatione retardentur.

De orth. fid. li. 2 c. 3. Greg. hom. 34. sup 15. Lucæ.

SED CONTRA, est quod dicit Grego. quòd sic ad exteriora prodeunt, quòd ab intimis nunquam recedunt. ergo videtur, quòd semper contemplentur vel assistant, si sunt idem ministrantes & assistentes.

¶ Præterea. Beatitudo angelorum non minuitur ex eorum ministerio: sed eorum beatitudo tota est in contemplatione diuinitatis. ergo in nullo per ministerium, eorum contemplatio retardatur.

E

RESPONDEO. Dicendum, quòd angeli beati nullam operationem habent, quæ non sit essentialis beatitudini, vel in qua per contemplationem beatam non dirigantur. Et ideo contemplatio eorum se habet ad eorum ministeria quæ exequuntur, sicut in artifice consideratio regularum artis, ad executionem operis, eo quòd ipse Deus est finis omnium operum hierarchicorum, & a fine sumitur ratio cuiuslibet operis: & ita se habet finis ad operabilia: sicut principium ad speculabilia, vt in secundo Physic. dicitur. Et ideo sicut artifex simul considerat rationem artis, & exequitur opus: ita & angelus simul contemplatur Deum, & ministrat nobis.

Tex.91.

¶ AD PRIMVM, ergo Dicendum, quòd angelus dicitur discedere a Deo, non per intermissionem contemplationis, aut per locum, quia intra Deum currunt, quocunque mittantur. vt dicit Ven. Beda, eo quòd Deus

Universidad de ... Biblioteca

vbique est: sed per hoc, ꝙ ab inuisibilitate recedens, visibilis apparet: sicut filius exiuit a patre, & venit in mundum, visibilis hominibus factus. Ioã. 16. & sic dicuntur reuerti ad Deum, qñ deposita visibili specie, ad pristinam inuisibilitatem reuertunt.

¶ Ad secundum dicendum, quòd contemplatio angelorum magis se habet per modum receptiõis, q̃ actionis: & ideo sicut luna, simul recipit lumen a sole, & illuminat inferiora corpora: ita etiam angelus simul illuminatur in diuina contemplatione, & illuminat inferiorem, vel ministrat circa nos.

† Esa. ca. 6. Dio. de cæl. hier. c. 13.

singulos angelos cõplexus est. Illud vero quod Isaias dicit, per verba Dionysij, determinant, dicentis. hi spiritus, qui mittuntur percipiunt horum vocabulum quorum gerunt officium. Vnde dicunt illum angelum, qui missus est ad Isaiam G vt mundaret, & incenderet labia prophetæ, fuisse de ordine inferiorum, sed ideo dictus est fore de Seraphin, quia veniebat incendere & consumere delicta Isaiæ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ea quæ cognoscuntur diuersis rationibus, intellectus non potest simul considerare: qa nõ potest cõsignari diuersis similitudinibus simul: sicut nec corpus diuersis figuris: sed ea quę cognoscuntur vna ratione, vel quorum vnum est ratio alterius, nihil prohibet simul intelligi.

¶ Ad quartum dicendum, quòd cælum empyreum non est locus contemplationis secundum necessitatem, sed secundum congruentiam, sicut & ecclesia domus orationis dicitur: & ideo ratio non sequitur.

EXPOSITIO TEXTVS.

Dion. cæl. hier. c. 7. Greg. hom. 31. sup 15. Lucæ.

ITEM Diony. &c.} Verba, quæ sequuntur sunt Gregorij inducentis authoritatem Diony. non quantum ad verba: sed quantum ad sensum. Et putant illi Michaelis &c.} Hoc expresse contradicit scripturæ, quia Michael Danielis. 10. ponitur in ordine principum. Gabriel autem dicitur de ordine archangelorum. Raphael autem posset poni in ordine angelorum, secundum ea, quę circa singulares personas exercuit.

DISTINCTIO XI.

DIVISIO PRIMAE PARTIS TEXTVS.

POSTQVAM determinauit de quibusdam actibus, qui consequuntur omnes ordines. s. assistere & ministrare: hic determinat de quodam actu, ad quem vnus ordo specialiter deputatur, scilicet custodire homines. Et diuiditur in partes duas. In prima determinat de angelis, quantum ad officium custodiæ. In secunda quantum ad profectum, prædictum officium consequentem. ibi {Præterea. Illud considerari oportet &c.} Circa primum duo facit. Primo determinat veritatem. Secundo circa determinata, mouet quæstionem. ibi {Solet etiam quæri &c.} Vbi tria facit. Primo mouet quæstionem. Secundo excludit alteram partem, ibi {Sed cum electi tot sint &c.} Tertio excludit reliquam, & exponit eam. ibi {Ideo dici oportet &c.}

QVAESTIO PRIMA.

A

Circa custodiam angelorum, quæruntur hic quinque.

Primo. Vtrum angeli hominibus ad custodiam deputentur
Secundo. Cuius ordinis sit custodire.
Tertio. Quorum hominum sit custodiri.
Quarto. Vtrum custodes angeli, semper custodiant homines, quibus deputantur, vel quandoque eos derelinquant.
Quinto. Cum de salute hominum gaudeant angeli, Vtrum econtrario, de perditione eorum tristentur.

F

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum angeli custodiant homines.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd angeli homines non custodiant. Deus enim est custos hominum. vt dicitur Iob 6. sed perfectior est custos, qui per seipsum sufficit ad custodiam, q̃ qui custodit mediantibus alijs: cum ergo omne quod est perfectissimum, Deo sit attribuendum, videtur, ꝙ ipse nos per angelos non custodiat. Iob. ca. 7.

DISTINCTIO XI.

A

Quòd quæque anima habet angelum bonum ad sui custodiam delegatum, & malum ad exercitium.

ILlud quoq; sciendum est, quòd angeli boni deputati sunt a ad custodiam hominum: ita vt quisque electorum habeat angelum ad sui profectum, atque custodiã specialiter delegatũ. Vnde in euangelio veritas, a pusillorũ scãdalo prohibẽs ait.

¶ 2 Præt. Custodia & conseruatio hominum est per gratiam: sed gratiam Deus immediate infundit animę, & nõ per angelos. ergo videtur, quòd eis non competat custodire nos.

¶ 3 Preterea. Vnus effectus custodię angelorum ponitur, quòd deferant orationes nostras ad Deum: sed hoc videtur omnino superfluum, cum Deus omnia cognoscat. ergo videtur vanum ponere angelos hominum custodes.

H ¶ 4 Præt. Custos ponitur alicui, aut propter imbecillitatem, vt scilicet, iuuetur & defendatur, aut propter ignorantiam, vt instruatur: sicut mulieribus & pueris doctores, & pedagogi dantur: sed homo per se potest cognoscere ea, quæ sunt facienda vel vitanda per legem naturalem cordi impressam, & potest etiam exequi propter arbitrij libertatem. ergo videtur, quòd custodia angelorum non egeat.

¶ 5 Preter. Custodis officium est retrahere custoditum ab his, quę sibi sunt nociua: sed angeli non retrahunt homines a peccatis, cum multos in peccata præcipitari videamus. ergo videtur quòd angeli hominum custodes non sint.

¶ 6 Præterea. Custodis est instruere custoditum secundum modum eius: sed modus hominis est cognitionem a sensibilibus accipere. ergo videtur quòd visibilibus apparitionibus nos deberent instruere, hoc autem non faciunt, nisi forte raro. ergo vr̃, ꝙ vel non custodiunt, vel sunt negligentes in custodiendo.

I SED CONTRA est, quod dicitur in psalmo: Angelis suis Deus &c. ps 90.

¶ Præt. Deus est pronior ad miserendum q̃ ad puniendum: sed Deus hominibus dedit dæmones ad exercitium, vt habetur ad Ephe. vltimo: Non est nobis colluctatio &c. Ergo videtur, ꝙ multo fortius dederit angelos ad custodiendum.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ secundum Boetium in libro de consolatione, Deus prouidentiam suam, quam de omnibus rebus habet, mediantibus quibusdam causis exequitur, vt autem in primo dictum est, q̃uis omnium rerum prouidentiam habeat: speciali tamen modo, substantiæ rationales, suæ prouidentiæ subduntur, inquantum altiori modo præ cæteris finem diuinæ bonitatis natæ sunt consequi, & per altius principium, quod est voluntas: quia ergo inter Deum & homines, media est natura angelica, & secundum legem sapientiæ suę hoc est ordinatum, vt inferioribus per superiora ꝓuideat: ideo ipsi angeli exequuntur diuinam prouidentiam circa salutem hominum, adiuuando ad tendendum in finem, & liberando ab his, quę processum in finẽ impediunt, & hæc executio diuinę prouidentię ꝑ angelos de hoibus, vocatur custodia angelorum. 4. de conso. prosa 6. K

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Deus est custos primus & principalis, apud quem summa prouidentia residet, nec est propter suam insufficientiam, ꝙ suam prouidentiam de hominibus exequitur per angelos: sed propter ordinẽ suæ sapientiæ. Tum, quia congruit angelis: vt. s. eis hæc dignitas nõ negetur, ꝙ sint duces hominum, reductionis in Deum. & in hoc Deũ quodammodo imitantur, inquantum cooperantur Deo in introductione hominum in finem. Tum, quia congruit hominibus, q sunt in statu imperfectionis, qđ pueritiæ Apñs comparat 1. Cor. 13. Vñ eis custodes tanq̃ pueris assignantur, donec venien te quod perfectum est, euacuetur quod ex parte est.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ sicut in operationibus artificialibus, in quibus instrumenta quodammodo disponunt ad formam, vt ignis mollificando ferrum, & martellus dilatando: sed

D. 608. sed forma cultelli inducitur ab artifice, per similitudinem artis A quam habet: ita etiam d Deus, qui est primus custos inducit vltimam perfectionem coniungentem fini, & per hoc conseruantem, scilicet gratiam & gloriam. Sed angelorum est præparare homines, ad susceptionem gratiæ per illuminationes, & alia huiusmodi.

† Super 18. Matth. to. 9

¶ Ad tertium dicendum, quòd nõ dicuntur Deo, orationes nostras deferre: quasi ipsum de hoc docentes: sed quasi ipsum orantes pro nobis: sicut etiam sacerdos offert Deo orationem populi, inquantum sua interuentione, effectum orationibus impetrat.

† Super 15. Lucæ hom. 34.

¶ Ad quartum dicendum, quòd lumen naturalis cognitionis imperfectum est, & præcipue ad dirigendum in illa, quæ naturam excedunt: voluntas etiam eius potest ad malum inclinari multis occasionibus: & ideo prouidet hominibus angelorum præsidium.

Angeli eorum semper vident faciem patris, angelos dicit eorum esse, quibus ad custodiam deputati sunt. Super quem locum Hieronymus tradit, vnãquãque animam ab exordio natiuitatis, habere angelũ ad sui custodiam deputatum, inquiẽs ita. Magna dignitas animarum B est, vt vnaquæq; habeat ab ortu natiuitatis in custodiam sui angelum delegatum. Gregorius quoque dicit, quòd vnusquisque vnum bonum angelum sibi ad custodiam deputatum, & vnum malum ad exercitium habet. Cum enim omnes angeli boni nostrum bonum velint, communiterque saluti omnium studeant: illæ tamen qui deputatus est alicui ad custodiam, eum specialiter hortatur ad bonũ, sicut legitur de angelo Thobiæ & de angelo Petri, in actibus apostolorum. Similiter & mali angeli cum desiderent malum hominum, magis tamen hominem ad malum incitat, & ad nocendum fortius instat illæ, qui ad exercitium eius deputatus est. † Thob. c. 5. Actuũ c. 12.

¶ Ad quintum dicendum, quòd sicut prouidentiæ diuinæ est, sic impedire mala: vt tamen saluetur naturę conditio: ita etiam & angelorum custodię: & ideo ad angelos non pertinet quòd homines custodiendo ad virtutem cogant: & a vitijs retrahant, quia sic periret libertas arbitrij, & ratio meriti.

C ¶ Ad sextum dicendum, quòd huiusmodi apparitiones visibiles angelorum, eo quòd sunt supra cursum naturæ, stuporem quendam incutiunt, & quodammodo violenter incutiunt ad consensum, in quo perit aliquod bonum hominis quantum ad conditionem naturæ, quod est inquisitio rationis. Vnde huiusmodi apparitiones non omnibus fiunt, sed aliquibus factę sunt ad confirmationem fidei in multis: sicut etiam miracula: nihilominus tamen per modum nostrum instruunt nos, illustrando d phantasmata & confortando lumen intellectus nostri, & excitando ad aliquid rectius considerandum. D. 190.

ARTICVLVS II.

b Vtrum ad omnes ordines tertiæ hierarchiæ pertineat custodire homines.

Dion. 9. ca. de cęl. hier.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd custodire pertineat ad omnes ordines tertiæ hierarchiæ, quia secundum Diony. tertiæ hierarchiæ proprium est lumen diuinum accipere, per conuenientiam nostræ hierarchiæ, idest proportionatum ad immediate transferendum in nos: sed ille angelus dicitur custos hominis, qui immediate ipsum illuminat. ergo videtur, quòd custodire ad omnes pertineat.

Greg. hom. 34. sup 15. Lucæ.

¶ 2 Prę. Angelus custos defendit hominem ab impugnatione inuisibilis hostis. Sed arcere ꝑm Grego. pertinet ad potestates. ergo vr̃, quòd illi ordini præcipue conueniat custodire.

¶ 3 Præter. Missio ordinatur ad custodiam: sed angeli quinque ordinum mittuntur ad explendum exterius ministerium, vt dictum est. ergo omnibus conuenit custodire.

Greg. hom. eadem 34.

¶ 4 Præter. In hominibus inueniuntur diuersa officia: sed secundum diuersa officia distinguuntur ordines angelorum, quorum officiorum aliquæ similitudines, inueniuntur in officijs humanis, vt dicit Grego. ostendens qualiter homines, ad ordines angelorum assumantur. ergo videtur, quòd omnes ordines ad custodiam deputentur.

Greg. eadẽ homil. 34. Ethi. 1. ca.

SED CONTRA est, quod dicit Gregor. angelos esse, qui minima nuntiant, sed minima sunt, quæ ad singulares personas pertinent, quia quanto bonum est communius: tanto est diuinius secundum Philosophum in 1. Ethi. ergo videtur, quòd illi qui singulis hominibus præsunt, sunt tantum de ordine angelorum.

Bernar. de considera- tione lib. 5.

¶ Præter. Ber. dicit in lib. de consideratione. Putamus angelos dici, qui singulis hominibus prępónuntur in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis. ergo videtur idem quod prius.

RESPONDEO. Dicendũ, quòd illi angeli dicuntur hominum custodes, qui immediate illos illuminant, & habent actus limitatos circa humana officia, & procurant, quæ ad ipsos specialiter pertinent. Et ex hoc quòd immediate illuminant, excluduntur a custodia angeli assistentes. Ex hoc autem, quòd habent actus limitatos, ad dirigendum in humanis officijs. excluditur media hierarchia, quæ habet potestatem non limitatam ad humana officia. Per hoc autem, quòd per custodiam ꝓcurant ea quæ pertinent ad aliquas determinatas personas, quod est vltimũ & minimum in actibus angelorum, deputatur custodia vltimo ordini, qui est ordo angelorum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ tota tertia hierar. accipit illuminationes proportionatas ad actus, & officia humana: non tamen ad hanc, vel ad illam ꝑsonam: sed hoc est angelorum. Et ita, eis conuenit custodire singulos homines, alijs vero conuenit custodire singulas prouincias vel regna.

¶ Ad secundum dicendum, quòd inferiores angeli participant virtutem superiorum, inquantum ab eis illuminantur: sicut secundum Diony. dicitur inferior angelus purgasse Isaiam, per ignem virtute seraphim: & ita etiam inferiores angeli, virtute potestatum dæmones cohibent, & similiter virtute aliorum superiorum ordinum, possunt exequi aliqua, quæ ad eos pertinent circa determinatas personas. Diony. 13. de cęl. hier.

¶ Ad tertium dicendum, quòd omnes angeli custodes mittuntur: non tamen omnes, qui mittuntur custodiunt, sed vltimi tantum custodiunt, vt dictum est, quia superiores exequuntur ea, quæ ad multos pertinent, & quanto ad plures, tanto est ordo superior: & ideo virtutes sunt supremi, inter exequentes ministeria, quia eorum actus se extendunt, non tantum ad res humanas: sed etiam ad res naturales, vt patet in operatione signorum. & post potestates, quorum actus non tantum ad homines: sed etiam ad dæmones se extendit, & post d principatus, quorum operatio est circa totam multitudinem. Et vltimi angeli, qui operantur circa determinatas personas. Archangeli vero medij sunt habentes aliquid commune cum vtrisque, vt prius dictum est. D. 162.

D ¶ Ad quartum dicendum, quòd omnia officia, humana pertinentia ad singulares personas, cum quibuscũq; ordinibus similitudinem habeant, diriguntur per vltimum ordinem, inquantum participant virtutes superiorum, vt dictum est. Sed illa officia, quæ ad multitudinem pertinent, diriguntur per principatus vel archangelos: & ideo homo in prelatione constitutus, illuminatur ab angelo inferioris ordinis de his, quæ ad statum personę suæ pertinent. Sed ab angelo d principe de his, quæ spectant ad regimen multitudinis. D. 163.

ARTICVLVS III.

c Vtrum omnibus hominibus deputentur angeli ad custodiam.

E AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, ꝙ nõ omnibus e hominibus deputantur angeli ad custodiam. Custodia. n. angelorum valet hominibus ad euitandum pericula, & ad instruendam ignorantiam. Sed Adam in primo statu, ab vtroque liber fuit. ergo angelum custodem non habuit.

¶ 2 Præt. Gratia confirmata, in quibusdam hominibus hoc efficit, vt mortaliter peccare non possint, vt patet in sanctificatis in vtero: sed contra impedimentum salutis, per peccatum principaliter ordinata est custodia angelorum. ergo videtur, ꝙ tales ea non indigeant.

¶ 3 Præt. Ante natiuitatem ex vtero, sacramenta salutis puero conferri non possunt: sed hoc est, ꝙ angelus custos in homine promouere intendit. s. salutem. ergo puerperio animato ante natiuitatem angelorum custodia non debetur.

¶ 4 Preter. Custodia angelorum est per hoc, ꝙ homines illuminando instruunt: sed pueri ante perfectam ætatem non sunt capaces doctrinæ. ergo videtur quòd careant angelorum custodia.

¶ 5 Præt. Secundæ Thesa. 2. dicitur, quòd omnis actus Anti christi

Universidad de Deusto Biblioteca

christi, erit secundum operationem Sathanæ. Sed custodia angelorum ordinatur contra tētationes malignorum spirituum. ergo videtur, ꝙ frustra ab angelo custodietur.

SED CONTRA. Videtur quòd etiam Christus, angelum custodem habuit. Primo per hoc quod dicit Dio.4.c. cæleſt. hierar. ꝙ subdebatur paternis dispositionibus mediātibus angelis: sed vt dictum est, per custodiam, executio diuinæ dispositionis, fit de hominibus per angelos. ergo videtur, quòd Christus angelum custodem habuit.

Vtrum singulis hominibus, singuli angeli an pluribus vnus deputatus sit.

SOlet autē queri, vtrum singuli angeli singulis hominibus, an vnus pluribus ad custodiam, vel ad exercitium deputatus sit. Sed cum electi tot sint, quot & boni angeli sunt, plures constat esse omnes simul bonos & malos homines quàm boni angeli sint, & cum tot sint electi, quot angeli boni, & angeli boni plures sint, quàm mali pluresque sint homines mali: quàm boni, non est ambiguum plures esse bonos homines quàm sint mali angeli, & plures esse malos homines, quàm sint mali angeli vel boni angeli.

¶ Præt. Lucę.22.dicitur, ꝙ Apparuit angelus domini confortans eum. ergo videtur, quòd cum confortare sit vnus actꝰ custodię, ꝙ angelum custodem habuit.

Distin.34. Expositione tex. RESPONDEO. Dicendum, ꝙ sicut in primo libro dictū est, prouidentia proprie est ad conferendum ea, quæ promouent in finem, & remouendū ea quę impediunt. Vltimum autem in his adiutorijs est, id quod coniungit fini, quod a solo Deo est: & ideo ea quæ ab angelis custodibus, per diuinam prouidentiam circa singulares personas exequuntur, sunt quędam præparationes iuuantes ad consequendum finem vltimum, pręparans autem nō habet operationem circa rem, nisi quæ est ordinata ad finem, ante finis consecutionem: & ideo omnibus hominibus, ab infusione animæ rationalis, per quam ad finem salutis ordinantur, custodia debetur vsque ad mortem, quando terminatur via

D. 163. proficiendi in finem. nulli ergo carent d custodia angelorum, nisi vel per hoc ꝙ fiunt impenitibiles, vt damnati, vel per hoc, ꝙ finem gloriæ consequuntur, vt beati.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ quàmuis in Adam, nō esset periculum ex aliqua corruptione carnis instigante ad malum: erat tamen periculum ex potentia peccandi, & ex dæmone oppugnante, & similiter erat debilioris cognitionis quàm angelus: & ideo indigebat præsidio custodis angeli.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ etiam si confirmati peccare non possint: possunt tamen proficere, & eorum profectus potest impediri, & propter hoc indiget custodia angelorum, ad promouendum in bonum, & remouendum impedimentum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd pueri in materno vtero, non recipiunt sacramenta ecclesię, quia non subduntur actibus ministrorum: sed operibus diuinis & angelorum subduntur: & ideo eis ab infusione animæ d rationalis, custos angelus assignatur,

D. 164. & 165. per quem prohibetur virtus dæmonis ab eius nocumento, & propter multa impedimenta, quibus potest eius complexio deteriorari, vt efficiatur pronior ad peccandum, vel etiam ipsa vita extingui, & in hoc etiam prosunt paruulis, natis, quàmuis eos non illuminent.

¶ Vnde patet responsio ad quartum.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ Antichristus etiam habebit angelum custodem, quia lex communis, propter vnum mutari non debet, & in hoc eius pœna iustior apparebit, quia beneficia toti naturæ humanæ prouisa, sibi non subtrahuntur: nec tamen est omnino frustra custodia, quia & si ad bonum non conuertatur: a multis tamen malis cessabit, retractus ab angelo custode; hūc enim effectum ad minus semper consequitur angelus per custodiam, in quocunque obstinato.

D. 166. ¶ Ad sextum dicendum, ꝙ Christus non habuit d angelum custodem. Tum, quia anima sua omnibus angelis superior, fuit immediate a verbo sibi vnito illuminata. Tum, quia erat verus compræhensor. vnde eius bonum nec impediri, nec iuuari poterat. Dicitur vero subdi paternis dispositionibus per angelos, quodam modo indirecte, inquantum angeli instruebāt Ioseph, & matrem eius de his, quę circa ipsum puerum existentem agenda erant, vt habetur Matth. 2.

¶ Ad septimum dicendum, quòd angelus dicitur confortasse eum, non aliquid in ipsum imprimendo: sed per modum ministerij, inquantum congratulabatur fortitudini eius: sicut homo naturaliter in tribulatione confortatur ad præsentiam amicorum: & ita per modum quo fuerat vera tristitia: fuit confortatio vera, & non apparens tantum, vt quidam dicunt.

Confirmat vnum angelum pluribus hominibus deputari, siue simul siue diuersis temporibus.

IDeoque dici oportet, vnum eundemque angelum bonum vel malum, pluribus hominibus deputari ad custodiam, vel exercitium, siue eodem tempore, siue diuersis temporibus. Ideo autem dicimus, eodem tempore, vel diuersis temporibus, quia videtur quibusdam, quòd omnes homines, qui sunt simul in aliquo tempore singuli singulos angelos habere possint, bonos vel malos, quia licet maior sit numerus hominum computatis in vnum omnibus qui fuerunt, & sunt, & futuri sunt quàm angelorū, tamen quia decedentibus hominibus succedunt homines: & ideo nunquàm simul sunt in hac vita. Angeli vero nūquàm decedunt, sed simul omnes sunt, ideo esse potest vt singuli hominū, dum in hac vita sunt, singulos habeant angelos bonos vel malos, ad sui custodiam, vel exercitium destinatos: c: Ceterum siue ita sit, siue non, non est dubitandum vnumquęque hominem habere angelum sibi deputatum, siue pluribus simul deputatus sit, siue vni singulariter. Nec est mirandum, vnum angelum pluribus hominibus ad custodiam deputari, cum vni homini plurium custodia deputetur, ita vt eorum quisque suum dicatur habere dominū, vel episcopum vel abbatem.

ARTIC. IIII.

d Vtrum angelus quandoque relinquat hominem cui deputatur.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd angelus, quandoque relinquat hominem, cui deputatur custos. Primo per hoc quod habetur Hiere. 51. Curauimus Babylonem, & non est curata. derelinquamus ergo eam: sed hoc dicitur ex persona angelorum, vt dicit glo. ergo videtur, quòd relinquat, quando a peccato non corrigitur.

¶ 2 Præterea. Isa.5.dicitur. Auferam sæpem eius, & erit in direptionem, Gloss. idest custodiam angelorum: ergo idem quod prius.

¶ 3 Præter. Efficacius custodit Deus hominem quàm angelus: sed Deus quandoque relinquit hominem; vt in psal. dicitur. Quare me dereliquisti &c. ergo multo fortius angelus.

¶ 4 Præter. Zachariæ primo dicitur. Quòd reuersus est angelus, qui loquebatur ad eum. Et similiter etiam Danielis.10. Sed non reuertitur, nisi qui abscedit. ergo videtur, quòd angelus quandoque hominem relinquat.

¶ 5 Preterea. Angeli quandoque sunt in cælo empyreo: sed cum sint ibi, non sunt circa nos secundum Dam. ergo videtur, ꝙ aliquando nos relinquunt.

¶ 6 Praeterea. Medicus sapiens infirmum desperatum relinquit: sed angeli custodes possunt scire aliquem esse præscitum per reuelationem, & videre aliquem obstinatum in peccatis, talis autem est, sicut infirmus desperatus. ergo videtur, quòd etiam angelus, qui est quasi medicus spiritualis, talē relinquat.

SED CONTRA. Boni angeli sunt magis proni ad iuuandum, q̄ mali ad infestandum, sed mali nunq̄ cessant ab infestatione. ergo nec boni a custodia.

¶ Præt. De nemine est desperandum, quādiu est in statu viæ: sed infirmus non relinquitur a medico: nisi propter desperationem. ergo videtur, quòd angelus non dimittat hominem, quantūcūq; peccatorem.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ cum custodia angelorum sit quædam executio diuinæ prouidentiæ, oportet esse idem iudicium de vtroque: diuina autem prouidentia, nunquàm relinquit hominem ex toto, quia omnino in nihilum redigeretur, sed verum est, quòd magis & minus prouidet diuersis, secundum eorum conditionem: & ideo Oculi Dei super iustos dicuntur, & aures eius &c. quibus adeo perfecte prouidet, vt omnia eis cooperentur in bonum, vt dicitur Rom. 8. Sed malos secundum aliquid derelinquit, inquantum permittit eos subiacere tribulationibus, & quod grauius est, etiam in peccata ruere. Vude ad Rom. 1. Propterea tradidit eos Deus in reprobrum sensum &c. Similiter etiam angeli dicuntur aliquos derelinquere secundum quid, inquantum exponuntur tribulationibus, vel etiam iusto Dei iudicio ab aliquo peccato non retrahunt: nunquàm tamen ita relinquunt, quin sit aliquis effectus custodiæ inquantum aliquod malum prohibent, & ad aliquod bonum promouent.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ hoc intelligitur esse vox angelorum discedentium ab homine peccatore in hora mortis, quia tunc primo desperatur de eius salute, vel potest dici, ꝙ derelinquunt secūdum quid, vt dictum est, sicut etiam & Deus.

¶ Vnde patet responsio ad secundum & tertium.

¶ Ad quar-

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ Angelus ab eo recesserat quātum ad aliquem effectum, quia, s. ipsum de futuris non illuminabat, & non quantum ad omnem effectum custodiæ.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ qñcūq; aliquod agens, imprimit fortem impressionem, remanet illa impressio in patiente, per aliquod tempus, ēt ad absentiam agentis, vt patet in motibus violentis, & ita dico, quòd ad vnam actionem angeli in hominem, potest homo bonam dispositionē accipere, quæ manet in eo, ad aliquod tps. vt patet qñ aliquis semel deuote orat, ad plures dies remanet inde deuotior: & ita angelus quis non semper sit præsens, pōt semper custodire, inquātum effectus eius, manet post actionē suam.

¶ Ad sextum dicendum, ꝙ nullus in statu vię, est adeo obstinatus, q n possit post pœnitentiam conuerti, vnde non est de eo desperandum,

Ad quintū præceden. artic. & si angelus sciret eum præscitum: posset tamen multa mala in eo impedire: sicut de Antichristo dictum est.

DISTINCTIO XI.

A

Vtrum angeli proficiant in merito, vel in præmio vsque ad iudicium.

PRæterea, illud considerari oportet, vtrum angeli boni in merito vel in præmio proficiant, vsque ad iudicium. Quòd in meritis proficiant, atque quotidie magis ac magis mereantur, qui-

ARTICVLVS V.

¶ Vtrum angeli doleant de damnatione hominum, quos custodiunt.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd angeli doleant de damnatione hominum quos custodiunt. Exterior. n. luctus est signum interioris doloris: sed Isa. 33. dicitur. Angeli pacis amare flebunt. ergo videtur quòd doleant.

¶ 2 Præt. Amicorum est compati sibi in necessitatibus: sed angeli feruentissima charitate nos diligunt. ergo videtur, quòd contristentur, hominum damnationi compatiendo.

¶ 3 Pręt. Sapientis est dolere de his, per quæ suum gaudium minuitur: sed per damnationem hominum minuitur gaudiū angelorum, quod esset de conuersione eorum, de quo habetur Lucę.11. Gaudium est angelis Dei super vno peccatore &c. ergo de hominum damnatione dolent.

¶ 4 Præt. Omne id quod est contrarium volito, & repugnās fini est contristans: sed damnatio est contraria saluti quam volunt, & per officium custodiæ procurant. ergo damnatio hominum eos contristat.

SED CONTRA. Apoc.21. dicitur ꝙ in cælesti hierusalem, nec est luctus nec est dolor: illius autem vrbis ciues sunt angeli. ergo de nullo dolent.

¶ Præt. Perfecta beatitudo non compatitur secum miseriam: sed omnis tristitia ad miseriam pertinet, & fugienda est, vt in

Cap. 13. 7. Ethicorum Philosophus dicit. ergo angeli beati tristes esse non possunt.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ cum angeli beati, sint in diuinę voluntatis continua contemplatione, cui perfectissime conformātur, nihil potest esse contra voluntatem eorum: sicut nec contra voluntatem Dei: potest tamen esse aliquid: præter voluntatem eorum: sed hoc ipsum, inquantum est permissum a Deo, est volitum ab eis, sicut a Deo: & ideo nihil potest accidere, de quo doleant angeli, sicut nec de quo doleat Deus. Et ideo simpliciter dicendum est, ꝙ neque de peccatis hominum tristantur, neque de damnatione: sed vtrobiq; lætantur de iusta permissione & punitione.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ illud secundum literam intelligitur, de nuntijs Ezechiæ, quos misit ad pacem ab Assyrijs quærendam, qui audientes blasphemias Rapsacis: scissis vestibus fleuerunt. Allegorice vero exponitur de apostolis in glos. Si autem ad angelos referatur, intelligendus est dolor non proprie: sed metaphorice, per modum, quo etiam frequenter in scripturis Deo attribuitur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd compati non potest: quia passibilis non est. Et ideo ex impassibilitate angelorum hoc accidit, ꝙ condolere non possunt, non ex charitatis defectu.

¶ Ad tertium dicendum, quòd angelorum gaudium, non minuitur ex damnatione: quia electorum numerus, minui non potest. Vel potest dici, quòd ipsi semper gaudent de suis bonis operibus, quę custodiendo egerunt: licet ille qui custoditus est non saluetur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd angeli volunt salutem hominis voluntate antecedente, sicut & Deus, sed voluntate consequente volunt hominem damnari si meruerit. vnde cō sequēs est, vt de eius damnatione non doleant.

EXPOSITIO TEXTVS.

ET VNVM malum ad exercitiū &c.}

¶ Videt iniu[...] agi cum homine, [...] dæmones, multo potentiores sunt hominibus, non. n. est potestas super terram, quæ ei comparetur, vt dicitur Iob.41. ergo non iustum est pugnam inter hominem, & dæmonē constitui.

¶ Et dicendum, ꝙ cum liberum arbitrium, non possit cogi ad peccandum, quātūcūq; sit dæmon fortis, homo resistere potest. Vnde dicitur, quòd debilis est hostis, qui non potest vincere nisi volentem, & super hoc homini adest præsidium angeli, & auxilium diuinum, si suscipere velit.

DISTINCTIO XI.

DIVISIO SECVNDAE PARTIS TEXTVS.

HIc inquirit Magister, vtrum angeli, dum officium custodiæ durat, in merito, vel præmio proficiant, & diuiditur in partes duas. Primo ponit duas opiniones. Secundo, eligit alteram illarum. ibi {Illud quoque &c.} Prima in duas, secundum duas opiniones. quarum secunda incipit. ibi {Alij autem dicunt &c.}

¶ Circa primum tria facit. Primo ponit opinionem. Secundo, confirmat per authoritatem. ibi {Et quòd angeli proficiant.} Tertio, soluit contrarietatem. ibi {His autem videtur &c. Hic eligit alteram opinionem, & circa hoc duo facit. Primo, eligit primam opinionem. Secundo, respondet ad quasdam authoritates, quæ sunt in contrarium. ibi {In quibus tamen videtur &c.

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quæruntur sex.

Primo. Vtrum angeli proficiant in cognitione Dei, quæ est pręmium essentiale.

Secundo. Vtrum proficiant in cognitione aliarum rerum, per illuminationem superiorum.

Tertio. Vtrum accrescat eis aliqua cognitio per mutuam locutionem.

Quarto. Vtrum mysterium incarnationis per ecclesiam didicerint.

Quinto. Vtrum inter eos sit pugna, & contradictio.

Sexto. Vtrum ordinum distinctio maneat post diem iudicij.

Universidad de Deusto Biblioteca

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum angeli proficiant in visione Dei.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ angeli in visione Dei proficiant. Perfectio.n. virtutis non tollit, sed auget efficaciam merendi: sed in angelis beatis, est perfecta charitas, q est radix merendi, qua omnes eorum actus informātur. ergo videtur, quòd sēper magis, & magis mereantur diuinam visionem in eis augeri.

¶ 2 Praet. Secundum Auicē. Omnis actio creaturae est ad aliquod cōmodum agentis, vnde liberalitatem puram, solius Dei propriam dicit: sed angeli creati sunt. ergo ex actibus eorum, circa nos aliquid ei accrescit: & ita videtur, ꝙ eorum bonum, semper magis ac magis augeri.

¶ 3 Praet. Quanto aliquis intellectus est clarior, tanto ꝑspicacius intuetur: sed inferiores angeli, continue a superioribus illuminantur. ergo videtur, quòd semper limpidius Deum contemplentur.

¶ 4 Praet. Si non possunt proficere in Dei visione, aut hoc est, quia peruenerunt ad summam perfectionem, aut quia maioris perfectionis capaces non sunt: sed primum esse non potest, quia summa perfectio solius Dei est, quia seipsum comprahendendo videt: similiter nec secundum, quia sic homines essent capaciores inferioribus angelis, quia homines, vt dictum est, possunt peruenire ad modum contemplationis supremorum ordinum. ergo videtur, quòd angeli etiam in diuina contemplatione proficere possunt.

SED CONTRA. Magister supra dixit, quòd perfectio naturę glorificatae est, quando habet quicquid nata est habere: sed angeli sunt glorificati. ergo totum id quod nati sunt habere, habent.

¶ Praeter. In termino motus non contingit esse motum: sed angeli non sunt in statu vię, cui competit motus, sed in termino. ergo videtur, quòd ipsi proficere nō pssint, cum profectus sit motus quidam.

RESPONDEO. Dicendum, quòd secundum Philosophum operatio, & motus differunt: operatio enim est actus perfecti, vt lucidi lucere, & intellectus in actu, intelligere: sed motus est actus imperfecti tendentis in perfectionem: & ideo id quod est, in sua vltima perfectione, habet operationem sine motu, sicut Deus. Quod autem distat ab vltima perfectione, habet operationem coniunctam motui: & quia proficere in beatitudine est
D. 289. quidam motus naturae, d tendentis in perfectionem: ideo quandocunq; angelus vel homo ponitur in vltima sua perfectione, operatio eius non est meritoria, nec proficiens. Sed in hoc quando scilicet, angelus sit in sua vltima perfectione, est duplex opinio. Vna quam Magister approbat, scilicet quòd erit in die iudicij. Alia est, quę in litera tangitur, quod hoc fuit in prima eorum confirmatione, & haec videtur mihi probabilior: tum, quia vltima perfectio rei est in termino suae viae, terminus autem viae angelorum fuit eorum confirmatio. non enim nunc viatores dicuntur: nisi forte secundum quid, inquantum circa viatores operantur, tum quia idem iudicium est de hominibus post mortem, & de angelis post confirmationem vel casum: homini autem statim post mortem, vltima sua perfe-

F ctio confertur: nisi forte aliquid purgandum repugnet, nec differtur vsque ad diem iudicij, vt Graeci errantes dicunt: & ideo dicimus, quòd angeli statim in d confirmatione, vltimam perfe- D. 159.
ctionem beatitudinis consecuti sunt, nec postmodum in visione Dei proficiunt, in qua eorum beatitudo essentialiter consistit.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ perfectio virtutis includens finem, tollit rationem meriti & motus, qui repugnat fini, sed in via ad finem auget efficaciam meriti.

¶ Ad secundum dicendum, quòd omnis operatio creaturae, ordinata est ad perfectionem eius, sed quandoque operatio, non est ad alium finem, sed ipsamet est finis, vt in primo Ethic. dicitur, & sic dico, quòd illuminare inferiores, in angelis est dignitas eorum: quia in hoc maxime consequuntur Dei similitudinem. Et ideo non oportet, quòd per huiusmodi operationes aliquid mereantur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd vnus angelus non illuminat alium, vt dictum est de his, quae ad essentiam beatitudinis pertinent, sed de alijs: & ideo non oportet, quòd propter hoc limpidius videant Deum: sed ea de quibus illuminantur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd angeli summum gradum contemplationis non attingunt, sed propter hoc dicuntur nō posse
I proficere, quia tota eorum capacitas plena est: nec ampliari potest illa capacitas angelorum per meritum, sicut in hominibus qui sunt in statu viae.

busdā videtur ex eo, quia quotidie hominum vtilitatibus inseruiunt eorumq; profectibus student. a. Quibusdam etiam nihilominus videtur, quòd in praemio proficiant, scilicet in cognitione & dilectione Dei. Licet enim, vt aiunt, in confirmatione beatitudinem acceperint aeternam atque perfectam, augetur tamē quotidie eorum beatitudo, quia magis ac magis diligunt atque cognoscunt, & est eorum charitas, qua Deū & nos diligunt, & meritum & praemium. Meritum, quia per eam & per obsequia, ex ea nobis impensa merentur, & in beatitudine proficiunt, & ipsa eadem est praemium, quia ea beati sunt.

Authoritatibus confirmant quod dicunt.

ET quòd angeli proficiant in cognitione, ac ꝑ hoc in beatitudine, testimonijs sanctorum confirmant. Dicit enim Isaias ex per- † Isa. c.65.
sona angelorum, Christi ascendentis magnificentiam admirantium. Quis est iste qui venit de Edon, tinctis vestibus de
bosra? Et in psal. Quis est iste rex gloriae? † ps.23.
Ex quibus apparet, quòd mysterium verbi incarnati plenius cognouerunt an-
G geli, post impletionem quàm ante. Et sicut in cognitione huius mysterij profecerunt, ita dicunt eos in deitatis cognitione proficere. Quòd autem in huius mysterij cognitione profecerint, euidenter docet Apostolus dicens. Quę sit dispen- † Ad Ephe. cap 3.
satio sacramenti absconditi, a seculis in Deo, vt innotescat multiformis sapientia Dei, per ecclesiam principibus, & potestatibus in caelestibus. Super quem locum dicit Hiero. ange-
H licas dignitates praefatum mysterium ad purum, vel plenum non intellexisse, donec com-
pleta est passio Christi, † Super 3. ad Ephe. tom.6.
& apostolorum praedicatio per gentes dilatata.

ARTICVLVS II.

b Vtrum angeli inferiores illuminentur a superioribus.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd angeli inferiores, per superiorum illuminationem in cognitionem rerum, siue diuinorum effectuum non proficiant: Omnis enim operatio angeli, aut pertinet ad natu-
K ram, aut ad meritum, aut ad praemium: sed in naturali cognitione non proficiunt, quam totam simul in creatione receperunt, nec etiam in merito, aut in praemio proficiunt. ergo videtur, quòd in eis cognitio diuinorum effectuum, non crescat.

¶ 2 Praeterea. Deus est causa rerum per essentiam suam. ergo in hoc, quòd videtur essentia sua, cognoscitur ipse esse causa: sed quando cognoscitur aliquid, inquantum est causa, cognoscitur etiam effectus eius. ergo videtur, quòd cum angeli beati, essentiam diuinam videant, quòd etiam in ipsa effectus eius cognoscant, & sic in cognitione diuinorum effectuum non crescunt.

¶ 3 Praeterea. Nihil est cuius ratio, non sit in Dei scientia siue verbo eius, quod est ars plena rationum viuentium, vt dicit Augustinus: sed angeli beati vident Dei verbum. ergo cognoscunt omnes diuinos effectus, & sic idem quod prius.

¶ 4 Praet. Qui videt speculum necessario videt formas relucentes in speculo, nisi diuersitas partium speculi impediat, vt dū intuetur vnam partem speculi, formas resultantes in alia parte non videat: sed Dei verbum, quod est sapientia genita est speculum sine macula, vt dicitur Sapientiae 7. in quo omnes rerum rationes resplēdent. ergo cum verbum sit indiuisibile angeli intuentes verbum omnia in eo co-
† Augu. sup gen. ad lite. lib. 5. ca. 19. gnoscunt, & sic idē quod prius.

Tex. 7. ¶ 5 Praet. Secūdum Philosophum in 3. de Anima. Intellectus cum intelligit difficilia non minus intelligit infima, sed magis: altissimū, aūt intelligibile est essentia diuina: sed eam angeli vident. ergo videtur quòd omnia alia cognoscere possunt, & ita eorum cognitio nō crescit.

Dio. in 6. & vltimo c. cael. hier. SED CONTRA, est quod dixit Dio. in fine cael. hierar. ꝙ multae rationes sacramentorum latēt supernas essentias. i. angelos: sed quaecunque latent aliquem ipse potest in cognitionem eorum proficere. ergo angeli in cognitione proficere possunt &c.

in 6. c. cael. hier. ¶ Praet. In 6. cap. eiusdem lib. dicit, quòd angeli inferiores per superiores a nescientia purgantur: sed non liberatur aliquis a nescientia nisi per scientiae acquisitionem. ergo videtur quòd angeli in acquirendo scientiam proficiant.

RESPONDEO, Dicendum, quòd angeli proficiunt in cognitione diuinorum effectuum per illuminationes in inferiores a superioribus descendentes, & hoc patet sic. Cum enī Deus sit vniuersalissima causa omnium entiū in visione essentiae eius non cognoscuntur omnes effectus ipsius de necessitate, nisi intellectus totam virtutem eius comprehendat, & quanto aliquis intellectus limpidius eam videt, tanto plura in eo cognoscere potest, sicut in principijs primis speculatiuis, qui perspicacioris intellectus est, plures conclusiones in eis videt, & ita superiores angeli plures effectus in essentia diuina cognoscunt quam inferiores, & de illis superiores inferiores illuminare & instruere possunt, & tamen aliqui effectus sunt, quos omnes immediate in visione diuinae essētiae percipiunt, quāmuis ēt hos superiores perfectius cognoscant, sicut & diuinam essentiam clarius intuentur, & vnusquisque ordo ex illo nomen & rationem recepit, quod est vltimum suae virtutis ad capiendū rerum cognitionem immediate in visione diuinae essentiae.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd reuelationes diuinorum effectuum pertinent ad praemium, non quidem essentiale: sed accidentale, & dicitur praemium accidentale ad quod merita directe non ordinantur: sed superadditur ex liberalitate retribuentis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd per hanc rationem probat Algazel, Deum creaturarum scientiam habere, inquantum suā essentiam cognoscit, non tamen sequitur, quòd videns essentiam eius omnia sciat, nisi ipsam perfecta cognitione cōprehē-
E dat, & hoc angelis non conuenit. Et propter hoc patet responsio ad tertium, quia quāmuis verbum videant, non tamen ipsum secundum modum rei cognitae vident: sed secundum modum cognoscentium, idest suipsorum, & ideo non oportet, quòd omnia quę in verbo sunt, cognoscant.

Cap. 2. ¶ Ad quartum dicendum, ꝙ sicut dicit Boe. in lib. de Trin. In diuinis non oportet ad imaginationem deduci. Vnde non est imaginandum rationes rerum resplendere in speculo aeterno, sicut formae visibiles in speculo materiali: sed magis sicut cau-
Dio. 4. & 7. c. de di. no. satorum rationes praeexistunt in sua causa, vt Dio. dicit in lib. de diuinis nominibus. non est autem necessarium, vt qui causam videt, hoc ipso omnes rationes effectuum in ea cognoscat, vt dictum est, & ideo ratio non procedit. Vel dicendum, vt communiter dicitur, quòd speculum aeternum voluntariū est, quia in eo non videtur, nisi quod ipse vult ostendere, secus est autem de speculo materiali, quod ex necessitate naturae repraesentat formas in eo relucentes.

Quòd in hac sententia videtur Aug. aduersari Hierony.

HIs autem videtur contradicere August. super eundem locū epistolę dicens. Non latuit angelos mysterium regni caelorum,
B quod opportuno tempore reuelatum est ꝓpter salutem nostram. Illis ergo a seculis innotuit supra memoratum mysterium, quia omnis creatura nō ante secula, sed a seculis est. Attende lector, quia videntur dissentire in hac sententia illustres doctores. Ideoque vt omnis repugnantia de medio tollatur, praedicta verba Aimonē sequentes ita determinemus, † Aimó sup 3. ad Ephe. vt illis angelis qui maioris sunt dignitatis, & per quorum ministerium illa nunciata sunt, ex parte cognita a seculis fuisse, vtpote familiarib' & nūtijs. Illis vero qui minoris dignitatis sunt, incognita extitisse dicamus, d vsquequo impleta sunt & per ecclesiā praedicata. & tūc ab omnibus angelis, perfecte fuerunt cognita. Constat itaque omnes angelos in cognitione diuinorum mysteriorū, secundum processum temporis profecisse. Vnde non incongruenter ipsi idem dicūt angelorum scientiam ac beatitudinem augeri vsque ad futuram consumationem, quando in sciētia ac beatitudine ita perfe-

A ¶ Ad quintum dicendum, quòd quia nostra cognitio a sensu incipit, ideo de minus notis in magis nota secundum naturā deuenimus, & ideo manifestissima naturae sunt nobis vltimo nota, & difficillima ad cognoscendum, scilicet res immateriales, vt Deus & angeli: sed in angelis est econuerso, quia ea quę sunt magis nota simpliciter, sunt etiam notiora quo ad eos, & ideo licet essentiā diuinā maxime cognoscant, non tamen ex hoc sequitur quòd d omnia alia cognoscant, sed secundum quòd perfectius ipsam vident ex ea in plurium effectuum cognitionē procedere possunt. D. 144.

ARTIC. III.

c Vtrum angeli cognoscant aliqua per mutuam loquutionem.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd angeli non accipiant cognitionem aliquorum per mutuam locutionem. Dicit enim
C Basil. Si nuda & intecta anima viueremus, ex solis nutib' intentionum cogitationes alterutrum panderentur: sed angeli habent intellectum non obtectum corpore. ergo vnus alterius cogitationes videt, & ideo mutua locutione non egent. Basilius in sermone super illis verbis Moysi, attēde tibi. in prin.

¶ 2 Praet. In omni locutione oportet esse aliquod signū, quod mentis occultum conceptum exprimat: sed tale signum in angelis sensibile esse non potest nec intellectuale: non sensibile, quia sensitiuam cognitionem non habent, nec etiam manens in intellectu tantum, quia hoc esset aequaliter ignotum cum alio conceptu mentis qui manifestandus esset. ergo videtur ꝙ in angelis manifestatio per locutionem esse non possit.

¶ 3 Praet. In omni locutione oportet esse aliquod medium, per quod intentio loquentis ad audientem deferatur. Sed tale medium in angelis inueniri non pōt. ergo nec locutio.

¶ 4 Praet. In locutione corporali sonus ad aures perueniens, excitat audientem ad audiendum: sed in angelis nō potest po-
D ni aliquod tale excitatiuum, cum nihil sit in vno postmodum in altero factum, & tamen necessaria esset excitatio ad attendēdum si esset locutio, quia vnus angelus non semper alterum cōsiderat. ergo non est ibi locutio.

¶ 5 Praet. A loquente recipitur aliquid in audiente: sed superiores ab inferioribus nihil recipiunt. ergo videtur quòd ad minus inferiores superioribus loqui non possint.

SED CONTRA. est quod dicitur 1. Cor. 13. Si linguis hominum loquar & angelorum: sed locutio est actus linguae. ergo angeli loquuntur.

¶ Praet. Angelus est maioris virtutis naturaliter quàm homo: sed homo potest alteri loquendo suam cogitationem exprimere. ergo multo fortius angelus.

RESPONDEO, Dicendum, quòd in angelis est quaedam locutio, quae tamen ab illuminatione differt in duobus. Pri-
E mo, quantum ad ea de quibus sunt, quia illuminatio proprie est de his quae superior angelus in lumine diuinae essentiae apprehendit, quae inferior ibi non videt, vnde indiget, vt in lumine superioris angeli magis determinato & contracto, quàm sit lumen diuinum illa cognoscat: sed locutio est de motibus lib. ar. quos in vno alius non videt: his enim duobus modis aliquid potest esse notum vni angelo & ignotum alteri. Secundo, quantum ad modum quo vtrumque perficitur, differētem secundum duo, quae ad visionem intellectualem requirūtur ad similitudinem visionis corporalis, scilicet ipsa res quae intellectui proponitur, & lumen sub quo videtur, illuminatio ergo fit ꝑ hoc ꝙ lumen intellectus vnius angeli, per perfectius lumē superioris confortatur ad aliquorum cognitionem, sed locutio per hoc quòd aliqua prius occulta proponuntur, vt cognoscenda sine hoc, quod virtus cognoscentis fortificetur, vt patet in recitationibus hystoriarum, in quibus aliquis cognoscit quod prius nesciebat sine hoc, quòd suus intellect' clarificetur. Qualiter autem aliquid possit proponi angelo, vt cognoscendum

Universidad de Deusto Biblioteca

ab ipso patet ex simili nostræ locutionis. Est enim aliquid in homine, quod alius homo de ipso naturaliter percipere potest, vt ea quæ exterioribus sensibus subiacent, aliquid vero quod videri non potest, sicut interiores conceptus mentis. Species ergo conceptæ interius secundum quod manent in simplici cõceptione intellect⁹, habent rationem intelligibilis tantum, secũdum autem qđ ordinantur ab intelligente, vt manifestatæ alteri, habent rationem verbi, qđ dicitur verbum cordis, secundum autẽ qđ aptantur & quodammodo ordinantur signis exteri⁹ apparentibus, siquidẽ sunt signa ad visum, dicũtur nutus: si vero ad auditum, dicitur propriè locutio vocalis: hi enim duo sensus disciplinabiles sunt. Similiter in angelis interior conceptus mẽtis lib. ar. subiacens ab alio videri nõ potest: quãdo ergo speciem conceptam ordinat, vt manifestandam alteri, dicitur verbum cordis, quando vero coordinat eam alicui eorum, quæ vnus angelus in alio naturaliter videre potest, illud naturaliter cognoscibile, fit signum expressiuum interioris conceptus, & talis expressio vocatur locutio, non quidem vocalis: sed intellectualibus signis expressa, & virtus exprimendi dicitur lingua eorum.

ctissimi erunt, vt nec augeatur amplius nec minuatur.

Aliorum opinio, qui dicunt angelos in quibusdam prædictorum nõ profecisse.

Alij autem dicunt, angelos in confirmatione, tãta deitatis dilectione atque notitia fuisse præditos, vt in his vlterius non profecerint nec profecturi sint: ꝓfecerunt tamen in scientia rerum exteriorum, sicut in cognitione sacramenti incarnationis & huiusmodi, sed non in contemplatione deitatis, quia trinitatem in vnitate, & vnitatem in trinitate, non plenius in- G telligunt siue intellecturi sunt, quàm ab ipsa confirmatione perceperint. Ita etiam dicunt, eos in charitate non profecisse post confirmationem, quia eorum charitas postea non est aucta, & sic dicunt eos non profecisse in meritis. Sed hoc quã tum ad vim merendi, non quã tum ad numerum meritorum. Plura enim bona fecerunt postea, quæ tunc nõ fecerant: sed eorum charitas ex qua illa processerunt, nec est aucta, ex qua tantum meruerunt antequam ista adderentur, quantũ postea his adiectis. Illud vero quod alij superius dĩt, ꝓbabilius vĩ scilicet ꝙ angeli vsq; ad iudicium in scientia & in alijs proficiant.

¶Ad primum ergo dicendum, quòd Basilius intendit ab anima separata excludere indigentiam vocalis locutionis, non autem spiritualis, qualis dicta est in angelis esse, & sic ẽt exponendæ sunt multæ authoritates similes, quæ ad hoc induci possunt.

¶Ad secundum dicendum, quòd illud naturaliter notum in vno angelo ab alio, est quasi signum latentis interius cogitationis non sensibile: sed intellectuale.

¶Ad tertium dicendum, quòd angeli non debent cogitari vt distantes secundum situm, sicut dicimus duo corpora vel duo puncta, quia quod facit in corporalibus situs, hoc facit in spiritualibus ordo, vt dicit Aug. Vnde non exigitur aliquod medium per quod deferatur locutio vnius ad alterum, sed sufficit ad hoc solus ordo intentionis vnius, ad manifestandum alteri.

¶Vel dicendum, quòd omnes continuantur in radiatione diuini luminis, vel naturalis, vel superadditi, vt supra dictum est, quod non sit vnum numero in omnibus, sed ab vno principio & in vnum finem, & ordinate in diuersis acceptum. vnde per illud lumen vnius alterius locutionem cognoscit, sicut & essentialia eius.

¶Ad quartum dicendum, quòd angelus præcipue beatus, semper est in actuali consideratione sui ipsius, & per consequens eorum quæ ad ipsum pertinent, quorum omnium ipse est ratio cognoscendi. nihil enim prohibet plura intelligi simul, quę vna ratione cognoscuntur, quàm cito autem vnus angelus ordinat locutionem suam ad alterum, efficitur locutio eius de pertinentibus ad illum, & ita ab eo cognoscitur, & inde patet quomodo vnus angelus plures sibi loquentes audire potest, & vnus sanctus plures eum inuocantes.

¶Ad quintum dicendum, quòd inferior angelus potest loqui superiori non illuminare eum, quia loquens non influit aliqđ in audientem: sed solummodo proponit sibi, vt cognoscibile.

ARTICVLVS IIII.

d Vtrum angeli didicerint mysterium incarnationis per homines.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd angeli per homines mysterium incarnationis didicerint. Primo, per hoc quod habetur Ephes. 3. Vt innotescat principibus & potestatibus in cælestibus &c.

¶ 2 Præt. Superioris est illuminare & instruere inferiores: sed

F quidam homines quibusdam angelis superiores sunt, quod probatur ex hoc quod dicitur 1. Cor. 5. Nonne angelos iudicabimus, comparatione melioris facta secundum Glo. ergo angeli per homines illuminari possunt & instrui. [1. Cor. 6. c. Et Glo. ibidem.]

¶ 3 Præt. Illi qui immediate a Deo recipiunt cognitionem, alios instruunt: sed Apostoli imediate de mysterijs ecclesię a Dei filio instructi sunt. ergo videtur ꝙ de hoc etiam angelos istruere possint.

¶ 4 Præt. Paulus dicitur ad tertium cælum raptus 2. Cor. 12. Et exponit quędam Glo. tertium cęlum, tertiam angelorum hierarchiam: sed illi qui sunt ĩ tertia hierarchia ascendendo, idest in summa, illuminant inferiores angelos. ergo videtur ꝙ Paulus inferiores angelos illuminare potuerit.

¶ 5 Præt. Angeli cognitionem aliquorum accipiunt & ꝑ illuminationem & ꝑ locutionem: sed locutionem H qui etiam possunt inferiores superioribus. ergo videtur quòd angeli ab hominibus & si sint inferiores, cognitionem accipere possint.

SED CONTRA. Est quod Diony. dicit in 4. c. cæle. hier. ꝙ angeli de natiuitate Christi primo edocti sunt, & per eos ad homines deuenit. ergo ipsi ab hominibus non didicerunt.

¶Præt. Mysterium incarnationis a prophetis est pronuntiatum: sed reuelationes factæ patribus & prophetis mediantib⁹ angelis a Deo processerunt, vt sancti communiter dicunt. ergo videtur quòd ipsi præcognouerint mysterium incarnationis, & non ab hominibus didicerint.

RESPONDEO, Dicendum, quòd in hoc videtur esse q̃dam controuersia inter Hiero. & Aug. & Dion. Hiero. enim ponit duo; scilicet angelos ante incarnationem mysterium humanitatis Christi nesciuisse. & quantum ad hoc videtur Aug. sibi obuiare dicens, eos a seculis, idest a principio mundi cognouisse. I Secundo, ponit Hiero. ꝙ hoc per homines didicerunt. & quantum ad hoc videtur sibi obuiare Dion. ponens homines de hoc ab angelis edoctos esse, secundum ordinem diuinæ legis inuiolabiliter constitutum. Vt autem sciatur, qualiter vnumquodque veritatem habere possit, distinguendum est quantum ad primum, quòd mysterium incarnationis dupliciter potest considerari, vel quantum ad substantiam facti, & sic omnes a principio cognouerunt, scilicet incarnationem, passionem, & huiusmodi, vel quantum ad conditiones circunstantias mysterij, scilicet quòd sub tali præside, vel tali hora & huiusmodi, & hoc a principio non cognouerunt. His etiam modis differenter enarrant Propheta & Euangelista, quia propheta annuntiauit substantiam facti: sed euangelista recitat expletionis modum. Quantum etiã ad secundum, distinguendũ est, ꝙ angeli dupliciter accipiũt cognitionẽ aliquarũ rerũ, aut per illuminationem, & sic angeli per homines nihil recipiunt: sed inferiores a superioribus illuminantur, & superiores K immediate a Deo, per quem modum multas rationes mysteriorum ecclesiæ edocentur, aut per modum expletionis rerum, & sic futura contingentia cognoscunt quando actu complentur, per hoc quòd eorum causæ ad effectus determinantur, vt in eis cognosci possint: & ita quædam quæ circa incarnationis mysterium nesciebant, quãdo explebantur prædicantibus apostolis cognouerunt, non tamen ab apostolis edocti.

[Hieron. to. 9. sup 3. ca. ad Ephe. Augu. to. 3. super Gen. ad lit. c. 19. Dio. de cæle. hie. c. 4.]

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Aug. vult vt dicitur in Glo. super eundem locum, quòd hæc determinatio, per ecclesiam non determinet hoc verbum innotescat, sed præcedens, scilicet illuminare omnes, vt sit sensus, ꝙ apostolo erat data gratia illuminandi omnes per ecclesiam, idest omnes de ecclesia. Hieron. tamen vult, quòd determinet hoc verbum innotescat, & tunc intelligendum est modo prædicto, vel potest intelligi de ecclesia angelorum, vbi prima fuit ecclesia, & ibi vltimo nostra ecclesia congreganda est, vt sit sensus. Incarnationis mysterium fuit absconditum in Deo, ita tamen quòd a seculis [Vt habet in corpore.]

culis innotuit principibus per ecclesiam, idest in ecclesia cælesti. & hanc expositionem ponit Aug. super Gen. 5. [Aug. super Gene. lib. 5. cap. 19.]

¶Ad secundum dicendum, quòd secundum conditionem status, quilibet angelus quolibet homine simpliciter viatore maior est. vnde dicitur Matth. 11. quòd Qui minor est in regno cęlorum maior est illo, s. Ioãne Baptista, quo tamẽ nullus maior inter natos mulierum surrexit: sed quantum ad causam potest dici secundũ quid aliquis homo, aliquo angelo maior, inquantum per gratiã quam habet, meretur gradũ quibusdam angelis altiorem.

Quòd quædam authoritates videntur obuiare probabiliori sententiæ.

QVibus tamen videntur obuiare quarũdam authoritatum verba. Ait enim Isid. in lib. de summo bono. Angeli in verbo Dei omnia sciunt antequam fiant, sed nec omnes nec omnia perfecte angelos scire dixit, & ideo eos in scientia proficere nõ remouit. Greg. quoque in lib. dialogorum ait. Quid est quod illi nesciant, qui scientẽ omnia sciũt? Vbi videt dicere, ꝙ omnia sciãt

¶Ad tertium dicendum, ꝙ apostoli immediate instruebantur a verbo incarnato, non quòd essentiam verbi immediate viderent, quam tamen inferiores angeli videbant, & ideo multo plura a verbo discebant, quàm etiam ipsi apostoli.

¶Ad quartum dicendum, quòd Paulus in illo raptu secundum quid participauit statum comprehensorum, non tamen tanta gloria perfectus fuit, vt lumen in angelos transfundere posset, quia vt dicitur, Factus est illius gloriæ particeps miraculose quantum ad actum, & non quantum ad habitum, quod est lumen gloriæ.

¶Ad quintum dicendum, quòd angelus ab homine per locutionem, quorundam cognitionem accipere potest, eorum scilicet, quæ subduntur libero arbitrio hominis: sed talia nõ sunt mysteria incarnationis.

ARTICVLVS V.

e Vtrum inter angelos possit esse pugna.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd inter angelos pugna esse nõ possit. Omnis discordia & pugna, repugnat vnitati charitatis: sed angeli sunt perfecti in charitate. ergo inter eos pugna esse non potest.

¶ 2 Præt. Quicunque patrocinium præstant contrarijs causis, ita se habent quòd alter eorum iniustam causam defendit: sed hoc sanctis angelis conuenire non potest, quorum rectitudo confirmata, iniustitiam non patitur. ergo videtur quòd non possint dici contrarijs causis patrocinando pugnare.

¶ 3 Præt. Vbicunque est ordinata prælatio, non potest esse pugna vel contrarietas, quia hoc est contra rationem prælationis, vt inferior superiori resistat: sed angeli ordinantur omnes secundum superius & inferius, vt prius dictum est. ergo videtur quòd vnus alteri non repugnet. [In 3. ar. distin. 9.]

¶ 4 Præt. Cum nullus angelus nitatur nisi ad hoc quod rectũ sibi videtur, oportet quòd si ad contraria nitatur, ꝙ contrarias opiniones habeat: sed contrariarum opinionum altera est falsa. ergo aliquis angelus habebit falsam opinionem. hoc autem est falsum, quia falsitas in nobis appropriatur phantasiæ secundum Philosophum in 4. Meta. qua tamen angeli carent. ergo inter eos non potest esse pugna. [Arist. 4. Metha. text. 24.]

SED CONTRA. est quod habetur Danielis 7. ꝙ Quatuor venti cæli pugnabant, per quos secundum glos. intelliguntur quatuor angelicę potestates, regnis principalibus prælatę. ergo angeli inuicem pugnant. [Dan. 7. c. & glosa ibidẽ.]

¶Præt. Hoc expresse habetur Danielis. 10. vbi angelus ad eũ loquẽs dixit. Princeps persarum restitit mihi 21. diebus. ergo videtur quòd etiam longas concertationes ad inuicem habeat.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ ista verba Danielis. vnde tota dubitatio oriẽ, a sanctis diuersimode exponũtur. Hieronymus enim dicit, quòd ille princeps persarũ qui restiterat liberationi populi, erat malus angelus, Persis prælatus: sicut enim vnicuique homini datur ad exercitium vnus bonus & alter malus angelus, ita singulis gentibus duo spiritus præponũtur, vnus bonus & alter malus. Sed in hoc non est minor dubitatio. Constat enim ꝙ angelus Danieli loquens, bonus angelus erat. Quomodo autem sibi efficaciter tot diebus malus angelus restitisset, nisi iustam causam haberet, non potest dici ꝙ si iustam habebat, etiam impossibile erat illam resistentiam multo magis per bonum angelum fieri. Et ideo dicendum est cum Greg. ꝙ vterque bonus angelus fuit, quod etiam magis literæ consonat, quæ in eadem locutionis serie, principem persarum nominat, & Michaelem principem iudæorum, quem constat bonum angelum esse. hæc autem pugna sic intelligenda est secundum Greg. Cum enim Iudicia Dei sint abyssus multa, ꝑ- [Hiero. sup eundem ca. Greg. super 28. cap. Iob lib. 17. c. 7. vsq; in finẽ libri. Grego. parũ supra.]

A funditatem iudiciorum eius, angeli comprehendere nõ possunt. Et ideo quid vnicuique genti, vel homini debeatur secundum dispositionem diuinam, non semper intelligunt, nisi eis reueletur. Contingit autem quandoque ꝙ in diuersis gentibus, inueniatur diuersa merita, secundum quorum diuersitatem, videtur ꝙ vna gens alteri subesse debeat, vel ab eius dominio liberari, sicut tunc in iudeis erat, quia Danielis oratio, quãtum in se erat, liberationem populi merebatur: sed peccata populi & etiam vtilitas quam iudæi faciebãt ĩ regno Persarum, dum per eos Dei notitia diffundebatur, erant in contrarium, B & quia vnusquisque angelus secundum officium suum, ad examen diuinæ scientiæ referebat merita sibi subditorum, & ideo relatio contrariorum meritorum per diuersos angelos facta sententiam diuinam expectantes, pugna inter angelos vocatur, & eorum concordia est in diuinæ illuminationis perceptione, per quam de diuina voluntate instruuntur. hoc enim omnes concorditer volunt, quod percipiunt Deum velle. vnde dicitur Iob. 25. de Deo, ꝙ facit concordiam in sublimibus.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ secundum Philosophũ in 9. Ethi. amicitiæ, vel concordiæ, non repugnat diuersitas opinionum: sed solum diuersitas voluntatum. vnde talis pugna quæ est secundum iudicia ex diuersis meritis sumpta, non obstat vnitati charitatis, cum voluntas eorum sit vna, vt diuina scilicet prouidentia expleatur. [Cap. 6.]

C ¶Ad secundum dicendum, quòd non est inconueniens cõtrariarum causarum, vtramque aliquid iustitiæ habere, & secundũ hoc vtraque a bono defendi potest, & præcipue expectando diuinam sententiam.

¶Ad tertium dicendum, ꝙ ordo prælationis angelorum perficitur per illuminationes diuinitus receptas, & ideo ea recepta, vnus alteri non obsistit.

¶Ad quartum dicendum, ꝙ quãuis in angelis non possit eẽ falsa opinio, potest tamen in eis esse quorundam nescientia, ex hoc ꝙ intellectus eorum propter potentialitatem admistã, non omnino terminatur ad vnum, & secũdum qđ eorum quę nesciunt, cognitionem a Deo, vel superioribus angelis expectant, interrogare in scriptura dicuntur, quia tamen ei quod nesciunt per iudicium non adherent, ideo falli non possunt: sed secundum contrarietatem rerum quæ in iudicium diuinum veniunt, contrarietates inter eos memorantur.

D

ARTICVLVS VI.

f Vtrum ordines durabunt post diem iudicij.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd ordines post diem iudicij non durabunt. Dicitur enim 1. Corin. 15. Quòd cum Christus Tradiderit regnum Deo & patri, euacuabit omnem principatum & potestatem: hoc autem erit in resurrectione. ergo videtur, quòd eadem ratione, alios ordines euacuabit.

¶ 2 Præt. Quidam ordines actum proprium habẽt in directione diuinorum ministeriorum, sicut principes, vt præsint regnis & prouincijs, & angeli, vt custodiant homines: sed ista ministeria cessabunt post diem iudicij. ergo & ordines.

E ¶ 3 Præt. Maior perfectio erit in angelis quàm in corporibus inferioribus: sed in corporibus inferioribus post diem iudicij non erit actio, quia cessabit motus primi mobilis, & hoc propter perfectionem vniuersi. ergo multo minus in angelis: sed hierarchia est scientia & actio. ergo non erunt hierarchiæ & ordines post diem iudicij.

¶ 4 Præt. Post diem iudicij, angeli in cognitione non proficiẽt: sed per purgationem & illuminationem superiorũ, inferiores proficiunt in cognitione (vt dictum est) ergo non erit illuminatio & purgatio, & ita nec hierarchiarum & ordinum distinctio.

SED CONTRA. Homines assumuntur ad ordines angelorum: sed frustra esset iam distincta & ordinata assumptio, si completo numero electorũ, ordinata distinctio esse desineret. ergo videtur ꝙ ordines post diem iudicij remanebunt.

¶Præt. Ad distinctionem ordinum duo cõcurrunt, scilicet gradus naturæ, & distantia gratiæ: sed vtrumque remanebit post diem iudicij. ergo & ordinum distinctio.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ distinctio ordinum & hierar-

hierarchiarum cælestium potest considerari, vel quantum ad essentialia hierarchiæ & ordinis, sic semper erit, quia semper manebunt distincti gradus naturæ in angelis, & diuersę sortes gloriæ, & etiam actiones hierarchiæ, quia vnus alium illuminabit, purgabit & perficiet, vel quantum ad actum consequentem secūdum qđ mediantibus ordinibus angelorum homines reducuntur in Deū, & quantum ad hoc prælatio ordinū cessabit, cessante statu viatorum. F

ET PER HOC patet respōsio ad primum, quia secundū hoc vltimum, intelligitur authoritas.

¶ Ad secundum dicēdum, ꝙ actus essentialis ordinū est principaliter in receptione diuini luminis, & consequēter in trāsfusione eiusdem in inferiores: sed quòd hoc ordinetur ad reductionem hominū viatorum, accidit ipsis ordinibus. vnde cessante statu viæ, nō oportet ꝙ cesset distinctio ordinum, nihilominus tamen remanebit modus recipiendi diuinum lumen, proportionatum statui viatorum reducendorum, si essent.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ actio corporum, quæ est per motū tollետur, quia motus cessabit & omnis imperfectio euacuabitur, sed actio quæ est sine motu manebit: semper enim sol illuminabit inferiorem aerem, ita etiam & actiones hierachicæ, q̄ sine motu sunt, post diem iudicij remanebunt. Per hoc etiam patet responsio ad quartum, quia si non sit illuminatio & purgatio ordinata ad quorundam nouorum cognitionem per modum profectus, & motus cuiusdam, erit tamen continuatio illuminationis secundum ꝙ inferiores in lumine superiorum, rationes secretorum diuinorum cognoscent.

angeli, & nihil sit qđ nesciant. Sed accipiēdum est hoc de his, quorum cognitio beatum facit cognitorem, vt sunt ea quæ ad mysterium trinitatis & vnitatis pertinent.

DISTINCTIO XII.

A

Post considerationem de angelis habitam, agitur de aliarum rerū creatione, & præcipue de operum sex dierum distinctione.

HAec de angelicę naturę conditione dicta sufficiāt. Nunc superest de aliarum quoque rerum creatione, ac præcipue de operum sex dierum distinctione nonnulla in medium proferre. Cū Deus in sapientia sua angelicos condidit spiritus, alia etiam creauit, sicut ostendit supra memorata scriptura Gen. quæ dicit, In principio Deum creasse cælum, idest angelos, & terram. s. materiam quatuor elementorum adhuc confusam & informē, q̄ a græcis dicta est chaos, & hæc fuit ante omnem diem. Deinde elementa distinxit, & proprias atque distinctas species singulis rebus secūdum genus suum dedit, quę non simul, vt quibusdam sanctorum patrum placuit, sed per interualla temporum ad sex volumina G † Gen. 1.

tur propositum secundum alteram illarum. ibi {Secundum hanc itaque traditionem &c.} ¶ Circa primum duo facit. Primo dicit de quo est intentio, & tangit opinionum diuersitatem. Secundo, explicat eas ibi. {Quidam namque sanctorum &c.} Secundum hanc vtique &c.} Hic prosequitur opus creationis, secūdum alteram dictarū opinionum. Et circa hoc duo facit. Primo, manifestat creationem materiæ primo createquantum ad nomen quod in scripturis nominatur. Secundo, quantum ad ipsius conditionem. ibi {De qua prius quàm tractemus &c.}

¶ Circa primū duo facit. Primo, manifestat propositum, Secundo, dubitationem excludit ibi. {Attende, ꝙ hic dicit Augu. &c.} {De qua prius quām tractem⁹ &c.} Hic ostēdit materiæ primo createconditionem, & primo quātum ad formam: secundo, quantum ad locum. ibi {Quia secundo proponebatur &c.} {Nunc superest, vt dispositionem &c.} Hic determinat de opere creationis per comparationē ad alia opera. Et circa hoc duo facit. Primo, ponit operis vniuersalitatem. Secundo, ponit diuinorum operum distinctionem. ibi {Quatuor. n. modis &c.} H

EXPOSITIO TEXTVS.

Dio. in fine 4. c. cæl. hie. DIcit enim Isaias ex persona angelorum &c. Hanc quæstionem Dion. dicit esse superiorum angelorum expectantium ab ipso Christo illuminari de secretis mysterijs suæ incarnationis, non tamen ipsi Christo quæstionem proponunt: sed sibiinuicem, ad signādum reuerentiam eorum ad Christum, sicut discipuli mutuo disputantes, determinationem magistri expectant. {Quid est quod ibi nesciant &c.} hoc sicut dicit Magister potest intelligi de his quæ ad beatitudinem pertinent, vel etiam quia nihil est, ad cuius cognitionem medium illud non sufficit, scilicet diuina essentia. vnde non est ex defectu eius, vt aliquid lateat ipsam videntem, sed ex defectu videntis, qui ipsam perfecte nō comprehendit. Quāto autem intellectus videntis perspicacior est, tanto plura in ipsa videt, ad altiorem autem perspicacitatis gradum non nisi dono ipsius Dei visi ascendit, quod quidem non communicat necessitate, sed voluntate: & ideo dicitur illud speculum voluntarium esse, vt in se hoc solum quod vult ostendat. I

DISTINCTIO XII.

DIVISIO TEXTVS.

IN PARTE præcedenti determinauit Magister de natura pure corporali, quātum pertinet ad theologi considerationem, scilicet secundum qđ a Deo in operibus sex dierum primitus instituta est. Diuiditur autem in partes tres. In prima determinat institutionem corporalis naturæ, quantum ad opus creationis. In secunda, quantum ad opus distinctionis. 13. dist. ibi {Hierarchiarum distinctionis operatio &c.} In tertia, quantum ad opus ornatus. 15. dist. ibi {Sequitur. Dixit dominus, Fiant luminaria.} Prima in duas. In prima determinat de opere creationis secundum se. In secunda per comparationem ad alia opera. ibi {Nunc superest, vt dispositionem illam &c.} Prima in duas. In prima ponit diuersas opiniones de opere creationis. In secunda sequi-

QVAESTIO PRIMA.

A

Circa partem istam quinque quæruntur.

Primo. Vtrum omnium corporalium sit vna materia.
Secundo. Vtrum omnia corpora sint simul creata in speciebus suis distincta.
Tertio. Si simul distinctionem receperunt, quomodo accipiendi sunt dies, qui in principio Gen. numerantur.
Quarto. Si non simul distincta sunt, qualis fuit illa informis materia.
Quinto. De numero quatuor coæuorum.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum omnium corporalium sit eadem materia.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ omnium corporalium sit materia vna. Quorumcumq; enim est forma vnius rationis, eorum est vna materia cōmunis, eo ꝙ proprius actus in propria potentia fit, vt dicit Philosophus: sed forma corporeitatis est vnius rationis in omnibus corporibus. ergo videtur quòd vna materia sit superiorum, & inferiorum corporum. Idē auctor 1. q. 66. 2. c. Et opusc. 9. c. 34. Cōtra 2. c. 26. 2. de anima t. c. 26.

¶ 2 Præt. In litera dicitur, ꝙ ex materia informi primo creata omnia corpora, in formas distinctas formata sunt, per opus distinctionis & ornatus. ergo omnium corporū est vna materia.

K ¶ 3 Præt. Quorumcumque est resolutio actu vel intellectu in vnum & idem, sicut in subiectum primum, eorum est materia vna: sed omnia corpora sunt huiusmodi. ergo &c. probatio mediæ. Illud in quo stat vltima resolutio omnium, est simplex materia sine aliqua forma, quia quādiu inuenitur aliqua forma in materia, contingit vlterius resoluere: sed in materia quę est sine omni forma non est aliqua diuersitas, quia principium distinctionis materiæ est ex parte formæ. ergo omnium corporum resolutio stat in vno vltimo.

¶ 4 Præt. Philosophus in 1. Physi. vnam tantum materiam primam ponit. cum ergo in illo lib. de mobili in communi determinetur, videtur quòd omnium corporum mobilium sit vna materia. Text. 8.

¶ 5 Præt. Secundum Philosophū in 2. Meta. necesse est imaginari materiā in re mota. ergo quæcūq; cōueniūt in aliquo motu, vnt in materia cōuenire: sed loci mutatio communis est superioribus & inferioribus corporibus. ergo & materia. Tex. c. 12.

SED

SED CONTRA. Quorumcunque non est vna potentia, nec vna materia, quia sicut forma est actus, ita materia est potentia, sed corporum inferiorum & superiorum, non est potentia eadem, quia secundum Philosophum in 11. Meta. & in 8. in inferioribus est potentia ad esse: sed in superioribus tantū ad vbi. ergo videt ꝙ non eorum tantū sit vna materia. A 12. Metap. tex. c. 10. 8. Meta. t. c. 12. & text. c. 4.

¶ Præt. In quocūq; inuenitur alqd, oportet inuenire illud a quo nunquam separatur: sed materia prima quæ est in inferioribus, nūquam separatur a priuatione formæ, quia quādocumque est sub forma vna, adiungitur sibi priuatio formæ alterius: priuatio autem adiuncta materiæ, inducit corruptibilitatem. ergo videtur ꝙ materia prima inferiorum corporum, non inueniatur in corporibus cælestibus per suam naturam incorruptibilibus.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ super hoc inuenitur duplex Philosophorum opinio, quarum vtraque sectatores habet. Auic. enim, videtur ponere vnam materiam esse omnium corporum, argumentum ex ratione corporeitatis assumens, quæ cum sit vnius rationis, vna sibi materia debetur. hanc autem positionem Commen. improbare intendit in princ. Cæ. & mun. & in pluribus alijs locis, ex eo ꝙ, cum materia quantum in se est, sit in potentia ad omnes formas, nec possit esse sub pluribus simul, oportet ꝙ s̄m ꝙ est sub vna, inueniatur in potētia ad alias. nulla autem potentia passiua inuenitur in natura, cui non respondeat aliqua potentia actiua, potens eam in actu reducere, alias talis potentia frustra esset. vnde cum non inueniatur aliqua potentia naturalis actiua, quæ substantiā cæli in actum alterius formæ reducat, quia non habet contrarium, sicut motus ostendit, quia motui naturali eius, scilicet circulari, non est aliquid cōtrarium, vt dicitur in primo Cæli & mū. oportet ꝙ in ipso nihil inueniatur de materia prima inferiorū corporum: nec potest dici quòd materia prout est sub forma cęli, tota potentia terminetur, ita ꝙ nihil remaneat in eadem potentia ad aliam formam, non enim terminatur potentia, nisi per adeptionem formæ, ad quam erat in potentia. vnde cum materia prima secundum se considerata sit in potentia ad omnes formas naturales, nō poterit tota eius potentia terminari, nisi per adeptionem omnium formarum. Non enim vna forma recepta in materia (etiam si sit nobilior & magis perfecta) tollit potentiam ad formam aliam minus nobilem: materia enī sub forma ignis existens, adhuc remanet in potētia ad formam terræ. vnde & si forma cæli sit nobilissima, nihilominus tamen recepta in materia prima, non terminabit totam potentiam eius, nisi simul cum ipsa recipiantur omnes aliæ formæ, quod est impossibile. Et præterea, si poneretur ꝙ forma cęli per suam perfectionem, totam materiæ potentiam terminaret, adhuc oporteret, ꝙ materia stans sub forma elementari, esset in potentia ad formam cæli, & reduceretur in actum per actionem virtutis cælestis, & ita cælum esset generabile & corruptibile, & ideo ipse vult, ꝙ nullo modo in materia, cōueniant superiora & inferiora corpora, & hoc videtur probabilius & magis cōsonum dictis Philosophi. Nec dico, sicut quidam dicunt, quòd conueniunt in materia, si sumatur pro fundamento primo, qđ nec est album, nec est nigrum, vt dicitur in 1. Meta. sed differunt in materia, secundum ꝙ materia determinatur per motum, diuersitas enim motus est signum diuersitatis materiæ & non causa, sed econuerso, quia motus est actus existentis in potentia. vnde oportet ꝙ vbi inuenitur vna materia per essentiam, inueniatur potentia respectu eiusdem motus, secundum quòd materia est in potentia ad plura. Suff. li. 1. c. 3. med. C D E 12. Met. c. 4.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd corporeitas secundum intētionem logicam, vniuoce in omnibus corporibus inuenitur, sed secundum esse considerata, non potest esse vnius rationis in re corruptibili & incorruptibili, quia non similiter se habent in potentia essendi, cum vnum sit pōssibile ad esse & ad non esse, & alterum non, & per modum istum dicit Philosophus in 10. Meta. ꝙ de corruptibili & incorruptibili nihil Text. 26.

dierum, vt alijs visum est, formauit.

Quod sancti tractatores uidentur super hoc, quasi aduersa tradidisse, alijs dicentibus omnia simul facta in materia & forma, alijs per interualla temporum.

QVidam namque sanctorum patrum, qui verba Dei atque archana excellenter scrutati sunt, super hoc quasi aduersa scripsisse videntur. Alij quidem tradiderunt omnia simul in materia & forma fuisse creata, quod Aug. sensisse videtur. Alij vero hoc magis probauerunt atque asseruerunt, vt primum materia rudis atque informis quatuor elementorum commistionem atque confusionem tenēs, creata sit. Postmodum vero per interualla sex dierum illa materia rerum corporalium genera sint formata secundum species proprias. Quam sententiam Gregorius, Hieronymus, Beda, alijque plures commendāt ac præferunt. Quæ quidem ēt scripturæ geneseos, vnde pri- B

commune dicitur, nisi communitate nominis, & per hoc Com. ibidem hanc rationem soluit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut omnes res prout modo sunt in suo complemento, dicūtur vnus mūdus, vel vnum vniuersum, ita etiam prout erant informes ex defectu vltimi complementi, dicebant vna materia informis, non quidem ꝑ continuitatem, tanquam omnia ex vna materia numero facta sint. † Sup gen. ad literam.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ secundum Auic. non est quærēda differētia per aliquos actus, nisi in illis quæ in vna potētia conueniunt: species enim quæ conueniunt in vna potētia generis, distinguunt specificis differētijs: sed ipsæ differentiæ quæ nō cōueniunt in genere, sic ꝙ genus sit pars essentiæ earum, seipsis distinguuntur: similiter etiam genera generalissima non diuiduntur aliquibus differentijs: sed seipsis. Similiter etiam composita quæ conueniunt in materia, distinguuntur per formas diuersas: sed diuersæ materiæ seipsis distinguuntur secundum analogiam ad diuersos actus, prout in eis diuersa ratio passibilitatis inuenitur. Suff. li. 2. ca. 83. 32. Mor. ca. 40.

¶ Ad quartum dicendum, quòd Philosophus in lib. Physi. ꝙ dum probauerat esse quintam essentiam, quod in principio Cæli & mun. demonstrat. & ideo in lib. Physi. nihil determinat de his, quæ sunt propria illi essentiæ, propter quod etiam tractatū de infinito replicat, vt Com. in 1. Cæli & mun. recitat. Lec. 10. cō. vsq; 82.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ sicut in 1. de gene. dicitur. Materia est immediate subiectum generationis & corruptionis. aliorum autem motuum per prius & posterius, tanto plus, quāto illud secundum quod est mutatio, maiorem perfectionem motus præsupponit, & ideo in illis tantum est vnitas materiæ primæ, quæ in generatione & corruptione conueniunt, & per consequens etiam illa quæ conueniunt tribus motibus. s. augmēto & diminutione & alteratione, secundum ꝙ augmentū & diminutio non est sine generatione & corruptione, quæ etiam alterationis terminus est, sed loci mutatio, vt in 8. Physi. probatur, est maxime perfecta, quia nihil variat de eo quod est intraneū rei. vnde subiectum huius motus, est ens completum in esse primo, & in omnibus proprietatibus intraneis rei, & talis motus conuenit corpori cælesti, & ideo materia eius, est sicut subiectum completum in istis inferioribus, vt dicit Commen. in lib. de substantia orbis. vnde remanet communitas materiæ secundum analogiam tantum. Cap. 3. post med. D. 659.

ARTICVLVS II.

b Vtrum omnia sint creata simul, & distincta per species.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ omnia sint simul creata & distincta per species. Primo, per hoc qđ habetur Eccle. 18. Qui viuit in æternum, creauit omnia simul. Sępe li. 1. & 2. circa me.

¶ 2 Præt. Magis distat spiritualis & corporalis creatura, quām duæ corporales: sed spiritualis & corporalis simul facta esse ponuntur. ergo multo fortius omnes corporales.

¶ 3 Præt. Vt dicitur Deut. 32. Dei perfecta sunt opera, nec potest esse ratio, quare perfectio ad tempus differtur, quam creatura per se consequi non poterat, nec ab alio nisi a Deo. cum ergo creaturæ secundum suas perfectiones in species distinguantur, videtur quòd a principio sub distinctione specierum creata sint omnia.

¶ 4 Præt. Opus creationis diuinam potentiam manifestat: sed potentiam agentis minus demonstrat effectus successiue cōpletus, quàm subito in sua perfectione productus. ergo videtur ꝙ a principio omnia simul distincta sint.

¶ 5 Præt. Constat ꝙ Deus totum opus vnius diei in vno momento produxit. ergo videtur ridiculum dicere, ꝙ in toto die ab operando cessauerit vsque ad principium alterius diei, quasi ex opere lassatus. ergo videtur ꝙ non per successiones dierū, creaturæ distinctæ sint, sed a principio creationis.

¶ 6 Præt.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de [illegible] Biblioteca

¶6 Praet. Partes vniuersi dependent adinuicem, & praecipue inferiores a superioribus, sed eorum quae depẽdent adinuicẽ, vnum non est sine altero. ergo videtur inconuenienter dici, ꝙ primo fuerit aqua & terra, & postmodum stellę factae sint.

Ad literam Lib.1.c.5. SED CONTRA. August. dicit super Genes. ꝙ maior est huius scripturae authoritas quae habetur in principio Genes. ꝙ omnis humani ingenij perspicacitas: sed ibi scriptũ est per senarium dierũ creaturas distinctas esse. ergo videtur ꝙ ita necessariũ sit ponere.

¶Praet. Natura imitatur operationem creatoris: sed in operatione naturali est processus de imperfecto ad perfectum. ergo videtur, quòd etiam in operatione creatoris, & ita videtur quòd non omnia simul distincta sint in ipso creationis principio.

ma huius rei cognitio ad nos manauit, magis congruere videtur.

Quòd per interualla temporis, res corporales conditae sunt.

G SEcundum hanc itaque traditionem, ordinẽ, atque modum creationis formationisque rerum inspiciamus, sicut supra memoratum est. In principio creauit Deus caelum.i. angelicam naturam, sed adhuc informem, vt quibusdam placet, & terram.i.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ quae ad fidem pertinent, dupliciter distinguuntur. quaedam enim sunt per se de substantia fidei, vt Deum esse trinum & vnum & huiusmodi, in quibus nulli licet aliter opinari. Vnde Apostolus ad Gal. 1. dicit. ꝙ si angelus Dei aliter euangelizauerit quàm ipse docuerat, anathema sit. Quaedam vero per accidens tantum, inquantum in scriptura traduntur quam fides supponit, spiritusancto dictante promulgatam esse, quae quidem ignorari sine periculo possunt ab his, qui scripturas scire non tenentur, sicut multa hystorialia, & in his etiam sancti diuersa senserunt, scripturam Plato in Timeo post princ. diuinam diuersimode exponentes. Sic ergo circa mundi principium aliquid est, quod ad substantiam fidei pertinet, scilicet mundum incepisse, creatum, & hoc omnes sancti concorditer dicunt: quo autem modo & ordine factus sit, non pertinet ad fidem nisi per accidens, inquantum in scriptura traditur, cuius veritatem diuersa expositione sancti saluantes, diuersa tradiderunt. August. enim vult, in ipso creationis principio, Supra li. 1. c.1 Et de ciuit. Dei lib. 11. c. 11. quasdam res per species suas distinctas fuisse in natura propria, vt elemẽta, corpora caelestia & substantias spirituales. Alia vero in rationibus seminalibus tantum, vt animalia, plantas, & homines, quae omnia postmodum in naturis proprijs producta sunt in illo opere, quo post senarium illorum dierum Deus naturam prius conditam administrat, de quo opere Io. 5. dicitur. Pater meus vsque modo operatur, & ego operor. nec in distinctione rerum attendendum esse ordinem temporis, sed naturae & doctrinae. Naturae sicut sonus praecedit cantum natura, sed non tempore, & ita quae naturaliter priora sunt, prius facta memorantur, sicut terra prius quam animalia, & aqua prius quàm pisces, & sic de alijs. Doctrinae verò ordine, sicut patet in docentibus geometriam: quamuis enim partes figurae sine ordine temporis figuram constituant, tamen geometria docet constitutionem fieri protrahendo lineam post lineam. & hoc fuit exemplum Platonis, vt dicitur in principio caeli & mun. Ita etiam & Moyses rudem populum de creatione mundi instruens, per partes diuisit quae simul facta sunt. Ambro. Li.1. examerõ ca.7. Et Greg. li.32. mor. c.10. vero & alij sancti ponunt ordinem temporis in distinctione rerum seruatum. & haec quidem positio est communior, & magis consona videtur literae quantum ad superficiem: sed prior est rationabilior, & magis ab irrisione infidelium sacram scripturã defendens, quod valde obseruandum docet Aug. super Gene. Ad lit. lib. 1. c.19. libro 1. vt sic scripturae exponantur, quòd ab infidelibus non irrideantur. & haec opinio plus mihi placet, tamen vtranque sustinendo, ad omnia argumenta respondendum est.

Supra in li. examer. Et Greg. vt supra p totũ. ¶AD PRIMVM ergo dicendum est, ꝙ s̃m Greg. dicũtur omnia simul creata per substantiam materiae & non per speciem formae, vel etiam in sui similitudine, sicut anima rationalis quae angelis similis est, non ex materia propaganda.

¶Ad secundum dicendum, ꝙ corporalia omnia communicant in materia siue sit vna, siue plures: & quia materia non praecedit compositum, ideo vt ordo temporis ordini naturae responderet, prius facta est materia corporalis, & deinde per formas distincta, non autem corporalis natura ex spirituali producitur. vel sicut ex materia, vel sicut ex efficiente, & ideo nõ est similis ratio.

F ¶Ad tertium dicendum, ꝙ sicut creatura non habet esse ex se, ita nec perfectionem, & ideo ad vtrumque ostendendum, voluit Deus, vt creatura prius non esset, & postmodũ esset. & similiter prius esset imperfecta, & postmodum perfecta.

¶Ad quartum dicendum, ꝙ in creatione non tantum debet ostendi potentię virtus: sed etiam sapiẽtiae ordo, vt q̃ prius natura sunt, prius etiam instituantur. Lib.1.ca.7

illam cõfusam materiam quatuor elemẽtorum, quam nomine terrae, vt ait Aug. contra Manich. ideo appellauit Moyses, quia terra inter omnia elementa minus est speciosa. Et illa inanis erat & incomposita pro pter omnium elementorum cõmistionem. Eãdẽ etiam, vocat abyssum dicẽs. Et tenebrę erãt super faciem abyssi, quia confusa erat & commista, specie distincta carens. Eadem etiam materia informis dicta ẽ aqua, super quam ferebatur spiritus domini, sicut superferri fabri-

¶Ad quintum dicẽdum, ꝙ ad ostendẽdũ diuersam distinctorum naturam, voluit Deus, vt vnicuique rerũ distinctioni, dies vnus responderet; & non ex aliqua necessitate, vel lassitudine agentis. 1.gen. ad literam sępe. Et cõtra Manic. li.1.

¶Ad sextum dicendum, ꝙ non est eadem natura rei iam perfectę & prout est in suo fieri. Et ideo quàmuis natura mũdi completi hoc exigat, vt omnes partes essentiales vniuersi sint simul, potuit tamen aliter esse ab ipsa mundi factione: sicut in homine perfecto non potest cor esse sine alijs partibus, & tamen in formatione embrionis, cor ante omnia membra generatur.

H ¶Ad septimum dicendum, ꝙ authoritati scripturae in nullo derogatur, dum diuersimodè exponitur, salua tamen fide, quia maiori veritate eam spiritussanctus fecundauit, quàm aliquis homo adinuenire possit.

¶Ad octauum dicendum, quòd hoc est ex imperfectione creaturae, ꝙ ex imperfecto ad perfectionem operando venit, quae proculdubio vltimam perfectionem daret quantumcunque posset, seruata tamen operis conditione, & ideo non oportet ꝙ in hoc, diuinum opus operationi creaturae sit simile.

ARTICVLVS III.

Vtrum distinctio dierum saluetur secundum expositionem Augustini.

I AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd secundũ expositionem Aug. dierum distinctio non saluetur. Dies enim nominat quoddam tempus: sed in rerum formatione secundum Aug. non fuit successio temporis. ergo nec saluata est distinctio dierum. Super gen. ad lit. lib.1. c.3.& 4.

¶2 Praet. Cum dies ponat illuminationem quandam, oportet ꝙ dies intelligantur, vel secundum illuminationem lucis corporalis, vel intellectualis: sed nõ secundum lucem corporalem, quia hoc nõ facit dies nisi in pluribus reuolutionibus, quae successione temporum complentur. nec iterum secundum lucem intellectualem, quia lux intellectualis creata, non influit p motum irradiationis ad creationem rerum: sed ratio diei requirit irradiationem aliquam. ergo videtur quòd dies illi non cõuenienter assignentur.

¶3 Praet. In illuminatione spirituali non est inuenire diuersas partes: sed diei assignantur diuersae partes scilicet mane & vespere, ergo videtur ꝙ non possint intelligi dies illi, secũdum K illuminationem lucis spiritualis.

¶Si dicatur quòd mane huius diei est secundum cognitionem rerum in verbo, vespere autem secundum cognitionem rerum in propria natura.

¶4 Contra, quia in illo dicitur res cognosci, a quo similitudo rei accipitur: sed angeli non habent rerum cognitionem per similitudines a rebus acceptas, sed per species a verbo in eorũ mentem influxas. ergo tantum in verbo cognoscunt res creatas, & non in propria natura, & sic habent tantum mane, non vespere.

¶5 Praet. Vbicunque est res, ibi potest cognosci: sed res creata habet triplex esse, scilicet in verbo, & in mente angeli, & in propria natura, quod significatur secundum Aug. super Gen. 1. p hoc ꝙ dixit, fiat. Quantum ad esse rei in verbo, factum est, quantum ad esse rei in mente angeli: fecit. quantum ad esse rei in propria natura. ergo huius diei debent tres partes assignari. Cap.9.

¶6 Praet. Sicut quilibet dies vsitatus habet vespere & mane, ita & meridiem. ergo sicut assignatur cognitio matutina & vespertina, ita & meridiana.

¶7 Praet.

¶7 Praet. Omnes dies debent esse vniformes: sed primae diei non assignatur mane, quia mane quod post vespere ponitur nõ potest esse mane a quo incipit primus dies, sed in quod terminatur. Septima autem dies ponitur habere mane ad quod terminatur sexta dies & non vespere. ergo nec alijs diebus mane simul & vespere assignari debent.

¶8 Praet. De vespere in mane non transitur nisi per noctẽ: sed de nocte nulla fit mentio. ergo insufficienter traditur dierum ordo.

candis rebus volũtas artificis, quia subiacebat bonae voluntati creatoris, quod formandum perficiẽdumque inchoauerat, qui sicut dominus & conditor praeerat fluitanti & confusę materiae, vt distingueret per species varias quando vellet & sicut vellet. Haec ideo dicta est B aqua, quia omnia quae in terra nascuntur, siue animalia, siue arbores, vel herbae & similia, ab humore incipiũt formari atq; nutriri. His omnibus vocabulis vocata est illa informis materia, vt res ignota, notis vocabulis insinuetur imperitioribus, & non vno tantum. Nam si vno tantum significaretur vocabulo, hoc esse putaretur q̃d consueuerant homines in illo vocabulo intelligere. Sub his ergo nominibus significata est materia illa cõfusa & informis, quae nulla specie cerni, aut tractari poterat, idest nominibus visibilium rerum, quae inde futurae erant, propter infirmitatem paruulorum, qui minus idonei sunt inuisibilia cõprehẽdere. Et tunc erant tenebrae.i. lucis absentia. Non enim tene-

Supra c.23. in fine. RESPONDEO, Dicendum, ꝙ secundũ Aug. illi sex dies sunt vnus dies, sex rerum distinctionibus secundum quas numeratur simul p̄sentatus, sicut etiam vnum verbũ est quo omnia facta sunt, scilicet Dei filius, quãuis frequenter legatur. Dixit Deus: & sicut illa opera saluantur in omnibus sequentibus quae ex eis propagantur operatione naturae, ita etiam illi sex dies manent in tota successione temporis. quomodo autem hoc fit, videndum est. Natura angelica intellectualis est, & lux est, & si proprie lux est, oportet ꝙ eius illustratio dies dicatur. Angelica Aug. supra autem natura in principio conditionis rerum cognitionem earum accepit, & sic quodammodo lux intellectus eius rebus creatis praesentabatur, inquantum cognoscebantur. vnde ipsa cognitio rerum, dies dicitur, & secundum diuersa genera cognitorum, & ordinem distinguuntur, & ordinantur dies, vt in primo die intelligatur formatio spiritualis creaturae per conuersionem ad verbum. In secũdo die, formatio corporalis creaturae quantum ad superiorem partem, quae firmamentum dicitur. In tertia, quantum ad inferiorem partem, scilicet terrae aque & aeris vicini. In quarta, superior pars, scilicet firmamẽtum ornatum. In quinta, inferior quantum ad aerem & aquã. In sexta, quantum ad terram. Cum autem Deus sit lux plena, & tenebrae in eo non sint vllae. 1. Ioan. 1. cognitio ipsius Dei in se est plena lux, sed quia creatura ex hoc quòd ex nihilo est, tenebras possibilitatis & imperfectionis habet, ideo cognitio Et Aug. li. 4. sup Gen. c.22. 23. & 29. 30. 31 32. 33. qua creatura cognoscitur, tenebris admista est. potest autem cognosci dupliciter. vel in verbo secundum ꝙ exit ab arte diuina, & sic eius cognitio matutina dicitur, quia sicut mane est finis tenebrarum, & principium lucis, ita creatura a verbo etiã principiũ lucis sumit postq̃ prius non fuerat, cognoscitur etiã prout est in natura propria existens, & talis cognitio dicitur vespertina propter hoc, ꝙ sicut vespere est termin⁹ lucis & tendit in nocte, ita & creatura in se subsistens, est terminus operationis verbi. quasi facta per verbum, & de se in tenebras defectus tendens, nisi verbo portaretur: nihilominus haec cognitio dies dicitur, quia sicut in comparatione ad cognitionem verbi tenebrosa est, ita est lux in comparatione ad ignorantiam, quę omnino tenebra est, sicut vita iustorum praesens, caliginosa dicitur respectu futurae gloriae, quae tamen lux est in comparatione ad vitam peccatorum, & sic attenditur quaedam circulatio inter mane & vespere, secundum ꝙ angelus seipsum cognoscẽs in propria natura, hanc cognitionem retulit ad verbum, sicut ad finem in quo sequentis operis cognitionem sumpsit, sicut in principio, Et sicut huiusmodi mane est finis diei praecedentis, & principium sequentis: & haec quidem expositio subtilis Cap. 23. Supra ca. 1. Et cõtra Manic. tom. 1. c.7. & congrua est, dummodo lux & dies proprie in spiritualibus dicantur, & non metaphorice, vt Aug. vult super Gen. 4. aliter enim esset expositio mystica & non literalis. Sed quia a pluribus negatur, ideo sustinentes cum Augustino ꝙ omnia sunt simul creata & in species distincta, possumus dicere ꝙ dies accipiuntur secundum illustrationem lucis corporalis, ita tamen ꝙ ordo dierum attendatur, secũdum ordinem eorum & distinctionem in quae lux corporalis refulget. sicut enim omnium Dion. 4. ca. de no. Aug. supra c.23. Gene. ad lit. 703. creaturarum naturalium cognitionem angeli acceperunt, ita etiam lux in omnia corporalia se diffundit, vt Dion. dicit. diuersimode in diuersis recepta, secundum diuersitatem recipientium, & ideo sicut Aug. distinguit sex dies secundum praesentationem lucis spiritualis, quae primo die facta dicitur, sex rerum generibus, ita secundum praesentationem lucis corporalis sex rerum generibus possunt eodem modo sex dies distingui, sine

A distinctione temporis. Et quia periodus vnicuique rei corporali s̃m influentiam lucis praefigit quasi inter duos terminos, cũ quaelibet virtus corporalis finita sit, ideo illi termini mane, & vespere dicuntur, vltra quos virtus rei non extenditur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ dies etiam est pars tẽporis, & lucis effectus, distinctio ergo primorum dierum, non sumitur ex parte temporis, sed ex parte lucis, secundũ ꝙ diuersa per lucem declarantur, vel quãtum ad cognitionẽ angelicam, vel quantum ad influentiam lucis corporalis in diuersa.

¶Ad secundum dicendum, ꝙ lux illa & corporalis & spiritualis potest intelligi, & si intelligatur corporalis, dies distinguetur secũdum diuersa illuminata, & non secundum illuminationis tempus. Si autem intelligatur spiritualis, non est per influentiam lucis ad res creandas, sed per fulgorem lucis ad res cognoscendas.

¶Ad tertium dicendum, ꝙ partes diei secundum lucem spiritualem non sunt s̃m diuersa cognita, sed secundũ diuersos modos cognitionis eiusdem rei: & sicut dies non sunt successiui, quia angelus in verbo simul diuersa genera rerum intuetur, ita C nec partes diei vnius, quia simul videt in verbo creaturas, & in propria natura.

¶Ad quartum dicendum, ꝙ non dicitur cognitio vespertina quae est rerum in propria natura, ex eo ꝙ ab ipsis rebus species sumant per quas cognoscant. Sed quia per species quas a creatione receperunt res cognoscunt, prout in propria natura subsistunt.

¶Ad quintum dicendum, quòd species rerum primum habent esse in arte diuina, quae est verbum, quod esse significatur cum dicitur. dixit Deus fiat, idest verbum genuit, in quo erat vt fieret. Secundum esse habent in intelligentia angelica, quod significatur in hoc quod dicitur, factum est, per influentiam verbi. Tertium esse habent in rebus, quod significatur in hoc quod dicitur, fecit, & ideo ista triplex distinctio non ponitur in productione lucis spiritualis, nec informatione hominis, quia etiã intellectualis ponitur, & sic etiam angelus triplicem de rebus D.140. D cognitionem habet, scilicet prout in verbo sunt, prout sunt in mente eius, & prout sunt in propria natura: quamuis autem nunquam cognoscat res in propria natura nisi per species quas habet apud se, tamen differt cognitio qua cognoscit prout sunt in seipso, & prout sunt in propria natura: potest enim intellectus conuerti ad speciem quam apud se habet dupliciter. Aut considerãdo ipsam secundum ꝙ est ens quoddam in intellectu, Supra Aug. & sic cognoscit de ea quod est intelligibile, vel vniuersale, vel aliquid huiusmodi, aut secundum quod est similitudo rei, & D.620. sic intellectus consideratio non sistit in specie, sed per speciem transit in rem cuius similitudo est, sicut oculus per speciem quę est in pupilla videt lapidẽ, & est simile de imagine lapidea, quę potest considerari secundum ꝙ est res quaedam, vel similitudo rei, & ita patet ꝙ duae cognitiones dictae differunt, sed vtraque E est vespertina, quia etiã esse ipsum intellectus angeli, creatura est, & in tenebras defectus tendens quantum in se est.

¶Ad sextum dicendum, ꝙ cognitio meridiana non potest esse cognitio creaturae cui defectibilitatis tenebra admista est, sed cognitio ipsius Dei, qui est plena lux: et ideo in operibus creationis meridies non nominatur.

¶Ad septimum dicendum, ꝙ in prima die secundum Augu. formatio narratur ipsius intellectualis naturae, cuius cognitio, esse 1. Sup gen. 9. Et super gene. lib. 4. c.22. eius in propria natura naturaliter sequitur, & ideo sui ipsius cognitionem matutinam non habet, sed vespertinam. Similiter & septima dies pertinet ad quietem Dei in seipso, ex omnibus operibus quae propter se fecit. & haec quies nullo defectu clauditur, & propter hoc in die illa vespere non nominatur.

¶Ad octauum dicendum, ꝙ si angelus cognitione creaturae acceptam, eam in laudem creatoris non referret, in ipsa creatura sistens, nox in eo fieret. hoc enim esset peruerse frui creatura, hoc autem non conuenit beatis angelis qui per lucem significantur, & ideo in illo dierum senario, nox nõ commemoratur. vel potest

Universidad de Deusto Biblioteca

potest dici secundum aliam viam, quòd mane & vespere ponuntur, quia sunt principia diei & noctis. ibi autem ostenditur institutio principiorum naturæ, ex quibus omnia propagata sunt, & ideo ponuntur extrema relictis medijs.

ARTIC. IIII.

d *Vtrum prima materia fuerit informis.*

brę aliquid sunt, sed ipsa lucis absentia. Sicut silentium nō aliqua res est, sed vbi sonus nō est. silentium dicitur. Et nuditas non aliqua res est, sed in corpore vbi tegumentum non est, nuditas dicitur, sicut & inanitas G non est aliquid, sed inanis dicitur esse locus, vbi non est corp⁹, & inanitas absentia corporis.

Quo sensu tenebræ dicantur non esse aliquid, & quo dicantur esse aliquid.

ATtende, q hic Aug. tenebras dicit non esse aliquid, cum alibi tenebrę inter creaturas ponātur, quæ benedicunt dominum, vnde dicitur. Benedicite lux & tenebrę domino. Ideoque sciendum est tenebras diuersis mo- H dis accipi, scilicet, vel pro lucis absentia, qualiter supra accepit Aug. iuxta quam acceptionem non sunt aliquid, vel pro aere obscurato, siue aeris obscura qualitate, & secundum hoc aliqua res creata sunt. Ideo ergo dicit tenebras tunc fuisse super faciem abyssi, quia nondū erat lux. Quę si esset, superesset &

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q prima materia informis erat. Illa enim materia cōmunis erat omnibus elementis, quia ex illa omnia facta sunt: sed elementa nō cōueniunt nisi in materia informi. ergo prima materia omnino informis erat.

Li.12.c.3. Gen. ad lit. 1.cap. ¶ 2 Præt. Aug. dicit in li. confes. ad Deū loquēs. Docuisti domine famulum tuū q prius quàm ista faceres, nō aliqd erat, nec species, nec color &c. nec tamen omnino nihil erat, quia informitas qdā erat. ergo prima materia omnino forma carebat. Dan. 3.

† Supra, & opus impf. ¶ 3 Præt. Si illa materia formam aliquā habebat, aut habebat formam corporis misti, aut corporis simplicis, sed non corporis misti, quia sic esset mistū prius corporibus simplicibus, quod esset cōsonum positioni Anaxagorę. ergo oportet q haberet formā corporis simplicis, & sic redibit opinio antiquorum naturalium, I qui ponebant vnum elementum omnium, vel ignem, vel aquā, vel aerem.

¶Si dicatur, quòd non habebat aliquam harum formarum, sed aliam.

¶ 4 Contra. Omne quod generatur, generatur ex suo contrario, sed ex ista prima materia existente sub forma corporali, facta sunt elementa. ergo oportet quòd habuerit contrarietatem ad elementa quæ ex ea facta sunt: sed contrarietas primorum corporum non potest extendi vltra quaternarium numerum, vt in secundo de Gene. probatur. ergo oportuit materiam illā esse sub forma alicuius quatuor elementorum, si fuit sub forma aliqua corporali, & ita vnum tantum esset elementum primum, quod improbat Philosophus. oportuit ergo, quòd materia illa omnino fuerit informis.

SED CONTRA. omne esse est a forma. si ergo materia prima fuit ante rerum distinctionem, oportet quòd formam K aliquam habuerit.

¶Præt. Sicut se habet corpus naturale ad diuersas figuras, ita se habet materia prima ad formas substantiales: sed impossibile est esse aliquod corpus absque omni figura. ergo impossibile est esse materiam absque omnī forma.

RESPONDEO, Dicendum, quòd materia prima dicitur dupliciter. vel ita q primum importet ordinem naturæ. vel ita quòd importet ordinem temporis. secundum quòd importat ordinem naturæ, materia prima est illud in quo vltimo stat resolutio corporum naturalium, quod oportet esse absque omni forma, quia omne subiectum quod habet formam, est diuisibile in formam & subiectum formæ: & ideo quia omnis cognitio est per formam, hæc materia prima est scibilis, vt dicit Philosophus in 1. Physi. secundum analogiam tantum, prout dicimus illud esse materiam primam, quod ita se habet ad omnia corpora, sicut se habet lignum ad lectum, & quàmuis materia prima sic accepta, non habeat aliquam formam partem

F superfunderetur. Sed nondum lucis gratia opus suum Deus venustauerat, quæ postea in primo die facta est.

Duo hic consideranda sunt: quare illa materia confusa, sit dicta informis, & vbi ad esse prodijt. quantumque in altitudinem ascenderit.

DE qua prius quàm tractemus duo nobis discutienda occurrunt. Primum, quare illa materia cōfusa informis dicatur, an quia omni forma caruerit, an propter aliud. Secundo, vbi ad esse prodierit, & quantum in altum ascenderit. Ad illud vero quod primo positum est, breuiter respondentes, dicimus illam primam materiam non ideo dictā fore informen, quòd nullā formā omnino habuerit, quia non aliquid corporeum tale existere potest, quòd nullam habeat formam, sed ideo non absurde informem appellari posse dicimus, quia in confusione & permistione quadam subsistens, nōdum pulchram apertamq; & distinctam receperat formā, qualem modo cernimus: facta est

essentiæ suæ, nunquam tamen diuiditur ab omni forma, vt pbat Aui. in sua Metaphisica, immo quando amittit vnam formam, acquirit aliam, secundum q corruptio vnius est generatio alterius, & ideo materia prima sic accepta, non potuit esse duratione ante corpora ex ea formata. Alio modo dicitur materia prima secundū q primū importat ordinem temporis, illud scilicet, quod duratiōe pcessit ordinatam dispositionem partium mūdi, qualis nūc cernitur secundum eos q ponūt mundum non semper fuisse, nec a principio creationis omnia distincta fore, & sic accipiendo primam materiam, oportuit eam habere aliquam formam. Sed circa hoc antiq Philosophi diuersificati sunt. Quidam enim posuerunt eā esse totam sub vna forma, ponētes vnū elemētorum omniū primā materiā esse, vel aliquid inter ea. & ex isto omnia generari constituunt densitate & raritate. ¶Alij vero posuerunt eam sub pluribus formis, non tamen ordinatis adinuicem: sed quadam confusione pmistis, quæ creatoris operatione ad ordinem & distinctionem reductę sunt, & hoc tamē diuersimode posuerunt, vt Philosoph⁹ narrat, quod ad præsens nō pertinet. & hæ omnes positiones a Philosopho sufficiēter improbatę sunt. Moderni etiam in has duas vias diuidunt. quidam enim ponunt materiam illam primam totam sub vna forma creatam: sed ne in antiquum errorem labi videantur, ponunt illam formam non esse vnum quatuor elementorum, sed aliquid quod se habet in via ad eas, vt imperfectum ad perfectum, sicut forma embrionis se habet ad animal completum, sed hoc non potest similiter dici in elementis, quia secundum Commen. 11. metaphisicę. prima habilitas quæ est in materia, est ad formam elementi. vnde non inuenitur aliqua forma media inter materiam primam & formam elementi, sicut inueniuntur multa media inter materiam primam & formam animalis, quarum vna alteri succedit, quousque ad vltimam perfectionem veniatur, intermedijs multis generationibus & corruptionibus, vt Auic. dicit.

Trac. 2. c. 4 — 1. Phys. text. 20. vsque ad 4 — D. 542.

¶Et præterea, cum tunc naturalia principia instituta fuerint, oporteret etiam nunc in naturali elementorum generatione aduertere aliam formam ante formam elementi, quod est contra sensum, nisi forte dicatur secundū positionē libri fontis vitæ, esse vnam primam formam, & sic in materia, primo indutam fore formam corporalem communem, & postmodum formas speciales distinctas. Sed hanc positionem Aui. improbat, quia omnis forma substantialis dat esse completum in genere substātiæ. quicquid autem aduenit postquam res est in actu, est accidens: est enim in subiecto quod dicitur ens in se completū. vnde oporteret omnes alias formas naturales esse accidentia, & sic rediret antiquus error, q generatio esset idem quod alteratio. vnde ipse vult, q ab eadem forma per essentiam, ignis sit ignis, & corpus, & substantia: & ideo tenendo viam aliorum sanctorum, qui ponunt successionem in operibus sex dierum, videtur mihi dicendum, q prima materia fuit creata sub pluribus formis substantialibus, & q omnes formæ substātiales partium essentialiū mundi, in principio creationis productę sunt. & hoc sacra scriptura ostēdit, quæ cælum, terram, & aquam in principio commemorat, & hoc etiam Magister dicere videtur, poenens

ponens in illa informi materia hoc terreum elementum in A medio consistere, & aquas rariores fuisse in modum nebulę supra extensas: sed dico, q virtutes actiuæ & passiuæ nondum in principio partibus mundi collatę fuerant, sm quas postmodū distingui & ordinari dnr, & hoc esse possibile patet, si sustinere volum⁹ opinionem Auic. qui ponit elementa in misto remanere sm formas substantiales quantū ad primū eē, trāsmutari autem quantum ad secūdū. s. quātū ad qualitates actiuas & passiuas, est. n. mistio miscibilium alteratorum vnio. vnde possibile est materiā esse sub forma substantiali sine hoc, q habeat qualitates actiuas & passiuas in sui complemento, & sic cum esse primum naturaliter præcedat esse secūdum, expressus est ordo naturæ in successione temporis, dum res prius fiūt in esse primo, q pficianŧ in eē scđo.

Metha. sua Trac. 2. c. 2.

ergo illa materia in forma confusionis ante formam dispositionis. In forma confusionis prius omnia corporalia materialiter simul & semel sunt creata, postmodum vero in forma dispositionis sex dieb⁹ sunt ordinata. Ecce absolutum est qđ primo in discussione propositum fuit, scilicet quare illa materia dicatur informis.

Hic ad id quod secundo quærebatur respondet.

NVnc super est qđ secundo proponebatur explicare, vbi scilicet illa materia substiterit, & quantum in altitudine porrigebaŧ. Ad quod nil temere asserentes

B dicimus, q illa prima rerū omniū moles qn creata est, ibidē ad esse vř prodiisse, vbi nūc formata subsistit. Eratq; terreum hoc elemētum in vno loco eodemq; medio subsistēs, cæteris trib⁹ in vna cōfusione pmistis, eisdem circumquaque in modum cuiusdam nebulę oppansis, ita obuolutum erat, vt apparere non posset quod fuit. Illa vero tria in vna permistione confusa circūquaque suspensa, eousq; in altum porrigebantur quousque nunc summitas corporeę naturę pertingit, & sicut quibusdam videtur, vltra locū firmamenti extendebatur illa moles, quæ in inferiori parte spissior, atque grossior erat.

¶AD PRIMVM ergo dicēdū, q illa materia prima q vna numero est in oibus elemētis, vt pars essentię eorū, est omnino informis in sua essentia considerata, sed hæc non potuit elementa C duratione præcedere. vnde illa materia quæ duratione præcessit corporalis fuit, non vna per vnitatem essentiæ: sed per similitudinem informitatis, quantum ad formas secundas.

Contra aduersariū legis & pphetarum c. 8. ¶Ad secundum dicendum, quòd cum August. non ponat ordinem durationis: sed naturæ tantum, secundum ipsum oportet dicere, quòd materia prima est omnino informis, quod nō potest esse secundum aliorum positionem sanctorum.

¶Ad tertium dicendum, quòd non habebat formam vnam, sed plures, non quidem formas corporum mistorum, quia hæ consequuntur virtutes actiuas & passiuas principiorum mundi, ex quibus essentialiter integratur. Et per hoc patet respōsio ad quartum.

ARTICVLVS V.

e *Vtrum quatuor coeua conuenienter assignentur.*

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quòd incōuenienter assignentur quatuor coeua. s. cælū empyreum, angelica natura, materia quatuor elementorum, & tempus: locus enim consequitur generationem rerum sicut & tempus, sed de loco nulla fit mētio inter prima creata. ergo nec de tpe.

¶ 2 Præt. Tempus est accidens quoddam, sed de alijs accidentibus non fit mentio: sed intelliguntur cum suis subiectis creata. ergo videtur q nec de tempore debet fieri.

¶ 3 Præt. Tempus est mensura motus primi mobilis: sed primum mobile, scilicet firmamentum factum est secundo die. ergo tempus in principio creationis non fuit.

¶ 4 Præt. Superiorum & inferiorum corporum non eadem est materia: sed in principio creationis instituta est omnium corporum materia. ergo videtur quòd debeant esse sex. s. cælū empyreum, materia firmamenti, materia quatuor elementorū &c.

¶ 5 Præt. In quolibet sex dierum dicitur, dixit Deus, fiat, vt ostendatur opus illius diei per verbum factum esse. cum ergo informis materia per verbum facta sit, videtur quòd in eius creatione debeat dici, dixit Deus, fiat cælum & terra.

RESPONDEO. Dicendum, ad hoc vltimum. Primo q p opus creationis instituta est tota creatura quantum ad esse suū informe. vnde quæ non possunt duci ad vnum informe principium, quod est materiā, faciunt numerum in operatione creationis. Substantia enim & accidens, non reducuntur in vnam materiam, quia accidentis pars materia non est, & ideo non conueniunt in materia ex qua, potest tamen dici aliquo modo accidens conuenire cum substantia, in materia in qua, secundum quòd accidens est in substantia, & ideo illud accidens qđ est sicut extra mensurando denominans, substantiæ connumeratur, scilicet tempus. Similiter substantia spiritualis & corporalis, non reducuntur in vnam materiam, cum spiritualia mate-

ria careant, & ita connumeratur angelus. Similiter etiam corporum cælestium & inferiorum non est vna materia, & ideo numeratur cælum & materia quatuor elementorum, & sic oportet in creationis operę, quatuor prædicta connumerari.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd locus est superficies corporis locantis, & ideo creatio loci cum creatione corporalis naturæ intelligitur. D. 820.

¶Ad secundum dicendum, quòd accidentia quędam denomināt illud ī quo sunt, sicut albedo, & talia intelligunt creata in creatione suorum subiectorum. si sunt de illis quæ esse primum consequuntur, vt figura & quātitas & hmōi. quędā autem denominant etiā illud in quo non sunt, vt in subiecto, sicut locus. Non. n. est locus corporis cōtinentis in quo est, vt subiecto, sed corporis contenti, & tempus est numerus omnium motuum, & si primo eius in quo est, vt in subiecto. s. motus primi mobilis per quē oēs alij numeranŧ, vt in 10. Meta. dicitur, sed tū alia est ratio de tpe & de loco, quia locus est idem per essentiam, quod superficies corporis locantis. tempus autem non est idem, numero cum aliquo accidente in substantia fundato.

¶Et præterea locus totum complementum suum habet in re: sed temporis ratio aliquo modo completur ex actione animæ numerantis. vnde magis habet rōnem extrinseci q locus, & ió potius cōnumeraŧ primo creatis q locus, vel aliud aliqđ accńs. D. 1149.
Et pcipue hoc factū puto, ad remouēdū antiquū errorē philosophorū, q tps posuerūt æternū præter Platonē, vt in 8. Phys. dr. Text. 10.

¶Ad tertiū dicendū, q mot⁹ cæli incepit scđa die: sed non oia simul creata sunt. vnde nō pōt intelligi de tpe qđ est numerus motus primi mobilis: sed oportet q vel p tēpus significeŧ æuū, vt qdā dnt, vel tēpus large sumaŧ pro numero cuiuscunque successionis, vt sic tēpus primo creatum dicaŧ qđ mensurat ipsam creationē rerū, qua post non esse, in esse res prodierunt.

D ¶Ad quartum dicendum, q firmamentum sm quosdam est de natura inferiorum corporum, & sic materia eius intelligitur in materia quatuor elementorū, & sic solum empyreum erit alterius naturæ, & quinta essentia: sed si dicamus firmamētum esse quintam essentiam, tunc per cælum intelligitur empyreum cælum, & cælum crystallinum, & cælum sydereum, sed quantum ad naturam informē horum duorum, cælum enim empyreum statim in sua creatione vltimum complementum habuit.

¶Ad quintum dicendum, q verbum proprie loquendo importat rōnem formæ exēplaris ad creaturas, eo q verbū est ars, vt Aug. dicit, & ideo in senario dierū vbi formatio creaturæ narratur, conuenienter mentio de verbo fit. vbi aūt narratur productio informis materiæ, filius ostenditur causa vt principium & non vt verbum. vnde diuersimode vtrobiq; totius trinitatis causalitas ōndiŧ. In creatione siqdē informis materiæ, designaŧ E pater nomine Dei qui creauit, filius nomine principij, spūssanctus noīe pprio, cum dr, Spūs dñi. In formatione vero rerū significatur pr̄ vt dicens, filius vt verbum, spūssanctus, vt benignitas, qua approbaŧ quod factum erat. eodē namque amore quo Deus voluit vt creatura fieret, ei placuit vt maneret. Aug. 4. Gene. ad literā sępe 6.

EXPOSITIO TEXTVS.

QVIA NOMINE terrę &c.} Sciendum quòd sm Aug. qui ponit in distinctione rerum ordinem temporis, oportet quòd materia prima intelligaŧ omnino informis, vt dictum est, & sic vocabitur nomine aquæ vel terræ, propter similitudinem tantum, vt dicatur terra propter carentiam formæ, terra enim inter omnia elementa minus habet de specie cum sit magis elemētum grossum, aqua vero propter receptibilitatem formarum, quia humidum est bene receptibile & terminabile: sed abyssus dicitur ex hoc, q est turpis per accidens, vt in primo Physico. dicitur.

Abyssus enim dicitur ab a.quod est sine,& bysso, quod est genus lini candidissimi,idest sine candore,& hoc accidit materiæ ratione priuationis. vel dicitur abyssus quasi sine basi de aliqua magna profunditate,& præcipue aquarum,secundum Augu.& similiter materia prima abyssus dicitur, inquantum priuatur forma, p quã esse substantificum recipit. Sed secundum alios sanctos possumus dicere, q̃ ad literam erat sub forma substantiali terræ vel aquæ.{Terra autem erat inanis & vacua.} Si intelligitur per terrã materia informis, sic oportet exponi, receptibilitas materiæ quodammodo esse similis receptibilitati loci,inquantum in vna materia manente, succedũt sibi diuersæ formæ, sicut in vno loco diuersa corpora, propter quod, Plato locum & materiam idem esse dixit, vt in 4.Physi. dicitur, & ideo ea quæ sunt loci, similitudinaliter materia dicũtur, vt materia dicatur inanis, & vacua, secundum carẽtiam formæ: sed vacua, inquantum forma implet capacitatẽ materiæ, inanis, inquantum forma est finis in quem tendit appetitus materiæ. Si autem terra sumatur pro elemento adhuc informi, sic ad literam dicitur vacua & inanis, propter carentiam corporum mistorum,quorum ipsa est locus, & ad quæ quasi ad finem ordinatur. Sine aeris obscura qualitate &c.

Li.1. super Gen.ad literam.c. 1.

¶ Sciendum, quòd omnis priuatio quantum ad id quod significatur per nomen,est non ens: sed tamen oportet quòd aliqd præsupponat, quia enim priuatio est negatio in subiecto apto nato, vt in 4.meta.dicitur.vnde præsupponitur subiectũ& habilitas ipsius ad receptionem formæ quæ priuatur, & ideo cũ tenebra opponatur luci per modum priuationis potest triplicitersumi, aut pro ipso subiecto priuato, quod est aer obscurus, & sic constat tenebras aliquid esse & creaturas esse. Secundo modo potest sumi pro ipsa virtute aeris, per quam est receptiuus lucis,quæ est diaphaneitas secundum quòd non est perfecta per lucem, & sic tenebra potest dici obscura qualitas aeris, quæ aliquid creatũ est. Tertio mõ sumit proprie, pro eo quod significatur per nomen, & sic priuatio est non ens, & hoc modo per se loquendo, non potest dici creata a Deo, sed solum per accidens, inquantum fecit naturam opacam,ex cuius oppositione ad corpus luminosum tenebra relinquitur, sicut dicit tenebras in domo facere qui claudit fenestram. {Primo in verbo omnia disponendo &c.} videtur hoc esse falsum, quia nihil quod fit in verbo,est factũ,& ita in verbo Dei nihil opat.

Text.4.

¶ Ad quod dicendum, quòd secundum quosdam Alcuinus improprie locutus est, & est exponendum operatur in verbo, idest genuit verbum quod est ars omnium operandorum per ipsum. Hoc autem ideo dicunt, quia non faciunt differentiam inter operari & facere, cum multum differant,quia facere proprie est actus rei transiens in exteriorem materiam. vnde Philosophus dicit in 6. Ethic.artificialia esse factibilia, & sic Deus non fecit aliquid ab æterno.Sed operatio dicitur quilibet actus rei, etiam si exterius non transeat, sicut intelligere est operatio intellectus, & potest esse sine motu. vnde Philosophus in 7.Ethic.dicit, quòd Deus vna simplici operatione gaudet, & per hunc modum Deus ab æterno in verbo operatur,sicut artifex excogitando formas artificialium.

Cap. 5.

Elicitur ex 10. ca. 8.

In superiori vero rarior & leuior atque subtilior existebat. De qua rariori substantia putant quidam fuisse aquas, quæ super firmamentum esse dicuntur. Talis fuit mundi facies in principio priusquàm reciperet formam vel dispositionem.

Ostenso qualis fuit mundi facies in ipso primordio incipit prosequi operum sex dierum distinctionem.

NVnc superest, vt dispositionem illam qualiter perfecta sit ordine prosequamur. Sex diebus sicut docet scriptura Genesis, distinxit Deus & in formas redegit proprias,cuncta quę simul materialiter fecerat, perfecitque opus suum die sexto,& sic deinde die septimo reqeuit ab omni opere, idest cessauit nouam creaturam facere. Sex enim diebus, sex rerũ genera distinxit, nihilque postea fecit quod in aliquo illorum non cõtineatur. Operatus est tamẽ postea, sicut veritas in euangelio ait. Pater meus operatur vsq; nũc, & ego operor illud.

DISTINCTIO XIII.

DIVISIO TEXTVS.

DICTO DE opere creationis,hic prosequitur distinctionis opus. Et diuiditur in partes tres. In prima determinat de opere primæ diei.In secunda de opere secundæ.14.di. ibi {Sequitur, dixit Deus. Fiat firmamẽtum.} In tertia de opere tertiæ die.. ibi {Sequtur,dixit Deus.Congregẽtur aquę &c.} Prima diuiditur in duas. In prima determinat primũ op' distinctionis per lucis productionem. In secunda exponit quædam dubia, quæ possent esse in his q̃ contra hoc opus dicuntur,& circa opera sequẽtia ibi {Præterea inuestigandum &c.} Circa primum tria facit. Primo, determinat lucis productionem. Secundo, eius cõditiones. ibi {Sed quæritur qualis illa lux fuerit &c.} Tertio,lucis effectũ &c. ibi {Hic notandum est q̃ dies &c.} Secũda in duas.In prima ostẽdit cõditionẽ lucis, quãtũ ad eius naturã vel genus. In secũda, quãtũ ad eius locũ.ibi {Si aũt q̃ritur vbi facta est &c.} Tertia pars i qua determinat effectũ lucis qui est dies,diuidit in tres.In prima distinguit die, quãtũ ad varia acceptionẽ. In secũda, quãtũ ad ordinẽ partiũ.ibi {Hic ẽ naturalis ordo &c.} In tertia, quãtum ad cãm efficientem. ibi {Solet ẽt quæri &c.} ¶ Præt.Inuestigandum &c}. Hic exponit qũo intelligẽdum sit qd dr. Dixit Deus.Et primo ponit expositionem.Secũdo mouet dubitationẽ cõsequentẽ.ibi {Hic q̃ri solet &c.} Circa qd tria facit. Primo mouet qõnẽ. Secũdo quorũdã errorẽ ponit. ibi {Putauerũt qdã hæretici &c.} Tertio determinat ẽm veritatem. ibi. {Nõ est itaq; intelligẽdũ &c.} Vbi duas ponit solutiões. Quarum secunda incipit ibi {Potest & aliter &c.} Circa primum duo facit. Primo ponit responsionem. Secundo excludit hæreticorum obuiationem.ibi {Sed dicit hæreticus &c.}

F

G

H

I

K

De quatuor modis diuinæ operationis.

QVatuor enim modis, vt ait Alcuinus super Gene.operatur Deus. Primo in verbo, omnia disponendo. Secundo in materia in formi quatuor elementorum, de nihilo eam creando. Vnde, Qui viuit in æternum creauit omnia simul, omnia scilicet elementa, vel omnia corpora materialiter simul creauit.Tertio per opera sex dierũ varias distinxit creaturas. Quarto ex primordialibus seminibus non incognitæ oriuntur naturæ,sed notæ sepi' reformant, ne peãt.

† Primo cr.

† Eccle. 18.

DISTINCTIO XIII.

A

Quæ prima fuerit distinctionis operatio.

PRima autem distinctionis operatio fuit formatio lucis, sicut ostẽdit scriptura,q̃ cõmemorata rerũ informitate earũ dispõnẽ a luce inchoauit, subdens. Dixit De',fiat lux,& fcã ẽ lux. & diuisit lucẽ a tenebris,appellauitq; lucẽ die, & tenebras nocte, & dies.

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quæruntur quinque.

K

Primo. De opere distinctionis,per differẽtiã ab alijs operib'.
Secundo. Vtrum lux proprie in spiritualibus inueniatur.
Tertio. Vtrum lux corporalis sit substantia, aut accidens.
Quarto. De lucis productione.
Quinto. Quomodo pater dicitur per filium operari.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum opus distinctionis fuerit necessarium post opus creationis.

DPRIMVM sic procedit. Vi q̃ post opus creationis, distinctionis opus necessarium nõ fuerit.Distinctio enim non est nisi prius confusorum & commistorum.si ergo post creationem facta est rerum distinctio oportet res prius mistas fore creatas, & sic redibit opinio Anaxagoræ & Anaximandri quòd res fiant per extractionem ex vno confuso & misto.

1.q.47.ar.1. 2.cõt. c.39. 1.vsque 47. Et li.3.c.97 opu.3.c.71. 72.73.110. 12. Metha. tex. 9.

¶ 2 Præt.

Propõnc. 28,

¶ 2 Præt. Creatio terminatur ad esse, ens enim, vt dicitur in libro de causis est per creationem: sed materia secundum esse distincta est,quamuis secundum essentiam sit vna.ergo videtur q̃ post creationem distinctione opus non sit.

¶ 3 Præt. Eorum est distinctio, quorum potest esse cõmistio & cõfusio ẽm locũ: sed hæc nõ pnt conuenire, nisi communicantibus in materia.si ergo superioribus & inferioribus corporibus materia communis non sit, videtur q̃ superiorũ ab inferioribus nulla sit faciẽda distinctio.

¶ 4 Præt. Quodliber corp' est distinctũ ab alijs corporibus. Cũ ergo deferibat in textu distinctio cęli crystallini & cæli siderei, videtur q̃ incõuenienter subticeatur distinctio cæli empyrei.

1.sup Gen. ad literam.

¶ 5 Præt. Supra dictum est in litera,q̃ sex dieb' Deus creaturas per species distinxit. ergo videẽ q̃ totum opus sex dierum ad distinctionem pertineat,& ita ornatus videtur a distinctionis opere non differre.

RESPONDEO,Dicendum,q̃ natura in operibus sex dierum taliter instituta est,vt naturæ principia tunc condita in se subsisterent,& q̃ ex eis alia ppagari possent p mutuã actionem & passionem,& ideo oportuit eis tunc esse conferri & virtutes actiuas & passiuas,quas Augu.vocat rationes seminales quibus ex eis effectus consequentes producerentur: quantum ergo ad ipsorum principiorum sumitur opus creationis, per quod substantia elementorum mũdi in esse producta est. Sed virtutum actiuarum & passiuarum quædam sunt mouentes ad determinatas species,vt virtus quæ est in semine leonis & equi:quædã vero sunt communes mouentes ad omnem speciem,vt calidũ, frigidum, & hmõi: per opus ergo distinctionis attriburęsunt rebus creatis virtutes actiuæ & passiuæ cões,mouentes ad oẽm speciem.Sed per opus ornatus collatæ sunt rebus virtutes mouentes ad determinatas species: sed distinctio non potest nisi tripliciter variari. Cũ.n.motus alterationis ẽm quẽ fit gnatio & corruptio,reducatur in vnum primum alterans non alteratum.s.cælum,oporter.n.in principijs essentialibus mundi esse tria. Primum quod est alterans non alteratum,vt cælum.Secundum quod est alterans alteratum, vt media elementa quæ sunt ignis,aqua,& aer.Tertium quod est vltimum & minimum hũs de virtute alterandi.s.terra.Primo ergo oportuit distingui primum ab vltimo,& hoc factum est per lucis productionem quæ quidem formaliter est in cælo,& participatur in medijs elementis ẽm plus & minus. Sed vltimum elementum.s.terra caret luce,vel minimum de ipsa habet. Secundo, oportuit esse distinctionẽ primi a medio, & hoc factum est sẽda die,qñ diuisę sunt aque inferiores a superioribus facto firmamento. Tertio, est diuisio medij ab vltimo,& hoc factum est tertia die,qñ congregatę sunt aquę in vnum locum & apparuit arida.

3.li.Gen.ad literam.c.4.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ distinctio partiũ mundi non est intelligẽda per extractionem materialem ab aliquo misto, sed formaliter per hoc quòd diuersis rebus diuersæ virtutes collatę sunt.

¶ Ad secundum dicendum, quòd per opus creationis principia mundi distincta sunt quantum ad esse primum, quod est per formas substantiales. Sed oportuit aduenire opus distinctionis, vt distinguerentur etiam quantum ad agere & pati,secundum diuersas virtutes rebus collatas.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ in istis distinctionibus est quædam diuersitas,quia n.corpora superiora non sunt eiusdẽ materiæ cum inferioribus,& per consequens ẽm locũ confundi nõ pnt, ideo prima distinctio q̃ est primi ab vltimo,& sẽda q̃ est primi a medio,est tñ ẽm collationem diuersarum virtutum ad agendum & patiendum. Sed tertia quæ est medij elementi ab vltimo,quæ cõmisceri possunt,& ẽm locum cõfundi, est ẽm vtrũque,inquantum elemẽtis collatę sunt qualitates quę sunt principia alterationis,vt calor & frigus,& hmõi. Et illa quæ sunt

A

B

C

D

E

principia motus localis,vt gratuitas & leuitas,& ideo in tertio die facta est mentio de loco, cum dicitur, Congregentur aquę in vnum locum & non alijs præcedentibus.

¶ Ad quartum dicendum,q̃ cælum empyreum, vt supra dictũ est,non habet influentiam super inferiora corpora,& ideo inter opera distinctionis cõmemorari nõ debuit,per quam rebus virtutes actiuæ datę sunt:sed cælum empyreum ordinatum est ad gloriam beatorum,& ideo in principio creationis suæ totum complemẽtum suũ habuit.

¶ Ad quintum dicendum,q̃ opus distinctionis supra accepeam est communiter prout dicit discretionem ẽm quãcũq; virtutis dẽiam,& sic in se ẽcludit ẽt ornatũ,alio aũt mõ ab ornatu differt,vt dictũ est. Et hæc dẽia põt sumi ex mõ loquendi ipsius scripturę, q̃ in operibus trium dierum quandam diuisionem insinuat.

Li.1.c.6.

ARTICVLVS II.

b Vtrum lux proprie inueniatur in spiritualibus.

ADSECVNDVM sic proceditur. Videtur, q̃ lux ppie in spiritualibus inueniatur. Primo, per id quod dicitur Io.1. Erat lux vera &c.Quod de Deo intelligitur,qui maxime spiritualis est. ergo videtur quòd lux proprie in spiritualibus substantijs inueniatur.

Idem 1.q. 67.ar.1.

¶ 2 Præt. Aug.dicit 4.super Gen.Non Christus sic dicitur lux quomodo dicitur lapis: sed illud proprie, hoc vtique figurative:non autem Christus proprie diceretur lux,nisi lux proprie in spiritualibus inueniretur.ergo &c.

Cap.22.

¶ 3 Præt. Inter alias creaturas,spiritualis substantia nobilior est quasi Deo proximior: sed non est probabile scripturam diuinam nobilissime creaturæ creationem subticuisse. Cum ergo de creatione angelorum mentionem non faciat, videtur q̃ ad literam, & proprie,per lucis productionem, creatio naturæ angelicę fit intelligenda.

¶ 4 Luci conuenit maxime actiuum esse. Vnde luci attribuitur diffusiuum esse: sed actio conuenit verius spiritualibus q̃ corporalibus. ergo & lux.

¶ 5 Præt. Actus proprius lucis est manifestare: sed manifestatio magis proprie est in spiritualibus vbi est nobilior cognitio. ergo videtur quòd & lux verius in eis inueniatur.

SED CONTRA. est quod dicit Ambro. qui inter ea quæ transumptiue de Deo dicuntur,ponit splendorem qui contingit ex multiplicatione luminis. ergo videtur quòd lux in spiritualibus non nisi metaphorice inueniatur.

Dam.lib.1. ortho. fidei c.14.& 15.

¶ 2 Præt. Dion.dicit in 4 cap.de diui. nomi. quòd Deus dicitur lumen ex hoc q̃ similitudo eius maxime resultat in radio solari quantum ad causalitatem. Sed omne nomen quod dicitur de Deo per similitudinem a creatura corporali sumptũ, conuenit sibi metaphorice.ergo &c.

De nomine luminis.

RESPONDEO, Dicendum, quòd in hoc videtur esse quædam diuersitas inter sanctos. Augustinus enim videtur velle,quòd lux in spiritualibus verius inueniatur,quam in corporalibus. Sed Ambro.& Dionysius videntur velle quòd in spiritualibus non nisi metaphorice inueniatur. Et hoc quidem videtur magis verum, quia nihil per se sensibile spiritualibus conuenit nisi metaphorice, quia quamuis aliquid commune possit inueniri analogice in spiritualibus & corporalib', non tamen aliquid per se sensibile, vt pater in ente & calore: ens enim non est per se sensibile, quod vtrique commune est, calor autem quod per se sensibile est,in spiritualibus proprie non inuenitur. Vnde cum lux sit qualitas per se visibilis, & species quædam determinata in sensibilibus,non potest dici in spiritualibus nisi vel æquiuoce vel metaphorice.

Aug. vt supra Damas. ca. 22.

¶ Sciendum tamen q̃ transferuntur corporalia in spiritualia p quandam similitudinem q̃ quidem est similitudo proportionis

nabilitatis

nabilitatis, & hanc similitudinem oportet reducere in aliquã communitatem vniuocationis vel analogiæ, & sic est in proposito: dicitur enim lux in spiritualibus illud, quod ita se habet ad manifestationem intellectuam, sicut se habet lux corporalis ad manifestationem sensitiuam. Manifestatio aũc verius est in spiritualibus. Et quantum ad hoc, verum est dictũ Aug. q̃ lux veri est in spiritualibus quam in corporalibus nõ secundum propriam rationem lucis, sed secundum rationem manifestationis, put dicit in prima Cãn. Io. quod Omne qd̃ manifestatur lumẽ est, per quem modũ omne quod manifestum est clarum dicitur, & omne occultum obscurum.

Aug. 4. sup Gen. c. 22. ac Sæpe. 161

¶ Ad primvm ergo dicendum, q̃ Deus dicitur lux vera, quantum ad veritatem eius a quo sumitur similitudo, & non quantum ad veram naturam lucis per quem ẽt modũ dicitur vitis vera Ioan. 15.

¶ Ad secundum dicendum, quòd August. attendit quantum ad rationem manifestationis, magis quàm ad nomen lucis. Vel dicendum, quòd ea quæ ibi dicit, vt ipse ibidem protestatur nõ afferendo: sed inquirendo dicit.

4. sup Gen. 22

¶ Ad tertium dicendum, quòd secundum Dionysium Scriptura diuina proponit nobis spiritualia sub similitudine rerum corporalium, & ideo non decuit, vt creationem angelorum expresse describeret, sed dedit eam intelligere ex productione corporalis lucis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ad propriam naturam lucis nõ pertinet quælibet actio: sed talis, quæ est in corporalibus, & similiter non quælibet manifestatio, sed quæ est ad sensum visus: vnde patet responsio ad quintum.

ARTICVLVS III.

c Vtrum lux sit accidens.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd lux nõ sit accidens. Primo per authoritatem Augu. qui dicit in lib. de hio. arb. q̃ lux in corporibus tenet primũ locũ & multa hmõi in libris suis dicit: sed nullũ corpus est accidens. ergo &c.

1. q. 67. arti. 2. 3 Aug. li. 1. episto. ad Volusiãn. episto. 3.

¶ 2 Præt. Quæcunq; coniunguntur & separantur abinuicem, manentia eadem numero non sunt accidentia, quia accidẽs de subiecto in subiectum non transit, nec duo accidentia eiusdem speciei distincta, in eodem subiecto esse possunt: sed duorum luminarium lumina coniunguntur & separantur abinuicem, vt dicit Dio. in 2. c. de diui. no. ergo lux non est accidens.

Dio. 2. c. di. no. 2. parte 5. Topi. c. 3. 2. de anima. lectio 14. 7. Physic. tex. 113.

¶ 3 Præt. Quicquid prædicatur de genere & de specie: sed secundum Philosophum lux est species ignis. Cum ergo ignis sit corpus & substantia, videtur quòd similiter & lux.

¶ 4 Præt. Nihil mouetur nisi corpus, vt in 7. Phys. probatur, sed radij mouent descendentes de sole ad nos. ergo sunt corp.

¶ 5 Præt. Nihil reuerberatur ad corpus, nisi corpus, quia accidenti corpus non obstitit. Sed radij solares reuerberantur ad corpus solidum. ergo &c.

¶ 6 Præt. Corporum est vt ex eorum confricatione & compressione calor sequatur, sed ex intersecatione radiorum solis & multiplicatione sequitur calor. ergo &c.

¶ 7 Item nihil agit vltra speciem suam, quia effectus non est altior agente: sed per lumen solis producuntur formæ substantiales in inferioribus, vt patet ex Diony. in 4. cap. de diui. nom. vbi dicit, quòd lumen solare corporum visibilium generationi confert, & ad vitam ipsam mouet. Cum ergo forma substantialis sit vltra naturam accidentis in perfectione & dignitate, videtur quòd lumen accidens esse non possit.

Dionys. ibi. c. 4.

¶ 8 Præt. Si accidens est, oportet quòd ad aliquod accidentis genus reducatur, nec potest ad aliud reduci quàm ad genus qualitatis, cuius sibi nulla species competere videtur nisi tertia. Si ergo in tertia specie qualitatis non sit, videtur quòd non sit accidens. Quòd autem non sit in tertia specie qualitatis, sic probatur. In illa enim specie est passio, vel passibilis qualitas: sed cuilibet passibili qualitati est aliquid contrarium. cum ergo luci nihil contrarie opponatur, sed solum priuatiue, scilicet tenebra, videtur q̃ lux non sit in tertia specie qualitatis.

In capi. de Qualit.

¶ 9 Præt. Omnis qualitas passibilis introducitur successiue in materiam, q̃ secundum eam contingit alteratiõis motus qui successiuus est, illuminatio autem fit subito. ergo lumen non est huiusmodi qualitas.

¶ 10 Præt. Qualitates passibiles imprese in subiecto ab aliquo agente, remanent per aliquod tẽpus, etiam agente remoto, vt patet in aqua calefacta: sed lumen factum in aere statim esse desinit ad absentiam solis illuminãtis. ergo &c.

SED CONTRA. est qd̃ dicit Damsc. lucem esse qualitatẽ ignis, qualitas autem est accidens. ergo & lux.

Dam. lib. 3. ortho. fidei cap. 7.

¶ Item Auic. dicit, quòd lux est qualitas corporis lucidi inquantum hmõi, & q̃ lumẽ est qualitas quam mutuat corpus diaphanum a corpore lucido. ergo vt q̃ tã lumen q̃ lux sit accidens.

Auic. de aĩa par. 3. c. 1.

RESPONDEO. Dicendum, q̃ ista quatuor differunt, lux, lumen, radius, & splendor. Lux n. dr̃ secundum q̃ est in aliquo corpore lucido in actu, a quo alia illuminãtur, vt in sole. Lumẽ aũt dr̃, ẽm q̃ est receptũ in corpore diaphano illuminato. Radius autem dicitur illuminatio ẽm directam lineam ad corpus lucidum. Et ideo, vbicũque est radius, est lumen: sed non cõuertitur. Cõtingit, n. lumen esse in domo ex reflexione radiorũ solis, quis nõ ex directa oppositione, pp aliquod corpus interiacens. Splendor aũt est ex reflexione radij ad aliquod corp̃ tersum & politum, sicut ad aquam & ad argentum, vel ad aliquod hmõi, ex qua reflexione etiam radij proijciuntur.

¶ His ergo visis sciendum est, q̃ circa naturam lucis & luminis est multiplex opinio. Quidam enim dixerũt quòd lux est corpus quod est ipsa substantia solis ex quo fluunt quædam corpora, & illa corpora dicuntur lumen, vel radius. Hæc autem positio multipliciter a Philosophis improbata est. Primo, quia sequeretur q̃ illuminatio esset motus localis corporũ a sole fluẽtium, cum motus localis non possit esse subito, sequeretur illuminationem fieri successiue, quæ successio non posset sensum latere ẽm maximum spatium ab oriente. s. in occidentem, & a sole ad nos. Secundo, quia sequeretur duo corpora esse simul in eodem loco, cum totum spatium quod illuminatur sit plenum aere, quãmuis hæc pro inconuenienti quidam eorum non habeant, omnino sensum negligentes. Alij vero dicunt, lumen recipi in poros aeris. Sed hoc ridiculum est, oporteret enim obtenebrato aere, poros vacuos remanere, & aerem non totum illuminari, & multa hmõi. Tertio quia illa corpora, aut decidunt̃ de substantia solis, & sic oporteret eum quotidie minorari, & quandoque consumi, nisi forte dicatur cibari vaporibus ex aqua & terra ascendentibus, vt sic deperdita restaurentur, quod est omnino fabulosum. Aut oporteret, quòd continue illa corpora de nouo fiant, & hoc vel ex materia præiacente, & sic fierent corruptis quibusdam alijs, & cum in cælo sit illuminatio, sequeretur aliqua corpora ibi corrumpi, vt alia generentur & multa alia absurda. Aut quòd fiant per creationem nouæ materiæ & naturæ, nec poterit esse tunc illuminatio, nisi per miraculum a Deo. Sequeretur etiam, cum corpora creata in nihilum non reducantur, quòd quantitas mundi semper augmentaretur, nouis corporibus quotidie creatis, & huiusmodi multa absurda.

Opinio Emped. vt in 2. de Anima, tex. 70.

¶ Præt. Contra hæc, Auic. multas rationes ponit in sexto de naturalibus. vnde hæc positio tanquam absurda & extranea relinquenda est, nõ enim potest sustineri, nisi alijs principijs naturalis philosophię inuentis. Alij aũt dnt̃, q̃ lumen qd̃ est receptũ in corpore diaphano est accũs, quia post esse completum aduenit & recedit rebus manentibus: sed in corpore lucido lux est

De Anima par. 3. c. 3.

ẽt substantia, vel ipsum corpus lucidum ẽm quosdam, vel forma substantialis eius secundum alios, hoc iterum stare nõ potest. Illuminatio enim est actio in aliud, quia lucidum illuminat, vnde si lumen in hoc aere est accidens, oportet quòd principium illuminationis in corpore lucido, sit accidens, sicut ẽt Commen. probat q̃ calor non est forma substantialis ignis, quia in corporibus calefactis est accũs.

D. 361.

¶ Præt. Nulla substantia est per se sensibilis, quia quodq̃d est obiectum intellectus. Vnde oportet q̃ lux per se videtur non sit forma substantialis. Et si dicatur, quòd illud quod videtur non est lux: sed fulgor quidam. Dicendum, quòd illud quod nos appellamus lucem est illud quod per se videtur, & si forma substantialis solis dicatur lux non erit nisi æquiuoce, quia accidens & substãtia nõ vniuocantur in aliquo, & sic nihil phibet etiam lapidem vocari lucem, aut tenebras, quia ẽt secũdũ Philosophum in 4. Metaphificę non est inconueniens, quòd eodem nomine apud nos significetur homo, & apud alios non homo. Alij dixerunt, q̃ lux nihil addit supra colorem: sed ipsa euidentia coloris vocatur lux, vel lumen, & hanc positionem Auic. multipliciter improbat, accipiẽdo omnes modos quibus intelligi potest. Sensibiliter tamen apparet esse falsum in noctilucis, quorum color in nocte occultatur, quando lux apparet & quando color videtur in die lux non sentitur: sed verum q̃ per lucem videtur color, quia facit colorem esse visibilem in actu. Alij dicunt, quòd lux non habet esse firmum & ratum in natura, sed est tãtum intentio: sicut enim dicitur quòd species coloris per aerem ad pupillam delata, in aere nõ habet esse naturale, q̃ sed spirituale. vnde & per eandem partem aeris species albedinis & nigredinis deferuntur, ita etiam intentio corporis lucidi in aere relicta, est lumen. Et hæc opinio valde probabilis est. Primo, quia cum lumen dẽt esse spirituale colori, multo fortius videtur quòd ipsum spirituale esse habeat. Secundo, quia nulla qualitas habens esse naturale, immediate superposita organo visus potest videri, lumen autem videtur contingens pupillam, vnde videtur q̃ esse spirituale habeat: sed hoc non videtur vsqueq; verum, quia per ilud quod habet esse intentionis tantum, non sequitur transmutatio nisi secundum operationem animæ, vt in videndo & audiendo: per illuminationem autem videmus sensibiliter naturales trãsmutationes fieri per caliditatem ex radijs solis consequentem. vnde non potest esse, quòd habeat esse intentionis tantum. Et ideo dicunt alij, quibus consentiendum videtur mihi, q̃ lux est forma accidentalis, habens esse ratum & firmum in natura, & q̃ sicut calor est qualitas actiua ignis, ita lux est qualitas actiua ipsius solis, & in alijs est secundum quòd magis cum sole communicant qui totius luminis est fons. Vnde Auic. dicit, quòd nulla actio est a corporibus superioribus in inferiora, nisi mediante luce, sicut ignis etiam agit mediante calore, vnde lux & lumen differunt, sicut calor in subiecto per se calido & in calefacto. Et quia cælum est primum alterans, inde sequitur q̃ omnis alteratio quæ est in inferioribus, perficiatur per virtutem luminis, siue sit alteratio ẽm esse naturale, siue ẽm sensum, & ex hoc habet lux q̃ omnibus corporibus generationem conferat, vt dicit Dion. ex hoc etiam est, quòd coloribus esse spirituale confert, secundum q̃ esse recipiuntur in medio & in organo. vnde & ipsum lumen virtutem spiritualem habet: & inde est etiam q̃ secundum Aug. lumen est medium in omni sensu, sed in visu primo & immediate: qualitates enim visibiles sunt prio res exteris prout secundum esse formale sunt inuẽtæ in corporibus inferioribus, secundum quòd conueniunt cum corpore cælesti, vt patet in 2. de anima. & in 2. de gene. sed aliorum sensuum mediantibus alijs qualitatibus.

Text. 11.

De anima, par. 3. c. 2. & 3.

D. 87.

D. 1119.

D. 787.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ sicut tenebra sumitur q̃nq; pro aere obscurato, vt supra dictũ est, ita etiã lux pro corpore lucido sumitur, & sic potest intelligi, q̃ Aug. lucem alijs corporibus connumerat per modum loquendi, quo etiam Cõmen. in 2. de Anima, calorem naturalem corpus esse probat, nihilominus Aug. non intendit hoc asserere, quasi fidei conueniens: sed sicut vtens his, quæ philosophiam addiscẽs audierat. Et ideo illę authoritates parũ cogunt.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ non intelligitur coniũctio & separatio luminũ, nisi secundum intensionem & remissionem luminis, multiplicatis, vel subtractis luminarib̃, quorum radij confusi eẽ dicuntur pp̃ luminatiũ distinctionẽ.

D. 827.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ illa diuisio ignis sic intelligenda est, vt per lucem intelligatur ignis secundum q̃ in ꝓpria materia est, vt sic cõiunctiue sumatur: p alia vero secundum q̃ est in materia aliena, per carbonem qdẽ ẽm q̃ est in ficco terrestri, p flãm q̃ est ẽm q̃ est in humido aereo, & sic ipsemet se exponit in lib. de animalibus: sed tã authoritates Aristo. quæ exemplis inductis sumunt̃ nihil valẽt, quia ipsemet testatur in principio de gene. q̃ in eis nõ qrit̃ subiectũ, sed modũ, vnde inducit ea nõ ad esse rendũ, sed quia erat̃ suo tpe apud quosdam probabilia.

¶ Ad quartum dicendum secundum Auic. quòd cum dicitur radius moueri, vel descendere, non proprie dicitur, sed transumptiue, ex eo. s. q̃ alteratio illuminationis incipit ab eo quod supra nos est, per quem etiam modum possumus dicere calorem ascendere, vel descendere.

De Aĩa par. 4. c. 1.

¶ Ad quintum dicendum, q̃ radius non dicitur reuerberari ad corpus solidum, sed repulsus secundum motum localem, sicut pila quædam, sed inquantum obstitit sua densitate illuminationem, per quem etiam modum alię qualitates reflectunt̃.

¶ Ad sextum dicendum, q̃ ex intersectione radiorum, non sequitur calor sicut ex confricatione corporũ, sed quia ex cõcurrentibus multis radijs, ad vnum punctum oportet multiplicari lumen, & ex hoc multiplicatur calor inquantum lumẽ, ex hoc q̃ est qualitas primi alterantis, habet q̃ ad alterationẽ iuuet, & præcipue ẽm illam qualitatem q̃ est simplr̃, & maxime actiua. s. calor, ac per hoc virtuti primi alterantis maxime conformis.

¶ Ad septimum dicendum, q̃ forma substantialis educitur in actum per virtutem cæli, & ideo oportet q̃ lumen quod per cælum in inferiora agit, generationem rebus conferat, & ad formã substantialem moueat inquantum agit in virtute ipsius cæli, sicut etiam calor ignis mouet ad formam substantialem ignis, secundum q̃ agit in virtute formæ substantialis a qua fluit.

¶ Ad octauum dicendum, q̃ lux & etiam lumen, in genere qualitatis est, vt dicit Auic. & quia passionem in sensu infert, oportet q̃ sit in tertia specie, nec tamen oportet q̃ contrarium habeat, eo q̃ est qualitas illius corporis quod a contrarijs natura remouit, vt sit vniuersaliter mouens alterans.

Vt supra cap. 2.

¶ Ad nonum dicendum, q̃ successio quæ est in alia rõne aliarũ qualitatum contingit ex hoc, quòd in patiente est qualitas contraria quæ resistit actioni alterantis, quam oportet successiue expelli. Sed cum lux non habeat contrarium, sicut nec forma substantialis, diaphanum ad præsentiam illuminantis statim lumẽ, recipit, sicut materia facta necessitas per alterationẽ præcedẽtẽ, recipit formã substãtialẽ. Et ideo sicut sic gnãtio est terminus alterationis, ita illuminatio motus localis, quo illuminans sit præsens illuminato, vt dicit Com. in 6. Physic.

¶ Ad decimum dicendum, q̃ sicut dicit Dion. in 4. cap. de diui. nomi. lumen solis recipitur in diuersis corporibus diuersimode, secundum diuersam capacitatem eorum, & ideo aliqua sunt quæ illuminantur in superficie tantum, vt corpora opaca. Aliqua vero sunt, quæ illuminantur etiam in profundo, sicut diaphana, quæ tamen lucem non retinent, quia imperfecte lumen recipiunt: vnde oportet quòd lumen in eis cesset absente illuminante. Alia vero sunt quæ perfectius lumen recipiunt, & lumen tenent, vt carbunculus & huiusmodi.

Li. de cæ. & mũ. c. 14. in fine.

De diu. no.

7. sup Gen. ad lit. c. 15.

ARTICVLVS IIII.

d Vtrum productio lucis conuenienter recitetur.

1.q.68 ar.4.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod inconuenienter lucis productio recitetur. Cum enim Deus lux sit, non decet eum, vt a tenebris opera sua inchoet: sed ante lucem tenebræ fuerunt, ergo videtur quod lux debeat esse de primo creatis, non ad opus distinctionis: sed ad opus creationis pertinens.

¶ 2 Præt. Lux inuenitur in pluribus corporibus, nec omnium corporum est lux vna. ergo videtur quod inconuenienter vnius tantum lucis productio describatur, in illo tantum loco existentis, vbi nunc est sol, vt in litera dicitur.

¶ 3 Præt. Dies & nox nõ fuerunt nisi secundum accessum & recessum luminarium: sed hoc non potest esse, nisi per motum circularem lux deferatur. cum ergo firmamentum quod circulariter mouetur secunda die sit factum, videtur quòd inconuenienter in prima die secundum lucem tunc creatam, fuisse dies & nox commemoratur.

¶ 4 Præt. Omne quod fit ex aliquo, fit ex incontingenti, idest contrario. vt ex 1. Physi. patet: sed soli non est aliquid contrarium. ergo nõ potest esse quod ex luce tũc creata sol factus fuerit.

¶ 5 Præt. vt in 2. Metheororum habetur, nubes ex vaporibus congregantur qui ex terra & aquis resoluti superius ascendunt: sed corpora superiora non communicant in materia cum inferioribus, vt supra dictum est. ergo lux ex qua sol quasi ex materia postmodum factus dicitur, nubes esse non potuit.

SED IN CONTRARIVM sunt quæ in litera dicuntur.

RESPONDEO, Dicendum, quod sicut dictũ est, lux est qualitas actiua corporis cœlestis, sicut calor est qualitas actiua ignis. Calor autem habet quandam actionem communem inquantũ est calor, quia secundum quod in diuersis rebus inuenitur, determinatur sua actio ad determinatos effectus, sicut calor qui est in homine operatur ad conuersionem cibi in carnem humanam, & in planta ad substantiam plantæ, ita et & lux, quàmuis habeat actionem consequentem naturam lucis inquantum huiusmodi, determinatur tñ sua actio secundum, quod in diuersis recipitur ad diuersos effectus, vnde alium effectũ habet radius Saturni quàm Iouis: secundum hoc ergo dico, quod ipsa lux secundum virtutẽ communẽ pertinet ad opus distinctionis sicut & calor, sed ideo inter opera distinctionis primo ponitur, quia primi corporis qualitas actiua est. Sed postea determinatio ad diuersos effectus secundum diuersas virtutes corporibus cælestibus collatas, pertinet ad opus ornatus. Et ideo dicit Dion. in 4. cap. de diui. nomi. quòd lumen solare est illud lumen quod Moyses in tribus diebus nostri temporis narrat, quàmuis tunc informe esset, quia scilicet terminatio virtutis non aderat.

alterius diei mane extendebat.

De naturali ordine computationis sex dierum, & de illo qui pro mysterio introductus est.

HIc est naturalis ordo distinctionis dierum, vt distinguantur atq; cõputetur dies mane vsq; ad mane. Postea vero in mysterio factum est, vt dies computentur a vespera in vesperam, & adiungatur dies præcedenti nocti in computatione, cum iuxta naturalem ordinem præcedens dies sequenti nocti adiungi debeat, quia homo a luce per peccatũ corruit in tenebras ignorantiæ & peccatorũ. Deinde per Christum, a tenebris ad lucẽ rediit. Vnde Apostolus, Eramus aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino. Primus itaque dies non ab aurora, sed a plena luce incipiens, et post paulatim vesperam occidente luce excipiens, mane sequentis diei completus est. Vnde Beda. Occidente luce paulatim, & post spatium diurnæ longitudinis & inferiores partes subeunte, factum est vespere sicut nunc vsitato cursu solis fieri solet. Factum est autem mane, eodem super terram redeunte, & alium diem inchoãte, & dies expletus est vnus 24. horarum, fuitque nox illo triduo omnino tenebrosa, quæ post creata sydera, aliqua luce claruit.

Gen. 1.

F ¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quod circa hoc est duplex opinio. Quidam enim dicunt, quòd opus distinctionis statim cum opere creationis incepit, & ideo statim lux creata est cum primo creatis. Et sic patet, quod non a tenebris, opus Dei inchoauit. Et hoc quidem oportet dicere secundum expositionẽ Augustini, quàmuis etiã Augu. velit quod productio informis materiæ intelligatur ante oẽm diem non tempore, sed natura. Alij vero dicunt quod prius tempore fuit opus creationis, & postea per aliquod interuallum tẽporis formata est lux, & tunc dies primo incepit, vnde dicunt creationis opus añ oẽm diẽ fuisse. Et hoc quidẽ magis consonat literæ Genesis secundum suũ sensum planum: statim. n. posita creatione, tenebras super faciem abyssi commemorat, & postmodum de lucis productione dicit: nec tamen est incõueniẽs tenebras præcedentes nõ in genere priuationis ponere, quia priuatio esse nõ potuit antequam natura habitus oppositi, scilicet lucis, corporibus indita esset, sicut nec catulus ante nonum diem, cecus vel priuatus visu dicitur, vnde per tenebras præcedentes lucem impfectio corporalis naturæ ostẽditur, quam quidẽ ex Deo non habet, a quo habet omnino id quod perfectionis est: decens est autem vt ab imperfectione ad perfectum diuina opera adducerentur, vt sic ab ipso omnis perfectio esse ostenderetur. vnde dicit August. in 2. super Gen. quòd si aliquid imperfectũ Deus fecisse dicatur, quod postmodum ipse perficeret, nihil repreh&ẽsionis habet ista sententia.

Super Gen. ad lit. to. 3. c. 1. & imperfecto. c. 1.

† Agu. super Gen. ad lit. li. 1. c. 13.

Cur sol factus est, si lux illa sufficiebat.

G SOlet autem queri, quare factus est sol, si lux illa faciendæ diei sufficiebat. Ad quod dici potest, quoniam lux illa forte superiores partes illustrabat, & ad illuminationem inferiorum solem fieri oportebat. Vel potius ideo, quia facto sole, diei fulgor auctus est. Ampliori enim multo luce radiauit dies postea, quàm ante. Si vero queritur quid de luce illa factum sit, cum modo non appareat, potest dici, aut de ea corpus solis formatum, aut in parte cæli esse in qua sol est, non quod ipsa sol, sed sit sic ei vnita, vt discerni non valeat.

H

Quomodo accipiẽdum sit illud, Dixit Deus, an sono vocis id Deus dixerit, an aliter.

PRæterea inuestigandũ est, quomodo accipiẽdum sit quod ait. Dixit Deus, vtrum temporaliter vel sono vocis illud dixit, an alio mõ? Aug. sup Gene. tradit, nec tẽporaliter, nec sono vocis I Deũ fuisse locutũ, quia si tpaliter & mutabiliter, & si corporaliter dicatur sonuisse vox Dei, nec lingua erat qua loqueretur, nec erat quem oporteret audire & intelligere. Bene ergo vox Dei ad naturam verbi

¶ Ad secundum dicendum, quod in lucis productione intelligitur proprietas luciditatis & diaphaneitatis, quæ ad lucis genus reducitur, omnibus corporibus lucidis & diaphanis collata fuisse, sed tñ secundum Dion, 4. c. de di. no. Sol est principium & fons luminis, illuminans superiora & inferiora corpora, & ideo per lucem illam ipse intelligit lumen solis tunc informe, & Magister etiã dicit in litera, quod ex ea formatum est corpus solis.

K Dio. vt sup.

¶ Ad tertium dicendum, quòd circa hoc est duplex opinio. Dama. enim dicit, quòd in illo die fiebat dies & nox per cõtractionem luminis & emissionem, sicut etiam suos radios retraxit in terra Egypti, cum alibi lux esset, vt dicitur Exod. 10. Et similiter in passione domini quando tenebræ factæ sunt super terram, vt habetur Matth. 27. Sed hoc non potest esse, quia illuminare est actio a corpore lucente proueniens, secundũ necessitatem naturæ, & ideo oportet quòd semper illuminet corpora sibi directe opposita, nisi forte poneretur habere aliqua coopercula, sicut sunt palpebræ oculorum, quibus se tegeret, quod est ridiculum dicere. Aut nisi ponatur hoc virtute diuina fieri, & quasi miraculose, & hoc non conuenit ponere in prima institutione naturæ, vt Augu. dicit. Et præterea, exẽplũ de passione Christi nõ est cõueniẽs, quia obscuritas illa nõ fuit facta per cõtractionẽ radiorũ solis, sed per interpositionem corporis lunaris,

In 7. c. 2. li. de fid. orth. paulo post princ.

Dionys. ad Policar. epistola 7.

lunaris, vt Diony. in epistola ad Policarpum dicit, sicut etiam fit in eclipsi solis, quàmuis tunc tempus non esset eclipsis, vnde miraculosa fuit. Et ideo alij dicunt, vt in litera dicitur quod dies & nox fiebant per motum circularem illius lucis quo accedebat & recedebat, nec est inconueniens substantias spherarũ quæ lucem reuoluerẽt a principio creationis fuisse quibus postmodum aliquę virtutes collatę sunt in operibus distinctionis & ornatus. Aut si substãtię spherarum nõ erant suis figuris determinatæ ipsum corpus lucidum naturaliter circulariter mouebatur, cum esset de natura quintæ essentiæ, & ita suo motu circulum describebat sicut lapis suo motu lineam rectam fecit rectius etiam quàm ars.

¶ Ad quartum dicendum, quòd substantia corporis solaris a principio creationis in sua forma substantiali fuit, vnde ipsum corpus lucidum substantia solis fuit, sed dicitur ex eo sol quarta die factus per additionem nouę virtutis, sicut dicitur ex homine non musico fieri homo musicus.

¶ Ad quintum dicẽdum, quod non fuit nubes secundum veritatẽ substantiæ, sed secundum similitudinẽ proprietatis, quia sicut nubes lucida recipit lumẽ a sole in minori claritate quàm sit in ipso fonte ita etiam substantia solis habuit primo lumen imperfectũ, quod postmodum quarta die consumatum est.

per quod omnia facta sunt, refert. Dixit ergo Deus. Fiat &c. non temporaliter non sono vocis: sed in verbo sibi coeterno, idest verbum genuit non temporaliter in quo erat & disposuit ab æterno vt fieret in tempore, & in eo factum est.

Quomodo accipiendum est quod dicitur pater operari in filio, vel per filium, uel in spiritu sancto.

HIc queri solet quomodo accipiẽdum sit quod dicitur pater operari in filio, vel per filium, vel in spiritu sancto. Hęc enim scriptura frequenter nobis proponit, vt illud, Omnia in sapientia fecesti domine, idest in filio. Et in principio, idest in filio creauit Deus cælum & terram. Et illud, Per quem fecit & secula. Super illum quoq; psal. locum. Verbo domini cęli firmati sunt &c. dicit Augu. quòd pater operatur per verbum suum & spiritum sanctũ, quomodo ergo hoc accipiendum est? Putauerunt quidam heretici, quòd pater velut author & artifex filio & spiritu sancto in rerũ operatiõe quasi instrumento vteretur, ex prædictis verbis errandi occasionem sumentes: Quod velut blasphemum atque sanę doctrinę aduersum abijcit pia fides. Non intelligendum ideo scri-

A pturam frequenter commemorare patrem operari in filio, vel per filium, tanquam filius non posset facere, si ei non portexisset pater dexteram, vel tanquam aliquod instrumentum fuerit patris operantis: sed potius illis verbis patrem B intelligi voluit cum filio & cũ spiritu sancto operari, & sine eis nihil facere.

Contra hanc expositionem surgit hæreticus.

SEd dicit hereticus, hac ratione posset dixisse filium operari per patrem, vel in patre, & spiritum sanctum cum vtroque, vel per vtrumque. quia filius cum patre, & spiritus sanctus cũ vtroque operatur. Cui breuiter re- C spondetur, ideo illud dictum esse, & non istud, vt in patre monstraretur authoritas. Non enim pater a filio, sed filius a patre operatur & spiritus sanctus ab vtroque. Ideoque filius etiam per spiritum sanctũ legitur operari, quia cum spiritu sancto operat, hoc ipsum a filio habente vt operetur.

Alia prædictorum expositio.

D POtest & aliter illud accipi vt dicat pater in filio, vel per filiũ operari, quia eum genuit omnium opificem, sicut dicitur per eum iudicare, quia genuit iudicem.

tur. Alio modo, dicitur aliquis operari per aliquem, sicut per operantẽ. Et hoc modo rex per pfectum operari dicitur, & huius distinctionis rõ est, quia cũ operatio sit mediũ inter operantẽ & operatum, causalitas importata per præpositionem, per, pôt referri ad operationem secundum quod exit ab operante, & sic dr aliquis operari per illum quod est cã quod iste operet, & est ille cuius virtute operatur: vel pôt referri ad operationem secundum quod terminatur ad operatum, & sic dicitur aliqs operari per illud quod est ab operante ordinatum ad operatum vt causa. vnde designatur authoritas in operãte respectu eius per quem operatur, in quo est causalitas respectu operati, sed hoc contingit dupliciter. Vno modo, quando illud quod ordinaẽ ab operante, vt causa operati, est causa eius secundum virtutem aliam a virtute operantis, quã tñ ab ipso recipit, & hoc oportet esse instrumentum operantis, inquantũ est motum ab operãte, vel per imperium sicut seruus, vel motu corporali sicut res inanimate, vt securis. Vnde Philosophus dicit in 8. Ethico. quod seruus est sicut organum animatum, & organa sunt sicut serui inanimati, & hoc modo pater per filiũ non operatur sicut hæretici itelligebãt. ¶ Alio modo, quãdo eadem virtute operaẽ, quam tamen ab operante recipit, & sic dicimus patrem per filium operari, quia est causa ipsorũ operatorum vna & indiuisibili virtute cum patre, quam tamen a patre nascendo recipit.

8 Ethic. ca. 11. & Poly. cap. 3.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quod quàmuis Deus operetur effectus naturæ per causas naturales, ipse tamen immediate in omnibus effectibus naturæ operatur, vnde multo fortius immediate operatur in his, quæ per filium facit, cuius est eadem numero virtus, quæ est & patris.

E ¶ Ad secundum dicendum, quod causalitas præpositionis non refertur ad operantem, sed ad operatum, vt dictum est.

¶ Ad tertium dicendum, quòd cum dicitur pater intelligit, non connotatur aliquid respectu cuius filius possit esse principium, & ideo non potest dici quod pater per filium intelligat, vel sciat, sicut dicitur in illis quæ effectum in creatura important.

¶ Ad quartum dicendum, quod primum dicitur, quo non est aliqd prius, illa autem athoritas patris respectu filij inquantum filius a patre habet & esse & operari, rõne cuius pr per filiũ operaẽ, nõ facit patrem filio maiorẽ, vel priorẽ esse, vnde nõ sequiẽ quod filius nõ sit prima causa ex hoc quod pater per filium operatur.

ARTICVLVS V.

e Vtrum pater faciat omnia per filium.

AD QVINTVM sic pcedit. Vr quod pr nõ faciat oĩa per filiũ. Illud. n. per quod fit aliqd ĩmediatius se habet ad effectũ quàm faciẽs per ipsum: sed filius nõ est ĩmediatius principiũ rerũ quàm pr, cũ ambo eque ĩmediate operenẽ. ergo pater per filiũ non operatur.

¶ 2 Pręt. Per, denotat habitudinẽ causę: sed filius respectu nullius quod ẽ ĩ pre cã, vel principiũ dici pôt. ergo filius nõ ẽ per quẽ pr opaẽ.

Dam. l. 2. c. 3. in fi.

¶ 3 Præt. Secdm Dam. excogitatio Dei est opus eius: sed nõ pôt dici quod pr sit sapiẽs per filiũ, vel intelligens. ergo vr quod nec per filiũ operetur, cum idem sit Deo esse quod operari.

¶ 4 Præt. Per, notat cãm mediã, filius aũt est cã prima. ergo vr quod non conuenienter dicatur, pater per filium operari.

SED CONTRA. est quod dicitur ad Hæb. 1. Quem constituit heredem vni. per quem fecit & secula.

Aug. super Ioan. to. 9. tract. 1.

¶ Præt. Quilibet artifex per suã artẽ opaẽ, sed secundum Aug. filius est ars patris plena rõnũ viuẽtiũ. ergo pater per filium operatur.

RESPONDEO. Dicendum, quod operari per aliquem dicitur dupliciter. Vno modo operari per virtutem alicuius, sicut dicitur Baliuus operari per regem, scilicet per potestatem regis sibi commissam, quæ immediatior est operi quàm virtus eius, & hoc modo nec pater per filium, nec filius per patrem dicitur operari, quia vna & indiuisibili virtute ambo operan-

EXPOSITIO TEXTVS.

HIC NOTANDVM est, quòd dies &c.} Hic ponit acceptiones diei. vna est secundum quòd dicimus diem naturalem qui habet 24. horas, & sic sumiẽ quod habetur Gen. 1. Factum est vespere & mane dies vnus. Alio modo, secundum quod dicitur artificialis. s. tẽpus quo sol nostrũ hemisperiũ illuminat, & hoc mõ sumiẽ cũ dicit quod tenebras appellauit

Universidad de Deusto Biblioteca

noctem & lucem diem. Non ab aurora: sed a plena luce &c.} Videtur hoc esse falsum, quia a plena luce, quæ est in meridie vsque in mane alterius diei non sunt. 24. horæ, & ita primus dies non habuisset tot horas, sicut in litera dicitur.

¶ Ad quod dicendum, q in primo die dicitur dies non habuisse auroram, nõ q lux illa quæ suo motu diem faciebat, in oriente creata non fuerit, sed qa primæ illi illuminationi tenebræ cõmistę non erãt, sicut modo est, eo q aurora nũc est finis noctis & principium diei, quod tunc non contingit. {Potest etiam illud accipi &c.} Hæc expositio differt a prædicta in hoc, q prædicta sumebatur secũdũ operationẽ quã filius a patre habet, hæc vero sumit ex parte operantis ſm q filius qui est operans a patre est. {Si enim causa eius pater est &c.} Hic cõmuniter & improprie Chrisostomus loquitur. Non enim proprie in diuinis personis causa recipitur: sed nomine principij vtimur ad significandum originem personarum, & de hoc in primo libro dictum est.

Ita & per spiritum sanctum dicit operari siue pater siue fili', qa ab vtroq; pcedit spiritussanctus factor omnium. Vnde Ioãnes chriso. in expositiõe epistola ad Hæbr. sic ait. Nõ vt hæretici inaniter suscipiatur tanquã aliquod instrumentum patris extiterit filius, neque per eũ pater dr̃ fecisse tanquam ipse facere non posset, sed sicut dicit pater iudicare per filium, quia iudicem genuit, sic etiam dicitur operari per filium, quia eum constat opificem genuisse. Si enim causa eius pater est secundum quòd pater, multo ampli' eorum causa est quæ per filium facta sunt, hæc de opere primę diei dicta sunt.

DISTINCTIO XIIII.

DIVISIO TEXTVS.

DETERMINATO primo opere distinctionis, quo lux formata est, hic determinat de opere secundæ distinctionis, quod secundæ diei competit, in quo firmamentum esse factum describitur. Diuiditur autem hæc pars in partes duas. In prima, ostendit distinctionem secundo die factam. In secunda, mouet quasdam quæstiones. ibi {Quæri etiam solet cuius figuræ &c.} ¶ Circa primum duo facit. Primo, determinat opus primæ distinctionis secundum positionem quorundam, dicentium firmamentum ex aquis factum esse. Secundo, ſm expositionem eorum q dñt firmamentum esse de natura ignis. ibi {Quidã vero cælũ &c.} {Quæri etiam solet &c.} Hic mouet tres qõnes. Primam de figura cæli. Secundam, de motu eius. ibi {Quærit aũt si stet &c.} Tertiam, quare prætermittitur huius diei benedictio. ibi {Post hoc quæri solet &c. {Sequitur. {Dixit Deus &c.} Hic ponitur opus tertiæ distinctionis, ad quod tertia dies deputatur. Et circa hoc duo facit. Primo, describit opus tertiæ diei. Secũdo, mouet quasdam qõnes circa hoc. ibi {Si autem quæritur &c.} Vbi primo quæritur de cõgregatione aquarum. Secundo, de vnitate & pluralitate earũ. ibi {Cũque multa cõstat esse maria &c.}

QVÆSTIO PRIMA.

A

Hic quæruntur quinque.

Primo. Vtrum supra firmamentum sint aliquę aque.
Secundo. Cuius naturæ sit firmamentum.
Tertio. A quo moueatur.
Quarto. De numero cælorum.
Quinto. De opere diei tertię.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum aquæ sint super cælos.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd aque super cęlos sint, quia vt dicit Aug. Maior est Sacræ scripturæ authoritas, quam omnis humani ingenij perspicacitas: sed scriptura in pluribus locis aquas super cælos esse commemorat. ergo videtur quòd nulla ratione negandum sit. 2. super gene. ad lit. c. 5. Auicẽ. in li. de intellig. c. 4. 2. de partibus aial. c. 7 Et 1. de natura aial. c. 16.

¶ 2 Præt. Hõ dr̃ minor mũd', qa in eo est similitudo toti' vniuersi: sed in corpore humano cerebrũ in quo est frigiditas ſm Philosophũ est positũ supra cor, qđ est fons totius caliditatis. ergo vr̃ q in vniuerso aqua sit supra ignẽ collocata & supra solẽ.

F ¶ 3 Præt. Secundũ Philosophũ in 2. cæ. & mun. corpora cælestia per velocitatẽ sui motus, in inferioribus calorem gñant: sed Saturnus inter alios planetas velocissime mouet motu diuturno, quia partibus sphẽræ quanto pars plus distat a centro, tãto velocius mouet. ergo oportebit secundũ hoc, q saturnus sit calidissimi effectus, cuius cõtrariũ ab astrologis dicit, oportet ergo ibi eẽ aquas, per quarũ ppinquitatẽ calor Saturni minuatur. Com. 42.

¶ 4 Præt. Omne cõtinuũ diuisibile est in infinitum: sed qa aqua aliquo modo diuisa per rarefactionem ad aliqđ spaciũ aeris ascendit, vt qñ vapores eleuantur. ergo tantum poterit diuidi q supra cęlum ascendet, & ita videtur aquas super cælum esse. 1. cæl. com. tex. 2.

DISTINCTIO XIIII.

A

De opere secundæ diei, qua factum est firmamentum.

DIxit quoque Deus. Fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis. G Diuisitq; aquas quæ erant sub firmamento ab his, quæ erant super firmamentum. Sciendum est, q illius cęli hic describitur creatio, sicut ait Beda super Genesim, in quo fixa sunt sidera, cui superpositæ sunt aque in aere, & in terra, & superpositę aliæ, de quibus dicitur. Qui tegis aquis superiora eius. † Psal. 133. In medio ergo firmamẽtum est, idest sidereum cælũ, quod de aquis factum esse credi potest. Chrystalinus enim lapis cui magna est firmitas & perspicuitas, de aquis factus est. Si quem vero mouet, quomodo aquæ natura fluidę & in ima labiles super cælum possint consistere de Deo scriptum esse meminerit, qui ligat aquas in nubibus suis. Qui enim infra cælum ligat aquas ad tempus vaporibus nubium retentas, potest etiam super cæli sphæram non vaporali tenuitate, sed glaciali soliditate aquas suspendere; ne labantur. Quare autem & ad quid conditæ sint, ipse nouit qui condidit. Ecce ostensum est his verbis, q cælum factum sit, scilicet illud, in quo fixa sunt sidera, idest quod excedit aerẽ, & de qua materia, scilicet de aquis, & quales sint aquæ, quę super illud cælum sunt, scilicet vt glacies solidatæ sunt.

Alij putant cælum illud esse igneæ naturæ, quibus consentit Augustinus.

B QVidam vero cælum, qđ excedit aeris spacium, igneę naturæ dicunt, asserentes super aerem purum ignem esse. qui dicitur esse cælum, de quo igne sidera & luminaria facta esse coniectãt. quibus Augustinus consentire videtur. Vtrum vero nomine firmamenti, cælum quod excedit aerem: an ipse aer hic intelligatur, idem Augus. quærit nec absoluit. Magis tamen approbare videtur cęlum, illud C hic accipi, quod spatia aeris hic excedit, aquas vero quæ super illud cælum sunt, dicit

SED CONTRA. Corpori eiusdẽ speciei, debetur vnus locus naturalis secundum numerum. H vnde in 3. Physicorum dicitur, quòd ad eundem locum mouetur pars terræ & tota terra: sed omnis aqua omni aque est eadem secũdũ speciẽ, vt Philosophus dicit. Cũ ergo naturalis locus huius aquæ sit sub aere & sup terrã, qđ mot' eius ondit, vr̃ q supra cælũ locus naturalis aque esse nõ possit. 4. Phy. tex. 45.

¶ 2 Præt. Secundum Philosophum in 4. Physicorum, corpus continens se habet ad corpus contentum, sicut totum ad partem, & sicut forma ad materiam, quia continens inuenitur habere plus de specie quàm contentum. vnde in 2. de gene. dicitur, q species in terminis est: sed aqua habet minus de specie quàm aer & ignis, quod eius grossities ostẽdit. ergo vr̃ q nullo mõ aqua naturaliter possit esse super ignem & aerem. 4. Phy. tex. 43.

RESPONDEO. Dicendum, q circa hoc varia dicta sunt. Ambro. enim in lib. de spiritu sancto vr̃ dicere, q per aquas, q supra cælos sunt, spiritussanctus intelligitur, sed hoc magis ad analogicam expositionem pertinet quàm ad literalem, siue ad I spiritum sanctũ siue ad angelos referatur. Li. 1. exem. cap. 8. & de spir. sancto. c. 6. & vlti. Alij vero dñt, aquas de natura huius elementi, quod apud nos est, super cælos virtute diuina contineri. Sed hoc remouet Aug. quia in operibus sex dierum, quibus natura instituta est. non quæritur qđ Deus facere possit sua virtute: sed quid rerum natura patiat. Augu. ẽt inquirendo tangit alium modum, vt. s. firmamentum dicat aer iste super quem aque per vapores ascendũt: sed hoc nõ vr̃ Sacræ Scripturæ conuenire, quæ in firmamento cæli stellas positas dicit, nisi forte firmamentum æquiuoce sumatur, sicut Rabi Moy. dicit, qui ẽt hanc expositionem innuit. Sed tamen melius possumus dicere, q intelligatur de firmamẽto, quod est cęlum sidereũ, supra quod sunt aque, non quidẽ de natura huius aque, quæ apud nos est, sed de natura quintę essentiæ, hñtes similitudinem cum hac aqua, ratione cuius nomen aquæ scriptura eis attribuit, occulta per sensibilia nota manifestans. Li. 2. direc. dub. c. 31. Hæc autem similitudo non põt attendi in se ſm lucidum & diaphanũ, K in quibus inferiora corpora conueniunt cum cælestibus, vt ĩ 2. de anima dr̃. Et iõ, sicut cælũ empyreũ dr̃, quod est siẽ igni in hoc q est lucidum totum, ita etiam cælum crystallinum, vel aqueum dicitur inquantum conuenit cũ aqua in hoc q est diaphanum, siue q si aliqua pars eius lucens, sicut est in cælo sidereo, cuius quædam partes lucent. s. stellæ. et aliqua pars est diaphana: huic ẽt vr̃ consonare quod supra dixerat Magister q p aquas intelligitur prima materia, de cuius subtiliori parte factę sunt aquæ, quæ super cælos sunt, vt sic non cogamur ponere aquas elementum supra cælos esse, hoc autem cælum aqueum est nona sphera, ad quam primo reducunt astrologi motum orbis signorum communem omnibus stellis qui est de occidente in orientem, & iterum spheram decimam ad quam reducunt motum diurnum, qui est de oriente in occidentem.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in hoc nihil authoritati scripturæ derogatur, si diuersimode exponatur, dummodo hoc firmiter teneatur, quòd Sacra scriptura nihil falsum contineat, constat tamen in scriptura sacra multa metaphorice tradita, quæ secundum planam superficiem literæ, intelligi non valent.

¶ Ad secundum dicendum, q non oportet esse eundem situm partium in vniuerso, qui est in homine, quia in vniuerso ordinantur corpora super nos, secundum quòd minus sunt immaterialia: sed in homine, secundum quòd expedit ad conseruationem vitæ, & ad conuenientem executionem animæ, & propter hoc illud, quod est principiũ vitæ in homine, scilicet cor, est in medio positum, vt ab omni lesione conseruetur, & vitam proportionaliter in omnes partes corporis diffundat: sed cælum quod propter suam impossibilitatem est conseruans, non conseruatum a corpore alio, est in extremo positum, quasi continens: cuius tamen motus est vt vita quædam natura existẽtibus omnibus, vt in 8. Physicorum dicitur, ad similitudinem motus cordis in animali, vt dicit Rabi Moyses.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Saturnus habet infrigidare ex propria natura, & virtute consequente speciem suam: vnde non oportet, quòd ad eius infrigidationem aquæ, super cælos ponantur, quia si ibi essent ipsum non infrigidarent, cum sint de natura quintę essentiæ non susceptibilis peregrinæ impressionis: quod iterum si esset possibile, magis infrigidarent stellas octauæ sphære, velut sibi propinquiores, quarum tamen quædam inueniuntur esse calidissimi effectus.

¶ Ad quartum dicendum, quòd corpora naturalia in infinitum diuidi non possunt, quia omnium natura constantium, vt in 2. de anima dicitur, est terminus magnitudinis: nec tantum in augmento, sed etiam in diminutione: & ideo etiam est inuenire minimam carnem, & minimam aquam, vt in primo physicorum dicitur: & ideo in qualibet specie oportet esse terminum quẽdam rarefactionis, vltra quem, species non saluatur. Cõtex. 41. Vnde vltima raritas, ad quam potest peruenire, est secundum q materia stat sub forma ignis, vt dicit Commenta. in 4. physico. Com. 70. & 71. Vnde posset aqua tãtum rarefieri, quòd jam non esset aqua nec vapor, sed aer vel ignis.

¶ Preterea. Cum ignis sit maxime actiuus, non posset pertransire regionem ignis vapor ille, qui consumaretur, & adhuc minus possibile esset, vt substantia orbium penetraret, qui secundum omnes sunt indiuisibiles, nisi metaphorice diuidi dicantur.

ARTICVLVS II.

b Vtrum firmamentum sit de natura inferiorum corporum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd firmamentum sit de natura inferiorum corporum. Dicit enim Basilius in Exameron, quod est de natura ignis. In litera etiam dicitur, quòd est de aqua in modum crystalli congelata, quæ duo cõstat esse de natura inferiorũ corporũ. ergo & firmamẽtũ.

¶ 2 Præt. Ignis est nobilissimum corporum, inter elementa: sed non est probabile, vt nobilissimum corpus, in operibus creationis prætermitteretur: cum ergo scriptura specialem mentionem de igne non faciat, videtur quod nomine firmamenti intelligatur.

¶ 3 Præter. Omne agẽs agit sibi simile: sed corpora superiora in inferioribus habent effectum caliditatis & humiditatis. ergo videtur, quòd qualitatibus afficiantur: & ita videtur esse de natura inferiorum corporum.

¶ 4 Preter. Proprium ignis est secundum Philosophum esse specie subtilissimum corporum: sed nihil corporum est cælo A subtilius & nobilius. ergo videtur, quòd cęlum sit ignis, & sic idem quod prius.

SED CONTRA. Diony. dicit in 4. cap. de diui. nomi. quòd cæli & stellæ, habent substantiam ingenerabilem & inuariabilem: sed inferiora corpora sunt generabilia & variabilia. ergo firmamentum non ẽ de natura inferiorum corporum.

¶ Præter. Cum natura sit principium motus & quietis, oportet, quòd per motum iudicium de natura corporis accipiamus: sed motus circularis naturalis cælo est, quia est primus motus, motus autem violentus nõ potest esse primus: nulli autem inferiorum corporum naturalis est motus circularis. ergo oportet, quòd cęlum non sit de natura inferiorũ corporum, nec habens contrarium sicut nec motus eius. † 2. super

RESPONDEO. Dicendum, quò circa hanc quęstionẽm fuit philosophorũ diuersa positio. Omnes enim ante Arist. posuerunt cælũ esse de natura quatuor elementorum. 3. cæl. a 60. cõt... vsq; in fin. Aristo. autem primus hanc viam improbauit, & posuit cęlum esse quintam essentiam sine grauitate & leuitate, & alijs contrarijs, vt patet in primo cæli & mundi, & propter efficaciam rationum eius, posteriores philosophi consenserunt sibi: vnde nunc omnes opinionem eius sequuntur: Similiter etiam expositores sacræ scripturæ, in hoc diuersificati sunt, secundum quòd diuersorum philosophorum sectatores fuerunt a quibus in philosophicis eruditi sunt. Basilius enim & August. & plures sanctorum sequuntur in philosophicis, quæ ad fidem non spectant, opiniones Platonis: & ideo ponunt cęlum de natura quatuor elementorum. Tom. 1. sup Gen. aduer. mart. & sup Gen. ad lit. lib. 1. c. 1. & sæpe alias Dionysius autem fere vbique sequitur Aristo. vt patet diligenter inspicienti libros eius: vnde D ipse separat corpora cælestia ab alijs corporibus: & ideo hanc positionem sequens dico, quòd cælum non est de natura quatuor elementorum, sed est quintum corpus. Dio. 3. cæl. hier. 3. cęl. tex. 64.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd alij sancti hoc tradiderunt, non quasi asserentes, sed sicut vtentes his, quæ in philosophia didicerant: vnde non sunt maioris authoritatis quàm dicta philosophorum quos sequuntur, nisi in hoc, quòd sunt ab omni infidelitatis suspitione separati: vel potest dici, quòd sumunt ignem & aquam, secundum similitudinem lucis, & diaphanęitatis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Rabi Moy. dicit, quòd ignis intelligitur per tenebras, quæ in principio creationis commemorantur, vt sic numerus & ordo elementorum designetur, dum super terram aqua, super aquam spiritus, idest aer super spiritum, qui est facies abyssi tenebrę describuntur, eo quòd E ignis in sua sphæra non lucet, vt a philosophis probatum est. Lib. 2. 31. Sed quia hæc expositio videtur nimis extranea, ideo potest melius dici, quòd ibi non tanguntur nisi creaturæ, quæ habent manifestam apparentiam, & vtilitatem apud nos omnes; & propter hoc etiam dę aere, non fecit mentionem, quia aer esse corpus a vulgo non percipitur: vnde quidam vacuum plenum aere dixerunt: similiter & ignis elementum, secundum quòd in sphæra sua est, non sensu, sed ratione depræhenditur: & ideo horum creatio rudi populo explicite non proponitur: sed per aquam omnia tria intelliguntur, quasi medium corpus inter cęlum & terram. Vel dicendum secundum Aug. quòd aer quantum ad superiorem partem propter tranquillitatem, cum cælo computatur quod est ignis, secundum eius positionẽ, & idem nos possumus dicere de igne, ex quo non ponimus cælum, de natura quatuor elementorum. Super lib. Gen. 1.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quando materia est proportionata ad recipiendam actionem, secundum virtutem agentis, tũc agens facit sibi simile in specie, & dicitur agens vniuocum: qñ autem

Universidad de Deusto Biblioteca

autem materia non est proportionata ad recipiédam actionem, secundum virtutem agentis, seruatur quidem aliqua similitudo effectus ad agentem, secundum quod dicit Dio. in 2. ca. de diui. nomi. ꝙ habent causata, causarum suarum contingentes imagines: & tamen non oportet eodem modo inueniri aliquid in causa, quo est in effectu: sed eminentiori, & ita etiam calor aliquo modo est in sole, non quidem denominans ipsum, vt dicatur calidus formaliter, sed effectiue secundum virtutem calefaciendi, quæ in eo est.

¶ Ad quartum dicédum, ꝙ subtilitas & raritas non inuenitur vniuoce in corporibus cælestibus, & inferioribus, vt dicit Cómen. in lib. de substantia orbis. vnde ignis dicitur esse subtilissimum corporum, secundum illá acceptionem, qua subtilitas in inferioribus corporibus inuenitur: tamen authoritates ex exemplis sumptæ parum cogunt.

vaporaliter trahi, & leuissimis suspendi guttis. Sicut aer iste nubilosus exhalatione terrę, aquas vaporaliter trahit, & per subtiles minutias suspendit, & post corpulentius conglobatas pluuialiter refundit. Si ergo potest aqua, sicut videmus ad tantas minutias peruenire, vt feratur vaporaliter super aeré, aquis naturaliter leuiorem, cur non credemus etiam super illud leuius cęlum minutioribus guttis, & leuioribus emanare vaporibus. Sed quoquo modo ibi sint, ibi esse nó dubitamus.

ARTICVLVS III.

c Vtrum motus cæli sit ab intelligentia.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd motus cæli non sit ab anima vel intelligentia. Motus enim cęli
Cót. 81. est motus naturalis, vt i primo cæli & mun. dicit Philosophus: sed motus naturalis est, cuius principium est forma corporis naturalis. ergo videtur, ꝙ motus cæli sit a forma naturali eius, & non ab aliquo mouente per appræhensionem.

¶ 2 Præterea. Omnis motus ab anima est, cum labore &
Cót. 63. pœna, vt in 2. cel. & mund. dicitur: sed motus cęli non est huiusmodi, quia non posset esse continuus & vniformis. ergo non mouetur ab anima.

¶ 3 Præterea. Anima intellectiua non coniungitur corpori: nisi mediante sensitiuo & nutritiuo, vt patet ex comparatione
Cót. 29. partium animæ ad species figuratum in 2. de anima: sed corpora cælestia, non possunt habere animam sensitiuam vel nutritiuam, quia non habent corpus complexionatum, quale exigitur vt sit instrumentum operationum animæ vegetatiuæ & sensitiuæ. ergo videtur, ꝙ nec ab anima intellectiua moueri possit.

¶ 4 Præterea. Omne corpus motum ab anima, habet dextrum, & sinistrum, & alias differentias positionis: sed corpus cęleste cum sit totum vniforme, non habet huiusmodi diuersitatem in partibus. ergo videtur, quòd non possit esse motum ab anima.

Cót. 3. SED CONTRA est, quia probatur in 7. Physicorum, ꝙ omne quod mouetur localiter, oportet reduci í primum, quod ex se mouetur: sed ex se motum non potest esse (vt probatur ibidem) nisi illud, cuius vna pars est mouens, & altera mota, & omnis talis motus, est motus virtutis appręhédentis. ergo oportet motum cæli, esse ab aliqua virtute appræhendente.

¶ Pręter. Omnis motus naturalis est corpus, existentis extra vbi suum, hoc autem est impossibile in cælo ponere. ergo motus cæli est ab aliqua appræhensione.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ circa hoc est multiplex opinio. Quidam. n. dicunt, quòd sicut motus aliorum corporum simplicium est ex naturis eorum corporalibus, ita etiam motus corporis cęlestis. Illud autem non videtur esse verum, quia omnis motus est ab aliquo motore. In motu autem corporum simplicium, q̃uis forma naturalis sit principium motus, non ta-
D. 691. men est motor d. Sed essentialis motor est generans quod dedit formam, & accidentalis est remouens prohibens, vt probatur
Cótex. 33. in. 8. physic. quæ nullo modo competunt corpori cælesti.

¶ Et pręterea, motus naturalis, est ad vnam partem tantum, & perficitur quiete naturali, & est corporis existentis extra vbi naturale, quæ omnia etiam a corpore cęlesti aliena sunt. Et ideo alij dicunt, ꝙ oportet motum corporis cælestis esse ab aliquo intellectu & voluntate: sed non ímediate ab ipso Deo, hoc etiam ordini diuinæ sapientię non congruit: cuius effectus ad vltima per media deueniunt, vt Diony. dicit. Et ideo Greg. dicit in 4. dialogorum, ꝙ corporalis creatura, per spiritualem admi-

F nistratur: & ideo probabile est, ꝙ aliquis intellectus creatus, sit motor proximus cæli. Sciendum tamen, ꝙ philosophi posuerunt diuersos motores, diuersis motibus & mobilibus. vnde secundum eorum numerum probauerunt, numerum intelligentiarum mouentium: vnicuique tamen orbi assignauerunt duos motores, vnum coniunctum quem dixerunt animam orbis, & alterum separatú, quem dixerút intelligentiam, cuius positionis ratio fuit, quia intelligentia secundum eos habet formas vniuersales, quę non conueniút, vt immediate dirigant in renouationib⁹ diuersis motus cæli. & in his quæ per motum cæli ęducuntur: & ideo oportet habere motoré, in quo sint formæ particulares dirigentes in motu, & hunc dicunt esse animam orbis. Hæc autem positio partim est hæretica, & partim catholice sustineri potest. Ipsi enim ponunt, quòd res secundum ordinem exeunt a Deo, ita quòd a causa prima, quę Deus est, creat immediate intelligentia, a qua iterum exit anima orbis, & ab illa producitur substantia ipsius orbis, & pro tanto potest dici motor proximus forma eius vel anima, quia dat sibi esse, sicut
H causa sibi proportionata. Hoc autem fides nostra non patitur, quæ solum Deum, rerum creatorem ponit, vt supra dictum est. Et ideo angelos, qui mouent orbes proxime, possumus motores dicere, non formas vel animas, quia orbes recipiunt ab eis motum tantum, non autem esse. In hoc autem sustineri potest, vt dicamus superiores angelos, qui habent formas magis vniuersales esse motores separatos & remotos, angelos autem inferiores, qui habent formas magis particulares, vt prius dictú est esse motores proximos. Vnde etiam Auicen. dicit quòd intelligentiæ apud philosophos sunt, qui in lege vocantur superiores angeli vt cherubim & seraphim: animæ vero orbium dicuntur inferiores, qui dicuntur angeli ministerij. Verapó. Tract. 10. c. 1. princ.

Quales sint aquæ, & quæ sit figura firmamenti.

B

QVæri etiam solet, cuius figuræ sit cælum. Sed spiritussanctus, quãuis authores nostri sciuerint, per eos dicere noluit, nisi quod prosit saluti. Quæritur etiam si stet, c an moueatur cælum, si mouetur inquiunt, quomodo est firmamentum? si stat, quomodo fixa sidera in eo circumeunt? sed firmamentum dici potest, non propter stationem: sed propter firmitatem, vel termi- G † vt su. c. 9.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sicut Commentator dicit in primo cæli & mundi, q motus cęli dicitur naturalis, non quia principium eius actiuum sit aliqua forma naturalis, sed quia ipsum corpus cæleste, est talis naturæ, vt talem mo- D. 334.
I tum natum sit suscipere, ab aliquo intellectu, non habens naturam repugnantem, huic motui voluntario, sicut est in nobis. Natura enim non tantum dicitur de forma, sed etiam de materia.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ philosophus loquitur contra illos, qui ponebant cælum de natura inferiorum corporum: tunc enim motus illæ esset ab anima, contra naturam corporis moti: & ideo oporteret laborem, & pœnam esse in mouendo. Sed si ponatur motus illæ ab intellectu, secundum conditionem corporis moti, non est ibi violentia nec labor.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ sicut dicit Cómen. in libro de substantia orbis, corpus cæleste non est generabile, nec est corruptibile, sicut corpus nostrum: & ideo non indiget aliqua forma vegetante ipsum. Similiter etiam motor eius, non acquirit cognitionem a rebus, sed habet scientiam quasi actiuam: & ideo non indiget anima sensitiua: & ideo etiam secundum philosophos non dicitur vniuoce anima cæli & hominis. Cap. 2.

K ¶ Ad quartum dicendum, quòd secundum Philosophum in 2. cæli & mun. in corpore cæli est assignare differentias positionú: ita quòd dextrum eius dicatur oriens, vnde incipit motus, & sinistrum occidens, & superius polus meridionalis, & inferius polus septentrionalis, & anterius, superius hemisperium, & posterius, inferius: tamen istæ partes, vt idem Cómé. dicit, diuersimode assignantur in corpore cælesti, & in corporibus nostris quantum ad duo. Primo, quia in nobis istæ partes figura, & virtute diuersificantur: non autem in corpore cælesti, cum vndique sit sphæricum. Secundo, quia in nobis determinata pars est dextra, quę nunq̃ fit sinistra. In corpore autem cęli illa pars orbis, quæ nunc est dextra postmodum fit sinistra, quia pars, quæ núc est in oriente postmodum est in occidente, quod contingit ex hoc, quòd virtus exequens motum in nobis est actus corporis cuiusdam affixa organis, scilicet musculis & neruis. quod non contingit in corpore cælesti. A cót. 7. vsque ad 16

ART.

ARTICVLVS IIII.

d Vtrum numerus rerú conuenięter assignetur a Rabano.

Beda super 1. c. Gen. AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd inconuenienter a Rabano numerus cælorum assignetur. Ponit enim septem cælos, scilicet empyreum, crystallinum, sydereum, igneum, olympium, æthereum, & aereum. Est. n. cęlum sanctæ trinitatis, in quod Lucifer ascendere voluit, vt supra dictum est: hoc auté ab omnibus enumeratis differt. ergo insufficienter videntur cæli enumerari.

¶ 2 Præterea. Sicut in sphæra aeris & ignis differt conuexum & cócauum, ita etiam in sphæra cæli empyrei & crystallini: sed penes cóuexum & cócauum ignis & aeris, sumitur duplex cælum, vt infra dicetur. ergo similiter in cælo empyreo debet duplex cælum assignare.

¶ 3 Pręterea. Præter cælum sidereum, in quo sunt sidera fixa, sunt etiam orbes septem planetarum, qui etiam cæli nomen sortiuntur. cum ergo de eis mentionem non faciat, videtur insufficienter cælos assignare.

¶ 4 Præt. Sicut aer & ignis communicant cum cælo in luce & diaphaneitate, ita etiam & aqua: sed ratione huius conuenientiæ aer & ignis cælum dicuntur. ergo videtur, quòd oportuisset similiter aquam elementum, inter cælos computare.

SED CONTRA. Videtur quòd non sint tot cæli, sed solum tres, per hoc quod legitur 1. Corin. 12. Paulus vsque ad tertium cælum raptus.

RESPONDEO. Dicendum, quòd cælum potest nominari, aut solum ab aliqua cęlesti proprietate, aut simul a proprietate & natura. Natura. n. corporis cælestis est, vt separatú sit a corruptione & a contrarijs, proprietates autem eius pręcipue attenduntur in altitudine situs, & claritatis participatione. Si ergo nominemus cælum a natura, & proprietate cælesti, sic est triplex cęlum, quorum vnum est vniforme & immobile, scilicet empyreum. Secundum vniforme & mobile, scilicet cælum crystallinum. Tertium difforme in partibus & mobile. s. sidereum. Si autem dicatur cęlum a proprietatibus cælestibus tantum, sic erit quadruplex cęlum. Sunt. n. duo elementa, quę simul claritatem lucis participant, & altitudinem situs, s. aer & ignis, in quorum vtroq; distinguitur pars superior, quantum ad conuexum sphære ipsius, & pars inferior quantum ad concauum: pars ergo superior sphęre ignis dicitur cælum igneum, eo ꝙ ignis ibi purissimus est, propriam naturam seruans, pars autem inferior eius cælum olympium dicitur, a quodam monte, qui nominatur olympus in Macedonia, qui vltra nubes in altum dicitur porrigi, superior vero pars aeris, dicitur cęlum ęthereum, propter inflammationem illius partis ex propinquitate ignis, quia vt in 1. Cæl. & mun. dicitur, nomen ætheris designat corpus velocis motus, cito inflammabile vt inflammans, inferior vero pars aeris dicitur cælum aereum, in qua est aer seruans proprietaté aeris nobis noti, & in vsum nostrú venientis.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cælum sanctæ Trinitatis nominatur metaphorice, ipsa celsitudo diuinæ maiestatis, & transumptiua similitudine, qualis potest esse corporalium, & spiritualium secundum proportionabilitatem; & ideo non oportuit, vt in eandem diuisionem cum cælis corporalibus veniret.

¶ Ad secundum dicendum, quòd corpus illud quod natura cęlum dicitur, non est alterabile ex contactu alterius corporis: & ideo eádem naturam retinet, in qualibet sui æternitate: & ideo in talibus corporibus non distinguitur duplex cælum, secundum superiorem & inferiorem partem, sicut in aere & igne, cuius extremitates, ex alteratione corporum contingentium diuersis proprietatibus disponuntur.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ sub cælo sidereo includuntur cæli septem planetarum, qui omnes in hoc conueniunt cum sphæra stellarum fixarum, quòd habent difformitatem in partibus ex eo, quòd aliqua pars est lucida vt stella, & altera pars diaphana, vt sunt reliquæ aliæ partes orbis.

num aquarum intransgressibilem, si autem stat, nihil impedit moueri & circumire sidera.

Quare tacuit scriptura de opere secundæ diei, quod in alijs dixit.

POst hæc quæri solet, quare hic non est dictum, sicut in aliorú dierum operibus, Vidit Deus, ꝙ esset bonum, Sacramentum aliquod hic commendatur. Ideo enim fortasis non est dictum, quod tamen sicut in alijs factum est, quia binarius principium est alteritatis, & signú diuisionis. B

A ¶ Ad quartum dicendum, ꝙ quàmuis aqua participet diaphaneitatem: non tamen participat altitudinem situs, cum in pluribus sit graue quàm leue: est enim graue in loco ignis & aeris, leue vero in loco terræ totum, ignis vero est leuis simpliciter, aer autem in pluribus leuis quàm grauis, vt dicitur in 4. Cæl. & mun. & ideo elementum aquæ, non consequitur nomen cæli.

¶ Ad quintum dicendum, quòd per triplex cælum intelligitur secúdum Gl. triplex genus visionis, vel etiam triplex hierarchia: vel potest dici, quòd tertium dicitur empyreum, vt tantum triplex cælum sumatur quod naturam cælestem habet, vt dictum est, scilicet empyreum, crystallinum, sidereum.

De opere tertiæ diei, quando aquæ congregatæ sunt in vnum locum.

C

SEquitur Dixit Deus. Congregétur aquæ in vnum locum, & appareat arida. Tertij diei opus est, cógregatio aquarum in vnum locum. Congregate enim sunt omnes aquæ cælo inferiores in vnam matricé, vt lux quæ præ:

ARTICVLVS V.

e Vtrum opus tertiæ diei, conuenienter describatur.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ inconuenienter opus tertiæ diei describatur. In tertia. n. die ... 1. q. 69. ar. 10.
C cta est distinctio medij elementi ab vltimo: sed sub medio elemento includitur ignis, aer, & aqua, vt dictú est. cum ergo ignis & aer sint nobiliora quàm aqua, videtur ꝙ inconuenienter, eorum mentionem prætermisit.

¶ 2 Præterea. Cuilibet corpori debetur locus naturalis, secundum exigentiam suæ formę. Vnde Cómen. dicit in 8. phy. quòd quanto ignis accipit de specie in generatione, tantum habet de vbi: sed aqua etiam ante tertium diem, formam naturalé habuerat, quod patet ex scriptura, quæ ipsius aquę in principio mentionem facit. ergo a principio suæ creationis in suum locum tendebat. ergo non videtur tertiæ diei opus, congregatio aquarum in vnum locum.

¶ 3 Præt. In elementis est talis ordo, ꝙ subtilius se habet ad minus subtile, sicut continens ad contentum. vnde ignis continet aerem, & aer aquam: sed aqua etiam est subtilior terra. ergo aqua debet totam terram continere, & non in vnam partem eius congregari.

D ¶ 4 Præter. A loco in quem mouetur corpus naturaliter, non potest moueri nisi violenter, vt in 2. Cęl. & mun. habetur. Si ergo aqua naturaliter congregatur, in vnam partem terræ, videtur ꝙ ad alias partes defluere non posset nisi violenter. Nullus autem motus violentus est perpetuus, vt in 1. Cęl. & mun. dicitur. Cum ergo ex mari, qđ dicitur locus congregationis aquarum, indeficieter aqua ad reliquas partes terræ deriuetur, quod ipsa perennitas fluuiorum ostendit, videtur ꝙ non naturaliter aquæ in vnum locum congregentur, & ita inconuenienter talis congregatio in institutione naturæ commemoratur.

¶ 5 Præt. In loco naturali vnumquodq; elementum est purum & simplex: sed aqua in mari non videtur esse purum elementum, quod ipsa salsedo ostendit, cum aqua de natura sua sit insipida. ergo videtur, quòd non naturaliter in locum vnum, s. in mare aquæ congregentur, & sic idem quod prius.

E ¶ 6 Pręter. Plantę videntur ad ornatum terræ pertinere: sed ad ornatum deputantur tres vltimi dies. ergo in opere tertiæ diei de productione plantarum mentio facienda non erat.

¶ 7 Præter. Herbæ quędam vel plantæ, non videntur in tertia die esse productæ: sed post peccatum hominis, vt habetur Geñ. 3. Spinas & tribulos germinabit tibi. ergo videtur, quòd inconuenienter in tertia die dicatur terram, herbam virentem protulisse, cum hoc non sit vniuersaliter verum.

¶ 8 Pręterea. Sicut plantæ generantur in terra: ita etiam & corpora mineralia. ergo videtur, quòd insufficienter rerum productionem determinet scriptura, cum in hac die de mineralibus mentio non fiat.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ opus distinctionis attenditur, secundum hoc, quòd corporibus, quę sunt elementa mundi, conferútur virtutes, vniuersaliter ad naturales effectus mouentes, cuiusmodi sunt qualitates actiuæ & passiuæ elementorum: & ideo huiusmodi qualitates, in inferioribus elementis tertia

Universidad de Deusto
Biblioteca

tis tertia die collatæ intelliguntur, quibus abinuicem & proprietate & situ separantur, eo quòd inter qualitates elementares, etiam grauitas & leuitas continentur, quæ sunt principia motus elementorum ad propria loca, & etiam quietis naturalis eorum in eisdem, sicut caliditas & frigiditas, sunt principia alterationis: & ideo ex collatione talis virtutis, dicuntur aquæ tertia die in vnum locum congregari.

¶ Ad primvm ergo dicendum, q̃ ignis & aer sunt elementa magis latentia, eo quòd non ita sensu percipiuntur, sicut aqua: & ideo legislator rudi populo legem proponens, ex manifestis quæ tetigit, occulta intelligenda reliquit. Vel dicendum, vt prius dictũ est, quòd aer quantum ad superiorem partem comprehendit nomine cæli, quantum vero ad inferiorem nomine aquæ, propter similitudinem humiditatis, quam cum aqua habet, cuius vaporibus resolutis, quodammodo aer inspissatur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut calor & frigus non sunt formæ substantiales elementorum, ita nec grauitas & leuitas, quia non possent esse alijs corporibus accidentales. vnde sicut substantia non est principium alterationis, nisi mediante calore vel frigore: ita nec est principium motus vel quietis localis, nisi mediante grauitate & leuitate: & ideo q̃uis aqua formam substantialem ex opere creationis habuerit, non tamen ex hoc in proprium locum congregabatur: sed per opus sue distinctionis intelliguntur hæc opera ordinata, secundum tempus, siue secundum naturam. Verbum autem Commentatoris intelligendum est de corporibus, secundum quòd sunt in sui complemento quantum ad primum, & ad secundum esse.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quanto aliquod elementum est subtilius, tanto est maius in quantitate: & ideo aer est maior quàm aqua, & aqua quàm terra: & ideo aer complectitur ista duo, vndique complexus sphæricam figuram, a quo deficit aqua, quæ quidem terram cingit, non totam operiens ipsam, complexus quidem circulum, sed deficiens a cõplexione sphæræ, & hoc etiam sequitur necessitatem finis, vt in terra possit esse habitatio animalium respirantium, & generatio plantarum, terra vero quasi minima in centro concluditur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd corpora inferiora præter motus proprios sequuntur quodammodo motum superiorum, & quanto est perfectius corpus inferius, tanto magis consequitur de motu superioris, quod patet ex hoc, quòd in corporibus cælestibus orbis inferior, præter motum proprium, retinet motum superioris orbis quo defertur: ita etiam est in elementis, quòd ex motu corporum cælestium aliquid consequuntur de motu circuliari, præter motus proprios naturales, quod euidentissime apparet in refluxu maris, qui sequitur motum lunæ: non tamen hoc fit per motum violentum, quia dicit Commen. in 4 cæli & mun. quòd motus quibus elementa sequuntur impressiones corporum cælestium non sunt violenti, cum sit secundum naturalem ordinem corporum, quòd inferiora impressionem superiorum sequantur, & tanto plus, quanto perfectius fuerit in natura corpus inferius, & per hunc modum ex impressione cæli mouentis elementa, ad mistionem aqua subingreditur terram, vt sit apta ad generationem mineralium, & animalium, & plantarum, & exinde in locum proprium naturali motu reuertitur, vt dicitur Ecclesi. 1. Ad locum vnde exeunt flumina, reuertuntur.

¶ Ad quintum dicendum, quòd omnia elementa in loco vbi contingunt se, alterantur a sua natura, vt sit quidam motus conjunctionis inter ea, & exinde in mari causatur salsedo ex admistione vaporis terrestris, simul cum adustione radij solaris, & hoc præcipue prope terram, & in superficie. In profundo enim pelagi inuenitur aqua dulcis, vt patet ex verbis Philosophi dicentis in libro de animalibus, quòd quidam piscis, qui dicitur Malarie, inuenitur valde magnus in locis pelagogis, in quibus abundant aquæ dulces.

¶ Ad sextum dicendum, quòd de productione plantarum, videtur esse diuersitas inter August. & alios sanctos. August. enim videtur velle, quòd cum dicitur, Producat terra herbam viretem &c. non intelligitur tũc plantas esse productas in propria natura, sed tunc terræ datam esse virtutem germinatiuam, ad producendum, plantas opere propagationis. alijs autem videtur, quòd tunc etiam plantæ productæ sunt. vtroque autem modo cõuenienter productio plantarum ad opus distinctionis pertinet, quia ad earum pullulationem sufficit virtus cælestis loco patris, & virtus terræ loco matris, vt Philosophus dicit. Et sic principia communia actiua, quæ ad opus distinctionis pertinent, sufficiunt ad generationem plantarum. non autem ad productionem animalium, ad quam requiritur virtus formatiua in semine existens, vel quia quelibet res pertinet ad ornatum illius loci, in quo mouetur, & non in quo quiescit. Plantæ autem radicitus infixæ terræ adherent: & ideo ad ornatum eius non pertinent: sed cum ipsa computantur: sicut dicit August. super Gen. secundo.

¶ Ad septimum dicendum, quòd plantæ nociuæ, simul etiam cum alijs productæ sunt: non tamen homini ante peccatum nociuæ fuissent, diuina prouidentia ipsum protegente: sed post peccatum in nocumentum hominis esse ceperunt. vnde signanter dicitur, germinabit tibi. Ad literam c. 12. & 13.

¶ Ad octauum dicendum, quòd generatio mineralium est occulta in visceribus terræ, & ideo non oportuit de his populo facere mentionem: sed de his solum, quæ manifesta sunt.

¶ Præterea. Mineralia non participant aliquem gradum dignitatis in entibus supra elementa, cum vita careant: propter quod oportuit de his specialiter fieri mentionem.

EXPOSITIO TEXTVS.

Vod de aquis factum esse credi potest &c.} Hoc intelligendum est, quantum ad proprietatem perspicuitatis, & non quantum ad naturam corporis elementaris: sed hoc etiam credi potest, quia contra fidem non est. {Sed spiritussanctus quamuis &c.} Notandum, quòd hic authores nostros nominat eos, qui libros canonicos ædiderunt, scilicet Apostolos & Prophetas, qui hæc scribere non curauerunt: sed ab alijs Sanctis asseritur, & philosophis probatur cælum esse sphæricæ figuræ, quod rationibus naturalibus, & etiam mathematicis demonstratur. {Quę autem sistet &c.} De hoc etiam apud Philosophos est duplex opinio. Aristote. enim vult tantum orbes moueri, & non stellas habere: sed Ptholę. vult stellas habere proprium motum, præter motum orbis. quamuis autem vtroque modo motus localis cælestibus orbibus ascribatur, motus tamen varians aliquid in eius substantia, ab eo excluditur, ex cuius prinatione firmamentum vocatur. {Post hęc quæri solet &c.} Præter hanc rationem misticam, quæ in litera tangitur, aliam literalem magister in hystorijs assignat, quam etiam & Rabi Moyses tangit, quia scilicet in secunda die, medium elementum a supremo distinguebatur, & ita non erat perfecta distinctio medij elementi, nisi etiam ab infimo distingueretur: & sic patet opus secundæ diei in tertia die cõsummatum esse: & ideo benedictio tertię diei ad vtrumque refertur. Almagesti. li. 7. c. 1. & 2

DISTIN.

DISTINCTIO XV.

DIVISIO TEXTVS.

Ost opus creationis & distinctionis. hic incipit Magister prosequi opus ornatus. Et diuiditur in partes duas. In prima determinat de opibus triũ vltimorũ dierũ, qui ad ornatũ deputãt. In secũda determinat de quiete septimæ diei: i qua totũ operis cõsummatio ostẽditur. ibi {Iam de septimæ diei requie &c.} Prima in duas. In prima prosequitur opus ornatus secundum sententiam aliquorum sanctorum. In secũda prosequitur sententiam August. de operibus sex dierum. ibi {Sed antequàm de hominis creatione &c.} Prima in tres, secundum tres dies, quibus opus ornatus perficitur. In prima enim determinat de opere quartæ diei. In secunda de opere quintæ. ibi {Dixit Deus: Producant aquæ &c.} In tertia de opere sextæ diei. ibi {Sequitur dixit Deus producat terra &c.} Circa primam duo facit. Primo distinguit opera ornatus abinuicem, & ab operibus distinctionis. Secundo, prosequitur specialiter opus quartæ diei. ibi {Quia ergo cælum &c.} Tertio, mouet quãdam dubitationem & soluit. ibi {Quod autem subditur, & sint in signa &c.} {Sequitur dixit Deus &c.} Hic describitur opus sextę diei. Et circa hoc tria facit. Primo ponit opus quod sexto die factum est. Secundo mouet circa hoc duas quæstiones, vnã de animalibus nociuis. ibi {Quæri solet de venenosis &c.} Aliam de animalibus ex putrefactione generatis. ibi {De quibusdam etiam minutis &c.} Tertio assignat rationem ordinis eius, quod vltimo factum est ad opera præcedentia. ibi {Omnibus autem creatis &c.} {Iam de septimę diei requie &c.} Hic Magister prosequitur ea, quæ ad septimum diem pertinent. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit, quomodo intelligatur authoris requies. Secundo, quomodo intelligatur operis consummatio. ibi {Sed quæritur quomodo septima die &c.} Tertio ostendit, quomodo intelligatur ipsius diei sanctificatio. ibi {Illam autem diem sanctificasse &c.}

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic tria quæruntur.

Primo. De productione stellarum, quę ad quartum diem pertinet.
Secundo. De productione animalium, quę pertinet ad quintum & sextum.
Tertio. De quiete opificis, quæ pertinet ad septimum.

Circa primum quæruntur tria.

Primo. De ipsa productione stellarum.
Secundo. De effectu earum in inferiora corpora.
Tertio. De effectu earum in ea, quæ sunt ex libero arbitrio.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum productio stellarum conuenienter describatur.

Ad primvm sic proceditur. Videtur quòd stellarum productio incompetenter describatur. Ea enim quæ sunt priora secundum naturam, per priusab ordinatissimo authore prodiere: sed sol & aliæ stellæ naturaliter præcedunt inferiora corpora, sicut mouens præcedit motum, & agens passum. ergo inconuenienter describitur productio solis, & aliarum stellarum post distinctionem inferiorum elementorum.

¶ 2 Præterea. Secundum Philosophum in 2. Cæli & mundi. Stellæ sunt partes orbium immobiles in orbibus permanentes, per eorum motum delatę. Sed plantæ dicuntur ad ornatũ non pertinere, quia terræ affixæ sunt. ergo videtur, q̃ nec etiam stellæ. 2 tex. c. 16. vsq; ad 46. & 48.

¶ 3 Præt. Sicut probant astrologi, multæ stellę sunt maiores luna. Sed cum dicitur, esse duo magna luminaria discretiue intellegitur excedens magnitudo. ergo videtur, q̃ inconuenienter hæc de luna dicantur. Pro. libr. 5. al nageſt. c. 16.

¶ 4 Præt. Luminare videtur dici, qd̃ est vas luminis: sed illud corpus dicitur vas luminis quod a se lumen habet, qd̃ lunę non competit, quam a sole illuminari eclipsis lunę, & augmentatio, & diminutio ostendit. ergo videtur inconuenienter luna luminare dici.

¶ 5 Præt. Vnumquodque luminare, tempori illi præesse videtur, in quo apparet: sed luna quandoque etiam in die apparet. ergo non debet dici solum nocti præesse.

¶ 6 Præter. Nobilius nunquàm est propter vilius se: sed non nisi absurde dici potest minuta animalia, quæ lucem solis ferre non possunt, luna & sideribus digniora esse. ergo videtur, inconuenienter in litera dici: ideo factam esse lunam & sidera, vt lucerent propter talia animalia.

Respondeo. Dicendum, quòd sicut supra dictum est, præter principia & communia actiua in tota natura exiguntur determinatæ virtutes mouentes ad determinatas species, & huiusmodi virtutes per opus ornatus, rebus inditæ sunt. Sicut autem actio virtutum inferiorum communiter agentium reducitur in virtutem cęlestem actiuam vniuersaliter: ita etiam virtutes quæ sunt in inferioribus, mouẽtes ad determinatas species, reducuntur in aliquas virtutes cęlestes determinatas, & huiusmodi virtutes determinatæ, consistunt præcipue in stellis, quæ secundum diuersos aspectus, & coniunctiones, imprimunt ad determinatas species, vt dicit Cõm. in 11. Meta. vnde virtutes inferiores sunt, sicut instrumenta virtutum superiorum, vt dicit Commentator in 8. Physi. & ideo vt ordo ornatus distinctionis ordini responderet, Primo ponitur ornatus supremi elementi, secundum productionem luminarium, in quibus determinatæ virtutes consistunt. Secundo, ornatus medij elementi per formationem piscium & auium. Tertio, ornatus infimi elementi in productione animalium terrestrium. Cõm. 31.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd hoc quod dicitur. Fiant luminaria in firmamento cęli, non intelligitur, quòd huiusmodi corpora luminarium, secundum esse suum specificum ex præiacenti materia facta sint: sed eorum substantia prius existente, tũc primo virtutes determinatę eis collatæ sunt, ex quo vltimum complementum sui acquisiere. Hæ autem determinatæ virtutes corporum cælestium, non respondent communibus virtutibus, quæ sunt in elementis: sed proprijs quæ sunt in determinatis rebus, vt sicut lucis productio elementorum distinctionem præcesserat: ita luminarium institutio præcederet naturalium specierum diuersitatem.

¶ Ad secundum dicẽdum, quòd ad productionem plantarum, sufficiunt communes virtutes elementorum, quæ ex diuersa commistione elementorum, diuersimode speciem sortiuntur, quod in animalibus perfectis accidere non potest, quamuis quidam Philosophi hoc posuerint: & hæc est causa quare plantæ ad opus distinctionis pertinent. Vnde non oportet, quòd stellæ pertineant ad opus distinctionis, in quibus sunt virtutes D. 208. 214 589

mouentes

Universidad de Deusto Biblioteca

mouentes ad determinatas species. Vel potest dici, ꝙ stellæ, & si non mouentur in cælo per se, mouentur: tamen cum orbibus suis. plantæ vero nec per se, nec cum alio mouentur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sol dicitur magnum luminare, & propter quantitatem, & propter virtutem. Luna vero dicitur magnum, non tam propter quãtitatem verã, q̃ propter quãtitatem apparẽtem, & propter excessum claritatis respectu aliarum stellarum, ex propinquitate eius ad nos, & propter euidentiam effectus quem habet in rebus humidis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd sicut Philosophi probãt, & etiam Dion. asserit in 4. cap. de diui. no. a sole illuminantur omnia corpora, & superiora & inferiora, & non tñ luna: nec tamẽ hoc impedit, quin alia corpora luminaria dicãtur, quia cum lumen solis, vt Dion. dicit, recipiatur diuersimode i diuersis corporibus, secundum eorum proportionem, quędam corpora recipiunt lumen prædictum, vt lucentia & radios emittentia, sicut luna & stellę, & talia possunt luminaria & vasa luminis dici: quędam autem recipiunt, non vt radios ex se emittentia, & hoc dupliciter, vel in profundo vt aer, vel in superficie, vt corpora opaca, quorum neutrum luminare dici potest.

† August. 2. Gen. ad lit. c.13. & 14.

¶ Ad quintum dicẽdum, quòd quàmuis luna in die appareat: non tamen lumen eius in die dominatur, propter præsentiam maioris luminis: & ideo dicitur nocti præesse non diei.

¶ Ad sextum dicendum, ꝙ aliquid potest esse, propter aliud dupliciter: aut quia ordinatur ad ipsum, sicut ad finem proprium & principalem, & sic inconueniens est dicere, ꝙ aliquid sit propter vilius se, vt luna & stellę propter noctuas & vespertiliones, cum finis potior sit his, quæ sunt ad finem.
Alio modo potest dici, aliquid esse propter aliud, cui ex ipso prouenit aliqua vtilitas, eo modo quo posset rex dici propter rusticum, ex cuius regimine prouenit ei pax, & per hunc modũ est intelligendum quod in litera dicitur. omnes enim vtilitates, quæ ex corporibus cælestibus proueniunt in inferioribus, sunt a Deo prouisę, qui corpora illa instituit.

ARTICVLVS II.

b Vtrum corpora cælestia habeant aliquem effectum in corporibus inferioribus.

1.q.115.ar. 2. o. & 3. cõtra c.82. AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd corpora cælestia non habeant aliquem effectum in inferioribus corporibus. Primo per hoc, quòd in litera dicitur, ꝙ factæ sunt huiusmodi corpora, vt sint in signa. Signum autem contra causam diuiditur. ergo videtur, ꝙ non sint causæ aliquorum, quę in inferioribus contingunt.

Lib.2.c.7. ¶ 2 Præt. Damascenus dicit. Nos autẽ dicimus, quòd ipsa. s. corpora cælestia non sunt causa generationis eorum, quæ generantur, neque corruptionis eorum, quæ corrumpuntur: sed generatio & corruptio ad corporalia pertinent. ergo videtur, ꝙ nec in corporalibus effectum habeant.

cap. de Necessario. ¶ 3 Præt. Necessitas effectus procedit ex necessitate causæ, vt in 5. Meta. Philosophus dicit. Sed motus corporum cælestium, & dispositiones eorum sunt de rebus necessarijs, & inuariabili-

sa. Infirmitatique hominum prouisum est, vt circumeunte sole, potirentur homines diei noctisq: vicissitudine, propter dormiendi vigilandiq; necessitatem. & etiam ideo ne nox indecora remaneret: sed luna ac syderibus consolarentur homines, quibus in nocte operandi necessitas incumberet, & quia quædam animalia sunt, quæ lucem ferre nõ possunt. *b.* Quod autem subditur, & sint in signa, & tempora, & dies, & annos, quomodo accipiendũ sit, quæri solet. Ita. n. dictum videtur, quasi quarto die cæpissent tempora, cum tamen prius triduũ sine tempore non fuerit. Ideoq; tempora quæ fiunt, per sidera non spatia morarum: sed vicissitudinem aereæ qualitatis debemus accipere, quia talia motibus siderum fiunt, sicut dies & anni quos vsitate nouimus. Sunt enim in signa serenitatis, & tempestatis, & in tempora, quia per ea distinguimus, quatuor tempora anni, scilicet ver, æstatem, autumnum, & hyemẽ. Vel sunt in signa & tempora, idest. in distinctionẽ horarum temporis, quia prius quàm fierent, ordo temporum nullis notabatur indicijs, vel meridiana hora, vel qualibet hora, hæc quarta die facta sunt.

G *De opere quintæ diei quando creauit Deus ex aquis, volatilia & natatilia.*

B

DIxit etiam Deus. Producant aquæ reptile animę viuentis, & volatile super terram &c. Opus quintæ diei est formatio pisciũ & auium, quibus duo elementa ornantur, *a.* & de eadem materia, idest de aquis pisces, & aues creauit. Volatilia leuãs i aera, & natatilia remittens gurgiti.

H *De opere sextæ diei, quando creata sunt animalia, & reptilia terræ.*

SEquitur. dixit Deus. Producat terra animam viuentem, iumenta & reptilia & bestias terræ, secundum species suas &c. Sexte diei opus describitur, cum terra suis animalibus *b* ornari dicitur.

F bus, vt etiam dicit Dion. in epistola ad Polycarpũ 7. Si ergo ex corporibus cælestibus causarentur alterationes, & motus corporum inferiorum, oporteret, ꝙ in inferioribus omnia ex necessitate contingerent. Hoc autem apparet esse falsum. ergo &c.

¶ 4 Præter. Omne agens agit sibi simile: sed corpora superiora non efficiuntur qualitatibus inferiorum corporum, scilicet calore & frigore, vt Philosoph' probat. ergo videt, ꝙ non possint esse causa motuum & alterationum ad has formas.
Si dicat, ꝙ causant calore per motum, & per naturã lucis.

† Hic exordium habet distin. 15. ¶ 5 Contra. Vbi est eadem causa, & idem effectus. Sed omnia corpora cælestia cõmuniter motus & lumen habẽt. ergo omnia haberẽt eũdem effectum, qđ est cõtra omnes, qui ponũt causalitatem corporum cęlestiũ, super inferiora, cum quædam eorum dicantur effectiue calida vt sol. quædam vero frigida, vt Saturnus & Luna.

¶ 6 Præter. Cum mouens, & motum oporteat esse simul, & agens & passum, vt ꝓbatur in 7. Phy. Cõtex. 10 non potest ab vno extremo prouenire actio in alterum, nisi per impressionem factam in medio: sed inter stellas superiores, & corpora inferiora sunt medij orbes planetarum. cum ergo illi orbes non re-
I cipiant impressionem caloris & frigoris, non videtur, quòd ad minus a superioribus stellis aliqua impressio in inferiora corpora fiat, nec etiam ab aliquo planetarum, nisi forte a Luna.

SED CONTRA est quod dicit Aug. lib. 5. c. 6. de ciui. Dei. Non vsquequaque absurde dici potest ad solas corporum differentias afflatus quosdam sidereos peruenire. Dionysius etiam dicit in 4. ca. de diui. nomi. de radio solari tractans generationem visibilium corporum confert, & ad vitam ipsam mouet & auget, & nutrit, & perficit, hoc etiam ipse sensus ostendit, præcipue quantum ad effectum Solis & Lunæ.

RESPONDEO. Dicendum, quòd circa hanc quæstionem fuit multiplex error. Quidam. n. antiqui naturales nõ intelligentes aliquam substantiam præter corpora esse, ea quæ sunt nobilissima in corporibus, posuerunt esse nobilissima in entibus, vnde etiam scientiam naturalem, primam scientiarum dicebant, vt in 4. Meta. dicitur, & propter hoc, corpora cælestia
K deos appellabant, credentes etiam ea esse animata, quia ipsam animam corpus esse dicebant, vt in 1. de anima patet: & ideo sequebatur, corpora cælestia habere primam influentiam in inferiora corpora ex se, & non ab alio, & hæc fuit causa inducens idolatriam. Sed hęc positio ostenditur erronea, nõ tantum per scripturas sanctas, sed etiam per rationes philosophorum, qui substantias intellectuales primas esse probauerunt, quarum vnam esse primam omnium causam ostendunt. s. Deum. Alia positio est quorundam philosophorum, qui quidem concedunt nobiscum corpora cælestia, non esse primas causas inferiorum: sed ipsa esse ab alio, habere, ét virtutem agendi. dicunt tamen, ꝙ esse corporum inferiorum procedit a Deo mediantibus corporibus cælestibus. vnde & materiam elementorum. Auic. dicit a substantia cæli causari, & hoc vt ostendat omnia a Deo, secundum ordinem processisse, scilicet animas mediantibus intelligẽtijs, & corporalia mediantibus spiritualibus, & corruptibilia mediantibus incorruptibilibus. Sed hæc positio erronea est, & contra fidem quæ ponit Deum solum materiæ, & omnium rerum

In sua Met. tract. 9. c. 4. & tract. 6. & de intellig. c. 4.

rum creatorem esse, vt supra dictum est. Aliorum positio est, ꝙ omnino nullum effectum in corporibus habent. Sed hoc omnino est contra sensum, & contra sanctorum authoritates. Et
Tract. 6. vt sup. ideo aliter dicendum est, ꝙ secundum Auic. duplex est agens, scilicet agens diuinum, quod est dans esse, & agens naturale, qđ est trasmutans. Dico ergo, quòd primus modus actionis soli Deo conuenit, sed secundus modus ét alijs conuenire potest, & per modum
† Augus. 3. Gẽ. ad lit. c.15. istum dicendum est, corpora cælestia causare generationem, & corruptionem in inferioribus, inquantum motus eorum, est causa omniũ inferiorum mutationũ. Sed cum omnis motus sit actus motoris & moti, oportet ꝙ in motu relinquatur virtus motoris, & virtus mobilis. vnde ex ipso mobili, quod corp' est, hẽt virtutẽ mouendi inferiora corpa, ad dispositiones corporales, ex parte autem motoris, qui est substãtia sp̃ritualis, quæcũq; sit illa, habet virtutem mouendi ad formas substantiales, secundum quas est esse specificum, quod diuinum esse dicitur. relinquitur autem virtus spiritualis substantiæ in motu corporis cælestis ad modum, quo virtus motoris relinquitur in instrumento, & per hũc modum omnes formæ naturales descendunt a formis, quæ sunt sine materia, vt Boet. dicit 1. de Trin. c. 3. in fin. & Cõm. in 11. Meta sicut formæ artificiatorum ab artifice.

D.1124. ¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ contingit aliquando idem esse *d* signum & causam: causam inquãtum operatum operatur ad effectum: signum inquantum sensibus repræsentatum in cognitionem effectus ducit. Vnde per hoc, quòd dicũtur signa, non excluditur eorum causalitas, quam tamen scriptura subticuit, ne idolatrandi aliqua occasio daretur, ad quam tunc temporis homines proni erant.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Dam. intendit negare a corporibus cælestibus illam causalitatem, quæ idolatriam inducebat, vt patet ex prædictis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd impressio alicuius agentis non recipitur in aliquo, nisi per modum recipientis, & quia natura inferior est talis, quæ impediri põt & deficere in minori parte. Ideo impressiones corporum cælestium, non recipiuntur in corporibus inferioribus, secundum necessitatem, vt semper ita eueniat: sed vt in pluribus, sicut expresse habetur a Philosopho in fine de somno & vigil.

¶ Ad quartum dicendum, quòd similia sunt, quę in eadem forma communicant: sed contingit, ꝙ illam formam non vniformiter participant quædam, quia quod est in vno deficiẽter, in altero est eminentius, & hoc oportet inueniri secundum Dionysium, in omnibus causis essentialibus: & ideo ipse dicit, ꝙ sol vniformiter præaccepit in se omnia ea, quæ diuisim per eius actionem in alijs causantur, & secundum hoc dico, quòd calor & frigus, & huiusmodi, inueniuntur in corporibus cælestibus, nobiliori modo q̃ in elementis, non quòd istis qualitatibus afficiantur & denominentur: sed sunt in eis, sicut in virtute actiua, & talis similitudo sufficit ad actionẽ agẽtis nõ vniuoce.

¶ Ad quintum dicendum, quòd lux quantum est de se, semper est effectiua caloris, etiam lux Lunæ. Vnde dicit Philosophus de partibus animal. lib. 4. c. 5. ꝙ noctes plenilunij sunt calidiores: sed prętet naturam lucis, quæ communis est omnibus corporibus cęlestibus, quælibet stella habet virtutem determinatam, consequentem suã speciem, ratione cuius, lux eius & motus habet vel infrigidare vel humectare, & sic de alijs: sicut etiã & prętet motum communem, qui est motus diurnus, quilibet orbis habet motum proprium.

¶ Ad sextum dicendum, ꝙ cuiuslibet agentis habentis situm, actio prius recipitur in medio q̃ in termino: non tamen oportet, quòd recipiatur in vtroque eodem modo: sed secundum quòd exigit dispositio vtriusq;, sicut ponit exemplum Cõmẽ. in 8. Physic. de pisce, qui tẽtentus in rheti, stupefacit manum ꝑ-

Vtrum post peccatum venenosa animalia noxia facta fuerint, an propter peccatum nocere cæperint, prius facta innoxia.

QVæri solet de venenosis animalibus & perniciosis: vtrum post peccatum hominis, ad vindictam creata sint, an potius creata innoxia, peccatoribus nocere cæperint. Sane dici potest, ꝙ creaturæ nihil homini nocuissent, si non peccasset. Puniendorum nãque vitiorum & terrendorũ, vel probandæ & perficiendæ virtutis causa nocere cæperũt. Fuerunt ergo creata innoxia: sed per peccatum facta sunt noxia.

Vtrum minuta animalia tunc creata fuerint.

DE quibusdam etiam minutis animantibus, quęstio est, vtrum in primis conditionibus creata sint, an ex rebus corruptis po-
B stea orta sint. Pleraque enim de humidorum corporũ vitijs, vel exalationibus terræ, siue de cadaueribus gignuntur. Quædã etiam de corruptione lignorũ, & herbarum, & fructuum, & Deus author omnium est. Potest autem dici, quòd ea quæ de corporibus animalium maxime mortuorum nascũtur, cum animalibus creata non fuerint, nisi potentialiter & materiali-

A ter hoc, ꝙ stupefaciat rhete, quæ stupefactionis capax non est, & tamen secundum aliquem modum rhete alteratur ex virtute piscis: ita etiam oportet, ꝙ virtutes superiorum stellarum, prius recipiantur in medijs orbibus, q̃ in inferiora corpora, quàmuis non eosdem effectus vtrobique habeant.

ARTIC. III.

c Vtrum corpora superiora habeãt causalitatem super motus liberi arbitrij.

1.q.115.ar. 4. & 3. contra cap. 84. 85. 87. AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd corpora superiora habeant causalitatem, etiam super motus libe. arbi. Dionysius enim in 4. cap. de di. no. de corporibus cælestibus tractans, Ea inquit. Quę sunt in tempore determinãt & numerant, & ordinant & continẽt: sed opera quæ sunt, ex libe. arbit. sunt in tempore. ergo deter-
C minantur & ordinantur virtute corporum cælestium.

† Aug. super Geñ. lib. 3. c.14.

¶ 2 Præt. Omne quod non est eodem modo se habens, oportet reducere in causam, semper eodem modo se habentem, quia contingentia procedunt ex necessarijs, & difformia ab vniformibus: sed actus ex liber. arbit. dependentes maxime sunt variabiles. ergo oportet eos reducere in motus cælestes, sicut in causas vniformes.

¶ 3 Præt. Sicut se habet mouens & mobile, ad aliud mouens & mobile, ita se habet motus ad motum: sed motor corporis cælestis est nobilior motore corporis humani, & potens in ipsum imprimere, & similiter corpus cęleste, in corpus humanum. ergo & motus cælestis est aliquo modo causa operum humanorum, quæ ex lib. dependent arbitrio.

¶ 4 Præter. Pręcognitio aliquorum futurorum', non potest accipi nisi ex illis, in quibus illa futura sunt aliquo modo, sicut in causis, siue per se cognoscantur causæ illæ, siue per aliquos effectus, qui dicuntur eorum signa, & per consequens aliorum
D effectuum: sed præcognitiones operum humanorum ex libertate arbitr. dependentium, accipiuntur ex motibus cælestibus, sicut patet ex Astrologis, qui multa de his diuinando prædicũt. ergo videtur, quòd corpora cęlestia habeant causalitatem super ea, quæ ex libertate arbi. dependent.

SED CONTRA. Sicut dicit Philosophus in 3. de anima. Agens oportet esse præstantius patiente: sed corpus cęleste est multo inferius in ordine entium, q̃ anima rationalis. ergo non potest in ipsa agere, vt causet aliquem effectum eius. Contex. 8. 14.18.

¶ Pręter. Vt probat Philosophus in 3. Ethic. in nobis est, bonos vel malos esse: sed boni vel mali efficimur ꝑ actus nostros. ergo in nobis est, ꝙ nos actus nostros faciamus. ergo non causantur ex aliqua virtute, impressione virtutis cælestis. c.5. & 1. magnorũ mor. c.9.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ cum propria rei operatio sequatur naturam ipsius: illud tantum causa operationis esse po-
E test, quod aliquo modo naturam in esse producit: & ideo cum actus ex libertate arbit. procedentes, ex hoc quòd voluntarij sunt & in potestate nostra, actus humani proprie dicantur, nõ possunt in aliquam causam directe reduci, quæ ipsius animę cã non sit: & ideo secundum diuersas positiones de causalitate rationalis animę, consecutæ sunt diuersæ opiniones de operibus humanis. Quidam enim antiqui Philosophi sensum & intellectum, idem esse dixerunt, in tantum, quòd sicut ex trãsmutatione corporis transmutatur sensus: ita etiam mutaret intellectus, vt de Democrito, Philosophus narrat, & cum omnes virtutes corporales ex corpore dependentes, reducantur in virtutes primorum corporum sicut in causis, sequebatur quòd corpora cælestia directe causalitatem haberent super animam rationalem, & per consequens supra operationes eius, vnde ponebant, ꝙ qualis vnusquisque est, secundum dispositionem quam ex natiuitate sortiebatur, secundum impressionem superiorum corporum, talis finis videbatur ei, & secundum hoc diuersificabantur electiones hominum, quibusdam hoc, quibusdam aliud eligentibus.

eligentibus. hęc autem positio reprobata est a Philosophis, & quantum ad causam, quia probauerunt intellectum nõ esse virtutem corporalem, nec actum eius proprium organo corporali expleri, tum etiam quantum ad id quod sequitur, ostendentes bonam vel malam electionem in nostra potestate esse, alias iniuste darentur pœne vel præmia. Similiter etiam damnata est a sanctis, tanq̃ fidei contraria. Alij vero Philosophi ponentes intellectũ [d] a sensu differre ĩ hoc, ꝓ ad corpus non dependet nec corporali organo suum actũ explet, dixerunt, nullam virtutem corporalem causalitatem, super intellectũ humanum habere: sed omnino ab extrinseco esse: & ideo etiã electionem humanã non dependere ex corporibus cęlestibus, nisi per accidẽs, inquantũ, videlicet ex dispõne corporis, quam impressio cælestis relinquit, aliquo modo anima inclinatur ad sequendam affectiones corporis, per modum quo passiones corporales rationem inclinant, & quandoque deducunt. Sed tamẽ quia ponunt animas humanas creari a Deo mediãtibus intelligentijs, ponunt ꝓ motores orbium causent ipsos motus volũtatis, præter ordinẽ motus, vt Auic. dicit in fine Metaphysicæ, quòd varietas operum voluntatis, reducitur sicut in causam, in cõceptiones vniformes motorum cælestium: nec tamen ponunt, ꝓ tollatur libertas electionis, cum impressio recipiatur, per modum recipientis. Hæc etiam positio falsa est, & contra fidem quę immediate animas humanas a Deo creari ponit: vnde relinquitur, ꝓ electionis humanæ, non sit causa per se loquendo, neque corpus cæleste, neque anima eius, vel intelligentia mouens ipsum: sed solus Deus, qui operatur omnia in omnibus.

D. 766.

Tract. 10. c. 1. post pri.

¶ Ad primvm ergo dicendum, ꝓ actus liber. arbit. non sunt temporales nisi per accidens, inquantum, s. habent ordinem ad virtutes corporales, a quibus ratio scientiam accipit, & voluntas earum passionibus inclinatur.

¶ Ad secundum dicendum, ꝓ motus voluntatum reducitur in vnam eausam vniformem: sed illa causa non est motus cælestis, aut aliqua virtus creata: sed ipsa voluntas diuina a qua est omnis voluntas.

¶ Ad tertium dicendũ, ꝓ motus actuum qui dependent ex lib. arbit. quidam in sola electione cõsistunt: sicut interiores actus, & in hos non habent causalitatem cælestia corpora, nisi forte per modum dispositionis, secundum quòd ex qualitate corporis inclinatur anima, ad hanc vel ad illam electionem, & si etiã poneretur, quòd essent ex impressione superiorum motorum, hoc esset præter ordinem motus, quod tamen falsum est, nisi Deum immediate cælos mouere dicamus. Alij vero motus, sunt per organa corporalia completi, vt ambulare & huiusmodi, & super hos actus non est dubium, motus corporum cælestium causalitatem habere, non quidem a parte illa, qua sunt a voluntate imperati: sed secundum quòd consistunt in executione corporis: cum omnis motus inferiorum reducatur in superiores motus, sicut in causas.

¶ Ad quartum dicendum, quòd sicut dictum est, electio animæ

ter. Ea vero quę ex terra vel ex aqs nascũtur, vel ex eis quę terra germinante orta sunt, tunc creata fuisse non incongrue dici potest.

Quare post omnia factus est homo.

G Mnibus autem creatis, atq; dispositis, nouissime factus est homo, tãquam dominus & possessor, qui & omnibus prę ferendus erat. Vnde sequitur. Vidit Deus, quòd esset bonum & ait. Faciamus hominem &c. Sed antequàm de hominis creatione tractemus, quod supra breuiter tetigimus, plenius versantes, clarius faciamus. In hac enim rerum distinctione catholici tractatores dissentire, vt supra diximus, inueniuntur. Alijs dicentibus res creatas, atque distinctas secundum species suas per interualla. vj. dierum. Quorum sententiæ, quia litera Genesis magis inseruire videtur, atq; eã catholica ecclesia magis approbat: ideo hactenus studiose doctuimus, quomodo ex illa communi materia prius informiter facta, postea rerum corporalium genera, per sex dierum volumina distinctim sint formata. Alijs autem videtur, ꝓ non per interualla temporum facta sint: sed simul ita formata ad esse prodierint. Quod Augustinus super Gen. pluribus modis nititur ostendere. dicẽs elementa quatuor ita formata, sicut modo apparent ab initio extitisse, & cælum syderibus ornatum fuisse. Quędam vero nõ formaliter: sed materialiter tunc facta fuisse, quę post per tẽporis accessum formaliter distincta sunt, vt herbæ, arbores, & forte animalia. Omnia ergo in ipso temporis initio facta esse dicunt: sed quędam formaliter, & secundum species, quas habere cernimus, vt maiores mundi partes, quædam vero materialiter tantum, sed vt dicunt Moyses loquens rudi, & carnali populo, locutionis modum tẽperauit de Deo loquẽs, a simili hominis, qui per moras temporum opera sua perficit, cum ipse omnia opera sua fecerit. Vnde August. Ideoque, inquit Moyses diuisim, refert deũ illa opera fecisse, quia non potuit simul ab homine dici, qd a Deo simul potuit fieri. Item potuit diuidere scriptura loquendi temporibus. quod Deus operandi temporibus non diuisit. Illi, qui his authoritatibus, & museum inclinatur ex complexione corporis, vnde etiam medici iudicant aliquem esse inuidum, vel tristem, vel lasciuum, vel aliquid huiusmodi, quorum iudicia frequenter vera sunt, eo ꝓ vt in pluribus ratio passionibus succumbit, & ab eis deducitur, quamuis non de necessitate, eo ꝓ ratio imperium super passiones habet, & per hunc etiam modũ, ex motibus corporum cęlestium aliqua possunt de operibus humanis prescirì, cum non sit dubium, dispositiones corporis humani ĩpressiones corporũ cælestium sequi, q̃uis talibus prædictionibus, non sit tutum nimis intendere, vt dicit Augu. 2. super Gen. cum plerũq; astrologi de futuris vera prænuntient, non tam ex signis cælestibus, q̃ ex occulto dæmonis instinctu, quem humanæ mentes interdũ nescientes patiũtur, & sic cum huiusmodi diuinationibus, quodammodo fœdus initur.

† li. 4. c. 18.

† li. 1. c. 18.

QVAEST. II.

B Deinde quæritur, de productione animalium, quæ ad quintam & sextam diem pertinet.

Et circa hoc q̃runtur duo.

Primo. De materia ipsorum.

Secundo. De locis, qui eis ornari dicuntur.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum quædam animalia sumpserint materiam ex aquis, quædam ex terra.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur falsum esse quod dicitur, quędam animalia ex aquis, quædã ex terris materiam suscepisse. Corpus. n. cuiuslibet animalis oportet esse sensibile: sed nihil est sensitiuum sine calore, vt Philosophus dicit in 2. de anima. ergo in corporibus animalium, præcipue debet ignis dominari, qui est fons caloris.

Tex. cõ. 38. & 40.

¶ 2 Præter. Inter omnia corpora inferiora, sunt nobilissima corpora animalium, quod patet ex hoc, ꝓ nobilissimam perfectionem sortiuntur, s. animam. cum ergo corpora rariora, scilicet ignis & aer sint nobiliora, quasi plus habentia de specie, & minus de materia. videtur ꝓ ex ipsis præcipue animalium corpora constare debeant.

¶ 3 Preter. Vt dicit Philosophus in 4. Metheo. quæcunque ex calido condensantur, terræ sunt magis: quæ vero ex frigido aquæ: sed corpora omnium animalium condensantur ex calore digerente & humores in membra conuertente. ergo non videtur esse aliquod animal, in quo dominetur aqua.

Cõtex. 5.

¶ 4 Preter. Vnicuique corpori misto debetur locus, secundum elementum prædominans in ipso, vt dicitur in primo Cęli & mundi: sed locus auium est aer, vt in litera dicitur. ergo videtur, ꝓ non aqua: sed aer præcipue in auibus dominetur.

Contex. 5.

SED CONTRA est quod in litera dicitur, ꝓ ex aqua pisces & aues producuntur. ex terra autem alia animalia.

RESPON-

RESPONDEO. Dicendum, ꝓ elementũ prædominari, in aliquo corpore põt intelligi dupfr, vel fm suum genus, vel quãtũ ad id qd est propriũ illi corpori in gne illo. cum. n. alicui generi deputatur aliqua cõplexio, hoc non est fm aliquẽ indiuisibilem gradũ: sed fm latitudinem quãdam: ita ꝓ est inuenire aliquos terminos vltra quos non saluat cõplexio illi generis: sed inter illos terminos est multa diuersitas, fm ꝓ accedit ad vnum vel ad alterum. v. g. complexio debita corpori humano est cõplexio tẽperatissima: & tñ sunt multi gradus tẽperamenti, fm quos quidã dñr melãcholici, qdã cholerici, & sic de alijs, fm ppinquitatem ad terminos cõplexionis humanæ speciei, vel in calore, vel in frigore: ita tñ ꝓ est aliqs gradus caloris vel frigoris, qđ non transit humana cõplexio. Dico ergo, ꝓ si loquimur de elemento pdominante in corpore aĩalis, quantũ ad cõplexionem consequentẽ ipsum genus, oportet ꝓ elnta inferiora grossiora fm q̃titatem, excedant elnta subtiliora, quæ tñ excedunt fm virtutem. s. fm calidum & humidũ, in quo vita consistit, q̃ sunt qualitates principales ignis & aeris. cum. n. corpora aĩalium debeant esse alijs tẽperatiora, vt magis a contrarijs remota, p æqualitatẽ cõplonis naturæ corpori cælesti assimilata, pfectionem magis sibi sortiantur virtuti, q̃ mouet cælos, oportet inferiora elnta, quæ sunt minus actiua, eo ꝓ habent plus de materia. & minus de forma, fm q̃titatem excedere, vt virtutis defectũ suppleat q̃titatis excessus: sed tñ cõplexio in qua saluat, natura aĩalis, habet multas diuersitates, & fm ꝓ accedit ad vnũ extremũ, vel ad alterũ, dr in altero dñari hoc vel illud elentum.

A ¶ 3 Præt. Reptile est genus terrestris animalis: sed diuersorũ elementorum diuersus est ornatus. ergo vr, ꝓ inconuenientet in ornatu aquæ reptile commemoratur.

¶ 4 Præt. Nobiliori corpori debetur nobilior locus: sed animalia gressibilia sunt nobiliora auibus vel piscibus, quia sunt magis complera, vt eorũ generatio ostẽdit, & membrorum dispositio. ergo cum aer & aqua sint nobiliora elemẽta quàm terra, vr ꝓ inconuenienter aues & pisces aeri & aquæ, animalia vero gressibilia terræ describanr.

¶ 5 Præt. Secundum Philosophum in lib. de animalib, quædã animalia sũt media inter terrestria & aquatica, q̃ vtrobiq; morantur. horum autem mentio nulla facta est. ergo videtur, insufficiẽter elementorum ornatus describi per animalia.

hist. aĩal. 4. c. 1. & 8. c. 3.

¶ 6 Præter. Plus distat homo a gressibilibus, q̃ gressibile a volatili, quia est in alio gradu entium. s. rationalium, cum omnia bruta, in vno gradu entium. s. sensibilium computentur: sed non eadem die, producta sunt gressibilia & volatilia. ergo videtur, quòd nec eadem die debuit homo, cum alijs animalibus fieri.

¶ 7 Præter. Quorum est maior similitudo, est etiam maior continuatio, sed vt dicit Auic. corpus humanum est simillimũ corporibus cęlestibus. ergo videtur, ꝓ statim post ornatum cælorum corpus hominis formari debuit ante alia animalia.

RESPONDEO. Dicendum, ꝓ animalia non dñr ornamenta elementorum: nisi fm ꝓ cõparantur ad elementa, vt locatum ad locum. Comparatio aũt corporis ad locum suum, est fm motum & quietem. motus aũt aĩalis est duplex, vnus consequens naturam corporis eius, secundum virtutẽ elementi dominantis in ipso. alius consequitur apprehensionẽ & appetitum, & hic est motus proprius aĩalis, inquãtum est aĩal: & ideo ad illius elementi ornatum aĩal pertinet, in quo motum aĩalem habet proprium, non ad qđ motu cõsequente naturã sui corporis. huiusmodi. n. motus nõ sequiẽr aĩal inquãtũ huiusmodi: sed fm ꝓ cõponitur ex grauibus & leuibus: & ideo aĩalia gressibilia ad ornatum terræ ptinere dñr. qa in ea motum aĩalem hñt, & parti tõne natatilia ad ornatum aquæ, & volatilia ad ornatum aeris.

B C D

¶ Ad primvm. ergo dicendum, ꝓ quãuis aliquę res cõmistę possint, ad tps sine læsione in igne seruari: tamen nulla res est, quæ tandem ab igne non consummatur, si diu in eo permaneat, vt Gal. dicit in libro de simplici medicin. & ideo non est possibile aliquod animal viuere in igne, vt in libro de proprietatibus elementorum Philosophus dicit: nisi forte ad modicum tempus, vt de Salamandra dicitur.

De hist. animal. libr. 5. c. 19. i fi.

¶ Ad secundum dicendum, ꝓ aĩa auis in motu aĩali mouet corpus, contra naturã corporis: & ideo talis motus est cũ labore & pęna, vt in 2. cæ. & mun. dr: & ideo oportet, ꝓ quies qua huic labori succurritur sit, in loco cõuenienti naturæ corporis, ex quo tñ non hr, ꝓ terra sit proprius locus auis inquantum est aĩal.

¶ Ad tertium dicendum, ꝓ reptilium q̃dam genera sunt terrestria, quædam aquatica: & ideo reptile cum vtroq; cõmemoratur. dr. n. reptile quod se rapit. hoc aũt cõtingit multipliciter, quoddam. n. rapit se virtute costarũ, vt serpentes, quoddã vi quorũdam annulorum, vt aĩalia annulosa, quoddã vi oris, vt quidam vermes, qui ore terræ affixo totũ corpus post se trahunt. quoddam vero vi pennularum, quarũdam se mouet, vt pisces & vniuersaliter omne animal, videtur reptile dici, cuius corpus non multum a terra eleuatur, per instrumenta motus.

E

¶ Ad quartum dicendum, ꝓ nobilioribus animalibus, debetur nobilior locus, per comparationem ad ipsa animalia, quàmuis autem aer sit nobilior terra, in natura sua: tamen terra inquantum competit, in dispositionibus animalium, est nobilior aqua vel aere, quia in ea nutrimenta animalium magis abundant, & magis competit locus istę, q̃ualitati complexionis.

¶ Ad quintum dicendum, ꝓ animalia media computantur, cũ illo extremorum, cum quo magis cõmunicant. non. n. inuenit aliquod animal quod alterius, naturam non magis sapiat.

¶ Ad sextum dicendum, ꝓ illud hoĩs, quo cæteris animalibus,

antepo-

Universidad de Deusto Biblioteca

anteponitur non est aliquid corporale vel corporalis forma sed intellectus: sed quantum ad naturam corporis sui, non est inconueniens, ꝙ magis côueniat cum quibusdam animalibus, q̃ quaedam cum alijs secundum materiam. Animalia.n. deputantur diuersis diebus vel vni, secundum materiam ex qua corpus producitur, diuersis vero elementis in ortum secundum diuersum motum, qui etiam corporibus organis completur.

¶ Ad septimum dicendum, ꝙ in via generationis, quanto aliquid est perfecti⁹, & magis assimilatũ agenti, tanto tempore posterius est, quãuis sit prius natura: & ideo, quia homo perfectissimum animalium est, vltimo inter animalia fieri debuit, & non immediate post corpora caelestia, quae cum inferioribus corporibus non ordinantur, secundum viam generationis, cum in materia non communicent cum eis.

euangelio ait. Operatur pater cum filio, scilicet administrationem eorundẽ generum, quae tunc instituta sunt. Creatoris enim virtus, causa subsistendi est, omni creaturae. Quod ergo dicitur, Pater meus vsq; modo operatur, & ego operor, illud, vniuersae creaturae continuam administrationẽ ostendit. Die ergo septimo requieuit, vt nouam creaturã non faceret vlterius, cuius materia vel similitudo nõ p̃cesserit: sed vsq; nũc operatur, vt quod condidit continere, & gubernare non cesset.

QVAESTIO III.

C

Deinde quęritur de his, quę ad septimum diem pertinent.

Et circa hoc quaeruntur tria.

Primo. De consummatione operum diuinorum.
Secundo. De quiete Dei.
Tertio. De sanctificatione septimae die.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum Deus compleuerit opus suum septimo die.

1.q.73.ar.1. & 2. AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Deus non côsummauerit septimo die opus suum. Perfectus.n. numerus consummationi operum diuinorum conuenit: sed senarius numerus perfectus est, & non septẽnarius. ergo die sexto & nõ septimo, Deus opus suum consummare debuit.

¶ 2 Praet. Consummatio operis attenditur secundum hoc, ꝙ aliqua perfectio operi adijcitur: sed nulla perfectio potest rei operatae accrescere, nisi ex actu operantis: cum ergo Deus die septima quieuerit, vt scriptura dicit: non videtur ista die opus suum consummasse.

¶ 3 Praet. Quàdiu artifex ab opere suo non cessat, opus suum non consummat: sed Deus nunquàm ab operatione sua cessat, cum operatio sua sit essentia sua, quae aeterna est, ergo Deus die septimo opus suum non consummauit.

De intellig. c.4. ¶ 4 Praet. Secundum Auic. omne agens quod non agit per motum, non habet actionem in effectu solum quadiu sit, sed q̃diu in eo perdurat; cum nõ tantum sit causa fieri, sed essendi; sed Deus est causa agens rei, non per motum, cum non requirat materiam, ex qua agat, quam oporteret esse subiectum motus. ergo videtur, ꝙ ipse q̃diu mundus durat, sua actione esse mundo influat: & ita videtur, quòd septima die non cessauerit ab opere, & sic idem quod prius.

¶ 5 Praet. Deus non tantum rerum factor est, sed etiam conseruator: sed non potest dici, quòd conseruet nisi per aliquam actionem in res. ergo videtur, quòd quãdiu res in esse conseruãtur, ꝙ Deus in res operatur. ergo &c.

¶ 6 Praet. Dies septimus creatura quaedam est: sed omnis creatura est ex operatione diuina, nec prius diem septimum fecit q̃ esset, quia esse successiuorum est in fieri. ergo videtur, ꝙ die septimo nouam creationem fecerit: & ita non ab omni opere cessauit. vnde vt prius.

De genera. anima. li.3. c.vlt. ad finem. ¶ 7 Praet. Vt dicit Philosophus in 17. de aĩalibus, frequenter apparent nouę spẽs aĩalium, quę prius nunq̃ apparebant, vt patet in illis, quę ex putrefactione gñantur. ergo vr̃, ꝙ nec etiã ab instituẽdis nouis spẽbus, Deus die 7, cessauerit, & sic idẽ qđ prius.

¶ 8 Praet. Quaedam sunt, in quibus sola diuina virtus operatur, sicut in creatione animarum, in infusione gratię & miraculorum operatione. ergo videtur, ꝙ tunc non cessauerit ab operatione, & institutione nouarum creaturarum. ergo &c.

F CONTRA haec est qđ dr̃ Gen. 1. ꝙ côsũmauit De⁹ die 7. &c.

¶ Praet. In p̃fectione operis cuiuslibet diei sp̃us s̃cus signatur, cum dicitur vidit Deus, ꝙ esset bonum, vt dicit Aug. in 1. super Gen. sed septẽnarius numerus spirituisancto attribuitur, qui septiformis in munere dicitur. ergo conuenienter consummatio operum. 7. diei ascribitur. Et 4. super Gen. ad lit. cap.9.

a Qualiter accipiendum sit, quòd Deus dicitur complesse opus suum septimo die, cum tunc requieuit ab omni opere suo.

G SEd quaeritur: quomodo septimo die dicatur, Deus côpleuisse opus suum, cum ab omni opere, illo die requieuerit, nec aliquod genus nouum rerum fecerit. Alia translatio habet. Consumauit Deus die septimo opera sua, quae nihil quęstionis affert, quia manifesta sunt, quae in eo facta sunt, & eo die omnium

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ sicut Magister dicit in litera, in hoc discordat nostra translatio ab alia, quam Aug. exponit. In nostra enim trãslatione cõsummatio operum ascribitur diei. 7. in alia vero diei. 6. vtraque aũt veritatẽ habere potest, siue intelligatur septimus dies, sequi alios. 6. successiõe temporis, vt alij sancti volũt, siue ponantur septẽ dies vnus dies, vt Aug. vult, septẽp̃r repraesentatus. s. cognitio angelica: loquẽdo.n. s̃m Aug. distinguenda est rei duplex perfectio. Vna.n. est perfectio totalitatis, quam res habet ex hoc, ꝙ ex omnibus partibus suis essentialibus integrata est, & talis perfectio mundi, sextae diei competit, quia post sex primos dies nulla creatura mundo addita est, quae non aliquo modo in operibus. 6. dierum esset, vt patebit. H Alia vero perfectio rei est, quam habet ex ratione finis, quae est vltima perfectio, & talis perfectio mundi debet. 7. diei, in qua De⁹ ab oĩbus operibus requieuit in se sicut in fine: sed sequendo alios sanctos distinguenda est iterum duplex perfectio. vna est perfectio prima, quam. s. res habet s̃m esse suum, & hęc p̃fectio mũdi completa est. 6. die, quia nulla pars mundi postmodum addita est, quae in primis sex diebus non praecesserit aliquo modo. Alia est perfectio secunda, quae est operatio rei, vt dr̃ 2. de aĩa. & talis perfectio mundi fuit in septima die, quia ex tunc cessante operatione, qua Deus naturam instituit, incoepit operatio propagationis in toto vniuerso, s̃m ꝙ ex naturis iam conditis, res aliae producuntur, quã operationem in rebus omnibus Deus, vsq; nunc facit Ioã. 5. Pr̃ meus vsq; modo op̃at, & ego operor. Cótex. 24

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ senarius numerus rõne partium perfectus dr̃, q̃a ex oĩbus partibus eius aliquotis aggregatis consurgit: & ideo perfectio senarij, congruit illi perfectioni mundi, quae consistit in totalitate partium, quantũ ad esse primum, & sicut partes aliquotae senarij ordinatim, & côtinue sibi succedũt sine alterius numeri interpositione. s. vnum, duo, tria: ita etiam in productione partium vniuersi, ordo seruatus est, vt post productionem primae partis statim narraretur productio secundę partis, & sic deinceps vsq; ad sextam.

I ¶ Ad secundum dicendum, ꝙ côsummatio operum intelli s̃m aliquid perfectionis ipsis rebus collatum, quod est ipsa operatio, per quam natura propagatur. Haec autẽ operatio est a Deo, & a virtute creaturae: & ideo & Deus dicitur côsummasse opus, cuius virtute natura mota, in operationem exit: nec tñ aliquid nouum in natura efficitur, quia operatio côsequitur ex virtute naturae, prius rebus collata. Consummatio autem, quae est ex parte finis, non est secundum aliquid additum in re.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Deus non dicitur cessare ab operatione, K nisi ex parte effectus consequentis. ipse.n. non agit aliquã operatione media, vel intrinseca vel extrinseca, quae non sit sua essentia, quia suum velle est suum facere, & suum velle est suum esse: nec tamen ab ęterna operatione sequitur effectus, nisi secundum determinationem voluntatis, vt prius dictum est. vnde dicitur incipere operari, vel ab operatione cessare ex parte effectus.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ sicut influentia solis, per irradiationem est semper, q̃diu aer illuminatur, vt possit dici semp, sol facit lumen in aere, ita diuina bonitas semp esse rebus influit, nõ aliud & aliud, sed vnum & idẽ: nec tñ res dicuntur semper fieri, vel creari, vel institui apud nos: sed tunc cum primo esse acceperint. Et ideo dicitur, ꝙ cessat creare, vel facere mundum.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ conseruatio rerum in esse, nihil aliud est, quàm influentia esse rei, secundum ꝙ dictum est. s. ꝙ Deus quãdiu res est causat, & efficit esse rei: nec tamen talis côseruatio repugnat praedictae cessationi, quia esse rei côsequitur principia essentialia: sicut operatio virtutem.

¶ Ad sextum

¶ Ad sextum dicendum, ꝙ dies illae septimus praecesserat, secundum similitudinem ad minus, in primis sex diebus. Et praeterea esse diei, causatur a principijs naturalibus, prius naturae collatis, quia motus est causa temporis, vel est idem dies cũ praecedentibus, secundum Augustinum.

¶ Ad septimum dicendum, quòd illae nouę species producuntur ex virtute caelesti, quae tenet locũ virtutis formatiuae, in animalibus ex putrefactione generatis: & ideo istae species fuerunt productae in operibus sex dierum, in suis principijs. s. materia, & in rationibus seminalibus, sicut etiam alia, quae per operationem naturae producuntur.

¶ Ad octauum dicẽdum, ꝙ nihil facit Deus in creatura, quod aliquo modo in primis diebus non praecesserit: sed diuersimode. Quędam enim fuerunt in operibus sex dierum, vt in principijs actiuis & materialibus, & secundum similitudinem speciei, vt ea quae generantur ex sibi similibus in natura. quaedam vero sicut in principijs actiuis & materialibus: sed nõ secundum similitudinem speciei, sicut quaedam animalia ex putrefactione generata. quaedam vero sicut ex principijs disponentibus & non actiuis, & secundum similitudinem speciei, sicut anima rationalis. quaedam vero vt in potentia obedientiae tantum, sicut ea quę per miraculum fiunt.

consummatio perfecta est: sicut scriptura ostendit, cum ait. Vidit Deus cuncta quę fecerat, & erant valde bona. Omnia quidem naturaliter bona erant, nihilq; in sui natura vitij habentia. Et sunt bona quae condidit Deus etiam singula, simul vero vniuersa valde bona, quia ex B omnibus consistit vniuersitatis admirabilis pulchritudo, ĩ qua etiam illud, quod malum dicitur bene ordinatũ, & loco suo positum eminentius commendat bona vt magis placeant, & laudabiliora sint, dum comparantur malis. Sexta ergo die facta est omniũ operum consummatio. Ideo praemissa oritur q̃stio. scilicet: quomodo dicatur Deus die septimo opus suum complesse, quod hebraica veritas habet: in quo tamen nihil nouum creasse dicitur, nisi forte dicat̃ die septimo côplesse opus suum, quia ipsum bñdixit & s̃ctificauit: sicut subiicit scriptura. Bñdixit diei septimo & sanctificauit illũ. Opus.n. est bño & s̃ctificatio, sicut Salomõ

ARTICVLVS II.

a Vtrum Deus conuenienter dicatur quieuisse septima die.

1.q.73. art. & 2. AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ inconuenienter dicatur Deus die septima requieuisse. Opposita.n. nata sunt fieri circa idem. Sed quies opponitur motui. ergo cum Deus non moueatur. Iac. 1. Apud quẽ non est trãsmutatio &c. Videtur quòd nec possit dici quiescere. Si dicatur quòd quies dicitur de Deo, non secundum ꝙ opponitur motui: sed secundum quòd opponitur labori.

Cap. 4. ¶ 2 Contra. Secundum Philosophum in septimo & decimo Ethicor. operatio cui non adiungitur motus, est secundum se delectabilis, & nullo modo laboriosa, quia labor in operatione causatur ex motu innaturali: sed operatio Dei est omnino sine motu, quia immobilis manens dat cuncta moueri, vt dicit Boetius. ergo nullus labor sibi accidit in hoc, quòd res creauit. ergo nec quies quae opponitur labori sibi conuenit. Si dicatur, quòd Deus dicitur requieuisse inquantum facit nos in se requiescere: sicut dicitur cognoscere aliquem, quando facit nos illud cognoscere, vt Gẽ. 22. dicit Abrae, Nunc cognoui, quòd timeas Deum. De consol. lib. 3. Metr. 9.

¶ 3 Contra. Requies septimae diei condiuiditur contra operationem sex dierum: sed in sex diebus dicitur Deus fecisse, quia ipsemet fecit, non quia fecit nos facerę. ergo & in 7. die ipsemet requieuit, non solum fecit nos requiescere. Si dicatur, quòd Deus quieuisse dicitur, sicut voluntas quiescit in fine.

¶ 4 Contra. Sicut quies corporis opponitur motui eius: ita quies voluntatis opponitur motui eius, vt vtrunq; per similitudinem de voluntate dicatur: sed motus voluntatis nõ potest esse nisi secundum quòd procedit de his, quę sunt ad finem in finem ipsum. cum igitur talis motus Deo non côueniat, qui ex rebus alijs, nec in sui cognitionem, nec in sui amorem venit, videtur ꝙ nec quies voluntatis sibi conuenire possit.

¶ 5 Praet. Ea quae sunt ęterna, non conuenienter connumerantur inter ea, quę ex tempore inceperunt: sed quies voluntatis diuinae in suo fine est aeterna. ergo inconuenienter dies quietis diuinae connumeratur diebus creationis rerum, quae ex tempore inceperunt.

¶ 6 Pręter. Finis diuinae voluntatis non est aliud a Deo. Si igitur intelligitur requieuisse propter volũtatem quiescentem in fine, videtur inconuenienter dici in die. 7. requieuisse, cum dies. 7. creatura sit. Si dicatur, quòd non requieuit in die 7. sicut in obiecto quietis, sed sicut in tempore quietis.

A ¶ 7 Contra. Illud quod est aeternum, non est in tempore, sed supra tempus: sed quies diuinę voluntatis est aeterna, igitur nõ est in 7. die sicut in tempore.

¶ 8 Praeter. Sicut quies Dei, qua in se quiescit non habet finem: ita nõ habet principium, sed sicut vesperum est finis diei: ita mane est principium eius. ergo dies 7. si dicto modo accipiatur quies, non debet habere mane, sicut nec habet vesperẽ. ergo cum assignet sibi mane, nõ potest dici Deũ die 7. modo praedicto quieuisse.

SED CONTRA. Deuter. 32. Dei perfecta sunt opera: sed omnis artifex perfecto opere suo quiescit. ergo Deo post naturę institutionẽ, quae fuit in sex diebus, quies die septima conuenit.

¶ Praeter. Homo bene dispositus dicitur ex operibus suis in Deo requiescere, quia opera sua ad Dei bonitatem refert. Cum ergo Deus omnia, propter bonitatem suam operetur, vt dicit Aug. & dictum est in prima distin. 2. lib. videtur quòd sibi conueniat ex his quę fecit, in seipso requiescere.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ quies proprie loquendo motui opponitur, quia vero motus causat laborem in operationibus nostris, vt dicit Philosophus: inde consecutum est, vt C quies labori opponatur, & ex his duabus significationibus quietis, transumptae sunt aliae duę: quia enim nostris operationibus motus adiungitur. inde in vsum venit, vt omnis operatio motus dicatur: quàmuis impropriè, & secundum hoc omnis cessatio a quacunque operatione, quies dicitur, & haec significatio transumitur a prima. Sed quia nihil[d] laborat, nisi ex hoc, quòd a perfectione propriae naturae distat, vt patet in motibus violentis, inde est vt in illo res requiescere dicatur, in quo sufficientiam inuenit, & secundum hunc modum, voluntas quiescit in vltimo fine, & hęc significatio quietis transumitur a secunda. 1. ... Meth. co... tex. 51.

¶ Constat ergo, ꝙ Deo non potest quies attribui, quantum ad primam vel secundam significationem: sed quãtum ad tertiam vel quartam, potest. Sed quantum ad tertiam sciendum, vt ex praecedenti articulo patet, ꝙ Deus ab operatione cessare non dicitur, quasi ipsa operatio qua operatur deficiat, cum sua operatio D sit essentia eius: sed ratione effectus hoc dicitur, quia operatione aeterna facit, vt aliquis effectus temporaliter sit. Nec sic tamen ex parte effectus operatio eius cessare dicitur die. 7. quasi nihil in rebus fecerit postea, vel saltem in die 7. quia si operatio eius in creatura vel ad momentum cessaret, creatura esse desineret, vt dicit Aug. 4. super Gẽ. sed sic dicitur ab opere cessasse die 7. quia a die. 7. deinceps, nouam creaturam non fecit, quae non aliquo modo in operibus sex dierum praecesserit, vt supra dictum est. Ca. 5. & 6. vsq; ad 8.

¶ Sed quantum ad quartum notandum, quòd quies voluntatis diuinae in fine, potest accipi dupliciter, Vel absolute, secundum quòd in seipso sufficientiam inuenit, & sic quies aeterna est.

Alio modo potest intelligi per relationem ad creaturam, secundum ꝙ creatura Deo placet: non tamen ita vt ea indigeat, quasi in ea sufficientiam suae beatitudinis inueniens: sed eam ad E seipsum ordinans in seipso sufficientiam inuenit, & sic quiescere dicitur Deus proprie a rebus conditis, quod non potest intelligi, nisi rebus iam conditis, quod est post senarium diem; & ita quies Dei, secundum duas vltimas acceptiones, conuenienter septimo diei ascribitur.

¶ PRIMVM ergo & secundum concedimus, quia Deo non attribuitur quies opposita motui vel labori.

¶ Tertium similiter concedimus, quia non solum illo modo dicitur Deus quieuisse. 7. die: sed vt dictum est, alijs modis.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ motus voluntatis diuinae metaphorice dicitur, non ex hoc, quòd voluntas eius finem consequatur per aliqua media: sed quia ea quae ab ipso sunt, in seipsum ordinat.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ quàmuis Deus ab aeterno in seipso quieuerit, non tamen quieuit a creaturis conditis in seipso, sed solum quieuit sic, quando iam creaturę fuerant conditae.

¶ Ad sextum dicendum, quòd dies septimus nullo modo ponitur vt obiectum quietis, sed vel secundum Aug. Deus dr̃ in 7.

die quieuisse, inquantum quietem propriam, qua in seipso a rebus conditis quiescit natura angelica monstrauit: cuius cognitionem diem appellat, vel secundum alios sanctos, dies septima significat tempus quoddam: non ita q̃ quies diuina tempore mensuretur: sed quia simul cum tempore est, per quemodum verba temporalia de Deo dicuntur. Vnde patet responsio ad septimum.

¶ Ad octauum dicendum, q̃ quauis quies Dei principium nõ habeat: tamen quies creaturæ a Deo, secundum q̃ in eo stabilitur, principium habet: sed nõ finem, quia qualitercunq; creatura mutet, nunquam in nõ ens simpliciter cedit, vt dicit Aug. 4. sup Gen. Vel aliter dicendũ, q̃ etiam ipsa quies, qua Deus quiescit, quodammodo principium habet, non inquantum quiescit in seipso absolute: sed inquantum quiescit in seipso a rebus conditis, eis non egendo: quod tamen finem non habet: quia eis nunquam egebit: & ideo dies septima habet mane, sed non vespere.

c.6.7.8.

ARTICVLVS III.

c Vtrum Deus debuerit sanctificare septimũ diẽ præ alijs.

3. ar. 3

ADTERTIVM sic proceditur. Videtur q̃ diem septimum Deus, præ alijs sanctificare non debuit. Operatio.n. nobilior est ocio, vt dicitur 10. Ethic. Vnde non in ocio, sed in operatione fælicitas consistit, sed 6. diebus Deus operatus est, 7. vero die ab opere cessauit. ergo 6. diem potius quã 7. sanctificare debuit.

¶ 2 Præter. Sanctificatio & benedictio congrue bonitati respondet: sed bonum est communicatiuum sui, vt dicit Dionys. Cum ergo Deus in 6. diebus bonitatem suam communicauerit res in esse producendo. videtur q̃ eisdem 6. diebus magis q̃ 7. sanctificatio competat.

Diui. nom. cap. 4.

¶ 3 Præt. Vt dicit Rabi moy. Obseruatio sabbati in lege fuis instituta, vt in fide populi firmiter permaneret nouitas mundi, ex qua facillima probatio sumitur, ad ostendendum Deum esse, & omnipotentiam eius, & alia huiusmodi. Sed secundum Apostolum Ro. 1. per ea quæ facta sunt, in inuisibilia Dei deuenimus. ergo potius 6. dies in quibus creaturæ factæ sunt, sanctificari deberent quam dies 7.

Lib. 2. dub. cap. 32.

¶ 4 Præt. Ei cui nihil decrescit in operando aliquid exterius non est acceptior quies q̃ operatio: sed Deo nihil decrescit in faciendo creaturas, quia faciendo non laborat, vt dictum est, neque virtus eius exhauritur, quin semper in infinita possit, nec intellectus eius distrahitur, quin semper in sui contemplatione perfecte maneat. ergo non debuit magis sanctificare diem quietis quam dies, in quibus operatus est.

¶ 5 Præter. Magis indicat diuinam potentiam operatio, qua Deus operatur instituendo naturam, q̃ illa qua operatur in natura operante ad naturæ propagationem: sed in primis sex diebus, Deus operatus est, naturam instituendo nullo mediante. In 7. vero die, & deinceps operatus est, naturam conseruando & mouendo motibus naturæ & principijs. ergo senarius dierũ magis manifestat diuinam potentiam, quam dies septimus: & ita magis sanctificari debuit.

SED CONTRA Sanctificatio & benedictio bonitati debetur: sed bonum ſm Philosophum in 3. Metaph. dicitur ex ratione finis: cum igitur perfectio rerum, quæ est ex ordine ad finẽ debeat diei 7. illæ dies præ alijs sãctificari & benedici debuit.

¶ Præter. Vita contemplatiua actiuę præfertur. Vnde Luc. 10. Optimam partem elegit sibi Maria, per quam vita contemplatiua signatur: sed senarius dierum attribuitur actioni qua Deus res produxit, septimus autem quieti diuinæ contemplationis, qua seipso Deus perfruitur. ergo sanctificatio & benedictio præcipue diei septimę debetur.

RESPONDEO. Dicendum, quòd septimę diei duo attribuuntur, s. consummatio operum, & quies opificis. Quantum vero ad primum debetur diei septimę bñdictio, quia ſm Greg. benedictio Dei, significat collationem donorum eius, & multiplicationem eorũdem, multiplicatio aũt creaturarum pſuppo-

& Ambro. lib. de bñd. patriarcharum. c. 2.

nit duplicem perfectionem rerum, illam s. qua vniuersum perfectum est, ex oũbus suis partibus essentialibus constans. Vnde Philosophus in 4. Metheororum dicit, q̃ perfectum est vnumquodq; qñ potest facere alterũ quale ipsum est, & aliũ, qua. s. vniuersum perfectum est ex ordine ad finẽ, quia multiplicatio creaturarum per gñonẽ est ad hoc, vt diuinũ esse quantum possunt participent, vt in 2. de Gñone dr. Omnis etiam creaturæ operatio naturalis, ad finẽ ordinata est: & ideo bñdictio diei septimę debetur, in qua post pfectionem primam vniuersi, q̃ sexto die cõpleta est, etiam in ordine ad finẽ vniuersum perfectum est: sed quantum ad secundũ, qñ est quies opificis debetur diei septimę sanctificatio. In sacra.n. scriptura sanctificatio interdũ dr ex hoc, q̃ aliquid ad cultũ Dei dedicatur: sic.n. dr tabernaculũ sanctificari, & vasa eius & ministri: & ita ẽt dies septimus sanctificatus est, i. ad cultum Dei dedicatus est, vt sicut. s. Deus qui res condidit non in ipsis rebus conditis, quasi in fine quieuit: sed a rebus conditis in seipso, in quo beatitudo sua consistit, cũ non sit beatus ex hoc, q̃ res fecerit: sed q̃ factis non eget in seipso sufficientiam habens: ita ẽt & nos nõ in operibus eius, aut in operibus nostris discamus quiescere sicut in fine, sed ab operibus in ipso Deo, in quo beatitudo nostra cõsistit. pp hoc.n. institutum est, vt homo sex diebus laborans in operibus proprijs, septimo die quiesceret, eius cultui vacãs, hæc aũt quies in Deo christianis non ad tps, sed perpetuo indicitur, quibus indicitur sine intermissione orare. i. Tes. 5. Et ideo illa temporalis obseruatio in lege noua cessauit.

Cõm. 1.

Cõm. 4.

ADPRIMVM. ergo dicendum, q̃ fælicitas Dei non consistit in operatione qua creaturas condidit, sed in operatione qua seipso perfruitur creaturis non egens, & hęc operatio ad quietem septimę diei pertinet.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ quãuis bonitas Dei manifestetur in hoc, q̃ esse communicauit rebus per creationem, tñ perfectio bonitatis ostenditur in hoc, q̃ rebus conditis Deus non egens sed in seipso sufficientiam habet.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ creaturę sunt sicut via, per quam deuenitur in cognitionem creatoris, perfectio autem non consistit in via: sed in termino viæ. Vnde non debuit sanctificari dies, in quo creaturæ sunt conditæ: sed dies in quo sicut in fine quiescit.

¶ Ad quartum dicendum, quòd q̃uis per operationem qua res in esse producit, nihil Deo decrescat, tamen hæc potius apud eum est, q̃ alijs non eget in seipso quiescens, quam quòd alia facit: & ideo dies quietis magis benedicitur, quam dies productionis creaturæ.

¶ Ad quintum dicendum, q̃ Deus eadem virtute, qua esse rebus tribuit, eas in esse proprio conseruat. Vnde non magis ostendit diuinam potentiam productio creaturarum, quam earum conseruatio.

EXPOSITIO TEXTVS.

VMENTA & reptilia & bestias.} Quid sit reptile dictum est. Iumẽta vero dicuntur, quæ adiutorium homini conferunt, præcipue vehẽdo ipsum, vt equi vel asini & huiusmodi. Bestiæ dicuntur propter crudelitatem quasi vastię vt leones, vrsi, & huiusmodi creata non fuerunt nisi potentialiter & materialiter, vt intelligatur tam de potentia actiua q̃ de materiali. {Quia non potuit simul ab homine dici &c.} Videtur hoc nihil esse, quia licet non potuerit simul pronuntiare, potuit tamen dicere ea quæ successiue narrabat, simul esse facta. Sed dicendum, q̃ dicitur non potuisse dicere, non quia non simpliciter non potuit dicere simul esse facta, sed quia non potuit hæc dicere ſm conuenientiam disciplinæ, vt faciunt geometræ in descriptionibus figurarũ, lineam post lineam protrahentes, quæ tamen simul figuram constituunt. Alia translatio habet: consummauit Deus die septimo, vtraque translatio veritatem continet, si vt prædictum est, completio distinguatur.

DISTIN.

DISTINCTIO XVI.

DIVISIO TEXTVS.

DETERMINATO de natura pure spirituali, idest angelica, & de natura pure corporali, Hic tertio multipliciter prosequitur de natura composita ex spirituali & corporali, s. de homine. Diuiditur ergo pars ista in partes duas. In prima, determinat de homine, quãtum ad primam sui institutionem. In secunda quantum ad eius casum 21. dist. ibi {Videns ergo diabolus &c.} Prima in duas. In prima, determinat conditionis humanæ principium. In secunda ostendit hominis conditi statum. 19. dist. ibi. {Solent plura quæri de primi hominis statu &c.} Prima in duas. In prima, ostendit formationem hominis, secundum q̃ exit a sua causa, & in similitudine eius, vt ostendatur quodam modo esse actio vniuoca. In secunda, determinat institutionem hominis, secundum q̃ ex suis partibus cõstat. 17. dist. ibi. {Hic de origine animę.} Prima in tres. In prima ostendit hominem, ad imaginem & similitudinem Dei instituum. In secunda, ponit horum expositionem. ibi {Imago autem & similitudo &c.} In tertia ostendit, secũdum quam partem hominis, esse ad imaginem sibi conueniat. ibi {Factus est homo secundum animam.} Secunda pars diuiditur in tres. In prima ponit suam expositionem. In secunda excludit, alias quorundam expositiones. ibi {Filius vero imago patris dicitur.} In tertia, supplet quoddam ad suam expositionem, quod in alijs expositionibus tangebatur, s. in quo imago & similitudo differant. ibi {Verũtamen hæc distinctio.} {Factus est homo &c.} Hic ostendit, secundum quam partem in homine, sit imago assignanda. Et primo ostendit, q̃ secundum animam. Secundo ostendit, q̃ huiusmodi indicium etiam in corpore ostenditur ibi. {Sed in corpore quandam habet &c.} Circa primum duo facit. Primo ponit hominem esse ad imaginem trinitatis, non solum patris vel filij, vt alij dicebant, & hoc secundum animam. Secundo ostendit, quomodo differenter imago secundum animam homini, & filio Dei cõueniat. ibi {Quocirca homo & imago.}

DISTINCTIO XVI.

A

De hominis creatione, vbi considerandum est, quare creatus sit homo, & qualiter sit institutus, quæ duo supra tractata sunt, & qualis factus & qualiter lapsus: postremo quomodo sit reparatus, quæ discutienda sunt.

EIs excursis, quæ supra de hominis creatione promisimus, effectui mancipare atque ordine explanare nunc suscipimus. Vbi hæc consideranda videntur, scilicet quare creatus sit homo, & qualiter institutus, & qualis & quo modo factus: deinde qualiter sit lapsus, postremo qualiter, & per quem sit reparatus. Horum autem primo loco, & secundo positam causam creationis humanę, & modum institutionis superius, pro modulo nostræ facultatis tractauimus. Ideoque superest vt qualis, vel quomodo factus sit, discutiamus. In Genesi legitur. 1 Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. In eo quod dicit faciamus, vna operatio trium personarum ostenditur. In hoc vero, quod dicit, ad imaginem & similitudinem nostrã, vna & æqualis substantia, trium personarum mõstratur. Ex persona enim patris, hoc dicitur ad filium, & spiritumsanctum: non vt quidam putant angelis, quia Dei & angelorum non est vna, & eadem imago & similitudo.

Quòd imago & similitudo hic a diuersis accipitur uarie, a quibusdam increata, ab alijs creata, & increata uel essentia trinitatis, uel pater uel filius, & spiritussanctus.

Mago autem, & similitudo in hoc loco, vel increata intelligitur, idest trinitatis essentia ad quã factus est hõ, vel creata, in qua factus est homo, & ipsa hominita non potest esse ad imaginem Dei, a quo in infinitum distat.

CONTRA est quod habetur Genesis primo. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram.

¶ Præter. Ad perfectionem operis exigitur, vt perducatur in similitudinem agentis: sed Dei perfecta sunt opera. Deuter. 32. ergo oportet esse aliquod operum eius, in quo ipsius imago repræsentetur.

RESPONDEO. Dicendum, quòd imago proprie dicitur, quod ad alterius imitationem est: nec tamen quælibet imitatio rationem imaginis perficit, vt si hoc sit album, & illud album, non ex hoc dicitur eius imago: sed ad rationem imaginis exigitur imitatio in aliquo, quod speciem exprimat & essentiam, propter quod ab Hylario dicitur species indifferens. Et inde est, quòd in corporalibus secundum imitationem figuræ, potissimum imago attenditur, quia figura est quasi certum signum ostendens vnitatem, & differentiam speciei, hęc autem imitatio potest esse dupliciter, aut simul quantum ad speciem, & signum speciei, & sic imago hominis est in filio suo, qui ipsum in humana specie, & figura imitatur, & hæc est perfecta imago: aut quantum ad signum tantum, & non quantum ad veritatem speciei, sicut imago hominis est statua lapidea, & hęc est imperfecta imago. Et primo modo filius est imago patris: sicut in natura communicans. Secundo autem modo, imago Dei est in creaturis: & ideo creatura potest esse imago Dei, licet non perfecta.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Propheta loquitur contra idolatras, qui Deum in corporalibus figuris imaginari nitebantur: & ideo non est ad propositum.

¶ Ad secundum dicendum, quòd imago secundum perfectam rationem indicat proprietatem filij: & sic creaturę non conuenit, sed secundum imperfectam significationem, vt sic nomen imaginis a filio in creaturas descẽdat, sicut a patre nomen paternitatis, ad Ephe. 3.

¶ Ad tertium dicendum, quòd conuenientia potest esse dupliciter, aut duorum participantium aliquod vnum, & talis conuenientia non potest esse creatoris, & creaturæ vt obiectum est, aut secundum quòd vnum per se est simpliciter, & alterum participat, de similitudine eius quantum potest, vt si poneremus calorem esse sine materia, & ignem

De sinodis in Arrian. can. 1.

† August. 3. Gen. ad lit. c. 19.

& Aug. li. 6 Retract. c. vlt.

Secundus Sent. S. Tho. G 3

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quatuor quæruntur.

Primo. Vtrum in aliqua creatura imago Dei inueniri possit.
Secundo. In quibus inueniatur.
Tertio. Vtrum in illis in quibus inuenitur, æqualiter inueniatur.
Quarto. De differentia imaginis & similitudinis.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum aliqua creatura possit dici esse ad imaginem.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd nulla creatura possit dici, ad imaginem Dei esse. Cuiuscunque est aliqua imago creata, ei contingit aliquam imaginem ponere: sed Deo non contingit aliquam imaginem ponere. Esaia. 40. Cui similem feci-

¶ 2 Præter. Proprietates vnius non inueniuntur in alio: sed imago indicat proprietatem filij, vt in primo dictum est, qui increatus est. ergo nulli creaturæ conuenit.

¶ 3 Præt. In imagine importatur conuenientia quædam, in aliquo vno: vnde dicit Hylarius, imaginem esse speciem, nõ differentem eius rei ad quam imaginatur: sed quæcunque conueniunt in aliquo vno, habent aliquid prius & simplicius se, siue sit conuenientia analogiæ siue, vniuocationis, est.n. ens prius substantia & accidente, sicut animal prius homine & equo. Deo autem nihil est prius & simplicius. ergo non potest esse, eius imago in creatura.

¶ 4 Præt. De ratione imaginis est æqualitas. Dicit.n. Hylarius, imaginẽ esse rei ad rem cœquandam: sed nulla æqualitas potest esse creaturæ ad Deum. ergo nec imago eius esse potest.

¶ 5 Item, infinite distantium, non potest esse indiscretio & vnio: sed imago vt dicit Hylarius, est similitudo indiscreta & vnita. ergo creata in infinitum distat.

Universidad de Deusto Biblioteca

& ignem conuenire cum eo, ex hoc ꝙ aliquid caloris participaret, & talis conuenientia esse potest creaturæ ad Deum, quia Deus dicitur ens hoc modo, ꝙ est ipsum suum esse, creatura vero, nō est ipsum suum esse: sed dicitur ens, quasi esse participās, & hoc sufficit ad rationem imaginis.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ ad rationem imaginis, non exigitur æqualitas æquiparantiæ, cum imago hominis in parua pictura imago exprimatur: sed exigitur æqualitas proportionis, vt.s. eadē sit proportio partiū adinuicem in imagine, quæ est in imaginato, & talis æqualitas inuenitur in anima respectu Dei, qa sicut ex patre filius, & ex vtroq; spiritus sanct⁹, ita ex mente notitia, & ex vtroq; amor procedit.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ vbi est pfecta imaginis ratio: ibi est perfecta indiscretio & vnitas, vt patet in filio ad patrem: creatura autē quantum ad hoc, ꝙ Deum imitatur nō discernitur: sed quodammodo sibi vnitur vnitate conuenientiæ, quāmuis semper remaneat maior differentia, & sic non ex toto tollitur ratio imaginis: sed solum imaginis perfectæ.

concreata. Increatam.n.imaginem, quæ Deus est, videtur intellexisse Beda cum dicit, non esse vnam imaginē Dei & *c* angelorum, sed trium personarū: & ideo personis non angelis fit ibi sermo. Improprie tamen imago dicitur: quia imago relatiue ad illud dicitur, cuius similitudinem gerit, & ad quod repræsentandum facta est: sicut imago Cæsaris, quę ipsius similitudinem præferebat, ipsumq; quodammodo repræsentabat. Improprie autem imago dicitur id, ad quod aliud fit, sicut exemplum proprie dicitur, qđ sumitur ex aliquo, & exemplar ex quo sumitur aliquid. Ponitur tamen aliquando abusiue alterum pro altero. Ita & minus proprie accipitur imago essentia trinitatis, si tñ ea noīe imaginis, ī hoc loco intelligit.

ARTICVLVS II.

b Vtrum imago Dei, inueniatur tantum in creaturis rationalibus.

1.q.93.ar.2 AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ nō tantum in rationalibus creaturis, imago Dei inueniatur. Ad rationem enim imaginis, qualis in creaturis esse potest, non exigitur perfecta similitudo, vt dictum est: sed sufficit imperfecta imitatio: sed quælibet creatura ex hoc esse habet, quod diuinam perfectionem imitatur. ergo quælibet creatura dici debet ad imaginem Dei.

De consol. li.3.metr.9 ¶ 2 Præter. Dicit Boetius in libro de consola. philosophiæ de Deo loquens. Mundum mente gerens similiq; imagine formans: sed quælibet creatura in esse prodijt, ex hoc ꝙ in mente diuina, per suam ideam gestabatur. ergo quælibet creatura potest dici facta ad imaginem Dei.

¶ 3 Pręter. Vbi est expressior similitudo, ibi magis saluatur ratio imaginis: sed perfectio diuinæ bonitatis, expressius repræsentatur in toto vniuerso, quàm in aliqua parte eius. ergo totum vniuersum magis debet dici ad imaginem Dei, quàm aliqua creatura rationalis.

Post principium. ¶ 4 Præter. Dion. in 4.ca.de diui.no. ostendit similitudinem diuinę bonitatis, maxime apparere in radio solari: sed expressio similitudinis causat imaginem. ergo radius solaris debet dici esse ad imaginem Dei.

¶ 5 Præter. Illud quod maxime exprimit proprietatem, alicuius, maxime videtur ad ipsum conuenientiam habere: sed in fine cęlest. hierarchiæ dicit Diony. quòd in igne maxime ostenduntur diuinæ proprietates. ergo ignis maxime debet dici ad imaginem Dei.

Ex lib.83. qō.q.51. SED CONTRA. Ex hoc anima dicitur imago Dei, quia eius capax est, vt Aug. dicit: sed sola creatura rationalis est capax Dei. ergo ipsa sola est ad imaginem Dei.

¶ Præt. Quanto aliqua creatura est perfectior, tanto est Deo similior: sed inter alias creaturas, rationalis natura altissimum gradum tenet: in ipsa ergo præcipue imago Dei inuenitur.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ vt dictum est, illa imitatio rationem imaginis constituit, quæ est in aliquo ad speciem pertinēte. ex primo autem & communi nihil sortitur speciem: sed ex vltimo & proprio: sicut est differentia constitutiua. Consideratis autem diuinæ bonitatis processibus in creaturis, quibus

F naturæ creatæ constituuntur in similitudinem naturæ increatæ, vltima inuenitur intellectualis dignitatis participatio, & quæ omnes alias præsupponat: & ideo intellectualis natura attingit ad imitationē diuinā, in qua quodammodo consistit species naturæ eius, & inde est ꝙ in eadem operatione ponimus, vltimam felicitatem intellectualis creaturæ, in qua est fælicitas Dei.s. in contemplatione intellectiua: & ideo sola intellectualis creatura rōnabiliter ad imaginem Dei dicitur esse.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ quamuis quælibet creatura aliquid participet de ratione similitudinis diuinę: non tamē potest dici eius imago ratione prædicta.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ similitudo operis potest dici ad operantem dupliciter: aut quantum ad id quod habet in natura sua, sicut homo generat hominē, aut quātum ad id, quod habet in intellectu suo, sicut artificiatum ab artifice, in similitudinem artis suę procedit, Vtroque modo procedit creatura a Deo, in similitudinem eius. Primo modo, quia ab ente, sunt entia, & a viuo, viuentia. Secundo modo, quia ꝓcedunt a rationibus idealibus. cum ergo vnaquęque res pertingat ad perfectam imitationem eius, quod est in intellectu diuino, quia talis est qualem eam esse disposuit: ideo quantum ad hunc modum similitudinis, quælibet creatura potest dici imago ideæ, in mente diuina existentis: vnde dicit Boe. in lib. de trinitate, ꝙ formæ quę sunt in materia, possunt dici imagines, eo quòd ab his formis venerunt, quæ sine materia sunt, sed quantum ad alium modum sola intellectualis natura, pertingit ad vltimum gradum imitationis, vt dictum est: & ideo ipsa sola dicitur imago Dei.

Opinio eorum, qui putauerunt filium per imaginem, & similitudinem hic accipi.

G [I]llius vero proprie imago patris dicitur, sicut supra in tractatu de trinitate diximus. Vnde fuerunt nonnulli, qui ita distinxerunt, vt imaginem in hoc loco intelligerent filium hominem vero nō imaginem: sed ad imaginem factum dicerent, quos refellit Apostolus dicens. Vir quidem imago & gloria Dei: hæc nāque imago.i.homo cum dicitur fieri ad imaginem, non quasi ad filiū dicitur fieri: alioquin non diceret ad imaginem nostram: quomodo.n. nostram diceret, cum filius solus patris imago sit? H Fuerunt autem, & alij perspicacius hæc tractantes, qui per imaginem filium, † Aug.7.de Trin.c.vlt.

I ¶ Ad tertium dicendum, quòd similitudo diuinæ bonitatis, quantum ad nobilissimas participationes ipsius, non resultat in vniuerso: nisi ratione nobilissimarum partium eius, quę sunt intellectuales naturæ: nec per se de toto potest dici, & primo. quia non conuenit sibi ratione omnium partium, vt in 6. Phy. dicitur frequenter: & ideo vniuersum non potest dici imago Dei, sed intellectualis natura.

¶ Ad quartum dicendum, quòd similitudo radij solaris, ad diuinam bonitatem tota attenditur, quantum ad causalitatem, & non quantum ad dignitatem naturæ, quæ ratione imaginis perficit.

¶ Ad quintum dicendum, quòd proprietates diuinæ, ostenduntur in creaturis dupliciter. Vel secundum similitudinem analogiæ: sicut vita, sapientia, & huiusmodi, quæ analogicę Deo, & creaturis conueniunt, & sic diuinæ proprietates præcipue ostenduntur in rationali natura. Vel secundum similitudinem K proportionis, secundum quod spirituales proprietates corporalibus metaphoricæ designantur, & hoc modo in igne ostenduntur proprietates diuinæ, vt in 1. lib. dist. 33 dictum est: sed hæc similitudo non facit rationem imaginis. Vnde Dio. vocat eam in 2. cap. cælest. hierar. dissimilem similitudinem.

ARTICVLVS. III.

b Vtrum imago Dei, magis reperiatur in angelis, quàm in hominibus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd imago non magis in angelis, quàm in hominibus inueniatur. Ea enim quę sequuntur naturam, æqualiter inueniuntur in omnibus habentibus naturam illam, vt visibile in hominibus: sed esse ad imaginem Dei, consequitur intellectualem naturam. ergo in omnibus habentibus intellectum, est æqualiter. 1.q.93. art.3.

¶ 2 Pręt.

¶ 2 Præt. Secundum Aug. eo ipso est anima imago Dei, ꝙ capax eius esse potest: sed non magis capax Dei est angelus q̃ homo, cum in fruitione diuinitatis homines angelis ęquentur. ergo esse ad imaginē non magis angelis, q̃ hoībus conuenit.

li. 83. qōn. q.51. ¶ 3 Præt. Vt dicit Aug. inter mentem nostram & Deum, nihil est medium: sed quod magis imitatur Deum, cadit medium inter ipsum, & id quod minus imitatur ipsum. ergo angelus non magis est ad imaginem Dei, quàm mens humana.

¶ 4 Præt. ad Heb. 2. dicit Glo. ꝙ natura mentis humanæ, quam Christus assumpsit, nihil post Deum est melius: sed Christus assumpsit mētem eiusdem naturæ, cum nostris mentibus. cum ergo vnumquodq; tanto sit melius, quanto expressiori imagine Deum imitatur, videtur ꝙ esse ad imaginem nō magis angelis quàm hominibus conueniat.

Sermo, de Assūp. to. 4. ¶ 5 Pręt. De beata virgine dicit Hiero. ꝙ exaltata est super choros angelorū ad cælestia regna: sed hoc non posset esse, si ipsa esset minus ad imaginē Dei quàm angeli. ergo cum ipsa vere, & pure naturam humanam habeat, videtur quòd imago nō plus ī angelis quàm in hominibus inueniatur.

32. mor. c.25. SED CONTRA est quod dicit Greg. ꝙ angelus dicitur signaculum similitudinis, quia in eo diuinę imaginis similitudo magis insinuatur expressa: sed secundum hoc, aliqd dicitur esse magis ad imaginem, secundum ꝙ expressius imago Dei, in ipso relucet. ergo angeli sunt magis ad imaginem Dei quàm homo. ¶ Similiter etiam videtur, ꝙ vir magis q̃ mulier per id quod primæ Cor. 11. quidam gradus inter virum, & mulierem constituitur, dum dicitur, vir imago Dei, & mulier imago viri: & ita non in omnibus habentibus imaginem, imago æqualiter inuenitur.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ de imagine possumus loqui dupliciter, aut quantum ad id, in quo proprie consistit imaginis ratio, aut quantum ad id, ad quod secundariō assignatur similitudo imaginis: proprie.n. & principaliter imago intellectualem naturam cōsequitur. Vnde oportet, ꝙ vbi intellectualis natura perfectius inuenitur, etiam ibi sit imago expressior, & sic cum natura intellectualis, multo sit dignior in angelis quàm in homine, eo ꝙ propter obumbrationem intellectualis luminis, homo rationalis dicitur, cum ratio sit quidam intellectus obumbratus, oportet ꝙ in angelis sit expressior Dei imago quàm in anima, & in angelis superioribus quàm in inferioribus, & in viro quàm in muliere, quàmuis ista diuersitas sit minor quàm prima, quia nōn sequitur diuersitatem naturæ secundum speciem, assignatur etiam imago Dei in homine: sed non ita proprie, quantum ad aliquas proprietates consequentes, sicut ꝙ homo dominatur inferioribus creaturis, sicut etiam Deus in toto vniuerso, & est quodammodo finis earum, & hoc

& per similitudinem spiritum sanctum intelligerent, qui similitudo est patris & filij: & ideo pluraliter putauerunt dici nostram, id referentes ad similitudinem tantum, ad imaginem vero subintelligēdum esse meā. Hominem vero & imaginem esse, & ad imaginem & similitudinem factum esse tradiderunt, & imaginem imaginis esse, & similitudinis.

Neque horum sententiam approbat, sed imaginem & similitudinem Dei in homine quærendam, & considerandam docet, vt imago & similitudo creata intelligatur.

[V]Erūtamen hæc distinctio, licet reprobabilis penitus non videatur: quia de medio montium .i. authoritatibus sanctorum non manat, congruentius in ipso homine imago & similitudo Dei, quærenda est & consideranda. Factus est ergo homo ad imaginem Dei, & similitudinem secundum mentem *b* qua irrationalibus antecellit: *d* Sed ad imaginem secūdum memoriam, intelligentiam, & dilectionem. Ad similitudinem secundum innocentiam, & iustitiam, quę in mēte rationali naturaliter sunt. Vel imago consideratur in cognitione veritatis, similitudo in amore virtutis. Vel imago in alijs omnibus, similitudo in essentia, quia immortalis & indiuisibilis est. Vnde Aug. in lib. de quantitate animæ. Anima facta est similis Deo, quia immortalem & indissolubilem fecit eam Deus. Imago ergo pertinet ad formam, similitudo ad naturam. Factus est ergo homo, B secundum animam ad imaginem, & similitudinem Dei, non patris. vel filij, vel spiritussancti, sed totius trinitatis. Ita & secundum animam dicitur homo esse imago Dei, quia imago Dei in eo est. Sicut imago dicitur, & tabula, & pictura, quæ in ea est: sed propter picturā, quæ in ea est, simul & tabula & imago appellatur. Ita ꝓpter imaginem trinitatis, etiam illud, in quo est hæc imago, nomine imagi- C nis vocatur.

Quare homo dicitur imago & ad imaginem, filius uero imago & non ad imaginem.

[Q]Vocirca, homo, & imago dicitur, & ad imaginem: filius autem imago, non ad imaginem, quia natus est, non creatus, æqualis & in nullo dissimilis homo creatus est a Deo, non genitus, non parilitate æqualis, D sed quadam similitudine accedens ei. Vnde Aug. in vij. lib. de trini. In Genesi legitur, faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nr̄am. Faciamus & nr̄am pluraliter dixit. Et nisi

A innuitur Gen. 1. vbi post id quod dictum est. Faciamus hominem ad imaginem &c. subiungitur. Vt pręsit piscibus &c. Et similiter, sicut Deus est totus, in qualibet parte vniuersi, ita anima in qualibet parte corporis: & secundum hoc & huiusmodi alia, nihil prohibet hominem magis ad imaginem Dei esse quàm angelum: sed hoc est secūdū quid, & non simpliciter, quia iudicium similitudinis vel diuersitatis quod sumitur ab essentialibus rei, est multo firmius.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ea quæ consequuntur naturam, æqualiter inueniuntur in omnibus habentibus naturam illam æqualiter: natura autem intellectualis, non æqualiter inuenitur in angelis, & in hominibus, sed in angelis multo nobilior.

¶ Ad secundum dicendum, quòd imago inuenitur in homine & in angelo, quantum ad naturalia sua, non quātum ad habitum gratiæ vel gloriæ. Consideratis autem naturalibus angeli, & hominis, magis est capax diuinæ cognitionis angelus quàm homo, & ꝙ homo ad æqualitatem angelorum perducitur in diuina fruitione, est gratiæ & non naturæ, & ideo obiectio non procedit.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ inter mentem nostrā & Deū, nihil est mediū quasi obiectum beatitudinis, sed immediate in Deum nostra mens tendit, a quo etiam immediate, ꝑ gratiam viuificatur, & tamen est aliquid medium, quantum ad gradum naturæ, s. angelica natura, vt patet ex Dio. in 4. ca. cælest. hierar. Aug. etiam dicit, angelum prope Deum factum, & materiam prope nihil: & ideo obiectio nulla est. † c.vlt. 12. confess. c.7.

E ¶ Ad quartum dicendum, ꝙ natura humana quam Christus assumpsit, est multo nobilior quàm quęlibet creatura, sed hoc habet ex vnione diuinitatis, & non ex principijs essentialibus: & ideo non sequitur similis ratio de mentibus humanis non vnitis. Assumpsit enim Dei filius humanam naturam, vt Damasce. dicit, in athomo, idest in indiuiduo, & non in specie, & sic etiam natura mentis humanæ in gloria prædicta accipitur. lib.3.c.11.

¶ Ad quintum dicendum, quòd exaltatio beatæ virginis, super choros angelorum, non fuit naturæ sed gratiæ: & ideo per hoc nihil probatur.

ARTICVLVS IIII.

d Vtrum imago & similitudo conuenienter distinguantur in litera.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd inconuenienter imago, & similitudo in litera distinguantur. Illud enim quod ponitur in diffinitione alicuius vt genus, non distinguitur ab ipso, sicut animal ab homine, sed s̄m Hylarium 1.q.93.ar.9

De synod. i Arria. ca. 1. Imago est rei ad rem coæquandam imaginata & indiscreta similitudo. ergo imago & similitudo distingui non debent.

¶ 2 Præt. Secundum quorundam opinionem, homo in gratuitis creatus non est: sed innocentia & iustitia ad gratiam pertinent. ergo inconuenienter similitudo, in qua homo factus est, per iustitiam & innocentiam, exponitur in litera.

¶ 3 Præt. Cognitio & amor nominant actum vel passionem: sed actus & passio non semper remanét in animo. Cũ ergo imago semper maneat, uidetur quòd inconuenienter imago secũdum dilectioné, vel cognitionem assignetur.

¶ 4 Præter. Amor ad voluntatem pertinet, voluntas autem est pars imaginis, ergo inconuenienter distinguitur similitudo ab imagine, ꝑ hoc, ꝙ similitudo in amore virtutis consistit.

¶ 5 Præt. Voluntas ad cognitionem non pertinet, & tamen pars imaginis ab Augustino ponitur. ergo videtur, ꝙ inconuenienter dicatur imago ad cognitionem veritatis pertinere. 11. de Tri. c. 4. &

¶ 6 Præt. Natura intellectualis ad essentiam animæ pertinet: sed naturam intellectualem sequitur imago, vt dictum est. ergo videtur inconuenienter dici, ꝙ similitudo ad essentiam pertineat, imago vero ad alia, quę sunt in anima.

ex relatiuis, idest personis accipi non oportet, vt facere intelligantur pater & filius, & spiritussanctus, s. & imaginem patris & filij & spiritussancti, vt subsisteret homo imago Dei. Sed quia non omnino æqualis fiebat illa imago, tanquam non ab illo nata, sed ab eo creata, ideo ita imago dicitur, quòd & ad imaginem, quia non æquatur parilitate: sed accedit quadam similitudine. Filius autem est imago: sed non ad imaginé, quia æqualis est patri. Dictus est ergo homo ad imaginem ꝓpter imparem similitudinem: & ideo nostram, vt imago trinitatis esse homo intelligatur nó trinitati æqualis: sicut filius patri. Ecce ostēsum est, secundum quid homo sit similis Deo, s. secundum animam. Sed in corpore quandam proprietatem habet, quæ hoc indicat, quia est erecta statura, secũdum quam, corpus aiæ rationali congruit, quia in cælum erectum est.

Respondeo. Dicendum, quòd in ratione imaginis includitur similitudo, & non econuerso: vnde si similitudo contra imaginem distinguatur: oportet specialiter sumi similitudinem quæ deficit à rõne imaginis: sicut propriũ condiuiditur diffinitioni nõ ſm nomé cõe, quod de diffinitione prædicatur: sed ſm illã rationem determinate acceptum, quã deficit a perfectione diffinitionis. cum ergo imago importet imitationé in his, quæ pertinent ad speciem demonstrandam, oportet ꝙ similitudo accipiatur in eo, qđ deficit a demõstratione specialis naturæ, hoc autem contingit dupliciter, aut quia est prius, & communius q̃ sit natura speciei: sicut proprietates consequentes naturam generis: aut quia est posterius his, quę speciem demonstrant, vt accidentia consequentia principia indiuidui. Si ergo accipiatur defectus primo modo, sic est vltima distinctio, quæ in litera assignatur: secundum hoc n. dicetur similitudo, ſm conuenientiã in illis, quæ consequuntur essentiam inquantum est essentia, & non inquantum est intelłualis, vt incorruptibile & indiuisibile & huiusmodi. imago aũt attenditur ſm ea, quæ proprie intellectualem naturam consequũtur. Si autem attendatur defectus, ex hoc qđ est posterius, hoc est dupłr, quia aut hoc est ſm ordinem potentiæ naturalis ad potentiam, & sic primum demonstrans naturam intelłualem est potentia cognoscitiua, & actus eius, & posterius erit voluntas & actus eius, quæ cõsequitur appræhensionem cognoscitiuæ virtutis, & sic erit secunda dist. quia imago pertinebit ad cognitionem veritatis, quæ est primũ demonstrans naturam intellectualem: similitudo autẽ ad amorem virtutis, aut ſm ordinem potentiæ ad habitum, & sic erit prima distinctio, secundum ꝙ imago pertinet ad potentias, s. memoriam, intelligentiam, & voluntatem. Similitudo vero ad habitus consequentes, s. innocentiam & iustitiam.

¶ Ad primum ergo dicédum, ꝙ similitudo communiter sumpta, non diuiditur contra imaginem: sed similitudo deficiés a ratione imaginis, sicut proprium contra diffinitionem.

¶ Ad secundum dicédum, ꝙ etiam si ponatur hó non creatus in habitibus gratuitis: constat tñ eũ esse creatũ in habitibus naturalibus, integris & ꝑfectis, & quátũ ad hoc sĩłitudo attéderetur.

F ¶ Ad tertium dicendum, ꝙ potentiæ innotescunt per actus & passiones: & ideo per cognitionem & amorem, debet intelligi potentia cognoscitiua & amatiua, quæ est voluntas.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ ratio illa non valet, quia procedit ex diuersis distinctionibus, nec est inconueniens, vt secundum vnam dist. aliquid ꝑtineat ad imaginem, & secundum aliam pertineat ad similitudinem, quia í vna comparatiõe potest aliqd accipi, vt priꝰ aliquo, quod in alia accipitur, vt posterius respectu alterius, secũdum quem modum possunt cõparari potentiæ intellectiuæ naturę ad habitus, quibus innituntur priores, vel vna ad alteram, & sic est vna prior altera. Et ita sicut aliquid est prius & posterius, in aliqua cõparatione diuersimode acceptum: ita etiã potest ad imaginem & similitudinem ꝑtinere ratione prædicta.

¶ Et similiter dicendum est ad quintũ.

¶ Ad sextum dicendum, ꝙ intellectualitas, quámuis pertineat ad essentiam naturæ intellectualis: non tamen est de ratione essentię, inquãtum essentia: & ideo non pertinet ad similitudinem, quæ assignatur secundum communes differentias entis, scilicet simplex & compositum, corruptibile & incorruptibile & huiusmodi.

DISTINCTIO XVII.

A

Hic de creatione animæ, vtrum de aliquo facta sit, vel non, & quando facta, & quam gratiam habuerit in creatione.

G HIc de origine animæ, plura quæri solent, scilicet vnde creata fuerit, & qñ & quá gratiá habuerit in creatione. Sicut hominis formatio secundum corpus describitur, cum dicitur. Formauit Deus hominem de limo terræ: ita eiusdem secũdum animam describitur factura, cum subditur. Et inspirauit in faciem eius, spiraculum vitæ. Corpus enim de limo terræ formauit Deus, cui animam inspirauit. H Vel secundum aliam literam, flauit vel sufflauit. Non ꝙ faucibus sufflauerit, vel manibus corporeis corpus formauerit. Spiritus. n. Deus est, nec lineamentis membrorum cõpositus est. Non ergo corporaliter putemus Deum corporeis manibus formasse corpus, vel faucibus inspirasse animam, sed potius hominem de limo terrę secundum corpus formauit, iubédo, volendo, idest voluit. & verbo suo iussit, vt ita illa fieret. Et inspi. in fa. eius spi. vitæ, idest substantiam animæ in qua viueret creauit, non de materia aliqua corporali, vel spirituali, sed de nihilo. a Putauerunt enim quidam hæretici, Deum de substantia sua animã creasse, verbis scripturæ pertinaciter inhęrentes quibus dicitur. Inspirauit vel sufflauit &c. Cum flat inquiunt, vel spirat homo, de se flatum emittit. Sicut ergo cũ dicitur Deus flasse, vel spirasse spiraculum in facié hominis, ex se spiritum homi- B nis emisisse intelligitur, idest de sua substantia. Qui hoc dicunt, non capiunt tropica locutione dictum esse, sufflauit, idest

EXPOSITIO TEXTVS.

I QVARE creatus sit homo. i. causa finalis hominis, & qualiter institutus, q̃a ex anima & corpore: hęc duo in prima distinctione huius libri dicta sunt. Et qualiter & q̃o factus sit incipit prosequi. Deinde qualiter sit lapsus: hoc prosequitur 21. dist. Et deinceps postremo qualiter &c. hoc in 3. lib. & in 4. Quæ in mente rationali naturaliter sunt; hoc põt intelligi et de habitibus gratuitis ad quos anima naturaliter est ordinata, nõn ꝙ per principia naturæ causentur: vel põt intelligi de habitibus innatis, sicut Philosophus in 6. Ethic. ponit etiam quasdam virtutes naturales. imago ergo pertinet ad formam. s. specialem, similitudo ad naturam. s. communem, & hoc ſm vltimam distinctionem quã posuit. { Quocirca homo & imago &c. } Ratio huius est, quia hęc prępositio, ad, notat distantiam, quia vt dicit Aug. Filius est imago patris, nulla ex parte ei dissimilis: ideo ita dicitur imago, ꝙ nõ ad imaginem, homo autem quia ipse Deum imitatur in natura intellectuali & a perfecta imitatione filij distat, in quá tamé tendit K vt potest: ideo imago dicitur, & ad imaginem.

DISTINCTIO XVII.

DIVISIO TEXTVS.

OSTENSO quòd homo prodijt a Deo, in similitudine eius, sicut a causa quodammodo vniuoca. Hic determinat productionem hominis in se, secundum quòd ex suis partibus constat. Et diuiditur hęc pars in duas. In prima, determinat productionem viri. In secunda, productionem fœminæ, 18. dist. ibi { In eodem quoque paradiso &c. } Prima in duas. In prima, determinat constitutionem hominis. In secunda, determinat locum, qui sibi constituto in esse assignatus est: sicut etiam in naturalibus rei generatæ debetur aliquis locus. ibi { Hominem autem formatum &c. } Prima in duas. In prima determinat productionem hominis, ex parte animæ. In secunda ex parte corporis. ibi { Solet quæri vtrum Deus hominem &c. } Circa primum tria facit. Primo, determinat animæ productionem a Deo. Secundo, excludit circa hoc quorundam errores, vnum ex parte creantis. ibi { Non ergo carnaliter putemus. } Alterum ex parte creati. ibi { Putauerũt enim quidã &c. } Tertio, determinat quandam dubitationem. ibi { Sed vtrum in corpore, an extra corpus. } { Hominem autem ita formatum &c. } Hic determinat locum qui homini creato est assignatꝰ, scilicet paradisum. Et diuiditur i duas partes. In prima describit paradisum. In secunda ligna paradisi. ibi In hoc autem paradiso &c. }

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic duo quæruntur.

Primo. De creatione eius ex parte corporis.
Secundo, De formatione eius ex parte corporis.

Circa primum quæruntur tria.

Primo. Vtrum anima humana sit de essentia diuina.
Secundo. Si non, Vtrum sit de aliqua materia creata.
Tertio. Vtrum anima extra corpus creata sit.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum anima humana sit de essentia diuina.

1. q. 90. ar. 1. Et 2. contra c. 83. AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd anima sit de essentia diuina per id quod habetur Gen. 1. Inspirauit in faciem eius &c. sed illud quod inspirat aliqd, flatũ de se emittit. ergo aia est de essentia Dei.

¶ 2 Præt. Dicitur Actuum. 18. Nos enim genus Dei sumus: hoc autem non conuenit homini, nisi secundum animam, qua ab alijs, sensibilibus secernitur. ergo videtur quòd anima sit de substantia naturæ diuinæ.

¶ 3 Præt. Cum naturalis operatio consequatur naturam, oportet ea quæ in operatione conueniunt in natura, vel essentia cõuenire: sed anima rationalis conuenit in operatione intellectus cum Deo, vt Philosophus in 10. Ethic. dicit. ergo communicat cum ipso in essentia.

¶ 4 Præt. Omne quod intelligitur, intelligitur per similitudinem, vel identitatem, oportet enim quòd intellectus in actu sit intellectum in actu, quod non contingit, nisi vel quia sunt idem per essentiam, sicut Deus seipsum intelligit, vel quia similitudo intellecti recipitur in intelligente, vt perfectio eius: sed intellectus noster intelligit Deum, & similiter materiam primam: sed hoc non potest esse per similitudinem abstractam ab eis, quia simplicissimo nihil potest abstrahi. ergo oportet ꝙ intelligat ipsa per identitatem, & sic est idem per essentiam Deus, & materia prima, & anima intellectiua.

¶ 5 Præt. Quæcunque sunt & nullo modo differunt sunt penitus idem: sed intellectus & materia prima & Deus sunt, & nullo modo differunt. ergo sunt penitus idem. Probatio mediæ quantum ad secundam partem, quia prima constat. Quęcunque differunt aliqua differentia differunt: sed omne quod differt ab altero aliqua differentia, est compositum ex differentia, & quodam alio. Cum ergo prædicta tria sint penitus simplicia, videtur quòd nullo modo differant.

Circa med. ¶ 6 Præt. Illud quod participatur ab esse cuiuslibet rei est de essentia cuiuslibet rei. Sed sicut dicit Diony. in 4. cap. de diui. nomi. participatione diuinæ bonitatis anima, & omnes aliæ res sunt: & bonæ sunt. ergo videtur quòd diuina bonitas sit essentia cuiuslibet animæ, & cuiuslibet rei: sed diuina bonitas é sua essentia. ergo essentia diuina est ipsa essentia animæ, vel aliquid eius.

Sed contra. Illud quod est in se tantum actus, nõ est possibile ad speciem alteram, vel ad esse aliud: sed essentia diuina est actus purus cui nulla potentia permiscetur. ergo non est possibilis ad hoc, vt transformetur in naturã animæ, vel alicuius alterius, vel additionem aliquam recipiat.

A ¶ Præt. Ei quod est actus purus non admiscetur aliqua priuatio, quia priuatio est eius quod est natum haberi, & nondum habetur: sed animæ adiunguntur multi defectus vel priuationes, vt ignorantia, malitia, & huiusmodi. ergo anima non est de[d] essentia diuina. D. 172.

Respondeo, Dicendum, ꝙ quorundam antiquorũ philosophorum error fuit ꝙ Deꝰ esset de essentia omnium rerum, ponebant. n. omnia esse vnũ simpliciter & non differre, nisi forte secũdũ sensum, vel æstimationem, vt Parmenides dixit, & illos etiam antiquos philosophos secuti sunt quidam moderni, vt Dauid de dinãdo. Diuisit enim res in partes tres, in corpora, animas, & substantias æternas separatas. Et primum indiuisibile ex quo constituuntur corpora, dixit yle. Primum autem indiuisibile ex quo constituuntur animæ, dixit noym vel mentem. Primum autem indiuisibile in substantijs ęternis, dixit Deum. Et hæc tria esse vnum & idé, ex quo iterum consequitur esse omnia per essentiam vnum. Veruntamen hæc positio & sensui contradicit, & a philosophis sufficienter improbata est.

¶ Alij vero minus errantes dixerunt Deum esse, non quidem essentiam omnium, sed substantiarum intellectuarum, C considerantes similitudinem operationis & dignitatem intellectus & immaterialitatem eius, qui error ortum habere potuit ex opinione Anaxagorę, qui posuit intellectum mouentem omnia. Et fulcimentum habere potuit ex authoritate Gen. 1. inducta male intellecta, hoc etiam fidei contrariatur & philosophorum dictis, qui substantias intellectuales in diuersis ordinibus constituunt, & intellectum humanum vltimum in ordine omnium intellectualium, inter quos primum ponunt intellectum diuinum, & hunc quidem esse omnino immobilem, ut fides tenet, & ratio demonstrat, anima autem humana aliquo modo variabilis est, scilicet secundum virtutem & vitium, & scientiam & ignorantiam. Horum autem omnium errorum & similium vnum videtur esse principium & fundamentum, quo destructo nihil probabilitatis remanet. Plures enim antiquorum ex intentionibus intellectis iudicium rerum naturalium sumere volunt, vnde quæcunq; inueniuntur conuenire D in aliqua intentione intellecta, voluerunt ꝙ communicarent in vna re, & inde ortus est error Parmenidis & Melissi, qui vidētes ens prædicari de omnibus, locuti sunt de ente sicut de vna quadam re, ostendentes ens esse vnum & non multa, vt eorum rationes indicant in 1. Physi. recitatæ. Ex hoc etiam secuta est opinio Pythagore & Platonis, ponentium mathematica & intelligibilia principia sensibilium, vt quia numerus inuenitur in his & in illis quæ communicant in numero, sicut in quadam essentia vna, & similiter quia Sortes & Plato sunt homo ꝙ sit vnus homo per essentiam qui de omnibus prædicat. Li. de iusto. sed de repub. long. ver. d. Ex hoc etiam procedunt plures rationes Auicebron in libro fontis vitæ, qui semper vnitatem materiæ venatur ex æquali cõmunitate prædicationis. Ex hoc etiam deriuatur opinio, quæ dicit vnam essentiam generis esse in omnibus speciebus re, non tantum secundum rationem. Sed hoc fundamentum est val- E de debile: non enim oportet quòd si hoc est homo, & illud homo, quòd eadem sit humanitas numero vtriusque, sicut in duobus albis non est eadem albedo numero; sed quòd hos similetur illi in hoc quòd habet humanitatem, sicut illud intellectus accipiens humanitatem, non secundum quòd est huius: sed vt est humanitas format intentionem communem omnibus, & ita etiam non est necessarium quòd si in anima est natura intellectualis, & in Deo, quòd sit eadem intellectualitas vtriusque per essentiam, per quam eandem essentiam, vtrumq; dicatur ens.

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ sicut Augu. dicit 7. super Gen. illa authoritas non cogit ponere animam de substantia Dei esse. C. 2. 3. & 4. Primo, quia hoc quod homo flando emittit, est de aere exteriori quem respirando attraxit, non de substantia eius. Secundo, quia & si esset de substantia sufflantis, nullo modo esset de substantia animæ. et si etiam poneretur de substãtia corporis, Deus autem hoc modo se habet ad totum vniuersum regendo ipsum, sicut anima ad corpus, vnde non sequitur

quitur animam hominis esse de substantia Dei. Tertio, quia anima tantummodo corpori dominatur, vnde flatum non nisi de corpore facere potest: Deus autem est supra omnem naturam, vnde non oportet, vt de corporalibus elementis animam faciat: sed de nihilo eam creat immensitate potestatis suæ, vnde figuratiuę dicitur, flare, quasi flatū facere. Isaiæ. 57. Omnem flatum ego feci.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ dicimur nos esse genus Dei quantum ad animā, non ita q̃ anima sit de diuina essentia, sed quia participat naturam intellectualē quæ etiam i Deo est s̃m q̃ et̃ dicitur ad imaginem Dei.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ cū aīa non habeat eandem operationē numero quā Deus habet, sed similem, non sequitur q̃ habeat eandem naturam: sed similem, nec ex tali similitudine vnitas essentiæ concludi potest, vt dictum est.

Ad quartum dicendum, q̃ intellectus creat⁹ intelligit Deū nō per identitatem naturæ: sed per vnionem ad ipsum, quæ est vel per aliquam similitudinē non q̃dem abstractam, sed effluxam a Deo in intellectum, & hūc modum intelligendi vocat Aui. per impressionem dices, intelligentias in nobis esse, ex hoc q̃ impressiones earum in nobis sunt, vel p vnionem ad ipsam essentiam lucis increatę, sicut erit in patria: materia autem prima cognoscibilis est, non per aliquam speciem ab ipsa recepta: sed per analogiam ad formam, vt dicitur in 1. Phys. & ideo est de illis quæ suo defectu pfecte intelligi non valent, vt dicit Boe. in lib. de duabus naturis.

¶ Ad quintum dicendum, q̃ s̃m Philosophum in 10. Meta. nō est idem esse diuersum & esse differens, quia differens ad aliqd dicitur, vnde oportet omne differēs, proprie loquendo, aliquo differre: diuersum aūt absolutę dī, vnde quæ diuersa sunt, non oportet aliquo diuersa esse, sed seipsis. Si enim oporteret omnia diuersa in aliquo differre, in infinitū abiretur, & ideo oportet deuenire ad prima simplicia, quæ seipsis diuersa sunt, vt patet in differentijs, quibus species distinguuntur. si ergo differēs stricte sumatur s̃m prædictam acceptionem, sic prima propositio falsa est, eo q̃ aliqua non differunt q̃ diuersa sunt. Idem autem, non differenti, sed diuerso opponitur. Si autem sumatur differens large pro diuerso & differenti, sic prima propositio vera est, sed media est falsa, vt ex prædictis patet.

¶ Ad sextum dicendum, q̃ creaturæ non dicuntur diuinam bonitatem participare quasi partem essentiæ suæ: sed quia similitudine diuinæ bonitatis in esse constituuntur, s̃m quam nō perfecte diuinam bonitatem imitantur: sed ex parte.

ARTICVLVS. II.

b Vtrum anima humana sit constituta ex aliqua materia.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, q̃ anima ex aliqua materia constituta sit. Omne enim quod est hoc aliquid in natura, est compositum ex materia & forma, vt in 2. de Anima patet: sed anima rationalis est huiusmodi, quia est per se sine corpore existens ab alia anima eiusdem speciei numero distincta. ergo &c.

¶ 2 Præt. In quocunque inueniuntur proprietates materiæ, oportet materiā inueniri, cum proprietates rei a re nō separentur: sed in anima inueniuntur q̃dam proprietates materiæ, vt subijci, recipere, pati, & huiusmodi. ergo videtur q̃ sit ex materia cōposita.

¶ 3 Præt. Secundū Philosophum in 2. Metaph. necesse est imaginari materiam in re mota: sed animę mutabilitas ostē dit ex hoc, q̃ vitijs & fallacijs deformis redditur, formatur autē virtutib⁹, veritatisque doctrina, secundum Aug. 7. sup Gen. ergo in anima est materia. Ad lit. c. 6.

¶ 4 Præt. Secūdum Philosophum in 8. Metaphys. nullius agentis actio terminatur nisi ad cōpositum: sed actio creantis Dei terminatur ad animam, quā in esse producit. ergo est ex materia & forma composita. Tex. 13. †Li. 6. c. 14. & 15.

¶ 5 Præt. Nihil vivit seipso nisi De⁹: sed anima non tantum viuificat corp⁹: sed etiam viuit. ergo seipsa non viuit: sed aliquo sui: sed omne illud in quo est principiū vitæ & recipiens vitam, est ex materia & forma cōpositū. ergo &c.

¶ 6 Præt. In omni creato differt quod operatur & quo operatur, quia solū primo agenti conuenit per essentiam agere, alijs autem per participationem alicuius, quod ad essentiam addit: sed anima habet operationes proprias, & sic illis operationibus ipsa est operans. ergo non est quo operatur, & sic non videtur esse forma simplex, sed materiam habens, quia forma est principium quo operatio producitur.

SED CONTRA. Quanto aliquid est propinquius vni primo & simplici, tanto magis est vnum & simplex, vt in lib. de causis dicitur: sed inter formas naturales, anima Deo est propinquior. ergo cum aliæ formæ sint simplices, multo fortius anima.

¶ Præt. Formę substantialis non est forma substantialis, sicut nec qualitatis qualitas: sed omne quod habet materiam, habet etiam substantialem formam dantem esse materiæ. cum ergo anima sit forma substantialis, videtur quod ex materia composita non sit.

¶ Præt. Aug. super Gen. 7. deducendo per singula ostendit animam ex materia non esse factam. Non enim potest facta fuisse ex materia spirituali rationali, quia si natura rationalis ex qua fit, beata fuisset, nō in pœnis imitata esset, quia materia cū formatur a Deo, in melius formatur. Si verō misera fuit, oportet q̃ præcesserit culpa, quod est contra Apostolum Roma. 9. cum nōdum aliquid boni egissent, aut mali &c. Si autem nec beata nec misera, tunc vsum rationis nondum habebat, sicut in pueritia contingit, & sic otiosa erat. Similiter nec ex materia Ad lit. c. 6.

hæc pars sensibus ornata est ad intuenda superiora. Sed quicquid de anima primi hominis cōtimetur, de alijs certissime sentiendum est, quōd in corpore creentur. Creando enim infundit eas Deus, & infundendo creat. Dicendum est etiam animam illam non sic esse creatam, vt præscia esset operis futuri iusti, vel iniusti.

c In qua ętate Deus hominem fecerit, in ętate virili factus est homo secundum superiores causas.

SOlet etiam quæri: vtrū Deus hominem repēte in virili ętate fecerit, an perficiendo & ętates augendo, sicut nūc format in matris vtero. Augu. super Gene. dicit quōd Adam in ætate virili cōtinuo factus est. & hoc secundum superiores non inferiores causas, idest secundum voluntatē & potentiam Dei, quam naturæ generibus nō alligauit, qualiter & virga Moysi conuersa est in draconem. Nec enim talia contra naturam fiunt, nisi nobis quibus aliter naturæ cursus innotuit, Deo autem natura est quod facit. non ergo contra dispositionē suā illud fecit Deus. Erat enim in prima caū sarum cōditione sic hominem posse fieri, sed non ibi erat necesse, vt sic fieret, hoc enim nō erat in cōditione creaturę, sed in beneplacito creatoris, cuius

tetia spirituali irrationali, quia hoc esset propinquum opinioni, quæ ponit animarum de corpore in corpus transitum. Et pe ius adhuc, quia illa positio non dicit animam bestiæ in hominem transire, sed econuerso. Similiter nec ex materia corporali, non enim ex eodem facta est anima, ex quo facta est caro. Et præterea, cum anima aliqd intelligit, ab omnibus corporalib⁹ se retrahit, qd̃ non contingeret, si de natura corporis esset, sed ex omnib⁹ prædictis sic potest argui. Omne quod habet materiam secundum Aug. dicitur ex materia factū, quāmuis materia tempore non præcesserit. Si ergo anima nō potest dici facta ex materia, vt probatum est, anima materiam non habet.

RESPONDEO. Dicendum, quōd mihi non videtur in anima, vel in aliqua spirituali substantia aliquo modo esse materiam, sed ipsas esse simplices formas & naturas, quāmuis quidam aliter dicant. Et præter alias rationes, quibus hoc de angelis impossibile videtur. vt supra dist. 4. dictum est, etiam quadā speciali ratione, materia a ratione animæ secluditur: cum enim anima sit forma corporis, oportet q̃ vel tota essentia sua sit corporis forma, vel partem essentiæ suæ. si ē̃m essentiā suam totam, impossibile est quōd pars essentiæ sit materia, quia id qd̃ in se est potentia pura, non potest esse forma, vel actus alicuius, omnis autem potencia in genere substantiæ est potentia pura, quia est immediatum subiectum substantialis formæ & generationis, vt in 1. de generatione dicitur. Si autem secundum partem substantiæ suæ est forma corporis per quam est in actu, & non secundum alteram quæ est materia eius, sequuntur duo inconuenientia. Vnum est, quōd vnus actus numero est forma diuersarum materiarum, scilicet materiæ corporalis & materiæ spiritualis, ex qua essentia animæ constituitur. Aliud est, quōd in potentijs non vniusgeneris est vnus actus perficiens, corporalis enim materia & spiritualis non possunt esse vnius rōnis.

¶ Et præterea: illud quod est tantum actus corporis viuentis, animam vocamus. Et simili ratione Auic. ostendit in sua Metaphisica intelligentias esse simplices, nec tamen negamus animam rationalem quendam modum compositionis habere, scilicet ex esse & quod est, vt supra dist. 3. de angelis, & in 1. di. 8. de ipsa anima expositum est, qui tamen compositionis modus in alijs formis non inuenitur, quia non possunt esse subsistentes, quasi in esse suo, sed sunt per esse compositi, & in hoc anima deficit a simplicitate diuina, hoc etiam in 1. dist. 8. plenius expositum est. Trac. 9. c. 4.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quōd aliquid in natura potest dici ex duobus, aut ex eo q̃ habet esse subsistens in natura, & sic anima rationalis est hoc aliquid, sed ex hoc non sequitur quōd ex materia componatur, hoc enim subsistenti accidit, scilicet ex materia componi. Alio modo potest dici hoc aliquid per hoc, q̃ aliquid quod est pars essentiæ suæ indiuiduatur, & sic anima non est hoc d aliquid, principium enim indiuiduationis animarum est ex parte corporis, & tamen etiam post separationem corporis remanent indiuiduatæ & distinctę, vt in 1. lib. dictum est. dist. 8. & sic accipit Philosophus hoc aliquid in 2. de anima. vnde ibi expresse negat animam esse hoc aliquid. D. 176. Cōtext. 3.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ pati & recipere & omnia hmōi, dicuntur de anima, & de rebus materialibus æquiuoce, vt patet ex Philosopho in 3. de anima, & ex Commen. ibidem. vnde non oportet, quōd materia in anima inueniatur: sed sufficit q̃ sit ibi aliqua potentialitas, qualis autem illa sit, supra tertia dist. de angelis dictum est. Cōtext. 6.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ non requiritur materia eiusdem rationis ad omnes motus, quia ad motum localem non requiritur materia quæ sic in potentia ad esse, sed solum quæ est in potentia ad vbi. Similiter etiam ad variationem, quæ est de vitio ad virtutem, vel ecōuerso, non requiritur materia quæ sit in potentia ad esse, quasi pars essentiæ ipsius mobilis, sed requiritur materia tantum, quæ sit in potentia ad virtutem, & hæc est ipsa substantia animæ.

¶ Ad quartum dicendum, q̃ Philosophus loquitur de agente naturali, quod ex materia operatur, vt rationes suæ ostendunt, quæ ex hoc principio procedunt, q̃ in omni factione oportet esse tria, scilicet ex quo fit, & id in quod factio terminatur, & ipsum faciens, & ex hoc concludit quōd fieri non est formarū, nisi per accidens: ista autem principia non cōcedimus in actione diuina per quam animam creat, & ideo non oportet animā vel aliam substāciam spiritualem a Deo creatam, ex materia cōpositam esse, quia etiam secundum Auic. agens diuinum non agit per motum, vt materiam exigat. Commen. etiam dicit in 11. Metaphys. quōd actio æquiuoce dicitur de actione qua Deus agit, & de actione naturali. Metha. tracta. 9. cap. post princ. 1. & 4.

¶ Ad quintum dicēdum, quōd secundū Philosophum in 2. de Anima. viuere nihil aliud ē̃, quam esse viuentium. vnde sicut anima rationalis est, nec est illud quo est, ita etiam viuit, nec est illud quo viuit, sed sicut illud quod est forma liter non est aliqua forma quæ sit pars essentiæ eius, sed ipsum suum esse, ita id quo viuit formaliter, non est aliqua forma quę sit pars essentiæ eius: sed ipsum suum viuere, sed id quo est, & quo viuit effectiue est ipse Deus, qui omnibus esse, & vitam influit: in rebus quidem compositis mediante forma, quæ est pars essentiæ earum, in substantijs autem simplicibus per totam essentiā earū, Deus aūt nō est, nec viuit ab aliquo efficiente principio, sed ipse etiam est suum viuere & suum esse, & in vtroque horum deficit anima a perfectione diuinæ vitę. Cōtext. 37.

¶ Ad sextum dicendum q̃ d illud quo operatur anima, dupliciter acceptum differt ab ipsa. Operatur enim anima aliquo influente sibi esse viuere, & operari, scilicet Deo qui operatur omnia in omnibus, quæ constat ab anima differre: operatur etiam naturali sua potentia, quæ est principium suæ operationis, scilicet sensu, vel intellectu, quæ nō est essentia eius, sed virtus ab essentia fluens. Neutro autem modo Deus operatur alio a se, quia a seipso operari habet, & ipse est sua virtus, non autem dicitur anima operari aliquo, quod non sit ipsa, sed pars essentiæ suæ, sicut corpora naturalia operātur forma, quæ est pars essentiæ eorum, licet mediante aliqua virtute quasi instrumento, sicut ignis mediante calore. D. 197.

QVAESTIO II.

B

Tertio quæritur, vtrum anima extra corpus creata sit.

Et circa hoc quæruntur duo.

Primo. Vtrum sit vna anima, vel intellectus, omnium hominum, quasi quædam substantia separata in omnia corpora influens.

Secundo. Si sint plures, vtrum sint in corpore, an extra corpus creatę.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum anima intellectiua, vel intellectus, sit vnus in omnibus hominibus.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, q̃ anima rationalis, vel intellectus, sit vnus numero in omnibus. Nulla enim forma multiplicatur secūdum esse ad diuisionem materiæ, nisi forma materialis: sed intellectus, vt in tertio de Anima probatur, non est forma materialis, cum non sit actus corporis cuiusdam, quod ex ipso suo actu probatur, quia cognoscit omnes formas materiales, quod non posset esse, si aliquam earum haberet in natura sua, vel determinaretur ad eam ex corpore, cuius esset actus, sicut virtus visiua non cognosceret omnes colores, si pupilla quæ est organum eius, haberet determinatum colorem. ergo intellectus nō multiplicatur secundum esse ad diuisionem materiæ, & ita manet vn⁹ in omnibus indiuiduis humanæ speciei, quæ non nisi per materiam diuiduntur. i. q. 76. ar. 2. Et 2. contra c. 73. & 75. Et Ani. 3. tex. 4. 6.

¶ 2 Præt. Impossibile est, quōd principiū sit materialius quam principiatū, quia principiū oportet esse simplicius, sed sicut ab omnibus conceditur, aliquæ sunt potentiæ animæ rationalis, quæ nō sunt actus corporis cuiusdam, nec organis affixę, cuius principium & radix est ipsa essentia animæ. ergo videtur q̃ nec ipsa anima rationalis corpori vniatur per essentiam suam sicut actus eius, & ita sequetur, vt videtur, q̃ ad diuisionem corporum, anima rationalis non distinguatur.

¶ 3 Præt. Omne quod recipitur in aliquo, recipitur in eo per motum recipientis & non per modum sui, vt ex Dion. & ex li. de causis habet. si ergo intellectus indiuiduetur ad diuisionem corporis,

Universidad de Deusto
Biblioteca

corporis, vt sit alius & alius diuersorum, oportet q̃ formæ intellectuales in eo receptæ, etiam sint indiuiduatę, ex quo videntur sequi duo inconuenientia. vnum est, cum nullum particulare sit intellectum in actu, sed in potentia, q̃ huiusmodi species non erunt intelligibiles in actu: sed indigebunt intelligi per alias species, & licin infinitũ procedetur. Aliud est q̃ erit idem modus recipiendi formas in materia prima & in intellectu possibili, quia vtrobique recipiuntur, vt sunt istę & nõ vt sunt formæ simpliciter: & ita sicut materia prima non est cognoscibilis per formas quas recipit, ita nec intellect⁹ possibilis, vt videtur.

b Quòd homo extra paradisum creatus, in paradiso sit positus, & quare ita factum sit.

Ominem autem ita formatum tulit Deus, vt scriptura docet, & posuit in paradiso voluptatis quã plantauerat a principio. His verbis aperte Moyses insinuat q̃ homo extra paradisum creatus est, postmodum in paradiso sit positus, quod ideo factum dicitur, quia non erat permansurus in eo, vel vt non naturæ, sed vt gratię hoc assignaretur. Intelligitur autem paradisus localis & corporalis, in quo homo locatus est. Tres enim generales de paradiso sententiæ sunt. Vna eorum qui corporaliter intelligi volunt tantum. Altera eorum qui spiritualiter tantum. Tertia eorũ qui vtrosque mõ paradisum accipiunt. Tertiam mihi placere fateor, vt homo in paradiso corporali sit positus. Qui ab illo principio plãtatus accipi potest, quo terram omnem remotis aquis herbas & ligna producere iussit. Qui & si præsentis ecclesiæ, non potest sustineri. Si enim vt Ansel. probat, reparationem hominis per angelum Deus fieri noluit, ne paritas hominis & angeli in gloria tolleretur, dum angelus hominis fieret causa salutis. Similiter si poneretur anima nostra secundum naturalem operationem dependere ab aliqua intelligentia, vel angelo, non posset rationabiliter sustineri, quòd anima angelis par sit in gloria futura, quia vltima perfectio vniuscuiusque substantiæ, est in cõplemento suæ operationis, & ideo vniri cum intelligẽtia agente ponunt prædicti Philosophi vltimam felicitatem hominis. Et ideo quidam catholici doctores corrigentes hanc opinionem, & partim sequentes, satis probabiliter posuerunt ipsum Deum esse intellectum agentem, quia per applicationem ad ipsum, anima nostra beata est, & hoc confirmant per hoc quod dicitur Io. 1. Erat lux vera &c. De intellectu autem possibili similiter fuit magna diuersitas inter Philosophos sequentes Arist. Quidam enim dixerunt, intellectum possibilem esse diuersum in diuersis, quidam vero esse vnũ in omnibus. Eorum autem qui posuerũt eum diuersum esse in diuersis, sunt tres opiniones. quidam enim dicunt intellectum possibilem nihil aliud esse quàm præparationem, quæ est in natura humana ad recipiendam impressionem intellectus agẽtis, & hanc esse virtutem corporalem consequentem complexionem humanam. & hæc fuit opinio Alex. Sed hoc non potest stare etiam secundum intentionem Arist. qui vult quòd intellectus possibilis sit receptiuus specierum intelligibilium. præparatio autem non est receptiua, sed magis præparatiua. præparatum autem hac præparatione est corpus, vel virtus in corpore, & ita illud quod recipit formas intelligibiles, esset corpus vel virtus in corpore, quod Philosophus improbat.

¶ Præt. Sequeretur q̃ intellectus possibilis non esset virtus cognoscitiua. Nulla enim virtus causata ex commistione elemẽtorum est cognoscitiua, quia sic qualitas elementorum ageret vltra suam speciem, quod est impossibile. Et ideo alij dixerũt q̃ intellectus possibilis nihil aliud est quàm virtus imaginatiua secundum quòd est nata, vt sint in ea formæ quæ fuerunt intellectę in actu. & hæc est opinio Auẽpace. Sed hoc etiam est impossibile, quia secundũ Philosophũ in 3. de Anima. Phantasmata q̃ sunt in imaginatiua, se habẽt ad intellẽtũ humanũ sicut colores ad visum, & ideo oportet q̃ phantasmata sint mouentia intellectum possibilem, sicut color mouet visum; vnde aptitudo quæ est in intellectu possibili ad intelligendum, est similis aptitudo quæ est in patiente in potentia, vt sit patiẽs in actu, aptitudo autem quæ est in imaginatiua, est sicut aptitudo agentis in potentia, vt sit agens in actu. Impossibile autem est, quòd idem sit mouens & motum, & agens & patiens: ergo impossibile est quòd virtus imaginatiua sit intellectus possibilis.

¶ Præt. Adhuc sequeretur quòd virtus recipiens intelligibilia in actu, q̃ dẽ intellectus possibilis, esset vtens organo corporali, cum virtus imaginatiua habeat determinatum organum.

¶ Sciendum est etiam, quòd secundum has opiniones, intellectus possibilis generatur generato corpore, & corrumpitur corrupto corpore, & cum non sit differentia intellectus in diuersis hominibus, nisi intellectus possibilis, quia agens est vnus, sequeretur quòd illud quod remanet de intellectu ex omnibus hominibus post mortem, esset vnum numero, scilicet intellectus agens, & hoc est valde hæreticũ, quia sic tolleret retributio meritorum post mortem: & ideo tertia opinio est Auic. qui ponit intellectum possibilem in diuersis diuersum, fundatum in essentia animæ rationalis, & non esse virtutem corporalem, & cum corpore incipere, sed non cum corpore finiri. vnde quãtum ad intellectum possibilem, eius opinio est quam tenemus secundum fidem catholicam, quamuis erret cum alijs de intellectu agente, vt dictum est. Eorum autem qui ponunt vnum intellectum possibilem in omnibus, duplex est opinio. Vna est Themistij & Theophrasti, vt Com. eis imponit in 3. de Anima. Dicunt enim quòd intellectus in habitu qui est tertius, est vnus in omnibus & æternus, & est quasi compositus ex intellectu agente & possibili, ita quòd intellectus agens est sicut forma eius, & per continuationem intellectus possibilis, continuatur etiã nobis intellectus agens, ita q̃ intellectus agens est de substantia intellectus speculatiui, qui etiam dicitur intellectus in habitu per quem intelligimus, & huiusmodi signum inducunt, quia illa actio intellectus quæ est in potestate nostra, pertinet ad intellectum in habitu. Cum ergo abstrahere species a phantasmatibus

¶ 4 Præt. Quæcunque distinguuntur adinuicem, oportet q̃ aliquid diuersum sit in natura vtriusque. sed cũ intellectus nihil sit eorum q̃ sunt añ intelligere, videtur quòd non sit aliquid diuersum inuenire in eo, nisi secundum diuersitatem specierũ intellectiuarum. ergo non differunt intellectus istius & illius per essentiam, sed per species intellectas tantum.

¶ 5 Præt. In omnibus substantijs per se existentibus & immaterialibus, diuersitas secundum numerum redundat in diuersitatem speciei, quia si habent esse suum absolutum subsistẽs, nõ possunt distingui essentialiter per aliquid quod sit extra essentiam earum, super quod deferantur, sicut formæ corporales super materiam delatę. In essentia autem earum non est diuersitas formæ quæ diuersitatem speciei inducit, sed non est dicẽdum, quòd intellectus diuersorum hominum differant secũdum speciem, quia & ipsi homines specie differunt ad diuersitatem suarum formarum. ergo cum anima rationalis sit substantia in se subsistens, alias post corpus non maneret, & etiam sit immaterialis, videtur q̃ nec etiam numero in diuersis hominibus differat.

SED CONTRA est, quòd impossibile est plurium indiuiduorum esse vnam formam numero: sed anima rationalis est forma cuiuslibet hominis. si enim hõ haberet esse a substantia sensitiua, vel nutritiua, nõ posset in homine inueniri quãtum ad suum esse primum vnde alia animalia excederet, quod est inconueniens. ergo impossibile est vnam tantum esse animam rationalem omnium.

¶ Præt. Impossibile est inueniri diuersitatem quo ad esse secũdum in illis, quorum nulla est diuersitas quo ad esse primum, quia diuersitas secundarum perfectionum & contrarietas, non potest esse simul cum vnitate perfectionis primæ, quia sic contraria essent in eodem: sed nos inuenimus perfectiones vltimas quantum ad esse secundum, esse in diuersis hominibus diuersas & contrarias, quorum quidam sunt stulti, & quidam sapientes, & quidam vitiosi, & quidam virtuosi. ergo oportet primam perfectionem, scilicet animam quantum ad esse primum, in diuersis variari.

¶ Præt. A ia est forma corporis & motor: sed in corporib⁹ cælestibus, secũdum positionem Philosophorum, diuersis corporibus affiguantur diuersi motores. ergo videtur q̃ multo fortius in diuersis hominibus sint diuersæ animæ.

RESPONDEO, Dicendum, quòd circa vnitatem & diuersitatem animæ rationalis sunt plures Philosophorum opiniones, prætermissis illis qui ponunt intellectum esse vnum in tota natura intellectuali, vel qui ponunt intellectum esse idem quod diuina essentia, ad quarum intellectum oportet intelligere, q̃ distinguitur secundum Philosophos tripliciter intellectus, scilicet intellectus possibilis, intellectus agens, & intellectus in habitu: & dicitur intellectus possibilis qui est in potẽtia ad recipiendum omnes formas intellectas, sicut oculus est in potentia ad recipiendum omnes colores. intellectus autem agẽs dicitur, qui facit intelligibilia in potẽtia esse in actu, sicut lumen quod facit colores in potentia visibiles, esse actu visibiles, intellectus autem in habitu, vel formalis ab eis dicitur, quãdo intellectus possibilis iam perfectus est specie intelligibili, vt operari possit. nulla enim potentia passiua habet operationẽ, nisi per speciem obiecti sui perfecta fuerit, sicut visus non videt antequam recipiat speciem coloris.

¶ His ergo visis, sciendum est, q̃ in hoc fere omnes Philosophi concordant post Arist. q̃ intellectus agens & possibilis differunt secundum substantiam, & q̃ intellectus agens sit substantia quædam separata & postrema in substantijs separatis, & ita se habet ad intellectum possibilem quo intelligimus, sicut intelligentiæ superiores ad animas orbium, sed hoc secundum fidẽ

phantasmatibus sit in potestate nostra, oportet quòd intellect⁹ agẽs sit intellectus in habitu sicut forma eius. Et ad hanc positionem deducuntur qui ex demonstratione Arist. volunt habere, quòd intellectus possibilis sit vnus in omnibus, quia non est hoc aliquid, nec virtus in corpore, & per consequens q̃ sit æternus. Et dicunt iterum, q̃ intellectus agens similiter sit æternus, & q̃ impossibile sit effectum esse generabilem & corruptibilem, si agens & recipiens sit æternum, vnde posierunt q̃ spẽs intellectæ sunt æternę, & ideo non contingit q̃ intellectus quandoque intelligat, & quandoque non, per hoc quòd fiant nouæ species intelligibiles quæ prius non fuerunt, sed ex coniunctione intellectus agentis cum possibili secũdum q̃ continuatur in nobis per impressionem suam. Sed hanc opinionem Com. improbat, quia sequeretur q̃ formæ rerum naturalium quæ intelliguntur, essent ab æterno sine materia & extra animam, ex quo species illę non ponuntur in intellectu possibili, vt forma eius, quia forma intellectus possibilis ponitur ab eis intellectus agens: sequeretur etiam q̃ cum vltima perfectio hominis sit secundum intellectum in habitu, & prima secundum intellectum possibilem, q̃ homo non differret ab homine, neque secundum vltimam perfectionem, neque secundum primam, & sic esset vnum esse, & vna perfectio omnium hominum, quod est impossibile. Et ideo ipse tenet aliã viam, quòd tam intellectus agẽs quàm possibilis, est æternus & vnus in omnibus: sed species intelligibiles non sunt æternæ. & ponit q̃ intellectus agens non se habet ad possibilem, vt forma eius, sed vt artifex ad materiam, & species intellectæ abstractę a phantasmatibus, sunt sicut forma intellectus possibilis, ex quibus duobus efficitur intellectus in habitu. Et per hanc positionem nititur euadere omnia inconuenientia quæ contingunt Themistio. Primo, quia ostendit q̃ non est necessarium q̃ si intellectus agens est æternus & recipiens æternum, scilicet intellectus possibilis, q̃ facta sint æterna, scilicet species intelligibiles. Sicut enim species visibilis habet duplex subiectum: vnũ in quo habet esse spirituale scilicet visum, & aliud in quo habet esse naturale, scilicet corpus coloratum, ita etiam species intelligibilis habet duplex subiectum, vnum in quo habet esse materiale, scilicet ipsa phantasmata quæ sunt in imagine, & secundum hoc esse, istæ species non sunt æternę. Aliud est in quo habet esse materiale, scilicet intellectum possibilem, & secũdum hoc subiectum non habet q̃ sint generabiles & corruptibiles. Sed ista responsio nulla videtur, sicut enim nõ est eadem numero species coloris quæ est in pariete, & quæ est in oculo, ita non est eadem numero species quę est in imaginatione & in intellectu possibili. vnde adhuc remanet q̃ illa species quæ est in intellectu possibili, habeat vnum subiectum tantum, & illa quæ est in imaginatione generabilis & corruptibilis, sit alia numero, nisi forte dicatur q̃ sunt æternæ simpliciter: sed non quo ad eum in quo ab æterno non sunt phantasmata, quorum similitudines sunt apud intellectum possibilem, sed tamen cũ nulla phantasmata sint æterna, adhuc sequeretur q̃ illæ species q̃ sunt ab æterno in intellectu possibili, non essent abstractæ ab aliquibus phantasmatibus, & hoc est contra intentionem & verba Philosophi. Secundo autem nititur ostendere, quòd ex hac positione non sequitur q̃ omniũ hominum sit vnum esse, & vna operatio sm̃ quam omnes sint æqualiter sapientes. Dicit enim, quòd cum species intellecta se habeat ad intellectum possibilem, quodammodo vt forma ad materiam, hoc modo q̃ ex eis quodammodo efficitur vnum completum, coniunctio eius ad nos est per id quod est formale in dicta coniunctione. s. per speciem intellectam, cuius vnum subiectum dicit esse phantasma, quod est in nobis, & ad ipsum intellectum possibilem. vnde cum in diuersis sint diuersa phantasmata, diuersis hominibus coniungitur intellectus possibilis diuersa coniũctione: & ex hoc homines habent esse diuersum, ex hoc etiam vnus scit quod alter ignorat, quia secundum vnam speciem intellectam coniungitur vni, secundum quam nõ cõiungitur alteri, quamuis quædam intentiones intellectę sint, vt primæ conceptiones intellectus, secundum quas omnibus coniungitur, a quibus intellectus possibilis nunquam denudatur, hominibus ab æterno existentibus, vt ipse dicit. Vnde concludit quòd illud quod est in nobis de intellectu, quodammodo est corruptibile, & quodammodo est incorruptibile, quia ex parte illa, vnde multiplicẽtur phantasmata, accidit corruptio, sed ex parte intellectus possibilis est incorruptibilitas. vnde sequitur etiam ex hoc, q̃ post corporum corruptionem nulla diuersitas animarum remaneat. Sed hæc ratio ostenditur esse friuola multipliciter. Primo, quia vt dictum est, species quæ est forma intellectus possibilis, nõ est eadem numero in phãtasmate & in subiecto: sed est similitudo illius. vnde sequitur, q̃ intellectus nullo modo nobis coniungitur, & sic per ipm̃ non intelligamus. Secundo, quia coniunctio intellectus cum specie intellecta, est per operationem intellectus pertinens ad perfectionem secundam. vnde impossibile est q̃ mediante tali coniunctione acquiratur homini perfectio sua prima, & esse substantiale, & sic cum homo ex tali coniunctione sit habens intellectum, vt dicunt, homo non esset homo in specie determinata per hoc quòd est habens intellectum, quia aliud medium, scilicet species intellecta, cum vtroque extremorum cõiungitur modo accidentis ad subiectum, scilicet cum virtute imaginatiua, & cum intellectu possibili, quod est contra Philosophum in 8. Meta. vbi dicit, animam corpori nullo mediante vnitur, nec etiam mediante scientia, vt Licophron dicebat, in quod ista positio redire videtur. Tertio, quia operatio non egreditur ab obiecto, sed a potentia: non enim visibile videt, sed visus, ũde ergo non contingitur intellectus nobiscum, nisi per hoc q̃ species intellecta aliquo modo habet subiectum in nobis, sequitur q̃ hic homo scilicet Sor non intelligat, sed q̃ intellectus separatus intelligat ea quæ ipse imaginatur, & plura alia absurda nõ difficile est adducere. Et ideo remotis omnibus prædictis erroribus, dico cum Auic. intellectum possibilem incipere quidem esse in corpore, sed cum corpore non deficere, & in diuersis diuersum esse, & multiplicari sm̃ diuisionẽ materiæ in diuersis indiuiduis, sicut alias formas substantiales, & superaddo etiam intellectum agentem esse in diuersis diuersum: non enim videtur probabile q̃ in anima rationali non sit principiũ aliquod quod naturalem operationem explere possit, quod sequitur si ponatur vnus intellectus agens, siue dicatur Deus, vel intelligentia. Nec iterum dico hæc duo, scilicet intellectum agentem & possibilem esse vnam potentiam diuersimode nominatam secundũ diuersas operationes, quia quæcũque actiones reducuntur in contraria principia, impossibile est eas reducere in eandem potentiam, propter quod memoria a sensu distinguitur, quia recipere species sensibilium quod est sensus, & genere quod est memorię, reducuntur in cõtraria principia et in corporibus, scilicet humidum & siccum. Cum ergo recipere species intellectas, quod est intellectus possibilis, & facere eas intelligibiles actu, quod est intellectus agentis non possint secundum idem conuenire: sed recipere conuenit alicui secũdum q̃ est in potentia, & facere secundum quòd est in actu. impossibile est agentem & possibilem non esse diuersas potentias. Sed quomodo possint radicari in vna substantia est difficile videre: non enim videtur q̃ vni substantiæ possit conuenire esse in potentia respectu omnium formarum intelligibilium, quod est intellectus possibilis, & esse actu respectu omnium illarum, quod est intellectus agentis, alias non posset facere omnes formas intelligibiles, cum nihil agat, nisi secundum q̃ est in actu. Sed tamen sciendum q̃ non est inconueniens aliqua duo esse, quorum vtrumque secundum diuersa est in potentia respectu alterius, sicut ignis est in potentia frigidus, quod actu aquæ cõuenit, & aqua est in potentia calida, quod actu est in igne. vnde agunt & patiuntur adinuicem. Similiter dico q̃ se habet res sensibilis ad animam intellectiuam: res enim sensibilis est potentia intelligibilis, & actu naturam distinctam habens: in anima vero est actu lumen intellectuale, sed determinatio cognitionis respectu huius, vel illius naturæ, est in potentia, sicut pupilla est in potentia respectu huius, vel illius coloris: & ideo anima virtutem habet per quam facit species sensibiles esse intelligibiles actu, quæ est intellectus agens, & habet virtutem per quam est in potentia, vt efficiatur in actu determinatę cognitionis a specie rei sensibilis, facta intelligibilis actu, & hæc virtus vel potẽtia dicitur intellectus possibilis, & harum duarũ virtutum operationes sequitur omne nostrum intelligere, tam principiorũ quàm conclusionum. vnde apparet falsum esse quod quidam dicunt, habitum principiorum esse intellectum agentem.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ intellectus non negatur esse forma materialis quia dicit esse materiæ sicut forma substantialis quantum ad esse primum, & ideo oportet q̃ ad diuisionem

Universidad de ... Bibliote

sonem materiæ quæ causat diuersa indiuidua sequatur etiam multiplicatio intellectus, idest animæ intellectiuæ. Sed dicitur immaterialis respectu actus secundi qui est operatio, quia intelligere non expletur mediante organo corporali: & hoc cõtingit, quia ab essentia animæ non exit operatio, nisi mediante virtute eius, vel potentia: vnde cum habeat quasdã virtutes quæ non sunt actus aliquorum organorum corporis, oportet ꝙ quædam operationes animæ sint non mediante corpore.

vel futuræ typum tenet, ad literam tamen intelligendum est esse locum amenissimum, fructuosis arboribus magnum, & magno fonte fecundum. Quod autem dicimus a principio, antiqua translatio dicit, ad orientem. Vnde volunt quidam in orientali parte esse paradisum longo interiacente spatio, vel maris, vel terræ a regionibus quas incolunt homines, secretum, & in alto situm vsque ad lunarẽ circulum pertingẽtem, vnde nec aquę diluuij illuc peruenerunt.

¶Ad secundum dicendum, ꝙ quandocunque coniungũtur duo, quorum vnus est potentius altero & trahit ad se illud, habet aliquam virtutem præter illud quod sibi subijcitur, vt patet in flamma, quia ignis vincens vaporem cui coniungitur habet virtutem illuminandi, vltra quam possit se extendere actio vaporis incensi calefaciendo. Cum ergo in coniunctione formæ ad materiam, forma inueniatur dominãs, quanto forma est nobilior & magis vincens materiam, tanto magis poterit habere virtutem præter conditionem materiæ. vnde quædam corpora mista, præter virtutes qualitatum actiuarum & passiuarum quæ tenent se ex parte materiæ, habent quasdam virtutes quæ consequuntur speciem, vt ꝙ magnes attrahit ferrum, & magis hoc inuenitur in plantis, vt patet in augmento quod terminatur per virtutem animæ, quod nõ posset esse per virtutem ignis, vt dicitur 2. de Anima, & hoc adhuc inuenitur plus in animalibus, quia sentire omnino est supra virtutem qualitatum elementarium, & perfectissime in anima rationali, quæ est nobilissima formarum, & ideo ipsa habet quasdam virtutes, in quibus nullo modo communicat corpus, & quasdam in quibus communicat.

Tex. 40. 41

¶Ad tertium dicendum, ꝙ secundum Auic. species intellecta potest dupliciter considerari. aut secundum esse quod habet in intellectu. & sic habet esse singulare, aut secundum ꝙ est similitudo talis rei intellectę, prout ducit in cognitionem eius, & ex hac parte habet vñitatẽ, q̃a nõ est similitudo huius rei s̃m ꝙ hæc res est, sed secundum naturam in qua cum alijs suæ speciei conuenit: nec oportet omne singulare esse intelligibile tantum in potentia, sicut patet de substantijs separatis, sed in alijs quæ indiuiduantur per materiam, sicut sunt corporalia, sed species illæ indiuiduantur per indiuiduationem intellectus, vnde non perdunt esse intelligibile in actu, sicut intelligo me intelligere, quàmuis ipsum meum intelligere sit quædã operatio singularis. patet etiam per se, ꝙ secundum inconueniens non sequitur, quia alius indiuiduationis modus est per intellectũ & per materiam primam.

Loco, vt supra.

¶Ad quartum dicendum, ꝙ sicut Com. etiam dicit in 3. de Anima. illud quod est receptiuum aliquorum, nõ oportet ꝙ sit priuatum qualibet natura determinata: sed quòd sit denudatũ a natura receptorum, sicut pupilla a natura colorum, & ideo intellectum possibilem necesse est habere naturam determinatam, sed ante intelligere, quod est per receptionem speciei, non habet in natura sua aliquid eorum quæ a sensibilibus recipit. & hoc est quod dicitur, ꝙ nihil est eorum quæ sunt.

Com. 5.

¶Ad quintum dicendum, ꝙ quàmuis anima non habeat materiam partem sui ex qua sit, habet tamen materiam in qua est, cuius perfectio est, ad cuius diuisionem multiplicatur secũdum numerũ & non s̃m spẽm. secus aũt est in illis substantijs imaterialibus, quæ non habent etiam materiam cuius sint formæ, q̃a in eis nulla materialis multiplicatio esse potest, sed tantum formalis, quæ diuersitatem speciei inducit.

ARTICVLVS. II.

b Vtrum animæ fuerint creatæ extra corpora.

1. q. 90. art. 4. 2. contra ca. 83. pot. q. 3. 10.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ animæ fuerint creatæ extra corpora. Gen. 2. dicitur. ꝙ die 7. requieuit Deus ab omni opere quod patrauit. i. cessauit aliquod opus nouum facere, sed nouum opus est quod nec in se vnquã fuit, nec in materia præcessit. cum ergo anima immaterialis sit, & non possit dici ꝙ s̃m materiam præcesserit in operibus sex dierum, videtur ꝙ ipsa in se præcesserit, alias Deus nouũ opus faceret in animæ creatione. ergo videtur quòd animæ extra corpora creatæ fuerunt, cum corpora singularium ab initio non fuerint.

F ¶Si di. ꝙ quàmuis anima non p̃cesserit in materia in operibus sex dierum, præcessit tamen quantum ad rationem seminalẽ.

¶2 Contra. si ratio seminalis animæ præcesserit, oportet quòd in aliqua creatura præcesserit, vel corporali, vel spirituali: sed illud in quo est ratio seminalis alicuius rei est effectiuum eius. vñ Philosophus in 2. Phys. ponit semen in genere causæ efficiẽtis. ergo vel angelus esset factor animæ, vt Philosophi q̃dam posuerunt quod falsum est, vel aliqua creatura corporalis, quod est magis falsum. ergo & primũ, est impossibile. Tex. 31.

G

¶3 Præt. Opus creationis præcedit distinctionem & ornatum: sed anima educitur in esse per creationem. ergo nõ incipit esse post opera sex dierum, in quibus res distinctæ & ornatæ sunt, & sic idem quod prius.

¶4 Præt. Omne illud quod non dependet ab altero secundũ suum esse, potest incipere non incipiente illo: sed anima rationalis non dependet ex corpore secundum suum esse, cum destructo corpore remaneat. ergo non videtur incõueniens ponere animas extra corpus creatas.

¶5 Præt. Anima & angelus conueniunt in natura intellectuali. cum ergo naturæ intellectualis conditio sit immaterialitas: videtur quòd sicut angeli ex sua creatione habent quòd corpori non vniuntur, quòd similiter animæ rationales in sua creatione corpori vnitę non sint.

¶6 Præt. Magis pertinet ad perfectionem vniuersi natura spiritualis quàm corporalis. Si ergo animæ rationales quotidie de
H nouo creentur, videtur quòd a principio vniuersum perfectum non fuerit, & ꝙ quotidie eius perfectioni adjciat̃, cuius cõtrarium habetur Gen. 2. igitur perfecti sunt cæli & terra &c.

SED CONTRA. Proprius actus est in propria potẽtia, sed anima rationalis est proprius actus corporis. ergo videtur quòd non sit nisi in corpore.

¶Præt. Terminus motus nunquam præcedit motum, præcipue in generatione: sed anima est terminus generationis humanę, sicut quælibet alia substantialis forma rei generatę. ergo ante generationem corporis anima esse non potuit.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ quorundam antiquorum opinio fuit animas esse extra corpora a principio creatas, cuius erroris occasio fuit, quòd animam corpori vniri posuerũt quasi accidentaliter, sicut nautam naui, vel sicut hominem indumento, vt de Platone Greg. nissenus narrat. vnde dicebat hominem esse animam corpore indutam. Et ideo et s̃m Pythagoricos, de
I corpore in corpus transibat. Hoc autem Arist. reprobat ostendens animam cum det esse substantiale & specificum, in tali corpore habere essentialem habitudinem ad corpus, in tantum ꝙ anima quæ dat esse vni corpori, aliud perficiere non possit. Similiter Auic. istum errorem reprobat satis efficaci ratione, supposita animæ immaterialitate. impossibile est enim diuersitatem in numero sub eadem specie causari, nisi ex diuersitate materię, quia ad diuersitatem formalium principiorum sequitur diuersitas specierum. si ergo anima, vt dictum est, non habeat materiã ex qua sit, non possent plures animæ vnius speciei esse diuersę numero, nisi per diuersitatem materiæ in qua sunt. Vnde si ante corpus creatę fuissent, oportuisset eas, vel eẽ diuersas in specie, & sic omnes homines specie differrent ex diuersitate formarum autem, ꝙ esset vna tantum in numero, & sic rediret error tactus in præcedenti artic. Aug. tamen dicit 7. super Gen. animam primi hominis creatam esse ante formationem corporis, quod tamen non asserit.

Plato, in Alcibiade de natura hominis. 1. de Aïa, text. 53. & 2. de Anima, tex. 26. De Aïa parte. 5. c. 4.

K ¶AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ pro tanto Deus dicitur ab opere 7. die cessasse, quia nihil postea fecit, quod non aliquo modo in primis operibus præcesserit, vel secundum materiam & rõnem seminalem, sicut corpora quæ de nouo generantur. vel secundum similitudinem, sicut animæ quæ de nouo creantur.

¶Sciendum autem, ꝙ similitudo animæ præcessit etiam in opere creationis aliquo modo, cum omnia simul creata legantur, vt Eccle. 18. dicitur: sed hæc similitudo fuit in natura communi, in qua anima & angelus conueniunt. s. in intellectuali, præcessit etiam in operibus sex dierum, huius animæ quæ nunc creatur similitudo in specie, quia inter alia sex dierum opera, etiam homo creatus est, rationali anima perfectus secũdũ alios sanctos, quàmuis secundum Aug. 7. super Gen. fuerit in illis sex dieb⁹ fact⁹ hõ, quãtũ ad materiã & rõnẽ seminalẽ rõne corporis. rõne vero animæ, ipsa primi hominis anima fuerit in se facta.

¶Et

¶Et per hoc patet responsio ad secundum, quia concedimus ꝙ ratio seminalis aïę, eius creationem in nulla creatura pręcedat.

¶Ad tertium dicendum, ꝙ quædam creatio est quæ non præsupponit materiam, nec ex qua, nec in qua illud quod creatur fiat, & talis est creatio quæ distinctionem & ornatum præcessit, sed creatio animæ, quàmuis nõ sit ex materia, tamen præexigit materiam in qua creatur, & q̃a illa materia non põt disponi, vt efficiatur p̃pria, nisi per actionem naturæ, ideo talis creatio sequitur distinctionem & ornatum secundum q̃ principia actiua in natura constituta sunt, vt prius dictum est.

De lignis paradisi inter quæ erat lignum uitæ & lignum scientiæ boni & mali.

IN hoc autem paradiso erant ligna diuersi generis, inter quæ vnum erat quod vocatum est lignum vitæ, alterum vero lignum sciẽtiæ boni & mali. Lignum vitæ dictum est, sicut docet Beda & Strabus, quia diuinitus accepit hanc vim, vt qui ex eius fructu comederet, corpus eius stabili sanitate & perpetua soliditate firmaretur, nec vlla infirmita-

De aïa parte 1. ca. 1.

¶Ad quartum dicendum, ꝙ sicut Auic. dicit anima quàmuis non dependeat a corpore quantum ad suum esse, vel quantum ad suum finem, dependet tamen quodammodo quantum ad suum principium. cuius ratio est, quia cum vniuersalia non habeant aliquod esse nisi in anima, oportet ꝙ quicquid in esse naturæ producitur, producatur secundum hoc ꝙ indiuiduatur. cum ergo anima esse indiuiduatum non possit habere, nisi s̃m ꝙ coniungitur corpori vt forma eius, vt probatum est, oportet ꝙ non incipiat esse nisi in corpore, sed tamen in corpore acquiritur sibi esse absolutum, non depressum, vel obligatum ad corpus, & ideo etiam post destructionem corporis manet secundũ suum esse indiuiduata, & distincta ab alia anima.

D. 177.

¶Ad quintum dicendum, ꝙ anima & angelus in hoc conueniunt, ꝙ vtrumque est substantia subsistens, esse absolutum habens, & ꝙ ᵈ materiam partem sui nõ habent, ex quibus cõsequitur intellectualitas in vtroque, in hoc tamen differunt, ꝙ cum natura angelica sit sublimior & Deo propinquior, acquiritur sibi esse altius, in cuius participatione nullo modo corpus adduci potest, ac p hoc nec angelus potest forma corporis esse, sed animæ acquiritur esse inferius & minus nobile, in quo corpus sibi vnitur, vt vnum sit animæ esse & corporis, quod est esse coniuncti: & ideo est forma corporis & indiuiduatio sua est ex vnione eius ad corpus. & de hoc etiam in 1. lib. distin. 8. habitum est.

¶Ad sextum dicendum, quòd essentialis vniuersi perfectio cõsistit in speciebus. accidentalis vero in indiuiduis. cũ ergo multiplicatio animarum non sit secundum diuersam speciem, sed secundum numerum tantum, relinquitur quòd per hoc quòd multe animæ quotidie creantur, nihil ad essentialem vniuersi perfectionem adiungitur, sed ad accidentalem tantum, & hoc non est inconueniens.

QVAESTIO III.

C

Deinde quæritur de formatione hominis ex parte corporis.

Et circa hoc quæruntur duo.

Primo. De qua natura corpus hominis compositum sit.
Secundo. De loco corporali in quo positus est, scilicet in paradiso.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum in compositione hominis sit aliquid de natura corporis cælestis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ in compositione corporis humani sit aliqua pars de natura corporis cælestis. Eidem enim formæ debetur idem perfectibile, sed forma corporis humani conuenit in natura intellectuali cum forma separata quæ corpus cæli mouet. ergo videtur quòd aliquid de natura cælestis corporis in compositione humani corporis veniat.

¶2 Præt. Impossibile est contraria ad maximam æqualitatem venire, nisi per aliquid concilientur, sed non potest contraria conciliare nisi quod est a contrarietate remotum, quale est inter corpora solum corpus cæleste. ergo oportet ad compositionem corporis humani, in quo ad maximam æqualitatem elementa perueniũt, aliquid de natura corporis cælestis aduenire.

De aïa, parte 3. c. 8. Et parte 5. c. 8. Text. 69.

¶3 Pręt. Auic. dicit quòd spiritus qui per membra diffunduntur sunt de natura lucis. hæc autem est natura quinti corporis. vnde etiam Philosophus dicit in 2. de Anima. ꝙ lucidum & diaphanum inuenitur in inferioribus corporibus secundum ꝙ
A communicant cum superiori corpore. ergo videtur ꝙ in corpore humano sit aliquid de essentia corporis cælestis.

¶4 Præt. Sicut dicit Philosophus de gene. animal. lib. 2. cap. 2. oportet quòd in semine sit triplex calor, scilicet calor elementaris scilicet igneus, & cælestis, & vitalis qui est animæ, sed accidentia indicant naturam, vt in 1. de anima dicitur. ergo videtur ꝙ præter naturam elemẽtarem sit etiam in corpore hominis natura cælestis, & natura aïæ. †Vbi supra.

¶5 Præt. Homo dicitur minor mundus, quia in eo omnium creaturarum
B naturæ concurrunt, sed corpus cæleste est maxima pars vniuersi. ergo videtur ꝙ aliquid de natura illius corporis veniat in compositionem corporis humani.

SED CONTRA. Quicquid venit in compositioné corporis humani est aliquo modo perfectum ab anima, sed quicq̃d incipit esse sub aliqua forma substantiali, est generabile & corruptibile. anima vero substantialis forma est. cum ergo natura corporis cælestis sit incorruptibilis & ingenerabilis, videtur ꝙ ad compositionem corporis humani non veniat.

¶Præt. Vt in 1. cæ. & mun. Philosophus dicit idem est locus naturalis totius corporis & partis eius, sed locus corporis cælestis est supra elementa. ergo nihil de natura illius corporis potest hic esse nisi sicut in loco innaturali & per motum violentum: illius autem corporis non potest esse violentus motus, cum motus eius circularis contrarium non habeat, vt in 1. cæ. & mun. probatur. cum tamen oporteat motum violentum naturali cõ
C trarium esse. ergo nihil de natura corporis cælestis ad compositionem hominis venit. Text. 18. Text. 20.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ aliquid venire in compositionem alicuius contingit dupliciter. Aut per essentiam suam per modum principij materialis vel formalis, & sic nullo modo aliquid de natura corporis cælestis venit in compositionem humani corporis, quia quòd plura corpora veniant ad constitutionem vnius, hoc non potest esse nisi tribus modis, vel per simplicem aggregationem sicut ex lapidibus fit aceruus, vel per cõpositionem quæ est cum ordine partium determinatę, & ligamẽto, sicut ex lignis & lapidibus fit domus, vel per mistionem, sicut ex elementis efficitur mistum. nullo autem istorum modorum potest aliqua pars corporis de natura cælestis corporis in compositioné humani corporis venire, quia in primis duobus modis, oportet vnamquanque partium esse distinctam s̃m situm ab alia. non autem videmus hoc in compositione huma-
D ni corporis, ꝙ sit ibi aliquid de natura corporis cælestis ab alijs, scilicet elementis secundum situm distinctum In tertio autem modo oportet adesse alterationem componẽtium, quia mistio est miscibilium alteratorum vnio, vt in 1. de gene. dicitur. natura autem cęlestis inalterabilis est. Alio autem modo venit aliquid in compositionem alicuius, per effectum virtutis suę, & hoc mõ natura corporis cælestis venit in cõpositioné corporis humani & omnium mistorum corporum, quia nihil consequit̃ formam substantialé, nisi per virtutem cælestem, eo ꝙ corpus cæli est primum alterans, cuius virtute omnes alterationes regulantur, & ad fines proprios perducuntur. Quidam tamen dicunt aliquid de natura corporis cælestis venire in compositione humani corporis essentialiter, quasi concilians elemẽta, & hoc dicũt esse lucem, quam ponunt corpus esse. Sed hæc positio falso fundamento innititur dum ponit lucem esse corpus,
E vt supra dictum est, quo remoto veritatem haberet quodammodo, quia vt supra dictum est virtutes corporum cælestium participantur ab inferioribus corporibus mediante luce, nec tamẽ adhuc esset de compositione humani corporis, corpus cælestis naturæ, quia illa lux non est forma substantialis corporis humani, sed aliquo modo est causa eius, & de hoc supra dictum est dist. 13.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd anima quæ mouet corpus humanum non est eiusdem speciei cum natura quæ mouet corpus cæleste, quàmuis sit simillima sibi inter omnes formas naturales. vnde non oportet quòd aliquid de cælesti corpore sit essentialiter pars humani corporis, sed quòd humanũ corpus maxime cælo similetur, quod contingit in hoc ꝙ est tẽperatissimæ complexionis & maxime recedens a cõtrarietate, dum ad medium peruenit quod neutrum est contrariorum.

¶Ad secundum dicendum, quòd ad illam elementorum conciliationem sufficit effectus virtutis cælestis. vnde non oportet corp⁹ cæleste cõpositioné humani corporis essẽtialr̃ igredi.

¶Ad

¶Ad tertium dicendum, ꝙ non oportet omne quod est lucidum, pertinere ad naturam quintę essentiæ, nisi per similitudinem, & conuenientiam quandam. vnde quanto corpus fuerit nobilius, tanto magis participat proprietates eius. vnde in igne est plus de luce quam in aere, & sic deinceps. non ergo intendit Aui. dicere spiritus esse de natura quintæ essentiæ, cū post ipse dicat ex quibusdam cibis vel potibus subtiliores & clariores spiritus generari.

¶Ad quartum dicēdū, ꝙ in semine non est calor cælestis corporis, qui sit in corpore cælesti sicut in subiecto. sic enim sequeretur corpꝰ cæleste in semine esse, sed quòd virtus corporis cælestis operatur in semine, sicut virtus motoris primi relinquitur in instrumento.

¶Ad quintum dicē dum, ꝙ non omnia veniunt in compositione humani corporis per essentiā, sed per similitudinem & conuenientiam quandam, vt dicit Greg. quòd homo intelligit cum angelis, viuit cum arboribus, & sic de alijs. Homi. ascē sionis.

te, vel ętatis imbecillitate in deterius, vel in occasum laberet, lignum autem scientiæ boni & mali, non a natura hoc nomen accepit: sed ab occasione rei postea secutæ. Arbor enim illa non erat mala, sed scientiæ boni & mali ideo dicta est, ꝙ post prohibitionem erat in illa transgressio futura, qua homo G experiēdo disceret, quid eēt inter obedientiæ bonum & inobedientię malum. Non ergo de fructu qui nasceretur inde positum est illud nomen, sed de re trāsgressionem secuta. Cognouit enim homo prius quàm tangeret hoc lignum, bonum & malum, sed bonum per prudentiā & experientiam, malum vero p prudentiam tātum. Quod etiā p experientiam nouit vsurpato ligno vetito, quia per experiētiam mali didicit quid sit inter bonū obedientiæ & malum inobedientiæ. Si vero primi parentes obediētes essent, nec cō tra peccatum peccassent, non ideo tamen minus diceretur lignum scientiæ boni & mali, qa hoc ex eius tactu accideret si vsurparetur. A ligno ergo homo prohibitus est, quod malū non erat, vt ipsa præcepti obseruatio bonum illi esset, transgressio malum. nec melius consideratur quantum malum sit inobediētia, quàm hoc modo, cum ideo, scilicet reus factus esse homo intelligitur, qa ꝓhi-

ARTICVLVS II.

b Vtrum paradisus in quo fuit Adam possit esse locus corporalis.

1. q. 102. ar. 1. AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd paradisus de quo fit hic mentio, locus corporalis esse non possit. Homo enim ab alijs animabus in re corporali non distinguitur, cum quibus vitam & sensum communicat, sed in re spirituali. s. intellu, cum ergo ab alijs animalibus in paradiso dicatur distingui, quia alia animalia ibi posita non fuerunt, videtur quòd paradisus sit locus tantum spiritualis.

¶2 Præt. Nullus locus terrenus est vsque ad lunarem globum pertingens, cum circa lunam sit ignis maxime actiuus, & extranei corporis consumptiuus, sed in litera dicitur quòd pertingit paradisus vsque ad lunarem globum. ergo videtur ꝙ nō sit locus terrenus, sed spiritualis.

¶3 Præt. Philosophi & hystoriagraphi inueniuntur de diuersis terræ locis scripsisse, de hoc autem loco nullus vnquam scripsit ergo videtur probabile ꝙ non sit locus corporalis.

Li. 2. de fid. ortho. c. 9. ¶4 Præt. Dam. dicit quòd fons vnde dicuntur egredi flumina paradisi est ipse oceanus: sed oceanus circuit totam terram, & non aliquem locum determinatum. ergo videtur quòd nullus locus determinatus in terra sit paradisus.

¶5 Præt. Quatuor flumina q scriptura commemorat de paradiso egredi, ex diuersis fontibus emanant. Cum ergo scriptura de vno fonte qui in paradiso est, dicat horum fluminum eē originem, videtur ꝙ non possit intelligi de fonte & fluminibus corporalibus, nec alia quæ de paradiso dicuntur.

¶6 Præt. Lignum vitæ est sapientia, vt dicitur Prouerb. 13. Cum igitur sapientia non sit quid corporale, videtur quòd nec hæc nec alia quæ de paradiso dicuntur, corporaliter accipienda sint.

¶7 Præt. Id quod debetur homini damnato non conuenit ꝓprie naturæ institutæ, sed agricultura data est in pœnam homini damnato Gene. 3. In sudore vultus tui &c. ergo videtur ꝙ non nisi misticè dictum sit, hominem in paradiso positum, vt operaretur illum.

¶8 Præt. Vbi nullus inuasor timetur non est necessaria custodia, sed nullus paradisum inuadere poterat. ergo non potest proprie intelligi hominem in paradiso positum ad custodiendum illum.

SED CONTRA est quod in litera determinatur, & communis ecclesię traditio tenet.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ Origen. posuit paradisum non esse locum aliquem corporalem, sed omnia quæ de paradiso dicuntur, allegorice de paradiso spirituali interpretan F da esse, quod pro errore reprobat Epiphanius cypri episcopus in quadam epistola per Hiero. translata. vnde simpliciter concedendum est, pardisum locum quemdam corporalem esse in determinata parte terræ sic situm, temperatissimum & amenū, vt homo nullis perturbationibus impeditus, spiritualibus delitijs quiete frueretur. Hunc autem locum extimant sub æquinoctiali esse versus partem orientalē, eo ꝙ quidā Philosophi locū illū tēperatissimū asserūt, ex quo ēt loco Nilꝰ vnꝰ de quatuor fluminibus paradisi fluere videtur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ēt in virtute sensitiua homo alia animalia excedit, quia etiā melioris tactus est, & magis viget in eo inferiores sensus, vt per eos operatio intellectus melius compleri possit, & ideo etiā vt quietius operationi intellectuali vacaret, locum tranquillum seorsum ab alijs animalibus accepit, non enim probabile est illuc alia animalia peruenire potuisse ex seipsis, nisi aut virtute diuina ad tēpus, vt quando adducta sunt animalia ad Adam vt videret qd vocaret ea, vt legitur Gene. 2. nisi forte hoc per interiorem reuelationem factum exponatur, vel etiam operatione dæmonis, vt patet de serpente. † Aug. 8. super Gen. c. 15. H

¶Ad secundum dicendum, ꝙ non potest intelligi paradisus terrestris vsque ad lunarem globum se extendere secundum situm, sed secundum quandam similitudinem propter temperantiā & incorruptione quæ loco illi debebat, & habitatoribus eius, a luna vero & supra neq; contrarietas neq; corruptio est.

¶Ad tertium dicendum, quòd locus ille, vt in litera dicitur, est semotus etiam a nostra habitatione aliquibus impedimentis, vt adiri non possit, vel motibus, vel aquis, vel etiam aeris intemperie in loco intermedio, & ideo eius notitia haberi nō potuit nisi per reuelationem scripturæ.

I ¶Ad quartum dicendum, ꝙ primum principium illorum fluminum sicut & cæterarum aquarum est oceanus, sed principiū proximum est fons ille qui in illa parte terræ surgit.

¶Ad quintum dicendum, ꝙ sicut contingit in quibusdam fluminibus, vt fontes a quibus originem habent, sub terram intrēt postquam per aliquod spatium fluxerunt, & iterum in alijs locis erumpant, ita etiam dicit Aug. 8. super Gen hoc in illis fluminibꝰ cōtingere ꝙ primū principiū eorū est fons paradisi, qui in aliquo loco nobis ignoto terrā subintrant, & deinde in alijs locis aqua illa erumpit, vbi vr̄ illorum fluminū esse principiū. Cap. 7.

¶Ad sextum dicendum, ꝙ sicut per Hierusalem significatur præsens ecclesia, & etiam cælestis patria, & tamen ad literam Hierusalem ciuitas quędam fuit, ita etiam quamuis per lignū vitæ sapientia significetur, non remouetur quin lignum vitæ arbor quædam ad literam intelligatur.

K ¶Ad septimum dicendum, ꝙ in statu innocentiæ non fuisset agricultura laboriosa, sicut est in statu peccati, sed delectabilis ex consideratione diuinæ prouidentiæ & naturalis virtutis.

¶Ad octauum dicendum, ꝙ homo est positus in paradiso ad custodiendum ipsum sibi, non contra aliquem inuasorem, ne scilicet per peccatum ipsum amitteret.

¶Vel dicendum, quòd hoc non sic intelligendum est quasi homo debeat operari paradisum, vel custodire, sed ideo positus est in paradiso, vt Deus ibi operaretur hominem & custodiret eum. sicut enim homo operatur terram, vt faciat eam fructiferam, sic Deus operatur hominem, vt iustus sit: & custodit eū, quia sine eius adiutorio tutus esse non potest, vt dicit Aug. 8. super Genes. Ca. 10. & c. 5. & 11.

EXPOSITIO TEXTVS.

ANimā cū angelis sine corpore fuisse creatā. Hæc positio vr̄ irrationalis, quia eorū quæ sunt vnius speciei est ēt vnus modus originis. vnde si aliæ animæ in corpore creantur, non pōt rationabiliter sustineri ꝙ aīa primi hominis extra corpus creata sit, quàmuis Aug. sine assertione

tione hoc dicat. 7. super Genes. Deus aut natura est quod facit. Ipse enim per naturam suam omnipotens est, etiam ipse naturarum institutor & conditor est. sicut. n. ex operatione hominis formæ artificiales proueniunt, ita etiam ab intellectu Dei formæ naturales profluxere. vnde id quod ab eo fit, naturæ rōnem habet. Si autem ibi aēr futura sūt &c. Huiꝰ ratio est, quia causæ inferiores impediri possunt, vt nō omne contingat quod in eis futurū est, sed scientia Dei falli non potest, & ideo non potest esse vt ipse sciat aliquid futurum quod non sit. Vnde nec aquæ diluuij illuc peruenerunt &c. Hæc nō tantum fuit propter loci altitudinem q̄ propter loci puritatem qui purgatione non indigebat.

bitus rem tetigit, quā si nō prohibitus tetigisset nō peccasset, nec pœnam sensisset, si enim venenosam herbam prohibitus tetigeris, pœna sequitur, & si nemo ꝓhibuisset, similiter sequę retur. Si etiam prohibetur res tangi, quæ non tangenti tantum, sed prohibenti obest, sicut aliena pecunia, ideo prohibitum est peccatum, quia ꝓhibenti est damnosum. Cum vero tangitur quod nec tangenti obest si non prohibetur, nec cuilibet si tangatur, ideo prohibetur, vt per se bonum obedientiæ, malū inobediētiæ mōstret. Sicut primus hō a re bona ꝓhibitus, pœnam incurrit, vt nō ex re mala, sed ex inobediētia pœna esse monstretur, sicut ex obedientia palma.

DISTINCTIO XVIII.

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM determinauit originem hominis ex parte ipsius viri. hic determinat de origine mulieris. Et diuiditur in duas partes. In prima de origine ipsius secundum corpus. In secūda de origine ipsius secūdum animam. ibi {Quemadmodum mulieris corpus &c.} Prima in duas. In prima ostendit modum productionis mulieris ex parte corporis. In secunda inquirit pducti corporis principium. ibi {Solet etiam quæri vtrum de costa illa &c.

¶Circa primum duo facit. Primo, proponit modum originis. Secundo, assignat propositorum causas. Vbi primo ostendit quare de viro formata sit mulier. ibi {Hic attendendū est &c} Secundo, quare de tali parte. ibi {Cum autem his de causis.} Tertio, quare de viro dormiente. ibi {Non sine causa quoq;.} {Solet etiam quæri &c.} Hic inquirit principia producti corporis. Et primo inquirit principium materiale. Secundo principium actiuum. ibi {Illud etiam sciri oportet.} Vbi primo inquirit vtrum corpus mulieris productum fuerit per actionem angeli. Secundo, vtrum per actionem naturæ. ibi {Sed quærit an ratio quam Deus.} Et circa hoc duo facit. Primo, præmittit quædam necessaria ad solutionis manifestatiomem. Secundo, D quæstionis solutionem prosequitur. ibi {Omnium rerum &c.} {Quēadmodum mulieris corpus &c.} Hic inquirit modū originis mulieris ex parte animæ, vbi excludit duas hæreses & astruit veritatem catholicam, vt per se patet in litera.

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic est duplex quęstio.

Prima. De productione mulieris ex parte corporis.
Secunda. De origine animæ.

Circa primum quæruntur tria.

Primo. Vtrum corpus mulieris de costa viri factū fuerit, & quia dicitur hoc non fuisse factum actiuè per rationes seminales, sed primordiales.
Secundo. Queritur de differentia harum rationum. Et quia ea quæ præter rationes seminales fiunt, dicuntur in litera miraculosē fieri. E
Tertio. Queritur cuiusmodi opera debeant dici miracula.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum corpus mulieris debuerit fieri de costa viri.

1. q. 92. ar. 3. AD PRIMVM sic procedit. Vr̄, ꝙ corpus mulieris de costa viri fieri non debuit. distinctio. n. sexus cōis est hoī & alijs aīalibus, sed in alijs aīalibus mas & fęmina simul pducta sunt, & neutrū ab altero sumptū. ergo videtur ꝙ nec fęmina hominis de viro sumi debuit.

¶2 Prćt. Materia nō pōt trāsmutari de parua quātitate in magnā, nisi vel p rarefactionē, sicut ex vno pugillo aquę gnanī de cē aeris, vel p alteriꝰ additionē. Vñ dicit Aug. 10 sup Gen. quid est absurdiꝰ q. vllū esse corpꝰ manēte naturæ suæ q̄titate. i. sine A additione, quod vndiq; crescat nisi rarescat, sed nō potuit eē, vt p rarefactionē vna costa in quantitate mulieris excresceret, qa inueniret corpꝰ mulieris ēt ipso aere rarius. ergo oportebit hoc p additionē exterioris fieri, qđ oportuit multo amplius esse q̄ costā ipsam. cū ergo vnūquodq; denoīandū sit a maiori parte, vr̄ ꝙ nō dēat dici ex costa viri corpꝰ mulieris formatum.

¶3 Præt. Cum in opibꝰ diuinis nihil sit superfluū, oportet ꝙ costa illa de pfectione corpis Adę fuerit, sed subtracto eo quod ad pfectionem rei pertinet, sequitur diminutio, cum ergo omnis diminutio in resurrectione restauretur, videtur quòd costa illa in corpore Adæ resurget. si ergo de costa illa factum est corpus Euæ, videtur quòd Eua nō resurget quod est inconueniens. non ergo de costa viri facta est mulier.

DISTINCTIO XVIII.

A

B INeodé quoq; paradiso mulierem formauit Deus de substātia viri, sicut post plātatum paradisum hoīemq; ī eo positū, & post vniuersa aīalia ad eū ducta, suisq; nominibus designata, subnectit

¶4 Præt. In corpore sensibili non potest esse diuisio continui sine dolore, sed corpus Adę propter naturæ institutę integritatem maxime sensibile fuit. ergo cum nullus dolor in ipso prę cederet culpam, videtur quòd ex eius costa mulier formata non sit.

C ¶5 Præt. Vt dicit August. 2 super Genes. in omnibus operibus creationis non quid Deus facere possit quæritur, sed quid rerum natura patiatur. cum ergo naturalis modus propagationis mulieris non sit de costa viri, sed ex semine, quia his quę sunt eiusdem speciei debetur vnus modus originis, videtur ꝙ inconuenienter ex costa viri mulier facta ponatur. Lit. c. 1.

SED CONTRA. est quod dicit Boet. in lib. de consol. necesse est quòd imperfectum a perfecto sumat originem, sed mulier est vir imperfectus siue occasionatus, vt in 16. de animalibus Philosophus dicit. ergo congruum fuit, vt de corpore viri corpus mulieris sumeretur. Li. 3 pſ. 10. Et lib. 2. de gen. aīal. c. 3

¶Præt. Primum principium & finis in idem reducuntur. vnde idem ponimus, vniuersitatis finem & principium, sed mulier propter virum facta est, quia in adiutorium viri facta legitur Gen. 2. ergo congruum fuit, vt etiam vir mulieris esset principium, & sic idem quod prius.

RESPONDEO, Dicendum, quòd apud catholicos dubium esse non debet quin mulier de costa viri formata fuerit, quàmuis iudei de hoc multa fabulentur, non enim magis rationi resistit, vel diuinæ potentiæ mulierem ex corpore viri summi, quàm corpus viri ex limo terræ formari, cum vtrumque a naturæ virtute separatum sit, modum tamen quo id factum est non omnes similiter assignant. Quidam enim vt Magister in litera, & Hugo de sancto Victore volunt ex costa viri sine alicuius exterioris additione, vel nouæ materiæ creatione corpus mulieris formatum fuisse. Hoc autem non videtur intelligibile. si enim per multiplicationem materiæ hoc factum dicant, oportet multiplicationem hanc, aut secundum quantitatem tantum attendi, aut secundum essentiam materiæ. Si primo modo, sic oportet vt eadem materia numero quæ fuit primo sub paruis dimensionibus, postmodum maiores dimensiones recipiat. Hoc autem idem est quod rarefieri, vt ex 4. Physico. patet, & ita sequeretur corpus mulieris ex costa viri per modum rarefactionis esse formatum, quod expresse impossibile est. Si vero multiplicatio essentiam materiæ attingat, cum nihil aliud sit multiplicari quàm aliquid fieri quod prius non erat, oportet quòd aliquid materiæ sit sub forma corporis mulieris, quod prius sub forma costæ non erat. Hoc autem aliter esse non potest nisi vel per cōuersionem alterius corporis in corpus mulieris, cuius materia sub forma eius remaneat. vel per hoc quòd aliquid materiæ sit de nouo creatum, & ita oportet quòd per additionem alicuius materiæ, vel de nouo creatæ vel sub forma alterius corporis præexistentis, ex costa viri corpus mulieris formatum sit, & sic etiam panum multiplicatio intelligi potest. verius tamen videtur quòd per d additionem materiæ præexistentis hoc factum fuerit, cum omnia simul fuisse creata ad minus in materia, sancti communiter tradant. Li. de sacra. lib. 1. par. 6. c. 36. Conte. 35. vsque 42. D. 968.

Universidad de Deusto Biblioteca

Cap. 1. ¶ Ad primvm ergo dicendū, ꝙ vt dicit Philos. in 1. Aeconom. mas & fœmina in hominibus coniunguntur, non solum pp prolis generationem sicut in alijs animalibus, sed etiam pp communicationem operum in vita communi, vt sic sibi sufficiant adinuicem propria opera conferentes. vnde apparet diuersa esse opera viri & mulieris, quia ergo in communicatione vitæ & regimine domus, vir caput est mulieris, iō mas in hominibus magis habet rationē principij respectu fœminæ, quàm in alijs animalibus. & propter hoc, magis decuit fœminam homini ex viro sumi q̄ in alijs animalibus.

¶ Et præterea in litera assignātur duæ rationes quæ per se patent.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ per additionem rei exterioris, ex costa, corpus mulieris factum est, nec tamen oportet, ꝙ ex illo adiecto, corpus mulieris factum dicatur, & si sit amplius in quantitate, quia illud adiectum nō venit in materiam mulieris, nisi mediante costa, sicut etiam d menstruum materia embrionis dicitur, quamuis oporteat etiā ex cibis conuersis corpus embrionis maiorem quātitatem assumere, sicut etiam aqua in sanguinem Christi transfertur mediante vino, etiam si esset maior quantitas aquæ, dummodo virtute potentioris vini, natura aquæ absorberi possit. D.868

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ aliquid dicitur esse de perfectione alicuius dupliciter, vel quia est necessarium ad esse indiuidui, & sic costa illa non erat de perfectione corporis Adæ, aut quia est necessarium ad conseruationem speciei, sicut semen in 15. de animalibus, dicitur esse superfluum respectu indiuidui, quo tamen indigetur ad speciei conseruationem. & hoc modo costa fuit de perfectione corporis Adæ, inquantum Adam erat principium humani gn̄is. ex quo patet ꝙ costa d illa resurget in Eua & non in Adam cum sit de perfectione corporis Euę, etiam quātum ad esse indiuidui, & ita magis ad ipsam pertineat. (Et 1. de gen. ani. a c. 19. vsque in fi.) D.406.

¶ Ad quartum dicendum, quòd illud quod ordinatum est ad confirmationem speciei, non solum sine dolore, sed etiam cum delectatione rescinditur, & ita non oportet quòd in separatione illius costę, dolorem senserit.

¶ Vel dicendum, vt Magister dicit hoc diuina virtute & miraculose factum, vt dolorem vulneris non sentiret.

D.893. ¶ Ad quintum dicendum, ꝙ institutio d rerum naturalium, potest considerari dupliciter. vel quantum ad modum fiendi, vel quantum ad proprietates consequentes res institutas. Modus quidem fiendi naturalis esse non potuit, cum non præcesserint aliqua principia naturalia, quorum actiones & passiones sufficerent ad effectus naturaliter producendos, & ideo oportuit per virtutem supernaturalem prima principia in naturis constituere, vt corpus hominis formaretur ex terra, & corpus mulieris ex costa, & sic de alijs: sed proprietates consequentes naturas institutas non debent miraculo attribui, vt quòd aquæ miraculosæ super cælos consistant.

scriptura. Immisit Deus soporem in Adam. Cumque obdormisset, tulit vnam de costis ei* & formauit eam in mulierem. Hic attendendum est quare nō creauit simul virum & mulierē sicut angelos, sed prius virum, deinde mulierem de viro, ideo s. vt vnū esset humani gn̄is principium, quatenus in hoc & superbia diaboli cōfunderet, & hominis humilitas Dei similitudine sublimaretur: diabolus quippe aliud a Deo principiū esse concupierat, ideoque vt eius superbia retūderetur, hoc homo in munere accepit, qđ diabolus peruerse rapere voluit, sed obtinere non potuit, & per hoc imago Dei in homine apparuit. Quia sicut Deus omnibus rebus existit principiū creationis, ita homo omnibus hominibus principium generationis. Ideo etiā ex vno homine oēs esse voluit Deus, vt dum cognoscerēt se ab vno esse, oēs se quasi vnū amarent.

G *Quare de latere viri & non de alia corporis parte formata sit.*

Cum autem his de causis facta sit mulier de viro, non de qualibet parte corporis viri, sed de latere eius formata est, ostenderetur, quia in consortium creabatur dilectionis, ne forte, si fuisset de capite viri facta, viro ad dominationem videretur præferenda, aūt si de pedibus ad seruitutem subijciēda. Quia ergo viro nec dn̄a nec ancilla parabatur, sed socia, nec de capite nec de pedibus, sed de latere fuerat producenda: vt iuxta se ponendam cognosceret, quam de suo latere sumptam didicisset.

Quare dormienti & non uigilanti uiro costa subtracta est.

Non sine cā dormienti quoq; viro potius q̄ vigilāti detracta est costa de qua mulier in adiutoriū generationis viro est formata. s. vt nullam in eo sensisse pœnam monstraretur, & diuine simul potentiæ opus mirabile ostenderet, quę hoīs dormiētis latus aperuit, nec eū tn̄ a qete soporis excitauit. In quo ēt opere chr̄i sacr̄m & ecclesiæ figuratū est. Quia sicut mulier de latere viri dormiētis formata ē, ita ecclesia ex sacr̄is q̄ de latere chr̄i in cruce domientis ꝓfluxerūt, B scilicet sanguine & aqua, quibus redimimur a pœnis atque abluimur a culpis.

a Quòd de illa costa sine additamento extrinseco facta fuerit per Dei potentiam sicut quinque panes in se multiplicati sunt.

Solet etiam q̄ri vtrū de costa illa sine adiectione rei extrinsecę facta

F ¶ 3 Præt. Quod est in aliquo, nō producitur ab eo nisi per modum exitus. si ergo omnium rerū semina Deus in natura prius posuit, vr̄ ꝙ gn̄atio rerum sit per exitum vnius rei ab alia, & sic redibit error Anaxagore, qui posuit quodlibet esse in quolibet, & nihil pure esse hoc vel illud, vt os vel caro, sed vnumquodq; nominari ex prædominante, quod in 1. Physi. improbatur. (2 cōtex. 33. vsq; 40.)

¶ 4 Præt. Ad generationem rerum naturalium non tantū sunt necessariæ virtutes actiuæ, sed etiā passiuæ. cum ergo in seminalibus rationibus virtutes passiuæ non includantur, videtur quòd præter rationes seminales etiam aliæ rationes rebus inditę debeāt dici.

¶ 5 Præt. In natura inferiori effect⁹ nō procedunt ex suis causis, vt semper, vel necessario, sed vt frequenter. cum ergo in litera† describantur rationes seminales secundū quas necesse est aliquid fieri, videtur quòd ad minus in natura inferiori rationes seminales positæ non sint. († August. de Gen. ad lit. li 9. c. 13.)

H Sed contra. quia vt dicit Greg. benedictio Dei dicitur bonorum eius collatio, & eorundem multiplicatio. cum ergo Deus legatur Gen. 1. sua opera benedixisse, videtur quòd eis dederit virtutes, quibus fieret eorum multiplicatio. hoc autem importat ratio seminalis. ergo rationes seminales a Deo rebus inditæ sunt. (Et Ambro. de benedic. patriarcha. c. 2.)

¶ Præt. Deuter. 32. dicitur. Dei perfecta sunt opera. perfectum autem vnumquodque est, vt in 4. Metheor. dicitur, quando potest alterum tale producere, quale ipsum est. ergo virtutes quibus hoc fieri possit, rebus attributę sunt, & hæ sunt rationales seminales ergo &c. Cap. 3.

Respondeo, Dicendum, ꝙ emanatio creaturarum a Deo est sicut exitus artificiatorum ab artifice. vnde sicut ab arte artificis effluunt formæ artificiales in materia, ita ēt ab ideis in mente diuina existentibus, fluunt oēs formæ & virtutes naturales. I Sed quia vt Dion. dicit in 2. ca. de diui. no. ea quæ sunt creatorum abundanter præinsunt causis formæ receptæ in materia, non adequant virtutes, vel artem increatam a qua procedunt. vnde apud artificem remanet ex arte sua virtus aliquid aliter operandi circa ipsa artificiata, quibus virtus artis alligata non est. & similiter in virtute diuina est, vt aliquid rebus creatis addat, vel mutet, vel abstrahat. in duobus autem differt operatio Dei ab operatione artificis. Primo, ex parte materiæ, quia cum artifex materiam non producat, sed ex materia data operetur, potentiam materiæ non confert ad recipiendum formas quas materiæ indidit, nec inferre in materiam potest. Deus autem, qui totius rei auctor est non solum formas & virtutes naturales rebus contulit, sed ēt potentiam recipiendi illud quod ipse in materia facere vult. Secundo, ex parte formæ, quia formæ quas inducit artifex nō producunt sibi similes, quia lectus putrescens non pullulat in lectum, sed in plantam, vt ex 2. Physi. patet. formæ autem natu- Cōtext. 1. K rales sibi similes producere possunt, & ideo proprietatē seminis hn̄t, & seminales dici pn̄t. formæ autem rerum s̄m ꝙ in arte diuina existunt, primordiales esse dicuntur, eo ꝙ ipsæ sunt prima principia simpliciter rerum producendarum. potentia aūt q̄ rebus indita est ad suscipiendum illud in se quod voluntas Dei disponit, rationes obedientales a quibusdam dn̄r, s̄m quas inest materiæ, vt fieri possit ex ea quod Deus vult. Ipsæ autem virtutes in materia positę per quas naturales effectus consequūtur, rationes seminales dn̄r, sed quid sint secundum rem seminales rōnes, a diuersis diuersimode assignatur. quidam. n. dn̄t ꝙ forma speciei non recipitur in materia nisi mediante forma gn̄is, adeo ꝙ est alia forma numero ꝑ quā ignis est ignis, & ꝑ quam ignis est corpus. illa ergo forma gn̄alis incōpleta, rō seminalis dr̄, qa pp talem formam inest materiæ quædam inclinatio ad recipiendū formas specificas. Hoc aūt nō vr̄ esse verū, qa oīs forma q̄ aduenit post aliquod eē substātiale, est forma accn̄talis. Si enim

Articvlvs. II.

b Vtrum Deus conuenienter indiderit materiæ rationes seminales.

1. q. 115. ar. 2. Et veri. q. 5. ar. 9. Ad secvndvm sic proceditur. Videtur, ꝙ inconueniēter dicatur rōnes seminales materiæ Deus indidisse. quod enim recipitur in materia sensibili, est in ea per esse naturæ & non per esse intentionis, quia materia cognoscitiua non est formarū quas recipit, sed per eas in eē specifico ꝑficit: sed rō nō nominat formam s̄m esse naturæ, sed per modū intentionis. ergo virtutes rebus sensibilibus inditę rationes dici nō debent.

Cōtext. 31. ¶ 2 Præt. Semen, vt ex 2. Physic. habetur, principium actiuum nominat: potentia autem materiæ non est actiua, sed passiua, cum nihil agat nisi secundum ꝙ est in actu. ergo ratio seminalis materiæ attributa non est.

enim post esse in genere substantiæ constitutum aduenit. ergo ea recedente, adhuc remanet indiuiduum in genere substātiæ, quod est contra rationem formæ substantialis, sicut dicitur in 2. de Anima. (Cōtex. 8.)

¶ Et præterea cum omnis forma det aliquod esse, & impossibile sit vnam rem habere duplex esse substantiale, oportet ꝙ si prima forma substantialis adueniens materię, det sibi esse d substantiale, ꝙ secunda superueniens det esse accidentale, & ideo non est alia forma qua ignis est ignis, & qua est corpus, vt Auicē. vult. Et si Com. dicat i 2. Meta. genus non eē materiam, sed formam mediam inter materiam & vltimā formam. hoc non dicitur ad significādū ordinē formarū s̄m rē, sed s̄m rōnē, qa gen⁹ q̄uis significet totū, vt Aui. dicit significat tn̄ vt idistinctū, & ita ꝓpinq; se hēt ad rōnē materię. (D.650. Suffic. li. 2. c. 3.)

¶ Et præterea sequeretur ꝙ res signata per genus, esset pars spēi constitutę per formam superadditam, & ita de specie prædicari non posset. Nec etiam hoc conuenit s̄m intentionem Aug. qa ex virtute formæ generalis non necessario sequitur forma spālis. vnde non est talis virtus s̄m quam necesse sit fieri, sed s̄m quam fieri potest. Ideo alij dicunt ꝙ cum omnes formæ s̄m Philosophum de potentia materiæ educātur, oportet ipsas formas præexistere in materia incomplete, secundum quandam quasi d inchoationem, & quia non sunt in esse suo perfectę nō habent perfectam virtutem agendi, sed incompletam, & ideo non pn̄t per se exire in actus, nisi sit agens exterius quod excitet formam incompletam ad agendum, vt sic cooperetur agenti exteriori. aliter. n. non esset generatio mutatio naturalis, sed violenta, quia vt in 3. Ethi. dicitur, violentum est cuius principium est extra, nil conferente vim passo. has ergo virtutes incōpletas in materia præexistentes, rōnes seminales dicūt, qa sunt s̄m esse completum in materia: sicut virtus formatiua in semine. Hoc aūt verum non vr̄, quia quàmuis formæ educantur de potentia materiæ, illa tn̄ potentia materiæ nō est actiua, sed d passiua tm̄, sicut. n. vt Com. dicit in 8. Phys. in motu locali, oportet esse aliud mouēs & motum, ita etiam in motu alterationis, & ponit exemplum ꝙ qn̄ corpus naturaliter sanatur, cor est sanans & alia membra sanata, & ideo sicut in corporibus simplicibus non dicimus, ꝙ sint mota ex se s̄m locum, quia ignis nō potest diuidi in mouens & motum, ita ēt non potest esse alteratum ex se, quasi aliqua potentia existens in materia aliquo mō agat in ipsam materiam, in qua est, educendo eam in actum: sed vtrumque contingit in animatis, quia sunt mota s̄m locum ex se, & etiam alterata pp distinctionem organorum, vel partium, quarum vna est mouens & alterans, & alia mota & alterata, & ideo non hoc modo potest accipi virtus seminalis in alijs reb⁹, sicut in habentibus animam, nec tamen sequitur si in materia est potentia passiua tantum, quòd non sit generatio naturalis, quia materia coadiuuat ad generationem non agendo, sed inquantum est habilis ad recipiendum talem actionem, quæ etiā habilitas appetitus materiæ dicitur, & inchoatio formæ. Non enim eodem modo omnes motus naturales dicuntur, vt in 2. Phys. & in 1. cæ. & mun. Com. dicit, sed quidam pp principiū actiuum intus existens, vt motus localis grauium & leuium, & quidam pp principium passiuum quod est s̄m potentiam ab agente naturali, natam in actum educi, vt in generatione & alteratione simplicium corporum, vnde & natura diuiditur i materiam & formam, & ideo concedo ꝙ in materia nulla potētia actiua est, sed pure passiua, & ꝙ rōnes seminales dn̄r virtutes actiuæ complete in natura cum proprijs passiuis, vt calor & frigus, & forma ignis, & virtus solis, & hmōi, & dn̄r seminales nō pp esse imperfectum quod habeant sicut virtus formatiua in semine, sed qa rerum indiuiduis primo creatis hmōi virtutes collatę sunt, per opera sex dierū, vt ex eis quasi ex quibusdam seminibus producerentur & multiplicarentur res naturales. (De gen. aia. li. 2. c. 3. D. 644. C. 1. & 3. D. 66. 851. Co. 3.)

A ¶ Ad primvm ergo dicendum, ꝙ hmōi virtutes actiuæ in natura dicuntur rōnes non ꝙ sint in materia per modum intētionis, sed quia ab arte diuina producuntur, & manet in eis ordo & directio intellectus diuini, sicut in re artificiata, manet directio artificis in finem determinatum.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ rōnes seminales dicunt materiæ inditę nō quia sint intelligendæ ꝑexistere in materia ante aduentum formæ completæ, quasi pertinentes ad essentiam materiæ, vel ad rōnem eius s̄m ꝙ ē materia, sed per modum quo etiam formæ completæ in materia esse dicuntur.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ Anaxagoras ponebat in aere ex quo generabat ignis præexistere quasdā partes ignis in actu latētes, per quarum exitum & congregationem, ignis generari videbatur. Hoc autē nos nō ponimus, sed quòd in materia C aeris præcessit aptitudo ad formam ignis, & in igne generante virtus actiua per quam hæc aptitudo in actū reducitur, & hoc non est inconueniens.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ sub rōnibus seminalibus comprehenduntur tam virtutes actiuæ, q̄ etiam passiuæ quæ perfici possunt per agentia naturalia, sicut & in generatione aīalis semen extēto noīe dr̄ non solum sperma, sed etiā menstruum.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ cōcurrentibus oībus causis naturalibus, ex quibus omnibus vna perfecta cā cōstat, necesse est esse ctū seq, nisi aliquid impediat. Et hoc modo loquitur Aug.

Articvlvs III.

c Vtrum ea quæ fiunt præter rationes seminales sint miracula.

D Ad tertivm sic procedit. Videtur ꝙ ea quæ præter rōnes seminales fiunt, non omnia miracula sint. In opus em̄ creationis virtus seminalis naturæ non potest, nec tn̄ opus creationis miraculosum dicitur, quia miracula sunt ad manifestationem gratiæ, vt in litera dicitur, ad quod creatio non est ordinata, sed magis ad institutionē naturæ. ergo vr̄ ꝙ nō sit rō miraculi in hoc, ꝙ præter causas seminales aliquid fiat. 1. q 105. ar. 7.

¶ 2 Præt. Creatio animarum & iustificatio impiorum cum frequenter fiat, miraculosa nō est, quia miraculum est aliquod arduum & insolitum, vt Augu. dicit, & tamen isti effectus præter rationes seminales producuntur. ergo idem quod prius. (Super Gen. ad lit. lib. 6. c. 14.)

¶ 3 Præt. Resurrectio mortuorum cum in spe fidelium sit, miraculosa non est, quia miraculum est præter spem admirantis apparens, vt Aug. dicit, & tamen resurrectio mortuorum per naturam fieri non potest. ergo non omnia quæ præter virtutem naturæ fiunt, miracula dicuntur. (Super Ioā. tract. 8.)

E ¶ 4 Præt. Quædam quandoque fiunt præter rationes seminales, quæ facultatem naturæ non excedunt, sicut ꝙ aqua conuertatur in vinum, vt factum legitur Ioā. 2. Sed miraculum est supra facultatem naturę apparens, vt Aug. dicit. ergo vr̄ ꝙ non omnia quæ præter rōnes seminales fiunt, miracula sint. (De ciui. lib. 10. c. 12.)

¶ 5 Præt. Omnes virtutes actiuæ creaturis collatæ, rationes seminales dici possunt, sed angeli & homines dicuntur miracula facere. ergo videtur quòd non omnia miracula præter rationes seminales fiunt.

¶ 6 Præt. Monstra in natura contingunt, & præter intentionem naturæ agentis, non tamen miracula dicuntur. ergo non in hoc consistit ratio miraculi, quod est præter rationes seminales fieri.

Sed contra. Illa opera miraculosa dicimus, quæ in admirationem diuinæ virtutis inducunt, sed mutare cursum solitum naturæ, non est nisi illius virtutis quæ naturam instituit. ergo ea proprie miracula dici debent, quæ præter virtutes actiuas in natura contingunt.

Universidad de Deusto Biblioteca

Probe. RESPONDEO. Dicendum, ꝙ sicut ex verbis Philosophi habetur in principio Meta. admiratio ex duobus causatur, scilicet ex hoc, quòd alicuius effectus causa occulta est, & ex eo ꝙ aliquid in re videtur per quod aliter esse deberet, vnde in hoc ꝙ est diametrum quadrati non posse commensurari lateri, admiratio causatur ex hoc, ꝙ huius causa ignoratur, & ex hoc ꝙ ex paruitate linearum vr̃, ꝙ vna alteri commensurari possit. cótingit ergo aliquid esse admirabile simpliciter & aliqd esse admirabile quo ad hunc: admirabile huic est esse id, cui⁹ causa occulta ē sibi, & cui vr̃ s̃m suá estimationem aliquid obuiare, quare non ita esse deberet, quis in re nihil sit repugnans nec causa in se sit nimis occulta, & hoc pōt dici mirū illi: (Matth. 14. Et Io. 6.) admirabile autē in se est id, cuius causa simpliciter occulta est, ita etiam ꝙ in re est aliqua virtus secundum rei veritatem per quam aliter déat contingere: hmōi autem sunt quæ immediate a virtute diuina causantur quæ est causa occultissima, alio modo quàm se héat ordo causarum naturalium, sicut ꝙ cecus iterū videat & quòd mortuus resurgat & hmōi, & hæc proprie miracula dicuntur H quasi i seipsis & simpliciter & mira. (D. 917.) Hæc d aūt qñq; sunt supra naturam, qñq; præter naturam, qñq; contra naturam. Supra naturam dicitur esse miraculum, qñ natura non pōt in ipsam substátiā facti, sicut diuisio maris rubri, suscitatio mortui, & hmōi: illa vero dr̃ præter naturam fieri, in quo quidé natura potest quantum ad substantiam facti, sed tamen præter operationem naturæ fiunt iussu diuino. Et ꝙ hæc dicantur miracula contingit ex tribus. Primo, ꝑꝑ excessum & singularem quédá modū, sicut ranę productę in egypto in tanta multitudine sicut antea visum non fuerat. Secundo, propter hoc quòd hora determinata contingunt ad inuocationem diuini nominis, sicut quòd manus Ieroboā extensa contra prophetam, arefacta fuit & ara eius diuisa 3. Reg. 13. Tertio quando aliquid vniuersaliter cōtingit sicut in veteri lege de aqua zelotypię Num. 5. ꝙ post potum illius, venter adulterę diuino miraculo putrescebat. Contra naturam autem dr̃ fieri, qñ in re est aliquid cōtrarium ei qđ fit, sicut si graue sursum moueretur & ꝙ virgo peperit, vel aliquid hmōi, ita ꝙ miraculose sequatur actus manente cōtraria natura, quæ scilicet est principium contrarij actus. I

sit mulier. Quod quibusdam non placuit. Ceterum si ad perficiendum corpus mulieris, Deus extrinsecum augmētum addidisset, maius illud esset quàm ipsa costa. Ideoque potius de illo addito, quàm de ipsa costa mulier facta deberet G dici, de quo plures accepisset substantię partes. Restat ergo vt de sola ipsi⁹ costæ substátia, sine oī extrinseco additaméto per diuinam potentiā in semet ipsa multiplicata, mulieris corpus factum dicatur, eo sane miraculo, quo postea de v. panibus. Iesu cælesti benedictione multiplicatis v. milia hominum satiata sunt. Illud etiam scire oportet quòd cum angelorum ministerio facta sit mulieris formatio, non eis tamen tribuenda est creationis potentia. Angeli enim nullam pñt creare naturá. ergo nec formare costá in mulieré, nec carnis supplementū in locū costę. Nō quòd nihil agant, vt aliquid creetur, sed non ideo creatores sunt, sicut nec agricolę segetum, aut arborum. Solus De⁹, idest trinitas, est creator.

¶ AD PRIMVM Dicendum, ꝙ creatio proprie loquendo non est opus miraculosum, quia deficit vna conditio miraculi, quamuis enim causam occultam habeat, tamen non est in re, vnde aliter esse deberet, immo esse rerum naturali quodam ordine a primo ente producitur, quàmuis non per necessitatem naturæ.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ nec etiam creatio animarum, vel iustificatio impiorum proprie miracula debent dici, quia quàuis sint pręter rationes seminales, agentes ad perfectionem effectus, non tamen est præter eas disponentes: dispositio enim corporis ad receptionem animæ & præparatio voluntatis ad susceptionem gratię, est per virtutem creaturæ collatam, si tamen sine tali præcedente pręparatione vel anima infunderetur, vel K gratia, conferretur & vtrumque miraculum dici posset, vt patet in formatione primi hominis & in d conuersione Pauli, (D. 985.) nec tamē sequitur ex vi rationis inductę, quia insolitum quod in diffinitione miraculi ponitur, non dicit raritatem facti, sed excludit solitum cursum naturæ, vnde si quotidie ceci illuminarentur, nihilominus miraculum esset, quia præter cursum naturalem qui nobis est consuetus, contingeret.

¶ Ad tertium dicendum, quòd resurrectio miraculosa erit: quàuis enim sit secundum spem gratiæ, est tamen supra spem naturæ, & hæc duplex spes distinguitur in glo. Ro. 4. Qui contra spem in spē credidit &c.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ quàmuis conuersio aquæ in vinū non fuerit supra facultatem naturæ quantum ad substantiá facti, tamen fuit supra eius facultatem quantum ad modum faciédi: non. n. pōt natura aquam in vase existentem subito in vinū conuertere, sed per digestionem & maturationem vuæ.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ miracula non faciunt homines & F angeli quasi eorum virtute effectus ille agatur, sed homines impetrando precibus, & angeli per ministerium.

¶ Ad sextum dicendum, ꝙ quàmuis monstra contingant in natura pręter intentionem virtutis formatiuę, quæ agit in semine, tamen reducuntur in aliquas causas naturales; contingūt. n. ex aliqua in dispositione materiæ, sicut ex principio ꝓximo, vel ex impressione alicuius signi cælestis, sicut ex principio remoto.

QVAEST. II.

A

Deinde quærit de formatione mulieris ex parte animæ. Et circa hoc q̃runtur tria.

Primo. Vtrum anima rōalis sit ex traduce, vel ꝑ creationē: si nō ex traduce.

Queritur secundo. Vtrum creetur a Deo immediate, vel mediantibus angelis.

Et tertio queritur. Vtrum anima sensibilis & vegetabilis sit ex traduce.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum anima humana traducatur a parentibus.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ anima humana etiam a parentibus traducatur. Dicitur enim Gen. 46. Omnes animæ quæ egressę sunt de femore Iacob &c. Sed non egreditur aliquid filij ex femore patris, nisi ꝑ traductioné seminis. ergo videtur quòd hoc modo anima filij ex parentibus veniat. (1. q. 118. ar. 2. Et 2. cōt. c. 82. Et quo li. 12. li.)

¶ 2 Præt. Omne id quod dat cōplementum operationi cooperatur operanti. si ergo Deus per hoc quod infundit animam, adulterorum operationé perficeret, videtur ꝙ adulteris cooperet, & hoc videtur inconueniens, quia qui operatur iniquo nō est ab iniquitate immunis. ergo videtur ꝙ anima rationalis nō infundatur a Deo, sed traducatur a patre.

¶ 3 Præt. Filij a parentibus originale peccatum contrahunt, vt I Apostolus docet Ro. 5. Sed accidens non potest traduci nisi traducatur subiectum eius. ergo videtur ꝙ anima rationalis quæ est subiectum culpæ originalis, a parentibus traducatur.

¶ 4 Præt. In omni generatione vniuoca, generans dat speciem suam generato, quia agens & finis generationis incidūt in idé specie, vt in 2. Phys. dicitur, sed cum homo ex homine procedit, est generatio vniuoca, cum ergo homo speciem habeat ex anima rationali, videtur ꝙ anima rōnale ex paréntibus recipiat. (Cōtext. 38.)

¶ 5 Præt. Sicut dicit Com. in 2. Meta. impossibile est, vt sint diuersi agétes quorū vnius actio, terminet ad subiectū formæ, & alterius ad formá, quia ad subiectū formæ actio agentis non terminatur, nisi s̃m ꝙ recipit formam: sequeret. n. vt ipse dicit ꝙ subiectum & forma essent duo distincta, ex quib⁹ nō fieret vnū si essent termini diuersarū actionū: sed corpus organicum est subiectū huius formę, q̄ est aīa rōnalis. cū ergo ꝑ actioné virtutis formatiuę corpus organizet, vr̃ ꝙ eius actio se extendat ad K ipsam rōnalem aiam, & sic anima rationalis traducitur. (Co. 7.)

¶ 6 Præt. Vt in 4. Metheororum dicitur, perfectum vnumquodque est, quado sibi simile potest producere. cum ergo anima rationalis sit perfectior omnibus formis naturalibus, videt quòd cum virtute aliarum formarum educatur similes formæ in actū, multo fortius anima rationalis hoc possit facere. (C. 3. Co. 18.)

¶ 7 Præt. Deus die 7. a condendis nouis creaturis cessauit: sed nouum est quod nullo modo in præexistentibus præexistit. ergo oportet animas singulorum hominum qui modo generant, in operibus sex dierum præextitisse. cum igitur in prima natura non præextiterint, vt hæretici dicunt, videtur oés aías in aía primi hominis extitisse. ergo vr̃ ꝙ ex eius anima, oés animę traducantur, sicut ex eius carne, omnis caro humana traducitur.

SED CONTRA. est quod dicit Philos. in 10. de animalibus, ꝙ intellectus ab extrinseco est. & in lib. de proprietatibus elementorum dicit, quòd in nato fit spūs vitæ iussu Dei, & ita vr̃ quòd non traducatur a patre. Hoc etiá autho. Sacræ Scripturæ ostenditur, quia Genes. 2. dicitur, Hoc nunc os de ossibus meis (Et de gene aial. 2. c. 3.)

meis & caro de carne mea, multoque carius amantiusque diceretur anima de anima mea, si sic esset anima de anima, vt caro de carne, & os de osse. A

¶ Præt. Isa. 42. dicitur ex persona dñi, omnem flatū ego feci. i. animam, & sic vr̃ anima non ex traduce, sed ex creatione esse.

¶ Præt. Eccl. vlti. dr̃. Donec spūs reuertatur ad Deum qui fecit illū, & sic vr̃ humana anima a Deo creata esse. Et hoc Aug. disputando inducit 10. super Gen. ad literam. (C. 17. 21. 22.)

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ traductio duo importat. s. originem & decisionem, non enim ignis generatus ab igne generante, traduci proprie dicitur. Similiter nec lignum diuisum in partes, dicitur quòd eius vna pars ab alia traducatur, vnde traductio proprie dicitur in generatione animatorum, quæ est per decisionem seminis, & ideo non potest dici traduci ab aliquo, illud quod ab eo originem non habet, nec diuisionem recipit. diuiditur autem aliquid dupliciter, scilicet per se, vt corpus, & per accidens, vt forma corporalis materiæ impressa, anima vero rationalis nec corp⁹ est, nec virtus corporalis, quod ipsa sua operatio ostendit, quæ sine corpore est, & ideo traduci non potest, per modum diuisionis, & in hoc consistit ratio Arist. 16. C de animalibus. (Et de gene. 2. c. 3.) vult enim quòd quorum principiorum operationes sunt sine corpore, illa principia non traducantur per semen. Similiter etiam patet, quòd nullo alio modo, originem potest habere anima filij ex anima patris, aut enim hoc esset, quia intellectus filij ab intellectu patris oriretur, mediante virtute generatiua & formatiua, aut immediate. Primum autem est impossibile: quia effectus non potest esse immaterialior sua causa: vnde cum virtus generatiua sit potentia materialis, non potest eius actio ad formam immaterialem determinari. Secūdum etiam esse non potest, quia cum sit duplex agens, secūdum Auicé. (Metha. tracta. 9. c. 4.) vnum quod habet causalitatem respectu totius speciei, sicut sol est causa generabilium & corruptibilium, aliud autem quod est causa respectu vnius indiuidui tantum, sicut quòd hic ignis est causa huius, neutro autem modo anima vnius potest esse causa animę alterius. In causis enim quæ essentialiter D habent ordinem ad totam speciem, oportet ꝙ causa & causatū non sint eiusdem ordinis, nec eiusdem speciei, quia habet directe causalitatem suam supra essentiam speciei inquantū hmōi, vnde s̃m hoc aiæ non oés, rationales eént eiusdem speciei. Similiter etiam non potest esse per alium modum quo aliquid in vna specie est causa alterius in eadem specie, quia hoc nó contingit nisi s̃m hoc, ꝙ agens mouet materiam ad talem formá, anima autem rationalis nó est quid ex materia ad minus pręexistente & forma compositum, nec est forma materialis, quæ posset educi de potentia materiæ sicut aliæ formæ materiales, vt dictum est: vnde relinquitur quòd principiū originis ipsius animæ rationalis, sit aliquod principiū separatum, & hoc qdé communiter conceditur & a theologis & a philosophis.

Facta est ergo fęmina a Deo etiam si costa ministrata sit per angelos.

b Vtrum secundum superiores, an secundum inferiores causas ita illa facta sit mulier. i. an ratio seminalis id haberet vt ita fieret, an tantum vt illa fieri possit, sed ut sic fieret in Deo tantum esset causa. B

SEd quærit an ratio quā Deus primis operibus cócreauit, id haberet, vt secundum ipsam ex viri latere, fęminam fieri necesse foret, an hoc tantum vt fieri posset. Ad quod sciendum est omniū rerum causas in Deo ab ęterno esse. Vt. n. hō sic fieret, vel ęqu⁹ vel hmōi, i. Dei potétia & dispositione ab ęterno fuit. Et hę dr̃ primordiales causæ, quia istas aliæ nō præcedūt, sed istæ alias, quæ sunt causæ causarum. Cūq; vnum sit diuina potétia dispositio siue voluntas, & ideo vna omnium principalis causa, tamen propter effectus diuersos pluraliter dicit August. cás primordiales omniū rerū, in Deo eé, īducés similitudiné artificis in cuius dispositione est qualis

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ locutio illa est synedochia, ponitur enim pars principalis, scilicet anima pro toto homine, & hic modus loquendi consuetus est in Sacra Scriptura & apud Philosophos. vnde Philosophus dicit 9. Ethicorum, ꝙ totus homo dicitur intellectus, per modum quo etiam tota ciuitas dicitur rector ciuitatis. E

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ operatio adulteri potest dupliciter considerari. Aut secundum esse morale, & sic ꝑ vt est deformis non cooperatur ad ipsam Deus, sed ꝓhibet. Aut secundum quòd est in specie naturali, & sic est bonum quoddam, vnde non est inconueniens, vt tali operationi inquantū bona est Deus qui in omnibus operatur, complementum apponat.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ quàmuis peccatum originale sit in anima sicut in subiecto, tamen causatur in anima ex infectione seminis, & est in eo, scilicet in semine, quàmuis non sicut in subiecto, tamé sicut in causa, & ideo per traductioné seminis, & non animæ, peccatum originale traducitur.

¶ Ad quartum dicendū, ꝙ hoc ꝙ agens agat sibi simile, contingit dupliciter. Aut quia forma s̃m quam similitudo attenditur, A per actionem de potentia in actum educitur. Aut quia ꝑ actionem disponitur materia, vt sit necessitas ad receptioné formæ, & primus modus est, quo ad omnes in formis accidentalibus. Secundus autem est etiam secundum Auic. in omnibus formis substantialibus, quia ipse vult omnes formas substantiales esse a principio separato, sed secundū Aristo. & Commen. formæ substantiales materiales pertinent ad primum modum, & anima rationalis ad secundum, & hic modus sufficit ad hoc ꝙ agens agat sibi simile, quia non proprie forma generatur, sed compositum. (Vbi supra.)

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ ratio illa procedit de diuersis agétibus non ordinatis, scilicet quorum vnū non operatur in altero, sed in ipsa operatione naturæ, operatur Deus, vnde nō est inconueniens quòd actio eius pertingat ad aliquem terminum, in quem non se extendit actio formatiæ virtutis, sic enim ipse Deus in natura operans, etiam organizationem corporis facit, vnde est quasi actio continua, reducta in vnum agens, & quæ terminatur ad vltimam dispositionem subiecti, & quæ terminatur ad formam, quàmuis quantum ad primum cooperetur sibi natura, & non quantum ad secundum. († Sup Gen. li. 9. c. 18.)

¶ Ad sextum dicendum, ꝙ anima rationalis nec ex materia cōposita est, nec est forma materialis, quasi i materia impressa, & ideo non potest produci ab aliquo agente, quod accidentalem causalitatem habeat ad ipsam ex parte materiæ quæ inducitur ad formam, sicut est in alijs formis materialibus, sed oportet ꝙ producatur a principio quod habet causalitatem essentialé, respectu essentiæ eius, & hoc non potest esse vnius speciei.

¶ Ad septimum dicendum, ꝙ animæ quæ nunc creantur, sunt eiusdem speciei cum anima Adæ, quæ in operibus sex dierum creata fuit, & ideo vt Aug. dicit 10. super Gen. iam tunc animá fecerat, quales & nunc facit, & ideo non aliquod nouum creaturæ genus nunc facit, quod tunc in suis consummatis operibus non creauerit, scilicet quod quantum ad similitudinem speciei nō præextiterint, etiam quodammodo in illis primis operib⁹, secundum causales rationes, quia sicut ibidem subdit Augusti. D corporibus humanis, quorum ex istis operibus, propagatio cōtinuata successione protenditur, tales congruit animas inseri, quales nunc facit atque conserit. (Cap. 3.)

ARTICVLVS. II.

b Vtrum anima rationalis sit a deo mediantibus angelis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ anima rationalis procedit a Deo mediantibus angelis. Primo, per hoc quod habetur in lib. de causis, quia intelligentię primæ influunt formas fixas stantes, sicut est anima, sed intelligentias angelos dicimus. ergo videtur quòd a Deo mediantibus angelis producatur. (1. q. 90. art. 3. ... 5. c. 10.)

¶ 2 Præt. A causa infinita non potest immediate procedere effectus finitus, vt potest probari per demonstrationes Philosophi in 1. cæ. & mun. vbi probat ꝙ corpus infinitum nō pōt agere, sed Deus est causa infinitæ virtutis. ergo cum anima sit quid finitum, non potest immediate a Deo produci. E (T. 68.)

¶ 3 Præt. Non minor est ordo in spiritualibus quàm in corporalibus, sed videmus in corporalibus superiora inferiorum causas esse. ergo multo fortius hic in substantijs spiritualibus esse debet. ergo cum angeli sint altioris naturæ quàm animæ, videtur ꝙ ab angelis animæ producantur.

¶ 4 Præt. Per eadem est reditus in finem vltimum, & exitus a primo principio, sed anima rationalis in Deum reducitur per angelos, vt Diony dicit. ergo videtur quòd etiam mediantib⁹ angelis a Deo procedat.

¶ 5 Præt. Cum Omnis operatio sequatur naturam rei, ab illo res habet esse, cuius virtute propriam operationem participat, sed proprie operatio animæ rationalis, est operatio intellectualis, cum ergo hæc operatio conueniat sibi ex virtute intelligentiæ, vt in libro de causis dicitur. videtur quòd ipsa s̃m suum esse, mediantibus angelis producatur.

Universidad de Deusto Biblioteca

SED CONTRA est quod Gen. 1. dr, ꝙ Inspirauit Deus in faciem eius spiraculum vitæ, hæc autem est anima rõnalis, qua homo viuit. ergo videtur ꝙ immediate a Deo sit.

¶ Præt. Dam. dicit omnes illos cum patre suo diabolo maledictos, qui angelos aliquid creasse dicunt: sed anima non potest educi in esse nisi per creationem, cum de potentia materię nõ educatur, vt dictum est; nec ex materia composita, vt sic possit generabilis esse, vel per se, vel per accidens. ergo videtur ꝙ mediantibus angelis pducta nõ sit.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ sicut supra dictum est, res sub quodam ordine a primo principio pdijsse quidam philosophi opinati sunt: posuerũt.n. a primo principio quod Deꝰ est, eo ꝙ est vnum & simplex non potuisse immediate plura prodire, eo quòd idem natum est facere idẽ. & ideo a primo immediate procedit intelligẽtia prima in quã incidit ex eo ꝙ ab alio esse habet quædam pluralitas potentiæ & actus, & ita ab hac intelligentia ſm hoc ꝙ intelligit primum principium dicunt effluere secundam intelligentiam, quæ est minoris actualitatis quam prima causa, cũ causatum sit deficiẽs a sua causa essentiali, secundum autem ꝙ intelligit se, prout est in actu, fluit ab ea anima orbis quem mouet, & secundum ꝙ cõsiderat se quãtũ ad id quod est in ipsa potentia, fluit ab ea ipsa substantia orbis, & sic deinceps vsque ad vltimam intelligentiã quæ mouet vltimum orbem, quam dicunt intelligentiam agentem, & ab hac dicit Auicẽ. effluere animas humanas & oẽs alias formas substantiales in istis inferioribus, & materiam generabilium & corruptibilium reducunt sicut in causam, in substantiam orbis, & diuersas variationes quæ circa materiam accidũt reducunt sicut in causam, in motus cælestes, & oẽs has causas medias sicut & primam ponunt agentia essentialia, quę causant essentiam rei sine motu, nõ aũt sunt cã fiendi tñ p motũ sicut causæ agentes naturales, & ideo omnibus intelligentijs attribuunt quẽdam modum creationis, ſm ꝙ eorum actio nihil psupponit ex parte rei quæ producitur, sed tñ ex parte agentis cuius actio firmatur super actionem causæ superioris, vt sic sola actio primi principij possit vere dici creatio, quæ non firmaẽ in alterius actione, sed in ipsa firmantur ceteræ actiones. Hæc autem positio debile habet fundamentum, sicut etiam Cõmẽ. ostendit in 11. Meta. quia cum dicitur actio de Deo & de rebus naturalibus, est quasi æquiuoce dicta, quia in naturalibus agentibus actio sequitur ex necessitate formæ, vnde ſm vnitatẽ formæ oportet esse vnitatem in effectu, sed in diuinis actio sequit intellẽm, & iõ ſm ꝙ diuersa ab vno possunt intelligi, ita diuersi effectus ab vno immediate procedere pñt, & ſm hoc multitudo a Deo processit prout se intellexit, vt ideã pluriũ .i. vt participabilẽ diuersimoda imitatione: ipsa ẽt positio veritati fidei nõ cõsonat, quæ solum Deum creatorem enũtiat, in quo omnis idolatria tollitur, cui proculdubio maximum fomentum dicta opinio subministrat, vnde secundum fidem nõ potest poni aliqd esse causa alterius post Deum, nisi per viam motus & generationis, & iõ omnium eorũ q per gñationem non inceperũt, oportet Deum immediatã cãm ponere, vt sunt angeli, animæ, substantiæ cælorũ, & materia elemẽtorũ, & primæ hypostases in omnibus spẽbus. Dicta ẽt positio tollit honorem animarũ sanctarũ, quibus promittitur angelorum æqualitas Matth. 11. in consecutione vltimi finis, qđ nõ posset esse si causa essentialis animæ angelus esset, cum esse causati semper dependeat a sua causa essentiali, sicut & Ansel. probat ꝙ reparatio humani gñis p angelum fieri non debuit, ne dignitati animarum derogaretur. Sequeretur etiam aliud inconueniens ꝙ vltima beatitudo aïarũ non esset in diuina fruitione, sed potius in fruitione[d] angelorũ, quia vltima perfectio ad quam res potest peruenire est hæc, & vt coniungatur suo principio. Et ideo a philosophis ponitur vltimam felicitatem hominis esse in continuatione intellectus possibilis ad intelligentiam agentem, siue talis continuatio sit in vita secundum quosdam, siue post hanc vitam ſm alios.

De intellig. c.4. diuis. 3. — Cõm. 30. — Cur Deus hõ. li.1. c. 5. sæpe. — D.274.

futura sit arca. Ita & in Deo vniuscuiusque rei futuræ causa præcessit. In creaturis vero quarundam rerum sed non omnium causæ sunt, vt ait August. Quia inseruit Deus seminales rationes rebus, secundum quas alia ex alijs proueniunt, vt de hoc semine tale granũ, de hac arbore talis fructus & huiusmodi. Et hæ quoq; dicunẽ primordiales causæ & si non adeo pprie, quia habẽt ante se causam æternam, quę proprie & vniuersaliter prima ẽ. Ille vero ad res aliquas dicuntur primę: quæ.s. ex eis proueniunt. Ideo etiam primordiales dicuntur, quia in prima rerum cõditione rebus a Deo insitę sunt, & sicut creaturæ mutabiles sunt, ita & hæ causę mutari possunt. quæ autẽ in immutabili Deo causa est, mutari non potest.

c Distinctio causarum rerum perutilis, s. ꝙ quędã in Deo & in creaturis, quędam in Deo tantum sunt.

OMniũ igitur rerũ causæ in Deo sunt, sed quarũdã causę & i Deo sunt & i creaturis. Quarũdã vero causæ in Deo tantum sunt, & illarum rerum causæ dicuntur absconditæ in Deo, quia ita est in diuina dispositione, vt hoc vel illud fiat, quod non est in seminali creaturæ ratione. Et illa quidem quę secundum causam seminalem fiunt, dicuntur naturaliter fieri, quia ita cursus naturæ hominibus innotuit. Alia vero præter naturã, quorum causæ tãtum sunt in Deo. Hæc autem dicit August. esse illa quę per gratiam fiunt, vel ad ea significanda nõ naturaliter, sed mirabiliter fiunt. Inter quæ mulieris facturam de costa viri ponit, ita dicens vt mulierem ita fieri necesse foret, non in rebus conditum, sed in Deo absconditum erat. Omnis creaturæ cursus habet naturales leges, super hunc naturalẽ cursum creator habet apud se, posse de omnibꝰ facere aliud quàm eorum naturalis ratio habet, vt virga scilicet arida repente floreat, fructum gignat, & vt in iuuentute sterilis fæmina in senectute pariat, vt asina loquatur, & huiusmodi. Dedit autem naturis vt ex his etiam hæc fieri possent, non vt in naturali motu haberent. habet ergo in se Deus absconditas quorumdã factorũ causas, quas rebus cõditis non inseruit, easque implet non opere consueto prouidentiæ, quo naturæ subsistunt, vt sint, sed quo illas administrat, vt voluerit, quas vt voluit condidit. Omnium ergo quę ad gratiã significandã non naturali motu rerum, sed mirabiliter facta sunt, abscõditę causæ in Deo fuerunt. Quorum vnum erat, quòd mulier facta est de latere viri dormiẽtis. Non habuit prima rerum conditio, vt fęmina sic fieret, sed vt fieri posset, ne contra causas quas Deus voluntarie instituit, mutabili volũtate aliquid facere putaretur.

b De anima mulieris, quòd non est ex anima uiri ut quidam putauerunt, dicentes animas esse ex traduce.

QVemadmodũ mulieris corpꝰ de viri corpore traductũ fuit, ita putauerũt aliq ipsius animam a de

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ in hac materia authoritates libri de causis recipiendæ non sunt, quia ille qui librum illum composuit, huius erroris auctor fuisse inuenitur, nisi quis velit exponere, quod est præter nostrum prpositum.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ illa ratio si vim habeat, concludit, quòd nihil a Deo immediate causetur, quia omne quod est præter ipsum, finitum est, nisi forte secundum aliquẽ modum substantias separatas infinitas[d] esse ponamus non simpliciter, sed, secundum quid, scilicet versus inferius, vt in lib. de causis dr, hoc est ſm ꝙ eiꝰ virtus nõ limitatur ad determinatos effectus in his q̃ infra operatiõi subdunẽ, quo etiam mõ infinitatẽ habet anima rationalis tam ex parte intellectus agentis quo est omnia facere, quam ex parte intellectus possibilis quo est oïa fieri, & cuius est formã vlẽm recipere i quasi potentia infinita singularia, quod est ẽt euidens argumẽtũ immaterialitatis ipsius animæ, & ꝙ ex traduce nõ sit, qa omnis forma materialis finita est, vt in 8. Phys. probatur. Et ideo ad rõnem illam dicendum est, ꝙ etiam si Deus sit infinitus simpl'r, effectus tñ eius dupliciter[d] limitatur. Primo & principaliter ex ordine sapientiæ eius, quæ cuilibet rei certos terminos pfigit. Secundo ex parte recipientis, quia influentiã agentis recipit patiẽs per modũ virtutis suæ, & nõ p modũ virtutis ipsius agẽtis.

¶ Ad tertiũ dicendũ, ꝙ etiã in corporalibus nõ ponimꝰ supius esse cãm inferioris, nisi per modũ mouentis & gñantis, & hæc in substantijs spũalibus non ponimus, quia per gñationẽ & motũ in esse nõ producunt, sed tñ sicut superiora corpora mouent inferiora ad generationẽ, ita supiores substãtiæ spũales mouẽt inferiores ad pprią operationẽ, ſm ꝙ Dion. dicit, inferiores angelos a superioribus illuminari, & homines ab angelis.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ quælibet res tendit in finem vltimum, per propriam operationem, & ideo ſm ꝙ per illuminationem superiorem inferiores illuminantur ad proprias operationes, dicuntur per eos in Deum reduci. Non est enim inconueniens, vt vna creatura ponatur causa motus, vel operationis alterius, sed non est similis ratio de exitu rerum a primo principio, quia res non exit a suo principio per hoc ꝙ aliquid operetur, sed solum per hoc ꝙ aliquid a principio recipiat.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ si intelligatur anima participare operationem intellectualem ab intelligentia, hoc mõ ꝙ potentia intelligendi insit animæ per virtutẽ intelligentiæ, hæreticũ est: & redit in dictũ errorẽ, qa potẽtia intelligẽdi sequit naturã animæ: si aũt intelligaẽ hoc mõ ꝙ aïa iuuet in sua operatione per illuminationem angelorũ. ex hoc nõ põt cõcludi ꝙ anima ſm suã naturã ab angelis creata sit, nõ.n. a quocunq; iuuatur vel mouetur ad opus, ab eo esse habet.

D. 112 — D.536 — Cæle. hier. cap.13.

ARTICVLVS III.

c Vtrum anima sensibilis sit ex traduce.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd etiam aïa sensibilis non sit ex traduce. Nulla enim substãtia simplex perfecta in esse quæ sit hoc aliquid, educitur in esse nisi per creationem: sed anima sensibilis est hmõi substantia. ergo &c.

1.q.118. ar. 1. Et pot. q. 3. art. 11. Et quodl. 10. ar. 11. Et 2. cont. c. 82. Cõtex. 29.

¶ Probatio medie, Illud quod est tantum forma, & non hoc aliquid non potest esse motor. vnde in 8. Physicorum Philosophus vult quòd forma ignis non sit motor in motu eius naturali, non enim potest habere perfectam & absolutam actionem quæ debetur motori qui non habet esse perfectum: sed anima sensibilis est motor in animali. ergo est hoc aliquid habens esse perfectum, & quòd sit simplex per se patet.

¶ 2 Præt. Com. dicit in 3. de anima quòd nõ potest esse aliqua virtus cognoscitiua ex commistione elementorum: sed ea quæ producuntur per actionem naturæ in inferioribus elementis producuntur per actionem qualitatum actiuarum & passiuarũ elementorum commistorum, eo quod nulla virtus actiua est in istis inferioribus, nisi per qualitates elementares, vt Commen. dicit 11. Metaphisicæ. cum ergo anima sensibilis sit virtus cognoscitiua, videtur quòd non per operationem naturæ traduci possit, sed per creationem in esse producatur. Com.4.5. Co. 31.

¶ 4 Præt. Omnis operatio naturæ inferioris reducitur in virtutem cælestem, sicut in virtutem primi alterantis, sed per virtutem cæli anima sensibilis educi non potest, cum corpus cæleste inanimatum sit, & nihil agat vltra suam speciem, quia effectus non potest esse potior causa agente. ergo videtur quòd nõ per operationem naturæ, sed per creationem in esse educaẽ.

¶ 5 Præt. Eorum q̃ sunt idem secũdum substantiam non potest vnum creari qn alterum creetur, sed in homine anima sensibilis & anima rationalis sunt idẽ per essentiam. ergo videtur ꝙ cum anima rationalis nõ traducatur, sed creeẽ, ꝙ similiter nec anima sensibilis: sed secundum animã sensibilem non differt homo a bruto. ergo videtur quòd etiam in brutis aïa sensibilis sit per creationẽ.

†Sup Gen. li.9. c.18.

¶ 6 Præt. Quanto aliquid est nobilius, tanto nobiliorẽ causam habet, vel saltẽ non minus nobilẽ, sed anima sensibilis nobilior est in animalibus perfectis, q̃ in gñatis ex putrefactione. ergo cum in gñatis ex putrefactione nõ possit poni anima sensibilis ex aliquo principio naturali pduci, cum non generentur ex sibi similibus, & ita oporteat ꝙ a principio supnaturali animã sortiaẽ, vr̃ ꝙ multo fortiꝰ hoc necessariũ sit i aïalibꝰ pfectis.

†Num. 17. †Luc. 1. †Num. 17.

SED CONTRA. est quod dr Gen. 1. Producãt aquę reptile animæ viuentis, sed aquæ nõ pducũt nisi illud ꝙ virtute naturæ pducitur. ergo videtur ꝙ per virtutem seminalem rebus collatam, animæ sensibiles producantur.

¶ Præt. Philosophus dicit in 16. de aïalibus ꝙ intellectꝰ solũ ab extrinseco est. ergo vr̃ ꝙ aïa sensibilis nõ sit ab extrinseco.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ circa hanc qõnem diuersæ inueniuntur opiniones & Philosophorum & ẽt magistrorum. Quidam enim philosophi, vt Plato, Auic. & Themistius posuerunt oẽs animas a principio separato esse, quod quidem principiũ Plato ideam posuit, Auic. intelligentiam agentem. Et theologi hanc viam tenentes, ipsum Deum. Ratio aũt quæ pdictos Philosophos mouit, vt Commen. narrat 7. & 11. Meta. est sumpta ex animabus putrefactis, quæ etiam objiciendo tacta est. Et similiter ex hoc ꝙ in naturalibus nihil inuenitur agens nisi forma accidentalis, vt calor & frigus, quorum actione non potest anima produci, cum nihil agat vltra suam speciem. Sed tamen aduertendum est ꝙ nullus Philosophus inter animam sensibilem & alias formas substantiales distinxit quantum ad originem, quia prædicti Philosophi omnes formas substantiales esse a principio separato posuerunt tam animam sensibilem q̃ formam lapidis, vel ignis. Alij vero vt Arist. & Com. eius q ponunt formas alias materiales ex potentia materiæ educi virtute agentium naturaliũ, ponunt etiam animam sensibilem & vegetabilem ex traduce esse, eo ꝙ esse formarum naturaliũ nõ est ipsarum absolutẽ, sed ipsorum compositorum: non.n. per se pñt subsistere, & iõ ipsis formis per se loquẽdo nõ acqrit eẽ, sed substantijs cõpositis, vñ forma p se loquẽdo neq; fit neq; gñat, sed cõpositũ: & qa omne quod gñat, gñat ex sibi simili, iõ oportet ꝙ gñans, vel inducẽs ad formam sit compositum ex materia & forma, & non forma tñ, vel substantia separata, & in hoc sustentatur Arist. in 7. Metaphisicæ, & pcende rõnem ostẽdit in 17. de animalibus, animam vegetabilẽ & sensibilẽ nõ ab extrinseco esse, ostẽdens eas esse formas materiales, ex hoc ꝙ operationes exercẽt mediãte corpore, quod.n. habet esse absolutũ a materia, habet ẽt opationẽ a materia absolutã. Et iõ vult ꝙ omnia principia, vel virtutes quarũ operationes nõ exercent sine corpore, nõ sint ab extrinseco, sed ab agẽte corporali, & ꝙ intellectus solus sit ab extrinseco, qa ejus operatio est sine corpore, & ẽt eius esse absolutũ est, vnde sibi debet factio non tñ p accidens, sed ẽt per se, vt esse incipiat, & oportet tunc ꝙ hic. sic secundum modũ sibi cõpetentẽ, a principio separato. Alij vero philosophi attẽderũt ad ipsas formas, ac si eis p se fieri deberetur, & ideo posuerunt oẽs formas esse a principio formali separato. Sed positio Aristo. multo rõnabilior ẽ, quia nihil icipit, vel fit, vel gñatur, nisi secundum modũ quo esse habet. Et iõ concedimus animã sensibilem & vegetabilem ex traduce esse. Modꝰ aũt traductionis talis est, cũ n. oẽ agens vniuocũ & pximũ inducat speciẽ suam in patiẽte, & cibus ſm ꝙ est patiens, & alteratũ in nutrimẽtum corporis cedat, quia nutrit ſm ꝙ est potentia caro, vt in 1. de gña. & in 2. de anima dr, oportet ꝙ in fine spẽm & virtutẽ nutrimenti recipiat. aũ ergo vltimã assimilationẽ qñ efficit actu pars determinata, vt caro vel os, est in ea virtus spẽi indeterminate ad hoc, vel illud, quia determinatio ad hoc vel illud, est ſm ppriã virtutem determinate partis, & ideo cum semẽ sit residuum vltimi cibi propinquissimi ad vltimam cõuersionem, est in ea potentia totum, & non actu aliqua pars; ante vero quàm resoluatur p actum virtutis generatiuę separatum a reliquo sui generis, est in eo potentia illa indistincta, sicut forma totius non est in parte nisi in potentia, qñ autem separatur, efficitur actu hñs talem potentiam, vel formam, sicut etiam videmus in animalibus annulosis, in quibus ſm Philosophũ, vna est anima in actu & plures in potentia, vnde qñ diuidũtur, efficitur quælibet pars animata hñs animam distinctã. In hoc tñ differũt, quia pp parũam dñã organorũ in illis animalibus, pars est ferẽ toti consimilis, & iõ in parte remanet anima perfecta sicut erat in toto, semen autem decisum nondum est actu simile toti, sed in potẽtia propinqua, & ideo non remanet post diuisionem animæ in actu, sed in potentia, pp quod dicitur 2. de Anima, ꝙ semen in potentia viuit, & non actu. Hæc autem potentia non est passiua in semine maris, sicut dicimus ligna & lapides esse in potentia domus. Sic enim est potentia in menstruo mulieris, sed est potentia actiua, sicut dicimus formam domus in mente artificis esse potentia domũ, vñ arti comparat eam Philosophus in 17. de animalibus. & hanc potentiam Auic. & Cõm. in 7. Metaphisicæ vocãt virtutẽ formatiuã, quæ quidẽ virtus quãtũ ad modum operãdi media est inter intellectum & alias vires animæ. Alię enim vires vtuntur in suis operationibus determinatis organis. Intellẽs aũt nullo, hęc aũt vtit aliquo corporali in sua operatione quod nondum habet determinatam speciem: subiectum autem & organum huius virtutis est spiritus vitalis inclusus in semine, vnde ad continendum huiusmodi spiritum semen est spumosum, & hæc est causa albedinis eius. Huic autem spiritui coniungitur virtus formatiua, magis per modum motoris quàm per modum formæ, & si forma eius aliquo modo sit, vnde dicit Commenta. in 7. Metaphi. quod includitur in semine virtus illa quodammodo sicut vniuntur motores orbibus.

Phil. li. 10. parte 5. & 8 — Co.31. Co.5. — †Cap.14. — Cõtex. 32. Cõtex. 45. vsque 50. †Aug. supe. Gen. lib. 10 cap. 1. — De genera. animal. lib. 2. ca. 20. — Com. 2.

Universidad de D... Biblioteca

orbibus. Illi autem corporali spiritui coniungitur triplex calor, scilicet calor elementaris, qui est sicut instrumentum resoluens & consumens, & huius operans, & calor animæ qui est viuificans, & calor cæli cuius virtute mouet ad speciem determinatam, & virtute huius triplicis caloris, virtus formatiua conuertit materiam a muliere præparatam in substantiam membrorum per modum quo est trāsmutatio corporis in augmento, vt 15. de animalibus dicitur, & secundum q̄ proceditur in perfectione organorum ſm hoc anima incipit magis ac magis actu esse in semine, q̄ prius erat in potentia: ita q̄ cōceptum primo participat opera vitæ nutritiuæ, & tunc dicitur viuere vita plantę, & sic deinceps donec perueniat ad cōpletā similitudinis gñantis. † Cap. 14.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ anima sensibilis nullo modo est hoc aliqd, quia nec habet aliquam partem sui p quem indiuiduetur, nec habet esse subsistens & absolutum, cum nulla eius operatio sit nisi mediante corpore, nec hoc ipsum quod est mouere motu pgressiuo, facit sine organo corporali: est enim duplex virtus motiua, vna imperans, & altera imperata. Imperans est virtus appetitiua sensitiua cuius actus constat q̄ non est sine organo corporali. Virtus autem motiua imperata & exequens motum, est vis quædam musculis & lacertis affixa, quorum motu totum corpus mouetur, & sic patet quòd in motu animalis hæc operatio, quæ est mouere non est animæ sensitiuæ ſm se, sed mediante organo corporali, vnde non sequitur quòd esse absolutum habeat.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ex actione qualitatum elementarium sequitur aliquid dupliciter. Vno modo ex ipsis secundum se, sicut sapor & odor, durum & molle, & alia quæ determinantur in 4. Metheororum, & sic nec anima sensibilis nec aliqua forma substantialis ex actionibus earum sequitur; quia sequeretur, quòd formæ substantiales ex necessitate materiæ inducerentur, vt Empedocles dixit. Alio autem modo sequitur aliquid ex eis, sicut ex instrumentis, vt dicit Philosophus in 2. de Anima, q̄ ignis in motu augmenti, est sicut instrumentum regulatum, sed principaliter agens, & regulans est virtus animæ dirigens in determinatam quantitatem, & similiter dico, q̄ ex actionibus qualitatum actiuarum consequitur anima sensibilis, & aliæ formæ substantiales secundum q̄ in eis, vt instrumentis manet virtus animæ, vel alterius substantialis formæ, & ipsius cæli: & ideo non oportet, cum non agant in virtute sua tantum, q̄ ex actionibus earum nihil sequatur vltra earum speciem, quia ex motu instrumenti sequitur effectus secundum rationem principalis agentis. (Cap. 4. — Cōtex. 40. 41.)

¶ Ad tertium dicendum, q̄ supposito secundum fidem nostrā, q̄ cælum sit corpus inanimatū, nihilominus tñ ponimus q̄ motus eius sit ab aliqua substantia spirituali sicut a motore, & cū motus sit act⁹ motoris & mobilis, oportet q̄ in motu nō tm̄ relinquatur virtus corporalis ex parte mobilis, sed etiam d virt⁹ quædam spiritualis ex parte motoris, & quia motor est viuens nobilissima vita, ideo non est inconueniens, si motus cælestis inquantum est in eo intelio & virtus motoris, per modum quo virtus agentis principalis est in instrumento, est causa vitæ materialis, qualis est per animam sensibilem & vegetabilem. (D. 748.)

¶ Ad quartum dicendum, q̄ quamuis homo & æquus in hoc conueniunt q̄ est sensibile, non tñ oportet anima sensibilis sit vnius d rōnis in homine & equo, qa homo & equus, non sunt vnū animal in specie, vnde in homine anima sensibilis est mul- (D. 208.)

viri anima ppagatā, & omnes animas præter primam c de traduce esse sicut corpora. Alij autem putauerunt simul omnes animas ab initio creatas. Catholica aūt ecclesia nec simul, nec ex traduce factas esse animas docet, sed in corporibus per coitum seminatis atque G formatis infundi, & infundendo b creari. Vnde in ecclesiasticis dogmatibus: animas hominū non esse ab initio inter cęteras intellectuales naturas, nec simul creatas, sicut Origenes fingit, dicimus, neque cum corporibus per coitum seminari sicut Luciferiani & Cyrillus & quidam latinorum præsumptores affirmant. Sed dicimus, corpus tantum per coniugij copulam seminari. Creationem vero animæ solum creatorē nos- H se. eiusque iudicio corpus coagulari in vulua, & compingi atque formari ac formato iam corpore, animam creari & infundi, vt viuat in vtero homo ex anima constans & corpore, & egrediatur viu⁹ ex vtero plenus in anima & corpore, humana substantia. Hieronymus etiam anathematis vinculo illos condemnat qui animas ex traduce dicunt, inducens authoritatem prophetę. Qui finxit singillatim corda eorum. Hic satis inquit, innuit propheta quòd non animā de anima facit Deus, sed singillatim animas de nihilo creat.

F to nobilior q̄ in alijs aīalibus, quātū ad principales actus, vt patet in actibus interiorū sensuū, & in opatione tactus, q̄ est principalis sensus: in oīn toto potestatiuo potētia interior superiori coniūcta pfectior inuenit, vt ptās. Præpositi multo excellentior est in rege: aīa aūt sensibilis in hoīe p essentiā cōiūgit aīæ rōnali, & io totū est per creationē, sed tamē modus traductionis seminis est ssis i hōmine, & in alijs aīalibus, qa in semine hominis est etiā virtus formatiua, sicut in alijs aīalibus: sed qa actio illius virtutis est materialis, vt dictum est, non pōt actio eius pertingere ad essentiam immaterialem, sed tamē p actionem huius virtutis primo consequitur conceptus vitā nutritiuā, & postea vitam sensitiuā. Sed quia vt Aui. dicit, in hoc pcessu sunt plurimæ generationes & corruptiōes, sicut q̄ semen cōuertitur in sanguinē, & sic deinceps, qñ venit ad secundam perfectionē, prima perfectio non manet eadē numero, sed acqrit simul cū acquisitione secundæ, & sic patet, q̄ in infusione aīæ rōnalis simul cō sequitur in vna essentia animæ animam sensitiuam & vegetatiuam, & priores perfectiones non manent eędem numero. (De natura animal. c. 9. Et de anima parte. 5. c. 7.)

¶ Ad quintum dicendum, quòd in animalibus generatis ex putrefactione, virtus cæli, vt Commen. dicit in 7. Metaphysicę, supplet locum virtutis formatiuæ in semine: huiusmodi enim animalia propter sui imperfectionem non requirunt tot ad sui generationem sicut animalia perfectiora, in quibus oportet q̄ cum virtute cælesti adsit in semine virtus animæ a patre deriuata: est enim virtus cælestis in omnibus corporibus inferioribus sicut virtus motoris in moto, vt inducat vnumquodque in speciem secundum materiæ dispositionem, & hæ virtutes cælestes in elemētis receptę vocātur a Philosopho in 17. de animalibus virtutes animæ, quibus omnia elementa plena dicit, eo q̄ huiusmodi virtutes sunt sufficientes ad animationem materię, si pertingant ad aliquam complexionis æqualitatem. (Com. 31. — I — De genera. animal. lib. 2. c. 3.)

DISTINCTIO XIX.

A

De primo hominis statu ante peccatum: scilicet qualis fuerit secundum corpus & secundum animam.

SOlent qri plura de primo hominis statu añ pctm̄. s. qualis fuerit hō prius q̄ peccaret & in corpore & in anima, mortalis an immortalis, c passibilis an impassibilis. De termino inferioris vitæ, & de transitu ad superiorem, de modo propagationis filiorum, & alia multa, quæ non inutiliter sciuntur: licet aliquā do curiositate quærantur. At prius quàm ad animi qualitatem, pertinētia prosequamur, de qualitate eius secūdum corpus, & modo propagationis filiorum, & de alijs quibusdam inspiciamus. B b Primus igitur homo secundum naturam corporis terreni, & immortalis fuit, quodammodo secundum aliquid, quia potuit non mori, & mortalis quodāmodo, quia potuit mori. In illo nāque primo statu habuit posse mori, & posse non mori, & hęc fuit prima humani corporis immortalitas. s. posse non mori. In secundo vero statu post peccatum habuit posse mori, & non posse nō mori, C quia in hoc statu moriendi est necessitas. In tertio statu habebit posse non mori, & non posse mori, quia ad illum statum pertinet moriendi impossibilitas, quod ex gratia erit, non ex natura. In primo statu fuit corpus hominis animale, idest egens alimonijs ciborum. Vnde & homo factus esse dicitur in animam viuentem, non spiritualem, idest in animam corpus sensificantem. quod adhuc erat animale, non spirituale. quod egebat cibis, vt per animam viueret. Factus est igitur in animam viuentem, idest vitam corpori dantem: tamen per sustentamenta ciborum, & tunc erat corpus mortale & immortale, quia poterat mori, & poterat non mori. Post peccatum vero factum est mortuum: sicut dicit Apostolus. Corpus propter peccatum mortuū est, idest necessitatem moriendi in se habet. In resurrectione vero erit spirituale, scilicet agile, & cibis non egens, & immortale, non sicut in statu primo tātum fuit, scilicet quòd possit non mori: sed etiam quòd non poterit mori. vnde Aug. super Geñ. Apostolus ait. Corpus quidem mortuum est, propter peccatum &c. Prius de limo terræ formatum est corpus animale non spirituale, cum quali resurgemus, & renouabimur a vetustate, non in corpus animale quale fuit: sed in melius; idest

SEQVITVR EXPOSITIO TEXTVS.

AVT si de pedibus ad seruitutem subijciendam.} Non videtur esse verum per hoc q̄d dr̄ Gen. 3. Sub viri potestate eris. Et dicendum, q̄ hoc in pœnam mulieris in obedientiis inductum est. Vel dicendum, q̄ non est sub potestate viri per modum seruitutis, sed per modum gubernationis. {Ideoq; potius de illo &c.} Hæc cōclusio non sequitur, cuius rō in obiectionibus dicta est. {Eo sane miraculo.} Hæc similitudo et ad probandum eius propositum nō K valet, & quia Aug. eo modo multiplicationem illam factam dicit: super Io. sicut ex paucis granis crescunt multæ segetes, q̄ quidē p attractionem humoris a terra certū est fieri. {Angelorum ministerio facta sit &c. Quod quidem ministerium esse potuit in separatione costę, & in cōgregatione materiæ, ex cui⁹ cōditiōe corp⁹ mulieris formatū est.} Tñ p p effectus diuersos &c. Et hoc est ſm q̄ dicuntur plures ideę ſm diuersos respectus ad creaturas, vt supra in primo lib. dictum est.

DISTINCTIO XIX

DIVISIO TEXTVS.

DETERMINATA superius institutione humanæ naturæ, quantum ad vtrumque sexum. Hic prosequitur conditiones naturæ institutæ, quantum ad primum statum sui. Diuiditur autem in partes

partes duas. In prima determinat ea, quæ pertinent ad conseruationem indiuidui, in esse per immortalitatem. In secunda ea, quæ pertinent etiam ad multiplicationem speciei, per generationem. 20. distin. ibi }Post hoc videndum est, qualiter primi parentes &c.} Prima in duas. In prima ostendit immortalitatem hominis, quantum ad primum statum. In secunda inquirit causam & modum eius. ibi {Solet & hic quæri, cum homo primus &c.} Circa primum tria facit. Primo manifestat intentionem. Secundo proponit hominis immortalitatem. ibi {Primus ergo homo, ſm naturā corporis &c.} Tertio manifestat differentiam illius, primi status ad duos status sequentes. ibi {In primo statu fuit corpus hominis &c.} {Solet & hic quæri.} Hic inquirit causam immortalitatis, & modum vtrum. s. esset per gratiam vel per naturā. Et circa hoc tria facit. Primo mouet quæstionem. Secundo determinat eam, ex verbis Augus. ibi Ad quod dici potest &c.} Tertio inducit quorūdam disceptationem super hac determinatione. ibi {Propter hoc aliqui dicunt &c.} Et circa hoc duo facit. Primo ponit quorū dam opinionem, q̄ simpliciter dictę determinationi adhærent dicentes, solam gratiam esse causam immortalitatis. In secunda obiicit in contrarium, & ponit contrariam opinionem. ibi {Sed adhuc quęritur &c.} Et circa hoc tria facit. Primo ponit obiectionem contra primam opinionem. Secundo ex hoc inducit opinionem contrariam. ibi {Aliqui dicunt &c.} Tertio ponit quędam verba Augu. ex quibus secunda opinio firmamentum habere videtur. ibi {De hac vero hominis immortalitate.} Vbi prius verba Aug. ponit, qualitatem potentiæ immortalitatis exprimentia. Secundo ex his concludit secundam opinionem, ad quam firmādam aliam authoritatem Aug. inducit. ibi {Ideo alij dicunt &c.}

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quæruntur quinque.

Primo. De immortalitate hominis secundum animam.
Secundo. Vtrum homo in statu innocentiæ fuerit immortalis secundum corpus. E
Tertio. Vtrum fuerit impassibilis.
Quarto. Supposito quòd sic, vtrum illa immortalitas, & impassibilitas fuerit, per naturam, vel per gratiam.
Quinto. Vtrum illa immortalitas sit eadem, cum immortalitate resurgentium.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum anima hominis corrumpatur ad corruptionem corporis.

(1. q. 75. art. 6. & 2. contra c. 79. & 81. & quod lib. 6.) AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̄ anima hominis corrupto corpore corrumpatur. Primo per hoc quod habetur Eccl. 3. Vnus est interitus hominis & iumentorum: sed iumenta simul in corpore, & in anima intereunt. ergo videtur, q̄ etiam homo.

¶ 2 Præter. Differentiæ superiores participantur vniformiter ab his, quæ conueniunt in aliquo inferiori: sicut omne animal æqualiter se habet, vt dicatur corporeum: sed incorruptibile & corruptibile sunt differentię entis. ergo eodem modo conueniunt omnibus, quæ sunt in aliquo determinato genere: sed in omnibus animalibus accidit corruptio per hoc, q̄ forma eorum in non ens se cedit. ergo videtur, quòd similiter in hominibus.

¶ 3 Præt. Quorūcūq; est vnum esse, non potest corrumpi vnum sine corruptione alterius, cum corruptio sit mutatio de esse in nō esse: sed formæ & materiæ est vnum esse, cū esse debeatur composito quod ex vtroque resultat. ergo nō pōt esse corruptio materiæ, sine corruptione formæ: sed anima est forma corporis, vt in 2. de anima habet. ergo corrupto corpore etiā anima corrumpitur. Si dicatur, q̄ anima etiam est forma, & substātia, & post mortem non manet, inquantum est forma: sed inquantum est substantia. Tex. 6. 8.

¶ 4 Contra. Aut anima est forma p essentiam suam, aut per aliquod accidēs suum. Si primo mō. ergo cum vnius rei, non sint plures essentiæ, si aīa post mortem non manet, inquantum est forma, essentia sua pænitus annihilabitur. Si autem secundo modo, cum ex anima & corpore nō cōstituatur vnū quod est homo, nisi inquātum anima est D forma corporis, sequeretur quòd homo sit ens per accidens, & non significet aliquid in prędicamento substantiæ, quod est valde absurdum. ergo videtur, quòd post mortem nullo modo anima remaneat.

¶ 5 Pręt. vt in 1. Cæli & mundi probat Philosophus, impossibile est, q̄ aliquid habeat virtutem ad essendum semper, quod non semper fuit: quia virtus, quæ est ad hoc, vt sit semper, determinatur ad tempus infinitum, & quod in tempore infinito pōt esse, non habet virtutem determinatam ad hoc, vt qñq; sit, & quādoque non sit, quod inuenitur in omni eo quod esse cæpit: sed anima rationalis non semper fuit, quinimmo cum corpore incæpit. ergo nec semper erit, sed cum corpore finietur. (cap. 12. vel tex. 133.)

¶ 6 Pręter. Cum nulla sit substantia, sine propria operatione, vt Dam. dicit. impossibile est animam separari a corpore, si in omni operatione sua, indiget corpore: sed in intelligendo corpore indiget, quia non est intelligere sine phātasmate, vt in primo & tertio de anima dicitur, & huiusmodi intelligere corrumpitur corrupto corpore, vt in primo de anima dicitur, de alijs etiam operationibus eius planum est, q̄ sine corpore non exercentur. ergo animam a corpore separatam remanere, est impossibile. (De fide ortho. lib. 4. c. 28. — 1. de Aīa t. 12. — 3. de Aīa t. 39.)

¶ 7 Præt. Omne quod est ex nihilo vt Dam. dicit, vertibile est in nihil: sed anima cum sit creatura, ex nihilo est. ergo videtur, q̄ in nihil vertibilis sit, & ita est corruptibilis. (De fide ortho. lib. 2. c. 3. & 6.)

In contrariū est qd̄ dicit Philosophus in 2. de aīa, q̄ reliquum genus animæ, s. intellect⁹, separatur ab alijs partibus aię, sicut perpetuum a corruptibili. Et in primo de anima, q̄ intellectus videtur substantia quædam esse, & non corrumpi: non. n. corrūpitur per se, cum etiam inferiores vires, vt sensitiuæ de quibus minus videtur, debilitentur tantum ex indispositione organorum, nec etiam per accidens: cum non sit forma super aliud delata: sed substantia quædam per se subsistens. (C. tex. 21.)

¶ Præt. In 10. Ethicorum, Philosophus probat fælicitatem contem- c. 7. 8. 9.

Universidad de Deusto Biblioteca

contemplatiuam actiua digniorem esse, quia est diuturnior: sed fælicitas actiua extenditur, vsq; ad terminum huius corporalis vitæ, ergo contemplatiua remanet etiam post hanc vitam, non autem in corpore. ergo in anima.

¶ 3 Præt. Ad Deum pertinet habere curam, & prouidentiã de omnibus, quæ in mundo fiunt, & præcipue de his, quæ circa homines geruntur, & præcipue circa bonos, & qui sunt Deo simillimi, vt habetur ex verbis Philosophi. 10. Ethicor. (cap. 7. & vltra.) ꝙ homo sapiens est Deo simillimus, & sibi amãtissimus: sed non potest esse sine iniustitia prouisoris & gubernãtis, vt mali non puniantur, & boni non præmientur. Cum ergo iniustitia in Deum cadere non possit, oportet omne malum puniri, & omne bonũ præmiari: hoc autem in vita ista non contingit, cum frequenter bona malis eueniant, & econuerso. († super Gen. lib. 6. c. 25.) ergo videtur, ꝙ hoc erit post hanc vitam.

spirituale, cum hoc mortale induet immortalitatem, in quam mutandus erat Adam, nisi mortem corporis animalis, peccando meruisset. Nõ enim ait Apostolus. Corpus mortale est propter peccatum: sed mortuum. Illud enim ante peccatum mortale, & immortale erat, quia poterat mori & non mori. Aliud est autem nõ posse mori. Aliud posse non mori: ideo factum est per peccatum non mortale, quod erat: sed mortuum, quod non fieret nisi peccaret: animale enim non est hoc corpus, sicut primi hominis fuit. sed iam deterius est, habet enim necessitatem moriendi. Ecce hic euidenter aperit Augus. quòd corpus hominis ante peccatũ mortale & immortale fuit: sed non qualiter fiet in resurrectione. De hoc eodem, Beda super Genesim ait. Non est credendum ante peccatum, ita fuisse mortua corpora nostra sicut modo. G ait enim Apostolus. Corpus propter peccatum mortuum est: sed licet fuissent animalia nondum spiritualia, nõ tamen mortua, quæ scilicet necesse esset mori.

Tex. 6. ¶ 4 Præt. Vt in 3. de anima Philosophus dicit. anima est locus specierum: sed locus conseruat locatum. ergo si similitudo bona est, oportet ꝙ in anima intellectiua, de qua loquitur species intelligibiles conseruentur: sed intellectus potest intelligere præsentibus intelligibilibus: sicut sensus sentire præsentibus sensibilibus. ergo anima potest per se, in actum intelligendi, sine hoc ꝙ aliquid a corpore accipiat: & ita videtur; ꝙ sine corpore esse possit, ex regula quam Aristo. in principio de anima ponit, ꝙ si anima habet operationem propriam, sine corpore, est separabilis. (Tex. 12. & 13.)

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ circa hoc quatuor sunt positiones. Prima fuit antiquorum naturalium, qui intellectum a sensu non discernebant: vnde, sicut operatio sensus dependet a corpore: ita etiam ponebant intellectus operationem ex corpore dependere, & animam intellectiuam consequi naturam corporalem: vnde quidam ponebant animam esse ignem, quidam vaporem, quidam armoniam, & sic de alijs, secundum ꝙ tantũ sensus, & motus animalium considerabant: & ideo ẽm eos necessarium fuit ponere animam post corpus non remanere. Hãc (Tex. 7.) autem opinionem Aristo. sufficienter infringit, ostendens intellectum habere esse absolutum, non dependens a corpore: propter quod dicitur non esse actus corporis, & ab Auicen. dicitur (De aia parte. 5. c. 1. lectione. 7.) non esse forma submersa in materia. & in libro de causis dicitur non esse super corpus delata. Huius autem probationis medium sumitur ex parte operationis eius: cum enim operatio nõ possit esse, nisi rei per se existentis: oportet illud quod per se habet operationem absolutam, etiam esse absolutum per se habere: operatio autem intell's est ipsius absolute, sine hoc, ꝙ in hac operatione aliquod organum corporale cõicet, quod patet præcipue ex tribus. Primo, quia hæc operatio est omnium formarum corporalium sicut obiectorum: vnde oportet illud principium, cuius est hæc operatio, ab omni forma corporali absolutum esse. Secundo, quia intelligere est vniuersalium, in organo autem corporali recipi non possunt, nisi intentiones indiuiduatæ. Tertio, quia intellectus intelligit se, quod non d contingit in (D. 1123.) aliqua virtute, cuius operatio fit per organum corporale, cuius ratio est, quia ẽm Auic. cuiuslibet virtutis operantis, per organum corporale, oportet vt organum sit medium inter ipsam, & (De aia parte 2. c. 2.) obiectum eius. Visus. n. nihil cognoscit, nisi illud cuius species potest fieri in pupilla: vnde cum non sit possibile, vt organum corporale cadat medium, inter virtutem aliquã, & ipsam essentiam virtutis, non erit possibile, vt aliqua virtus operans mediãte organo corporali, cognoscat seipsam. Et hæc probatio tangitur in libro de causis, in illa propositione. (Lcõne 8.) Omnis sciẽs, qui scit essentiam suam est rediens, ad essentiam suam reditione completa. Et dicitur redire completè ad essentiam, vt ibi Commen. exponit, cuius essentia est fixa stans, non super aliud delata. Ex quibus omnibus patet, ꝙ anima intellectiua habet esse absolutum, non dependens ad corpus: vnde corrupto corpore nõ cor-

F rumpitur. Secunda fuit Pythagoræ & Platonis, qui videtes in corruptionem animę errauerunt in hoc, ꝙ posuerunt animas de corpore in corpus transire. Et hanc positionẽ improbat Philosophus in 1. de anima: ondens ꝙ anima est forma corporis, & (Tex. 53.) motor eius, oportet autem vt determinatę formæ determinata (2. de anima tex. 26.) materia debeatur, & determinato motori, determinatum organum, sicut quælibet ars in agente vtitur proprijs instr's: († Cap. 2.) vnde hæc aĩa nõ potest esse forma & motor, nisi huius corporis. Tertia positio est eorum, qui dicunt animam intellectiuam, ẽm quid corruptibilem esse, & secũdum quid incorruptibilem, quia secundum hoc, ꝙ de anima est huic corpori proprium, corrumpitur corrupto corpore, secundum aũt, id quod omnibus est cõe incorruptibilis est. Ponunt. n. intellectum esse vnum in substantia omnium, quidam agentem, &

d Vtrum immortalitas quam habuit ante peccatum, esset de conditione naturæ, an ex gratiæ beneficio.

SOlet hic quæri, cum primus homo mortale. & immortale cor-

H quidam possibilem, vt supra dictum est, & hunc esse substantiã incorruptibilem, & in nobis non esse, nisi phantasmata illustrata lumine intellectus agentis, & mouentia intellectum possibilem, quibus intelligentes sumus, secundum ꝙ per ea continuamur intellectui separato, ex quo sequitur, ꝙ si id quod est proprium destruitur, tm̃ cõe remanente, ꝙ ex omnibus animabus humanis, vna tantum substantia remaneat dissolutis corporibus. Hæc autem positio quibus rationibus innitatur, & quomodo improbari possit, supra dictum est. 17. distin. Quarta positio est, quam fides nostra tenet, ꝙ aĩa intellectiua sit substantia, (D. 169) non d depẽdens ex corpore, & ꝙ sint plures intellectiuæ substantię, secundum corporum multitudinem, & ꝙ destructis corporibus remanent separatæ, non in alia corpora transeuntes: sed in resurrectione, idem corpus numero quod deposuerat vnaquæq; assumat.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Salomon ibi loquitur L more concionatoris, assumens in se diuersorum hominum sententias, & sapientium & stultorum, vt in fine omnibus appareat, quæ sit verior sententia, vnde concludit quasi sententiam proferens, dicens, finem loquendi omnes pariter audiamus &c. Et hoc est vnũ ex illis, quæ ab eo in persona stultorũ inducunt.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ corruptio inuenitur in omnibus corruptibilibus, secundum vnam rationem cõem, quantum ad id quod per se corruptioni conuenit, sed non quantum ad id quod accidit ei, cum enim corruptio sit proprie compositi trãsmutatio de esse in non esse, hoc per se ad corruptionem pertinet, vt compositum esse desistat, & quia compositum habet esse, ex coniunctione formæ ad materiam: ideo diuisio formæ, a tali materia inuenitur, in qualibet corruptione, sed ꝙ forma in nihil cedat vel non, hoc corruptioni accidit, ex ratione propria huius formæ vel illius: si. n. sit. forma talis cuius esse sit absolutum, & non dependens, in cuius esse participationem materia K adducitur, ex hoc ꝙ perficitur tali forma, contingit, vt ex defectu materiæ compositum huiusmodi esse amittat, secũdum hoc, ꝙ improportionata ad ipsam efficitur: & tamen ipsa forma remanet in suo esse, & sic destructio est compositi, forma remanente, si vero forma non habeat esse absolutum, in quo subsistat: sed sit per esse compositi, tunc ex quo cõpositum desinit esse, oportet quòd forma etiam esse amittat, & per accidens corrumpatur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut dicit Cõm. in 3. de anima. (Dispu. 1. solu. vltim. dubij.) intellectus non eodem modo dicitur forma. cum alijs formis materialibus, quod quantum ad hoc dico verum esse, licet ipse aliud intendat, quòd anima cum habeat esse absolutum, vt eius operatio ostẽdit, non habet esse, per esse compositi, quin potius compositum per esse eius; & ideo corrupto corpore non corrumpitur per accidens anima, sicut aliæ formæ, quæ non sunt, nisi per esse compositi, nec aliquam operationem habent, nisi mediante materia.

¶ Ad quartum dicendum, quòd anima rationalis præter alias formas dicitur esse substantia, & hoc d aliquid, secundum quòd (D. 176) habet

habet esse absolutum, & quod dicitur, ꝙ anima potest dupliciter considerari. s. ẽm ꝙ est substantia, & ẽm ꝙ est forma, nõ est intelligendum, quãtum ad diuersa quæ in ipsa sunt, quasi aliud sit essentia sua, & aliud ipsam esse formam, vt sic esse formam accidat sibi, sicut color corpori: sed distinctio accipitur secundũ eius diuersam considerationem: non. n. ex hoc ꝙ est forma habet, ꝙ post corpus remaneat: sed ex hoc ꝙ habet esse absolutũ, vt substantia subsistẽs, sicut etiam homo non habet ꝙ intelligat, ex hoc ꝙ est animal, sed ex hoc ꝙ est rationalis, quãuis vtrunque, sit sibi essentiale.

pus habuerit, vtrum ex conditione naturę ipsius corporis habuerit vtrunque, an alterum beneficium esset gratiæ, scilicet immortalitas, idest posse non mori. Ad quod dici potest. q a alterum habebat in natura corporis. idest posse mori. alterum vero scilicet posse nõ mori erat B ei ex ligno vitæ, scilicet ex dono gratiæ. Vnde August. super (lib. 6. c. 25.) Gene. Quodammodo creatus est homo imortalis, quod erat ei de ligno vitæ, non de conditione naturæ. Mortalis erat de conditione corporis animalis, immortalis beneficio conditoris. Non enim immortale erat, quòd omnino mori non posset, quod nõ erit, nisi vbi fuerit spirituale. Aperte dicit. ꝙ non ex natura: sed ex ligno vitæ habebat posse non mori. Propter hoc aliqui dicunt, quòd nisi illo ligno vteretur, non semper viueret, quia peccaret. Peccaret enim, si illo ligno non vteretur, quia præceptum erat ei, vt comederet de omni ligno paradisi: nisi de ligno scientiæ boni & mali. Sicut ergo peccauit comedendo quod erat prohibi-

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ ex ratione illa non plus probatur quàm hoc. s. ꝙ id quod habet virtutem ad hoc, vt sit sẽper, dum habet illam virtutem, non terminat esse suum ad aliquod tẽpus ante vel post, quasi nõ potuerit per hanc virtutem plus ꝙ̃ certo tempore durasse, & hoc etiam in anima verum est, quia per virtutem quam modo habet, potuisset per mille milia annorum durasse: sed quia hanc virtutem a se nõ habet, sed ab alio: tunc ex hac virtute incæpit sua duratio, quando hæc virtus data est sibi.

¶ Ad sextum dicendum, ꝙ intelligere cum aliquo, vel sine aliquo dicitur dupliciter, vel hoc modo, ꝙ illud etiam intelligatur esse particeps operationis, sicut organum virtutis visiuę, simul cum virtute visiua videt, quia videre est compositi; & sic intell's omnino sine corpore intelligit, quia hæc operatio non perficitur mediante organo corporali, vel ita ꝙ illud sit obiectum operationis: sicut visus non potest videre sine colore, & hoc modo etiam intellectus in statu viæ, non potest intelligere sine phantasmate, quod se habet ad intellectum, sicut color ad visum, vt (Tex. 30.) Philosophus in 3. de anima dicit. Et ex hoc non ostenditur, ꝙ anima intellectiua habeat esse dependens ad corpus, cum operatio egrediatur ab ipsa absolute: sed post mortem alium modum intelligendi habebit, de quo locus erit inquirendi in fine Quarti.

¶ Ad septimum dicendum, ꝙ vertibilitas in nihil: nihil aliud ponit in creatura, ꝙ̃ dependentiam esse eius, ad principium a quo esse habet, adeo ꝙ si influentia eius cessaret, quælibet creatura esse desisteret: sed ex hoc non potest creatura corruptibilis dici, vt in primo libro dictum est. distinct. 8.

ARTICVLVS. II.

b Vtrum homo in primo statu habuerit necessitatem moriendi.

(1. q. 97. ar. 1.) AD SECVNDVM sic proceditur. Vr ꝙ homo in primo statu habuit necessitatem moriẽdi ẽm corpus. Quicquid enim sequitur ex necessitate materiæ, est necessarium necessitate absoluta, vt in 2. Physicorũ habetur: sed corruptio compositi (Tex. 22.) ex contrarijs sequitur ex necessitate materiæ. ergo corpus hominis quod ex contrarijs compositum erat, simpliciter & absolute erat necesse corrumpi.

¶ 2 Præt. Quod est corruptibile secundum partem, est etiã secundum totum dissolubile: sed corpus hominis in primo statu, secundum aliquam partem dissolubile erat: aliàs cibo non vteretur, præcipue quia est formatus in perfecta quantitate, cũ nutrimentum sit, ad restaurationem deperditi. ergo videtur, ꝙ etiam totum corpus dissolubile foret.

(Tex. 6.) ¶ 3 Præt. Vt in 5. Meta. dicitur. necessitas cibi est de illis, sine quibus non potest esse vita: sed homo in primo statu habebat vitam cibis indigentem, vt in litera dicitur. ergo sine cibis viuere non potuisset: & ita videtur, ꝙ quantum in se erat, necessitatem mortis haberet.

¶ 4 Præt. Ea quę differunt secundum genus, non sunt transmutabilia inuicem: sed corruptibile & incorruptibile sunt huiusmodi, vt in 10. Meta. dicitur. (Tex. 26.) ergo non potest esse, vt homo, qui nunc est corruptibilis, prius fuerit incorruptibilis.

¶ 5 Præt. Mortale, est vna de differentijs constitutiuis hominis: sed vt in 8. Meta dicitur, qualibet differentia apposita, vel amota, fit alia species, sicut etiam numeris per additionem, &

A subtractionem vnitatis. ergo si homo ante peccatum fuisset immortalis, fuisset alterius speciei: quod est inconueniens.

SED CONTRA. Apostolus Rom. 6. dicit. Stipendia peccati mors. ergo homo ante peccatum mortuus nõ fuisset. Idem potest haberi ex hoc, ꝙ dicitur Sapien. 3. Deus mortem non fecit: sed impij &c.

¶ Præt. Pœna non præcedit culpam: sed mors est maxima pœnarum. vnde a Philosopho finis terribiliũ dicitur in 3. Ethi. (Cap. 9.) ergo ante peccatum mortuus nõ fuisset.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ vt ex 2. Physi. habetur. (Tex. c. 89.) Ea quæ sunt ad finem, instituuntur ẽm rationem finis, vt patet precipue in artificialibus. cum ergo homo institutus esset ad finem beatitudinis excedentis omnem facultatem humanæ naturę, oportuit ꝙ in ipsa sui institutione, aliquid sibi collatum fuerit, supra facultatem principiorum naturalium. ex principijs autem naturalibus, esse perpetuum habere non potest, cum ex contrarijs componatur, quod est causa corruptionis in rebus, cum forma materiam perficiat ẽm eius capacitatem. vnde hoc sibi supra C conditionem naturæ suæ collatum fuit, vt anima quæ in tam nobilem finem ordinabatur, secundum potestatem suam, supra communem naturæ ordinem, quo materia recipit esse, secundum sui conditionem, esse perpetuum materiæ communicaret. Et quia hæc potestas animæ super corpus, consequebatur ex ordinatione eius in finem, non poterat impediri eius effectus, nisi per deordinationem eius a fine, quæ sine peccato esse non poterat: & quia peccare poterat libero arbit. nondũ in iustitia confirmato, poterat impediri eius effectus, vt morte; esse perpetuum interciperetur: & ideo quodammodo erat mortalis, inquantum poterat mori & quodammodo immortalis, inquantum poterat non mori. Sed potentia moriendi, non poterat reduci statim in actum, nisi præcedente immutatione animæ, ẽm actum peccati: ideo simpliciter dicendus erat, homo in statu illo immortalis, & mortalis non nisi secundum quid, s. si peccaret, quia vt in 9. Meta. dicitur illud dicitur simpliciter esse in potentia ad aliquid, quod potest statim reduci in actum vno mo- (Tex. cõ. 12.) D tore: sicut non dicimus, ꝙ ex terra possit fieri statua, sed ex cupro, quàmuis ex terra fiat cuprum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ratio illa procederet, si compositum esse recepisset secundum conditionem materiæ, & non secundum potestatem formæ, cuius esse perpetuum est, & hoc idem animæ in principio, super communem naturæ cursum, collatum est.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ quidam dicunt, quòd nulla dissolutio, vel perditio facta fuisset in corpore Adæ, & cibus ab eo non sumebatur, ad restaurationem deperditi, sed contra hunc defectum, communem omni creaturæ, qui est vertibilitas in nihil. Sed hoc ridiculum videtur. quia secundum hoc, etiam corpora cælestia cibis indigerent, & etiam incorporeæ substantiæ, nec contra hunc defectum per cibos subuenitur, vt vel tollatur dependentia sui esse per cibum, vel saltem minuatur. Irrationabile autem est, ꝙ indiguerit propter defectum aliquem, propter quem illi defectui subueniri non possit: & ideo dicendum est, E quòd cibus sumebatur ad restaurationem deperditi, & ad augmentum corporis, in quantitate perfecta, & ad multiplicationem speciei, per viam seminalem, ẽm ꝙ nutritiua augmentatiuæ & vegetatiuę deseruire dicit: & ideo oportet ponere, quòd aliqua particularis deperditio in corpore Adæ fieret: non tamẽ poterat subsequi dissolutio in toto, propter virtutem regitiuã corporis, quæ erat ex parte animæ, vt dictum est: sicut etiam in partibus mundi contingit, elementorum in partibus corruptionem fieri. non autem in toto contingit elementa corrumpi, ex eo, ꝙ inferiorum corporum ordo, virtute superiorũ conseruat.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ si Adam non comedisset moreretur: nec tamen mori poterat ante peccatum, quia hoc ipsum qđ erat nõ comedere tempore determinato, fuisset sibi peccatum, tum quia erat contra præceptum diuinitus promulgatum. quo preceptum erat sibi, vt de omni ligno paradisi comederet. Gen. 2. tum quia non existente præcepto, foret contra legem naturaliter

Universidad de Deusto Biblioteca

raliter institam. tempus autem determinatum comedendi, non per experientiam defectus cognouisset: sed iudicio rationis.

¶ Ad quartum dicendum, q impossibile est, quòd de corruptibili, in incorruptibile trãsmutatio fiat vel ecõtrario, si sumant vt opposita, i. supra ea deesse principia fundata. Incorruptibilitas aũt illa quam primus homo habuit, non fuit in principijs naturæ fundata, sed in virtute animę diuinitus concessa: & ideo quando naturę suæ derelictus est, mortem quã in natura sua habebat, necesse fuit in actũ exire, quę quidem dictę immortalitati opposita non erat.

¶ Vnde patet responsio ad quintum, quia illa imortalitas principia naturæ, in quibus consistit mortalitas, non tollebat, vnde nulla differentia constitutiua diminuitur. dicebatur enim homo tũc mortalis, prout mortale est differentia eius, secũdum quòd ex conditione naturæ suæ mortem habuit.

tum: ita etiam peccaret si non comederet, quod erat iussum.

Si non foret præceptum, vt de illo ligno æderet, & alijs & non illo vteretur, an posset non mori.

SEd adhuc quæritur, si non esset præceptum, vt de ligno vitæ ederet & alijs, & non illo vesceretur, nunquid posset non mori? Si semper viueret, non vtens illo ligno, nõ erat ei ex illo ligno posse non mori. Si vero nõ posset semper viuere, id erat ei ex illo ligno. Aliqui dicunt, quòd si non fuisset ei præceptum, vesci de illo ligno, & alijs, & non illo vesceretur, viueret semper, sic determinantes illud, quod supra dixit Augus. scilicet erat ei de ligno vitę, non de conditione naturæ tantũ, s. quasi non ex conditione naturæ, solummodo erat ei: sed etiam ex ligno illo. Alijs autem videtur, quòd ex ligno vitæ erat ei posse non mori, non ex natura. Ideoque enim dicitur potuisse non mori, quia poterat vti illo ligno, de quo edens non moreretur.

Quæstio Aug. quomodo immortalis factus sit homo.

DE hac vero hominis immortalitate qualis fuerit. Aug. super Genesim quæstionem mouẽs, sic ait. †lib.3.c.21.

ARTICVLVS III.

c *Vtrum corpus Adæ fuerit passibile.*

1.par.q.97. art.2. AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd corpus Adæ fuerit passibile. Sentire.n. secundum Philosophum, quoddam pati est: sed Adam habuit corpus sensibile, ergo & passibile. (3.de aĩma lec.7.te. & cõ.1.)

¶ 2 Præter. Corpora superiora sunt causa motuum, in inferioribus corporibus: sed corpus Adæ, aliquo modo mutabile erat, ad minus secundum augmẽtum. ergo erat receptiuum impressionum superiorum corporum: sed recipere impressionem agentis est pati. ergo habuit corpus passibile.

¶ 3 Præt. Somnus est passio quædam, & immobilitatio organorum sensibilium, vt Philosophus ostendit: sed Adam in primo statu dormiuisset. Vnde Geñ. 2. Immissus in eo sopor a Domino dicitur. ergo corpus passibile habebat. (De somno & vig. le.1.)

¶ 4 Præter. Augmentum sine alteratione esse non potest, nec alteratio sine passione, vt in 1. de generatione dicitur: sed corpus Adę erat augmentabile. ergo & alterabile & passibile. (Lect.16. & tex. cõ.38.)

¶ 5 Præter. Omne molle obuians duro, oportet q cædat sibi: sed Adam habuit in carne sua mollitiem. ergo ab aliquo corpore duro, vt securi, secari potuisset, similiter etiam vri, vt dicitur ab excellenti calido, & sic de omnibus alijs passibilibus corporalibus.

SED CONTRA. Omnis passio magis facta abijcit a substantia, vt dicit Philosophus: sed quod abijcitur a substantia est via in corruptionem. ergo cum corpus Adæ fuerit incorruptibile, non potuit simul esse passibile. (Topicor. 6. cap.9.)

¶ Pręter. Cum semper patiens sit ignobilius agente. passio enim aliquem defectum importat in patiente: sed corpus Adæ nulli defectui subijci poterat. ergo passibile non erat.

RESPONDEO. Dicendum, q pati dicitur dupliciter. Vno modo communiter. Alio modo proprie, communiter dicitur pati, quicquid recipit aliquid quocũq; modo, & sic cum omne recipiens careat eo quod recipit, & sit in potentia ad illud, & econtrario. omne quod est in potentia ad aliquid, sit receptiuum alicuius, a tali passibilitate nihil absoluitur nisi illud quod est actus purus, s. Deus. omnis enim creatura passibilis dici potest, sm q alicuius perfectionis receptibilis est. Sed quia illud quod perfectionem recipit, non proprie dicitur passum vel alteratum, sed magis perfectum, vt in 7. Physi. dicitur. (Tex.c.16.) ideo proprie pati, secundum q passio sequitur alterationem, qua aliqd transmutatur ab eo, quod est sibi secundum naturam: sicut si aqua calefiat, vel aer inspissetur, & si corpus animalis infirmetur, non autem si sanetur. Primo ergo modo accepta passione, corpus Adæ passibile erat: sed secundo modo accepta, tunc dicendum est corpus eius fuisse passibile secundum quid, scilicet si peccaret, & impassibile simpliciter, sicut de mortali, & immortali dictum est.

AD PRIMVM. ergo dicendum, q duplex est passio. (Supra art.2 in cor.) Vna quæ sequitur actionem naturæ, quando. s. species agentis recipitur in patiente secundum esse materiale, sicut quando aqua calefit ab igne. Alia quæ sequitur actionem, quę est per modum animæ, quando. s. species agentis recipitur in patiente, secundum esse spirituale, vt intentio quædam, secundum quem modũ, res habet esse in anima, sicut species lapidis recipitur in pupilla, & talis passio semper est, ad perfectionem patiẽtis. vnde talem passionem non excludimus a corpore Adæ.

¶ Ad secundum dicendum, q cum motus superiorum corporum sit vt vita q̃dam, non natura existentibus omnibus, vt in 8. Physic. dicit. (Tex.cõ.1.) passio illa, secũdum quam corpora inferiora, superiorum impresionem recipiunt, est ad perfectionem, & conseruationem eorum: vnde nec etiam talis passio a corpore Adę excluditur.

¶ Ad tertium dicendum, q secundum quosdam, homo in primo statu non dormiuisset: sed quia hoc ratione, vel authoritate firmari non potest, probabilius videtur, vt ex quo vitam animalem habebat, ea quę talem vitam consequuntur, sibi non deessent. Somnus autem, quandoq; cõuenit ex causa naturali, sicut ex vaporatione alimẽti, vel ex humiditate cerebri, vt in prima ætate, & sic videtur vtraq; de causa potuisse esse somnum in primo statu, quandoque vero ex causa innaturali, sicut ex labore aut ægritudine, & sic non fuisset ibi somnus. Somnus.n. quantum in se est, est pasio ad perfectionem totius animalis pertinens, eo q in somno intenduntur virtutes naturales, & quietãtur virtutes aíales, vt postmodũ fortiores sint in actibus suis.

¶ Ad quartum dicendum, q in augmento est alteratio eius qđ additur, quia conuertitur in substantiam eius quod augetur. non autem oportet, q sit alteratio eius cui additur, per quam a perfectione naturæ suę transmutatur, & hoc quod augetur est illud, cui additur alimentum. vnde ex augmento non potest cõcludi pasibilitas corporis augmentati.

¶ Ad quintum dicendum, q quãmuis caro Adæ mollis esset & diuisibilis: tamen per prouidentiam suam continebatur a tali pasione, dum sibi a nociuis cauebat, quod si non faceret, peccaret: sed per diuinam prouidentiam, ab omni violentia conseruabatur illæsus.

ARTICVLVS IIII.

d *Vtrum homo in primo statu fuerit impassibilis, & immortalis per naturam.*

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd per naturam, homo in primo statu erat impasibilis, & immortalis. (1.par.q.97. art.1.) Eiusdem.n. est infundere & continuare vitam: sed anima naturaliter vitam corpori infundit. ergo etiam naturaliter in perpetuum, vitam in corpore continuasset.

¶ 2 Præter. Vt dicit Aug. 11. super Geñ. & Philosophus in 3. dę anima. (Tex.cõ.19.) Agens est nobilius patiente: sed corpus Adæ nobilissimum corporum erat. ergo a nullo corpore pati poterat, vt corrumperetur, etiam secundum conditionem naturæ suę.

¶ 3 Præter. Corruptio cõtingit in corporibus mistis, ex hoc q aliquod elementorum prædominans, harmoniam mistionis dissoluit: sed corpus Adę erat temperatisimum. ergo videtur, q non poterat ibi sequi corruptio naturalis, per excessum alicuius contrarij.

¶ 4 Præter. Corruptio naturalis animalium contingit ex consumptione humoris naturalis: sed in corpore Adæ, si aliquid deperdebatur, poterat per cibum assumptum restaurari, præcipue cum ipse quantitatem deperditi, & virtutem cibi assumpti

sumpti cognosceret, & in edendo modum conseruaret. ergo videtur, quòd nunquàm naturaliter corruptus fuisset.

¶ 5 Præter. Illa dicimus naturaliter euenire, quę ex rationibus seminalibus, rebus inditis consequuntur: sed per virtutem ligni vitæ, immortalitatem consecutus fuisset, vt in litera dicitur. ergo videtur cum lignũ illud esset corpus naturale, q naturaliter vitam conseruare potuisset.

SED CONTRA est, quia Diony. dicit in 4. cap. de diui. no. q data naturalia dæmones per peccatũ non perdiderunt: sed homo non amplius, quàm dæmon peccauit. ergo si immortalitatem naturaliter habuisset, eam nullatenus amisisset. (Tit. neq; dęmones natura mali sũt.)

¶ Prętera. Differentiæ consequuntur ex principijs essentialibus speciei: sed mortale est differentia hominis. ergo ex naturalibus principijs homo habet, q sit mortalis. cum ergo natura speciei eadem sit ante peccatum & post, videtur quòd ante peccatum etiam naturaliter mortalis erat.

Quæritur quomodo immortalis factus sit homo prę alijs animantibus. & quomodo cum illis communem acceperit alimoniam. e. Sed alia est immortalitas carnis, quam in Adam accepimus, alia quam in resurrectione speramus p Christum. Ille factus est homo immortalis, vt posset non mori si nõ peccaret, moreretur autem si peccaret. Filij vero resurrectionis nec poterunt vltra peccare nec mori. Caro nostra non tunc egebit refectione ciborum, quia nulla poterit esse defectio. Caro Adę ante peccatum ita immortalis creata est, vt per alimoniam adiuta, esset mortis & doloris expers Sic ergo immortalis & incorruptibilis condita est caro hominis vt suam immortalitatem, & incorruptionem per obseruantiam mandatorum Dei custodiret. In quibus mandatis hoc continebatur, vt de illis lignis concessis manducaret, & ab interdicto abstineret, per horum edulium immortalitatis dona conseruaret, donec corporalibus incrementis perductus ad ætatem, quæ conditori placeret, multiplicaret progeniem: ipso iubente sumeret de ligno vitæ quo perfecte immortalis factus, cibi alimenta vlterius non requireret. Ecce his verbis videtur Aug. tradere q caro primi hominis immortalitatem in se habuerit, quæ per alimoniam ciborum conseruaretur, vsque ad tempus suæ translationis in melius. quando de ligno vitę comederet, & fieret omnino immortalis, ita vt nõ posset mori. † lib.8.c.5.

RESPONDEO. Dicendum, quòd immortalitas illa, & impassibilitas, quam homo habuit in primo statu, non inerat sibi ex suis principijs naturę, vt dictum est: sed ex beneficio conditoris. vnde naturalis proprie dici non potest: nisi forte naturale dicatur omne illud, quod natura incipiens accepit: sed contra multiplices modos corruptionis & causas, pluribus remedijs a corruptione conseruabatur. Est enim quadruplex modus, quo corpora animalium corrumpuntur. Primus est, qui communiter inuenitur in omnibus generabilibus, & corruptibilibus, ex hoc quòd res materiales habent virtutem finitam ad essendum. vnde oportet, quòd omnes certa periodo corrumpantur, vt in 2. de generatione dicitur. (Tex.cõ.57.) Secundus est communis omnibus corporibus mistis, ex excessu inordinato alicuius contrariorum, et contra vtrunque illorum defectum subueniebatur homini, per quandam virtutem animæ collatam, ad hoc vt secundum conditionem suam materiam perficeret, vt sicut ipsa anima habet esse indeficiens: ita indeficiens esse corpori tribueret, & perpetuam æqualitatem complexionis. Tertium modũ corruptionis proprium habent corpora animata, sicut & proprium modum generationis, ex hoc. s. q calor qui est instrumẽtum animæ, humidum consumit, in quo est vita, & contra hunc defectum subueniebatur sibi duplici beneficio, quia per esum aliorum lignorum paradisi, restaurabatur continua deperditio facta in corpore, sicut etiam in nobis fit per cibos quibus vtimur: sed quia illud, quod ex nutrimento conuertitur, non est adeo pfecte subseruiens virtuti speciei: sicut quod prius erat, eo q virtutes naturales semper debilitantur in agendo: ideo in nobis oportet, q in fine sequatur diminutio, quãdo virtus speciei, adeo debilitatur propter mistionem extranei, q non potest fieri tanta restauratio quanta fit consumptio, & sic in fine oportet consumptionem esse, vt Philosophus in 1. de generatione dicit. (Lectõne.25. & cõ.88.) & ponit exemplum de vino, cui semper admiscetur aqua, quod tandem aquosum fit. Sed ad hoc subueniebat ei lignum vitæ, cuius virtute diuinitus concessa alimentum assumptum, in perfectam assimilationem adducebatur, propter quod etiam a quibusdam dicitur, q ad restaurationem humidi radicalis deperditi cõferebat. Quartus autem modus corruptionis est, per violentiam ab aliquo extrinseco agente. sicut per incisionem gladij, vel adustionem ignis, & huiusmodi. Et ab hoc modo corruptionis conseruabat hominem illæsum diuina prouidentia, per quam decretum erat, vt nullum nocumentum homo pateretur in corpore, nisi prius a mentis innocentia deuiasset.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q animæ non est naturale infundere vitam: nisi tali corpori. s. quod est sic cõplexionatum & organizatum, & manente tali dispositione corporis, vita continuatur ab anima: sed hanc non est possibile semper durare secundum potestatem inferioris naturæ. vnde non oportet, q immortalitas sit naturalis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd impossibile est aliquod mistum esse, in quo non prædominetur alterum contrariorum, multis de causis. Primo cum naturæ elementares se habeat, quasi materialiter ad formam misti, non posset mistum consequi vnam formam simpliciter: nisi elementa aggregarẽtur in vnum hoc modo, quòd vnum sit formale & prædominans. Secundo, quia ad mistionem exigitur elementorum alteratio, quam esse nõ contingeret, si ponerentur eorum æquales virtutes: oportet enim, quòd virtus alterantis, virtutem alterati excedat. Tertio, quia nullum locum naturalem haberet, si nullum elementum in eo dominaretur, & ita nec motum naturalem, in quo deficeret a proprietate corporis naturalis. Quarto, quia in animatis specialiter calor est instrumentum animæ, vt in 2. de anima dicitur. (T.c.50.) vnde oportet calorẽ prædominari, & sic oportet, quòd in quolibet misto tandem sequatur corruptio.

¶ Ad tertium dicendum, quòd nihil prohibet, illud quod est nobilius simpliciter, esse minus nobile, secundum aliquid, sicut caro humana, quæ quidem secundum naturam, suæ speciei nobilior est gladio, tamen secundum proprietatem duri & mollis, est ignobilior. quia durum nominat potentiam naturalem respectu illius rei, cuius molle impotentiam dicit, & eodem modo est ignobilior quàm ignis cum habeat in potentia calorem, (D.53.) quem ignis habet actu. actus vero semper potentia est nobilior: & ideo contingit corpus nobilius ab ignobiliori pati secũdum naturam, vt corpus animalis ab igne.

¶ Ad quartum dicendum, q illud quod ex nutrimento in carnem conuertitur, semper efficitur minus, ac minus habens de virtute speciei, tum quia virtus naturalis, ex actione debilitatur, eo q agens simul patitur, vt in 6. Physi. dicitur, (T.c.52.) tũ quia perfectius recipit virtutes speciei, quod per se generatur, quàm quod generatur per adustionem ad alterum, sicut vinum quod generatur in vitæ virtuosius est, quàm hoc quod aggeneratur, ex additione aquæ transsumptæ in vinum, ex cuius etiam admistione totum vinum debilitatur, tum etiam quia omnis virtus, quanto plus est vnita, tanto efficacior est ad agendum, & quanto materia magis multiplicatur, tanto calor naturalis magis diffunditur, vnde est minus potens ad conuertendum: sicut etiam in libro de animalibus, dicit Philosophus, q animalia, quæ habent magnum cor, sunt timida, quia calor in magno corde est dispersus, & in paruo congregatus: & ideo in puero tantũ de alimento conuertitur, quod sufficit non solum ad restaurationem deperditi, sed etiam ad augmentum: sed postea conuertitur solum hoc, quod ad restaurationem deperditi sufficit, tandem vero non tantum natura potest conuertere, quantum deperditur. vnde oportet, quòd sequatur diminutio, & tandem corruptio. Et ideo per virtutem naturalem, hoc non potest contingere, vt per sumptionem cibi, vita hoĩs perpetuo cõseruaret.

¶ Ad quintum dicendum, q lignum vitæ non erat principalis causa immortalitatis: sed coadiuuans ad continuationem vitæ modo prędeterminato: & ideo immortalitas non est iudicanda naturalis, propter virtutem ligni vitæ: sed magis gratuita propter virtutem animæ supra naturam collatam, quę principalis causa immortalitatis erat. Et præterea in rebus viuẽtibus, non dicitur aliquid naturale, nisi quod ex principio intrinseco consequitur, quàmuis etiam per actionem quarundam rerum naturalium extrinsecus agentium, aliquid in eis efficiatur, vt patet in vstione, & alijs similibus.

ART.

Universidad de Deusto Biblioteca

ARTICVLVS V.

c *Vtrum immortalitas Adæ fuerit eadem cum immortalitate resurgentium.*

1.par.q.102 artic. 2. Et ver.24.9. 4.sup Gñ. c.2.& 13.de trin. uersus fin.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd immortalitas Adæ non sit eadem cũ immortalitate resurgentium. Primo per hoc, quod Augu. dicit, quod alia est immortalitas, quam in Adam perdidimus, & alia quam p Christum in resurrectione speramus.

¶ 2 Præterea. De eodem in idem, non est aliqua transmutatio: sed infra dicetur, quòd si Adam perstitisset transferendus erat de immortalitate quam habebat, in spiritualem vitam. ergo immortalitas spiritualis, qualis est resurgentium, nõ est eadem, cum immortalitate Adæ.

¶ 3 Præterea. Impassibilitas resurgentium est quædam ipsorum dos: sed Adam in primo statu dotem non habuit, cum dos non debeatur nisi ei, qui traducitur in domum cælestis sponsi per modum sponsæ. ergo &c.

¶ 4 Præterea. Ea quę causantur ex diuersis principijs, oportet esse diuersa: sed immortalitas Adæ, causabatur ex innocentiæ gratia. immortalitas autem resurgentium causabitur ex habitu gloriæ in beatis. ergo non eadem immortalitas est vtrobique.

SED CONTRA. Immortalitas corporis consequitur libertatem arbitrij, secundum eius diuersum statum, sed in omnibus statibus, est eadem libertas arbitrij. ergo eadem est immortalitas corporis in primo & vltimo resurgentium statu.

¶ 2 Præterea. Vna & eadem potentia est, quæ prius disposita est, & postmodum efficitur necessitas: sed corpus hominis in primo statu erat immortale, quasi secundum potentiam dispositam tantum, eo quòd poterat mori & non mori. in vltimo vero statu erit immortale secundum potentiam, quæ est necessitas ad vitam, quia impossibile erit mori. ergo est vna, & eadem immortalitas.

RESPONDEO. Dicendum, quòd immortalitas dicit potentiam quandam ad semper viuendum, & non moriẽdum. hæc autem potentia in natura humana, ex parte corporis non inuenitur, nisi imperfecta, quasi potentia obedientiæ tantum, eo quòd per principia naturæ, vitæ sempiternitas haberi non potest: sed complementum huius potentiæ est, ex aliquo diuino munere gratis collato. sic ergo immortalitas dupliciter considerari potest. vel quantum ad potentiam incompletam naturalem, & sic est vna & eadem immortalitas, sicut vna & eadem natura. vel quantum ad munus gratię, quod est quasi formale complens dictam potentiam, & sic inuenitur differentia vtriusque immortalitatis & impassibilitatis, quia prima fuit per gratiam innocentiæ. vltima vero erit per donum gloriæ. In primo enim statu, talis erat victoria animæ super corpus, vt nihil in corpore fieri posset quod animæ aduersaretur: sed in vltimo statu amplior erit victoria in hoc, quod proprietates animæ quodammodo in corpus redundabũt, vt corpus agile, & lucidum, & spirituale efficiatur & impassibile. Et per hoc patet responsio ad vtranque partem.

Quod ex prædictis consequi videtur, hominem de natura suæ conditionis aliquo modo fuisse immortalem, sed non omnino fieret immortalis, nisi participato ligno vitæ.

[Q]Deo aliqui dicũt, quòd immortalitatẽ de natura habebat qui poterat non mori, quæ aliorum lignorum esu poterat conseruari; sed non poterat consumari, nisi per assumptionem ligni vitæ, quod videtur Aug. sentire super Gẽ dicens. Hoc quoque addo talem cibum illam arborem præstitisse, quo corpus hominis stabili sanitate firmaretur, non sicut ex alio cibo: sed inspiratione salubritatis occulta. Hic innuere videtur, ꝙ cum alijs cibis posset corpus sustentari, hoc cibo indeficienti sanitate firmaretur. Ex quo cõsequi videtur, ꝙ sicut in natura sua habuit mortalitatem, quandam scilicet aptitudinem moriendi: ita aliquam immortalitatem in natura sua habuit, idest aptitudinem quandam, qua non poterat non mori, cibis adiutus: sed si perstitisset immortalitatis perfectio, esset ei de ligno vitæ. Sed qui hoc tradunt, quomodo superiora August. verba quibus dicit ꝙ erat imortalis ex ligno vitæ, huic sententiæ non contradicant, diligenter inquirant.

EXPOSITIO TEXTVS.

IN PRIMO statu fuit corpus hominis &c.} Videtur quòd tale etiam erit in tertio statu, cum animal genus hominis sit, & semper de specie prædicetur. Et dicendum, quòd differt animal, & animale quantum ad nominis significationem, quia animal nominat naturam generis, quæ a specie nunquam remouetur: vnde semper homo dicetur animal: sed animale dicit aliquod de-

F nominatum ex natura animalis. Cum autẽ denominatio proprie sit ab eo quod est formale & perfectiuum rei, illi tantum animale esse competit, in quo proprietates animalis, quantum ad aliquid denominantur. Hæ autem sunt in quibus homo, cum alijs animalibus conuenit: & ideo qui brutales motus sequitur, idest passiones sensitiuæ partis, animalis homo ab Apostolo dicitur. 1. Corint. 2. quia ergo in primo statu, hominẽ oportebat occupari circa opera nutritiuæ, & generatiuæ, sine quibus vitam conseruare non poterat: ideo animalem vitam dicebatur habere. { Corpus propter peccatum mortuum &c.} Videtur hoc esse falsum, & expositio insufficiẽs quę adiũgitur, quia quod in futurum necessarium est: nondum tamen dicitur esse factum. ergo & si ex peccato necessitatem mortis homo incurrat: non tamen corpus eius mortuum dici debet. Et dicendum secundum

H quosdam, quòd homo post peccatum est in continuo actu deficiendi vsque ad mortem, secundum quòd dicitur Sapien. 5. Continuo nati desinimus esse: & ideo statim homo mortuus potest dici. Sed hoc videtur redire in opinionem Heracliti, qui ponebat omnia moueri semper. volebat enim omnem trãsmutationem, quæ in longo tempore contingit, puta augmenti, diuidere secundum omnes particulas temporis, vt in qualibet parte temporis, esset assignare aliam partem motus: sicut est in motu locali, qui solus proprie, & vere continuus est, vt in octauo Physicorum. Commen. dicit, & hoc satis a Philosophis improbatur.

¶ Præterea. Non est impossibile, quòd duo motus contrarij sint continui. Vnde cum generatio, & corruptio sint contraria, oportet inter tempus generationis & corruptionis eiusdem rei, esse aliquod tẽpus, in quo nõ corrumpitur nec generatur.

¶ Et præterea, adhuc non deberet dici mortuum, sed mori. Et

I ideo aliter dicendum est, quòd expositio Augustini est sufficiens, vt scilicet ex hoc mortuum dicatur, quia necessitatem mortis habet, quod enim est in futurum necessarium, & si nõdum in actu in seipso, est tamen iam determinatum in causa sua; vt quodammodo possit dici esse. Vnde & de ortu solis & luminarium & occasu, & eclipsibus fiunt demonstrationes, vt de his quæ sunt semper, quia causas determinatas habent, quas non contingit aliquo modo deficere. Vnde dicit Augustin. 9. super Gẽ. quòd hoc modo dicitur corpus hominis post peccatum mortuum: sicut a medicis homo infirmus desperatus, propter impossibilitatem euadendi dicitur mortuus. { Quod autem dicitur continuo nati &c.} Non est intelligendum, quasi transmutatio corruptionis hominis, sit toto tempore vitę eius in actu: sed vel hoc dicitur, propter breuitatem vitæ. quod enim parum est, quasi nihil esse videtur, vt dicitur in 2. Physic. vel quia dies ad vitam determinati a Deo, continue labuntur.

K { Quod erat ei de ligno &c.} Videtur ꝙ hoc dictum redeat in fabulas antiquorum, quas Philosophus deridet, & improbat in 3. Meta. qui dicebant Deos, qui gustauerunt de quodam cibo, factos esse immortales. alios autem remansisse mortales. Sed dicendum, quòd non est simile, quia illi fabulose totam causam immortalitatis cibo conferebant. August vero non intendit, quòd lignum vitæ esset principalis causa immortalitatis: sed quoddam ad immortalitatem coadiuuans, vt dictum est. Non quòd posset non mori &c. Ad huius quæstionis solutionem sciendum, quòd & si præceptum exterius non accepisset: tamen interior ratio dictabat, terminato tempore cibum sumendum esse, & ideo si cibum non assumpsisset, tam de illo ligno, quàm de alijs contra legem naturalem fuisset: & ideo peccasset, & mortuus fuisset.

DISTIN-

DISTINCTIO XX.

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM Magister determinauit de immortalitate Adæ, per quam esse indiuidui perpetuum conseruabat. Hic determinat de generatione filiorum, per quam species multiplicantur in indiuiduis. Diuiditur autem in partes duas. In prima determinat ea, quæ pertinẽt ad statum generationis. In secunda ostẽdit, in quem statum post hoc transferendus erat. ibi { Talis erat hominis institutio &c.} Prima diuiditur in duas. In prima, determinat conditionem generationis ex parte generantis. In secunda determinat qualitatẽ generatorum. ibi { Si vero quęrit quales, si non peccassent &c.} Circa primum tria facit. Primo, ostendit modum generationis, quia per concubitũ sine pruritu libidinis. Secundo, ostendit generationis principium, quia non in paradiso coniuncti sunt ante peccatum ad generationem. ibi {Cur ergo in paradiso &c.} Tertio inquirit generationis terminum. ibi {De termino vero temporis &c.} {Si vero quæritur &c.} Hic inquirit qualitatem generatorum. Et primo, quantum ad corpus. Secundo quantum ad animam. ibi {Et cum de corpore humano &c.} Circa primum duo facit. Primo determinat qualitatem natorum in primo statu. Secundo, mouet quasdã obiectiones. ibi {Ad hoc opponitur &c.} Circa primum tria facit. Primo mouet quæstionem. Secundo ostendit eam esse dubitabilem, ex verbis Aug. ibi{Et super hoc Aug. ambigue loquitur.} Tertio determinat ipsam, consentiendo in alteram partem. ibi {Sed cum August. &c.} {Ad hoc autem opponitur &c.} Hic mouet obiectiones contra determinata. Et primo ostendendo, ꝙ comestione non indigebant. Secundo, quòd cibum non sumebant, quia superfluum non fuisset. ibi {Item opponitur &c.} Et vtriusque patet solutio in litera. Et est de corpore humano &c. Hic ostendit qualitatem natorum, ex parte animę. Et circa hoc tria facit. Primo, mouet quęstionem. Secundo determinat eam. ibi {Illi qui sentiunt &c.} In tertio mouet obiectionem in cõtrarium & soluit. ibi {Ad quod quidam opponunt &c.}

DISTINCTIO XX.

A

De modo procreationis filiorum si non peccassent, & quales nascerentur filij.

[P]Ost hæc videndum est, qualiter primi parentes si non peccassent, filios pcreassent, & quales ipsi filij nascerentur. Quidam putant ad gignendos filios primos homines, in paradiso misceri non potuisse, nisi post peccatũ, dicentes concubitum sine corruptione, vel macula non posse fieri: sed ante peccatum, nec corruptio nec macula in homine esse poterat, quoniam ex peccato hæc cõsecuta sunt. Ad quod dicendum est, quòd si non peccassent primi homines, sine omni peccato & macula in paradiso carnali copula conuenissent, & esset ibi thorus immaculatus, & mistio sine concupiscẽtia, atq; genitalibus membris:

B sicut cæteris imperarẽt, vt ibi nullum motum illicitum sentirent, & sicut alia membra corporis alijs admouemus, vt manum ori sine ardore libidinis: ita genitalibus vterentur membris, sine aliquo pruritu carnis. Hæc enim lętalis ægritudo membris humanis ex peccato inhæsit. Genuissent itaque filios in paradiso b per coitum immaculatum, & sine corru-

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quæruntur duo.

Primo. De generatione primorum parentum.
Secundo. De qualitate natorum.

Circa primum quæruntur duo.

Primo. An generatio fuisset in primo statu.
Secundo. Quis modus generationis fuisset.

ARTICVLVS PRIMVS.

1.par.q.98. art.1. a *Vtrum in statu innocentiæ fuisset generatio.*

lib.4. de fide orthod. c.25.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in statu innocentię, generatio non fuisset. Generatio.n. non est, nisi ad multiplicationem indiuiduorum; sed sicut dicit Damasce. Poterat Deus genus hoc.s. humanum sine generatione multiplicare. cum ergo via compendiosior semper eligenda sit, videtur quòd generatio non fuisset.

T.c.102. ¶ 2 Præter. Secundum Philosophum. Omne generabile, est corruptibile & econuerso, vt probat in 1. cęli & mun. sed corpora humana in primo statu erant incorruptibilia. ergo videtur. ꝙ per generationem in essę non producerentur.

T.c.35. ¶ 3 Præter. Finis generationis, vt Philosophus in 2. de anima

A ostendit, est vt id quod non potest conseruari in esse perpetuo, idem in numero, perpetuetur in esse, secundum idem specie: sed corpus humanum, secundum idem in numero in perpetua vita conseruari potuisset in statu innocentiæ. ergo videtur, quòd generatio non fuisset, cum in operationibus Dei, nihil sit frustra.

¶ 4 Præt. Eorum quę sunt idem in specie, est etiam vnus modus originis: sed primi parentes non sunt producti in esse, per generationem naturalem, sed per operationem diuinam. ergo & eorum posteritas sine generatione naturali propaganda esset.

SED CONTRA. est qđ dicitur Gen. 1. Crescite & multiplicamini & replete terram: sed imperium ad aliquos factum, non est nisi de actibus, quorum ipsi sũt causa. ergo multiplicationis humani generis primi parentes naturali gñone causa fuissent.

C ¶ 2 Præt. Imago diuinitatis in homine, per innocentiam in nullo diminuta fuisset: sed in hoc quodammodo homo diuinæ imaginis similitudinem gerit, quòd omnium sui generis principium est. ergo in statu innocentiæ, per generationem naturalem, principium fuisset posteriorum.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ per peccatum natura specie variata non est, vnde quæcunque ad perfectionem humanæ speciei pertinent, oportet homini in statu innocentiæ attribuere. In omnibus autem per naturam generabilibus, & corruptibilibus ad perfectionem pertinet, vt vnumquodq; tale alterum facere possit, quale ipsum est, vt in 4. Metheo. dicit Philosophus: & ideo oportet in natura humana, ponere aliquem statum naturalis generationis, etiam si in ea, nunquam peccatum fuisset, & hic est status innocentię, prius quàm homines transferendi erant in statu gloriæ, vbi omnino generationis cessat officium, vt dicitur Matth. 22. In resurrectione, neque nubent neque nubentur. 2.de anima t.c.34.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ quàmuis Deus potuisset sine operatione alicuius naturalis principij humanum genus multiplicare: tamen hoc magis congruum ex ordine suæ sapientiæ decreuit, vt rebus omnibus operationes proprie con

D ferret, in quibus earum perfectio consistit, quia tanto in eis diuina bonitas magis relucet, quanto res perfectiores sunt.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ corpus humanum quàmuis in statu innocentiæ fuerit incorruptibile, per gratiam innocentiæ: erat tñ corruptibile per naturam: & ideo naturali virtute, ad generandum non priuabatur, quia & si quodammodo immortalis esset, vt posset non mori: alio tamen modo mortalis erat, quia poterat etiam mori.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ omne perpetuum est per se intentum in natura. vnde ẽm ꝙ aliqua se habent ad perpetuitatem, hoc modo sunt de intẽtione naturæ. Quædam igitur sunt, quæ non habent perpetuitatem, nisi ratione speciei, & in his multiplicatio indiuiduorum non est per se intenta a natura, sed per accidens, prout.s. in tali multiplicatione, speciei perpetuitas cõseruatur. vnde in his non est generatio, nisi vt cõseruetur idem

E ẽm speciem, quod ẽm numerum, idem conseruari non potest. in hominibus autem secus est, quia quantum ad aliquam partem sui.s. animam incorruptibilem, habent etiam ẽm naturam; & ideo hominum multiplicatio est per se intenta, etiam sine hoc, ꝙ ad conseruationem speciei pertinet.

¶ Ad quartum dicendũ, ꝙ in primis operibus natura instituẽda erat: & iõ oportebat illa opa imediate a principio supnaturali esse: sed postmodũ natura instituta, i pprios effectus p naturalẽ operationem puenire poterat, & hoc de pfectione ipsius erat.

ARTICVLVS II.

b *Vtrum in statu innocentiæ fuisset generatio per coitum.*

AD SECVNDVM sic proceditur. Vr ꝙ in primo statu, non fuisset generatio per coitum. Non.n. potest esse coitus 1.par.q.98. art.2.

sine

Universidad de Deusto
Biblioteca

sine virginitatis corruptione: sed indecens erat in primo statu virginitatis corruptionem fuisse, quando humana natura omnino integra erat, & nulla dignitate priuanda. ergo videtur, ꝙ non fuisset ibi generatio per coitum.

¶ 2 Præter. In meliori natura maior est delectatio, quia & maior consensus cõuenientis, cum conuenienti, ex quo cauſatur delectatio: sed natura humana in primo ſtatu purior erat, q̃ poſt peccatũ. cum ergo poſt peccatum delectatio, quæ eſt in coitu propter ſuam magnitudinẽ, vſum rationis abſorbeat, videtur ꝙ multo amplius, in ſtatu innocẽtię fuiſſet, & ita fuiſſet peruerſitas ordinis in partibus animæ, quã originalis iuſtitia non patiebatur. Si dicatur, ꝙ ratio poterat illam delectationem comprimere.

¶ 3 Contra. Generatiua & nutritiua potentia, & augmentatiua ad eandẽ partem animæ reducuntur, quia ſunt potentię vegetabilis animę, ſed ratio imperare non poterat nutritiuę & augmentatiuę, vt ſine cibo homo nutriri, & augeri poſſet. ergo nec generatiuę, vt delectatio actus eius conueniens remitteretur.

¶ 4 Præter. Generatio, quæ eſt per coitum completur per deciſionem ſeminis: ſed in corporibus naturalibus, deciſio eſt inductiua corruptionis: ergo cum corpus humanum in primo ſtatu incorruptibile fore: talis generationis modus, ibi eſſe non poterat.

¶ 5 Præt. Secundum Philoſophum in 15. de animalib⁹. Semen eſt ſuperfluum alimenti: ſed omnis ſuperfluitas nutrimenti aſſumpti inordinationi atteſtatur, quæ in primo ſtatu eſſe non poterat. ergo nec talis generationis modus.

¶ 6 Præter. Aliæ ſuperfluitates alimenti, vt egeſtiones vrinæ & hujuſmodi, vt videtur, in primo ſtatu non fuiſſent, cum turpitudinem quandam habeant, quę ſine pœna eſſe non poteſt. ergo cum eadem ſit ratio de vno ſuperfluo, & de alijs. videtur ꝙ nec generatio per ſeminis deciſionem ibi fuiſſet, cum ſemen ſemper ſit ſuperfluum, vt dictum eſt.

SED CONTRA eſt quod dicitur Geñ. 1. maſcu. & fæmi. creauit eos: ſed diſtinctio ſexuum eſt ordinata in animalibus ad generationem, quæ eſt per coitum. ergo talis modus generationis ibi fuiſſet.

¶ Præter. Secundum id quod commune eſt, non attenditur aliquorum differentia: ſed in virtute generatiua homo conuenit, cum alijs animalibus. ergo cum in animalibus perfectis, quibus perfectior eſt homo, ſit generatio per coitum, videtur ꝙ etiam hominibus talis modus generationis connaturalis ſit.

RESPONDEO. Dicendum ꝙ ad quamlibet generationẽ oportet duo concurrere. ſ. agens quod inducit formam, & patiens quod offert materiam, nec hæc duo in idem reducuntur, cum nihil patiatur, vel mouetur a ſeipſo. in omnibus.n. viuẽtibus perfectis, in quibus eſt ſexus diſtinctio fœmina ſe habet, vt patiens, & materiam miniſtrans, & mas ſe habet vt agens, & ad formam inducens, vt in 15. de animalibus dicitur. Vnde non poterat compleri[d] generatio humana, niſi per coniunctionem maris & fœmine, propter quod mulier in adiutorium viri facta, dicitur Gen. 2.

Determinatio illius inferioris vitæ, vtrum nati filij per ſucceſſiones, an ſimul omnes transferendi fuiſſent.

E termino vero temporis, quo transferrẽtur ad ſpiritualem cæleſtemque vitam, certum aliquid ſcriptura non tradit: & ideo ambiguum eſt, vtrum parentes genitis filijs, perfectaq; humani officij iuſtitia, ad meliorem ſtatum transferrentur non per mortem, ſed per aliquam mutationem. An patres in aliquo ſtatu vitæ manerent, ligno vitæ vtentes, donec filij ad eundem ſtatum peruenirent, & ſic impleto numero, omnes ſimul ad meliora trãsferrentur vt eſſent ſicut ſancti angeli Dei in cęlis. De quo Auguſtin ambigue diſſerit ſuper Geñ. ita inquiens. Potuerunt primi homines, in paradiſo filios gignere, non vt morientibus patribus ſuccederent filij: ſed in aliquo formæ ſtatu manentibus, & de ligno vitæ vigorem ſumentibus, & filij ad eundem perducerentur ſtatum, donec impleto numero. ſine morte animalia corpora, in aliam qualitatem tranſirẽt. in qua omnino regenti ſpiritui deſeruirent, & ſolo ſpiritu viuificante, ſine corporeis alimentis viuerent. Vel potuerunt parentes filijs cedere, vt per ſucceſſiones numerus impleretur. Qui genitis filijs perfectaq; humani officij iuſtitia, ad meliora transferrentur, non per mortem: ſed per aliquam mutationem. Ecce hic habemus, de tranſitu hominis ad meliora: ſed incertum nobis relinquitur, vtrum ſimul transferantur, an per ſucceſſiones.

b Quales procreaſſent filios, vtrum perfectam ſtaturam, & vſum membrorum habentes, qualis primus homo fuit conditus.

I vero quæritur, quales, ſi non peccaſſet homo filios genuiſſet, eo quòd per actum nutritiuæ, in ſubſtantia membrorum conuertitur. vnde ſuperfluum dicitur: & tamen indigetur eo ad generationem: vnde tale ſuperfluum inordinatam cibi ſumptionem non offendit. tantum enim homo ordinate de cibo ſumere poterat, quantum neceſſarium erat ad actum nutritiuę, augmentatiuæ, & generatiuæ.

¶ Ad ſextum dicendum, ꝙ quædam ſuperfluitates ſunt, q̃ atteſtantur defectui naturæ, vt putredines, ſudores, & huiuſmodi, & tales ſuperfluitates in primo ſtatu eſſe non poterant. quædam vero ſuperfluitates naturæ perfectionẽ oñdunt: ſicut ſemen & egeſtiones, & huiuſmodi, quæ ſecũdum curſum naturalem fiunt, tanto melius, quanto robuſtior natura fuerit: vnde etiam ad virtutem naturalem reducuntur, ſcilicet expulſiuam, & tales ſuperfluitates, in primo ſtatu fuiſſent: licet abſque omni fęditate.

QVAESTIO II.

B

Deinde quæritur de qualitate natorum.

Et circa hoc quęruntur tria.

Primo. Quales fuiſſent, ſecundum corpus.
Secundo. Quales fuiſſent ſecundum intellectum in cognitione veritatis.
Tertio. Quales fuiſſent, ſecundum affectionem in amore virtutis.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum in ſtatu innocentiæ homines habuiſſent omnem perfectionem corporis, quo ad virtutem, & ſtaturam & ſexum, ſtatim poſt natiuitatem.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd homines in ſtatu innocentiæ ſtatim nati, omnem perfectionem corporis habuiſſent, & quantum ad virtutem, & quantum ad ſtaturam, & quantum ad ſexum. Sicut enim Philoſophus dicit in ſextodecimo de animalibus. Mulier eſt vir occaſionatus. illud autem occaſionatum dicitur, quod non eſt per ſe intentum: ſed ex aliqua corruptione, vel defectu prouenienes. Cum ergo in primo ſtatu nullus defectus naturalis operationis fuiſſet: videtur quòd omnes nati fuiſſent in perfecto ſexu. ſ. virili.

¶ 2 Præterea. Agens perfectum inducit ſimilitudinem ſuam in patiente, niſi ſit defectus ex parte recipientis: ſed in generatione hominum ſemen maris eſt agens, & ſanguis mulieris eſt materia & patiens. cum ergo ex neutra parte in ſtatu innocentię aliquis defectus fuiſſet: videtur quòd ſemper proles in ſimilitudinem patris, producta fuiſſet in ſexu virili.

¶ 3 Præterea. Magis diſtat limus terræ ab humano corpore, quàm materia a muliere adminiſtrata, ad formationem conceptus in naturali generatione: ſed primus homo de limo terræ formatus, ſtatim in perfecta quantitate, & virtute membrorum productus eſt. ergo multo fortius filij, qui ex eo naſcerentur.

¶ 4 Præterea. Auguſtinus dicit in litera, quòd infirmitas carnis, quæ eſt in pueris congruit infirmitati mentis: ſed in ſtatu innocentiæ, nulla fuiſſet mentis infirmitas. ergo nec in tali infirmitate carnis, pueri nati forent.

¶ 5 Præterea. Omnium animalium nobiliſſimus eſt homo: ſed quorundam animalium filij naturaliter ſtatim nati officia membrorum habent. ergo defectus, qui in pueris, nunc videtur accidere, non eſt naturalis: ſed ex peccato inductus. ergo ante peccatum non fuiſſet.

SED CONTRA. Omnis virtus naturalis, multiplicata materia, roboratur, ſecundum debitam proportionem. quia in maiori quantitate, maior eſt virtus: ſed pueros oportebat, paruulos naſci propter materni vteri neceſſitatem, vt in litera dicitur. ergo oportuit, vt eorum virtus motiua, quę materialis eſt, imperfecta eſſet.

¶ Præterea. In pueris oportet expectari tempus ad generandum, quouſque completur tempus augmenti. quãdiu enim eſt augmentum in ſuo vigore: ſicut in duobus primis ſeptennijs, generatiua opus ſuum non habet, quia digeſtio completa nõ eſt, vt ſemen debito modo maturari poſſit, cum etiam, quia quod reſiduũ eſt ab opere nutritiuæ, cædit in vſum augmentatiuę: ſed ſicut generatiuę deſeruiunt, quędam membra: ita & alijs animę viribus: ergo & per eandem rationem, nec aliorum membrorum vſum habuiſſent: ad quorũ actus exigitur aliquorum membrorum fortificatio, & completio.

RESPONDEO. Dicendum, quòd in hominis vita, eſt quędam circulatio, eo quòd a defectu incipit in ſtatum debitę perfectionis deueniens, ex quo iterum in defectum terminatur: vnde & principium hominis, quidam defectus conſequuntur in pueritia, & ſimiliter finem in ſenectute. homo autem ante peccatum, & ſi vitæ termino caruiſſet: tamen habuiſſet vitę principium per natiuitatem: vnde hos defectus, q̃ ordinantur ad vitę terminum, vt ægritudines & defectus ſenes, non habuiſſet. defectus autem illos, qui principium originis conſequuntur, nihil prohibet eum habuiſſe, vt Magiſter in litera dicit, nec hoc fuiſſet ei in pœnam: quia ex hoc nullum incommodum ſentiret, diuina prouidentia eum gubernante. Quidam vero dicunt aliter, innitentes verbis Aug. quæ in litera ponuntur. Sed cum Aug. de his nihil aſſerat, vt in litera dicitur, probabilius ſuſtinebitur illud, quod naturalis curſus habet, vbi ſcripturæ authoritas non repugnat.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd q̃uis mulier ſit, præter intentionem naturæ particularis, quæ agit in hoc ſemine, intendens prolem adducere, in perfectam ſimilitudinem generantis: non tamen eſt præter intentionem naturæ vniuerſalis, ſicut nec corruptio, quia ſine fœmina non poſſet eſſe generatio, vt perpetuitas ſpeciei ſaluaretur: & ideo etiam per diuinam prouidentiam ad officium generationis, mulieres aliquas naſci oportebat, & in ęquali numero cũ viris, vt vna vnius eſſet.

¶ Ad ſecundum dicendum, ꝙ generatio mulieris contingit, vt in 18. de animalibus dicitur, ex hoc ꝙ ſemen viri, non poteſt vincere ſuper materiam mulieris, vt digerat ipſam vltima digeſtione, & imperfectum ſexum adducat: huiuſmodi autem impotentiæ cauſa, poteſt eſſe triplex. Vna eſt ex defectu naturalis principij agentis cum ſemine, quia calor eſt diminutus in ſemine, propter eius indigeſtionem: vnde ante tertium ſeptẽnium, vt Philoſophus dicit, viri vt in pluribus fœminas generant, & talis cauſa, non multum fuiſſet in primo ſtatu, quia tempus in quo eſt perfecta generatio, non anticiparetur. Alia cauſa eſt, ex virtute imaginatiua, quam ſequuntur etiam virtutes corporales, ſicut patet ꝙ ad imaginationem alicuius terribilis, totum corpus concutitur & tremit: & ita videmus, ꝙ filij frequenter naſcuntur ſimiles illis, quos parentes imaginantur in actu conceptionis: ſicut etiam Hiero. narrat de quadam muliere, quæ peperit filium nigrum, propter hoc, ꝙ in tẽpore coitus, vidit imaginem nigram, & talis cauſa generationis fœminæ, potuit eſſe in ſtatu innocentiæ, vt filij naſcerentur in hoc, vel in illo ſexu, ſ̃m voluntatem parentum, & præcipue propter magnam obedientiam corporis ad animam in ſtatu illo. Tertia cauſa eſt, ex aliquo principio extrinſeco, quia parua immutatio, vt Philoſophus dicit in 18. de animalibus, vel vẽti, vel temporis, vel huiuſmodi ſexus variationem facit. Vnde dicit, ꝙ expertum eſt apud paſtores, quòd quando flat ventus ſeptentrionalis concipiuntur mares, & quando flat meridionalis concipiuntur fœminæ, propter abundantiam humiditatis. Et etiam ſi in tẽpore coitus aſpiciant ad partem ſeptentrionalem, vel meridionalem, ſequi-

Universidad de Deusto Biblioteca

tur etiam dicta diuersitas, vt frequenter, & talis causa potuit esse in statu illo.

¶ Ad tertium dicendum, quòd de limo terrae corpus primi hominis formatum est virtute diuina, cuius est statim ad perfectum adducere cum voluerit: sed propagatio filiorum fuisset per virtutem naturę, cuius non est subito operari: & ideo per successiones temporum, in vltimũ perfectionis statum proles, producta fuisset.

¶ Ad quartum dicendum, quòd infirmitas carnis, nunc in pueris duo complectitur. s. defectum vsus membrorum, et hoc congruit naturali infirmitati mentis, inquantum adhuc non peruenit ad vltimum complementum sciae vel virtutis, quod etiam in primo statu esse potuit, complectitur et quandam pęnam in esurie & fletu, & talis infirmitas congruit infirmitati culpae. vnde neutrum horum in primo statu fuisset scilicet nec pæna nec culpa.

¶ Ad quintum dicendum, quòd hoc est ex nobili complexione hominis, quòd defectum talem in pueritia, prae quibusdam animalibus patitur: quia enim est mollis complexionis: ideo membra puerilia, ex sui mollitie sunt impotentia ad suos actus exercendos, & etiam propter humiditatem abundantem in pueritia, quod contingit in hominibus, prae quibusdam animalibus: tum ex magnitudine cerebri, quod homo maius, prae alijs animalibus habet, secundum proportionem sui corporis, tum etiam propter qualitatem complexionis, a qua si in humidiorem recedatur, propter complexionem ętatis, inuenietur superabundans humiditas, quę praecipue impedit motum neruorum. Vnde animalia siccae complexionis, vt capræ, nascuntur cum membris ad motum habilibus.

† tom.7. de peccatorũ mer. & remis. c.37.

& in minori aetate constituti, vti possent membrorum officijs, an per interualla temporum, eo modo quo nunc fit, perfectionem staturae, & vsum membrorum recepturi essent, de authoritatibus diffinitum non habemus. Et super hoc Augustin. ambigue loquitur. Mouet nos, inquit, si primi homines non peccassent, vtrũ tales filios essent habituri, qui nec lingua nec manibus nec pedibus vterentur. Nam propter vteri necessitatem, forte necesse erat paruulos nasci: sed quàmuis exigua pars corporis sit costa: non tamen propter hoc paruulam viro coniugem fecit. Vnde & eius filios poterat omnipotẽtia creatoris, mox natos grandes facere. Sed vt hoc omittam, poterat certe eis praestare, quod multis animalibus prętitit, quorum pulli quamuis sint paruuli: tamen mox vt nascuntur currunt, & matres sequuntur: econtra homini nato, nec ad incessum pedes idonei sunt, nec manus saltem ad scalpendum habiles, & iuxta se mammis positis nascentes, magis possunt esurientes flere quàm sugere. propriae vero infirmitati mentis congruit haec infirmitas carnis. His verbis videtur insinuari, quòd filij etiam paruuli, officijs membrorum valerent vti.

ARTICVLVS II.

b Vtrum in statu innocentiae pueri mox nati, fuissent perfecti in cognitione.

1.p.q.101. artic.1. Et ver.q.18 artic.7.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd pueri mox nati perfecti in cognitione fuissent. Omnis enim virtus cuius actus impeditur ex imperfectione corporis, est virtus materialis: sed intellectus non est actus corporis cuiusdam, vt Philosophus dicit. ergo naturaliter non impeditur a suo actu propter defectum corporis. ergo videtur, quòd in statu integritatis naturae, pueri perfectam cognitionem habuissent, etiam si defectum membrorum paterentur. Si dicatur, quòd intellectus impeditur per accidens, ex impedimento corporis, inquantum indiget accipere a virtutibus corporalibus.

¶ 2 Contra. Quòd superiores vires ab inferioribus accipiant, videtur esse peruersitas ordinis: sed in primo statu nulla deordinatio in partibus animę erat. ergo intellectus non accipiebat perfectionem suam ex viribus sensibilibus.

¶ Praeterea. Intellectus non indiget sensu, nisi ad acquirendam scientiam: vnde qui priuatur, visu scientiam de coloribus retinet, quã per visum accepit: sed in primo statu habitum sciẽtiae homo habuisset, immediate ex diuina influentia, & forte per ministerium angelorum. ergo ad intelligendum, & sciẽdum in actu, sensibus non indigebat, & sic idem quod prius.

¶ 4 Praeterea. Sensus puerorum, in primo statu, non fuissent imperfectiores, quàm modo sint: sed modo pueri perfectę possunt, videre & audire, & sic de alijs. ergo & tunc: & ita per defectum sensibilium virium, actus intellectus non impeditur. † Dist.19

¶ 5 Praeterea. Perfectioris cognitionis, secundum suam naturam alijs animalibus est homo: sed alia animalia, mox nata habent cognitionem quarundam rerum, quae prosunt eis vel nocent. vnde Agnus sequitur matrem, & fugit Lupum. ergo multo fortius, hoc homo secundum suam naturam habere debet, & ita videtur, quòd defectus cognitionis, qui est in pueris, non est naturalis: sed ex peccato inductus: & ita videtur, quòd ante peccatum perfectam cognitionem habuissent.

SED CONTRA. Vt dicit Philosophus septimo Physicorum. In quiescendo fit anima sciens & prudens: sed in pueritia non potest esse perfecta quies corporis, propter multos motus, & praecipue propter augmentum. ergo nec perfectam cognitionem, secundum naturam haberi potest. Cõm.3a

¶ Praeterea. Ad hoc anima infusa est corpori, vt in ipso acquirat perfectionem scientię & virtutis: sed hoc non esset, si per seipsam scientiam perfectam haberet, quam per temporum successionem, in corpore acquireret. ergo non statim, dum corpori infunditur perfectam cognitionem habet: sed experimento indiget, & tempore intellectualis virtus, vt Philosophus in secundo Ethicorum dicit.

RESPON-

Quibusdam non absurde placuit, quòd filij parui nascerentur, et per accessum temporis in statura, & in alijs sicut nunc proficerent, quod non esset vitio imputandum.

SEd cum August. sub assertione de his, nihil tradat: non irrationabiliter quibusdam placuit, primorum parentum filios nascituros paruulos: ac deinde per interualla temporum, eadem lege qua & nunc natiuitatem humanam ordinatam cernimus, staturae incrementum, & vsum membrorum recepturos, vt in illis expectaretur aetas, ad ambulandum & loquẽdum, sicut modo in nobis, quod vtique non esse vitio deputandum: sed conditioni naturae, sicut a cibo non penitus abstinere valebant: nec tamen illud erat ex vitio: sed ex naturae conditione. Ad hoc autem opponitur ita: si non peccarẽt nec morerẽtur. sed nõ peccarẽt si non comederẽt. Poterãt ergo sine alimonia viuere. Cęterũ sicut supra diximus nõ solũ peccarẽt si de ligno vetito ederẽt: sed ẽt si concessis non vterenẽ, quia sicut erat ei praeceptum nõ illo ligno vti ita alijs vesci. Praeterea, contra naturalem rationem facerent qua intelligebant de illis esse edendum, qđ & naturaliter appetebãt. Item opponitur, cum fames sit pęna peccati, si nõ peccarent, famem non sentirent: sed sine fame superfluum videretur comedere: Vnde putant quidam eos cibis non indiguisse ante peccatum; quia non poterant esurire si nõ peccassent. Ad quod dici potest quòd fames vere defectus est. & pęna peccati. Est enim immoderatus appetitus edendi, cui non subiacuisset homo, si non peccasset: sed proculdubio peccaret, nisi hunc defectum cibo praeueniret: habebat enim naturalem appetitum & moderatum, cui ita satisfaciendũ erat, ne defectum famis sentiret: sicut ergo non ex vitio, sed ex naturę conditione erat. quòd ante peccatum homo cibis indigebat: ita non ex vitio esset, sed de natura, si hominis conditio in principio suo. i. in primo parente a perfecto inchoata, in subsequẽti propagatione a modico ad maiora proficeret, vt scilicet per interualla temporũ staturae corporeae incrementa, vsumque membrorum susciperet.

b Vtrum sicut statura corporis, ita & sensu mentis paruuli nascerentur, & per accessum temporis proficerent in sensu & notitia ueritatis, an mox nati in his essent perfecti.

ET cum de corpore humano non sit absurdum vel inconueniẽs hoc existimare, quaeri solet, vtrum de sensu animae, & cognitione veritatis, eodem modo sentiendum sit, vt scilicet hi, qui sine peccato nascerentur, sensu & intelligentia mentis imperfecti existerent. & per accessum temporis in his proficerẽt vsque ad perfectionem, an mox conditi perfectionem sensus & cognitionis perciperent. Illi qui sentiunt paruulos natos, in statura corporis, & vsu membrorum, per accessum tẽporis profecturos, non diffitentur, eosdem in exordio natiuitatis sensu imperfectos existere, & per interuallum temporis, in sensu & cognitione proficere vsque ad perfectum. Ad quod quidam opponunt dicentes. Si mox nati non haberent perfectionem sensus. & intelligentię ignorantia in eis esset, ignorantia autem peccati est pęna. Sed qui hoc dicunt, non satis diligenter considerant, quia non omnis qui aliquid nescit vel minus perfecte aliquid, scit, statim ignorantiam habere, siue ignorans esse dicendus est, quia ignorantia non dicitur, nisi cum id quod sciri, & non ignorari debet nescitur, talisque ignorantia pœna peccati est, cum mens vitio obscuratur: ne cognoscere valeat ea, quae scire deberet.

RESPONDEO. Dicendum, q; sicut Magister dicit in litera, oportet quòd positio de perfectione intellectus consonet positioni de perfectione corporis. vnde cum posuerimus pueros in principio non habituros fuisse membrorum vsum, oportet ponere, quòd nec vsum perfectae[d] cognitionis habuissent; qui autem mẽbrorum perfectionẽ concedunt, perfectum vsum rationis etiam cõcedere possunt. Inter alia enim membra corporis, cerebrum humidissimum est, Vnde si propter humiditatem aetatis, membrorum aliorum officia pueri habere nõ poterant, multo minus plenum vsum imaginatiuae virtutis, cuius organum est, in anteriori parte cerebri habere poterant. Abundantiam enĩ humiditatis, cõfusionem quandam phãtasmatum creat: sicut patet in ebrijs, ex multo vapore ad caput ascendente. Phantasmata[d] autẽ vt in tertio de anima dicitur se habent ad intellectum sicut colores ad visum. vnde sicut ad confusionem colorum, sequitur indeterminatio, & confusio in actu virtutis visiuae: ita ad confusionem phantasmatum sequitur, quaedam cõfusio in actu virtutis intellectiuę, & inde est, quòd pueri in principio confusam cognitionem habent vniuersalium quorundam, & postmodum per successiones temporis distincte, vnumquodque cognoscunt: vnde in primo Physicorum dicitur, quòd pueri in principio appellant omnem virum patrem, posterius autem determinant vnumquodque.

D.70. 740. 1107. D.752. Cõm.31. T.cõ.5.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd operatio intellectus non impeditur, propter defectum corporis per se, sed per accidens, vt dictum est, scilicet ex defectu virium, a quibus intellectus accipit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd perfectio intellectus possibilis est, per receptionem obiecti sui, quod est species[d] intelligibilis in actu: sicut autem in obiecto visus est aliquid, quasi materiale, quod accipitur ex parte rei[d] coloratae: sed complementum formale visibilis, inquantum huiusmodi est ex parte lucis, quae facit visibile in potentia esse visibile[d] in actu: ita etiam obiectum intellectus, quasi materialiter administratur, vel offertur a virtute imaginatiua: sed in esse formali intelligibili, completur ex lumine intellectus agentis, & secundum hanc formam, habet quòd sit perfectio in actu intellectus possibilis: & ita non sequitur deordinatio in partibus animae, si intellectus possibilis perficiatur per species a phantasmatibus acceptas, inquantum illustrantur lumine intellectus agentis, quae est potentia altior, quàm intellectus possibilis.

D.752. D.359. D.361.

¶ Ad tertium dicendum, quòd cum phantasma sit obiectum intellectus possibilis, vt dictum est, secundum statum viae, anima ad suum actum phantasmatibus indiget: non solum vt ab eis scientiam accipiat secundum motum, qui est a sensibus ad animam: sed etiam vt habitum cognitionis, quam habet circa species phantasmatum, ponat secundum motum, qui est ab anima ad sensus, vt sic inspiciat in actu, quod per habitum cognitionis tenet in mente. Vnde etiam Dionysi. dicit in epistola ad Titum, quòd illi qui intellectuales reuelationes accipiunt, eas quibusdam figuris circumponunt. vnde laesa imaginatione per laesionem organi, vt est in freneticis, intellectus impeditur, ab actuali consideratione etiã eorum, quae prius sciebat.

¶ Ad quartum dicendum, quòd exteriorum sensuum; actus in pueris distincti sunt: sed imaginatio confusa est, propter cerebri humiditatem excedentem: & ita etiam oportet, quòd operatio intellectus sit confusa: non enim intellectus immediate ab exterioribus sensibus accipit: sed ab interioribus.

¶ Ad quintum dicendum, quod alia animalia non prosequuntur conuenientia, & fugiunt nociuum, per rationis deliberationem, sed per naturalẽ instinctum existimatiuę virtutis, & talis naturalis instinctus est, etiam in pueris. vnde etiam mãmillas accipiunt, & alia eis conuenientia, etiam sine hoc q; ab alijs doceantur.

ARTIC. III.

c Vtrum in statu innocentiae pueri nascerentur in gratia.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd in statu innocentiae pueri in gratia nascerentur, quia secundum considerationem Philosophi, sicut se habet propositum in proposito, ita & oppositũ in opposito: sed homo corruptus per peccatum transmisit peccatum in posteros. ergo etiam, & gratiam, & iustitiam, quam habuit in posteros transmisisset. 1.p.q.100. artic.1. 1.top.c.12.

¶ 2 Praeterea. Bonum est potentius, quàm malum, quia malum non agit, nisi virtute boni, vt dicit Dionysius quarto capitulo de diuinis nominibus. Si ergo malum primi hominis adeo fuit potens, vt totum humanum genus interficeret, multo amplius eius gratia totum humanum genus iustificasset. Titulo, vnde prouenit malum in rebus.

¶ 3 Praeterea. Adam non solum sibi, sed etiam nobis demeruit, quia per vnum hominem, peccatum, & mors, in mundum intrauit. Roman. quinto. Sed meritum, & demeritum ab eadem potentia procedunt. ergo & ipse, si perstitisset, omnibus mereri potuisset: & ita omnes per eius meritum primam gratiam consecuti fuissent.

¶ 4 Praeterea. Impossibile est esse pœnam sine culpa: sed pœna peccati originalis est carentia visionis diuinae. ergo cum in statu innocentiae homines, sine peccato originali nati fuissent, habuissent meritum visionis diuinę: sed hoc non potest haberi, nisi per gratiam. ergo nati fuissent in iustitia gratuita.

¶ 5 Præterea. Homo per peccatum necessitatem peccandi incurrit: ergo si perstitisset, in iustitia confirmatus fuisset. Sed secundum Ansel. oportuit, vt qualis ipse fuit, tales etiam filios genuisset. ergo & omnes in iustitia confirmati fuissent, mox à natiuitate sua, vt peccare non possent.

De cõcept. virg. & peccato origi. c. 10.

SED CONTRA. Illud quod infunditur imediate a Deo, vt anima rationalis, non trãsfundit a parentibus: sed gratia est huiusmodi, vt in primo libro probatum est dist. 14. ergo gratiam vel iustitiã, in posteros non trãsfudisset.

To 3. summæ sniarũ trac. 3. c. 6.

¶ Præter. Hugo de sancto Victore dicit, quòd homo si perstitisset, generasset filios sine peccato: sed tamen non necessario paternę hæredes iustitiæ: & ita videtur, quòd iustitiam vel gratiam non trãsfudisset.

RESPONDEO. Dicendum, quòd sicut dicit Philosophus in 2. de generatione. In generatione est quædam circulatio, quæ tamen non redit in idem numero: sed ad idem specie. homo enim generat hominem, non Sortes Sortem: & inde est, quòd generatum generanti assimilatur in omnibus illis, quæ ad naturam speciei pertinent, nisi adueniat impedimentum, vt in monstris apparet. non autem oportet, quòd assimiletur in proprietatibus, quæ consequuntur indiuiduum ratione indiuidui, & si aliquando contingat, quòd in aliquibus proprietatibus, etiam personalibus assimiletur filius patri, hoc tantum accidit in accidentibus corporalibus, sicut quòd albus generat album, & podagricus podagricum. non autem in perfectionibus animæ, generat sibi similem secundum actum, vt grammaticus generat grammaticum: sed forte secundum aptitudinem tantum, secundum quòd ex complexione corporis, vnus est habilior alio, ad scientiam, vel doctrinam vel virtutem. Sciendum est ergo quòd duplex iustitia primo homini poterat conuenire: vna originalis, quæ erat secundum debitum ordinem corporis sub anima, & inferiorum virium sub superiori, & superioris sub Deo, & hæc quidem iustitia, ipsam naturam humanam ordinabat, in sui primordio ex diuino munere: & ideo talem iustitiam, in filios transfudisset. Est etiam alia iustitia gratuita, quæ actus meritorios elicit, & de hac est duplex opinio. Quidam enim dicunt, quòd primus homo in naturalibus tantum creatus est, & non in gratuitis, & secundum hoc videtur, quòd ad talem iustitiam requirebatur, quędam præparatio per actus personales: vnde secundum hoc, talis gratia, proprietas personalis erat ex parte animę: & ideo nullo modo transfusa fuisset, nisi secundum aptitudinem tantum. Alij vero dicunt, quòd homo in gratia creatus est, & secundum hoc videtur, q̃ donum gratuitæ iustitię ipsi humanę naturę collatum sit: vnde cum transfusione naturæ, simul etiam infusa fuisset gratia.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd peccatum originale est primo, & per se peccatum naturæ, & per posterius personę: actuale autem est proprie peccatum personæ, quod per actum personalem incurritur. Et ideo, sicut peccatum originale transfunditur, & non peccatum actuale: ita etiam iustitia originalis naturalis transfusa fuisset, & forte non gratuita.

¶ Ad secundum dicendum, sicut ad primum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd peccatum non transit in posteros a primo parente per modum demeriti, quasi ipse omnibus mortem meruerit, & infectionem peccati: sed per modum traductionis consequentis traductionem naturæ: non enim vnius personę actus coti naturæ mereri, vel demereri potest, nisi limites humanæ naturæ transcendat, vt patet in Christo, qui Deus & homo est, vnde a Christo nascimur filij gratię, non per carnis traductionem: sed per meritum actionis. Ab Adam vero, nascimur filij iræ per propagationem, non per demeritum.

¶ Ad quartum dicendum, quòd carentia visionis diuinæ, potest dupliciter intelligi, vel negatiue, & sic non est pœna, sed defectus naturalis, cuilibet enim naturæ creatę conuenit, vt ex se non habeat, vnde in Dei visionem ascendere possit: vel priuatiue, & sic est pœna, secundum quòd importat quandam obnoxitatem ad non videndum Deum.

¶ Ad quintum dicendum, quòd probabile videtur, quòd si Adam in prima tentatione perstitisset: nondũ statim confirmatione iustitiæ fuisset adeptus: sed quãdo in spiritualem vitam fuisset translatus, simul immortalitatem accepisset in corpore, & iustitiæ confirmationem in anima. Quod ergo dicitur, q̃ quia tẽtationi succubuit, peccandi necessitatem incurrit, verum est de peccato veniali, quod gratiæ non opponitur, sed cuidam accidẽti gratię, scilicet feruori: sed necessitatem peccandi mortaliter, homo etiam in peccato existens non habet, nisi peccare intelligatur in peccato. Non enim, qui in peccato est, potest per se non esse in peccato, vt possit a peccato, per se sine gratiæ infusione resurgere: nec tamen sequitur, si homo post peccatum, non potest in peccato non esse, quòd in gratia existens, non possit in gratia non esse, quia homo per seipsum peccare potest, sed non per se resurgere. Si tamen concedatur, quòd Adam confirmatus fuisset statim post victoriam tentationis, adhuc non sequitur, quòd filios confirmatos in iustitia genuisset, quia hoc sequebatur actus personales eius: & ita erat perfectio ad personam pertinens, quam non oportet in filios propagari: sicut si Adam donum philosophię habuit, vel miracula faciendi, non oportet, quòd filij eius hoc habuissent.

¶ Ad aliam etiam patet de plano solutio, quia non intelligitur gratia in posteros propagari a parentibus, quasi per virtutem seminalem, gratiam filij consequerentur: sed quia cum transfusione naturę, cui ex prouisione diuina gratia debebatur, simul gratia infusa fuisset, secundum vnam opinionem. Alia etiam authoritas inducta, intelligitur de iustitia gratuita, & non de originali, secundum vnam opinionem. Vel potest intelligi de operibus iustitię, quia si cum gratia nati fuissent, poterant per liberum arbitrium a iustitia parentum deuiare.

De hominis translatione in meliorem statum, & de duobus bonis, altero hic dato, altero promisso.

TAlis erat hominis institutio ante peccatum, secundum corporis conditionem. De hoc autem statu transferendus erat cum vniuersa posteritate sua, ad meliorem dignioremq; statum, vbi cælesti & ęterno bono in cælis sibi parato frueretur. Sicut enim ex duplici natura compactus est homo: ita illi duo bona conditor, a principio præparauit. Vnum temporale, alterum æternum. Vnum visibile, alterum inuisibile. Vnũ carni, alterum spiritui. Et quia primum est, quod est animale: deinde quod spirituale est. temporale, ac visibile bonum prius dedit. Inuisibile autem & ęternum promisit, & meritis, quęrẽdum ꝓposuit. Ad illius autem custodiam quod dederat, & ad aliud promerendum quod promiserat, naturali ratione creatione animæ hominis inditæ, qua poterat inter bonum & malum discernere, præceptũ addidit obedientiæ, per cuius obseruantiam datum non perderet, & promissum obtineret, vt per meritum veniret ad præmium.

EXPOSITIO TEXTVS.

EXCIPITVR de honestate nuptiali, hoc modo, vt scilicet, quòd sine nuptijs turpitudinem culpæ, & pœnæ haberet, per honestatem matrimonij, turpitudine pœnę remanente, turpitudo culpæ tollatur. Sed potuerunt in paradiso esse nuptiæ honorabiles, quia in statu illo, nuptiæ simpliciter virginitate honorabiliores fuissent, eo quòd in nullo integritate mentis læsa, fęcunditas carnis in matrimonio, sterilitati virginitatis præualuisset. Vel quia Deus nondum iusserat: videtur hoc esse falsum, quia actum matrimonialem præceperat Deus dicens. Crescite & multiplicamini &c. Sed quod dicitur hic, potest intelligi de speciali iussione, ad determinatum tempus. Responderi potest, quòd filios paruulos. In hac responsione Magister, vnum asserit, scilicet quòd oportet pueros, in principio natiuitatis, paruos quantitate esse. Sed tria sub dubio relinquit, quorum vnum est: si statim post natiuitatem in perfectam quantitatem transformati fuissent: sed hoc non potuit fieri operatione naturæ, sed solum diuino miraculo. Secundum est, an essent paruuli per aliquod tempus: ita quòd defectum quantitatis haberent: sed non virtutis, quantum ad membrorum officium. Tertium, si in vtroq; per aliquod tempus imperfecti fuissent, scilicet, & quantitate & virtute.

DISTINCTIO XXI.

DIVISIO TEXTVS.

POST QVAM determinauit hic Magister institutionem humanæ naturæ. Hic determinat lapsum eius per peccatũ. Et diuiditur in duas partes. In prima determinat humanæ naturę lapsum ĩ primis parentibus, quãtum ad actuale peccatum ipsorum. In secunda, determinat lapsum humanę naturę in posteris. dist. 30. ibi {In superioribus insinuatum est &c.} Prima in duas. In prima determinat principium peccati in primis parentibus. In secunda autẽ principium, quo contra peccatum iuuabatur, circa medium. 33. distin. ibi {Et quidem secundum animam, rationalis fuit homo.} Prima in tres. In prima determinat tẽtationem hostis, qui fuit principium peccati exterius. In secunda inquirit, quod fuit principium intrinsecum. 22. dist. ibi {Hic videtur diligenter inuestigandum.} Item inquirit de permissione diuina, quæ fuit causa sine qua non. 23. distinc. ibi {Præter. quæri solet &c.} Prima in duas. In prima determinat modum, & ordinem tentationis. In secunda ex modo tentationis, concludit grauitatem culpæ. ibi {Porro sciendum est, duas esse species tentationis.} Circa primum tria facit. Primo ostendit motiuum ad tentandum. Secundo tentationis ordinem. ibi {Vnde & mulierem tentauit.} Tertio tentationis formam. ibi {Tentatio autem est.} Circa secundum duo facit. Primo ostẽdit, quare per mulierem vitum tentare voluit. Secundo quare mulierem per serpentem. ibi {Sed quia illi per violentiam &c. Circa quod duo facit. Primo assignat dicti rationem. Secundo remouet duas dubitationes. Vnam ibi {Eloquæ serpens dictus &c.} Alteram ibi {Hic quæri solet: quare mulier.} Circa tertium tria facit. Primo ostendit astutiam tentantis inuestigando conditionem tentati. Secundo persuasionem sui propositi. ibi {Quia ad persuasionem suam &c.} {Porro sciendum est &c.} Hic ex ipsa tentatione ostendit modum culpæ. Et circa hoc tria facit. Primo distinguit tentationis modos, & quis eorum sit grauior, quia ille, qui est a carne. Secundo ostendit, q̃ peccatum Adę grauitatem quandam habet, quia tantum exteriori tentatione pulsatus cecidit, & tamen remissibile est, quia per alium tentatus fuit. ibi {Homo ergo, qui solo exteriori.} Tertio remouet quasdam dubitationes. ibi {Illud etiam notandum &c. Circa secundum duo facit. Primo ponit rationem, quam principaliter intendit, quare peccatum hominis sit remissibile, ex prædictis deductam. Secundo adiungit quandam aliam. ibi {Præt. angelica natura &c.} Circa tertium duo facit, secundum duas quæstiones quas mouet, quæ per se in litera patent. Secunda incipit ibi {Et quęritur, quomodo loqui potuit.}

DISTINCTIO XXI.

A

De inuidia diaboli qua ad hominem tentandum accessit.

VIdens igitur diabolus hominem, per obediẽtię humilitatem posse ascendere: vnde ipse per superbiam corruerat, inuidit ei. Et qui prius per superbiam fuerat diabolus, idest de deorsum lapsus, zelo inuidiæ factus est sathan, idest aduersarius. a Vnde & mulierem tentauit, in qua minus quàm in viro, rationem vigere nouit, eius enim malitia ad tentandum virtutem timida, humanam naturam in ea parte vbi debilior videbatur, aggressa est. Vt si forte illic aliquatenus præualeret, postmodum fiducialius ad alteram, quę robustior erat pulsandam, vel potius subuertendam accederet. Primum igitur solitariam fœminam exploraui. vt in ea primum omnem suæ tentationis vim experiretur.

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic est duplex quæstio.

Prima. De tentatione in communi.
Secunda. De tentatione primorum parentum.

Circa primum quęruntur tria.

Primo. Cuius sit tentare.
Secundo. Vtrum omnis tentatio passiue accepta, cũ peccato sit.
Tertio. Vtrum tentatio sit appetenda.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum Deus tentet aliquem.

CIRCA PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Dei non sit tentare. Tentatio enim est ad sumendum experimentũ alicuius, quod nescitur: sed Deus nihil ignorat. ergo tentare sibi non competit.

¶ 2 Item. Videtur quòd nec dæmoni. Intentio enim dęmonis est ad fallendum: sed tentatoris inquantum huiusmodi, non est fallere sed experiri. ergo dæmonis proprie officium non est tentare.

¶ 3 Item. Videtur, quòd nec carni conueniat. Caro enim cognitionis particeps esse non potest: sed & ei quod non cognoscit, non conuenit experiri vel tentare. ergo nullus proprie ad peccandum, a carne tentatur.

¶ 4 Item. Videtur quòd nec mundo. Nullus enim tentat eum, quem abiectum reputat, quia tentatio de dubijs fit: sed mundus sanctos quasi abiectos reputat. ergo mundus non tentat eos.

¶ 5 Prętęr. Primæ Thes. 3. dicitur. Ne forte tentauerit vos is qui tentat. s. solus diabolus, cuius officium est tentare. ergo videtur, q̃ nec mundus, nec caro, nec etiã Deus tẽtat.

SED CONTRA est quod dicitur Gen. 22. Tentauit Deus Abraam &c.

¶ Item Iaco. 2 dicitur. Vnusquisque tentatur a concupiscentia sua: concupiscentia autem est peccatum, quod in carne habitat. ergo est aliqua tentatio a carne.

RESPONDEO. Dicendum, quòd ad perfectam rationem tentationis tria concurrunt. Primo vt per tentationem, alicuius dubij cognitio accipiatur. Secundo, vt hoc fit intentum ab eo qui tẽtat. Tertio, vt ipsemet qui tentat, cognitionem illius rei accipere velit, & secundum hunc modum inuenitur tẽtatio in hominibus, fm q̃ homo hominem tentat, vt experimentum sumat scientiæ, vel alterius quod in ipso est. Alia vero dicitur tentatio, in qua saluantur duo ex his. s. manifestatio ignoti, & intentio eius, & hoc modo tentare dicitur Deus, vt patet in tẽtatione Abraæ: prędęptum enim de immolatione filij, tentatio eius dicitur, quia per hoc manifestabatur qualis esset, in obedientia & fide. Hanc etiam manifestationem Deus intendebat: sed tertium prędictorum huic tentationi defuit: non enim ad hoc tentauit Deus Abraam, vt fidei eius cognitionem accipęret, quam prius sciebat, sed vt alijs manifesta esset in exemplũ. Alia vero tentatio est, in qua saluatur vnum tãtum dictorum, s. manifestatio tentati, & sic dicitur caro tentare vel mundus, q̃ in his cognoscitur manifeste virtus, vel infirmitas mentis, sicut in bello cognoscitur virtus militis, quàmuis hostes non impugnent, vt cognoscant, sed vt vincant. vnde ipsa impugnatio virtutis tentatio dicitur. hoc autem est, vel a principio intrinseco, scilicet ex corruptione carnis, & sic dicitur tentatio a carne: vel a principio extrinseco, & hoc dupliciter, quia illud quod exterius est, vel impugnat per modum obiecti, & sic est tentatio a mundo, cuius rebus corda hominum alliciuntur ad peccandum: vel per modum agentis, qui trahit ad peccatum persuadendo, terrendo, blandiendo, & sic de alijs, & sic dicitur esse tentatio ab hoste. s. diabolo, & ab his, qui sunt membra eius.

¶ AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ Deus non tentat, vt sibi aliq̃d ignotũ manifestũ fiat: sed vt alijs manifestet, vt dictũ est.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ in tentatione dæmonis est duplex finis. Vnus vltimus. s. inducere ad peccatum, & quantum ad hoc habet rationem tentationis, secundum q̃ quęlibet impugnatio dicitur tentatio. Alius est finis proximus, s. experiri ad quod vitium, quisque maxime pronus est, vt ad illud impugnãdo trahat, & sic saluatur ibi ratio tentationis, quantum ad primum modum, vnde Hugo de sancto victore diffiniens diaboli tentationem dicit sic. Tentare est callide experiri, & ante violentã impulsionem quasi quibusdã blandis conatibus probare. lib. 2. allegoriarum sup. math. c. 13.

¶ Ad tertium & quartum patet solutio, per illud quod iam supra dictum est, quia non saluatur ibi tentatio, secundum quòd includit omnia tria prædicta.

¶ Ad quintum dicendum, q̃ solus diabolus dicitur tentare, non quia ipse sit semper immediatus tentator: sed quia ipse primo tentauit hominem, ex qua tentatione, parata est alijs tẽtantibus via. Vel aliter dicendum, quòd diabolus solus dicitur tentare, quia illi soli, & membris eius conuenit impugnare virtutem, cum intentione occidendi hominem per peccatum, hoc autem caro non intendit: sed delectabili cognito perirui, vel quia ipse vtitur rebus mundi & carne: sicut instrumentis ad tentandum hominem.

Universidad de Deusto Biblioteca

ARTICVLVS II.

b Vtrum tentatio a diabolo sit peccatum.

Ad secvndvm sic proceditur. Videtur quod tentatio, quæ est ab hoste, etiam sit peccatum. Potestas enim minor, non potest intétioné potestatis maioris repellere: sed potestas dęmonis est maior q̄ potestas hominis, vt dicitur Iob 40. Non est potestas super terram quæ ei. po. cō. ergo cum intentio dæmonis sit, vt inducat homines ad peccandum, videtur quod homo semper quando ab eo tentatur, peccet.

¶ 2 Præter. Cum violétia excuset peccatum, vbi est maior violentia ibi minus peccatum: sed sicut in litera dicitur, grauior est tétatio, q̄ est a carne q̄ ab hoste. ergo cum illa, quæ est a carne sit peccatum, vt in litera dicitur, multo amplius illa, quæ est ab hoste peccatum erit.

¶ 3 Præter. Illud quod vitari non potest, non est in potestate nostra: sed quádiu in hac mortali vita viuimus, nō omnino tentationé carnis vitare possumus. ergo non est in potestate nostra, & tamen peccatum est. ergo & tentatio quæ est ab hoste, q̄uis in potestate nostra non sit, peccatum erit, cum in idem illicitum tendat.

¶ 4 Præter. Diabolus tentare non potest, nisi aliquid in hominem imprimendo: sed cum ipse sit pater iniquitatis & mendacij. Ioā. 8. Ipse est mendax, & pater eius, impressum ab eo, nō potest esse nisi peccatum. ergo videtur, quòd semper quando tentat, in hominem peccatum imprimat.

¶ 5 Præt. Motus vis concupiscibilis, in illicitum tédens tétatio carnis est, quę peccatum in litera dr: sed vis cócupiscibilis, cum sit affixa organo corporali cogi potest, & immutari per immutationem organi. ergo videtur, quod dæmon tentando nos, possit facere in nobis peccatum esse: & ita tentatio, quæ est tantum ab hoste, peccatum erit.

Sed contra. Vt dicitur Mat. 4. Christus a diabolo tentatus fuit: sed in eo locus peccati non fuit. vnde ipse dicit Io. 14. Venit princeps mundi huius &c. ergo non omnis tentatio, quæ est ab hoste peccatum est.

li. 3. de lib. arbitr. circa medium.

¶ Pręt. vt Aug. dicit, nullus peccat in eo quod vitare non potest: sed homo nullo modo vitare potest, quin hostis eum tentet. ergo tentatio, quæ est ab hoste non est peccatum.

Respondeo. Dicendum, quod peccatum vnius non consistit in actu alterius, sed in actu proprio, vnde dicitur Ezech. 18. Anima quę peccauerit ipsa morietur. In tentatione autem carnis, ipsę appetitus illicitus, secundum quem aliquis tentari dicitur, est actus eius, qui tentatur: non enim sola caro concupiscit sed cóiunctum: & ideo talis tentatio est [d] peccatum in eo

D. 445. qui tentatur. tentatio autem quæ est a mundo, vel ab hoste est a principio extrinseco: vnde actus nō pertinet ad tentatum, sed passio tantum, & propter hoc non est peccatum in tali tentatione, nisi per delectationem consensus, quia tunc tentatus incipit cooperari tentanti.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quod q̄uis potestas dæmonis, sit simpliciter maior q̄ potestas hominis: tñ quantum ad aliquid non est maior, s. quantum ad actus liber. arb. qui cogi non possunt, quia horum actuum ipse homo dominus est, & nō dæmō: & ideo potest homo tentationi eius resistere.

¶ Ad secundum dicendum, quod tentatio carnis, pro tanto dicitur esse grauior, quia est ipsi tentato proximior, sm quod per eá, quodammodo in diuersa desideria diuiditur, interioris & exterioris hominis: nec tñ est ibi violentia absoluta, quia interior ho-

F mo non cogitur, sequi motum exterioris hominis: vnde adhuc remanet ratio peccati, & magis quam in tentatione hostis, secundum quod ipsum desiderium est actus ipsius tentati, & quodammodo in potestate eius.

¶ Ad tertium dicendum, quod quamuis homo non possit vitare tentationem carnis: ita quod nullam habeat, potest tñ vitare hanc, vel illam singulariter: & ita quodammodo est in potestate eius: sed tentatio, quæ est ab hoste nullo modo.

¶ Ad quartum dicendum, quod dæmon potestaté habet imprimendi in imaginationem, vel repræsentando aliqua sensibilia exterius, vel etiam turbando imaginem interius, & quomodo hoc fit, supra in tractatu de angelis dictum est: & ideo sm quod hoc modo imprimit in nos tétare dicit, hęc auté impressio ex hoc, non habet rationem peccati: cum non sit in appetitu: sed in appræhensione tm: sed est tédens in peccatum, quantum est de ratione tétantis.

¶ Ad quintum dicédum, quod motus vis cócupiscibilis pót dupliciter insurgere, vel ex qualitate organi, sicut calefacto corpore insurgit motus libidinis, sine aliqua imagine, & ille motus est pure naturalis, nec rationem peccati habens, & ad hoc potest virtus dæmonis, ex potestate suæ naturæ, quæ in trásmutationem corporalium, potest nisi virtute diuina cohibeatur. Alius motus concupiscibilis est, qui insurgit ex appræhensione delectabilis, & ex parte illa appetitus concupiscibilis, habet quandam libertatem, ad mi-

I nus in homine, secundum quod potest obedire imperio rationis prohibentis, & sic in concupiscibili potest esse peccatum: sed hunc motum diabolus extorquere non potest.

a Quare in aliena forma venit?

Sed quia illi per violentiam nocere non poterat, ad fraudem se conuertit, vt dolo hominem supplantaret, quem virtute superare nequiret. Ne autem fraus illius nimis manifestaretur, in sua specie non venit, ne aperte cognosceretur, & ita repelleretur. Iterum, ne nimis occulta foret fraus illius, quæ caueri non posset, & homo simul videretur iniuriam pati, si taliter circumueniri permitteret, cum Deus, vt præcaueret non posset, in aliena quidem forma permissus est venire diabolus: sed in tali, in qua eius malitia facile posset depræhendi. Vt igitur in propria forma non veniret, voluntate sua factum est. Vt auté in forma, suæ malitiæ congruenti veniret, diuinitus factum est. Venit ergo ad hominem in serpente, qui forte si permitteretur, in colūbæ specie venire maluisset: sed non erat dignum, vt spiritus malignus illam formam homini odiosam faceret, in qua spiritussanctus appariturus erat.

G Non ergo nisi per serpentem tentare, permissus fuit diabolus, vt p illud quod foris erat, astutiam tentantis animaduertere fęmina quiret. Diabolus enim per serpentem tentabat, in quo loquebatur. Ideoque serpens dictus est esse callidior cunctis animantibus terræ. Quia vt ait Augustin. mali angeli, licet superbia deiecti: natura tamé sunt excellentiores omnibus bestijs, propter

H eminentiam rationis, quamuis serpens non rationali anima, sed spiritu diabolico, possit sapientissimus dici. Non ergo mirum si diabolus spiritu suo implés serpenté, sicut vates implebat, sapiétissimum reddiderat omnium bestiarum: quem tamen ad tentandum non elegit diabolus: sed per quod animal permissus fuit, tentauit. Vnde Augustin. super Genesim. Non est putandum, quod diabolus serpentem, per quem tentaret elegerit: sed cum decipere cuperet non potuit, nisi per

B quod animal posse permissus est. Nocendi enim voluntas inest cuique a se: sed potestas a Deo. Sic autem loquebatur diabolus, per serpente n ignorantem: sicut per energuminos vel per phanaticos loquitur. Serpente enim velut organo est vsus, mouens naturam eius ad exprimendos sonos verborum, & signa quibus suam monstraret voluntatem. Serpens ergo nec verba intelligebat, nec rationalis est factus, callidissi-

C mus tamen dictus est propter astutiam diaboli. Locutus est autem sicut asina Balaam. sed hoc diabolicum illud angelicum fuit. Boni enim & mali angeli, similiter operantur. Hic queri solet, quare mulier non horruit serpentem? Quia cum nouerit creatum esse, etiam officium loquendi a Deo, accepisse putauit.

ARTICVLVS III.

c Vtrum tentatio sit appetenda.

Ad tertivm sic proceditur. Videtur, quòd tentatio sit appetenda. Primo per hoc quod dicitur Iac. 1. Omne gaudium exi. &c. sed illud, de quo gaudendum est, quando habet, est appetendū cū non habet. ergo tentatio est appetenda. 3. par. q. 41. 2. ad 2.

¶ 2 Præt. Illud in quo manifestatur bonum alicuius, est appetendū, sed virtus mentis in tentationibus ostenditur, & ibi quodammodo refloret. ergo idem quod prius.

K ¶ 3 Præt. Illud quod est materia & organum virtutis est appetendum, sed sicut dicit Aug. tentatio cui non consentitur, est materia exercendæ virtutis. ergo est appetenda.

¶ 4 Præt. Illud sine quo, non potest perueniri ad regnum, est studio appetendum, sed tentatio est huiusmodi, quia non coronabitur. nisi qui legitime certauerit. 2. Thi. 2. Certamen autem spirituale sine tentatione non est. ergo tentatio est appetenda.

¶ 5 Præt. Vt scribitur 2. Corin. 12. Paulus petiuit stimulum carnis a se remoueri, per quem carnis tentatio intelligitur: sed ibi dicit glosa, quod ipse hoc petens nesciuit, quid peteret. ergo videtur, quod non est desiderandum extra tentationem esse.

Sed contra. Illud quod debemus orare, debemus desiderare: sed dominus Mat. 6. docet nos orare dicens. Et ne nos inducas in tentationem. ergo debemus desiderare tentationes a nobis remoueri.

¶ Præterea. Sicut voluntas nostra, debet diuinæ voluntati esse conformis: ita a voluntate hostis debet esse discordans, sed hostis vult & petit nos tentare, vt habetur Lucæ. 22. Ecce sathan expetiuit vos &c. ergo tentationem velle non debemus.

¶ Præt.

A Respondeo. Dicendum, quòd cum bonum sit obiectum voluntatis, & desiderij, eo modo aliquid est adamandum quo est bonum. Inter bona auté inuenitur aliquid quod est bonum simpliciter, & per se, sicut bona honesta, quæ tanquàm fines appetuntur sui gratia, & si in aliud ducant, quia in omnibus honestis, vtilitas honestati coincidit, nisi in vltimo, quod est finis finium, quod propter se tantum appetendum est: aliquid tamen est quod in se bonitatem habet, nō tamen appetitur, si absolute consideretur: sed ex ordine ad finem bonitaté quandam sortitur, quę vtilitas nominatur, & hęc sunt tantum p pter aliud appetenda, vt sectio membri propter sanitatem & huiusmodi. Sed sciédum, quod ad finem aliquem consequendū contingit aliquid dupliciter ordinari, per se s. & per accidens. Per se dico, qd quantum est in se, in finé debitum ductiuum est. per accidens autem, quod quantum in se est, in aliud duceret: sed ex concursu alterius causæ ducitur ad finé ipsum: sicut qui comedit venenum vt moriatur, & contingit ex hoc

D. 539. sanitas. Cum [d] ergo causa per accidens, non sit proportionata ad effectum, sed solum causa per se, ex ordine ad finem, qui est per accidés, non erit dicendum aliqd bonum vel appetibile simpliciter acceptum: sed solum concurrentibus omnibus, quæ ad hunc effectum determinant. Dico ergo, quod tentatio per se ordinata est ad hominis perditioné, ad salutem vero non ordinatur nisi per accidens. s. ex hoc, quod vincitur per auxilium gratiæ diuinæ: & ideo tentari simpliciter nō est appetendum: sed tentari & vincere simul acceptum appetendum est: sed quia propter nostram fragilitatem victoria nimis dubia est: ideo securius fugitur quàm quæratur. D

¶ Ad primvm ergo dicendum, quod beatus Iaco. loquitur de tentatione tribulationum, ad quarum patientiam hortatur, vt inter eas æquanimitatem & gaudium mentis seruent. non. n. aliter eas vincere possunt, nisi per patientiam: vnde ipsum gaudiū victoria quædam est, quod quidem est non de tentationibus secundum se: sed de patientia, quæ tentationem vincit.

¶ Ad secundum dicendum, quod in tentationibus, non relucet bonum hominis, nisi præsupposito quodam alio. s. earum victoria cum qua appetendæ sunt.

¶ Ad tertium dicendum, quod non sunt materia virtutis, tanquàm per se ad virtutem ordinatæ: sed per accidens tantum. E

¶ Ad quartum dicendum, quod tentationes non sunt necessarię, vt perueniatur ad regnum: nisi necessitate conditionata, sic s. vt si tentationes adueniant, non veniatur ad regnum nisi vincantur, sed tentationes aduenire non est necessarium absolute, nisi secundum corruptionem status præsentis, ex qua sequitur pugna carnis aduersus spiritum, quę tentatio dicitur.

¶ Ad quintū dicédū, quod Paulus petens a se stimulū carnis remoueri, recte petijt, habita cósideratióe ipsius stimuli absolute: sed quia considerato euentu pugnæ, in qua victor futurus erat, remotio stimuli non sibi expediebat qui tamen euentus sibi certus non erat, pro tanto dicitur nescisse, quid peteret: vnde certificatus de victoria, verbo domini dicentis, Sufficit tibi gratia mea, patienter stimulum sustinuit.

QVAESTIO II.

B

Deinde queritur specialiter de tentatione primorum parentum.

De modo tentationis.

Tentatio autem hoc modo facta est. Stans coram fæmina hostis superbus, nō audet in verba persuasionis exire, metuens deprę hendi. Sed sub interrogatione eam aggreditur, vt ex responsione colligeret, qualiter in malitia procedere posset. Cur inquit præcepit vobis Deus, vt non comederetis de omni ligno paradisi? Cui respondit mulier. De fructu lignorum, quæ sunt in paradiso vescimur. De fructu vero ligni, qđ est in medio paradisi, præcepit nobis Deus ne comederemus, & ne tangeremus: ne forte moriamur. In quo verbo dedit locum tentanti: cum dixit, ne forte moriamur. Vnde mox diabolus dixit ad mulierem. Nequaquàm moriemini. Scit ení Deus, quòd in quocunque die, comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, & eritis sicut dij, scientes bonum & malum. Attende ordinem ac progressum humanę perditionis. Primo Deus dixerat quacunque die comederitis ex eo morte moriemini. Deinde mulier dixit

Et circa hoc q̄runtur tria.

Primo de progressu tentationis.

Secundo. De quantitate peccati tentationem sequentis.

Tertio. Vtrum Adā potuerit peccare venialiter anteq̄ mortaliter.

Artic. primvs.

a Vtrum diabolus ex inuidia, & in forma serpentis tentauerit Euam.

Ad primum sic proceditur. Videtur non fuisse talis tentationis progressus, qualis in litera describitur. Inuidia enim respectu superioris est: vnde dicitur Iob. 5. Paruulum occidit inuidia: sed Adam non erat superior dęmone, ad minus reputatione dæmonis, qui fuit superbissimus. ergo non est ex inuidia, stimulatus ad tentandum.

¶ 2 Præterea. In primo statu, anima corpori omnino imperabat. ergo diuersitas, quæ erat ex parte corporis, nullo modo in animam redundabat: sed mulier differebat a viro, secundum corporis dispositionem, vnde Philosophus in 10 Meta. dicit, quod mas & fæmina differunt differentijs materialibus. ergo tunc temporis non oportebat, quod fæmina esset minus sapiens, vel fortis quàm vir: & ita nulla ratio videtur, quare per mulierem ad virum tentando transierit.

¶ 3 Præterea. Tentatio est assimilatio boni ad fallendum, vt Cassiod. super psalmos dicit. Si ergo iniquus persuasor, tentare hominem disponebat, formam boni persuasoris, scilicet angeli assumere debuit. Si dicatur quod non fuit permissus, ne homo quasi violenter deciperetur.

¶ 4 Contra. Ad pium custodem pertinet magis infirmis, maioris defensionis auxilium exhibere. cum ergo post peccatum, quando natura humana est infirmior, non cohibeatur sathanas, quin in angelum lucis se transformet, vt dicitur 2. Cor. 10. Multo minus tunc cohiberi debuit.

¶ 5 Præterea. Consideratio præcepti in actu a peccato retrahit, & sic tentationis effectum impedit. si ergo tentator ad trahendum in peccatum venerat, videtur quod inconuenienter mulierem, in memoriam præcepti adduxerit.

Sed contra. Est quod dicitur Sapien. 3. Inuidia diaboli &c. Et ita videtur, quòd ex inuidia diabolus commotus fuerit ad tentandum.

¶ Præterea. vt August. dicit: ordo tentationis interioris, qui in nobis nunc agitur, præsentat ordinem tentationis, in primis parentibus seruatum: sed in nobis tentatio a sensualitate incipit, & per inferiorem rationem in superiorem producitur. cum ergo sensualitas serpentem repræsentet, & inferior ratio mulierem, & superior virum, videtur quod decentissimus fuit talis ordo tentationis in primo peccato, vt in eo possit peccatorum sequentium similitudo ostendi.

Universidad de Deusto – Biblioteca

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ sicut Magister dixit.7.dist. dæmones quædam possunt per naturæ suæ potestatem, quæ nõ possunt propter Dei, vel angelorum cohibitionem: ita etiam & eorum astutia intellectus, & nequitia voluntatis in multis impeditur, vt non faciant omne quod volunt, etiam quod ad finẽ suæ intentionis conueniens astute videt: vnde in tentatione primorum parentũ, diabolus aliquid fecit quod voluit, vt. s. a muliere tentationem inciperet, & vt aliena fora veniret: quòd autem in forma serpentis veniret, non sponte elegit: sed ex permissione diuina, quæ eum alias species, in quibus magis posset latere, assumere prohibebat, vt in litera dicitur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ diabolus homini inuidebat, quẽ sibi superiorem futurum putabat si illuc ascẽderet: vnde ipse descenderat, & in hoc ipso iam superiorẽ, ꝙ ad bonum illud habendum, paratus erat homo, qđ ipse dęmon in perpetuũ amiserat, nec in hoc aliquid eius superbiæ derogatur, quia superbia potius est in appetitu excellentiæ, q̃ in æstimatione, nisi prout ęstimatio ex appetitu excellentiæ nascitur, q oculos mentis claudit. Vnde superbi frequenter alios se superiores, in multis ęstimant, qui tamen multa sibi magis digna esse cogitant, propter alia bona in quibus alios excedere videntur: & ideo ex ipsa superbia inuidiæ, zelus oritur, Vnde dicit Aug. 11. super Geñ. amando quisque excellentiam suam, vel paribus inuidet, ꝙ ei coæquantur, vel inferioribus, ne sibi coæquentur, vel superioribus, quòd ei non coæquentur.

¶Ad secundum dicendum, ꝙ alia est obedientia corporis, ad animam in primo statu, & alia in vltimo. In primo enim statu, sic erat subiectum corpus animæ, vt nihil in corpore contingere posset, quod contra bonum animæ foret, vel quantum ad esse, vel quantum ad operationem: nec tamen remouebatur, quin etiam tunc secundum diuersitatem corporum, diuersa fuisset dignitas animarum, cum oporteat animæ ad corpus proportionem esse, vt formæ ad materiam, & motoris ad motum: & ideo mulier etiam quãtum ad animam, viro imperfectior erat. In vltimo vero statu, talis erit subiectio, vt etiam qualitas corporis, sequatur virtutem mentis: vnde secundum diuersitatem meritorum, erit anima vnius, alia dignior, & corpus gloriosius: vnde non erit differentia, propter sexum diuersum.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut in litera dicitur, aliam speciem, in qua appareret, & pręcipue boni angeli, libenter elegisset: sed permissus non fuit.

¶Ad quartum dicendum, ꝙ quàmuis homo in primo statu esset fortior: tamen post peccatum factus est cautior, per experientiam mali: vnde fraudibus hostis, quas quotidie experitur, melius resistere nouit, vel quia in pęnam peccati hoc consecutum est, vt hõ q diabolo se sponte subiecit, violẽtius ab eo ĩpugnet.

Ne forte moriamur. Nouissime autem serpens dixit. Nequaquàm moriemini: Deus affirmauit. Mulier quasi ambigendo illud dixit, Diabolus negauit. Quæ igitur dubitauit ab affirmante recessit, & neganti appropinquauit.

De uersutia diaboli, qui ut facilius persuaderet, malum remouit, & bonum in pollicito duplicauit.

QVi ad suam persuasionem pleniter suffulciendam, idest vt malum quod intendebat libere pşuaderet, & malum quod mulier timuit, negando remouit & promissionem addidit, & vt eius persuasio citius reciperetur, promissionem duplicauit. Vnam nẽpe comestionem suadens duo in pręmio proposuit, similitudinem Dei, sciẽtiamq; boni & mali spondens. Vbi tribus modis hominem tentauit, scilicet gula in persuasione cibi, cum dixit. In quacũque die comederitis. Inani gloria in promissione deitatis, cum dixit. Eritis sicut dij. Auaritia in promissione scientiæ, cum dixit. Scientes bonum & malum. Gula est immoderata cibi auiditas. Vanagloria est amor proprię excellentiæ. Auaritia immoderata habendi cupiditas, quæ non est tantum pecuniæ: sed etiã altitudinis & scientiæ, cum supra modum sublimitas ambitur.

De duplici tentationis specie.

POrro sciẽdum est, duas esse species tẽtationis, interiorem. s. & exteriorem. Exterior tentatio est, quando nobis extrinsecus, malum visibiliter suggeritur, verbo vel signo aliquo, vt ille cui fit ad consensum peccati declinet, & talis tentatio tantum fit ab aduersario. Interior vero tentatio est, quando inuisibiliter malũ nobis intrinsecus suggeritur. Et hæc tentatio aliquã do fit ab hoste, aliquando a carne. Nam & diabolus inuisibiliter mala suggerit, & ex carnis corruptione suboritur motus illicit⁹, & titillatio praua. Ideo que tentatio, quæ est ex carne, nõ fit sine peccato. Quæ autem est ab hoste, nisi ei cõsentiatur, nõ habet peccatum, sed est materia exercendę virtutis. Tentatio autem carnis interior difficilius vincitur, quia interius oppugnans, de nostro contra nos roboratur. *b.* Homo igitur qui sola exteriori tentatione pulsatus cecidit, tanto grauius plectendus erat, quanto leuiori impulsu fuerat protestatus. Et tamen quia aliquam licet modicam cadendi occasionem habuerit: idcirco per Dei gratiam, iuuari potuit

¶Ad quintum dicendum, ꝙ secundum Philosophum in 3. & in 7. Ethic. omnis malus quodammodo ignorans est: oportet enim, quòd existimatio rationis in peccante corrũpatur, quia malum pro bono eligit. Hoc autem contingit dupliciter, vel in vniuersali, vel in particulari. rectam autem ęstimationem in particulari corrumpit delectatio, vt Philosophus in 6. Ethic. dicit. & etiam alię passiones, quæ tunc inesse homini non poterant præter regulam rationis: & ideo oportuit, vt in vniuersali ęstimatio corrumperetur: & ideo præceptum ad memoriam reduxit tentator, vt æstimationem rectã falsis suasionibus corrumperet, & sic ad peccandum inclinaret.

¶Vel dicendum, vt dicit Aug. 11. super Geñ. Ideo prius interrogauit serpens, & responderet hæc mulier, vt in pųaricatione esset inexcusabilis, nec vllo modo dici posset illud, quod præceperat Deus, oblitam fuisse mulierem, quamquam & obliuio præcepti maxime vnius, & tam necessarij ad maximam culpam damnabilis neglegẽtiæ pertineret, verumtamẽ euidentior eius trãsgressio est, cum memorię retinetur, & tãquam in illo Deus assistens præsensque contemnitur.

ARTICVL. II.

b Vtrum peccatũ Adæ fuerit grauius omnibus alijs peccatis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd peccatum Adæ grauius fuerit oĩbus alijs peccatis, qa sicut dicit Aug. in lib. de ciui. Dei. Magna est. n. in peccãdo iniqtas, cui tanta est in non peccando facultas: sed Adam facilius potuit vitare peccatum quàm aliquis sequentiũ. ergo ipse grauius peccauit.

¶2 Præter. Aug. dicit, ꝙ ex hoc aliquid est malum, quia adimit bonum: sed peccatum primi hominis plus de bono ademit, totam naturam humanam corrumpens, quàm aliquod peccatorum sequentium. ergo peius alijs fuit.

¶3 Præt. Maiori culpæ maior pęna debetur: sed peccatum Adę grauissime punitum fuit a Deo, quia ad omnes posteros eius pæna extenditur. ergo grauius alijs fuit.

¶4 Præter. Videtur quòd etiam irremissibile fuerit, quia bonum gratiæ excedit bonum naturę, angelus autem per peccatum a statu naturalium tantum cecidit, secundum opinionem illorum, qui dicunt eos in naturalibus tantum creatos, homo autem etiam a statu gratiæ cecidit. Cum ergo tantum casus sit grauior quantum gradus sit altior, videtur ꝙ irremissibilius fuerit peccatum Adæ, quàm etiam demonis.

¶5 Pręterea. Bonum est potius quàm malum: sed Adam per peccatum totam naturam humanam corrupit, quia in eo originaliter erat. si ergo pęnitere potuisset, & sic remedium peccati sui habere, videtur quòd totam naturam humanã reintegrare potuisset, quod falsum est, quia hoc solus filius Dei potuit. ergo idem quod prius.

SED

SED CONTRA. Illud quod habet plures rationes mali, magis est malum, sed Adam peccauit faciendo illud qđ erat malum solum, quia prohibitum, multi autem peccant faciendo illud quod est vtroque modo malum & secundum se, & quia prohibitum. ergo videtur quòd multorum peccata grauiora sint pctõ Adę.

¶ Præte. Peccatum qđ est ex certa malitia, grauius est peccato quod est per ignorantiam: sed peccatum primum hominis fuit quodammodo per ignorantiã, vt infra patebit. ergo videtur quòd eo multa grauiora sint, quę ex certa malitia generantur.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ in peccato possunt multa considerari, ex quibus peccatum grauitatem trahere põt, & contingit ꝙ illud peccatum quod secundum vnũ est grauius, secũdum aliud leuius inueniatur, illud tamen simpliciter grauius considerandum est, quod secundũ plura & potiora grauius inuenitur, & præcipue secundum speciem peccati, quia quantitas cõsequens speciem peccati, est peccato essentialior q̃ quæ circunstantias peccati sequitur. Secundum hoc ergo dicendum, ꝙ peccatum Adę quantum ad hoc grauius alijs fuit quòd minori tentatione pulsatus cecidit, & ꝙ facilius resistere potuisset, sed quantum ad speciem peccati, & quantum ad alias circunstantias, quæ peccatum magis exaggerant, multa grauiora peccata sunt secuta.

ET PER HOC patet responsio ad primum.

¶Ad secundum dicendum, quòd hoc fuit per accidens quòd maiorem lesionem intulit, ex hoc quòd scilicet naturam integram inuenit, vnde non sequitur quòd grauius ceteris fuerit, quia hoc idem etiam sequentia peccata fecissent, si talem naturam inuenissent, sicut & secundum peccatum mortale gratiam non priuat, quia eam non inuenit, sed priuaret si inueniret.

¶Ad tertium dicendum, quòd pœna peccati Adę, dupliciter dicitur. Vna quæ debetur sibi inquantum est quoddam singulare peccatum & personale, & sic multis alijs peccatis grauior pœna debita fuit. Alia quæ debetur sibi indirecte ratione infectionis originalis peccati ex ipso creatæ, & sic maxima pœna ãpsum primũ peccatum secuta est, sed grauitas huius pœnæ non commensuratur quantitati primi peccati, vt fuit quoddam personale peccatum, sed secundum ꝙ corrumpit naturam.

¶Ad quartum dicendum, ꝙ quàmuis gratia excedat naturam, tamen quia potentia naturalis est quæ substantiam actus administrat, qui ex gratia informatur, ideo defectus naturalis boni magis excusat peccati actum, quàm etiam carentia gratiæ: gratia enim non eleuat hominem, vt statim eliciat actum intellectus deiformis, quod tamen angelus ex natura habet, & iõ magis facit ad irremissibilitatem peccati superioritas naturæ, quàm excessus gratiæ. Causa tamen quare peccatum angeli est irremissibile & non peccatum hominis, supra in tractatu de angelis dicta est.

¶Ad quintum dicendum, ꝙ sicut homo per se gratiam amittere potest, nec tñ per se põt gratiam recuperare, quia gratia virtutem naturæ excedit, ita ẽt hõ potuit integritate innocentiæ amittere, quæ cõditionem naturæ excedebat, vt dictũ est, nec tñ potuit eam recuperare, nisi ille qui supra naturam erat, nam gratia q̃ postmodũ Adæ reddita creditur, non nisi ad actus personales se extẽdebat, vñ naturam in illud quod supra se est, eleuare non poterat. s. in originalem iustitiam & impassibilitatem quæ supra conditionem principiorum naturæ humanæ erat.

ad veniam, vt qui per alium ceciderat, per alium erigeretur. Qui ergo incitatorem habuit ad malum, non iniuste reparatorem habuit ad bonum. Diabolus vero qui sine alicuius tentatione peccauit, per alium, vt surgeret, iuuari non debuit, nec per se potuit, & ideo irremediabile peccatum eius extitit. Peccatum vero hominis sicut per alium habuit initiũ, ita per alium nõ incongrue habuit remedium.

Quare homo non angelus sit redemptus.

PRæterea, angelica natura quoniã non tota perierat, sed ex parte perstiterat non est redempta, humana vero tota perierat, & ideo ne penitus perderetur ex parte est redẽpta, vt inde ruina suppleretur angelica. Vnde Aug in Enchi. Placuit vniuersitatis creatori, & moderatori, vt quoniam non tota multitudo angelorũ Deũ deserendo perierat, ea quæ perierat in perpetua perditione remaneret. Quæ autem cum Deo illa deserente perstiterat, de sua certissime cognita semper felicitate gauderet. At vero creatura rationalis quę in hominibus erat, quoniam peccatis atque supplicijs tota pierat, ex parte reparari poterat, vnde angelicę societati suppleretur, quod ruina illa minuerat hoc enim ꝓmissum est sanctis, quòd erunt æquales angelis Dei.

Quòd non soli uiro præceptum fuit datum.

ILlud etiam notandum est, quòd non soli viro pręceptum videtur esse datum, cum ipsa mulier testetur sibi etiam esse mandatum dicens. Præcepit nobis De⁹ &c. Supra tamen legitur. Ante factam mulierem, Deum dixisse viro. De ligno scientiæ boni,

ARTICVLVS III.

c Vtrũ Adã in statu innocẽtiæ potuerit peccare uenialiter.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd Adam in primo statu venialiter peccare potuit: dispositio enĩ præcedit perfectionem, sed veniale est dispositio ad mortale. ergo videtur ꝙ prius venialr quàm mortaliter peccauerit. 12.q.89 ad 3. E: M 12.q.7.ar.7

¶2 Præt. Lib. arb. se habet ad opposita, & præcipue si confirmatum non sit: sed lib. arbit. hominis in primo statu confirmatum non erat. ergo sicut poterat non peccare venialiter, ita etiã poterat peccare venialiter.

¶3 Præt. Quicunq; potest id quod plus est, põt illud quod minus est: sed plus est peccare mortaliter quam venialiter. cum ergo potuit peccare mortaliter potuit peccare venialr.

¶4 Præt. Mortale peccatum magis repugnat rectitudini, & gratiæ, quàm peccatum veniale: sed rectitudo innocentię nõ ĩpediebat qn mortalr peccare posset. ergo multo min⁹ ĩpediebat, qn etiã venialiter peccaret.

¶5 Præt Impossibile est quòd aliquis credat, vel ęstimet illud de cuius contrario certus est: sed Adam vt dicit Augu. credidit peccatum quod ipse committeret veniale esse. ergo ipse nesciebat se non posse venialiter peccare: sed si non potuisset, sciuisset se non posse, quia hoc nobilitatis in eo erat, & inconueniens est nos habere nobilissimos habitus & nos lateant. vt Philosophus in 2. poste. ergo Adam venialiter peccare potuit.

¶Si dicatur, ꝙ non potuit peccare venialiter, quia non poterant inferiores vires auerti nisi prius rõ superior auerteretur.

¶6 Contra. In ratione superiori non tantũ est peccatum mortale, sed etiam veniale, ergo potuisset deordinatio aliqua in superiori ratione fuisse per veniale peccatum, sicut & quando aliquis aliquem motum infidelitatis sentit.

SED CONTRA. Peccatum veniale in nobis causatur ex pronitate ad peccandum, & ex quadam impulsione carnis corruptæ, sed hoc totum per peccatum secutum est. ergo videtur ꝙ ante mortale peccatum, veniale pctm̃ esse non potuit.

¶Præt. Paruum motiuum nõ commouet magnam virtutem: sed veniale peccatum paruum habet motiuum in quo appetitus non vt in fine quiescit. ergo cum virtus humana in primo statu esset fortissima, videtur ꝙ per veniale peccatum commoueri non poterat.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ sicut supra dictum est, talis erat primi status rectitudo, vt superior pars rationis, Deo subijceretur, cui subijcerentur inferiores vires, quibus subijceretur corpus, ita ꝙ prima subiectio erat causa secundæ, & sic deinceps. Manente autem causa, maneret effectus: vnde sicut quandiu homo erat subditus Deo nihil in corporis partibus cõtingere poterat contrarium animæ, ita etiam nihil in viribus animæ contingere poterat, quod superior ratio non ordinaret in Deum, quod autem in Deum recte ordinatum est, veniale peccatum non est, & ita d veniale peccatum in primo statu cõtingere non poterat sicut nec mors, nisi prius ordo mentis ad Deum tolleretur, quod sine peccato mortali fieri non potuit. D. 75.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ duplex est dispositio, quædam est, quæ necessaria est ad esse eius ad quod disponit, & hæc semper præcedit illud ad quod disponit, sicut calor formam ignis: quædam vero dispositio ordinatur ad facilitatem eius ad quod disponit, quod quidem sine ea esse potest, sed nõ ita de facili, sicut quòd ligna perfunduntur oleo, vt inflammẽtur

tur citius, & sic veniale peccatum est dispositio ad mortale.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ Adam in primo statu habebat lib. arb. ad peccandum venialiter, sed hoc non poterat in actũ exire, nisi prius peccaret mortaliter. Et ratio huius dicta est, vel potest dici ꝙ comparando lib. arb. ad obiectum suum, confirmatum non erat, sed cõparando vnum ordinem ad aliũ, habebat quandã cõfirmationem, vt. s. inferior ordo superiorem inuiolabiliter sequeretur.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ differt in potentijs actiuis & passiuis, quia in potentijs actiuis quod potest in plus, etiam in minus potest, vt q potest ferre. 100. lib. potest etiã ferre 10. In potentijs autem passiuis est econuerso, qui enim potest pati a paruo pót etiam pati a maiori, vt si aliquis potest vinci ab vno, potest etiam vinci a duob[9], sed nõ conuertitur, & talis potentia est potentia peccandi, qui enim peccat, a peccati sui concupiscentia vincitur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd rectitudo originalis iustitiæ in tantum repugnabat culpæ mortali, vt simul cum ea esse non posset, tamen culpa mortalis quæ ei opposita erat, ipsam priuare poterat. Venialis autem culpa nec priuare iustitiam originalem poterat, cuius principium erat in ordine superioris partis in Deum, a quo veniale peccatum non separat, nec simul poterat cum ea esse propter ordinem inferiorum sub superiori.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ Adam etsi peccare non posset venialiter, tamen poterat de hoc certus non esse, ꝙ enim habit[9] nobilissimi nos non lateant, intelligitur de habitibus cognitiuæ partis, de quorum perfectione certitudo est, non autem de habitibus affectiuæ, qui latẽt, vt in charitate patet. Et præterea si sciuisset in vniuersali poterat in particulari non considerare. Vel melius dicendum, ꝙ veniale dicitur tripliciter, scilicet ex genere, vt verbum ociosum. veniale ex causa, vt quod ex infirmitate, vel ignorantia geritur, quod excusabilitatem quandam habet, & est veniale ex euentu, sicut culpam præcedentem mortalem confessio sequens venialem facit, vt Ambro. dicit, quia relinquitur reatus temporalis pœnæ: cum ergo Aug. dicit ꝙ credidit peccatum esse veniale, intelligitur veniale ex causa, quod quandoque etiam mortale est simpliciter.

¶ Ad sextum dicendum, quòd sicut in parte intellectiua, speculatiua suprema pars est, quæ principijs per se notis inheret, ita in ratione practica suprema pars est, quæ fini adheret, quia finis in operabilibus est sicut principium primum indemonstrabile in speculatiuis, vt in 6. & 7. Ethi. Philosophus dicit. & hæc pars non potest deordinata esse nisi per peccatum mortale, qd finem contrarium ponit, ab ordine autem huius partis totus ordo originalis iustitiæ dependebat, & ideo nisi prius mortaliter peccasset, nulla inordinatio in eo esse potuisset.

Cap. 9.

EXPOSITIO TEXTVS.

DIABOLVS per serpentem tentabat in quo loquebatur. Modus in quo angeli boni, vel mali in assumpris corporibus loqui possunt, supra di. 8. tactus est. {Serpens dictus est esse callidior &c.} Videtur hoc esse falsum, quia quodcunque animal diabolus assumpsisset, eãdem calliditatem habuisset, si propria calliditate astutus non erat, vt ipse subdit. ¶ Sed dicendum ꝙ in his quæ visibiliter gerebantur, ea quæ non videntur intelligi poterant. Serpens autem, & si astutiam ad nocendum homini spiritualiter ex se non haberet, habet tamen astutiam ad nocendum sibi corporaliter, vnde astutia exterior serpentis astutiam spiritualem dęmonis designat, & ideo callidior alijs animantibus dicit, pp astutiam dæmonis qua mouebatur, per quam & diabolus designabatur. {Sicut per energuminos & phanaticos} Energumini dicuntur quasi interius laborantes ab en quod est in, & erge quod est labor. Phanatici dicuntur ex hoc quòd in phanis, vel templis idolorum a dæmonibus responsa accipiebant, sed vtrũque hic pro arreptis a dæmone accipitur. {Auaritia immoderata habendi cupiditas &c.} Hoc quod hic dicitur de auaritia non est intelligendum de ea secundum quòd est speciale vitium vnum de 7. capitalibus, quia sic non differt a superbia, q̃ est appetitus immoderatus propriæ excellentiæ, sed sumitur hic auaritia prout est generale vitium ad omnia peccata, quæ in appetitu quorũcumque bonorũ naturalium cõsistunt, vt curiositas, superbia, & huiusmodi, vt distinguit Augu. 11. super Genes.

K

F

DISTINCTIO XXII.

A

HIc videtur diligenter inuestigãdum esse, quę fuerit origo & radix illius peccati: a Quidam putant quandam elationem in animo hominis præcessisse, ex qua diaboli suggestioni consensit. Qd videtur Aug. innuere super Genesim ita dicens. Non est putandum quòd homo deijceretur nisi præcessisset in eo quædam elatio comprimenda, vt per humilitatem peccati sciret quàm falso de se præsumpserit, & quòd non bene se habet natura, si a faciente recesserit. Itẽ rit in homine primum peccatum, origo & radix peccatorum sequentium. In secunda inquirit, quid fuerit principium illius primi peccati. ibi {Solet etiam quæri &c.} Prima diuiditur in partes tres. In prima dicit ꝙ primũ peccatum in homine fuit elatio. In secũda ostendendo ꝙ diuersimode fuit in viro & muliere. ibi {Et talis quidem elatio.} In tertia ex hoc concludit peccatum mulieris grauius peccato viri fuisse. ibi {Ex quo manifeste animaduerti potest.} ¶ Circa primum tria facit. Primo, ponit quorundam opinionem, & rationes eorum, ponentium superbiam in corde hominis etiam tentationem dæmonis præcessisse. Secundo, obijcit in contrarium. ibi {Quòd si ita fuerit &c.} Tertio, determinat veritatem. ibi {Quòd circa prædicta Aug.} {Et talis quidem &c.} Hic ostendit qualis fuerit elatio viri & mulieris. Et primo qualis fuerit elatio mulieris. Secundo qualis fuerit elatio viri. ibi {Solet quæri vtrum talis.} {Ex quo manifeste &c.} Hic concludit ex prædictis quòd peccatum mulieris grauius fuit peccato viri. Et primo ostendit propositum. Secundo, obijcit in contrarium ibi {Sed hoc videtur contrarium.} Quòd autem peccatum mulieris grauius fuerit ostendit tripliciter. Primo, ex motiuo ad peccandum, quia ex maiori superbia. Secundo, ex offensa, quia in plures peccauit. ibi {Quæ etiam in se.} Tertio, ex pœna, quia grauius punita est. ibi {Inde etiam colligitur.} {Sed hoc vt contrarium &c.} Hic objicit contra hoc quod dictũ est. Et primo ostendit æquale fuisse peccatum. Secũdo, ostendit peccatum viri fuisse graui[9]. ibi {His autem opponi solet.} ¶ Circa primum duo facit. Secundum ꝙ duas authoritates contra definita inducit. Secunda incipit ibi {Veruntamen & de viro &c.} Quælibet autem istarum partium diuiditur in obiectionem & responsionem. {Solet etiam quæri &c.} Hic inquirit quod fuerit principium illius peccati. Et diuiditur in duas partes secundum ꝙ duas mouet quæstiones. Secunda incipit. ibi {Si vero quæritur &c.}

DISTIN. XXII.

DIVISIO TEX.

ROstquam determinauit principiũ humani casus ex parte tentatoris, hic determinat principiũ intrinsecum ex parte ipsius hois peccãtis. Et diuiditur in partes duas. In prima inquirit qd fuerit in homine primum peccatum, origo & radix peccatorum sequentium. In secunda inquirit, quid fuerit principium illius primi peccati. ibi {Solet etiam quæri &c.} Prima diuiditur in partes tres. In prima dicit ꝙ primũ peccatum in homine fuit elatio. In secũda ostendendo ꝙ diuersimode fuit in viro & muliere. ibi {Et talis quidem elatio.} In tertia ex hoc concludit peccatum mulieris grauius peccato viri fuisse. ibi {Ex quo manifeste animaduerti potest.} ¶ Circa primum tria facit. Primo, ponit quorundam opinionem, & rationes eorum, ponentium superbiam in corde hominis etiam tentationem dæmonis præcessisse. Secundo, obijcit in contrarium. ibi {Quòd si ita fuerit &c.} Tertio, determinat veritatem. ibi {Quòd circa prædicta Aug.} {Et talis quidem &c.} Hic ostendit qualis fuerit elatio viri & mulieris. Et primo qualis fuerit elatio mulieris. Secundo qualis fuerit elatio viri. ibi {Solet quæri vtrum talis.} {Ex quo manifeste &c.} Hic concludit ex prædictis quòd peccatum mulieris grauius fuit peccato viri. Et primo ostendit propositum. Secundo, obijcit in contrarium ibi {Sed hoc videtur contrarium.} Quòd autem peccatum mulieris grauius fuerit ostendit tripliciter. Primo, ex motiuo ad peccandum, quia ex maiori superbia. Secundo, ex offensa, quia in plures peccauit. ibi {Quæ etiam in se.} Tertio, ex pœna, quia grauius punita est. ibi {Inde etiam colligitur.} {Sed hoc vt contrarium &c.} Hic objicit contra hoc quod dictũ est. Et primo ostendit æquale fuisse peccatum. Secũdo, ostendit peccatum viri fuisse graui[9]. ibi {His autem opponi solet.} ¶ Circa primum duo facit. Secundum ꝙ duas authoritates contra definita inducit. Secunda incipit ibi {Veruntamen & de viro &c.} Quælibet autem istarum partium diuiditur in obiectionem & responsionem. {Solet etiam quæri &c.} Hic inquirit quod fuerit principium illius peccati. Et diuiditur in duas partes secundum ꝙ duas mouet quæstiones. Secunda incipit. ibi {Si vero quæritur &c.}

Luc. 11. c. 5

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic duo quæruntur.

Primo. De peccato primi hominis.
Secundo. De ignorantia.

Circa primum quæruntur tria.

Primo: Quod fuerit primum peccatum secundum genus.
Secundo. Quid homo peccando appetijt.
Tertio. Quis plus peccauit: vtrum vir vel mulier.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum primum peccatum hominis fuerit superbia.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd superbia non fuit primum hominis peccatum. Discredere enim verba diuina peccatum infidelitatis est, sed peccatum hominis ex hoc processisse videtur, quòd verba Dei discredidit, vel de eis dubitauit, vt supra dictum

i. p. q. 63. a. 2. Et 2. 2. q. 163. artic. 1. Mal. q. 8. a. 5. ad 1.

dictum est. ergo primum peccatum hominis fuit infidelitas.

¶ 2 Præt. In spirituali edificio primum fundamentum est fides, vt Hæb. 11. dicitur. Sed fidei opponitur infidelitas. ergo ét in progressu perditionis humanæ, primum peccatum fuit infidelitas & non superbia.

¶ 3 Præt. Rom. 5. dicitur. Per inobedientiam vnius hominis peccatores cõstituti sunt multi, & loquitur ibi de peccato primi hominis. per peccatum enim mors in mundum intrauit. ergo primum peccatũ est inobediẽtia.

¶ 4 Præt. Spẽs peccati determinat ex motiuo ad peccandum: sed mulier mota fuit ad peccandũ ex delectabili secundum gustum. vnde dicitur Gen. 3. Videns ergo mulier lignum &c. Cum ergo circa delectabile ad esum sit gula, videtur quòd primum hominis peccatum sit gula.

¶ 5 Præt. Promissio dæmonis mulierem ad peccandum instigauit: sed dæmon promisit perfectionẽ scientiæ. ergo ex appetitu sciẽtię peccauit: sed immoderatus appetitus sciendi, est curiositas. ergo primum peccatum est curiositas.

¶ 6 Præt. Quicunque non facit illud quod facere tenet, peccat peccato omissionis: sed tenebatur homo in tentatione conferre de præcepto iniuncto, quia si contulisset non peccasset. ergo videtur ꝙ peccato omissionis primo peccauerit.

¶ 7 Præt. Primum peccatũ hominis fuit radix & origo sequẽtium peccatorum: sed sicut dicitur 1. Timoth. vlti. Radix omnium malorum est cupiditas. ergo videtur quòd primum peccatum fuit cupiditas & non superbia, vel elatio, vt in litera dicit.

SED CONTRA. est quod dicitur Eccle. 11. Initium oĩs peccati superbia est, sed in primo peccato hominis, omne peccatum initium sumpsit. ergo primum peccatum fuit superbia.

¶ Præt. Diabolus tentans hominem, sui imitatorem coactus est reddere: sed dæmon per superbiam peccauit, vt supra dictum est. ergo & homo.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ contingit quandoque in vno actu, plurium peccatorum deformitates inueniri, sed illa deformitas est principalior & formalior complens speciẽ peccati, quę ex principali motiuo relinquitur, in quod ordinantur alia, quia finis est id quod primum cadit in voluntate ex qua est origo peccati, & ex fine actus [d] morales specificantur. vnde Philosophus dicit in 6. Ethi. ꝙ si aliquis mechatur, vt accipiat lucrum, magis auarus seu iniustus quàm mechus est. secundum hoc dico quòd in primo peccato hominis multæ deformitates apparent. vnde Magister supra in eo notauit gulam, inanẽ gloriam, & auaritiam, propter quod vnum peccatum multiplex potest dici, nihilominus tamen sunt omnia alia materialia respectu superbiæ, quia ad finem excellentiæ consequendę omnia ordinauit, sicut promissio dæmonis ostendit, quę ad peccatum instigauit. dicit enim. Eritis sicut dij. Gen. 3. & merito vtriusque peccatum, & dæmonis, & hominis incepit, quia omnium aliorum peccatorum, defectus aliquis occasio solet esse: sola vero superbia est quæ fundamentum ex perfectione sumit. vnde Augu. dicit ꝙ etiã bonis operibus insidiatur, vt pereant.

D. 991. Ca. 2.

In Regula. monac.

A ¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ non crediderunt Deum falsum dixisse. hoc enim simpliciter infidelitatis fuisset, sed crediderunt forte alio modo intelligendum fore metaphoricę, vel ad aliquid significandum dictum.

¶ Vel dicendum, ꝙ ex ipsa electione, quæ illud quod promittebatur apperebãt, oculus mentis impedit[9] fuit, ne actualiter veritatem dimini dicti attenderent secundũ quòd omnis malus aliquo mó ignorãs est, sed talis ignorantia, vel dubietas, etiam credẽdorum, infidelitatem nõ facit.

¶ Ad secundum dicẽdum, quòd ordo cõpositionis est contrarius ordini resolutionis, quia quòd est primum in compositione, est vltimum in resolutione, & ideo non sequitur quòd si fides [d] est prima in compositione ędificij spiritualis, quòd infidelitas sit prima in resolutione eiusdem.

D. 1003.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ inobedientia dupliciter sumitur. quandoque.n. est speciale peccatũ, quando scilicet, ex contemptu præcepti aliqs specialiter peccat. quandoque autem sumitur prout est conditio generalis, consequens omne peccatum mortale. cum enim præceptũ legis actus omnium virtutum ordinet, cõsequens est, vt quodlibet vitium transgressionem annexã præcepti habeat & inobedientiam, & sic dicitur. Per inobedientiam vnius &c.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ motiuum gulę non fuit principale motiuum, sed secundarium & ordinatum ad aliud, vt dictum est.

¶ Ad quintũ dicendũ, ꝙ non peccauit mulier in hoc ꝙ appeteret scientiam eorum quæ ad ipsam non pertinebant, quia hoc curiositas fuisset, sed in hoc, ꝙ in scientia, eminentiam desideraut, vt in hoc quodammodo Deo æquaretur.

¶ Ad sextum dicendum, ꝙ non tenebatur tunc conferre, quia etiam sine collatione poterat tentationi resistere. Vel dicendũ melius, quòd fuit ibi omissio, non prout est speciale peccatum, sed prout est consequens omne peccatum. In omni peccato cõmune est hoc, quòd aliquis non facit quod in se est, ad resistẽdũ peccato, quod si faceret, non peccaret.

¶ Ad septimum dicendum, quòd cupiditas tripliciter sumitur. Vno modo, prout est speciale peccatum, & habet materiam specialem, scilicet bona ad vsum vitæ pertinentia, prout possidentur, & sic non est radix [d] omnis peccati, nisi secundum quòd ponit Augustin. 11. super Genes. Tertio modo, prout non est peccatum, sed radix peccati, prout dicit quandam pronitatem appetitus vt inclinetur ad aliquid inordinate appetendum in actu, & constat quòd primo modo, vt cupiditas, est speciale peccatum, homo ex auaritia non peccauit.

D. 56. 302. 306. 1144.

C. 15.

ARTI-

B

C

D

E

Universidad de Deusto Biblioteca

ARTICVLVS II.

b Vtrũ peccatũ boĩs fuerit hoc ꝙ appetierit esse sicut Deus.

2.2.q.163. ar.2.Et 1.q. 63.art.3.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd peccatum hominis non fuerit in hoc quòd appetijt esse sicut Deus. Completa.n. voluntas prudentis de impossibili esse non potest, & præcipue de illo quod ĩ apprehensione non cadit, sed aliquam creaturam esse sicut Deus est impossibile, nec in intellectu capi potest. ergo hoc modo non appetijt, cum prudentiam & reliquas virtutes haberet, vt infra Magister dicit.

¶ Si dicatur ꝙ non appetijt esse sicut Deus per æqualitatem, sed per similidinem.

¶ 2 Contra. Sicut dicit Augu. amor est eorum quæ habentur, sed appetitus eorum quæ non habentur. cum ergo homo in sui creatione ad Dei similitudinem factus sit, videtur quòd hoc homo non appetijt.

¶ 3 Præt. Constat ꝙ malum per experientiam Deus scire non potest, sed scientia boni & mali intelligitur de malo per experientiam, quæ prius erat per cognitionem tantum. ergo videtur quòd ex hoc ꝙ appetijt scientiam boni & mali, Dei similitudinem non affectauit.

¶ 4 Præt. Philosophus dicit in 10. Ethi. ꝙ debemus nos in diuina trahere quantum possumus, quia ipse nobis diuina non inuidet, vt quidam Poeta mentiebatur. Dion. autem & Aug. dicunt quòd ad Deum acceditur non loco, sed similitudine. cum ergo ad ipsum accedere debeamus, vt in psal. 33. dicit. Accedite ad eum & illu. videtur quòd non peccauit in hoc quòd Dei similitudinem appetijt.

7.de Trini. c.vlti.

¶ 5 Præt. Nullus peccat in appetendo illud quod naturaliter desiderat, sed omnes homines, vt Philosophus dicit, natura desiderant scire. cum ergo non appetijt diuinam similitudinẽ nisi in scientia, vt verba serpentis ostendunt, videtur quòd in appetendo Dei similitudinem non peccauit.

Prohe. Meth.

SED CONTRA. est quod in litera dicitur per August. Qui peruerse vult esse sicut Deus, peruerse vult esse similis Deo, vt diabolus & homo. Hoc etiam videtur ex improperio Dei quod Genes. 3. ponitur. Ecce Adam quasi vnus ex no. &c.

Super psal. 70.con.2.

RESPONDEO, Dicendum, quòd homo quantum ad aliquid appetijt esse sicut Deus. quantum vero ad aliquid non. Si enim sicut dicat æqualitatem in aliqua perfectione, sic homo noluit quòd ipse haberet tantam scientiam, vel potẽtiam, vel bonitatem quantam habet Deus, quia hoc ipsum impossibile & incogitabile est, sed quantum ad aliquem modũ habendi voluit Deo parificari, tam homo quàm diabolus, vt.s. vterque haberet perfectionem sibi datam, sicut habet Deus, secundum aliquem modum, sed differenter, quia superbus angelus appetijt talem æqualitatem in potestate, sed homo in scientia. Cuius ratio est, quia primus angelus inter alias creaturas excellentior erat. vnde quodammodo ex ordine suæ naturæ influentiam super alias creaturas habebat. voluit ergo dignitati suæ naturæ innixus, vt ipse principium quoddam creaturarum sequentium existeret, & gubernationis & causalitatis cuiusdam modi, tamen sub primo principio, a quo suam potentiam recognoscebat, sed hoc secundum dignitatem naturæ suæ adipisci præsumebat, non ex diuino munere superaddito. homo vero qui creaturis inferioribus superpositus erat, vt eas regeret & eis vteretur, non tam per potentiam quàm ꝙ prudentiam, hoc modo appetijt, vt per naturæ suæ conditionem, & ligni prohibiti edulium, tantam scientiæ plenitudinem cõsequeretur, vt ex lumine propriæ rationis, quod tamen a Deo sibi collatum esse credebat, & seipsum regeret in omnibus, & inferiora sibi subiecta. Vnde Aug. dicit, ꝙ noluit vt seruus teneri præcepto quasi ab alta regula, per lumen naturali lumini superadditum. Et hoc etiam verba serpentis ostendunt, qui promisit scientiam boni & mali, quod ad actiones pertinet, & ad gubernationem rerum.

Super Psal. 70. med.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ electio intantum cæcat oculos mentis, vt illud estimet esse possibile, quod possibile non est. vnde potuit esse, vt ad verba serpentis, homo excellentiam inordinate appeteret in communi. ex illo appetitu vero excecatus, peruersum iudicium de impossibili proferret, & sic appetitus declinaret ad hunc excellentię modum. Vel dicendum, quòd æqualitatem æquiparantiæ, quod impossibile est & cogitari nõ põt, nõ appetijt, sed assimilationem quãdam vt dictum est, quam cogitare potuit.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ similitudinem naturalis dignitatis quã in creatione accepit a pentendo, nõ peccauit, sed quia ipse super hoc, aliã similitudinẽ appetijt, vt scilicet, sicut Deus lumine suæ naturæ omnia regit & gubernat, ita etiam homo per naturale lumen rationis, sibi subdita gubernaret, & seipsum sine adiutorio exterioris luminis.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ homo non appetijt mala per experientiam scientiæ, sed per inditium, sed hoc consecutum est ex peccato suo, ꝙ malum per experimentum cognosceret, vt sic, & dæmonis promissio verificaretur incompleta, cuius cõsuetudo est, vt dubijs verbis homines fallat, & vt nomen arbori impositum non frustra videatur.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ ad Dei similitudinem accedendũ est, secũdum modum & ordinem vnicuique a Deo præstitum, sed qui proprio motu ad Dei similitudinem accesserit, peruerse vult esse similis Deo, vt Aug. dicit in litera, omnis enim peccator appetit similitudinem Dei, cum nihil sit appetibile nisi prout eius similitudinem habet, sed in hoc peccat, quia quærit eius similitudinem inordinate, & in quo q̃rẽda non est.

¶ Ad quintum dicendum, quòd non peccauit in hoc ꝙ scientiam appetijt, sed quia inordinate appetijt, vt dictum est.

ARTICVLVS III.

c Vtrum mulier grauius peccauerit quàm vir.

2.2.q.163 art.4.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, ꝙ mulier grauius quàm vir non peccauerit. Vterque enim elationis vitio peccauit, sed elatio illa non fuit nisi in hoc, ꝙ Dei similitudinem peruerse appetierunt. ergo videtur ꝙ vterque idẽ appetijt, & æqualiter peccauerunt.

¶ 2 Præt. Infirmitas peccatum excusat, sed mulier infirmior fuit viro, propter quod diabolus, vt dictum est supra, eam primo aggressus est. ergo videtur ꝙ ipsa minus peccauerit.

¶ 3 Præt. Propter hoc peccatum dæmonis grauius iudicatur q̃ peccatum hominis, ꝙ eminentiorem cognitionem de Deo habebat, sed vir magis erat præditus spirituali mente quàm mulier, vt in litera dicitur. ergo videtur ꝙ ipse grauius peccauerit.

¶ 4 Præt. Regimen mulieris ad virum pertinebat. vnde & supra dictum est, ꝙ per virum ad mulierem præceptum delatum est. ergo videtur ꝙ etiam peccatum mulieris viro imputandũ sit, & magis aggrauandum.

¶ 5 Præt. Peccare ex consideratione misericordiæ diuinæ, videtur esse peccatum præsumptionis, quæ est species peccati in spiritum sanctum, quod est grauissimum. cum ergo vir peccauerit cogitans de Dei misericordia, vt in litera dicitur. videtur ꝙ ipse grauius peccauerit quàm mulier.

SED CONTRA. Peccatum a diabolo peruenit in mulierem, & a muliere in virum, sed diabolus grauius peccauit quàm mulier. ergo & mulier grauius quàm vir.

¶ Præt. Ad idem sunt ea quę in litera adducuntur.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ sicut supra dictum est, nõ est inconueniens ꝙ duorum peccatorum vnum sit altero grauius, diuersis circunstantijs consideratis, illud tamen simpliciter grauius dicendum est, quod in pluribus siue potioribus præponderat. illud autem potissimũ in quolibet peccato est, quod ad peccatum mouet, vt prius dictum est. & ideo secundum hoc maxime grauitas peccati attendenda est. & secundum hoc patet ꝙ peccatum mulieris grauius est. mulier enim ex sola elatione mentis ad peccandum mota fuit. vir autem non ex sola elatione, sed simul cum hoc ex quadam amicabili benignitate ad vxorem

vxorem quod aliquo modo peccatum eius mitigat. Item elatio quæ mouit mulierem, maior fuit quàm elatio quę mouit virum. In muliere enim talis fuit elationis progressus, vt ad verba serpentis tantum excellentiæ appetitum conciperet, vt iudicium rationis peruerteret, & crederet hoc possibile & verũ, quod diabolus dicebat: & propter hoc dicitur esse seducta. In viro autem non tantum excreuit in principio amor proprię excellentiæ, vt iudicium eius peuerteret, quasi crederet hoc esse futurum, sed qa illud vellet, si possibile foret, & ideo non dicit fuisse seductus, sed tamẽ talis elatio ad experiendum ipsum incitauit. vnde aliquam dubitationem elatio in eo fecit, quæ ꝛa muliere firmam opinionẽ cõceperat, & ideo etiam voluntas mulieris perfecta consecuta est in appetitum diuinæ similitudinis, sed viri imperfecta, scilicet sub conditione, si possibile foret.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sicut ex prædictis patet, licet id quodãmodo vterque appetierit, non tamen æqualiter. quod.n. creditur esse possibile, completum desiderium habet. id vero quod impossibile creditur esse possibile, vel de cuius possibilitate dubitat, habet desiderium conditionatum tantũ, quia homo illud vellet si possibile foret: quia ergo mens mulieris per elationem ad verba serpentis conceptam in tantũ excecata est, vt illud possibile crederet, quod diabolus promittebat, completum desiderium habuit. vir vero incompletum, quia hoc possibile nõ credidit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd in muliere non erat tanta debilitas quin peccato resistere posset, vnde quamuis debilitas mulieris sit aliqua circunstantia diminuens peccatum ipsius, per comparationem ad virum, non tamen simpliciter minus peccatum fecit.

¶ Et similiter dicendum ad tertium, & quartum.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ cogitare de Dei misericordia cum proposito pœnitendi & resiliendi a peccato, non facit præsumptionis peccatum, sed magis peccatum alleuiat, sed cogitare de Dei misericordia sine proposito pœnitendi, hoc præsumptionis est, & contemptus diuinæ iustitiæ, nec sic Adam de misericordia cogitauit.

QVAESTIO II.

B

Deinde quæritur de ignorantia, de qua fit mentio in litera.

Et quæruntur duo.

Primo. An ignorantia peccatum sit.
Secundo. An peccatum excuset.

ARTICVLVS PRIMVS.

b Vtrum ignorantia sit peccatum.

1 2.q.76.ar ti. Et de Ma lo.q.3.ar.7.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd ignorantia peccatum non sit. Omne enim peccatũ, vt Aug. dicit, est in voluntate: ignorantia autem est in intellectu. ergo nõ est peccatum.

¶ 2 Præt. Omne peccatum est originale, vel actuale: sed ignorantia non est originale peccatum, sed magis concupiscentia, vt infra dicetur: nec etiam est actuale, quia non est dictum, vel factum vel concupitum contra legẽ Dei. ergo ignorantia non est peccatum.

Li. de duabus anim. contra Manich.c.10.

¶ 3 Præt. Omne peccatum cõsistit in defectu alicuius actus, & non in defectu alicuius habitus, alias aliquis dormiendo peccaret: ignorantia autem magis opponitur habitui quàm actui. ergo idẽ quod prius.

¶ 4 Præt. Ignorans in ignorantia sua cõtinue manet. si ergo ipsam ignorare peccatum esset, videtur ꝙ continue peccaret. non enim apparet ratio, quare magis nunc sic peccatũ quàm prius, sed hoc videtur graue dicere. ergo videtur ꝙ ignorantia non sit peccatum.

¶ 5 Præt. Aug. dicit ꝙ omne peccatum est voluntarium: ignorãtia aũt nõ est voluntariũ, cũ ab hoib⁹ naturaliter scia desideret ẽm Philo. ergo non est peccatum.

Vbi supra.

SED CONTRA est quod primę Cor. 14. dicitur. Qui ignorat ignorabitur, & loquitur de ignorantia reprobationis: sed nulli deberur reprobatio nisi ꝓ peccato mortali. ergo ignorantia est peccatum mortale.

¶ Præt. Esaiæ 5. dicitur. Propterea captiuus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam: sed pœna nõ debetur nisi culpæ. ergo carere scientia, est culpa.

RESPONDEO, quòd quidam dixerunt, nullam ignorãtiam quãtum in se est, culpam esse, sed ratione alicuius annexi, vel præcedentis vel sequentis: præcedentis, vt causæ, s. negligentiæ addiscendi: sequentis, vt effectus scilicet alicuius inordinati actus, qui ignorantiam sequitur: sed quia de ratione culpæ nõ est plus, nisi quod sit priuatio alicuius, quod debitum est habere in potestate eius qui priuatur existẽs, ideo etiam ipsam ignorantiam secundum se possumus culpam dicere, si tamen ignorantia priuatiue & non negatiue accipiatur, & dico ignorantiã priuatiue accepram, quæ est eius quidem quod quis natus est addiscere, quicquid sit illud. non enim idem est quod omnes scire tenentur, cum ad plura scienda quidam magis alijs teneatur. vnde aliqua ignorantia est peccatum vni, quæ non est peccatum alteri. vnicuique enim peccatum est ignorantia eorum quæ ad bonos mores, & fidei veritatem pertinet, sed alicui in officio constituto, est etiam peccatum ignorantia eorum quæ ad suum officium pertinent, nec est mirum, si hoc ipsum qd est scientia carere, peccatum est ei qui potest, & tenetur habere,

Universidad de De[...] Biblio[...]

re, cum etiam carere aliquo corporali ad officium pertinente peccatum sit, vt tonsura vel veste ad officium accommodata, & quòd ista in se peccata sint, pœna ostendit quæ pro eis iuste infligitur. F

¶AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ esse in voluntate contingit dupliciter, d vel sicut in subiecto, & hoc modo nō omne peccatum in voluntate est. aliquod enim est in concupiscibili, vel irascibili, & sic de alijs virib⁹, vel sicut in causa, vt scilicet ipsa volūtas sit domina eius qd̓ in ea esse dicit, quasi in eius potestate existens, & hoc modo omne peccatum in voluntate est, etiam ignorantia. ipsa em̄ voluntas impat alijs virib⁹ & intellectui. vnde actus aliarum virium sunt in potestate volūtatis & defectus earum, scilicet solum illi qui rationi obediunt.

D.996.

¶Ad secundum dicēdum, quòd ignorātia non est originale peccatum. nō enim ignorantia imputatur puero in peccatum, antequam ad tempus deputatum venerit, sed est peccatū actuale eo modo quo omissio peccatum actuale dicitur, & eodem modo conuenit peccati actualis descriptio ignorātię, sicut omissioni, quod qualiter sit infra dicetur.

¶Ad tertium dicendū, ꝙ quàmuis scientia cui opponit ignorantia non sit actus qui est operatio, sed habitus, tamen per operationem aliquā quæ est in potestate voluntatis acquiritur, & ideo hoc ipsum quod est scientiam habere voluntati subiectum est, & per consequens hoc quod est scientia carere, & inde est quòd culpæ rationem habet.

¶Ad quartum dicendum quòd peccatum omissionis non habet rationem culpæ, nisi ex hoc ꝙ opponitur præcepto affirmatiuo legis naturalis vel scriptæ. Præceptum autem affirmatiuum obligat semper, sed nō ad semper, & ideo omnis omissio pro illo tempore est peccatum in actu, in quo quis per præceptum obligatur, & quoties illud tempus reuertitur toties peccatum multiplicatur. K

¶Ad quintum dicendum, quòd quàmuis omnis homo naturaliter scientiam desideret, & scientiam velit, non tamen omnes volunt id per quod ad scientiam peruenitur, & sic quodāmodo ignorantia voluntarium efficitur, non per se sed per accidens, sicut & quodlibet malum.

crederet illud esse verum. Eritis sicut dij. Sed putauit vtrūq; posse fieri, vt & vxori morē gereret, & per pœnitētiam veniā haberet. Minus ergo peccauit qui de pœnitentia & Dei misericordia cogitauit, G postquam enim mulier seducta manducauit, eique dedit vt simul ederent, noluit eam contristare, quam credebat sine suo solatio contabescere. & a se alienatam omnino interire. Non quidem carnali victus concupiscentia, quam nondū senserat, sed amicabili quadam beneuolentia, qua plerūque fit, vt offendatur Deus ne offendatur amicus, qd̓ eum facere non debuisse, diuinę sententiæ iustus exitus indicauit. H Ergo alio quodammodo ipse etiam deceptus est. Inexpertus enim diuinæ seueritatis, in eo falli potuit, vt veniale crederet esse commissum sed dolo illo serpentino quo mulier seducta est, nullo modo arbitror illum potuisse seduci. Ex his datur intelligi quòd mulier plus peccauerit in qua maioris tumoris præsumptio fuit. Quæ etiam in se & in proximum, & in Deum peccauit. Vir autem tantum I in se & in Deum peccauit. Inde etiam colligitur, quòd mulier plus peccauerit, quia grauius punita est. Cui dictum est. In dolore paries filios &c.

ARTICVLVS II.

c Vtrum ignorantia excuset peccatum.

1.2.q.76.ar.3. Et de Malo q.3.ar.8.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd ignorantia peccatum non excuset. Primo per hoc quod dicit glo. Ambr. Rom. 11. Grauissime peccas si ignoras, sed quod aggrauat peccatum, non excusat. ergo ignorantia non excusat peccatum.

¶ 2 Præt. Qui per ebrietatem ho͂iem occidit, cōstat ꝙ p ignorātiā peccat, sed s̄m Philosophum in 3. Ethi. talis meretur duplices maledictiones. ergo ignorantia non excusat, sed aggrauat.

¶ 3 Præt. Peccatum additum peccato non excusat, sed aggrauat, sed ignorantia peccatum est, vt dictum est supra. peccatum ergo non excusat.

¶ 4 Præt. Illud qd̓ consequitur omne peccatum nō potest excusare, vel alleuiare peccatum, qa sic de quolibet excusaret, sed ignorantia sequitur oē peccatū, quia omnis malus est ignorans secundum Philosophum in 3. Ethic. ergo idē quod prius.

¶ 5 Præt. Vt Beda dicit quatuor sunt pœnalitates q̄ nos peccato primi homīs consequuntur. s. ignorantia, infirmitas, concupiscentia, & malitia, sed malitia non excusat, sed aggrauat peccatum, nec etiam concupiscentia. ergo videt q̄ nec ignorātia nec infirmitas.

SED CONTRA est quod Apostolus 1. Thimoth. 1. dicit. Misericordiam consecutus sum, quia igno. fe. sed nihil puocat ad misericordiam, nisi peccatum excuset, vel alleuiet. ergo ignorantia excusat, vel alleuiat peccatum.

¶Præt. Omne peccatum est voluntarium secundū Aug. ergo quod tollit vel diminuit rationem voluntarij excusat, vel alleuiat peccatū, sed ignorātia est huiusmodi, quia inuoluntarium per ignorātiam causatur, vt Philosophus in 4. Ethi. dicit. ergo ignorantia, vel excusat vel alleuiat peccatum.

†Li. de gen. c.35.

De duabus aiabus c.10

Quòd prædictæ sententiæ aduersari uidetur.

SEd huic videtur contrarium quod Aug. super Gen. de viro & muliere peccatū suū excusantibus ait. Dixit Adā. Mulier quā dedisti mihi dedit mihi de ligno & comedi. Non dicit peccaui. Superbia enim habet confusionis deformitatem, non confessionis humilitatem. Nec etiā mulier confitetur peccatum, sed refert in alterum dicēs. Serpens decepit me, & comedi, in impari sexu, sed pari fastu. Ecce hic dicit Aug. quia parem fastum habuit mulier cum viro. Pariter ergo superbierunt & pariter peccauerunt. Sed hoc ita determinari potest, vt dicamus parem vtriusque fuisse fastum in excusatione peccati, & in esu ligni vetiti, sed disparē & in muliere multo maiorem in eo ꝙ credidit & voluit esse sicut Deus, quod non vir. Veruntamen & de viro legitur ꝙ voluit esse sicut Deus. Dicit enim Aug. super illum locū psalmi. Quæ non rapui tunc exoluebam. Rapuit enim Adā & Eua præsumētes vt diabolus de diuinitate. Rapere voluerūt diuinitatem, & perdiderunt felicitatem. Item super illum locum psalmi. Deus quis similis tibi. Qui per se vult esse vt De⁹ peruerse vult esse similis Deo,

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ ignorantia quædam ex toto excusat peccatum, quædam vero alleuiat in parte, quædā vero nec in toto excusat, nec in parte alleuiat. Et ad huiusmodi euidentiam sciendum est, ꝙ ignorātiæ diuisio tripliciter potest sumi. Primo, ex parte ipsius scientis, quia quædam est in potestate scientis, & hæc dicitur ignorantia vincibilis, vel affecta. quædam autem non est in potestate eius, & hæc dicitur inuincibilis. Sed hoc ꝙ ignorantia sit in potestate eius qui ignorat contingit dupliciter, quia vel est in potestate eius secundū se, sicut qui ignorat aliquod præceptum quod statim scire posset, vel est in potestate eius quantum ad suam causam licet non in se, vt patet in ignorantia ebrij, quia ebrietas quæ est causa ignorantiæ in potestate eius fuit. non autem ignorantia consequens, cum vsus rationis impediatur. Secundo, sumitur diuisio ignorantiæ ex parte scibilis. est enim quædam ignorantia eius quod quis scire tenetur, & hæc dicitur secundum Philosophum ignorantia vniuersalis, & secundum iurisperitos ignorantia iuris, & hæc variatur in diuersis, vt supra dictum est, qa quædam tenetur scire vnus quæ non tenetur scire alius. Quædam vero ignorantia est eius quod quis scire nō tenetur, & hęc est scientia particularium circunstantium in actu, quam Philosophus vocat ignorantiam particularis. Iuristę vero ignorantiam facti. Tertia diuisio sumitur ex ordine ad actum. quædam enim

enim ignorantia est, quæ est causa actus, quia si non ignoraret non faceret, & tunc dicitur per ignorantiam peccare, & huius signum est pœnitendo de actu. quædam vero est ignorātia quæ non est causa actus, sed per accidens se habet ad actum. Et s̄m hanc vt Philosophus in 4. Ethico. dicit. non dicitur aliquis per ignorantiam facere, sed ignorans, vnde in actu talis non penitet, vt si aliqs credēs accedere ad vnā mulierē, accedat ad aliam, ad quam tamen accederet si eā nō ignorasset. Quędam vero ignorātia est, quæ quodammodo affectum peccati consequitur, vt qn̄ ex cōcupiscētia peccati, quam voluntas non reprimit, absorbetur iudicium rationis & particulari operabili, secundum ꝙ dicitur in 6. Ethico. ꝙ delectatio corrumpit extimationem prudentiæ, & hæc est ignorātia electionis, s̄m quam omnis mal⁹ dicitur ignorans.

C.3. in fin.

†Super Io. tract.17.

Ca.5.

¶His ergo visis, sciēdum est, quòd ignorantia non excusat nec minuit pc̄tm̄ nisi s̄m ꝙ causat inuoluntarium. non em̄ potest esse voluntarium quod est ignoratum. Ignorantia autem quæ non est causa actus, non causat inuoluntarium, vt Philosophus dicit in 3. Ethic. vnde illa nullo modo excusat, nec diminuit peccatum, sed solum illa quæ est cā act⁹. Hæc autem potest excusare peccatum, vel ī toto vel in parte. si enim sit talis ignorantia cui nullo modo admisceatur ratio culpæ, ex eo quòd ignorantia est, sic excusat in toto, sicut ignorantia inuincibilis, & ignorantia particularis, adhibita tamen debita diligētia. Ignorantia vero quæ rationē culpæ habet, excusat quidē quantum ad aliquid, scilicet inquātum ignorantia est, quia sic habet ꝙ inuoluntariū causet. non autem excusat inquantum culpa est, quia sic rationem voluntarij retinet: & ideo ignorantia vniuersalis excusat peccatum sequens non ex toto, sed a tanto. Sic̄ ēt & ignorātia vincibilis siue sit s̄m se vincibilis siue secūdū cām suam, dum tamen rei illicitę operam non dederit qn̄ ignorantiam incurrit. si enim operam rei licitę dedisset moderate, ignorantia sequens culpam non haberet, & ita potest sequens peccatum ex toto excusare, vt patet in his qui exercitio spiritualium operationum in amentiam vertuntur.

De summo bo. li.2.c.17

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ignorās dicitur grauissime peccare, non propter quantitatem peccati, sed propter periculum, quia dum morbum non cognoscit, medicinam non quærit. Vel dicendum, quòd Ambro. loquitur de grauitate peccati, quod est ignorantia ipsa beneficiorum Dei, quod est grauissimum inter species ingratitudinis, cum scilicet homo beneficium non recognoscit.

vt diabolus qui noluit sub eo esse, & homo qui vt seruus noluit teneri præcepto, sed voluit vt nullo sibi dominante esset quasi Deus. Item super illum locum epistolæ. Non rapinam arbitratus est esse se ęqualem Deo. Quia non vsurpauit quod suum non esset, vt diabolus & primus homo.

Quorundam sententia q̄ Adam ambierit esse ut Deus, sed non credidit eße poßibile. b

IDeo quibusdam videtur quòd etiam Adam ambierit esse sicut De⁹ non tamen id credidit posse fieri, & ideo falsum esse quod diabolus promittebat, cognouit, & licet diuinitatis æqualitatē concupiuerit, non tamen adeo exarsit, nec tanta est affectus ambitione, sicut mulier, quæ illud posse fieri putauit, & ideo magis illud ambiendo superbiuit. Virum autem aliqua forte ambitionis subreptio mouit, sed non ita, vt illud putaret verum, vel posibile fore. Alijs autem videtur ideo dictū esse quòd Adā illud voluerit, quia mulier de eo sumpta illud voluit, sicut inquiunt, peccatū dicitur per vnum hominem intrasse in mundum, idest in humanam naturam, cum tamen mulier ante virum peccauerit, quia per mulierem intrauit de viro factam. Vel potius ideo per hominem dicitur intrasse, quia etiam peccante muliere, si vir non peccasset, humanum genus minime peccatis corruptum periret. Minus ergo peccauit vir quàm mulier.

Obiectio contra id quod dictum est, virum minus peccaße

HIs autem opponi solet hoc modo. Tribus modis, vt ait Isido. peccatum geritur, scilicet ignorātia,

A infirmitate, & industria. Et grauius est infirmitate peccare q̄ ignorantia. Grauiusque industria quàm infirmitate. Eua autem videtur ex ignorantia peccasse, quia seducta fuit. Adam vero ex industria, quia non fuit seductus, vt Apostolus ait. B Ad quod dicimus, quia licet Eua in hoc per ignorantiam deliquerit, quòd putauit verum eē quod diabolus suadebat, non tamē in hoc quin nouerit illud Dei esse mandatum, & peccatum esse contra agere, & ideo excusari a peccato per ignorātiam non potuit. Est enim ignorantia quæ excusat peccātem, & est ignorātia q̄ talis nō excusat. est autem ignorātia vincibilis, & ignorantia inuincibilis. C Excusatio omnis tollitur, vbi mandatum non ignoratur.

b De triplici ignorantia quæ excusat & quæ non.

EST autem ignorantia triplex, eorum scilicet qui scire nolunt cum posint, quæ non excusat, a quia & ipsa peccatum est: & eorum qui volunt, sed non possunt, quæ excusat & est pœna peccati & non peccatum: & eorum qui quasi simpliciter D nesciunt, non renuentes vel proponentes scire, quæ neminem plene excusat, sed sic fortasse vt minus puniatur. Vnde Augu. ad Valentinum. Eis aufertur excusatio, qui mādata Dei nouerunt, quam solent habere homines de ignorantia: & licet grauius sit peccare scienter q̃ nescienter, non ideo tamen cō fugiendum est ad ignorantiæ tenebras, vt in eis quis quam excusationem requirat. E Aliud est enim nescisse, aliud scire noluisse, quia in eis qui intelligere noluerūt, ipsa ignorātia peccatum est. In eis vero qui non potuerūt, pœna peccati. b Igno

¶Ad secundum dicendum, ꝙ ebrius homicida duob⁹ peccatis peccat, scilicet ebrietate & homicidio, propter quod dicitur, duplices maledictiones mereri: nihil tamen prohibet quin quantitas sequentis peccati per ignorantiam ex præcedenti consequente minuatur. vnde in processu argumenti est figura dictionis, quia mutatur discretū in continuū.

¶Ad tertium dicendum, ꝙ ignorantia omnis quæ est peccatum, est etiam in intellectu, sicut in subiecto, & in voluntate sicut in causa, vt supra dictum est, vn secūdum hoc quòd est in intellectu, pvt scilicet priuat directam scientiam: in actu minuit quantitatem sequentis peccati, nec ex eo habet ꝙ peccatum sit, sed prout est in voluntate, sicut in causa habet quòd peccatum sit, & sic non habet quod excuset, sed ꝙ ad peccatum addat, & potest esse quandoque ꝙ plus ponderat ipsum peccatū ignorātię q̄ illud qd̓ p ignorantiā de sequēti pc̄tō minuit.

¶Ad quartū dicendum, ꝙ ignoratia q̄ cōsequitur oē peccatū nō est cā peccati, vt dictum est, & ideo non d excusat nec diminuit peccatum.

†De natura & gratia. c.17. De gratia, & lib. arb. c.2. & 3. D.718.

¶Ad quintum dicēdū, ꝙ ignorantia & infirmitas hn̄t ꝙ excusent pc̄tm̄, vel ī toto vel ī parte ex hoc ꝙ causant inuolūtariū. malitia vero & cōcupiscētia magis volūtariū augēt, & ideo non excusant, sed aggrauant peccatū, & hoc dico, si cōcupiscentia sumatur pro actu voluntatis. si vero sumat̄ p passione cōcupiscibilis trahente volūtatē quodāmō renitentē, sic cōcupiscētia excusat, quia quanto aliquis maiori tentationi succūbit, minus peccat, sed hoc ad infirmitatem reducitur.

EXPOSITIO TEXTVS.

QVAE PER tentationem fuerat conuincenda.} Perimenda. s. spūali morte vel etiā corporali, vel a se, vel a viro, vel a Deo, si de muliere intelligatur, vt Magister

Magister exponit. {In eo tamen fuisse seductum credi potest, F
 quod commissum veniale &c.} Hoc intelligitur, vt supra dictum est de veniali ex causa, & non ex genere. putauit enim quod quia fecit, vt vxori morem gereret, quod peccatum suum excusationis causam haberet, & veniam de facili acciperet, & huiusmodi seductionis causa videt fuisse elatio mentis, quæ ad suggestionem mulieris surrepsit, ex qua voluit lignum vetitum experiri. Cum enim experimentum non sit nisi de dubijs, patet quod ex elatione in quandam dubitationé adductus est eius rei, puta experimenti ligni vetiti, in quo etiam mulier seducta fuit. {Tribus modis, vt ait Isido. &c.} Videtur quod insufficienter enumeret, quia quoddam peccatum est etiam ex cócupiscentia, de qua mentionem nó facit. Et dicédum, quod peccatum ex concupiscentia proueniés ad peccatum ex infirmitate reducitur. nó enim tunc solum est ex infirmitate peccatum, quando aliquis aliquo exteriori impulsu peccat, sed etiá quando per tentationé carnis in peccatú labitur. {Quæ etiá ipsa peccatú est &c.} Hoc verum est, si sit eorum quæ quis scire tenetur, alias nó, quia etiam habere voluntatem nó sciédi geometriam, peccatum nó est ei qui illam non profitetur per officium magisterij.

† Dist. 34.

rantia vero quæ non est eorum qui scire volunt, sed eorum qui tanquam simpliciter nesciunt, nullum sic excusat, vt æterno igne non ardeat, sed fortasse, vt minus ardeat. Non igitur mulier excusationé habuit de ignorantia, cum & mandatum nouerit, & peccatum esse secus agere non ignorauerit. G

Vnde processerit consensus illius peccati, cum natura hominis esset incorrupta.

Solet etiam quæri, cum sine vitio esset natura hominis, vnde consensus mali processerit? Ad quod responderi potest, quia ex lib. arb. propriæ voluntatis fuit, & in ipso enim & in alio causa extitit, vt fieret deterior. In alio, H quia in diabolo, qui suasit: in ipso, quia voluntate lib. arb. consensit, & cum lib. arb. sit bonú, ex re vtique bona malus ille consensus prouenit, & ita ex bono malum manauit. De hoc autem in sequenti plenius tractabimus, cum origo mali, & in qua re calescat, inuestigabit.

An voluntas præcesserit illud peccatum.

Si vero quæritur, vtrum voluntas illud peccatum præcesserit? Dicimus, quia peccatum illud & in voluntate & in actu consistit, & voluntas actum præcessit. Sed I ipsam voluntatem alia hominis voluntas mala nó præcessit, atque ex diaboli persuasione & hominis arbitrio illa voluntas mala prodijt, qua iustitiam deseruit, & iniquitatem inchoauit, & ipsa voluntas iniquitas fuit.

DISTINCTIO XXIIII.

A

Quare Deus permiserit hominem tentari, sciens eum esse casurum.

Præterea quæri solet: quare Deus hominem tentari permiserit, quem decipiendum esse præsciebat. Sed non esset laudabile homini, si ideo bene viuere posset, quia nemo male viuere suaderet, cum in natura posse, & in potestate haberet velle, non cósentire suadenti Deo iuuante, & est gloriosius non cósentire, quàm tentari non posse. Mouétur etiam quidam dicétes, cur creauit Deus, quos futuros malos præsciebat? Quia præuidit quid boni de malis eorum esset facturus. Sic enim fecit eos, vt relinqueret eis vnde aliquid faceret, & si culpabiliter aliqd facerent, illum de se laudabiliter operantem inuenirent, a se habebant voluntatem malam, ab illo materiam bonam & iustam pœnam. Frustra ergo dicitur nó deberet Deus creare, quos præsciebat malos futuros. Sciebat enim bonis pro fu-

DISTIN. XXIIII.

DIVISIO TEX.

Postquam diffiniuit Magister principiú humanæ perditionis, & ex parte tentationis, & ex parte peccantis. In parte ista determinat de permissione diuina, quæ quodammodo principium peccati dicitur, sicut causa sine qua non. Si enim Deus non permisisset, homo non peccasset. Et diuiditur in quinque partes, secundum quinque quæstiones quas mouet. Secunda incipit ibi {Mouentur etiam quædam.} tertia ibi {Addunt etiam talem hominem.} quarta ibi {Ité inquiunt.} {Si Deus vellet.} Quinta ibi {Item inquiunt.} {Posset Deus &c.} Deinde accedendú K ad partem alteram, in qua ostendit quam perfectionem animæ habuit Adam ex qua posset peccato resistere, quæ incipit ibi {Et quidem secundum animam.} Et diuiditur ibi per tres. In prima ostendit qualis fuit factus secundum animam, quantum ad scientiam. In secunda, quantum ad naturalem potentiam. 24. dist. ibi {Nunc diligenter inuestigádum.} In tertia ostendit, qualis fuerit quantum ad gratiam. 26. dist. ibi {Hæc est gratia operans & cooperans.} Prima in duas. In prima ostendit, quorum cognitionem homo in principio suæ códitionis accepit. In secunda ostendit qualem de his notitiam habuit. ibi {Rerú quippe cognitionem homo accepisset &c} ¶ Et circa hoc tria facit. Primo, ostédit qualem cognitionem habuit de rebus creatis. Secundo, qualem de Deo. ibi {Cognitionem quoque creatoris.} In tertia, qualé de seipso. ibi {Porro sui cognitioné.} {¶ Et circa hoc duo facit. Primo, determinat veritatem. Scdo mouet dubitationé & soluit. ibi {Si aút quærit: vtrú hó sciam habuit &c.}

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic est duplex quæstio.

Prima. De permissione diuina respectu peccati primi hoís.

Secunda. De cognitione primi hominis, quantum ad primum statum.

Circa primum quæruntur duo.

Primo. Vtrú Deus potuerit conferre alicui naturæ creatæ, vt peccare non posset ex naturę códitione.

Secúdo. Vtrú Deus debuerit permittere hominem tétari & peccare.

ARTIC. PRIMVS.

a Vtrú alicui naturæ creatæ cóferri potuerit, vt peccare nó posset ex códitione naturæ. † Augu. lib. 11. Sup Gene. ad lit. ca. 4. & 6.

Ad primum sic proceditur. Videtur, quod alicui naturę creatæ conferri potuit, vt conditione suæ naturæ peccare non posset.

¶ Primo, per hoc quod Aug. dicit in litera scilicet, quòd illa natura quæ peccare nó potest, est de sanctis angelis. hæc autem quæ peccare potest, est de hominibus, nec potest dici, quod hoc angelicę naturæ per gratiam cóueniat, quia in hoc ab homine non differret, cui etiam per gratiam hoc conuenit. ergo videtur quod per conditionem naturę suæ angeli habeant quòd peccare non possunt.

¶ 2 Præt. Natura spiritualis est nobilior quàm natura corporalis, sed aliqua natura corporalis est, in qua nullo modo peccatú, vel error accidere potest, etiam secundum naturæ suæ conditionem, scilicet cælestis. ergo multo fortius est aliqua spiritualis, in qua nullo modo peccatum accidere posset secundum naturæ suæ conditionem.

¶ 3 Præt. Vt Dam. dicit, ex hoc quòd creatura est ex nihilo, duplex varietas sequitur ipsam in diuersis. vna secundum esse, sicut in his quæ corrumpuntur. alia secundum electionem, sicut in his quæ peccant, sed alicui rei secundum naturæ suæ conditionem confertur, vt sit inuariabilis quantum ad esse, sicut substantijs spiritualibus & corporibus cælestibus. ergo alicui naturæ conferri potest, quòd secundum naturalem conditioné sit inuariabilis quantum ad electionem. Li. orth. fid. c. 3.

¶ 4 Præt. Constat quòd voluntas diuina hoc naturaliter habet, quod peccare non potest. cum ergo ipse sit summæ bonus & summæ potens, videtur quod alicui creaturæ contulerit, vel conferre potuerit suam similitudinem, vt per naturam suam non possit peccare.

¶ 5 Præt. Constat quòd alicui creaturæ hoc confertur per gratiam, quod peccare non possit, sed potuit Deus facere, vt ille habitus gratiæ qui confirmationé in bono creat, alicui naturæ pars essentialis esset, vel etiam aliquid illo habitu perfectius. ergo videtur

videtur quòd si esset talis natura secundum naturale sibi principium, haberet confirmationem in bono. ergo videtur quod alicui creaturæ conferri potuit, vt peccare non posset. A

Sed contra. Perfectio vniuersi in hoc cósistit, quòd omnes bonitates creaturarum communicabiles in genere, communicatæ sunt, sed hoc quod est peccare non posse ex natura propria, nulli naturæ communicatum est, quia nec homini nec angelo, quod vtrúque peccatum probat. ergo videtur quod hoc creaturæ communicabile non fuit.

¶ Præt. Confirmatio in bono vr conse qui ex perfecta adhesione finis, sed finis ille ad quem rectitudo voluntatis ordinatur, & potestatem & intellectum, & desiderium cuiuslibet creaturæ excedit. ergo vr impossibile quod aliqua creatura sit, quæ naturaliter hêat, quod peccare non possit.

turos, & iustæ pro mala volútate puniendos. Addunt etiam talé deberet hominem facere, qui nollet omnino peccare. Concedimus quidem meliorem naturá esse quę omnino peccare nollet. Cócedát & ipsi non esse malá, quæ talis facta est, vt posset non peccare si vellet, & iuste punitam B quę voluntate non necessitate peccauit. Cum ergo hæc bona sit, illa melior, cur non vtrúque faceret vt vberius laudaretur de vtraque? Illa enim de sanctis angelis, hæc de hominibus est. Item inquiunt: Si Deus vellet, & isti boni essent, & hoc quidem concedimus, sed melius voluit, vt quod vellent essent. Et boni quidem non infructuose, mali vero non impune essent. Item inquiunt. Posset Deus voluntatem eorum vertere in bonum, quia omnipotens est. Posset reuera. cur nó fecit? quia noluit. cur noluit? ipse nouit. nó debemus plus sapere quam oportet sapere. Et quidé secúdum aium rónalis fuit hó, hñs discretioné boni & mali. Scientiam quoq; rerum creatarum & cognitionem veritatis, quæ

Respondeo, Dicendum, quod nulli creaturæ communicatum est nec communicabile fuit, quòd peccare non posset per conditionem naturæ suæ. Cuius ratio est, quia cum omné creatum dependeat sicut a causa sui esse a Deo, oportet, quod si sibi relinquatur, deficiat, quandiu autem causæ influentiam recipit, conseruetur, sed applicatio causati ad causam suá pót eé dupliciter, vel ita, quod sit in potestate causati a causa sua recedere quantum ad aliquid, vel non recedere, vel ita quod non sit in potestate eius, & primum pertinet ad lib. arb quia hoc est essentiale lib. arb. vt possit facere, vel non facere. si autem causæ suæ non inheret, oportet quod deficiat. Vnde dicit Aug. 8. super Gen. Homo Deo sibi præsente illuminatur, absente autem cótinuo tenebrabitur. & ideo impossibile fuit, vt seruata libertate arbitrij alicui creaturę conferretur, vt secundum conditioné suæ naturæ peccare non posset. est enim quasi quædam contradictionis implicatio, quia si est lib. ar. oportet quod causæ suæ possit inherere vel non inherere, & si non potest peccare non potest causæ suæ non inherere, & sic sequitur contradictio, sed naturæ diuinæ, quæ ex se rectitudinem habet, conuenit per conditionem naturæ suæ, vt deficere non possit, sicut nec ab esse, ita nec a rectitudine bonitatis, & quibuscunque hoc confertur, vt per grám confirmentur in bono, hñt per donú gráe per quod filij Dei efficiuntur, & quodammodo diuinæ naturæ consortes.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd Augustin. non intendit dicere quòd angeli hoc habeant, vt peccare non possint per conditionem naturæ suæ, sed per donum gratiæ, in hoc tamen ab hominibus secernuntur quòd gratuitam confirmationem quasi a principio creationis acceperunt, quæ hominibus per longum tempus datur.

¶ Ad secundum dicendum, quod natura spiritualis etiam in esse inuariabilis est, sicut natura corporalis, sed habet electioné, vt possit sm hoc in ea esse pctm, vñ quátum ad potentiá electionis nó stat cóparatio inter corporalé & spúalem creaturam.

¶ Ad tertium dicendum, quod quælibet res habet principia determinata ad suum esse, & proprietates naturales quę principia nó sunt de illis, quæ suæ potestati subiacent, & ideo aliqua creatura in illis inuarietatem habet, sed electio est eorum quę sunt in potestate eius. vnde, quia in his creatura rationalis aliquo modo sibi relinquitur, vt dicitur Eccl. 17. Reliquit eú in manu cósilij sui, ideo deficere potest.

¶ Ad quartum dicendum, quod non est ex imperfectione potentiæ diuinę, vt creaturæ conferre nó possit quantum ad hoc suá similitudinem, sed ex imperfectione creaturæ, partim ex hoc quòd recipere non potest, & partim ex hoc quòd est quædá impossibilitas in implicatione contradictoriorum, vt dictum est.

¶ Ad quintú dicédú, quod qñcúq; alicui naturæ cóuenit aliquod accñs ex influétia superioris tm, non pót natura inferior illud accñs per se habere, nisi efficiat naturæ superioris, sicut si aer illuminat in actu per igné nó pót esse quod sit de natura sua lucidus in actu, nisi fiat ignis Dico ergo, quod cum confirmatio in bono insit creaturæ rónali solú per grám quæ est quoddam spúale lumé, & similitudo increati luminis, non pót esse quod aliqua creatura ex natura sua confirmationem habeat, vel gratiam, nisi efficeretur diuinæ naturæ, quod est omnino impossibile.

ARTICVLVS II.

b Vtrum Deus debuerit permittere hominem tentari, vel peccare.

Ad secundum sic proceditur. Videtur, quod Deus nó debuit permittere hominé peccare, vel tentari. Sapiétis. n. artificis est facere vnumquodq; quantumcunq; pót fini competentius: homo autem ad beatitudinem sicut ad finem factus est. cum ergo competentior beatitudini fieret sine peccato, videtur quòd non debuit permittere eú in peccatum cadere.

¶ 2 Præte. Quibus datur idem finis, debet dari eadem facultas perueniendi ad finem illum: sed homo & angeli propter vnum finem creati sunt, scilicet propter beatitudinem participandam, vt in prima distinct. dictum est. cum ergo naturam angeli fecerit Deus quæ peccare non posset, vt in litera dicitur. videtur quòd naturam hominis talem facere debuit. Hugo li. de sacramentis par. 6. c. 12. C

¶ 3 Præt. Ad prouidentiam sapientis pertinet, vt impedimenta remoueat sui operis. cum ergo per tentationem dæmonis, homo a sua rectitudine impeditus fuerit, & prouidentia diuina sit omnium creaturarum & præcipue rationalium, videtur quòd hominem tentari permittere non debuit.

¶ 4 Præte. Quanto aliquid efficitur compendiosius tanto certius & melius est. vnde & omnium linearum inter duo puncta recta breuissima est, sed compendiosior fuit via perueniendi in beatitudinem, quòd homo non peccaret quàm quòd homo post peccatum de peccato erutus in beatitudinem transferretur. ergo videtur quòd Deus non debuit permittere hominem peccare.

¶ 5 Præt. Minus malum pro maiori malo permittendum est, sed minus malum est diminutio alicuius laudis, quàm ipsum peccatum, quia minori bono opponitur. ergo videtur quòd non fuerit ratio sufficiens permissionis diuinæ quæ in litera assignatur, scilicet quòd gloriosius est non consentire, quàm tentari non posse. D

Sed contra est. Id ex quo apparet Deus laudabilis non debet penitus impediri: sed in peccatis etiam apparet laudabilis Deus, cum per misericordiam parcit, & per iustitiam punit. ergo videtur quòd non debuit omnino peccatum impedire.

¶ Præt. Omne bonum potentius est in sua bonitate, quàm malum in sua malitia. ergo non est conueniens, vt aliquod malum taliter impediatur, quòd per hoc aliquod bonum tollatur, sed si Deus non permitteret hominem peccare tolleretur libertas arbitrij quæ coactionem non patitur. ergo conueniéter permissus est homo peccare.

Respondeo, Dicendum, quòd ad prouidentiam diuinam pertinet, vt vnumquodque in sua natura relinquatur, quia vt Dionys. dicit 4. cap. de diui. nomi. prouidentia non est corruptiua naturæ, sed saluatiua. Cuius ratio E est, bonum vniuersi excedit bonum particulare cuiusque naturæ creatæ, sicut etiam bonum gentis excedit bonum hominis, vt in 1. Ethico. dicitur. si autem aliqua natura a suo gradu translata in altiorem per prouidentiam mutetur, quáuis aliquod bonum illi naturæ excresceret, tamen bonitati vniuersi aliquid detraheretur, dum non omnes gradus bonitatis impleti essent illo gradu ex quo natura illa translata erat, vacuo remanente. Dico ergo, quòd si peccatum omnino impediretur per hoc multi gradus bonitatis tollerentur. tolleretur enim natura illa quæ potest peccare & non peccare, quæ quidem bona est, tolleretur etiam hoc, quod est de peccato posse resurgere, & multa huiusmodi, quibus ablatis, bonitati vniuersi multum detraheretur, & ideo ad prouidentiam diuinam pertinet, & hominem tentari permittere, & peccare si vellet.

Universidad de Deusto Biblioteca

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sapiens artifex non tantum considerat quid competat parti ædificij secundū se acceptę, sed ēt ſm proportionem ad totum ædificiū, & ideo sicut vnam partem alia meliorem facit, ita ēt Deus vnumquodq; facit in illa proportione ad finem, secūdum ꝙ competit naturæ suæ in ordine ad totum vniuersum. F

¶Ad secundum dicendum, ꝙ nec etiā angeli de natura sua habēt ꝙ peccare nō possint, quod aliquorū pctm mōstrauit, sed per gratiam confirmationis quā statim post principium suæ conditionis acceperunt, confirmati sunt, vt peccare non possint, ita etiā homo, cū ad terminum viæ recto tramite peruenerit, eādem confirmationē consequitur, sed ꝙ angelo breuior assignata est via quàm homini, diuersitas naturarum facit, vt supra dictum est. nec est necesse, vt omnibus ordinatis in vnum finem assignentur eadem perducentia in finem, & eodem modo, sed vnicuique, secundum suam conditionem.

primæ perfectioni cōgruebat, mox conditus nō incongrue accepisse putatur. & ad illam non studio vel disciplina aliqua ꝑ interuallum temporis profecisse, sed ab exordio suæ conditionis diuinitus illam percepisse. G

Quòd triplicem cognitionem habuit[t] ante lapsum scilicet rerum propter se factarum, & creatoris, & sui.

FVit itaque homo primꝰ ante lapsum triplici cognitione præditus, rerū scilicet, propter se factarū, & creatoris, & sui. b Rerū quip-

¶Ad tertium dicendum, quòd sapientis est remouere hoc modo impedimentum, quòd natura non tollatur, quod nō fieret, si hominem, vel angelum in peccatum cadere nō permitteret, quandiu est in statu viæ. H

¶Ad quartum dicendum, quòd non semper via breuior eligēda est, nisi quando per eam omnia quæ ad rem pertinent conuenienter saluantur, & hoc non fieret, si hominem in peccatū non permitteret cadere.

¶Ad quintum dicendum, quòd non tantum per prohibitionem peccati violenta tolleretur laus, sed etiam naturalis ordo rerum, quod nullo modo prouidentia diuina pateretur.

QVAESTIO II.

B

Deinde quæritur de cognitione, quam homo in primo statu habuit.

Et circa hoc quęruntur tria.

Primo. Vtrum Deum per essentiam viderit.
Secundo. Vtrum rerum omnium scientiam habuerit.
Tertio. Vtrum potuerit falli.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum Adam viderit Deum per essentiam.

1.p.q.94.ar. 1. Et ver. q. 18.1. AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ Adam Deum per essentiā videbat. Visio.n. immediata Dei, dicitur visio per essentiam: sed Adam in primo statu videbat Deum sine medio, vt in principio 4. Magister dicit. ergo videtur ꝙ videbat Deum per essentiam.

83.q̄st.q.51 ¶2 Præt. Aug. dicit, quòd inter mentem nostram & Deum, nihil est medium secundum naturam mentis, sed omne medium cognoscendi, est medium inter cognoscentem & cognitū. ergo videtur ꝙ cum in primo statu homo esset in integritate naturæ suæ, ꝙ Deum immediate & per essentiam viderit. K

¶3 Præt Vt Apostolus. 1. Cor. 13 dicit. Videmus nunc per speculum in enig. tunc autem fa. ad fa. sed Adam in primo statu non videbat in enigmate, quia nulla obscuritas in eo erat. ergo videtur, quòd tunc videbat facie ad faciem.

¶4 Præt. Quicunque non habet illud quod desiderat, affligitur: sed in primo statu non erat aliqua afflictio, quia pœna nō potuit culpam præcedere. cum ergo naturaliter visionem diuinæ essentiæ hō desideraret, videtur ꝙ Deū ꝑ essentiā videbat.

¶5 Præt. Illud, quod est naturaliter ordinatum ad aliquid, nō caret eo, nisi per aliquid impediatur, sicut lapis quòd sit deorsum, sed intellectus hominis naturaliter ordinatus erat ad vidēdum Deū per essentiā. cū ergo nō esset ibi aliquod impedimētū, q̄a nec culpa nec pœna, vr̄ ꝙ Deum per essentiam videbat.

SED CONTRA. est quod dicitur Ioan. 1. Deum nemo vidit vnquam. Et sicut dicit quædam Glos. Esa. 6. idest, nullus homo in statu viæ existens: sed Adam erat viator, quia peccare poterat. ergo videtur quòd Deum per essentiam non videbat.

pe cognitionem hominem accepisse perspicuum est. cum nō ipse creator, vel angelus aliqs, sed homo omnibus animātibꝰ nomina imposuerit, vt ōnderet ꝙ singulorū notitiā homo ipse habuit. Quę enim propter illū creata erant, & ab illo regenda & disponēda erant, horū oīum Deus illi & sciam tribuit, & ꝓuidētiā atq; curā reliqt. Quia vt ait Apostolus. Nō est cura Deo de bobus. Quorū aliorumque animalium Deus homini curam reliquit & prouidentiā, vt dominationi eius subijcerent,

¶Præt. Vt dicit Augu. visio deitatis per essentiā, ē tota merces, sed cōstat quòd homo in statu innocentiæ mercedē beatitudinis nō habebat. ergo & Deū per essentiam nō vidit. Sup Psal. 9 ver. vlt.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ sicut in litera dicitur. modus quo Adam Deū cognouit, medius fuit inter cognitionem viæ, qua nunc Deum videmus, & cognitionē patrię, qua sancti eū in gloria videbunt. Vnde ad huiusmodi euidentiam videndum est, quot modis Deus possit videri.

¶Sciendum aūt ꝙ tripl̄r videri pōt. Vno mō per suam essentiā. Alio mō per effectum aliquem eius, effluentem in intellectum videntis. Tertio mō per effectum aliquem extra intellectū videntis, in quo diuina similitudo resultat. huius aūt exēplum in visione corporali inspici potest. lux.n. non videtur ab oculo per aliquam similitudinem sui in ipso relictā, sed ꝑ suam essentiā oculum informans, & huic comparatur primus modus diuinæ visionis qui est per essentiam. & hic quidem modus ex cōditione naturæ suæ, nulli naturæ debetur, nisi diuinæ, in qua ē sciēs & scitum. Lapis autem videtur ab oculo corporali per similitudinem suam in ipso oculo relictā, & huic cōparat̄ secūdꝰ modꝰ, qui est per effectum relictum in intellectu videntis. & hic quidem modus videndi, conuenit angelo ſm conditionem naturę suæ, quia vt in lib. de causis dr̄. omnis intelligentia scit quod est supra se, per illud quod est causa ei. vnde cognoscens ipsum lumen naturæ suæ, qđ est similitudo luminis increati, Deū videt. vultus aūt hominis relucens in speculo vr̄ ab oculo, non quidem per similitudinem eius immediate in oculo relictā, sed per similitudinem relucentem in speculo, ex quo resultat in pupilla, & huic comparatur illa visio, qua Deus videtur ꝑ effectum extra intellectum videntis, siue per effectum naturalem, sicut per cognitionem creaturarū, naturali cognitione Philosophi in Deum deuenerūt, siue per effectum spiritualem, sicut est in visiōe fidei illius, qui adheret his, quæ alijs reuelata sunt per influentiam spūalis luminis, & ideo dicimur nunc in speculo videre, ſm Apostolū. Modus aūt iste cōpetit homini ſm cōditionem naturę suæ, quia intellectus noster nec seipsum intelligere pōt, nisi per spēs rerū quas apud se habet, quia ꝑ obiecta venit in cognitionē actuū, & ꝑ actus in cognitionē potētiarū. I

¶Ad primum ergo modum visionis, qui soli Deo ex cōditione naturæ debetur, eleuatur angelus & homo per gloriam. vnde illa est visio beatorū, quam homo in primo statu nō habuit.

¶Ad secundum vero modum, qui est naturalis ipsi angelo, & supra naturam hominis, eleuatur homo per gratiam, etiā post statum culpæ, sicut etiam in viris contemplatiuis patet, qui reuelationes diuinas merentur, & multo amplius fuit in primo statu per gratiam originalis iustitiæ.

¶Tertius autem modus est cōmuniter viatorum, etiā post statum culpæ. vnde patet quòd modus quo Adam in primo statu Deum videbat, medius est inter vtrumque. Quidam vero aliter dicentes, errāt, ponētes Deū nunquam per essentiā, nec ī patria nec in via videri. qđ hereticū est, & scripturæ contrariū, vt patet 1. Cor. 13. Et 1. Ioan. 3. Quidam vero econtrario dicunt, Deum per essentiam in omni statu videri, & his ēt authoritates sanctorum repugnant, quia Dion. dicit, ꝙ si aliquis videns Deum sciuit quid vidit, non ipsum vidit, sed aliquid eorū, quæ sunt eius. Et Greg. dicit. ꝙ quantumcūque homo in statu viæ profecerit, ad statum tamen illum contemplationis, quo Deꝰ per essentiam videtur, non pertingit. 18. mor. ca. 37. 38.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Adam in primo statu dicitur Deum sine medio vidisse, non quia ipsum ꝑ essentiā videret, sed quia non per medium argumentationis[d] ex creaturis sensibilibus ꝓcedens, in cognitionem eius deueniebat, sed mediante effectu spūali, in intellectum eius resultante, sicut & D. 71.

D 740. & angeli in primo statu videbant, ideo dicitur quòd post peccatum necessaria[d] fuerunt sacramentalia signa, vt ex sensibilibus homini spiritualia panderentur.

¶Ad secundum dicendum, quòd cum dicitur, nihil esse mediū inter Deum & mentem nostram, intelligendum est non ſm naturæ dignitatem, q̄a natura mentis angelicæ supra naturam mentis humanæ est, vt Dionys. expresse dicit 4.c. cæle. hie. & Greg. in hom. de cētum ouibus. Et Augu. super Io. nec etiā per modū informantis priuatur medio, quia charitas creata est medium coniungens mentes Deo, sed intelligit ꝙ ipse immediate eam beatificat & iustificat sicut & creat.

& ratione ipsius gubernarētur, vt sciret illis necessaria prouidere, a quibus emolumentum debebat recipere. Hanc autem scientiam homo peccando nō perdidit, sicut nec illam qua carnis necessaria prouiderent. Et idcirco in scriptura homo de huiusmodi non eruditur, sed de scientia animę quā peccando amisit.

De cognitione creatoris.

COgnitionē quoq; creatoris primus homo habuisse creditur. Cognouit enim a quo creatus fuerat, non eo modo cognoscendi quo ex auditu solo percipitur, quomodo a credentibus absens quæritur, sed quadam interiori inspiratione qua Dei præsentiam contemplabatur, non tñ ita excellēter, sicut post hanc vitam sancti visuri sunt, neq; ita in enigmate, qualiter in hac vita videmus. B

De sui cognitione.

POrro sui cognitionem idem homo talē accepisse vr̄, vt quid debe-

¶Ad tertium dicendum, quòd enigma importat obscuritatem quandam cognitionis, eo quòd enigma est secundum Donatū, quæstio verborum obscuritate inuoluta, obscuritas autem triplex potest accidere alicui intellectui. Prima ex hoc, quòd ex nihilo est, q̄a in hoc deficit a claritate intellectus increati, & secundum hoc omnis intellectus creatus enigmaticus est. Secunda ex hoc ꝙ intellectus intelligit inquirendo, & per continuum & tempus, & talis obscuritas accidit intellectui humano in comparatione ad intellectum angelicum qui deiformis est. Intellectus C

D.71. vero[d] humanus est ratiocinatiuus & acceptiuus cognitionis a sensibilbus ſm conditionem suæ naturæ: & ſm vtrumque modum etiam in primo statu homo in enigmate vidisset. Tertia vero obscuritas intellectum, consequitur humanum, ex peccato, consecuta ex corruptione carnis aggrauantis animam. Sap. 9. & sic in enigmate nunc hō videt, tunc autem non vidisset.

¶Ad quartum dicendum, ꝙ non facit afflictionem, vel pœnam carentia cuiusque desiderati, sed eius tm̄ quod debet h̄ri, & cum est tempus habendi: & iō Adam in primo statu & si Deū non videret quod summe desiderabat, nō tñ inde affligebatur, quia nōdū erat tp̄s ad illud perueniendi, aliàs sequeret̄, ꝙ oē quod intēdit venire ad aliquem finē quē nōdū cōsequit̄, pœnā haberet.

¶Ad quintum dicendum, ꝙ aliquem actum pōt aliquid impedire dupliciter. Vno modo per modum contrarium, sicut calor violentus impedit aquam ne infrigidetur, & per hunc modum culpa & pœna impediunt visionem Dei, & tale impedimētum homo in primo statu non habebat. Alio modo per modū simplicis negationis, sicut rusticus impeditur ab actu geometricandi. ex hoc ꝙ habitū geometriæ non habet, & ita ēt Adā ab actu visionis Dei impediebatur, quia nondū intellectus erat ad hūc actum per habitum gloriæ subleuatus. D

ARTICVLVS II.

b Vtrum Adam habuit perfectam cognitionem rerum a creatione sua.

1.p.q.94.arti.3. Et ver. q.18.ar.3. De concep. vir. cap.1. AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Adam nō habuit a creatione rerum perfectam cognitionem, q̄a secundum Ansel. qualis fuit Adam in primo statu, tales etiam filios generasset: sed supra habitum est, quòd pueri non fuissent nati perfecti in scientia secundum vnā opinionem, cui Magister magis assentire visus est. dist. 20. ergo nec Adā in scientia perfectus fuisset. E

Cap.10. ¶2 Præt. Aug. dicit 8 super Genes. ꝙ Adam ideo positus est ad operandum in paradiso, vt naturas rerum experiretur: sed experimentum est principium cognitionis accipiendæ a sensibilibus, & per inuentionem. ergo videtur ꝙ non statim in principio perfectam rerum cognitionem habuisset.

Text.5. ¶3 Præt. Secundum Philosophum in 3. de Anima. Intellectus nihil est in actu eorum quæ sunt antequam intelligat: sed non potest intelligere sine phantasmate, vt ibidem dicitur, sicut nec visus videre sine colore. cum igitur nihil sit eorum quæ sunt, nisi secundum quòd perficitur actu habens speciem alicuius rei in natura existentis, videtur quòd cognitionem a sensibilibus accepisset mediante sensu & imaginatione, & sic non statim fuisset perfectus in scientia.

A ¶4 Præt. Secundum Philosophum, & sicut etiam Magister supra dixit 1. dist. anima infusa est corpori, vt in ipso perficiat sciētia & virtutibus, & ad hoc sunt dati sensus & membra: sed hoc frustra esset, si per operationē sensus, intellectus perfectionem non acquireret. cum igitur nihil sit frustra in naturæ operibꝰ, & præcipue in compositione humani corporis, videtur ꝙ homo a sensibilibus cognitionem rerum accepisset, sicut & nunc, & non statim perfectam scientiam habuisset.

¶5 Præt. Ille qui est in scientia perfectus non est necesse, vt alio illuminante ꝑficiatur: sed Adam in primo statu etiam ꝑ angelos fuisset illuminatꝰ, alias perijsset naturalis ordo creaturarum, secundum quem natura angelica inter diuinam & humanā ponit, ab vna accipiens & in aliam refundens, vt in 4. ca. cæl. hier. dicitur. ergo non fuisset in scientia perfectus.

SED CONTRA. Nomina imponuntur rebus ex proprietatibus earum sumpta, quia vnaqueq; res nominatur ab eo quod in ipsa est nobilius, sed Adam animalibus nomina imposuit, vt Gen. 2. dicitur. ergo in principio suæ creationis animalium naturas cognouit, & per consequens aliarum rerum. C

¶Præt. Quanto aliquid est nobilius, tanto minus decet esse defectum in eo, sed in corpore Adæ nulla fuit imperfectio in statu innocentiæ. ergo multo minus fuit imperfectio in intellu eius.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ illam sciētiam necesse est homini nobis in primo statu attribuere, sine qua imperfectus fuisset, & nihil amplius. tunc autem alicuius scientia imꝑfecta dr̄, qn̄ non nouit aliquid eorum quæ ad ipsum pertinent, & iō nulla notitia eorum quæ ad hominem pertinebant in primo statu homini defuisset. Pertinebat autē ad ipsum dispositio sui ipsius in actibus proprijs, & ideo dicitur cognitionem perfectā habuisse eorum quæ ab ipso agenda, vel vitanda erant, similiter etiam ad ipsum pertinebant aliæ creaturæ, inquantum ꝑꝑ ipsum factæ erant, vt vel ab ipsis emolumentum acciperet, vel eis præesset & ea gubernaret, & ideo tantum de vnaquaque re cognoscebat, quantum ad vsum hominis pertinebat, nec oportet plus cognitionis sibi ascribere in primo statu. Hanc autem cognitionem aliter Adam habuit, & aliter ad eam eius posteri ꝑuenissent: quia natura a perfectis exordiū sumit, vt Boet. dicit. De consol. phir. lib. 3. pros. 10.
D Et Dei perfecta sunt opera, vt Deut. 32. dr̄. Ideo Adam tamquā principiū totius humani gn̄is, oēm perfectionem q̄ naturę humanæ cōpetit, in suo primordio accepit, sicut ſm corpus ita & ſm aīam, vt esset potens ad propagandum alios corporaliter, & instruendum intellectum. Filij autem eius, quia cum originali iustitia nascebantur, quæ sine prudentia esse non pōt, sicut nec aliqua virtus, vt in 6. Ethic. Philosophus dicit. Cap.vlt. Ideo oportuit ꝙ statim nati habitum habuissent cognitionis illius, per quam cognoscere possent, q̄d agere & quid vitare deberent, q̄uis forte vsus rōnis impediretur ſm vnam opinionem, ꝑꝑ organorum indispositionem, sed habitus cognitionis aliarum rerum nō est necesse ꝙ in sua natiuitate habuissent, sed ꝑ inuentionē & doctrinam, vt tantum simul cum perfectione corporis & perfectio cognitionis compleretur. vnde Philosophus in 6. Ethi. dicit. ꝙ C.8. prudentia & habitus ad cognitionem rerum a nobis agendarū pertinētes, sunt nobis magis naturales q̄ scientia aliarum rerū. E Quidam vero dicūt, ꝙ ēt habitus cognitionis omnium rerum mox nati accepissent, sed hoc non videtur necessarium neque quantum ad integritatem naturæ, neque quantum ad originalem iustitiam.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vt supra dictum est, non oportuit, vt filij Adæ sibi similarentur, nisi in his quæ ad speciē humanā pertinebant, vel ex conditione naturæ, vel ex Dei beneficio, hoc autem quòd Adam in primordio suæ conditionis habitum omnium rerum accepit, non cōueniebat sibi inquantum homo, sed inquantum homo humani generis principium, vnde non oportet quòd alijs conuenisset.

¶Ad secundum dicendū, quòd aliquis experitur[d] aliq̄d dupl̄r. D.592. vel vt ex sensibilibus, quorū experiētia habitū cognitionis acq̄rit, sicut ī nobis fit q̄ ex multis experimētis vnū v̄le colligimꝰ,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod est principium artis, vel scientiæ, & sic Adam experimẽto non indigebat. Alio modo, vt illud quod quis per habitum cognitionis tenet, etiam in rebus videat, hoc n. scienti delectabile est, & sic Adam experimenta de naturis sumpsisset. F

¶Ad tertium dicendum, quòd intellectus noster, vt supra dictũ est, indiget phãtasmate, quod est obiectum d eius in duobus, scilicet in accipiendo scientiam secundum motum qui est a rebus ad animam, & in circumponendo illud quod apud se tenet phantasmatibus, sicut in quibusdam exemplis patet ſm motũ qui est ab anima ad res. Dico ergo, ꝙ intellectus Adæ in primo statu non indigebat d phantasmate quantum ad primum modum, sed quantum ad secundum, nec oportebat ꝙ illud phantasma esset a sensu acceptum, aliàs non potuisset intelligere nisi rem quam prius vidisset: contingit autem per operationem interiorum virtutum formari in imagine aliquod phantasma, quod nunquam per sensum est acceptum.

D.752.
D.70.

ret superiori, & quid æquali, & quid inferiori non ignoraret. Conditionem quoque suã & ordinem, scilicet qualis factus esset, & qualiter incedere deberet, quid agere, quid cauere intellexit. Si horum notitiam non habuisset, non esset reus præuaricationis, neque seipsum cognouisset.

Vtrum homo præscius fuerit eorum, quæ sibi futura erant.

SI autem quæritur: vtrũ homo scientiam habuerit eorum quæ circa eum ventura erant, idest, si ruinam suam præsciuerit, & similiter si præsciuerit bona quæ habiturus fuisset, si in obedientia perstitisset. Responderi potest, quòd ei magis facienda indicta sunt, quàm futura reuelata. Accepit enim scientiam & præceptum eorum quæ facienda fuerant, sed non habuit præscientiam eorum q̃ futura erant. G Non fuit ergo homo præscius sui casus, sicut & de angelo diximus. Quod Augustin. super Genes. asserit, ratione vtens, quam supra posuimus: & hæc de scientia hominis quantum ad primum statum pertinet, dixisse sufficiat. Li.11.c.20.

¶Ad quartum dicendum, quòd non propter hoc operationes sensuum in Adam frustra fuissent, si per eas cognitio rerum ad se pertinentium non accepisset, quia per operationem sensus expertus fuisset exterius, quod intellectus interius tenebat per habitum cognitionis innatæ.

¶Et præterea, hoc sibi supra cõditionem naturæ suæ collatum fuerat, vt scientiam non a sensibilibus acciperet, & ideo oportebat, vt ea quæ ad naturæ perfectionem secundum sui conditionem conueniunt, ei non subtraherentur, sicut homini resurgenti, membra apta ad comestionẽ non subtrahũtur, quamuis cibis vlterius non vtantur.

¶Ad quintum dicendum, quòd Adam non hoc modo fuit in scientia perfectus, quòd omnia sciret, & ideo in his quæ nesciebat, per angelos illuminatus fuisset, sicut & inferiores angeli a superioribus purgantur a nescientia, vt in 6. Cæle. hierar. Diony. dicit.

ARTICVLVS III.

c Vtrum homo in primo statu decipi potuerit.

1.p.q.94.ar ti.4. Et ver. q.18.ar.6. AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd homo in primo statu decipi potuerit, quia sicut Apostolus dicit, 1. Thimoth. 4. Mulier seducta est. Adam vero quàmuis non fuerit seductus in hoc in quo mulier, tamen in aliquo seductus est, vt veniale crederet quod mortiferum erat, vt in præcedenti dictum est. ergo in statu innocentiæ decipi potuit.

¶2 Præt. Magister supra dist. 21. dixit, quòd mulier ideo serpentem non horruit, quia quem a Deo creatum sciuit, ab eo etiam loquendi vsum accepisse credidit: hoc autem falsum erat, quia loqui, non est nisi intelligentis proprie. videtur igitur quòd decipi potuerit. K

¶3 Præt. Constat quòd Adam in primo statu secreta cordis alterius hominis scire non potuisset, cum nec angeli hoc sciãt, sed solus Deus, potuit autem contingere, vt aliquis diceret se illud cogitare, quod non cogitabat, nec Adam eum mentiri credidisset, cum hoc certitudinaliter non cognouisset. ergo videtur quòd deceptus fuisset.

¶4 Præt. Sensus quandoque nuntiant aliquid aliter quàm sit, sicut quod a remotiori videtur minus videtur: sed de sensibilibus cognitionem per sensus habuisset. ergo videtur quòd ibi quodammodo decipi potuerit, cum decipi nihil aliud sit quàm falsum verum æstimare.

De lib. arb. li.3.c.18. Erud. theo. parte 7.c.31 lib.4. SED CONTRA. Augustin. dicit, quòd falsa pro veris approbare, non est natura hominis instituti, sed pœna damnati, cum igitur homo in primo statu omni pœna caruisset, videtur quòd decipi non potuerit.

¶Præt. Deceptio sine ignorantia non est. Ignorantia autem vt Hugo de Sancto Victore dicit, est & culpa & pœna. hoc autem in primo statu esse non potuit. ergo nec aliqua deceptio.

RESPONDEO, Dicendum, quòd sicut supra dictum est, perfectio totius hominis pendebat ex superiori parte mentis, qua homo Deo per rectitudinem iustitiæ inherebat, & ideo illa permanente Deo coniuncta, sicut nec defectus in corpore aliquis, vt passio & mors, ita nec deceptio in anima esse potuit: vnde sicut supra dictum est, Adam quodammodo potuit mori, scilicet, si prius peccaret, erat tamẽ quodammodo immortalis, quia in actu potentia moriẽdi nõ existet, nisi prius peccasset, ita etiam homo in statu innocentiæ consideratus, poterat quidem decipi si prius peccasset, non tamen ante peccatum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut supra dictum est, elatio quędam mentem mulieris inuasit post verba serpentis, per quam verum credidit quod serpens suadebat, & ideo seductio illa secuta est elationem quæ fuit peccatum primum, & similiter est de viro, vt dictum est. H

¶Ad secundum dicendum, quòd mulier credidit serpentem vsum loquendi diuinitus accepisse, non quidem per conditionem naturæ, sed per ministerium spiritualis creaturæ, nec contulit vtrum hoc fieret virtute boni, vel mali angeli, aut vtrum fieret Deo permittente, vel Deo iubente.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut diuina prouidentia corpus hominis seruasset illesum ab omnibus exterioribus læsuris, ita etiam seruasset intellectum hominis indeceptum in omnibus quæ suam cognitionem impediebant, vt statim intelligeret si quis falsum pro vero sibi diceret.

¶Ad quartum dicendum, quòd quàmuis a sensibus fuisset ei aliquid alio modo repræsentatum quam rei natura haberet, non tamen in eo fuisset illa deceptio, nec quantum ad sensum I qui hoc modo recipiebat secundum proportionem suam ad sensibile, nec quantum ad intellectum, cuius iudicio subiacebat illa discretio, quæ inter sensum & rem erat, vt. s. sciret quare aliter res videretur quàm esset.

EXPOSITIO TEXTVS.

SED NON esset laudabile homini &c.} Videt hoc esse falsum, quia tunc vt nec angelus, nec hõ peccasset, actus hominis laudabilis non fuisset, cum tunc nullus esset ad malum persuasor. ¶Et dicendum, ꝙ hoc non est intelligendum, ita ꝙ laus humani actus dependeat a suasione mali, sed a potentia resistendi, suadendiq; impotentia manifestari potuit, si tentatus fuisset & vicisset. Vnde signanter dicit. {Et ideo &c.} vt quasi causa bene viuendi ostendatur hoc quòd nullus ad malum persuadet. {Et est gloriosius non cõsentire &c.} Vr hoc esse falsum, quia cum Deus & angelus tentari non possint, aliquid esset in homine gloriosius q̃ in Deo. ¶Et dicendum, ꝙ hoc intelligendum est supposita conditione humanæ naturæ, per quam potest homo peccare & non peccare, vel exponatur vt primum. {Habeat aũt scientia homo &c.} Vr falsum, quia nũc nõ hẽmus cognitionẽ omnium rerũ sicut Adã habuit. ¶Et dicendũ, ꝙ etiam ista scientia aliquo mõ per pctm̃ diminuta est, sed nõ adeo ꝙ per hoc hõ a via salutis impediatur, & iõ in salutari doctrina, de hmõi instruendus nõ erat. {Sed nõ habuit præscientiam eorum &c.} Vr falsum, quia cum nos quorundã futurorũ prescientiã hẽamus, cognitio eius fuisset imperfectior q̃ nr̃a. ¶Sed dicẽdũ, ꝙ nos nõ cognoscimus futura, nisi put quodãmodo sunt pñtia in suis causis, quæ sunt determinatę ad tales effectus, vel de necessitate, vel in maiori parte, & sic et Adam in primo statu, futurorum cognitionem habuit multo plenius quàm nos, non tñ eorum quæ causas determinatas non habent, sicut ea quæ ex lib. ar. dependent, vt casus suus.

DISTINCTIO XXIIII.

DIVISIO PRIMAE PARTIS TEX.

POSTQVAM determinauit de scientia quam homo in primo statu habuit. Hic incipit determinare de potentia naturali, per quam peccatum vitare poterat. Et diuiditur in duas partes. In prima parte ostendit, ꝙ homo habuit naturalem potentiam p quam poterat pctm̃ vitare. In secunda ostendit quę sunt illa. ibi {Hic considerãdum, quod fuerit adiutorium.} ¶Circa quod, mouet duas dubitationes. Prima ibi {Sed & quomodo rectam & bonam voluntatem.} Secunda ibi {Ad hoc autẽ quod dixim⁹.} {Hic cõsiderãdũ est &c.} Hic ostendit q̃ fuerit illa potentia naturalis. Et dicit ꝙ li. ar. Et diuiditur in partes duas. In prima ostendit quid sit lib. arbit. In secunda ostendit quasdã lib. arb. conditiones. 25. dis. ibi {Iam ad propositum redeamus.} Prima diuiditur in duas. In prima determinat quid est li. arb. In secunda notificat quasdam vires animæ, vt ostendat in quibus lib. arb. cõtineatur. ibi {Est.n. sensualitas &c.}

†Sup Gen. ad lit. a c.13 vsque 20.
†C.107.

DISTINCTIO XXIIII.

A

De gratia hominis & potentia ante peccatum.

NVnc diligenter inuestigari oportet quam gratiam, vel potentiam habuit homo ante casum, & vtrũ per eam potuerit stare vel non. Sciendum est igitur ꝙ homini in creatione sicut de angelis diximus, datum est per gratiam auxiliũ & collata est potentia p quam poterat stare, idest non declinare ab eo quod acceperat, sed non poterat proficere in tantum, vt per gratiam creationis sine alia mereri salutem valeret. Poterat quidem per illud auxilium gratiæ creationis resistere malo, sed non perficere bonum. Poterat tamen per illud bene viuere quodammodo, quia poterat viuere sine peccato. Sed non poterat sine alio gratiæ adiutorio spiritualiter viuere, quo vitã mereretur æternam. Vnde Aug. in Enchi. Sic factus est homo rectus, vt & manere in ea rectitudine posset, non sine diuino adiutorio, & suo fieri peruersus arbitrio, vtrumlibet horum elegisset, Dei voluntas fieret, vel ab illo vel de illo. Et quia suam maluit facere voluntatem q̃ Dei, de illo facta est voluntas Dei. Item in eodem. B Sic oportebat prius hominem fieri, vt & bene posset velle & male. Nec frustra si bene, nec impune si male. Idem quoque in libro de correctione & gratia ait. Si hoc adiutorium vel angelo vel homini cum primum facti sunt defuisset. Quoniam nõ talis natura facta erat, vt sine auxilio posset manere si vellet, non vtique sua culpa cecidisset. Defuisset quippe adiutorium sine quo manere non posset. C Idem Dederat Deus homini bonam voluntatem, in illa quippe eum fecerat rectum. Dederat adiutorium sine quo non posset in ea manere si vellet, & per quod posset, vt autem hoc vellet, in eius dimisit arbitrio. In eodem. Acceperat posse si vellet, sed non habuit posse

C.10. circa med.

¶Circa primũ duo facit. Primo oñdit ꝙ illa potẽtia qua pctõ resistere potuerit est lib. ar. Scdo diffinit ipsum. ibi {Liberũ vero arbitriũ &c.} {Est.n. sensualitas &c.} Hic notificat quasdam potẽtias aiæ. Et circa hoc duo facit. Prio, notificat eas. Scdo, oñdit quali ĩ eis pót eẽ pctm̃. ibi {Illud quoq; prermittẽdum nõ est &c.}

QVAESTIO PRIMA.

A

Et præterea pars cum præcedentibus est præsentis lectionis.

Circa quam duo quæruntur.

Primo. De lib. arb. annexis.

Circa primum quatuor quæruntur.

Primo. Vtrum lib. arb. sit potentia vel habitus.
Secundo. Si est potentia, Vtrum sit vna vel plures.
Tertio. Si est vna vtrum sit distincta a rõne & voluntate.
Quarto. Vtrũ hõ in primo statu p lib. ar. pctõ resistere potuit.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum liberum arbitrium sit habitus.

1.p.q.83.ar ti.2. Et ver. 24.ar.4. AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd libe. arbit. sit habitus. Primo, per hoc quod dicit Bernardus, quòd libe. arbit. est habitus animi liber sui, & ita videtur esse habitus & non potentia.

¶2 Præt. Potentia non efficitur facilis ad actum nisi ex habitu, sed libe. arb. dicitur in litera esse facultas volũtatis & rationis, cum igitur facultas habilitatem quandam nominet, videtur ꝙ lib. arb. sit habitus.

¶3 Præt. Sicut infra dicit, Philosophi diffiniunt lib. arb. liberum de voluntate iudicium, iudicium autem non nominat po-

A tentiam, sed magis habitum. ergo videtur ꝙ nõ sit potentia.

¶4 Præt. August. dicit, quòd homo male vtens libe. arbit. & se perdidit & ipsum, sed per peccatum nulla potentia naturalis tollitur. ergo lib. ar. non est potentia, sed habitus. Super Psal. 70.

¶5 Præt. Nulla potentia recipit magis & minus, sed lib. arb. intenditur & remittitur, vnde & supra di. 7. dictũ est, ꝙ boni angeli lib. ar. hñt tã post confirmationẽ q̃ ante. ergo lib. arb. non est potẽtia, sed habitus.

SED CONTRA. omnis potentia determinatur per habitũ ad aliquid vnũ vel simplr, sicut per habitum sciẽtiæ ad vnũ, vel ad minus, vt magis vni inhereat sicut opinio, sed per libe. arbi. hõ ęqualiter se habet ad vtrumlibet. ergo lib. ar. nõ est habit⁹.

¶Præt. Habitus nõ potest esse subiectũ alterius habitus, sed lib. arb. est subiectũ gratię, quę ad ipsum cõparat, sicut sessor ad ęquũ, sicut Aug. dicit. ergo lib. ar. nõ est habitus.

RESPONDEO, Dicẽdũ, ꝙ circa hoc qdã dñt li. ar. ſm ꝙ in vsum loquentiũ venit nomẽ habitus esse, quàmuis eodem nomine & potentia & actus significet, sicut patet in nomine intellectus, quod & potentiam & habitum & actũ significare potest, hunc autem habitum quem nomen libę. arbi. designat, non dicunt esse aliquam qualitatem potentiæ superuenientem, D sed ipsam habilitatem potentiæ ad actum, vel facilitatẽ quam habet vna potentia ex adiutorio alterius, propter quod secundum eos, facultas voluntatis & rationis dicitur, sed hæc opinio non rectè vtitur nomine habitus, quia habitus secundum proprietatem sui nominis, significat qualitatem quandam quæ est principium actus, informantem & perficientem potentiam, vnde oportet si proprie accipiatur, ꝙ sit superueniens potentiæ, sicut perfectio perfectibili.

¶Præt. Si consideretur ratio & voluntas, nõ potest esse nisi tripliciter. aut ꝙ vtrumque secundum se consideretur, & sic constat quòd vtrumque est potentia, & ita quodcunque eorum ponatur lib. ar. erit potentia, vel ꝙ consideretur vnum in respectu alterius, nec sic potest dici ꝙ vnum sit habitus alterius, quia potentia non est habitus potentiæ. vel relatio vnius ad alterũ, nec hoc nomen habitus habere põt, vñ nõ vr̃ rõnabilr dictũ, ꝙ lib. ar. sit habitus. E Et iõ quidã dñt ꝙ lib. arbi. nominat potẽtiã non absolutã, sed habitualẽ. i. prout est p habitũ quẽdam perfecta, non quidem acquisitum, vel infusum, sed naturalem, p quẽ habitum facilis est in suum actum, in tantum vt dominium sui actus habere dicatur. Istud etiam non videtur conueniens, qa ꝙ voluntas habeat dñium sui actus ex ipsa natura potentiæ habet prout est imperans alijs, & d a nullo imperata, vnde hanc facilitatem ex se habet, & non ex aliquo alio habitu. Et præterea vnusquisque habitus se habet ad actum, vt quo, non simpliciter efficitur actus, sed bene efficitur. libe. autem arbi. ad electionis actum se habet, vt quo talis actus efficitur, quandoque bene, qñq; quidẽ male & indifferẽter, vñ nõ vr̃ habitũ aliquẽ designare si habit⁹ pprie accipiat, sed illã potẽtiã cui⁹ proprie actus est eligere, qa lib. ar. est quo eligit bonũ, vel malũ, vt Aug. dicit. D.725.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Bernardus large vtit nomine habitus pro habitudine quadam, ex hoc ẽm lib. ar. in homine dicitur, ꝙ hoc modo se habet eius animus, vt sui actus liberam potestatem habeat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Ad secundum dicendum, quòd facultas ꝗm communem vsum loquendi significat potestatem, qua aliquid habetur ad nutum, vnde & possessiones facultates dicuntur, quia in dominio sunt possidentis, & ideo lib. arb. facultas dicitur non quasi habitus quidam, sed quia actum suum in libera potestate habet, vnde & liberũ nominat.

¶Ad tertium dicendum, ꝙ iudicium ꝓprie loquendo non nominat potentiam nec habitũ, sed actũ: non autem inuenitur vnus habit⁹ per quem omne iudiciũ elicitur, cum ꝗm diuersos habitus in diuersis iudicium procedat, nisi forte dicamus habitum illum primorũ principiorum, quorum cognitio naturaliter est in sita nobis, ꝗm ꝙ in omnibus iudicijs dirigimur, quem null⁹ liberum arbitrium diceret, quia non est proprium & proximum directiuum in electionis actum, potest autem ad vnam potẽtiam reduci omne iudicium electionis, & ideo congruẽtius hoc noĩe actus, datur intelligi potẽtia, quàm habitus.

¶Ad quartum dicẽdum, quòd homo dicitur liberũ arbit. amisisse nõ quidem essentialiter, sed qa quãdam libertatem amisit, quæ quidem est a peccato, & a miseria, vt infra dicitur.

¶Ad quintum dicendum, quòd omnis potentia in suo actu vigoratur aut debilitatur per habitum superuenientem, vel impedimentum adueniens, vnde lib.arb non dicitur liberum, quia ipsa potentia in se intendatur & remittatur, sed quia vel impeditur per corruptionem peccati, vel expeditur per habitum gratiæ & gloriæ.

ARTICVLVS II.

b Vtrum liberum arbitrium dicat plures potentias, vel unam.

Ver. q. 24. ar. 5. AD SECVNDVM sic proceditur. Videt ꝙ liberũ arbit. non nominet vnam potentiam, sed plures. Aug. enim dicit. Cũ de libero arbitrio loquimur, non de quadam parte animæ dicimus, sed de tota anima, totalitas autem animæ in pluralitate potentiarum consistit. ergo liberum arbitriũ plures potentias colligit.

¶ 2 Præt. Ratio & voluntas sunt diuersæ potentiæ, sed lib.ar. est facultas voluntatis & rationis, vt in litera dicitur. ergo in se plures potentias colligit.

¶ 3 Præt. Potentiæ distinguuntur per actus, vt in 2. de Anima Philosophus dicit, sed lib.arb. se extendit ad actus plurium potentiarum, quia sicut Dam. dicit: liberum arbit. inquirit, disponit, & sic de alijs. ergo videtur ꝙ plures potentias colligat.

Li. 2. ortho. fid. c. 28.

¶ 4 Præt. Electio nihil aliud est quàm duobus propositis alterum alteri præoptare, sed hoc cuilibet potentiæ competit, cum quelibet potentia conueniens appetat, & nociuum refutet. ergo cuiuslibet potentiæ est eligere, sed eligere assignatur ꝓprie actus libe. arbi. in litera. ergo videtur quòd lib. arb. non sit determinata potentia.

¶ 5 Præt. Virtus & vitium nõ nisi in libero arb. esse potest, inuenitur autem. in omnibus virtutibus animæ, quòd in concupiscibili est temperantia, & in irascibili est fortitudo & vitia opposita. ergo videtur quòd liberũ arbitriũ determinatam potentiã non nominet, sed plures.

quo vellet, nam si habuisset, perseuerasset. His testimonijs euidenter monstratur, ꝙ homo rectitudinem & bonam voluntatem in creatione accepit, atque auxilium quo stare poterat. Alioquin non sua culpa videretur cecidisse.

Qualis fuerit illa rectitudo & bonitas voluntatis, in qua creatus est.

Sed quomodo rectam & bonam voluntatem habuit homo, si per eã nec mereri vitam valuit, nec in ea stare voluit? Quia nec aliquid mali ea tunc volebat, & ad tempus stare voluit, sed non perseueranter, & ideo recta & bona fuit tunc voluntas hominis. Ad hoc autem quod diximus, hominem non potuisse ꝓficere, vel mereri per gratiam creationis, solet opponi sic, Per illum auxillum gratiæ creationis potuit stare in bono qd acceperat: *d* Potuit ergo resistere tentationi. Sed resistere tentationibus atque suggestionibus malis, meritum est ac bonum remunerabile. Omne autem bonum meritum profect' est. Per gratiam igitur creationis proficere potuit, sine adiectione alterius gratiæ. Ad qd dicimus, quia resistere malo, & non consentire tentationi, non fecisset illi meritum, & si non consensisset, quia nihil in eo erat quod ad malum impelleret. Sicut angelis qui non ceciderunt, nec fuit meritum, quòd steterunt, idest quòd non corruerunt. Nobis autem meritum est aliquando si malum non facimus, sed resistimus. Ibi duntaxat, vbi causa subest, quæ nos facere id mouet, quia ex peccati corruptela proni sunt ad lapsum gressus nostri. Vbi autem non interuenit causa nos ad malum impellens, nõ meremur, si ab eo declinamus. Declinare enim a malo semper vitat pœnam, sed non semper meretur palmam.

De adiutorio homini in creatione dato, quo stare poterat.

Hic considerandum est, quod fuerit illud adiutoriũ homini datũ in creatione quo poterat manere si vellet. Illud vtique fuit liber tas arbitrij ab omni labe & corruptela immunis atque voluntatis rectitudo, & omnium naturalium potentiarum animæ sinceritas atque viuacitas: *c* Liberum vero arbitrium est facultas rationis & voluntatis, qua bonum eligitur gratia assistente, vel malum eadem desistente, & dicitur liberum quãtum ad voluntatem, quæ ad vtrumlibet flecti potest. Arbitrium vero quantum ad rationem, cuius est facultas, vel potentia illa cuius etiam est discernere inter bonum & malum, & aliquando quidem discretionem habens boni & mali, quod malum est eligit, aliquando vero quod bonum est, sed quod bonum est nisi gratia adiuta non eligit, malum vero per se eligit. Est enim in anima rationali voluntas naturalis. qua naturaliter vult bonũ, licet tenuiter & exiliter, nisi gratia iuuet quæ adueniens iuuat eam & erigit, vt efficaciter velit bonum, per se autem potest velle malum efficaciter, illa igitur rationalis animæ potentia qua bonum, vel malum velle potest, vtrumque discernens, liberum arbitrium nuncupatur, quod bruta animalia nõ habent, quia ratione carent, habent tamen sensum & appetitum sensualitatis.

SED CONTRA. Actus determinatus est determinæ potentiæ, sed eligere est quidam determinatus actus qui lib. assignatur. ergo lib. arb. est determinata potentia.

¶Præt. Nihil quod est vnum simpliciter in natura, constat ex pluribus, nisi illa vel alterum eorum a sui natura transmutetur. si ergo lib. ar. ex pluribus potentijs conficiatur, vel non erit aliquid vnum, vel hoc erit vnum cum corruptione quarũdam potentiarum animæ, quorũ vtrũque est incõueniẽs. ergo liberum arbitrium non colligit diuersas potentias.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ quidam posuerunt lib. arb. non esse determinatam potentiã, sed colligere omnes vires rationalis animæ, sicut totum vſe suas partes, hoc aũt non vſ conueniens. Tum, quia oporteret ꝙ multiplicatis potentijs, li. ar. multiplicaretur ꝗm eẽ, multi enim homines sunt multa animalia & non vnum. Tum, quia oporteret quòd ratio lib. arb. in singulis potẽtijs saluaretur, qd non potest esse, quia actus qui lib. arb. assignatur, non est cuiuslibet potẽtiæ, sed alicuius determinate. Et, iõ alij dicunt, ꝙ lib. ar. colligit plures potentias, sicut totum integrale partes suas: Nec hoc iterum conueniens videtur, quia potentiæ nõ possunt esse partes integrales alicuius vnius, si accipiatur vnum simpliciter, nisi forte dicatur vnum quod est aggregatione vel ordine vnum. lib. autem ar. non debet sic esse vnum, sed simpliciter, cum sibi vnus actus attribuatur. Quidam autem dicunt, ꝙ lib. ar. colligit plures potentias. s. voluntatem & rationẽ, sicut habitus vtriusque, ꝓp quod facultas voluntatis & rationis dicitur. Sed etiam hoc improprie dicitur, quia, si nomen habitus proprie sumatur, non potest esse immediate vnus habitus duarum potentiarum, quia vnus habitus ad vnum actum ordinatur, qui est vnius potentiæ. Et ideo aliter est dicendum, ꝙ aliquid dr colligere plura dupl^r. Vno mõ essentialiter, sicut totum colligit partes suas. Alio mõ virtualt^r, sicut qũ virt⁹ rerũ in vno participat, ꝗm hoc ergo dico ꝙ li. ar. non colligit plures potentias essentialiter, sed virtualiter, quasi vna potentia determinata. Sic. n. est in potentijs animæ, ꝙ cũ oẽs ab essentia animæ oriantur, quasi ꝓprietates ab essentialibus rei, est tũ qdam ordo hmõi originis, vt. s. origo vnius potentiæ originẽ alterius præsupponat, qua mediante quodã mõ ab essentia animæ ꝓcedat, quod ex actibus considerari põt. Actus. n. vnius potẽtiæ necessario actũ alterius præsupponit, sicut actus appetitiuę actũ apprehensiuæ, & inde est ꝙ sicut virtus essentiæ animæ in potẽtia relinquit, ita ẽt virtus vnius potentiæ præcedẽtis relinquit in subsequẽti, & inde est, ꝙ aliqua potẽtia virtutes pluriũ potẽtiarũ in se colligit, & sic est in lib. ar. qd ex actu ei⁹ patet. Eligere. n. qd actus eius ponit, importat discretionẽ & desideriũ, vñ eligere est alterũ alteri ꝓoptare, hæc aũt duo fine virtute voluntatis & rõnis ꝓfici nõ pnt, vñ patet ꝙ lib. ar. virtutem voluntatis & rationis colligit, propter quod facultas vtriusque dicitur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ contingit aliquam potẽtiam esse determinatam in se, quæ tamen vſe imperium super omnes actus habet, sicut patet in voluntate, vnde lib. ar. ꝓp hoc dicitur non pars animæ, sed tota anima, nõ quia non sit determinata potentia, sed quia non se extendit per imperiũ ad determinatos actus, sed ad oẽs actus hominis, qui lib. arb. subiacent.

¶Ad

¶Ad secundum dicendum, quòd lib. arb. dicitur facultas volũtatis & rationis, non quia vtraque essentialiter comprehendat sed virtualiter, vt dictum est.

¶Ad tertium dicendum, ꝙ actus aliquis attribuitur alicui potentiæ dupliciter. Vel quia elicit ipsum sicut proprium, sicut visus videre, & intellectus intelligere, & sic lib. ar. assignatur actus ille qui est eligere. Alio modo, qa iperat ipsum, & hoc modo actus omniũ virium obedientiũ rationi^d possunt voluntati attribui, quę est motor omnium virium, & ita etiam actus diuersarum viriũ li. ar. attribuunt.

D. 1175.

¶Ad quartum dicẽdum, ꝙ eligere non pertinet ad omnes vires, sed ad aliquã determinate, quis vnaqueq; vis in suũ conueniens tendat, & contrarium refugiat: hoc enim nõ fit ipsa vi eligente, sed vel ꝓp ordinem naturalem potẽtiæ ad obiectum, sicut lapis naturaliter descendit, & non per electionem liberi arbitrij, quia sicut dicit Augu. intelligentia non solum sibi intelligit, sed toti animę, & similiter volũtas non soli sibi vult, & sic de alijs.

De spũ, & aĩa ex 34. c. Tom. 3.

¶Ad quintum dicẽdum, ꝙ virtus & vitium dicuntur eẽ in aliquo dupl^r. Vel sicut in causa, & hoc modo sunt in lib. ar. & voluntate. vel q̃tum ad habit⁹, sicut in acquisitis habitibus, vel saltem quãtum ad actus, quãtũ ad infusos. Alio mõ vt i subiecto, & hoc modo contingit in diuersis potẽtijs animæ virtutes & vitia esse, vt supra dictum est.

ARTICVLVS III.

c Vtrũ lib. arb. sit potentia distincta a uoluntate & ratione.

1. p. q. 83. ar. 4. Et ver. 24. art. 6. AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd lib. ar. sit potentia distincta a voluntate & ratione. Actus enim cuiuslibet potentiæ denominatur ab ipsa potentia, sicut velle a voluntate, & intelligere ab intellectu, sed eligere neque a voluntate neque a ratione denominatur. ergo cum sit actus lib. ar. videtur ꝙ lib. arb. sit potentia ab vtraque discreta.

¶ 2 Præt. Lib. arb. importat iudicium & libertatem: sed vtrũque istorum simul nec voluntati conuenit, cuius non est iudicare, nec rationi quæ violentia argumenti cogitur. ergo lib. ar. est potentia ab vtraque discreta.

C. 2.

¶ 3 Præt. vt Philosophus dicit in 3. Ethic. voluntas est finis, electio autem non est finis, sed eorum quæ sunt ad finem. ergo cum eligere sit lib. arbitrij, lib. arb. erit alia potentia a voluntate.

6. c. 2. 7. c. 8.

¶ 4 Præt. vt Philosophus dicit in 6. & 7. Ethicorum. In operatiuis, finis se habet per modum principij in speculatiuis, sed non ad eandem virtutem pertinent principia & conclusiones in speculatiuis, quia intellectus principiorũ est, & scientia conclusionum, ergo nec in operatiuis ad eãdẽ virtutẽ ptinet finis, & id qd est ad finẽ, & ita volũtas cui⁹ obiectũ est finis & li. ar. qd est electiuum eius quod est ad finem, non sunt vna potentia.

¶ 5 Præt. Potentia quæ habet iudicium de actibus aliarum est discreta ab eis, sicut sensus communis a sensibus particularibus, sed lib. arb. habet iudicium de actibus omnium potentiarum, quod etiam ipsum nomen sonat, a iudicando impositum, & ẽt super actum ipsius voluntatis cum Philosophi lib. ar. diffiniant esse liberũ de voluntate iudiciũ. ergo videtur ꝙ lib. ar. sit potẽtia discreta a voluntate, & ab alijs viribus.

SED CONTRA. per virtutes affectiuas & apprehẽsiuas sufficienter diuiduntur vires intellectiuæ partis, sed voluntas & rõ cõprehendunt sufficienter apprehensionẽ & affectionẽ & intellectiuam. ergo lib. ar. nõ est aliud ab vtroq;.

¶ Præt. Commentator dicit super 11. Metaph. ꝙ substantiæ separatæ diuidũtur in voluntatẽ & intellectum solũmodo: constat autem ꝙ in substantijs separatis est lib. ar. sicut in Deo & in angelis. ergo lib ar. nõ est potentia separata a voluntate & rõne, vel intellectu. Com. 36.

RESPONDEO, dicendum, quòd qdam dicunt lib. arb. esse potentiam distinctam a voluntate & ratiõe. Ad hoc autem ponendũ diuersi diuersis vijs mouentur. Quidam enim ponunt li. arb. esse vnam potentiã habẽtem iudicium super act⁹ omnium potentiarum, ꝓpter quod lib. ar. noiatur quod iudiciũ importat. Sed hoc non videtur, quia iudicare de actibus omnium potentiarum non põt cõuenire alicui potentiæ q̃ sit aliud q̃ volũtas vel rõ, ꝓcipue cũ Ansel. dicat ꝙ volũtas est motor omniũ viriũ, oportet. n. vt ea quæ est liberrima, super alias dominium & imperium habeat. Alij vero alia via ad hoc mouentur magis idonea. s. ex diuersitate actuum, vident. n. eligere quod est actus lib. arb. esse aliud q̃ velle simpliciter, & aliud quàm ratiocinari, & ideo inducunt hunc actum in quandã potentiam, a volũtate & rõne distinctã, quam lib. ar. nominant, quod ponunt quodammõ medium inter voluntatem & rõnem, & quodammõ postremum vtroq; secundum enim ordinẽ naturæ & dignitatis, oportet ꝙ vtraque sequatur. s. voluntatem & rõnem, cum lib. ar. sit ab essentia anĩmæ procedẽs, præsuppositа rõne & voluntate, quod etiam ipse actus ostendit, quia eligere non est nisi prius apprehenso fine per rationem, & desiderato per voluntatem, deficit etiam a dignitate voluntatis, cuius obiectum est principale bonum. s. finis. lib. autem ar. obiectum est secundarium bonum, quod est eligibile ad finem, sed quantum ad participationem proprietatis vtriusque, naturam medij habet, vt ex rõne habeat iudiciũ, & ex voluntate desideriũ, ꝗm ꝙ virtutes præcedentium potentiarum in sequentibus relinquuntur, vt dictum est, sed illud vſ extraneum, & si probabilr dicat, qa philosophi qui potẽtias anĩmæ subtilr scrutati sunt, nullam potentiam in intellectiua parte præter volũtatẽ & ronẽ siue intellectũ posuerũt, & iõ non vſ mihi ꝙ lib. ar. sit alia potentia a voluntate & rõne, quod etiam

Dial. de casu diab. c. 1 2

b Quòd bruta animalia non habent liberum arbitrium, sed appetitum sensualitatis.

Est enim a sensualitas q̃ dã vis animæ inferior, ex qua est motus q̃ intẽditur in corporis sensus atq; appetitus rerũ ad corpus ptinẽtiũ. Rõ vero est vis animæ superior, quæ vt ita dicamus, duas habet partes vel differẽtias, superiorẽ & inferiorẽ. Scẽm superiorẽ supernis cõspiciendis, vel cõsulendis intendit. Secundum inferiorem ad tẽporaliũ dispositionem conspicit. Quicqd ergo in aĩa nostra nobis cõsiderantibus occurrit, quod nõ sit commune cum bestijs, ad rationem pertinet. Quod aũt in ea reperis cõe cum bestijs ad sensualitem pertinet, & vbi nobis gradatim in consideratione partium animæ progredientibus, primum aliquid occurrit quod nõ est commune cum bestijs, ibi incipit ratio. Hæc autem Augustin. docet in xij. lib. de Trinita. ita dicens. Videamus vbi sit, quasi quoddam hominis interioris exteriorisque confinium. Quicquid enim habemus in animo commune cum pecore, recte dicitur ad exteriorem hominem pertinere. Non enim solum corpus homo exterior de putabitur, sed adiuncta quadam vita sua, qua compages

Universidad de Deusto
Biblioteca

ex suo actu patet. Dicit enim Philosophus in 6.Ethico. quòd electio vel est intellectus appetitiuus, vel appetitus intellectiuus, & hoc magis videntur sua verba sonare, ꝙ electio sit actꝰ appetitus voluntatis, �means tamen ꝙ manet in ea virtus rationis & intellectus: quod sic patet. Quãdoque enim est aliquis actus alicuius potẽtię, ꝑm ꝙ manet in ea virtꝰ alterius, semper ille actus illi potẽtię attribuit, ex qua mediante producitur, vt gra. intellectus principiorum est. ratio autem proprie, vt Isaac dicit, est faciens currere causam in causatum, vnde proprie actus rationis est deducere principium in conclusionem. hoc ergo quod est conclusiones elicere, est actus rationis secundũ ꝙ manet in ea virtꝰ intellectus, vnde magis proprie attribuitur rationi quàm intellectui, ita etiã electionem præcedit cõsilium, vt in 3.Ethi. dicitur, sicut disputatio conclusionem, est enim electio præconsiliati appetitus, & ita eligere erit principaliter actꝰ voluntatis, non tamen absolute, sed ꝑm ꝙ manet in ea virtus intellectus, vel rationis consiliantis. vnde sic consideratam voluntatem, nominat liberũ arbitriũ & non absolute.

¶ Ad primvm ergo dicendum, ꝙ actus qui est absolute actus potentię denominatur ab ipsa potentia, actus vero qui est vnius ꝑm ordinem ad aliam non denominatur ab aliqua earum sicut scire, neq; a rõne neq; ab intellectu noiat, ita ẽt eligere neq; a volũtate neq; a rõne.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quamuis iudicium non pertineat ad voluntatem absolute, iudicium tamen [d] electionis, quæ tenet locum conclusionis, ad voluntatem pertinet, secundum quam in ea virtus rationis manet.

¶ Ad tertium dicendum, quòd vnaqueque potentia diffinitur ex eo quod est per se obiectum eius & formaliter, cum autem obiectum voluntatis sit bonum, propter hoc a fine principaliter describitur, quia habet per se rõnẽ boni. Id autem quod est ad finẽ, nõ est bonum inquantum hmõi absolute, sed ex ordine ad finẽ: sed rñ ꝑm hoc ꝙ participat rõnẽ boni, est obiectũ volũtatis, ꝑm s. ꝙ in voluntate est ius rõnis ordinantis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quamuis principia & conclusiones pertineant ad diuersos habitus animæ, non tamẽ ptinẽt ad diuersas potentias. Vel melius dicendum, ꝙ si etiam ratio & intellectus diuersæ potentiæ ponantur, nõ tamen propter hoc sequitur ꝙ voluntas & lib.ar. sint diuersæ potentiæ, nihil enim diuiditur essentialꝗ per id quod est accidentale sibi, sed ꝑ id qd̃ est essentiale. Conferre aũt & ordinare virtuti apprehensiuę ꝑ se conuenit, appetitiuę aũt non nisi per accidens, ꝑm ꝙ est in ea vis apprehensiuæ, & ideo virtus apprehensiua conuenienter diuiditur in virtutem, quæ absolute accipit verum, sicut est intellectus, & q̃ est cũ collatione sicut est rõ, sed appetitiua nõ debet diuidi in eam q̃ accipit bonũ absolute, & in eã quæ accipit bonum in odine ad aliud, quia ille ordo non est a voluntate, sed a

F ratione, vnde voluntas est magis ordinati vel collati quàm conferens seu ordinans.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ non oportet quòd iudicium actꝰ cuiuslibet potentiæ pertineat ad aliam potentiam, quia sic abiretur in infinitum, sed est deuenire ad summas potentias quæ super suos actus reflectuntur, sicut est voluntas & ratio, & ideo non oportet ꝙ sit alia potentia iudicans de actu volũtatis & ratiõis: iudicium autem lib. ar. intelligitur iudiciũ electionis, vnde qd̃ dicitur liberum de volũtate iudicium, ly de, non denotat causam materialẽ, quasi volũtas sit id, de quo est iudiciũ, sed originem libertatis, quia electio sit libera, hoc est ex natura voluntatis. † Aug. li. de Trin. c. 12.

ARTIC. IIII.

d Vtrum Adã potuerit vitare peccatum per liberũ arbitrium in primo statu.

AD QVARTum sic proceditur. Videtur, ꝙ Adam in primo statu per lib. arb. non poterat peccatũ vitare, quia sicut dicit Aug. in li. de vera innocentia. Natura humana & si in illa integritate in qua cõdita est ꝑmaneret, nullo tamen modo seipsum sine creatore adiuuante seruaret, sed sua conseruatio erat, vt sine peccato maneret. ergo videtur, quòd per lib. arb. peccatum vitare non poterat. C. 307. 12. de Trin. c. 7.

¶ 2 Præt. Lib. ar. vt in litera dicitur est, quo malum eligit gratia desistente: sed Adam in primo statu gratiam non habuit, aliàs proficere potuisset ad meritum vitæ. ergo videtur quòd oportebat illum malum eligere.

¶ 3 Præt. Vincenti debetur corona: sed resistere tentationi est tentationem vincere. si ergo per lib. arb. potuisset tentationi resistere, videtur ꝙ per lib. arb. coronam mereri potuisset, quod falsum est, & in litera negatur.

¶ 4 Præt. Vitare pctm̃ ẽ quoddã laudabile: sed opꝰ laudabile, ꝑ si cit ad meritũ vitę, qa opꝰ laudabile ẽ actꝰ virtutis. si ergo pctm̃ vitare potuit ꝑ se, ẽt potuit ad meritũ vitæ ꝑficere, qd̃ ĩfra negat.

SED CONTRA. Nulli imputãdum est si facit illud, quod vitare nõ potest: sed homini imputatum est ad pœnam quòd peccato non restitit. ergo peccatum vitare potuit.

¶ Præt. In rebus naturalibus simul dat rei generatæ forma specifica: & virtus se se conseruandi in esse specifico: sed opera Dei sunt perfectiora quàm opera naturæ, cum ergo homini rectitudinem voluntatis dederit, videtur ꝙ dedit ei potentiam conseruandi se in illa rectitudine: sed hoc non potuit nisi peccatum vitando. ergo videtur ꝙ lib. arb peccatum vitare potuit.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ hoc ꝙ aliquis nõ possit vitare peccatum, põt intelligi duplr. Vno mõdo ita, ꝙ ad pctm̃ ꝑ violentiam impellatur, & hoc oino libertati arbitrij repugnat, q̃ coactionẽ nõ patit. Alio mõdo, qa lib. ar. ad malum inclinatur, vel per habitum aliquẽ, vel ꝑ passionẽ cui lib. arb. succumbit, neutro

mentro autem modo potest dici de primo homine, ꝙ peccato resistere non posset: quia & verum liberum arbitrium habebat, & integrum: vnde nec passiones inerant, quę ad malum impellerent: nec habitus peruersus naturam corrumpens, quæ omnia ex peccato consecuta sunt: & ideo nõ solum habuit, ꝙ peccato resistere posset: sed ꝙ [d] etiam illud facile potuit, quod etiã peccatum eius aggrauauit, vt supra dictum est. D. 76.

¶ Ad primvm ergo dicendum, ꝙ Deus operatur in voluntate & natura: sicut prima causa, in causis secundis: & ideo sine ipso adiuuante, nec lapis in esse conseruaretur, nec deorsum tenderet: similiter etiam nec humana natura sine eo, vel consistere potest, vel rectum motum voluntatis habere: non tamen propter hoc sequitur, ꝙ aliquo dono naturalibus superaddito, quod scilicet in sui conditione acceperit, indigeret vt peccatum vitaret.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ hic est duplex opinio: quidam enim dicunt, ꝙ homo in gratia creatus est, & isti dicunt, quòd est duplex profectus. vnus ad meritum, & hunc habere poterat, per id quod iam acceperat: & alius ad confirmationem beatitudinis, & hunc per id quod tunc acceperat habere non poterat: sed supposito etiam, secundum aliam opinionem, quòd gratiã gratum facientem non habuit, adhuc non sequitur, ꝙ non potuerit peccatum vitare: cum n. dicitur, quòd liber. arbit. eligit malum gratia desistente: non intelligitur obligatio liberi arbitrij, sine gratia consideranti ad malum: sed ostenditur, quòd liberum arbitrium, per se sine gratia potest in malum, non autem sine gratia [d] potest in bonum meritorium. D. 74.

¶ Ad tertium dicendũ, ꝙ non cuilibet victoriæ debetur corona vitæ æternæ: sed ei quę est gratia gratum faciente [d] informata, frequenter enim etiam peccatores alicui tentationi resistũt, per quod tamen vitam æternam non merentur. D. 882.

¶ Ad quartum dicendum, quòd non omnis actus laudabilis est virtute informatus, quia & actus, qui sunt ad virtutem, vel sicut causantes acquisitam, vel sicut disponentes ad infusam sunt laudabiles: nec etiam actus quacunque virtute informatus, est meritorius: sed ille tantum quem informat virtus, gratiæ gratum facienti & charitati coniuncta.

QVAESTIO II.

B

Deinde quæritur de virtutibus libero arbitrio annexis.

Et quæruntur quatuor.

Primo. De sensualitate quid sit.
Secundo. De superiori & inferiori parte rationis.
Tertio. De sindereſi.
Quarto. De conscientia.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum notificatio sensualitatis posita in litera sit conueniens.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd inconuenienter notificetur in litera sensualitas. Differt. n. sensualitas a ratione, vt in litera dicitur: sed inferior portio rationis, est quædam vis ex qua procedit appetitus rerum ad corpus pertinentium, quia temporalibus amministrandis intendit, vt in litera dicitur. ergo inconuenienter per hęc sensualitas describitur.

¶ 2 Præter. Vt in litera dicitur, quicquid cõe cum bestijs habemus, hoc ad sensualitatẽ pertinet: sed vires sensitiuæ apprehensiuę nobis pecoribusq; communes sunt. ergo ad sensualitatem pertinent: sed ex apprehensiuis, non procedit appetitus & motus. ergo inconuenienter per hæc sensualitas describitur.

¶ 3 Præter. Secundum Philosophum in 2. Elen. eadem est ratio rei, & vnius rei: sed sensualitas non est vna vis animæ, quia si colligit apprehensiuas & appetitiuas, constat ꝙ plures sunt: similiter etiam si colligit appetitiuas tãtum, quia appetitus sensibilis, qui nobis & pecoribus cõmunis est, in duo diuiditur. s.

A in desiderium & animum, vt in 3. de anima dicitur, siue irascibilem & concupiscibilem, quod idem est. ergo videtur, ꝙ inconuenienter dicat sensualitatem esse vim animæ quandam. Tex. 46.

¶ 4 Præt. Vnius virtutis est vnus actus: sed ipsi sensualitati duos actus attribuit. i. appetitum & motum. ergo inconuenienter eam describit, sicut vnam quandam vim.

¶ 5 Præter. Si sensualitas est vna vis, non potest esse, nisi ꝙ sit appetitus sensibilis: sed appetitus non est ex appetitu. ergo videtur, quòd inconuenienter dicat sensualitatẽ esse, ex qua est appetitus rerum ad corpus pertinentium.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ differt sensualitas & sensibilitas. Sensibilitas. n. omnes vires sensitiuæ partis comprehendit, tam apprehensiuas de foris: q̃ apprehensiuas de intus, q̃ etiam appetitiuas. Sensualitas autem magis ꝑprie illam tantum partem nominat, per quam mouetur animal in aliquod appetendum vel fugiendum: sicut autem est in intelligibilibus, ꝙ illud quod est apprehensum non mouet voluntatem, nisi apprehendatur sub [d] ratione boni vel mali, propter quod intellectus speculatiuus, nihil dicit de iunitando vel fugiendo, vt in 3. de anima dicitur, ita etiam est in parte sensitiua, quòd apprehensio sensibilis non causat motum aliquem, nisi apprehendatur sub ratione conuenientis vel inconuenientis. D. 226. Tex. 33.

C Et ideo dicitur in 2. de aĩa, ꝙ ad ea quę sunt in imaginatiõe, hoc modo nos habemus, ac si essemus considerantes aliqua terribilia in picturis, quæ passionem non excitarent vel timoris, vel alicuius huiusmodi: vis autem apprehendens huiusmodi rationes conuenientis, & non conuenientis, videtur virtus æstimatiua, per quam agnus fugit lupum & sequitur matrem, quæ hoc modo se habet ad appetitum partis sensibilis, sicut se habet intellectus practicus ad appetitum voluntatis: vnde proprie loquẽdo, sensualitas incipit ex confinio æstimatiuę & appetitiuę consequentis, vt hoc modo se habeat sensualitas ad partem sensitiuam, sicut se habet voluntas, & liberũ arbitriũ ad partẽ intellectiuam: hoc autem conueniens quod sensualitatem mouet, aut ratio suæ conuenientiæ est apprehensa a sensu, sicut sunt delectabilia secundum singulos sensus, quę alia per se sequunẽ. aut est non apprehensa a sensu, sicut inimicitiam lupi, neque videndo neque audiendo ouis percipit, sed æstimando tantum: & ideo motus sensualitatis in duo rendit, in ea. s. quę secundum exteriores sensus delectabilia sunt. et hoc est quod dicitur, ꝙ ex sensualitate est motus, qui intenditur in corporis sensus: aut ad ea, quæ nociua vel conuenientia corpori, secundum solam æstimationem cognoscuntur, & sic ex sensualitate dicitur esse appetitus rerum ad corpus pertinentium. Tex. 157. D

¶ Ad primvm ergo dicendum, ꝙ ex ratione inferiori est etiam motus, & appetitus eorum, quæ ad corpus pertinent: non tamen sicut ex proximo principio: sed sicut ex remoto, inquantum vires sensibiles, per imperium mouet, quæ sunt aliqualiter obedientes rationi, vt in 1. Ethicorum dicitur. Vel dicendum, ꝙ ratio huiusmodi motum causat, non concernendo intentiones particulares, & materiæ concreatas, sicut sensualitas: sed magis vniuersales, & a materiæ appenditijs separatas.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ad sensualitatem aliquid pertinet dupl̃r, vel sicut existens de essentia eius, & sic videtur tantum appetitiuam partem continere, vel sicut præambulum ad ipsum, sicut ratio ad libe. arbit. pertinet, vt dictum est. & hoc modo etiam vires apprehensiuę sensitiuæ, pertinent ad sensualitatem, licet secundum quendam ordinem, quia æstimatiua ꝑprie se habet ad eam, sicut ratio practica ad liber. arbit. quę etiã est mouens, imaginatio autem simplex, & vires præcedentes se habent magis remote, sicut rõ speculatiua ad voluntatem. E

¶ Ad tertium dicendum, quod sensualitas non nominat simpliciter vnam potentiam: sed vnam secundum genus, scilicet appetitiuam sensitiuam: quæ tamen in irascibilem & concupiscibilem diuiditur. Sed tamen sciendum, ꝙ ratione differunt sensualitas, & irascibilis, & concupiscibilis. Cum. n. vt Diony. dicit 7. cap. de diui. no. Nam cũ inferior in sui supremo, attingat infimum superioris naturæ, natura sensitiua in aliquo sui quodammodo rationi coniungitur, vnde & quędam pars sensitiua. s. cogitatiua, alio nomine ratio dicitur, propter confinium eius ad rationem. sic ergo dico, ꝙ irascibilis & concupiscibilis, nominant

Universidad de Deusto
Biblioteca

nominant appetitum sensitiuum, secundum ꝙ completus est, & per diuersa distinctus, & versus rationem tendens: vnde & in homine, irascibilis & concupiscibilis, rationi obtemperant: sensualitas autem nominat sensitiuum appetitum, secundum quòd est incompletus & indeterminatus, & magis depressus: & ideo dicitur, ꝙ in ea non potest esse virtus, & ꝙ est perpetuæ corruptionis, & ex ipsa sua indeterminatione, quandam vnitatem habet, vt quædã vis dicatur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd si per motum intelligatur motus progressiuus exterior, non inconuenienter motus, & appetitus sensualitati attribuuntur, etiam si sit vna potentia, quia sunt actus non æque primi: sed ordinem ad inuicem habentes: appetitus enim interior motum exteriorem causat, & sic vnus mediante altero, a sensualitate procedit, si autem per motum intelligatur motus interior appetitus, tunc distinguuntur isti duo actus, secundum diuersa obiecta, quæ tamen potentiam non diuersificant secundum genus, & hoc quodammodo, sicut dictum est.

¶ Ad quintum dicendum, quòd appetitus est nomen potentiæ, & nomen actus: vnde non est inconueniens, ꝙ ex appetitu potentiæ procedat appetitus actus.

sicut de illis dictum est, erunt duo in carne vna, sic de his dici posit duo in mente vna. Ecce ex his verbis intelligi pōt, qualiter in aīa hominis, existat imago illius cōiugij, & qualiter in singulis nostrum spiritualiter sint illa tria, scilicet vir, mulier, serpens.

Qualiter per illa tria in nobis consumetur tentatio.

NVnc superest ostendere, quomodo per illa tria in nobis cōsumetur peccatum, vbi agnosci poterit, si diligenter intendatur, qd sit in anima mortale vel veniale peccatum: vt enim ibi serpēs persuasit mulieri, & mulier viro: ita & in nobis sensualis motus, cum illecebram peccati cōceperit, quasi serpens suggerit mulieri, scilicet inferiori parti rationis, idest rationi scientiæ. Quæ si consenserit illecebrę, mulier edit cibum vetitũ. Post de eodem dat viro, cum superiori parti rationis, idest rationi sapientiæ, eandem illecebrã suggerit. Quæ si consentit, tunc vir etiam cum fœmina, cibum vetitum gustat. *b.* Si ergo in motu sensuali tantum peccati illecebra teneatur, veniale ac leuissimum est peccatum. *c.* Si vero inferior pars rationis consenserit: ita vt sola cogitationis delectatione, sine voluntate p-

ARTICVLVS II.

b Vtrum ratio superior & inferior sit vna potentia.

1.par.q.79. artic.9. Et ver.q.15 art.2. Tex.18.19.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd ratio superior, & inferior non sint vna potentia: sed diuersæ. In partibus enim animæ non accipitur superius, & inferius anima secundum situm, sed secundum dignitatem: sed inter partes animæ intellectuæ est inuenire vnam partem alia dignioremquia intellectus agens est nobilior possibili, vt in 3. de anima dicitur, quę diuersæ potentię sunt, vt supra dictum est. ergo videtur, ꝙ id quod est superius in ratione, & id quod est inferius, sint diuersę potentię.

¶ 2 Præterea. Eternum & necessarium idem esse videtur, & contingens & temporale: sed Philosophus in 6. Ethicorum dicit, ꝙ scientificum animæ circa necessaria est ratiocinatiuum, aut circa contingentia operata a nobis. ergo videtur, ꝙ scientificum sit illud idem, quod ratio superior, quę eterna conspicit, & ratiocinatiuum idem, quod ratio inferior, quę temporalibus inhæret, vt in litera dicitur: sed ratiocinatiuum & scientificum, vt ibidem dicitur, sunt diuersæ potentiæ. ergo videtur, ꝙ ratio superior & inferior.

cap.a.

¶ 3 Præterea. In superiori parte animæ, est imago deitatis, vt in primo dictum est: sed superior pars animæ est superior pars rationis. ergo in superiori ratione est imago: sed imago colligit tres potentias, memoriam, intelligentiam, & voluntatem. ergo ratio superior & inferior, non dicunt vnam quandam potentiam, sed plures.

¶ 4 Præterea. Regulans & regulatum, & imperans & imperatum non possunt esse idem, sicut nec agens & patiens: sed ratio superior se habet ad inferiorem, sicut regulãs ad regulatum. ergo non possunt esse vna potentia.

¶ 5 Præter. Potentiæ distinguuntur per actus: sed officium actum nominat, vt Tullius dicit. ergo videtur, cum ratio superior, & inferior per diuersa officia geminentur, quòd sint diuersæ potentiæ.

lib.de offic.

SED CONTRA. Diuersitas potentiarum, constituit diuersitatem rei: sed in litera dicitur, ꝙ cum de superiori & inferiori ratione loquimur, de vna quadam re dicimus. ergo videtur, ꝙ non sint diuersæ potentiæ.

¶ Præterea. Potentia per diuersos habitus non diuersificatur: sed ratio superior dicitur, prout dono sapientiæ perficitur, inferior, prout dono scientiæ, vt in litera dicitur. ergo videtur, ꝙ superior & inferior ratio, non sint diuersę potentiæ.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ ratio hic accipitur, quæ hoc modo se habet ad voluntatem, & liberum arbitrium, sicut se habet appræhēsio sensitiua ad sensualitatem, sicut enim dictum est, nullus appetitus mouetur in suum obiectum, nisi fiat appræhensio alicuius, sub ratione boni, vel mali [d] conueniētis vel nociui, hanc autem rationem conuenientis & boni, aliter homo percipit, aliter brutum: brutum.n. non conferendo, sed quodam naturali instinctu, sibi conueniens vel nociuum cognoscit, homo autem per inuestigationem quandam, & collationem huiusmodi rationes cōsiderat: & ideo vis illa, per quã in huiusmodi rationum cognitionem venit, cōsequenter ratio dicitur, quæ inuestigatiua est, & deductiua vnius in alterum, qa vero tota ratio potentiarum, ex obiectis sumitur, quorum speciebus informantur, inde est, ꝙ oportet in ratione, quendam gradum constituere secundum ordinem eorum, quibus intendit. In rebus autem, quas ratio considerat talis inuenitur distinctio & ordo, vt quędam æterna, & necessaria, a temporalibus discreta, eis proponantur: vnde & ratio ex hoc, quendam gradum consequitur, ꝙ his vel alijs intendit: sed quia ita est in ordine rerum, ꝙ superius est directiuum inferioris & causa, inde est, ꝙ per æterna in his, quæ tēporalia sunt diriguntur: sicut id qd vno modo se habet, est mensura eius, quod multiforme est, vt ex 10. Metaph. accipitur. Et secundum hoc patet, ꝙ ratio æternis dupliciter inhærere potest, vel considerando ipsa in se, vel considerando ipsa, secũdum ꝙ sunt regula temporalium, per nos disponendorum & agendorum. Et prima consideratio non exit limites speculatiuæ rationis. Secunda autem ad genus practicæ rationis pertinet. vnde patet, ꝙ ratio superior partim est speculatiua, & partim practica: & ideo in litera dicitur, ꝙ supernis conspiciendis, inquantum est speculatiua, & inquantum est practica supernis, consulendis intendit. vnde ex hoc patet, ꝙ ratio superior, prout contra inferiorem diuiditur, non distat ab ea sicut speculatiuum, & practicum, quasi ad diuersa obiecta respiciant, de quibus fiat ratiocinatio: sed magis distinguuntur secundum media, vnde ratiocinatio sumitur. ratio.n. inferior consiliatur ad electionem tendens, ex rationibus rerum temporalium, vt ꝙ aliquid est superfluum vel diminutum, vt ile vel honestum, & sic de alijs conditionibus, quas moralis Philosophus pertractat. superior vero consilium sumit, ex rationibus æternis & diuinis, vt quia est contra præceptum Dei, vel eius ostensionem pariter, vel aliquid huiusmodi. diuersitas autem mediorum, ex quibus ad idem genus conditionis proceditur, non potest facere diuersam potentiam: sed quadoque diuersum habitum: & ideo ratio superior & inferior, non distinguuntur sicut diuersæ potentiæ, sed magis secundum habitum, vel quem iam actu habet, vel ad quem naturaliter ordinatur. ratio enim superior perficitur sapientia, sed inferior scientia.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ratio superior & inferior non differunt, sicut agens & possibile. quod sic patet, quia vt in litera dicitur. ratio superior & inferior habent actus respectu diuersorum. agens autem, & possibile semper concurrunt, ad idem obiectum vel medium, quia impossibile est nos, in intellectuam operationem progredi, sine operatione possibilis & agentis. oportet.n. vt species phantasmatum, quæ [d] sunt obiecta intellectus nostri, efficiantur in actu intelligibiles, qd [d] ad agentem pertinet, & intellectui coniunganturin eo receptæ, quod pertinet ad possibilem. vnde ex diuersitate possibilis, & agentis non sequitur diuersitas superioris, & inferioris rationis, sed ex diuersitate medij vel obiecti.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ scientificum & ratiocinatiuum, non omnino distinguuntur, sicut ratio & superior & inferior, quia scientificum nullo modo ad praxim pertinet, sicut pertinet ratio superior, vt dictum est, inquantum. f. eterna consulit, & præter hoc scientificum, ad quædam se extendit, quorum nō est ratio superior, prout hic accipitur. f. ad res creatas necessarias, quia Philosophus scientificum animæ, non tantum sapientia, quę diuinorum est proprie: sed scientia & intellectu, quæ creatorum sunt, in 6. Ethic. perfici docet. cognitio autem rerum temporalium siue quantum ad ea, quæ ad nos agenda pertinet, siue quantum ad ea, quæ in his necessarijs demonstrationibus, considerantur, ad rationem inferiorem pertinet, quæ scientia perficitur, quam Aug. extendit tam ad speculatiuam, q̃ practicam consideratione rerum temporalium: vnde distinctio superioris & inferioris rationis, non est idem cum distinctione specifici & ratiocinatiui, quamuis scientificum, secundum aliquid sui, cum ratione superiori conueniat, & ratio inferior, cum ratiocinatiuo.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ ratio superior non est omnino idem, cum illa parte mentis, in qua consistit imago, sed includit eam & excedit, quod sic patet. Imago enim potissime distinguitur, secundum hoc, ꝙ mens tendit in obiectum, quod Deus est, vt in primo dictũ est. vnde potentię imaginis, prout ad imaginem pertinent respiciunt æterna, solummodo vt obiectum.

D. 232.

cap.7.

ratio autem superior considerat ea dupliciter. f. vt obiectum inquantum conspicit ea, vt medium inquantum ipsa consulit: nihilominus tamen, & si imago plures potentias essentialiter colligat, non oportet, ꝙ ratio superior in pluribus potentijs consistat, quia imago comprahendit, & cognitiuam & affectiuam: sed ratio comprehēdit imaginem, secundum cognitiuam tãtum, & excedit, vt dictum est: & ideo ratio supior, & mens, in quo est imago se habent, vt excedentia & excessa. superior.n. ratio est speculatiua & practica: sed mens, secundum ꝙ in ea est imago tãtum, ad speculatiuã pertinet, quia obiectum imaginis non est aliquid operabile a nobis, & sic ratio superior excedit mentem, & exceditur a mente, inquantum mens comprehendit affectionem & cognitionem, cum ratio cognitionem tantum importet.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ diuersitas regulantis, & regulati non demonstrat diuersam potentiam, sed diuersum habitum. vnus.n. habitus est regulatiuus alterius, sicut patet in scientijs speculatiuis, ꝙ omnes scientias [d] sapientias Metaph. dirigit: ita etiam ratio superior inferiorem dirigere dicitur.

D. 1155.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ non quælibet diuersitas actus, ostendit diuersitatem potentię: sed quandoq; etiam ostendit, tãtum diuersitatem habitus, sicut geometrizare & syllogizare, quandoq; autem neutrum, ista autem sic patent. quia enim substantia vniuscuiusq; potentiæ est, secundum ꝙ est nata operari circa proprium obiectum, vt de sensu dicit Philosophus in 2. de anima: ideo actiones, quę differunt secundum diuersa obiecta, ostendunt diuersitatem potentiarum: vt tamen accipiatur differentia obiectorum, secundum id quod ad propriam rationem obiecti pertinet. homo enim & lapis differunt genere: sed conueniunt secũdum ꝙ sunt obiectum visus in colore: & ideo visio hominis & lapidis pertinent ad vnam potentiam, sed sentire sonum & colores pertinent ad diuersas potentias, quia sonus & color, secundum proprias rationes, quibus adinuicem distinguuntur, sunt propria obiecta sensus. Quandoq; autem diuersitas actuum causatur, ex diuersitate medij vel principij, ex quo peruenitur ad idem genus obiecti: & talis diuersitas actuũ, ostendit diuersitatem habituum. diuersę.n. scientiæ ex diuersis principijs procedunt: etiam si easdem conditiones demonstrẽt, sicut astrologus & naturalis, diuersis medijs rotunditatem terræ ostendit, vt dicitur in 2. Physic. Similiter etiam virtutes morales, distinguuntur ex diuersis finibus, qui sunt in operatiuis, sicut principia in speculatiuis. quãdoq; vero diuersitas actuum causatur ex eo, quod est accidens actionis, vel ex parte agentis, secundum ꝙ est potentius, vel infirmius in agendo, sicut hebetudo vel subtilitas ingenij, quæ differunt secundum velocitatẽ, & tarditatem addiscendi. vel ex parte medij vt credere, & opinari quę differunt secundum efficaciam, & debilitatem medij, vel ex parte obiecti, sicut videre hominem & lapidem. accidit enim colorato, esse hominem aut lapidem, & talis diuersitas actionum, neque potentiam diuersam, neque diuersum habitũ requirit, quia illud quod est per accidens, non causat differentiam in specie. officium autem rationis superioris, & inferioris non differunt pęnes diuersam rationem obiecti, cum vtraque operabilia consideret: sed pęnes diuersam rationem medij, quia ratio inferior procedit ex rationibus temporalibus: sed ratio superior ex rationibus æternis: & ita etiam hæc diuersa officia, non oportet, ꝙ diuersas potentias demonstrent, sed diuersos habitus, vt dictum est.

Tex.22.

Tex.2.

D. 752. D. 777.

ARTICVLVS III.

c Vtrum synderesis sit habitus uel potentia.

1.par.q.79. art.12. Et ver.q.16 art.1.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur ꝙ synderesis sit potentia, & non habitus. Ea enim, quę veniunt in eãdem diuisionem videntur esse vnius rationis: sed synderesis diuiditur contra alias animæ potentias. f. contra rationalem, & concupiscibilem, & irascibilem, vt patet ex glo. Hiero. Ezech. 1. ergo videtur, ꝙ sic potentia.

¶ 2 Præterea. Hiero. dicit Malach. 2. super illud. Custodite spiritum vestrum &c. Spiritus dicitur non pars animalis, quę non percipit ea, quæ sunt Dei, sed rationalis. hanc autem vocat synderesim: sed rationalis pars potentiam nominat. ergo videtur, quòd sit potentia.

¶ 3 Præter. Habitus non inseribitur nisi potentię: sed Aug. dicit, ꝙ vniuersalia iuris præcepta, scripta in naturali iudicatorio sũt, quod est synderesis. ergo cum vniuersalium iuris, sit aliquis, videtur, ꝙ synderesis cui inseribuntur, sit potentia quædam.

¶ 4 Præt. Ex identitate actuum colligitur identitas potentiarum: sed, vt ex inducta authoritate patet. ad synderesim pertinet iudicium, cum ergo liberũ arbitriũ a iudicando nominetur, videtur quòd synderesis sit idẽ quod liberũ arbitriũ, sed liberũ arbitriũ est potentia. ergo & synderesis.

¶ 5 Præter. Habitus amittitur per obliuionem vel alio modo, sed synderesis semper manet, quę etiam post mortem peccato remurmurat, cuius murmur vermis dicitur. ergo synderesis nominat potentiam, & non habitum.

SED CONTRA. Potentia rationalis se habet ad opposita: sed synderesis se habet determinate ad vnum, quia nunq̃ errat. ergo videtur, ꝙ non sit potentia sed habitus.

¶ Præterea. Opposita in idem genus reducuntur: sed synderesi opponitur fomes, sicut enim fomes semper ad malum instigat: ita & synderesis semper in bonum tendit. cum igitur fomes sit habitus quidam, vt in litera dicitur. videtur etiam ꝙ synderesis habitum nominet.

RESPONDEO. Dicendum, quòd sicut est de motu rerum naturalium, ꝙ omnis motus ab immobili mouente procedit, vt dicit Aug 8. super Gen. & probat in 7. & 8. Physico. & omne dissimiliter se habens ab vno, eodemq; modo se habente, ita etiam oportet, ꝙ sit in processu rationis. cum enim ratio varietatem quandam habeat, & quodammodo mobilis sit, secundum ꝙ principia in conditiones deducit, & in conferendo frequenter decipitur, oportet ꝙ omnis ratio ab aliqua cognitione procedat, quæ vniformitatem & quietem quandam habeat, quod non fit per discursum inuestigationis: sed subito intellectui offeratur. sicut.n. ratio in speculatiuis deducitur ab aliquibus principijs per se notis, quorum habitus intellectus dicitur: ita etiam oportet, ꝙ ratio practica ab aliquibus principijs, per se notis deducatur, vt quod est malum non esse faciendum, præceptis Dei obediendum fore, & sic de alijs. & horum quidem habitus est synderesis. vnde dico, ꝙ synderesis a ratione practica distinguitur, non quidem per substantiam potentiæ, sed per habitum, qui est quodam modo innatus menti nostrę ex ipso lumine intellectus agentis, sicut & habitus principiorum speculatiuorum, vt omne totum est maius sua parte, & huiusmodi: licet ad determinationem cognitionis eorum sensu, & memoria indigeamus, vt in 2. Poster. dicitur. Et ideo statim cognitis terminis, cognoscuntur. vt in 1. Posteriorum dicitur. Et ideo dico, ꝙ synderesis vel habitum tantum nominat, vel potentiam saltem subiectam habitui, sic nobis innato.

¶ AD PRIMVM. ergo dicendum, ꝙ synderesis diuiditur contra alias potentias. non quasi diuersa, per substãtiam potentiæ: sed per habitum quendam, sicut si intellectus principiorum contra speculatiuam rationem diuideretur.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ rationalis pars, non simpliciter vocatur synderesis, sed secundum ꝙ talem habitum concernit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd vniuersalia iuris non inseribuntur synderesi, quasi habitus potentiæ: sed magis quasi collecta in habitu inseribuntur ipsi habitui, sicut principia geometricalia geometriæ inseribuntur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd iudicium non eodem modo libero arbitrio, & synderesi conuenit, quia ad synderesim pertinet vniuersale iudicium, secundum vniuersalia iuris principia, semper.n. de conditionibus, per principia iudicatur. Vnde & scientia resolutiua iudicandi ars dicitur, sed ad liberũ arbitriũ pertinet iudicium particulare de hoc operabili, quod est iudicium electionis. vnde synderesis non est idem, quod liberum arbitrium.

¶ Ad quintum dicendum, quòd habitus naturalis nunq̃ amittitur, sicut patet de habitu principiorum speculatiuorum, quę semper homo retinet, & simile est etiam de synderesi.

Circa fin.7. Phy. a tex.1. vsq; ad 9. & 8 a tex.21. vsque 45.

cap.vlt. cap.1.

Universidad de Deusto Biblioteca

ARTICVLVS IIII.

d Vtrum conscientia sit actus.

1. par. q. 79. artic. 13. Et ver. q. 17. rt. 1. Super epi. Rom. c. 2.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd conscientia non sit actus. Origenes.n.dicit, ꝙ conscientia est spiritus corrector, & pedagogus animæ sibi sociatus, quo separatur a malis, & adhæret bonis: sed spiritus vel nominat potentiam, vel etiam ipsam essentiam animæ. ergo videtur, ꝙ conscientia non sit actus.

¶ 2 Præter. Conscientia, secundum ꝙ a quibusdam describitur, est dictamé rationis, quo iudicat & ligat ad faciédum, & non faciendum: sed iudicium de hoc faciendo vel non faciédo, vt dictum est, pertinet ad liberum arbitrium. ergo conscientia est liberum arbitrium, sed liberi arbitrij, non est actus. ergo nec conscientia.

ficiendi teneatur, mulier sola manducauit, non vir, cuius authoritate cohibetur, voluntas, ne ad opus vsque perueniat. Si vero adsit plena voluntas perficiendi, vt si adsit facultas ad effectum perducatur, vir quoq; manducat: e: quia superior pars rationis illecebræ consentit, & tunc est damnabile & graue peccatum. Quando autem mulier, sine viro gustat: aliquá-

G do est mortale, aliquando veniale peccatum, vt enim dictũ est, tunc mulier sine viro gustat, cum ita delectatione cogitationis peccatum tenetur, vt faciendum non decernatur, vel cum quidam terminus, & mensura peccato adhibetur a viro, vt non liceat mulieri effrenata libertate in peccatum progredi. Si ergo peccatum non diu teneatur, in delectatione cogita-

¶ 3 Præter. In glo. Ezech. 1. dicit Hiero. postq̃ de synderesi locutus est. hanc autem conscientiam, interdum precipitari videmus. ergo videtur, ꝙ conscientia sit idem quod synderesis: sed synderesis non nominat actum: sed potentiam vel habitum. ergo videtur, ꝙ etiam conscientia.

¶ 4 Præter. Conscientia est scientia quædam, sed scientia nominat habitum. ergo & conscientia.

¶ 5 Præter. Damasce. dicit, ꝙ conscientia est lex intellectus nostri: sed lex intellectus, est ipsa lex naturalis, quę est habitus principiorum iuris. ergo videtur, quòd conscientia sit habitus, & non actus.

¶ 6 Præter Omnis actus vel generat habitum, vel saltem ex aliquo habitu est productus. si igitur conscientia est actus quidam, oportet ꝙ multiplicatis actibus generetur habitus, qui cõscientia dicatur, vel quòd saltem tales actus, ex habitu aliquo procedant, quod in idem redit.

SED CONTRA. Conscientia peccatum aggrauare dicitur: sed aggrauatio peccati esse non potest: nisi per hoc, ꝙ contradicitur actuali rationis considerationi. ergo videtur, ꝙ conscientia actualem rationis considerationem nominet.

¶ Præt. Vt dictum est, conscientia a quibusdam dictamen rationis dicitur: sed dictamen actum quendam nominat, secundum quod ratio aliquid faciédum diiudicat. ergo videtur, quòd conscientia actum nominet.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ conscientia multis modis accipitur. quandoque.n. dicitur conscientia ipsa res conscita, & sic sumitur 1. Timoth. 1. Charitas procedit de conscientia bona. Glo. 1. spes, quia ex meritis, quæ conscientia tenet, motus spei insurgit. Quandoq; vero dicitur habitus, quo quis disponitur ad consciendum. & secundum hoc ipsa lex naturalis, & habitus rationis consueuit dici conscientia. Quidam etiam dicũt, ꝙ conscientia quandoque potentiam nominat: sed hoc nimis extraneum est, & improprie dictum. quod patet si diligenter omnes potentię animæ inspiciantur. nullo autem horum modorum conscientia sumitur, secundum quod in vsum loquentium venit, prout dicitur ligare, vel aggrauare peccatum. nullus enim ligatur ad aliquid faciendum: nisi per hoc, ꝙ considerat hoc esse agendum. vnde quandam actualem considerationem rationis, per conscientiam communiter loquentes intelligere videntur, sed quę sit illa actualis rationis consideratio videndũ est. Sciendum est igitur, ꝙ sicut in 7. Ethi. Philosophus dicit. ratio in eligendis & fugiendis, quibusdam syllogismis vtitur. In syllogismo autem est triplex consideratio, secundum tres propositiones, ex quarum duabus tertia concluditur: ita etiam cõtingit in proposito, dum ratio in operandis ex vniuersalibus principijs, circa particularia iudicium assumit, & quia vniuersalia principia iuris, ad synderesim pertinent. rationes autẽ magis appropriate ad opus, pertinent ad habitus, quibus ratio superior & inferior distinguuntur, synderesis in hoc syllogismo, quasi maiorem ministrat, cuius consideratio est actus synderesis: sed minorem ministrat ratio superior vel inferior, & eius cõsideratio est ipsius actus: sed consideratio conclusionis elicitę, est consideratio conscientię, verbi gratia, synderesis hanc proponit, omne malum est vitandum. ratio superior hanc assumit, adulterium est malum, quia lege Dei prohibitum, siue ratio inferior assumeret illam, quia ei est malum, quia iniustum siue

cap. 12.

F inhonestum. conclusio autem, quæ est adulterium hoc esse vitandum, ad conscientiam pertinet, & indifferenter siue sit de præsenti, vel de preterito vel futuro, quia conscientia & factis remurmurat, & faciendis contradicit: & inde dicitur conscientia, quasi cum alio scientia: quia scientia vniuersalis ad actum particularem applicatur. vel etiam quia per eam aliquis sibi conscius est eorum, quę fecit vel facere intédit, & propter hoc etiam dicitur sententia, vel dictamen rationis, & ꝓpter hoc etiam contingit conscientiam errare, nó propter synderesis errorem: sed propter errorem rationis, sicut patet in hæretico, cui dictat conscientia, ꝙ prius permittat se comburi q̃ iuret, quia ratio superior peruersa est in hoc, ꝙ credit iuramentum simpliciter esse prohibitum, & secundum hunc modum patet, qualiter differant synderesis lex naturalis & conscientia, quia lex naturalis nominat ipsa vniuersalia principia iuris. synderesis vero nominat habitum eorum, seu potentiam cum habitu. conscientia vero nominat applicationem quandam legis naturalis, ad aliquid faciendum, per modum conclusionis cuiusdam.

H ¶ AD PRIMVM. ergo dicendum, quòd spiritus quandoque sumitur pro spirituali quadam operatione, & pro spirituali dono, & hoc modo sumitur hic spiritus, & non pro natura animæ.

¶ Ad secundum dicendum, quòd iudicium ad liberum arbitrium, pertinet ad conscientiam & synderesim, sed diuersimode, quia ad liberum arbitrium pertinet iudicium, quasi participatiue, quia per se voluntatis non est iudicare. vnde ipsum iudicium electionis liberi arbitrij est: sed iudicium per se, vel est in vniuersali & sic pertinet ad synderesim. vel est in particulari: tamen infra limites cognitionis persistens, & pertinet ad conscié tiam. vnde tam conscientia, quàm electio, conclusio quædam est particularis, vel agendi vel fugiendi: sed conscientia conclusio cognitiua tantum, electio cõclusio affectiua, quia tales sunt conditiones in operatis, vt in 7. Ethicorum dicitur.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ tota virtus conclusionis. d ex primis principijs trahitur, & inde est, ꝙ conscientia, & synderesis frequenter pro eodem accipiuntur, & iudicium vtrique attribuitur, & præcipue iudicium vniuersale, quod per delectationé peccati non corrumpitur: sed magis iudicium in particularibus: & ideo non dixit synderesim præcipitari, sed conscientiã. D. 1103.

I ¶ Ad quartum dicendum, quòd conscientia & actum, & habitum nominare potest, est enim scire in habitu, & scire in actu. vnde & conscientia diuersimode accipi potest, vt dictum est.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ conscientia, secundum quòd accipitur pro habitu, potest dici lex naturalis, quia ex habitu illo præcipue actus conscientiæ elicitur.

¶ Ad sextum dicendum, quòd habitus ille, ex quo nascitur actus conscientię, non est habitus separatus ab habitu rationis & synderesi, quia non alius habitus est d principiorum, & conclusionum, quæ eliciuntur ab eis, & præcipue earum, quæ sunt circa singularia, quorum non est d habitus scientię: nisi secundum ꝙ continentur in principijs vniuersalibus. D. 702. D. 1104.

K

EXPOSITIO TEXTVS.

SED NVNC perfice bonum.} Intelligendum est de bono meritorio, quia nihil in eo erat, quod ad malum impelleret. videtur hæc causa esse insufficiens, quia in Christo etiam, nihil fuit ad malum impellens, & tamen resistendo malo meruit. Et dicendum secundum quosdam, quòd hoc intelligitur, non de quolibet merito: sed de merito satisfactionis, ad quam pœna requiritur: sed hoc non videtur esse ad propositum, quia Adam merito satisfactionis non indigebat. Et ideo aliter potest dici, quòd ratio meriti ex duobus potest sumi, vel ex habitu informante, & sic omnis actus vel facilis, vel difficilis gratia informatus meritorius est, vel ex conditione actus precipue in quo est difficultas, & hanc rationem merendi in resistendo peccato non habuit.

DIVISIO

DIVISIO SECVNDAE PARTIS TEXTVS.

ILLVD quoque prætermittendum non est, quod talis in vnoquoque homine &c.} Ostensa diuersitate quadam partium animæ: hic ostendit, quo modo contingat in eis peccatum esse. Et diuiditur i partes tres. In prima ostendit, qualiter in vnaquaque parte animæ, possit esse peccatum mortale & veniale. In secunda, assignat huiusmodi disgressionis, quam fecit causam. ibi {Hic de partibus animæ inseruimus.} In tertia remouet quandã dubitationé, quæ posset accidere distinguendo sensualitatis nomen. ibi {Non est autem silentio prætereundum &c.} Prima diuiditur in duas. In prima adaptat ꝑ quandam similitudinem, processum peccati in viribus animæ peccato priorum parentum, quantum ad virum & mulierem & serpentem. In secunda ostendit, qualiter in singulis contingat esse peccatum. ibi {Nunc superest ostendere &c.} Et circa hoc tria facit. Primo ostendit, qualiter contingat in partibus animę peccatum mortale, vel veniale esse. Secundo summatim colligit ea quæ dixerat. ibi {Itaq; vt breuiter summam perstringã &c.} Tertio inducit authoritates ad confirmandum. ibi {Hic autem Aug. in lib. 12. de trinitate &c.}

tionis: sed statim vt mulierem tetigit, viri authoritate repellatur. veniale est. Si vero diu in delectatione cogitationis teneatur, & si voluntas perficiendi desit, mortale est, & pro eo damnabitur simul vir & mulier, idest totus homo, quia tunc vir non sicut debuit mulierem cohibuit, vnde potest dici consensisse.

QVAESTIO III.

C

Hic quæruntur sex.

Primo. Quis motus sit sensualitatis, & rationis inferioris & superioris.
Secundo. Vtrum motus sensualitatis possit esse peccatum.
Tertio. Vtrum in ratione possit esse peccatum.
Quarto. Vtrum delectatio rationis inferioris aliquo modo possit esse peccatum mortale, si diu permaneat.
Quinto. Vtrum in ratione superiori possit esse peccatum veniale.
Sexto. Vtrum veniale per multiplicationem, vel alio modo possit esse mortale.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum motus sensualitatis, & rationis superioris & inferioris conuenienter, & sufficienter assignatur in litera.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ insufficienter, & inconuenienter distinguantur in litera motus sensualitatis, & inferioris, & superioris rationis. Omnis enim virtus, naturaliter in suum obiectum mouetur: sed virtus generatiua & nutritiua est quædam naturalis virtus. ergo habet aliquem motum naturalem, in actũ generationis & comestionis: & ita præter motum sensualitatis, & rationis, oportet ponere motum naturalem.

¶ 2 Præterea. Motus specificatur per terminum, & actus per obiectum, sed aliquis actus peccati est actus generatiuæ, & obiectum alicuius actus peccati est obiectum generatiuę & nutritiuæ. ergo motus in illud obiectum ad generatiuam pertinet, & non ad sensualitatem & rationem: & ita insufficienter motus animæ diuiduntur.

¶ 3 Præterea. Diuersarum potentiarum diuersa sunt delectabilia, sicut & diuersæ operationes. delectatio.n. operationem sequitur, vt in 10. Ethic. dicitur: sed sensualitas & inferior ratio sunt diuersæ potentię. ergo delectationem non habent circa idem: & ita inconuenienter ratio inferior ponitur, circa idem delectari, in quo delectatur sensualitas.

¶ 4 Præterea. Sicut supra dictum est, ratio superior & inferior, non differunt per essentiam potentiæ, sed in respectu eiusdem obiecti per diuersa media negociari habet. si ergo rationi inferiori attribuitur delectatio circa sensibilia ex hoc, ꝙ de sensibilibus negociari habet per rationes ciuiles, & a rebus creatis sumptas. videtur ꝙ etiam superiori rationi possit aliqua delectatio circa sensibilia ascribi, ex hoc, quòd de eis per rationes

A diuinas negociatur, secundum quòd intendit æternis consulendis, vt dictum est.

¶ 5 Præterea. Consensus pertinet ad eum, cuius est iudicium: sed eiusdem est iudicare & regulare. cum igitur ratio superior sit regula rationis inferioris, videtur quòd consensus in delectationem, ad rationem inferiorem non pertineat: sed ad superiorem.

Repetitio summam perstringens.

ITaque vt breuiter summam perstringam, qñ peccatum ita in anima concipitur, vt illud facere disponat, vel etiam perficiat, aliud frequenter, aliud semel, vel etiam quando cogitationis delectatione diu tenetur, mortale est. Cum vero in sen-

¶ 6 Preter. Eiusdem potentiæ, non sunt diuersi actus: sed ratio inferior est vna potentia. ergo videtur, ꝙ inconuenienter assignentur sibi duo motus. s. delectari & consentire in delectationem.

SED CONTRA. est quod in litera determinatur.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ motus: vt dicit Philosophus est via in ens. vnde in partibus animæ motus proprie dicitur inclinatio ad aliquid: & ideo quibus viribus inclinatio non conuenit, eis proprie motus non attribuitur. Inclinatio autem est in appetitu, qui mouet in aliquid agendum: & ideo actus appetitiuarum virtutũ, motus vocantur: nõ autem proprie actus apprehensiuarum. Est autem in nobis triplex appetitus. s. naturalis, sensitiuus, & rationalis. Naturalis quidem appetitus, puta cibi, est, quem non imaginatio gignit, sed ipsa qualitatum naturalium dispositio, quibus naturales vires suas actiones exercét. Hic autem motus in nullo rationi subiacet nec obedit. vnde nec in eo peccatum esse potest: & ideo hic prætermittitur. Appetitus autem sensitiuus est, qui ex præcedenti imaginatione, vel sensu consequitur, & hic vocatur motus sensualitatis. Appetitus autem rationalis est, qui consequitur apprehensionem rationis, & hic dicitur motus rationis, qui est actus voluntatis: sed rationis apprehensio dupliciter esse potest. Vna simplex & absoluta, quando. s. statim sine discussione apprehensum diiudicat, & talem apprehensionem sequitur voluntas, quæ dicitur non deliberata. Alia est inquisitiua, quando. s. ratiocinando bonum vel malum, conueniens vel nociuum inuestigat, & talem apprehensionem sequitur voluntas deliberata. ratio ergo inferior, quæ terrenis disponendis intendit, vtroq; modo motum voluntatis circa terrena elicere potest, vel quando subito apprehendit hoc esse conueniens, vel nociuum corpori, & tunc sequitur motus rationis inferioris, qui dicitur delectatio, quia tunc accipit illud, quod corpori delectabile est vt faciendum, vel quando inquirendo deliberat, & tunc non potest sequi appetitus, ante deliberationem finitam, & tunc consentire dicitur in delectationem. Ratio autem superior, quia per se rebus terrenis non intendit: sed solum secundum ꝙ regulatur rationibus æternis, non sequitur ipsam aliquis motus, nisi deliberatus respectu. s. horum terrenorum: & ideo respectu eorum, non attribuitur sibi delectatio, sed solum vltimus consensus, qui est consensus in executione operis.

¶ AD PRIMVM. ergo dicendum, quòd sicut dictum est, motus naturalis ideo prætermittitur, quia in ipso peccatum esse non potest.

¶ Ad secundum dicendum est, ꝙ cum vires superiores, aliquo modo ordinét inferiores, circa actum generatiuæ & nutritiuæ, contingit esse actus etiam aliarum potentiarum, vel sensus vel rationis. verbi gratia: maturatio seminis, & organizatio prolis & huiusmodi, absolute ad generationem pertinent, & quia generatiua, nullo modo rationi obedit, ideo in his actibus nullo modo contingit esse peccatum: sed appetitus delectationis, & delectatio ipsa, quæ in coitu accidit, & alia huiusmodi, quæ ad virtutem sensitiuam & motiuam pertinent, possunt ordinari a ratione vel vitari. vnde in his peccatum est, quę nec ad potentiam generatiuam, vel nutritiuam pertinent.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ sicut contingit idem esse appræhensum, per sensum & rationem: ita etiam contingit idem esse desideratum per vtrunque: & ideo quamuis non sit eadem operatio vtriusque: tamen potest esse circa idem, & per consequens etiam delectatio, quę operationem consequitur. vnde non est inconueniens, si circa idem, sensus, & ratio delectatur: non tamen eodem modo, sed sensus delectatur in eo, sub ratione delectabilis in sensu. ratio vero inferior, secundum quòd accipitur in ratione boni, vel conuenientis ad regimen corporis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd sicut dictum est, ratio superior non habet motum circa res temporales, nisi deducendo ad

eas

Universidad de Deusto
Biblioteca

eas per modum consilij rationes æternas: & ideo non se habet, nisi vt deliberans de eis: & ideo sibi delectatio in his rebus non attribuitur, quæ nominat quandam complacentiam, non deliberatam: sed tantum consensus, qui deliberationem consequitur.

¶ Ad quintum dicendum, quòd ratio superior regulat inferiorem, & ratio inferior sensualitatem, & etiã seipsam aliquo modo dirigere potest, quandocunque autẽ sunt plura principia ordinata, semper ordinatio in vltimum attribuitur primo & summo: sicut patet in artibus subalternatis, quia ciuilis cõsiderat vltimum finem humanę vitæ, militaris autem victoriam, quę est citra hunc finem, & sic de alijs. & secundum hoc dico, ꝙ rationi superiori reseruatur iudicium respectu vltimi, quod est executio operis: & ideo attribuitur sibi consensus in opus. rationi vero inferiori attribuitur iudicium, respectu aliquorum ad opus ordinatorum: & ideo attribuitur sibi consensus in delectationem: nõ tamen est dubiũ, quin etiam superior iudicare possit de hoc, de quo iudicat inferior. vnde & consensus in delectationẽ superioris esse potest, si fiat inquisitio per rationes æternas.

¶ Ad sextum dicendum, ꝙ delectatio & consensus in delectationem non sunt diuersi actus, secundum genus, qui diuersitatem potentiæ exigant: sed differunt per deliberatum, & non deliberatum, vt dictum est. vnde non est inconueniens, vtrunque rationi inferior attribui.

ARTICVLVS. II.

b Vtrum in sensualitate sit peccatum.

De ver. q. 25. art. 5.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd in sensualitate non possit esse peccatum. Sensualitas enim nobis pecoribusq; communis est, vt supra dictum est: sed in pecoribus non est peccatum, vt de peccato agimus. ergo nec nobis, secundum sensualitatem peccatum conuenit.

1. Retract. c. 13. 3. de anima tex. 42.

¶ 2 Præterea. Omne peccatum in voluntate est, secundum Augustinum: sed sensualitas a voluntate seclusa est: cum voluntas sit in ratione, secundum Philosophum: ergo in sensualitate non est peccatum

¶ 3 Præterea. Virtus & vitium cum sint contraria, sunt in eodem: sed sensualitas, cum sit perpetuæ corruptionis, secundũ statum præsentis vitæ, subiectum virtutis esse non potest. ergo nec in ea peccatum esse poterit.

¶ 4 Præterea. Nulli imputatur aliquid ad culpam, quod in eius potestate non est: sed motus sensualitatis, non est in potestate nostra, cum deliberationem rationis præcedat. ergo non potest esse peccatum.

¶ 5 Præter. Actus proprius & naturalis alicuius non potest esse peccatum: sed moueri in delectabilia secundum carnem, est actus proprius & naturalis sensualitatis: cum sit motus potentię in proprium obiectum. ergo in hoc non potest esse peccatum.

¶ 6 Præterea. Peccatum post mortem etiam in anima manet: sed sensualitas non manet, quia solus intellectus separatur, vt Philosophus dicit in 2. de anima, & 11. Meta. ergo in sensualitate non est peccatum.

Tex. 21. Tex. 17.

SED CONTRA. Aug. dicit, ꝙ nonnullum vitium est, cũ caro aduersus spiritum concupiscit: sed hoc non contingit, nisi secundum inordinatos motus sensualitatis. ergo in ea est vitiũ & peccatum. hoc etiam expresse habetur per hoc, quod in litera dicitur, quòd si in motu sensuali, tantum peccati illecebra teneatur, veniale ac leuissimum peccatum est. ergo videtur, ꝙ saltem veniale peccatum in sensualitate esse possit.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ omnes primi d motus, qui sensualitati ascribuntur, vt verba Augu. asserunt, peccatum sunt: sed motus præcedentes, quos supra naturales diximus, qui imaginem non sequuntur: sed solum naturalium qualitatum actionem, ratione peccati carent, secundum quòd potest verificari quorundam dictũ, qui dicunt, ꝙ motus primo primi non sunt peccatum: sed motus secundo primi sunt peccatum, vt per primo primos motus naturales, & per secundo primos, motus sensualitatis intelligamus, in qua peccatum est, etiam sicut in subiecto, quod sic patet. Peccatum.n. vt pertinet ad præsentem

D. 375. 445. 899.

considerationem, non est aliud, quàm inordinatus actus, ad genus moris pertinens. nullus autẽ motus ponitur in genere moris, nisi habita comparatione ad voluntatem, quæ principium est moralium, vt ex 6. Meta. patet: & ideo ibi incipit genus moris, vbi primo dominium voluntatis inuenitur. habet autem voluntas, in quibusdam dominium completum, in quibusdam vero incompletum. Completum dominium habet in illis actibus, qui ex imperio voluntatis procedunt, & hi sunt actus deliberationem sequentes, qui rationi attribuuntur: sed incõpletum dominium habet in illis actib^s, qui non per imperiũ rationis procedunt: sed tamen voluntas eos impedire poterat, vt sic quodammodo voluntati subiaceat, quantum ad hoc, quod est impediri vel non impediri: & ideo inordinatio, quæ in his actibus contingit, rationem peccati causat, tamẽ completi: & ideo in his actibus, peccatum leuissimum & veniale est, non autem mortale, quod est perfectum peccatũ. deformitas autem cuiuslibet actus, illi potentiæ attribuitur vt subiecto, quæ actus principium est: & ideo cum sensualitas sit principium horum actuum, conuenienter in ea peccatum esse dicitur, vt in subiecto.

Tex. 5.

¶ AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ quamuis sensualitas nobis pecoribusq; communis sit: tamen aliquid conuenit sensualitati in nobis, quod non conuenit sibi in brutis. f. esse aliqualiter subiectam rationi, ratione cuius in sensualitate humana potest esse peccatum, non autem in sensualitate brutali.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ omne peccatum est in voluntate, non sicut in subiecto, sed sicut in causa, sed voluntatem esse causam alicuius peccati contingit dupliciter, vel per se, vt qñ actus peccati ex imperio voluntatis procedit, vel quasi per accidens, quando non impedit quod impedire potest, sicut dicitur aliquis facere id, quod non impedit, cum impedire possit, & hoc modo est causa primorum motuum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd electio est principale in virtute, vt Philosophus in Ethic. dicit. vnde oportet omnem actum virtutis ex electione procedere, propter quod etiam virtus habitus electiuus dicitur in 2. Ethic. & ideo virtus nõ potest esse, nisi in illis actibus, qui ex imperio volũtatis procedunt, quamuis etiam sint sensitiuarum partium, propter quod in irascibili & concupiscibili ponimus esse virtutem, & similiter etiam est de eo quod perfectam rationem peccati habet, quod per se virtuti opponitur: & ideo actus irascibilis & concupiscibilis, potest esse actus virtutis, vel peccati mortalis, sed sensualitas, vt supra dictum est, nominat partem sensitiuam, secundum quòd magis ad carnem depressa est, prout non sequitur in operando imperium voluntatis, sed mouetur proprio motu: & ideo in ea, non potest esse actus virtutis, vel peccati mortalis, sed quiddam incompletum in genere moris, quod est peccatum veniale.

¶ Ad quartum dicendum, quòd motus isti quodammodo sunt in potestate nostra, & alio modo non sunt. Si.n. quilibet eorum singillatim cõsideretur, sic in potestate nostra sunt, quia quemlibet eorum præueniendo, impedire possumus. si autem omnes simul considerentur, sic in potestate nostra non sunt, quia dum vni obuiare nitimur, ex alia parte potest motus illicitus surrepere. non enim potest esse simul intentio remittentis voluntatis contra diuersa in actu.

¶ Ad quintum dicendum, quòd aliquis actus potest esse proprius sensualitatis simpliciter, qui non est proprius sensualitatis, secundum ꝙ humana est, quoniam sensualitatis humanæ est, vt eius motus non sit contra rectitudinem rationis. vnde sequitur, ꝙ aliquis actus in brutis est laudabilis, qui in homine est vituperabilis.

¶ Ad sextum dicendum, ꝙ quamuis potentiæ sensitiuæ, secundum quorundam opinionem per suam essentiam, non maneãt post mortem, manent tamen in sua radice. f. in essentia animæ, a qua potentiæ fluũt, & sic manet peccatum sensualitatis in anima, secundum ꝙ peccatum vnius potentię in totum redundat.

ARTICVLVS III.

c Vtrum in ratione possit esse peccatum.

1. 2. q. 74. ver. q. 15. art. 3.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur ꝙ in ratione non possit esse peccatum. Ratio.n. potentiam cognitiuã nominat,

nominat: sed peccatum ad affectum pertinet. ergo in ratione peccatum non est.

¶ 2 Præter. In 3. de anima dicit Philosophus, ꝙ intellectus semper est rectus: sed vbi est rectitudo perpetua, ibi non potest esse peccati curuitas. ergo in ratione, quæ ad intellectum pertinet, peccatũ esse non potest.

¶ 3 Præter. Dionysius dicit 4. cap. de diuinis nomi. peccatum esse contra rationem. si ergo in ratione esset peccatum, in ratione aliquid contrarium rationi existeret: qd est impossibile. ergo & primum. f. in ratione peccatum esse.

¶ 4 Præt. Superior rõ habet hunc actũ, vt contemplandis æternis inhæreat, sicut supra dictum est: sed ex hoc, ꝙ aliquis æternis inhæret non peccat. ergo in ratione, ad min^s superiori nõ potest esse peccatum.

¶ 5 Præt. In partibus animæ inuenitur aliqua perpetuæ corruptionis. f. sensualitas, inuenitur etiam aliqua, in qua potest esse & peccati curuitas, & virtutis rectitudo. ergo ad perfectionem potentiarum animæ oportet esse aliqua, quę sit perpetuę rectitudinis: sed hoc nulli congruentius ascribitur quàm superiori rationi. ergo in ea non potest esse peccatum.

SED CONTRA. Eligere ad rationem pertinet: sed contingit esse electionem rectam, & non rectam. ergo videtur, ꝙ in ratione posset esse peccatum.

¶ Præt. Sicut se habet ratio speculatiua ad scibilia: ita se habet ratio practica ad operabilia: sed in scibilibus contingit esse peccatum in ratione speculatiua, ex eo, ꝙ quis non recte ratiocinatur. ergo videtur, ꝙ etiam in operabilibus contingat esse in ratione peccatum, ex eo, ꝙ non recte eligitur.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ rationis peccatum potest dici dupliciter. Vno modo ex eo quod est ipsius rationis secundum se. & sic dicimus esse in ratione peccatũ, quando iudicando errat, siue sit in speculatiuis siue in operatiuis, & hoc est peccatũ in cognitione, ex eo, ꝙ male syllogizatur. Alio modo dicitur esse peccatum in ratione, ex parte voluntatis, quę per iudicium rationis regulatur, vt tunc in ratione peccatum esse dicatur, quando sequitur peruersa electio. Sciendum est igitur, ꝙ quidam Philosophi posuerunt, ꝙ secundo modo, nõ contingit esse in ratione peccatũ, nisi etiam primo modo ratio erret, dicentes: omne peccatum ignorantiam esse, & scientem peccare non posse, quorum primus fuit Socr. vt in 7. Ethi. dicitur. hac ratione inductus, qd non videtur conueniens, vt nobilissimum quod est scientia, ab ignobilibus passionibus vincatur. vnde si scientia esset in nobis, passiones viles non sequerẽtur, quod qa ad sensum falsum apparet: ideo Philosophus in eodem libro ondit, quomodo contingat scientem peccare, distinguens scientiã in vniuersali & particulari, & similiter scientiam in habitu & actu, & in habitu dupliciter, quia habitus aliquando ligatus est, ne in actionem exeat, vt in ebrijs patet, quandoque autem non est ligatus. Dicit ergo, ꝙ contingit peccantem esse scientem in vniuersali, & in actu: in particulari autem, non contingit esse scientem in actu: sed in habitu tantum ligato passione, vel iræ vel concupiscentiæ, ne ratio in rectam electionem prorumpat: sed morum passionis sequatur, & si etiã ore quis passioni subditus, ea, quæ secundum rectam rationem sunt proferat in particulari: non tamen mente id tenet, sicut ebrius sapientum verba potest ore proferre, quæ intellectu non capit: & ideo cum ratio in operandis quodammodo syllogizet, inuenitur iudicium rationis rectum in maiori propositione, quæ vniuersalis est. in minori autem propositione, quę particularis est, admiscetur passio, quę circa particulare viget. vnde sequitur corruptio rationis in conditione electionis. verbi gratia, si dicatur: nulla fornicatio est committenda, in hoc iudicium rationis perfectum est. Item proponatur alia: omnis fornicatio est delectabilis, sub quibus duabus assumatur vna particularis, hęc. f. accedere ad hanc mulierem est fornicatio. si ratio sit fortis, vt nec etiam in particulari passione vincatur, inducet conditionem negatiuam eligens fornicationem non committere. si autem passione vincatur, eliciet conclusionem affirmatiuam, eligens in fornicatione delectari, & sic sumitur hic esse peccatum in ratione, quando. f. post rationis deliberationem, eo ꝙ ratio in particulari cortum pitur per passionem, sequitur praua electio, & si quidem deliberatio fiat per rationes diuinas, dicetur esse peccatum in superiori ratione, vt si procedat ex hoc, ꝙ omne prohibitum lege Dei est vitãdum. si vero per rationes creatas dicitur esse peccatum in inferiori ratione, vt si procedat ex hoc, ꝙ omne in quod transcenditur mediũ virtutis, est vitandum, vel aliquid huiusmodi.

Cap. 2.

¶ AD PRIMVM. ergo dicẽdum, quòd ratio, quamuis sit cognitiua potentia: tamen est directiua voluntatis: vnde nõ potest esse peccatum in voluntate, nisi sit aliquo modo in ratione, præcipue cum voluntas, non sit nisi boni, vel apparentis boni: vnde malam voluntatem aliquo modo precedit falsa æstimatio: sed peccatum contingit esse in ratione dupliciter, vt dictum est.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ intellectus non est idem d qd ratio. Ratio.n. importat quendam discursum, vnius in aliud. Intellectus autem importat subitam apprehẽsionem alicuius rei: & ideo intellectus proprie est principiorum, quę statim cognitioni se offerunt, ex quibus ratio conclusiones elicit, quæ per inquisitionem innotescunt. vnde sicut in speculatiuis, in intellectu principiorum non potest esse error: sed in deductione cõclusionũ ex principijs: ita etiam in operatiuis intellectus, semper est reclusus, sed ratio recta & non recta.

D. 1083.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ corrupta ratio, non est ratio, sicut falsus syllogismus, proprie non est syllogismus: & ideo regula humanorum actuum non est ratio quęlibet, sed ratio recta: & ideo Philosophus in 3. Ethi. dicit, ꝙ homo virtuosus est mensura aliorum. vnde ex hoc non sequitur, ꝙ in ratione non sit peccatum: sed ꝙ non sit in ratione recta.

Et 9. Ethic. cap 4.

¶ Ad quartum dicendum, quòd sicut supra dictum est, ratio superior non tantum inhæret æternis conspiciendis per contemplationem: sed etiam consulendis ad directionem operis: cõtingit autem, ꝙ deductio rationis, quę est ex rationibus æternis corrumpatur per passionem: sicut etiam illa, quæ est ex ciuilibus rationibus. vnde in vtraque peccatum esse potest.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ in anima est aliquid, quod est perpetuæ rectitudinis. f. synderesis, quæ quidem non est ratio superior: sed se habet ad rationem superiorem, sicut intellectus principiorum ad ratiocinationem de conclusionibus.

ARTICVLVS IIII.

d Vtrum in delectatione rationis inferioris, possit esse peccatum mortale.

1. 2. q. 74. artic. 6.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd in delectatione inferioris rationis, non sit peccatum mortale. Non.n. est peccare mortaliter, nisi eius cuius est aduertere rationem diuini præcepti, cum peccatum mortale determinetur ex eo, ꝙ est contra legem diuinam, sed aduertere præceptum diuinum, non est inferioris rationis: sed superioris quæ æternas rationes consulit. ergo peccatum mortale, non potest esse in ratione inferiori: sed tantum in superiori.

¶ 2 Præter Vt communiter dicitur. nulla circũstantia peccatum aggrauat in infinitum, quia quantitas quæ ex accidente relinquitur, non potest esse maior, q̃ essentialis quantitas peccati, sed delectatio rationis inferioris, si non diu teneatur, est peccatum veniale, vt in litera dicitur. ergo etiam per hoc, ꝙ diu tenetur, non efficitur mortale peccatum. Si dicatur, ꝙ non dicitur diuturna, vel morosa a mora temporis, sed ex consensu adue-

mente.

Universidad de Deusto Biblioteca

niente. ¶ 3 Contra. Cōsensus in veniale non est nisi venialis: sed delectatio per se sumpta est veniale vt dictum est. ergo consensus in ea non erit mortalis.

¶ 4 Præterea. Non est mortale, quod non est prohibitum lege diuina: sed consentire in huiusmodi delectationes, dummodo in opus non consentiatur, non est prohibitum lege diuina. ergo non est peccatum mortale.

¶ 5 Præterea. Maius est peccatum homicidij q̄ fornicationis: sed si aliquis cogitet de occisionibus multorum, & in cogitatione delectetur, & in delectationem consentiat, non videtur peccare mortaliter. ergo videtur, ꝙ nec etiam si consentiat in delectationem carnis: dummodo in actum non cōsentiat..

Sed contra Est quod in litera dicitur in pluribus locis.

¶ Præterea. Sicut vir poterat peccare mortaliter: ita & mulier in coniugio primorum parentum: sed inferior rō mulieris figuram exprimit. ergo in ea mortale peccatum esse potest: sed non secundum subitam delectationem. ergo secundum delectationem morosam.

Respondeo, Dicendum, ꝙ sicut supra dictum est, delectatio rationis inferioris, nihil aliud est q̄ complacentia voluntatis in eo quod appræhenditur cōueniens, per inferiorem rationem. hæc autem delectatio est, vt in litera dicitur, si statim vt mentem attigerit, authoritate viri expellatur, veniale peccatum est. hoc enim contingit, quando talis complacentia sequitur subitam rationis appræhensionem. si vero diu teneatur, peccatum mortale est. Hæc autem diuturnitas non est ex quantitate temporis iudicanda, sed magis ex deliberatione rationis. s.n. post deliberationem rationis inferioris, adhuc delectatio illa placeat, morosa delectatio dicetur, & tunc erit in delectationem consensus, & tunc mortale peccatum est, vt Magister dicit, & verba Aug. sonare videntur, quāmuis quidam in hoc Magistro contradicant, authoritates Augustini exponentes. Sed opinio Magistri, valde probabilior est & securior, quod sic patet. Quędā.n. operationes sunt, quę ex suo genere peccata mortalia sunt, vt fornicatio, furtum, & huiusmodi: ꝙ autem aliquod horum peccatorum mortale non sit, non potest esse, nisi per accidens, inquantum. s. eius subiectum peccati mortalis capax non est, vt quando est in sensualitate tantum. Philosophus au-
Cap. 4. tem vult in 10. Ethic. ꝙ idem iudicium est, de operatione & de lectatione. Vnde si operatio est per se bona, & delectatio est per se bona, & econtrario: ꝙ ergo delectatio cōsequens per operationem, quæ est per se peccatum mortale nō sit mortalis, hoc non est nisi per accidens. s. ex defectu subiecti, vnde quandocūque mala delectatio, vel operatio reducitur ad hoc, in quo potest esse perfecta ratio peccati vel virtutis, de necessitate incipit esse peccatum mortale. perfecta autem ratio virtutis, vel peccati mortalis, non potest esse sine electione rationis consiliantis, & deliberantis: & ideo quicquid fornicationis, ante hoc inuenitur per accidens, peccatum mortale non est. vbi autem ad hoc peruenitur, statim peccatum mortale esse incipit. vnde etiam si vsus exteriorum membrorum, & delectatio eorum, esset sine voluntate tali, peccatum nō esset, sicut beata Lucia dixit. Si inuitam me violari feceris, castitas mihi duplicabitur ad coronā, sed consensus adueniens actui exteriori, facit peccatum mortale. Similiter appetitus sensualitatis, & delectatio consequens appetitum, ante consensum rationis deliberatæ, peccatum mortale non est, sed post consensum rationis deliberantis peccatum mortale incurritur.

¶ Ad primum. ergo dicendum, ꝙ sicut ratio inferior, regit vires sensibiles; ita ratio superior regit inferiorem: vnde

nos dimittimus debitorib' nostris. Neque enim sicut in illis duobus primis hominibus personam suam quisque portabat: & ideo si sola mulier cibum illicitum edisset, sola vtique mortis supplicio plecteretur. Ita potest dici in homine vno, si delectationibus illicitis, a quibus continuo se deberet auertere, G cogitatio libenter sola pascatur, nec facienda decernantur mala: sed tantum suauiter in recordatione teneātur, quasi mulierem sine viro posse damnari. Absit hoc credere. Hic quippe vna persona est, vnus homo est, totusque damnabitur, nisi hæc quæ sine voluntate operandi: sed tamen cum voluntate animum talibus oblectandi: solius cogitationis sentiūtur esse peccata, per mediatoris gratiam H remittantur. Idem quoque in lib. contra Manichæos de hoc eodem sic ait. † Apostolus dicit. Secundum principem potestatis aeris huius spiritus, qui nūc operatur in filijs diffidentiæ. Nunquid ergo visibiliter eis apparet, aut quasi corporeis locis accedit ad eos & operatur? Sed miris modis per cogitationem suggerit, quicquid potest, quibus suggestionibus resistēdum est. † Non enim ignoramus astutias eius. Quomodo enim accessit ad Iudam quando ei persuasit, vt dominum traderet? Nunquid in locis, aut per hos oculos ei visus est? Sed vtique, vt dictum est, in cor eius intrauit. Repellit autem illum homo, si paradisum mentis custodiat. Posuit enim hominem Deus in paradiso, vt operaretur & custodiret. Quia sicut ecclesiæ dicitur in canticis canti-

† de Genesi lib. 2. c. 14.
† 2. Cor. 2.

F sicut in viribus sensibilibus, est virtus & vitium, ex hoc, ꝙ participant regimen rationis, ita etiam in inferiori ratione, potest esse peccatum mortale, ex hoc, ꝙ regitur a ratione superiori, cuius est aduertere diuina præcepta.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ sicut dictum est, non dicitur diuturna delectatio ꝑpter moram temporis: sed ex consensu rationis deliberatę.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ consensus in veniale quod est veniale ex genere, vt verbū ociosum, nō est mortalis: sed consensus in illud veniale, quod est veniale per accidens, bene potest esse mortalis, quia per talem consensum remouetur illud accidens, quod rationē peccati mortalis auferebat. s. delectationem rationis non attingere.

¶ Ad quartum dicēdum etiam, quòd interior delectatio diuino pcepto prohibetur, vt per hoc qđ dicitur, Non concupisces rem proximi tui: si tamen nullum tale præceptum esset, adhuc ratio non sequitur; q̄a ex hoc ipso, quòd aliqua operatio prohibetur, designatur esse per se mala, in quocunque sit tam ipsa quàm delectatio eius, nisi per accidens prohibeatur.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ secundum diuersitatem operationum est diuersitas delectationum. vnde alterius naturæ est delectatio, quæ sequitur operationem appetitiuæ virtutis, & delectatio, quæ sequitur operationem cogitatiuæ: sicut.n. cogitatio de homicidio vel luxuria, sine appetitu aliquo, non reducitur, nisi inordinata sint, ad gen' luxurię vel homicidij, sed ad aliud genus, quod est curiositas vel vanitas, ita etiam delectatio consequens talem cogitationem, non pertinet ad genus homicidij vel fornicationis, vnde consensus in talem delectationem, non est peccatum mortale sed veniale, quia enim vanitas cogitatio-
I nis, non est mortalis ex genere suo, etiam delectatio consequēs appetitum homicidij, vel fornicationis, reducitur ad idem peccati genus, sicut & appetitus ipse. vnde sicut in fornicatione, si aliquis consentiat in delectationem, quæ appetitum concupiscibilis respectu fornicationis sequitur, erit peccatum mortale: ita etiam & multo amplius, si consentiat in delectationem, quæ appetitum irascibilis respectu homicidij sequitur, erit peccatum mortale.

ARTICVLVS V.

e Vtrum in ratione superiori possit esse peccatum mortale.

Ad Qvintvm sic proceditur. Videtur ꝙ in superiori parte rationis, non possit esse peccatum veniale. Peccatum enim superioris rationis, non est nisi per hoc, ꝙ deflectitur a rationibus æternis: sed ab eis deflecti non contingit, nisi per peccatum mortale. ergo in ratione superiori, non erit peccatum nisi mortale. 1.2.q.74. art.7.

¶ 2 Præterea. Contemptus, peccatum mortale facit: sed non potest esse, ꝙ aliquis post deliberationem, in actum peccati consentiat sine contemptu. ergo cum superior ratio, sine deliberatione non peccet, videtur quòd in ipsa nunquàm sit, nisi mortale peccatum.

¶ 3 Præter. Consensus in actum peccati mortalis, semper est mortale peccatum: sed motus superioris partis rationis, dicitur esse consensus in actum. ergo ad minus in genere mortalis peccati, superior ratio nunquàm venialiter peccat.

¶ 4 Præter. In partibus animæ inuenitur aliquid, in quo non potest esse, nisi veniale peccatum. s. sensualitas, inuenitur etiam aliquid, in quo potest esse & veniale & mortale. s. inferior ratio. ergo ad

ergo ad completionem partium animę oportet esse aliud, in quo non possit esse, nisi peccatum mortale. hoc autem non est synderesis, quia in ipsa non est peccatum. ergo relinquitur, quòd ipsa sit superior ratio.

¶ 5 Præt. Peccatum veniale ex corruptione carnis oritur, quia sicut supra probatum est: Adam in primo statu venialiter peccare nō poterat: sed superior ratio est in summo remotionis a carne. ergo in ipsa peccatum veniale esse non potest.

Sed contra. Consensus in actum venialis peccati non est grauior q̄ ipse actus: sed quidā act' sunt venialia peccata, vt loqui ociosa & huiusmodi. ergo cōsensus in huiusmodi est etiam veniale: sed consensus in actum pertinet ad superiorem rationem. ergo in ipsa potest esse peccatum veniale.

¶ Præterea. Sicut aliorum peccatorum contingit esse aliquos motus subitaneos ex surreptione: ita etiam & infidelitatis: sed non est dicendum, tales motus esse peccata mortalia. cum ergo non sint motus nisi superioris partis rationis, cuius est diuina conspicere, videtur ꝙ in ipsa veniale peccatum esse possit.

Respondeo. Dicendum, ꝙ aliquem motum esse veniale peccatum contingit ex duobus, aut ex ipso genere actus, C quod veniale est, sicut verba ociosa, aut ex parte eius cuius est motus, inquantū videlicet motus ille electionē præcedit, in qua principalitas virtutis, & vitij consistit. Sciendum est igitur, ꝙ vnaqueq; potentia, quam aliquo modo possibile est eleuari, ad
D. 203. illud quod est supra se, potest habere aliquem [d] subitum motū in id quod sibi secundum se conuenit, & alium motum habere potest in id quod sibi cōuenit, ratione eius, ꝙ est eleuata in aliquid superius: sicut in appetitu sensibili patet. nam ipse subitū motum habet in id quod est conueniens secundum sensum, inquantum autem est regulatus ratione, & perfectus habitu virtutis, habet motum post deliberationem, in id quod est secundum rationem conueniens. sicut autem appetitus sensibilis eleuatur per regimen rationis, in id quod est supra se: ita etiam ratio superior eleuatur per lumen fidei, in id quod est supra naturalem suam cognitionem: & ideo subitus motus apprehensionis superioris rationis, est secundum naturalem suam cogni- D tionem, qui si in aliquo fidei obuiet, erit motus infidelitatis ex surreptione, & ita propter defectum deliberationis, erit veniale peccatum. secundum hoc ergo distinguendum est, quia aut motus superioris rationis est in id quod est veniale ex genere, & sic etiam motus eius venialis erit: aut est in id quod est mortale ex genere. & hoc contingit dupliciter, quia vel illud est proprium obiectum eius, & sic habet circa illud duos motus, vnum subitum qui pręcedit deliberationem, & hoc erit veniale peccatum: alium deliberatum, & hoc erit mortale, vt in motibus infidelitatis patet. aut est obiectum inferioris potentiæ sicut sensualitatis, vt patet in delectabilibus secundum carnem, & sic superior ratio non habet motum in illud, nisi cōsultationis, quasi ministrans medium, quod de illa re syllogizari potest: & ita circa illud non habet motum nisi deliberatum: & ideo in talibus motus superioris rationis semper est mortale peccatum. alijs au- E tem duobus modis in ea contingit veniale peccatum esse.

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ peccatum superioris rationis est per hoc, ꝙ deflectitur aliquo modo a rationibus æternis: sed hoc contingit dupliciter: vel simpliciter, sicut in mortali peccato, per quod deflectitur quis a lege Dei actu & habitu, non tantum faciens præter eam, sed contra eam: vel secundum quid, sicut in veniali peccato, quo quis relinquit legē Dei actu, sed non habitu, non contra eam, sed præter eam faciens.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ deliberatus consensus in veniale non semper procedit ex tali contemptu, vt mortale peccatum faciat. quando enim hoc modo in veniale consentitur, vt si esset cōtra legē Dei, nullo mō fieret, manet intra limites venialis peccati, etiā si aduertatur esse veniale pctm: si autē hoc modo in
D. 1009. ipsum consentiat, vt etiā si prohibitū esset pcepto: nihilominus fieret, talis cōsensus in veniale, ex genere [d] etiam mortalis esset.

corum. Ortus conclusus fons signatus. Quo vtique non admittitur peruersitatis ille persuasor: sed tantum per mulierem decepit. Non enim etiam ratio nostra deduci potest ad consensum peccati: nisi cum delectatio mota fuerit in illa parte animi, quę debet obtemperare rationi tanquàm rectori viro, etiam in vnoquoq; nostrum nihil aliud agitur nunc, cum ad peccatum quisque dilabitur, quàm tunc actum est in illis tribus, serpente, muliere, & viro. Nam primo fit suggestio, siue per cogitationem, siue per sensus corporis, vel videndo, vel tangendo vel audiendo, gustando vel olfaciendo. Quæ suggestio cum facta fuerit, si cupiditas nostra non moueatur ad peccandū, excluditur serpētis astu- B tia. Si autem mota fuerit, quasi iam mulieri persuasum erit: sed aliqn̄ ratio viriliter etiam commotam cupiditatē refrenat atque compescit. Qđ cū fit, nō la-

A ¶ Ad tertium dicendum, ꝙ in illud mortale quod pertinet ad obiectum inferioris potentiæ, non habet superior ratio alium motum, nisi consensum deliberatum, eo ꝙ ad ipsam non pertinet secundum se considerare conuenientia corporis: sed solū consiliari de his: & ideo in talibus non peccat nisi mortaliter. secus autem est in illis mortalibus, quæ circa ꝑprium obiectum committūtur, vt supra dictum est.

¶ Ad quartum dicēdum, ꝙ hoc ꝙ sensualitas non peccat, nisi venialiter, est ex imperfectione eius: sed peccatum veniale non tantum causatur ex imperfectione agētis, sed etiam ex ipso genere actus: & ideo non oportet, ꝙ potentia quantācūq; sit perfecta, ꝙ motus eius, nō possit esse venialis: sequeretur autem, si tantum ex imperfectione agentis veniale causaretur. Sic enim per oppositum, imperfecto perfectissimum responderet.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ veniale peccatum non est ex corruptione carnis, sicut ex causa proxima, sed sicut ex causa prima, quia per hoc, ꝙ caro corrupta traducitur, omnes animæ potentiæ quodammodo corrumpuntur, & ita corruptio redundat in ipsam rationem superiorem: quis a carne sit remotissima.

ARTICVLVS VI.

f Vtrum peccatum veniale possit fieri mortale.

Ad sextvm sic proceditur. Videtur ꝙ veniale possit fieri mortale. Ita.n. dicit Aug. super prima cañ. Ioan. de venialibus loquens. Ista leuia noli negligere, si contemnis quando ponderas, expauesce quando numeras, leuia multa faciēt vnū grande, multæ guttæ implent fluuium, multa grana faciūt massam: sed grande non dicitur nisi peccatum mortale. ergo ex multis venialibus, fit vnum mortatale. 1.2.q.88. artic.4.

¶ 2 Item. Aug. in lib. de decem chordis. Nolite contemnere venialia, quia minima sunt: sed timete quia plura sunt. plerūq; enim bestiæ minutæ multa necant. Si proijciatur quisque in locum pulicibus plenum, nunquid non moritur ibi? & minutissima sunt grana harenæ: sed si harena amplius in nauim mittatur, mergit illam vt pereat, quàm minutæ sunt guttæ pluuię: nonne pluuię implent flumina & domos deijciunt? timenda est ergo ruina multitudinis, & si non magnitudinis. Circa fin.

¶ 3 Præt. Omne finitum omni finito proportionabile est: sed complacentia qua aliquis in peccato mortali, ad bonū commutabile conuertitur finita est. ergo proportionalis est complacentię qua aliquis in peccato veniali, conuertitur ad commutabile bonum. ergo multiplicatū veniale, vnū mortale facit.

¶ 4 Præterea. Delectatio ante deliberationem rationis, est veniale peccatum: sed post consensum deliberatū efficitur mortalis. ergo veniale peccatum potest fieri mortale.

¶ 5 Præt. vt in 5. Physic. dicitur. Motus est vnus, qui est continuus, sed contingit aliquem motum inordinatum, continuū in prima parte sui, non in contemptu Dei fieri, & sic est venialis, & postmodum in contemptu Dei, & sic erit mortalis. ergo illud quod prius fuit veniale, potest fieri mortale. Tex. 39.

¶ 6 Præt. Dispositio fit habitus, vt in prædicamentis Philosophus dicit: sed veniale est dispositio ad mortale. ergo veniale potest fieri mortale. Cap. de Qual.

¶ 7 Præterea. Eadem est distantia mortalis ad veniale, & venialis ad mortale: sed mortale per confessionem fit veniale, vt Ambr. dicit. ergo & veniale pōt fieri aliquo modo mortale. De Interp.

¶ 8 Ad hoc etiā est quod in litera dicitur, quòd quędam non damnant nisi sępius fiant, vel facienda decernantur, vt de ocioso verbo & huiusmodi: sed damnatio non est, nisi per peccatum mortale. ergo si verbum ociosum sæpius iteretur, erit peccatum mortale. lib. 1. ca. 6.

Sed contra. Eorum quæ in infinitum distant, vnum non potest in aliud transmutari: sed mortale & veniale in infinitum distant, quod eorum pœna ostendit, quia veniali

Universidad de Deusto
Biblioteca

debetur pœna temporalis, & mortali æterna. ergo veniale non potest fieri mortale.

¶ Præterea. Iteratio actus non diuersificat speciem: sed veniale & mortale diuersa genera peccatorum sunt. ergo per hoc, quòd veniale multiplicatur, non fiet mortale.

RESPONDEO. Dicendum, quòd cum quæritur, an veniale possit fieri mortale, tripliciter potest intelligi: aut ita quòd vnus & idē numero actus, quandoque sit veniale, & postmodum fiat mortale, & hoc esse non potest, quia vnus actus non est nisi semel. ex quo enim semel transit, iterum resumi non potest idē numero: & ideo si semel fuit veniale, nunquàm erit mortale. Vel ita, quòd aliquis actus, qui ex genere suo venialis est, aliquo mō mortalis fiat, & hoc possibile est, si tantum placeat, vt finis in eo constituatur. cum.n. impossibile sit esse duos fines vltimos, quandocunque ponitur aliquod bonum commutabile finis vltimus vitæ, oportet quòd Deus non pro fine habeatur, & cum finis semper maxime sit dilectus, oportet quòd illud in quo finis constituitur, supra Deum diligatur, quod constat peccatum mortale esse. huiusmodi autem complacentiæ expressissimum signum est, quando aliquis alicui rei etiam non prohibitæ, tantum adhæret, vt consentiat, si etiam esset prohibitum, illud se non relicturum, vt præcipue patet in quibusdam ebriosis, qui totam vitam suam in vino posuerunt, & in histrionibus, qui verba ociosa sectantur. Alio modo potest intelligi, vt multa venialia pertingant ad quantitatem peccati mortalis. & hoc quidem per se loquendo, est impossibile, quia reatus & macula mortalis peccati, in infinitum distat ab ea, quæ est venialis, cum peccatum mortale priuet infinitum bonum, quod est bonum increatum: per veniale autem peccatum tollatur aliquod causatum, vt feruor charitatis. distantia autem priuationum mensuratur ex his quę priuantur, vni etiam eorum debetur pœna æterna, & alteri temporalis. Sed per accidens possibile est: cum enim veniale sit dispositio ad mortale ex hoc, quòd aliquis frequenter venialiter peccat, fit in eo etiam promptitudo ad peccandum mortaliter. quanto enim magis consuescit in aliquo opere, tanto magis sibi placet illud, quia signum habitus est delectatio operis, vt in secundo Ethicorum dicitur. hoc tamen non de necessitate contingit. quantumcumque enim excrescat promptitudo ad peccandum per iterationem venialium: semper tamen manet libertas in voluntate, ne in peccatum mortale delabatur.

D. 1009. bimur in peccatum: sed cum aliquanta luctatione coronamur. Si autem ratio consentiat, & quod libido commouerit, faciendum esse decernat, ab omni beata vita, tanquàm de paradiso expellitur homo. Iam enim peccatū imputatur, etiā si nō subsequatur factum, quando rea tenetur in confessione conscientia. Hæc de animæ partibus interseruimus, vt ipsius animæ natura plenius cognosceretur, & secūdum quam sui portionem, in ea sit liberum arbitrium intelligatur, scilicet secundum rationem, quo omne mortale peccatum geritur: sed non omne veniale, illud scilicet, quod in solo intuitu, vel motu sensualitatis existit.

Cap. 3

ET SIC PATET responsio ad duas primas authoritates. Non enim intelligitur, quòd multa venialia faciant vnum mortale per se, sed per accidens, vt dictum est.

¶ Ad tertium dicendum, quòd non oportet omnium finitorum accipere proportionem aliquam, sicut lineæ & numeri nulla est proportio, quia vt in quinto Euclidis dicitur. proportio est certitudo mensurationis duarum quantitatum eiusdem generis: & ita quàmuis complacentia mortalis sit finita, non tamen oportet, vt sit proportionata complacentiæ venialis, quia est alterius rationis. alia enim ratione placet finis, & alia ea quę sunt ad finem. semper enim plus placet finis. vnde quantumcumque multiplicetur complacentia venialis, non adæquabit complacentiam mortalis. Vel dicendum, quòd complacentia mortalis peccati potest considerari dupliciter. Vel ex parte eius cui placet, & sic finita est, quia ex potentia finita, non potest procedere actus infinitus. vel ex parte eius quod placet, & sic infinita est, quia placet vt finis, qui desideratur vt infinitum bonum, quia propter finem vltimum omnia desiderantur.

Lib. 5. Diffi. 3.

¶ Ad quartum dicendum, quòd motus delectationis, qui est in sensualitate, nullo modo sit mortalis: sed consensus rationis aduenienS, qui est aliud, cum diuersarum potentiarum non sit vnus actus numero: vnde non sequitur, quòd actus, qui prius fuit venialis, postea sit mortalis.

Quòd sensualitas sæpe in scriptura, aliter quàm supra accipitur, scilicet ut inferior portio rationis eius nomis ne intelligatur.

NOn est autem silentio prætereundum, quòd sæpe in scriptura nomine sensualitatis, non id solum in anima, quod est nobis commune cum pecore, sed etiam inferior portio rationis, quæ temporalium dispositioni intendit, intelligitur. Quod diligens lector in locis scripturę, vbi de ipsa fit mentio, vigilanter annotet.

¶ Ad quintum dicendum, quòd ille actus continuus, q̄uis sit vnus secundum esse naturæ considerat: tamen non est vnus consideratus in esse morali: imo pro duobus actibus computatur.

¶ Ad sextum dicendum, quòd dispositio proprie dicitur illud quod se habet vt incompletum in motu ad perfectum, quod est terminus motus: sicut qui addiscit habet dispositionem scientię, qua perficitur in termino motus disciplinæ. contingit autem terminum motus esse duplicem, quia vel eiusdem generis vel alterius, verbi grā: alteratiōis terminus est qualitas, sicut eiusdem generis: sed forma substantialis sicut alterius generis. si ergo dispositio comparatur ad id quod est terminus motus eiusdem generis, sic constat, quòd dispositio potest fieri illud ad quod disponit, sicut calor imperfectus fit calor perfectus. si autem accipiatur terminus motus alterius generis, hoc nunquàm contingit, sicut calor imperfectus quantumcūq; excrescat, nūquàm fit forma substantialis ignis. Dico ergo q̄ veniale non est dispositio ad mortale sicut ad terminum eiusdem generis, sed alterius: & ideo veniale nunquàm fit mortale. D.1008.

¶ Ad septimum dicendum, quòd est æquiuocatio in veniali. cum enim dicitur, quòd culpa mortalis, per confessionem fit venialis, non intelligitur de veniali ex penere, secūdum quòd hic de veniali loquimur: sed intelligitur de veniali ex euentu. quod quidem dicitur veniale, per quandam similitudinem ad veniale, quia scilicet manet reatus ad pœnam temporalem, pro culpa mortali, quam confessio deleuit, non ita quòd culpa in culpam mutetur.

¶ Ad octauum dicendum, quòd hoc quod dicit Magister, intelligendum est non per se, sed per occasionem, inquantum. f. venialia frequenter occasionaliter in mortale inducunt, inquàtum faciunt promptitudinem ad illud.

EXPOSITIO TEXTVS.

ET IDEO de talibus cogitationibus &c.} Videtur hoc esse contra illud, quod prius determinatum est, quia percussio pectoris & Pater noster, valent ad dimissionem peccati venialis, & est satisfactio propria venialium. ergo videtur, quòd morosa delectatio, de qua hic loquitur, sit veniale peccatum. Et dicendum, q̄ quàmuis huiusmodi sit sufficiens satisfactio pro veniali peccato, & non pro mortali: tamen etiam ad dimissionem peccati mortalis valent: vnde etiam pro mortalibus, Pater noster dicere debemus, & pectus tundere. {Non enim ratio nostra deduci &c.} Videtur hoc esse falsum, quia quædam peccata spiritualia sunt, in quibus non est aliqua carnis delectatio. Sed dicendum, quòd hoc intelligitur in genere peccatorum carnalium, quorum appetitus ad sensualitatem pertinet. {Non est autem silentio prætereundum &c.} Hic per scripturas, non canonem bibliæ: sed dicta sanctorum significat: ratio autem dicti est propter conuenientiam sensualitatis & inferioris rationis, quia vtraque attendit ea, quę ad corpus pertinent, licet ratio inferior sub rationibus vniuersalibus, & sensualitas sub rationibus particularibus & materię concretis.

DISTINCTIO XXV.

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM determinauit de libero arbitrio ostendendo quid sit, & consequenter de alijs potentijs animæ, vt ostenderet in quibus liberū arbitriū poneretur: hic determinat quasdam liberi arbitrij conditiones. Et diuiditur in partes duas. In prima ostēdit, quorū sit liberū arbitriū vt obiectorum. In secunda, quorum sit vt subiectorum. ibi {Et q̄dem f̄m prædictā assignationē.} Circa primum duo facit. Primo ostēdit, q̄ liberum arbitriū se habet ad vtrūq; oppositorum, f̄m q̄ est tātum futurorū cōtingentium. ibi {Hoc aūt sciēdum est &c.} Et quidem f̄m p̄dictam assignationē, diuiditur hæc pars in duas. In prima ostēdit, quorum sit libe. arbit. quia Dei, angelorum, & hominum. In secūda, qūo in hominibus diuersimode inuenitur f̄m diuersos status. ibi {Ex prēdictis perspicuū fit &c.} Circa primū duo facit. Primo inducit obiectionem, q̄ liberū arbitriū. nō sit ī Deo nec in beatis. Secūdo determinat veritatem. ibi { Sed q̄ Deo lib.arb. &c.} Et circa hoc duo facit. Primo determinat, quantum ptinet ad Deū. Secundo q̄tum pertinet ad angelos. ibi {Angeli vero & sancti &c.} Circa primū duo facit. Primo ostēdit, q̄ liberū arbitriū est ī Deo. Secundo, q̄ non eodem modo est ī Deo sicut in alijs. ibi {Sed aliter accipitur &c.} { Ex p̄dictis perspicuum fit &c.} Hæc pars diuidit in duas. In prima ostēdit, qūo f̄m diuersos status liberū arbitriū accrescit, vel minuitur in omnib⁹. Et quia hoc ratione diuersarum libertatum contingit: ideo in secunda parte distinguit libertatem arbitrij. ibi {Est namque libertas arbitrij &c.} Circa primum tria facit. Primo ostendit ex prēdictis q̄ libertas arbitrij. quandoque maior, quandoque minor inuenitur. Secundo distinguit status hominis, secundum quos libertas variatur. ibi {Et posset notari in homine &c.} Tertio inducit quoddam corollarium ex dictis. ibi {Vnde manifestum est, q̄ propter alias &c.} {Nāque libertas &c.} Diuiditur hęc pars in duas. In prima ostendit multiplicem arbitrij libertatem. In secunda ostendit, quę sit causa vniuscuiusq;. ibi {Libertas autem a peccato.} Prima diuiditur in duas. In prima ponit libertatis distinctionem. In secunda inducit quandam conclusionem ex prēdictis. ibi {Ex prædictis iam apparet &c.} Circa primum tria facit. Primo distinguit triplicem libertatem, & prosequitur de primo membro, quod est libertas a coactione. Secundo prosequitur de secundo membro, quod est libertas a peccato. ibi {Est & alia libertas a peccato &c.} Tertio prosequitur de tertio membro, quod est libertas a miseria. ibi {Est iterum libertas &c.} Circa secūdum tria facit. Primo ostendit, quæ sit libertas a peccato. Secundo, quorum sit. ibi {Istā libertatem &c.} Tertio mouet quandam dubitationem. ibi {Hic quæri pōt &c.} Et circa hoc duo facit. Primo mouet dubitationem, & ponit opiniones ad vtranque partem. Secundo determinat, secūdum suam opinionem. ibi {Verum nobis placet &c.} Item circa hoc duo facit. Primo, mouet quæstionem de libertate ad malum. Secundo, de libertate ad bonum. ibi { Similiter etiā quęri solet &c.}

† Cap. vlt.

† Cap. 3. a med.

† 1. Cor. 12.

DISTINCTIO XXV.

A

Redit ad liberi arbitrij considerationem.

IAm vero ad propositum redeamus, scilicet ad liberi arbitrij tractatum. Quod Philosophi diffinientes, dixerunt liberum de voluntate iudicium: quia potestas ipsa, & habilitas voluntatis, & rationis, quam supra diximus esse liberum arbitrium, libera est ad vtrumlibet, quia libere potest moueri ad hoc, vel ad illud. liberum ergo dicitur arbitrium, quantum ad voluntatem, quia voluntarie moueri, & spontaneo appetitu ferri ad ea potest, quę bona vel mala iudicat, vel iudicare velit.

Quòd liberum arbitrium non pertinet nisi ad futurum, nec ad omne futurum.

HOc autem sciēdum est, quòd liberum arbitriū ad præsens vel ad præteritum non refertur: sed ad futura contingentia. Quod enim in præsenti est, determinatum est, nec in potestate nostra est, vt tunc sit vel non sit, quando est. Potest enim non esse, vel aliud esse postea: sed non potest non esse dum est, vel aliud esse dum est, i. quod est. Sed in futuro an hoc sit vel illud, ad potestatem liberi arbitrij spectat. Nec tamen omnia futura sub potestate liberi arbitrij veniūt, sed ea tantum, quæ per liberum arbitrium possunt fieri vel non fieri. Siquis enim tale quid velit ac disponat facere, quod in eius nullatenus sit potestate, vel quod sine ipsius dispositione ęque fieret, ipse in hoc liberum arbitrium non habet.

Quòd supraposita descriptio liberi arbitrij non conuenit Deo, nec his qui glorificati sunt.

ET quidem secundum prædictam assignationem, in his tantum videtur esse liberum arbitrium, qui voluntatem mutare & in contraria possunt deflectere. In quorum scilicet potestate est eligere bonum vel malum, & vtrumlibet secundum electionem facere vel dimittere, secundum quod nec in Deo, nec in his omnibus, qui tanta beatitudinis gratia sunt roborati, vt iam peccare nequeant liberum arbitrium esse nequit. a. Sed quòd Deus liberum arbitrium habeat. August. docet in lib. 22. de ciuitate Dei, ita inquiens. Certe Deus ipse, nunquid, quoniam peccare non potest, ideo liberum arbitrium habere negandus est? Ambrosius quoque in libro de Fide ait. Paulus dicit, quia omnia operatur vnus, atque idem spiritus, diuidens singulis prout vult, i. p̄ libere voluntatis arbitrio, nō p̄ necessitatis obseqo.

Qualiter in Deo accipitur liberum arbitrium.

SED aliter accipitur liberum arbitrium in creatore, quàm ī creaturis. Dei etenim liberum arbitrium dicitur eius sapientissima, & omnipotens voluntas, quæ non necessitate: sed libera voluntate omnia facit prout vult. Ideoque Hieronymus attendens, non ita esse liberum arbitrium in Deo, sicut est in creaturis, ab ipso videtur excludere liberū arbitriū, in homelia quadā de prodigo filio, dicens. Solus Deus est, in quem peccatum non cadit, nec cadere pōt, cętera, cū sint lib. arb. in vtrāq;

QVAEST. I.

A

Hic quæruntur quinque.

Primo. In quibus inueniatur liberū arbitrium.

Secundo. Vtrum liberum arbitrium semper sit liberum a coactione: ita q̄ cogi non possit.

Tertio. Vtrum ad omnia opera humana liberum arbitrium se extendat. † Ad Damas. tom. 3.

Quarto. Vtrum liberum arbitriū augeatur vel minuatur.

Quinto. De diffinitione libertatis, quæ in litera tangitur.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum in Deo sit liberum arbitrium.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̄ liberum arbitrium non sit in Deo, quia vt in lib. de som. & vigil. dicit Philosophus, cuius est potentia, eius est actus, & ecōtrario: sed actus lib. arbit. qui est eligere Deo non cōuenit, cum electio sequatur consiliū, vt in 3. Eth. dr. Secundus Sen. S. Tho. Ver. q. 24. artic. 3. Cap. 1.

Consilium autem, inquisitio quædam est, cum quodam rationis discursu, quod Deo non competit. ergo videtur, quòd in Deo non sit liberum arbitrium.

¶ 2 Præterea. In his, quę secundum naturam sunt determinata ad vnam partem, non est liberũ arbitriũ. Non enim dicimus, quòd lapis libero arbitrio deorsum tẽdat: sed Deus ex naturæ suæ conditione, semp determinate bonum vult. ergo videtur, quòd libero arbitrio careat.

¶ 3 Præterea. Videtur, quòd nec in aliquibus creaturis sit: ad libertatem.n. liberi arbitrij pertinet, vt aliquis sit dominus sui actus: sed cuiuscunque agentis actus ab aliquo priore agente causatur, ipse agens non est dominus sui actus: cum igitur cuiuslibet creaturæ actus in causam priorem reducatur, quæ est ipse Deus, qui omnia opera nostra in nobis operatur, vt Isa.26. dicitur, videtur quòd liberũ arbitriũ in creatura nulla inueniatur.

¶ 4 Præterea. Videtur quòd saltem in beatis non sit, q̃a electio est eorum, quæ sunt ad finem: sed veniẽte fine cessant ea, quæ sunt ad finem. cum ergo beati, fini vltimo coniũcti sint, videtur ꝙ ad eos nõ pertinet electio, & ꝑ consequẽs nec liberũ arbitriũ.

Cap. 1. ¶ 5 Item videtur, quòd nec in viatoribus sit, quia electio eorum, quæ sunt ad finem, ex ratione finis trahitur: sed sicut in 3. Ethic. Philosophus dicit. Qualis vnusquisque est, talis etiam finis videtur ei: sed qualitas alicuius est determinata ex natura. ergo videtur, quòd electio eorum quæ sunt ad finem, determinetur alicui ex natura sua. ergo videtur, quòd lib.arb. non habeant hoĩes ad eligendũ ea, quæ ad ipsos ptinẽt.

¶ 6 Contra. Videtur ꝙ etiam in brutis sit, In quibuscunque.n. est volũtarium, in illis liberũ arbitriũ est, sed vt in 3. Ethic. Philosophus dicit, voluntario & pueri & alia animalia communicant. ergo videtur, quòd alia animalia lib.arb. habeãt. (Cap. 1.)

¶ 7 Præt. Liberũ arbitriũ cõsistit in electione conueniẽtiũ, & refutatione nociuorũ: sed alia aĩalia fugiũt nociuũ, & prosequunt cõueniẽs. ergo vr̃, ꝙ lib.arb. habeãt, pcipue cũ spõte illud faciãt.

Respondeo. Dicendum, quòd nihil agit, nisi secundum ꝙ est in actu, & inde est, ꝙ oportet omne agens esse determinatum ad alteram partem, quod.n. ad vtrumlibet est æqualiter se habens, est quodamodo potentia respectu vtriusq;: & inde est, vt dicit Cõm. in 2. Physic. ꝙ ab eo quod est ad vtrũlibet nihil sequitur, nisi determinetur. determinatio aũt agentis ad aliquã actionem, oportet ꝙ sit ab aliqua cognitione pstituente (A. cõ 7 t. vsque ad 87.) finem illi actioni: sed cognitio determinans actionem, & præstituens finem, in quibusdam quidem coniuncta est, sicut homo finem suæ actionis sibi præstituit. In quibusdam vero separata est, sicut in his quæ agunt per naturam, rerum enim naturaliũ actiones non sunt frustra, vt in 2. Physic. probatur (Ibidem.), sed ad certos fines ordinatę ab intellectu naturam instituente, vt sic totum opus naturæ sit quodammodo opus intelligentiæ, vt Philosophus dicit (Ibidem.). sic ergo patet, quòd hæc est differentia in agentibus, quia quædã determinãt sibi finem & actum in finem illum, quædã vero non, nec aliquod agens finem sibi præstituere potest, nisi rationem finis cognoscat, & ordinem eius quod est ad finem ipsum, quod solum in habentibus intellectum est. Et inde est, quòd iudicium de actione propria, est solum in habentibus intellectum, quasi in potestate eorum constitutum sit eligere hãc actionem vel illam, vnde & dominium sui actus habere dicuntur, & propter hoc, in solis intellectum habentibus, liberũ arbitriũ inuenitur, non autem in illis, quorum actiones non determinantur ab ipsis agentibus: sed a quibusdã alijs causis prioribus.

¶ Ad primum ergo dicẽdum, quòd ea quæ dicuntur de Deo & creaturis, vt in primo libro dictum est, semper eminentius in ipso inueniuntur, & ideo electio saluatur in Deo hoc modo, ꝙ abijciatur id, quod imperfectionis est, retento eo quod ad perfectionem pertinet, quòd enim post inquisitionem consilij electio fiat, hoc imperfectionis est, & accidit libero arbitrio, prout est in natura ignorante: vnde secundum hoc, in Deo non saluatur: sed quantum ad hoc, quòd determinatio sui actus, non est sibi ab alio, sed a seipso: vnde ipse verissime sui operis dominus est, & propter hoc etiam in litera dicitur, quòd liberũ arbitriũ, aliter in Deo, q̃ in alijs inuenitur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ad rationem liberi arbitrij non pertinet, vt indeterminate se habeat ad bonum vel ad malum, quia liberum arbitrium per se, in bonum ordinatum est, cum bonum sit obiectum voluntatis, nec in malum tendat: nisi propter aliquem defectum, quia appræhenditur vt bonum, cum non sit voluntas aut electio nisi boni, aut apparentis boni: & ideo vbi perfectissimum est liberum arbitr. ibi in malum tendere non potest, quia imperfectũ esse non potest, sed hoc ad libertatem arbitr. pertinet, vt actionem aliquam facere vel non facere possit, & hoc Deo cõuenit, bona.n. quæ

Partem flecti possunt. Dum ait cætera indicat liberum arbitrium, sicut est in cæteris non ita esse in Deo.

Quod angeli & sancti, qui iam beati sunt, libero arbitrio non carent.

Angeli vero & sancti, qui iam cum domino fæliciter viuunt, atque ita gratia beatitudinis confirmati sunt, vt ad malum flecti nec velint, nec posſint, libero arbitrio non carent. Vnde Augustin. in lib. 22. de ciuitate Dei ait († Cap. 30.). Sicut prima immortalitas fuit, quam peccando Adã perdidit posse non mori, ita primum liberum arbitrium posse non peccare, nouissimum non posse peccare. Idem in Enchirid. († Cap. 105.) Sic oportebat prius hominem fieri, vt bene velle posset & male, postea vero sic erit, vt male velle non posſit: nec ideo carebit libero arbitrio. Multo quippe liberius erit arbitrium, quod omnino non poterit seruire peccato: neque aut voluntas non est, aut libera dicenda non est, qua sic beati esse volumus, vt esse miseri non solum nolimus: sed nequaquàm velle prorsus posſimus. Sicut ergo anima nostra etiam nunc habet nolle infælicitatẽ: ita nolle iniquitatem semper habitura est. Sed ordo seruandus fuit, quo Deus voluit ostendere, quàm bonum sit animal rationale qđ etiam peccare posset, quàmuis sit melius, quod peccare non posſit. Ecce his verbis euidenter astruitur, quòd post beatitudinis confirmationem, erit in homine liberũ arbitriũ, quo peccare non poterit, & nunc in angelis est, & in sanctis, qui cum domino sunt, & tanto vtique liberius, quanto a peccato immunius, & ad bonum pronius. Quo enim quisque ab illa seruitute peccati, de qua scriptum est († Ioan. c. 8.), qui facit peccatum seruus est peccati, longius absistit, tanto in eligendo bonum liberius habet iudicium. Vnde si diligenter inspiciatur, liberũ videbitur dici arbitrium, quia sine coactione & necessitate valet appetere vel eligere, quod ex ratione decreuerit.

De libertatis arbitrij differentia, secundum diuersa tempora.

Ex prædictis perspicuũ fit, quòd maior fuit libertas arbitrij prima quàm secunda, & tertia multo maior quàm secunda vel prima. Prima enim libertas arbitrij fuit, in qua poterat peccare & non peccare. Vltima vero erit, in qua poterit non peccare, & nõ poterit peccare. Media vero est, in qua potest peccare & non potest peccare, ante reparationem etiam mortaliter, post reparationem vero saltem venialiter.

De quatuor statibus liberi arbitrij in homine.

Et possunt notari in homine quatuor status liberi arbitrij. Ante peccatum enim ad bonum nil impediebat, ad malum nil impellebat. Non habuit infirmitatẽ ad malum, & habuit adiutoriũ ad bonum. Tunc sine errore

facit potest non facere, nec tamen malum facere potest.

¶ Ad tertium dicendũ, ꝙ Deus operatur in omnibus: ita tamen ꝙ in vnoquoq; secundum eius conditionem, vnde in rebus naturalibus operatur, sicut ministrans virtutem agendi, & sicut determinans naturam ad talem actionem. In lib. autem ar. hoc modo agit, vt virtutem agendi sibi ministret, & ipso operãte liberũ arbitriũ agat: sed tñ determinatio actionis & finis, in potestate liberi arbitrij constituitur. vnde remanet sibi dominium sui actus: licet non ita sicut primo agenti.

¶ Ad quartum dicendum, quòd illud qđ est ad finem, est duplex: quoddam.n. est distãs a fine, & quoddam est coniũctum fini, vt patet in generatione naturali. Imperfectus.n. calor, q. est dispositio ad formam ignis, dum est in alteratione præcedente, non coniungitur ipsi fini: sed caliditas vltima, quæ est in termino alterationis, coniungitur formæ substantiali, nec excluditur per eam: ita dico, ꝙ quædã ordinata sũt ad finem vltimum beatitudinis, q̃ ipsi fini coniungunt, vt videre, amare, & huiusmodi, & respectu horum erit sempiterna & libera electio, non autem imperfectorum, quę a fine distant, vt fides, spes, & huiusmodi.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ qualitas alicuius est duplex, quædam ex habitu, & quędam ex naturali complexione. & secundum illam, quę est ex habitu videtur alicui finis talis, qualis est ipse, verbi gratia, ei qui habet habitum luxuriæ, vr̃ optimum delectabile venereum, quod est ſm similitudinem sui habitus, in his ergo puta hoc quod est habere virtuosum habitum, vel vitiosum est in potestate nostra, & consequenter eius fieri. Sed licet naturalis complexio, non sit in potestate nostra: tamen adhuc fieri eius, est in potestate nostra, ex quo talis complexio, vel eius qualitas, est solum dispositio finis: sed eius ꝙ est tales esse, vel non tales, est in potestate nostra, quia vel opera causant habitum, sicut in acquisitis, vel saltem sunt dispositiones ad habitũ, sicut in infusis, qualitas autem quę est ex naturali complexione, non est ad hoc, ꝙ faciat finem videri huiusmodi, sed est sicut dispositio ad illud, sicut patet in illis, qui ex naturali complexione ad luxuriam proni sunt, ꝙ non omnes delectabile venereum prosequuntur, licet eos ad hoc, quodammodo naturalis complexio inclinet.

¶ Ad sextum dicendum, quòd Philosophus accipit voluntarium large, non secundum quòd dicitur a voluntate: sed secundum quòd diuiditur contra violentum: vnde cum violentum sit, cuius principium est extra, voluntarium erit cuius principium est intra, & inde est, quòd animalia quæ mouentur ex seipsis, motus voluntarios habere dicuntur: nec tamen electionem habent, aut voluntatem, sicut Philosophus ibidem ostendit, vnde nec liberum arbitrium.

¶ Ad septimum dicendum, quòd animalia non appræhendunt rationem conuenientis per collationem: sed per quendam naturalem instinctum: & ideo animalia habent ęstimationem, sed non cognitionem: sicut etiam habent memoriam, sed non reminiscentiam, quàmuis omnia hæc partis sensitiuæ sint: & ideo ex determinatione naturæ, actus suos exercent, non autem ex propria determinatione agentis: vnde omnia eiusdem speciei, similes operationes faciunt: sicut omnis aranea similem facit telam, quod non esset, nisi ex seipsis quasi per artem operantes, sua opera disponerent, & propter hoc in eis, non est liberum arbitrium.

Articulvs II.

b Vtrum liberum arbitrium possit cogi.

Ad secundum sic proceditur (1. par. q. 116 artic. 6.). Videtur, quòd liberum arbitrium cogi possit. Quod enim immutatur ab aliquo agente, cogitur ab illo: sed vt dicit glos. ad Roman. (cap. 1.) Deus potest immutare voluntatem hominum in quodcunque voluerit. ergo videtur, quòd volũtas a Deo cogi possit, & ita liberum arbitrium.

¶ 2 Præter. Omne agens, quod non potest aliter operari quàm ab altero sibi determinatur, cogitur ab illo: sed liberũ arbitriũ, non potest aliter operari, quàm Deus præsciuit, vel prædestinauit. ergo videtur, quòd liberum arbitriũ a Deo cogatur.

¶ 3 Præterea. Virtus superior potest cogere inferiorem: sed in ordine vniuersi quædam virtutes sunt superiores quàm liberum arbitrium. ergo ipsum cogere possunt.

¶ 4 Præterea. Intellectus est altior potentia, quàm voluntas: sed intellectus cogitur in demonstrationibus, vt ex 5. Metaphy. apparet. ergo videtur, quòd etiam voluntas & liberũ arbitrium cogi possint.

¶ 5 Pręterea. Motus inferiores regulantur secundum motus superiores, quia omne quod non vniformiter se habet, regulatur per aliquid vniformiter se habens: sed motus liberi arbitrii maxime difformiter se habent. ergo videtur, quòd indigeant regulari per actiones vniformiter se habentes. huiusmodi autem in natura non sunt, nisi motus cæli. ergo per motus syderum regulantur opera liberi arbitrij, & per eorum potentiam cogi possunt, quod patet ex hoc, quòd astrologi per cursum syderum, aliqua de operationibus liberi arbitrij subiectis prenuntiant.

¶ 6 Præterea. Omne quod vincitur ab aliquo, cogitur ab illo: sed incontinentes, qui ducuntur passionibus, vincuntur, vt ex septimo Ethicor. patet. ergo videtur, quòd liberũ arbitriũ cogi possit.

¶ 7 Pręterea. Difficilius est aliquem priuare omnino suo actu, quàm suum actum immutare: sed vsus liberi arbitrij potest per violentiam impediri, vt in freneticis patet. ergo etiã videtur, ꝙ per violentiã cogi possit ad aliquid agendum.

ratio iudicare & voluntas sine difficultate bonum appetere poterat. Post peccatum vero ante reparationem gratiæ præmitur a concupiscentia & vincitur, & habet infirmitatem in malo: sed non habet gratiam in bono. Et ideo potest peccare, & non potest non peccare, etiã damnabiliter. Post reparationem vero, ante confirmationem præmitur a concupiscentia: sed non vincitur, & habet quidem infirmitatem in malo: sed gratiam in bono, vt posſit peccare propter libertatem & infirmitatem, & posſit non peccare ad mortem, propter libertatem et gratiam adiuuantem. Nondum tamen habet, posse omnino non peccare, vel non posse peccare, propter infirmitatem, nondum perfecte absorptam, & propter gratiam nondum plene consummatam. Post confirmationem vero infirmitate penitus consumpta, & gratia consummata, nec vinci poterit nec premi, & tunc habebit non posse peccare.

d De corruptione liberi arbitrij per peccatum.

Vnde manifestum est, quòd præter alias pænalitates, pro peccato illo, incurrit homo pęnam, incorruptionem & depresſionem liberi arbitrii, per illud namque peccatum naturalia bona corrupta sunt in homine, & gratuita detracta, hic est enim ille, qui a latronibus vulneratus est & spoliatus († Luc. 10.). Vulneratus quidem in naturalibus bonis, quibus non est priuatus. Alioquin non posset fieri reparatio. Spoliatus vero gratuitis, quæ per gratiam naturalibus addita fuerant. Hęc sunt data optima, & dona perfecta († Iac. 1.), quorum alia sunt corrupta per peccatum, idest naturalia, vt ingenium, memoria, intellect'. Alia subtracta, idest gratuita, quamquàm & naturalia ex gratia sint, ad generalem, quippe Dei gratiam pertinent. Sæpe tamen huiusmodi distinctio fit: cum gratiæ vocabulum ad speciem, non ad genus refertur. Corrupta est ergo per peccatum libertas arbitrij, & ex parte perdita. Vnde Augus. in enchirid. († Cap. 30.) Libero arbitrio male vtens homo, & se perdidit & ipsum. Cum enim libero arbitrio peccaretur, victore peccato amissum est, & liberum arbitrium. A quo enim, quis deuictus est, huic seruus addictus est († 2. Petr. 2.). Ecce, liberum arbitrium dicit hominem amisisse, non quia post peccatum nõ habuit liberum arbitrium: sed quia libertatem arbitrij perdidit, non quidem omnem, sed libertatem a miseria & a peccato.

Universidad de Deusto Biblioteca

SED CONTRA. Vt dicit August. contra Tullium in libro de ciuitate Dei. Quod est necessarium non est voluntarium: sed liberarbit. in rōne sua voluntarium habet, cum sit facultas rōnis & volūtatis. ergo vr, q̃ nō possit p necessitatē cogi.

¶ Præter. Quicquid cogitur, non habet dominium sui actus, sed ex hoc liberū arbitriū in nobis dicitur, quòd domini sumus nostrorum actuum. ergo videtur, q̃ hoc sit contra rationem liberi arbitrij, quòd cogatur.

RESPONDEO. Dicendum, q̃ est duplex coactio, quędā sufficiens, quæ compulsio vocatur. quædam vero insufficiēs, quæ vocatur impulsio. Sciendum est igitur, q̃ in partibus animæ, quędam sūt, quę compelli possunt: sed dupliciter. quędam enim compelluntur ex subiecto, sicut illę vires, quę sunt organis affixæ: cum enim sine organis operationes habere non possint compulsis organis, ipsæ virtutes prohibentur, vel compelluntur, earum actibus violenter extortis. quædā vero sunt, quæ quidem subiecto non compelluntur, quia organis affixæ nō sunt, cōpelluntur tamen obiecto, sicut intellectus, ipse enim non est actus alicuius partis corporis, vt Philosophus dicit in 3. de anima: & tamen demonstrationis vi cogitur. voluntas autē neque subiecto cogi potest, cum non sit organo affixa, neque obiecto, quantūcūq; enim aliquid ostendatur esse bonum, in potestate eius remanet eligere illud, vel non eligere. Cuius ratio est, quia obiectum intellectus est verum: obiectum autem voluntatis est bonum. Inuenitur autem aliquod verum, in quo nulla falsitatis apparentia admisceri potest, vt patet in dignitatibus: vnde intellectus non potest subterfugere, quin illis assentiat. Similiter etiam inuenitur aliquod falsum, quod nullam veri apparentiam habet, vt patet in oppositis dignitatum: vnde illi nullatenus intellectus assentire potest. Similiter ēt si proponatur voluntati aliqd̄ bonum, quod completam boni rationem habeat, vt vltimus finis, propter quem omnia appetuntur, non potest voluntas hoc non velle: vnde nullus non potest, nō velle esse d̄ fælix, aut velle esse miser. In his autem, quę ad finem vltimum ordinantur, nihil inuenitur adeo malum, quin aliquod bonum admistum habeat: nec aliquod adeo bonum, quod in omnibus sufficiat, vnde quantumcumque ostendatur bonum vel malum, semper potest adhærere, & fugere in contrarium, ratione alterius quod in ipso est: ex quo accipitur, si malum est simpliciter, vt apparens bonum, & bonum esset simpliciter, vt apparens malum: & inde est, quòd in omnibus, quæ sub electione cadunt, voluntas libera manet, in hoc solo determinationem habens, quòd fēlicitatem naturaliter appetit, & non determinate in hoc vel illo: quāmuis autem cogi non possit, nihilominus tamen potest inclinari ad agendum aliquid per aliquas dispositiones & habitus, ex quibus pronior efficitur ad eligendum alteram partem.

¶ AD PRIMVM. ergo dicendum, quòd Deus operatur in voluntate & in libero arbitrio, secundum eius exigentiam: vnde etiam si voluntatem hominis in aliud mutet: nihilominus tamen hoc sua omnipotentia facit: vt illud in quod mutatur, voluntarie velit: & ita coactionis ratio tollitur: aliàs esset contradictionis implicatio, si diceretur nolle illud in quod mutatur, & cogi ad illud, quia necessitas coactionis voluntati cōtraria est, vt in 5. Metaphys. Philosophus dicit. Tex.6.

¶ Ad secundum dicendum, quòd diuina præscientia necessitatem libero arbitrio nō imponit, quāmuis hoc quod præscitum est, impossibile sit non euenire, & hoc quomodo esse possit, in primo libro ostensum est.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ad actum liberi arbitrij, nulla virtus est eo superior nisi Deus: quāuis forte aliqua alia virtus creata simpliciter potentior sit: vnde nulla virtus creata liberum arbitriū cogere, nec immutare potest: Deus autem potest quidem immutare, sed non cogere: eo modo quo dicitur, non posse facere, vt duo contradictoria sint simul.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quāuis intellectus sit superior virtus quàm voluntas, ratione ordinis, quia prior est, & a voluntate præsupponitur: tamen voluntas etiam quodammodo superior est, secundum quòd imperium habet, super omnes animę vires, propter hoc, quòd eius obiectum est finis, vnde conuenientissime in ipsa summum libertatis inuenitur. Liber enim dicitur, qui causa sui est, vt in primo Meta. dicitur. Tex.1.

¶ Ad quintum dicendum, quòd motus cælestis se habet ad liberum arbitrium, sicut inclinans ad aliquid agendum: sed inquantum ex impressione corporis cælestis, relinquitur aliqua dispositio in corpore, secundum quam anima efficitur prona, ad hanc actionem vel illam: sicut ex naturali complexione, quidam sunt magis proni ad vnum vitium quàm alij: & hoc modo possunt astrologi prænuntiare aliquid ex his, quę ex libero arbitrio dependent coniecturaliter, & non per certitudinem scientiæ, quia virtutem coactiuam sufficienter super libero arbitrio, non habent corpora cęlestia. Vnde etiam Ptolomæus dicit, quòd homo sapiens dominatur astris, quia per sapientiam suam, potest vitare ea, ad quę astra disponunt. Auicenna tamen videtur velle, vt supra dictum est, quòd motus voluntatis reducantur sicut in regulans, in animas corporum cælestium, quia ponit, q̃ animæ inferiores sunt ex animabus superioribus: vnde non est mirum, si impressionem habet anima superior in animam inferiorem: sed secundum fidem catholicam hoc stare non potest, quę ponit animas immediate a Deo creari, vnde ipse solus in voluntate operari potest, & in in ipsam imprimere: & ideo diuersitates humanę voluntatis, in vniformitatem voluntatis diuinę reducuntur, sicut in primam regulam. In centilo. quio prop. posit. 5.

¶ Ad sextum dicendum, quòd incontinens dicitur vinci a passionibus

c De tribus modis libertatis arbitrij.

ESt namque libertas arbitrij triplex, scilicet a necessitate, a peccato, & a miseria. A necessitate & ante peccatum, & post æque liberum est arbitriū. Sicut enim tunc cogi non poterat, ita nec modo. Ideoque voluntas merito apud Deum iudicatur, quæ semp a necessitate libera est, b & nunquàm cogi potest. Vbi necessitas, ibi non est libertas. Vbi non est libertas, nec voluntas: & ideo nec meritum. Hęc libertas in omnibus est, tam in bonis quàm in malis. Est & alia libertas, a peccato scilicet, de qua dicit Apostolus. Vbi spiritus domini, ibi libertas. Et veritas in euangelio. Si filius vos liberauerit, vere liberi eritis. Hæc libertas a seruitute peccati liberat, & seruos iustitiæ facit, sicut ecōuerso, seruitus peccati liberos iustitiæ facit. Vnde Apostolus. Liberati a peccato serui facti estis iustitiæ. Et itē. Cum serui essetis peccati, liberi fuistis iustitiæ. Hanc libertatem homo peccando amisit. Ideoque August dicit, q̃ homo male vtens libero arbitrio, & se perdidit & ipsum, quia perdita est per peccatum libertas non a necessitate sed a peccato. Qui enim facit peccatum seruus est peccati. Istam libertatem, quæ est a peccato, illi soli nunc habent, quos filius per gratiam liberat & reparat, non ita quòd penitus sint sine peccato in hac mortali carne: sed vt peccatum in eis nō dominetur, neque regnet. Et hæc est vera & bona libertas, quæ bonam parit seruitutem. s. iustitiæ. Vnde August. in ench. Ad iustitiam faciendam non erit aliquis liber, nisi a peccato liberatus, eē iustitię cęperit seruus, & ipsa est vera libertas, propter recte facti lætitiam simul. & pia seruitus propter pręceptum idest obedientiam. Est alia libertas non vera, malę seruituti adiuncta, quę est ad malum faciendum, vbi ratio dissentit a voluntate, iudicans non esse faciendum, quod voluntas appetit. Ad bonum vero faciendum concordat ratio voluntati: & ideo ibi vera libertas est & pia. De libertate autem ad malum, & seruitute mala, ait August. in enchirid. Serui addicti peccato, scilicet quæ potest esse libertas, nisi quando cum peccare delectat? Liberaliter enim seruit, qui sui domini voluntatem libenter facit, ac per hoc ad peccandum liber est, qui peccati seruus est.

† 2. Cor. 3. † Ioan. 8. † Rom. 6. Tex. 4. & 6. † In enchi. cap. 30. D. 897.

passionibus, non quasi cogentibus, sed vehementer inclinantibus ad aliquid agendum.

¶ Ad septimum dicendum, quòd vsus liberi arbitrij, non impeditur per se, sed per accidens, inquantum s. ad vsum liberi arbitrij requiritur vsus rationis, & ad vsum rationis requiritur vsus imaginatiuę virtutis, qui per lesionem organi impeditur.

ARTIC. III.

c Vtrum liberum arbitrium se extendat ad omnia opera humana.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̃ liberum arbitrium, non se extēdat ad omnia opera humana. Liberū enim arbitrium cogi non potest, vt dictū est: sed quædam opera humana cogi pnt. Impeditur. n. homo a motu per violentiam. ergo non omnia opera humana sunt liberi arbitrij.

¶ 2 Præter. In 1. Ethic. dicitur, q̃ quędam opera humana sunt fines: electio autem non est finis, vt in 3. Ethico. dicitur, cum igitur eligere sit actus liberi arbitrij, videtur quòd liberum arbitrium, nō sit omnium humanorum actuum. Cap. 10.

¶ 3 Præt. Omnes actus liberi arbitrij sunt in potestate nostra, sed quidā actus sunt in nobis, nō in potestate nostra existētes, sicut actus generatiuæ, nutritiuæ, & augmentatiuę. ergo non oēs actus nři sunt liberi arbitrij. † Cap. 3.

¶ 4 Præt. Potentia determinata, est ad determinatos actus. si igitur liber. arb. esset omniū humanorū actuum non esset determinata: sed vris potentia, quod supra falsum esse dictum est.

¶ 5 Præt. Illud quod est præter voluntatem, est etiam præter liber. arbitr. cum lib. arb. sit facultas volūtatis & rōnis, vt supra dictum est. Sed vt Dion. dicit 4. ca. de diui. nomi. malum est pter voluntatē. ergo lib. arb. hominum ad mala opera nō se extendit.

SED CONTRA. Est quod Dam. dicit in 2. lib. q̃ homo libero arbitrio inquirit, eligit, impetum facit ad opus, & sic de alijs. ergo vr, q̃ ad ipsum pertineant omnes actus humani.

¶ Præterea. Vt supra dictum est: liberum arbitriū est voluntas, sed omnes actus humani sunt voluntarij. ergo sunt ēt lib. arbit. D. 1175.

RESPONDEO. Dicendum, q̃ actus alicuius potentiæ, vel habitus potest esse dupliciter, vel qa elicit ipsum, vel quia d̄ imperat eū. Ille aūt actus, proprie a potētia elici dr, qui imediate ab ipsa potētia procedit: sicut ab intellectu intelligere, & hoc modo, non oēs actus humani sunt liberi arbitrij: sed proprius actus eius est eligere, vt supra dictum est: sed p imperium voluntatis & liberi arbitrij, mouentur etiā alię potētiæ in suos actus, vnde virtus appetitiua dicitur mouens, quia imperat motum, & virtus motiua affixa musculis & neruis, quia exequitur, & per modum istum omnes actus humani sunt liberi arbitrij, quia ab ipso imperati: sed non eliciti.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ liberū arbitriū non potest cogi in suo actu proprio, qui est eligere: sed tamen potest cogi in aliquibus actibus imperatis ab ipso propter coactionem virtutum exequentium.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ illud quod est finis respectu quorundam, potest esse ēt ordinatum ad vlteriorem finem: nisi sit vltimus finis: nulla aūt operatio humana est finis vltimus nisi per accńs, inquantum. s. fini vltimo cōiungit: & ideo omnium operationum humanarum pōt esse electio, non quidem inquantum est finis: sed inquantum sunt ad finem: quāuis. n. vincere sit finis militaris potentiæ, ordinatur tū ad vlteriorem finem: vnde sub electione cadere potest. D. 621. † Ioan. 8.

¶ Ad tertium dicendū, q̃ homo ex hoc dicitur homo, q̃ rōnem habet. vñ illi tātum actus dicuntur actus humani, q̃ sūt virium rōnaliū, vel per essentiam, vel p̃ participationem, sicut actus concupiscibilis & irascibilis: virtutes aūt nutritiuę partis, nullo modo rōnem participant, vt in 1. Ethi. dicitur: vnde earū actus operationes humanę nō dicuntur.

¶ Ad quartum dicēdum, quòd rō illa se quereretur, si oīa opera humana essent liberi arbitrij quasi elicita ab ipso: quod non est verum, vt dictum est, vnde non sequitur, q̃ sit vniuersalis potentia.

¶ Ad quintum dicēdum, q̃ malum in eo, q̃ malum est, præter voluntatem est: sed operatio humana inquantum apparet bona, sub voluntate cadere potest, & ita potest esse eius electio, & libero arbitrio subiacere. D. 842.

Quæstio de libertate ad malum, an sit ipsa libertas liberi arbitrij, an alia.

HIc quæri potest, vtrum hæc libertas qua quis liber est ad malum, sit libertas arbitrij. Si enim libertas arbitrij est, bonum quidem est, quia libertas arbitrij bonū naturale est. Quibusdam videtur, q̃ sit ipsa libertas arbitrij, quæ semper bona est: sed propter peccati seruitutem ad malum fit liberior & pronior: & ideo dicitur non esse vera libertas, quia ad malum est. Alijs autem videtur, q̃ hæc libertas arbitrij ad malum, quam supra commemorauit August. non sit ipsa libertas arbitrij: sed sit q̃dam pronitas peccandi, & curuitas quæ ex peccato est, & mala est.

Quæstio alia de libertate ad bonum, an ipsa sit libertas liberi arbitrij vel non.

SImiliter etiam quæri solet, vtrum & illa libertas vera, quę est ad iustitiam faciendam, sit ipsa libertas arbitrij. Quidam dicūt illam eandem esse: sed per gratiam reparatam qua iuuante libera est ad bonum, sine gratia vero non est libera ad bonum. vnde Augu. in Enchi. Ista libertas ad benefaciendum, nūquā erit homini addicto & vēdito, nisi eum redimat ille qui dicit: Si filius vos liberauerit, vere liberi eritis. Quod antequàm fieri incipiat in homine, quomodo quisquàm de libero arbitr. gloriatur, qui nōdum est liber ad operādum bene? Ecce aperte ostendit, liberum arbitrium per gratiam liberari, vt per illud bene operetur quis. Ideoq; dicunt illam libertatem verā, quæ est ad bene faciēdū, cuius supra meminit August. esse libertatem ipsam arbitrij, gratia Dei liberata m & adiutam. Alij vero putāt non esse ipsam arbitrij libertatem, sed aliam quandam, quæ ex gratia & libero arbitrio in mente hominis Deo operante incipit esse, cum reparatus est. D

c Certa determinatio vtriusque quæstionis, qua dicitur libertas ad bonum & ad malum, esse libertas arbitrij.

VErum nobis magis placet, vt ipsa libertas arbitrij sit, & illa, qua quis liber est ad malum, & illa qua quis liber est ad bonum faciendum. Ex causis enim variis sortitur diuersa vocabula. Dicitur enim libertas ad malum faciendum, antequàm per gratiā sit reparata. Sed cū per gratiā fuerit reparata dicitur libertas ad bonū faciēdum, qa

d Vtrum libertas arbitrij augeatur vel minuatur.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̃ libertas arbitrij non augeatur neque minuatur. Illud. n. quod pertinet ad rationem potentiæ, non variatur per actus vel habitus, cū priora a posterioribus non varientur: sed eis subiaceant: sed libertas pertinet ad rationē potentiæ, quæ lib. arbit. dicitur. ergo nō pōt per actus, vel habitus virtutis, aut vitij augeri & minui.

¶ 2 Præter. Illud quod sequitur naturam aliquam, æqualiter inuenitur in omnibus habentibus naturam illam: sed liberū arbitriū consequitur naturam intellectiuam, vt dictum est. ergo in eis non augetur nec minuitur.

¶ 3 Præter. Liberum arbitrium dicitur ex eo, q̃ cogi non potest: sed negationes non recipiunt magis & minus in diuersis, nec in eodem secundum diuersos status. ergo &c.

¶ 4 Præterea. Illud quod est fortius non vincitur, nec in seruitutem deducitur ab eo quod est debilius, sed liberū arbitriū est fortius quàm sint passiones peccati, quia eis resistere potest, & sibi subiugare. ergo videtur, q̃ non minuatur liberum arbitrium per seruitutem peccati.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ 5 Præterea. Illud quod quilibet per se potest, vnus non est altero liberior: sed in malum quilibet per se potest, & in gratia & sine gratia. ergo videtur q̃ liberum arbitrium alicuius, non sit liberius ad malum quàm alterius: & ita videtur quòd liberum arbitrium, non augeatur vel minuatur.

SED CONTRA. est quod dicitur ad Rom. 7. Non quod volo bonũ hoc ago. hoc autem in perfona hominis damnati dicitur, vt vna gl. exponit. cum ergo in statu innocentiæ, nihil ad bonum impediret. videtur q̃ liberum arbitrium augeatur & minuatur.

† ad Valẽti. c. 15. to. 7.

¶ Præt. Non redimitur, nisi quod in seruitutem fuit: sed per sanguinẽ Christi de peccato redempti sumus, vt primẽ Petri. 1. dicitur. ergo per peccatum in seruitutẽ trahimur: & ita libertas minuit.

RESPONDEO. Dicendum, q̃ liberum arbitrium dicitur ex eo, q̃ cogi nõ potest: coactio autẽ vt prius dictum est, est duplex. vna compellens, & alia inducens vel impellens. hoc autem est naturale & essentiale libero arbitrio, vt sufficienter non cogatur coactione cõpellente, & hoc sequitur ipsum, in quo liber statu, vnde non augetur talis libertas, nec diminuitur per se: sed per accidens tãtum. Omnis ante gratiam libera est voluntas ad malum, per gratiam vero libera fit ad bonum. Semper igitur volũtas hominis aliquo modo libera est: sed non semper bona est. Non.n. est bona, nisi a peccato liberata. Est tamen a necessitate libera. Vnde Aug. in lib. de gratia & libero arbitrio. Semper in nobis voluntas libera est: sed non semper bona est: aut enim libera est iustitiæ, quando seruit peccato. & tunc est mala. aut a peccato libera est, quando seruit iustitiæ, & tunc est bona.

De libertate a miseria.

ESt iterum libertas a miseria, de qua Apostolus ait. Et ipsa creatura liberabitur a seruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei, hanc libertatem homo ante peccatum habuit, qui omni carebat miseria, & nulla tangebatur molestia, & plenius habebit in futura beatitudine, vbi miser esse non poterit. sed in hac vita, quæ est inter primum peccatum, & vltimam confirmationem nemo a miseria liber est, quia pena peccati non caret.

enim proprietas, quę consequitur naturam aliquam, quanto natura illa nobilius inuenitur in aliquo, tanto etiam proprietas illa perfectius participatur ab eo, secundum quem modum homo dicitur minus intelligens q̃ angelus, & ita etiam libertas a necessaria coactione nobilius inuenitur in Deo quàm in angelo, & in vno angelo quàm in alio, & in angelo quàm in homine. Libertas aũt illa, quæ est ab impellentibus & disponentibus in vnam partem, augetur & minuitur, & acquiritur & amittitur, secundum q̃ illa disponentia augentur, & minuuntur, & acquiruntur vel amittuntur, vnde libertas talis per se etiam augetur, & minuitur in homine secundum diuersos status.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ libertas a necessitate est, quæ consequitur naturam potentiæ: & ideo per actus, & habitus non variat: sed libertas a disponentibus, sequitur habitũ & actum: & ideo f̃m diuersitatem actuum, & habituum variat.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ in quibus inuenitur natura vna æqualiter, inuenitur etiam æqualiter illud, quod consequitur naturam illam: sed natura intellectiua non inuenitur æqualiter in Deo, angelo, & homine: vnde nec etiam libertas a coactione æqualiter in omnibus est.

¶ Ad tertium dicendũ, q̃ quamuis negatio, per se non recipiat magis ac minus: tamẽ per accidens intendit & remittitur. s. per intensionem & remissionem suæ causæ, sicut dicuntur maiores tenebræ, quanto est maius obstaculum lucis, vnde etiam secundum q̃ causa libertatis quæ est natura intellectiua inuenitur nobilior & minus nobilis: secundum hoc etiam ipsa libertas intenditur quodammodo & remittitur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd liberum arbitrium, nunquàm ita vincitur aut seruituti subiicitur passionibus peccati, vt ad peccandum compellatur, quia iam sibi in peccatum non imputatur: sed dicitur esse subiectum peccato, inquantum ex petõ inclinatur ad peccandũ, sicut a disponẽte, non sicut a cõpellẽte.

¶ Ad quintum dicendum, q̃ quamuis quilibet per se possit in malum: non tã potest quilibet eodem modo malum facere, sicut ille, qui habet habitum malitiæ. vnicuiq; n. habenti habitũ est delectabilis operatio, quæ est secundum habitum illum: & ideo illi qui habent habitus corruptos, opera abhominabilia delectabiliter, & sine abhominatione exercent: & ideo libere illud facere dicũtur, inquantum per habitum corruptum reprimitur contradictio rationis ratione obtenebrata, quod non potest esse in illis, qui talibus habitibus carent: & ideo dicit Philosophus in 5. Ethicor. q̃ iustus non potest statim facere opera iniustitiæ, sicut iniustus facit.

De libertate quæ fit ex gratia, & quæ ex natura.

EX prædictis iam apparet, in quo per peccatum fit imminutum, vel corruptum liberum arbitrium. Quia ante peccatum, nulla erat homini difficultas, nullumque impedimentum de lege membrorum ad bonum, & nulla impulsio, vel instigatio ad malum. Nunc autem per legem carnis, ad bonum impeditur, & ad malum instigatur, vt non possit velle, & perficere bonum: nisi per gratiam liberetur & adiuuetur. Quia vt ait Apostolus. Peccatum habitat in carne, liberum ergo arbitrium cum semper, & in singulis sit liberum, non est tamen pariter liberum, & in bonis & in malis, & ad bona & ad mala. Liberius tamen est in bonis, vbi liberatum est, quàm in malis, vbi liberatum nõ est. Et liberius est ad malum, quod per se potest quàm ad bonum, quod nisi gratia liberetur, & adiuuetur non potest.

Cap. 1.

† Rom. 6.
† Rom. 8.

ARTICVLVS. V.

Vtrum liberum arbitrium distinguatur tripliciter.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur q̃ inconuenienter distinguatur liberum arbitriũ tripliciter. f̃m.n. diuersos status libertas arbitrij variatur: status autem hominis quatuor in litera assignantur. ergo & quatuor libertates arbitrij distinguĩ debẽt.

¶ 2 Præterea. Plus differt peccatum a iustitia quàm peccatum a miseria, cũ prima se habeant vt opposita, secunda vt cã & effectus. si ergo assignatur alia libertas a peccato & a miseria, multo fortius debet distinguĩ etiã alia libertas a peccato & a iustitia.

¶ 3 Præt. Anselm. dicit, q̃ posse peccare, neq; est libertas, neq; ps libertatis: sed libertas a iustitia est, f̃m hoc quod est posse peccare. ergo videtur, q̃ inconuenienter libertatem talem assigner.

De gratia & lib. arbit.

¶ 4 Præt. Sicut differt pctũ & iustitia, sic differt pena & miseria. si ergo cõtra libertatẽ a pctõ ponit libertatẽ a iustitia, vt q̃ etiã contra libertatẽ a miseria, debet ponere libertatem a gloria.

¶ 5 Præter. Necessitas, quædam miseria est: sed pars non debet diuidi contra totum. ergo inconuenienter libertatem a necessitate diuidit contra libertatem a miseria.

¶ 6 Præt. Ber. distinguit triplicem libertatem. s. libertatẽ arbit. libertatem consilij, & complaciti: cum igitur horum Magister mentionem non faciat, vt insufficiens in libertatis distinctione.

Trac. de grã & lib. arb.

RESPONDEO. Dicendum q̃ libertas in sui rõne negationem coactionis includit, oĩs aũt priuatio distinguitur f̃m ea quę priuantur, vnde secundũ ea quæ cogere possunt vel impedire, oportet libertatis distinctionem sumi: vt autem prius dictum est, duplex est coactio, quædam perfecta, quæ quidem simpl̃r coactio dici potest, & quædã quæ est imperfecta, quę potius impulsio, q̃ coactio dr̃. Si ergo consideretur libertas, f̃m q̃ remouetur perfecta coactio, sic erit libertas a coactione & necessitate, q̃ quidẽ per se & semper liberum arbitrium sequitur. vnde in litera dr̃, q̃ in omnibus inuenitur, sine qua peccatum imputari nõ posset. Si autem dicatur libertas, per remotionem impellentis seu impedientis, hoc est dupliciter, quia hoc quod impellit liberum arbitrium, aut impedit vel facit hoc per se, sicut habitus & dispõnes, quæ fiunt in ipsa aĩa, & sic est libertas a petõ. vel per accidens, sicut impotentiæ vel penalitates, quæ sunt ex parte corporis, vsum libe. arbit. impedientes, & sic est libertas a miseria.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ libertates non distinguuntur f̃m diuersos status hois, cũ vna libertas in diuersis statibus ptĩcipet. libertas. n. a necessitate oĩb̃ statib̃ cõis est. Libertas autẽ a petõ est tribus statibus cõis. s. primo statui innocentiæ. &

tiæ. & 3. qui est post reparationẽ gratiæ. & 4. qui est in gloria; tamen secundum magis & minus, sicut in litera designatur, libertas autem a miseria duobus statibus communis est, scilicet statui innocentiæ, & statui gloriæ.

¶ Ad secundũ dicendũ, q̃ liberũ arbitriũ quàmuis possit in bonum & in malum, tamen per se in bonum ordinatum est, & ideo, illud quod impedit ipsum a bono simpliciter impeditiuum ipsius est & corruptiuum, & ꝓpter hoc, libertas abeo quod impeditur a bono, simpliciter libertas dicitur, q̃ est libertas a peccato: quod autem impedit illud a malo quod corruptio eius est, non est impeditiuum eius, nisi f̃m quid, sicut ẽt cum corrumpitur ignorantia in homine dicitur corruptio f̃m quid. hoc autẽ quod a peccato ipedit, est iustitiæ rectitudo in ratione existens, & inde est q̃ libertas a iustitia non est liberatas simpliciter, sed secundum quid. Et ideo inter principales partes libertatis assignari non debet, sed tamen reducitur ad illam libertatem, quæ est a peccato ꝓpter similitudinem in modo, sicut enim peccatum per se impedit a bono per modum habitus, vel dispositionis, ita etiã iustitia impedit a malo.

† Rom. 7.
† Rom. 9.
† Philip. 2.

¶ Ad tertium dicendum, quòd non est libertas simpliciter, vt dictum est, libertas a iustitia; sed secundum quid, & propter hoc etiam, non computatur inter partes principales, sed quasi per consequens reducitur ad alteram libertatem, vt dictũ est.

¶ Ad quartum dicendum, quòd de ratione beatitudinis, vel gloriæ est, vt aliquis omnia habeat quæ vult, & nihil mali velit. vt dicit Aug. & ideo gloria in nullo impedit vsum lib. ar. & propter hoc, nõ assignatur aliqua libertas a gloria, nulla enim voluntas miseriam quærit, & gloriam fugit, cum omnes naturaliter beati esse velint.

De mor. ex cõ. li. 1.

¶ Ad quintum dicendum, quòd coactionem illam quæ per libertatem necessitatis excluditur, miseria non includit, eo quòd nunquam ad tantam miseriam deuenitur, vt lib. ar. cogi possit, & ideo non est inconueniens, si libertas a necessitate contra libertatem a miseria distinguatur.

¶ Ad sextum dicendum, quòd Magister, vt ex dictis patet, distinguit lib. arb. secũdum ea, a quibus est libertas, & hæc est per se diuisio eius, vt dictum est. Bernardus autem distinguit libertatem secundum terminum ad quem, & hoc est illud quod sub electione cadit: cum igitur nihil cadat sub electione, nisi secundum quòd habet aliquam rationem boni, secundum diuersos gradus bonitatis in humanis actibus diuersas libertates distinguit, est enim aliquid in humanis actibus qd̃ est liceũ, quia nulla lege prohibetur, & respectu huiusmodi dicit libertatem arbitrij, quia in iudicio nostro consistit, vtrum hoc sequamur, vel non. vlterius est aliquid quod non tantum est licitum, sed etiam vtile est, quia omnia licent, sed non omnia expediunt, vt Apostolus ait, & secundum hoc, assignat libertatem consilij, quia consilium est de meliori bono, quod est expediens ad salutem: est etiam aliquid quod delectat, & respectu huiusmodi assignat libertatem complaciti, vnde dicit, quòd libertas arb. discernere habet, quid liceat, libertas autem consilij probare, quid expediat, libertas autem complaciti, experiri, quid libeat.

A

EXPOSITIO TEXTVS.

VOD PHILOSOPHI Sciendum, quòd illa nõ est vera diffinitio, sed quædam notificatio. vnde large diffinictes dixerũt &c.} diffinitionem sumit, differt autem a prædicta superius assignata, quia illa data est secũdum hoc, ad quod est lib. ar. quia scilicet in bonum & malum: hæc autem datur secundũ libertatis causã. { Vnde, cum dicitur liberũ de voluntate &c. } hęc præpositio, de, libertatis causam notat, quia voluntas, vt prius dictum est, totius liberatis finis est. Et quia secundum prædictam assignationem &c.} nõ secundum illam philosophorum, quam ponunt secundum suam expositionẽ, quam addidit dicẽs, quòd libera est ad vtrumliber &c. Et secundum illam quam supra ex verbis August. accipit. {Nõ potest peccare an reparationẽ &c.} Intelligendũ est, quãtum ad præsens pertinet, quia de hoc infra quæretur, non peccare, id est, non in peccato esse, sicut etiam videre: dupliciter sumitur, ꝓ habere visum, & pro vti visu. { Corrupta est ergo &c.} Corruptam dicit, propter libertatem a necessitate quæ naturalis est, sicut etiam alia bona naturalia per peccatum corrumpuntur, licet semper maneant, perditam vero ostendit, propter libertatem a peccato, quæ quidem ex toto adueniente peccato tollitur, sicut & alia innocentiæ & gratiæ bona. { hic quæri pót. Et vtrum libertas &c.} Sciendum est, quòd si libertas dicat facultatem ipsius potentiæ, sic eadem est libertas arbitrij, & a peccato & a iustitia, quæ quidem per illa, sicut per quosdam habitus disponitur: si autem dicat facultatem habitus; tunc alia libertas est a peccato & a iustitia, & vtraque superadditur libertati arbitrij, sicut habitus potentiæ, vnde secundum aliquid vtraque opinio verum dicit. { Liberius est ad malum.} videtur hoc esse falsum, quia vt dictum est, ad malum non est libertas, nisi secundum quid, & quod est simpliciter, est magis eo, quod est secundum quid. Et dicendum, quòd hæc cõparatio non attenditur secũdum proprietatem libertatis, quia libertas ad bonum, magis est libertas quàm libertas ad malum, sed attenditur secũdum sufficiẽtiam liberi arbitrij, quod quidem per se in quodlibet malum potest, non autem in quodlibet bonum.

B

DISTINCTIO XXVI.

DIVISIO TEXTVS.

STENS o, quam scientiam, & quam potentiam homo in primo statu habuit. Hic ostendit, quam gratiam accepit. Et diuiditur in partes duas. In prima determinat de gratia in se. In secunda determinat de ea in comparatione ad statum primi hominis. 29. di. { Post hæc considerandum est &c.} Prima diuiditur in duas. In prima determinat de gratia secundum veritatem. In secunda remouet quosdam errores circa gratiam. 24. dist. { Hic vero incõcẽsse & incunctanter &c.} Prima diuiditur in duas. In prima determinat gratiæ potestatem, distinguens eam per comparationem ad hõ. ar. In secunda inquirit genus gratiæ, & quomodo

C

D

E

Universidad de Deusto
Biblioteca

gratia mereri dicatur. 27. dist. ibi {Si vero quæritur, quomodo ipsa gratia præueniens &c.} Prima diuiditur in duas. In prima diuidit gratiam in operantem & cooperantem, quæ quidem diuisio sumitur secundum effectum quem gratia lib.ar.habet. Secundo, inquirit de partibus diuisionis: vtrum diuidant gratiã per essentiã, vel secundum rationem tantũ. ibi {Hic considerandum est cũ prædictũ sit &c.} In prima ponit gratiæ distinctionem. In secũda remouet quasdam dubitationes. ibi {Non est tamen ignorãdũ &c.} Prima diuiditur in duas. In prima distinguit gratiam in operãtem & cooperantem. In secũda, ostendit ordiné gratiæ ad bonam volũtatem. ibi {Ideoque bona volũtas &c.}

¶ Circa primũ duo facit. Primo, diuidit gẽam in operantem & cooperantem. Secundo, exponit diuisionis membra. ibi {Operans enim est quæ præuenit &c.} {Ita bona voluntas &c.} Et hic ostendit ordinem gratiæ ad bonam voluntatem. Et circa hoc duo facit. Primo, ostendit quòd quædam gratia quæ operans vel præueniens dicitur, bonam volũtatem præcedit. Secundo, quòd q̃dã gratia quæ subsequens, vel cooperans dicitur a bona voluntate præuenitur. ibi {Ipsa eadem tamen &c.} ¶ Circa primũ duo facit. Primo, ostendit quòd gratia bonam voluntatem præcedit. Secundo, ostendit quæ sit ipsa gratia. ibi {Sed diligenter intendas &c.} {Non est tamen ignorandum &c.} Hic soluit quæ prædictis contradicere videntur. Et diuiditur in duas partes secundum quòd duas authoritates inducit, quæ videntur p-dictis aduersari. Secunda incipit ibi {Ceterum quæstionem hanc &c.} Et vtraque diuiditur in obiectionem & responsionẽ.

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quæruntur sex.

Primo. Vtrum gratia ponat quid creatum in anima.
Secundo. Si ponit, vtrum sit substantia, vel accidens.
Tertio. Si est accidens, in quo sic sicut in subiecto, vtrum in essentia animæ, vel in potentia.
Quarto. Vtrum gratia sit virtus.
Quinto. De diuisione gratiæ in operantem & cooperantem, vel præuenientem & subsequentem.
Sexto. Vtrum gratia diuidatur per essentiam in diuersis virtutibus & donis, & huiusmodi.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum gratia sit aliquid creatum in anima.

1.2.q.110.ar.1. Et eõt. 3.d.155. Et ver.q.27.ar.1.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̃ gratia nihil creatum in anima ponat. Gratia acceptionẽ quandam ponit in eo qui habere gratiam dicitur, vt scilicet sit acceptus ei cuius gratiã habet: sed ex hoc q̃ aliquis dicit acceptus alicui, nihil ponitur in acceptato, sed in acceptione. ergo ex hoc quòd homo gratiam Dei habere dicitur nihil in eo ponitur. K

¶ 2 Præt. Vt dicitur Sap. 11. Deus diligit omnia quæ sunt: sed gratia non aliud quàm acceptionem dilectionis significat. si ergo in homine aliquid ponitur supra sua naturalia per hoc q̃ gratiam habere dicitur, videtur quòd in omnibus creaturis aliquid supra naturalia ponendum sit, per hoc quòd a Deo diligi dicuntur.

¶ 3 Præt. Quanto natura perfectior est, tanto expeditius suum finem consequi potest: sed natura humana inter alias creaturas, ad minus inferiores, perfectior est. si igitur aliæ creaturæ sola Dei prouidentia sine aliquo superaddito suis naturalibus finem proprium consequi possunt, videtur quòd multo fortius hæc rationalis creatura consequi possit. ergo nullo superaddito naturalibus indiget quòd gratia dici possit. F

¶ 4 Præt. Eius est recreare cuius est creare: sed ipse Deus solus sine medio animam creauit. ergo eius solius est recreare. si igitur gratia recreare dicitur, videtur quòd gratia nihil creatum dicat.

¶ 5 Præt. Sicut anima est vita corporis, ita Deus est vita animæ: sed anima viuificat corpus nullo medio. ergo & Deus viuificat animam immediate. nõ ergo gratia aliquid creatum in anima est, cum per gratiam animæ viuere dicantur. G † 1. Cor. 15.

¶ 6 Ad hoc etiam possunt induci quædam rationes quæ suprapositæ sunt in 1. li. 17. dist. de charitate. vnde hic dimittantur.

SED CONTRA. Isido. dicit, quòd gratia est diuinæ misericordiæ donum, per quod bonæ voluntatis fit exitus: sed dona quæ a Deo percipimus, quid creatum in anima ponunt. ergo videtur quòd gratia sit quid creatum in anima. † C. 10. to. 6. H

¶ Præt. Nullus dicitur esse gratus alicui, si ille in diligendo non errat, nisi per hoc q̃ aliquid boni in ipso est: sed Deus in diligendo non errat. ergo per hoc quòd aliquis gratiam Dei habere dicitur, aliquid in ipso præ aliis significatur.

RESPONDEO, Dicendum, quòd nomen gratiæ quandam liberalitatem importat, vnde ex hoc quod gratis datur, gratia dicitur. liberalis autem donationis principiũ est amor, & inde est, q̃ nomen gratiæ dupliciter sumitur. Vno modo p̃ ipsa acceptatione amoris, secundum q̃ aliquis gratiam alterius habere dicitur qui eum diligit. Alio modo, pro ipso dono q̃d liberaliter datur ex amore, vnde gratia dicitur donum quod gratis datur. vtrolibet autem modo gratia sumatur, oportet q̃ aliquid creatum in anima significetur. si enim pro ipsa diuina dilectione gratia accipiatur, patet quòd aliquem effectum eius in anima ponit. sicut enim scientia Dei a nostra differt in hoc, quia nostra scientia causatur a rebus, sua autem est causa rerum, ita etiam noster amor ex bonitate dilecti causatur, quæ ad amorem sui trahit. Amor autem diuinus bonitatem rebus profundit, vnde Dion. dicit 4. cap. de diui. nomi. q̃ diuinus amor non permisit eum sine germine esse: vnde p̃ hoc quòd Deus dicitur aliquem diligere significatur effectus diuinæ dilectionis in dilecto esse. Similiter etiam si accipiatur gratia donum gratis datum, oportet q̃ aliquid creatum intelligatur. est enim quoddam donum gratis datum, quod quidem increatum est, scilicet. f. f. Sed quod hoc donum nunc habeatur cũ prius non haberetur, hoc non ex sui mutatione contingit, sed ex mutatione eius cui datur. vnde oportet, quòd ex hoc ipso q̃ f. f. alicui datur aliquid ipsi creaturæ accrescat, quod prius non habebat, secundum cuius adeptionem spiritumsanctum habere dicitur, vnde gratia qualitercunque significetur, ostendit aliquid creatum in anima esse q̃d gratis datur, quamuis etiam nomine gratiæ aliquid increatum significari possit, vt vel ipsa diuina acceptatio, vel etiam datum increatum quod est spiritussanctus potest dici gratia. I

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ quando aliquis acceptus homini dicitur, aliquid in homine significatur vnde acceptatur, sed tamen hoc non est causatum semper ab acceptatione, immo est acceptationis causa, sed cum aliquis Deo gratus vel acceptus dicitur, significatur aliquid in ipso, quod ex Dei acceptatione causatur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd cum dilectio Dei bonitatem creaturæ causet secundum diuersos gradus bonitatis in creaturis, diuersimode Deus aliqua diligere dicitur, nulla diuersitate in ipso intellecta, vnde & diligere omnes creaturas dicitur secundum q̃ bonum naturæ omnibus tradit, sed illa est simpliciter & perfecta dilectio, quasi amicitiæ similis, qua non tũ diligit creaturam sicut artifex opus, sed etiam quadam amicabili societate, sicut amicus amicum, inquantum trahit eas in societatem

societatem suæ fruitionis, vt in hoc eorum sit gloria & beatitudo, quo Deus beatus est, & hæc est dilectio, qua sanctos diligit quæ anthonomastice dilectio dicitur, & ideo etiam effectus huiusmodi dilectionis anthonomastice gratia vocatur, quamuis & omnes naturales bonitates gratiæ dici possunt, quia gratis a Deo dantur.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ si finis hominis nõ esset altior fine ad quem peruenium ceteræ creaturæ, sequeretur quòd homo imperfectior alijs esset, si finem suum per naturam suam consequi non posset quod cetera possunt. Sed quia finis ad quem homo pertingit excellentior est omni fine quem creaturæ aliq̃ consequũt, & omnem facultatem naturæ excedit, hoc ipso q̃ homo talem finem consequi põt, licet non per se, sed aliquib̃ auxilijs diuinitus collatis, inuenit ceteris dignior, sicut ille qui perfectam sanitatem consequitur multis exercitijs, melioris naturæ est quàm ille qui non nisi modicam sanitatem pauco exercitio consequitur, vt in 2. cæli & mun. dicitur. Tex. cõ. 62. & 64.

¶ Ad quartum dicendum, q̃ creare & recreare effectiue Dei est, vnde sicut creando, formam substantialem rei confert per quam in esse naturali subsistit, ita etiam recreando, formam gratiæ cõfert, p̃ quã in esse grãæ permanet. non enim potest intelligi q̃ aliquis sit agens nisi aliquid in effectu suo faciat, vel formã aliquam inducat vel substantialem vel accidentalem, vnde gratia dicitur recreare formaliter, sed Deus effectiue.

¶ Ad quintum dicendum, q̃ anima quodammodo similiter se habet ad corpus, vt Deus ad animam, & quodammodo dissimiliter. In hoc enim similitudo tenet q̃ vtrumq; rationem causæ efficientis habet, sed in hoc differt, q̃ anima est etiã causa formalis corporis, vnde immediate corpus viuificat, cum inter materiam & formam non sit aliquid medium, vt in 8. Meta. Philosophus dicit. Deus autem nõ est forma animæ nisi exẽplaris, vnde oportet quòd mediante aliqua forma, in esse gratuito eam viuificet. Tex. eõ. 16.

ARTICVLVS II.

b Vtrum gratia sit accidens.

1.2.q.110.ar.2.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd gratia non sit accidens. Accidens enim non transit de subiecto in subiectum, cum indiuiduationem a subiecto habeat: sed gratia de subiecto in subiectum transit, vt dicitur. Num. 11. Tollam de spiritu tuo, & dabo senioribus &c. Et iterũ 4. Reg. 2. Spiritus Helyæ requieuit super Helyseum. ergo videtur q̃ gratia non sit accidens.

¶ 2 Præt. Omne accidens habet aliquod subiectum, cuius per se accidens est, cum omne quod est per accidens, ad per se reducatur: sed gratiæ non est assignare aliquod subiectum per se, cum omne accidens per se ex principijs subiecti causetur. gratiæ vero nihil causatum sit causa, nisi solus Deus. ergo videtur q̃ gratia non sit accidens.

¶ 3 Præt. Nullum accidens est dignius suo subiecto: sed gratia dignior est quàm ipsa anima, quia per ipsam gratiam summo bono coniungitur. ergo videtur quòd gratia non sit accẽs.

¶ 4 Præt. Nullum accidens agit in subiecto in quo est, etiam si in aliud exterius agat: sed gratia agit in ipsam animam gratificando eam, & mouendo in opus. ergo &c.

¶ 5 Præt. Omne accidens quod amitti potest, etiam corrumpi potest: sed gratia amittitur, non tamen corrumpitur cum sit expressior similitudo Dei quàm etiam naturalis similitudo animæ, ratione cuius anima incorruptibilis dicitur. ergo videtur quòd gratia non sit accidens.

SED CONTRA. super illud Psal. 103. Vt exhilaret faciem in oleo. dicit Glo. Gratia est nitor animæ concilians sanctum amorem, sed nitor accidens nominat. ergo videtur quòd gratia sit accidens.

¶ Præt. Omne quod intenditur & remittitur est accidens, quia substantia non recipit magis & minus, vt in prædicamẽtis dr. sed gratia est huiusmodi, vt ex litera patet, quia meretur augeri, vt aucta mereatur & perfici. ergo est accidens. A C. 5.

RESPONDEO, Dicendum, quòd ex quo gratia creatũ quid ponitur, necesse est ipsam in genere accidẽtium poni. Cuius ratio est, quia omne illud q̃d aduenit alicui post esse completum, accidentaliter se habet ad ipsum. vnde cum gratia post esse aiæ sibi aduenitat, non est aliquid de essentia eius, vnde oportet quòd d̃ accidentaliter ad ipsam s̃ habeat, sed tamẽ aliq̃d accidentaliter ad aliud se habet: quod tamen in se substãtia est, sicut in dumentum ad corpus, sicut etiam ecõtrario aliquid substãtialiter ad alterum se habet, quod tamẽ in se accidens est, sicut color ad albedinem, & sic non potest de gratia accidere. cum enim ponatur gratia esse coniungens animam fini vltimo, hoc non potest intelligi nisi vel per modum formæ, vel per modum efficientis. Si per modum efficientis, sic oporteret aliquam substãtiã creatam esse mediam inter animam & Deum, quæ eam Deo coniũgeret, & sic anima non immediate a Deo gratificaretur & glorificaretur, quod est alienum a fide. oportet enim quòd sicut anima immediate a Deo creatur effectiue, ita etiam immediate ab ipso d̃ recreetur. Si autem intelligatur formaliter, tunc oportet quòd gratia sit forma animæ & cum aduenitat post esse completum, de necessitate erit accidens: non enim inuenitur aliqua forma in genere substantiæ quæ alteri accidentaliter aduenitat. † Augus. in Euch. c. 32. D. 12. B C D.680.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd gratia eadem numero, non transit de subiecto in subiectum, sed talis modus loquendi intelligitur in scripturis propter similitudinem gratiæ ad similes actus in specie.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quædam accidentia sunt per se, quæ semper actu consequuntur suum subiectum, quædam autem non semper in actu, semper autem in habilitate. vnde cum illud quod per se inest, semper insit, subiectum aliquando dicitur esse per se subiectum respectu ipsius accidentis, sicut ignis est per se subiectum caloris, & tale accidens ex principijs subiecti causatur, non solum quantum ad habilitatem, sed etiã quantum ad essentiam accidentis. Aliquando respectu habilitatis tantum, sicut aer qui non semper illuminatur in actu, semper tamen illuminabilis est, & hæc illuminabilitas ex principijs subiecti causatur, quamuis lumen ab extrinseco sit. Similiter dico, q̃ lumen gratiæ ab extrinseco est, sed receptibilitas gratiæ semper subiectum consequitur, & ex principijs subiecti causatur, sicut etiam patet in hoc, quod est disciplinę perceptibile.

¶ Ad tertium dicendum, quòd simpliciter in esse suo consideratum subiectum, accidente nobilius est, sed quo ad quid, nihil prohibet accidens subiecto melius esse quantum ad esse accidẽtale. semper enim illud quod se habet per modum actus, nobilius est eo q̃ se habet per modum potentiæ inquantum huiusmodi. sicut autem forma substantialis est actus materiæ in esse substantiali, ita accidens est actus subiecti in esse accidentali. vnde secundum hoc, albedo est nobilior corpore, & gratia anima. E

¶ Ad quartum dicendum, quòd agere aliquid dicitur dupliciter, scilicet formaliter, sicut albedo facit album parietem, & hoc modo accidens in subiectum agere potest, & sic gratia in animam agit, mundificando ipsam & gratificando. Alio modo effectiue, sicut pictor parietem album facit. & hoc modo nec gratia, nec aliquod accidens in subiectum suum agit.

¶ Ad quintum dicendum, quòd imago Dei & similitudo dicitur de anima & de gratia, sed diuersimode, quia nia dicitur imago secundum hoc quòd Deum imitatur, sed gratia dicitur imago,

imago, ficut illud quo anima Deum imitatur, ficut corpus figuratum alio modo dicitur imago quàm figura ipsa. vnde cum non eodem modo anima & gratia dicantur imago, non sequitur, quòd si anima est incorruptibilis, quòd gratia non corrumpatur, immo cum corrumpitur, simul etiam in nihilum redit,

ARTIC. III.

c Vtrum gratia sit in potẽtia uel anima, sicut in subiecto.

1.2.q.110. ar.4. Et ve. q.27. ar. 6. AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd gratia sit in potentia animæ sicut in subiecto. Illud enim qđ naturalibus superadditur, inter naturalem causam & effectum medium non cadit: sed gratia naturalibus superadditur. cum igitur potentia sit effectus naturalis ipsius essentiæ, videtur ꝙ gratia non cadat mediũ inter essentiã & potentiam, & ita non sit in essentia sicut in subiecto, sed magis in potentia.

his verbis & alijs præmissis euidenter traditur, ꝙ voluntas hominis præparatur & præuenitur gratia Dei, vt bonum velit, & adiuuatur ne frustra velit.

Quòd bona uoluntas comitatur gratiam.

ITaque bona voluntas comitatur gratiam, nõ gratia voluntatem. Vnde Aug. ad Bonifacium papam scribens contra Pelagianos inquit. Cum fides impetrat iustificationem, sicut vnicuiq; De⁹ partitus est mensuram fidei, nõ gratiã Dei aliquid meriti pręcedit humani, sed ipsa meretur augeri, vt aucta mereaт & pfici voluntate comitante, non ducẽ G te, pedissequa non præuia. Ecce hic expresse habes quòd gratia præuenit bonæ voluntatis meritum, & ipsa voluntas pedissequa est gratiæ non præuia.

† Epis. 106. tom. 2.

¶ 2 Præt. Illud quod est immediatum principium actus, est potentia, quia sicut potentia ab essentia, ita operatio a potentia procedit: sed gratia immediate ordinat ad actum, quod ex diffinitione eius patet. dicitur enim gratia gratuitum Dei donũ quod bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit. ergo videtur ꝙ gratia sit in potentia sicut in subiecto.

Hipognost. tom. 7. ¶ 3 Præt. Aug. dicit in litera, ꝙ gratia præparat voluntatem. non autem nisi sicut accidens præparat subiectum, alibi etiam dicit quòd gratia se habet ad lib. ar. sicut sessor ad equum. Cum igitur voluntas siue lib. arbit. sit potentia, videtur ꝙ gratia sit in potentia sicut in subiecto.

¶ 4 Præt. Gratia opponitur culpæ: sed omne vitium ad minus actuale, est in aliqua potentia sicut in subiecto. cum igitur opposita sint circa idem, videtur quòd gratia etiã sit in potentia animæ sicut in subiecto.

¶ 5 Præt. Habitus infusi & acquisiti non differunt, nisi secundũ principium efficiens. constat enim quòd ad eosdem actus in specie ordinantur: sed habitus acquisiti sunt per prius in potentia quàm in essentia. non enim sunt in essentia nisi mediante potentia. ergo & habitus infusi. non igitur gratia est in essentia animæ. sicut in subiecto, sed magis in potentia.

Tex. 37. SED CONTRA. Gratia dicitur esse vita animæ: sed viuere viuentibus est esse, vt in 2. de Anima Philosophus dicit. esse autem essentiam respicit. ergo & gratia per prius essentiã quàm potentiam respicit.

¶ Præt. Nullum accidens extenditur in agendo vltra actionem sui subiecti, cum agens non proprie dicatur accidens, sed subiectum accidentis, sed gratia nõ determinatur ad aliquem actũ, cum omnis actus humanus meritorius esse possit, nec hoc posset esse nisi a gratia, quæ merita bona in bonis causat, vt in litera dicitur. cum igitur omnis potentia se habeat ad determinatos actus, videtur quòd gratia non sit in potentia animæ sicut in subiecto.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ ab omnibus communiter dicitur, ꝙ gratia respicit essentiam animæ. virtus autem potentiam, sed qualiter hoc intelligendum sit, a diuersis diuersimode traditur. Quidam enim hoc accipere volunt secundũ appropriationem quandam, & non proprie dictum. cum enim virtus dicatur id quod operationis principium est, operatio autem potentiam sequatur, conuenienter virtus ad potentiam refertur. gratiæ autem effectus est, vt Deo acceptum faciat. hoc autem per prius respicit ipsam animam quàm operationẽ eius. vnde Gen. 4. dicitur, ꝙ respexit Deus ad Abel, & ad munera eius, quasi per prius d acceptans offerentem quàm ea quæ offerebantur. Quidam vero hoc accipiunt proprie dictum dicentes, quòd proprium & primum subiectum gratiæ est essentia animæ, virtutis autem potentia. & hoc rationabilius est & dictis Dion. consonat. Cum enim nullius operatio supra facul- D.953.

F tatem naturæ operantis extendatur, oportet ꝙ si operatio alicuius supra id quod naturaliter potest extenditur, quod etiam natura quodammodo supra seipsam eleuetur. cum igitur actus meritorij facultatem humanæ naturæ excedant, non possunt isti actus ab homine procedere, quia in eos solis naturalibus homo nõ potest, nisi quodammodo natura humana etiam altius esset sublimata. Et ideo dicit Dioni. in 2. c. cæle. hier. quia sicut in rebus naturalibus est, ꝙ illud quod nõ habet speciem per generationem adeptã, non potest habere operationes speciei debitas, ita ille qui non est adeptus diuinum esse per spiritualem regenerationem, nõ potest participare diuinas operationes. oportet ergo ꝙ primum donum quod gratis homini infunditur, hunc habeat effectum, vt ipsam essentiam animæ in quoddam diuinum esse eleuet, vt idonea

b Quæ sit gratia uoluntatem præueniens, s. fides cum dilectione.

ET si diligenter intẽdas, nihilominus tibi monstratur quæ sit ipsa gratia voluntatem præueniens & præparans, scilicet fides cum dilectione. Ideoque Aug. in eodem tractans quomodo iustificati sumus ex fide, & tamẽ gratis, vtrumque enim dicit Apostolus qui dicit iustificati ex fide. Alibi ait. Iustificati gratis per gratiam. Hoc enim ideo † Rom. 5. † Rom. 3.

sit ad diuinas operationes: & ideo quia vnumquodque simpliciter dicitur, quod per prius dicitur, sicut substantia ens, ideo tale donum quod essentiam animæ nobilitat, principaliter gratia vocatur, tam etiam quia non determinatur per aliquem specialem actum, vnde speciale nomen sortiatur, & ideo proprie & per se gratia respicit essentiam animæ sicut subiectum.

H ¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ quàmuis gratia sit in essentia animæ sicut in subiecto, non tamen sequitur quòd intercidat media inter potentiam & essentiam, nisi esset eiusdem ordinis. s. vt sicut gratia esset ab essentia, ita potentia a gratia, per quem modum potentia cadit media inter essentiam & operationem, sed hoc non est ita, quia potentia non est per grãm, sed per naturam. vnde obiectio non procedit.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ sicut potentia non habet ꝙ sit principium talis operationis, nisi secundum ꝙ manat a principijs talis essentiæ, ita etiam perfectio potentiæ habet quòd informat actum ex virtute gratiæ perficientis ipsam essentiam, & I ideo gratia non tantum dicitur gratificans essentiam animæ, sed etiam opus gratum reddens, non quidem sicut proximum informans, sed sicut primum, quod naturam in altius esse eleuat.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ inter potentias animæ, voluntas & lib. arb. maxime communis est, eo quòd eius imperio actus aliarum potentiarum subiaceant, vt dictum est, & quia gratia non respicit aliquem determinatum actum, cum sit in essentia quæ ad nullam operationem determinatur, ideo gratia immediatius voluntatem vel lib. arbi. respicit, cum omnes actus gratia informati quodammodo sint voluntatis & lib. arbi. non tamen sequitur ꝙ sit in voluntate vel libe. arbi. sicut in subiecto, sed ex gratia voluntas & libe. arbit. habet, vt actum meritorium educere possit.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ culpa actualis non est per infusionem, vel immissionem, sed per aliquem determinatum actum nobis aduenit, & quia omnis operatio respicit determinatam K potentiam, quæ est eius principium, inde est, ꝙ culpa per prius est in potentia quàm in essentia animæ. gratia aũt nõ acquirit p act⁹ nr̃os, sed a sup̃iori infundit, vñ illud qđ superius aiæ est .s. essentiã quæ est origo oĩum potentiarum per prius respicit.

¶ Et per hoc etiam patet responsio ad quintum, quia habitus acquisiti per actus nostros aggenerantur, & ita ad potentiam immediate pertinẽt, vnde magis proportionãtur virtuti quàm gratiæ. Similiter & culpa immediatius virtuti quàm gratiæ opponitur, secundum ꝙ in actu consistit.

ARTICVLVS IIII.

d Vtrum gratia sit uirtus.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd gratia sit virtus. Cum enim sit in genere accidentis ad nullum genus 1.2.q.110.ar. 3. Et ver. q.27.ar.2.

genus reduci potest nisi ad qualitatem, nec inter qualitatis species nisi ad primam, vt deducendo in singulis patet. erit igitur gratia, vel scientia, vel virtus. non enim inter habitus, vel dispositiones corporales computatur, sed constat quòd non est scientia. ergo de necessitate est virtus.

Text. 17. ¶ 2 Præt. Philosophus in 7. Physi. dicit, quòd virt⁹ nihil aliud est q̃ dispositio perfecti ad optimum: sed præcipue gratię competit quę animam quam perficit ad optimum disponit, scilicet ad vltimum finem. ergo ipsa est virtus.

Cap. 5. ¶ 3 Præt. In 2. Ethi. Philosophus dicit, quòd hoc est virtus vniuscuiusq;, quòd bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit: sed gratia bonam facit animã & opus ei⁹, cum vtrumque gratificet, nec aliquid Deo possit reddi acceptum nisi per hoc ꝙ bonum sit. ergo videtur ꝙ gratia sit virtus. † Cap. 9.

De spiritu & lit. c. 32. ¶ 4 Præt. In litera dicitur ab Augu. ꝙ gratia præueniẽs est fides per dilectionẽ operans: sed fides est virtus. ergo & grã.

¶ 5 Præt. Charitas dicit esse forma omnium virtutum, & mater. cum igitur informatio virtutum sit per gratiam per quam opera meritoria redduntur, videtur quòd gratia sit idem quod charitas: sed charitas est virtus. ergo & gratia. † C. 106. & 17.

dixit, ne fides ipsa superba sit, ne dicat sibi. Si ex fide iustificati, quomodo gratis? Quod enim fides meruit, cur non potius redditur quàm donatur? Non dicat ista homo fidelis, qa cum dixerit habeo fidem, vt merear iustificationem, respõdetur ei. Quid habes quod nõ accepisti? Fides enim qua iusti B ficatus es, gratis tibi tradita est. Hic aperte ostenditur ꝙ fides est causa iustificationis, & ipsa est gratia & beneficiũ quo hominis præuenitur voluntas & præparatur. Vnde Augu. in primo lib. retractationum. Voluntas est, qua & peccatur & recte viuitur. Voluntas vero ipsa nisi Dei gratia liberetur a seruitute qua peccati serua facta est, & vt superet vitia adiuuetur, recte pieque viui a mortalib⁹ non C potest, & hoc beneficium quo liberatur, nisi eam præueniret, iam meritis daretur, & non esset gratia, quæ vtique gratis datur. Præuenitur ergo bona hominis volũtas, illo gratiæ beneficio, quo liberatur & præparatur, & illud beneficium recte fides Christi intelligitur. Sicut Aug. in Ench. euidẽter oñdit dicẽs, ipsum lib. arb. liberãdũ est post illam ruinam a seruitute peccati, nec omnino p seipsum, D sed per solam Dei gratiam quę in fide Christi posita est liberatur, vt voluntas ipsa præparetur. Ecce aperte dicit gratiam per quam liberatur arbitrium & præparatur volũtas, positam esse in fide Christi. Fides enim Christi, vt in eodem ait, impetrat quod lex imperat.

Quòd uoluntas bona quæ præuenitur gratia, quædam Dei dona præuenit.

IPsa tamen eadem volũtas quædam gratiæ dona præuenit. Vnde Augu. in Enchi. Præcedit bona voluntas hominis multa Dei dona, sed non omnia. Quę autem non pręcedit, ipsa in eis est, & ipsa iuuat. Nã vtrumque legit ĩ sanctis eloquijs: Et misericordia pręueniet me, misericordia ei⁹ subsequet me. Nolentẽ quippe pręuenit, vt velit, volentem subsequitur, ne frustra velit. Cur enim admonemur orare p inimicis nostris nolentibus pie viuere, nisi vt Deus in eis operetur & velle? Itemque: cur admonemur petere, vt accipiamus, nisi vt ab illo fiat quod volumus, a quo factum est, vt velimus? Inde Apostolus ait. Non est volentis, neque cur. sed mi. Dei. Ex his apparet ꝙ bona hominis voluntas quędam Dei do

† C. 32. † Psal. 58. † Psal. 22. † Matt. 5. † Luc. 11. † Rom. 9.

SED CONTRA. Omnis virtus est sicut in subiecto in aliqua determinata potẽtia. gratia autem non, sed essentiam animæ respicit. ergo videtur quòd gratia non sit virtus.

¶ Præt. Illud in quo conueniunt diuersa in specie, & illud in quo eadem distinguuntur, non possunt esse idem per essentiam: sed omnes virtutes conueniunt in hoc ꝙ est opera meritoria reddere, distinguuntur autem in hoc, quod determinatos actus educunt. ergo illud quod est principium merendi, est aliud per essentiam, ab eo quod est principium distinctionis actuum: sed principium merendi est gratia, vt in litera dicitur. principium autem distinctionis in actu, est determinata species virtutis, quia qualis est virtus tales habitus reddit. ergo gratia & virtus per essentiam differunt.

E RESPONDEO, Dicendum, quòd circa hoc sunt diuersæ opiniones. Quidam enim dicunt, ꝙ gratia & virtus sunt omnino idem per essentiam secundum rem, sed differunt tantum ratione, quia gratia dicitur secundum quòd Deo hominem acceptum reddit. virtus autem dicitur secundum ꝙ est principium recti operis. Sed hoc non videtur conueniens, qa si virtus ab eodem haberet quòd esset virtus, & ꝙ gratum Deo redderet, oporteret ꝙ omnis virtus hoc faceret, & cum quędam virtutes per actus acquirantur, sequeretur secundum heresim Pelagij ꝙ ex lib. arb. homo gratus Deo efficeretur. Si autem ab alio habet ꝙ sit virtus, & quòd gratum Deo reddat, oportet ꝙ gratia & virtus non sint omnino idem secũdum rẽ. diuersis. n. effectib⁹q diuisim inueniunt, diuersa principia rñdẽt. D.677.

¶ Et ideo alij dicunt, quòd virtus d & gratia realiter differũt, non ita ꝙ sint diuersa per essentiam, sed quòd ex gratia & virtute efficitur vnum sicut ex forma, & eo cuius est forma. dicunt enim ꝙ hoc modo se habet gratia ad virtutem, sicut lumen

A manifestans colorem ad colorem ipsum. vnde sicut lumen efficitur quodammodo vnum cum colore existente cum eo in eodem subiecto, ita etiam dicunt ꝙ gratia vnitur virtuti in eodem subiecto, vt informans ipsam. Ponunt enim quòd proprie loquendo, subiectum gratiæ est potentia. Sed illud etiam non videtur conueniens, quia cum dicit, ꝙ ex lumine & colore efficitur vnũ, aut accipitur lumen quod est de compositione coloris, cum hypostasis coloris sit lux, & sic rediretur in primam opinionem, scilicet ꝙ gratia & virtus essent idem secundum rẽ. non enim lumen qđ est de compositione coloris, re differt a colore. Aut accipitur lumen quod est in aere circũstante: & hoc constat quòd in alio subiecto est a colore, & per essentiam ab eo differt. Similiter etiam si accipiatur lumen, p̃ut participatur in superficie corporis terminati, i. qua est color, de necessitate p eẽn̄tiã a colore differt, quod patet ex hoc, ꝙ adueniente & recedente lumine, nihilominus color idẽ manet, quod nõ eẽt nisi per essentiã differret a colore. Similiter etiã oportet ꝙ vel virtutes efficiantur Deo gratę per aliquod a Deo influxum, & sic oportet id per essentiã differre a virtute, cum etiam quædam virtutes infusę, vt fides & spes recedẽte gratia remaneant informes. vel oportet quòd virtutes Deo sint gratę sine hoc, ꝙ aliquid addatur a Deo infusum. & sic vel gratia nihil creatum in anima ponet, vel nihil aliud realiter a virtute distinctum. Et ideo alij dicunt, ꝙ gratia essentialiter a virtute differt. oportet enim perfectiones perfectibilibus proportionatas esse. vnde sicut ab essentia animæ fluũt potentiæ d ab ipsa essentialiter differẽtes, sicut accidens a subiecto, & tamen omnes vniuntur in essentia animæ, vt in radice, ita etiam a gratia est perfectio essentiæ, vt dictum est, & ab ea fluunt virtutes quæ sunt perfectiones potentiarum, ab ipsa gratia essentialiter differrentes, in gratia tamen coniunctę sicut in sua origine per modum quo diuersi radij ab eodem corpore lucente procedunt. Et hoc secudum prædicta conuenientius videtur. D.197.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ gratia ad genus qualitatis reducitur, & ad primam speciem qualitatis, nec proprie tamen naturam habitus habet, cum non immediate ad actum ordinet, sed est velut habitudo quædam, sicut sanitas se habet ad corpus. Et ideo dicit Chryso. ꝙ gratia est sanitas mentis. vñ non computatur, nec inter scientias, nec inter virtutes, nec inter alias qualitates, quas Philosophi numerauerunt, quorum non fuit tractare, nisi habitus naturales & acquisitos. To. 5. hom. 40.

¶ Ad secundum dicendum, quòd virtus dicitur dispositio perfecti ad optimum, inquantum elicit operationem, per quam res suum finem consequitur. vnde per hunc modum gratia nõ est dispositio perfecti ad optimum, cum non primo operationẽ respiciat, sicut effectum proximum, sed potius esse quoddam diuinum quod animæ confert.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ bonitas quam virtus habenti confert, est bonitas perfectionis in comparatione ad opus, sed gratia confert animæ perfectionem in quodam diuino esse, & nõ solum

solum respectu operis, secundum ꝙ quodammodo gratiam habentes deiformes constituuntur, propter quod sicut filij, Deo grati dicuntur.

¶Ad quartum dicendum, quòd gratia præueniens dicitur fides, non ꝙ per essentiam gratia a fide non differat, sed quia in iustificatione quã gratia causat, prim⁹ motus fidei inuenitur, & ideo cum habitudines & habit⁹ per effectus nobis innotescant, illud in quo primo gr̃a manifestatur est fides, & propter hoc fidem, gratiam præuenientem dicit.

¶Ad quintum dicẽdum, quòd charitas alio modo dicit̃ forma d virtutũ quàm gratia. charitas enim est forma virtutum ex parte act⁹, inquã tum scilicet omnes actus virtutũ in suũ finem conuocat, eo ꝙ eius obiectum est finis vltimus. sic enim est in omnib⁹ potentijs & actibus ordinatis, quòd illa quæ altiorem finem respicit, largitur formam arti quæ sub ipsa est, cuius actus in suum finem ordinatur, sicut patet, quia gubernator ostẽdit factori nauis, qualis debeat esse forma temonis: vnde charitas informat alias virtutes, sicut virtus virtutẽ, sed gratia informat per modum originis, quia scilicet ex ipsa gratia quodammodo formaliter oriuntur habitus virtutum, p̃ diuersas potentias diffusi. Illud autem quod ab alio oritur, formam & speciem ab eo trahit, & in suo vigore consistit, quandiu origini continuatur, & ideo non oportet ꝙ gratia sit idem quod charitas, quàmuis charitas nunquam possit esse sine gr̃a.

D.307.

na prȩuenit, quia eam comitatur gratia adiuuans, & quibusdam prȩuenitur, quia eam prȩuenit gratia operans, scilicet fides cum charitate.

Quæ prædictis uidentur contraria, scilicet quòd uidetur dici fidem esse ex uoluntate.

Non est tamen ignorandum quod alibi Aug. significare videtur, ꝙ ex voluntate sit fides, de illo verbo Apostoli, scilicet, Corde creditur ad iustitiam. Ita super Ioan. tractans. († Rom. 10. Tract. 26.) Ideo non simpliciter Apostol⁹ ait creditur, sed corde creditur, quia cetera potest homo nolens, credere autem non nisi volens. Intrare ecclesiam, & accedere ad altare potest nolens, sed non credere. Item super Genesim vbi Labã & Batuel dixerunt († Gen. 24), Vocemus puellam, & quæramus eius voluntatẽ. dicit expositor. Quia fides est voluntatis, non necessitatis. Ad quod respondentes
G dicimus non hæc ita accipienda fore, vt ex voluntate hominis fides intelligatur prouenire, cum ipsa sit proprie Dei donum, vt ait Apostolus, & ex ea bona hominis merita incipiant, per hanc enim vt ait Augu. super psalmum 66. Iustificatur impius, idest, de impio pius fit, vt deinde ipsa fides incipiat per dilectionem operari, vnde omnia bona merita incipiunt.

ARTICVLVS V.

Vtrum gratia diuidatur conuenienter in gratiam operantem & cooperantem.

1.2.q.111. ar.2. AD QVINTVM sic proceditur. Videtur ꝙ inconuenienter gratia per operantem, & cooperantem diuidatur, quia vt dictum est, gratia non per se respicit opus, sed vnumquodque diuidendum est secundum hoc quod sibi per se conuenit, vt in 7. Metaph. dicitur (Text. 43.). ergo videtur cum operãs & cooperans respectu operis dicantur, quòd inconuenienter gratia per hæc duo distinguatur.

¶2 Præt. Si gratia est operans, oportet quòd aliquid in anima operetur. aut ergo seipsam, aut aliquid aliud, sed seipsa non facit, cum nihil sui ipsius causa sit, nec est signare aliquid aliud quod in anima operetur. ergo videtur ꝙ inconuenienter aliqua gratia operans dicatur.

¶3 Præt. Nullum opus est tantum gratiæ quod etiam lib. ar. non sit. si ergo gratia cooperans dicitur per hoc quòd simul cũ libero arbit. operatur, videtur quòd gratia quælibet cooperans dici debeat.

¶4 Præt. Illud quod cooperatur alicui, non se habet sicut principale in operatione: sed in omni operatione in qua lib. arbi. & gratia conueniunt, gratia principalem obtinet. ergo inconuenienter gratia cooperans nominatur.

Cap. 32. ¶5 Præt. Aug. dicit in lib. de natura & gratia, ꝙ gratia præuenit, vt pie viuamus, & subsequitur, vt semper cum illo viuamus, & tunc præuenit, vt vocemur, & tunc subsequetur, vt glorificemur, & illa gratia præueniens, statum præsentis vitæ respicit, & gratia subsequens statum gloriæ. cum igitur operans & cooperans ad præsentem vitam pertineant, videtur ꝙ gratia operans & cooperans non sint idem quod præueniens & subsequens, vt Magister innuit.

RESPONDEO, Dicendum, quòd gratia habet in nobis diuersos effectus ordinatos. Primum enim quod facit est hoc, quòd dat esse quoddam diuinum. Secundus autem effectus est opus meritorium, quod sine gratia esse non potest. Tertius effectus est præmium meriti. scilicet ipsa vita beata, ad quam p̃ gratiam peruenitur. In actibus etiam est quidam ordo, quia primum est opus interius voluntatis. Secundum est opus exterius

F quo voluntas completur, & secundum hoc quãdoq; Augu. diuersimode videtur accipere gratiam præuenientem & subsequentem, quia considerato ordine meriti ad præmium quod sequitur, nominat gratiam præuenientem, quæ principium est merendi. gratiam vero subsequentem, ipsum habitum gloriæ, qui in nobis beatã vitam efficit, vt patet in authoritate ĩducta. secundum vero ordinem actus interioris ad exteriorem, ponit gratiam præuenientem, quæ causat motum bonȩ voluntatis. gratiam vero subsequentem, quæ opus exterius complet. vnde dicit, ꝙ præuenit voluntatem, vt velit bonũ. subsequitur, vt compleat siue persistat, & sic in litera quasi per totum videtur accipere præuenientem & subsequentẽ. secundum vero ordinem esse quod dat ad actũ qui est operatio, sic ponit gratiam præueniẽtem quæ animæ quoddã

H esse salubre confert, & gratiam subsequentem, quæ opus meritorium causat. vnde dicit, ꝙ præuenit vt sanemur, & subsequit̃, vt sanati negociemur. Sed distinctio gratiæ operantis & cooperantis proprie accipitur tantum, prout pertinet ad statum vitæ præsentis. vnde dupliciter distingui potest. Vno modo, vt per gratiam operantem significetur ipsa gratia prout esse diuinum in anima operatur, secundum ꝙ gratum facit habentem, & p̃ gratiam cooperantem significetur ipsa gratia secundum quòd opus meritorium causat, prout opus hominis gratum reddit. Alio modo secundum ꝙ gratia operans dicitur prout causat voluntatis actum, & cooperans secundum ꝙ causat exteriorẽ actum in quo voluntas completur, p̃ perseuerantiam in illo, & vtroque modo cooperans & operans, dicitur idem quod præueniens & subsequens.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ quàmuis non immediate gratia ad opus referatur, tamen est per se causa operis meritorij, licet mediante virtute, & ideo non est inconueniens
I si per operantem & cooperantem distinguatur.

¶Ad secundum dicendum, ꝙ gratia operans secundum vnam acceptionem dicitur operari in anima, non effectiue, sed formaliter secundum ꝙ quælibet forma facit esse aliquod in subiecto, sicut albedo facit esse album. vnde per hunc modum gratia dicitur operans, quia formaliter hominem Deo gratum facit. secundum vero aliam acceptionem dicitur operans effectiue, secundum ꝙ habitus effectiue causat opus, ita enim gratia motum meritoriuu voluntatis operatur eliciendo ipsum, licet mediante virtute, propter quod operans dicitur.

¶Ad tertiũ dicendum, ꝙ si accipiatur gratia operans secundũ primam acceptionem, tunc planum est ꝙ effectus quos operatur formaliter, ipsa sola operatur, sicut enim sola albedo formaliter facit album parietem, ita sola gratia formaliter gratum facit, sed secundum aliam acceptionem, verum est quòd ipse motus voluntatis non est a gratia sine lib. arb. & tamen quia se
K habet gratia, vt principale, quia inclinat in talem actum per modum cuiusdam naturæ, ideo ipsa sola talem actum dicitur operari, non ꝙ sine libero arbitrio operetur, sed quia est principalior causa, sicut grauitas dicitur operari motum deorsum.

¶Ad quartum dicendum, ꝙ si dicatur gratia cooperans secundum ꝙ causat quemcunque motum, vel extrinsecum vel intrinsecum, sic dicitur cooperans, non quia non sit principalis cã in agendo, sed quia liberũ arbitriũ ministrat substãtiã actus, & a gratia est forma per quam meritorius est. vnde illud quod gratia ministrat est, sicut vltimũ complementũ: & propter hoc dicitur cooperans quasi complens illud quod per libe. arbit. vt præiacens exhibetur. Si autem accipiatur cooperans prout respicit actum exteriorem tantum, sic dicitur cooperans, non propter principalitatem liberi arbitrij ad gratiam, sed propter principalitatem actus ad actum. actus enim interiores in moralibus potiores sunt exterioribus, vt in 10. Ethic. Philosoph⁹ dicit. vñ cõueniẽter gratia ſm ꝙ causat principalẽ actũ, Cap. 8.
dr̃

dr̃ operans, & ſm ꝙ causat secundarium, dicitur cooperans.

¶Ad quintum dicendum, quòd quàmuis quantum ad illum modum acceptionis gratiæ præuenientis & subsequẽtis, operans & cooperans præuenienti & subsequenti non respõdeat, tamen secundum alias acceptiones penitus idem sunt, & hoc modo Magister in litera sumit.

Sed potius hæc ideo dicta sunt, quia non est fides, nisi in eo qui vult credere, cuius bonam voluntatem fides præuenit, non tẽpore, sed causa & natura. Vnde August. supra, congruenter dixit, quia bona voluntas in eis donis est, quæ præcedit, & ipsa iuuat, quia ea iuuat quibus
B præuenitur, dum eis consentit ad effectum boni, & in eis est, quia tempore ab eis non præceditur.

Quædam adhuc addit, quæ grauiorẽ faciunt quæstionem, scilicet quòd cogitatio boni præcedit fidem.

Ceterum hanc quæstionem magis acuunt & vrgent verba August. quibus in lib. de prædestinatione sanctorum vtitur, pertractãs illud verbum Apostoli, Non ꝙ
C sufficientes simus cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis. Attendant (inqt) hic, & verba ista perpendant, qui putant ex nobis esse fidei inceptũ, & ex Deo esse fidei supplementum. Commendans enim istam gratiam, quæ non datur secũdum aliqua merita, sed efficit omnia bona merita, inquit, Non quòd sufficientes simus cogitare aliquid boni, scilicet ex nobis. Quis autem non videat prius esse cogitare, quàm credere? Nullus q̃p-
D pe credit aliquid, nisi prius cogitauerit esse credendum. Si ergo cogitare bonum non est ex nobis, vt hic Apostolus tradit, nec credere q̃q̃ & ipsum credere nihil est aliud quàm cum assensione mentis cogitare. Hic videtur insinuare, ꝙ cogitatio bona præcedat fidem, & ita bona voluntas præueniat fidem, non præueniatur. quod prædictis aduersari videtur. Ad hoc autem dicimus, ꝙ aliquando cogitatio bona siue voluntas præuenit fidem, sed non est illa bona voluntas, vel cogitatio, qua recte viuitur. Illa enim sine fide & charitate non est. Nam vt ait Augu. ad Anastasium († Epist. 144.). Sine spiritu non est voluntas hominis libera, cum cupiditatib⁹ vincatur, non est libera ad bonum nisi liberata fuerit, nõ aũt liberatur, nisi p̃ spiritũ sanctũ charitas diffundatur in cordibus. Non est libera voluntas, nisi eam liberet gratia per legẽ fidei, idest non est libera sine fide operante per dilectionem, & illam sufficienter habere bonum est. Non est enim fructus bonus, qui de radice charitatis non surgit. Si vero adsit fides operans per dilectionem, fit delectatio boni.

De illa cogitatione boni, quæ præcedit fidem plene disseritur.

Illa autem cogitatio siue voluntas, quæ fidẽ & charitatem aliasque iustificationes præcedit, non sufficit ad salutem nec ea recte viuitur, & hac voluntate concupiscitur illa bona volũtas, quæ est magnum bonum, ista vero non. Alia ergo est illa voluntas siue cogitatio, alia ista. Et sicut illa istam præcedit, ita illam præuenit intellectus. Vnde Augu. istã distinguẽs sup̃ illũ locũ psalmi. Concupiuit aĩa. m d. ius. tuas († Psal. 118.). concupiui desiderare, inquit, non desideraui, videmus enim ratione nonnunquàm q̃ vtiles

ARTIC. VI.

Vtrum gratia sit multiplex in anima.

Ver. q.27. ar.5. AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ gratia in anima multiplicet̃. Diuisiones eñ gratiarum sunt, vt 1. Cor. 12. dicitur. Sed diuisio est causa numeri & multitudinis. vnde secũdum Isido. numerus dicitur quasi nutus memoris, idest diuisionis. ergo videtur ꝙ in vna anima inueniantur multę gr̃æ.

¶2 Præt. Non põt idẽ esse prius & posterius, præcedens & subsequens. ergo cũ in vno homine inueniatur gratia præueniens & subsequẽs, videtur ꝙ oporteat plures gratias ĩ vno & eodem homine esse.

¶3 Præt. Oĩs forma multiplicatur secundum differentiã eorũ q̃ informat, cũ diuersorum diuersæ sint formæ: sed gratia est forma virtutum. ergo videtur ꝙ cum virtutes sint diuersæ, ꝙ oporteat gratias esse multiplicatas.

¶4 Præt. Ea quæ differunt secundum genus, non reducuntur in idem principium: sed virtutes a donis etiã ſm gen⁹ differunt, similiter a gratijs sacramentalibus. ergo videtur quòd a diuersis gratijs oriuntur.

¶5 Præt. Gratia datur in diuersis sacramentis, & vna habita non habetur alia. quæcunque autem hoc modo se habent, quòd vnum est sine altero, oportet esse numerata & distincta. ergo videtur quòd gratia non manet tantum vna, sed per essentiam multiplicatur.

SED CONTRA. Perfectio proportionatur perfectibili, sed gratia perficit immediate essentiam animȩ, vt dictum est. Cum igitur essentia animæ sit vna multiplicata in potentijs, videtur quòd etiam gratia sit vna multiplicata in virtutibus.

¶Præt. Illud quod conuenit diuersis secundum eandem rationem, oportet ꝙ ab vno principio procedat, sed eadem ratio merendi est in omnibus actibus meritorijs. cum igitur gratia sit principium merendi, videtur ꝙ gratia sit vna tantum, non multiplicata.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ secundum illos, qui dicunt ꝙ gratia & virtus realiter non differunt, sed solum ratione, necesse est ponere ꝙ gratia multiplicetur per essentiam ſm

A numerum virtutum. quàmuis enim possint dicere quòd multiplicatio non contingit in virtutibus secundum ꝙ habent rationem virtutum, nihilominus tamẽ oportet dicere, quòd sint plures gratiæ per esse diuersæ. Sed secundum opinionem, quæ ponit gratiam a virtute differentem, est multiplex modus dicẽdi. Quidam enim qui ponunt gratiam nõ esse sicut in subiecto in essentia animæ, necesse habent ponere ꝙ sint plures gratiæ ſm numerum virtutũ distinctȩ. non enim potest esse, vt idem accidẽs numero in diuersis substantijs sit. Si autem gratia ex eo ꝙ est forma virtutum ponitur in eodem subiecto, in quo est virtus, necesse est ꝙ sit in qualibet potentia in qua est virtus, vel per prius vel per posterius, secũdum ꝙ quædam virtutes per prius a gratia informantur q̃ aliæ. nõ eñ potest dici ꝙ sit idem lumen numero quod colores diuersorum corporũ informat, nisi ſm ꝙ accipit̃ in vno subiecto continuo, quod est aer. Si enim consideretur, vt receptũ in superficiebus diuersorum corporũ, oportet de necessitate ꝙ secundum numerum multiplicetur, cũ accidens multiplicet̃, multiplicato subiecto. Quidã vero dicunt, quòd gratia est sicut in subiecto in essentia animæ, ĩ qua omnes potentiæ sicut in cẽtro colliguntur, vnde sicut lineæ & radij in centro vniuntur, & secundum ꝙ magis a centro elongantur plus abinuicem diuiduntur, ita etiam gratia secundum ꝙ in essentia animæ consistit, est vna. multiplicatur autem secundum ꝙ in diuersas potẽtias diffunditur, in quibus rationem virtutis accipit. Sed ista opinio videtur supponere quòd gratia & virtus non differant secundum speciem, vel
E rationem, sed solum secundum diuersitatem subiecti. Si enim alterius rationis est virtus a gratia, tunc ex multiplicatione virtutum in potentijs non sequeretur multiplicatio gratiæ, quia diffusiones gratiæ in potentijs nomen & rationem gratiæ amitterent, sicut si lumen a centro diffundatur per diuersos radios, quandiu manet in ratione luminis, dicitur lumen multiplicari & diuidi, sed si secundum diuersas lineas diffusionis luminis lineæ rationes diuersorum colorum acciperent, tunc diceretur quod lumen esset tm̃ vnũ scilicet, quod est in centro, & quòd colores in diuersis lineis causati essent multi, nisi forte dicant, quòd diffusio gratiæ in potentias est prȩter essentiam virtutũ, sicut diffusio lucis super colores, qui efficiuntur per eam visibiles actu secundum quorundam opinionem, est præter essentiã coloris, vt dictũ est, vt sicut lux sup̃ colores diffusa præbet coloribus quòd sint visibiles actu, ita diffusiones gratiæ quasi quidã
radij

radij eius præbeant virtutibus efficaciam merendi. sic enim radius gratiæ receptus in potentia retineret rationé lucis, & differret a gratia quæ est in essentia animæ, sicut lumen a luce, & ita gratia prout esset in essentia animæ, esset vna, sed gratiæ diffusæ in potentias essent multæ. Sed hoc non potest stare, quia ad actum meritoriũ non requiritur nisi duo, vnũ est vt agẽs actum, dignus vita æterna habeatur, & ad hoc sufficit gratia quæ est in essentia animæ animam gratificãs. Aliud est vt actus ipse sit in debitum finem relatus, & debitis circũstantijs vestitus, & ad hoc sufficit virt⁹. vnde ad eliciendum actum meritorium non requiritur aliquid præter gratiã quæ est in essentia, & virtutem quæ est in potentia animæ quasi aliqua diffusio grãæ ab essentia animæ perueniat in potentiam præter virtutem. Et ideo alij melius dicunt, ꝙ scilicet gratia est vna tantum non multiplicata. virtutes autem sunt multæ, q̃ quidem virtutes in aliud genus cadunt, quãuis a gratia ꝓcedant, sicut etiam potentiæ animæ ab vna essentia ꝓcedũt, nec tamẽ est eadem ratio potẽtiæ & essentiæ, & ideo potẽtiæ multiplicantur, sed essentia manet tantum vna, quæ omnes conueniunt in hoc, quod conuenit eis secundum ꝙ sunt in tali essentia. distinguuntur autẽ secundum diuersas rationes potẽtiarũ, ita etiam & virtutes veniunt in ratione merendi, q̃ quæ cõuenit eis secundum hoc ꝙ a gratia oriũtur, differunt autẽ secundum ꝓprias rationes, inquantum virtutes sunt.

D.876.

sunt iustificationes Dei, sed infirmitate præpediti aliquando non desideramus. Pręuolat ergo intellectus, sequitur tardus aut nullus effectus. scimus bonum, nec delectat agere, & cupimus, vt delectet. Sic iste olim desiderare concupiscebat, quæ G bona esse cernebat, cupiens eorum habere delectationẽ, quorum potuit videre rationem. Ostendit itaque quibus quasi gradibus ad eas perueniatur, prius enim est, vt videatur q̃ sint vtiles & honestæ, deinde vt earum desiderium concupiscatur, postremo vt proficiẽte gratia delectet earum operatio, quarum sola ratio delectabat. Attende hunc ordinem gratiarũ quem hic distincte assignat H Aug. qualiter scilicet intellect⁹ bonorum præcedit concupiscẽtiam eorundem, & ipsa concupiscentia delectationem quę fit per fidem & charitatem, qua habita, vere bona est voluntas qua recte viuitur, ipsaque fidei comes est non pręuia. Qui verba August. præmissa secundum hanc distinctionem cõsiderat, nullam ibi repugnantiam fore animaduertit, non ignorans ẽt ante gratiam præuenientem & I operantem qua voluntas bona præparatur in homine, præcedere quædam bona ex Dei gratia & lib. arb. quędam etiam ex solo lib. arb. quibus tamen vitam non meretur, nec gratiam qua iustificatur. Illius enim gratiæ percipiendę quæ voluntatem hominis sanat, vt sanata legem impleat, nulla merita præcedunt. Ipsa est enim qua iustificatur impius, idest fit iustus qui prius erat impius. meri K tis autem impij non gratia, sed sed pœna debetur, nec ista esset gratia, si non daretur gratuita, datur autẽ gratuita, quia nihil boni ante feceramus vnde hoc mereremur. Non negamus tamen multa ante hanc gratiam, & præter hanc gratiam ab homine fieri bona per lib. arbi. vt tradit Augu. in responsionibus contra Pelagianos, vbi dicit homines per lib. ar. agros colere, domos ædificare, & alia plura bona facere sine gratia cooperante.

Vtrum una eademque sit gratia quæ dicitur gratia operans & cooperans.

HIc considerandum est cum prędictum sit per gratiam operãtem & præuenientem. voluntatem hominis liberari ac præparari. vt bonum velit & per gratiam cooperantem & subsequentem adiuuari ne frustra velit, vtrum vna & eadem sit gratia, idest, vnum munus gratis datum qđ operetur & cooperetur, an diuersa alterum operans, & alterum cooperans. Quibusdam non irrationabiliter videtur ꝙ vna & eadem sit gratia, idem donum, eadem virtus, quę operatur & cooperatur, sed propter diuersos eius effect⁹ dicit operans & cooperans. Operãs enim dicitur inquantum liberat & præparat voluntatem hominis, vt bonum velit. Cooperans inquantum eandem adiuuat ne frustra velit, scilicet, vt opus faciat bonum, ipsa enim gratia non est ociosa, sed meretur augeri, vt aucta mereatur & perfici.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Apostolus large accipit gratiam pro quolibet dono quod nobis gratis a Deo confertur. & hæc quidem dona, plura & diuina sunt. Sed nos hic loquimur de gratia prout est primum donum, gratam faciens animam.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ quocunque modo distinguatur maxime quantum ad duas distinctiones, operans & cooperãs, præueniens & subsequens, non differunt per essentiam, sed ratione tantum. vna enim forma est quæ dat esse, & quæ est principium operis. vnus etiam habitus est qui elicit actum extrinsecum & intrinsecum. vnde eadem gratia est operans & cooperans, nec dicitur præueniens & subsequens propter ordinem gratiæ ad gratiam, sed propter ordinem effectus ad effectum.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ ratio illa procedit de forma quę est intrinseca rei, & quasi constitutiua eius. sic autem gratia non dicitur esse forma virtutum, sed quasi principium a quo virtutes formaliter oriuntur.

F ¶ Ad quartum dicendum, quòd diuersitas virtutum & donorum accipitur tantum secundum diuersitatem actuum. conueniunt autem actus in ratione merendi. vnde oportet quòd primum principium a quo rationem merendi habent, sit vnum, & ꝙ diuersitas eorum in genere & in specie, sit ex diuersitate actuũ & obiectorũ.

¶ Ad quintum dicẽdum, ꝙ gratia in diuersis sacramẽtis datur ad diuersos effectus, secũdum quòd plures infirmitates ex peccato cõsequũtur, contra quas pręcipue gratiæ sacramentales ordinant, & ideo sicut differt virtus a virtute, per hoc quòd ordinatur ad diuersum actum, ita etiam differt vna gratia sacramentalis ab alia, ꝑ hoc quòd ad diuersos effectus ordinatur. vnde sicut ex multiplicatione virtutum non sequit multiplicatio gratiæ, ita etiam ex multiplicatione sacramentorum nõ sequitur multiplicatio illius gratiæ de qua nũc loquimur, quia illę etiam perfectiones quæ in diuersis sacramẽtis cõferũtur, quædã emanationes sunt illius gratiæ de qua nunc loquimur, sicut & virtutes. Sed quia non habent propria nomina, ideo communiter noĩe gratiæ nuncupantur.

EXPOSITIO TEXTVS.

HAEC EST gratia operans & cooperans &c. D.25. De qua, scilicet supra mentionem fecit cum dixit {Ipsa gratia pꝛuenit &c.} {Voluntas est cum motus &c.} Sciendum quòd hic non diffinit voluntatem quæ est potentia, sed volũtatẽ quæ est actus. hoc enim cõmune est fere in omnibus potentijs animæ, vt eodem nomine potentia & actus nominetur, & sic fere per totum hic voluntas accipitur. {Sed ipsa meretur augeri &c.} De augmento gratiæ eodem modo potest disputari, sicut de augmento charitatis de quo supra dictum est primo lib. dist. 17. {Cetera potest homo nolens &c.} Intelligendum est de actibus exterioribus, non autem de interioribus, quia diligere nullus potest nisi volens. {Sequitur tardus, aut nullus affectus &c.} Iste affectus est per modum operationis præcedentis habitum virtutis, quæ ex sola deliberatione rationis procedit, sed affectus perfectus qui delectationem habet, est in operatione quæ sequitur habitum, quia signum oportet habitus accipere fientem in opere delectationem, vt in 2. Ethicorum. Philosophus dicit.

DIST.

DISTINCTIO XXVII.

DIVISIO TEXTVS.

POstquam distinxit gratiam in operantem & cooperantem. Hic quærit ad quod genus reducatur, vtrũ .s. sit act⁹ vel qualitas mentis, ponens eãdem quæstione de gratia & virtute, vel quia eadem ratio est de vtroq;, vel forte, quia hmõi opinionis fuit, ꝙ grã a virtute non differt. Diuiditur autẽ in partes duas. In prima monet dubitationẽ. In secunda determinat eam. ibi {Hic videndum est, quid sit virtus &c.} Vbi ẽt secundum quosdam 27. distinct. incipit. ¶ Circa primũ duo facit. Primo, monet quæstionem. Secundo, ostendit quæstionis dubitationẽ. ibi {Vt autem hoc aperte insinuari valeat &c.} Vbi quandam contrarietatem ex dictis Aug. colligit. Primo enim ponit verba eius in quibus dicitur, opus virtutis esse bonum vsum lib. arb. Secundo ibi {Inquirit in quibus bonis &c.} Ponuntur quædam verba eiusdem, in quibus dicit, bonũ vsum lib. arb. esse virtutem. quæ duo aduersantur, quia opus virtutis non est virtus, vnde si vsus lib. arb. est virtus, non est opus virtutis. {Hic videndum est, quid sit virtus, &c.} Hic determinat dubitationem. Et primo determinat secundum vnam opinionem, ꝙ virtus siue gratia non sit actus. Secundo, determinat secundum aliorum opinionem, ꝙ virtus sit actus. ibi {Alij vero dicunt virtutes esse &c.} Prima pars diuiditur in duas. In prima ostendit, quòd virtus seu gratia non est actus. quo supposito, ostendit secundo, quomodo per gratiam quis mereri dicitur. quod dubium ex prædicta determinatione relinquitur, cum omne meritum in actu consistat. ibi {Cum ergo ex gratia dicitur esse &c.} ¶ Circa primum intendit talem rationem. Virtutis causa Deus in nobis est, & non nos: sed cuiuslibet act⁹ nostri causa nos sumus: ergo nullus actus est virtus. si ergo gratia est virtus vel aliquid simile virtuti, gratia nõ est actus. Circa hoc aliter hoc modo procedit. Primo, probat hanc quòd D virtutem solus Deus in nobis operetur. Secundo, assumit hãc ꝙ actus quilibet in nobis causatur ex lib. arb. ibi {Si igitur gratia quæ sanat &c.} Tertio, concludit propositũ. ibi {Propterea quidam non inerudite tradunt &c.} Primum ostendit tripliciter. Primo, de virtute in communi per eius diffinitionem. Secundo, de virtute iustitiæ per authoritatem Augu. ibi {Sicut de virtute iustitiæ &c.} Tertio, de virtute fidei quam etiam gratiã nominari dicit. ibi {Nam de gratia fidei Ephesijs scribens &c.} {Cum ergo ex gratia dicitur &c.} Ostenso quòd gratia nõ sit actus. Hic ostendit quomodo per eam quis mereri dicitur. Et diuiditur in partes duas. In prima ostendit propositum. In secunda ex dictis colligit dubitationis solutionem. ibi {Ex præmissis iam innotescere nobis &c.} ¶ Circa primum tria facit. Primo, ostendit quòd principaliter causa meriti est gratia. Secundo, ostendit quomodo per eam quis mereri dicitur, inquan E tũ videlicet per eius actum quis meretur. ibi {Cum ergo dicitur fides mereri &c.} Tertio, concludit propositum. ibi {Ex muneribus itaque virtutum &c.} {Alij vero dicunt &c.} Hic determinat quæstionem secundum aliam opinionem in contrariam partem. Et circa hoc tria facit. Primo, ponit eorum opinionem. Secundo, ponit probationes ipsorum. ibi {Quidam virtutes sine nutus &c.} Tertio, ponit responsiones ad illas probationes secundum primam opinionem. ibi {Quibus alijs respondentes &c.}

DISTINCTIO XXVII.

A

Quid sit ipsa & quomodo mereatur augeri quæritur.

SI vero quæritur quomodo illa gratia pręueniens mereatur augeri cum nullũ meritum sit sine B libe. arb. & quid sit ipsa grã, an virtus, an non. Et si virtus, an actus vel nõ. Vt hoc aperte insinuari valeat, præmittendum est, tria esse genera bonorum. alia nanque sunt magna. Alia minima. Alia media, vt Augu. ait in primo lib. de retractationibus. Virtutes, inquit, q̃bus recte viuitur magna bona sunt. (Cap. 9. a med.) Species autem quorũlibet corporum sine quibus recte viui potest, minima bona sunt. Potentiæ vero animi sine quibus recte viui non potest, media bona sunt. Item virtutibus nemo male vtitur. Ceteris autem bonis, idest medijs & minimis non solum bene, sed etiam male quisque vti potest, & ideo virtute nemo male vtitur, quia opus virtutis est bonus vsus istorum, quibus etiam non nisi bene vti possumus. nemo autem bene vtendo male vtitur. nõ solum autem magna, sed ẽt media & minima bona esse pręstitit bonitas Dei. Ecce habes tria genera bonorũ distincta.

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quæruntur sex.

Primo. In quo genere sit virtus, vtrum scilicet in genere actus vel habitus.

Secundo. De diffinitione virtutis quam Augu. in litera ponit.

Tertio. Vtrum contingat secundum actum virtutis & gratiæ ex condigno vitam æternam mereri.

Quarto. Vtrum possit aliquis sibi mereri gratiam.

Quinto. Vtrum possit aliquis sibi mereri gratiæ augmentũ.

Sexto. Vtrum vnus possit alij primã gratiam mereri.

ARTIC. PRIMVS.

a Vtrum uirtus sit habitus.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur ꝙ virtus non sit habitus. vltimũ. n. rei non ponitur in alio genere q̃ res ipsa, sed vt in 1. cæli & mũ. Philosophus dicit. virtus est vltimũ in re de potentia. ergo non est in genere habitus: sed in genere potentiæ. 1.2.q.55.arti.1. Et virtut.q.1.art.1. Et 3.d.23 3.q.1.3. Text.113.

¶ 2 Præt. Potentiæ naturales non sunt magis perfectę quàm potentiæ rationales: sed potentiæ naturales possunt in suos actus sine habitibus medijs, vt patet in duro & molli. ergo multo fortius hoc possunt C rationales potentiæ. ergo virtus vel est potentia vel est actus.

¶ Si dicatur quòd in potentijs rationalibus requiruntur habitus vt potentiæ determinentur ad vnum.

¶ 3 Contra. Potentia determinata ad vnum, semper est in suo actu, nec in alteram partem inclinari potest: sed potentia rationalis perfecta per virtutem moralem, non est semper in suo actu, cum non contingat semper agere, secundum Philosophũ in 1. de somno & vigi. & quãmuis etiam esset in aliquo actu, potest nihilominus in contrarium actum inclinari. ergo potentia rationalis non determinatur ad vnum per habitum. Tex. 1.

¶ 4 Pręt. Præmium respondet merito: sed meritum est ipse actus bonus lib. arb. cum igitur virtuti & gratiæ debeatur præmium, videtur quòd virtus vel gratia sit actus.

¶ 5 Præt. Medium est eiusdem generis cum extremis, sed virtus est media inter passiones, vt in 2. Ethic. patet. ergo videtur quòd virtus non sit in genere habitus: sed in genere passionis vel actus. nam & actiones animæ passiones dicuntur, vt in 6. prin. dicitur. C.3.

IN CONTRARIVM est quod Philosophus in 2. Ethicorum dicit, quòd virtus est habitus electiuus immedietate cõsistens &c. C.6.

¶ Præte. Ex virtutibus sumus boni. sed bonitatem gratuitam non habemus ex actibus. ergo virtus & gratia non est actus.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ cũ effectus proportionetur suæ causæ, oportet actum potentiæ rationalis ipsi potentiæ proportionatum esse. In actu autem virtutis non solum cõsideratur substantia ipsius actus, sed etiam modus agendi: non enim qui caste operatur quocunque modo castus est: sed qui faciliter & delectabiliter, vt ex 1. Ethi. habetur. delectatio autem ex conuenientia causatur, sicut & in sensibilibus patet, ꝙ coniunctio conuenientis cum conuenienti, facit delectationem. (C.8.) Oportet ergo ꝙ actus virtutis procedat a potentia adaptata & assimilata ad hunc actum. Hoc autem potentia rationalis nõ habet ex seipsa, cum sit ad vtrumlibet. Oportet ergo aliquid potentiæ superaddi, vt perfectionem eius, per quod talem actũ educat vndecunque causetur, & hoc dicimus esse habitum virtutis, & ideo dicit Philosophus in 2. Ethi. ꝙ signũ gñati habitus oportet accipere fiẽtem in opere delectationẽ, hinc ẽt est, (C.3.) ꝙ potentia perfecta per habitum virtutis, tendit in actum cõsimilem per modum cuiusdam naturæ. ꝑꝑ quod dicit Tullius ꝙ virtus est habitus modo naturæ, rõni consentaneus, sicut. n. (In Prohe. vet. Reth.) grauitas deorsum tendit, ita castitas casta operatur, hinc etiã est ꝙ in natura completa, cuius potentia ad malum flecti nõ potest, non requiritur habitus quo mediante agat, quia ipsa potentia ex seipsa proportionata est ad actum perfectũ, vt in Deo patet, & sic patet ꝙ prima opinio veritatẽ cõtinet. secũda vero & a dictis sanctorũ discordat, & philosophiæ nõ cõuenit: sed ex

Universidad de Deusto Biblioteca

quibusdam authoritatibus praue intellectis ortum habuit.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ vltimum quod est aliquid rei non reducitur in aliud genus: sed est in eodem genere, vel per se, sicut vltima pars lineae, vel per reductioné sicut pũctus ad lineam, sic autem virtus non est vltimum potentiae: sed dicitur vltimũ eius D. 1172. per respectũ ad actũ, quia altissimum in quod potentia eleuari potest, est act' quẽ virtus elicit.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ potentiae naturales sunt determinatae ad suos actus ex seipsis, vnde non indigent habitu determinante, sicut potentiae rõnales, q̃ ad vtrumlibet sunt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quidam dicũt, ꝙ virtutes habent quosdam actus q continui sunt, nec in eis est interpolatio, quàmuis a nobis non sentiatur, non enim virtutes posse ociosas esse aestimant, sed actus est duplex, scilicet primus, vt esse est actus formae. & talis actus virtutis continuus est, manente enim castitate continue manet esse castum. Et actus secundus qui est operatio, & hunc non contingit continuum esse. Hic.n. actus non tantum est virtutis, sed potentiae quam perficit, sicut nulla forma quae non est per se subsistẽs, habet operationem, praeter communicationem subiecti, nec contingit actum aliquem esse vel operationem ex lib. ar. & praecipue cum electione, sine qua virtutis actus esse non potest, quin a nobis percipiatur. Et ideo aliter dicendum est, ꝙ natura potentiae per habitum non tollitur, potentiae autem rõnalis natura est, vt cogi ad vnum non possit, vñ etiam si virtute perficiatur, in ipsa erit agere vel non agere, vel hoc aut contrarium agere, & non oportet quòd continue sequatur inclinationem virtutis: habet.n. actus virtutis aliquid in potentia, vt scilicet ex necessitate non fit, & aliquid ab habitu, vt scilicet faciliter fiat.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ alio mõ rñdet praemiũ grãe & merito, gratiae.n. respondet & virtuti sicut ei, vnde in actu est efficacia merendi: vnde secundum ꝙ ex maiori grã procedit actus virtutis, efficacior est in merendo, ipsi autem actui qui meritũ dicitur respondet, sicut ei quo per se meretur, quia vt in primo Ethi. dr. ꝙ quemadmodum in olimpiadibus non optimi & C. 8. 10. fortissimi coronantur, sed agonizantes, horum autem quidam .s. qui vincunt, ita & eorum qui in vita bonorum & optimorũ operantes illustres fiunt, quod etiã sententiae Apostoli cõgruit. 2. Thi. 2. Non coronabitur nisi qui legitime certauerit.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ medium dicitur de virtute dupliciter. s. essentialiter & effectiue. essentialiter quidem non est medium inter duas passiones: sed inter duos habitus vitiosos, qb' aliqualiter ad passiones nos habem'. nec hoc est essentiale virtuti, cum aliqua virtus inueniatur quae hoc modo non est mediũ, s. iustitia, vt ex 5. Ethi. patet. C 1. Iustitiae.n. quasi aequalitati & medio opponitur abundantia eius qui plus habet q̃ iustum sit, q ex hoc ipso iniustus est vitium iniustitiae habens, & etiam defectus illius qui defraudatus est, qui defectus vitium in eo nõ est, & ita iustitia non est medium inter duo vitia. Effectiue vero dicitur medium inter passiones, quia in passionibus medium inuenit, vnde non oportet ꝙ sit in genere passionis.

In quibus bonis sit liberum arbitrium.

Quaeritur autem in quibus bonis contineatur lib. arb. de hoc Aug. in primo lib. retractationum ait ita. In medijs quidem bonis inuenitur liberum voluntatis arbitrium, quia & male illo vti possumus, sed tamen tale est vt sine illo recte viuere nequeamus. Bonus autem vsus eius iam virtus est, quae in magnis reperitur bonis, quibus male vti nullus potest, & quia bona & magna & media & minima ex Deo sunt, sequitur vt ex Deo sit ẽt bonus vsus liberę voluntatis qui virtus est, & in magnis numeratur bonis. Attende diligenter quae dicta sunt & confer in vnum. Sic enim aperietur quod supra quaerebatur. G Dixit equidem opus virtutis esse, bonum vsum illorum bonorum, quibus etiam non bene vti possumus, idest mediorum. in quibus posuit liberum arbitrium, cuius quoque bonum vsum dixit esse virtutem, quod si est. non est ergo opus virtutis quod supra dixit, quia aliud est virtus, aliud opus eius.

ARTICVLVS II.

b Vtrum diffinitio uirtutis posita ab Aug. sit conueniens.

1.2.q.55.ar.4. Et virt.q.1.art.2. Ca. 3.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ Aug. incõuenienter virtutem diffiniat. Sicut enim in 2. Thopi. dicitur. Nullum genus denominatiue praedicatur de sua specie: sed bonitas est genus virtutis, est enim virtus, vt Philosophus in 1. Ethi. dicit, qua quis bonus est, & quae opus bonum reddit. ergo inconuenienter dicitur virtus bona qualitas.

¶ 2 Praet. Illud quod transcendit genus, non debet poni vt differentia generis, sed bonum transcendit genus qualitatis, cum sit conuertibile cum ente. ergo incõuenietér ponitur vt differentia qualitatis, cum dicitur bona qualitas mentis.

¶ 3 Praet. Subiectum quod ponitur in diffinitione alicuius accidentis debet esse conuertibile cum illo: sed mens nõn hoc modo se habet ad virtutem, non enim omnis virtus est in mente, sicut in subiecto: sed quaedam in concupiscibili, quaedam in irascibili, & sic de alijs. ergo inconuenienter ponitur mens, vt subiectum commune virtutis in eius diffinitione.

¶ 4 Praet. Illud qđ est alicuius speciei proprium, non debet poni in diffinitione generis: sed rectitudinem appropriat sibi iustitia. Dialog. de Verit. c. 1. Vnde Ansel. dicit ꝙ iustitia est rectitudo voluntatis pp se seruata. ergo inconuenienter in diffinitione virtutis communis, ponitur, qua recte viuitur.

¶ 5 Praet. Quicunque superbit de aliqua re, male vtitur ea: sed multi de virtutibus superbiunt, quia vt Aug. in regula dicit. Superbia ẽt bonis operibus insidiatur, vt pereant. ergo falsum est quod dicitur, qua nullus male vtitur.

¶ 6 Praet. Quicunque recte viuit non male vtitur. cum ergo dixerit virtutem esse qua recte viuitur, superflue addidit, qua nullus male vtitur.

H ¶ 7 Praet. August. dicit. Qui creauit te sine te, non iustificabit te sine te: sed iustificatio non est nisi per virtutem. ergo falsum est quod sequitur, quam Deus in nobis sine nobis operaẽ. De Verb. aposto. ser. 15.

¶ 8 Praet. Cuicunque diffinitio conuenit & diffinitum: sed gratia non est virtus, vt supra dictum est, & tamen huiusmodi diffinitio conuenit sibi, ergo haec non est diffinitio virtutis.

¶ 9 Praet. Vnius rei vnica debet esse diffininitio, sicut & vnũ esse. si ergo quaedam aliae diffinitiones de virtute assignẽtur, si ille conuenientes sunt, videtur quòd ista sit incompetens.

RESPONDEO, Dicendum, quòd August. hic non intendit diffinire quamlibet virtutem, sed virtutem infusam, & hanc complentissime diffinit, ponendo formalia ipsius, scilicet genus & differentiam cum dicit. Bona qualitas, & subiectum quod est materia in qua, cum dicit. Mentis, & actum qui est etiam finis virtutis, cum dicit. Qua recte viuitur &c. Et causam efficientem, cum dicit. Quam Deus in nobis &c.

I ¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd aliter est in nominibus illis quae exprimunt formas generales, & quae exprimũt formas speciales. Forma enim specialis quae informat subiectum aliquod, non informatur alia forma eiusdem rationis, sicut d color nõ informatur colore, sed forte luce, vnde non potest dici color coloratus: sed forte clarus. D.1078. 360. 412. Et similiter nec albedo colorata, contingit autem quòd illud quod est perfectio vnius d secundum vnam rationem sit perfectum ab alio secundum rationem aliam, D.1020. 300. sicut lux perficit colorem, & color perficit superficiem, & superficies corpus, cuius terminus est, & ideo perfectio potest dici perfecta. Et similiter in omnibus alijs quae exprimũt perfectionem in communi sicut est hoc nomen bonum, & inde est ꝙ virtus d quae dicitur bonitas animę D. 299. secundum quòd perficit eam, potest dici bona secundum quòd est perfecta quodam alio d vt ordine ad finem & regula rationis, D. 63. 1171. a quibus formam habet, & in speciem trahit.

K ¶ Ad secundum dicendum, quòd quàmuis bonum conuertatur cum ente, tamen quodam speciali modo inuenitur in reb' animatis & habentibus electionem, vt in 5. Metaph. dicit. Tex. 19. Cuius ratio est, quia bonũ dicitur ex ratione finis, & ideo quàmuis inueniatur in omnibus in quibus est finis, tamen specialius inuenitur in illis, quae finem sibi praestituunt, & intentionem finis cognoscũt, & inde est ꝙ habitus electiui ex fine speciem sortiunt, & propter hoc horum habituum bonum & malum sunt differentiae constitutiuę, non quidem prout communiter sumuntur, sed per modum iam dictum.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ in diffinitione accidentis nõ debet poni nisi subiectum eius. q̃uis aũt contingat virtuté in aliqua potẽtia, vt in subiecto esse q̃ essentialr més nõ est, nõ tñ hẽt ꝙ sit subiectũ virtutis, nisi inquãtũ alqd métis & rõnis participat. vñ Philosophus in 1. Ethi. dicit ꝙ rõnale est subiectũ virtutis, vel rationale essentialiter, vel rationale per participationem.

¶ Ad quartũ dicendũ, ꝙ Ansel. vř diffinire iustitiã nõ q̃ est spãlis virtus: sed iustitiã gñalem, quae a philosopho legalis dicit, & est idem subiecto cum virtute, differens ratione tantum, vt ex Cap. 3. 5. Ethi. patet. Si tamen pro iustitia spãli sumatur, sciendũ est ꝙ rectitudo põt accipi dupl'r. vel sm commẽsurationem rei ad rem, & sic rectitudinem vendicat sibi iustitia, quae aequalitatem C. 5. in datis & acceptis constituit, vt in 5. Ethi. dicitur. aut sm cõmensurationem act' ad finem & ad iudicium rationis, & sic rectitudo cuilibet virtuti conuenit, & ita sumitur hic.

¶ Ad quintum dicẽdum, ꝙ vti aliquo dicitur dupl'r. Vel sicut forma quae est principium vsus, & hoc modo virtute nullus male vtitur, Lib. 2. de lib. ar. c. 18 quia ex hoc ipso ꝙ est vsus a virtute, pcedens malus esse non põt. Vel sicut obiecto, & hoc modo virtutibus male vti cõtingit, sicut patet de illis qui de eis superbiunt.

¶ Ad sextum dicendum, ꝙ recte viuere contingit duobus. s. virtute & lib. ar. sed lib. ar. contingit male vti, & ideo ad differentiam eius additur, qua nemo male vtitur, quàmuis enim qui recte viuit non male vtatur, non tamẽ quomodocumque recte viuitur tale est, vt eo nullus male vtaẽ.

¶ Ad septimum dicendum, ꝙ Deus non iustificat nos sine nobis consentientibus, quia non cogit ad virtutem, vt Damas. Li. 2. de horto. c. 12. dicit. Iustificat tamen nos sine nobis virtutem causantibus.

¶ Ad octauum dicendum, ꝙ si stricte accipiatur haec diffinitio, gratiae non conuenit, quia per hoc quod dicitur, qua recte viuitur, ostenditur virtus esse principium rectae operationis, nõ enim sumitur hic recte viuere, secundum ꝙ est esse viuentis: sed secundum ꝙ est operatio rei viuae. gratia auté non est principium recti operis, nisi mediante virtute, & ideo non est illud quo immediate recte viuitur.

¶ Ad nonum dicendum, ꝙ si accipiatur diffinitio rei quae cõplectitur totum esse rei secundum ꝙ ex omnibus causis constituitur quae est perfecta diffinitio, tunc vnius rei non potest esse nisi vna diffinitio. dicta autem diffinitio virtutis, complectitur omnes causas eius, vt dictum est, inueniũtur autem & aliae quae D aliquas harum exprimunt, sicut illa philosophi, habitus electiuus in medietate consistens &c. quae exprimit formalia vir- 2. Eth. c. 6. tex. 17. tutis & actum eius, & illa quae est in 7. Phys. dispositio perfecti ad optimum exprimit ordinem ad finem. Et diuersae descriptiones, diuersas conditiones virtutis exprimunt, & sic non est inconueniens si de virtute plures diffinitiones dantur.

b De uirtute quid sit & qd actus eius.

Hic videndum est quid sit virtus & quid sit act' vel opus eius. Virtus est, vt ait August. bona qualitas mẽtis, qua recte viuitur, & quã nullus male vtitur, quam Deus solus in homine operaẽ. ideoq; opus Dei tantum est, sicut de virtute iustitiae Aug. docet sup illum locum psalmi. Feci iudicium & iustitiam, ita dicens. Iustitia magna virtus animi est, quam non facit in homine nisi Deus. Ideoque cum ait propheta ex persona ecclesiae. Feci iustitiam, non ipsam virtutẽ quã non facit homo, sed opus eius intelligi voluit. Ecce aperte insinuatur hic, ꝙ iustitia in hoie non est opus hominis. sed Dei, quod & de alijs virtutibus itidem intelligendum est.

B *De fide itidem dicit quòd non est ex homine, sed ex Deo tantum.*

Nam de grã fidei ephesijs scribẽs Apostolus, similiter fidẽ nõ ex homine, sed ex Deo tãtũ cẽ asserit ingens, Gratia estis saluati per fidem, & hoc non ex vobis. Dei enim donum est: quod a sanctis ita exponitur. hoc.i. fides non

ARTICVLVS III.

c Vtrum aliquis possit mereri ex condigno uitam aeternam per actus uirtutis.

1.2.q.114. art.3. AD TERTIVM sic proceditur. Videtur ꝙ aliquis nõ possit ex condigno vitam aeternam mereri per actus virtutis. Primo per id quod habetur ad Rom. 8. Non sunt condignae pas &c. sed per passiones quas sancti sustinent, maxime merentur: ergo videtur ꝙ nullus ex cõdigno vitã aeternã mereaẽ. E

¶ 2 Praet. Condignum importat aequalitatem dignitatis: sed impossibile est ꝙ actus humanus aequetur in dignitate praemio vitae aeternae, quod est ipse Deus. ergo videtur ꝙ nullus ex condigno vitam aeternam mereri possit.

¶ 3 Praet. Ille qui reddit quod debet non meretur vltimum praemium: sed homo bene operans reddit quod debet, vt dicitur Luc. 17. Cum feceritis omnia quae praecepta sunt vobis dicite serui inutiles sumus &c. ergo videtur quòd nullus ex condigno, recte viuendo, vitam aeternam mereatur.

¶ 4 Praet. A quocumque quis meretur, ille debitor sibi efficitur, quia praemium merito debetur: sed Deus non potest effici debitor. ergo apud ipsum nihil ex condigno mereri possumus.

¶ 5 Praet. Nullus meretur praemium apud eum qui eius opere nec iuuatur nec iuuari potest, sed Deus nostris bonis operibus non iuuatur, quia bonorum nostrorum non eget, vt in A Psal. 15. dicitur. ergo videtur quòd apud ipsum mereri non possumus.

SED CONTRA. nihil ex iusto iudicio redditur nisi quod quis meretur: sed vita aeterna quae corona iustitiae dicitur, qa pro ea redditur ex iusto iudicio: sicut depositum redditur. 2. Ti. 4. In reliquo reposita est m. &c. ergo aliquis coronam iustitiae meretur.

¶ Praet. Sicut se habet culpa ad poenã, ita & opus virtutis ad gloriam, sed culpa ex condigno poenam aeternam meretur. ergo & actus virtutis ex condigno vitã aeternã meret.

RESPONDEO, Dicendum, quòd circa hoc sunt duae opiniones. Quidam enim dicunt, quòd aliquis vitam aeternam non potest mereri ex condigno: sed ex congruo. Alij vero dicunt, quòd etiam ex condigno potest quis vitam aeternam mereri per actus virtutum, dicitur autem aliquis mereri ex condigno, quando inuenitur C aequalitas inter praemium & meritum, secundũm rectam aestimationem. Ex congruo autem tantum quando talis aequalitas non inuenitur: sed solum secundum liberalitatem dantis munus tribuitur quod dantem decet. videntur autem vtrique quantum ad aliquid verum dicere. Est enim duplex aequalitas, scilicet quantitatis & aequalitas proportionis. secundum quantitatis aequalitatem ex actibus virtutum vitam aeternam ex cõdigno non meremur, non enim tantum bonum est in quantitate actus virtutis, quantum praemium gloriae, quod est finis eius. secundum autem aequalitatem d proportionis ex condigno meremur vitam aeternam. D. 883. Attenditur enim aequalitas proportionis quando aequaliter se habet hoc ad illud, sicut ali' ad alterum, non autem maius est Deo vitam aeternam tribuere q̃ nobis actum virtutis exhibere, sed sicut hoc congruit huic, ita illud illi, & ideo quaedam proportionis aequalitas inuenitur inter Deum praemiantem & hominem merentem, dum tamen D praemium referatur ad idem genus in quo est meritũ, vt si praemium est quod omnem facultatem humanae naturae excedit, sicut vita aeterna, meritum ẽt sit p talem actum in quo refulgeat bonum illius habitus qui diuinitus infunditur Deo nos consignans. Illi tñ qui dñt nos ex condigno vitam aeternã posse mereri, verius dicere videntur. Cum enim sit duplex species iustitiae, vt in 5. Ethi. Philosophus dicit. s. iustitia distributiua & cõmutatiua quae est in contractibus, vt in emptore & venditore. Cap. 2. Iustitia commutatiua respicit aequalitatem arithmeticam quae tendit in aequalitatem quantitatis. Iustitia vero distributiua aequalitatem respicit geometricã, quę est aequalitas proportionis. In redditione autem praemij ad merita magis seruatur forma distributionis, cum ipse vnicuique sm opera sua reddat q̃ commutationis, cum Deus a nobis nihil accipiat, q̃uis a sanctis quandoque inueniatur metaphorice dictum, ꝙ bonis operibus regnum coelorum emitur, inquantum Deus accipit opera nostra vt acceptans ea, & ideo verius dicitur, ꝙ ex condigno meretur quam ꝙ non ex condigno.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Apostolus per dictũ suum intendit excludere aequalitatem q̃titatis, quia nõ est tãta acerbitas praesentium passionum, q̃ gaudium futurae gloriae.

¶ Ad secundum dicendum, quòd non requiritur ad condignitatem distributiuae iustitię ęqualitas quantitatum, sed proportionis tantum, vt dictum est.

¶ Ad tertiũ dicendũ, ꝙ ẽt reddendo quod debet, mereẽ aliquis, in hoc.n. aliquis apud Deum meretur, in quo ẽt vitę laudabilis apud hoies constituit. actus aũt iustitiae est laudabilis sicut & aliarũ virtutũ, vnde ẽt actus iustitię meritorius est, q̃uis quidã hoc quondã negauerũt, & tñ actus iustitię in redditione debiti ẽt qđ hoi debet consistit, q̃uis.n. illud quod reddit quod debitũ est alteri suum nõ sit, nihilominus tñ modus operationis i quo fundatur & ius merendi, & laus ipsius reddentis est, qui voluntarie, & propter bonum iustitię reddit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

D. 431. ¶Ad quartum dicendum, ꝙ Deus non efficitur d debitor nobis, nisi forte ex promisso, quia ipse bona operantibus præmiũ repromisit, & ideo non est inconueniens, si ab ipso quis mereri possit, ex quo aliquo modo debitor est. Vel dicendum, ꝙ in iustitia commutatiua ille apud quem quis meretur, efficitur debitor ei quod meretur, vt patet in illis, qui operationes suas locant in seruitium aliorum, sed in iustitia distributiua non requiritur ratio debiti ex parte eius qui distribuit: potest enim ex liberalitate aliqua distribuere, in quorum tamẽ distributione iustitia exigitur, secundum ꝙ diuersis, prout eorum gradus exigit, p portionabiliter tribuit.

Ca. 6. to. 3. ¶Ad quintum dicẽdum, ꝙ illud tenet in iustitia commutatiua: sed in distributiua nõ ẽ necessariũ.

ARTIC. IIII.

d Vtrũ aliquis possit mereri gratiã.

1.2.q.114. ar. 5. Et cõt. 3. c. 149. AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ aliquis gratiam mereri possit. Iustificatio enim non fit nisi per gratiam, sed in litera dicitur ꝙ fides meretur iustificationem. ergo p actũ fidei aliquis gratiam meretur.

¶ 2 Præt. Aliquis bene vtendo re temporali quam ab aliquo domino accepit, meretur rem prius acceptam, vt equum aut aliquid hmõi: sed vsus gratię nõ est minoris efficaciæ in merẽdo, quam vsus rei temporalis. ergo aliquis bene vtens gratia quam accepit, ipsam meretur.

Cap. 9. ¶ 3 Præt. Oratio qua quis orat pro se, & de his quæ expediũt ad salutem, meretur exaudiri a Deo, vt Aug. dicit: sed si aliquis in gratia existens oret, vt si contingat eum a gratia decidere ꝙ gratia sibi reddatur, pro se petit maxime expediens ad salutem. ergo meretur gratiam recuperare.

Sup Io. c. 9. ¶ 4 Præt. Si Deus dat alicui gratiam, aut dat digno, aut indigno. Si dat indigno insipiens & iniustus est, quod impossibile est. ergo dat digno: sed nullus est dignus habere aliquid nisi qui hoc meruit. ergo quicunque accipit gratiam, prius meruit eam.

¶ 5 Præt. Non est minor ordo iustitiæ apud Deum in distributione gr̃æ, q̃ in distributione bonorũ naturaliũ: sed Plato dicit ꝙ formæ non dantur a datore, nisi ꝛm merita naturæ. ergo nec gratia infunditur, nisi ꝛm merita recipientium.

In Timeo.

SED CONTRA. illud quod meritis redditur, non gratis datur: sed quod gratis non datur non est gratia. ergo gratia meritis non redditur.

¶Præt. Illud quod est principium omnis meriti, non cadit sub merito: sed gratia est huiusmodi. ergo &c.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ in omni qui meretur, exigitur vt actus eius sit aliquo mõ proportionat' ad id quod meretur, nullus enim meretur nisi id quod ꝛm suam conditionẽ potest eum contingere, sicut seruus non meretur a dño, vt in he est ex vi naturæ nostræ, quia donum Dei pure est. Ecce & hic manifeste tradit ꝙ fides nõ ẽ ex libertate arbitrij, siue ex arbit. voluntatis, quod superioribus consonat, vbi dictum est gratiã præuenientem, vel operantem esse virtutem quæ voluntatẽ hominis liberat & sanat. Vñ Aug. in lib. de spũ. & litera ait. Iustificati sumus non per liberam volũtatem, sed per Christi gr̃am, nõ ꝙ sine voluntate nostra fiat, sed voluntas nostra ostenditur infirma per legem, vt sanet gratia voluntatem, & sana voluntas impleat legem.

De gratia quæ liberat voluntatem, quæ si uirtus est, uirtus nõ est ex lib. arb. & sic non est motus mentis.

SI igitur gratia quæ sanat & liberat voluntatem hominis, virtus est vel vna vel plures, cum ipsa gratia non sit ex arbitrio voluntatis, sed eam potius sanet ac præparet, vt bona sit, consequitur vt virtus nõ ex lib. fit arb. & ita non sit motus vel affectus mentis, cum omnis motus vel affectus mentis sit ex libe. arbi. sed bonus ex gratia & lib. arb. malus vero ex lib. arb. tantum, vt enim ait Aug. in primo lib. retractationum. Homo sponte & lib. arbi. cadere potuit, non ẽt resurgere. Item in lib. de duabus animabus. Animæ si liberaliquis bene vtens gratia quam accepit, ipsam meretur.

ro ad faciendum & non faciendum motu animi carent, si denique his abstinendi ab opere suo potestas nulla conceditur, earum peccatum tenere non possumus. Hic aperte ostenditur quòd motus animi siue ad bonum siue ad malum ex li. arbi. est. Ideoque si gratia vel virtus motus mentis est ex lib. arb. est. Si vero ex lib. arbit. vel ex parte est, iam non solus Deꝰ sine homine eam facit. Propterea quidam non inerudite tradunt, virtutem esse bonam mẽtis qualitatẽ, siue formam, quæ animam informat, & ipsa non est motus vel affectus animi, sed ea lib. arb. iuuatur, vt ad bonum moueatur & erigatur, & ita ex virtute & lib. arb. nascitur bonus motus vel affectus animi. Et exinde bonum opus procedit exterius. Sicut pluuia rigatur terra, vt germinet & fructum faciat, nec pluuia est terra nec germẽ, nec fructus, nec terra, germen vel fructus, nec germen fructus. Ita gratis terræ mentis nostræ, idest arbitrio voluntatis infunditur pluuia diuinæ benedictionis, idest inspiratur gratia, qd̃ solus Deus facit, non homo cum eo, quia rigatur voluntas hominis, vt germinet & fructificet, idest sanatur & præparatur, vt bonum velit secundũ quod dicitur operans, & iuuat vt bonum faciat, secũdũ quod

p reditate filiorum admittatur: sed vt mercedem suam recipiat. gratia vero omnino conditionem humanæ naturæ excedit, qd̃ patet ex eius effectu, quia ducit in finem quem nulla creata natura per se attingere pót, pp̃ quod dr 1. Cor. 11. Quòd oculus non vidit &c. Vnde donum gr̃æ nullo modo sub merito cadere potest, eiꝰ qui in puris naturalibus est, & multo minus eiꝰ qui peccato deprimitur: sed tamẽ opera bona ante donũ gratiæ facta, premio suo sibi proportionato nõ carent, cauſant, u. quandam habilitatem ad gr̃am, & secum etiam quãdam honestatem & iocunditatem d & pulchritudinem habent, in quibus præcipue eorum præmium consistit, & aliqua etiam per accidens causant, vt bonorum temporalium affluentiam, aut aliquid hmõi: quia frequenter, vt Greg. dicit. Deus in hoc mundo remunerat eum, qui præmium futuræ gloriæ non meretur, vt sic nullũ bonum irremuneratum inueniatur.

D. 950. Moral. li. 5. c. 1.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ pro tanto fides dicit mereri iustificationẽ, qa in iustificatione primo apparet motꝰ fidei. Oportet n. accedẽ ad Deũ credere qa est. Hæb. 11. Non aũt ita ꝙ iustificatio sub merito cadat.

¶ Ad secũdũ dicẽdũ, ꝙ in iustitia cõmutatiua cõingit qñq; ꝙ præmium, vel id qd̃ est loco præmij p̃cedat meritũ, vt patet in emptione & vẽditione, q. n. rem emptam prius accipit quàm pretium soluat, quodammodo præmium ante meritum accipit, quod etiam magis patet in eo, qui prius accipit p̃mium laboris sui, q̃ laborẽ impendat in obsequium alicuius. In iustitia autem distributiua hoc non potest accidere, eo ꝙ ibi præmium redditur secundum gradum & dignitatem personæ, & ideo secundum illud quod præcedit meritum, oportet quòd præmium attendatur, ex quo quidam constituitur in tali dignitate, vnde cum gratia per modum iustitiæ distributiuæ diuersis hominibus a Deo detur, non potest esse ꝙ aliquis ex sequentibus actibus mereatur gratiam prius acceptam.

¶ Ad tertium dicendum, quòd qui sic orat, non meretur sibi gratiam restitui post amissionem, quia per sequens peccatum oratio præcedens mortificatur, sicut & alia bona merita, nec oratio efficax est ad petendum, quia non instanter orat: sed orationem peccando interrumpit.

¶ Ad quartũ dicẽdũ, ꝙ indignũ pót sumi dupl̃r, vel negatiue tãtũ, & sic Deus dat gr̃am indignis, qa his q nõ sunt sufficiẽter ad hoc digni: sed tñ hnt aliqua disponẽ ad recipiẽdum, ex quo dr̃ quodãmõ ex congruo gr̃am mereri, nec ex hoc sequitur quòd sit iniustus, sed liberalis. Vel sumit cõtrarie, vt dicantur idigni qui habent voluntatem resistentem gr̃æ, & talibus gr̃am non infundit, qa ad virtutem non cogit, vt Dam dicit.

Li. 2. de hor to. c. 13.

¶ Ad quintum dicendum, quòd potentia materię est proportionata ad receptionem formæ, & iõ dispositiones ipsius & habilitates cõuenienter p̃ merita nominari: sed gr̃a excedit omnẽ proportionem

proportionem naturæ, vnde actus naturales non possunt merita respectu gratiæ dici, sed dispositiones remote tantum.

ARTICVLVS V.

e Vtrum aliquis possit mereri augmentum gratiæ.

i. 2. q. 114. ar. 8. AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ aliquis non possit gr̃æ augmentum mereri. Efficacia. n. merendi attenditur ꝛm quantitatem radicis, sed si aliquis p actum minoris gratiæ maiorẽ gratiam meretur, efficacia merẽdi excederet radicẽ gratiæ. ergo nõ cõtingit augmẽtũ gratiæ mereri.

¶ 2 Præt. Quilibet actus meritoriꝰ meretur hoc quod sub merito cadit. si ergo contingit augmentũ gratiæ mereri, sequitur ꝙ quolibet actu meritorio gr̃a augmẽtabitur, quod falsum est.

¶ 3 Præt. Ex eisdẽ principijs ex quibus aliquid innascit, & augmentatur. Cum igitur principiũ gratiæ sub merito non cadat, videtur quòd nec augmentum eiꝰ.

¶ 4 Præt. Nullꝰ meretur illud quod est in eius potestate, sed in potestate habentis gratiam, est vt non tantum in eo quod est persistat: sed vt in melius proficiat. ergo ipsum profectum gratiæ non contingit mereri.

¶ 5 Præt. Actus remuneratus non expectat vlterius præmiũ: sed si contingeret augmentum gratiæ mereri gratia augmenta: actus ille remuneratus foret. ergo ei vlterius præmium non deberetur, quod est inconueniens.

Epil. 106. Tom. 2. SED CONTRA. est quod Aug. dicit ꝙ gratia meretur augeri, vt aucta mereatur & perfici, & ita augmentum gratiæ sub merito cadit.

¶Præt. Magis est gratiam perfici quàm gratiam augeri: sed gloria cadit sub merito, quæ nihil aliud est quàm perfecta gratia. ergo & augmentum gratiæ sub d merito cadit.

D. 881.

RESPONDEO, Dicendum, quòd sicut culpæ redditur duplex pœna. Vna quæ comitatur ipsam culpam, vt conscientiæ remorsus & huiusmodi, secundum quod Aug. dicit in lib. confes. ꝙ inordinatus animus sibiipsi est pœna. Alia quæ infligitur exterius a iudice Deo vel homine, ita etiam duplex est præmium respondens merito. Vnum quod comitatur ipsum actum meritorium, vt ipsa delectatio boni operis & similia. Aliud quod pro bono opere redditur a Deo vel homine, vt vita æterna, & quicquid hoc modo redditur. Ad hoc autem duplex præmium diuersimode actus meritorius ordinatur, quia ad primum præmium est proportionatus ꝛm formam suã, vt gra. ex hoc ipso ꝙ est actus ab habitu perfecto procedens, delectabilis est, vnde in principio actus reducitur sicut in causam: sed ad præmium quod exterius redditur, ordinatur secundum proportionem dignitatis tantum, vt qui tantum meruit, tãtũ meretur in quocunque bono, & qui tantum peccauit, tantũ puniatur: secundum hoc ergo dico, ꝙ per actum meritoriũ contingit mereri augmentum gratiæ, sicut præmium concomitans naturam actus meritorij, cum naturale sit, vt omnis actus possit in acquisitionem vel augmentum similis habitus, vel effectiue vel dispositiue.

Lib. 1. c. 12. fin.

¶AD PRIMVM ergo dicendum quòd quamuis præmium quod quis meretur sit maius quàm gratia qua meretur, non tamen sequitur quòd sit maior efficacia merẽdi in actu, quàm exigat gratia informans actum. Constat enim ꝙ per actum meritorium charitate informatum, meretur quis charitatẽ perfectam. qualis est charitas patriæ, quæ longe maior est charitate vię, eliciente actum meritorium. Cum enim dicitur ꝙ efficacia merendi in actu meritorio respondet quantitati gratiæ, nõ intelligitur commensuratio quantitatis præmij ad principium merendi ꝛm æqualitatem, sed proportionalitas qædam act' meritorij, ad principiũ merendi, quia quanto charitas & gratia maior est, tanto cõtingit per actum meritorium maius præmium mereri.

Quòd bona uoluntas gratiæ principaliter est & etiam gratia est, sicut & omne bonum meritum.

VÆ ipsa etiam donum Dei est, & hominis meritũ, immo gr̃ę, qa ex gratia principaliter est, & gratia est. Vnde Aug. ad Sixtum p̃sbyterum d Quid est meritum hominis ante gratiã? Cũ oẽ bonum nostrum meritũ nõ in nobis facit nisi gratia? Ex gratia. n. vt dcm̃ est, q̃ p̃uenit & sanat arbitrium hominis, & ex ipso arbitrio, p̃creatur in aia bonus affect' siue bon' motus mẽtis, & hoc est primum bonum hoĩs meritũ. Sicut ver. gra. ex fide, virtute & hoĩs arbitrio gñat̃ in mẽte, motus quidam bonus & remunerabilis. s. ipsum credere. Ita ex charitate & libe. arbit. alius quidam motus prouenit, scilicet diligere, bonus valde. Sic de ceteris virtutibus intelligendum est, & isti boni motus, vel affectus, nisi

† Epist. 105.

sit per negligentiam, vt in 1. lib. dist. 17. dictum est.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ tam augmẽtum gratiæ q̃ etiam ipsius infusio est a Deo: sed tamen aliter se habent actus nostri ad infusionem gratiæ, & augmentum ipsius, quia ante infusionem gratiæ, homo nondum est particeps diuini esse, vnde actꝰ sui sunt omnino improportionati ad merendum aliquod diuinum, quod facultatem naturę excedat: sed per gratiam infusam constituitur in esse diuino, vnde iã actus sui proportionati efficiuntur ad promerendũ augmentũ, vel p̃fectionem gratiæ.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ hõ habẽs gratiã non dicitur posse proficere in melius, quasi ipse gratiã sibi augmẽtet, cũ augmentũ gratiæ a Deo sit. Sed qa hõ pót p gratiã acceptã augmẽtum gratiæ mereri disponendo se, vt maioris gratiæ capacior fiat.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ præmium concomitans actum nõ excludit vlterius præmium, quod per actum redditur, sicut per hoc ꝙ aliquis delectationem ex actu virtutis sentit, non amittit vitæ æternæ præmium, cum non sit eadem ratio præmij vtrobique, ita etiam per hoc quòd actum meritorium sequitur augmentum gratię, non impeditur remuneratio quæ consistit in adeptione gloriæ.

ARTICVLVS VI.

f Vtrum aliquis possit mereri alteri primam gratiam.

1. 2. q. 114. ar. 6. AD SEXTVM sic proceditur. Videtur ꝙ vnus nõ possit alteri primam gratiam promereri. Accidens. n. non extendit se vltra suum subiectum: sed gratia quæ principium merendi est, accidens est. ergo efficacia merendi in alium non transit, vt scilicet vnus alteri gratiam mereri possit.

¶ 2 Præt. Christi meritum fuit perfectissimum. si ergo per alicuius meritum alicui gratia acquiratur, multo fortius hoc per meritum Christi continget. Cum ergo meritum Christi sit sufficientissimum, videtur quòd quibus per meritum Christi gratia non acquiritur, quòd nullius meritis gratia acquiratur, præcipue quia pro omnibus passus est, qui vult omnes homines saluos fieri.

¶ 3 Præt. Inter alios actꝰ maxime oratio meritoria vt: sed vna cõditio orationis quã Aug. ponit, est vt hõ pro seipso oret. ergo videtur ꝙ nullum meritũ valeat nisi ei qui meretur.

¶ 4 Præt. Actus hominis magis prodest operanti quàm alijs.

Sed homo sibi ipsi primam gratiam mereri nō poteſt. ergo mul to minus alijs.

¶ 5 Præt. Illud quo poſito, vel remoto nihilominus aliquid accideret, non eſt cauſa eius: ſed ſi iſte paratus eſt ad gratiam con ſequetur eam, & ſi non eſt paratus, non habebit ſiue alius mereatur ſiue nō. ergo videt̄ ꝙ bonus actus vnius nō ſit cā meritoria grꝗ alterius.

SED CONTRA. eſt illud quod Aug. dicit in lib. 1. de prædeſtinatione ſanctorum, ꝙ vnus alij primam grām mereꞇ. [Cap. 8.]

¶ Præt. Iac. vlt. dicit. Orate ꝑ inuicem vt ſaluemini: ſed ſalus nō eſt ſine gratia: cū igitur oratio eccleſiæ caſſa eſſe nō poſſit, vr̄ ꝙ vn⁹ grām alteri mereri poſſit.

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ inſufficientia cauſæ ex duobus contingere pōt, vel ex imperfectione cauſæ, vt qñ ignis eſt paruus qui calefacere non pōt, aut ex impedimento quod accidit circa effectū, vt ſi ligna aqua humectantur, & ita cū meritū quodāmō ſit cā præmij, dupl̄r contingit, vt actus meritorius nō ſufficiat ad pręmij cōſecutionem, vna ex impfectione act⁹, alia ex impedimēto eius qui præmiū cōſequi debet. Sed imperfectio actus pōt eſſe duplex, aut ita ꝙ actus ſit extra genus talis perfectionis q̄ meritū cauſat, ſicut ſunt act⁹ gratiā pręcedentes, & hoc mō dr̄ ꝙ actibus talibus nō meretur qs grām ſibi ex cōdigno, ſed ſolū ex congruo: aut eſt in gñe talis ꝑfectionis, quæ tñ ꝑꝑ ſui paruitatem non ſufficit ad merēdū, & hoc modo dico, ꝙ actus hñtis gratiam ſe habent ad acquirēdam gratiam alteri, ſufficit eñ gratia ad hoc vt homo per cā ſibijpſi mereaꞇ: ſed ꝙ alteri mereaꞇ ad hoc non ſufficit niſi ſit perfectiſſima gratia, q̄ quodāmodo in alios redundet. Et ꝑꝑ hoc dr̄ ꝙ Chr̄s de cuius plenitudine oēs accipimus. Io. 1. Oīb⁹ ex cōdigno meruit: ſed nullus alius alteri ex cōdigno meretur, ſed ſolū ex cōgruo, ita tñ ꝙ eſt hic plus de rōne meriti, q̄ qñ aliquis dicit ſibi mereri gratia ex cōgruo. Quātūcūque aūt gratia pfecta ſit q̄ opus meritoriū cauſat, pōt ipediri effectus meriti, vel pmij, dūmō dicaꞇ vn⁹ alteri mereri: ſed dr̄ aliqs alter vel ali⁹ dupl̄r. vel ſm ſubiectū ſicut ſunt diuerſę perſonæ, & hoc mō cōſtat ꝙ ēt meritū Chr̄i, ne dū merita aliorū in multis effectū nō cōſeqtur, ꝑꝑ eorū indiſpōnē: aut ſm accn̄s & ſm rōnē, ſicut dicit ꝙ ſortes in foro, eſt alter a ſeipſo in domo, ſicut ipſe hodie eſt alter a ſeipſo cras, & inde eſt, ꝙ qñ aliqs hodie meretur vitā æternā, vt hēat eā in ſine vitæ ſuæ, licet meritū ſit ſufficiēs quā-

[Epi. 105. to. 2. an med.]

F tū in ſe eſt, tñ pōt impediri ne effectū cōſequaꞇ ꝑ pctm̄, qđ interuenit cras & poſt cras, rōne cuius dicit præcedēs mortificatū meritū eſſe: ſed præmiū illud quo qs ſibi mereꞇ, qđ eſt cōcomitans meritū impedire nō pōt. Sm hoc ergo patet ex dictis, ꝙ aliqs alteri gratiā mereri pōt ex cōgruo & nō ex cōdigno, nec tñ neceſſarium eſt ꝙ ille gratiā accipiat, cū aliqs gratiam meretur.

¶ AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ cū dicitur, ꝙ accn̄s nō excedit ſuū ſubiectū, nō intelligit ꝙ accn̄s nō poſſit eſſe principiū actionis in aliud ſubiectū tendentis, qa hoc ēt falſum eſt in oībus actionibus naturalibus, ſed qa accn̄s nō habet eſſe extra ꝓpriū ſubiectū, nec ēt habet virtuté agendi, niſi ſm cōditionē ſui ſubti.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd meritū Chriſti eſt ſicut radix oīum meritorū, a quo oīum merita efficaciā trahūt, vñ eſt quōdāmō ſicut cā vl̄is, quā oportet ad eff ectus determinatos applicari ꝑ cās ꝑticulares, ſicut ſunt ſacramenta & orationes eccleſię, & inde eſt, ꝙ nō tātum Chriſtū oram⁹, ſed ēt ſanctos ei⁹, quorū meritis & ꝑcib⁹ auxiliū eius ꝑcipimus.

¶ Ad tertiū dicēdū, ꝙ Aug. ponit cōditiones oratiōis quā neceſſe eſt modis oībus exaudiri, & qa oratio q̄ pro altero ſit, pōt impediri per indiſpōnē alteri⁹, inde eſt ꝙ oratiōis cōditionē ponit, vt ꝓ ſe qs oret, nec tñ ſequiꞇ ꝙ oratio vni⁹, alterū nō iuuet, ſi impedimentum nō interueniat.

¶ Ad quartū dicendū, ꝙ q̄uis plus ꝓſit alicui ſuū op⁹ q̄ alienū, dūmō ſit æqualitas in vtroq;, tñ op⁹ alienū informatum gratia, pl⁹ accedit ad meritū cōdigni, inquātū ex radice gratiæ ꝓcedit, q̄ opus ꝓpriū, qđ ex puris naturalibus cauſatur.

¶ Ad qntū dicēdū, ꝙ frequēter cōtingit ꝙ ꝑ orationes ſanctorū oībus offeruntur occaſiones, vt ſe ad Deū conuertant, & ad gratiam recipiendam præparent, qua rōne facta, gratia eis infunditur. Quamuis autem ſanctis nō orantibus homines ſaluarent, ſi ſe præparēt ad gratiam, nō tñ ſequiꞇ ꝙ ēt præparatis ſuffragia ſanctorū nō conferant, quia Deus hoc mō præuidit & ordinauit, vt per horum merita illam gratiam accipiant.

EXPOSITIO TEXTVS.

PRAETERMITTENDVM eſt tria eſſę gña bonorū &c.} Sciēdū ē, ꝙ iſta diuiſio boni eſt ſm quantitatē ipſius non abſolutam, ſed in comparatione ad hominē, vñ cōtingit ꝙ idē ſm diuerſas cōparatiōes ſub diuerſis membris cadat, potentiæ enim naturales hominis comparatę ad ipſum, cuius ſunt media, bonæ ſunt, quia ſine eis non recte viuitur, contingit tamen eis recte non vti, comparatę vero ad alium cadunt ſub minimis bonis, quia ſine auxilio alterius hominis hō pōt bñ viuere. Sumitur ergo diuiſio iſta ſm diuerſos gradus in approximatione ad vltimam perfectionē hominis, quæ conſiſtit in operatione ꝑfecta, ſm quam contingit recte viuere, ad quam hō q̄buſdā iuuatur quaſi organice & inſtrumentaliter, vt Philoſ. dicit in 1. Ethi. ſicut ſunt bona fortunæ, quæ quidem non pertinent ad neceſſitatē recte viuendi, cū ſine eis recta vita eſſe poſſit: ſed ſunt, ſicut expediētia ad rectā vitam, vt hō facilius operetur his, quaſi adminiculis ſuſtentatus. Quædam vero ſunt, quæ per ſe conferunt ad rectā vitam, ſicut miniſtrātia ſubſtantiā act⁹, & hmōi computantur inter media bona, ſine quibus nullus recte viuit, quibus tamen aliquis pōt ēt peruerſe viuere, aliqua vero ſunt q̄ conferunt ad rectam vitam, quaſi dantia ꝑfectionē ipſi actui, recte informādo ipſum, ſicut ſunt habitus virtutum & gratiarum, & hæc magna bona dicuntur, quia ꝓpinquiſſima ſunt operationi ꝑfectę in qua eſt vltima hominis perfectio.

[De gratia & li. ar. ad Valen. c. 5. 6.] [Cap. 12.]

{Virtutibus nemo male vtitur} verū ē, quaſi habitu informante vſum, vtitur tamē eis aliquis male quaſi obiecto. {Et bon⁹ vſus liberæ volūtatis q. virt⁹ ē &c.} i. act⁹ virtutis, vt Magiſter in fine exponet. {Si igiꞇ gr̄a quę ſanat & liberat &c.} Hic expreſſe vr̄ Magiſter hmōi opinionis eſſe, ꝙ gr̄a & virtus ſint idē, niſi forte hoc exponeretur, quia gr̄a in opatione nō niſi mediāte virtute ꝓcedit: ſed tñ ſuppoſito, ꝙ gr̄a nō ſit virtus, eadem magri rōne, virt⁹ erit. nō. n. min⁹ eſt manifeſtū de gr̄a, q̄ de virtute ꝙ a ſolo Deo in nobis ſit. {Vñ apparet vere, quia charitas eſt ſpiritusſanctus &c.} Hic loquitur Magr̄ ſm ſuam

[Tract. 40.]

A opinionē quā i 1 li. ſupponit. ſ. charitatē in nobis nihil aliud, q̄ ſpūm ſctm̄ eſſe, non aūt oportet hoc de charitate opinari, quia ipſa virtutes informat & ſanctificat, ſicut hic concludere vr̄, hoc eñ cōtingit ex hoc, ꝙ charitatis obiectū eſt finis vltimus, vñ ipſa mediāte oēs virtutes vltimū ordinanꞇ.

DISTIN. XXVIII. DIVISIO TEX.

POſtquam determinauit de gr̄a ſm veritatē. Hic excludit quoſdā errores circa gratiā. Et diuidiꞇ in ꝑtes duas. In prima excludit errorē Pelagij q̄ gr̄æ derogabat. In ſecūda excludit errorē Iouiniani & Manichei, qui negabāt li. arb. ibi {Id ergo de gr̄a & lib. ar. &c.} Prima diuidiꞇ in duas. In prima narrat poſitiones Pelagij. In ſecūda iducit rōnes ipſius. ibi {Quidam vero dn̄t, hoiem ſine gratia &c.} Ponunꞇ ergo quatuor pōnes, quarū prima eſt, ꝙ ſine gr̄a pōt hō ꝑfecte legē Dei iplere ex ſolo lib. ar. quis gr̄a ad hoc deꞇ, vt facili⁹ hō ipleat, ad qđ ēt nos De⁹ iuuat inſtruēdo ꝑ ſui legē. Scda poſitio cōſequēs ex prima eſt, ꝙ nō oportebat orare neq; ꝓ fidelibus neq; pro infidelib⁹, cū ex ſeipſis homines bñ, vel male operari hēant. Et hoc ibi {Deſtruuntur & oṙones &c.} Tertia eſt, qa dn̄t ꝙ hō ex proprijs actibus gratiam Dei mereꞇ. ibi {Gratiā Dei, qua liberamur ab impietate &c.} Quarta eſt, qa hoiem ſine pctō originali naſci dn̄t. Et hoc ibi {Paruulos etiam ſine vllo &c.} {Quid vero dn̄t &c.} Hic poniꞇ cōfirmatio ꝑdictarū pōnum. Et diuidiꞇ i ꝑtes ſex, ſm ſex authoritates Aug. q̄ iducunꞇ, ex q̄bus error Pelagij cōfirmari vr̄. Scda incipit ibi {Aſt ēt inite baꞇ &c.} Tertia ibi {Alibi ēt Augu. dicit &c.} Quarta ibi {Sic etiā intelligendū &c.} Quinta ibi {In expoſitiōe quoque &c.} Sexta ibi {Illud etiam diligenter &c.} [Cap. 10.] [C. 39.] [C. 2.] [Cap. 9.]

QVAEST. I.

A

Hic quinq; quæruntur.

Primo. Vtrū ſine gr̄a homo

---

merita ſunt & dona Dei, quib⁹ meremur & ipſorum augumentationē & alia q̄ cōſequēter hic & in futuro nobis apponūtur.

Ex qua ratione dicitur fides mereri iuſtificationem & alia.

CVm ergo dicitur fides mereri iuſtificationem & vitam ęternam, ex ea ratione dictū accipitur, qa per actum fidei meretur illa. Similiter de charitate & de iuſtitia & de alijs accipitur. Si. n. fides ipſa virtus præueniens diceretur eſſe mētis actus, qui eſt meritum, iam ipſa ex lib. ar. originē haberet, quod quia nō eſt ſic dicitur eſſe meritum, quia actus eius eſt meritum, ſi tamē H adſit charitas, ſine qua nec credere nec ſperare meritum vitæ eſt. Vnde apparet vere, qa charitas eſt ſpiritusſanctus, quę aīę qualitates informat & ſanctificat, vt eis anima informetur & ſanctificetur. Sine qua animæ qualitas non dicitur virtus, qa non valet ſanare animam.

De muneribus uirtutum & de gratia quæ non eſt, ſed facit meritum.

EX muneribus itaque vel actibus virtutum boni ſumus & iuſte viuimus, & ex gratia, q̄ non eſt meritum: ſed facit, non tamen ſine lib. ar. proueniunt merita noſtra. ſ. boni affectus eorumque progreſſus atq; bona opera, q̄ Deus remunerat in nobis, & hæc ipſa ſunt Dei dona. Vnde Augu. ad Sixtum presbyterum. Cum coronat merita noſtra, nihil aliud coronat q̄ munera ſua. Vnde vita æterna quæ in fine a Deo me K ritis præcedentibus reddiꞇ, qa & eadem merita quibus reddi-

G tur non a nobis ſunt, ſed in nobis facta ſunt per gratiā, recte & ipſa vita gratia nuncupaꞇ, qa gratis datur. Nec ideo gratis, quia non meritis datur, ſed qa data ſunt ꝑ gratiam & ipſa merita quibus daꞇ. Ex præmiſſis iā inoteſcere nobis aliquaten⁹ pōt, equaliter gratia ꝑueniēs meretur augeri, & alia. & quid ipſa ſit, an virtus, an aliud. Et ſi virtus an ſit act⁹ vel nō. Oſtēſum ē. n. ſupra ex parte quorūdā, ꝙ ipſa eſt virtus, & virt⁹ nō eſt actus, ſed eius cauſa, non tñ ſine libe. arbi. vnde quod ſupra Augu. dixit bonum vſum liberi arbitrij eſſe virtutem, ita accipi pōt. i. actum virtutis. Alioqn ſibi cōtradicere videretur q̄ ēt opus virtutis ſupra dixit eē bonu vſum eorum quibus nos bene vti poſſumus, in quibus pōt lib. arb. Si vero bonus vſus lib. arbi. opus virtutis eſt, iā virtus nō eſt. Cum ergo bonum vſum eius virtutē eſſe dixit, nomine virtutis ipſi⁹ vſum ſignificauit.

Quòd idem uſus eſt uirtutis & liberi arbitrij, ſed uirtutis principaliter.

I IDem nēpe vſus bonus ex virtute eſt, & ex lib. ar. ſed ex virtute principaliter, & bon⁹ ille vſus in magnis bonis annumerandus eſt. Illa autem gratia præueniens, quæ & virtus eſt, nō vſus lib. ar. eſt, ſed ex ea potius bonus vſus lib. ar. quæ nobis eſt a Deo, nō a nobis. vſus vero bonus arb. & ex Deo eſt, & ex nobis, & ideo bonum meritum eſt. Ibi enim ſolus Deus operatur, hic Deus & homo, hoc meritū ex illa puriſſima gr̄a ꝓuenit, quod Apoſtolus notauit dicens, Gr̄a Dei ſum id qđ ſum, & gra. e. i me va-

non fuit. Super quem locum Aug. ita ait. Recte gratiam nominat, primum enim ſolā gratiā dat Deus, & non niſi gratiā nominat, cum non præcedunt niſi mala merita. Sed poſt per gratiam incipiunt merita bona, & vt oſtenderet etiam lib. arb. addit, & gratia eius in me B vacua non fuit, & ne ipſa voluntas ſine gratia Dei putetur aliquid boni poſſe, ſubdit. Nō aūt ego ſolus, ſcilicet ſine gr̄a, ſed gr̄a Dei mecū, ideſt cū lib. arb. Plane cum data fuerit gratia, incipiunt eſſe noſtra merita bona, per illam tamen: quia ſi illa defuerit, cadit homo.

Aliorum ſententia hic oſtenditur, qui dicunt uirtutes eſſe bonos uſus libe. arbi. ideſt actus mentis.

ALij vero dicunt, virtutes eſſe bonos vſus naturalium potentiarū, non tamen omnes, ſed tatummodo interiores qui in mente ſunt, exteriores vero, qui per corpus geruntur, non virtutes eſſe dicunt, ſed opera virtutū, & ideo quod Augu. dicit opus virtutis eſſe bonum vſum naturalium potentiarum, de vſu exteriori accipiunt. Quod vero dicit bonum vſum lib. arb. virtutem eſſe, & in magnis numerari bonis, de vſu interiori intelligunt, & virtutes nihil aliud eſſe, quàm bonos affect⁹ vel mo D tus mentis aſſerunt, quos Deus in homine facit, non homo, qa licet illi motus ſint lib. arb. nō tamen queunt, niſi Deus ipſum liberet, & adiuuet gratia ſua operante & cooperante, quam Dei gratuitam voluntatem accipiunt, quia Deus eſt, qui & E operatur in nobis velle, & operari bonum.

Quibus authoritatibus muniant, quod dicunt.

QVòd autē virtutes ſint motus mentis, teſtimonijs ſanctorū aſtruunt. Dicit enim Augu. ſuper Ioannem. Quid eſt fides? credere quod nō vides, Credere autem motus mentis eſt. Idem in lib. 3. de doctri. chriſt. Charitatem autem voco motum animi. ſi vero charitas & fides mot⁹ animi ſunt, virtutes ergo motus animi ſunt. Quibus alij reſpōdentes, præmiſſa verba Aug. ita intelligenda fore inquiunt. Fides eſt credere quod nō vides, ideſt, fides eſt virtus qua creditur quod nō vr̄. Item, charitas eſt motus animi. i. gratia qua mouetur animus ad diligendū, & ꝙ hæc, & his ſimilia ita accipienda ſint, ex his conijcitur, q̄ alibi Aug. ait. Nam in 2. lib. q̄onum euangelij, inquit. Eſt fides qua creduntur ea, quæ non vidētur, quæ proprie dicitur fides. Idem in 13. li. de Tri. Alia ſunt ea quæ credūtur, aliud eſt fides qua creduntur. Ex quibus ver- C bis ſic argumentando ꝓcedūt. Aliud eſt credere, aliud ē illud, quo creditur. Sic ergo credere non eſt fides, quia credere non eſt id quo crediꞇ. Addunt quoque, virtus opus Dei tātum eſt, quam ipſe ſolus facit in nobis. Ipſa ergo non eſt vſus vel actus liberi arbi. ſed credere eſt actus libe. arb. non eſt itaque virtus. Præmiſſis, alijſque rationibus ac teſtimonijs innituntur vtrique. horum autem iudicium diligentis lectoris relinquo examini, ad alia properans.

DISTINCTIO XXVIII.

A

Prædicta repetit, ut alia addat, diffinitam aſſertionem ponens de gratia & libero arbitrio, contra Pelagianos.

ID vero inconcuſſe & incunctanter teneamus, lib. ar. ſine gratia præueniente & adiuuante non ſufficere ad iuſtitiam & ſalutem obtinendam, nec meritis pręcedētibus gratiam Dei aduocari, ſicut pelagiana hereſis tradidit. Nam vt ait Aug. in primo libro Retractationū. Noui heretici pelagiani liberum ſic aſſerunt voluntatis arbitriū vt gr̄ę Dei non relinquerent locū. quā ſm merita noſtra dari aſſerunt.

homo aliquod bonum facere possit.
Secundo. Vtrum sine gratia possit homo vitare peccatum.
Tertio. Vtrũ hõ sine gratia possit mandatum legis implere.
Quarto. Vtrum sine gratia, saltem gratis data, possit se homo ad gratiam præparare.
Quinto. Vtrũ sine gratia possit hõ sciẽtiã veritatis habere.

Pelagianorũ enim heresis omnium recentissima, a Pelagio monacho est exorta, hi Dei gratiæ qua prędestinati sum⁹, & qua meruimus de potestate tenebrarum erui, in tantum inimici sunt, c vt sine hac credant hominem posse facere omnia diuina mandata. Denique Pelagius a fratribus increpatus, ꝙ nihil tribueret adiutorio gratiæ Dei ad eius mandata facienda, non eã lib arbit. præponebat, sed infideli calliditate supponebat dicens, ad hoc eam dari hominibus, vt quæ facere per lib. arbi. iubentur, facilius possint implere per gratiam. Dicẽdo vtique facilius possint implere per gratiam, voluit credi etiam si difficilius, tamen posse homines sine gratia facere iussa diuina. Illam vero gratiam Dei a sine qua nil boni possumus facere non esse dicunt nisi in lib. arb quod nullis suis præcedentibus meritis ab G illo accepit nostra natura. Ipso ad hoc iuuante nos per suam legem atque doctrinam vt discamus quæ facere, & quæ sperare debeamus. Non autem ad hoc per donum spiritus sancti vt quę didicerimus esse facienda faciamus. Ac ꝑ hoc diuinitus dari nobis scientiam confitentur, qua ignorãtia pellit. Charitatem autẽ negant diuinitus dari qua pie viuitur, vt scilicet sit donum Dei scientia, quæ sine charitate inflat, & non sit donum Dei ipsa charitas, quæ vt scientia non inflet ædificat. Destruunt etiam orationes quas facit ecclesia, siue pro infidelibus, & doctrinæ Dei resistentibus, vt conuertantur ad Deum, siue pro fidelibus, vt augeatur B eis fides, & perseuerent in ea, hæc quippe non ab ipso accipere: sed a seipsis homines habere contendunt gratiam Dei, qua liberamur ab impietate, dicentes secundum merita nostra dari, paruulos etiam sine vllo peccati originalis vinculo asserunt nasci.

Hic ponit ea quibus suum confirmant errorem verbis Augustin. contra ipsum utentes.

Qvod vero dicunt, sine gratia hominem per liberum arbitriũ, omnia iussa implere, huiusmodi inductionibus muniunt. Si inquiunt non potest ea facere homo quæ iubentur, non est ei imputandum ad mortem. Sicut tu ipse Augustine in libro de libero arbitrio asseris. Quis inquis peccat in eo, quod nullo modo caueri potest? Peccatur autem, caueri igitur potest. Hoc testimonio Augustin. Pelagius vsus est disputans aduersus eum: immo aduersus gratiam, sicut Augus. in libro Retractationum, & illud & alia huiusmodi retractans commemorat inquiens. In his atque huiusmodi verbis meis quia gratia Dei commemorata non est de qua tunc nõ agebatur putant Pelagiani suã nos tenuisse sententiam: sed frustra hoc putant. Voluntas quippe est qua peccatur & recte viui C tur, quod his verbis egimus: sed ipsa nisi gratia Dei liberetur, & vt vitia superet adiuuetur, recte a mortalibus viui non potest. Ecce aperte determinat, ex quo

Artic. primus.

a Vtrum homo possit facere aliquod bonũ sine gratia.

1.2.q.109. ar.2. Et ver. q.24. art.14. Ad primum sic proceditur. Videtur ꝙ homo sine gratia nullum bonũ facere possit, quia sicut Io. 15. dicitur a Christo discipulis. Sine me nihil potestis facere: sed Deus non habitat in nobis nisi per gratiam. ergo videtur ꝙ sine gratia homo nihil boni facere possit.

¶ 2 Præt. Cogitatio boni præcedit operationem eiusdem: sed vt dicitur 2. Corin. 3. Non sumus sufficientes aliquid cogitare a nobis quasi ex nobis. ergo videtur quòd multo minus sine gratia bonum operari possumus.

Li.1.c.3. ¶ 3 Præt. Sicut dicit Aug. ad Bonifacium papam. Non potest homo aliquod bonũ velle, nisi iuuetur a Deo, qui malum velle nõ põt: sed adiutoriũ eius q malũ velle nõ põt. s. Dei est gratia ipsius. ergo homo sine gratia bonũ nec velle nec facere potest.

¶ 4 Præt. Non potest homo esse iustus & bonus sine gratia: sed in hoc quòd aliquis bona & iusta operatur, iustitia & bonitas hominis attenditur. ergo homo sine gratia non potest aliquod bonum facere.

¶ 5 Præt. Nihil potest in effectum qui est vltra suam perfectionem: sed boni actus excedunt bonitatem naturalium potentiarum, quia computantur inter magna bona, cum potentiæ inter media bona computentur. ergo homo per potentias naturales sine additione grãe, non potest in bonã operationem.

Sed contra. Nulli fit admonitio vel præceptum de eo quod facere non potest: sed quotidie homines admonentur vt bona faciant. ergo bona facere est in eorum potestate, etiam sine gratia.

Li.2.c.23. ¶ Præt. Secundum Dam. Nulla res destituitur propria operatione: sed bona operatio hominis est quæ est propria eius, id est secundum rationem ordinatam, sicut & malum hominis est contra rationem esse, vt Dion. 4 c. de diui. no. dicit. ergo homo per se sine gratia adiuncta potest in bonam operationem.

Respondeo, Dicendum, ꝙ cum virtus essentiam cõsequatur, oportet ꝙ secundum diuersitatem naturarum sit diuersa facultas ad operandum, quod quidam non attendentes, pari modo operationem lib. arb. & rerum naturalium determinauerunt, credentes quòd sicut lapis de necessitate suam operationem habet vt eat deorsum, nisi aliquid impediat, ita etiam homo necessario operationes suas exerceat secundum congruẽtiam alicuius naturæ in ipso existentis, & quia in homine consideratur duplex natura: vna scilicet intellectualis, ex qua inest homini inclinatio ad appetendum per se desiderabilia & honesta: & altera sensibilis secundum quam pronus est ad appetẽdum & ad concupiscendum ea quæ sunt delectabilia secundum sensum, ideo ad hæc duo respicientes heretici, contrarias hereses ex eadem radice prodeuntes confecerunt: quorum quidam. s. Iouiniani attẽdentes ad intellectualem naturam, hominem de necessitate bene operari & nunquam posse peccare asserebant. Alij vero scilicet Manichei, respicientes ad naturam sensibilẽ, quam secundum se malam esse dicebant, & a malo Deo originem habuisse, dixerunt, ꝙ homo de necessitate peccat, nec bonum facere potest. In hoc penitus lib. arbi. vtrique destruentes: non enim esset homo libe. arbi. nisi ad eum determinatio sui operis pertineret, vt ex proprio iudicio eligeret hoc, aut illud, vt supra dictum est. Et ideo alij naturam lib. arb. saluare volentes, in alium errorem prolapsi sunt, scilicet Pelagiani, facultatem liberi arbitirij amphantes. Dicunt enim quòd F quia lib. arb. de se non est terminatum ad aliquod opus, sed ex ipso pendet determinatio cuiuscunque operis, ideo homo per libe. arb. in quodlibet bonum opus potest sine aliqua gratia superaddita, etiam in opus meritorium, non attendentes quòd opus meritorium non determinet genus actus, sed efficaciam. Genera enim actuũ, distinguuntur secundũ diuersitatẽ obiectorum: & quia lib. arb. ad nullum obiectum determinatũ est, ideo ĩ quodlibet genus act⁹ ex se põt, vt videlicet facere fortia & iusta, & huiusmodi. Sed actus meritorius habet efficaciam excedentẽ naturalem virtutẽ, inquantum est efficax ad illud præmiũ consequendum, qđ facultatem naturæ excedit, & ideo ꝙ opus sit meritoriũ, non põt lib. arbi. ex seipso nisi subleuet per habitum, qui ẽt naturæ facultatẽ excedat, q grã dr. Et iõ ẽm fidem catholicã, H in medio contrariarũ heresum intendendum est, vt scilicet dicamus hominem per lib. arb. & bona & mala facere posse, non tamen in actum meritorium exire sine habitu gratiæ, sicut etiã nõ põt hõ sine habitu virtutis acquisitę talẽ actũ facere, qualẽ facit virtuosus quo ad modũ agẽdi, licet possit talẽ facere, quãtũ ad genus operis, vt ly per se, non excludat diuinã causalitatẽ ẽm: ꝙ ipse Deus in omnibus operat̃, vt vĩs cã boni, vt dr̃ Esa. 26. Omnia opera nostra operatus es in nobis domine. Sed excludit habitum aliquem creatum naturalibus superadditum.

¶ Ad primum ergo dicendum, quòd sicut supra dixit Magister. Gratia dupliciter dicitur. Vno modo donum gratuitum. Alio modo ipse Deus gratis dans. Dona autem gratuita proprie dicuntur, quæ naturalibus superaddita sunt, sine quibus bonis, homo multa bona facere potest, quãuis nõ meritoria, nihil tamen boni potest facere sine gratia Dei, ẽm ꝙ intelligitur gratia ipse Deus gratis dans, eo ꝙ ipse est principium omnis boni, non tantum in hominibus, sed etiam in alijs creaturis, & sic intelligendum est quod dicitur, Sine me nihil potestis facere. Et sic etiã potest intelligi quod Apostol⁹ dicit, ꝙ nõ sumus sufficientes cogitare &c. Vel intelligendum est de cogitatione illorum, quæ ad fidem pertinent, quę capacitatem naturalis rationis excedunt, & ad hæc homo sufficiens non est sine gratia fidei. Vnde patet responsio ad secundum.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ Deus non tñ iuuat nos ad bñ agẽdum per habitum gratiæ, sed ẽt interius operando in ipsa volũtate, sicut in qualibet re operatur, ẽt exterius occasiones & auxilia præbendo ad bñ agendum, & sine his omnibus, nullus bñ facere põt: oportet. n. ꝙ sicut motus difformes regulantur a motu vniformi, ita volũtates nostræ, q̃ in bonum & malum flecti põt, dirigantur ab illa voluntate, quæ non nisi recta esse potest. Vel dicendum, ꝙ intelligit de bono meritorio.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ aliquis potest dici iustus dupliciter: vel iustitia ciuili, vel iustitia infusa. Iustitia autem ciuili potest aliquis iustus effici sine aliqua gratia naturalibus superaddita, non autem iustitia infusa, neutra tamen iustitia consistit in hoc, quod est iusta operari: nõ enim quicunque iusta operatur iustus est, sed qui hæc operatur sicut iustus, vt in 2. Eth. dicitur. Cap.4 Vnde non sequitur ꝙ si etiam iustitia ciuilis sine gratia haberi non posset, ꝙ homo per lib. arb. non posset iusta operari.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ bonum opus dicitur dupliciter. vel opus quod est a virtute procedens ea informatũ, & hoc op⁹ bonum naturalem perfectionem rationis excedit, siue sit virt⁹ acquisita, siue infusa: vnde talis actus non elicitur a potentia nisi sit per habitum virtutis perfecta: est autem aliud bonum opus, etiam virtutem antecedens, quod virtutem acquisitam causat, & ad infusã disponit, vt patet in eo qui iusta operatur, non sicut iustus, quia indelectabiliter, & talis operatio naturalem perfectionem rationis nõ excedit, quia tota rectitudo huius operis est ẽm regulam rationis, in qua sunt principia iuris, quibus opus bonum regulatur, nisi forte ẽm quod qualibet operatio excedit potentiam, sicut complementum eius.

ARTI-

Articvlvs II.

b Vtrum homo sine gratia possit vitare peccatum.

1.2.q.109. art.8. Et cont. 3. cap.160. Et Veri. q.24. art.12. Ad secundum sic proceditur. Videtur, quòd homo sine gratia non possit peccatum vitare. Primo per hoc quod supra Magister dixit, ꝙ homo ante reparationem gratiæ, per liberum arbitrium, non potest non peccare etiam mortaliter. ergo sine gratia homo vitare non potest peccatũ.

¶ 2 Præterea. Per peccatum in aliquo libertas arbitrij immutata est: sed homo in primo statu hoc habuit, ꝙ bonũ facere poterat, sed non meritorium. in statu naturalium: ergo saltem in hoc per peccatum etiam immutatum est liberũ arbitrium, ꝙ homo vitare peccatum nõ possit.

Cap.13. ¶ 3 Præter. Aug. dicit in libro de vera rel. g. ꝙ natura superba necesse habet alij inuidere, eadem autem ratione, qui est in vno peccato necesse habet ĩ aliud peccatum cadere: sed quantum ad præsentem statum, quilibet homo vel est in peccato, vel in statu gratiæ. ergo videtur, quòd si non est in gratia, quod peccatum vitare non possit.

¶ 4 Præterea. Habens pedem claudum, non potest ambulare nisi claudicando: sed peccatum est sicut quædam curuitas voluntatis. ergo homo in statu peccati existens, non potest non peccare.

¶ 5 Præter. Mors ex peccato consecuta est, vt Rom. 5. dicitur. ergo vbi est necessitas moriendi, ibi est necessitas peccandi: sed in statu isto inest nobis necessitas moriendi. ergo & necessitas peccandi.

¶ 6 Quicũq; tentationi resistit, tentantem vincit: sed vincenti præmium æternum promittitur Apoc. 2. & 3. Cum ergo ad præmium æternum, nullus sine gratia venire possit, videtur ꝙ nec sine ea aliquis possit tentationi resistere, peccatũ vitando.

Mor. lib.4. cap.17. Sed contra Greg. dicit, ꝙ debilis est hostis, qui non potest vincere nisi volentem: sed quod est per voluntatem non est per necessitatem. ergo homo non necessario a peccato superatur: sed illud vincere potest.

¶ Præterea. Vbicũque est necessitas agendi, ibi est virtus actiua determinata ad vnum: sed hoc est contra rationem liberi arbitrij. ergo homo in peccato existens, non habet necessitatem peccandi: sed peccatum vitare potest.

Respondeo. Dicendum, quòd vt supra dictum est, quidam hæretici posuerunt in nobis naturam quãdam esse malam, quæ hominem necessario ad peccandum impellit. Hic autem error, vt dictum est, omnino liberum arbitrium excludit, & naturam rationis & voluntatis, vnde nec fidei nec philosophię consonat. Alij vero naturam liberi arbitrij seruare volentes, dicunt quidem, ꝙ homo secundum naturalem suam virtutem, hoc modo conditus est, vt peccatum vitare possit: sed per peccatum virtus illa adeo immutata est, vt homo in peccato existens, vitare peccatum nõ possit, sed in aliud peccatum præcipitetur, nisi per gratiam liberetur: ne autem omnino peccatum necessarium ponere videantur, dicunt ꝙ homo in peccato mortali existens, potest quidem hoc vel illud peccatum vitare: non tamen omnia, sicut etiam de venialibus dicitur. Dicũt etiam, ꝙ potest homo in peccato mortali existens ad tempus stare, ne in peccatum d cadat: sed non diu. D. 687. Ista autem positio multipliciter apparet falsa. Primo, quia cum peccatum bona naturalia non tollat sed diminuat, illud quod ad naturam potentiæ naturalis pertinet, homo per peccatum amittere non potest, & si in illo A infirmetur. Cum igitur libera electio, vel fuga boni seu mali ad naturam liberi arbitrij pertineat: non potest esse, vt per peccatum subtrahatur homini facultas fugiendi peccatum, sed solum ꝙ minuatur, ita. s. ꝙ illud peccatum quod homo ante vitare de facili poterat, postmodum difficulter vitet. Similiter etiã quod inducunt de peccato veniali non est simile: quod. n. nõ possumus d omnia venialia peccata vitare: sed singula, præcipue propter primos motus dicitur, ad quos non requiritur deliberatiuꝰ cõsensus: sed sunt quidã subiti motus: vnde dum homo vni obstare nitit̃ ex alia parte alius motus insurgit: sed peccatum mortale requirit cõsensum determinatum: vnde si potest vitare hoc d & illud, potest eadem ratione vitare omnia: nec iterum potest dici, ꝙ ad tempus vitet, & non diu, quia liberũ arbitriũ resistens malo, non efficitur infirmum ad malum vitãdum: sed multo fortius: vnde multo magis postea, potest vitare peccatum q̃ ante. Et ideo cum alijs dicendum est, ꝙ vitare peccatum intelligi potest dupliciter, aut peccatum iam commissum, aut peccatum committendum. Si intelligatur de peccato iam commisso, sic homo in peccato mortali existens, non potest peccatum vitare sine gratia: quia non potest se a peccato præterito absoluere, & a reatu culpę, nisi per gratiam liberetur, & in hoc errabat Pelagius æstimans hominem proprijs virtutibus sine gratia posse se a peccatis præteritis absoluere satisfaciendo, peccatum autem committendum potest homo vitare, etiam sine gratia, quantumcũq; in peccato mortali existat. Si tamen gratia intelligatur aliquis ha D bitus infusus, & non ipsa diuina voluntas, per quam omnia bona causantur, & mala repelluntur.

D. 688. 999. Lib.1.c.9. D. 1093.

¶ Ad primum. ergo dicendum, quòd sicut videre dicitur dupliciter. s. habere visum, & vti visu, ita & peccare: vnde cum dicitur, ꝙ homo non potest non peccare, ante reparationem, intelligitur non habere peccatum: sed non potest intelligi, ꝙ non possit non vti peccato.

¶ Ad secundum dicendum, quòd libertas arbitrij, immutata est per peccatum: sed non ablata. Quod autem dicitur, vt liberũ arbitriũ omnino non possit quod prius poterat, hoc ablationem facultatis designat, & non solum diminutionem: sed hoc ad diminutionẽ pertinet, vt quod prius facile poterat, postmodum non sine difficultate & pugna possit, quantum ad vitationem mortalium: sed venialia omnia non potest vitare, propter rebellionem carnis ad spiritum.

E ¶ Ad tertium dicendum, quòd verbum Aug. non est intelligendum de necessitate absoluta, sed conditionata, quæ est necessitas finis, vir enim superbus si fini suo inhærere vult, vt. s. propriam excellentiam quærat, necesse habet vt inuideat excellentiæ aliorum, quæ proprię excellentię derogat: sed qui semel per superbiam peccauit mortaliter, non propter hoc necesse habet, vt semper in actum superbiæ exeat. potest. n. de vno peccato in contrarium peccatum transire, vel in bonum ex genere: & ideo non est necessarium, ꝙ inuideat.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ ratio illa tenet in illis, quę agunt propter necessitatem naturæ, in quibus de necessitate operatio sequitur, secundum exigentiam perfectionis, & defectum operantis: non autem tenet in voluntarijs, quia homo habens virtutem potest non vti virtute, sed in contrarium visum exire, & similiter habens habitum vitiosum, potest non vti habitu illo.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ mors non respondet pro pœna cuilibet peccato, sed peccato primæ transgressionis, ex quo tota natura

Universidad de Deusto Biblioteca

ta natura infecta est: vnde sicut a necessitate moriendi homo non liberatur nisi per gratiam, ita & a necessitate subiacendi illi peccato per originem a parentibus in posteros transfuso: non tamen oportet, quòd homo necessario in peccatum mortale actuale labatur.

¶ Ad sextum dicendum, quòd aliud est resistere peccato, & aliud victoriã de peccato habere. Quicumque enim vitat peccatum, peccato resistit: vnde hoc potest fieri etiam sine gratia, nec oportet, ꝙ tunc homo resistendo peccato mereatur præmium æternum; sed ille proprie vincit peccatũ, qui potest pertingere ad hoc, contra qđ est pugna peccati, hoc autem non potest esse nisi in eo, qui opus meritoriũ operatur: vnde talis victoria vitam æternam meretur, & sine gratia non fit.

† Lib. retractat. c. 15.

sensu illa dixerit, inimicos gratiæ refellens.

Aliud testimonium August. quo Pelagius pro se vtebatur.

SImiliter & innitebatur Pelagius verbis Aug. contra gratiam, quæ in libro de duabus Animabus dicit. Peccati, inquit, reum tenere quenquam, quia non fecit quod facere non potuit, summæ iniquitatis, & insaniæ est. His auditis, exiliit Pelagius, dicens. Cur ergo paruuli, & illi, qua non habent gratiam, sine qui non possunt facere mandata diuina, rei tenentur? hoc autem qua occasione dixerit, in libro retractationum, Pelagio respondens aperit. Id enim contra Manicheos dixit, qui in homine duas naturas esse contendunt, vnam bonam ex Deo, alteram malam ex gente tenebrarum, quæ nunq̃ bona fuit, nec bonũ velle potest. Quod si esset, non videretur ei imputandum esse, si non bonum faceret.

ARTICVLVS III.

c Vtrum homo possit implere præcepta Dei sine gratia.

1.2.q.109. art.4.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur ꝙ homo sine gratia, Dei præcepta implere non possit. Qui enim mandata Dei seruat, vitam æternam meretur, vt dicitur Matth. 19. Hoc fac, & viues: sed hoc non potest homo sine gratia. ergo nec mandata legis implere.

¶ 2 Præterea. Charitas non potest sine gratia haberi: sed dilectio charitatis est in præcepto. Matth. 22. ergo præcepta non possunt sine gratia impleri.

¶ 3 Præter. Vt supra Aug. probauit. Virtutes in nobis solus Deus operatur: sed actus virtutum sunt in præcepto. ergo pręcepta ex nobis ipsis implere non possumus.

¶ 4 Præter. Expresse hoc videtur per illud Actuum. 15. Hoc est onus, quod neque nos, neque patres nostri &c. sed onus illud sunt præcepta legis. ergo præcepta legis homo per se implere non potest.

¶ 5 Præterea. Nullus damnatur nisi pro peccato omissionis vel transgressionis: sed nullus damnatur, qui præcepta legis implet. si ergo homo potest sine grã præcepta legis implere, cũ etiã possit sine gratia, vt dictum est, peccatum mortale vitare, videtur ꝙ homo possit sine gratia damnationem penitus vitare: sed quicunque non damnatur, est in gloria. ergo homo sine gratia poterit ad gloriam peruenire, quod est omnino hæreticum.

SED CONTRA. Hiero. dicit. Qui Deum dicit pręcipere impossibilia, anathema sit: sed impossibile est homini illud, quod implere non potest. ergo mandata Dei homo per se implere potest. (In expõne Symbo. ad Dam. to. 4.)

¶ Præterea. Deus non est magis crudelis quàm homo: sed homini imputatur in credulitatem, si obliget aliquem per pręceptum ad id, quod implere non posset. ergo hoc de Deo, nullo modo est æstimandum: & ita sine gratia homo per se, legis præcepta implere potest.

RESPONDEO. Dicendum, quòd de præceptis legis dupliciter contingit loqui, aut quantum ad id, quod directe cadit in præcepto, aut quantum ad intentionem legislatoris. Directe autem cadit in pręcepto actus virtutis, quantum ad substantiã operis, & non quantum ad modum agendi, quem circa ipsum virtus ponit. hoc. n. directe alicui præcipitur, qđ statim in ipso est, vt faciat illud. non autem est in homine vt faciat actum virtutis, eo modo, quo virtuosus facit prius quàm virtutẽ habeat, vel acquisitam vel infusam: sed intentio legislatoris est, vt in 2. Ethic. dicitur. (Cap. 1.) ciues facere bonos, & per assuetudines operum, quæ præcipiuntur inducere ad virtutem, & huic consonat verbum Apostoli 1. Tim, 1. Finis pręcepti charitas est, ad hoc enim data sunt pręcepta legis, vt homines in dilectionem Dei, & proximi instituantur. est ergo intentio legislatoris, non tantum vt hæc opera fiant, sed vt ex charitate fiant. Dicendum est ergo, ꝙ præcepta legis, quantum ad id quod directe sub præcepto cadit, potest aliquis implere per liberum arbitrium, sine gratia gratis data vel gratum faciente: si tamen gratia accipiatur pro aliquo habitu infuso: sed quantũ ad intentionem legislatoris sine gratia impleri non possunt, quia donum charitatis, non inest nobis ex nobis: sed a Deo infusum: sed si gratia pro diuina voluntate gratis in nobis omnia bona causante accipiatur, tunc dicendum, ꝙ neutro homo mõ, sine gratia præcepta implere potest: & ideo Pelagius errauit, q̃ simpliciter impleri præcepta legis posse, sine gratia posuit.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ pręcepta legis, non qualitercunq; obseruata in vitam ęternam inducunt: sed solum secundum ꝙ opera, quæ præcipiũtur charitate informata sunt, secũdum ꝙ cadunt sub intentione legislatoris, & hoc modo planum est, quòd sine gratia seruari non possunt.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ sicut aliarum virtutum actus, dupliciter considerari possunt, vel secundum ꝙ sunt a virtute, vel secundum quòd antecedunt virtutem, ita etiam est de charitate: potest. n. aliquis etiam charitatem non habens, diligere proximum & Deum, etiam super omnia, vt quidam dicunt, & hoc diligere intelligitur actus charitatis sub præcepto directe cadere, & non solum secundum ꝙ a charitate procedit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd actus virtutum non sunt in præcepto, secundum ꝙ a virtute procedunt: sed quantum ad substantiam operis, vt dictum est, secundum quòd contingit aliquem facere iusta, etiam si non faciat, vt iustus facit.

¶ Ad quartum dicendum, quòd hoc dictum est propter multitudinem præceptorum veteris legis, præcipue quantum ad cerimonialia, quæ nunquàm multitudo populi obseruauerat, & non nisi cum magna difficultate obseruari poterant.

¶ Ad quintum dicendum, quòd homo, & si nunquàm transgrederetur vel omitteret, nihilominus tamen peccato originali subiectus esset, a quo non nisi per gratiam liberari potest, pro quo merito subiret damnationem, & etiam ad legitimam ætatem deueniens in hoc ipso peccaret, ꝙ se ad gratiam non præpararet: vnde etiam pro tali negligentia puniretur. Si autem p̃pararet se, faciendo quod in se est, proculdubio gratiam consequeretur, per quam vitam ęternam mereri posset.

ARTICVLVS IIII.

d Vtrum homo possit se præparare ad gratiam, sine aliqua gratia.

1.2. q.109. artic. 6. Et Quodl. 1. Et 4. d. 17. q.2. Et ver. q.24. ar.15.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur ꝙ homo non possit se præparare ad gratiam sine aliqua gratia. Primo per id, quod dicitur Hiere. 10. Non est in homine via eius: nec viri est, vt dirigat gressus suos: sed nullus præparatur ad gratiam, nisi gressus eius dirigantur, & viam salutis quęrat. ergo non est in potestate hominis, vt se ad gratiam præparet.

¶ 2 Præterea. Illud quod est in potestate hominis, non est necessarium, vt homo ab alio petat, sed ꝙ homo præparetur ad gratiam, petendum est a Deo, vt patet in psal. Deduc me dñe &c. ergo pręparatio ad gratiam non est in potestate hominis. 118

¶ 3 Pręter. Illud quod visibiliter factum est in quibusdam, qui gratiam consecuti sunt, probabile est etiam in alijs, saltem inuisibiliter fieri, cum eadem ratio sit de vno & de omnibus: sed quidam cum etiam gratiæ resisterent, per speciale munus gratiæ ad gratiam præparati sunt, vt patet in conuersione Pauli. ergo etiam alij sine gratia, saltem gratis data, ad gratiam pręparari non possunt.

¶ 4 Præter. Heb. 11. Oportet accedentem ad Deum credere quia est: sed fides non potest haberi nisi per gratiam. Dei enim donum est, vt ad Ephe. 2. dicitur. ergo cum nullus se ad gratiam pręparet, nisi accedendo ad Deum, videtur quòd sine munere gratiæ homo se ad gratiam præparare non possit.

¶ 5 Præter. August. dicit, quòd timor seruilis inducit charitatem, sicut seta linum: sed timor seruilis est donum spiritussancti. ergo per gratiam gratis datam, homo præparatur ad gratiam gratum facientem. (Tract. 9. sup. epist. Ioã. to. 9.)

SED

SED CONTRA. Zacha. 1. dicitur. Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos: sed conuersio quam nobis indicit, non videtur esse aliud quàm præparatio ad receptionem gratiæ. ergo hoc primo a nobis exigitur, vt ad gratiam pręparemur, q̃ ꝙ Deus ad nos gratiam infundendo, conuertatur.

¶ Præt. Ansel. dicit, ꝙ aliquis nõ habeat gratiam, non est ex hoc, ꝙ Deus non velit eam dare, sed q̃a homo non vult accipere. ergo si homo vult accipere, Deus eam dabit: sed illud quod in voluntate hominis constitutũ est, in potestate liberi arbitrij est. ergo in potestate liberi arbitrij est, vt homo ad gratiam se præparet.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ gratia dupliciter potest accipi. vel quodcũq; excitatiuum voluntatis exhibitum homini ab ipsa diuina p̃uidentia, qua omnibus rebus gratis impendit, ex sua bonitate ea, quę ipsis conueniunt. vel aliquod donum habituale in anima receptum, qđ gratis a Deo confert. Si ergo primo mõ accipitur gratia, nulli dubium est quòd homo sine gratia d Dei non potest se pręparare ad habendum gratiam gratũ facientem: vt enim in 8. Physic. ostenditur, mutatio voluntatis effici nõ potest sine aliquo mouente per modum excitantis. omne. n. motum, necesse est ab alio moueri, nec differt quicquid sit illud, quod huiusmodi variationis occasionẽ præbeat, quasi voluntatem excitando, siue sit admonitio hominis, vel ægritudo corporis, vel aliquid huiusmodi, quæ omnia constat diuinę prouidentiæ subiecta esse, & in bonum electorum ordinata. Vnde quicquid illud fuerit, quod hominem excitauerit ad conuertendum se, vt gratiam gratum facientem accipiat, gratia gratis data dici potest, & sic sine gratia gratis data homo, se ad gratiã non præparat, & etiam si gratia gratis data dicatur ipse actus liberi arbitrij, quem Deus in nobis facit, quo ad gratiam gratũ facientem præparamur. Si autem accipitur gratia, pro aliquo munere habituali animę infuso, sic duplex est opinio. Quidã enim dicunt, ꝙ nullus potest se ad gratiam gratum facientem præparare: nisi per aliquod lumen menti infusum, quod est donum gratię gratis datæ. Istud autem non videtur conueniens, quia pręparatio, quæ est ad gratiam, non est per actus, qui sint ipsi gratiæ æquandi, ęqualitate proportionis: sicut meritũ ęquatur pręmio: & ideo non oportet vt actus, quibus homo se ad gratiam habendam pręparat, sint naturam humanam excedentes. sicut. n. natura humana se habet in potentia materiali ad gratiã: ita actus virtutum naturalium se habent, vt dispositiones materiales ad ipsam: vnde non d exigitur ad hoc, vt homo ad gratiam se præparet aliquod aliud lumen gratię præcedens. Et pręterea secundum hoc, esset abire in infinitum, quia illud etiam lumen gratiæ gratis datę non datur alicui, nisi qui ad illud recipiendu se præparauit, alias omnibus daretur, quod non potest intelligi, nisi forte gratia gratis data, dicatur naturale lumen rationis, quod pertinet ad bona naturalia, & non ad gratuita, nisi large accepta. Si autem præparatione indiget talis gratia gratis data, tunc redibit quæstio de ista præparatione, vtrum in eam possit homo ex se, vel non: & sic vel abiretur in infinitum, vel erit deuenire ad aliquam gratiam ad quam homo, per se præparare potest se, & non est ratio efficax quare hoc magis in vna gratia sit, quàm in alia. Et ideo alijs cõsentiendo dicimus, ꝙ ad gratiam gratũ facientem habẽdam ex solo libero arbitrio, se homo potest pręparare. faciendo enim quod in se est, gratiam a Deo consequitur. hoc autem solum in nobis est quod in potestate liberi arbitrij constitutum est.

(Margin: † Retracta. lib. 1. c. 22. — Ca. 26. to. 6 — D. 399. — Tex. 20. — D. 1120, 889, 888, 402, 686, 689.)

Aliud quod uidetur contradicere gratiæ Dei addit.

ALibi etiam Aug. dicit, quod huic gratiæ contradicere videtur quã iustificamur. Ait. n. in lib. contra Adamantium Manichæi discipulum. Nisi quisque voluntatem suam mutauerit, bonum operari non potest, quod in nostra potestate esse positum dominus docet, vbi ait. Aut facite arborem bonam &c. Quod August. in retractationibus nõ esse contra gratiam Dei, quam prædicamus ostendit. d. In potestate quippe hominis, est mutare in melius voluntatem: sed ea potestas nulla est, nisi a Deo detur, de quo dictum est. Dedit eis potestatem filios Dei fieri. Cum enim hoc sit in potestate nostra, quod cum volumus facimus: nihil tam in potestate, quàm ipsa voluntas est, sed pręparatur a domino voluntas. eo ergo modo dat potestatem.

Aliud testimonium eiusdem quod uidetur aduersum.

SIc etiam intelligẽdum est, quod in eodem ait, scilicet in nostra potestate esse, vt vel inferi bonitate Dei, vel excidi eius seueritate mereamur. Quia in potestate nostra non est, nisi quod nostram sequitur voluntatem. Quæ cum præparatur a domino, facile sit opus pietatis, etiã quod impossibile, & difficile fuit. In expositione quoque quarũdam propositionum epistolę ad romanos, quędam Augustin. interserit, quæ videntur huic doctrinæ gratiæ aduersari: ait enim. Quod credimus nostrum est, quod autem bonum operamur illius est. qui credentibus dat spiritumsanctum. Et paulopost. Nostrum est credere & velle. illius autem dare credentibus, & volentibus facultatem bene operãdi p spiritũsanctum. Quæ qualiter intelligi debeant August. in libro retractationum aperit dicens. Verum est quidem a Deo esse, quod operamur bonum: sed eadem regula vtriusque est. & volendi, scilicet & faciendi, & vtrunque ipsius est, quia ipsæ præparat voluntatem, vtrũque nostrum, quia non fit nisi volentibus nobis. Illa itaque profecto non dixissem, si non scirem etiam ipsam fidem inter spiritussancti munera reperiri. Illud etiam diligenter est inspiciendum qđ August. in libro sententiarum Prosperi ait, scilicet, quòd posse habere fidem, sicut posse habere charitatem, naturæ est hominum. habere autem fidem sicut habere charitatem gratiæ est fidelium, quod non ita dictum est tanquàm ex libero arbitrio, valeat haberi fides vel charitas: sed quia aptitudinem

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ directio gressus spiritualis nõ potest esse nisi a Deo, sine cuius prouidentia nullum bonum contingit: nec tamen oportet, ꝙ hoc per aliquẽ habitum infusum fiat, si directio gressuum ad pręparationem ad gratiam gratum facientem præcedentem referatur.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ homo non potest se ad gratiam præparare, nec aliquod bonum facere sine Dei auxilio: & ideo rogãdus est, vt nos ad se conuertat & etiã alios: nec tamen oportet, ꝙ illud auxiliũ semper sit per aliquem habitum infusum: sed potest esse p multa, quæ exterius sunt salutis occasio, & per ipsum actũ interiorem, quem Deus in nobis causat.

(Margin: † Propositione 60. — † Li. 1. c. 23. — † Snĩa. 315.)

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ claritas illa quæ circumfulsit Paulum, fuit claritas corporalis, quæ fuit quędã occasio, quę ipsum induxit, vt se ad gratiam habendã præpararet, deiiciẽdo ipsum & conterendo, & cum se ad gratiam præparauit, gratiam consecutus est: non tamen oportet, ꝙ antequàm gratiam gratum facientem acceperit, sibi aliquod lumen gratię gratis datę infusum fuerit: vnde non dicitur, ꝙ intus in ipso fulserit claritas: sed quia eum circumfulsit, quasi exterius: ita etiã alijs, qui ad Deũ conuertuntur occasiones salutis Deus præparat.

¶ Ad quartum dicendum, quòd etiam ad fidem habendam aliquis se præparare potest, p id quod in naturali ratione est: vnde dicitur, ꝙ si aliquis in barbaris natus nationibus, quod in se est faciat, Deus sibi reuelabit illud, quod est necessarium ad salutẽ, vel inspirando, vel doctorem mittendo. vnde non oportet, ꝙ habitus fidei præcedat pręparationem ad gratiam gratum facientem: sed simul homo se pręparare potest ad fidem habendam, & ad alias virtutes, & gratiam habendam.

¶ Ad quintum dicendum, quòd quàmuis per timorem seruilem charitas inducatur: tamen non est necessarium, vt timor seruilis charitatem præcedat: timor. n. seruilis semper cum peccato mortali habetur. multi autem charitatem consecuti sunt, qui nunquàm mortaliter peccauerunt. vnde obiectio nihil probat ad propositum.

ART.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARTICVLVS V.

e Vtrum homo possit scire aliquid verum sine gratia.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quòd sine gratia homo nihil verum scire possit. Primo per id quod dicitur 1. Corin. 12. Nemo potest dicere dñs Iesus, nisi in spiritu sancto. vbi dicit Ambr. ꝙ omne verum, a quocunq; dicatur, a spiritu sancto est: sed spiritussanctus non habitat in nobis, nisi per gratiam. ergo nullum verum dici aut sciri, sine gratia potest.

¶ 2 Præterea. Reuelatio diuina, non fit nisi per infusionē alicuius luminis gratis dati: sed Rom. 1. dicit. ꝙ Deus illis, s. Philosophis reuelauit ea, quæ etiam naturali ratione cognouerunt. ergo nulla cognitio veritatis potest esse sine aliquo lumine gratiæ infuso.

¶ 3 Præter. Facilior via est cognoscendi aliquid per doctrinam q̄ per inuentionem: sed sicut August. in lib. de Magistro dicit. nullus potest discere exterius, nisi interius Deus doceat. vnde patet, ꝙ per doctrinam cognitionem veritatis, homo habere non potest, nisi per gratiæ auxilium interius operantis. ergo multo minus per inuentionem: & ita nullo modo, quia omne quod quis nouit, discens vel inueniens nouit, vt Philosophus dicit.

Cap. 12.

¶ 4 Præt. Sicut se habet lux corporalis ad visum: ita se habet lux spiritualis ad intellectum: sed nihil potest videri corporaliter, nisi per influxum lucis corporalis, & præcipue maxime lucentis quod est sol. ergo nihil potest intelligi, nisi per influxum luminis spiritualis a Deo, & hoc est gratia. ergo nullum verum sine gratia sciri potest.

¶ 5 Præter. Quæcunque sunt in genere aliquo, reducuntur sicut in causam, in vnum primum, quod est maximum in genere illo: sed primum in genere intellectiuorum est ipse Deus. ergo est maxime intelligens, & causa intelligendi omnibus intelligentibus: sed non causat aliquid in nobis, nisi aliquid influendo. ergo non possumus aliquod verum intelligere sine infusione alicuius gratiæ.

De orthod. fide. lib. 2. cap. 23.

SED CONTRA. Dam. dicit, ꝙ nulla res destituitur propria operatione: sed intelligere verum est propria operatio intellectus. ergo sine omni gratia superaddita, veri cognitionem habere potest.

¶ Præterea. Non est impotentior intellectus in intelligendo, quàm sensus in sentiendo: sed sensus sine gratia potest sentire sensibilia. ergo & intellectus sine gratia potest intelligere intelligibilia.

RESPONDEO. Dicendum, quòd verorum, quædam sunt naturali rationi proportionata, quędam naturalem rationem excedunt. Illa naturalem rationem excedunt, quæ non possunt concludi ex primis principijs per se notis. cum. n. propria principia sint, sicut instrumenta intellectus agentis, vt Cōm. dicit in 3. de anima. oportet ea esse proportionata virtuti eius, sicut organa corporalia sunt proportionata virtuti motiuæ: vnde quæ ex primis principijs concludi non possunt, naturale lumen intellectus excedunt. huiusmodi autem sunt ea quæ fidei sunt, & futura contingentia & huiusmodi: & ideo horum verorum cognitio sine lumine gratiæ gratis datę haberi non potest, sicut est lumen fidei, & etiam prophetiæ & aliquid huiusmodi. Si autem loquamur de illis veris, quæ naturali ratione proportionata sunt: sciēdum est, ꝙ circa hoc est duplex opinio. Quidam. n. dicunt, vt supra dictum est, ꝙ intellectus agens est vnus omnisi, intellectum agentem Deum esse dicentes, & cum intellectus agens se habeat hoc modo ad intelligibilia, sicut lucidum ad visibilia, volunt ꝙ sicut non potest videri aliquid visibile, nisi per emissionem radij corporalis: ita non possit intelligi aliquod intelligibile, sine noua emissione radij spiritualis, qui est gratia gratis data. Sed hæc positio conueniens non est, vt supra dictum est. non. n. intellectus agens est aliqua substantia separata, vel Deus, vt quidam Theologi dicūt, vel intellectiua vt plures philosophorum, vt supra dictum est: sed naturalis virtus ipsius rationalis animæ: nec tamen oporteret hac positione suppposita,

Cō. 5. & 12. 20. 36.

17. q. 2. 2.

naturalem, habet mens hominis ad credendum, vel diligendum, quæ Dei gratia præuenta credit, & diligit, quod sine gratia non valet.

Testimonio Hieronymi astruit, quid tenendum sit de gratia & libero arbitrio, ubi triplex hæresis inducitur, scilicet Iouiniani, Manichei, & Pelagij.

D ergo de gratia & libero arbitrio indubitāter teneamus quod Hierony. in explanatione fidei catholicæ ad Damasum papam Iouiniani & Manichæi, ac Pelagij errores collidens docet. Liberum, inquit, sic cōfitemur arbi. vt dicamus nos semper indigere Dei auxilio. *b.* Et tam illos errare, qui cum Manicheo dicunt hominem peccatum vitare non posse: quàm illos, qui cum Iouiniano asserunt hominem non posse peccare. Vterq; tollit arbitrij libertatem. Nos vero dicimus hominem semper, & peccare & non peccare

G

F vt semper noua infusio gratiæ heret, in cuiuslibet veri cognitione, eo ꝙ infusio & emanatio spiritualium donorum, non est successiua per modum motus: sed est fixa & permanens, vnde secundum vnam irradiationem spiritualem, intellectus possibilis ad omnia sibi proportionata cognoscenda perficeretur. Aliorū vero opinio est, ꝙ intellectus agens sit, quædam potētia animę rationalis, & hęc sustinendo non potest rōnabiliter poni, ꝙ oporteat ad cognitionem veri, talis de quo loquimur alī qd̄ aliud lumē super infundi. Quia ad hoc verum intelligēdum sufficit recipiēs speciem intelligibilem, & faciens speciem esse intelligibilem in actu, & vtrūque est per virtutē naturalem ipsius animæ rationalis, nisi forte dicatur, ꝙ intellectus agens insufficiens est ad hoc: & ita natura humana alijs imperfectior esset, quæ non sibi sufficeret in naturalibus operationibus. Et ideo dicendum est, quòd hæc vera, sine omni lumine gratiæ superaddito, per lumen naturale intellectus agentis cognosci possunt.

¶ AD PRIMVM. ergo dicendum, quòd sicut Deus operatur in natura, & continet virtutem naturalem: ita etiam operatur in intellectu & continet virtutem intellectiuam: vnde sicuti nullum opus naturale est, nisi in Deo sicut in continente, nec ambulatio, nec aliquid huiusmodi: ita etiam nec cognitio veritatis est, nisi in spiritusanctо, qui in intellectu operatur, & ipsum conseruat.

H

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ sicut ibidem in glo. exponitur, pro tanto dicitur eis Deus reuelasse, quia naturalem rationem eis dedit, & creaturas condidit, in quibus maiestas creatoris cognosci poterat, & non per aliquod lumen gratię naturali luminі superadditum.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ sicut dicit Aug. in 1. de doctrina Christiana, ille qui docet, similis est ei, qui mouet digitum ad aliquid ostendendum. vnde sicut homo potest exterius mouere digitum, vt aliquid ostendat: non autem potest conferre virtutem visiuam, per quam ille qui docetur, doctrinam visibilem aduertat: ita etiam potest homo exterius verba proferre, quæ sunt signa veritatis: non tamen veri intelligendi virtutem præbere, quæ a solo Deo est, pro tanto ergo dicitur ipse solus Deus docere, quia vim intelligendi in nobis continet & causat: non ex hoc, ꝙ in qualibet cognitione veritatis nouum lumē gratiæ superinfundat. qualiter autem diuersimode Deus, angeli, & homo docere dicuntur, dictum est supra dist. 9.

In prologo

I

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ ipsum lumen intellectus agentis, est quædam irradiatio primæ lucis, secundum quòd Dion. 4. c. de diui. nom. dicit, ꝙ omnes bonitates in creaturis participatæ, sunt quidam radij diuinæ bonitatis: & ideo non oportet, quòd huic irradiationi aliud lumen superaddatur in his, quæ naturali rationi sunt subdita.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ ipse Deus est causa cuiuslibet nostræ cognitionis: non tamen oportet, quòd hoc fiat per influxum alicuius gratię: sed per influxum naturalis luminis, quòd quidem lumen ab ipso est.

K

EXPOSITIO TEXTVS.

VT SINE hac credant hominem posse facere omnia Dei mandata &c.} Intelligebant, vt simpliciter impleri possint, secundum ꝙ sunt efficacia, ad vitam æternam promerendam. {Ad hoc tamen iuuante nos per suam legem &c.} Ex hoc patet, ꝙ Pelagius ponebat eorum, quæ in lege sunt, aut quę ad fidem pertinent cognitionē a nobis habere non posse, per naturalem virtutem rationis, & in hoc recte sentiebat. {Recte a mortalibus viui non potest &c.} Vt intelligatur rectitudo, quæ est necessaria ad opus meritorium: nec tamen sequitur si hoc non potest homo sine gratia, ꝙ non possit cauere transgressionem futuram: sicut Pelagius videbatur arguere, ex vno aliud volens concludere. {Id enim cōtra Manichæos dixit &c.} Videtur ꝙ hæc responsio nihil valeat, quia dictum August. & si obuiet positioni istorum, nihilominus potest

potest confirmare positionem, quàm Pelagius astruere videbatur. & videtur ꝙ obuiet per rationem eandem. Sed dicendum, ꝙ non sequitur, quia opinio Manichæi erat, ꝙ voluntas erat determinata ad vnum faciendum, quod si esset, ab ea ratio culpę, & laudis, & vituperij auferetur, sicut ab illis, quæ agunt per necessitatem naturæ: sed ꝙ fides catholica ponit hominem nō posse se a peccato liberare, quod incurrit vel per actum ꝓprium, vel per originem vitiatum, non est ex determinatione volūtatis ad vnū: sed ex eius insufficiētia ad per se acquirēdum illud, sine quo a peccato liberari non pōt: nec diuina mandata implere perfecte sine gratia. Vnde non eodem modo authoritas August. vtriq; obuiat. {In potestate quippe hominis &c.} {Sciendū quòd immutatio volūtatis in melius dupliciter potest intelligi, vel secundum bonitatem ciuilem, & sic homo per potestatem naturalem quam a Deo accepit, potest voluntatem mutare in melius: sicut in prædicamentis dī: prauus ad meliores exercitationes deductus, & doctrinas perficiet vt melior fit: vel secundum bonitatem gratuitam, vt scilicet acquirat gratiam quam prius non habuit, & hoc non potest ex potestate naturali: sed ex potestate gratiæ, ꝓ quam merctur gratię augmentum & cōsummationē.

In Præd. Qual.

C

DISTINCTIO XXIX.

DIVISIO TEXTVS.

POST QVAM determinauit de gratia absolute. Hic determinat de ea per comparationem ad statū primi hominis in primo statu. Et diuiditur in partes duas. In prima inquirit, an homo in primo statu gratiam habuerit. Secundo, determinat quam pęnam pro peccato incurrerit. ibi {In illius quoque peccati pœna &c.} Circa primum duo facit. Primo inquirit, an homo in primo statu gratia eguerit. Secundo, an virtutes gratuitas habuerit. ibi {Primum quæri solet &c.} {In illius quoque &c.} Hic determinat pœnam, quā homo incurrit pro peccato, quo gratiam & virtutem amisit. Et diuiditur in duo. Primo determinat pœnam. Secundo, ostendit veritatem cuiusdam quæstionis ex prædictis occasionatæ. ibi {Potest etiam quęri &c.} Circa primum duo facit. Primo ostendit, ꝙ Adam pro peccato, & locum delitiarum, & cibum salubertimum amisit. Secūdo quomodo impeditus est ab eius recuperatione. ibi {Ne vero posset ad illud accedere &c.} Circa primum duo facit. Primo ostendit pœnam ex verbis scripturæ. Secundo, mouet quasdam dubitationes ex verbis illis, quam primo mouet. ibi {His verbis insinuare &c.} Secūdo soluit ibi {Sed quia per peccatū &c.} Potest autem quæri &c.} Hic mouet quandam dubitationem, ex prædictis occasionatam. s. an homo ante peccatum de ligno vitæ comederit. Et primo determinat ꝙ sic. Secundo mouet iterum dubitationem contra hęc ortam, & determinat eam. ibi {Quare ergo perpetua soliditate &c.}

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quinque quæruntur.

Primo. An homo in statu innocentiæ gratia indiguerit.
Secundo. An gratiam habuit.
Tertio. Si habuit: vtrum gratia humani generis si in innocentia perstitisset, fuisset maior quàm modo sit.
Quarto. Vtrum actus humani fuissent efficaciores ad merendum.
Quinto. De pœna quæ in litera ponitur, hominem propria transgressione consecuta.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum natura in statu innocentiæ eguerit gratia.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ homo in statu innocentiæ gratia non eguerit. Ad hoc. n. gratia datur hominibus, vt Deo sint accepti: sed cum humana natura integra erat, sine aliqua cōruptione peccati homo ex bonitate naturali Deo acceptus erat: omne. n. bonum, & præcipue malo imperuersum, Deo acceptum est. ergo gratia superaddita non indigebat.

¶ 2 Præter. Gratia diuiditur in operantem & cooperantem: sed non indigebat in statu illo gratia operante, quia impius non erat: cum tamen effectus gratiæ operantis sit, de impio facere pium: nec iterum cooperāte, quia nullam difficultatem ad bonum agendum patiebat. gratia vero cooperans ad hoc datur, vt homo bonum facile facere possit. ergo nulla gratia indigebat.

† T. c. 106. princ.

¶ 3 Præter. Vt dicitur Deuter. 32. Dei perfecta sunt opera, non autem esset in diuinis operibus perfectio, si aliquis gradus nobilitatis possibilis esset in creaturis, qui institutus a Deo non esset. ergo omnis gradus bonitatis possibilis, in creaturis in rerum natura inuenitur: sed poterat Deus talem naturam condere, quę per propria naturalia, vitam æternam mereretur: alias non esset omnipotens. cum igitur nulla alia creatura hoc magis habere videatur q̄ homo vel angelus, videtur ꝙ hoc eis conueniat: & ita si natura humana pura est, sicut in primo statu erat, homo gratia non indigeret ad vitam æternam promerendam.

¶ 4 Præter. Pœna nunquam præcedit culpam, cum sit effectus eius: sed carentia visionis diuinę est pœna originalis culpę. ergo si in natura humana non fuisset culpa, nec etiam ibi fuisset carentia diuinæ visionis: sed poterat homo in statu innocentiæ omni culpa carere absque gratia. ergo & gratia non indigebat ad hoc, vt ad Dei visionem peruenirет.

¶ 5 Præt. Ad hoc gratia datur homini, vt per eam Deo configuretur & assimiletur: sed ex conditione naturæ suæ homo ad imaginem & similitudinem Dei factus est. ergo si natura in eo integra maneret, alia gratia non indigeret.

SED CONTRA. Rom. 6. dicitur. Gratia autem Dei vita æterna, sed necesse erat homini, vt ad vitam æternam peruenire. ergo indigebat gratia, pr quam ad eam peruenitur.

¶ Præterea. Peccatum naturam humanam non mutauit: sed eadem manet ante & post: sed meritum vitę æternæ excedit virtutem naturæ post peccatum. ergo etiam excedebat vires eius ante peccatum. ergo indigebat gratia, per quam vitam æternam mereretur.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ duplex est necessitas. Vna absoluta, quę est ex prioribus causis, vt ex materiali & formali, ex quibus componuntur res, vt ꝙ omne compositum ex contrarijs necesse est corrumpi, & huiusmodi. Alia vero est conditionata ex suppositione finis, vt si serra debeat facere serre op', scilicet sectionem, necesse est eam dentes ferreos habere. Hæc autem necessitas est duplex: quædam. s. sine qua non potest haberi finis intentus: sicut sine cibo non potest haberi conseruatio vitę. quædam vero sine qua non potest aliquis ad finem de facili pertingere, sicut dicitur equus necessarius homini ad peragendum iter, & nomen vtilitatis commune est vtrique modorum necessitatis vltimo positorum: sed nomen indigentiæ magis se habet ad primum modum eorum. Hi. o. n. proprie dicimur indigere: sine quo finem consequi non possumus, secundum hoc dico, ꝙ homo ante peccatum gratia indigebat: quia sine gratia finem vitæ ęternę nullo modo consequi potuisset: ad finem n. non peruenitur nisi per opera proportionata fini: vita autem ęterna est finis omnino naturę humanæ facultatem excedens, vnde etiam intellectum & desiderium superat 1. Corin. 2. Oculus non vidit, & auris non audiuit &c. Ideo oportet, ꝙ opera per quæ ad vitam æternam peruenitur, vires naturæ humanæ excedant:

A

B

D

E

Universidad de Deusto Biblioteca

D. 74. excedant: vnde in ea homo non potest, sine aliquo dono naturalibus addito: & ideo quantumcũq; natura humana sit integra: nihilominus homo d gratia indiget ad vitam ęternam consequendam.

in qua non poterat mori accептura est per gratiam, quam fuerat si non peccasset, acceptura per meritum, quãmuis sine gratia: nec tũc vllum meritum esse potuisset, quia & si peccatum in solo erat arbitrio constitutum: non tamen iustitię habendæ vel retinendę sufficiebat liberũ arbitriũ, nisi diuinum præberetur adiutorium. Ecce his verbis satis ostenditur, ꝙ ante peccatum homo indigebat gratia, operante & cooperante. Non enim habebat, quo pedem mouere posset. sine gra-

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ vnumquodque bonum Deus acceptat secundum mẽsuram suæ bonitatis: sed illud simpl'r a Deo acceptari dicitur: cui ab ipso pręparatur illa gloria, qua ipse gloriosus est. s. visio eius per essentiam.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ homo ante peccatum et operante gratia egebat: gratię. n. operanti aliquid per se cõuenit, & aliquid per accidens. per se. n. sibi cõuenit, vt hominem iustum formaliter faciat & Deo gratũ: sed hoc accidit sibi, vt iustum ex iniusto faciat ex parte subiecti, in quo iniustitia inuenitur, hoc etiam per se est sibi conueniens, vt ex non iusto iustum faciat, vel ex non grato gratum: sicut albedinis est ex nõ albo facere album: sed hoc albedini accidit, vt ex nigro album faciat. Similiter etiã gratiæ cooperantis non est, vt solam facultatem faciat in operando. hoc. n. hæresis Pelagiana ponebat: sed vt efficaciam & virtutem quandam nouam, operibus hominum præbeat, scilicet merendi vitam æternam.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ non potest esse aliqua creatura, quæ ex proprijs naturalibus, vitam æternam promereri possit. sicut non potest esse aliqua creatura, quæ naturę diuinæ æquetur: nec hoc omnipotentię Dei derogat. Et hoc patet ex his, quę supra dicta sunt.

¶ Ad quartum dicendum, quòd carentia diuinæ visionis, potest intelligi dupliciter, vel negatiue, & sic non est pœna: sed defectus naturam creatam consequens: nulla. n. natura creata ex se sufficiens est ad Dei visionem, & sic fuisset carentia diuinæ visionis in homine, ante peccatum, si gratiam non habuisset. Alio modo potest sumi priuatiue, vt intelligatur aliqua obnoxietas ad carendum Dei visione, & sic est pœna peccati, & in primo statu non fuisset.

¶ Ad quintum dicendum, quòd similitudo Dei, quæ conuenit homini, secundum sua naturalia est alia ab illa, qua homo assimilatur Deo per gratiam: nec est inconueniens, vt homo in pluribus Deo assimiletur, eo quòd secundum quemlibet gradum bonitatis superadditum, noua similitudo in creaturis ad Deum consurgit.

Articulus II.

b Vtrum homo ante peccatum habuerit gratiam.

1. par. q. 95. art. 1. Ad secundum sic proceditur. Videtur quòd homo ante peccatum gratiam non habuerit. Quicunque enim habet gratiam, potest proficere ad meritum vitæ, eo quòd per gratiam meretur quis, augmẽtum gratię, & eius consummationem: sed vt supra Magister dixit. 24. dist. Homo in primo statu non habuit, vnde ad meritum vitæ proficere posset. ergo gratiam non habuit.

¶ 2 Præterea. Maior est potestas gratiæ quàm naturæ: sed quanto peccans est maioris potestatis, tanto grauius est peccatũ eius. si ergo homo a statu gratię cecidisset, cum angelus ante lapsum gratiam non habuerit, vt multi dicunt, videtur quòd peccatum hominis, grauius quàm peccatum dæmonis fuisset, quod supra negatum est.

¶ 3 Præterea. Gratia magis conuenit cum gloria quàm cum natura: sed gratia tempore in homine gloriam præcedit. ergo multo fortius natura gratiam, & sic in primo statu gratiam non habuit.

¶ 4 Præterea. Gratia quantum in se est, hominem in Deum promouet. cum igitur in homine ante statum peccati, nihil esset trahens ipsum inferius, videtur ꝙ si gratiam habuisset, quòd nunq̃ peccauisset: peccauit autem. igitur gratiam non habuit.

¶ 5 Præter. Ea quæ homo per primum peccatum amisit, sibi restituta non sunt, sicut impassibilitas & huiusmodi. si ergo gra-

F tiam in statu innocentię habuisset, eam per peccatum amissam per pœnitentiam non recuperasset. hoc autem falsum est, quia sic totum humanum genus periret. ergo gratiam in primo statu non habuit.

tię operantis, & cooperantis auxilio, habuit tamen quo poterat stare.

Quòd homo ante lapsum virtutes habuerit.

G Præterea quæri solet, vtrum homo ante lapsum virtutem habuerit. Quibusdam videtur, quòd non habuit, id ita probare conantibus. Iustitiam inquiunt non habuit. quia præceptũ Dei contempsit, nec prudentiam, quia sibi non prouidit, neque temperantiam, quia aliena ap-

Sed contra. Nullus spoliatur illis quæ non habet: sed homo per peccatum fuit vulneratus in naturalib⁹, & spoliatus gratuitis, vt dicitur in Gl. Luc. 10. ergo gratiã habuit.

¶ Præterea. Charitas nunq̃ est informis: in litera autem probatur, ꝙ Adam in primo statu charitatem habuit. ergo & gratiam sine qua non est charitas.

Respondeo. Dicendum, ꝙ circa hoc est triplex opinio. Quidam. n. dicunt, ꝙ homo in primo statu gratiam nõ habuit, nec virtutes gratuitas. omnes autem authoritates sanctorum, quas Magister in litera inducit ad probandum homini virtutes infuisse, exponunt de virtutibus naturalibus: quę in ipso propter integritatem humanę naturę excellentissime erant. Sed hoc non videtur authoritatibus conuenire, H in quibus ponitur ꝙ Adam charitatem habuit, quæ sine gratia non habetur, & plura alia dicuntur, quæ non nisi extorte ad virtutes naturales referri possunt. Alij vero distinguunt statum innocentiæ in duos status. dicunt. n. ꝙ homo in principio creationis suę, sine gratia creatus est in naturalibus tãtum. postmodum vero ante peccatum gratiam consecutus est, & secundum hanc distinctionem, varia dicta sanctorum, & doctorum concordare nituntur. Sed istud non videtur conuenire dictis sanctorum & doctorum, qui de statu innocentiæ quasi de vno statu non distincto loquuntur. & ideo hęc positio non magnæ authoritatis est. Ideo alij dicũt, ꝙ homo in principio creationis suæ in gratia creatus est, & hęc quidem positio satis congruere videtur opinioni Aug. qui ponit res simul tempore perfectas fuisse creatas, in materia & in forma. Prima vero opinio magis congruere videtur opinioni aliorum sanctorum, qui dicunt per successionem temporis res creatas perfectas fuisse. Quę tamen harum opinionum verior sit, multum efficaci ratione I probari non potest, sicut nec aliquid eorum, quæ ex voluntate Dei sola dependent. hoc tamen probabilius est, vt cum homo creatus fuerit in naturalibus integris, quæ ociosa esse non poterant, ꝙ in primo instanti creationis ad Deũ conuersus, gratiã consecutus sit: & ideo hanc opinionem sustinendo dicendũ est.

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ sicut secundum Aug. distinctio primorum dierum, attenditur secundum ordinem naturæ, & non secundum successionem temporis: ita etiam secundum ordinem naturæ, status in naturalibus puris, ad statum eius in gratia comparatur, & non secũdum ordinem temporis, & sic intelligendum est, ꝙ homo in statu naturalium, intellectũ non habuit vnde proficere posset, quia dum gratiam habet, non habet hoc ex naturalibus, sed ex gratuitis. Vel dicendum, quòd hoc intelligendum est, ꝙ homo non potuit proficere per se, etiã habitã gratia vt beatitudinem consequeretur. & hoc supra Magister dixit proficere ad meritum vitæ. 1. sup Gen. ad lit. ca. 1. & 2.

K ¶ Ad secundum dicendum, quòd s'm tertiam opinionem, tam homines quàm angeli in gratuitis creati sunt: & ideo contra eã non est huiusmodi obiectio: sed contra secundam, quam sustinentes dicimus, ꝙ potẽtia naturalis hoc modo se habet ad gratiam, ꝙ ipsa subministrat substantiam actus, & gratia præbet efficaciam merendi informando actum, & sicut maioris perfectionis est forma actus, quàm ipsa substantia eius: ita econtrario maior defectus est deficere in ipsa substantia actus, quàm deficere in forma ipsius. quãmuis autem ponatur homo gratiam habuisse, & in hoc angelo superiorem fuisse: tamen debilior fuit in potentia naturali: & ideo defectus potentiæ naturalis magis excusat peccatum hominis, quàm defectus gratiæ peccatum angeli: vnde simpliciter peccatum hominis, minus quàm peccatum angeli inuenitur.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ per gratiam aliquis meretur gloriam: & ideo conuenienter gratia tempore gloriam præcedit, sed per naturam non meretur gratiam: vnde nihil impedit, vt simul cum natura gratia infundatur.

¶ Ad quar-

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ in illis, quæ agunt per necessitatem naturæ, oportet quòd agens de necessitate agat, secundum exigentiam formæ, quę in ipso est, vt per calidum calefaciat. hoc autem in voluntarijs non tenet: vnde etiam, si homo gratiam habuerit: nihilominus potest in contrarium actum transire.

petijt, nec fortitudinem, quia prauæ suggestioni cessit. Quibus respõdentes dicimus, eum quidem non tunc habuisse has virtutes, quando peccauit, sed ante, & tunc amisisse. Quòd multis testimonijs sanctorum comprobatur. ait enim Aug. in quadam Hom. Adam perdita charitate malus inuentus est. Item Princeps vitiorum dum

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ actus personales non attingunt naturam, sed personam: & ideo Adam per penitẽtiam, quã de peccato egit, potuit recuperare illa bona, quæ sibi ad actus personales data erant: sicut gratiã & virtutes. non autem illa, quæ toti naturæ collata erant, vt immortalitas corporis, & obedientia inferiorum virium ad rationem, & huiusmodi.

Articulus III.

c Vtrum homo in statu primo habuisset tantum de gratia, quantum habuit post peccatum.

Cap. 10. Ad tertium sic proceditur. Videtur, quòd in primo statu homo non tantum de gratia habuisset, quantum post peccatum. Vt enim Philosophus dicit in 10. Ethic. Ridiculum est temperantiam, & fortitudinem in dijs ponere, cum in eis passiones innatæ & illatę, non sint circa quas fortitudo, & temperantia medium communicant. sed in primo statu Adam huiusmodi passionibus caruisset. ergo & per consequens his virtutibus, quas tamen homo post peccatum habuit gratuitas. non ergo tot gratias homo ante peccatum habuisset, sicut post habuit.

¶ 2 Præterea. Perseuerantia quædam virtus est, quam multi post peccati statum habent. hæc autem Adæ defuit, vt eius casus ostendit. non igitur tot virtutes habuit, quot homines in peccato nati habent, & sic idem quod prius.

¶ 3 Præter. Plus indigenti, Deus plus tribuit, quia misericordia miseriam intuetur, vt dicit Bernar. sed homo plus indiget gratię auxilio post peccatum quàm ante, cum magis in naturalibus infirmetur. ergo plus de gratia post peccatum homini confertur, quàm ante contulisset.

Lib. de Cõtinent. c. 6. ¶ 4 Præter. Deus cum sit summe bonus, vt Aug. dicit. mala esse non permitteret, nisi esset adeo potens, vt ex malis bonum eliceret: sed non ostenderetur perfecte diuina bonitas, nisi bonum quod ex malo Deus elicit, excederet illud bonum quod per malum priuatur. ergo bonum hominis, quod ex peccato eius Deus elicit, excedit illud bonum quod ante peccatũ erat, & est postmodum per peccatum priuatum, & sic maior est gratia post peccatum, quàm ante.

¶ 5 Præt. Tota plenitudo gratię humani generis ex virtute incarnationis, & passionis Christi procedit: vnde dicitur Ioã. 1. De plenitudine eius omnes accepimus: sed si Adam non peccasset, Christus non fuisset incarnatus, vt quidam dicunt, vel saltem non fuisset passus, vt omnes dicunt. ergo non tanta plenitudo gratiæ fuisset in humano genere ante peccatũ, sicut post.

Sed contra Matth. 25. Dedit vnicuique secundum propriam virtutem, & exponitur in Glo. de collatione gratiarum. virtus autem hominum naturalis, maior erat ante peccatum quàm post. ergo & plus de gratia consecuti fuissent ante peccatum, quàm post.

¶ Præterea. Nullus ex peccato reportat commodum: sed si homo post peccatum maiorem gratiam haberet quàm ante, commodum ex malo reportaret. ergo &c.

Respondeo. Dicendum, ꝙ donorum gratuitorum, quędam ordinantur absolute in perfectionem eius, cui conferuntur. quędam autem ad vtilitatem aliorum, vt dicitur prime Cor. 12. Vnicuique datur manifestatio. s. ad vtilitatem. vtilitas autem quædam est, vt defectibus proximorum subueniatur, sicut per operationem signorum infidelitati succurritur, quia signa data sunt, non fidelibus sed infidelibus. Et similiter est etiã de generibus linguarum, & de alijs huiusmodi donis. Et quia huiusmodi defectus, in primo statu non fuissent: ideo etiam nec talia dona homini collata forent, quæ contra hos defectus ordinantur. Dona vero absolute in perfectionem recipientis, ordinata sunt ea, quibus homo in actibus proprijs perficitur, & secundum animam & secundum corpus, sicut est gratia gratum

A faciens, virtutes, donum scientiæ & sapientiæ, & huiusmodi, & impassibilitas corporis: & in his homo in primo statu simpliciter loquendo, magis abundasset quàm in secundo statu post peccatum: sed iste excessus potest considerari dupliciter, vel intensiue vel extensiue. Extensiue quidem, quia plura de huiusmodi homo in primo statu quàm in secundo habuisset. habuit. n. impassibilitatem corporis, & perfectam obediẽtiam inferiorum virium ad rationem, & huiusmodi, quæ in hominibus post peccatum non inueniuntur. Sed verum est, quòd etiam quædam dona post peccatũ sunt quę imperfectionẽ annexam habent, q̃ aut in primo statu nõ fuissent omnino, aut si fuissent, secundũ alium modum & alios actus fuissent: vt tamen hoc intelligatur de imperfectione, non quę naturam consequitur: sed quæ ex peccato consecuta est. Fides. n. perfectionem habet consequentem naturam, cuius est diuina quasi in speculo intueri, & hoc etiam homini in primo statu congruisset, licet vidisset d clarius diuina, vt supra dictum est. Et ideo fides in primo statu fuisset etiam secundum eiusdem generis actum, quàmuis perfectior quàm modo sit. Continentia vero, quæ importat imperfectionem in repugnantia passionum ex peccato causata, secundum ꝙ Philosophus continentiam accipit in 7. Ethic. in primo statu non fuisset, & similiter pęnitentia, si specialis virtus ponatur, ad minus secundum eosdem actus, quos nunc habet, & similis ratio est de alijs similibus. Si autem excessus intensiue consideref, & præcipue quantum ad dona gratum facientia, sic considerando statum ad statum, vniuersaliter homo ante peccatum ampliori gratia præditus fuisset quàm post: sed tamen non est inconueniens, ꝙ aliquis post statum peccati, multò maiorem gratiam habeat, quàm aliqui habuissent etiam in primo statu, eo ꝙ gratiæ non tantum dantur, secundum mensuram naturalis virtutis seu capacitatis: sed secundum conatum, quem contingit esse maiorem in eo, qui minoris virtutis est, sicut etiam dicitur de comparatione hominum noui & veteris testamenti. D. 68 73 Cap. 3.

vicit Adam de limo terræ ad imaginem Dei factum, pudicitia armatum, temperantia compositum: b charitate splendidum, primos parentes illis donis ac tantis bonis expoliauit, pariterq; peremit. De hoc eodem Ambro. ad Sabinum ait. Quando Adam solus erat, non B est præuaricatus, quia eius mẽs Deo adhærebat. Super psalmũ † Epist. 41. † 118. Ser. 4.

¶ Ad primum. ergo dicendum, quòd quàmuis angeli quos Philosophus Deos vocat, sicut & Diony. huiusmodi virtutes cardinales non habeant, secundum eosdem actus, quibus in nobis sunt: habent tamen eas secundum quosdam eminentiores actus, & pręcipue secundum ꝙ constituuntur eorum actus circa finem. & hoc modo in homine etiam ante statum D peccati fortitudo, & temperantia esse potuisset: tamen sciẽdum est, ꝙ alia ratio est de homine ante peccatum, & de angelo & de homine glorificato. homo. n. in primo statu quàmuis huiusmodi passionibus actu non subiaceret: tamen naturam habebat, quæ quãtum in se est, his passionibus subiicibilis erat, & possibile erat eis subiici si peccaret: nondum homine confirmato, sed homo glorificatus, & si naturam habeat, cui secundum se consideratę, natę sunt huiusmodi passiones inesse: tamen per habitũ glorię omnino aditus his passionibus tollitur. angelus vero nec naturam, nec passibilitatem respectu harum passionum habet. vndę patet, quòd huiusmodi virtutes quantum ad actus, qui sunt viæ, nunc in nobis magis remotæ sunt ab angelis quàm ab hominibus glorificatis, & ab hominib⁹ glorificatis magis quàm ab eis in primo statu existentibus. 10. Ethico. c. 10. de di. no. c. 13.

¶ Ad secundum dicendum, quòd perseuerantia dupliciter dicitur. Vno enim modo specialis virtus, cuius actus est habere E propositum, semper in bono permanendi, & talem virtutem Adam habuit, & multi qui post corruerunt. Alio modo est quædam circũstantia consequens virtutes alias, & sic non ponit specialem virtutem: sed continuationem quandam virtutis vsque ad mortem, & sic Adam in primo statu perseuerantiam non habuit.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ plus indigenti Deus plus tribuit, dummodo sit magis ad recipiendum dispositus: alias non est verum: tamen sciendum est, ꝙ cum indigentia dicatur respectu finis, vt dictum est: non est dicendum, ꝙ homo post peccatum magis eguerit gratia quàm ante. Illud enim ad quod per se gratia est ordinata. s. gloria, supra vires hominis est, siue ante peccatum siue post peccatum. Vnde quantum ad hoc, non magis indiget post, quàm ante: sed quantum ad hoc ad quod per accidens gratia ordinatur, quod est remotio mali, magis homo post peccatum indiget, & per respectum ad gloriam, attenditur mẽ-

sura

Universidad de Deusto Biblioteca

sura gratiæ, quia per gratiam maiorem, maiorem quis gloriam meretur. non autem per respectum ad remotionem peccati vel infirmitatis, quia minima gratia sufficit, ad delendum omnia peccata: vnde non maiori gratia indiget homo post peccatum quàm ante: sed verũ est ꝙ ad plura gratia indiget, quæ tamen plura, quàtalibet gratia facere potest.

¶ Ad quartum dicẽdum, ꝙ Deus ex malo semper maius bonum elicit: non tamen illi de necessitate, in quo malũ esse permittit: sed in cõparatione ad vniuersum, cuius pulchritudo consistit ex hoc, quòd mala esse sinũtur. bonum autem vniuersi præponderat bono particularis rei, sicut bonum gentis est diuinius quàm bonum hominis, vt in 1. Ethicor. Philosophus dicit.

¶ Ad quintum dicẽdum, ꝙ Christus ad hoc fuit passus, vt hominis naturam repararet. Vnde per passionem Christi non apparet, ꝙ maiorem gratiam homo consecutus sit post peccatũ, quàm ante fuisset sine ea, loquendo de gratia in ordine ad pręmium essentiale, quia aliquod præmium accidentale homo per passionem Christi consequitur, quod ante peccatum non habuisset. s. gaudium de victoria Christi.

†Li.2.c.42. quoque dicit, quòd homo ante peccatum beatissimus, auram carpebat æthereaam: sed quomodo sine virtute beatissimus erat? Aug. quoque super Geñ. dicit. Adam ante peccatum spirituali mente præditum fuisse. Non est ergo dubitandum hominem ante peccatum virtutibus fulsisse, sed illis per peccatum spoliatum fuisse.

e De eiectione hominis de paradiso.

IN illius quoque peccati pœnam eiectus est de paradiso, in istum miseriarum locũ, sicut in Geñ. legitur. Nunc ergo ne forte mittat manum suam, & sumat de ligno vitæ, & comedat & viuat in ęternum, emisit eum Deus de paradiso voluptatis. His verbis insinuari videtur, ꝙ nunq̃ moreretur si postea de illo sumpsisset ligno.

G *Quomodo intelligendum sit illud, ne sumat de ligno vitæ, & comedat, & viuat in æternum.*

SEd quia per peccatum iam mortuum corpus habebat, illa verba, ex tali intellectu accipi possunt. Deus modo irati, loquens de homine superbo ait. Videte ne forte mittat manuuam suã &c. idest cauete vos angeli, ne comedat de ligno vitæ, quo indi-

ARTICVLVS. IIII.

d Vtrum opera hominis sint magis efficacia ad merendam gratiam post peccatum, quàm ante peccatum.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur ꝙ post peccatum opera hominis fuissent magis efficacia ad merendum, quàm ante peccatum. In primo. n. statu, homo, sicut nec ad malum impellens aliquid habebat, ita nec a bono retrahens: sed supra. 24. dist. Magister dixit, ꝙ primus homo resistendo tentationi non meruisset: quia nihil erat, quod ad malum impelleret. ergo similiter faciendo bonum, vel nihil vel minus meruisset, quia nihil erat quod a bono impediret.

¶ 2 Præter. Dicit Apostolus. 2. Timoth. 2. Non coronabitur, nisi qui legitime certauerit: sed homo in primo statu non ita impugnabatur, sicut post peccatum. ergo nec ita coronam efficaciter merebatur.

Cap. 3. ¶ 3 Præter. Vt Philosophus dicit in 2. Ethic. virtus est circa difficilia: sed difficilius est homini post peccatũ bonum operari quàm ante. cum ergo ex virtute procedat efficacia meriti: videtur ꝙ ante peccatum actus hominis fuerint minus efficaces ad merendum quàm post.

¶ 5 Prætera. Homo in primo statu fuit quasi medius inter statum angelorum & statum nostrum, vt ex his quæ. 23. dist. dicta sunt patet: sed operationes angeli non sunt ita efficaces ad merendum sicut operationes hominis. quod patet ex hoc, ꝙ inferior angelus mereri gradum superioris non potest: sed homo potest mereri, vt ascendat ad supremum ordinem angelorum, vt ex dictis Greg. patet in Hom. de centum ouibus. ergo & homo

Hom. 34. in primo statu habuit opera minus efficacia ad merendum, quàm post peccatum.

¶ 5 Præter. Vt in 1. dist. 2. Magister dixit: homo factus est ad reparationem ruinæ angelicę: sed de quolibet ordine angelorũ aliqui ceciderunt, vt supra. 6. dist. dictum est. ergo oportet. quòd qualitercũque vadat humana natura, siue in statu innocentiæ, siue in statu peccati, ad singulos ordines angelorum aliqui homines transferantur. cum ergo hoc non fiat, nisi ex virtute meriti, videtur ꝙ saltem non maioris efficaciæ ad merendum fuerint opera hominis in statu innocentiæ, quàm post peccatum.

SED CONTRA. Quanto aliquid est magis purum in genere aliquo, tanto magis habet virtutem illius generis, sicut ignis purus quàm ignis commistus: sed merita nostra sunt admista alicui demerito. quod patet ex hoc quod dicit Esa. 64. Quasi pannus menstruatæ omnes iustitiæ nostrę. Cum igitur

F in primo statu absque omni permistione demeriti fuissent: videtur, ꝙ tunc fuissent efficaciora ad merendum.

¶ Præterea. Quanto voluntas promptior est ad operandum, tanto homo magis meretur. 2. Cor. 8. Si voluntas prompta est, secundum id quod habet accepta est, non secundum id quod non habet: sed in primo statu, voluntas promptior erat ad bene agendum, quia minus impediebatur. ergo opera hominis magis erant efficacia ad merendum.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ cum meritum non consistat in habitu: sed in actu, nec in actu quolibet: sed in eo, qui ꝑ habitum gratiæ informatur. actus autẽ omnis meritorius ex voluntate procedat, oportet ꝙ meritum aliquid habeat a gratia, & aliquid a voluntate, & aliquid ẽt ab obiecto actus. vnde species actus trahitur: & ideo ex his tribus efficacia merẽdi, mensurari potest, ex gratia, volũtate, & obiecto. Quanto. n.

H maiori charitate & gratia actus informatur, tanto magis est meritorius. similiter etiam quanto magis est voluntarium plus habet de ratione meriti & laudabilis. Similiter etiam, quanto magis obiectum est arduum, tanto magis est actus meritorius, semper intelligatur comparatio de vno cęteris paribus. Quod autem aliquod arduum augmentet rationem meriti: nõ habet ex difficultate laboris, sed ex bonitate, quia quanto aliquid melius est, tanto supra vires hominis operantis est magis eleuatum, qa homo in primo statu, vt dictum est, maiorem gratiam communiter habuisset quàm post peccatum, & promptior fuisset volũtas ad operandum, quæ resistentiam non habebat, sequitur ꝙ opera hominis in primo statu, simpliciter magis erant efficacia ad merendum quàm post, dummodo circa idem obiectum operatio consideretur vtrobique, quàmuis maiori difficultate circa illud operetur homo post peccatum, quàm ante. Non enim arduum opus auget rationem meriti, nisi ratione bonitatis, & nõ

I ratione difficultatis, nisi per accidens, inquantum videlicet, in id quod difficile est, maiori attentione aliquis consurgit, & cum maiori conatu voluntatis.

¶AD PRIMVM. ergo dicendum, ꝙ non consentire tentationi in primo statu, si homo in naturalibus tantum consideretur, vt Magister hic loquitur, non fuisset homini meritorium: sed hoc contingit ex hoc, ꝙ gratiam non habebat, sicut ex causa per se, & non ex hoc, ꝙ nihil ad malum impellebat nisi per accidens, inquantum videlicet ex hoc, ꝙ homo non habebat impellens ad malum, magis poterat conseruari a casu in peccatum sine gratia, quàm post. Vel dicendum, ꝙ non consentire tentationi dicitur dupliciter, vel ita ꝙ importetur negatio tantum: & ita cum non relinquatur aliquis actus, non remanebit ratio meriti, & hoc potuisset contingere in primo statu propter hoc, ꝙ homo non cogebatur tentationem exteriorem discutere, cum interiori tentatione non vrgeretur. vel ita ꝙ importat actum voluntatis tentationi repugnantem, & sic resistere pecca

K to semper est meritorium in eo, qui gratiam habet.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quàmuis homo in primo statu non habuerit certamen interius, habuit tamen certamen exterius, vnde & victoriam habere potuit, qua coronam mererẽ: nec tamen est de necessitate meriti certamen contra aliquem impugnantem, quia sic in angelis meritum non inueniremus: sed de necessitate meriti est certamen, quo quis contendit apprehendere aliquid quod supra se est, secũdum ꝙ aliquis quasi viribus suis luctatur: nec oportet, vt vbi est maius certamen, ibi sit maius meritum: sed vbi est magis legitimum. contingit autem in minori impugnatione, magis legitimum certamen esse.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ aliquid potest dici difficile dupliciter, vel ex arduitate operis, & sic virtus intelligitur circa difficile esse, quod. s. in se difficile est & arduum, vel ex imperfectione operantis, & sic virtus circa difficile non est: sed talem difficultatem

cultatem virtus tollit. quanto. n. aliquis virtuosior est, tanto facilius opera virtutis exercet. nec tamen dicendum est, quòd quanto virtuosior sit, minus mereatur, & per hunc modum est difficultas maior in operibus hominis post peccatum ex imperfectione operantis.

¶ Ad quartum dicẽdum, ꝙ hoc, ꝙ opera alicuius angeli

D.156. sint minus d meritoria, quàm alicuius hominis non contingit ex imperfectione angelorum: sed ex conditione gratię, quæ quàmuis in angelis sit maior secundum statũ, quia propinquior fini, cũ sit minor via angelo data quàm homini, vt supra dictum est, tñ gratia hominis potest esse maior in virtute merendi. Angelis. n. data est gratia ad determinatum gradum, secundum determinatum ordinem promerendum: & ideo vlterius præmium per gratiam illã mereri non possunt. homo autem cum ex conditione naturæ ad nullum ordinem determinetur: sed indifferenter ad omnes se habeat, accipit gratiam etiam indifferenter ordinatã ad promerendũ gradum cuiuslibet ordinis secundum genus suum: & ideo non oportet, ꝙ ratione ista homo in primo statu minus mereri potuisset, quàm post peccatum.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ quàmuis homo nunc ad eundem terminum perueniat ad quem peruenisset ante peccatum: non oportet tamen vt æqualem efficaciam in merendo habeant actus eius, quia quod tunc ex paucis actibus mereri potuit, nunc oportet quòd ex multis actibus mereatur: ita quòd per exercitium actuum in quandam perfectionem crescat, secundum quam sibi competat meritum tanti præmij, quam prius habuisset.

gnus est. De quo si perstitisset comederet, & viueret in æternum. Sed modo propter inobedientiam indignus est comedere. Et sicut verbo dixit, ita opere exhibuit. Emisit. n. eum De' de paradiso voluptatis in locũ sibi congruum: sicut plerunque malus, cum inter bonos viuere cęperit: si in melius mutari noluerit, de bonorum congregatione pellitur, pondere prauæ consuetudinis pressus.

De flammeo gladio ante paradisum posito.

NE vero posset ad illud accedere, collocauit Deus ante paradisum Cherubim, & flammeũ gladiũ atque versatilem ad custodiendam viam ligni vitæ, quod iuxta literam potest hoc modo ac-

C cipi. Quia per ministerium angelorum ignea custodia illi constituta fuit. Hoc. n. per cælestes potestates in paradiso visibili factum esse credendum est, vt per angelicum ministerium ibi esset quædam ignea custodia: non tamen frustra, sed quia aliquid significat de paradiso spirituali. Cherubim. n. interpretatur plenitudo scientiæ. hæc est charitas, quia plenitudo legis est dilectio. Gladius autem flã-

D meus pœnæ temporales sunt, quæ versatiles sunt, quoniam tẽpora volubilia sunt. Illa ergo ad custodiam ligni vitæ, ideo posita sunt ante paradisũ, quia ad vitam non reditur, nisi per Cherubim. s. plenitudinẽ scientiæ, idest charitatem, & per gladium versatilem, i. tolerantiam passionum temporalium.

B *An homo ante peccatum comederit de ligno vitæ.*

POtest autẽ quæri, vtrũ de ligno vitæ ante peccatum comederit homo. De hoc Aug. in lib. de bap. paruulorum, sic ait. Recte profecto intelliguntur primi homines ante malignam diaboli persuasionem abstinuisse a cibo vetito, atque vsi fuisse concessis. His verbis ostenditur, ꝙ de ligno vitę ante peccatum sumpserint, quibus præceptum erat, vt de omni ligno paradisi comederent, nisi de ligno scientiæ boni & mali.

Quare non sunt facti immortales, si comederunt de ligno vitæ.

QVare ergo perpetua soliditate, & beata immortalitate vestiti nõ sunt, vt nulla infirmitate vel ætate in deterius mutarentur? Hanc enim virtutem naturaliter illud lignum habuisse dicitur. Sed forte hoc non conferebat, nisi sæpe de illo sumeretur. Potuit ergo fieri, vt de illo sumeret semel, & non sæpius,

ARTICVLVS V.

e Vtrum expulsio de paradiso, & priuatio iustitiæ originalis, sit conueniens pœna primæ transgressionis.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur ꝙ pœna hominis inconuenienter in litera determinetur pro peccato primę transgressionis. Illud. n. quod propter hominem factum est, in aliquo homini seruire debet: sed paradisus terrestris propter hominem factus est, sicut aliæ creaturę. cum igitur homini inde eiecto in nullo seruiat, videt ꝙ inde expelli non debuerit.

¶ 2 Præter. Propter peccatum hominis, tota natura deteriorata est, quæ propter hominem facta est, vt dicit Glo. Roñ. 8. multo ergo magis locus ille in quo peccatum commissum est, scilicet paradisus terrestris infici debuit: sed homini infecto debetur locus infectus. ergo post peccatum, de paradiso terrestri expelli non debuit.

¶ 3 Preter. Vt supra Magister dixit distin. 17. Paradisus terrestris de se, locus inaccessibilis est. ergo frustra apponuntur cu

A stodię, ne homo ad illum accedere possit, ad quem etiam sine illis peruenire non valeret.

¶ 4 Præterea. Homo post peccatum statim necessitati mortis addictus fuit: sed ex quo necessitatem moriendi habuit, non poterat non mori. ergo frustra dominus dixit. Videte ne forte sumat de ligno vitę &c.

¶ 5 Præt. Lignum vitæ, non habuisset maiorem effectum i hominem post peccatum quàm ante: sed homo ante peccatum de ligno vitæ edidit, vt in litera dicitur. nec tamen in æternum vixit. ergo etiam licet post peccatum de eo comedisset, non in ęternũ vixisset. Si dicatur, ꝙ lignum vitę hunc effectum non habebat, nisi frequenter sumptum. †lib.2.c.21

¶ 6 Contra. Causa multiplicata, non variat effectum secundum speciem. si ergo semel sumptum immortalitatis causa non erat, videtur quòd nec etiam, si frequenter sumeretur.

SED CONTRA. Id quod innocentiæ debebatur, non debuit remanere, innocentia amissa: sed locus ille, & cibus innocẽtiæ debebatur. ergo post peccatum homo vtroque priuari debuit.

¶ Præterea. Magis erat proprius locus angeli cælum empyreum, in quo creatus est, quàm hominis paradisus terrestris, in quo positus est homo extra ipsã creatus: sed angelus post peccatum de cælo empyreo deiectus est. ergo & homo post peccatum de paradiso terrestri expelli debuit.

RESPONDEO. Dicendum, quòd ad fælicitatem seu ad beatitudinem aliquid pertinet, quod est de substantia eius, sicut visio Dei, gaudium, & huiusmodi. aliquid autem correspondet sibi per modum congruentię, sicut beatitudini sanctorum respondet locus excellentissimus, qui est cælum empyreum. ita etiam ad statum innocentiæ, in qua quodammodo homo beatus erat, vt dicit Aug. 12. de ciui. Dei, quędam pertinebãt quasi

E essentialiter, sicut immortalitas, & obedientia virium inferiorum ad rationem, & huiusmodi: sed quędam alia pertinebant ꝑ modum cuiusdam congruentiæ. Immortali. n. vitæ & ab omni inquietudine segregatę debebatur locus temperatissimus, & delitijs plenus, qualis est paradisus terrestris: vnde sicut post peccatum deiectus est a statu illo innocentiæ, in quem eleuatus erat supra conditionem naturæ suę absolute consideratę: ita etiam & locum amisit, qui illi excellentię debebatur, & in locum vbi formatus fuerat deiectus erat.

¶ AD PRIMVM. ergo dicendum, quòd paradisus terrestris, quàmuis non seruiat homini quasi in vsum eius veniens, seruit tamen sibi ad instructionem eius proficiens, sicut homo ex hoc ipso, quòd in scriptura cognoscit se tali loco per peccatum priuatum, ad peccatum vitandum incitatur, & ad miseriam suam cognoscendam.

Universidad de Deusto Biblioteca

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ sicut peccati infectio non venit ad creaturas alias: nisi per creaturam rationalem peccantem: ita etiam illa infectio siue corruptio, non in irrationalis creaturæ pœnam ordinatur, vnde non oportet, ꝙ locus ille per peccatũ inficiatur, in quo homo & angelus peccauit. s. paradisus terrestris & cœlum empyreum: sed illa loca, q̃ peccantibus deputata sunt post peccatũ, F

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ illa impedimenta ratione quorum inaccessibilis dicitur paradisus terrestris, forte hic gladiꝰ flammeus vocatur, quia præcipue locus ille inaccessibilis videtur, propter intemperatum calorem in locis intermedijs: & ideo nõ sequitur, ꝙ huiusmodi impedimẽta superflua sint.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quàmuis homo post peccatũ,
D.1006. lignũ vitæ sumpsisset, mortem euadere non potuisset: potuisset tñ mortẽ differre: ita vt vita eius auxilio ligni vitæ
D.1007. prolongaretur, sicut de Enoch & Elya creditur, & hoc homini non expediebat, vt tandiu in hac misera vita permaneret. Et verba illa domini sunt magis accipienda, per modum compassionis q̃ insultationis. Vel põt dici, sicut dicit Magister in litera.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ & si homo ante peccatum de ligno vitæ sumpsisset: non tamen immortalitatem consecutus fuisset, quam lignum vitæ conferre non potuit: nisi frequenter sumptum. Et ideo.

¶ Ad sextum dicendũ, ꝙ lignum vitæ non erat causa per se immortalitatis, vt ex prædictis patet: sed potius erat vt dispositio quædam. dispositio autem non perducit ad effectum, nisi multiplicata: sicut patet in qualitatibus actiuis & passiuis, quæ sunt dispositiones ad formam elementi: non enim inducitur forma elementi, nisi quando perducitur materia ad intensionem qualitatum illarum.

EXPOSITIO TEXTVS.

OPERATVR liberando, & prȩparando &c.} Vt liberatio referatur ad expulsionem peccati, & præparatio ad informationẽ animȩ. {Non tamen iustitiæ habendæ vel retinendȩ.} Contra, supra dictum est, quòd quàmuis homo nõ haberet, vnde proficere posset, habuit tamen vnde posset stare. ergo. liberũ arbitriũ sufficiebat ad iustitiam retinendam. Et dicẽdum, quòd ab eadem causa est esse rei, & conseruatio eius: vnde sicut esse iustitiȩ gratuitæ, non est nisi a Deo: ita etiam & conseruatio eius. Sed verum est, quòd homo habens gratiam non indiget alia gratia ad eius conseruationẽ. Et propter hoc dicitur, ꝙ homo potest per se stare. {Quibus respondentes, dicimus &c.} Videtur hoc falsum, quia si qñ peccauit non habuit, tunc prius amisit quàm peccaret, quod videtur falsum. Sed dicendum, ꝙ ante intentionem peccati habuit virtutes: sed simul ista duo fuerũt, commissio peccati & amissio virtutis, sicut vnum est instãs, in quo expellitur nigredo, & in quo inducitur albedo. {Homo ante peccatum beatissimus &c.} Non est intelligẽdum de patriæ beatitudine: sed ẽm quòd beatitudo includit talem perfectionem, qualis illi statui congruebat, & capiebat auram æthercam, inquantum fixus in diuinorum contemplatione manebat. {Atq; vnde fuisse concessis.} Ex hoc non sufficienter probatur, quàmuis homo in statu illo de ligno vitæ comedebat. præceptum enim affirmatiuum non obligat ad semper: vnde & si præceptum sibi fuerit, quòd lignis omnibus concessis vteretur, potuit tamen esum alicuius eorum differre vsque ad terminum sibi a Deo præfinitum: & ideo a quibusdam non cõceditur quod Magister hic determinat: sed quid verius sit, determinari non potest, cum scriptura non determinet, nec ratione probari possit.

DISTINCTIO XXX.

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM determinauit lapsum humanæ naturæ, quantum ad peccatum primorum parentum. In parte ista incipit determinare, quomodo natura humana viciata est in posteris. Et diuiditur in partes duas. In prima determinat de peccato quod a primis parẽtibus in posteros eorum transiuit per carnis originem. s. de peccato originali. In secunda determinat de peccato quod transiuit in posteros per imitationem operis. s. de peccato actuali. 34. dist. {Post prædicta de peccato actuali &c.} Prima diuiditur in duas. In prima determinat de peccato originali, ostendendo, an sit, & quid sit. In secunda determinat quasdã cõditiones eius. 31. dist. {Sicutꝰ superest inuestigare &c.} Prima diuiditur in duas. In prima determinat de peccato originali secundum veritatem. In secunda excludit quasdam obiectiones, quibus peccati originalis traductio impugnatur. ibi {Quòd ergo ait. per inobedientiam &c.} Prima diuiditur in duas. In prima ostendit aliquod peccatum a primis parentibus in posteros transire. In secunda inquirit, quid sit illud. ibi {Hic primo videndum est &c.} Et diuiditur in partes duas. In prima inquirit, an sit peccatum actuale vel non, quod dicit Apostolus per vnum hominem in mundum intrauisse: ostendens quòd est peccatum originale & non actuale. In secunda iterato inquirit, quid sit illud originale peccatum. {Quòd diligenter inuestigandum est &c.} Circa primum tria facit. Primo mouet quęstionem. Secundo excludit falsam opinionem quorundam, hoc
I exponentium de peccato actuali tantum. ibi {Quibusdam placuit &c.} Tertio ostendit, hoc intelligi de originali peccato. ibi {Et est illud peccatum originale &c.} {Quòd diligenter inuestigandum est &c.} Hic inquirit, quid sit peccatum originale. Et diuiditur in partes duas. In prima inquirit, quid sit secundum genus moris. In secunda quid sit secundum genus naturæ. ibi {Nunc superest videre &c.} Circa primum duo facit. Primo ponit quorundam opinionem, qui peccatum originale reatum tantum esse dicebant, & non culpam. Secundo ostendit peccatum originale culpam esse. ibi {Sed quòd originale peccatum &c.} {Quòd ergo ait, per inobedientiam &c.} Hic excludit obiectiones peccatum originale impugnantes. Et diuiditur in duas. In prima excludit obiectiones, quę impugnant directe peccatum originale. In secunda excludit obiectionem, quæ impugnat peccatum originale quantum ad causam eius, quæ est carnis traductio. ibi {Ad hoc autem quod diximus &c.} Circa primum duo fa-
K cit. Primo excludit obiectionem Pelagij ex authoritate procedentem. Secundo excludit obiectiones duas Iuliani, qui ratiocinando originale peccatum impugnabat. Quarum prima incipit ibi {Vnde Augustin. Iuliano &c.} Secunda ibi {Item inquit Iulianus &c.} {Ad hoc autem quod diximus &c.} Hic excludit obiectiones eorum, qui peccatum originale impugnant ex parte causę eius, quæ est carnis traductio ex vno, in quo omnes materialiter fuerunt. Et circa hoc tria facit. Primo mouet obiectionem. Secundo ponit responsionem. ibi {Quibus responderi potest &c.} Tertio ponit responsionis confirmationem ibi {Quòd vero nihil extrinsecum &c.}

qui per aliquam moram in paradiso fuisse intelligitur, cum scriptura dicat eum ibi soporatum fuisse, quando costa de latere eius assumpta est, & inde formata mulier. & animalia ante eum ducta, quibus nomina imposuit. G

DISTINCTIO XXX.

A

Quòd per Adam, peccatum, & pœna transiuit in posteros.

IN superioribus insinuatum est, licet ex parte. nõ.n. pfecte sufficimꝰ, exponere qualiter primꝰ homo deliquerit, & quam pro peccato pœnam subierit, quibus adiiciendum est peccatum simul ac pœnam per eum transisse in po- H steros, sicut Apostolus ostẽdit, inquiens. Sicut per vnum hominem in hunc mundum peccatum intrauit. ita & in omnes homines mors pertransijt.

Vtrum illud peccatum fuerit originale, an actuale.

HIc primo vidẽdum est, quod fuerit illud pctm̃, originale. s. an actuale, & si de originali intelligat, consequẽter quid sit originale peccatũ, & quare dicat originale & quomõ pertransierit vel ptranseat in oẽs. diligenter inuestigãdum est. Quibusdam placuit de peccato actuali Adæ illud accipere, asserẽtibus hoc Apostolũ sensisse, cum inferius ait. Sicut per inobedientiam vnius hoīs

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic est duplex quæstio.

Prima. De peccato originali.
Secunda. De traductione carnis.

peccatores constituti sunt multi, ita &c. Euidenter, inquiunt etiam ipso nomine exprimit Apostolus peccatum, quod per vnum hominem intrauit in mũdum, scilicet inobedientiam. Inobedientia vero peccatum actuale est. Hoc autem dicunt intrasse in mundum, non traductione originis: sed similitudine præuaricationis. Omnesque in illo vno peccato peccasse dicuntur, quia omnibus ille vnus peccandi exemplum extitit. Hoc male senserunt quidam hȩretici, qui dicti sunt Pelagiani, de quibus Augustin. in primo libro de Baptismo paruulorum commemorat dicẽs. Sciendum est hæreticos quosdam, qui nominati sunt Pelagiani, dixisse peccatum primæ transgresionis in alios homines non propagatione: sed imitatione transisse: vnde etiam in paruulis nolunt credere per baptismum solui originale peccatum, quod in nascentibus B nullum esse omnino contendunt. Sed eis dicitur, quia si Apostolus peccatum imitationis, non propagationis intelligi voluisset, eius principem non Adam: sed diabolum diceret, de quo in libro Sapientię dicitur. Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum. & qa nõ vult intelligi hoc esse factũ propagatione, sed imitatione, cõtinuo subiũxit scriptura,

Circa primum quęrũtur tria.

Primo. An pro peccato primorum parentum, in nos isti defectus deuenerunt, quos sentimus: sicut necessitas moriendi, & huiusmodi per modũ, quo pœna consequitur culpam.

Secundo. Vtrum defectus aliquis ex primis parentibus in nos deuenire potuerit, qui rationem culpæ habeat.

Tertio. Supposito, ꝙ sic quæritur, qd sit originalis culpa, quæ a parentibus contrahitur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum defectus quos sentimus sint nobis, quasi pœna pro peccato primi hominis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ defectus, quos sentimus non sint nobis, quasi pœna pro peccato primi hominis inflicta. Sicut.n. dicit Sen. mors est hominis natura non pœna. inter omnes autem
Ad Lucil. cap. 9. defectus mors maior est. vnde & finis terribilium a Philosopho in 3. Ethic. dicitur. ergo nec etiam alij defectus pœnæ deberent dici, qui naturam humanam consequuntur.

¶ 2 Præterea. Quæcunque inueniuntur in aliquibus ex eisdem principijs creata: secundum rationem vnam in illis inueniuntur, cum ex vnitate principiorum pendeat vnitas rei: sed mors, fames, sitis, & huiusmodi, inueniuntur ex eisdem principijs in homine, ex quibus in alijs animalibus, s. ex pugna contrariorum, ex quibus corpus componitur: cum igitur in alijs animalibus non sint sub ratione pœne, nec in homine tanquam D pœne erunt.

¶ 3 Præterea. Non magis peccauit homo q̃ angelus: imo minus, vt supra dictum est. 21. dist. sed angelus per peccatum, nihil amisit de bonis naturalibus sibi collatis, vt Diony. 4. ca. de diui. no. dicit. ergo nec homo. si igitur de natura hominis esset, vt corpus suum esset incorruptibile & impassibile, hoc per peccatum non amisisset. cum igitur amiserit, videtur ꝙ non fuerit naturæ sed gratiæ. ergo & priuatio horum, non sicut pœna naturam consequitur: sed sicut naturalis defectus.

¶ 4 Præter. Omnis virtus naturaliter tendit in suum obiectum: sed virtutis concupiscibilis obiectum, est delectabile secundum sensum. ergo ꝙ concupiscibilis moueatur in illud hoc non est pœna: sed hominis natura, & similiter de irascibili, & de alijs viribus: sed ex hoc causatur pugna virium inferiorum ad superiores, quòd vnaquæque virtus in suum obiectum mo- E uetur. videtur ergo quòd huiusmodi pugna sit naturalis homini, & non pœna eius sicut dicitur.

¶ 5 Præter. Nulli dicitur esse pœna, si non attingat ad illud quod vires naturæ suæ excedit: sicut ꝙ homo non potest volare, non est sibi pœna: sed pertingere ad videndum Deum, in sua essentia omnes vires humanæ naturæ excedit, aliàs, homo ex naturalibus, in illud venire posset. ergo nec carentia visionis diuinȩ pœna hominis dici debet: & ita nihil eorum, quę pœna esse dicuntur primi peccati, rationem pœne habere videntur.

SED CONTRA. Omnis passio inuoluntaria pœna est: sed mors est passio maxime inuoluntaria: adeo ꝙ nec senectus voluntatem non moriendi Petro abstulerit, vt Ioã. vlt. in Glo. dicitur. ergo mors & alia huiusmodi sunt pœnæ.

Tex. 26. ¶ Præterea. Vt Philosophus dicit in 3. Physi. & 2. de Anima. actus proprius fit in propria materia. vnde oportet perfectionẽ perfectibili proportionatam esse: sed aīa rationalis, quæ est per- A fectio corporis humani, ẽm suam naturam incorruptibilis est. ergo & corpus humanum naturaliter incorruptibile est. si ergo corrũpitur, hoc erit per defectum naturȩ, & ita erit pœna.

¶ Præter. Potentius non vincitur a minus potenti, quia agens est nobilius patiente, vt Philosophus in 3. de Anima dicit: sed Tex. 19. corpus humanum est nobilius alijs inanimatis corporibꝰ. si ergo ab eis patiatur: hoc erit per infirmitatem naturæ eius. infirmitas autem & defectus eius, quod secundum naturam ĩ homine est, pœna est. ergo passibilitas a talibus corporibus est in homine quasi pœna.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ ea q̃ sunt ad finem, disponuntur secundũ necessitatem finis, vt ex 2. Physi. patet: finis autem ad quem homo ordinatus est, est vltra facultatem naturæ creatæ, s. beatitudo, quę in visione Dei consistit, soli.n. Deo hoc connaturale est, vt ex dictis in 23. dist. patet. vnde oportuit naturam humanam taliter institui, vt non solum haberet illud, quod sibi ex principijs naturalibus debebatur: sed etiam aliquid vltra, per quod facile in finem perueniret, & quia vltimo fini amore inhærere non poterat, nec ad ipsum tenendum peruenire: nisi per supremam partem suam, quæ est mens, & intellectus, seu ratio, in qua imago Dei insignita est: ideo vt illa pars in Deum tenderet, subiectæ sunt sibi vires inferiores, vt nihil in eis accidere posset, quod mentem retineret & impediret ab itinere in Deum, & pari ratione corpus hoc modo dispositum est, vt nulla passio in eo accidere posset, per quam mentis contemplatio impediretur, & quia hęc omnia ex ordine ad finem, vt dictum est, homini inerant: ideo facta deordinatione a fine per peccatũ, hæc omnia in natura humana esse desiere, & relictus est hõ in illis tm̃ bonis, quæ eum ex naturalibus principijs consequuntur. Et hoc expresse Dion. dicit. 3. c. cęlest. hierar. sic inquiens. Part. 3. Proprium aũt principium habens hõ in generationibus corruptibilibus, merito ad principij consequentem ductus est finẽ, i. hoc ex peccato meruit, vt cum ex principijs suis, ex quibus cõpositus est, sibi corruptio deberetur, ꝙ reduceretur per peccatũ ad talem finem, qui suis principijs congrueret, & hoc accipitur ex hoc, quod dictum est Geñ. 3. Terra es, & in terram ibis. Secundum hoc ergo dico, ꝙ isti defectus possunt ad naturam humanã dupl'r comparari, vel ad eam, ẽm ꝙ in principijs naturalibus suis tm̃ consideratur, & sic proculdubio non sunt pœnæ eius, sed naturales defectus: sicut etiã esse ex nihilo vel indigere conseruatione est defectus qdam naturalis oẽm creaturã consequens, & nulli est pœna, vel ad eã prout instituta est, & sic proculdubio pœna sunt sibi: quia etiã ex priuatione eius qđ gratis alicui conceditur, postq̃ concessum est, puniri dicitur aliquis.

¶ AD PRIMVM. ergo dicendum, ꝙ Señ. & alij philosophi considerauerunt naturam humanã secundum ea, quæ ex principijs suis naturalibus ipsam consequuntur: statum.n. illum primæ conditionis scire non potuerunt, quã non nisi fides tenet: & ideo de morte non nisi sicut de naturali defectu locuti sunt, q̃uis etiam naturalis defectus aliquo modo pœna dici possit.

¶ Ad secundũ dicendũ, ꝙ alia aīalia, non sunt ordinata in finẽ, q facultatem naturalem ipsorum excedat: & ideo in illis tm̃ bona creata sunt, quæ eis ex principijs naturalibus debẽtur, vnde non est similis ratio de homine, & de alijs animalibus.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ bona naturalia dñr dupliciter: vel prout sunt in se considerata, ẽm ꝙ naturæ debentur ex proprijs principijs, & sic nec homo nec angelus per peccatum aliqd naturalium amisit, vel in aliquo diminutus est, quia Dion. etiã integra data naturalia in angelis peccantibus pmanere dicit: vel ẽm ꝙ ordinantur in finem vltimum. & hoc modo in vtroque bona naturalia diminuta sunt, non quidem pęnitus amissa, inquantum vterq; factus est minus habilis, & magis distãs a finis consecutione, & propter hoc etiam hõ gratuitis spoliatus dicitur. & in naturalibus vulneratus. Luc. 10. in Glo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ quandocũq; multa conueniunt ad constitutionem alicuius, alicui eorum potest aliquid secundum se conuenire naturaliter, secundum naturam propriam, & aliquid conuenit sibi secundum naturam totius: sicut patet de elementis in mistionem corporis venientibus. secundum hoc ergo dico, quòd vis cõcupiscibilis naturale habet hoc, vt in delectabile secundum sensum tendat: sed secundum ꝙ est vis concupiscibilis humana, habet vlterius vt tendat in suum obiectum secundum regimen rationis: & ideo quòd in suum obiectum tendat irrefrenate, hoc nõ est naturale sibi inquãtum est humana: sed magis contra naturam eius inquãtum huiusmodi: & secundum hoc, rationem pœne habere potest, maxime considerata natura humana, secundum ꝙ tota est sub regimine rationis, vt in prima conditione fuit.

† De Trin. lib. 13. c. 16. fin. ¶ Ad quintum dicendum, ꝙ quãmuis natura humana, per se non possit in visionem Dei pertingere, potest tamẽ ad eam peruenire cum adiutorio gratiæ, & ex se habet habilitatem, vt in illã perueniat, & similiter etiam ex his, quæ sibi gratis in prima conditione collata fuere, maiorem habilitatem habebat, cuius habilitatis diminutio, pœna est hominis, si ad institutionem eius referatur, & sic carentia diuinæ visionis pœna dicitur, secundum ꝙ non nominat negationem tãtum: sed etiam priuationem quandam, cum quadam obnoxietate, vt supra dictum est. Et quia aliæ rationes videntur concludere, ꝙ etiam humanæ naturæ in suis principijs consideratæ, isti defectus sint pœna: ideo ad eas etiam respondendum est.

¶ Dicendum ergo ad sextum, quòd inuoluntariorum, illa tantum rationem pœne habent, quæ sunt voluntati subiicibilia: voluntas.n. non tũ est possibilium: sed etiam impossibilium: & ideo si alicui sit inuoluntarium illud, quod potestati voluntatis non subiacet, non propter hoc rationem pœnæ habet, sicut ꝙ aliquis est brevis nimis in statura, vel aliquid huiusmodi, & hoc modo mors, & alia huiusmodi inuoluntaria sunt.

¶ Ad septimum dicendum, ꝙ inter animam & corpus oportet esse proportionem, sicut potentiæ ad actum: non autem sicut cõuenientium in eadem natura seu proprietate: non.n. oportet ꝙ si anima est sine quantitate, ꝙ etiam corpus sit huiusmodi: similiter non oportet, quòd si anima est incorruptibilis naturaliter, ꝙ corpus etiam huiusmodi sit.

¶ Ad octauum dicendum, ꝙ quis corpus hominis simpliciter nobilius sit corpore ignis vrentis, vel ferri secantis, inquantum est nobiliori forma perfectum: nihil tamen prohibet illa corpora nobiliora esse secundum quid, inquantum scilicet hoc habent in actu, quod corpus humanum habet in potentia, vt caliditatem vel aliquid huiusmodi.

ARTICVLVS II.

1. 2. q. 81. artic. 1. Et Mal. q. 4. artic. 1. Et Cont. 4. cap. 50. 51. & 52.

b Vtrum aliquis defectus uenien: in nos per originem, habeat rationem culpæ.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ nullus defectus in nos per originem veniẽs rationem culpę habere possit. Ex hoc.n. aliquid culpabile vituperabile est, si maiũ sit quod est in ptãte eius, q de hoc culpatur, non.n. vituperamur nisi ex his quæ in nobis sunt, vt Philosophus in 3. Ethic. dicit: sed illud quod per originem trahitur, nõ potest esse in ptãte eius, qui illud originaliter trahit. ergo impossibile est, ꝙ aliquid per originem tractum rationem culpę habeat.

¶ 2 Præt. Secundum Aug. omne peccatum est voluntarium, adeo ꝙ si non est voluntarũ, non est peccatũ: sed illud quod per originem trahitur non potest esse voluntarium, quia actus voluntatis originem volentis nõ præcedit. ergo impossibile est aliquid per originem tractã esse pctũ vel culpã.

¶ 3 Præter. Nullũ accidens potest traduci, nisi subiectum suum traducatur: sed subiectum culpæ est aĩa rationalis, ꝙ cum non sit ex traduce, vt supra probatũ est, vt ꝙ nec aliquid per originem tractum rationem culpę habere possit. Si dicat, ꝙ traducitur peccatum per traductionem seminis.

¶ 4 Contra. Nihil dat alteri, vel efficit in alterio qd ipsum non habet: sed semẽ non potest esse subiectum infectionis culpæ. ergo, nec ex eo culpa in animam deuenire potest.

¶ 5 Præter. Nobilius nõ patitur a minus nobili: sed anima est nobilior corpore. ergo corpus non potest agere in animam inficiendo ipsam.

¶ 6 Præt. Iniustum est, vt culpa patris in filium redundet, & ꝙ filius pro patre puniatur: sed si ex hoc ꝙ Adam peccauit, in oes culpa redundaret originaliter, sequeretur filium pro transgressione patris puniri. ergo hoc diuinæ iustitię non competit.

SED CONTRA. 12. ad Ephe. dicit Apostolus. Eramus natura filij iræ: sed nullus est filius iræ, nisi per hoc, ꝙ culpam habet. ergo homo ex ipsa natiuitate culpam contrahit.

¶ Præter. Sicut dicit Ansel. homo si perstitisset, iustitiam originalem in qua creatus est in filios profudisset: sed sicut se habet iustus ad iustos, ita & peccator ad peccatores. ergo etiam qa peccauit, culpam suam in alios generando transfudit.

De concep. virg. & pctõ orig. c. 1.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ circa hanc materiam duplex error tangitur in litera. Vnus est eorum, qui simpliciter peccatum originale negabant, sicut error Iuliani & Pelagij, & hic error veritati fidei non consonat, quia sacramentorum necessitatem & redemptionis tollit, quæ contra seruitutem peccati, in qua nascimur ordinata sunt. Alius est error eorum, qui peccatum originale nomine concedentes, secundum rem negabant dicentes in puero nato, nullam culpam esse: sed solum obligationem ad pœnam. Et hoc manifeste iustitiæ diuinæ repugnat, vt si aliquis obligẽtur ad pœnam, qui culpam non habet, cum pœna iustè, non nisi culpæ debeatur. Et ideo his euitatis, simpliciter concedendum est, etiam culpam, per originem trahi ex parentibus vitiatis in pueris natis, quod qualiter sit, inuestigandum est. Sciendum est igitur, quòd hęc tria defectus, malum, & culpa ex superadditione se habent. defectus enim simplicem negationem alicuius boni importat: sed malum nomen priuationis est, vnde carentia alicuius etiam si non sic natum habere, defectus potest dici, sed non potest dici malum, nisi sic defectus eius boni, quod natum est habere, vnde carentia vitæ, in lapide potest dici defectus, sed non malum. homini vero mors est, & defectus & malum. culpa autem super hoc addit rationem voluntarij, ex hoc enim aliquis culpatur, quòd deficit in eo, quod per suam voluntatem

tatem habere potuit: vnde oportet quòd secundum hoc, ꝙ aliquid rationem culpæ habet, secundum hoc ratio voluntarij in ipso reperiatur, sicut autem est quoddam bonum quod respicit naturam, & quoddam quod respicit personam: ita etiam est quædam culpa naturæ, & quædam personæ. vnde ad culpam personę requiritur voluntas personæ: sicut patet in culpa actuali, quę per actum personæ committitur. ad culpam vero naturæ nõ requiritur, nisi voluntas in natura illa. Sic ergo dicendum est, ꝙ defectus illius originalis iustitię, quę homini in sua creatione collata est, ex volũtate hominis accidit, & sicut illud naturæ donum fuit, & fuisset in totam naturam propagatum, homine in iustitia persistẽte: ita etiam & priuatio illius boni in totam naturam perducitur, quasi priuatio & vitium naturæ: ad idem enim genus priuatio & habitus referuntur, & in quolibet homine rationem culpę habet, ex hoc, ꝙ per voluntatem principij naturæ, idest primi hominis, inductus est talis defectus.

D.1906. D.1907.

¶ AD PRIMVM. ergo dicendum, ꝙ peccatum originale, cum non sit vitium personæ, vt persona est: sed quasi per accidens, inquantum persona habet talem naturam: ideo non oportet, ꝙ sit in potestate huiusmodi personæ, hunc defectum habere vel non habere, sed sufficit, ꝙ sit in potestate alicuius, qui est in natura illa, quia ex hoc, ꝙ habens aliquam naturam peccauit, natura infecta est: & per consequens inficitur in omnibus illis, qui ab illo naturam trahunt. Et ideo potest dici culpa naturæ, cum aliquis in natura illa subsistens, per voluntatem, defectum istum in totam naturam creauerit.

¶ Et per hoc etiam patet responsio ad secundum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd peccatum originale non traducitur per traductionem sui subiecti, quod est anima rationalis: sed per traductionẽ seminis, quia ex quo anima patris per peccatum infecta fuit, sequitur etiam inordinatio in corpore, subtracto illo ordine, quem natura instituta prius acceperat: & ita etiam ex semine illo generatur corpus tali ordine destitutum: vnde & anima quę tali corpori infunditur, deordinationẽ culpæ contrahit ex hoc ipso, ꝙ huiusmodi corporis forma efficitur, cum oporteat perfectionem perfectibili proportionatam esse: sicut propter aliquam corruptionem seminis contingit, non tantum defectus in corpore prolis ex illo semine generatæ, vt lepra, podagra, vel aliqua huiusmodi infirmitas: sed etiam defectus in aĩa, vt patet in his, q a natiuitate naturali, sunt solidi.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ licet semen non habeat in se infectionem culpæ in actu, habet tamen in virtute: sicut etiam patet, quòd ex semine leprosi generatur filius leprosus, quãmuis in ipso semine, non sit lepra in actu: est enim in semine virtus aliqua deficiens, per cuius defectum contingit defectus lepręin prole, similiter etiam ex hoc ipso, quòd in semine est talis dispositio, quæ priuatur illa impassibilitate, & ordinabilitate ad animam, quam in primo statu corpus humanum habebat, sequitur quòd in prole, quæ est susceptiua originalis peccati, efficiatur originale peccatum in actu.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ anima non inficitur p infectionem corporis, quasi corpore agente in aĩam: sed per quãdam collimitationem vnius ad alterũ, quia forma recipit in materia sm conditionẽ ipsius materiæ, cũ oẽ quod est in altero, sit in eo p modũ recipientis: & ideo ex hoc ipso ꝙ corpus illa virtute priuatur, qua perfecte erat subiicibile animę, sequitur etiã ꝙ aĩa illa virtute careat, qua perfecte corpus subditũ regat, & talis defectus originalis iustitiæ, culpa est naturę, put consideratur consequẽs ex volũtate alicuius habẽtis naturã. ex quo natura traducta est.

¶ Ad sextum dicendũ, ꝙ iniustũ esset, ꝙ filius p pctõ pris pęnã sentiret: nisi et pctũ pris in filiũ transiret, vt iam filius nõ pro pctõ pris: sed pro pctõ proprio, qd originaliter trahit, puniatur.

A B C D E

ARTICVLVS III.

c Vtrum originale peccatum sit concupiscentia.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd originale peccatum non sit concupiscentia, vt in litera dicitur: Apostolus peccauerunt, vtique vel in seipsis vel in Adam, quia sine peccato non sunt, vel quod originaliter attraxerũt, vel qd malis moribus addiderunt. Peccatum.n. primi hominis non solum ipsum: sed oẽ necauit gen' humanũ, quia ex eo damnationem simul & culpam suscepimus. Idem super psal. quinquagesimũ. Quòd de corpore mortuo seminatur, cũ vinculo peccati originalis nascitur & mortis: ideo igitur se iniquitatibus conceptum dicit Dauid, quia in omnibus trahitur iniquitas ex Adam & vinculum mortis. nemo.n. nascitur nisi trahens pęnam & meritum pœnæ. Meritum autem pœne peccatũ est. Nihil.n. est causa sui ipsius: sed peccatum originale est causa concupiscentiæ, vt patet ex verbis Apostoli Rom. 7. Peccatum occasione accepta per mandatum, operatum est in me omnem concupiscẽtiam. ergo peccatum originale non est cõcupiscentia.

Vbi supra.

¶ 2 Præter. Nihil naturalium potest dici peccatum vel malum: sed concupiscibilis vis in homine est virtus naturalis. ergo ipsa non potest dici peccatum originale: sed ipsa est per quam homo habilis est ad concupiscendũ. ergo concupiscẽtia qua sumus habiles ad concupiscendum, non est peccatum originale, vt in litera dicitur.

¶ 3 Præterea. Sicut per motum concupiscibilis perturbatur iudicium rationis, ita & per motum irascibilis: sed peccatum originale consistit in deordinatione ipsius animæ, secundum quòd inferiora superioribus non obediunt. ergo non solum concupiscentia, sed simili ratione iracundia peccatum dici debet originale.

¶ 4 Præterea. Defectus, qui ex origine trahitur, rationem culpę non habet, vt dictum est: nisi secundum quòd ex voluntate habentis naturam consequitur: sed multi defectus corporales ex voluntate illa consequuntur, vt necessitas moriendi & huiusmodi. ergo non solum concupiscentia, sed quodlibet istorum debet dici peccatum originale.

¶ 5 Præterea. Inter alia quæ homo per peccatum amisit, etiam scientia illa priuatus est, qua in primo statu pollebat: sed defectus scientiæ ignorantia dicitur. ergo ignorantia originale peccatum dici debet, & non solum concupiscentia.

SED CONTRA est quod dicitur in Glos. Rom. 6. Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, idest fomes peccati: fomes autem peccati concupiscentia est. ergo peccatum videtur ipsa concupiscentia esse.

¶ Præterea. Sicut se habet concupiscentia actualis, ad actuale peccatum, ita se habet concupiscentia originalis ad originale peccatum: sed concupiscentia actualis est ipsum actuale peccatum. ergo & concupiscentia, quæ per originem trahitur, est originale peccatum.

RESPONDEO. Dicendum, quòd in quolibet peccato est inuenire aliquid quasi formale, & aliquid materiale. Si enim consideremus pctũ actuale, ipsa substantia actus deordinati materialiter in peccato se habet: sed deordinatio a fine, formale in peccato est, quia ex hoc rationem mali ꝓcipue habet: vnde dr, ꝙ conuersio ad bonũ cõmutabile, est ibi sicut materiale, & auersio a bono incõmutabili, est sicut formale, & hoc contingit ex hoc, ꝙ ẽt in actu perfectio virtutis ex ordine ad finẽ est forma actus, sicut aũt pctũ actuale consistit in deordinatione actus, ita etiã peccatum originale consistit in deordinatione naturæ, vũ oportet, ꝙ ipsæ vires deordinatę, vel deordinatio viriũ sint, sicut materiale in pctõ originali, & ipsa deordinatio a fine sit ibi sicut formale. Illa aũt pars, quæ per se nata est coniungi fini, est ipsa voluntas, q̃ habet ordinẽ finis omnibus alijs partibus imponere, & tunc destitutio ipsius voluntatis ab illa rectitudine ad finem, quam habuit in institutione naturę, in peccato originali forma le est, & hoc est priuatio originalis iustitię. vires autẽ appetitus sensibilis, sunt natę recipere ordinem ad finẽ ab ipsa voluntate, sm ꝙ sibi subiectę sunt: & ideo subtractio illi' vinculi, quo quodãmodo sub ptãte voluntatis rectę detinebaĩ, materiale in pctõ est. Ex hac aũt subtractione seqũtur, ꝙ vnaquæq; vis in suũ oẽm inordinate tẽdat, cõcupiscẽdo illud: & ideo cõcupiscẽtia qua habiles sumus ad male concupiscendum, pctũ originale dr, quasi

F materiale in peccato originali existens: est enim considerare materiale & formale in actibus moralibus, sicut in rebus artificialibus, in quibus materia de toto prædicatur, vt possit dici cultellus est ferrum. Et similiter de peccato prędicari potest illud quod est materiale in ipso, & per hunc modum peccatum originale concupiscentia dicitur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ concupiscentia dicitur dupliciter. s. ipse actus concupiscendi, & ipsa habilitas ad concupiscendum, & actus ex habilitate causatur: vnde non est inconueniens si peccatum originale quod concupiscentiam actualem causat, habitualis concupiscentia esse dicatur.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ differt dicere potentem & habilem: quòd enim aliquis sit potens concupiscere, est ex potentia concupiscibili, sed quòd sit habilis ad concupiscendũ, est ex aliquo habitu, vel ex eo quod per modum habitus se habet. Contingit enim vt etiam priuatio aliqua habilitatem quadam relinquat, inquantum priuatur aliquid quod impedimentum præstare posset: & ita dicitur concupiscentia habitualis esse peccatum originale: non quidem vis concupiscibilis, neque iterum aliquis habitus, qui aliquid positiue dicat: sed ipsa habilitas quę relinquitur in inferioribus viribus, ad inordinate concupiscendum, ex hoc ꝙ ab appetitu subtrahitur retinaculum rationis, quo detinebatur ne effrenate posit in sua obiecta tendere.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ concupiscentia non dicitur esse materiale in peccato, secundum quòd denominatur a vi concupiscibili, quę contra irascibilem diuiditur, sed secundum quòd sumitur ab appetitu sensualitatis, qui in vtranque vim diuiditur, scilicet irascibilem & concupiscibilem.

Tex. 82. ¶ Ad quartum dicendum, quòd vt in 2. Phy. dicitur, peccatum contingit in his, quæ ad finem ordinata sunt, secundum quòd a suo fine deficiunt: & ideo in partibus animæ in illis præcipue est peccatum hominis, secundum quas homo ordinatur in finem, & quia appetitus est tendens in finem: ideo in appetitu præcipue peccatum consistit, ad finem autem hominis ordinatur appetitus rationis, qui est voluntas immediate. appetitus autem sensibilis mediate, inquantum, scilicet ordinem finis ex voluntate rationis recipiunt, propter quod dicuntur aliqualiter rationi obaudibiles, vt Philosophus dicit in fine 1. Ethic. & ideo defectus ordinis in appetitu voluntatis est formale, & complectiuum originalis peccati, quod est priuatio rectitudinis voluntatis, quæ inerat secundum originalem iustitiam. defectus autem ordinis in appetitu inferiori, est naturaliter in peccato se habens, & hoc est concupiscentia, vt dictum est: & ideo nullus alius defectus naturę ex parte rationis, nec ex parte sensibilis partis, originale peccatum dicitur, nisi concupiscentia sicut materiale, & priuatio originalis iustitiæ sicut formale. Cap. 18.

¶ Ex quo patet responsio ad quintum, quia ignorantia non per se respicit voluntatem: vnde etiam defectus ille sicut & alij retinent rationem pœnæ, sed non culpæ, & si inueniatur ignorantia originale peccatum dici, intelligendum est, de ignorantia priuante illam scientiam, quæ includitur in originali iustitia: nullus enim est iustus vel temperatus, qui non sit prudens,

Cap. 18. vt in 6. Ethic. dicitur, & ad hoc attendens Socrates dixit, omnem virtutem esse scientiam, & omne vitium esse ignorantiam, vt ibidem narrat.

omnis ergo, qui nascitur per carnis concupiscentiam peccatum trahit, peccatum itaq; originale culpa est, quam omnes cõcupiscentialiter cõcepti trahũt. Vnde in ecclesiasticis dogmatibus scriptum est. Firmissime tene & nullatenus dubites, G omnem hominem qui per concubitum viri & mulieris concipitur, cũ originali peccato nasci, impietati subditum, mortique subiectum, & ob hoc natura iræ nasci filium, a qua nullus liberatur, nisi per fidem mediatoris Dei & hominũ. His alijsq; authoritatibus euidenter ostẽditur peccatum originale culpam esse, & in omnibus concupiscentialiter genitis trahi parentibus.

b Quid sit quod dicitur originale peccatum, scilicet fomes peccati, idest concupiscentia.

NVnc superest videre, quid sit ipsum originale peccatum, quod cũ non sit actuale, non est actus siue motus animæ vel corporis. Si enim actus est animæ, vel corporis, actuale vtique peccatum est. Sed actuale non est, non est igitur actus vel motus. quid igitur? originale peccatum dicitur fomes peccati. s. concupiscẽtia vel concupiscibilis, quæ dicitur lex membrorum, siue languor naturæ, siue tyrannus qui est in membris nostris. siue lex carnis. Vnde August. in libro de verbis domini. Est in nobis concupiscentia, quæ non est permittenda regnare. Sunt & eius desideria, quæ sunt actuales concupiscentię, quæ sunt arma diaboli, quæ veniunt ex languore naturę. languor autem iste tyrãnus est, qui mouet mala desideria. si ergo vis esse victor tyrãni, atque inermem inimicum inuenire, non obedias concupiscentiæ malæ. His verbis satis ostenditur fomitem peccati esse concupiscentiam.

QVAESTIO II.

B

Deinde quæritur de traductione carnis a parentibus, per quam originale peccatum trahitur.

Et circa hoc q̃runtur duo.

Primo. Vtrum alimentum in veritatem humanæ naturæ conuertatur.

Secundo. Vtrum ex alimento semen decidatur.

ARTICVLVS I.

a Vtrum alimentum transeat in ueritatem humanæ naturæ. T. Serm. 13.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ alimentum i veritatem humanæ naturæ non transeat. Quicquid enim sumptũ emittitur ad veritatem humanę naturæ nõ pertinet, quę semꝑ eadem manet: sed oẽ quod per os sumitur in ventrem vadit, & in secessum emittitur, vt dicitur Matthę. 15. Ergo nutrimentum quod per os sumitur in veritatem humanæ naturæ non transit. 1. p. q. 119. artic. 1. Et Quol. q. 85.

¶ 2 Præterea. Veritas vniuscuiusque rei est in eo, quod secundum speciem est. illud autem quod per modum nutrimenti aduenit, per modum materię se habet, vt in 2. de Generatione dicitur: sed caro secundum materiam non fit caro secundum speciem, vt ex primo de Generatione patet. ergo nutrimentum in veritatem humanę naturæ non transit. Tex. 50. Tex. 83.

I ¶ 3 Præterea. Illud ad veritatem humanæ naturæ pertinet, in quo calor conueniens radicatur: sed tale humidum, vt medici dicunt, consumptum non restauratur, vt patet in his, qui tertia specie Ethicæ laborant, quæ incurabilis est ex eo, quòd tale humidum non restauratur. Cum igitur omne illud, in quod alimentum conuertitur, post consumptionem restaurari possit, videtur quòd nutrimentum in id quod proprie ad veritatem humanæ naturæ pertinet, non mutetur.

¶ 4 Præter. Omne id in quod cibus conuertitur, etiam per calorem continuo agentem dissoluitur, vt fluens & refluens idẽ iudicetur: sed non potest esse, quòd totum quod est in corpore sit fluens & refluens, vt probabitur. ergo oportet aliquid in corpore esse manens, in quod alimentum non conuertatur. hoc autem præcipue ad veritatem humanæ naturæ pertinet. ergo alimentum in id quod per se est, de veritate humanę naturæ non mutatur. Probatio mediæ. si non esset aliquis permanens fixum in corpore humano, tunc contingeret, quòd quęlibet K pars eius posset euanescere, aliquo alio in eius locum substituto, & per eandem rationem sic contingeret in toto, sicut in qualibet eius parte. contingeret ergo quòd de illa materia, quæ primo fuit in corpore alicuius hominis, nihil in fine remaneret: sed varietas indiuidui est, ex varietate materiæ. ergo non esset vnus numero homo in fine vitę, & in principio, qđ est absurdũ.

¶ 5 Præter. Nulla virtus naturalis debilitatur multiplicata materia sibi conuenienti: sed solum per admixtionem alicuius extranei: sed virtus conuersiua in homine debilitatur in fine vitæ: aliàs homo in infinitum posset augeri & viuere. ergo hoc contingit per admistionem extranei: sed nihil admiscetur ad materiam illam, in qua virtus conuersiua prius fundabatur: nisi quod est ex alimento generatum. ergo hoc quod est ex nutrimento generatum, est extraneum ei, in quo veritas naturæ fundatur, & sic idem quod prius.

¶ 6 Præterea.

¶ 6 Præter. Natura facit vnumquodque faciliori modo, quo fieri potest. Deus autem multo ordinatius, quàm natura operatur, cum igitur facilior modus augmentandi aliquid sit per multiplicationem materiæ, quàm per conuersionem alterius, in id quod augetur, videtur quòd iste modus diuinæ prouidentiæ cõpetat, vt. s. corpus humanũ augeatur nullo exteriori in illud transeunte: sed sola eius materia multiplicata, & sic idem quod prius.

¶ 7 Præt. Ea quæ sunt vnius speciei ꝑ eandem ratioẽ suũ complementum cõsequentur: sed quidã paruuli defuncti, in resurrectione perducẽtur in completam quantitatem, nõ per additionem nutrimenti: sed per multiplicationem materiæ. ergo etiam hoc modo alij homines in quantitatem completam perducentur, & sic idem quod prius.

1. Physicor. tex. 39. SED CONTRA. est, quia secundum Philosophum primo de generatione. nihil nutrit carnem: nisi quod est potentia caro: sed omne quod est in potentia ad aliquid, mutatur in id per actioẽ eius quod est in actu. ergo nutrimentum in illam carnem quę ad veritatem naturæ pertinet, transmutatur.

¶ Præterea. Nutrimentum in principio est dissimile: sed in fine est simile, cum nihil nisi suo simili nutriatur & foueatur: sed illa sunt similia, quę eandem formam communicant, cum igitur veritas naturę a forma sit, videtur quòd illud quod nutrit in finem ad veritatem naturę ipsius nutriti perducatur.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ circa hoc sunt multæ opiniones. Quidam posuerunt, vt in litera Magister sentire videtur, quòd illud quod ex parentibus decisum est, est illud solum, in quo veritas huiusmodi nati consistit. hoc autem in maiorem quantitatem excrescit omnino saluatum: ita quòd nihil sibi additur, vt maiorem quantitatem recipiat: sed tota quantitas hominis completi, per multiplicationem illius materiæ efficitur, & hoc tantum esse dicunt, quod in resurrectione resurget. Reliquum autem quasi superfluum deponetur. Ponunt etiam alimenti sumptionem necessariam esse, non quidem ad augmentum, vt nutritiua augmentatiuæ deseruiat, neque iterum ad restaurationem deperditi: sed solum in fomentum caloris naturalis: sicut quando liquefit aurum, admiscetur sibi plũbum ne aurum consumatur: sed solum plumbum. Hęc autem positio irrationalis videtur ex duobus, scilicet ex parte eius quod augetur, & ex parte alimenti quod aduenit: non enim potest fieri augmentum, nisi secundum hoc, quòd materia quæ D. 261. primo est terminata sub paruis dimensionibus, postmodum ad maiores dimensiones perducitur. hoc autem nõ potest fieri nisi dupliciter. vel ita quòd de materia sit tantum sub magnis dimensionibus, quantum sub paruis, & talis mutatio de paruo in magnum, necessario fit per rarefactionem. Densum enim & rarum in hoc differunt, ꝙ in raro est parum de materia sub magnis dimensionibus, & in denso multum sub paruis, vt ex 4. Physi. patet, vel ita ꝙ plus de materia sit sub magnis quàm sub paruis. hoc autem non potest contingere, nisi vel quia est materia de nouo creata, vel per hoc, ꝙ illud quod erat materia alterius corporis, efficitur materia huius, in hoc illo corpore transmutato: vnde etiam August. super Gen. ad literam lib. 10 dicit, Tex. 84. Cap. 26. circa fin.

Quid nomine concupiscentiæ intelligitur, quæ dicitur fomes peccati.

NOmine autem concupiscentiæ non actum cõcupiscendi, sed vitium primum significauit, cum eam dixit legem carnis. vnde idem in tractatu de verbis Apostoli, B sic ait. Semper pugna est in corpore mortis huius, quia ipsa cõcupiscentia, cum qua nati sumus, finiri non potest, quãdiu viuim⁹, quotidie minui potest, finiri non potest. Quæ autem est concupiscentia, cum qua nati sumus? vitium vtiq; est quod paruulum habilem concupiscere facit. adultum etiam concupiscentem reddit. sicut enim in oculo cæci in nocte vitium cæcitatis est: sed non apparet, nec C discernitur inter videntem, & cæcum nisi luce veniente, sic in puero vitium esse non apparet, donec ætatis prouectioris tempus occurrat. Ex his datur intelligi, quid sit originale peccatum s. vitium concupiscentiæ quod in omnes concupiscẽtialiter natos per Adam intrauit, eosq; commaculauit. Vnde Aug. in lib. de baptismo paruulorũ. Adam præter imitationis exemplum occulta etiam tabe carnalis concupiscentiæ suæ tabificauit in se omnes de sua stirpe venturos. Vnde Apostolus recte ait. In quo omnes peccauerunt. Circũspecte & sine am- B biguitate dicit hoc Apostolus. Siue.n. intelligatur, in quo homine, siue quo peccato, sanum est. In Adam.n. omnes peccauerunt vt in materia, non solum eius exemplo, vt dicunt Pelagiani. Omnes.n. ille vnus homo fuerãt, idest in eo materialiter erant. Manifestum est itaque omnes in Adam peccasse quasi in massa. Ipse enim per peccatum est corrupt⁹, quos genuit, oẽs nati sunt sub peccato. Ex C eo igit, sicut cũcti cõstituti sũt pctõres: ita & in illo vno peccato quod intrauit in mundum, recte omnes dicuntur peccasse. quia sicut ab illo vno homine, sic ab eodem vno peccato immunes esse non possunt, nisi ab eius reatu per Christi baptismum absoluantur. alia ergo ꝓpria sunt peccata, in quibus tm̃

A quòd nihil est absurdius quàm putare vllum esse corpus, quòd manente naturę suæ quantitate, vndique crescat nisi rarescat, cum nullum fiat augmentum corporis, nisi per additionem vel rarefactionem. augmentum autem corporis humani constat, ꝙ per rarefactionem non fit: neciterum per additionem materiæ, de nouo creatæ, quia materiam omnium simul creauit Deus, vt sancti dicunt. Restat ergo, vt fiat augmẽtum humani corporis per hoc, quòd additur materia, quę suberat formæ alterius corporis, illo corpore in corpus humanum secundũ veritatem conuerso, & hoc est nutrimentũ, nec potest exponi dictum August. vt quidam dicunt, quòd Augustin. loquatur secundum communem modũ, quo res crescunt, quia secundum hoc, probatio sua contra Tertullianum nihil valeret, qui ponebat animã crescere: sed nullo modo diminui. Magis autem communis est modus augmẽti quo corpus humanum crescit, quàm quo anima cresceret, simul enim etiã secundum Tertullianum, crescente corpore crescit anima. Nec iterum potest dici sicut dicunt, ꝙ facienda est vis in hoc quod dicit, manente sua quantitate, vt sit sensus, corpus manens in sua quantitate: ita quòd quantitas eius non sic augmentata, neque per additionem, neque per multiplicationẽ non crescit, nisi per rarefactionem. Cum igitur augmentum D proprie sit quantitatis, non potest intelligi, ꝙ corpus crescat, & maneat eius quantitas secundum eandem dimensionem. sed oportet intelligi quod dicit, manente quantitate naturæ suæ, vt nulla quantitas adiiciatur. vel quæ eiusdem naturæ sit, sicut aurum adiungitur auro, vel quæ eandem naturam in ipsa coniunctione accipiat, sicut cibus aduenit carni, vnde per hoc, ꝙ dicitur manente &c. non remouetur nisi additio similis in natura. Si.n. intenderet remouere multiplicationem, tunc probatio sua nihil valeret, quia multo probabilius posset dici si anima esset corpus, ꝙ per multiplicationem quam ponunt cresceret, quàm dicatur de corpore hoĩs, quia spiritualior est. Ex parte aũt eius quod additur, apparet etiam falsitas, quia sicut sumptio alimẽti non esset per se intenta a natura: sed per accidens tantum, vt. s. alicui nociuo occurreret. s. calori naturali digerenti, & si transmutatio cibi non esset per se necessaria ad corpus humanum, E tunc calor conuertens esset superfluus, & sic in operibus naturę a Deo institutę multa superflua inuenirentur. Sustinentes tñ hanc positionem tres modos adinueniunt in eius assertionem, quorum quemlibet facile est confutare. Quidam nãque dicunt, quòd hæc talis multiplicatio fit miraculose operatione diuina, sicut etiam panes euangelici multiplicati sunt. Ioan. 6. Sed istud expressam continet falsitatem, dum opus naturæ in miraculum conuertitur. Et præterea etiam in illorum panum multiplicatione non est remotum, imo forte est necessarium factam fuisse additionem materiæ, per conuersionem aliorum corporum in panes, virtute diuina. Istam autem conuersionem cibi in carnem veram, natura facere potest, quæ transmutat id, quod est in potentia, in actu, quamuis successiue compleat, quod Deus subito facit, quod autem naturę posse est, operationi naturæ a Deo committitur, qui vnicuique dat perfectionem secundum ꝙ capax est: vñ non oportet ad miraculum confugere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Alij dicunt, ꝙ cum in corpore humano sit multum de quinta essentia, ꝙ multiplicatio corporis humani est, secundum quòd multiplicatur quinta essentia: vnde sicut lux solis multiplicatur in seipsa diffusa per aerem: ita etiam corpus humanum sine additione alicuius extrinseci. Sed hæc adinuentio continet duas falsitates. Prima est, quia corpus quintæ essentiæ nõ venit in compositione humani corporis nisi secũdum virtutem tantum: cum neque sit commiscibile, neque diui sibile, neque extra locũ proprium posit esse. Secunda est, quia diffusio lucis nõ est per multiplicationẽ alicuius materiæ, cũ lumen non sit corpus: sed est multiplicatio formalis tantum: sicut est etiam in qualibet alteratione & generatione, ꝙ agens multiplicat formam suã in materia. Alij vero alium modũ adinueniunt, dicunt enim ꝙ materia prima quantum in se est, caret omni quantitate & forma. ergo æqualiter se habet ad recipiendum omnes quantitates, sicut ad recipiendum omnes formas, vnde quãtumcũq; parum sit de materia prima, in quouis paruo corpore potest recipere quãtamlibet quantitatem: adeo ꝙ ex grano milij totus mundus fieri potest: nec mirum, cum ex materia punctali totus mundus sic factus: cum.n. materia quantitate careat indiuisibilis est, & ad modum puncti se habens. Iste autem modus multripliciter deficit. Primo, quia imaginatur indiuisibilitatem materiæ ad modum puncti: vt sic ex materia mundus sit factus per quandam quasi extensionem: sicut si res parua in magna extendatur. hoc autem non est verum. Materia.n. dicitur indiuisibilis per negationem totius generis quantitatis. Punctus autem est indiuisibilis, sicut quanticatis principium, situm determinatum habens: vnde ex materia res quanta efficitur, nõ per extensionem loquendo de materia prima, cum extensio nõ sit, nisi eius quod alicuius quantitatis erat: sed per quantitatis susceptionem. Secundo, & si prima materia, prout in se considerãtur nullam quantitatem habeat: non tamen sequitur, ꝙ sit in potentia, respectu cuiusliber quantitatis imaginabilis: cum.n. quantitates determinatæ, & omnia alia accidentia secundum exigentiam formæ materiam recipiant, eo ꝙ subiecta materia cum forma, est causa eorum quę insunt: vt in 1. physic. dicitur, oportet ꝙ materia prima ad nullam quantitatem, sit in potentia, nisi quæ competat formæ naturali, quæ in materia esse potest. materia vero prima non est in potẽtia, ad alias formas nisi ad illas, quæ sunt in rerum natura, vel per principia naturalia educi possunt. Si.n. esset aliqua potentia passiua in materia, cui non responderet aliqua potentia actiua in rerum natura, illa potentia passiua esset superflua, vt Commen. dicit: & ideo materia prima, non est receptibilis maioris quantitatis, quàm quantitatis mundi, propter quod in 3. Physi. dicitur ꝙ non est possibile magnitudinem augeri, in infinitum, loquendo naturaliter. Tertio, quia si materia eadem, quæ primo sub paruis dimẽsionibus erat, sub maioribus dimensionibus fiat, non potest hoc accidere nisi per rarefactionem, vt dictum est. & iste modus non competit in augmentatione corporis humani, vt per se patet. Quarto, quia quando loquimur de materia existente in hac re, iam dimittimus consideratione materiæ absolute: non enim potest accipi illud materiæ quod est in hac re, nisi secundum ꝙ est diuisum ab illa parte materiæ, quę est in re alia. diuisio autem non accidit materię, nisi secundum ꝙ consideratur sub dimensionibus, saltem interminatis, quia remota quantitate, vt in 1. Physicor. dicitur. substantia erit indiuisibile: vnde consideratio materię huius rei est consideratio non materiæ absolute: sed materię sub dimensione existentis. vnde non oportet, vt quòd

Tex. 80.

Cõm. 81.

Tex. 69.

Tex. 18.

peccant quorum peccata sunt, aliud hoc vnum, in quo omnes peccauerunt, idest ex quo omnes peccatores constituti sunt.

Quod sit peccatum in quo omnes peccauerunt, scilicet, originale quod ex inobedientia processit.

G Hoc est originale peccatum quo peccatores nascuntur omnes concupiscentialiter geniti, quod ex Adam siue ex eius inobedientia emanauit, & in posteros demigrauit. Vnde Apostolus consequenter per inobediẽtiam vnius hominis, multos dicit esse constitutos peccatores, quæ est actuale peccatum. Cum ante dixerit, per vnum hominem peccatum intrasse in mundum, & in eo omnes peccasse, quod de originali dictum est, oporteret accipi.

H

F conuenit materię, inquantum est absoluta & prima, quòd conueniat materię existenti in hac re, prout accipitur vt in hac re existens, quia ex hoc ipso receditur a consideratione materię primæ. vnde materia quæ est in hac re existens, non est in potentia ad totam quantitatem mundi: sed vsque ad determinatum quid, quantum per rarefactionẽ potest consequi, & hoc non excedit raritatem ignis, quia nulla raritas potest esse maior, vt Commen. in 4. Phy. dicit, & sic patet, quòd hęc positio tam in se falsitatem continet, q̃ etiam in modis adinuentis ad eius expositionem: & ideo aliorum positio est, concedentium quidem cum primis, quòd aliquid est in humano corpore, & similiter in alijs corporibus quæ nutriuntur, quod quidem semper manet fixum toto tempore vitæ, secundum determinatam partem materię, in quo principaliter veritatem humanę naturæ consistere dicunt. aliquid autem est aliud quod superfluit & refluit, idest aduenit & consumitur. hoc autem est quod ex cibo generatum est. Differunt tamen a primis in hoc, quòd dicunt sumptionem alimenti, non solum in fomentum caloris naturalis necessariam esse: sed etiam in augmentum quantitatis: non enim posset illud quod primo a generantibus decisum est, quod quidem permanens esse dicunt, in tantam quantitatem extendi, quanta est quantitas humani corporis: nisi adderetur aliqua materia, quæ simul cum materia præexistente, quantitatem totam reciperet, sine aliqua rarefactione. Et hoc quidem quod est permanens dicitur diffundi per totum, & similiter illud quod est adueniens & recedens, ad modum qui contingit in mistione vini & aquę: vinum.n. non excrescit in maiorem quantitatem, nisi per additionem aquæ, quæ quidem in vinum conuertitur: ita tamen quòd virtus vini semper in illa parte materię manet magis, quæ prius sub forma vini inerat, & secundum hoc ponunt isti, quòd illud quod est ex alimento generatum, non est omnino alienum a veritate humanę naturæ, sicut primi dicebant: sed est secundario ad ipsam pertinens, secundum quòd est necessarium ad debitæ quantitatis complementum: vnde non totum hoc in resurrectione deponetur quod ex alimento conuersum est: sed reseruabitur tantum quantum expedit ad perfectionem quantitatis. & huiusmodi positionis primus author, inuenitur Alexander Commentator, vt Auerrois in libro de generatione dicit. Sed istud non videtur veritatem habere: cum enim de natura caloris sit vt humorem consumat, caloris dico ignei, oportet quòd calor ignis, qui est instrumentum animæ vegetabilis, vt in secundo de Anima dicitur. indifferenter quantum in se est omne humidum consumat: vnde non potest efficax ratio inueniri, quare aliquod humidum signatum permaneat in tota vita. Et præterea secundum hoc sumptio alimenti non esset primo & per se necessaria ad restaurationem deperditi: sed solum ad augmentum, constat tamen quòd opus augmenti pręsupponit opus nutrimenti, & illud tantum nutritur, in quo deperditio facta est, quod per nutrimentum restauratur: vnde si non esset consumptio, nisi eius quod propter augmentum principaliter assumitur, nutrimentum non esset nisi per augmentum. Et præterea concedi potest, ꝙ illud quod in carnem conuertitur per virtutem formatiuam, in principio generationis[1], ad maiorem perfectionem speciei perducitur, quàm illud quod postmodum per actum nutritiuæ conuertitur, cum semper inueniatur generatio alicuius, quod per se generatur esse perfectior, quàm illa qua aliquid accipit speciem alicuius per immixtionẽ ad illud, quia qd̃ immiscetur aliquo

Ex quo sensu dictum est, Per inobedientiam vnius multos constitui peccatores.

Vod ergo ait, Per inobedientiam vnius multi constituti sunt peccatores, eo sensu dictum esse intelligendum est, quia ex inobedientia Adæ, scilicet ex peccato actuali Adæ, processit originale peccatum, quo omnes peccatores nascuntur, vt & in illo esset, & inomnes transiret.

Cõm. 84.

Quòd peccatum originale in Adam fuit & in nobis est.

Vnde Aug. Iuliano hæretico nullum peccatum in paruulis esse contendenti respõdens, aperte asserit, peccatum originale ex voluntate Adæ pcessisse. ac p eius inobedientiã in mũdũ intrasse.

I

1. de Gen. tex. 83.

Com. 35.

Tex. 59.

1. Com. 35.

K

Tex. 41.

aliquo modo alterat naturam eius cui admiscetur, vt patet in vino quod in vite generatur, & quod ex admistione aquę ad vinum accrescit. Et sic etiam videmus ꝙ ex humido nutrimẽtali adueniente, immutatur corpus nutritum, vt assequatur in aliquo conditiones ciborum ex quibus nutritur. Oportet tamen ad hoc ꝙ fiat nutritio vel augmẽtũ, ꝙ hoc carnis qd̃ ex cibis generatum est, cũ carne præexistẽte misceatur. Q̃ncunque autẽ fit mistio aliquorum differentium, vel secũdũ contrariam qualitatem, vel secundum puritatem & impuritatẽ eiusdẽ, mistione cõplete, nõ retinet vnũ quodque qualitatem propriam, alias admistio esset ex rebus saluatis, & esset compositio tantum: sed oportet vt totum simul vnam formam accipiat, quæ est medium, vt patet in mistione vini & aquę, quia post mistionem non remanet ibi aliqua pars signata habens completam virtutem vini, & habens aliquid eam debiliter, sed totum est habens eam mediocriter, vnde nec est possibile, vt completo actu nutritiuę & augmentatiuę remaneat ali quid signatum, complete participãs naturam speciei, & aliquid incomplete, sed totum vniformiter. Assumit etiam in assertionem suæ opinionis distinctionem Philosophi de carne secũdum speciem & secundum materiam, & medicorum de humido nutrimentali & radicali. Sed ꝙ neutra earum pro eis faciat in respsione ad argumenta patebit. ¶ Tertia positio est quã ponit Auer. in 1. de generatione dicens, ꝙ nihil materiæ potest accipi in corpore signatum, quod sit fixum & permanens, sed totum quicquid est in corpore potest dupliciter considerari. vel ex parte materiæ, & sic non est permanẽs. vel ex parte formæ & speciei, & sic est permanens. Comparat enim Arist. in 1. de generatione. transmutationem cibi in carnem adustioni lignorum. Videmus.n. ꝙ si ignis accendatur & continue ligna addantur, secundum ꝙ alia consumuntur, ꝙ forma ignis semper manebit in ligni: sed tamen materia quælibet consumitur, alia materia ibi succeẽte, in qua species ignis saluabitur, & secundum hoc, etiam illud quod pertinet ad speciem & formam carnis semper manebit, quãmuis illud quod recipit hãc formam continue consumatur & restauretur. Hæc aũt positio differt a duabus primis in hoc, ꝙ non ponit aliquid materiæ posse signari quod semper maneat: sed quælibet pars signata ex hoc ꝙ est materia in ipsa, habet ꝙ fluat & refluat, ita tamen ꝙ illud quod est formæ semper maneat. primæ vero opiniones ponebant aliquid materiæ signatum semper esse permanens, in quo primo & principaliter veritas humanæ naturæ consistebat, & etiam in hoc differt, quia prima opinio ponebat alimẽtum nullo modo in veritatem naturæ conuerti. Secunda aũt ponebat conuerti quidem in id quod est secundo de veritate humanæ naturæ: sed non primo. Hæc autem tertia ponit cõuerti in illud quod simpliciter & primo est de veritate humanę naturæ, quãmuis enim illud quod primo in carnem cõuersum est, perfectius sit speciem carnis assecutũ, quàm illud quod ex cibis aggeneratur, tamen aduenienti cibo in fine digestionis fit admistio, vt totum vniformiter veritatem speciei suscipiat sine aliqua distinctione, & secundum hoc etiam patet ꝙ oportet in resurrectione tantum de eo quod ex alimento aggeneratum est resurgere, quantum pertinet ad complementum debitę quantitatis, & huic positioni inter omnes magis consentio sine præiudicio aliarum.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd ex illa authoritate non potest haberi, ꝙ de eo quod p os assumit nihil remaneat, quod in veritatem carnis transeat, quia hæc dictio omnis non designat d̃ totum integrale: sed totum in quantitate. vnde nõ oportet ꝙ totum per secessum emittatur: sed quod de quolibet aliquid secedat, & hoc est necessarium, quia oportet puri ab impuro separationem fieri. nullus autem cibus assumitur in quo non oporteat aliquid impuritatis esse ex hoc ꝙ in principio est dissimilis. vnde si ad similitudinem reduci debeat, oportet ꝙ tollantur ille partes secundum quas dissimilitudo erat. ver. gra Si in cibo dominentur partes terrestres magis quàm in eo quod nutritur, oportet id quod terrestre est remoueri, & quod subtilius est assumi, & similiter etiam quæcunque partes magis dominentur.

A

B

C

D

E

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ secundũ tertiam opinionem non est diuersa caro secũdum materiam distincta, quæ dicitur caro secundum materiam, & caro secũdum speciem, sed eadem secundũ numerum caro, dicitur secundum speciem inquantum participat formam & proprietates consequentes speciem, secundum materiam dicitur inquantum ex materia consistit. Et ꝙ hic sit intellect. Arist. patet ex verbis Cõmẽ. exponentis hoc modo, & iterũ ex verbis Philosophi in litera positis, dicit enim, ꝙ hoc modo est distinguere, quod est secundum speciem, & secundum materiã in carne & osse, sicut & in vnoquoq; alio, quod habet formam in materia. Constat autem ꝙ talis distinctio non potest fieri in lapide & aqua, vt dicatur pars secundum speciem quæ ex primis generantibus tracta est, & pars secundum materiam quæ ex nutrimento aduenit, & ita patet ꝙ nec in carne & osse hoc intelligendum est, sed modo prædicto, vnde obiectio procedit ex malo intellectu verborum Philosophi.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ secundum medicos, humidũ quod ex primis generantibus trahitur non oportet vt dicatur radicale, quia semper remanet distinctum secundum materiam & proprietatem ab humido ex alimento aggenerato: sed quia calor naturalis in illo humido prius extitit, & illud quod permiscetur non participat speciem, nisi ex virtute illius humidi cui permiscetur, vnde est quasi radix totius illius quod postmodum ex alimento conuertitur. non autem ita quòd vtrumque humidum post finem digestionis vltimæ distinctum remaneat: sed totum permistum accipit vnam proprietatem, & vtraque materia, scilicet quæ prius suberat primo humidò & secundo aduenienti, æqualiter se habet ad hoc ꝙ transeat, & ad hoc quòd virtutem speciei participet, nec dicitur consumi humidum radicale propter discessum talis materiæ: sed propter hoc ꝙ non permanet proprietas, quam totum mistum habebat ex virtute primi humidi, tunc enim non potest fieri restauratio, quia virtus speciei non manet, sicut etiam si tota manus amputetur, nõ restauratur per nutrimentum, quia non manet virtus speciei determinata huic organo, & propter hanc etiam causam dicuntur quædam membra ex humido radicali composita, non quòd nihil nutrimenti in substantiam illorum membrorũ tranleat, cum quodlibet membrum corporis proportionabiliter augeatur: sed quia in illis membris principaliter virtus speciei consistit, quę est ex humido radicali; nec põt aliqua abscissio ab eis fieri, quin auferatur virtus speciei quantum ad aliquam partẽ determinatam. & propter hoc etiam talia membra decisa non sanantur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd cum illud quod aduenit ex alimento aggeneratum, sit permistum ei quod prius erat, & similiter vnum effectum ex ambobus fit, semper fit deperditio in vtroque proportionaliter, vnde oportet ꝙ & de vtroque remaneat proportionaliter, & ideo nunquam contingit ꝙ totũ illud qd̃ prius erat abscedat, ita ꝙ nihil prioris materiæ remaneat: sed semper manet aliquid, & illud quod aduenit est vnũ cum eo quod præerat effectum, & ideo est materia vna & indiuiduum vnum per totam vitam, sicut patet etiam in igne qui nutritur lignis, semper enim manet vnus numero ignis, quãmuis aliquibus lignis appositis alia consumantur, quia illud quod aduenit semper efficitur vnum cum eo quod præerat, & magis esset simile si fieret commistio secundum totum, sicut est in nutrimento. Secus autem esset si ex materia adueniente generetur ignis vel caro seorsum, tunc enim propter omnimodam diuersitatem

mala est natura. Cui respondeo ex voluntate peccatũ est. Quærit forte vtrum originale peccatum ex voluntate sit. Respondeo prorsus & originale peccatum ex voluntate esse, quia hoc ex voluntate primi hominis seminatum est, vt in illo esset, & in omnes transiret.

Obiectio quorundam contra id quod supra dictum est, Omnes homines in Adam fuisse.

AD hoc autem quod diximus in Adam fuisse omnes homines, quidam verborum sectatores sic objiciunt dicentes. Non omnis caro quę ab Adã traducta est, in eo simul existere potuit, qa

Quærit enim Julian' per quid peccatum inuenitur in paruulo, ita inquiens. Non peccat iste qui nascitur, non peccat ille qui genuit, non peccat ille q̃ condidit. Per quas igitur rimas inter tot præsidia innocentiæ, peccatum fingis ingressum? Et respondet ei saucta pagina, per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, per vnius inobedientiam ait Apostolus, quid quærit amplius? quid quę rit apertius? Item inquit Iulianus. Si per hominem vnum peccatum in mũdum intrauit, peccatum vel ex voluntate vel ex natura est. Si ex voluntate est, mala est voluntas quæ peccatum facit. Si ex natura est,

Universidad de Deusto Biblioteca

sitatem materiæ esset etiam diuersitas secundum numerum.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ illud quod ex nutrimento aggeneratur, non ita perfecte consequitur naturam speciei, sicut illud quod primo per virtutem formatiuam in carnem vel os cõuersum est, tum quia prima generatio erat carnis secundum se. Secunda autem est carnis in alio, quasi per commistionem, tum etiam, quia quanto virtus animæ magis diffunditur, & spargitur, debilior redditur, vt patet in corde quod quanto maius est, tanto minus calidũ est, vnde animalia habentia magnum cor sunt timida naturaliter, vt Philosophus in lib. 13. de animalibus dicit. & ideo aliquo modo est extraneum, & propter hoc permistum, et quod prius erat est causa debilitatis virtutis, sicut

De par. animal. c. 4.

multo fortius quantitatis est, quàm fuerit corpus Adę. In quo nec tot etiam athomi fuerũt, quot ab eo homines descẽderunt. Quo circa verũ nõ esse asserunt, substantiam vniuscuiusque in primo fuisse parente.

Responsio ubi aperitur, qualiter fuerunt in Ada secundum rationem seminalem, & quomodo ex eo descenderint, scilicet propagationis lege.

QVibus responderi põt, quòd materialiter atque causaliter, nõ formaliter dicitur fuisse in primo

Tex. 42. aqua admista vino, vt ponit exemplum Philosophus in 1. de generatione. & ideo ad vltimum oportet ꝙ sequatur diminutio & corruptio.

¶ Ad sextum dicendum, ꝙ modus ille, scilicet per multiplicationem materiæ, non est possibilis ad minus naturæ, quæ qm̃ non secundum se totam agit, sed secundum formam tantum, ideo multiplicat tantum formam & non materiam, & ꝓpter hoc vt opus naturæ seruaretur, oportuit modum illum in augmento esse, qui virtuti naturæ competat.

D. 19. 205. 214. 406. 1038.

¶ Ad septimum dicendum, ꝙ omnia quæ sunt eiusdem d speciei operatione naturali vno modo suam perfectionem consequuntur, si tamen vnus naturaliter id consequatur, & alius per miraculum, nõ erit idem modus, sicut in cæco nato qui per miraculum illuminatur, qui alio modo habet visum ab eo qui videns nascitur, ita etiam illi qui pueri moriuntur, per miraculũ ad debitam quantitatem peruenient, nec tamen oportet ꝙ illud miraculum fiat per multiplicationem materiæ, sed per additionem exterioris materiæ, qui autem vsque ad perfectam ætatem viuunt, naturali operatione ad perfectam quantitatẽ perueniunt. vnde non oportet quod sit vtrobique idem modus, & si esset idem, non sequeretur quòd hoc esset per multiplicationem materiæ.

ARTICVLVS. II.

b Vtrum semen decidatur ex eo quod generatur ex alimento.

1. p. q. 119. ar. 2. Super Gen. ad lit. lib. 10. c. 18. 19. 20.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ semen nõ sit ex eo decisum quod ex alimento aggeneratum est. Augustin. dicit ꝙ secundum corpulentam substantiam omnes fuimus in Adam, & etiam secundum seminalem rationem præter Christum, qui in eo tantum secundum corpulentam substantiam fuit: sed corpulenta substantia nostra non venit a parentibus, nisi mediante semine. ergo oportet ꝙ semen quod ex ꝓximo parente traducitur, non sit ex eo decisum, quod ex alimento conuersum est, sed ex eo quod ipse a suo parente acceperat, vt sic corpulenta substantia nostri corporis, a primo parente decisa inueniatur.

Li. 1. de ortho. fid. c. 8.

¶ 2 Præt. Secundum Dam. Generatio est opus naturæ ex substantia generantis, producens id quod generatur: sed illud qđ est superfluum alimenti non est de substantia generantis. ergo si ex hoc tantum generatio fieret in hominibus, non esset vera generatio.

¶ 3 Præt. Ex subtractione alicuius superflui non sequitur alicuius debilitatio: sed magis alleuiatio. ex seminis autem emissione debilitatur generans. ergo semen non est ex superfluo alimenti. sed ex ipso humido radicali decisum.

¶ 4 Præt. Filius pro tanto assimilatur patri magis quàm alij homini, quia generatur ex semine quod ab eo traducitur. Sed natus quandoque non solum patri: sed etiam auo assimilatur, vel proauo etiam vsque ad multas generationes, vt Philosophus in 15. de animalibus dicit. ergo oportet quòd semen exeat non solum a patre, sed etiam ab auo & proauo: sed humidum nutrimentale nunquam fuit nisi in patre. ergo non est ex humido semen decisum: sed magis ex illo radicali quod

7. de part. animal. c. 6 & 4. de ge. ani. ca. 3.

F pater ab auo traxit, & auus a proauo.

¶ 5 Præt. Id quod est de substantia alicuius, magis est proximũ sibi quàm hoc quod est ab eius substantia alienum: sed id quod est ex alimento conuersum, non fuit radicaliter de substantia ipsius generantis, fuit autem de substantia radicali alicuius animalis, cuius carnes comestæ sunt, vt bouis & porci. ergo maior erit cognatio & similitudo ad bouẽ & porcum, quàm ad patrem suum, hoc autem inconueniẽs. ergo semen non est ex humido nutrimẽtali decisum.

homine, omne quod in humanis corporibus naturaliter est. Descenditque a primo parente lege ꝓpagationis, & in se actũ & multiplicatum est, nulla exteriori substantia in id transeũte, & ipsum ĩ futuro resurget. a Fomentum quidem habet a ci- G bis, sed non conuertuntur cibi in humanam substantiam, quæ secundum propagationem descendit ab Adam. b Transmisit enim Adam modicum quid de substantia sua in corpora filiorum, quando eos procreauit, idest aliquid modicum de massa substantiæ eius diuisum est & inde formatum est corpus filij, suique multiplicatione sine rei extrinsecę adiectione auctum est. Et de illo ita augmentato aliquid inde separatur. vnde formantur posteriorum corpora, & ita progreditur procreationis ordo lege propagationis vsque ad finẽ humani generis. Itaque diligẽter ac perspicue intelligẽtibus patet, omnes secundum corpora in Adam fuisse per seminalem rationem, & ex eo descendisse propagationis lege.

¶ 6 Præt. Sit ita, ꝙ aliquis tantum ex carnib⁹ humanis vescatur, & vt quęstio sit grauior, ponatur etiam quòd ex ipsis embrijs etiam generet aliquem, qui ẽt simili modo nutriatur, inde sic arguo. Humidum radicale vniuscuiusque hominis est illud quod ex parentibus traxit. si ergo semen ex quo cõceptus est iste natus ex humido nutrimẽtali sit humidum radicale eius, oportet ꝙ sit de substantia aliorum quorum carnes comestę sunt. Si ergo secundum Aug. resurget caro comesta ab aliquo in eo in quo primo fuit, tũc to- H tum humidum radicale resurget in illis, quorum carnes a patre eius comestæ sunt. Et similiter humidũ nutrimentale, quorum carnes ipse comedit. ergo nihil istius resurgeret. & sic non omnium esset resurrectio, quod est contra fidem nostram. ergo impossibile est quòd semen ex humido nutrimentali sit decisum, & ita non videtur esse superfluum alimenti. De ciui. li. 22. c. 20.

SED CONTRARIVM huius ostendit Philosophus in 15. de animalibus. duabus rationibus, & tribus signis.

¶ Prima ratio est per diuisionem sic, quicquid est in corpore animalis vel est naturaliter vel occasionaliter, siue per accidẽs in eo: sed semen non est occasionaliter, sicut sunt putredines & sanies vulnerum, quia illud quod est per accidens non consequitur totam speciem, sicut semen in omnibus inuenitur. ergo est ibi naturaliter: sed omne quod est naturaliter in corpore, vel est pars sicut caro & neruus, vel est superfluũ sicut lac & vrina & huiusmodi, sed semen non est pars, cum nõn sit nec pars organica, quia semen est simile in toto & in parte, ꝙ parti- I bus organicis non conuenit, nec iterum est de partibus consimilibus, cum in constitutione membri non veniat, sicut partes consimiles in constitutionem membrorum organicorum. Restat ergo quòd sit superfluum alimenti. ¶ Secunda ratio est, quia si semen non est superfluum, oportet ꝙ sit dissolutum a membris. omne autem resolutum vel decisum ex animali, corrumpitur & amittit naturam suam. ergo semen amitteret naturam membrorum, ex quibus decideretur. & virtutem, & ita virtute seminis non posset generari aliquid simile illis membris, quia oportet ꝙ forma generat: sit in generãte, ad minus virtualiter. Item ponit tria signa ad hoc ibidem, quorum vnum est, quòd nullum dissolutum a corpore habet locum determinatum in corpore: sed vagatur per corpus. semen autem habet determinatum locum in corpore, sicut aliæ superfluitates, scilicet vias seminales, & quasi in eadem parte corporis, in qua sunt loca aliarum superfluitatum. ergo semen est superfluum, & non de- K cisum de substantia membrorum. Secundum signum est, quia natura alleuiatur per emissionem superflui, nunquam autem per dissolutionem eius qui est de substantia membri: sed quandoque alleuiatur natura per emissionem seminis. ergo semen non est quid dissolutum a membris: sed superfluum. Tertium signum est, ꝙ vbi inuenitur minus de superfluo alimenti, ibi inuenitur minus de semine, & propter hanc causam in pueris nõ est semen, quia per superfluum nutrimenti in augmentum conuertitur. propter hanc ergo cãm etiam pingues homines sunt pauci seminis, & paucæ generationis, quia superfluum alimenti conuertitur in pinguedinẽ. propter hoc etiam animalia maioris quantitatis, habent minus de semine secundum porportionem corporis sui, & sunt paucæ generationis, quia indigẽt multo nutrimento, & ideo parũ põt in eis esse superfluum, vt patet in elephante. Si autem esset semen dissolutum, deberet eẽ econtrario, quia ex maiori corpore potest fieri maior dissolutio. ergo semen non est quid dissolutũ: sed superfluũ alimenti.

RESPONDEO,

RESPONDEO, dicendum, ꝙ circa hoc sunt tres opiniones. Vna opinio est, ꝙ semen est quædam pars decisa ab eo qđ est de substantia membri, ita ꝙ tota substantia seminis est ex humido radicali, ex quo primo & principaliter substantia membrorum componi dicunt, quod ex substantia generantis tractum est, & quia supra substantiam seminis nihil in generato additur, quod sit ad veritatem naturæ ipsius pertinẽs, ideo secundum eos tantum id quod est de veritate naturæ in filio, fuit in patre de veritate naturæ eius existens, & sic ascendendo sequitur ꝙ quicquid est de veritate naturæ in hominibus omnibus, totum fuerit actualiter in Adam. Hæc autẽ positio à quibusdam philosophis antiquitus posita est, & etiã a quibusdam theologis, vt de magistro in litera patet, alia tamen & alia ratione ad hoc inclinati. Quidam enim antiquorũ philosophorũ, sicut præcipue Anaxagoras, ponebat generationem alicuius non fieri, nisi per congregationem similium partium, quæ prius inerant in eo ex quo fit generatio, ita quòd nihil in naturam carnis transiret, quod prius caro non fuerit, vnde oportebat ad hoc ꝙ generaretur caro & os in nato, ꝙ aliquid ex patris carne & ossibus resolueretur, & sic de alijs partibus & membris. Quidam etiam qui totam virtutem agendi materiæ attribuere, quam solam naturam rerum esse dicebãt, vt in 2. Phys. patet. non poterant inuenire causam assimilationis filij ad patrem in singulis membris, nisi per hoc ꝙ materialiter aliquid de singulis membris resolueretur, ex quibus corpus pueri constituitur: sed harum rationum radices a philosophis sequentibus sufficienter improbatæ sunt. s. ꝙ nõ solũ ex extractione & congregatione fit generatio: sed etiam per hoc ꝙ materia transmutatur de forma in formam, vt sic qđ prius naturam carnis non habebat, postmodum caro fiat, similiter etiam virtus actiua non est ex parte materiæ: sed magis ex parte formalis principij, vnde causa assimilationis filij ad patrem non est conuenientia in materia, vt oporteat membrum fieri de materia, quæ ex membris patris resoluitur, cum etiam sit similitudo filij ad patrem in illis, ex quibus nullo modo semen deciditur, sicut in vnguibus & capillis: sed causa similitudinis est virtus formatiua quæ in semine relinquitur ex operatione virtutis formalis ipsius patris agentis in semen. Magister vero & alij theologi hoc ponentes, ad hanc positionem inducuntur propter traductionem originalis peccati, quasi in similem errorem cum prioribus declinantes, vt non possit esse traductio originalis peccati in filios a parentibus, nisi secundum hoc ꝙ materia ipsius corporis filiorum, fuit in ipsis parentibus primis quando peccauerunt, vt sic assimilatio in corruptione peccati sit secundum conuenientiam in materia, & non secundum rationem virtutis actiuæ, cuius contrarium expresse Aug. asserit dicens, quòd non propter hoc in nobis originale peccatum est, quia ex Adam secundum corpulentam substantiam propagati sumus, quia sic etiam in Christo originale peccatum fuisset, sed quia secundum seminalem rationem concupiscentialiter ex eis descendimus. vnde patet ꝙ rationes, quibus hæc opinio asseritur, falsum fundamentum habent. Ipsa etiam positio in se falsa est. Quòd enim illa substantia humani corporis quæ in primis parentibus fuit in tot diffunderetur, hoc non potest esse nisi tribus modis. vel per multiplicationem materiæ, vt quidam dicunt, vel per diuisionem, quia continuum in infinitum diuisibile est, sicut alij ponunt. vel etiam per mistionem secundum alios, sicut augmentatur vinum per admistionem aquę: sed multiplicatio materiæ, ita ꝙ nulla superadditio fiat, sicut ipsi volunt, nõ potest esse nisi per modum rarefactionis, vt in præcedenti articulo probatum est. vnde sequeretur ꝙ filius rarius corpus haberet quàm pater. & quòd tandem generatio naturaliter finiretur, quia non potest esse rarefactio in infinitum, nisi metaphorice loquendo, vt in 4. Phys. Commẽ. dicit. idem etiam sequeretur si per diuisionem illa materia quæ in corpore Adæ fuit, in tot distributa esset. Corpus enim naturale non est diuisibile in infinitum, sed solum corpus mathematicum, vt ex 3. Phy. ex verbis Commen. & Philosophi habetur. Vnde oporteret ꝙ necessario deficeret generatio. Et dicitur corpus mathematicum, corpus consideratum secundum dimensiones quantitatiuas tantum. & hoc est corpus in genere quantitatis. Hoc enim in infinitum diuidi potest, quia in ratione quantitatis continuę non est aliquid, quod diuisioni repugnet. Corpus autem naturale dicitur quod consideratur ẽm

1. phys. tex. 33. — Tex. 7. — Super gen. ad lite. lib. 10. c. 20. — T. 77. & 79 — Tex. 36.

A aliquam determinatam speciem & virtutem. & hoc non potest diuidi in infinitum, quia quælibet species determinatam quãtitatem requirit, & in plus & in minus, sicut dicitur in 2. de Anima. Omnium natura constantium positus est terminus & ratio magnitudinis & augmenti, & ideo est inuenire minimam aquam & minimam carnem, vt dicitur in 1. Physic. quæ si diuidatur, nõ erit vlterius aqua & caro. Constat autẽ ꝙ corpus humanũ naturale corpus est, vnde in infinita diuidi non potest, vt in infinitum generatio duret. T. 41. T. 36.

B ¶ Præt. Dato ꝙ corpus naturale diuidatur in infinitum sicut mathematicum, hoc non posset esse secundum eandem quantitatem: sed secundum eandem proportionem: si enim a quocunque corpore finito remoueretur quantũcunque parua pars, illa aliquoties sumpta, mensurat totum & etiam excedit, vnde oportet semper tali parte sumpta per diuisionem, totum corpus eandem consumi. Si autem accipiatur aliquid a magnitudine semper seruata eadem proportione. ver. gra. vt primo a tota magnitudine abscindatur tertia pars, & deinde a residuo tertia pars non totius magnitudinis, sed illius residui, & sic deinceps, nunquam cessabit diuisio in infinitum, sed tunc oportet ꝙ illud quod accipitur in secunda decisione sit secundum quãtitatem minus eo quod auferebatur in prima. Primum enim subtractum erat tertia pars totius: secundum autem tertia pars partis, & sic deinceps. vnde si hoc modo fiat decisio humidi radicalis ex quo semen secundum eos deciditur, oportet ꝙ in semine ex quo generat filius, sit minus de humido radicali, qđ C erat de veritate naturæ quàm in semine ex quo generabatur pater, & ita semen filij non poterit producere generatum in tãta quantitate, sicut potuit semen patris, quia omnis virtutis naturalis diuiditur ad diuisionem subiecti, vt in minori magnitudine sit minor virtus, & ita sequeretur ꝙ filius semper esset minoris quantitatis quàm pater: vnde homines iam peruenissent ad minimam quantitatem, etiam si primi homines fuissent gigantes, sequeretur etiam ꝙ filij semper debiliores parentibus essent, quia quanto aliquis minus habet de eo quod ad veritatem naturæ suæ pertinet, debilius est. Similiter etiam non est possibile ꝙ per mistionem talem, talis augmentatio fiat humanæ naturæ, quia quando aliquid paruum alicui maximo admiscetur, non facit mistionem, vt in 1. de genera. dicitur. sed soluitur species parui quod magno additur, sicut si gutta vini mille milijs amphoris aquę addatur, vnde iam in nobis nihil de veritate humanæ naturæ mansisset, sed totum euanuisset, quod D de veritate humanæ naturæ erat per maximam extranei admistionem. ¶ Alia opinio est, quæ semen non tantum ex humido radicali esse asserit quod ex parentibus decisum est, sed ex hoc simul cum humido nutrimentali quod fuit superfluum alimenti in patre, & hoc totum erit humidum radicale in filio & ad veritatem naturæ humanę in ipso pertinens primo modo, & sic aliquid de eo quod in nobis est de veritate humanæ naturæ: fuit etiam de veritate naturæ in patre & patre patris, & sic vsq; ad Adam, per quem modum omnes nos in Adam secundum corpulentam materiam fuisse nos asserunt. Sed quamuis hæc opinio euadat, quædam inconuenientium quæ ad primam consequuntur, non tamen omnia euadere potest. Primo, quia rationes & signa Philosophi inducta euidenter ostendunt, quòd semen nullo modo est aliquid ex membris resolutum, vnde eiusdem rationibus improbatur opinio, ponens totum semen E esse quid resolutum vel partem eius. Secundo, quia per modũ istum, vt ipsi ponunt, esset augmentatio veritatis humanæ naturæ per admistionem, & sic sequerentur inconuenientia quæ ad duos modos supra positos sequuntur. esset enim tunc minus de veritate humanæ naturæ in filio quàm in patre. quod patet si alicui vino admisceatur aqua, & admisceatur iterum parti diuisæ ab illo vino commisto iterum aqua, vt perueniat ad eandem quantitatem, & sic deinceps. constat enim ꝙ semper minus de vino remanebit in secundo q̃ in primo, & sic tandẽ vinum annullaretur. vnde patet ꝙ etiam sequeretur ad hanc positionem, ꝙ generatio naturaliter deficeret, & ꝙ in nobis iã quasi veritas naturæ humanæ & infectio peccati euanuisset. Tex. 86.

¶ Tertia opinio est Philosophi, ꝙ semen sit tantum de superfluo alimenti. vult enim ꝙ semen non est aliquid resolutum a toto, sed illud quod est habens naturam, vt sit conueniens toti, quod sic potest contigere. Cum enim omne agens assimilet sibi patiens quantum potest, oportet ꝙ cibus per virtutẽ animę agentem 1. de gene. anima. c. 18 & 19.

agentem

Universidad de Deusto Biblioteca

agentem in ipsum assimiletur in naturam corporis, quod ab (F) anima est perfectum, & quanto amplius digeritur, tanto magis erit virtutem animæ participans; quando igitur venit ad vltimam digestionem antequam sit in membra conuersum, quasi perfectam similitudinem totius consecutum est virtute, & si nó actu, & ideo in eo est virtus per quam potest formari totú corpus. Quæ ergo nutritiua pars ex aliméto hoc modo assimilato assumpserit in nutrimentum membrorum, illud quo ad nutrimentum indigetur, vel ad augmentum residuum, quod dicitur vltimæ digestionis superfluum administrat nutritiua virtuti generatiuæ, & hoc est substátia seminis, vt sit semen, & sit superfluum inquantú residuum est ab opere nutritiuæ, & sit tamen necessarium in quantum indiget eo virtus generatiua,
vbi supra. vnde dicit Philosophus in 15. de animalibus. ꝙ semen est superfluum quo indigetur, ita hoc semen per virtutem generatiuá (H) ministratum & præparatum habet naturam, vt ex eo generetur totum cum admistione eius, quod ex matre ministratur, qcquid sit illud. Et huic opinioni consentio, quæ rationabilior ceteris videtur.

Authoritate & ratione probatur nihil extrinsecum conuerti in humanam substantiam, quæ ab Adá est.

Quòd vero nihil extrinsecum in humani corporis naturam transeat, veritas in euangelio signi (G) ficat dicens. Omne quod intrat in os, in ventrem vadit, & in secessum emittitur. Quod etiá ratione ostendi potest hoc modo. Puer qui statim post ortum moritur, in illa statura resurget quam habiturus erat, si viueret vsque ad etatem .xxx. annorum, nullo vitio corporis impeditus. Vnde ergo illa substá tia quæ adeo parua fuit in ortu, in resurrectione tam magna erit, nisi sui multiplicatione in se? Vnde apparet, quòd etiam si viueret, non aliunde, sed in se augmentaretur illa substantia. Sicut costa de qua facta est mulier, & sicut panes euangelici. Non inficiamur tamen, quin cibi & humores in carnem & sanguinem transeat, sed non in veritatem humanæ naturæ, quæ a primis descédit parentibus. Quæ sola in resurrectione erit, reliqua vero caro in quam cibi transeunt, tanquam superflua in resurrectione deponetur. Quæ tamen ciborum aliarumque rerum fomentis coalescit.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ hunc esse in Adam secundum corpulentam substantiam, potest intelligi dupliciter. Aut ita ꝙ corpus istius fuerit in Adam, sicut quædam corpulenta substantia, & hoc modo est impossibile, nec sic Aug. intelligit, aut ita ꝙ corpulenta substantia huius fuerit in Adá aliquo modo. & hoc verum est, quia materia propria ex qua corpus humanum formatú est, fuit in Adam virtute, sicut in principio effectiuo originaliter. vnde secundum hoc patet qualiter differt esse in Adam secundum corpulentam substantiam tá tum, & secundum rationem seminalem. Ad hoc enim ꝙ corp⁹ humanum constituatur, oportet duo aduenire, scilicet materiam ex qua formaretur corpus, quæ dicitur corpulenta substá tia, & virtus formans, quæ dicitur ratio seminalis, & vtraque originata est ab Adam: & ideo illi qui ex coitu viri & mulieris generantur, dicuntur fuisse in Adam originaliter secundum seminalem rationem, & secundum corpulentam substantiam. Christus autem cuius corpus virtus spiritussancti formauit, de materia virginis administrata, dicitur in Adam fuisse secundum corpulentam substantiam tantum.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ si dictum Dam. intelligatur vniuersaliter de omni generatione, non oportet ꝙ generatum sit de substantia generantis materialiter, sed formaliter tantum. non quidem secundum vnam formam in numero, sed secundú vnam formam in specie. Si autem intelligatur specialiter de generatione viuentium, sic generatum est ex substantia generantis, quia ex alicuius decisione, quod fuit conueniens in substantiam generantis transire. sanguis enim aliquo modo dicitur esse de substantia generantis, & multo amplius semen quod est ad vlteriorem digestionem perductum.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ si per coitum emitteretur solum illud seminis, quod residuum est ab opere nutritiuę & augmentatiuę, nunquam sequeretur debilitatio, sed ex immoderato coitu aliquando emittitur etiam id, quod necessarium erat ad membrorum nutrimentum, adeo ꝙ propter immoderantiam
1. de Gene. aíal. c.19. coitus, vt in 15. de animalibus dicitur, loco seminis aliquis sanguinem emittit, ideo oportet quòd debilitas naturæ sequatur. nec mirum, cum etiam ex superflua egestione vel vrina, debilitetur corpus, sicut ex moderata alleuiatur.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ assimilatio non est propter conuenientiam in materia, sed propter motum virtutis actiuæ quo mouet in suam similitudinem, & quia aliquando corrumpitur motus patris in semine, nascitur filius similis auo & proauo, cu-
4. de Gene. 2.li.ca.3. ius motus manet, vt 18. de animalibus Philosophus ostendit, & non pp hoc, ꝙ materia corporis nati ex auo & pauo traducat.

¶ Et per hoc patet responsio ad quintum, quod similiter procedebat ex hoc, ꝙ cognationis causa esset magis ex parte materię quàm ex virtute actiua, cuius contrarium Philosophus ostendit in 5. Meta. dicens, magis homo est de genere patris sui quàm matris, cum a patre formam recipiat, & a matre materiam. Tex.16.

¶ Ad sextum dicendum, ꝙ in corpore hominis & in corpore embrionis sunt diuersæ humiditates magis & minus ad perfectam participationem speciei accedentes, sicut sanguis & humiditas, in quá vlterius sanguis digestus cóuertit. & vlterius caro & os. ¶ Sciédum est ergo, ꝙ vnúquodque resurget in eo in quo magis fuit perfecte participás naturam speciei, & si in vtroque fuit perfecte naturam speciei participans, resurget in eo í quo primo fuit. secundum hoc ergo dicendum est, ꝙ qcquid fuit in illis carnib⁹ quas pater pueri comedit, quod iá vltima conuersione assimilatum erat membris, resurget in eo cuius carnes comestę sunt. Sed quod fuit in illis carnibus de humiditatibus & humoribus a perfecta assimilatione distantibus, resurgent d in puero qui ex illo semine generatur, & in vtroque illud supplebitur, quod deest ex virtute diuina, hoc tamen ad tractatum de resurrectione magis pertinet. D.406.

EXPOSITIO TEXTVS.

HOC MALE senserunt quidam heretici &c.} Pelagius ad hoc inducebatur, propter hoc, ꝙ potestatem lib. ar. ampliabat nimis, vt nullum peccatum esse in homine posset, nisi ex eius lib. arb. proueniret, & ꝙ nulla gratia indigebat hó ad hoc, vt a peccato immunis existeret. {Originale peccatum dicitur fomes peccati &c.} Hic ponuntur octo nomina originalis peccati, quorum differentia sic accipi potest. potest enim hoc peccatum nominari. vel per com(I)parationem ad modum quo causatur in nobis. vel per comparationem ad subiectum in quo est. vel per comparationem ad peccatum actuale in quod inclinat, & quia per originem vitiatam in nos peruenit, ideo ex modo quo creatur in nobis nominatum dicitur originale peccatum. In peccato autem actuali duo considerantur, scilicet defectus seu deformitas peccati. & secundum hoc nominatur fomes peccati, quasi fomentum præbens ad peccandum, sicut siccitate lignorum fouetur ignis, & iterum delectatio quæ consistit in conuersione ad bonum commutabile, & sic dicitur concupiscentia quantum ad deordinationem, actu existentem in partibus animæ, subtracto retinaculo iustitiæ originalis. vel in ordine ad actum concupiscentiæ ad quem peccatum originale inclinat, & sic dicitur concupiscibilitas. Subiectum autem in quo originale peccatum consistit, est homo, qui ex duabus naturis constat, rationali & sensitiua. potest ergo originale peccatum nominari. vel per comparatio(K)nem ad rationalem, vel per comparationem ad sensitiuam. Si primo modo, sic ex parte eius quod est formale in originali peccato, scilicet debitæ iustitiæ carétia, dicitur languor naturę. ex parte vero eius quod est materiale, scilicet inordinatio inferiorum virium dicitur tyrannus, inquantum per inordinationé inferiorum virium iniuste & quodammodo tyrannice ratio in seruitutem peccati trahitur. ex parte autem sensitiuę quæ est potentia organis affixa, dicitur lex carnis, ex eo ꝙ p traductionem carnis traducitur, & dicitur lex membrorum, inquantum in membris completis dominatur, & quodammodo secundum conditionem eorum inclinat in actum, vt scilicet in delectabile membris homo inclinetur, quod est eis conueniens. {In eo materialiter erant &c.} Non ita ꝙ illud quod fuit materia corporis Adæ, sit postmodum materia omnium hominum: sed qa materia omnium hominum originaliter ab Adá traducta est, sicut a principio effectiuo primo in humana natura. materia. n. D.868. humani corporis est menstruum, vel etiam d semen simul vt quibusdam placet. Quòd autem semen & menstruum causetur in

nobis, hoc non est nisi per virtutem naturalem quæ in nos (A) ex parentibus deuenit, & ita tota materia corporis humani originem habet ab Adam, non quasi ab eo decisa, sed quasi a virtute quæ ab ipso descendit præparata.} Quod etiam ostendi potest &c.} Ista ratio non valet, quia procedit a maiori affirmando. magis. n. videtur ꝙ in resurrectione quæ tota miraculosa erit, aliquid diuina virtute fiat, vel per multiplicationem, vel etiam alio quocunque modo, quàm in naturali augmento, quod actione naturæ cópletur. {Non inficiamur tamen &c.} Istud videtur incóueniés, ꝙ Magister hic ponit, quia vel caro & sanguis ex cibis generata distincta erant ab illa quę a parentibus descendit, & sic non tota quantitas humani corporis saluaretur in carne, quæ ex parentibus descendit vel commista illi, & sic oportebat ꝙ ex eis vnum quid generaretur quod neutrum illorum esset, sed mediú inter ea, & sic totum æqualiter ad veritatem naturæ pertineret, nisi forte poneretur esse mistio secundum minima saluata, vt quidam posuerunt, quod etiam in primum modum rediret.

DISTINCTIO XXXI.

A

Quomodo peccatum originale a patribus transeat ad filios, an secundum animam, an secundum carné.

Nunc superest inuestigare. qualiter illud peccatum a patribus traducatur in filios, scilicet an secundum solam animam, an secundum carnem, siue secundú vtrumque. Putauerunt quidam secundum animam trahi originale peccatum, non solum secundum carnem, quia non solum carnem, sed & animam ex traduce esse arbitrati sunt. Sicut enim in generatione prolis de carne paterna substantialiter trahitur caro, ita & de gignentis anima, animam geniti essentialiter deduci ab his extimabat. Ideoque sicut de corrupta carne, caro corrupta seminatur, ita etiam de anima peccatrice, anima peccatrix corruptione originali infecta ab illis trahi dicitur.

Prædictam opinionem damnat, & ꝙ per carnem traducatur peccatum dicit, & quomodo ostendit.

(B) Hoc autem fides Catholica respuit, & tanquá veritati aduersum dánat, quæ non animas, sed carnem solam, sicut superius diximus ex traduce esse admittit. Non igit secúdú aíam, sed secú dum carnem solam peccatum originale trahitur a parentib⁹. Est enim peccatum originale, vt supra diximus, concupiscentia, non quidem actus, sed vitium. Vnde Aug. ad Valerium. Ipsa concupiscentia est lex mé(C)brorum vel carnis, quæ est morbidus quidam affectus vel languor, qui commouet illicitum desiderium, idest carnalem có-

DISTINCTIO XXXI.

DIVISIO TEXTVS.

OSTENSO ꝙ peccatum originale est, & quid sit, hic prosequitur quasdam conditiones ipsius. Et diuiditur in partes tres. In prima determinat de peccato originali, quantum ad eius principium, ostendens quomodo traducatur. In secunda determinat de eo quantum ad eius terminum, ostendens quomodo per baptismum remittatur. 33. dist. {Quoniam supra dictum est &c.} In tertia determinat de eo quantum ad eius numerum inquirens, an sit vnum vel plura ibi {Prædictis adijciendum videtur &c.} Prima diuiditur in duas. In prima ostendit modum, quomodo peccatum originale traducitur. In secunda mouet contra hoc quandam dubitationé. ibi {Sed ad hoc opponitur hoc mó &c.} Prima diuiditur in duas. In prima determinat modum quo peccatum originale in nos peruenit. In secunda ex ipso modo concludit rationem nominis. ibi {Iam ostensum est quid sit originale peccatum &c.} Prima diuiditur in tres. In prima mouet quæstionem, vtrum scilicet peccatum originale per traductionem animæ, vel per traductionem carnis in nos deueniat. In secúda excludit sententiam illorum, qui per traductionem animæ peccatum originale in nos deuenire dicebant. ibi {Putauere quidam secundum animam &c.} In tertia ostendit qualiter secundum traductionem carnis originale peccatum traducatur. ibi {Est enim peccatum originale, vt supra diximus &c.} Et diuiditur in partes tres. In prima ostendit ꝙ propter feditatem quæ est in carne cum traductione carnis simul culpa vel pœna traducitur. In secunda inquirit de illa feditate quid sit, vtrum scilicet culpa vel pœna. ibi {Hic quæri solet &c.} In tertia ostendit quomodo illi qui ab hac feditate purgati sunt, peccatum originale transmittere possint. ibi {Ne autem miremur & intellectu turbemur &c.}

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quæruntur duo.

Primo. De traductione originalis peccati.
Secundo. De subiecto eius.

Circa primum quæruntur duo.

Primo. Vtrum per traductionem carnis originale traducat.
Secundo. Vtrum in omnes homines necessarium sit originale peccatum transire.

ARTIC. PRIMVS.

a *Vtrum originale peccatú possit trásire in posteros per originem carnis.*

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur ꝙ per originem carnis, originale a primo parente in posteros transire nó possit. (1.2.q.81.arti.1. Et Ma. q.4.ar.1.) Actio enim personæ non extendit se ad naturam, quia persona inferior & minus est potens quàm natura í qua subsistit, sed origo carnis debetur ipsi naturæ. cum generatio sit ordinata ad conseruationem speciei & non indiuidui. (De Nup. & Cóc. c.32.) ergo peccatum primi parentis per originem carnis in posteros transire nó potuit, quia hoc eé non potuit, nisi per actionem personæ natura inficeretur.

¶ 2 Præt. Contrariorum oportet esse idem subiectum: sed infectio culpæ perfectioni virtutis opponitur. cum ergo semen subiectum virtutis esse non possit, nec infectioni culpæ subijci poterit: caro autem non traducitur nisi mediante semine. ergo per modum istum mediante semine non poterit per traductionem carnis originale peccatum traduci.

¶ Si dicatur ꝙ per libidinem coitus semen inficitur, & illa infectio est causa culpæ originalis.

¶ 3 Contra. Libido secundum Augu. dicitur improba voluntas: sed improba voluntas peccatum est. ergo si ratione libidi- (De ciui. li. 14. ca. 16. & 19.)
(D) nis culpa originalis causatur in nato, tunc natus traheret peccatum originale a proximo parente, & non a primis parentibus, & hoc est contra id quod infra Magister determinat.

¶ 4 Præt. Illa infectio seminis defectus quidam est. omnis autem defectus in nobis videtur vel culpa vel pœna esse. aut igitur est culpa aut pœna. Culpa non potest esse, quia semen subiectum culpæ esse non potest. nec etiam pœna, quia pœna culpam præcederet, & culpa ex pœna causaretur, quod est inconueniens. ergo nullo modo potest ex infectione seminis peccatum originale in generato causari.

¶ 5 Præt. Etiam post baptismum, quàmuis originalis culpa deleatur, remanet tamen concupiscentia in corpore per modum pœnę. si ergo infectio concupiscentiæ in semine animam inficere posset culpa originalis, etiam postquam homo a peccato originali mundatus esset, per concupiscentiam in corpore remanentem, anima similiter inficeretur, & ita peccatum originale (E) de necessitate rediret, quod est inconueniens, quia oporteret etiam de necessitate & pœnam eius redire, quæ est carentia visionis diuinæ. ergo non est possibile ꝙ infectio seminis infectionem culpæ in anima causet.

SED CONTRA. est quod Apostolus dicit ad Roma. 5. Per vnum hominem peccatum in mundum intrauit: sed non potuit ex vno homine humanum genus infici, nisi eo mó quo totum genus humanum ex vno homine processit. hoc autem fuit per originem carnis. ergo hoc modo peccatum originale a primis parentibus in nos transit.

¶ Præt. Sicut se habet personale peccatum ad actum personæ, ita se habet peccatum naturæ ad actum naturæ, sed peccatum personale, idest actuale ex actu personæ causatur. ergo & peccatum naturæ. s. originale ex actu naturæ in nobis efficitur, sed actus naturæ est actus generationis, per quem ipsa natura spé saluat. ergo per actum gñationis peccatú originale in nos tráit.

RESPONDEO,

Universidad de Deusto
Biblioteca

RESPONDEO, Dicendum, ꝙ in progressu originalis talis ordo seruatur, ꝙ persona naturam infecit per actum peccati, & naturæ infectio in personam secundario transiuit, quæ a persona peccante propagatur: quod qualiter sit videndum est: sicut enim prius dictum est, hoc Deus humanæ naturæ in sui principio supra conditionē suorū principiorum contulerat, vt esset in ratione rectitudo quædā originalis iustitiæ, quam sine aliqua resistentia inferiorib⁹ viribus imprimere posset, quia hoc gratis collatum fuerat, ideo iuste per ingratitudinem inobedientiæ subtractum est: vnde factum est, vt primo homine peccante, natura humana quę in ipso erat, sibi ipsi relinqueratur, vt consisteret secundum conditionem suorum principiorum, & per modum istum ex actu personæ peccantis i ipsam naturam defectus transiuit, & qa natura deficiens ab eo quod gratis impēsum erat, non potest causare hoc quod supra naturam collatum erat, cum nihil agat vltra suam speciem, ideo sequitur, ꝙ ille qui generatur ab habente naturā hoc modo deficiencem, naturam in simili defectu suscipiat, quia actus personæ secundum conditionem suæ naturæ procedit, & vltra non se extendit, inde est ꝙ defectus in ipsam personam generatam redundat. sed ratio culpæ inde venit, qa illud quod collatum fuit gratis Adę, scilicet originalis iustitia, non fuit sibi collatum personaliter, sed inquantum talem naturam habebat, vt omnes scilicet in quibus talis ab eo accepta natura inueniretur, tali dono potirentur, & ideo cum propagatione carnis etiam illa originalis iustitia propagata fuisset. In potestate ergo naturæ erat, vt talis iustitia semper in ea conseruaretur: sed per voluntatem personæ existentis in natura factum est, vt hoc perderetur, & ideo hic defectus comparat⁹ ad naturam, rationem culpæ habet in omnibus, in quibus inuenitur causa natura accepta a persona peccante, & quia per originem carnis defectus iste naturali generatione traducitur simul cum natura, ideo etiam & culpa originalis per originē carnis traduci dicitur, & quia per voluntatem personæ ratio culpę ad naturam transit, ideo dicitur personam naturam infecisse: quia vero in personis alijs est originale peccatum a prima persona generantis, non est ratio culpæ ex ipsis, cum non ꝓpria voluntate peccatum tale incurrant, sed inquantum talem naturam cum ratione culpæ recipiunt, inde est, ꝙ secūdo natura personam inficere dicitur. inde etiam est, ꝙ ista infectio ex ordinata voluntate primi parentis, in ipso quidem primo parēte fuit dupliciter, scilicet per modum peccati actualis, inquantum eam per propriam voluntatem contraxit, & etiam vlterius p modum peccati naturalis, inquantum natura in eo infecta est. In sequentibus autem non est nisi peccatum naturale.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ quāmuis natura absolute considerata immobilis sit, tamen secundum esse suum cōsiderata, oportet ꝙ ad variationem personæ varietur per accidens. constat enim, ꝙ deficiente hoc homine, deficit humana natura, quæ in ipso est, & ita etiam peccatum personale Adæ in naturam humanam transiuit, secundum ꝙ in ipso esse habebat. Ipso enim peccante priuatus est his, quæ sibi ratione naturæ suæ gratis concessa erant, & eo priuato, etiam natura priuata fuit, vt in ipso erat, & per consequens in alijs qui ab ipso naturam accepturi erant.

cupiscentiam, quæ lex peccati dicitur, quæ dicitur manere in carne, non quia in anima sit, sed quia per corruptionem carnis in anima sit.

Causam corruptionis carnis ostendit, ex qua in anima peccatum sit.

G Aro enim per peccatū corrupta fuit in Adā adeo, vt cū ante peccatum vir & mulier sine incentiuo libidinis & concupiscentiæ feruore possent conuenire, esseque thorus immaculatus iam post peccatum non valeat fieri carnalis copula absque libidinosa concupiscentia, quæ semper vitium est, & etiam culpa, nisi excusetur per bona cōiugij. In concupiscentia igitur & libidine concipitur caro formanda in corpus prolis. Vnde H caro ipsa quæ concipitur in vitiosa concupiscentia polluitur & corrumpitur, ex cuius contractu anima cum infunditur maculam trahit qua polluitur, & ita fit ea, idest vitium concupiscentiæ, quod est originale peccatum.

F ¶ Ad secundum dicendum, ꝙ semen non est actu subiectū culpæ, sed virtute tantum. hoc modo enim se habet semen ad peccatum originale, sicut ad naturam d humanam, vnde sicut in semine non est natura humana nisi in virtute, ita etiam nec originalis culpa, quia per virtutem quæ est in semine, generatio ad naturam humanam terminatur infectam originali peccato. D.1006.

b Quōd propter corruptionē carnis, quæ est causa peccati, dicitur peccatum esse in carne.

DEoque ipsum peccatū dicitur manere in carne, caro igitur quæ in concupiscentia libidinis seminatur, nec culpam habet, nec actum culpæ, sed causam. In eo igitur qd seminatur, corruptio est, in eo autē qd nascitur, concupiscentiæ vitium est. Vnde Ambro. de verbis Apostoli sic ait. Quomodo habitat peccatum in carne, cum non sit substantia, sed priuatio boni? Ecce primi hominis corpus corruptum est per peccatū. Ipsaq; corruptio per cōditionem offensionis manet in corpore, robur tenens diuinæ sententiæ da H tæ in Adam, cuius cōsortio anima maculatur peccato, per id ergo ꝙ facti causa manet, in habitare dicitur peccatum in carne, hæc est lex carnis. Idem. Non habitat peccatum in anima, sed in carne, quia peccati causa ex carne est, non ex anima, quia caro est ex origine D. 858. culpa & mortali & veniali exerceri. vnde constat, ꝙ non intelligitur illa libido transmittere originale peccatum in prolem, nec iterum illa quæ est inordinata delectatio sensualitatis, & si enim per miraculum a tali inordinatione delectationis coitus I aliquorum purgaretur, nihilominus eorum nati, peccatum originale contraherent. vnde patet ꝙ libido tertio modo dicta, intelligitur esse peccati originalis causa. omne enim generans generat sibi simile in natura. vnde cum hæc sit conditio naturæ humanæ iustitia originali destitutæ, vt talis inordinatio virtū animæ in ea existat, constat ꝙ etiam talis conditio in prole remanebit, & si feruor coitus inueniatur dici causa originalis peccati, hoc non propter se dicitur, sed inquantum est signum eius quod est substantiæ causa, quia ex inordinatione virium inordinata delectatio in coitu procedit, quasi signū & effectus causam suam indicans.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ illa infectio quæ est in semine, sic non habet rationem culpæ, proprie loquendo, ante infusionem animæ, ita nec pœnæ. oportet enim esse idem subiectum culpæ & pœnæ, & ideo sicut in rebus irrationalibus non proprie est pœna, quæ de se ordinem ad culpam habet, ita etiam nec in semine pœna potest esse, sed est defectus quidam inquātum similitudo naturæ generātis in semine virtualiter manet, per modum etiam, quo lepra in semine leprosi non est egritudo, si tamen pœna esset, posset esse causa culpæ non inquantū huiusmodi, sed secundum ꝙ ex culpa causatur. virtus enim causæ manet in effectu: vnde quia per peccatum primi hominis ista infectio consecuta est in tota natura humana, ideo vbi inuenitur subiectum susceptiuum culpæ, habet rationem culpę in actu, sicut in puero iam nato. vbi vero hoc non inuenit, manet in tali infectione virtus culpæ, vt sic causa culpæ eē possit.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ cum peccatum originale per se loquendo sit naturæ vitium, non potest causari per id quod est personæ per se, sed solum per id quod naturæ debetur. Conseruatio autem coniunctionis corporis ad animam, pertinet specialiter ad esse huiusmodi personæ in natura humana subsistentis, & ideo talis coniunctio infectionem originalis peccati non facit in anima, nisi adiungatur aliquid, quod per se ad naturam

naturam pertineat, & hoc est actus generationis, qui per se naturæ conseruandæ debetur, & ideo ex concupiscentia quæ remanet post baptismum, non inficitur iterato anima illius qui baptizatus est, sed per generationem in filium suum traducitur, vt in originali nascatur.

ARTIC. II.

b Vtrum sit necesse omnes homines nasci in peccato originali.

† Li. 4. contra Iul. c. 4. & 6. 1. 2. q. 81. art. 3. Et Ma. q. 4. ar. 6.

AD SECVNdum sic proceditur. Videtur ꝙ nō sit necesse omnes homines i peccato originali nasci. Baptismus enim reddit regeneratis per ipsum hoc, quod per Adā perditum fuit, quia donum Christi excedit delictū Adę, vt dicitur Ro. 5. sed si Adam non peccasset, homines in peccato originali filios non generassent. ergo & homines baptizati in filios peccatum originale nō transmittunt.

¶ 2 Præt. Mors est pœna originali peccato debita, ergo vbi nō erit mors, ibi nō erit originale: sed Hiero. ponit quosdā in fine mundi non morituros. ergo videtur ꝙ illi in originali non nascantur. Sup 1. Corint. c. 15.

¶ 3 Præt. Sicut Deus ex costa viri mulierem formauit, ita ēt potens est nunc ex digito hominis vel alio membro corp⁹ humanum formare. constat autem quōd ille qui sic formatus esset, non descenderet ex Adam secundum rationem seminalem. cū igitur hęc fuerit causa, vt Aug. dicit, quare Christ⁹ originale non contraxit, quia nō fuit in Adam peccāte secundum seminalem rationem, videtur ꝙ iste originale nō habebit, & ita non est necessarium in oēs originale transire. De fide ad Vet. c. 26.

¶ 4 Præt. Si muliere peccante quæ ante virū peccauit, vir in lib. arb. remansisset, poterat etiam non peccare: sed si Adam non peccasset, etiam muliere peccante, non fuissent ex eis homines in originali geniti. ergo cum hoc fuerit possibile, non est necessarium, vt peccatum parentis primæ, scilicet Euæ, in omnes posteros eius transeat.

¶ 5 Præt. Vt August. dicit in litera. Concupiscentia libidinis quæ est in actu coitus, originale peccatum causat: sed qualitercunque sumat concupiscentia, potens est Deus ab ea hominem liberare per miraculum. ergo contingit aliquem sine peccato originali nasci.

A SED CONTRA est quod Apostolus Rom. 5. dicit. Peccatum in omnes homines transit.

¶ Præt. Ille qui non est peccato obnoxius, redemptione non indiget. si ergo esset aliquis qui non in peccato originali nasceretur præter Christum, inueniretur aliquis qui redemptione facta per Christū non indigeret, & sic Christus non esset caput omnium hominū, quod non est conueniens secundum fidem. ergo nec ponere ꝙ aliquis sine peccato originali nasci possit.

RESPONDEO, Dicēdum, ꝙ necessarium est omnes q ex Adam generantur per viam coit⁹, peccatum originale trahere. Cuius ratio ex dictis accipi potest. Ad eē enim originalis, duo concurrunt, scilicet defect⁹ qdam, principia naturæ humanæ consequens. & iterum, ꝙ fuerit in potestate naturæ, vt isto defectu careret. vel non, sine quo ratio culpę in hoc defectu non esset. vtrumque autem necessarium est inueniri in illis, qui ex Adam per modū dictum generantur. Si enim defectus ille non traduceretur, non posset contingere nisi per hoc, ꝙ natura generantis perfecte reintegrata esset. non enim potest contingere, vt virtute naturę deficiētis aliqd in natura non deficiens generetur. natura vero humana in statu hui⁹ viæ non reintegrat quātum ad id quod naturæ est & si per gratiā reintegratur quātum ad hoc, ꝙ ad p̄sonam pertinet: sed in futuro pfecte reintegrabitur in beatis. vnde oportet ꝙ secundum totum decursum huius vitæ, defectus iste ex parētibus in filios propagetur: similiter etiā & ratio voluntarij quæ culpam causabat in natura, in omnes homines qui ab Adam naturam accipiunt trāsit. Erat. n. vt supra dictum est, tali conditione sibi iustitia originalis concessa, vt omnes qui ab eo naturam humanam acciperent, simul cum natura & iustitiam consequerentur. vnde quōd illi qui ab ipso nati sunt tali iustitia careant, ex voluntate ipsius Adæ consecutum est. vnde ratio voluntarij in omnes qui ab eo naturam humanam accipiunt simul cum defectu transit, & quia genitum naturam recipit a generante, & patiens ab agente, ideo omnes qui secundum seminalem rationem quæ est virtus actiua, ab Adam descendūt, oportet quōd in culpa d originali nascantur. D. 370. † Li. 3. c. 7.

Inductu ostendit similium non absurde filios trahere peccatum a parentibus etiam mundis dici.

NE autē miremur & intellectu turbemur audientes peccatum originale filios traducere a parentibus, iam per baptismum ab illo peccato mūdatis, diuersarū similitudinū inductione id posse fieri insinuat Augu. in lib. de baptismo paruulorum, ita inquiens. Quomodo præputium per circuncisionem aufertur, manet tamē in eo quem genuerunt circuncisi. Qūo ēt palea q opere humano tāta diligentia separatur, manet tamen in fructu qui de purgato nascitur tritico, ita peccatum quod in parentibus per baptismum mundatur, manet in eis quos genuerunt. Ex hoc enim gignūt quod adhuc vetustum trahunt, nō ex hoc ꝙ lex in nouitate ꝓmouit eos inter filios Dei. Non. n. generant parentes filios secundū illā generationem, qua denuo sunt nati, sed potius secundum illam qua carnaliter & ipsi primum sunt generati.

Quare dicatur originale, hic dicitur cum epilogo.

IAm ostensum est quid sit originale peccatū, & qualiter a parētibus in filios, & per carnem in animam transeat. Ex quibus etiā innotescit, quare dicatur originale peccatum, ideo scilicet, qa ex vitiosa lege originis nostræ, in qua cōcipimur, scilicet carnis peccati, & per traducem omnis caro fit peccati. anima vero non traducitur, & ideo in se causam peccati non habet. Aug. quoque ex carne peccatū animam trahere in sermone quodā de verbis Apostoli ostēdit dicens. Vitiū concupiscētiæ est qd aīa nō ex se sed ex carne cōtraxit. Natura quippe humana nō opere Dei cum vitio primitus est instituta, sed ex volūtatis arbitrio priorum hominum, venienti vitio est saucia ita vt non sit in carne bonum, sed vitium quo inficitur anima.

De causa originalis peccati quæ est in carne, utrum sit culpa, an pœna.

IIc quæri solet, vtrum causa peccati originalis quæ dicta est esse in C carne, culpa sit, vel pęna, siue aliquid aliud. Culpa esse non potest, quia culpa non est in re irrationali. Si enim culpa esset in carne ante infusionem animæ, actualis esset, vel originalis. Sed actualis ibi non est, nec originalis; culpa est, quia ipsa causa est originalis peccati. Si autem pęna est, quæ est illa? passibilitas, vel mortalitas, vel alia corruptio? hos enim defectus carni inesse constat. D

b Hic aperitur, quid sit fœditas tracta ex libidine coeuntum, quæ vitium vel corruptio dici potest.

ID quod dici potest, ꝙ multiplex defectus carnis, & præcipue pollutio quædam, quam ex feruore coitus parentum & concupiscēti a libidinosa contrahit caro dum concipitur, causa est originalis peccati, quę recte vitiū E siue corruptio carnis appellari potest, quæ fœditas maior esse videtur in carne concupiscentialiter traducta, quām in ea vn de traducitur. Et quōd vitium vel corruptio sit in carne ante coniuctionem animæ, effectu ꝓbatur cum anima infunditur, quæ ex corruptione carnis maculatur. Sicut in vase dignoscitur vitium esse, cum vinum infusum acescit.

RESPONDEO, Dicēdum, ꝙ necessarium est omnes q ex Adam generantur per viam coit⁹, peccatum originale trahere. Cuius ratio ex dictis accipi potest. Ad eē enim originalis, duo concurrunt, scilicet defect⁹ qdam, principia naturæ humanæ consequens. & iterum, ꝙ fuerit in potestate naturæ, vt isto defectu careret. vel non, sine quo ratio culpę in hoc defectu non esset. vtrumque autem necessarium est inueniri in illis, qui ex Adam per modū dictum generantur. Si enim defectus ille non traduceretur, non posset contingere nisi per hoc, ꝙ natura generantis perfecte reintegrata esset. non enim potest contingere, vt virtute naturę deficiētis aliqd in natura non deficiens generetur. natura vero humana in statu hui⁹ viæ non reintegrat quātum ad id quod naturæ est & si per gratiā reintegratur quātum ad hoc, ꝙ ad p̄sonam pertinet: sed in futuro pfecte reintegrabitur in beatis. vnde oportet ꝙ secundum totum decursum huius vitæ, defectus iste ex parētibus in filios propagetur: similiter etiā & ratio voluntarij quæ culpam causabat in natura, in omnes homines qui ab Adam naturam accipiunt trāsit. Erat. n. vt supra dictum est, tali conditione sibi iustitia originalis concessa, vt omnes qui ab eo naturam humanam acciperent, simul cum natura & iustitiam consequerentur. vnde quōd illi qui ab ipso nati sunt tali iustitia careant, ex voluntate ipsius Adæ consecutum est. vnde ratio voluntarij in omnes qui ab eo naturam humanam accipiunt simul cum defectu transit, & quia genitum naturam recipit a generante, & patiens ab agente, ideo omnes qui secundum seminalem rationem quæ est virtus actiua, ab Adam descendūt, oportet quōd in culpa d originali nascantur.

¶ AD

Universidad de Deusto
Biblio

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd redemptio Christi totum nobis reddit, quod in Adam perdidimus: non tamen simul: sed vnumquodque tempore suo. non enim per Christum in primum statum innocentiæ perducimur, vt simus immortales in hac vita, sicut & Adam fuit: sed hoc per Christum in patria consequi speramus: & ideo per baptismum, & alia sacramenta, quæ ex passione Christi virtutem sortiuntur, expurgatur homo quãtum ad id quod personæ est: & etiã quãtũ ad naturã in his, quæ personæ sunt cõparata: vt ipse homo in actibus personalibus peccato non seruiat: sed non inquantum ad naturam in his, quæ per se naturæ debentur: & ideo oportet, vt per actũ etiam naturæ infectio originalis in plenum transeat: quãuis etiam pater sit a culpa originali immunis, secundum quòd ad personam suã spectat. sicut enim peccatum originale quilibet trahit particulari generatione sua: & non per generationem patris sui: ita etiam oportet, q̃ & mundationem suam cõsequatur per specialem regenerationem suam & non per hoc, q̃ pater suus regeneratus est.

Ca.2.med.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ hoc non conceditur ab omnib̃, q̃ aliqui in fine mundi inueniantur: qui nõ moriantur: immo Aug. & Amb. contrarium dicunt: & dictum Hierony. Magister exponit in 43. dist. quarti libri hoc modo, q̃ dicantur illi, qui inuenientur viui non mortui: eo, q̃ statim resurgent: & mors eorum, breuissimo tempore erit: si tamen detur, q̃ nõ morientur: non sequitur, q̃ sine culpa originali nascãtur. hoc enim ex speciali dispensatione Dei agetur, vt hanc pœnam remittat ex sua liberalitate, quia voluntas, & potestas eius non est subdita ordini culpę ad pœnam, sicut nec ordini naturalis causæ ad effectum. potest enim facere, & facit quandoque Deus, vt ignis nõ comburat, vt in tribus pueris patet. Dan. 3. vnde non est inconueniens si faciat, vt nati in originali non moriantur: & præcipue cum mori in actu non sit directe pœna originali respondens: sed necessitas moriendi. Illi autem homines necessitatem moriendi in natura sua habebunt: sed hac positione facta, ab hac necessitate naturæ per specialem gratiam liberabuntur, sicut necesse est, secundum causas inferiores ignem comburere: a qua tamen necessitate pueri in camino per gratiam liberati sunt.

Aug. Boch. c. 55. Amb. 1. cor. c. 15.

¶ Ad tertium dicendum, quòd si aliquis diuina virtute ex digito formaretur, originale non haberet: haberet nihilominus omnes defectus, quos habent, qui in originali nascuntur: tamen sine ratione culpæ, qd sic patet. potest Deus a principio quãdo hominem condidit, etiam alium hominem ex limo terræ formare: quem in conditione naturæ suæ reliqueret, vt s. mortalis, & passibilis esset, & pugnam cõcupiscentiæ ad rationem sentiens, in quo nihil humanæ naturæ derogaretur: quia hoc ex principiis naturæ consequitur: non tñ iste defectus in eo rõnẽ culpæ, & penæ habuisset, quia nõ p voluntatẽ iste defectus causatus esset: similiter dico, quòd in isto, qui ex digito generatur tales defectus essent si principiis suæ naturæ relinquiretur, nisi dominus gratis hoc sibi vellet conferre, quod primo homini contulit: nec isti defectus ex voluntate primi hominis procederent, quia defectus non causantur ex voluntate primi parentis, nisi in eis, qui ab eo naturam accipiunt. non autem aliquis accipit naturam a materia, sed ab agente: vnde cum iste sit ab Adam solum materialiter: non autem sicut a principio actiuo ab eo descendat: constat, quòd naturam humanam ab eo nõ accipit: nec culpam originalem per eum incurrit: nec prędictos defectus: & ideo rationẽ culpæ, vel pœnæ non habebunt, cũ non comparẽtur ad voluntatẽ, sicut ad cam.

¶ Ad quartum dicendum, q̃ si mulier peccasset, viro non peccante: forte illa in peccato suo mortua fuisset: & Deus viro aliam vxorem prouidisset: si tamen ex ea filios genuisset, dicitur, q̃ illi filii passibilitatem, & defectus corporales contraxissent: non autẽ originalem culpam: & defectus qui sunt ex parte animæ. Cuius ratio in euidenti est, quia secundum Philosophum in Sexto de animalibus. corpus non est nisi ex fœmina. Anima autem est ex mari: non ita, q̃ anima rationalis traducatur, sed quia in semine est virtus formatiua, per quã in aliis animalibus inducitur anima sensibilis. in homine vero organizatur corpus, & præparatur ad receptionem animæ rationalis. Si aũt econuerso Adam peccasset, muliere non peccante: filii ex vtroq; concepti vtrũque haberent, & defectũ animę, & corporis: quia ex defectu aiæ, etiã defectũ corporis causantur. deficiente. n. priore, necesse est & posteriũ deficere: sed non conuertitur.

Cap. 2.

¶ Ad quintum dicẽdum, q̃ hoc non posset esse: vt concupiscentiã habitualis, q̃ in ordinatione virtũ animæ consistit tolleretur ex toto, nisi natura penitus reintegraretur. & hoc quidem nulli dubium est, quin Deus facere posset. & si hoc fieret, proculdubio geniti sine originali nascerentur.

Psal. 50.

QVAESTIO II.

B

Deinde quæritur de subiecto originalis peccati.

Et circa hoc quæruntur duo.

Primo. Vtrum originale sit in essentia animæ, sicut in subiecto, vel in aliqua potentia eius.

Secundo. Vtrum generatiua præ aliis viribus infecta sit.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum peccatum originale sit subiectiue in aliqua potentia.

I

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, q̃ originale sit in aliqua potentia, sicut in subiecto. Illud enim quod est a corpore absolutum, & immateriale, non vnitur corpori, nisi mediante aliquo materiali: sed anima rationalis absolute est a materia, & immaterialis, ut in Tertio de anima Phylosophus probat. ergo oportet, q̃ vniatur corpori mediantibus potentiis sensitiuæ, & nutritiuæ partis, quæ sunt materiales, & organis affixæ: sed peccatum originale trãsit in animam: ex hoc q̃ corpori coniunctã est: ergo per prius inuenitur in potentiis sensitiuæ, & nutritiuæ partis.

1. 2. q. 83. ar. 1. Et Mag. lo. q. 4. ar. 1.

tex. 19.

¶ 2 Præt. Originale per originem traducitur. origo autem humanæ naturæ est per actum generatiuæ potentiæ. ergo in ea primo, & principaliter est originale, sicut in subiecto: & non in essentia animæ.

¶ 3 Præt. Concupiscentia siue habitualiter, siue actualiter sumatur, ad vires sensitiuas pertinet: sed in præcedenti distinctione Magister dixit, originale esse concupiscentiam. ergo est in potentiis illis, sicut in subiecto: & non in essentia animæ.

K

¶ 4 Præt. Sicut Aug. dicit. omne peccatum in voluntate est: sed originale peccatum est. ergo in voluntate est. Voluntas autem potentia est animæ. ergo est in potentia, sicut in subiecto.

De duabus animabus cap. 10.

¶ 5 Præt. Pœna respondet culpæ: sed pœna originalis. s. carentia diuinæ visionis est in ratione. ergo & peccatum originale. ratio autem potentia quædam est. ergo originale, &c.

SED CONTRA. Per originale omnes potentiæ animæ inficiuntur: sed potentiæ non vniuntur, nisi in essentia. ergo originale per prius essentiam respicit.

¶ Præt. Originale est culpa, & infectio naturæ: sed ad naturam per prius comparatur essentia, quàm potentia: quia essentia est pars essentialis naturæ. ergo in ea originale principaliter est.

RESPONDEO, Dicendũ, q̃ peccatum originale est in essentia animæ, sicut in subiecto. quod sic patet. Philosophus in 8. Metaphy. ostendit, quòd vnio formæ, & materiæ non est per aliquod vinculum medium: immo per se vnum alteri vnitur, alias non esset vnio essentialis: sed accidentalis. anima autẽ forma corporis est: vnde oportet, vt ipsa anima vniatur per essentiam suam immediate corpori, vt ex ea & corpore efficiatur vnum, sicut etiã ex cera & sigillo, vt in 2. de anima dicitur. & quia originale causatur ĩ anima ex cõiunctione eius ad tale corpus, cui forma est. sic enim ex vtrisque coniunctis talis natura resultat: oportet, quòd in essentia animæ sic primo & principaliter sicut in subiecto, originale: in potentiis autem per consequens, sicut & supra de gra dictũ est.

A

tex. 7.

Cap. 21.

¶ AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd anima rationalis potest cõparari ad corpus, vt motor: secũdũ q̃ est principium aliquorum operum, & vt forma. Si primo modo, cũ actus quarũdam potentiarũ inueniantur sine instrumentis corporalibus exerceri, aliarum vero cum corporeis instrumentis corporalibus: oportet illas potentias, quæ in sua actione organo corporali non indigent, scilicet intellectiuas, mediantibus sensitiuis corpus mouere, sicut plane in 3. de anima ostenditur, quòd ab appetitu intellectus non sequitur motus, nisi mediãte appetitu sensus, & sic verum est, quòd anima rationalis vnitur corpori mediantibus viribus sensitiuæ partis. Si vero consideretur, inquantum est forma, sic immediate corpori vnitur, quia esse quod est actus formæ coniuncti, est ex anima & corpore. originale autem non transit in animam, secundum quòd coniungitur corpori vt motor: sed secundum quòd coniungitur sibi vt forma, quia sic humanam naturam constituit.

tex. 3.

¶ Ad secundum, dicendum, quòd hoc modo per actum generatiuę virtutis originale traducitur, sicut & natura humana: vnde sicut non oportet, quòd principalitas humanæ naturæ in potentia generatiuę consistat, ita nec quòd ipsa sit primum subiectum originalis: sed magis essentia animæ, quæ naturam humanam integrat, & constituit.

¶ Ad tertium, dicendum, quòd vt supra dictum est, concupiscẽtia non est totum esse culpæ originalis: sed solum id quod materiale in originali est. quod vero in eo formale est, ex parte voluntatis attenditur: & ideo in viribus superioribus & inferioribus simul originale saluatur: & hoc non posset esse, nisi per hoc, quòd defectus & infectio primo in essentia animæ inuenitur, quę vtrarumque potẽtiarum principium est, vt sic ex ea in omnes potentias corruptio originalis transeat.

¶ Ad quartum, dicendum, quòd peccatum omne in voluntate est, sicut in causa: non tamen semper est in ea, sicut in subiecto, cum etiam concupiscibilis & irascibilis subiectum peccati esse possit: & hoc modo etiam originale in voluntate est, sicut in causa, quia ex voluntate primi parentis in omnes transfuit.

B

¶ Ad quintum, dicendum, quòd per visionem Dei non solum ipsa ratio glorificatur, sed etiam totus homo: vnde carentia diuinæ visionis non est pœna tantum rationis, sed totius hominis: neque oportet, quòd sicut diuina visio est primo in potentia rationis, ita & rationale in potentia primo existat: q̃ originale consequitur naturam: sed beatitudo animæ in operatione quadam consistit. operatio autem potentiæ debetur: sed natura essentiam respicit. & præterea ad visionem beatam, anima peruenire nõ potest sine d lumine gratiæ: cuius subiectum est essentia, vt supra 26. distin. dictum est.

D. 486.

ARTICVLVS II.

Vtrum potentia generatiua sit magis infecta aliis potentiis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd generatiua non sit præ aliis viribus infecta. Illud enim quod non est aliqualiter obediens rationi, nõ potest virtute perfici, vel culpa inquinari, sed potentia generatiua est huiusmodi. ergo in ea infectio peccati esse non potest.

1. 2. q. 82. ar. 3. Et Mag. lo. q. 4. ar. 2

¶ 2 Præt. Potẽtię infectę non contingit esse actum sine peccato: sed actum generatiuæ virtutis, sine peccato esse contingit, vt pater in actu matrimoniali. ergo generatiua infectione peccati infecta non est.

Matth. 1.

¶ 3 Præt. Infectio originalis peccati est p fomitem. fomes autem est in sensualitate. ergo & infectio in ea principaliter est: & non in generatiua.

¶ 4 Præterea. Infectio peccati est in eo, quod est subiectum peccati: sed subiectum originalis est essentia animę, & non potentia, vt dictum est. ergo in ea est infectio, & non in generatiua.

¶ 5 Præt. Nutritiua augmentatiua, & generatiua ad eandem partem animæ pertinent, scilicet vegetabilem: sed nutritiua non ponitur infecta originali peccato: nec iterum in augmentatiua aliquod peccatum ponitur. ergo nec generatiua debet dici præ aliis viribus specialiter infecta.

SED CONTRA. Infectio originalis consistit in resistentia carnis ad animam. hæc autem resistentia præcipue in actu generatiuæ sentitur. ergo ipsa maxime infecta est.

D

¶ Præt. Illud quod est causa alicuius, maxime participat illud: sed generatiua est causa infectionis originalis, quia per actum eius traducitur. ergo ipsa maxime infecta est.

RESPONDEO Dicendum, quòd infectio originalis peccati tribus attribuitur: quia inter partes animæ attribuitur generatiuæ, & inter sensus, tactui, & inter vires appetitiuas attribuitur concupiscibili. Cuius est ratio, quia originale peccatum est naturæ, vt dictum est. vnde infectio eiũ ad illas potentias principaliter pertinet, quæ aliquem ordinem habent ad actum, quo natura traducitur. actus autem ille duo habet, scilicet substãtiam actus, & delectationem. delectatio autem ad sensum tactus pertinet. substantia vero actus virtuti generatiuæ attribuitur sicut exequenti: sed virtuti concupiscibili, sicut imperanti, quia eius est rendere in id quod est conueniens, & delectabile secundum sensum, & ideo diuersis rationibus his tribus viribus talis infectio præcipue ascribitur.

E

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd peccatum actuale, quod consistit in actu eius, qui peccat, & voluntate, non potest esse in illa parte quæ rationi non obedit: nihil tamen prohibet quin in illa parte, quæ principium naturalis operationis est infectio naturæ saluetur. Sciendum tamen est, quòd etiam actuale peccatum in generatiua esse dicitur, non quidem sicut in subiecto, sed materialiter: inquantum, scilicet concupiscibilis actum generatiuę imperat.

¶ Ad secundum dicendum: quòd infectio generatiuę est infectio naturæ. vnde non oportet, quòd ex ea relinquatur infectio peccati per actum eius in persona d generante: sed solum in persona generata.

D. 858.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in sensualitate etiam est infectio inquantum ordinat, & disponit actus generatiua, sed in generatiua est immediate, secũdũ q̃ ipsa est immediatũ principiũ traductionis naturæ, sed verũ est, q̃ infectio fomitis in sensuali

Universidad de Deusto Biblioteca

eate principalius ostenditur, secundum ꝙ infectio naturæ redundat in infectione personę per actuales concupiscentias.

¶ Ad quartum dicendum, quòd infectio est in essentia animæ, sicut in primo subiecto, sed in generatiua, sicut in cuius actu ꝓcipue manifestatur. essentia enim nō est principium actus, nisi mediante aliqua potentia: vnde sic ex infectione actus nō dicitur essentia esse infecta, sicut hic de infectione loquimur.

¶ Ad quintum dicendum, quòd generatiuæ ascribitur, & originalis, & actualis peccati infectio. Originalis quidem, inquantum est principium actus naturalis, quo natura traducitur: sed actualis, secundum quòd habet aliquos actus exteriores ad generationem ordinatos, qui ad virtutem motiuā sensitiuam pertinēt: & quia nutritiua similiter quosdam tales actus habet, vt apponere cibū ori: masticare, & delectationem sentire, & huiusmodi: ideo sibi etiā actualis infectio attribuitur quasi materialiter: non autem originalis, quia ipsa non est principium illius actus, quo natura traducitur nisi remote, inquātū generatiuæ deseruit. augmentatiuæ vero nulla infectio attribuitur, quia nec ad actū naturalis ꝓpagationis ordinatur, nec iterum habet actus exteriores, qui per motum sensitiuę partis expleantur.

DISTINCTIO XXXII.

A

Quomodo originale peccatum dimittatur in baptismo: cum postea sit illa concupiscentia, quæ dicitur originale peccatum.

QVoniā supra dictū est, originale peccatū esse vitium concupiscētiæ: assignatumque est qūo a parentibus trahatur: & originale dicatur: superest inuestigare, qūo in a baptismo dimittatur: cum etiam post baptismū remaneat concupiscētia, quæ ante fuerat. vnde videtur: vel peccatum originale non esse concupiscentiā, vel nō remitti in baptismo. Manet quippe, vt ait Aug. in corpore mortis huius carnalis concupiscentia, cuius vitiosis desideriis non obedire præcipimur: q̃ tamen concupiscētia quotidie minuitur in proficientibus, & continentibus. Sed licet remaneat cōcupiscentia post baptismum: non tamen dominatur & regnat sicut ante: immo ꝑ gratiam baptismi mitigatur, & minuitur, vt post dominari nō valeat, nisi quis reddat vires hosti eundo post concupiscētias, nec post baptismū remanet ad reatum: quia nō imputatur in peccatum: sed tantum pœna peccati est: ante baptismum vero pœna est & culpa.

†de nup. & conc. c.23. & 25.to.7.

Quòd originale peccatum duobus modis dimittitur, scilicet extenuatione sui, & solutione reatus.

G DVplici ergo ratione peccatum originale dicitur dimitti in baptismo, quia per gratiā baptismi vitiū concupiscentiæ debilitatur, atque extenuatur: ita vt iam non regnet, nisi consensu reddantur ei vires, quia & reatus ipsius soluitur. Vnde Augu. in lib. de baptismo paruulorum. Gratia ꝑ baptismum id agitur, vt vetus hō crucifigatur & corpus peccati destruat: non ita ut in ipsa viuente carne concupiscentia respersa, & innata repente absumat: & nō sit: sed ne obsit mortuo, quæ inerat nato. Nā si post baptismum vixerit in carne, habet concupiscentiam cum qua pugnet: eamque adiuuāte Deo superet: si tamen non in vacuū gratiā eius susceperit. Non itaq; hoc præstatur in baptismo: nisi forte miraculo ieffabili creatoris, vt lex pcti quę est ī mēbris: ꝓrsus extinguat & nō sit: sed vt quicquid mali ab hoīe factū, dictum, cogitatumque est: totum aboleatur, ac velut factū nō fuerit habeat. Ipsa vero concupi-

{Cap.35

EXPOSITIO TEXTVS.

AD quod dici potest, &c.} Sciendum, ꝙ Magister hoc soluit negando vtranque partē. s. ꝙ illa infectio nō est culpa nec pœna: sed defectus quidā, & dicitur de feruore coitus parentum causari: non sicut ex per se causa: sed sicut ex signo causæ. {Et quæ fœditas maior esse videtur, &c.} Videtur hoc esse falsum, quia sic originale magis abundaret in filio, quàm in patre. Sed dicendum, ꝙ hoc intelligitur quantum ad istum actum tantum, qui quidem propter concupiscentiam in generante, non est nisi infectio pœnalis: sed in genito est infectio culpę, non aūt maior, q̃ fuerit in patre, s̄m ꝙ ex alio genitus fuit. {In iniquitatibus conceptus sum, &c.} Hoc non deferendum est ad iniquitatem concipientis, qui sine omni peccato actuali concipere potest: sed ad iniquitatem originalem concepti: quę vtrum sit vna, vel plures, & quare pluraliter dicatur, infra dicetur. 33. dist.

DISTINCTIO XXXII.

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM ostendit qualiter originale peccatum trahatur a parentibus: hic ostendit qualiter per baptismum dimittatur, & diuiditur in partes duas. In prima ostendit, s̄m quid originale in baptismo tollatur: & s̄m quid maneat. In secunda inquirit, quę sit causa illius concupiscentiæ, quæ per baptismum nō tollitur: sed post baptismum manet. ibi. {Præterea solet quæri, vtrum F concupiscentia, &c.} Prima diuiditur in duas. In prima ostendit, quomodo per baptismum originale remittatur quantum ad animam. In secunda inquirit, vtrum etiam purgetur homo a fœditate carnis, ibi. {Solet quæri: vtrum ipsa caro, &c.} Prima diuiditur in tres. In Prima, mouet dubitationem. In secunda, ponit solutionem, ostēdens quòd duobus modis originale dicit. ibi. {Sed licet remaneat concupiscentia, &c. In tertia, modos magis explicat, & authoritatibus cōfirmat, ibi. {Multiplici vero ratione, &c.} Et primo ostendit, ꝙ originale peccatum per baptismum solui dicitur, inquantum reatus eius tollitur. Secundo. ꝙ solui dicitur, inquantum concupiscentia ipsa mitigatur, ibi. {Deinde ide ipse ostēdit, &c.} {Præterea solet quæri, &c.} Hic inquirit: vtrum concupiscentiæ remanentis post baptismum De' sit causa, & concupiscentia illa simul cū reatu, & infectione maculæ trahat. Ideo circa hoc tria facit. Primo inquirit: vtrū illius cōcupiscentię Deus sit author. Secundo inquirit, vtrū diuinæ iustitiæ hoc conueniens sit, vt ꝓ peccato parentis, natus reatum pœnæ incurrat, ibi. {Solet ēt quæri.} Tertio, inquirit quomodo diuinā sapientiam deceat, vt eius opus, scilicet anima statim in sua creatione inficiatur, ibi. {Si vero quæritur, &c.} Circa secundam, duo facit. Primo determinat principalem quæstionē: & quia reatus sequitur voluntarium in peccato sine quo null' ad pœnam obligatur: ideo, secundo ostendit quomodo originale peccatum necessarium & voluntarium dici possit. ibi. {Illud etiam non immerito, &c. Circa tertium, tria facit. Primo, ostendit quomodo diuinam sapientiam deceat hoc, quòd anima statim macula originali inficitur ex corporis sui coniunctione. Secundo, inquirit, vtrum anima aliquando in sui puritate permaneat qualem Deus creauit, an statim in primordio suæ creationis maculetur. ibi. {Hoc a quibusdam quæri solet, &c.} K Tertio, inquirit, supposito quòd non: vtrum vna anima alteri ex ipsa sui creatione in bonitate naturali præferatur. {Illud ergo non incongrue quæri solet, &c.}.

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic est duplex quæstio:

Primo. Quomodo per baptismum originale diuinitus tollatur.
Secundo. De causa eius: vtrum etiam similiter diuinitus hoc fit, ꝙ homo originale incurrat.

Circa primum quæruntur tria.

Primo. Vtrum culpa originalis per baptismum soluatur.
Secundo. Vtrum pœna originalem culpam consequens post baptismum remaneat.
Tertio. Vtrum originalis concupiscentia in quibusdā maior, & in quibusdam minor inueniatur.

A RT-

scentia soluto reatus vinculo: quo ꝑ illā diabolus aīam retinebat: & a suo creatorē separabat: maneat in certamine. Ecce hic aperte ondit, ca rōne dimitti ī baptismo: non qa nō remaneat post baptismū: sed quia reat' in baptismo abolet. Deinde idem ipse ondit, eo modo etiā dimitti, qa baptismi gra concupiscia ipsa mitigat, & minuitur in eodem lib. ita dicens. Lex carnis, quā Apostol' appellat pctm, cū ait. Non regnet pctm in vestro mor. cor. non sic manet in mēbris eorū: qui ex aqua & spiritu renati sunt: tanquā nō sit eis facta remissio: vbi omnino plena fit remissio peccatorū, sed manet in vetustate carnis tanquā superatū, & peremptū, nisi illicito consensu quodāmodo reuiuiscat & in regnū proprium dominationemq; reuocetur. Hic aperte insinuatur, in baptismo concupiscētiam debilitari: ex quo & dicitur dimitti: non solū ideo, quia reat' ibi absoluit, quem remissionis modum aliis etiam pluribus testimoniis scriptura edocet. Ait. n. Aug. cōtra Iulianum. Lex quę in tenebris est: vitium carnis est, qd ex pœna peccati, & ex traduce mortis ꝓuenit. Sed lex ista quæ est in membris remissa est in regeneratione spūali: & manet ī carne mortali: Remissa est, qa reatus solutus est sacramento: quo renascuntur fideles. Manet aūt, quia operatur desideria, cōtra quę dimicant & fideles. Idem in sermone quodam de concupiscentia carnis. B Per grām baptismatis, & lauacrū regenerationis solutus est & ipse concupiscentiæ reatus; cum quo eras natus, & quicquid antea cōsensisti malę concupiscentiæ, siue cogitatione, siue locutione, siue actione. Idē in lib. de nuptiis & concupiscentia. Concupiscētia carnis, licet in regeneratis iam non deputetur in peccatū: quecunq; tn̄ proles nascit obligata est originali pctō. C Item dimittit concupiscentia carnis in baptismo, non vt non sit: sed vt non imputet in peccatum. Hoc est n. non hr̄e peccatum, & non esse reum peccati. Quo modo ergo alia pctā ꝑtereunt actu, & remanēt reatu, vt homicidium & similia: ita ecōuerso fieri pōt, vt concupiscētia ꝑtereat reatu, & remaneat actu. Ex ꝑdictis euidenter mōstrat, qūo peccatum originale ī baptismo remittat.

†Rom.6. †Li.2.prin. †Et li.1.cōtra duas ep. sto. Pelag. Cap.13.

ARTICVLVS PRIMVS.

b Vtrum peccatum originale tollatur per baptismum.

3.p.q.69. art.1. Et 4. d.4.q.2.ar.1 Et Quodl. 12.15.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ ꝑ baptismum originalis culpa non tollat. Priuatio. n. non tollit nisi habitus oppositus restituatur: sed originalis iustitiæ, cui' priuatio ē originale peccatum, ꝑ baptismum non restituitur, cum non remaneat debitus ordo inferiorum virium ad rōnem. ergo nec originale peccatum ꝑ baptismum tollitur.

¶ 2 Præt. In baptismo est duplex res. vna quæ est res & signum. s. caracter. & alia quę est res tm̄. s. gra. si ergo baptism' pctm originale delet, aut hoc erit virtute caracteris quē imprimit, aut virtute grę quam confert. si virtute caracteris: cū igitur caracterem cōsequantur etiā fictæ accedentes: sequeret ꝙ eis etiā originalis culpa dimitteretur: & sic aliqs in mortali existens peccatoris culpa aliqua purgaretur: qd est inconueniens. Si aūt virtute grę: grā aūt post baptismum frequenter ꝑ peccatum mortale amittitur. ergo oporteret, ꝙ originale ꝑ qdlibet sequēs mortale rediret: sed peccatum originale nō nisi per baptismum potest purgari. ergo oporteret, ꝙ quandocūque aliquis de peccato mortali pœnitentiam agit, simul etiam contra pctm originale baptizaretur.

¶ 3 Præt. Sicut se habet actus in peccato actuali, vt materialiter deformitati substans: ita etiam concupiscentia in originali: vt supra dictum est: sed nō potest esse, ꝙ deformitas peccati tollatur manente actu peccati: quia tales actus sunt qui bene fieri non pnt. ergo & manente tali cōcupiscentia, non pōt originalis culpa deleri. Si dicatur, ꝙ manet intensa, sed diminuitur.

¶ 4 Contra. Magis & minus non diuersificāt speciem: sed pœna & culpa nominant diuersas spēs mali. ergo non pōt esse, vt intensa concupiscentia sit culpa, & remissa sit tantum pœna. Si dicatur, ꝙ non soluitur, nisi quantum ad reatum.

¶ 5 Contra. Reatus consequitur deformitatem culpę, quia ad hoc pœna infligitur, vt culpæ deformitas ordinetur per pœnā, quæ in se deordinata est. si ergo originale peccatum quantum ad deformitatem maculæ non tollitur, videtur, quòd nec etiam quantum ad reatum solui possit.

¶ 6 Præt. Quales sunt habitus, tales actus reddūt: vt in 2. Eth. dr: sed concupiscere qd procedit ex concupiscentia inordinata est peccatum post baptismum, sicut & ante. ergo & ipsa concupiscentia per baptismum rationem culpæ non amittit.

SED CONTRA. Rom. 6. Qui mortuus est peccato iustificatus est a delicto: sed baptizatus per baptismum cōmoritur, & consepelitur Christo: vt ibidem Apostolus dicit. ergo oportet, ꝙ ꝑ baptismū oē pctm præteritæ vitæ deleatur, nisi effectus baptismi ex parte baptizati impediatur.

¶ 2 Præt. Nō pōt aliquis esse simul filius gr̄æ, & filius iræ, sed ꝑ originale pctm nascimur filij iræ, vt Eph. 2. Eramus natura filij iræ, &c. ꝑ baptismū aūt regeneramur in filios gr̄æ. ergo non pōt esse, ꝙ post baptismum originalis culpa remaneat.

RESPON. Dicēdū, ꝙ de remissione culpæ originalis oportet nos loqui ꝓportionaliter ad remissionē culpę actualis: ex actu enim peccati duplex effectus in peccante relinquitur. s. priuatio A gr̄æ ex rōne auersionis a fine: & dispō quædā ad similē actū: qui actus peccati manet, ex rōne cōuersionis: & ex hoc ipso, ꝙ gra priuatus est ꝓpria voluntate, reatū pœnæ incurrit: vnde gra sibi restituta, simul & macula illa tollit, q in defectu grę cōsistebat: & obligatio ad pœnā quæ reatus dr: dispōsitio vero ex actu peccati inducta, non ex toto statim tollitur, sed minuitur, inquātum gra inclinat ad cōtrariū illius dispositionis: sed postmodum per consuetudinē bonorū operū ēt illa dispositio tollit, & in contrariū mutatur. Similiter etiā ex actu naturæ, qui est carnis propagatio, relinquitur quædā dispō inclinans ad malū, in ipsa natura generati, q concupiscētia, vel fomes dr: & ex hoc ipso, ꝙ illa naturæ corruptio in se virtutem peccati, ex quo causata est continens, personā attingit: ipsam indignam Dei gra efficit: vnde relinqt macula & defectus grę in aīa, & ꝑ hoc etiā ad reatū pęnæ obligatur, vel s. ꝑmio illo careat quod gręe debebat: ꝑ baptismū aūt gra confert: cuius virtute illa infectio ab hoīe tollit, quæ ex natura in ꝑsonā deuoluebatur, & s̄m hoc aīa purgat a macula culpæ, & ꝑ consequens soluitur reatus pœnę. Illa aūt dispō ad malum, quę fomes, & concupiscētia dr, nō ex toto tollitur, quia illa dispō sequitur conditionē naturæ, baptismus aūt non purgat naturā, nisi quantū pertinet ad infectionem personæ: & ideo illa dispō D ex toto non tollitur vsque ad statum beatitudinis, quo natura pfecte curabitur: sed tn̄ dispō illa per baptismum minuitur, inquantum gratia quam quis in baptismo consequitur in contrarium inclinat, ei ad quod fomes disponebat: & ita virtus fomitis in nobis minuitur per auxilium gratiæ.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ in originali iustitia erat aliquid quasi formale. s. ipsa rectitudo voluntatis, & s̄m hoc sibi opponitur culpę deformitas, erat in ea etiā aliquid quasi materiale. s. ordo rectitudinis impressus in inferioribus viribus: & quantum ad hoc opponitur sibi concupiscentia, & fomes: q̃uis ergo non restituatur originalis iustitia, inquantum ad id quod materiale in ipsa erant: restituitur tamen quantum ad rectitudinem voluntatis, ex cuius priuatione ratio culpæ inerat: & propter hoc id quod culpæ est tollitur per baptismum: sed aliud pœnale remanet.

E ¶ Ad secundū, dicendū, ꝙ baptismus virtute gratiæ quam confert ex qua rectitudo voluntatis causatur, originalem culpā delet: non tn̄ sequitur, ꝙ subtracta gratia originalis culpa redeat. Cum. n. oium pctorum mortalium genera hoc cōe habeant, ꝙ grām tollunt: non tn̄ oium est vna macula, sed diuersæ, s̄m ꝙ defectus gratiæ ad diuersas causas refertur: vnde defectus gratiæ ex actu luxuriæ proueniens, est macula illius peccati, & sic de aliis. vnde non redit macula peccati alicuius, quantumcumque gratia subtrahatur nisi per reiterationem causæ: causa autem ꝑ quam macula originalis relinquebatur in anima, erat ipsa propagatio humanæ naturæ quam impossibile est reiterari circa eundem hominem, & ideo macula originalis redire non potest: sed defectus ille gratiæ, qui per peccatum mortale incidit: erit macula, vel luxurię, vel homicidii, & sic de aliis.

¶ Ad tertium, dicendū, ꝙ non eodem modo se habet concupiscentia, & fomes ad originalē maculā, sicut actus pcti ad maculā actualem

Universidad de Deusto
Biblioteca

actualem: concupiscentia enim, & si quodammodo ad maculā originalem materialiter se habeat: non tamen est causa eius: secundum q̃ in eodem subiecto inueniuntur: sed actus peccati causat actualem maculam: & ideo non potest contingere, vt actū maneat: & macula, vel reatus transeat: sicut in originali, manente concupiscētia trāsit reatus, & macula.

¶ Ad quartum, dicēdum, q̃ intensio, & remissio nunquā species d diuersitatē causant: sed quandoque ex speciei diuersitate consequuntur, qñ enim intensio, & remissio super vnā naturam fundantur, q̃ decrescit, & proficit: tunc nec diuersitatē speciei causant: nec ab ea causantur, vt patet, qñ eadem albedo intenditur, & remittitur, qñque vero sup diuersas naturas intensio, & remissio fundatur, & tunc intensio & remissio, ex diuersitate speciei prouenium: sicut dicitur angelus homine intelligentior, & sicut dicitur color illustratus visibilior, q̃ sine lumine, quia lumen est illud p quod efficitur visibile in actu: ita etiam intensio, & remissio fomitis super diuersam naturam fundatur: dicitur.n. intensus, fm q̃ ad suum formale coniungitur, quod est defectus iustitiæ: & remissus, fm q̃ a tali defectu separatur.

¶ Ad quintum, dicendum, q̃ sicut transit reatus: ita etiam macula transit. vnde hoc concedendum est, qd̃ obiectio concludit.

¶ Ad sextum, dicendum, q̃ etiam in peccatis actualibus contingit dispositionem peccati remanere, gratia adueniente: & tunc si ex dispositione illa aliquis actus sequatur: peccati rationem habebit, quāmuis dispositio illa, quæ actum causat culpa non esset: ita etiam quāmuis concupiscere quod est actus fomitis, post baptismum sit culpa: nō tamē oportet, q̃ fomes post baptismū sub ratione culpæ remaneat, nec oportet esse similitudinem inter actum & habitum, sicut culpæ ad culpam: sed ex parte couersionis, vt actus ad illud obiectum terminetur ad quod habitus inclinabat.

ARTICVLVS II.

b Vtrum pœna peccati originalis debeat manere post baptismum.

3.p.q6.69. arti.2.Et 4. d.4.q.2.ar. 1.q.3. AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̃ pœna originalis peccati post baptismum remanere non debeat. In iustū.n. est vt sine culpa aliquis puniat: sed p baptismū originalis culpa tollit, vt dictū est. ergo iniustū eēt, q̃ pœna remaneret.

¶ Præt. Iustitia gratuita potentior est, q̃ originalis: sed originali iustitia manente in anima, nihil pœnale in ea erat, nec rebellio carnis ad spiritum, nec etiam corruptio, vel passibilitas: cum ergo per baptismum gratuita iustitia conferatur: videtur, q̃ pœna remanere non debeat post baptismum.

¶ 3 Præt. Generatio spiritualis potentior est, q̃ carnalis, qa nō sicut delictum: ita & donum: immo multo amplius, vt Rom. 5. dicitur. Sed generatio carnalis inducit corruptionē culpæ & pœnæ. ergo generatio spiritualis, quæ est per baptismum vtrunque tollere debet. Si dicatur, quòd non est ex defectu baptismi, quòd pœna non tollatur, sed quia est vtile, & expediens, & promouens in salutem.

¶ 4 Contra. Vnumquodque iudicandum est, secundum id qd̃ per se sibi conuenit magis, quām secundum id quod per accidens debetur: sed fomes per se ad malum inclinat. non autem nisi per accidens in bonum promouet, inquantum aliquis resistendo coronatur, vel secundum quòd aliquis humilior reddit ur. ergo magis esset expediens homini fomitem nō habere, quām quòd ipsum habeat.

¶ 5 Præt. Gratia quæ in baptismo cōfertur fomitem diminuit: sed augmentata causa crescit effectus. ergo si maior gratia infundatur, fomes plus minorabitur. ergo tantum poterit gratia augmentari, q̃ fomes ex toto tolletur.

F SED CONTRA, Gala. 5. Caro concupiscit aduersus spiritum, &c. & tamen illis loquitur, qui per baptismū renati erāt. ergo per baptismum talis rebellio non tollitur: hoc etiam habetur per illud. Rom. 7. Non ergo operor illud: sed quod habitat in me peccatum, idest fomes peccati, vt glo. dicit.

¶ Præt. Ex concupiscentia parentis procedit originale in p̃lem, vt supra dictum est. si ergo baptizat concupiscentiam fomitis non haberet post baptismū, nullū peccato originali filiū generaret: & hoc supra improbatū est a Magistro. ergo baptismus concupiscentiā nō tollit ex toto.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ peccatum originale est primo & per se infectio naturæ, & per consequens inficit personam, secūdum quod dispositio naturæ in personam redundat: & secundum hoc duplex pœna originalis debetur, vna inquantum personam inficit, scilicet carentia diuinæ visionis: visio enim diuina actum quendam designat. actus autem omnis personæ est: quia actus indiuiduorum sunt, vt Philosophus dicit. vnde & carentia visionis ad personam referenda est, cum opposita sint circa idem: alia pœna debetur sibi inquantum naturam inficit: sicut necessitas moriendi: passibilitas: rebellio carnis ad spiritum, & huiusmodi: quæ omnia ex principiis naturæ causantur, & speciem totam consequuntur, nisi miraculose aliter contingat. Dicendum est ergo, quòd baptismus infectionem originalis mundat, secundum quòd infectio naturę in personam redundat: & ideo per baptismum illa pœna tollitur, quæ personæ deberur, scilicet carentia diuinæ visionis. non autem baptismus remouet infectionem naturæ, secundum quòd ad naturam per se refertur: sed hoc erit in patria: quando nostra natura perfectæ libertati restituetur: & ideo oportet, quòd remaneat illa pœna post baptismum, quæ culpæ originali debetur, secundum quòd naturam inficit: & huiusmodi est fomes: necessitas moriendi, & huiusmodi.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd secundū hoc, q̃ culpa deletur, etiam pœna sibi respondens tollitur, vt ex dictis patet, & ideo nihil iniustum consequitur.

¶ Ad secundum, dicendum, quòd in omni effectu quod per se iustitiæ est: potentior est gratuita iustitia, quām originalis: sed excludere huiusmodi pœnalitates nō est effectus iustitię, inquātum iustitia est: sed suit effectus originalis iustitiæ ratione cuiusdam accidentis sibi annexi, inquantum scilicet, suit continuata, & non intercisa in natura humana: decuit enim, vt sicut anima sine interruptione in Deū dirigebatur per iustitiā: ita etiā corpus animæ sine interruptione totaliter obediret, & ideo non oportet, q̃ ille effectus gratuitæ iustitiæ conueniat, cū facta fuerit interruptio rectitudinis humanæ naturæ ad Deū.

¶ Ad tertium, dicendum, q̃ generatio spiritualis efficacior est in eo ad quod ordinatur, quām generatio corporalis. generatio autem corporalis terminatur per se ad naturam, quia forma est terminus generationis, sed generatio spūalis terminatur ad perfectionem personę, quæ est per gratiam, & ideo plus mundat generatio spūalis personā, q̃ generatio corporalis inficere possit. Generatio.n. corporalis non potest inficere pson̄, nisi infectione originali: sed generatio spūalis purgat personam a culpa originali, & actuali, sed huiusmodi defectus pœnales principia naturæ consequuntur, vt dictū est, vnde se habet magis generatio corporalis ad eos inducendum, quām generatio spirituālis ad eos curandum.

¶ Ad quartum, dicendum, q̃ simpliciter loquendo melius esset hoi fomite carere, quām ipsum habere; constat.n. q̃ ex abūdantia grę fit in aliquibus, q̃ a fomite liberant, sed quo ad aliqd, & quantū ad aliqué statū hois, expedit fomitem habere ne in superbiam elatus cadat, & hoc etiam obiectio concludebat.

¶ Ad quintum, dicendū, q̃ quantumcūque de gratia baptismali in baptismo infundatur: nunquam tū potest hoc efficere, vt ex toto tollat fomitem: quia gratia illa non est ordinata nisi ad curandum infectionem personæ ex infectione naturæ procedentem: posset tamen deus alterius generis gratiam infundere per quam totum tolleretur, vt sic simul & personæ, & naturę infectio, gratiæ cederet.

ARTIC. III.

c Vtrum fomes inueniatur maior in uno quām i al ero

1.2.q5. 82. art.4. AD TERTIVM sic proceditur. Vt, q̃ fomes, & cōcupiscētia i qbusdā pl', & in qbusdam min' inueniatur. Multiplicata.n. causā, multiplicat effectus: sed ex fœditate coitus infectio fomitis causatur: cum ergo quāto magis homo a primo genere ante distat tanto plures tales actus inficientes inueniātur: videtur, q̃ semp in prole inueniatur maior infectio fomitis, quām in parente.

¶ 2 Præterea Fomes nihil aliud dicit q̃ p̃nitatem quādam ad inordinate concupiscendū: sed ex naturali cōplexione vnus alio prior nascit ad luxuriam, vel ad iram, vel ad quodlibet aliud genus peccati. ergo vnus nascitur cum maiori infectione fomitis, quām alius.

¶ 3 Præt. Ex consuetudine actū, & dissuetudine relinquit inagēte p̃ voluntatē maior facilitas, vel difficultas ad aliquid agēdum: sed contingit aliquos concupiscentiæ operibus operā dantes esse, alios aūt ab eis retrahi honestis exercitiis occupatos. ergo in quibusdam inuenitur fomes intensior q̃ in aliis.

¶ 4 Præt. Sicut corruptio fomitis ex peccato primi parentis p̃cedit: ita etiam & aliæ pœnalitates, vt passibilitas, & mortalitas, & huiusmodi: sed alię pœnalitates semper in homine crescūt: quanto humana natura a primo parente longius recedit p̃ successionem gnationis, quia cōiter dr, q̃ hoies sunt nūc breuioris vitæ, & minoris virtutis, q̃ antiquitus. ergo & simili ratione corruptio fomitis magis in filiis, quām in parentibus inuenitur.

¶ 5 Præt. Constat, q̃ alię pœnalitates intenduntur, & remittuntur, secundum diuersas complexiones corporis: ex quo caū satur, quòd quidam sint aliis passibiliores, & breuioris vitæ. si ergo per eandem causam inuenitur in nobis fomes, per quam & aliæ passibilitates: videtur, quòd secundum diuersas complexiones hominum intendatur, & remittatur.

SED CONTRA. Consequens naturam æqualiter inuenit in omnibus habentibus naturā: sed fomes consequitur humanā naturam, sicut corruptio eius, sicut dictum est. ergo cū oēs homines æqualiter humanā naturam participent: videtur, q̃ etiam æqualiter corruptionem fomitis incurrant.

¶ Præt. Aequalitas pœnæ debet respondere æqualitati culpæ: cum ergo non sit maior culpa originalis in vno, q̃ in alio, quia vna pœna oibus p̃ illa culpa debet. f. carētia visionis diuinæ: videt, q̃ etiā infectio originalis non sit in vno, magis q̃ in alio.

RESPOND. Dicendum, q̃ cum corruptio fomitis sit per se infectio humanæ naturæ, oportet idem esse iudicium de intensione eius, & de intensione humanæ naturæ. natura aūt ipsa potest considerari dupliciter. vel quātum ad rationem speciei: & sic æqualiter in oibus inuenitur. vel inquantum redundat p̃ fectio naturæ in perfectionē indiuidui per modum quo ex principiis speciei sequuntur operationes indiuiduorum: & fm hoc vnus homo alio est potentior in explendis operationibus speciem concernentibus. vnus.n. alio promptior est ad intelligendum, vel ad ratiocinādum: & sic de aliis similiter. est etiā de corruptione fomitis, quia si considerētur fm q̃ per se naturam respicit: sic proculdubio æqualiter in omnibus inuenitur, & hæc est absoluta consideratio eius: qd̃.n. subtrahatur rectitudo illa, quę oēs vires animæ in vnum continebat, hoc omnibus æqualiter conuenit, quia priuatio quantum in se est, nō suscipit magis & minus: sed si considerētur fm hoc, q̃ infectio originalis redundat in infectionem personæ, inquantum potentię sua rectitudine carentes in turpes operationes inclinant: sic in vno est maior corruptio fomitis, quām in alio. f. inquantum vel p̃ naturalem complexionem, vel per consuetudinem concupiscibilis, vel irascibilis in vno est efficacior, & seruentior ad suū actū, q̃ in alio: & p̃ hunc etiam modum fomes dicit̄ post baptismum diminui in quantum gratia retardat impetum concupiscibilis, & irascibilis in contrarios actus inclinans.

¶ AD PRIMVM ergo dicendū, q̃ causa inducens originale p̃ctū, nō est actualis delectatio, quę est in coitu: sed concupiscentia habitualis, q̃ est in generante: illa aūt nō pōt maiorem concupiscentiam inducere in prole q̃ sit in parente, quia gerans, generat sibi similē; & ideo non sequitur, q̃ post multas generationes aliquis magis sit infect̄ originali peccato: sed eodē modo, sicut & omnes proprietates naturam consequentes, eodē modo in tota natura inueniunt.

¶ Ad secundum, dicendum, q̃ diuersitas complexionis est ex diuersa dispositione materiæ, quæ principium indiuiduationis est, quæ quanto magis est dispositā: tanto perfectius naturā speciei consequitur, fm q̃ est principium personalium operationum: & per hunc etiam modum potest esse fomes in quibusdā intēsior i cōparatione ad operationes, quæ indiuiduo debent: non aūt absolute prout naturā respicit. & per hoc patet solutio.

¶ Ad tertium, quia etiam illa facultas, quæ ex consuetudine relinquitur est fm hoc, q̃ potentiæ inclinant ad actus indiuidui.

¶ Ad quartum, dicendum, quòd aliæ passibilitates nō sunt modo magis in homine, q̃ antiquitus fuerint a tempore diluuij. vnde enim Dauid de hominib' sui temporis loquitur, Dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta annis: sed verum est, q̃ ante diluuium homines diutius viuebant, virtute diuina hoc faciente ad generis humani multiplicationem.

¶ Ad quintum, dicendum, q̃ aliæ passibilitates, vt mortalitas, & hmōi: non intenduntur, & remittuntur ex diuersitate cōplexionis, fm q̃ natura respiciunt: vnde mortale prout est dria natura d speciei constituens, non recipit magis & minus, sed solū fm q̃ ad consistentiā, & operationes indiuidui comparantur. D.907.

Qua iustitia animæ mundæ ex creatione illud peccatum imputetur: cum non possit uitare.

SOlet etiam quæri, qua iustitia teneatur illo peccato anima innocens a Deo creata: cum non sit in potestate sua illud vitare. Non enim per liberū arbitriū illud committitur. quia nō prius est anima: quām illi peccato est obnoxia. Ad hoc quidam dicunt. ideo illam animam ream esse illius peccati: licet munda a Deo sit creata, quia cum infunditur corpori condelectatur carni, ex quo peccatum contrahit. Quod si esset: iam non originale, sed actuale diceretur. Potius ergo ideo recte potest dici: illi imputari animę illud peccatum, quòd ex

QVAESTIO II.

C

Deinde quæritur de causa originalis infectionis, & circa hoc quæruntur tria.

Primo. Vtrum a Deo sit.
Secundo. Vtrum diuinam sapientiam deceat, quòd hoc modo permittit animam maculari.
Tertio. Vtrum animæ ex sua creatione sint inæquales, vt Magister in litera dicit.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum infectio peccati originalis sit a Deo

AD PRIMVM sic proceditur. Vt, q̃ infectio originalis a deo sit. Anima.n. dum creatur infunditur, vt Aug. dicit: sed anima in infusione maculatur. ergo & in creatione, & sic a Deo maculam habet. De ec. dog.

¶ 2 Præt. Magē supra dixit, q̃ si angel' i primordio suæ creatiōis mal' fuisset, sequeretur Deū mali eē actorē: sed aīa in pricipio suæ creatiōis maculata est. ergo sequit, q̃ illi' maculæ De' sit causa.

¶ 3 Præt. Vt Aug. dicit. Oīs pœna a Deo est: sed hęc infectio peccati pue fm q̃ post baptismū remanet, pœna qd̃ est. ergo a Deo ē. De ciui. lib. 5. ca. 10.

¶ 4 Præt. Quicquid cōsequit principia naturę, p̃cedit ab authore naturę: sed hmōi deordinatio ex principiis naturæ cōsequit:

vt supra dictum est, inquantum quælibet vis naturaliter in suũ obiectum tendit: ergo a Deo, qui est actor naturæ, procedit.

¶ 5 Præt. Nihil est ordinatum ad bonum, quod a Deo nõ sit: sed fomes est promouens ad bonum: maxime secũdum ꝙ post baptismum remanet. ergo a Deo est.

SED CONTRA Dama. dicit, ꝙ Christus assumpsit quod in natura nostra plãtauit: sed corruptionem fomitis non assumpsit. ergo fomes in natura nostra ab ipso non est.

¶ Præt. Aug. dicit, ꝙ illud quo homo fit deterior, non potest esse a Deo: sed per infectionẽ fomitis tota humana natura deteriorata est. ergo talis infectio a Deo nõ est.

RESPON. dicendũ ꝙ in infectione originalis peccati est cõsiderare rationẽ culpæ, & pœnæ. Culpæ siquidem rationẽ habet, inquantũ ex voluntate inordinata primi parentis talis defectus cõsecutus est: vñ sicut actuale peccatum ipsius Adæ, ꝙ quod voluntas eius deordinata est, non habet Deum auctorem: ita etiam nec ab ipso est totus defectus consequens, secundum ꝙ rationẽ culpæ habet. si autem consideretur secundũ ꝙ defecit ab aliqua perfectione: sic pœna est: & huiusmodi pœnæ quidem Deus causa est. Sed sciendum est, ꝙ non eodem modo est causa omnis pœnæ. Quædam enim pœna est per infictionem alicuius contrarii affligentis, vel corrũpentis, & talis quidẽ pœna est a Deo agente, a quo omnis actio, secundum ꝙ ordinata est: & passio per consequens, principium sumit. omnis autem pœna cum iusta sit, ordinata est. Quædam vero pœna est, quæ simpliciter in ablatione, vel defectu consistit: sicut est subtractio gratiæ, & aliquid huiusmodi, & hę quidem pœnæ a Deo sunt: non quidem sicut ab agente aliquid: sed potius sicut a non influente talem perfectionem, quia in ipso est influere, & non influere: & vtriusque sua voluntas causa est. Si ergo consideretur fomes, secundum quòd est pœna, non dicit aliquam pœnam inflictam: quia super naturalia principia non supponit aliquid positiue in homine: sed pertinet ad illud genus pœnarum: quod in solo defectu consistit, ex hoc enim cõcupiscentia, vel fomes inordinate inclinat, quia subtractum est vinculũ originalis iustitię inferiores vires in obedictiam rõnis conuertens, & ſm hoc dicitur huiusmodi pœnæ Deus causa esse, inquantum illam originalem iustitiam non contulerat homini nato: quam primo homini creato contulerat.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ creatio, & infusio licet simul sint respectu aiæ: tñ differunt, quia creatio dr ſm respectũ ad principium a quo est aia tñ: infusio vero dr ſm respectum ad duo. s. ad principium a quo ꝓcedit: & ad materiam quam ꝓficit. cum ergo dr aia creatione maculatur: ablatiuus iste potest denotare habitudinem alicuius causæ, & sic falsa est: quia creatio aiæ non est causa, ꝙ maculetur: nihil. n. ex creatione aia habet, qd a Deo non fit, vel potest denotare concomitantiam. & sic vera est: quia dum creatur maculatur: ex quo tñ non sequitur, ꝙ Deus maculę auctor sit. Cum vero dr aia infusione maculatur: si ablatiuus cõcomitantiam designat absolute, vera est. Si autem denotet habitudinem causæ, duplex est, quia vel intelligetur infusio esse causa maculæ ex parte principii a quo: & sic falsa est. vel ex parte termini ad quem. & sic vera est.

¶ Ad secundum, dicendum, ꝙ non est simile de aia, & de angelo: angelus. n. creatus est non vt forma alterius corporis: vnde non poterat ex parte materiæ defectus incidere: sed oportebat, ꝙ si in principio creationis, peccati maculam habuisset: ꝙ ex parte creantis esset: anima vero creatur, vt actus cuiusdam corporis, ex cuius coniunctione potest aliquam maculam contrahere, nec sequitur, ꝙ maculę illius Deus principium sit.

¶ Ad tertium patet responsio per ea, quę dicta sunt.

¶ Ad quartum, dicendum, ꝙ quamuis ferri in delectabile carnis sit de natura ipsius concupiscibilis absolute consideratę: nũ tamen est de natura eius secundum, ꝙ est humana, idest per rationis iudicium nata ordinari, & præcipue secundum hoc, ꝙ in natura humana potuit esse talis perfectio in ratione, qua concupiscibilem penitus ordinaret: & ideo quando præter ordinẽ rationis in suũ obiectum fertur, ex defectu quodã contingit: & causa isti⁹ defect⁹, inquantum culpæ rationẽ habet: ex Deo nõ est, vt dictum est.

¶ Ad quintum, dicẽdum, ꝙ fomes per se in malũ inclinat: sed ꝙ in bonum promoueat, hoc est per accidens, vnde nõ sequit ꝙ quolibet modo cõsideratus ex Deo sit, quia ex quolibet malo aliqua bona per accidens proueniũt.

ARTIC. II.

b Vtrum conueniat sapiẽtiæ diuinæ infundere aĩam corpori a quo cõtrahat maculam.

AD secundum sic proceditur. Videtur, ꝙ diuinã sapiam non deceat, ꝙ anima corpori infundat ex quo maculã contrahit. Nullus sapiens ponit thesaurum suum in loco, in quo inquinat, sed aia pcioſissimus thesaurus Dei, est imagine Dei insignita. ergo non decet diuinam sapientiam, vt tali corpori infundatur ex quo maculam contrahat.

¶ 2 Præt. Si Deus aliquem in inferno poneret sine ꝓpria culpa, non esset decens iustitiæ eius, & sapientiæ: sed ex hoc, ꝙ aia ex infusione maculatur, reatum infernalis pœnæ incurrit. ergo non decet Deum, vt tali corpori eam infundat.

¶ 3 Præt. Infectio spiritualis est peior quàm corporalis: sed cõsulitur infectis lepra corporali, vt a coitu abstineant, ne filios infectos generẽt. ergo & multo fortius & Deus instituere debuit, vt hoies a carnali opere cessarent: ex quo per coitum genitos maculam originalis culpæ contrahere necesse est.

¶ 4 Præt. Nullus artifex faciens, facit tale opus ex quo sua intentio perfici non potest: sed finis propter quem Deus fecit hominem est, vt eius beatitudine perfruatur. cum ergo per hoc, quòd anima tali corpori infunditur reatum incurrat, vt visione careat Dei: videtur, ꝙ hoc sapientiam Dei non deceat.

¶ 5 Præt. Vt fulgentius dicit Deus illius rei non est vltor, cui non est auctor. ergo eadem ratione illius rei non est auctor ex qua de necessitate consequitur hoc cuius est vltor: sed ex vnione animæ ad tale corpus, de necessitate sequitur infectio originalis culpę, cuius Deus est vltor. ergo tali corpori animam vnire Deum non decet.

SED CONTRA. Non est decens, vt Deus opera sua mutet: sed Deus sic instituit, vt homines per sexuum commixtionem generarentur: & quòd corpori per coitum seminato, anima infundatur. ergo non decuit vt Deus hoc mutaret.

¶ Præt. Non est sapientis inducere maiorem defectum, vt minor defectus vitetur: sed maior defectus esset si humanum genus non multiplicaretur: per cuius multiplicationem electorũ numerus impletur, q̃ quòd puer in culpa originali nascatur. ergo non decet Deum, vt multiplicationem naturalem humani generis cessare faciat ad originalis peccati infectionẽ vitandã.

RESPONDEO, Dicendum, quòd sicut bonum gentis diuinius est quàm bonum vnius hominis, vt in primo Ethicorum dicitur: ita etiam bonum vniuersi præpollet bono particularis rei, & specialis naturæ: vnde etiam defectus in vniuersum redundans deterior est. Si autem humani generis naturalis multiplicatio tolleretur, in defectum totius vniuersi redundaret, quia vel subtraheretur natura aliqua de vniuerso, quæ ad perfectionem vniuersi confert, vel etiam alicui parti vniuersi sua naturalis perfectio tolleretur, secundum quòd vnumquodque natum est sibi simile generare, & vtrunque in defectum vniuersitatis redundaret: & ideo non debuit intermitti humanæ generationis processus naturalis: Cap. 2.

tis: vt infectio originalis vitaretur. Et præterea iste est ordo naturalis in rebus, vt posteriori remoto, id quod prius est remaneat, nec ad eius remotionem tollatur, sicut quando remotes vitium remanet esse: vt in libro de causis dicitur. Bonitas autem naturalis præexistit omni superadditę bonitati, & acquisitę, & gratis collatæ. vnde subtracta illa bonitate quam Deꝰ humanæ naturæ gratis contulerat. s. originalis iustitia: non congruit ordini quẽ diuina sapientia rebus instituit, vt aliquid eorum quæ ad naturalem bonitatẽ pertinent immutetur, & præcipue cũ remaneat in natura facultas ad recuperandum illud quod deperditum est, vel aliqd eo excellentiꝰ.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sicut nõ esset sapiens qui thesaurũ in loco mundo conseruabilem, in immundo reponeret: ita esset vaſde insipiens, qui thesaurũ non aliter conseruabilem, non etiã in immũdo loco collocaret, & præcipue si emendandi thesaurum possibilitas remaneret: dico etiam, ꝙ anima habet talẽ naturã, vt tali corpori vniat. vnde si tali corpori non vniretur, oporteret, ꝙ vel oino anima non crearet: vel ꝙ alterius naturæ esset: & si alterius naturæ eẽt: & sic hæc natura nõ esset. vnde cõstat, ꝙ hanc naturã conseruari ſpossibile est nisi ꝑ hunc modũ.

¶ Ad secundum, dicendum, ꝙ pœna inferni est duplex, quædã est, quæ ꝓ peccato actuali debetur: & ista est corruptio alicuius boni, qd̃ etiam ex naturalibus principiis naturã humanã consequitur: vnde iniustũ esset vt aliquis talẽ pœnã subiret nisi per hoc, ꝙ ꝓpria culpa illam meruisset: quædã vero pœna est originali debita: quæ nihil subtrahit eorum, quæ naturæ ex principiis suis debent: sed aliquid humanã facultatem excedẽs tollit: ad qd̃ tñ ordinata erat ꝑ aliquid naturę gratis collatum: vnde nulla iniuria isti homini fit, si non sibi datur quod suæ naturę nõ debetur ſm, ꝙ eam accepit.

¶ Ad tertium, dicendũ, ꝙ lepra est corruptio illius boni quod principia naturæ consequitur, & sanari non põt: sed originalis infectio est corruptio illius boni quod principia naturæ nõ sequitur, & curabilis est: & ideo non est similis ratio de vtroque.

¶ Ad quartũ, dicendum, ꝙ ad hoc Deus creaturam facit, vt vna queque de sua bonitate participet quantum possibile est, melius que est, vt ſm aliquem modum participet quàm nullo modo. Dico ergo, ꝙ quamuis illi, qui in peccato originali nascuntur: sint obnoxij, vt priuentur illa participatione diuinę bonitatis, quæ beatos efficit in patria: tamen participant, & facultatem participandi habent ſm modum, qui possibilis naturæ est ſm suorum principiorum conditionem. vnde patet, ꝙ non penitus deficit opus Dei a fine in quem ordinatum est, & præcipue cum veniendi in vlteriorem participationem facultas non tollatur.

¶ Ad quintum, dicendum, ꝙ originali culpæ debetur pœna ſm hoc, ꝙ culpa est: & hoc non habet ex vnione animę ad corpus: sed ex voluntate primi parẽtis, ꝙ culpa fit: vnde quamuis Deꝰ animam corpori vniat, nõ sequitur quòd sit causa illius cuius vltor est.

ARTICVLVS III.

c Vtrum animæ sint æquales in sui creatione.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, ꝙ animæ ex sui creatione non sint æquales. Differentia formalis diuersificat: speciem: sed anima est forma corporis: cum omnes ergo homines vnius sint speciei, videtur, ꝙ ex parte animæ nulla sit differentia in hominibus.

¶ 2 Præt. Gregorius dicit, ꝙ omnes homines sunt natura pares: sed dignitas rei præcipue attenditur ſm formam suam. si ergo vnus homo habet animam ex creatione anima alterius nobiliorem, vnus homo etiam secundum naturam alii præponeretur. quod est contra auctoritatem inductam.

¶ 3 Præt. vt in secundo de generatione dicitur. Idem semp est natum facere idẽ, vnde oportet, ꝙ al agente vniformi sit effectus vniformis: sed anima immediate a Deo creatur: cũ ergo in Deo nulla sit diuersitas, videtur, ꝙ animæ inæquales ex creatione non sint. Si dicatur, quòd quamuis non habeãt diuersitatẽ ab agẽte, hñt tñ ex materia. Tex. 53.

¶ 4 Contra formę quæ secundum diuersitatem materiæ diuersificantur de potentia materiæ educuntur, vt in formis corporalibus patet: sed anima rationalis non educitur de potentia materiæ: quia vt in 16. de animalibus dr: intellectus est ab extrinseco. ergo nec etiã ex diuersitate materiæ inæqualitas in aiabus esse põt. Tex. 11.

¶ 5 Præt. in 3. Meta. Phylosophus dicit, ꝙ in indiuiduis vnius speciei non est prædicatio secundum prius, & posterius: sed in diuersis speciebus contingit esse huiusmodi prędicationem: vt scilicet genus de eis ſm prius & posterius prędicetur, tunc autẽ præcipue videtur, ꝙ species per prius generis prædicationem recipiat, quando nobilior forma, vel differentia naturam generis participat. ergo in indiuiduis hoc non contingit, vt vnus homo nobiliorem formam, q̃ alius possideat: ergo videtur, ꝙ nec vnus hõ animam ex creatione nobiliorem habeat q̃ alius.

SED CONTRA In 1. de anima Commentator dicit, ꝙ diuersitas materiæ ex diuersitate formæ procedit, sed videmus in hoibus ex parte corporis magnam diuersitatem secũdum quam vnus alio ad bonum & malum promptior est, vt patet in diuersis hominum complexionibus. ergo oportet, ꝙ eorum animæ ex sua creatione diuersitatem habeant. Com. 53.

¶ Præt. Videmus ad sensum, quosdam homines esse melioris intellectus, quàm alios: sed bonitas intellectus non potest causari ex parte corporis, quia intellectus a corpore absolutus est, vt in 3. de anima probatur. ergo oportet, ꝙ hoc contingat ex diuersitate quam animæ a sua creatione habent. Tex. 19. 20.

RESPONDEO, dicendum, ꝙ de anima & angelo est duplex opinio. Quidam enim dicunt animam & angelum ex materia & forma compositum, vel ex aliquibus duobus, quæ sunt partes essentiæ eius, & ſm hoc põt forte aliquis modus inueniri quo assignatur dr̃ia aiarum & angelorum, vt sint plures in specie vna, etiam ex seipsis, quia vnitas speciei erit ex principio formali in ipsis. diuersitas autem d indiuiduorum est ex diuersitate materialis principii: & ex hacetiã posset in eis gradus quidam nobilitatis attendi. & hoc videntur verba Magistri sonare, qui dicit eo modo in animabus esse differentiam, quo etiam in angelis est, sed quia supra dictum est ſm aliam opinionem, quia anima & angelus naturæ simplices sunt, & non est in eis compositio, nisi ex esse, & quod est, ideo oportet, ꝙ quæcunque dr̃ia in eis est ex seipsis, ꝙ sit dr̃ia formalis, & speciei diuersitatem inducens, & propter hoc etiam tactum est, ꝙ in angelis tot sunt spẽs, quot indiuidua. & ideo non est possibile vt diuersitas animarum ponatur ad modum illum quo distinguuntur gradus in natura angelica, cum omnes animæ rationales vnius speciei sint. differunt autẽ numero solo. ois aũt talis diuersitas ex materia causatur. & ideo cum aia nõ habeat materiã partẽ sui: oportet, ꝙ diuersitas & distinctio gradus in aiabus causetur ex diuersitate corporis, vt quanto corpus melius complexionatũ fuerit, nobiliorem animã sortiatur: cum omne qd̃ in aliquo recipitur D. 177.

cipitur per modum recipientis sit receptum: & hoc quidem duplici signo patet. Primo ex his, quæ diuersi generis sunt: quia vnumquodque inuenitur tanto nobilius genus animæ participare, quanto corpus eius ad nobilius genus complexionis pertingit, vt in hominibus, brutis, & plantis. vnde etiam in his, quæ sunt vnius generis: ex hoc contingit diuersitas animarū, quod est in corporibus diuersitas: & hoc etiam patet ex signo boni intellectus: qđ Philosophus in Secundo de anima dat intelligere, dicēs: eos qui sunt boni tactus, & molles carne, aptos mente esse. bonitas autem tactus ex æqualitate complexionis contingit: quia oportet vt instrumentum tactus inter contraria tangibilia sit medium: & quanto magis peruenit ad medium, tanto melior erit tactus. vnde patet, quòd ex diuersitate corporis, animarum diuersitas resultat.

¶ AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd diuersitas formalis ē duplex. Quædam, quæ est formę per se secūdum id quod ad rationem formæ pertinet: & talis diuersitas formæ, diuersitatem speciei inducit. Est autem quædam diuersitas formæ non per se, sed per accidens ex diuersitate materiæ resultans, secundum quòd, in materia melius disposita dignius forma participatur: & talis diuersitas speciem non diuersificat: & hæc est diuersitas animarum.

¶ Ad secundum, dicendum, quòd Gregorius loquitur de paritate & imparitate, quæ attenditur secundum dominium & subiectionem: quia vnus homo ex natura sua non habet, quòd dominetur alii. vnde patet, quòd non est ad propositum.

¶ Ad tertium, dicendum, quòd quàmuis Deus sit vnum agēs, in quo nulla est diuersitas: tamen quia per voluntatem agit, potest multiformes effectus producere pro libito suæ voluntatis: sed hoc esse non potest, quòd aliqua in specie conuenientia, in forma habeant diuersitatem: quia hæc contradictionem implicant, & ideo oportet, quòd diuersitas, quæ est in animabus eiusdem speciei, in diuersitatem materiæ reducatur.

¶ Ad quartum, dicendum, quòd quàmuis anima rationalis nō educatur de potentia materiæ: tamen creatur in materia, vt actus ipsius: & ideo oportet, ꝙ in ea p modū materiæ recipiatur.

¶ Ad quintum dicendum, sicut ad primum.

¶ Ad sextum, dicendum, quòd diuersitas materię potest accipi dupliciter, vel diuersitas partium speciei, idest partium speciei differentium: siue formaliter, vt manus, pes, & huiusmodi. & talis diuersitas causatur ex parte formæ, quia ex hoc, quòd forma est talis: oportet, quòd corpus sit sibi sic dispositum. est autem quædam diuersitas materialis tantum, quæ ad speciem nō pertinet, sed ad indiuiduum tantum, & ista redundat ex materia in formam: & non econuerso.

¶ Ad septimum, dicendum, quòd quàmuis intellectus sit absolutus a corpore, quantum ad propriam operationem, quæ corporali organo non expletur: tamen coniunctionem habet ad corpus dupliciter, scilicet ex parte essentiæ animæ, quæ forma corporis est: & ex parte inferiorum potentiarum, ex quibus intellectus recipit: & per istum modum diuersitas corporis in diuersitatem intellectus redundat.

c An animæ ex creatione sint æquales in donis naturalibus.

ILlud quoque non incōgrue quæri solet: vtrū omnes animæ ex creatione æquales sint: an aliæ aliis excellentiores. Pluribus non irrationabiliter videtur, ꝙ ex ipsa creatione aliæ aliis excellant in naturalibus donis: vt in essentia: alia aliis sit subtilior: & ad intelligendum memorandúq; habilior: vtpote, acutiori ingenio, & perspicaciori intellectu prædita. Quod non improbabiliter dicitur, cum in angelis ita fuisse constet, & licet naturalibus donis aliæ præ aliis polleant: tamen ante baptismum a corpore discedētes, parem pœnam, & post baptismum statim æqualem coronam sortiuntur: quia ingenii acumen vel tarditas, præmium vel pœnam in futuro non collocat.

EXPOSITIO TEXTVS.

VT post dominari non valeat &c. videtur ex hoc, ꝙ aliquis eundo post concupiscentias, dominiū originalis peccati reuocet: & ita ex actuali peccato culpa originalis redit. Sed dicendū, ꝙ p peccatum actuale dupliciter dominium concupiscentiæ reuocatur, tum, quia gratia tollitur, quę impetum concupiscentiæ mitigabat: tū, quia per

F peccatum actuale pronitas in peccatum augetur: neutro autem modo originale redit: vt ex prædictis patet: quia, & si gratia subtrahitur: non tamen per actum originis: vnde non originalis macula: sed actualis consequitur: similiter etiam nec ex hoc, ꝙ pronitas per consuetudinem augetur: qa hoc non pertingit ad id quod naturæ est, quā p se originale respicit: sed psonā consequitur ex actib' personalib' relictā. {Prętereat reatu, & maneat actu &c.} actus nō sumitur hic pro operatione: quia sicut originale peccatum in actu non consistit: sed p modum quo actus contra potentiam diuiditur, vt id quod iam præsens est, actu esse dicatur: sicut cęcitas in actu esse dr, qn aliqs actu cęcus est. {Quibusdā videtur, ꝙ sicut anima, &c.} vtraque opinio vera est ſm aliquid intellecta: quia si accipitur pollutio carnis, quantum ad hoc quòd personam respicit, sic in baptismo mundatur: vt iā per illam pollutionē anima illi' hominis infici non possit. inquantū vero respicit naturā: sic non purgatur, quia infectio illa in plem ex actu naturæ propagatur. {Non tñ, vt aiunt fit præiudicium veritatis &c.} verum est, si intelligatur de veritate fidei: quia contrarium fidei non est: tamen est contra veritatem: quam ratio adinuenire potest, & experientia docet. {Quia cum infunditur corpori delectatur carni &c.} hoc non potest esse, quia illa delectatio aut diceret operationem aliquam, & sic esset peccatum actuale, vt Magister dicit: aut diceret naturalem inclinationē, qua anima corpori coniungitur, & in hoc non potest esse peccatum. quia quod naturale est, malum esse non potest.

DISTINCTIO XXXIII.

A

An peccata omnium præcedentium, patrum paruuli originaliter trahant, ut peccatum Adæ.

G PRædictis adiiciendum videtur: an peccata pcedentium patrum ad paruulos transeant, sicut illud primi hominis delictum in omnes carnaliter genitos diximus redundasse. Et si peccata parentum trāseant in paruulos, vtrū omnium qui fuerunt ab Adam vsq; ad ipsos an aliquorum, & nō oīum. De hoc Aug. in Ench. ambigue disserit. Videtur enim H approbare peccata parentum præcedentium imputari paruulis. non omnium tamen qui fuerunt ab Adam, ne importabili, & nimia sarcina in pœna ęterna grauarētur paruuli: sed tantum eorum parentum, qui eos a quarta generatione præcesserunt. Quod confirmat illis verbis, quibus in Exodo Dominus ait. Ego sum Deus visitans iniquitates patrum, vsque in tertiam & quartam generationem, quasi peccata parentum a proximorum tantū paruulis imputentur, & non alia, quod est per moderationem diuinæ miserationis. Et quòd nō illud solum primi hominis delictum paruulos teneat: sed ēt alia, illi quibus ita videtur ex eo confirmant. ꝙ etiam paruuli, nō modo maiores dicuntur baptizari in remissionem peccatorum per pluralem numerum, non per singularem, in remissionem peccati. Et Dauid de legitimo matrimonio procreatus dicit. In iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Non dicit ī iniquitate vel peccato. Vnde putant, non tantum illud vnum peccatum originale: B sed etiam plura quę in peccato Adæ reperiri possunt, & alia parentum peccata paruulis imputari.

c Quod in illo vno primo peccato plura reperiuntur.

QVòd vero in actuali peccato Adę plura notari valeant pctā. Aug. in enchir. insinuat. Possunt, inquit, intelligi peccata plura in vna transgressione Adæ, si in sua quasi membra diuidatur. C Nam et superbia est illic quia homo in sua potius esse, quàm

I DISTINCTIO XXXIII.

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM determinauit de peccato originali quantum ad principium, & quantum ad terminum, ostendens quomodo a parentibus contrahatur: & quomodo per baptismū dimittatur. Hic determinat de eo, quātū ad numerū, inquirēs: vtrū originale sit vnum, vel multa. Et diuiditur in duas. In prima inquirit si peccatum originale sit vnum, quasi ex vno peccato causatum & inductum: an multa: quasi ex peccatis omnium præcedentium parentum relictum. & ostendit, ꝙ ex peccato primi parentis inducitur tantum. In secunda inquirit, si ex peccato proximorum parentum aliqua pœna in filios redundet, ibi {Et licet peccatis parentum &c.} prima diuiditur in duas. In prima K ostendit, ꝙ ex solo peccato primi parentis tota posteritas originali inficitur. In secunda inquirit de illo peccato primo, cuiusmodi fuerit, ibi. {Hic queri solet: vtrum peccatum &c.} Prima diuiditur in tres. In prima mouet quæstionem. In secunda inducit probationem ad partem falsam, ad ostendendum peccata præcedentium parentum in paruulos transire, ibi. {De hoc August. in Enchiridion &c. In tertia inducit ad partem veram, ibi. {Deinde de parentum præcedētium peccatis,} Quòd autē peccatum originale ex pluribus peccatis causetur: & non ex vno tantum primi parentis, tripliciter in secunda parte ostendit. primo ex auctoritate Exodi. 20. {Ego sum Deus &c. Secundo ex hoc, ꝙ in scriptura originale pluraliter significat, ibi. {Et ꝙ non illud solum &c.} Tertio ex multiplicitate peccati ipsius Adæ. ibi. {Quia vero in actuali &c.} {Deinde de parentū &c. Hic inducit ea quę sunt ad contrariam partem. Et primo ostendit, ꝙ etiam ea quæ prædicta sunt ab Augustino, per modū dubitationis tradita sunt. Secundo ostendit, ꝙ etiam eius sententię contradiceret si ita poneretur. ibi {Alioquin sibi contradiceret &c.} Vbi etiam soluit ea, quæ pro parte alia inducuntur. ibi {Quæri solet &c.} Hic inquirit, quale fuerit illud Adæ peccatum, quod totam humanam naturam infecit. Et diuidit in partes duas. In prima inquirit de grauitate eius, vtrū, s. cęteris peccatis grauius fuerit. In secunda inquirit de remissione ipsius, vtrum, s. cæteris parētibus remissum sit. ibi {Si vero quæritur: an id peccatum &c. Circa primum tria facit. Primo mouet quæstionem. Secundo inducit quādam opinionem, & probationem eius. ibi {Quod quibusdam ita esse vr &c.} In tertia inducit solutionem illius probationis. ibi {Ad qđ dici pōt &c.} {Et licet peccatis parentū &c.} Ostenso, ꝙ peccata proximorū parentum in filios nō redundant, quātum ad infectionem originalis maculæ. Hic inquirit: vtrum in eos redūdent aliquo modo, quantū ad aliquàm pœnā. Et diuiditur in partes duas. In prima mouet dubitationem. In secunda determinat eam. ibi {Sed vt ait Hiero. &c.} Et diuiditur in duas. Quia primo determinat eam, exponendo authoritates ad literam. In secunda exponendo eas mystice ibi {Quòd enim mystice intelligendum esse ostendit &c. Circa primum duo facit. Primo ponit authoritatem, & expositionem per quam ad concordiam reducūtur. Secundo excludit quandam obiectionem. ibi {Verūtamen de imitatoribus &c.} Quod etiam mystice &c.} Hic determinat dubitationem secundum mysticam expositionem. Et primo ponit expositionem. Secūdo inducit probationem eius quod supposuerat. ibi {Ad probandum vero vt ait Hiero. &c.}

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic est duplex quæstio.

Prima. De vnitate originalis peccati.
Secunda. De pœna eiusdem.

Circa primum quæruntur tria.

Primo. Si peccata proximorum parentum in filios trāseant, quantum ad infectionem maculæ originalis.
Secundo. Dato quòd non, si eos ad aliquam pœnam obligant.
Tertio. Si originale peccatum est vnum, vel multa.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum aliquis contrahat maculam ex parentibus proximis.

1. 2. q. 81. ar. 2. & Mal. q. 4. ar. 9.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ ex proximis parentibus aliquis contrahat maculam originaliter In successiua n. generatione hominum, quanto accipitur generans proximius, tanto efficacius similitudinem suam in genito inducit: vnde filij magis assimilātur patribus quàm auis & proauis, & sic deinceps: sed traductio originalis fit, secundum assimilationem generantis ad genitū, quia in originali natus etiam in originali generat. ergo magis contrahit natus originale per peccatū proximi parentis quàm per peccatum Adæ.

¶ 2 Præterea. Ex libidine coitus, vt supra dixit August. relinquitur originale in prole: sed libido illa est proximi parentis,

A qualitercunque sumatur. ergo ex peccatis proximorum parentum proles originaliter inficitur.

¶ 3 Præter. Omnium conuenientium in specie est eadem relatio ad naturam speciei: sed omnes homines in specie conueniunt. si ergo Adam per actum proprium naturam humanam corrumpere potuit. videtur ꝙ etiam alij per actualia peccata humanam naturam in seipsis corrūpant: sed filius accipit naturam humanam a patre. ergo oportet ꝙ ex peccato actuali proximi parentis sequatur infectio originalis culpæ in prole. Si dicatur, quòd hoc non potest esse, quia ex quo natura humana, corrupta est per primum parentem, vlterius per sequentia non corrumpitur.

¶ 4 Contra. Primum peccatum non ex toto naturam humanam corrumpit: sed quod non ex toto corruptum est, adhuc corruptibile remanet, & magis ꝙ primo fuit. ergo humanam naturā possibile est etiam per sequentia peccata corrumpi, & præcipue cum alia sint æque grauia vel grauiora quàm primū fuit. Si dicatur, ꝙ ideo per actum Adę natura corrumpi potuit, quia ipsæ principium naturæ suæ fuit, quod alijs non conuenit. † Cap. 45.

¶ 5 Contra. Ponatur ꝙ aliquem alium hominem Deus ex limo terræ formaret, constat ꝙ istius Adam principium nō esset: sed illud quod est naturæ principium habet habitudinem principij ad omnia participantia naturam illam. ergo videtur, quòd Adæ non per se conueniat, ꝙ sit principium humanæ naturæ: sed per accidens tantum. Illud autem quod est per accidēs non causat variam habitudinem indiuidui ad naturam speciei, inquantum species est. ergo ex hac non sequitur, ꝙ Adam potuerit inficere naturam humanam, cum & alij possent.

D SED CONTRA. Rom. 5. Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & loquitur de peccato originali, vt supra dixit Aug. ergo tantum ex primo parente traducitur peccatum originale, & non ex peccatis proximorum parentum.

¶ Præt Originale ex actu originis causatur: sed actus originis est vniformis, & vnus in tota natura humana. ergo oportet, quòd infectio, quæ ex eo cōsequitur, non in diuersa principia, sed in vnum tantum reducatur.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ sicut supra dictum est, nullus defectus traducitur de necessitate ex parente in prolem, maxime qui ex parte animæ se teneat, nisi qui naturam speciei respicit. defectum autem ad naturam pertinentem solum primum peccatum induxit. ipsum. n. discontinuauit adhæsionem hominis ad Deum. Ex hoc autem, ꝙ cōtinue homo Deo adhærebat, E hæc virtus illi indita erat, vt sub obedientia rationis continue subderentur inferiores vires, & sub obedientia animæ corpus, propter hoc. s. ꝙ ratio suo superiori cōtinue subdita fuerat. intercisa autem prima obedientia per hoc, ꝙ ratio primi hominis a Deo auersa est per peccatum, consecuta est disturbatio ordinis in inferioribus viribus ad rationem, & corporis ad animā. sequentia autem peccata, non sunt causa hujus intercisionis. s. rationis humanæ ad Deum, quia siue alij homines peccarent siue non, semper hoc remanebat in natura humana, ꝙ aliquando ratio hominis a Deo auersa fuerat: sed ex alijs peccatis relinquuntur defectus, & corruptiones personam respicientes, inquantum qui peccat efficitur pronior ad peccandum: & ideo peccata actualia proximorum parentum nullo modo in filios transeunt.

¶ AD PRIMVM. ergo dicendum, quòd assimilatio generantis ad genitum per se loquendo, est in natura speciei, quia generans vniuocum generat sibi simile in specie. contingit autem quandoque, ꝙ etiam in accidentibus indiuidui, sit assimilatio filij

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

filij ad patrem, sed hoc non est nisi in accidentibus [d] corporalibus, vt q̃ podagricus generet podagricum, non autem in accidentibus animæ, non.n. musicus generat musicum: sed rationalis rationalem. peccata autem proximorum parentum nihil in naturam corruptionis inducunt inquantum natura est, quia natura iam corrupta est, secundum quod corrumpi potuit, per peccatum primi hominis: & ideo natura, cũ illa corruptione peruenit ad proximos parentes, & cum illa corruptione naturam traduxit: & ideo dicitur q̃ omnis homo generat inquãtum est Adam, & ita patet, q̃ ex solo peccato primi parentis originale contrahitur.

¶ Ad secundum dicendũ, q̃ libido proximi parentis, per quam peccatum originale in prolem inducitur, quocunque modo sumatur, non habet virtutem inficiendi prolem macula culpæ: nisi secundum q̃ consecutum est ex voluntate inordinata primi parentis. & ideo tota causa infectionis, in peccatum primi parentis retorquetur.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ in Adam fuit natura integra dotata munere, qd̃ Deus humanæ naturæ gratis contulerat: vnde per peccatum ipsius potuit natura humana corrumpi i ipso, & p consequẽs in omnibus, qui naturam humanam ab eo acciperent, quia genitum accipit naturam a generante qualem generans habet. In alijs autem hominibus inuenitur natura iam corrupta, vñ illius corruptiois vlterius istud peccatum causa esse non potest: sicut q̃ semel mortuum est, iterum non occiditur. in quocunq; autem homine fuisset inuenta humana natura integra, per peccatum ipsius poterat corrumpi in eo, & in his, qui ab eo descenderent. Vnde patet, q̃ seruatur eadem relatio omnium hominum ad naturam communem.

¶ Ad quartum dicendum, q̃ per peccatum personę non corrũpitur i natura illud, quod ex principijs naturę relinquitur: nisi forte quantum ad personam illam pertinet: sed corrumpitur solum quantum ad id bonitatis, quod naturæ superadditum fuit, hoc autem totum per primum peccatum subtractum est. Vnde illud naturæ quod integrum remanet, per alia peccata corruptibile non fuit, nisi quantum ad personam peccantis, prout in eo relinquitur minor habilitas ad consequendum gratiam, & talis corruptio ab vno in alterum non transfunditur.

¶ Ad quintum dicendum, q̃ principium alicuius naturæ potest accipi dupliciter. Vel secundum quòd natura consideratur absolute secundum rationem speciei, & hoc modo Adam non

Dei potestate dilexit. Et sacrilegium, quia Deo non credidit. Et homicidium, quia se in mortem præcipitauit. Et fornicatio spiritualis, quia integritas mentis humanæ, serpentina persuasione corrupta est. Et furtum, quia cibus prohibitus vsurpatus est. Et auaritia, quia plus q̃ sufficere illi debuit appetiuit. Et si quid aliud in hoc vno inueniri potest. Deinde de parẽtum præcedentium peccatis, vtrum paruulis imputẽtur, magis opinando quàm asserendo disceptat, ita inquiens. Parẽtum peccatis paruulos obligari, non solum primorum hominum: sed etiam ipsorum de quibus ipsi nati sunt, nõ improbabiliter dicitur. Illa quippe diuina sententia. Reddam peccata patrum in filios, tenet eos ante regenerationem, vsqueadeo vt etiam de legitimo matrimonio procreatus dicat. In iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Non dixit in iniquitate vel in peccato, cum & hoc recte dici posset, sed iniquitates & peccata dicere maluit, quia & in illo vno qd̃ in oẽs homines pertransiit atq; tã magnum est, vt eo mutaretur in necessitatẽ mortis humana natura, reperiũt (sicut supra diserui) plura pctã, & alia parẽtũ, quæ nõ ita pũt mutare naturã, reatu obligant filios, nisi gratia Dei subueniat. Sed de peccatis aliorum parentum quibus ab ipso Adam, vsque ad patrem suum pro generationibus suis quisque succedit, nõ immerito disceptari potest, vtrum omniũ malis actibus, & multiplicatis delictis originalibus, qui nascitur implicetur, vt tanto peius

quanto posterius quisque nascatur. An propterea Deus, in tertiam & quartam generationem de peccatis parentum posteris eorum comminetur, quia iram suam quantum ad progeneratorum culpas, non extendit vlterius moderatione miserationis suæ, ne illi quibus regenerationis gratia non confertur, nimia sarcina in ipsa æterna damnatione præmerentur, si cogerentur ab ipso initio generis humani, omnium precedentium parentum suorum originaliter peccata contrahere: *b* & pœnas pro eis debitas pendere, an aliquid aliud de re tanta scripturis sanctis diligentius perscrutatis ac tractatis, valeat vel nõ valeat reperiri, temere affirmare nõ audeo. Ecce perspicuum fit lectori Aug. superiora dixisse non asserendo: sed diuersorum opiniones referendo.

b Ostendit Aug. sibi fore contrarium si id sentiret.

ALioquin sibiipsi contradicere ostenderetur, q̃ in eodem libro omniũ mitissimam dicit esse pœnam paruulorum, qui originali tantum tenentur peccato his verbis. *a.* Mitissima sane pœna eorum erit, qui præter peccatum qd̃ originale cõtraxerunt, nullum insuper addiderũt, & in cæteris qui addiderunt, tãto quisque ibi tolerabiliorem habebit damnationem, quanto hic minorem habuit iniquitatem. Ecce hic aperte dicit paruulorum pœnam omnium aliarum pœnarum esse leuissimam. Quod si est, non igitur peccatis patrũ præcedentium obligantur nisi qui plus non peccat plus non debet punii. si ergo pater pro illo peccato temporaliter punitus non fuit, iniustum est vt pro eius imitatione filius puniatur. Si ergo punitur, videtur q̃ pro vtroque peccato filius puniatur. s. proprio & patris.

¶ 4 Præter. Iustitia humana exemplata est a diuina: sed secundum humanam iustitiam filij pro peccato parentum exhæredantur. ergo & secundum diuinam iustitiam filij pro peccatis patrum puniuntur.

¶ 5 Præter. Magis est coniunctus filius patri quàm populus regi: sed pro peccato regis populus punitur, vt legitur secundi Regum vltimo, quando Dauid populum numerauit. ergo multo fortius pro peccato parentum filij puniuntur.

SED CONTRA. Ezech. 18. Filius non portabit iniquitatem patris: portaret autem si pro eius peccato pœnam subiret. ergo filij pro peccatis parentum non puniuntur.

¶ Præter.

suit principium naturæ humanę nisi per accidẽs. nec sic etiam totam naturam humanam infecit, quia si aliquis de limo terræ iterum formaretur, originalem maculam nõ haberet, aut prout habet esse natura communis in indiuiduis, & hoc modo quodlibet generans est quodammodo naturæ principium in genito, & secundum hunc modum, ille homo, ex quo omnes homines geniti sunt, naturę humanæ principium dicitur esse.

ARTICVL. II.

b Vtrũ culpa proximorum parentum redundet in filios quantum ad pœnam.

ADSECVNDVM sic proceditur. Videtur q̃ culpa p̃ximorum parentum in filios redundet, quãtum ad pœnam. Primo per id quod dicitur Exod. 2. cap. Ego sum Deus zęlotes, visitans iniquitates patrum in filios, & loquitur ibi de visitatione correctionis, quæ per pœnam fit. ergo pro peccatis parentum filij puniuntur. Si dicatur, q̃ intelligitur tãtum de imitantibus peccata patrum, vt in litera dicitur.

¶ 2 Contra. Ipsa imitatio quãqs peccatorẽ imitatur, peccatum quoddam est, nec est peccatũ imitati sed imitantis. si ergo pro hoc puniãtur filij, q̃ peccata patrum imitantur, non peccata patrum in eis visitat Deus, vt scriptura dicit: sed peccata propria.

¶ 3 Præter. Non magis peccat, qui imitatur patrem in aliquo genere peccati, quàm ipse pater peccauerit i eodem peccato: immo forte minus, secundum q̃ habet magis inclinans ad peccandũ. s. exẽplum patris: sed

¶ Præter. Pœna respondet culpæ: sed culpa patris actualis nõ transfunditur in filium. ergo iniustum est, q̃ pro culpa patris filius puniatur.

RESPONDEO. Dicendum q̃ filius potest dupliciter considerari: vel inquantum est persona quædam, vel prout est quædam res parentis, qa ad felicitatem ciuitatis inter alia bona fortunæ, quæ conferũt organice etiam proles conferre dicitur Ethic. 1. a Philosopho. Est autem filius res quædam parentis, quantum ad corpus quod a patre habet, & quantum ad res mundi de quibus filius patrem iuuare tenetur: sed quãtum ad animam, quę imediate a Deo creatur, non est res parẽtis: sed ipsius Dei. & hoc significat Ezech. 18. Sicut anima patris mea est: ita & anima filij. Sciẽdum est ergo, q̃ peccatum consequitur duplex pœna, vt per se, quæ ad animam pertinet & in presenti, vt amissio gratiæ, & turbatio conscientię & huiusmodi, & in futuro vt pœna infernali: & huiusmodi pœna, nunquam filius pro peccato patris punitur, qa ista pœna non attingit ipsũ secundum q̃ est res patris: alia pœna cõsequitur peccatum, quasi per accidens, sicut infirmitates corporales, & aliæ pœnę temporales: vnde nec etiam semp̃ peccantibus talẽ pœnæ infliguntur: sed secũdum moderationem prouidentię diuinæ cuncta gubernantis, & tali pœna quandoque punitur filius p̃ peccato patris, nisi fiat impedimentum ex parte filij, vt contrarius peccato patris existat per bonam vitam. hæc.n. pœna contingit ipsũ secundum q̃ est res patris: sicut etiã pro peccato hois, quandoq; occiduntur animalia, & effodiuntur domus i quibus nulla est culpa.

¶ AD PRIMVM. ergo dicẽdum: quòd authoritas ista intelligitur de pœna temporali, & in illis qui imitando peccatum parentum, non præstant impedimentum vindictę.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ imitatio non ponitur causa prima, pro qua pœna temporalis infligatur: sed quasi causa media per quam influentia causæ primę ad effectum coniungitur. virtus.n peccati parentis non peruenit in istum, si peccato repugnet: sed per imitationem quodammodo continuatur. vnde ex hoc non tollitur, quin pro peccato patris aliquo mõ puniat.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ in filio imitante peccatum patris, est duplex ratio quare temporaliter puniatur, tum quia ipsemet peccat imitando patrem, tum quia res patris est, & decet, vt pro peccato patris puniatur, inquantum est res eius. In patre autem erat vna ratio tantum: & ideo magis punitur filius quàm pater, & præcipue quia contingit, vt filij q̃ peccata patrum imitantur, liberius peccant quasi in his nutriti, & in plura peccata se præcipitant cum minori conscientiæ remorsu propter cõsuetudinem, & authoritatem maiorũ suorum.

¶ Ad quartum dicendum, q̃ iustitia humana non punit filium pro peccato patris, in eo etiam quod ex patre iam accepit: sed in eo qd̃ ex patre accepturus esset, vel quãtum ad corpus vel etiã quantum ad possessiones. nõ n. quia pater peccat, filius iam natus truncatur, neque filius emãcipatus exhæredatur: sed per accidens pœna patris redundat in filium, quando patri aufertur id quod in filium ex patre transire debebat, vt hęreditas vel etiam membrum, quia ex truncatis truncatus nascitur.

¶ Ad quintum dicendum, q̃ populus est res regis, & punitur populus vt in pœna eius rex puniatur, & hoc præcipue contingit, vt Grego. dicit, quando peccata populi merentur, vt super eos rex peccator constituatur, vel in peccatum labi permittatur, vt Iob. 34. Qui regnare facit hypocritã propter peccata populi. Et sic pater, q̃ ppls etiã pro pctõ proprio punit.

ARTICVL. III.

c Vtrum peccatum originale sit vnũ tantum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, q̃ peccatum originale non sit vnum tantum. Quod enim pluraliter significatur, vnum esse non potest: sed sancti de originali loquentes pluraliter ipsum significant, vt Rabanus q̃ dicit, q̃ homini in peccatum redeunti, non solum peccata, quæ post baptismum egit imputabuntur ad pœnam: sed originalia

Adæ. Si enim p̃ peccatis actualibus parentum æternaliter punirentur, & pro suo originali, non iam minus: sed forte magis quàm ipsorum parentes punirentur. Non igitur pro peccatis parentum actualibus, nec etiam pro actualibus primi parentis, sed pro originali, quod a parentibus trahitur, paruuli damnabuntur, pro eo nullam aliam ignis materialis vel conscientiæ vermis *b* pœnam sensuri, nisi quòd Dei visione carebunt in perpetuum. Vno igitur & non pluribus peccatis paruuli obligati sunt. Vnde etiam ea quibus illa opinio muniri videtur. s. q̃ peccata & iniquitates in paruulis aliquando scriptura esse significat, vtens plurali numero, ita determinat August. in eodem libro, quia in scriptura per singularem numerũ, pluralis numerus sæpe significari solet vt ibi. Ora ergo ad Deum, vt auferat a nobis serpentem, non ait serpentes, quos patiebatur populus. Et econuerso per pluralem significatur singularis numerus, vt in euangelio. Mortui sunt enim, qui quærebant animã pueri. non ait. mortuus est, cum loqueretur de Herode. Et in Exo. Fecerunt deos aureos, cum vnum fecerint vitulum de quo dixerũt. Isti sunt dij tui israel. Ita & illud originale vnum plurali numero significatur, cum dicimus paruulos in peccatorum remissionem baptizari, & in peccatis vel iniquitatibus concipi.

An actuale peccatum Adæ sit grauius cæteris.

HIc quæri solet, vtrum peccatum trãsgressionis Adæ, ex quo processit originale, & in quo plura superius notata sunt peccata, grauius fuerit cæteris peccatis. Quibusdam ita esse videtur, qa illud peccatum totam humanã naturam mutauit, sicut Aug. in Ench. dicit. Illud vnum peccatum in loco, & habitu tantę fælicitatis amissum, tam magnũ est, vt in vno homine originaliter, & vt ita dixerim radicaliter totum genus humanum damnaretur. Idem de ciuitate Dei. Tanto maiori iniustitia violatum est illud mandatum, quanto faciliori poterat obseruantia custodiri. Nondũ.n. ipsi voluntati cupiditas resistebat, quod de pœna transgressionis postea secutum est. His, alijsq; vtuntur authoritatibus, qui illud peccatum cæteris aliorum hominum peccatis grauius esse dicunt. Quod etiam ratione ostendere laborant hoc modo. Magis nocuit illud peccatum, quàm aliquod aliorum, quia totum humanum genus vitiauit, ac morti vtrique subdidit, qd̃ nullo alio peccato factum est. Maiorem ergo effectum mali habuit illud peccatum, quàm aliquod aliud.

Responsio contra illos, vbi alia peccata ostendunturillo maiora.

ED quod dici potest, qa licet illud peccatum humanam naturã mutauerit in necessitate mortis, & in totum genus humanum reatum diffuderit, non est tamen putandum grauius fuisse peccato in spiritum sanctum quod neque hic, neque in futuro, vt veritas ait, dimittitur. Quòd vero totam humanam naturam corrupit: non ideo est, quia grauius fuerit cunctis alijs peccatis, sed quia ab homine commissum est, quando in vno homine tota humana natura consistebat: & ideo tota in eo corrupta est. Maioremque effectum mali intulit, quantum ad multiplices defectus, qui ex eo manauerunt: sed non quantum ad pœnam ęternam, quam grauiorem non meruit, quàm plures postea meruerunt per alia peccata: imo alios grauiorem pro-

Cap. 12. † Cap. 44. † Num. 21. † Matth. 21. † Cap. 9. † Cap. 48. † Lib. 14. ca. 11. 15. † Lib. 25. mor. c. 20. 1. 2. q. 82. artic. 2. De pœnit. dist. 4.

Universidad de Deusto Biblioteca

quę in baptismo ei dimissa sunt, vt 4. lib. sententiarum. 22. dist. ergo originale peccatum non est vnum tantum.

¶ 2 Præter. Impossibile est, ꝙ vnus habitus inclinet ad omnes actus peccati, præcipue cum quidam eorum adinuicem contrarientur: sed secundum Ansel. originale est pronitas ad omne malum. ergo impossibile est, ꝙ sit vnum tantum.

De pec. origin. cap. 7.

¶ 3 Præter. Vni culpę debetur vna pœna: sed peccato originali multiplex pœna debetur, vt carentia visionis diuinę, necessitas moriendi, & huiusmodi. ergo non est tantum vna culpa.

¶ 4 Præt. Impossibile est idem accidens in anima & corpore esse sicut in subiecto: sed fœditas originalis ex carne resultat in animam, & tamen postquàm animam infecerit, in carne esse non desinit. ergo non est vna tantum infectio sed plures.

† Lib. 2. cap. 44.

¶ 5 Præt. Diuersarum potentiarum, diuersæ sunt priuationes & habitus: sed ꝑ originale omnes potentię animæ sunt corruptæ. ergo originale impossibile est vnum esse.

meruisse credimus iram, quàm Adam meruerit.

An illud peccatum sit primis parentibus dimissum.

SI vero quæritur: an illud peccatum primis dimissum fuerit parẽtibus, dicimus eos per pœnitentiam veniam consecutos. Vnde Aug. in lib. de baptismo paruulorum. Sicut illi primi parentes postea iuste viuendo, credũtur per domini sanguinem ab extremo liberari supplicio: non tamen in illa vita meruerunt ad paradisum reuocari, sic & caro peccati etiã remissis peccatis, si homo in ea iuste vixerit, non continuo meretur eam mortem non perpeti, quam traxit a propagine peccati.

SED CONTRA. Rom. 5. in Glo. Vnus homo vnum peccatum misit in mundum, & loquitur de originali. ergo originale est vnum.

¶ Præterea. Subiectum originalis est essentia animæ, vt supra dictum est: sed essentia animæ est tantum vna. ergo originale est tantum vnum.

RESPONDEO. Dicendum, quòd in aliquo habente plures partes, potest esse corruptio in partibus duplex. vel ex eo, ꝙ soluitur illa æqualitas, ex qua omnium partium bona habitudo erat, vel ex eo, ꝙ soluitur aliquid eorum quod determinatam partem seruabat, vt patet in corpore. contingit. n. debilitatem fieri in partibus corporis ex eo, ꝙ soluitur ęqualitas complexionis, ex qua erat vigor in omnibus partibus corporis, sicut in febre accidit: & ideo vna febris est, qua partes omnes corporis debilitantur, & non singulę in singulis partibus: contingit etiam partes corporis debilitari per hoc, ꝙ defectus est alicuius in quo virtus membri consistebat, & tunc oportet, ꝙ diuersis partibus diuersæ corruptiones respondeat, sicut ꝙ oculus est lippus, & pes est claudus, & sic de alijs. similiter contingit esse corruptionẽ in partibus animæ dupliciter. Aut ex eo, ꝙ vniuscuiusque partis animæ sit corruptio, quantum ad id quod proprium est sibi, sicut est in peccato actuali, quia per proprium actum potentię inducitur praua dispositio, & habitus in ipsa, & secundum hoc oportet, vt plurium potentiarum sint plures corruptiones. non. n. eodem habitu peccati corrumpuntur concupiscibilis & irascibilis, & sic de alijs: sed sicut diuersis habitibus virtutum perficiuntur, ita etiam diuersis habitibus vitiorum corrumpuntur: aut ex eo ꝙ tollitur illud, quod omnes partes animę in recto ordine conseruabat, & talis corruptio est per originale peccatum. prima est per actuale peccatum, quod est priuatio originalis iustitiæ: & ideo peccatum originale, quo omnes partes animę corrumpuntur, est vnum tantum in homine vno, in pluribus autem numero differunt.

¶ AD PRIMVM. ergo dicendum, quòd peccatum originale quodammodo est actualium peccatorum principiũ, inquantum fomes ad actualia peccata inclinat, omnis autem effectus secundum virtutem est in sua causa. peccatum ergo originale per essentiam est vnum, sed virtute multiplex: & ideo pluraliter significari potest, vel ꝑ multos defectus coincidẽtes.

D. 1007.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ sicut mouens est duplex: vnum per se, & aliud per accidens, quod est remouens prohibens, ita etiam inclinãs ad peccatum inuenitur in anima duplex: vnum per se. s. habitus & dispositio ex peccato relicta, quia secundum similitudinem dispositionis est actus, ad quem dispositio incli-

F natur aliud per accidens, quasi remouens prohibens, & sic peccatum originale ad omnia actualia inclinat, inquantum remouet originalem iustitiam, per quam vires a lapsu in peccatum continebantur. Et ideo non oportet, ꝙ secundum diuersitatẽ peccatorum actualium diuersificetur originale. contingit. n. quòd idem remouens prohibens est causa per accidens contrariorum motuum, sicut patet in corruptione corporum mistorum, quia abeunte virtute, quę miscibilia in vnum continebat, quodlibet elementorum in suum locum tendit.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ pœna quæ per se originali culpæ respondet, est carentia visionis diuinę, aliæ autem pœnæ consequũtur ipsum quasi per accidens, quia ex quo subtracta est originalis iustitia, qua corpus animæ subiacebat, oportet, quòd vita hominis permaneat secundum exigentiã corporis: inde sequitur necessitas moriẽdi, qa corpus ex contrarijs cõpositũ est. Et similr est de alijs.

Quòd peccata parentum visitentur in filios, & quòd non sunt aduersa, quæ Deus dicit in Exodo, & in Ezechiele.

ET licet peccatis parentum, nisi Adę, paruuli non obligentur, non
G est tamen diffidendi in peccata parentum in filios redundare, sicut dominus ĩ Exodo ad Moysem ait. Ego Deus fortis zelotes, visitãs iniquitates patrum in filios, vsque in tertiã & quartam generationem, his qui oderunt me. His verbis aperte insinuatur, ꝙ Deus reddit peccata patrum super filios, tertios, & quartos, huic autem videtur aduersari qđ dominus in Ezechiele ait. Quid est, quòd inter vos parabolam vertitis in
H prouerbium istud, dicentes. Patres comederunt vuam acerbã,

† Cap. 20.
† Cap. 18.

¶ Ad quartum dicendum, quòd subiectum originalis culpę, non est caro sed anima: oportet. n. ꝙ in eodem subiecto sint priuatio & habitus: vnde sicut illa originalis iustitia, quæ in anima erat, continebat corpus a morte virtute animę iustitiam habentis: ita etiam ex priuatione, quæ est in anima resultat defectus omnis, qui est in corpore, nec defectus iste erat in carne ante infusionem animæ in actu: sed virtute tãtum, vt supra dictũ est.

¶ Ad quintum patet responsio, per id quod supra dictum est.

QVAESTIO II.

B

I Deinde quæritur de pœna originalis peccati. Et circa hoc duo quæruntur.

Primo. Vtrum peccato originali post mortem debeatur pœna sensibilis in illis, qui in originali tantum peccato decedunt.

Secundo. Vtrum aliquem interiorem dolorem sentiant in anima spiritualem, qui pro peccato originali tantum puniuntur.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum pœna sensibilis debeatur peccato originali secundum se.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ peccato originali secundum se debeatur pœna sensibilis. Di-
K cit enim Aug. de fide ad Petrum. Firmissime tene & nullatenus dubites, paruulos qui sine sacramento baptismatis de hoc sęculo transierunt, æterno supplicio puniendos: sed supplicium pœnam sensibilem nominat. ergo paruuli qui pro solo originali punientur, sensibilem pœnã sustinebunt.

De Mal. q. 4. art. 2. Cap. 27.

¶ 2 Præterea. Maiori culpæ debetur maior pœna: sed originale est maius peccatum quàm veniale, quia plus habet de auersione, eo quòd gratiam subtrahit. veniale autem gratiam secum compatitur, & iterum æterna pœna punitur originale: sed veniale temporali. cum ergo veniali peccato debeatur pœna sensibilis, multo amplius originali.

¶ 3 Præter. Grauius puniuntur peccata post hanc vitam ꝙ̃ in vita ista, vbi est misericordiæ locus: sed in hac vita respondet originali pœna sensibilis. pueri. n. qui solum originalem habẽt, multas pœnas sensibiles sustinent nec iniuste. ergo & post hanc vitam pœna sensibilis sibi debetur.

¶ 4 Pręt.

¶ 4 Præter. Sicut in peccato actuali est auersio & conuersio: ita & in peccato originali aliquid auersioni respõdet. s. priuatio originalis iustitiæ, & aliquid conuersioni. s. concupiscentia: sed peccato actuali ratione conuersionis debetur pœna sensibilis. ergo & originali ratione concupiscentiæ.

¶ 5 Præt. Corpora puerorum post resurrectionem aut erũt passibilia aut impassibilia, si ipassibilia, & nullum corpus humanum potest esse impassibile: nisi vel per dotem impassibilitatis, sicut est in beatis, vel ratione originalis iustitiæ, sicut in statu innocentiæ. ergo corpora puerorum vel habebunt dotem impassibilitatis, & sic gloriosa erunt, & non erit differentia inter pueros baptizatos & nõ baptizatos, quod est hæreticum: vel originalem iustitiam habebunt, & sic originali pctõ carebunt, nec pro peccato originali punientur, qđ est similiter hæreticum. si autẽ sint passibilia: omne autem passibile de necessitate patitur, actiuo præsente. ergo præsentibus corporibus sensibilibus actiuis sensibilem pœnam patientur.

In Ezech. cap. 8.
Enchirid. c. 93.

SED CONTRA. Aug. dicit pœnã paruulorum, qui originali tantum tenentur omnium esse mitissimam: sed hoc nõ esset, si sensibili pœna torquerentur, qa pœna ignis inferni est grauissima. ergo pœnã sensibilem nõ sustinebunt.

¶ Pręter. Acerbitas pœnæ sensibilis delectationi culpæ respõdet Apocal. 18. Quantum glorificauit se, & in delitijs fuit &c. Sed in peccato originali non est aliqua delectatio sicut nec operatio. delectatio enim operationem cõsequitur, vt ex 10. Ethic. patet. ergo peccato originali non debetur pœna sensibilis.

Cap. 4.

& dentes filiorũ obstupescunt. Viuo ego dicit dñs. Si erit vobis vltra parabola hæc in ꝑuerbium in Israel: Ecce oẽs animæ meę sunt, vt anima patris: ita & aĩa filij mea est. Et anima quæ peccauerit, ipsa morietur, filius non portabit iniquitatem patris, & pater nõ portabit iniquitatem filij. Iustitia iusti super eum erit, & impietas impij super eum erit. His verbis videtur Deus corrigere per prophetam, quod male dixerit in lege. Si enim peccata patrum reddit in tertiam, & quartam generationem, iniustitia videtur esse Dei, vt alius peccet, & alius puniatur. Quomodo enim iustũ est alium peccare, & alium peccata luere?

Determinatio præmissarum authoritatum conuenientiam ostendens.

SEd vt ait Hier. ne lex & prophetæ, i. Exodus & Ezechiel: immo ipse Deus, qui & hic, & ibi locutus est. in sententijs discrepare videantur, attendamus finem illius authoritatis Exodi. Dicto. n. reddam iniquitates patrum ĩ filios: addit his qui oderunt me, per quod euidenter ostendit: non ideo puniri filios, quia peccauerunt patres: sed quia eis similes quodam hæreditario malo Deum oderunt.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ pœna debet esse proportionata culpæ, vt dicitur Esa. 27. In mensura contra mensuram, cum affecta fuerit in eam. defectus autem qui per originem traducitur rationem culpæ habens, non est per subtractionem, vel corruptionem alicuius boni, quod naturam humanam consequitur ex principijs suis: sed per subtractionem vel corruptionem alicuius quod naturæ superadditum erat: nec ista culpa ad hunc hominem pertinet: nisi secundum ꝙ talem naturam habet, quæ hoc bono quod in eo natum erat esse, & possibile conseruari, destituta est: & ideo nulla alia pœna sibi debet, nisi priuatio illius finis ad quem donum subtractum ordinabat, ad qđ per se natura humana attingere non potest. hoc autem est diuina visio: & ideo carentia huius visionis est propria, & sola pœna originalis peccati post mortem. si. n. alia pœna sensibilis pro peccato originali post mortem infligeretur, puniretur istę non secundum hoc, ꝙ culpam habuit, quia pœna sensibilis pertinet ad id quod personæ proprium est, quia per passionem huius particularis, talis pœna est. Vnde sicut culpa non fuit per operationem eius: ita nec pœna per passionem ipsius esse debet: sed solum per defectum illius ad quod natura de se insufficiens erat. In alijs autem perfectionibus & bonitatibus, quæ naturam hu-

A manam consequuntur ex suis principijs nullum detrimentum sustinebunt, pro peccato originali damnati.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ supplicium non nominat in authoritate illa, pœnam sensibilem: sed solum pœnam damni, quæ est carentia diuinæ visionis, sicut etiã nomine ignis frequẽter in scriptura, quælibet pœna figurari consueuit.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ inter oĩa peccata minimũ est originale, eo ꝙ minimum habet de voluntario. non. n. est voluntarium voluntate istius personæ: sed voluntate principij naturæ tantum. peccatum autẽ actuale & etiam veniale est voluntarium, voluntate eius in quo est: & ideo minor pęna debetur originali quàm veniali. nec obstat, ꝙ originale non compatitur secum gratiam. priuatio. n. gratiæ non habet rationem culpę, sed pœnę, nisi inquãtum ex volũtate est. Vnde, vbi minus est de volũtario minus est de culpa. similiter etiam nõ obstat, ꝙ peccato actuali veniali, temporalis pœna debetur, quia hoc est per accidens, inquantum decedens in veniali, tãtam gratiam habet, virtute cuius pœna purgata est. si autem veniale peccatum sine gratia in aliquo esset, perpetuam pœnã haberet.

Illud ergo quod in Exodo dominus dicit, sicut Hierony. tradit, nõ id sonat quod multi existimant, nec est simile huic prouerbio. Patres comederũt vuã acerbam &c. Illud enim Exodi Hierony. super Ezechielem, & August. super psal. 108. Deus
B laudem meam ne tacueris, de filijs peccata patrum imitantibus accipiendum censent, super quos dicitur Deus reddere peccata patrũ, quia punit eos, eo quòd imitantur peccata patrum, non quia patres peccauerunt. Non itaque corrigit dominus in propheta quod ante dixerat in lege: sed quomodo intelligendum sit aperit. Vnde & illos qui praue intelligebãt,
C arguit, qui dicebant. Patres comederunt &c.

Quare dixerit in tertiam, & quartam generationem, & quare patres tantum commemorat.

VEruntamen si de imitatoribus malorũ illud accipitur, quare tertiam & quartã generationẽ tantum commemorauit, cum in qualibet generatione rei te-
D neantur, qui peccata patrum imitantur? Et quare patres cõmemorauit, cum & illi omnes mali sint, qui quorumlibet malorum peccata imitantur? Sed ideo patres specialiter nominauit, quia maxime patres filij

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ non est eadem ratio de pœna sensibili ante mortẽ & post mortem, qa ante mortem pœna sensibilis consequitur virtutem naturæ agentis, siue sit pœna sensibilis interior, vt febris vel aliquid huiusmodi, siue etiam sensibilis pœna exterior, vt vstio & siue aliquid huiusmodi: sed post mortem nihil aget virtute naturæ: sed secundum iustitiæ diuinæ ordinem tantum, siue in animam separatam in quam constat, ꝙ ignis naturaliter agere non potest, siue etiam in corpus post resurrectionem, quia tunc omnis actio naturalis cessabit, cessante motu primi mobilis, qui est causa omnis motus &
E alterationis corporalis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd dolor sensibilis respondet delectationi sensibili, quę est in conuersione actualis peccati. concupiscentia autem habitualis, quæ est in originali peccato, delectationem non habet: ideo dolor sensibilis non respondet sibi pro pœna.

¶ Ad quintum dicendum, quòd corpora puerorum non erunt impassibilia ex defectu potentiæ ad patiendum in ipsis: sed ex defectu exterius agentis in ipsa, quia post resurrectionem nullum corpus erit agens in alterum, præcipue ad corruptionem inducendam per actionem naturæ, sed erit actio tantum ad puniendum ex ordine diuinæ iustitiæ, vnde illa corpora pœnam non patientur, quibus pœna sensibilis ex diuina iustitia non debetur. corpora autem sanctorum erunt impassibilia, quia deficiet in eis potentia ad patiendum, & ideo impassibilitas erit in eis dos, non autem in pueris.

ARTIC.

Universidad de Deusto
Biblio

ARTICVLVS. II.

b Vtrum pueri non baptizati sentiant in anima afflictionem spiritualem.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd pueri non baptizati afflictionem spiritualem in anima sentiãt, quia sicut dicit Chrysost. in damnatis gravior erit pœna, q̃ Dei visione carebũt, quàm q̃ igne inferni cremabuntur: sed pueri visione diuina carebunt. ergo afflictionem spiritualem ex hoc sentient.

In Math. hom. 33.

¶ 2 Præt. Carere illo quod quis vult habere, sine afflictione esse non potest: sed pueri vellent visionem diuinam habere: aliàs voluntas eorum actualiter puersa esset. ergo cum ea careant, videtur, q̃ ex hoc afflictionẽ sentiant. Si dicatur, q̃ non affliguntur, quia sciunt se nõ culpa propria ea esse priuatos.

¶ 3 Cõtra. Immunitas a culpa dolorem pœnæ non minuit, sed auget. non enim si aliquis non propria culpa exhæredatur vel mutilatur, propter hoc minus dolet. ergo etiam, quamuis pueri non propria culpa tanto bono priuentur, ex hoc eorum dolor tollitur.

¶ 4 Præter. Sicut pueri baptizati se habent ad meritum Christi: ita non baptizati ad meritum Adæ. sed pueri baptizati ex merito Christi consequuntur premium vitæ æternæ. ergo & non baptizati dolorem sustineut, ex hoc q̃ per demeritum Adę æterna vita priuantur.

¶ 5 Præter. Absentari a re amata non potest esse sine dolore: sed pueri naturalem cognitionem de Deo habebunt, & eadem ratione naturaliter eum diligent. ergo cum ab eo sint in perpetuum separati, videtur q̃ hoc sine dolore pati non possint.

SED CONTRA. Si pueri non baptizati post mortem dolorem interiorem habeant, aut dolebunt de culpa aut de pœna. si de culpa, cum a culpa illa vlterius emundari nõ possint, dolor ille erit in desperationem inducens: sed talis dolor in damnatis est vermis conscientiæ. ergo pueri vermem conscientie habebunt, & sic non esset eorum pœna mitissima, vt in litera dicitur. Si autem de pœna dolerent. ergo cum pœna eorum iuste a Deo sit, voluntas eorum diuinæ iustitię obuiaret, & sic actualiter deformis esset, quod non conceditur. ergo nullum dolorem interiorem sentient.

¶ Præter. Ratio recta non patitur, vt aliquis perturbetur de eo quod in ipso non fuit vt vitaretur, propterquod Seneca probat, q̃ perturbatio in sapientem non cadit: sed in pueris est ratio recta nullo actuali peccato obliquata. ergo non turbabuntur de hoc, quod talem pœnam sustinent, quam vitare nullo modo potuerunt.

Epsa ad 17. Lucillũ. 1.

RESPONDEO. Dicendum, q̃ circa hoc est triplex opinio. Quidam enim dicunt, q̃ pueri nullum dolorem sustinebunt, quia in eis adeo ratio obtenebrata erit, vt non cognoscant se amisisse quod amiserunt, quod probabile non videtur, vt anima ab onere corporis abiolata ea non cognoscat, quæ saltem ratione inuestigari possunt, & etiam multo plura. Et ideo alij dicunt, q̃ in eis est perfecta cognitio eorum, quę naturali cognitioni subiacent, & cognoscunt Deum, & se eius visione priuatos esse, & ex hoc aliquem dolorem sentient: tamen mitigabitur eorum dolor, inquantum non propria voluntate culpam incurrerunt pro qua damnati sunt: hoc etiam probabile non videtur, q̃ talis dolor parum esse non potest de tanti boni amissione, & præcipue sine spe recuperationis. Vnde pœna eorum non esset mitissima. Præterea, & omnino eadem ratione qua dolore sensibili & exterius affligente non punientur, etiam dolorem interiorem nõ sentient, quia dolor pœnę delectationi culpæ respõdet. Vnde delectatione remota a culpa originali, omnis dolor ab eius pœna excluditur. Et ideo alij dicunt, q̃ cognitionem perfectam habebunt eorum, quę naturali cognitioni subiacẽt, & vita æterna se priuatos esse cognoscent, & causam, quare ab ea exclusi sunt. nec tamen ex hoc aliquo modo affligentur, qd̃ qualiter esse posset, videndum est. Sciendum ergo, q̃ ex hoc, quòd caret aliquis eo quod suam proportionem excedit, non affligitur, si sit recte rationis: sed tantum ex hoc, quòd caret eo ad quod aliquo modo proportionatus fuit, sicut nullus sapiens homo affligitur de hoc, quòd non potest volare sicut auis, vel quia non est Rex vel Imperator, cum sibi nõ sit debitum. affligeretur autem si priuaretur eo ad qd̃ habẽdum aliquo modo aptitudinem habuit. dico ergo, quòd omnis homo vsum liberi arbitrij habens proportionatus est ad vitam æternam consequẽdam, quia potest se ad gratiam præparare, per quam vitam ęternam merebitur: & ideo si ab hoc deficiant, maximus erit dolor eis, quia amittunt illud quod suum esse possibile fuit. pueri autem nunquàm fuerunt proportionati ad hoc, quòd vitam ęternam haberent, quia nec eis debebatur ex principijs naturæ, cum omnem facultatẽ naturæ excedat, nec actus proprios habere potuerunt, quibus tantum bonum consequerentur: & ideo nihil omnino dolebunt de carentia visionis diuinæ: imo magis gaudebunt de hoc, quòd participabunt multum de diuina bonitate, & perfectionibus naturalibus. nec potest dici, quòd fuerunt proportionati ad vitam æternam consequendam, q̃ uis non per actionem suam: tamen per actionem aliorum circa eos, quia potuerunt ab alijs baptizari: sicut & multi pueri eiusdem conditionis baptizati, vitam æternam consecuti sunt. hoc. n. est superexcedentis gratiæ, vt aliquis sine actu proprio præmietur: vnde defectus tanti gratię non magis tristitiã causat in pueris decedentibus non baptizatis q̃ in sapientibus, hoc quòd eis multæ gratiæ non fiunt, quæ in alijs similibus factę sunt.

¶ AD PRIMVM. ergo dicendum, quòd in damnatis pro culpa actuali, qui vsum liberi arbitrij habuerunt, fuit aptitudo ad vitam æternam consequendam. non autem in pueris, vt dictum est: & ideo non est similis ratio de vtrisque.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quamuis voluntas sit possibilium & impossibilium, vt in 3. Ethic. dicitur. tamen voluntas ordinata & completa, non est nisi eorum, ad quæ quis aliquo modo ordinatus est, & si in voluntate deficiant homines dolet. non autem si deficiant ab illa voluntate, quæ impossibilium est, quæ potius velleitas quàm voluntas debet dici. non enim aliquis illud vult simpliciter: sed vellet, si possibile foret.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ad habendum proprium patrimonium vel mẽbra corporis sui, quilibet est ordinatus: & ideo non est mirum si dolet aliquis de earum amissione, siue pro culpa sua siue aliena eis priuetur. Vnde patet, quòd ratio non procedit ex simili.

¶ Ad quartum dicendum, q̃ donum Christi excedit peccatum Adę, vt ad Rom. 5. dicitur. vnde non oportet, quòd pueri non baptizati tantum habeant de malo, quantum baptizati habent de bono.

¶ Ad quintum dicendum, quòd quamuis pueri non baptizati sint separati a Deo quantum ad illam coniunctionem, quę est per gloriam: non tamen ab eo penitus sunt separati: immo sibi coniunguntur per participationem naturalium bonorum: & ita etiam de ipso gaudere poterunt naturali cognitione & dilectione.

EXPO-

EXPOSITIO TEXTVS.

VOD vero in actuali peccato &c.} Sciendum est, q̃ in aliquo peccato possunt notari deformitates plurium peccatorum dupliciter. Aut proprie, & sic in peccato Adæ apparet deformitas superbiæ, gulæ, & inobedientię, & hujusmodi. Aut quasi metaphorice, & sic in eo ostenditur deformitas homicidij, quia seipsum spiritualiter occidit: & fornicationis, quia spiritualiter fornicatus est a Deo recedens: & tñ est vnum solum peccatũ, has deformitates ex diuersis circunstantijs habens, speciem peccati ex vltimo fine retinens: & ideo etiã non oportet, q̃ peccatum originale ex eo causatum sit multa. {Non est putandũ graui̇ fuisse &c.} Contra: homo primus habuit minus impellens ad peccatum quàm sequẽtes. quanto autem aliqs minori rẽtatione cadit, grauius peccat. ergo primus homo grauius peccauit cęteris sequentibus.

¶ Præterea. Magis malum est quod magis nocet. illud autem peccatum plus cęteris nocuit. ergo peius fuit. Et dicendum, q̃ contingit aliquod peccatum esse simpliciter leuius altero, quod quantum ad aliquam circunstantiam grauius est, vt supra dictum est, cum de peccato Adæ ageretur, eo q̃ peccatum simpliciter grauius esse dicitur, quod ex specie sua grauitatem maiorem habet, vel ex pluribus circunstantijs magis aggrauatur, vel ex vna circunstantia magis actum deformante. vnde multa alia peccata simpliciter grauiora sunt primo peccato Adę, tum quia ex maiori contemptu, tum quia ex sua specie maiorem turpitudinem habent: sed quo ad hanc circunstantiam, q̃ sola exteriori tentatione pulsatus cecidit, grauius est illis peccatis, ad quæ etiam exterior rentatio impellit. Vnde patet infio ad primũ.

Distinc. 22.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ hoc est per accidens, q̃ tale nocumentum naturæ humanæ intulit, quia. {fuit primum peccatum quod naturam humanam vitiauit, & ordinem animæ ad Deum interrupit in illo, ex quo omnes homines per coitum generati, naturam humanam traxerũt. quodcunq; autem aliud peccatum fuisset: hoc modo primum etiam similem effectũ habuisset, siue fuisset peccatum operis, siue volũtatis, quamuis quidam aliter dicant dicentes: si Adam alio modo peccasset, non incurrisse eum necessitatem moriendi, quia hæc pœna illi tantum culpæ videtur ordinata esse a Deo, cum dixit. Quacunque die comederis &c. Sed in hoc ostenditur etiam si alia peccata commisisset, q̃ similem pœnam sustinuisset, quasi a minori. grauius est. n. pręceptum præterire naturalis legis, quo prohibetur illud quod in se est malum, q̃ pręterire pręceptũ disciplinę, quo prohibetur quod non est malum, nisi quia prohibitum. {Si vero quęritur: an illud peccatum primi parentis &c.} Videtur q̃ primi parentes pro peccato non satisfecerint, quia cum bonum sit potentius quàm malum, vt probat Dion. 4. cap. de diui. no. si peccato proprio totum genus humanum primi parentes infecerunt, multo fortius satisfactione propria maculam, quam induxerant abstersissent, si satisfecissent. Sed dicendum est, quòd primum peccatum interrumpere potuit rectum ordinem humanæ rationis in Deum: ratione cuius inducta est necessitas, vt interrumperetur ordo corporis ad animam per mortem, & sic vitium personæ in naturam potuit redundare: sed eius pœnitentia non potuit facere, vt ordo ille non fuisset interruptus, quia quod factum est, pro infecto haberi nõ potest, vnde non potuit instituere quod peccatum abstulerit quantum ad naturam: sed solum quantum ad personam, quæ a reatu actuali purgabatur per potentiam. non enim potest natura in statum altiorem reuocari nisi per id, quod naturam totam excedit: & ideo oportuit ad curationem naturæ, vt esset Deus & homo, qui naturam perfecte curaret. Sed hoc ad tertium librũ magis pertinet. Si homo in ea iuste vixerit &c.} Hoc ideo contingit, quia quàm nis per iustitiam hominis purgetur infectio originalis culpę, secundum hoc q̃ ex natura in personã redundat: non tamen purgatur quantum ad ipsam naturam absolute: & ideo pœnæ quæ ipsi naturæ debent, non remittũtur quãdiu in tali natura infectio maneat, etiam si centies moreretur homo, & in pristinũ statum resurgeret. semper enim manente infectiõe naturę, manet obligatio ad pœnam.

& quæ fecerit corrigere noluerit, quæ sunt mortalia peccata, & tertia & quarta generatio.

Per quid probetur, quòd primus motus non puniatur æternaliter.

AD probandum vero, vt ait Hierony. quòd primus pulsus cogitationis non puniatur æternaliter a Deo illud de Genesi afferendum est. Cham enim peccauit irridens nuditatem patris, & sententiam non ipse, sed filius eius chanaam accepit. Maledictus chanaam, seruus erit fratrum suorum. Quæ enim iustitia est, vt pater peccauerit, & filius punitus sit? Sed in mysterio illud dictum est.

DISTINCTIO XXXIIII.

A

Quæ de peccato animaduertenda sint.

POst prædicta de peccato actuali diligenti indagine, quædam consideranda sunt, scilicet quæ fuerit origo & causa primi peccati, vtrum res bona, an res mala: postea in qua re sit peccatum. *b.* Deinde quid sit peccatum, & quot modis fiat, & de differentia ipsorum peccatorum.

c Quæ fuerit origo & causa peccati prima.

CAusa & origo prima peccati res bona extitit, quia ante primum peccatum non erat aliquid mali vnde oriretur. Cum enim peccato actuali quantum ad rationem mali. In secunda, determinat de eo ex parte actus, in quo deformitas fundatur, q̃ quã malum dicitur esse actuale peccatum. ibi {Post hoc videndum est quid sit peccatum &c.} Prima diuiditur in duas. In prima determinat de malo veritatem ostendens. In secunda excludit quãdam obiectionem. {Vt in hoc autem quod dictum est &c.} Circa primum tria facit. Primo dicit de quo intendit. Secundo prosequitur suum propositum. ibi {Causa & origo primi peccati &c.} In tertia epilogat, quę dicta sunt. ibi {Ex his aperitur, q̃ primos & secundos &c.} Prima diuiditur in duas. In prima inquirit causam mali. In secunda subiectum eius. ibi {Ostensa origine mali &c.} Circa primum duo facit. Primo ostendit primam causam propriam mali culpæ, quæ extra genus mali est. Secundo, ostendit causam proximam, quæ est quasi vninoca in eodem genere. ibi {Mala autem voluntas &c.} {Ostensa origine mali &c.} Hic inquirit subiectum mali. Et primo ostendit, q̃ subiectum mali est bonum. Secundo ex hoc inducit quandam conclusionem. ibi {Ex quo colligitur nihil aliud &c.} Tertio ostendit in hoc regulam artis dialecticę fallere. {Ideoque in his contrarijs.

DISTINCTIO XXXIIII.

DIVISIO TEXTVS.

POstquam determinauit de pcto originali, quod a primis parẽtibus in posteros trãsfit per carnis originem: hic incipit determinare de actuali, quod a parẽtibus in posteros trãsfit per imitationem operis. Et diuiditur in partes duas. In prima, determinat de

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quinque quæruntur.

Primo. An malum sit.
Secundo. Quid est malum.
Tertio. Si bonum est causa mali.
Quarto. Si malum est in bono, sicut in subiecto.
Quinto. Si per malum totum bonum corrumpitur.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum malum sit.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd malũ nõ sit: omne enim quod est, vel est existẽs, vel est in existentibus, quia vel est substantia vel est accidens, sed malum neque est existens neque in existentibus, vt probat Dio. 4. cap. de diui. no. ergo malum non est.

1. par. q. 48. art. 1. Et Mal. q. 1 art. 1. Et cont. 3. c. 7. & 9.

¶ 2 Præter. Omne quod esse dicitur, vel est ens rationis vel est ens naturæ. omne autem quod est ens rationis, vel est existẽs vel non existens. ergo quod non est existens, neque non existẽs nullo modo potest dici esse: sed malum distat ab existẽte, & adhuc

F huc plus distat a non existente, vt Diony.4.ca.de diui.no.dicit. ergo nullo modo potest dici malum esse.

Cap. 1. ¶ 3 Prĉter. Deus præhabet in se omnem affirmationem & negationem, vt in lib. de mystica theologia dicit Dion. oportet enim omnium positiones in eo ponere, & adhuc omnium negationes in eo negare: sed malum nullo modo præexistit in Deo. ergo malum neque est affirmatio neque negatio: sed inter affirmationem & negationem nihil est medium, vt in 4. Meta. probatur. ergo malum nullo modo est.

Tex.16.

†De nup.& com.c.28. ¶ 4 Præter. Quæcunque positio seipsam destruit, impossibile est eam poni, sicut qui negat veritatem ponit veritatē esse, vt dicit Aug. & Ansel. & qui negant demonstrationem ponunt demonstrationem esse, vt in 4. Meta. dicitur. sed malū destruit seipsum, vt in 4. Ethicorum dicitur. ergo malum non est.

Augu. soliloq. libr. 2. Ansel. de ver. c. 2. Tex. 27. Cap. 10.

¶ 5 Præt. Vnusquisque artifex prouidus a suo opere propellit malum quantum potest: sed diuina prouidentia omnia reguntur, vt in primo lib. habitum est. ergo cum Deus sit omnipotens, ab vniuerso malū omnino expellit. ergo malum d non est. D. 1143.

SED CONTRA. Sicut appetitus non est nisi boni: ita fuga non est nisi mali: sed multa sunt quæ secundum rectam rationem fugiuntur. ergo malum est.

¶ Præter. Nihil discrete prohibetur neque punitur iuste nisi malum: sed constat prohibitiones discretas multas esse & punitiones iustas. ergo constat malum d esse. D. 835. Tex. 14.

RESPONDEO. Dicendum ꝙ Philosophus in 5. Meta. ostendit, ꝙ ens multipliciter dicitur. vno. n. modo dicitur ens quod per decem genera diuiditur, & sic ens significat aliquid in natura existens, siue sit substantia vt homo, siue accidens vt color. Alio modo dicitur ens, quod significat veritatem propositionis, prout dicitur, ꝙ affirmatio est vera quādo significat esse de eo quod est, & negatio quando significat nō esse de eo quod non est, & hoc ens compositionem significat, quam intellectus componens & diuidens d adinuenit. D. 546. quæcunque ergo dicuntur esse entia quantum ad primum modum, sunt entia quantum ad secūdum modum, quia omne quod habet naturale esse in rebus, potest significari per propositionē affirmatiuam esse, vt cum dicitur: color est, vel homo est. non autem omnia, quæ sunt entia quantum ad secundum modum, sunt entia quantum ad primum, quia de priuatione vt de cæcitate, formatur vna affirmatiua propositio, cum dicitur: cæcitas est, nec tamen cæcitas aliquid est in rerum natura: sed est magis alicuius entis remotio: & ideo etiam priuationes & negationes dicuntur esse entia, quantum ad secundum modum: sed non quantum ad primum. ens autem secundum vtrunq; istorum modorum diuersimode prædicatur, quia secundum primum modum acceptum, est prędicatum substantiale, & pertinet ad quæstionem quid est: sed quantum ad secundum modum, est prædicatum accidentale, vt Cōm. ibidem dicit. & pertinet ad quæstionem, an est. sic ergo accipiendo ens secundo modo dictum, prout quęstio quærebat, simpliciter dicimus mala esse in vniuerso. hoc. n. & experientia docet, & ratio ostendit, quia vt Dio. probat 4. cap. de diui. nomi. malum nihil aliud est, nisi bonum imperfectum. Si autem nullum bonum esset in aliquo diminutū, omnia bona æqualia essent, & sic pulchritudo vniuersi deperiret, quæ ex gradibus bonitatis colligitur: periret etiam ordo essentialis causarum in partibus vniuersi, secundum ꝙ nobiliora in minus nobilia influūt. In idem etiam rediret inconueniens, si poneretur, ꝙ nulla res perfectione sibi debita carere posset, quia tunc esset æqualis stabilitas bonitatis in omnibus entibus, nec essent omnes gradus bonitatis impleti si non essent quædam bona, quæ suis perfectionibus priuari non possent, & quędam suis perfectionibus priuabiles propter distantiam à summo bono.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Dion. accipit existens secundum primam acceptionem entis. & per hunc modum, malum non est existens, neque in existentibus, quia neq; ipsum est natura quædam in vniuerso: neque est aliquid in existente, sicut pars perfectionis eius. sic. n. procedunt suæ probationes, quibus sigillatim ostendit in nullis existentibus, sicut priuationes in subiecto, vt cæcitas in oculo.

originem & causam habuit, aut ex hoc bono, aut ex malo habuit. Sed malum ante non erat. Ex bono igitur ortum est. Prius enim in angelo ortum est peccatum, & postea in homine. Et quid erat angelus nisi bona natura Dei? Nō ex Deo ortum est malum quod fuit in angelo. nō ex alio quàm ex angelo, ex bono igitur ortum fuit. G Vnde August. in responsionibus contra Iulianum hæreticum, qui dixerat. Si ex natura peccatum est tunc mala est natura, ait. Quæso vt si potest respondeat, manifestum est ex voluntate mala tanquàm ex arbore mala, fieri omnia opera mala, tanquàm fructus malos: sed ipsam malam voluntatē: vnde dicit exortam, nisi ex bono? Si enim ex angelo, quid est angelus nisi bonum opus Dei? Si ex homine, quid erat ipse homo nisi bonū opus Dei? Immo quid erant hæc duo antequàm oriretur in eis mala voluntas, nisi bonum opus Dei, & bona & laudanda natura? ergo ex bono oritur malum, nec fuit vnde oriri posset nisi ex bono. Dico ergo quia voluntatem malam nullum malum præcessit: sed ex bono originem habuit. Hic aperte docetur primam causam & originē mali, bonam fuisse naturam, & nihilominus ostenditur cuius peccati fuerit causa, scilicet malæ voluntatis.

Quòd mala voluntas secundaria causa fuit malorum.

MAla autem voluntas illa angeli, & hominis, causa est etiam malorum subsequētium, scilicet malorum operum, & malarum voluntatum. Vnde Aug. in Enchi. Nequaquàm dubitare debem᷑, rerum bonarum, quæ ad nos pertinent, causam non esse nisi bonitatem Dei. Malarum vero ab immutabili bono, deficientem boni mutabilis voluntatem, prius angeli, postea hominis, hoc primum est creaturæ rationalis malum, idest prima priuatio boni. Ecce habes primam voluntatem boni mutabilis, idest angeli vel hominis, deficientem ab immutabili bono, idest a Deo, causam esse malarum rerum ad nos pertinentium, quia causa est tam peccatorum quàm pœnarum, quibus præmitur humana natura. Prima igitur origo, & cā peccati bonū fuit, & secunda malum, qđ ortum est ex bono.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ Dio. accipit non existens illud, quod nullo modo est, & ab hoc quidem magis distat malum, quàm etiam ab existente, quia in existente malum est tāquàm in subiecto, quāmuis ipsum malum, in se non sit existens: sed a non existente magis absistit, quia simpliciter non existens, non potest priuationis subiectū esse: nec etiam ipsa priuatio est absolute non existens: sed est non existens in hoc, quia priuatio est negatio in subiecto, vt in 4. Meta. dicitur. Tex. 2. Cæcitas autem nihil aliud est, quàm negatio visionis in eo quod natum est videre.

H ¶ Ad tertium dicendum, ꝙ quāmuis negationes omnium creatorum in Deo verissime sint propter eius excessum: tamen nulla priuatio in eo est, quia nihil est natum habere quod non habeat. malum autem dicitur esse secundo modo dicendi ens sicut negatio. non quidem absoluta: sed quæ est priuatio, aliter oīa mala essent, quia nihil est a quo aliquid negari non posset.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ Philosophus non dicit simpliciter, ꝙ malum seipsum destruat: sed ꝙ malum si integrum & perfectum sit, seipsum d destruit: D. 837. quia non potest esse malum integrum nisi corrumpatur omne bonum, corrumpitur illud ens quod mali subiectum esse potest. subiecto autem corrupto etiā priuatio, quæ in subiecto erat esse desinit. vnde ex hoc efficaciter concluditur, quòd summum malum esse non possit, non autem absolute, ꝙ non sit malum.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ prouidus artifex non expellit ab opere suo malum, nisi saluata conditione sui operis. cum autem quędam sint res a Deo creatę, de quarū conditione est, vt defectum malitiæ incurrere possint, vel in alia inducere, I si simpliciter malum ab eis prohiberetur, destrueretur operis eius conditio: & ideo decet vt mala facere permittat, quorum tamen actor non est. de hoc in primo libro dictum est.

ARTICVLVS II.

b Vtrum malum sit quoddam ens positiuum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ malum sit ens, sicut natura quædam primo modo accipiēdi ens, vt ea quæ positiue aliquid prædicant. 1. par. q. 48. art. 2. Omne. n. genus est natura quædam, quoniam non entis non sunt, neque species neque differentiæ, vt Philosophus dicit, cum tamē omne genus in species per differentias diuidatur: sed bonum & malum, sunt genera aliorum, vt in prædicamentis dicitur. ergo malum est aliquid positiue prædicans. K

¶ 2 Prĉter. Omne contrarium est natura quędam, quia contraria in eodem genere sunt, & nihil est in genere, vt species nisi sit natura quædam: sed bonum & malum sunt contraria, vt in litera dicitur. ergo malum est natura quędam.

¶ 3 Præter. Omnis differentia quæ constituit speciem, est aliquid positiue prædicans: sed bonum & malum sunt differentia in prima specie qualitatis, constituentes diuersas species habitus. ergo malum aliquid positiue prædicat.

¶ 4 Præter. Nihil pugnat aut corrumpit nisi agendo: nihil autem agit nisi habeat naturam aliquam. cum ergo malum corrumpat bonum, & pugnet contra illud, videtur quòd malum sit naturam quandam habens.

¶ 5 Præterea. Omne quod corrumpit, generat aliquid, quia corruptio vnius est generatio alterius, vt in primo de generatione dicitur. sed mali est corrumpere, vt Diony. dicit 4. cap. de diui. nomi. ergo eius est etiam generare: sed nihil generat nisi habens

habens naturam aliquam, quam generato tradat. ergo malum est naturam aliquam habens. A

SED CONTRA. Omne quod est a primo bono, bonum est, cum ex hoc omnia bona sint, quòd ab eo sunt, vt in libro de hebdomadibus Boetius dicit: Cap. 10. sed omnis natura a Deo est, qui est summum bonū. ergo malum non est natura aliqua, vel ens aliquod positiue dictum.

¶ Præterea. Nihil appetit suum contrarium: sed omnis natura appetit bonū, quia vnumquodque appetit suiipsius perfectionem. ergo cum malo sit bonum oppositum, malum nō erit ens, naturam aliquam habens. Cap. 23.

RESPONDEO. Tex. 9. c. 6. Dicendum, ꝙ Auic. in sua Metaphy. ponit perutilem diuisionem quādam mali, quę ex verbis eius colligi potest. dicit enim, quòd malum dicitur aliquid dupliciter: vel per se, vel per accidens: per se malum dicitur ipsa priuatio perfectionis, qua aliquid malū est, qđ etiā a quibusdam malum abstracte sumptum dicitur. hoc autem est duplex, quia illa priuatio vel est priuatio perfectionis, quæ est necessario inesse primo rei, & ista priuatio in omnibus est malum, vt priuatio pedis & manus & huiusmodi. vel est priuatio alicuius perfectionis secundæ, sicut priuatio geometrię & huiusmodi: & talis priuatio, non semper cuilibet est malum: sed ei tantum qui ad eam habendam operam dedit, vel eam habere debet. malum autem per accidens est duplex, vel id quod est subiectum talis priuationis, vel id quod talem priuationem in altero causat, & vtrūq; istorum est malum concretiue sumptum. Illud autem quod est subiectum priuationis potest accipi quadrupliciter, quia vel est actio, vel habitus, vel passio vel substantia. Actio quidem, si priuationem debiti finis, & debitę circunstantię habeat, rationem mali culpæ habebit, & quia ex similibus actibus, similes habitus generantur: inde contingit, quòd habitus ipsi, qui ex talibus actionibus relinquuntur, mali sunt, sicut habitus vitiorum. passio autem priuationem habet, per quam aliquid in patiente corrumpitur, & talis passio malum pœnę dicitur, vel defectus naturæ in illis, in quibus non potest esse culpa, nec etiam pœna esse: & quia nullum accidēs, potest esse subiectum alicuius quod D priuatiue vel positiue dicatur, nisi gratia substantiæ, quæ ei subiicitur: ideo oportet, quòd vlterius intelligatur subiectum huius priuationis, q̄ per se malum est, substātia esse s̄m ꝙ dicit̄ homo malus, & anima mala. Si autem dicatur malum per accidens, quia causat talem priuationem, hoc potest esse dupliciter, quia causa priuationis debitæ perfectionis, vel est ex parte materiæ, quæ est indisposita ad perfecte recipiendam virtutem agētis, sicut est defectus in monstris, & in alijs quæ ex defectu materię contingunt. aut est ex parte agentis, & hoc contingit dupliciter, quia vel agens est coniunctum agenti, in contrarium perfectionis debitæ, sicut ignis adurens, & gladius secans. Et ex hoc sequitur malum, quod dicitur pœna sensus in sentientibus, in quibus culpa & pœna esse possunt, quia tale agens quod priuat perfectionem debitam, eo quòd coniunctum est, sentitur, aut est agens non coniunctum, impediens influentiam causę E perficientis, sicut dicuntur nubes malę, inquantum impediunt lumen solis, ne ad nos perueniat, & quia talis causa nō sentitur ex ipsa perfectionis subtractione, cum non tollat perfectionem agendo in id quod priuatur, sed magis impediendo agentem, ex hoc quòd perfectionem subtrahit, cum remota sit: sed forte sentit: alio modo per accidens, sicut quia nubes videntur. Ideo malum quod ex hoc sequitur, non dicitur pœna sensus, sed pœna damni: in illis tamen, quæ pœnę susceptiua sunt. in malis. ergo hoc modo dictis, est talis ordo, quòd id quod est per se malum primo dicitur, & omnia alia per relationem ad id, & secundum gradum, tenet malum per accidens, quod est subiectum mali, quod dicitur malum ex hoc, quod priuationem, quæ per se malum est, in se habet. & in tertio gradu est, id quod dicitur malum per accidens, sicut causa inducens malum. hoc enim non habet in se, de necessitate priuationem: sed facit aliquid esse priuationem habens. vnde primum dicitur absolute malum, & secundum in ordine ad primum, & tertium in ordine ad secundum. Dicendum ergo, quòd malum nominat non ens. vnde illud quod per se malum est, non ponit aliquid: sed dicitur esse vt priuatio. malum vero quod est subiectum priuationis, est aliquid positiue: sed non ex eo quod malum est, sicut oculus est aliquid: sed non ex eo quod cæcus est, quia cæcitas non est in eo, nisi vt negatio visionis. Quòd autem dicitur malum, vt causa mali, in se quidē consideratum est aliquid: sed in ordine ad effectum, ratione cuius malum dicitur, etiam priuatiue dicitur. Dicitur enim malum ex hoc, quòd priuationem inducit, & sic etiam ratio non entis, in ipsum redundat causaliter, sicut & ratio mali.

B

¶ AD PRIMVM. ergo dicendum, ꝙ genus dupliciter potest accipi. Vno modo proprie, prout d prædicatur de pluribus in eo quòd quid est, D. 671. & sic neque bonum, neque malum sunt genera, quia sunt de transcendentibus, quia bonum & ens conuertuntur. Alio modo communiter, vt genus dicatur, omne id quod sua communitate multa ambit & continet, & sic bonum, & malum dicuntur genera omnium contrariorum, C quia vt in primo Physicorum dicitur. omnia contraria, Tex. 81. hoc modo se habent, quòd alterum est nobilius & alterum vilius, ita quòd vilius priuationem in se includit, sicut nigrum in respectu ad album, & frigidum in respectu ad calidum, propter quod in primo de Gener. dicitur, quòd frigus est priuatio Tex. 12. caloris: & per hunc modum semper alterum contrariorum pertinet ad bonum, & reliquum ad malum: vnde etiam Pythagoras ponebat duos ordines rerum, vnum boni sub quo colligebat omnia perfecta, vt dextrum, triangulum, æquilaterum & similia, & alterum mali sub quo ponebat omnia, quæ imperfectionem implicant, vt sinistrum, fœminam, & huiusmodi.

¶ Ad secundum dicendum, quòd si consideretur malum, per se siue in abstracto: sic malum opponitur bono vt priuatio, si autem consideratur malum per accidens, sicut est in actione vel in habitu, sic opponitur bono vt contrarium, vt prodigalitas liberalitati, & timiditas fortitudini.

¶ Ad tertium dicendum, quòd malum per se, vel abstracte sumptum non est differentia specifica: sed malum per accidens, vel concrete acceptum. omnia enim moralia ex fine speciem consequuntur: ex ordine autem ad finem debitum, specificatur bona actio, & bonus habitus: ratione cuius bonum differentia specifica ponitur habitus, & actionis moralis. Mala vero actio specificatur ex ordine ad finem indebitum, cui admiscetur priuatio finis debiti, ex quo ratio mali incidit. vnde patet, quòd non sola priuatio specificat malum habitum & actionem. sed positio ordinis ad finem quendam, cum priuatione debiti finis: & sic patet, quòd malum, secundum quòd differentia, non est malum per se: sed per accidens vel concretiue sumptum.

¶ Ad quartum dicendum, quòd malum potest intelligi corrumpere dupliciter, vel formaliter, vel effectiue. sicut enim formaliter albedo facit album: ita etiam formaliter priuatio priuat, & corruptio corrumpit: malum vero per se sumptum, est ipsa priuatio vel corruptio. vnde non sequitur, quòd sit ens positiue dictum, quia non priuat, & corrumpit agendo. Si autem sumatur effectiue sic non potest intelligi, de malo per se vel abstracte sumpto, quia priuatio nihil efficit: sed oportet, vt sumatur de malo per accidens, quod est subiectum & causa mali, & hoc quidem efficit aliquid non quidem, inquantum priuatum est: sed inquantum est quoddam ens quod agere potest: & ideo dicit Dionysius. quòd De diui. nomi. cap. 4. malum nihil agit, nisi virtute boni, & ipsum bonum non posset impugnare, nisi ex boni virtute: nihil enim prohibet vnum bonum alterius contrarium esse, vt calor frigoris.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ corruptio & generatio, q̄uis semp coniungantur: non tñ sunt idem per se, sed per accidens. qđ patet ex earū terminis, ex quibus motus & mutationes specificantur,

Universidad de Deusto Biblioteca

tur. terminus enim generationis est forma, quia est mutatio ad esse: terminus vero corruptionis est priuatio, quia est mutatio ad non esse. forma autem vnius, & priuatio alterius, vt forma ignis & priuatio aeris, sunt quidem idem subiecto: sed differunt ratione: & ideo etiam illud quod corrumpit & generat, nō ex eodem habet, ꝙ generat & corrūpit, sed ex eo ꝙ formam suam inducit generat, & sic inquātum ens generat, ex eo autem, ꝙ forma sua necessario coniungitur priuationi alterius formæ, corrumpit. vnde patet, quòd in eo, quòd priuationem habet, vel non ens est, aliquid corrūpit. & propter hoc Dio. dicit ꝙ boni est per se loquendo generare & saluare, & mali est corrumpere. vnde non sequitur, quòd malum in eo, quòd malum est, aliquid sit.

d In qua re sit peccatum, an in bona, an in mala, & dicitur quia in bona tantum.

Ostensa origine mali, superest videre in qua re sit malum, scilicet an in re bona, an in re mala. Qui recte acuteque sapit, non nisi in bono malum esse intelligit, idest in natura bona. Malum enim est corruptio, vel priuatio boni. vbi autem bonum non est, non potest non esse priuatio, vel corruptio boni. Peccatum igitur non potest esse, nisi in re bona. Sicut enim morbis ac vulneribus corrumpuntur corpora quæ vt ait August. in Enchirid. Sunt priuationes eius boni quod dicitur sanitas. † Cap.13.
Ita & animorum, quæcunque sunt vitia, naturalium sunt priuationes bonorum. Quid est enim aliud quod malum dicitur, nisi priuatio boni? c Bonum enim minui malum est, quàmuis quantumcumque minuatur necesse est, vt aliquid remaneat si adhuc natura est. Non enim consumi potest bonum, quod est natura, nisi & ipsa consumatur. Cum vero corrumpitur, ideo malum est eius corruptio, quia eā qualicūq; priuat bono. Nam si nullo priuat bono, non nocet. Nocet autē adimit ergo bonum: Quàmdiu itaq; natura corrumpitur, inest ei bonum quo priuetur. Ac per hoc nullū est, quod dicitur malum si nullum sit bonum: sed bonum omnino carēs malo, integrum bonum est. Cū vero inest malum vitiatum, vel vitiosum bonum est, nec malū vnq̄ potest esse vllum, vbi est bonum nullum. Vnde res mira cōficitur, vt quia omnis natura inquantum natura est, bonum est, nihil aliud dici videatur, cum vitiosa natura, mala natura esse dicitur, nisi malum esse, quod bonum est, nec malum esse, nisi quod bonum est. Hac contextione, vel ostensione euidenter insinuatur, malum non posse esse, nisi in re bona. Vbi etiā licet absurdum videatur, manifeste dicitur esse malum qđ bonū est.

ARTICVLVS III.

c Vtrum bonum sit causa mali.

1.par.q.49. artic. 1. Et cont.3.c.10 Et Mal. q.1 artic.3. Tex.8.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur ꝙ mali causa bonum esse non possit. Boni enim vt dicit Diony. est saluare & producere: sed malum est corruptio quædam. ergo mali causa bonum non est.

¶ 2 Præterea. Vnum oppositorum, non est causa alterius nisi per accidens, sicut frigidum quodammodo calefacit, vt in 8. Physic. dicitur. sed malum non tm̄ habet causam per accidens: sed per se, quia quod est per accidens, est vt in paucioribus, malum autem videtur esse, vt in pluribus. ergo oportet, quòd prima causa mali sit malum.

¶ 3 Præterea. Omnis effectus causæ secundæ reducitur in causam primam: sed omne bonum est effectus causę primę. si ergo aliquod malum ab aliquo bono causatur: tunc causa prima quæ Deus est, mali causa erit, & sic aliquo modo malus esset Deus, quod est absurdum.

¶ 4 Præter. Oportet vt effectus sequatur, conditionem suæ causæ: sed omne malum defectiuum est. ergo oportet, ꝙ in causa eius aliquo modo defectus sit. aut ergo est in ea defectus in actu, aut in potentia. si defectus in actu, omne autem quod deficit in actu, malum est. ergo causa mali non erit bonum sed malum, nec hoc erit primum malum, cuius causam quæsiuimus. Si autem defectus est causa in potentia tantum, id autem quod est in potentia tantum non sufficit, vt educat aliquid in actu,
Tex.39. quia in 2. Physi. dicitur, ędificatio in actu est causa ædificari in actu, & ędificatio in potentia est causa ædificari in potentia. ergo ex tali causa malum actu oriri non poterit.

¶ 5 Præterea. Diony. dicit in 4. cap. de diui. nomi. ꝙ malum non habet causam: sed quod a bono causatur habet causam. ergo malum non est ex bono.

SED CONTRA. Quicunq; facit aliquid, ad quod alterum de necessitate consequitur, etiam illius causa est: sed res bona est causa alicuius boni, ad quod malum cōsequitur, ex eo quòd ex illius aduentu alterum bonum priuatur: sicut patet in igne adurente, qui formam suam inducens formam rei adustæ tollit, & tamen vtraque forma bonum quoddam est. ergo bonum est causa mali.

¶ Præterea. Omne quod est per accidens, reducitur ad per se: sed malum non causat nisi per accidens, quia non agit nisi virtute boni, vt Dionysius dicit. ergo oportet, vt causalitas mali in bonum reducatur: sicut in primam causam.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ nihil agit, nisi secundum quòd est in actu. nihil autem est in actu: nisi secundum quòd formam vel perfectionem aliquam habet. vnde oportet, quòd omne quod agit, agat inquantum perfectum est, & ita inquantum est bonum, cum omne perfectum, inquantum huiusmodi bonum sit: intentio autem cuiuslibet agentis, est similitudinem suam in altero efficere: & ideo id quod est, per se intentum ab agente est, quo aliquod bonum efficiatur. vnde bonum per se causam habet: sed defectus incidit, pręter intentionem agentis. hoc autem contingit tripliciter. aut ex parte eius, quod
F intentum est ab agente, quod cum non compatiatur secum, quandam aliam perfectionem, excludit eam, vt patet in generatione naturali. Ignis enim intendit formam suam, in materiam inducere: sed quia forma ignis, non compatitur formam aeris, inde sequitur præter intentionem agentis priuatio formę aeris: aut ex parte materiæ recipientis actionem, quæ indisposita est ad consequendam perfectionem, quam agens intendit inducere, vt patet in naturalibus in partibus monstruosis, & in artificialibus in ligno nodoso, quod non dirigitur ad actionem artificis. vnde remanet artificiatum aliquem defectum habens. aut ex parte instrumenti, vt patet in claudicatione, quæ a virtute gressiua sequitur gressus distortus propter curuitatem cruris. Malum autem culpæ ex duobus horum modorum contingere potest, D. 841.
scilicet vel ex parte d eius quod intentū est. vel ex parte instrumenti. ex defectu enim materiæ, culpę malum non accidit, quia operationes morales non sunt factiones, vt per eas aliquid
H in materia constituatur, vt in 6. Ethic. dicitur, sed sunt actiones in ipsis agentibus permanentes, & eos perficientes aut corrumpentes, in omnibus enim peccatis, quæ per deliberationem rationis procedunt, malum incidit ex parte eius quod intentum est: sicut enim in naturalibus, non possunt esse duę formæ substantiales vltimæ actu, perficientes eandem partem materiæ: ita non possunt esse duo vltimi fines voluntatis. vnde sicut agens naturale, ex hoc quòd inducit vnam formam causat defectum alterius formæ: ita etiam voluntas, ex hoc, quòd alicui tanquàm vltimo fini inhæret, quòd debitus sibi finis non est, auertitur a fine vltimo sibi debito, in quo completur ratio mali culpæ. præter intentionem voluntatis. peccata vero, quæ præter deliberationem rationis procedunt, vt primi motus, incidunt ex defectu instrumenti, idest inferiorum virium, quę sunt sicut instrumenta voluntatis aut rationis: sicut patet in primis motibus. sic ergo patet, quòd eo modo quo malum causam habere potest, bonum efficiens causa mali est, scilicet per accidens. Cap. 2.
I non autem id quod est perfectum & summum bonum: quod patet per similitudinem in agentibus naturalibus, in quibus inuenitur aliquod agens vniuersale, & aliquod agens particulare. Agens particulare, quod habet actionem determinatam ad vnam formam, sicut est causa formę illius, ita est causa priuationis formę alterius, vt patet in igne vel aqua: sol autē cum sit causa agens vniuersaliter ad omnem formam inferiorem corporalem, non est causa priuationis formæ, nisi per suam elongationem, vt dicitur in secundo de Generatione. Similiter etiam illud, quod est bonum particulare, causando aliquod bonum determinatum, excludit bonum alterum, quod non se cum illo compatitur. bonum autem completum, quod vniuersaliter omnis boni causa est, non est causa defectus alicuius boni, neque etiam per suam absentiam, quia ipsum, quantum in se est, semper pręsens est, vicissitudinem non patiens absentiæ & præsentiæ. Tex.56.57 58.

K ¶ AD PRIMVM. ergo dicendum, quòd boni effectus, per se est saluare & producere: sed etiam corruptio, vel priuatio potest esse per accidens effectus boni, vt dictum est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd bonum in toto vniuersę contingit vt in pluribus. malum autem vt in paucioribus, plures enim sunt partes vniuersi, in quibus malum naturæ accidere non potest, scilicet superiora corpora, quàm illę in quibus malum naturę accidit, scilicet inferiora corpora, in quibus etiam malum naturę, vt in paucioribus est, quia causæ naturales non deficiunt a suis ordinatis effectibus, nisi in minori parte. Similiter etiam est in voluntarijs, si accipiatur completa causa, quæ est voluntas per habitum perfecta, quia hæc ab actu virtutis, vt in minori parte deficit. voluntas autem, nondum, per habitum perfecta, est incompleta causa, quia se ad vtrumlibet habet, & sicut mala pluribus modis contingunt quàm bona, ita in

pluribus flectitur in mala quàm in perfecte bona. In nullo enim voluntas hoc modo deficit, vt saltem in aliqua bona non conuertatur, quia malum si perfectum sit seipsum destruit,
Cap. 10 vt in 4. Ethicor. dicitur.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ causa secunda habet per se effectum, secundum ꝙ est sub causa prima: & ideo talis effect', qui per se est eius, in causam primam reducitur: sed si sit aliquis defectus eius p accidēs, inquantum exit ab ordine causæ primæ, non oportet ꝙ effectus ille in causam primam reducatur, sicut patet in crure claudicante, quicquid enim de ratione gressus est in claudicatione, totum efficitur mediante crure a virtute gressiua: sed crus inquātum est improportionatum virtuti gressiuę inducit deformitatem, quæ est in claudicatione: vnde non oportet, ꝙ talis deformitas sit effectus virtutis gressiuę: ita etiam bona particularia non sunt causæ per accidēs aliquorum defectuum: nisi secundum ꝙ deficiunt a perfectionē summi boni. vnde non oportet, ꝙ defectus illi, qui consequunt, in summum bonum, sicut in causam reducantur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd in voluntate creata inuenitur duplex defectus. Vnus qui est potentialis causa mali. s. ex nihilo: ex hoc.n. ꝙ ex nihilo est, potest deficere peccando, secundum vertibilitatem electionis: non tamen iste defectus est actualis cā mali, quia sequeretur ꝙ voluntas semper deficeret: sicut crus claudum semper claudicat. Alius autem est defectus actualis, secundum ꝙ actu deficit, & quicquid procedit ab ipsa, prout sub isto defectu stat, totum est malum. illius autem defectus, qui est in actu voluntatis, nō oportet ꝙ sit causa aliquis alius defectus, in voluntate præexistens actu, quia sic in infinitum iretur: sed ipsamet voluntas secundum se considerata illius defectus causa est. Ille.n. defectus in voluntate est, secundum ꝙ voluntas ad aliquid aliquo indebito modo conuertitur. Eius autem quod est conuerti ad bonum creatum indebito modo, voluntas dominiū habet, quia ad vtrumlibet libera est, non.n. est simile de voluntate & agente naturali. agens.n. naturale est determinatum ad vnum ex sua natura. vnde non potest esse causa actionis inordinatę: nisi per hoc ꝙ aliquis defectus in ipso agente est. voluntas autem non est determinata ad vnū: sed seipsam determinat, secundum ꝙ huic vel illi adhæret, & in tali adhæsione primum malum voluntatis consistit: vnde primi mali culpæ, quod est in actu volūtatis, res bona. s. voluntas causa est: sed per accidens, vt dictum est, secundi autem mali quod est in actu exteriori ipsa voluntas iam mala per interiorem actum causa est.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ malum non habet causam per se: sed per accidens, vt dictum est. & hoc Dion. intendit, & sic per accidens bonum mali causa esse potest.

ARTICVLVS IIII.

d Vtrum malum sit subiectiue in bono.

1.par. q.48. artic. 3. Et Mal. q 1. artic. 2. Et cōt. 3. cap. 11.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd malum non sit in bono sicut in subiecto. Sicut enim dicit Dio. 4. cap. de diui. nomi. malum, neque est existens, neque in existente: sed proprijssime dicitur esse in altero, quod est in eo sicut in subiecto. ergo existens nō est subiectum mali: sed omne bonum est existens. ergo malum non est in bono sicut in subiecto.

¶ 2 Preter. Malum se habet ad bonum, sicut non ens ad ens: sed ens non est subiectum non entis, quia simul esse non possunt. ergo nec bonum est subiectum mali.

¶ 3 Præterea. Nullum contrarium est subiectum sui contrarij: sed bonum & malum sunt contraria. ergo bonum non est
Tex.66.67. subiectum mali. prima patet ex hoc qđ 1. Physic. dicitur, ꝙ subiectum neutrum contrariorum est. Si dicatur, quòd regula ista fallit in his contrarijs, quæ sunt bonum & malum, vt in lra dr.

¶ 4 Contra. In posteriori semper prius includitur: sed prima oppositio est affirmationis & negationis. ergo affirmatio & negatio includitur in omnibus contrarijs: sed affirmatio & negatio non possunt esse simul vera. ergo nec aliqua contraria: subiectum autem simul est, cum eo cuius est subiectum. ergo bonum mali subiectum esse non potest.

A ¶ 5 Præt. Illud quod est per se subiectum alicuius, est etiam per se causa eius, quia sicut dicit Auic. subiectum est in se completum prębens alteri occasionem essendi: sed malum non causatur per se ex principijs boni. ergo bonum, non est vniuersale, & per se subiectum mali. Tract.1.c.1

SED CONTRA. Omne qđ est subiectum est ens: sed oē ens inquantum huiusmodi bonum est, quia ens & bonum conuertuntur. ergo oportet, quòd subiectum mali sit bonum.

¶ Præterea. Philosophus dicit in 9. Metaphy. quòd non est preter res malum, esset autem præter res si in rebus non esset. ergo malum est in rebus sicut in subiecto: sed omnis res inquantum huiusmodi bona est, quia per se malum nulla res est, sed priuatio vt dictum est. ergo bonum est subiectum mali. Tex.19.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ per se malum, vt dictum est ex dictis Auic. est priuatio: priuatio autem, vt in 4. Meta. dī. est negatio in substantia, i. in substantia habet subiectum: negatio autem quæ subiectum non determinat, priuatio dici non potest, sed simplex negatio. vnde oportet, quòd malum aliquod ens subiectum habeat. omne aūt ens inquantum huiusmodi, bonum est. vnde oportet, quòd subiectum mali sit bonum. Sed sciendum, quòd nō omne bonum subiectum mali esse pōt: est.n. quoddā d bonum, cui nihil bonitatis deest, quia perfectum est, nec deesse potest, quia oēs bonitates in eo vnum sunt, vt vna ab altera separari non possit, quia simplex est. & in tali bono, malum nec esse nec cogitari potest, & hoc est summum bonum quod Deus est. Est autem quoddam bonum, quod q̄uis nō oēm bonitatē perfecte colligat: sed in aliquo a summo bono deficiat: tm̄ non potest sibi deesse aliqua bonitatum, quæ debita est sibi, vt patet in angelis, & in corporibus cælestibus, quę bonitatē naturalem nullo modo amittere possunt, & tale etiam bonū subiectum mali esse non potest. non.n. omnis carentia bonitatis malum est: sed illius tm̄ est, quam nata est res habere, & debita est ei: carere.n. visu non est malum in lapide sed in oculo: hoc.n. est commune priuationi omni, ꝙ aptitudinem ad actum in subiecto requirat. Est autem quoddam bonum, quod nec omnem pfectionem consequitur, & propter distantiam a summo bono, illa etiam quæ debita est sibi carere potest, & quam natum est habere, & tale bonum est subiectum mali, quicquid sit illud. Vnde Diony. dicit 4. cap. de diui. no. quòd bonum particulare, est subiectum mali. hoc autem bonum, quid sit quod malo subiicitur, considerandum est ex perfectione, quæ per malum priuatur, eo ꝙ priuatio & habitus, sunt circa idem. est autem quędam perfectio. s. secunda, cuius subiectum est ens actu completum in esse primo, & hoc idem ens illi malo subiicitur, per quod ista perfectio priuatur: sicut anima culpę per quam gratia tollitur, est autem quædam perfectio prima, vt forma substantialis, subiectum cuius est in potentia tantum. s. materia prima, quæ sicut est ens incompletum & in potentia, & ipsa etiam subiicitur priuationi substantialis formæ, vt dicit Philosophus in 1. Physic. ꝙ materia non est malum per se: sed per accidens, scilicet ratione priuationis cui subiicitur. Trac.9. c.6. Tex. 2. D. 291. Tex.79.

E ¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Dionysius intelligit esse in existente, sicut aliqua pars perfectionem existentis constituens, & hoc modo in nullo existente malum est: sed sicut priuatio in subiecto.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ malum non esse habet ad bonum, sicut non ens absolute sumptum ad ens, non ens enim absolute sumptum est negatio pura, quæ sibi subiectum non determinat. malum autem est non ens quoddam, quod est priuatio: & ideo oportet, quòd habeat determinatum subiectum, quod non potest esse, nisi ens bonum.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ non quodlibet malum contrariatur cuilibet bono directe: sed nec cuilibet virtuti quodlibet vitium: sed illi tantum bono, cuius perfectio per malum priuatur. malum autem non est sicut in subiecto, in illo bono, quod per malum tollitur, sicut vita naturalis hominis, non tollitur per malum culpæ. vnde malum culpæ non opponitur huic bono, quod est viuum vita naturali: & ideo non est inconueniens, si hoc malum in hoc bono sit, sicut in subiecto.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Ad quartum dicendum, q̃ oppositio mali ad bonum pōt considerari dupliciter, vel ſm determinatam rōnem huius boni & illius mali, & ſic non fallit in iſtis oppoſitis, bonū & malū, dialecticorum regula, q̃ prohibet contraria ſimul eſſe nō poſſe, quia vt dictum eſt, ſic accipiendo oppoſitionem boni & mali, malum non opponitur illi bono. i quo eſt ſicut in ſubiecto. Pōt etiā conſiderari oppō mali ad bonū ſm cōem rōnem, vtriuſq; : & ſic malum ſimpliciter opponit bono ſimpliciter: ſicut huic bono hoc malum, & p hūc modum fallit dialecticorum regula in iſtis cōtrarijs, q̃ malū eſt i bono, & rō quare fallit eſt iſta, q̃ bonum non imponit ab aliqua determinata perfectione: ſed a perfectione in cōi. vñ q̃cquid perfectionis res habeat, cōem rōnem boni conſequit. Siſr etiam quacūq; perfectiōe priuatur, cōem rōnem mali incurrit. contingit aūt vt aliq̃d habeat primā perfectionem & priuetur ſecunda: & ita ſimul habebit rōnē boni & mali: ſed ſm diuerſa, & ex hoc nō ſequit, q̃ cōtradictoria ſint ſimul vera.

¶ Ad ſextum dicendum, quòd malū nō habet ſubiectum, ſicut per ſe accidens: ſed ſicut priuatio perfectionis: & ideo nō oportet, q̃ per ſe ex principijs ſui ſubiecti cauſet: ſed ſufficit q̃ tm i ſubo aptitudinē, & debitū req̃rat.

ARTICVLVS V.

Vtrum malum poſſit corrumpere totum bonum.

1. par. q. 48. artic. 4. Et cont. 3. c. 12 Tex. 58.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur q̃ malum bonum totum corrūpere poſſit, quia vt in 1. Phyſi. dī, omne finitum conſumitur ablato quodam, ſed bonum creatum, quod ſolum ſubiectum mali eſſe poteſt, finitum eſt. ergo per multiplicationem mali poteſt ex toto conſumi. Si dicatur, q̃ quis ſit finitum in actu: eſt tamen infinitum in virtute & potentia.

¶ 2 Contra. Quantitas virtutis vel potentiē menſuratur ex obiecto: ſed obiectum poteſt habere infinitatem, vel ſm rōnem quantitatis cōtinuæ, vel ſm rōnem quātitatis diſcretę: ſed neutro mō per peccatum diminuitur potentia, vel virtus boni naturalis, q̃a ſicut ante peccatum erat anima capax infiniti boni, q̃d Deus eſt: ita etiam & poſt. Similiter etiam ſicut ante peccatum poterat in infinitos actus: ita etiam poſt. nec alicuius actus potentia ab ea auferitur ad minus remota. ergo diminutio boni per malum non attenditur ſm quantitatem virtutis. ergo nec infinitas virtutis conſumptionem boni, vel mali excludere poteſt. Si dicatur, q̃ diminutio boni per malū, non eſt ſemper ſm eādem quātitatē: ſed ſm eandē proportione, ſicut in diminutione continui: & ideo ſemp in infinitū diminuit, nec ex toto auferī.

¶ 3 Contra. Quandocūq; eſt diminutio, ſm eandem proportionem. ſemper illud quod ſecundo aufertur: eſt minus eo quod primo auferebatur, quia ſi primo ablatum fuit tertium totius, ſecundo ablatum erit tertium reſidui, & ſic deinceps, ſed ſecundū malum non tollit minus de bono quàm primum malū auferebat, quia poteſt eſſe malum tam magnum, nec bonum eſt fortius ad reſiſtendum: ſed debilius. ergo non eſt diminutio boni per malum ſemper, ſecundum eandem proportionem.

¶ 4 Præt. Ex hoc malum dicitur, q̃ bonum corrūpit. ergo quādiu malum durat continue corrūpit, ſed quod continue corrūpit tandem ad non eſſe perducit, quia ſicut nullius rei generatio eſt infinita, ita nec corruptio, cum tempus corruptionis cuiuſlibet rei tēpori gnonis eius æquale ſit, vt in 2. de Generatione dr. ergo neceſſariū eſt, q̃ bonum ex toto per malum tollat. Tex. 58

¶ 5 Præter. Si malum diminuit bonum, aut illud bonum quod eſt ei ſubiectum, aut illud bonum quod eſt ei oppoſitum: ſed non illud quod eſt ſibi ſubiectum, cū nullum accidens ſuum ſubiectū diminuat. ergo intelligitur diminuere illud bonū, quod ſibi opponit. ergo cum illud bonum ex toto priuet, quia oppoſita non poſſunt eſſe ſimul. videtur, quòd bonum quod per malum diminuitur ex toto tollatur.

SED CONTRA. Inter alia mala, peius, eſt malum culpæ, ſed malum culpæ non ex toto tollit bonum. dicit. n. Diony. in 4. cap. de diui. nomi. q̃ bona naturalia in angelis peccantibus integra permanſerunt, cum tamen peccatum eorum ſit grauiſſimum. ergo malum non ex toto tollit bonum.

¶ Præter. Philoſophus dicit 4. Ethic. q̃ malum ſi ſit integrū ſeipſum deſtrueret: ſed malum quod ex toto tollit bonū, erit integrum malū. ergo etiam ſeipſum deſtrueret: ſed quicqd ſeipſum deſtruit impoſſibile eſt eſſe. Cap. 10.

ergo impoſſibile eſt eſſe aliquod malum, quod ex toto cortum pat bonum.

RESPONDEO. Dicendum q̃ ſicut ex dictis patet, malū per ſe acceptum priuatio quædam eſt. ad rationem autem cuiuſlibet priuationis tria requiruntur. ſ. habitus oppoſitus, & ſubiectum tam habitus q̃ priuationis, & habilitas in ſubiecto ad receptionem habitus: & ideo triplex bonum poteſt conſiderari, ſ. bonum quod eſt perfectio oppoſita ipſi malo, & ſubiectum illius perfectionis, & priuationis oppoſita, & etiam ipſa habilitas ad perfectionem illam, quæ cum ſit quædam quaſi inchoatio eius, etiam bonum quoddam eſt, verbi gratia; malum culpę habet pro ſubiecto ipſam naturam animæ, quæ bonum quoddā eſt, & pro oppoſito ipſam gratiam, & iterum animæ ineſt habilitas quædam ad gratiam habendam. Sciendum eſt ergo. q̃ malum culpæ bonum gratiæ ſibi oppoſitum ex toto tollit, de ipſa vero natura animæ, quæ eſt ſibi ſubiectum nihil aufertur, ipſam vero habilitatem diminuit, & hoc eſt bonum naturæ quod ex culpa diminuitur. Diminutio autem huius habilitatis non eſt, per ſubtractionem alicuius partis eius, ſicut in qualitates & ſormæ non augentur per additionem, vt in primo dictum eſt diſt. 17. ſed per intenſionem: ita etiam non diminuitur per ſubtractionem: ſed per remiſſionem. remiſſio autem huiuſmodi habilitatis eſt, ſecundum quòd elongatior eſt ab actu, ſcilicet ab ipſa gratia, quanto enim potentia eſt magis propinqua actui tanto completior eſt, contingit autem iſtam habilitatem, in infinitum elongatiorem ab actu fieri: ita quòd ſemper remanebit habilitas, eo quòd quilibet actus peccati facit aliquam elongationem a gratia. vnde ſemper remanet minor, & minor habilitas & magis a gratia diſtans. & poſt primum peccatum nō tollitur potentia ad ſecundum peccatum: immo eſt maior promptitudo: & ideo poteſt fieri maior elongatio. nunquàm tamen habilitas ad gratiam ex toto tolletur, q̃a habilitas iſta cauſatur ex principijs

Quòd ex præmiſſis ſequitur, ſcilicet, quòd cum dicitur malus homo, dicitur malum bonum.

IX quo colligitur nihil aliud ſignificari, cū dicitur hō malus, niſi bonum malū. Vnde Aug. in Ench. ſubdit. Quid eſt malus hō, niſi mala natura? Quia homo natura eſt. Porro ſi hō aliquod bonū eſt. q̃a natura eſt, quid aliud eſt malus hō, niſi malum bonum. Tū cū duo iſta diſcernimus inuenimus: nec ideo malum quia hō eſt, nec ideo bonum q̃a iniquus eſt. Sed bonum q̃a homo, malum quia iniquus. Oīs itaq; natura etiā ſi vitioſa ſit, inquantum natura eſt, bona eſt, inquātum vitioſa eſt, mala eſt.

Quòd regula dialecticorum de contrarijs fallit in his. ſ. bono & malo.

Deoq; in his cōtrarijs, quæ mala & bona vocātur, illa dialecticorū regula deficit, qua dicunt nulli rei duo ſimul ineſſe contraria. Nullus n. potus aut cibus ſimul dulcis ē & amarus. Nullū ſimul corpus vbi albū ibi & nigrū, & hoc in multis ac pene, in oībus reperitur i contrarijs, vt in vna re ſimul eſſe non poſſint. Cum aūt bona & mala, nullus ambigat eſſe contraria, nō ſolū ſimul eſſe poſſunt: ſed mala oīno ſine bonis, & niſi i bonis eſſe nō pūt. & hæc duo contraria ita ſimul ſunt, vt ſi bonū non eſſet, in quo eſſet malū, prorſus nec malū eē potuiſſet, q̃a non mō vbi cōſiſteret, ſed vñ oriret corruptio nō haberet: niſi eſſet quod corrumperetur, quoniā nihil eſt aliud corruptio q̃ boni exterminatio. Ex bonis igitur mala orta ſunt, & niſi in bonis non ſunt, nec fuit prorſus, vnde oriretur vlla mali natura, niſi ex angeli & hoīs natura bōa, vnde primitus orta eſt voluntas mala.

Epilogum facit, ad alia tranſiturus.

IX his aperitur, q̃d primo & ſecō ſupra diximus inueſtigando, ſ q̃ fuerit origo mali, & ī qua re ſit. Ex bona. n. re ortum, & in bona re conſiſtere præmiſſis teſtimonijs comprobatur.

Sententiæ illi, quæ dictum eſt bonum, eſſe malum, opponitur de prophetia quæ ait, veh his qui dicunt bonum malum.

AD hoc autē q̃d dictum eſt malū eſſe q̃d bonum eſt, quidā ſic opponūt.

principijs naturæ, quæ principia, vt dictum eſt, culpa nec tollit, nec minuit. & ſimile eſſet in naturalibus, ſi eſſet aliquis calor, qui in infinitum poſſet calefacere, & plus & plus, ſemper tamen remaneret materia, quæ ex natura ſua haberet habilitatem ad frigus, & eam nullo modo amitteret: ſed tamen illa habilitas ſemper fieret magis, & magis longinqua ab actu.

¶ AD PRIMVM. ergo dicēdum, quòd iſtā diminutio non fit per ſubtractionē: ſed per elōgationem ab actu, vt dictum eſt.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd nihil ſubtrahitur de quantitate virtutis vel potentię: ita vt non ſit poſt peccatum in potentia ad tantum bonū, ſicut ante: vel ad tot bona ſicut prius: ſed tamē per quodlibet peccatum elongat potentia ab actu, & in hoc infinitatē habet, ſecundum q̃ in infinitum hoc fieri contingit, vt dictum eſt. Cap. 13. & 19.

¶ Tertium conceditur, quia illa ſolutio nihil valet.

¶ Ad quartum dicendum, q̃ malum, idēſt ipſa priuatio, quę eſt in ſubiecto aliquo, non corrumpit aliquid effectiue in ſubiecto illo, vt fiat conſumptio continua, ſicut humidum per calidum conſumitur: ſed corrumpit formaliter loquendo, idēſt, eſt ipſa corruptio qua corruptum eſt: & ideo ratio non procedit.

¶ Ad quintum dicendum, q̃ illud bonum naturæ quod per peccatum diminuitur, eſt medium inter animam, quæ eſt ſubiectū culpę, & gratiam quę eſt oppoſitum culpę. ſ. ipſa habilitas, quæ quidem radicatur in anima, & perficitur per gratiam: & ideo ex parte illa qua accedit ad gratiam opponitur culpę, ratione cuius per culpam diminuitur, vt ſemper elongatior a gratia fiat: ſed ex parte illa qua in ſubſtantia animæ radicatur, non opponitur culpæ: ſed eſt ſubiectum eius: & ideo ſemper manet in anima, quāmdiu manet natura.

EXPOSITIO TEXTVS.

MANIFESTVM eſt ex voluntate mala &c.} Hoc dicit ad excludendum quandam obiectionem, ex verbis domini exortam Matth. 7. Non poteſt arbor bona &c. ex quo videtur ſequi, q̃ res bona cauſa mali eſſe non poſſit. Sed dicendum, q̃ arbor eſt cauſa proxima fructus. cauſa vero prima in genere illo eſt, vel ſol vel terra, & cauſa prima eſt communis, & bonis & malis arboribus, & bonis & malis fructibus: ideo ipſa natura volūtatis ſicut cauſa prima, eſt principium bonarum & malarum voluntatum, & bonorum & malorum exteriorum actuum, vna & eadem: ſed voluntas mala, quæ comparatur arbori, eſt cauſa mali actus exterioris p̃xima, qui comparatur fructui. {Ecce habens primam voluntatem boni mutabilis &c.} hoc non dicit. ſi angelus primus & homo non peccaſſet, quin alij ſequentes peccare potuiſſent: ſed q̃a ex illis primis peccatis ſequentia concomitata ſunt. {Vbi autē bonum non eſt &c.} hoc non eſt intelligendum de bono, quod per malum priuatur, quia ſic ratio ſua non valeret: hoc enim bonum ante aduentum mali eſt: ſed poſt aduentum mali, non remanet: ſed intelligitur de bono quod eſt ſubiectum mali, quod quidem corrumpitur in quantum debita perfectione priuatur, quod ſi eſſe deſiſteret, priuari non poſſet: & ita nec corrumpi. {Naturalium ſunt priuationes bonorum &c.} hoc intelligendum eſt, de bono naturali, vel ad quod natura eſt ordinata ſicut gratia vel virtus, vel de ipſis habilitatibus ad hæc bona. Si enim intelligeretur de bonis naturalibus, quæ ſunt de eſſe naturæ, vel naturam conſequentes, ſic falſum eſſet, quia talia bona poſt peccatum integra manent, vt Diony. dicit 4. capitu.

de diui. nomi. {Illa dialecticorum regula deficit &c.} quomodo deficiat, & quomodo non, dictum eſt: ſed ſecundum intellectum quo proponitur vt regula, nunquàm deficit, quāmuis aliquomodo deficiat in bono & malo, quod non deficit in alijs contrarijs, quæ ſpirituales formas deſignant, vt dictum eſt. {De ipſis rebus quibus homines &c.} idēſt de peccatis, quæ etiam inquātum res ſunt, bonitatem quādam habent: ſed inquātum deficiunt mala ſunt.

DISTINCTIO XXXV.

A

Quid ſit peccatum.

POſt hoc videndum eſt, quid ſit peccatum. b. Peccatum eſt, vt ait Aug. omne dictum vel factum vel concupitum, quod ſit contra legem Dei. Idem in libro de duabus animabus. Peccatum eſt voluntas retinendi vel conſequendi, quod iuſtitia vetat, In vtraq; aſsignatione de actuali peccato agitur, & mortali, non veniali. Ex prima deſcriptione oſtenditur peccatum eſſe voluntas mala, ſiue locutio & operatio praua, i. actus malus tam interior quàm exterior. Ex altera vero oñditur eſſe actꝰ interior. Voluntas. n. vt ī ſuperiorib' dictū eſt, motus animi eſt, uiditur in partes duas'. In prima determinat de peccato quantum ad actum. In ſecunda de potentia, quę eſt ad actum peccati. 44. diſtinctio. { Poſt prædicta conſideratione dignum &c.} Prima diuiditur in duas. In prima determinat de peccato in generali. In ſecunda, deſcendit ad peccatorum differentias. 43. diſtinctio. { Cum autem voluntatem malam &c.} Prima diuiditur in duas. In prima determinat de actu peccati generali: ſed quia actus peccati, vel eſt interior voluntatis, vel eſt exterior, ideo in ſecunda parte deſcendit, ad vtroſque actus. 38. diſtinctio. { Poſt prædicta de voluntate eiuſque fine &c } Prima diuiditur in duas. In prima proſequitur opinionem quorundam dicentium, actus peccatorum a Deo eſſe. In ſecunda ponit opinionem contrariam. 37. diſtinctio. { Sunt autem alij plurimi aliter longe &c.} Prima diuiditur in duas. In prima proſequitur opinionem eorum, qui dicunt omnes actus ex Deo eſſe. In ſecunda ex incidenti, quia hæc diſputatio mota exigebat, interponitur de operatione peccati ad pœnam, vtrum peccatum pœna eſſe poſſit, trigeſima diſtinctio. Sciendum eſt tamen, quædam ſic eſſe peccata &c.} Prima diuiditur in tres. In prima ponit diffinitionem peccati. In ſecunda inducit diuerſas opiniones, ex datis deſcriptionibus occaſionatas. ibi { Quocirca diuerſitatis huiuſmodi, verborum occaſione &c. } In tertia proſequitur illam opinionem, quòd omnes actus a. Deo ſunt. ibi { Quidam diligenter attendentes &c.} Circa ſecundum duo facit. Primo narrat diuerſas opiniones. Secundo breuiter dixit, quid de eis tenendum ſit ibi { Sane dici poteſt &c. } Tertia pars diuiditur in partes tres. In prima ponitur opinio. In ſecunda ponitur opinionis confirmatio per rationes. ibi { Quòd autem omnis voluntas, & actio &c.} In tertia ponitur reſponſio ad ea, quæ in contrarium obiici poſſunt. { Quibus opponitur ſi omnia quę ſunt &c. } Circa ſecundum duas rationes ponit. Prima accipitur ex ratione entis. Secunda ex habitudine mali ad bonum, in quo neceſſario in ſubiecto malum conſiſtit. ibi { Item & aliter probant &c.} Prima ratio talis eſt. Omne ens inquantum ens bonum eſt, & a Deo eſt: ſed omnis actio eſt ens. ergo &c. Primo probat maiorem. Secundo proponit minorem, & inducit concluſionem. ibi { Ex prædictis colligitur atque infertur &c. } { Quibus opponitur ſi omnia &c.} Hic excludit obiectiones, quæ contra hanc opinionem poſſunt eſſe. Et diuiditur in tres, ſecundum tres obiectiones. Prima ſumitur ex his actibus, qui mox nominati in malum ſonant, vt homicidium &c. Secunda ex omiſſionibus, quæ actum habere non videntur. ibi { Item aliter

DIVISIO TEXTVS.

VIA in peccato actuali duo conſideratur, ſcilicet defectus ex quo ratione mali habet, & ſubſtantia actus, ſecundum quā actuale peccatum dicitur, determinato de peccato actuali, ſecūdum quod habet rationem mali. hic incipit determinare de eo, quantum ad ſubſtantiam actus, in qua defectus fundatur, ſecundum quē malum dicitur. Et di

† Contra Fauſtum cap. 27.

Cap. 11.

Universidad de Deusto Biblioteca

eis opponitur &c.} Tertia ex comparatione pœnæ ad culpam. ibi {Etiam quæri potest &c.} Et diuiditur in partes duas. In prima ponit obiectionem, & soluit eam, ostendens, quod aliter est corruptio boni culpa quàm pœna. In secunda mouet quasdam quęstiones ex solutione occasionatas. ibi {Sed cum nihil sit &c.} Et circa hoc duo facit. Primo inquirit, quomodo culpa possit esse corruptio actiue. Secundo quomodo pœna sit corruptio passiue. ibi {Quæri autem solet &c.} Circa primum tria facit. Primo ostendit bonum per quod malum culpę actiue corruptio dicitur. Secundo ostendit, cuius boni sit corruptio. ibi {Peccatum vero, i. culpa &c.} Tertio exponit quoddam, quod dixerat. s. qualiter aliquis a Deo elongetur. ibi {Ab eo se elongant per peccatum &c.}

actus ergo interior est. Ambro. quoque in primo lib. de paradiso ait. Quid est peccatum nisi præuaricatio legis diuinæ, & cęlestium inobedientia præceptorum? ergo in præuaricante peccatum est: sed in mandante culpa non est. Non enim consisteret peccatum præuaricationis, si interdictio non fuisset. Non consistente autem peccato, nõ solum malitia: sed etiam virtus fortasse non esset. Quę nisi aliqua malitiæ fuissent semina, vel subsistere vel eminere non posset. Ecce præuaricationem legis. & inobedientiam diffinit Ambrosius esse peccatum.

Diuersorum sententias de peccato ponit.

Quocirca diuersitatis huius verborum occasione, de peccato plurimi diuersa senserunt. Alij enim dixerunt voluntatem malam tantum esse peccatum, & nõ actus exteriores. Alij voluntatem & actus. Alij neutrum, dicentes omnes actus esse bonos, & a Deo, & ex Deo authore esse. Malum autem nihil esse, vt ait Augus. super Ioannem. Omnia per ipsum facta sũt, & sine ipso factum est nihil, idest peccatũ, quod nihil est, & nihil fiunt homines cum peccãt. Supra etiam dixit Aug. quòd malum est priuatio boni vel corruptio boni, quod etiam in lib. 83. quæstionum ait. Summum malum nullum modum habet, caret enim omni bono. At modus aliquid boni est, nõ igitur est, quia nulla specie continetur, totumque hoc nomen mali, de speciei priuatione repertum est. Item in dogmatibus ecclesiasticis dicitur, malum vel malitiam non esse a Deo creatam, sed a diabolo inuentam, qui & ipse bonus creatus est. Idem etiam in lib. contra Manichęos, quid sit peccare ostendit dicens. Peccare quid aliud est, nisi in veritatis præceptis, vel in ipsa veritate errare? Quòd si non voluntate faciunt peccatores, iniuste iudicantur. Quid igitur in hac tanta varietate tenendum? Quid dicendum?

c *Vera sententia de peccato hic proponitur.*

Sane dici potest, & libere tradi debet, peccatum esse actum malum interiorem & d exteriorẽ, scilicet malam cogitationem, locutionem, & operationem. Præcipue tamen in voluntate consistit peccatum, ex qua tanquàm ex arbore mala, pcedũt opera mala tãquàm fructus mali. Quidam aũt diligẽter verba

QVAEST. I.

A

Hic quæruntur quinque.

Primo. De diuisione mali in culpam & pœnam.
Secundo. De diffinitione culpę.
Tertio. Si omnis culpa in actu consistit.
Quarto. Si in actu interiori tantum, vel in exteriori.
Quinto. Si culpa est corruptio potentiarum animæ. † Quæst. 6.

ARTICVLVS PRIMVS.

a *Vtrum malum diuidatur sufficienter per malum culpæ & pœnæ.*

1. par. q. 48. artic. 5. Et Mal. q. 1. artic. 4.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod non sufficienter malum per culpam, & pœnam diuidatur. Malum nihil aliud est, quàm defectus boni, sed omne quod inuenitur alio minus bonum, non est sine defectu alicuius boni. ergo omne quod est minus bonum, est etiam malum: sed omnia creata sunt minus bona. cum ergo multę creaturæ sint in quibus non est pœna neque culpa, videtur quod malũ non sufficienter, per pœnam & culpam diuidatur.

¶ 2 Pręter. In illis quæ non habent dominium sui actus malum culpæ esse non potest. In quibus autem culpa non est, nec pœna est, quia pœna culpæ debetur. cum ergo multa sint, quæ voluntatem non habent: & ita nec dominium sui actus, in quibus tamen est aliquod malum, vt in rebus insensibilibus patet, vĩ quod malum non sufficienter per pœnam, & culpã diuidatur.

De morib. Manic. c. 1. ¶ 3 Præterea. Aug. dicit, quod malum ideo dicitur, quia nocet: sed omne quod nocet pœna est. ergo omne malum aliqua pœna est. ergo non conuenienter aliquod malum contra pœnam diuiditur. Si dicas, quod pœna nocet passiue: sed culpa nocet actiue.

¶ 4 Contra. Passio est effectus illatioq; actionis. si ergo pœna est nocumentum passiuum, & culpa nocumentum actiuum, oĩs pœna erit illatio quædam culpæ: & ita oĩs qui pœnã infert culpã pperrabit, qđ hęreticũ est, qa sic ordo iustitiæ deperiret.

¶ 5 Præt. Aliqua pœna est, quæ tñ in negatione consistit, vt carentia visionis diuinæ: sed passio non est tñ negatio: imo est aliquod ens positiue dictum, cum sit vnũ de decem generibus. ergo non omnis pœna est nocumentum passiue dictum.

¶ 6 Præt. Quędam culpæ sunt, in quibus nullus actus consistit, vt patet præcipue in culpa originali: sed nihil nocet actiue, nisi per actionem aliquam. ergo non omnis culpa est nocumentum actiuum.

SED CONTRA est quod August. dicit omne malum nostrum est, vel quod agimus, vel quod patimur: sed malum qđ agimus culpa est, malum quod patimur pœna est. ergo malũ per culpam & pœnam diuiditur. † Cap. 57.

RESPONDEO. Dicendum, quod sicut supra dictum est, malum per se loquẽdo priuatio quædam est alicuius boni. bonũ autem in perfectione, & actu consistit: vnde oportet sm distinctionẽ perfectionum, distinctionem malorum esse. † Cap. 8. Est aũt duplex actus vel pfectio. s. actus primus & secũdus. actus primus est ipsa prima forma, actus secundus est operatio: & ideo ex priuatione vtriusq; perfectionis diuersę mali differẽtiæ consurgunt. Si. n. priuetur aliqua forma vel perfectio alicui' rei naturalis, dicetur esse malum naturæ. si autem priuetur perfectio operationis, dicẽt esse peccatum, quia vt in 2. Phy. dicitur, peccatũ est in his, quę nata sunt finem cõsequi, cum non consequuntur. Tex. 18. quælibet autem res per suam operationem finem suum nata est consequi, vnde oportet, quod peccatum in operatione consistat, sm quod non est directa, vt finis exigit. sm quod grammaticus non recte scribit: nec parat recte medicus potionem, sed vt in 5. Meta. dicitur. Tex. 1. bonum & malum quodam speciali modo est in his. quæ per electionem agunt, quę rationem finis cognoscunt, & finem sibi determinare possunt: & ideo peccatum in talibus quandam specialem mali rationem accipit, vt. s. peccatum in eis etiam culpa dicatur, vnde peccatum in pluribus quàm culpa est, quia vt ex 2. Phy. habetur, peccatum est & in his quę secundum naturam sunt, & in his quæ sunt secundum artem: Vt supra. sed culpa non potest esse in his, nisi quæ per voluntatem sunt: nihil. n. culpę rationem obtinet, nisi quod vituperabile est, neque vituperium alicui debetur propter inordinatum actum, nisi illæ actus suo dominio subiaceat. habere autem dominium super suos actus, vt. s. possit facere & non facere, voluntatis proprium est, vnde culpa super peccatum addit, vt sit voluntatis actus. similiter etiam malum naturæ in electionem habentibus, specialem quandam rationem mali accipit, s. rationem pœnæ, inquantum voluntas defectui dissentit: vnde omnis pœna malum naturæ est, dicitur. n. pœna malum, vt August. dicit quia naturę bonæ nocet, inquantum subtrahit sibi id per quod natura perficitur, vel in suo esse naturali, vt cæcitas, vel in naturæ superadditis, vt subtractio gratiæ vel huiusmodi. De moribus Manicheo. cap. 1. Quidam tamen dicunt; quòd etiam in brutis defectus rationalis rationem pœnę sortitur: sed melius videtur, vt pœna non sit, nisi vbi culpa esse potest: & ita patet, quòd malum rationalis creaturæ, sufficienter & conuenienter per pœnam & culpam diuiditur.

¶Ad

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quod nomen defectus potest sumi, vel negatiue vel priuatiue. Si sumatur negatiue, sic non omne quod habet defectum, alicuius boni continuo malum est, quia malum priuatio est: vnde nõ est nisi defectus eius quod quis natus est, & debet habere. Si autem priuatiue, sic patet, quod non omne qđ caret aliquo bono defectum habet: non enim est defectus in lapide quod non videt: vnde patet, quod ratio procedit ex æquiuocatione huius nominis defectus.

¶ Ad secundum dicendum, quod culpa & pœna non sunt differentiæ mali absolute sumpti: sed mali secundum quod est in habentibus electionem, vt dictum est.

¶ Ad tertium dicendum, quod nocere dicitur dupliciter. s. effectiue & formaliter. formaliter autẽ nocere dicitur ipsum nocumentum, siue ipsa ademptio boni vel priuatio, sicut albedo facit album, & sic omne quod nocet, pœna est in his quæ nata sunt pœnam subire. Si autẽ sumatur effectiue, sic dicitur nocere id qđ causat priuationem alicuius perfectionis in re, & hoc modo culpa nocet, quia per actum deordinatum aufertur aliqua perfectio. s. gratia, & tamẽ ipsa priuatio gratię pœna est, & hoc est quod Magister dicit, quod culpa est corruptio boni actiue, quia. s. malum culpæ consistit in defectu actus, secundum quod deficit a debito fine, & debitis circũstantijs: & iste actus deficiens agit, vel efficit in anima priuationem gratiæ, & ipsa priuatio gratiæ passiue accepta, pœna est. †Quæst. 21. Distin. 35. lib. 2.

¶ Ad quartum dicendum, quòd omnis pœna quædam corruptio est ab aliquo agente inducta, & quàmuis culpa sit quid actiuum corruptionis: non tamen omne actiuum corruptionis culpa est: & ideo non oportet quòd omnis qui pœnam infert, culpam incurrat.

¶ Ad quintum dicendum, quòd passio potest sumi dupliciter, vel quantum ad naturam rei, prout logicus & naturalis passionem considerat, & hoc modo non oportet omnem pœnam passionem esse, sed quandam scilicet pœnam sensus, vel quantum ad modum significandi, prout grammaticus considerat, & sic illud passiue dicitur, quod a verbo passiuo deriuatur, vnde priuatio qua aliquis priuatur aliquo, dicitur priuatio passiua, & priuatio qua aliquis priuat, dicitur priuatio actiua, & hoc modo sumendo passionem, omnis pœna est corruptio vel priuatio passiua.

¶Ad sextum dicendum, quòd non dicitur culpa corruptio actiua, quia in actu consistat: sed magis, quia corruptionem agit: & ideo obiectio non procedit: contingit enim per id quod non est actus effici, vel induci priuationem passiue d ctam. vtrum tamen in omni culpa operatio requiratur, postea dicetur.

Augustin. attendentes quibus supra & in alijs scripturæ locis vtitur, non indocte tradunt voluntatem malam actus malos inquantum sunt, vel inquantum actus sunt, bona esse, inquantum vero mala sunt peccata esse, qui volũtatem & actũ quemcũq; bonam Dei naturam esse dicunt, inquantum actus est vel voluntas, & ex Deo authore esse. Inquantum vero inordinate & contra legem Dei fit, & fine debito caret, peccatũ est: & ita inquantum peccatum est nihil est, nulla enim substãtia est, nullaque natura est.

Authoritatibus probant voluntates & actus omnes esse bona inquantum sunt.

Quod autem voluntas omnis & actio bonum sit inquãtum est, ex eo probant. quod ait Augus. in lib. de lxxxiij. quæstionibus. Deus tantũmodo boni causa est. Quocirca, mali author non est: quia omniũ quæ sunt author est. quæ inquantum sunt, intantum bona sunt. Idem probans nihil casu fieri in mundo, ait in eodem. Quicquid casu fit temere fit, quicquid temere fit, non fit Dei prouidentia. Si ergo casu fiunt aliqua in mundo non prouidẽtia vniuersus mundus administratur. Si non prouidentia vniuersus mundus administratur, aliqua natura vel substantia est, quę ad opus prouidentiæ Dei nõ pertinet. Omne autem quod est, inquantum est, bonum est. Summum enim bonum est illud bonum, cuius participatione sunt cætera bona, & omne quod mutabile est, non per se, sed boni illius participatione, inquãtum est, bonum est, quod diuinam etiam prouidentiam vocamus. Nihil igitur casu fit in mundo. His testimonijs innituntur, ad ostendendum omne quod est inquãtum est, bonum esse. Vnde August. in lib. primo de doctrina Christiana ait. Ille summe ac primitus bonus est, qui omnino incõmutabilis est, & cætera quæ sunt, nisi ab illo esse non possunt, & intantum bona sunt, inquantum acceperunt vt sint. Ex prædictis colligitur atque infertur, quia si mala voluntas, & mala actio, inquantum est, bona est: sed quis est qui diffitetur malam voluntatem esse, & malam actionem? Mala igitur volũtas siue actio inquantũ est, bonũ est, & inquantũ voluntas est, vel actio, bonum similiter est: sed ex vitio mala est, quod vitium a Deo non est, neque aliquid est. Quod August. notasse videtur in lib. de 83. quæstionibus dicens, vitium est voluntas, quo est homo deterior, quod vitium longe abest a volũtate Dei, vt ratio docet. Ex hoc

ARTICVLVS. II.

b *Vtrum diffinitiones peccati hic positæ sint conuenienter.*

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd peccatũ inconuenienter in proposito diffiniatur. Illud enim quod diffinitur oportet aliquid esse, quia quæstio an est, præcedit quæstionẽ quid est, & iterum omne qđ diffinitur, essentiam habet, cum diffinitio essentiam rei significet: sed secundum Aug. peccatum nihil est, & nihil fiunt homines cum peccant. ergo diffiniri non potest. Super Ioã. cap. 1.

¶ 2 Pręter. Diffinitio debet conuerti cum diffinito: sed diffinitiones hic datæ de peccato, non cõueniũt omni peccato, vt in litera dicitur. ergo inconuenienter assignatæ sunt. † Cap. 32.

¶ 3 Præter. In diffinitione superioris, non debet poni inferius: sed cõcupitum vel dictum vel factũ est inferius quàm peccatum, quia omne factum contra legem Dei est peccatum: sed nõ conuertitur. ergo inconuenienter assignatur descriptio ex posterioribus secundum naturam.

¶ 4 Pręter. Speciali virtuti speciale peccatũ opponitur: sed iustitia est quędam virtus specialis. ergo peccatum non debet diffiniri vniuersaliter sumptum per oppositionem ad iustitiam. † Quæst. 3.

¶ 5 Præterea. Obedientia est quædam specialis virtus: sed obedientiæ opponitur inobedientia. ergo & inobedientia erit speciale peccatum. cum ergo species in diffinitione generis poni non debeat, videtur quod inconuenienter peccatum vniuersaliter sumptum, per inobedientiam diffiniatur.

RESPONDEO. quòd sicut dictum est, peccatum dicit malum, quod in operatione consistit: vnde ad rationem peccati duo concurrunt, scilicet actus & ipse defectus, ex quo ratio mali incidit. defectus autem ille, qui causat rationem mali in peccato, vt dictum est, est defectus rectitudinis in actu, per quam dirigebatur in finem. finis autem rationalis naturæ vltimus, quem pręcipue theologus considerat, est ipsa beatitudo eterna, ad quem finem lex diuina nos dirigit sicut instrumentum, & iustitia sicut illum inclinans: & ideo peccatum tripliciter hic describitur. In prima enim descriptione tangitur substantia actus in ordine ad instrumenta, quibus actus exercetur, cum dicitur, dictum, vel factum, vel concupitum, & tangitur priuatio illius dirigentis quod instruendo dirigit, scilicet legis, cum dicitur quod fit contra domini legem. In secunda autem descriptione, tangitur substantia actus ex parte obiecti, in hoc quod dicitur, voluntas retinendi vel consequendi, & priuatio illius dirigentis quod in finem inclinat per modum habitus, in hoc quod dicit, quòd iustitia vetat. In tertia autem descriptione tangitur il-

Universidad de Deusto Biblioteca

lud quod est formale in peccato, ex quo rationem mali habet, scilicet priuatio dirigentis in finem, in hoc quod dicitur præuaricatio legis diuinæ, & deordinatio ab ipso fine, in hoc quod dicitur cęlestium inobedientia &c.

¶ AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd secundum quòd aliqua habent esse, possunt diffiniri, vt in 7. Meta. dicitur. vnde, quia ens p prius de substãtia dicitur, quæ perfectè rationẽ entis habet: ideo nil d perfectè diffinitur nisi substantia. accidentia autem, sicut incomplete rationem entis participant: ita & diffinitionem absolutã nõ habent, quia in diffinitionibus eorũ ponitur aliquid quod est extra genus eorum, s. subiectum ipsorum. Similiter etiã cum ens quodammodo d dicatur de priuationibus & negationibus, vt in 4. Meta. dicitur. eorum etiam potest esse aliquis modus diffinitionis incompletissimus, qui est quasi exponens nominis significationem, non essentiam indicans, quam nullã habet. non autem ita ꝙ peccatum omnino sit priuatio & negatio: sed quantum ad id solum ex quo formaliter rationem mali habet: & ideo ex parte illa diffinitur per priuationem, vt patet ex omnibus descriptionibus in litera positis. Tex. 16. D. 513. D. 546. Tex. 2. † Cap. 13.

loco probant, voluntatẽ inquãtum vitiosa est non esse a Deo, & inquantum vitiosa est peccatum esse. Et peccatum est, vt aiunt, inquantum non habet ordinem nec finem debitum: ita & actio inquantum ex malo procedit, & ordinem non habet, & in malum tendit.

Alia probatio, quòd omnis actus inquantum est, bonus est.

ITem & aliter probant, omnem actum interiorem vel exteriorem, inquantum est, esse bonum, quia non esset actus malus: nisi esset res bona, quia nõ est aliqua res mala, nisi eadem res bona sit. Vnde August. in Enchi. Omnis natura bonum est, nec res aliqua mala esset, si res ipsa quæ mala est, natura non esset. Non igitur potest esse malũ, nisi esset aliquod bonum. Quod cum dici videatur absurde, connexio tamen ratiocinationis nos compellit hoc dicere. Ex prædictis testimonijs asserunt omnes actus inquantum sunt, esse res bonas, nec aliquid esse malum, idest peccatum, nisi idem quoque secundum aliquid bonum sit, & omnium quæ sunt inquantum sunt, Deum authorem prædicant, & eius voluntate omnia esse quæcunque sunt, quæ inquãtum sunt naturę sunt.

¶ Ad secundum dicendum, quòd peccatum non dicitur vniuoce de omnibus generibus peccatorum: sed per prius de peccato actuali mortali, a quo peccatum veniale deficit ex hoc, quòd non omnino a fine deordinat: sed aliquo modo a fine retardat, ordine ad finem saluato: vnde deficit ex parte illa ex qua peccatum formaliter rationem mali habet. Originale autẽ deficit ab eo ex parte ipsius substantię actus, actuale enim mortale est voluntarium, voluntate propria illius in quo est: sed originale est voluntarium voluntate alterius. vnde deficit ex parte illa, ex qua peccatum habet rationem culpæ: & ideo non oportet, quòd diffinitio peccati in genere conueniat, nisi illi peccato, in quo perfectè ratio generis inuenitur, potest autem & diffinitio peccati in genere, eis secundum quid conuenire, sicut & ratio generis in eis per posterius inuenitur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut aliquando vtimur non veris differentijs loco verarum, propter earum occultationem, vt in 1. Poster. dicitur. ita etiam loco veri generis potest poni aliquid per quod genus magis innotescat, & sic August. intendens magis plane quàm artificialiter loqui, genus peccati, quod est operatio, per istam circumlocutionem dictum vel factum &c. significauit. Tex. 35.

¶ Ad quartum dicendum, quòd iustitia non sumitur hic, prout est specialis virtus: sed pro iustitia generali, quæ est idem subiecto, quod omnis virtus, vt in quinto Ethicor. Philosophus dicit, differens a virtute solum ratione, quia virtus dicitur, se- Cap. 2.

F cundum quòd ad actum dirigit, iustitia vero, secundũm quòd rectitudini legis concordat, & secundum quòd in bonum commune cædit.

¶ Ad quintum dicendum, quòd obedientia etiam quandoque sumitur vt specialis virtus, quando scilicet specialis ratio ad faciendum aliqd est authoritas præcipientis, & huic opponitur inobedientia, quæ est speciale peccatum, quando scilicet aliquis prætermittit hoc, quod est pręceptum specialiter in contemptum præcipientis. aliquando autem obedientia sumitur quasi omnem virtutem consequens, actus enim omnis virtutis in præcepto legis est, vnde quicunque aliquem actum virtutis facit, obedit, & huic obedientiæ opponitur inobediẽtia, quę omne peccatum mortale consequitur, & hoc modo inobedientia, hic in diffinitione peccati ponitur.

Obiectio contra illos, qui dicunt omnes actus inquantum sunt, esse bonos.

QVibus opponitur, si omnia quæ sunt, inquantum sunt, bona sunt, & naturæ sunt. ergo adulterium & homicidium, & similia in- G quantum sunt, bona sunt, & naturæ sunt. & Deo volente fiunt. Quod si est, tunc illi qui faciunt illa, bona agunt. Quod penitus absurdum est. His vero sic illi respondent. Dicunt equidem, adulterium, homicidium & huiusmodi, non simpliciter actus denotare: sed actuum vitia. Actusque ipsos adulterij, & homicidij inquantum sunt, vel inquantum actus sunt, a Deo esse & bonas natu- H ras esse, sed non inquantum adulterium, & homicidium sunt. Et ideo non sequi dicunt, si actus qui homicidia & adulteria sunt a Deo sunt, quòd homicidia & adulteria a Deo sint. Item aliter eis opponitur. Si aliquid non est malum, quod non sit natura vel res bona, quomodo igitur peccata sunt, non credere in Deum, non ire ad ecclesiam, & huiusmodi, cum ista nõ sint naturæ, immo omnino non I sint? Non est enim aliquid vel res aliqua, non ire ad ecclesiam, vel non credere & huiusmodi. Ad quod dicunt. His atque huiusmodi dictionibus, q̃ vñr priuationes simpliciter

ARTICVL. III.

c Vtrum in omni peccato sit aliquis actus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd omne peccatum in actu consistat, etiam peccatum omissionis. Peccatum enim est dictum vel factum, vel concupitum contra legem Dei, vt dictum est: sed in hoc quod dicitur dictum vel factum, vel concupitum, tangitur aliquis actus. ergo etiam peccatum omissionis in aliquo actu consistit. 1. 2. q. 21. art. 1.

¶ 2 Præterea. Omne peccatum vel est originale vel actuale: sed omissio non est originale peccatum, quia originale æqualiter in omnes transit, qui per concupiscentiam generantur. non autem in omnibus est peccatum omissionis. ergo oportet, quòd sit actuale: sed actuale ab actu dicitur. ergo omissionis peccatum aliquem actum significat.

K ¶ 3 Præterea. Quicunque se habet similiter nunc, & prius, non magis nunc, quàm prius peccat: sed aliquis, qui nihil agit similiter se habet, nunc & prius. Si ergo aliquando talis peccat continue, dum actum illum non agit videtur peccare. hoc autem inconueniens est, quia sic peccatum omissionis quodlibet grauissimum esset. ergo peccatum omissionis non est si aliquis omnino nihil agat: sed oportet, quòd sit in eo aliquis actus.

¶ 4 Præterea. Demeritum opponitur merito: sed meritum non potest esse nisi per actum. cum ergo opposita ad idem genus reducantur, videtur quòd omne peccatum, & demeritum in actu aliquo consistat.

¶ 5 Præterea. August. dicit quòd omne peccatum est voluntarium. si ergo omissio est peccatum, videtur ꝙ saltem actum voluntatis in ea esse oporteat. De vera relig. c. 1.

¶ 6 Præter.

¶ 6 Præt. Sicut supra dictum est. Malum esse non posset nisi esset bonum, in quo malum consisteret: sed vbi nullus est actus non inuenitur aliquod bonum. in quo deformitas peccati fundetur. ergo videtur, ꝙ non possit esse aliquod peccatum in quo non sit aliquis actus.

SED CONTRA. Ambrosius dicit in litera. Peccatum est pręuaricatio legis diuinæ, & celes. inobe. De parad. cap. 8.

¶ Præt. Præceptorũ, quædam sunt affirmatiua, quædam negatiua. cum ergo aliquis nihil agendo inobediens diuinis præceptis affirmatiuis existat, videtur, ꝙ peccatum omissionis possit esse vbi nõ est aliquis actus.

¶ Præt. Nihil iuste punitur nisi peccatũ: sed ei qui non facit quod præceptum est sibi, etiam si nullum actũ faciat, iuste pœna infligitur. ergo & si nullũ actum agat aliquis, nihilominus omittendo peccat.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ omne peccatũ oportet aliquo modo i actu cõsistere: non tamen eodem modo: peccatũ enim originale sicut rationem culpæ habet ex hoc, ꝙ voluntarium est, non quidem voluntate propria, sed voluntate alterius: ita etiam rationem peccati habet ex hoc ꝙ per actum alterius inductum est: sed peccata actualia, etiam in actu proprio illius in quo sunt, consistunt, & hoc quidẽ planum est in his, qui per commissionem peccant, vtrum autem in peccato omissionis sit aliquis actus a potentia elicitus, super hoc duplex opinio est. Quidam autem dicunt, ꝙ in peccato omissionis semper oportet aliquem actum esse, per quem aliquis retardatur ab expletione mandati, vel præcepti, siue interiorẽ voluntatis, vt cum aliquis vult præcepto non obedire, siue exteriorem, vt cum aliquis facit aliquem actum per quem ab expletione præcepti impeditur, & ponitur exemplum de illo, qui nimis vigilat, & non potest surgere hora debita. Sed ista opinio non videtur necessitatem habere: cum enim volũtas libera sit: nec ad aliquid faciendum, vel non faciendum determinetur, potest hoc modo prætermittere aliquid, ꝙ eius contrarium non velit: nec de eius contrario cogitet, nec etiam de aliquo alio, qđ sit per se impedimentum eius quod facere tenetur: & si enim aliquid velit, quod quantum in se non est impedimentum expletionis præcepti, sicut oppositum, constat ꝙ ex hoc, ꝙ vult illud non peccat, quia illud potest esse secundum se licitum, sed peccat in eo, quod pretermittit id quod facere debet. ergo constat, ꝙ ille actus, vel exterior, vel interior per accidens ad peccatum omissionis pertinet: & ita in eo deformitas omissionis non fundatur: nec iterum in actu contrario pręcepti, quia positum est, ꝙ talis actus non sit: cum voluntas possit in neutrum oppositorum ferri, sicut etiam Deus, nec vult mala fieri, nec vult mala non fieri: nec alicui dubiũ est, ꝙ aliquo sic se habente per omissionem peccat, quia iuste punitur ex hoc, ꝙ præceptum non implet: vnde patet, ꝙ peccatum omissionis in sola negatione act⁹ debiti consistit. Et hæc est alia opinio. Sed quia opposita in idẽ genus reducuntur: ideo omissio actus peccati rationem consequitur, ex eo, ꝙ voluntaria est: sicut & actus voluntarius rationem peccati & culpæ habet, & huic etiã consonant verba Philosophi in 3. Ethi. vbi ostendit negligentiam sciendi, vel faciendi aliquid, iuste a legibus puniri: ex hoc ꝙ sicut in potestate hominis est facere aliquid, ita & non facere: vnde sicut pro eo qđ indebite facit, iuste punitur: ita pro eo quod indebite dimittit. Cap. 1.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sicut dictum est, opposita reducuntur in idem genus, in quo vel vtrunque est per se, vt patet in contrarijs, & relatiuis. vel vnum est per se, & alterum per d reductionem, vt patet in priuatione & habitu, & affirmatione, & negatione: vnde habitum est in 28. dist. primi libri ab D. 673.

notare & nihil ponere: quia per negationem dicuntur vere aliqua poni, actusque per eas significari. Non credere enim in Christum incredulitatem dicunt: & nomine incredulitatis, malum mentis actum significari. Ita etiam cum dicitur. Non ire ad ecclesiam malum est: nõ euntis cõtẽptus significatur, id est voluntas mala, vel propositum: hoc est enim declinare a bono: & ideo malum est, sicut econuerso, declinare a malo bonum est. Sicut igitur declinatio a malo quandoque aliquid ponit, scilicet voluntatem & propositum vitandi malum. (Non enim potest esse bonum quod omnino nihil est) ita declinatio a bono, aliquid quod est significat, scilicet voluntatem & propositum mali, & secundum hoc vera est. & generalis illa peccati mortalis descriptio, quam supra posuit Augustinus.

A August. ꝙ in eodem genere est genitus, & non genitus: & ideo in dicto excluditur etiam omissio dicti: & in facto omissio facti: & sic de alijs non enim hoc habet dictum inquantum est affirmatione dictum vt sit peccatum, sed inquantum est in voluntatis potestate a rectitudine finis exiens. in hoc autem conuenit cum dicto affirmatiuo etiam non dicere, quod similiter est in potestate voluntatis, & a recto ordine exiens finis. de Tri. c. 6

¶ Ad scdm dicendũ, ꝙ pctm omissionis non est peccatũ originale, sed actuale, nec dicitur actuale: quasi in aliquo actu existat: sed quia ad genus actus reducitur, cui⁹ negatio est: sicut August. ingenitum in genere relationis ponit: vt habitum est in primo libro dis. 28. & iterum sicut actus est in potestate volũtatis, ita & negatio eius.

¶ Ad tertium dicẽdũ, ꝙ omissio nõ est peccatum nisi secundum ꝙ præcepto affirmatiuo opponit, præceptum autẽ affirmatiuum obligat semper, sed non ad semper, sed ad aliqđ tempus determinatum: & ideo in illo tempore tantum ad quod pręceptum affirmatiuum obligat, aliquis reus omissionis tenetur.

Vtrum malus actus, inquantum peccatum est, sit priuatio, vel corruptio boni.

POtest etiam quæri ab eisdem, cum peccatũ sit, vt supra dictũ est, priuatio vel corruptio boni: & omnis actus malus sit peccatũ: B vtrum sit priuatio vel corruptio boni, inquantum peccatum est, vel non. Si enim inquãtum peccatũ est, corruptio boni est: cum corruptio vel priuatio boni pœna sit homini: inquantum igitur peccatum est, pœna est. Quod si est, tunc inquantum peccatum est, bonum esse videtur, & a Deo esse. si autem non inquantum peccatum est, corruptio boni est; quæritur secundum quid corruptio C sit. si enim corruptio est: & nõ inquantum peccatum est, cum non sit nisi bonum pręterquam in eo quod peccatum est. ergo

¶ Ad quartum, dicendum, ꝙ malum pluribus modis contingere potest, q̃ bonum, vt patet per Diony. ex 4. c. de diui. nomi. & Phylosophum in 2. Ethi. non enim bonum consisteret nisi omnia quæ ad perfectionem rei exiguntur conueniant, quodcunque autem eorum subtrahatur, ratio mali incidit: & ideo meritum quod est quasi quoddam iter in finem beatitudinis, esse nõ potest, nisi sit operatio, & operationis rectitudo, sed siue desit rectitudo in ipsa operatione, siue desit ipsa operatio, erit demeritum, quod est recessus a fine: quod etiam patet in corporalib⁹: D quia locum corporalem nihil acquirit nisi per motum ordinatum in locum illum. potest autem locum illum amittere quod est extra proprium locum dupliciter, siue non moueatur sed quiescat, siue moueatur motu indebito. Cap. 1.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ omissio est voluntaria non quasi actu voluntatis in ipsam transeunte: sed quia in voluntatis potestate est actum non facere, sicut & facere: & ideo sicut actus dicitur voluntarius, quia est in potestate voluntatis: ita & omissio actus.

¶ Ad sextum dicendum, ꝙ oportet, ꝙ malum semper in bono subsistat: non tamen oportet, ꝙ illud bonum in quo malum subsistit, sit actus: & ideo dico, ꝙ malum omissionis non fundatur in aliquo actu, sed in potentia, quæ actũ producere potest.

ARTICVLVS IIII.

d Vtrum in actu exteriori sit peccatum.

E AD QVARTVM sic proceditur. Videtur ꝙ peccatum non consistat in actu exteriori: quia vt in libro de som. & vigil. dicitur. cuius est potentia, eius est actus, & eadem ratione cuius est habitus, eius est actus: sed habitus virtutis, vel vitij non est in corpore, sed in anima. ergo nec actus peccati erit actus corporis, sed animæ. 1. 2. qõ. 20. art. 1. Cap. 1.

¶ 2 Præt. Ei qui vitare peccatum non potest: peccatum nõ est imputandum: sed sicut gladius non potest vitare quin occidat, motus ab homine: ita etiam manus, vel aliquod membrum non potest vitare quin actum exequatur quem voluntas imperat. ergo peccatum in actu exteriori membrorum non consistit.

¶ 3 Pręt. Actus voluntatis medius est inter actum intellectus, scilicet, cogitatione, & actum exteriorum membrorum, & magis vnitur voluntas intellectui, q̃ etiam ipsis membris, sed cogitatio pure speculatiua de aliquo quantumcunque malo, non est

Universidad de Deusto Biblioteca

est peccatum. ergo multo minus in exteriori actu peccatũ erit. F
¶ 4 Præt. Illud quo posito, vel remoto, nihilominus est peccatum, non videtur su se deformitatem peccati continere: sed sive sit actus exterior, sive non: dummodo adsit voluntas completa aliquod malum perpetrandi, peccatum perficitur, & imputatur ad mortem. ergo actus exterior deformitatẽ non cõstituit.
¶ 5 Præt. illud qd est tantum ad manifestationem bonitatis, vel malitiæ, non videtur per se actus malitiæ, vel virtutis esse: sed in 10. Ethic. Cap. 6. vt Phylosophus innuere videtur, exteriores actus sunt tantum ad manifestationem virtutis, & eadẽ ratione sunt ad manifestationem vitii. ergo in actibus exterioribus non cõsistit peccatum.

SED CONTRA. Seruire pctõ est peccare: sed membra exteriora peccato seruire dicunt. Ad Ro. 6. Sicut exhibuistis membra vestra, &c. ergo in actu exteriori membrorum peccatum consistit.
¶ Præt. Nihil prohibetur lege diuina nisi peccatũ: sed lex diuina non tantum prohibet actus interiores, sed etiam exteriores: adeo vt de his etiam diuersa p̃cepta dentur, vt patet Exo. 20. Non mechaberis, & non concupisces vxorem, &c. ¶ Cap. 2.
ergo non solum in actu interiori; sed etiam exteriori peccatum consistit.

RESPONDEO dicendum, ꝙ in omnibus agentibus ordinatis hoc commune est, ꝙ id quod est motum ab alio: sicut instrumentum a proprio agente, in actu suo consequitur conditionem primi agentis quantum potest. cum ergo in omnibus actibus hominis principalitatem obtineat voluntas; eo ꝙ ipsa tanquam liberrima oẽs potentias in actus suos inclinet: oportet, ꝙ in actibus humanis conditio voluntatis saluetur: in his, videlicet, qui ad imperium voluntatis fiunt, & inde est, ꝙ cum voluntatis sit proprium, vt dominiũ sui actus habeat: hoc etiam in cæteris quæ a voluntate sunt mota: inuenitur ſm ꝙ eius cõditionem consequi possunt. potest enim intellectus considerare, & non considerare prout a voluntate est motus. & similiter est de concupiscibili, & irascibili: & hoc vsque ad actus exteriores motiuę virtutis extenditur, vt possit homo ambulare vel non ambulare, loqui vel non loqui: & sic dinceps. sed quia in hoc consistit ratio meriti & demeriti, laudis & vituperii, ꝙ id bonum vel malum quod agitur in potestate agentis est, inde est, ꝙ actus voluntatis primo rationem peccati & culpæ habet, & consequenter alii actus a voluntate imperati: & hoc modo etiam in actibus exterioribus deformitas culpæ consistit: sed quia actus semper attribuitur primo agenti, potius q̃ instrumẽto, sicut secare artifici potius q̃ serræ: ideo quidam considerantes, ꝙ actus a voluntate imperati non habent rationem culpæ nisi a voluntate, dixerunt peccatum tantum in actu voluntatis interiori esse. Alii vero considerantes tam illud in quo primo est ratio culpæ, q̃ illud in quo secundo est, dixerunt tã actũ interiores q̃ exteriores peccata esse, & vtrique considerabant peccatum non solum quantũ ad illud quod est formale in ipso: vnde rationem mali habet. s. auersionem, sed etiam quantum ad conuersionem, quæ est materiale in peccato. sed quidam considerantes solum illud quod formale est in peccato. s. defectum, vnde rationem mali habet; dixerunt neque actus interiores ne inquantum bonũ est, corruptio vel priuatio boni est. Ad quod etiam ipsi dicunt actum malũ, non inquantum est, nec inquantum bonum est, esse priuationẽ vel corruptionem boni: sed inquantum peccatum est: non tamen inquantum peccatum est, pœna est, vel aliquid qd ex Deo G
sit. Vt enim ex verbis August. præmissis colligitur, peccatum dicitur corruptio vel priuatio actiue non passiue. Nam ideo malum vel peccatũ dicitur corruptio boni, quia naturam bonam qualicũque priuat bono. Nam si non priuat aliquo bono non nocet, vt supra Augustinus ait. Nocet autem, adimit igitur bonum. Non autem nocet nisi inquantum peccatum est. ergo inquãtum peccatum est priuat bono. Itaque inquantum peccatum est, priuatio est, vel corruptio boni. H

Quomodo inquantum peccatum est, possit corrumpere bonum cum nihil sit.

SEd cum nihil sit inquantum peccatum est: quomodo potest bonũ corrumpere vel adimere? August. de hoc docet in libro de natura boni dicens. Abstinere a cibo non est aliqua substantia: tamen substantia corporis si omnino abstineatur a cibo, languescit, & frangitur. Sic non est substantia peccatum: eo tamen natura animæ corrumpitur.

Quòd peccatum proprie corruptio animæ est: & quomodo.

PEccatum vero, idest culpa, proprie animæ corruptio est Si autẽ quęritur in quo possit corrũpi anima: in parabola illius, qui incidit in latrones, qui eum spoliauerunt & vulnerauerunt, clarescit. Incidit enim homo in latrones, quando per peccatum in potestatem diaboli trahitur: & tunc per peccatum spoliatur gratuitis donis, idest virtutib', & in naturalibus bonis vulneratur, quæ sunt, ratio, intellectus, memoria & ingenium, & huiusmodi quę per peccatum obtenebrantur, & vitiantur: per peccatũ etiam priuatur illo bono, cuius participatione cætera bona sũt. Quo tãto magis priuat, quanto magis se ab eo elõgat. Cap. 1.

que exteriores peccata esse. Inter quas verior est opinio, quæ dicit, ꝙ in vtroque sit peccatum, quia plenam considerationẽ peccati habuit ista opinio considerans peccatum quantum ad id quod est formale in eo, & quantum ad id quod est materiale, non solum quod primo deformitatem peccati continet: sed etiam quod secundo.
¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ex habitu virtutis, & vitii informatur substãtia actus: vnde oportet habitum virtutis & vitii esse in ratione, ex qua ratio culpæ & meriti pcedit: & nõ in corpore qd substantiam actꝰ exequendo ministrat. Vel dicendum, quòd actus exterior non immediate procedit ab habitu, sed mediãte actu interiori: & ideo sequitur, quòd in actu exteriori nõ sit primo ratio peccati, sed non sequitur, ꝙ nullo modo.
¶ Ad secundum, dicẽdum, ꝙ percutere nõ est actus manus, sed est actus hominis per manum. actus enim indiuiduorum sunt: & ideo culpa manui non imputatur, sed homini, propter actũ quem per manũ exercuit, qui ab eo vitari potuit.
¶ Ad tertium, dicendum, ꝙ virtus prioris est in posteriori, sed non conuertitur. cognitio autem speculatiua p̃cedit actũ voluntatis, qui est de actu exteriori: sed actus exterior sequitur actum interiorem voluntatis: & ideo ratio culpæ, quæ primo in actu voluntatis est, transit ex voluntate in actum exteriorem, qui sequitur: nõ autem in actũ cognitionis, qui p̃cedit.
¶ Ad quartum, dicendum, ꝙ primum non dependet ex posteriori: sed a primo causatur posterius, & ideo quia actus voluntatis primo rationem culpæ habet: ideo etiam exteriori actu cessante, ratio culpæ in actu voluntatis manet. Non autem sequitur ex hoc, ꝙ rationem culpę non possit in exteriorem actum producere.
¶ Ad quintum, dicendum, ꝙ per actus exteriores manifestantur interiores, sicut causæ per effectus: vnde sicut effectus participant similitudinem suarum causarum quantum possunt: ita etiam actus exteriores rationem culpæ consequuntur, quæ primo in actibus interioribus inuenitur.

ARTICVLVS V.

Vtrum potentiæ animæ aliqualiter corrumpantur per peccatum.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ per peccatũ nulla corruptio in potentiis animæ fiat: primo per illud quod dicit Diony. 4. cap. de diui. nomin. ꝙ data naturalia in angelis peccantibus integra manent: sed quod corrumpitur nõ est integrum. cum ergo peccatum hominis non sit maius peccato angeli: videtur ꝙ etiam in nobis nulla corruptio potentiarũ naturalium per peccatum fiat. De Mal. q. 2. ar. 11.
¶ 2 Præt. Illud quod corrumpitur non manet idem specie: sed homo post peccatum est idem specie, qui & ante peccatũ fuit. ergo per peccatum in nullo corrumpitur.
¶ 3 Præt. Nihil corrumpitur nisi per suum contrarium, sed vt in 1. Phy. dicitur. subiectum neutri oppositorum contrarium est. cum ergo potentia animæ sit subiectum culpæ & virtutis: Tex. 67.

videtur, ꝙ per culpam non corrumpatur.
¶ 3 Præt. Nihil agit ad sui corruptionem: sed causa peccati est ipsa anima per potentiam naturalem. ergo peccatum non corrumpit potentiam naturalem animæ.
¶ 4 Præt. nulla potentia corrumpitur per hoc quod in actum reducitur: sed potentia naturalis peccando reducitur in aliquem actum in quẽ erat in potentia. ergo per peccatum nõ corrumpitur, sed perficitur.
¶ 5 Præt. Si per peccatum anima corrũpitur. aut ergo quantum ad esse primum, aut quantum ad esse secundum. non quãtum ad esse primũ, quia sic statim homo peccando esse desineret. si quantum ad esse secundum, hoc totum tollitur per primum peccatũ, quod gratiam subtrahit. ergo sequens peccatũ nihil in anima corrũpit: & sic non erit cõmune omni peccato corrumpere naturales potentias animę. † Quęst. 20

Qualiter homo se elonget a Deo, scilicet per dissimilitudinem quam facit peccatum.

AB eo autem se elongat per peccatum: non loci distantia, quia vbique totus & præsens est omnibus: & omnia in ipso sunt, vt ait Aug. in lib. de lxxxiij. quæstionibus, & ipse locus non est. Locus tamen Dei, abusiue dicitur templum Dei: non quòd eo cõtineatur: sed ꝙ ei præsens sit & inhabitans. Id autem anima munda intelligitur: per peccatum igitur non secundum locũ aliquis longe fit a Deo: & in eo longe fit quòd ab eius similitudine recedit: & tanto longius, quanto fit dissimilior. Illa autẽ tis quam habuit ante peccatũ. B C

SED CONTRA. Nihil efficitur aliud, nisi per hoc quod corruptum est: sed in 9. Eth. dicit Phylosophus. ꝙ homo per actum vitii efficitur non solũ alter, sed alius. ergo peccatum naturam animæ corrumpit. Cap. 4.
¶ Præt. Perfectioni opponitur corruptio: sed Phylosophus dicit in 2. Ethico. quòd homo acquirens virtutem non dicitur alterari, sed perfici, ergo cum peccatum virtuti opponatur: videt, ꝙ homo peccando non alteretur, sed magis corrumpatur. Cap. 5.

RESPONDEO, dicendũ, ꝙ quando aliquid est in potentia ad diuersa, hoc contingit dupliciter. Vno modo sic, quòd vtrunque eorum ad quod est in potentia, æqualiter sit debitum ei: & perfectiuum naturæ ipsius. sicut patet in corpore cæleſti, in quo renouantur diuersi situs: quorum vnus non est sibi magis debitus quàm alius: & ideo quando acquirit aliquem situm de illis pluribus, non simpliciter dicitur perfici, nec quando amittit corrumpi: quia amittendo vnum acquirit alium æquiualentem: & ideo in tali amissione non est malum, quia supra orbem lunæ malum consistens, in defectu naturali esse non potest, & quasi simile est in corpore quod est potentia album & nigrum: & ideo in acquisitione & amissione talium, proprie est trãsmutatio. non autem simpliciter perfectio vel corruptio. Alio modo sic, ꝙ alterum eorum simpliciter est debitum ei quod est in potentia vtrunque. Et alterum est indebitum ei: & tunc acquisitio illius quod est debitum sibi, dicitur perfectio eius, & amissio dicitur corruptio. verbi gratia, potentia animæ est in potentia ad habitum virtutis & vitii: sed habitus virtutis est debitus sibi, quia per eum ordinatur in finem proprium. habitus autẽ vitiosus est indebitus sibi, quia per eum discedit a rectitudine finis proprii: & ideo quando aliquis acquirit virtutem: non dicitur simpliciter esse alteratꝰ: sed magis perfectus, vt in 7. Physi. dicitur. & econtra quando habitus vitii in eo acquiritur, dicit corrumpi quando mutatur ab eo quod est sibi conueniens ſm naturam, in id quod est sibi non conueniens, vt quodammodo in aliam naturam transeat: quia in conditionem, & proprietatẽ alterius naturæ mutatur, sicut qui iracundus efficitur, transit in proprietatem canis: & ideo Boetius dicit. ꝙ homines dum peccant, naturã hominis quodammodo amittunt, & fit quædam bruta animalia fiunt. Homo enim est illud quod est, per rationem. Vltima vero perfectio in brutis est ſm partem sensibilẽ: vnde quando homo ab eo quod est conueniens ſm rationem transit in id quod parti sensitiuę conuenit: mutatur a conditione humana in conditionem brutalem. & per hunc modum peccatum vel culpa quod in actu consistit: dicitur corrumpere animã vel potẽtias: ſm. s. quod peruertit eam ab ordine rationis per quem in debitum finem dirigebatur. A text. 16. visis ad 20. De consol. li. 4. pros. 3.
¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ perfectiones naturales possunt considerari dupliciter, vel quantum ad esse primum, & sic per peccatum non corrumpuntur. manet enim & intellectꝰ, & voluntas, & omnia huiusmodi. vel quantum ad ordinẽ quo in finem ordinantur, & sic per peccatum corrumpuntur, vt dictum est. A
¶ Ad secundum, dicẽdum, quòd sicut est duplex perfectio. s. prima & secunda: ita etiam est duplex corruptio. Vna per quã tollitur perfectio prima, per quam res esse primum habebat: & talis corruptio speciei mutatione facit: sed sic culpa naturã hominis nõ corrumpit. Alia corruptio est ꝑ quam tollitur perfectio secunda, per quã res in esse secũdo cõpleto pficitur. & hoc speciem non variat, sed tantũ speciei cõplementum tollit. & hoc modo culpa naturam humanam corrumpit. † Quęst. 23
¶ Ad tertium dicendum, ꝙ subiectum ad contraria dupliciter potest se habere vt dictum est, vel ita ꝙ vtrumque æqualiter sit debitum sibi: & tunc non magis ꝑ vnum quàm per alterum corrũpitur. vel ita, ꝙ vnum sit debitum sibi & alterum indebitum: & tunc ꝑ vnum simpliciter perficitur: & per alterum simpliciter corrumpitur. quãuis enim alterum contrariorum per quod corrumpitur non sit sibi contrarium quantum ad esse primum: quia vtrique contrariorum subiicitur: tamen sibi est contrarium quantum ad esse secundum, in quod subiecti natura ordinatur. Match. 1.
¶ Ad quartum dicendum, ꝙ nihil agit suam corruptionem intendens d illam: sed non est inconueniens, vt per actionem alicuius sequatur corruptio eius præter intentionem agentis, & sic per accidens aliquid suæ corruptionis causa est, sicut patet in infirmo, qui comedit nociua, ex quibus mortem incurrit, intendit enim delectationem in cibo: sed præter delectationem sequitur mors. Et similiter est in eo qui peccat. intendit enim delectari in opere peccati, sed corruptio animæ præter intentionem eius sequitur. D. 1061.
¶ Ad quintum dicendum, quòd potentia non corrumpitur, si reducatur in actum illum ad quem est de se ordinata, & qui est debitus sibi: sed talis actus non est peccatum: & ideo ratio non procedit. D
¶ Ad sextum dicendum, ꝙ peccatum corrumpit animam non quantum ad esse primum, sed quantum ad esse secundum, sed esse secundum potest dupliciter considerari. vel secundũ ꝙ est in actu, & sic tollitur per peccatum primum & non per secundum. sed hoc est per accidens, quia secundum peccatum non inuenit ipsum. vel ſm ꝙ est in habilitate. & sic vt ex prius dictis patet, per quodlibet peccatum diminuitur.

EXPOSITIO TEXTVS.

ET tamen nunquam totaliter tollitur voluntas retinendi, vel consequendi, &c. } Videtur hoc non esse in quolibet peccato commune. aliquod enim peccatum est quod est ad corrumpendum, & non ad aliquid acquirendum, vt patet in homicidio, & inuidia, & huiusmodi. Sed dicendum, ꝙ intentio, siue voluntas, siue naturæ nunquã per se terminatur ad non esse, vel ad d corruptionem, sed semper ad aliquod bonum ipsi intendenti, quamuis præter intentionem sequatur malum vel corruptio sine qua bonum intentum esse non potest, vt patet in igne, qui intendit formam suam in materia inducere, ad quam sequitur corruptio aeris; similiter etiam voluntas intendit aliquod bonum ipsi volenti, quod sine corruptione alterius non est, sicut vult quietem suã, quam suspicatur esse non posse sine morte aduersarii, vel aliqd huiusmodi. Voluntas enim, vt superius, &c. } Hic sumitur voluntas pro actu voluntatis, & non pro potentia ipsa. { Non consisteret peccatum, sed interdictio, &c. } Verum est vel legis scriptæ, vel naturaliter inditę. { Non consistente aũt peccato, &c. } Videtur hoc esse falsum, quia virtus a malitia non dependet, sicut nec bonum a malo. Sed dicendum, ꝙ in sacra scriptura aliquid dicitur fieri & esse, quando innotescit. Et similiter per oppositum non esse, quando ignotum est: & quia virtus non manifestatur D. 1200.

Universidad de Deusto Biblioteca

An pœna sit priuatio boni.

QVæri autem solet: vtrũ & pœna sit priuatio vel corruptio boni. Ad quod facile responderi potest: si prędicta ad memoriam reuocentur. Diximus enim supra, priuationem vel corruptio G nem boni accipi actiue vel passiue, idest secundum efficientiã vel effectum. *a* Ideoque priuatio vel corruptio boni dicitur & peccatum & pœna. Sed peccatum secundum efficientiam, quia priuat vel corrumpit bonum. Pœna autem secundum effectum, idest secundum passionem, quæ est effectus peccati. Aliud est enim pœna. Aliud culpa. Alterum est Dei, idest pœna. Alterum diaboli vel hominis est, idest culpa.

DISTINCTIO XXXVI.

A

Quod quædam simul sunt peccata & pœna peccati: quædam peccata, & causa peccati. alia uero peccata & causa & pœna peccati.

SCiendũ est tamen quædam sic esse peccata, vt sint etiã pœnę peccatorum: vnde August. super illum locum psal. 57. Super cecidit ignis, & non viderunt solẽ: ait. Ignis superbiæ & cõcupiscẽtiæ & irę intelligitur. Istas pœnas pauci vident: ideo eas maxime commemorat Apostolus in ipistola ad Romanos: & enumerat multa, quę peccata sunt, & pœnę peccati. Item Inter G primum enim peccatum apostasiæ, & vltimam pœnam ignis ęterni, media quę sunt, & peccata sunt & pœnę peccati. Grego. quoque super Ezech ait. Contẽnenti, qui non vult pœnitere ponit Deus offendiculum: vt scilicet grauius impingat. peccatũ enim quod per pęnitentiam citius non deletur, aut peccatum est & a causa peccati: aut peccatum & pęna peccati, aut peccatũ simul & causa & pęna peccati. H Vnde Moyses. Nondũ sunt cõpleta peccata amorreorũ. Et Dauid inquit. Appone iniquitatẽ super iniquitatẽ eorum. Et alius propheta. Sanguis sanguinẽ tetigit, idest peccatũ peccato additum est. Paulus quoq; ait. Propterea tradidit illos Deus ĩ pasiões ignominiæ &c. Et item, vt impleant peccata sua semper. Ioanni quoque per angelum dicitur, qui in sordib' est, sordescat adhuc. I Ex his testimoniis colligitur, peccatũ aliqđ & pc̃tm̃ esse, & pęna peccati.

(Hom. 15. — Gen. 15. — Psal. 68. — Oseæ 4. — Roma. 1.)

fectatur nisi per malitiam oppositam, ideo dicit, ꝙ si non esset F peccatum, non esset virtus: & ideo subiungit, Subsistere vel emanere non posset. Sciendum etiam, ꝙ hic {quid est peccatum nisi præuaricatio, &c.} debet poni illa notula, quæ in superiori distinctione in aliquibus libris posita est, quæ sic incipit. Ioannes ait. Qui facit peccatum, &c. {Quocirca diuersitatis, &c.} Ex prima .n. diffinitione occasionata est opinio, quæ dicit tam in actu interiori, q̃ exteriori peccatum cõsistere. Ex secũdo vero eiusdem occasionatur alia opinio, quæ dicit peccatũ esse tantum in actu voluntatis. Ex tertia vero Ambrosii occasionatur alia opinio, quæ dicit solam in priuatione peccatum consistere, & nõ in actu. {Quidam autem diligenter, &c.} Hæc opinio in hoc differt ab illa quã prius posuit: quia hic loquitur de malo: cuius ratio tantum in priuatione consistit. Alia vero quam supra posuit, loquebatur đ peccato quod cõplectitur simul priuationem, & actum. {Licẽ probas nihil casu fieri in mundo &c.} Videt hoc esse falsum, quia omne quod fit vt in minori parte, fit casu. si igitur nihil fiat casu, nihil erit ꝓueniẽs, vt in minori parte: sed si nihil fit huiusmodi, omnia ex necessitate cõtingunt: quia ea q̃ sunt frequenter, non deficiunt a necessariis, nisi ſm ꝙ possunt in minori parte deficere: vt in sexto Meta. habetur. Sed dicendũ, ꝙ effectus proueniens, vt in minori parte, potest considerari dupliciter. Vel in ordine ad causam proximam præter cuius intẽtionem accidit, & sic casuale vel fortuitum est. vel in ordine ad causam primam, cuius præsentiam nihil præterfugit: & ita casu non fit. {Ad quod dicũt his atque huiusmodi dictionibus, &c.} Ista solutio procedit ſm illam opinionem, quæ ponit in peccato omissionis actum esse, sed ſm aliam opinionem soluetur ista obiectio, quia priuationi qua malum omissionis dicitur malũ, substat res bona. s. potentia in actum non exiens. Potest etiam quæri ab eisdem &c. Hæc obiectio sic procedit: in peccato duo sunt. s. actus substãtiæ, & malitia. ꝙ ergo peccatũ dicitur corruptio boni, aut habet hoc inquantum est malum, vel inquantũ est actus, ex quo bonitatem habet. si primo modo: cum omnis K corruptio boni pœna sit: peccatum in eo ꝙ peccatum vel malum, erit pœna, & a Deo: quod est inconueniens. Si autem ex parte actus habeat, ꝙ sit corruptio boni: cũ actus omnis inquãtum est actus, sit bonum: tunc inquantum est bonum non habebit, ꝙ corrũpat bonum: quod videtur inconueniens. ergo oportet vt illud quod est in peccato præter deformitatem & corruptionem, vnde ratio mali causatur, non sit res bona: sed soluitur per æquiuocationem corruptionis, vt in litera patet.

DISTINCTIO XXXVI.

DIVISIO TEXTVS.

PERTRACTATA illa opinione, q̃ ponit actus peccatorum, inquantũ sunt actus, bonos esse a Deo occasione vltimæ obiectionis contra hanc opinionẽ inductę, quæ sumebatur ex differentia culpę & pœnæ: hic inq̃rit: verũ possit esse idem culpa, & pœna & diuiditur in partes tres. In prima determinat quæstionẽ. In secunda remouet quandam dubitationem incidentem, ex his, quæ in determinatione quæstionis dicta sunt, ibi. {Illud autem diligenter est annotandum &c.} In tertia ponit dictorum replicationem, ibi {Satis diligenter eorum posuimus snias &c.} Prima diuiditur in duas. In prima ostendit quædam peccata etiam pœnas peccatorum esse. In secunda, inquirit quomodo hoc possit esse, ibi. {Et ideo merito quæritur &c.} Et diuiditur hęc pars ĩ partes duas. In prima parte ostendit modũ quo peccata dicuntur esse pœnæ non per se, sed ratione annexi. In secunda ostendit, ꝙ etiam ipsa peccata pœnę esse possunt, {In nullo tamen prę iudicium fieri veritati, &c.} Prima in tres diuiditur. In prima ponit modũ quo omne peccatum pœna potest dici ratione effectus. s. inquantum corruptionis naturæ causa est, quæ pœna quædam est. In secunda ostendit modum quomodo quædam peccata, & si nõ omnia, pœnæ peccatorum dici possunt ratione causæ, quæ est subtractio gratiæ, ibi. {Scilicet ex hoc sensu &c. In tertia excludit quãdã obiectionem. ibi. {Sed cũ ait differentia &c.} {In nullo tamen præ iudicium.} Hic ostendit ipsamet peccata pœnas peccatorum esse. Et circa hoc tria facit. Primo proponit quod intendit. Secũdo probat vniuersaliter in omni genere peccatorũ. ibi. {Quod autem quædam peccata &c.} Tertio probat specialiter in quibusdam generibus peccatorum, in quibus magis manifestũ est, ibi. {Præterea nullatenus ambigendum &c.} {Illud diligenter annotandum &c.} Hic remouet quandam dubitationem ex dictis Aug. supra inductis exortam. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit contrarietatem inter dicta Aug. & Hierony. Secundo ponit solutionem, ibi. {Ad quod dici potest, ꝙ August.

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quinque quæruntur.

- Primo. Vtrum vnum peccatum possit esse causa alterius peccati.
- Secundo. Si passio possit dici peccatum.
- Tertio. Si peccatum potest esse pœna peccati.
- Quarto. Si omnis pœna pro aliqua culpa in homine sit.
- Quinto. De distinctione bonorum quæ in fine distinctionis innuitur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum peccatum unum possit esse causa alterius peccati.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ peccatũ non possit esse causa peccati. Quod enim nihil est non videtur habere rationem causæ, sed peccatum nihil est: & nihil fiunt homines cum peccant, vt supra in (1.2. q.75. artic. 4. Et Mal. q.8.1.)

pra in præcedente dist. ex verbis August. habitum est. ergo peccatum non potest esse causa peccati.

¶ 2 Præt. Causa est ad quam de necessitate sequitur aliud: sed quod est necessarium non est voluntarium: vt August. dicit, & quod non est voluntarium, non est peccatum. ergo illud quod sequitur ad alterum, sicut ad causam, non est peccatum: & ita peccatum causa peccati esse non potest.

¶ 3 Præt. Vnum cõtrariorum nõ est causa alterius: sed peccatorum vnum contrariatur alteri, sicut auaritia prodigalitati. ergo peccatum nõ potest eẽ causa pc̃ti, ad min' cuiuslibet. (†Lib. 1. c. 9. & lib. 3. de libero arb. cap. 18.)

¶ 4 Præt. Peccatum non potest esse causa peccati, nisi ſm ꝙ ex pc̃tõ pcedẽti aliquis ĩclinatur ad sequẽs: sed non fit hoc, nisi ſm ꝙ ex peccato pcedenti relinquitur dispositio vel habitus. cũ ergo dispõ & habitus nõ inclinẽt, nisi ad act' similes ĩ spẽ illis actibus, ex quibus generantur: videtur, ꝙ nullum peccatũ possit esse causa peccati, nisi forte illius, quod est sibi simile in spẽ.

¶ 5 Præt. Phylosophus in 5. Physi. probat, quòd motus nõ potest esse ad motũ, quia sic in infinitum abiretur. ergo & eadem ratione si peccati causa eẽt peccatũ, in infinitum iretur, quod est impossibile.

SED CONTRA. Rom. 1. dicitur. Propterea tradidit illos Deus in passiones ignominiæ, scilicet propter superbiam: sed superbia peccatũ est. & similiter ignominiosa passio đ qua loquitur. ergo peccatũ est causa peccati.

c Ex prædictis quæstio oritur, scilicet, an inquantum peccatum est, sit pœna peccati.

ET ideo merito quæritur: vtrum inquantum peccatum est sit pęna peccati: ꝙ non videtur cum omnis pœna peccati iusta sit. B Vnde Aug. in li. retractationum. Omnis pęna peccati iusta est, & suppliciũ nominatur. Si ergo peccatum quod est peccatum & pęna peccati, inquantum peccatũ est, pęna peccati est: cũ omnis pęna iusta đ iustitia Dei veniat: videtur inquantum peccatum est, iustum esse & a Deo prouenire. Ad quod illi respondent, peccatum sic dici pęnam peccati, quia per peccatum in quod merito præcedentis peccati homo labitur deserente Deo: C corrumpitur bona natura. Sicut æternus ignis dicitur pęna malorum, quia eo cruciantur, nec tamen ipse cruciatus malorum ignis est: sed per ignem fit in homine. Item per peccatum corrumpitur natura, & minuitur bonum naturæ, & est ipsa minutio & corruptio boni pasio & pęna: & non est essentialiter illud peccatum per quod fit: sed ideo peccatum dicitur, vt præ- D missum est, quia per peccatum ilico vbi peccat homo, fit in homine illa corruptio: quæ tamen fit Deo authore. Illa enim pęna, siue pasio, quæ est boni corruptio a Deo est. Illius autem, vt sic dicam, materia & causa est peccatum, quod a Deo non est. Quod videtur Aug. notasse: & iuxta hunc sensum intellexisse cum ait, in lib. de prædestinatione sanctorum. (†Cap. 10.) Prædestinatione Deus ea præsciuit, quæ fuerat ipse facturus: sed præsciuit Deus etiam quæ non est ipse facturus, idest omnia mala. Quia etsi sunt quædam quæ ita peccata sunt, vt etiam pęna sint peccati: secundum illud Apostoli. (†Roma. 1.) Tradidit illos Deus in passiones &c. non tamen peccatũ Dei est: sed iudicium, scilicet & pęna. in scriptura enim sæpe nomine iudicii pęna intelligitur. Hic diligenter intendentibus insinuari videtur, ea quæ peccata sunt & pœnę peccati: non inquantum peccata sunt Dei esse: sed inquantum pœnę Dei esse dicuntur. Nam cum dixisset Deum non esse facturum mala aliqua, idest peccata, quia posset ei obiici: quædam peccata esse etiam pœnas peccati, & pœna peccati oĩs iusta est: & ideo a Deo est, quasi determinando secundum quid faciat ea, vel secũdum quid non faciat: addidit reliqua. iuxta vero prædictam intelligentiam peccata sane dicuntur pœnę. Vnde Apostolus appellat ea pasiones ignominię, quia, vt ait authoritas: licet quædam peccata sint, quæ delectent, sunt tamen pasiones naturę nõ nominandę, quia per ea corrumpitur natura.

(13. Moral.) ¶ Præt. Comparatio matris ad filiam, est comparatio causæ ad causatum: sed vnum peccatũ dicitur esse filia alterius, vt Grego. dicit, ergo vnum peccatum est causa alterius.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ vnum peccatum potest esse causa alterius peccati, secundum triplex genus causæ, scilicet secundum modum causæ efficiẽtis, finalis, & materialis: per modum causæ efficientis dupliciter. vel per se vel per accidens. per accidens quidem ex parte auersionis: vnde habet rationem mali. malum enim non habet causam, nisi per accidens. & dico p E accidens: sicut remouens prohibens dicitur mouens per accidens. prohibens autem peccatum est ipsa gratia, quæ conseruat animam in sua rectitudine. gratiam autem peccatum tollit: vnde per accidens est causa peccatorum, quæ accidunt subtracta gratia. & per hunc modum quodlibet peccatum mortale causa cuiuslibet esse potest. potest etiam hic modus causandi reduci aliquo modo ad genus causæ formalis. sicut .n. gratia est principium formale actus gratia informati: ita & priuatio gratiæ ex qua peccatum procedit, est quasi forma eius, cuius causa esse potest: sed per se causa quasi efficiens vnum peccatum alterius est, ex parte conuersionis: inquantum ex actu peccati relinquitur quædam dispositio, vel habitus in anima, inclinans iterum ad peccatum: sed hoc modo peccatum non est causa cuiuslibet peccati: sed tantum eius quod est simile in specie: sicut luxuria luxuriæ, & sic deinceps. per modum autem causæ finalis vnum A peccatum est causa alterius, inquantum vnum peccatum aduocat aliud in suum finem: sicut quando aliquis occidit hominẽ, vt vindictam ex eo sumat: hoc ad finem iræ, qui est vindicta aduocatur homicidium. & hoc modo quodlibet peccatum potest ex alio causari, quia etiam potest aliquis actum prodigalitatis exercere ad tẽpus, vt auaritiæ finẽ consequatur, sed tamen vt in pluribus per hunc modũ quædam magis sunt nata ex quibusdam generari: sicut homicidiũ, ex ira, & mendaciũ, ex auaritia. vnde dicunt huiusmodi peccata, quæ ex aliis sæpius solẽt hoc modo prouenire: eorum filiæ esse. per modum vero causæ materialis vnum peccatum est causa alterius, qñ vnum peccatum ministrat materiam alteri: & sic gula est cã luxuriæ, quia venter mero estuans, facile in luxuria spumat, vt dicit Hierony. Sicut etiã auaritia est causa dissensionis inquantum multiplicat temporalia, quæ litis materia sunt.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ peccatum, ex parte auersionis nihil est: & ideo ex hac parte non potest esse causa alicuius, nisi p accidens, vt dictum est. sed ex parte conuersionis aliquid est, & sic potest esse causa alterius peccati secũdum triplex genus causæ, vt dictum est.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ ex causa sequitur effectus, ſm conditionem causæ, & effectus, qa in quibusdam necessario, & in quibusdam nõ, sed vt in pluribus, sicut est in rebus naturalibus, quia causa naturalis impediri potest. similiter etiã multo minus oportet, ꝙ ex causa de necessitate effectus sequatur, quia his nihil est causa completa nisi adiunctio voluntatis actu: & subtracto omni impedimento, & qđ dicitur quòd ad causam de necessitate sequitur effectus: intelligitur de causa cõpleta non impedita.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ vnum contrariorum non est causa alterius per se: sed per accidens esse nihil prohibet, sicut frigidum calefacit, vt in 8. Physi. dicitur. (Tex. 8.)

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ illo modo quem obiectio tangit peccatum non est causa peccati, nisi similis in specie: sed sunt & alij modi, quibus vnum peccatum est causa alterius: & ideo ex insufficienti procedit.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ si peccato per se inesset, ꝙ haberet pro causa aliud peccatum, in infinitũ iretur, quia sic oporteret, ꝙ omni peccato conueniret: sed hoc peccato accidit, vt ex alio peccato causetur: & ideo non oportet in infinitum abire, sicut etiam motui accidit, vt vnus motus sit causa alterius: est tamen ponere primum motum, qui non est causatus ab alio motu.

ARTI-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARTICVLVS II.

b Vtrum passio possit esse peccatum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, q' passio possit esse peccatum. Motus enim sensualitatis passio quædã est, sed motus sensualitatis inordinat' peccatum est, vt supra dictum est. ergo passio potest esse peccatũ.

¶ 2 Præt. Ira passio quædam est: sed ira est vnum de septem capitalibus peccatis: & potest esse mortale peccatum: & similiter inuidia. ergo passio potest esse pctũ.

¶ 3 Præt. Omne qd contrariatur, & pugnat contra rationẽ est peccatum, quia vt dicit Aug. Nõ nullum peccatum est, cũ caro concupiscit aduersus spiritum: sed passiones ad rationẽ pugnãt, vt dicit Dionys. in 4 ca. de diuin. nomi. ergo passiones sunt peccata.

¶ 4 Præt. Propter qd vnumquodque tale: & illud magis, vt dicit Phylosophus: sed propter superabundantiam passionum, quæ ad mediũ nõ reducũtur a medio virtutis aliquis recedit: & pctũ incurrit. ergo passiones pctũ sunt.

¶ 5 Præte. Meritum & demeritum cum sint opposita in idẽ genus reducuntur: sed passionibus contingit mereri, sicut patet in martyribus. ergo & passionibus contingit demereri: & ita passiones peccatum esse possunt.

Sup Gene. ad lite. li. 10

† Li. 25. c. 12

1. Post. t. 15.

Cõtra Iul. lib. 5. ca. 3.

SED CONTRA. non contingit esse peccatum, nisi illud, cuius principium est in nobis: sed passionum principium non est in nobis. ergo passiones non sunt peccata.

Cap. 5.

¶ Præt. Secundum peccata aliquis vituperatur: sed secundum passiones neque laudamur, neque vituperamur, vt in 2. Ethico. dicitur. Non enim vituperatur, qui simpliciter irascitur: sed qui aliter q̃ debet. ergo passio non potest esse peccatum.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ cum homo non inquinet per peccatum, nisi per illud quod ab homine est, vt Matth. 15. dicitur. Quæ procedunt de homine hęc sunt, quæ coinquinãt hominem, &c. Non potest esse, q̃ passio inquantum passio, peccatũ sit, quia passio non est a patiente inquantum huiusmodi, sed in patiente ab alio inducitur: sed tantum per accidens contingit passionem esse peccatum, secundum q̃ operatio voluntatis per quam principium nostrorum actuum sumus, aliquo modo ad passionem se habet: sed ad diuersas passiones diuersimode se habet. Sunt enim quædam passiones, quæ sunt passiones tantum, sicut præcipue patet in passionibus corporalibus, quæ ab exteriori infligũtur, vt sectio, adustio: vel ab aliquo etiã principio interius agente etiam naturali, vt febris, vel aliquid huiusmodi. & ad has passiones se habet voluntas, sicut causans eas, sicut est in passionibus sponte assumptis, vel sustinẽs eas libenter, propter aliquem finem, & sic contingit in his passionibus meritum si sint decentes, & demeritum si sint indecentes, Quædam autem passiones sunt, quæ non sunt pure passiones: sed sunt simul & passiones & operationes quædam, sicut patet in d passionib', quæ dicũtur operationes animæ. sentire enim, vt vult Phylosophus in 2. de anima: pati quoddam est: sed hoc verum est inquantum sentire perficitur: per hoc, q̃ visus a sensibili mouetur, recipiendo speciem eius qua informatur, & operationem propriam exercet. & ista est in omnibus potẽtis passiuis, quales sunt omnes potentię sensitiuæ partis, & etiam intellectiuæ, præter intellectum agentem, & præter virtutes motiuas organis affixas: vnde & intelligere quoddã pati est: & velle & appetere, propter quod ira & huiusmodi passiones animæ dicuntur, quãmuis in his magis, vel minus proprie nomen passionis sumatur, secundum quòd plus & minus accedit ad transmutationem corporalẽ. quę quidem consequens est in ira & inuidia & huiusmodi. est ẽt, secundum materiales qualitates, vt calidum & frigidum & huiusmodi. in sensu autem est secundum species i organo materiali spiritualiter, & non materialiter receptas: sed i intellectu secundum receptionem pure spiritualem: & ideo illæ passiones, quæ plus de ratione passionis habent minus sunt i potestate nostra. & propter hoc specialius passiones dicuntur: in omnibus tamen his, non est peccatum, nisi secundũ, q̃ volũtas aliquo modo circa eas se habet, imperando inquantum sunt operationes quædam, vel etiã acceptando secundũ quod sunt passiones.

D. 104. Tex. 118.

Hilarius de Trini. li. 4.

¶ AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd motus sensualitatis non est peccatũ, nisi secundum q̃ in potestate volũtatis est, vt supra dictum est: & non inquantum est passio quædam.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ nomen iræ, secundum propriam impositionem passionem quandam significat: sed postea transumptum est ad significandum vitium quoddam: cũ enim virtutes quędam, quãmuis sint mediętates, magis opponantur q̃ busdam extremis, q̃ aliis, sicut mansuetudo magis opponitur irę, q̃ defectui eius: contingit. q̃ vitia opposita talibus virtutib' nominantur nomine passionum: ad quas refrenandum præcipue virtutes ordinantur. & hoc modo ira, ẽm q̃ vitium nominat, non est nomen passionis: sed actus, vel habitus.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ passio non pugnat contra rationẽ quasi per se oppositum virtuti, quã ratio perficitur: sed quia per se opponitur medio quod virtus & ratio in passionibus statuit, sicut etiam nigredo pallori, & rubedini opponitur.

¶ Ad quartum dicendum, q̃ propter abundantiam passionum dicitur vitium esse, sicut propter causam materialem: sed per se vitium est in actu aliquo deformi circa passiones illas: & ideo non oportet, q̃ passiones, secundum se vitia sunt.

¶ Ad quintum dicendum, q̃ passionibus sancti non meruerũt, nisi secundum q̃ eas voluntarie sustinuerunt: & propter Deũ: & ita etiam possunt esse demeritorię, inquantum voluntas aliquo modo ad eas se habet.

ARTICVLVS III.

c Vtrum peccatum unum possit esse pœna alterius peccati.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, q̃ peccatum nõ possit esse pœna peccati. Omnis enim pœna ordinata est & a Deo est: sed nulla culpa ordinem habet, nec a Deo est. ergo culpa pœna esse non potest.

1. 2. q. 85. art. 2.

¶ 2 Præt. Causa & effectus non incidunt in idem: sed culpa est causa pœnę. ergo non potest esse idem culpa & pœna.

¶ 3 Præt. Pœna ordinatur contra culpam, vt medicina eius. pœnæ enim medicinæ quædam sunt, vt in 2. Eth. dicitur. sed peccatũ peccato medicina non est, quia præcedens peccatum per sequens non curatur: sed magis sequens peccatum in peccatũ inclinat. ergo peccatum non potest esse pœna pctî.

Cap. 3.

¶ 4 Præt. Si peccatum punitur peccato, aut conuenit omni peccato, aut quibusdam peccatis tantum. si conuenit omni peccato. ergo erit abire in infinitũ in peccatis: ita q̃ post quodlibet erit aliud peccatum. si autem non sit commune in omnib' peccatis: sed vltimum peccatorũ non punitur peccato: sed tantum pœna ęterna: cum primum peccatum puniatur peccato i pœna ęterna, vltimum peccatũ minus puniatur q̃ primum, quod duab' pœnis punitur. contingit autem, q̃ vltimum peccatũ est grauius, q̃ primum. ergo grauius peccatũ, min' punitur, quod videtur iniustum.

† Cap. 9.

¶ 5 Præt. Nullus punitur in eo quod libenter facit: sed quicunque peccat, peccatum voluntarie & libenter facit. ergo nullus punitur in hoc, q̃ peccat: & ita peccatum nõ est pœna peccati.

Cap. 12.

SED CONTRA. August. in lib. confes. dicit. Iussisti domine & sic est, vt ipse sibi pœna sit omnis inordinatus animus: sed inordinatus animus est malum. ergo est pœna.

¶ Præt. Quod aliquis priuetur maximo bono, non potest esse sine pœna: sed peccatum est auersio ab incommutabili bono: ergo peccatum est pœna. Ad hoc etiam sunt multæ auctoritates in litera inductæ.

RESPONDEO, Dicendum, q̃ contingit idem esse culpã & pœnam: non tamen secundum eãdem rationem, quia omnis pœna inquantum pœna est, voluntati contraria inuenitur. ois autem culpa voluntarii rationem habet. contingit autem, quòd illud quod est culpa dicatur pœna, tripliciter. Vno modo ratione effectus: quia scilicet naturam corrumpit, & gratiam subtrahit, quæ pœnæ quædam sunt: sed hoc contingit dupliciter. Vno enim modo culpa causat pœnam ex parte auersionis, inquantũ scilicet per culpam quis priuatur gratia & Deum amittit, & naturæ bonum in eo corrumpitur. Alio modo ex parte conuersionis. & hoc dupliciter. Vno modo, secundum q̃ quædam peccata passionem quandam annexam habent, vt ira & inuidia, & aliquid huiusmodi, quia ex inordinato vindictæ desiderio, corpus imaginationi obediens & affectui quadam passione concitatur, quæ ira dicitur materialiter loquendo: & hoc affectionẽ habet. Alio modo, ex eo. q̃ actus peccati sine labore non exercetur, propter quod Sapi. 5. dicitur. Ambulauimus vias difficiles &c. Alio modo peccatum pœna dicitur inquantum effectus cuiusdam pœnæ est. ex hoc enim quòd aliquis mortaliter peccat, vt dictum est, gratia priuatur, & quia per gratiam continebatur ne in peccatum rueret: fit ei ipsa subtractio gratiæ quædam causa sequentis peccati in quod cadit. auxilio gratiæ destitutus. & simili modo dici potest de omni alio auxilio quod De' hominibus impedit ne in peccatum cadãt, sicut sunt impedimenta peccandi exteriora: sicut dicitur Oseæ. 2. Sæpiam viam tuam spinis. & hæc quidem auxilia, quæ sunt impedimenta peccandi, quandoque subtrahuntur merito præcedentis peccati, vt sic hõ in peccatum liberius ruat. Tertio mõ potest dici id quod est culpa esse pœna non ratione alicuius præcedentis vel sequentis: sed ratione ipsius actus deformis. nulli enim dubium est, q̃ ex coniunctione inconuenientium quædam pœna fit homini, vt patet etiam in exterioribus. si quis maxime authoritatis in decẽti habitu induetur, hoc sibi pœna esset, vnde nec sine pœna potest esse, q̃ actio deformis, & rectitudine rationis priuata, in ipsa natura rationali inueniat: & ideo talem actionem facere pœnale quoddam est: sed tamen non ab eodem habet, q̃ sit pœna & culpa, inquantum. n. a voluntate progreditur, culpæ rationẽ habet, sed inquantũ præter intentionem volũtatis ipsam animam deturpat, sicut res indecens sibi, pœnæ rationẽ accipit: hic tamen mod' ad primum reduci potest. ipsa enim deturpatio est quidã peccati effectus.

¶ AD PRIMVM ergo dicẽdum, q̃ ois pœna a Deo est, sed non eodem modo. est enim quædam pœna a Deo, sicut ab agente, sicut sunt pœnæ sensus, quæ per quandam actionem causantur. oportet enim omnis actiõis reductionem in primum agens fieri, sicut in causam. Quædam vero pœnæ sunt a Deo non sicut ab agente, sed potius sicut a nõ agente, vt subtractio gratiæ. ex eo enim q̃ Deus gratiam nõ influit, causatur in isto gratiæ priuatio. vtroque autem modo inuenitur pœna annexa culpæ, quia illa pœna, quæ efficitur p peccatum, ex parte suæ conuersionis, est pœna sensibiliter hominẽ affligens: vt iræ perturbatio & labor inordinatus in peccato. & hoc quidem a Deo est, & iuste ordinatur, vt qui delectationem contra Dei ordinationem appetit, præter suam intentionem afflictionem incurrat: in hoc etiam vbi proprię libidini obsequitur. Illi autem pœnæ, quæ est subtractio gratiæ, quę est effect' vnius peccati, & causa alterius, est causa Deus, sicut non agẽdo: & similiter aliarum pœnarum similium. & hoc constat iuste ordinatum esse, vt qui contraria gratiæ appetit, gratiam amittat, & Dei auxilium, qui contra Deum agit. & per hunc etiam modum est causa pœnæ illius, qui est ipse actus deformis peccati: non quia ipsum causet: sed quia ipsum permittit eum non impediendo. & hoc etiam similem iustitiæ ordinem cum prędictis habet. huiusmodi autem ordinis causa Deus est. ex quo patet, q̃ id quod culpa & pœna dicitur, secundum q̃ ad peccantem refertur, vt ab eo voluntarie exiens, & in quo ratio culpæ consistit, inordinationem habet: sed secundum q̃ habet rationem pœnæ, vt a Deo, ordinatum est debito ordine iustitiæ.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ causa & effectus respectu eiusdẽ non incidunt in idem, secundum eundem modum causæ, quia secundum diuersa genera causarum etiam hoc non est inconueniens, vt idem sit eiusdem causa & causatum, sicut finis est causa efficientis, & efficiens est causa finis. sed respectu diuersorum non est incõueniens, vt etiam secundum idem genus causæ aliquid sit causa vnius, & causatum ab altero: & ita etiam nihil prohibet aliquid quod est culpa, esse pœnam alterius peccati.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ pœna ordinatur, vt medicina ad culpam, sed non semper, vt medicina illius, qui peccauit. quod. n. Iatro suspendatur non est ad correctionem eius. similiter. quòd homo in inferno damnetur; sed quandoque ordinatur ad culpam, vt medicina alterius, sicut fur suspenditur in bonum totũ commu-

Quòd non obuiat ueritati, siquis dicat ipsa peccata esse pœnas peccati essentialiter.

NON nullo tamen præiudicium fieri veritati putatur, siquis dicat ipsa eadem, quę peccata sunt essentialiter (vt ita dicã) esse pœnas: idest punitiones peccatorũ præcedentium, quæ iuste sunt, & a Deo sunt: nec tamen inquantũ peccata a Deo sunt, nec inquantum peccata sunt, pœnę peccati sunt: & tamen inquantum peccata sunt, priuatiões boni sunt. Sed vt supra dictum est, causaliter & actiue dicunt priuatiões.

Aperte ostendit peccata quædam esse pœnam peccati, & pœnã ipsam iustam esse & a Deo.

VOd autem quędã peccata pœna sint & ipsa pœna iusta sit & a Deo sit: euidenter tradit Aug. in lib. retractationum ita dicens, quędam necessitate fieri ab homine, quæ mala sunt & eadem iusta pœna peccati sunt. Sunt, inquit, quędam necessitate facta improbanda: vbi vult homo recte facere, & non potest. Vnde est illud Apostoli. Nõ quod volo facio bonum: sed quod odi malum hoc ago: & illud. Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnẽ. hæc enim inuicẽ sibi aduersantur: vt nõ ea quæ vultis faciatis. Sed hæc omnia ex illa mortis damnatione sunt. Nam si nõ est ista pœna hominis: sed natura: nulla ista peccata sunt. Si enim nõ receditur ab eo modo, quo naturaliter factus est homo: cum hęc facit, ea vtique facit quę debet. Si autẽ homo, quia ita est non est de se bonus, nec habet in potestate, vt sit bonus, siue non videdo qualis esse debeat: siue videndo, & non valendo esse qualem se esse debere videt, pœnam istam esse quis dubitet? d Omnis autem pœna si peccati pœna est: iusta est, & suppliciũ nominatur. Si autem iniusta est pœna, quoniam pœnam esse nemo ambigit iniusto aliquo dominante homini, imposita est. Porro qa de omnipotẽtia Dei,

A B C D E

Universidad de Deusto Biblioteca

communitatis ne passim furta committantur,& aliquis in inferno damnatur ad decorem vniuersi,ne aliquid inordinatum remaneat si culpa per pœnam non ordinatur.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ hoc est per accidens, ꝙ vltimum peccatum per aliud peccatum non punitur,quia scilicet vel vita peccantis finitur, vel etiam animus ei⁹ per pœnitentiam in melius immutatur: sicut etiam & primũ peccatum tollit gratiam,quam secundũ non tollit, quia eam non inuenit, sed tolleret si inueniret. & similiter est in proposito.

¶ Ad quintum dicẽdum, ꝙ in actu peccati est aliquid quod peccator vult,vt delectationem,aliquid vero est, quod non vult,immo præter intentionem eius accidit, vt corruptio naturæ consequens,vel etiam ipsa indecentia actionis : & ideo in hoc quod libenter facit punitur,dũ ex hoc quod libenter facit aliquid accidit præter intentionem eius quod voluntati eius aduersatur.

& iustitia dubitare demẽtis est: iusta est hęc pœna,& ꝓ peccato aliquo impéditur. Non enim quisquam iniuste dominãs,aut surripere hominem potuit velut ignoranti Deo, aut extorquere inuito,tanquam inualidiori: vt hominem iniusta pœna cruciaret. relinquitur ergo, vt hæc pœna iusta de damnatione hominis veniat. His atque aliis pluribus testimoniis docetur,quædam esse peccata,& pœnas peccati essentialiter.

b De quibusdam quæ sine dubio peccata sunt,& pœnæ,vt ira, & inuidia.

PRæterea nullatenus ambigẽdum est,quædam peccata absque vllo scrupulo pœnas esse,vt inuidia,

ARTICVLVS IIII.

d Vtrum omnis pœna infligatur pro peccato.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ non omnis pœna infligatur pro peccato, quia vt August. super Can. Deut. dicit,quinque modis flagella contingunt,vel vt iustis merita per patientiam augeantur,vt Iob.vel ad custodiam virtutũ ne superbia tentet,vt Paulo:vel ad corrigendũ peccata,vt Mariæ lepra,vel ad initium pœnæ,vt Herodi, quatenus hic videatur quid in inferno sequatur. vel ad gloriam Dei manifestãdã, vt de cæco nato: sed tres istorum modorum non ostendunt pœnam pro peccato aliquo inflictam. ergo non omnis pœna pro peccato infligitur.

¶ 2 Præt. de Christo dicitur. 1.Pet.2. Qui peccatum nõ fecit: tamen multas pœnas sustinuit. ergo non pœna pro culpa infligitur.

¶ 3 Præt. Dicitur,ꝙ omne peccatum est pœna, secundum primum modum: nec tamen omne peccatum est pœna peccati,vt ibidem dicitur.ergo non omnis pœna est pœna peccati.

¶ 4 Præt. Culpa virtuti opponitur,& sicut virtuti debetur præmium,ita & culpæ pœna,sed virtus non habet præmium in his temporalibus bonis,sed in æternis. ergo nec culpa per amissionem temporalium bonorum punitur a Deo.cum ergo sunt quædam pœnæ in amissione horum bonorum: videtur,ꝙ quædam pœnę non sint pro culpis inflictæ.

¶ 5 Præt. Frequenter via impiorum prosperatur:vt Hiere.12. dicitur,& Iob 21.& econtrario,iusti in afflictione sunt.hoc autem non esset si pœna culpæ tantum redderetur. ergo non omnis pœna culpæ alicui redditur.

In Collec. Fer.6. Cin. SED CONTRA. Est quod Greg.in oratione dicit.Nulla nocebit aduersitas,si nulla dominetur iniquitas, sed omnis pœna nocumentum quoddam est.ergo pœna esse non potest,nisi vbi dominetur iniquitas.

Lib. 3. c. 5. ¶ Præt. Hierony.dicit. Quicquid patimur peccata nostra meruerunt:sed omnis pœna passiua est corruptio boni,vt supra dictum est. ergo omnis pœna pro merito peccati redditur.

RESPONDEO,Dicendum,ꝙ nullus punitur, nisi in eo, ꝙ aliquo priuatur quod sibi bonum est.Sciendum est autem,ꝙ aliquid est bonum homini dupliciter . Vel secundum naturam propriam: inquantum.s.homo est,vel secundum naturam communem inquantũ est animal,vel viuum, vel aliquid huiusmodi:& quia homo est id quod est inquantum rationalis & intellectum habens: ideo bona ei inquantũ homo est principalia sunt ea,quæ sunt secundum rationem bona,vt virtutes in quibus natura intellectiua perficitur, & ex priuatione horum bonorum

F nullus pœnam habet,nisi propria culpa. Sunt autem secundario modo bona rationis,quæ ad opus virtutis organice, & instrumentaliter deseruiunt,vt sanitas corporis & res exteriores. huiusmodi autem non sunt simpliciter bona rationis : sed sũt aliquam mensuram, prout .s. ad opus virtutis adiuuant : vnde Phylosophus dicit i 10.Ethico. ꝙ superabundantia diuitiarum,quæ ad op⁹ virtutis impedit : bona fortuna dicenda nõ est,sed mala . vnde si aliquis priuatur his bonis quantum ad id quod non proficit ad opus virtutis: sed magis deficit,talium bonorum seruatio non est pœna hominis inquãtum est homo: sed quando priuat eis quibus indiget ad opus virtutis : vnde dicitur Eccl 23. Diuitias & paupertatem ne dederis mihi.vnde nullus,nisi pro culpa punitur in subtractione horum bonorũ : inquantũ virtuti necessaria sunt . vnde psalm. 36.Iunior fui etenim senui: & nõ H vidi iustum derelictum &c. Si autem consideretur homo secũdum naturam communem:sic omnia bona corporis, & etiam exteriora,sunt bona sibi:vnde quælibet priuatio horum bonorum quædam pœna est sibi.non autem omnis talis pœna inducitur pro peccato proprio ipsius:sed tamen semper aliquod peccatum sequitur,ad minus peccatum naturæ , quia nisi humana natura per peccatum originale infecta esset,nullam molestiam, vel defectum homo in his pateretur.

Et 7.Ethic. cap.13.

† Quæst.77

quę est dolor alieni boni,& ira, quæ etiam non inquantum pœnæ sunt,peccata sunt.Ita etiam de cupiditate & timore & aliis huiusmodi sentiendum est. Vnde Augustinus in lib. 83. quæst. ait. Omnis perturbatio passio. Omnis cupiditas perturbatio. G omnis igitur cupiditas passio. omnis vero passio cum est in nobis : ipsa passione patimur. Omnis igitur cupiditas cum in nobis est: ipsa cupiditate patimur,& inquãtum cupiditas est patimur ea. Omnis autem passio inquantũ ipsa patimur, non est peccatum : ita & de timore. Non enim consequens est, vt si patimur timorem: ideo non sit peccatum,quia multa sunt peccata quibus patimur,sed nõ inquantum patimur eis.

¶ AD PRIMVM ergo dicendũ,ꝙ hoc,ꝙ homo hic ad augmentum meriti flagellatur,non est sibi pœna inquãtum est homo:sed bonum eius:tamen est pœna sibi inquantum naturam animalem habet:& ideo talis pœna non sequitur culpam propriã illi,qui peccat:sed culpam naturæ infectæ,quæ si facta non esset, hoies sine hmõi molestiis ad ꝑfectum meriti peruenirent.

¶ Ad secundum dicendum , ꝙ Christus nullo modo pœnam habuit aliquam , quæ esset pœna hominis inquantũ est homo, I quia in bonis rationis superabundauit, nec aliquem defectum in eis passus est:habuit tamen pœnam aliquam quantum ad naturam communem:& ideo non oportuit , ꝙ esset aliqua culpa in eo:sed ꝙ aliqua culpa præcessisset in natura humana vnde dicitur Isa. 53.Propter peccata populi mei percussi eum.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ hoc quod dr̃ , ꝙ nõ omne peccatũ est pœna pc̃ti : intelligendum est pc̃ti alterius. primum.n.peccatum effectiue,& causaliter pœna dici potest. inquantum corruptio naturæ,quę per illud fit,quędam pœna est non autem pœna alterius præcedentis peccati, sed ipsiusmet peccati , quod tamen corruptionem inducit.

¶ Ad quartum dicendum , quòd sicut virtus non habet per se premium in his temporalibus bonis:sed per accidens,secundũ, ꝙ talibus indigetur ad virtutis actum, ita etiã nec culpa in his K punitur quasi essentiali pœna,sed quadam accidentali,secundũ ꝙ subtractio horum bonorum temporalium, in detrimentum etiam spiritualium redundat,quatenus pœna hic incipiat & in futuro terminetur.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ hoc,ꝙ impii prosperitatem habent,frequenter in eorum malum est , vt ex dicto Phylosophi inducto patet.vnde in hocipso puniuntur.similiter etiam,& ꝙ iusti in aduersitatibus sunt,in eorum bonum cædit.quia ꝑ hoc ad virtutem proficiunt.vnde non est eis pœna præcipue inquãtum homines sunt,sed quasi pro præmio redditum.

ARTICVLVS V.

e Vtrum distinctio bonorum sit conueniens.

AD QVINTVM sic proceditur.Videtur,ꝙ inconueniẽter ponitur distinctio bonorum,vt quædam dicuntur bona ex genere,& quædam ex fine & ex causa . quod enim alicui conuenit 1. p. q. 5. art. 6.

conuenit,ſm genus suum non poterit remoueri ab eo per aliquam differentiam additam.quęcunque enim differentia aïali addatur,semper in eo sensibile remanebit:sed reficere esurientẽ & similes actus quos dicit bonos ex genere, male fieri possunt, vt si propter inanem gloriam fiant. ergo inconuenienter boni ex genere dicuntur.

¶ 2 Præt.Sicut se habet malum ad genus mali , ita & bonũ ad genus boni : sed act⁹ qui sunt ex genere mali nullo modo boni esse possunt, vt occidere innocentem , vel aliquid huiusmodi.ergo nec illi actus qui mali esse possunt ex genere , boni dicendi sunt.

† Ad Dam. ¶ 3 Pręte. Cuilibet generi respõdet sua species. si ergo est aliq̃s actus bonus ex genere , debet assignari aliquis actus bon⁹ ex specie :quod cum pretermittat̃ videt̃ distinctio insufficiẽs.

¶ 4 Pręt.Bonum est ex fine: vt i 2. Meta. Tex.3. Phylosoph⁹ dicit.sed materia & finis non incidunt in idem, vt Tex.70. in 2.Phy.dicitur. videtur ergo, ꝙ inconuenienter dicantur actus super debitam materiã cadentes,ex genere boni.

¶ 5 Pręt. Materia actus est obiectũ ei⁹. † Retracta. lib. 1. ca. 9. obiectum autem habet rationem finis . ergo si dicitur actus bonus ex genere ex materia debita sup quam cadit: videtur, ꝙ inconueniẽter distinguitur bonũ ex gñe, & bonũ ex fine.

SED CONTRA. Genus sumit ex materiali principio , vt 2.par. logi. cap. 1. Auic.dicit.si ergo aliquis act⁹ ex materia sup quã cadit,bonitatẽ habeat:conueniẽter ex gñe bonus dr̃.

Quòd uerbis Augustini præmissis, quædam sententia Hieronymi obuiare uidetur.

ILlud autem diligenter est annotãdum quòd supra positis verbis Augustini dicentis,quædam necessitate facta esse improbanda & mala: videtur obuiare quod Hiero.ait in explanatiõe fidei: quòd licet supra sit positum: tñ vt perfectius sciatur iterare nõ piget.Execramur, inquit, eorũ blasphemiã qui dicũt impossibile aliquid homini a Deo esse ꝓceptum, & mãdata Dei non a singulis:sed ab oibus in cõe posse seruari.Et paulopost. Et tam illos errare dicimus, qui cũ Manicheo dicũt hoiem peccatum vitare non posse:q̃ illos , qui cũ Iouiniano asserunt hoiem non posse peccare.Ecce Hieron. dicit. errorẽ esse, siquis dicat hominem peccatum vitare nõ posse. Qui aũt dicit quædam necessitate fieri quędã dicit nõ posse vitari.Cum ergo id Aug.dicat, videtur aũt erroris esse qđ tradit, aũt non esse verum quod Hieronymus ait.

Determinatio contrarietatem submouens de medio sanctorum.

AD quod dici potest , qa Augustinus , secundũ statum huius miseriæ ad quam pertinet ignorantia , & difficultas,vt idem ait in lib.

¶ 6 Pręt.Quod oibus existẽtibus in aliquo gñe cõuenit,eis ex natura generis sui competit:sed actibus cadentibus super debitã materiam ſm totam ordinationem sui generis,quædã bonitas conuenit.ergo conuenienter boni ex genere dici possunt.

RESPONDEO, dicendum,ꝙ sicut Diony,dicit 4.ca.cęle. hierar.in substãtiis oibus inuenitur essentia,virtus,&operatio. horum aũt talis est ordo,ꝙ virtus ab essentia, & operatio a virtute procedit,& quia quod a bono procedit non potest esse nisi bonũ:ideo sicut essentia & virtus bona sunt,ita & operatio, ſm ꝙ a virtute agentis procedit:sed quia virtus in voluntarie agẽtibus ad multa se habet:ideo actio ex virtute agentis determinationem non habet:sed ꝓpria determinatio actus est ex obiecto.vnde si obiectum sit proportionatum,actus ex ipso obiecto quandam vlteriorem bonitatem recipiet:& quia propria determinatio qua aliquid determinatur est determinatio per formã generis:ideo hmõi actus ex determinatione obiecti bonitatẽ habentes,dicuntur boni ex genere:sed quia actũ aliquem circa idem obiectũ contingit diuersimode se habere: ideo adhuc act⁹ ex obiecto determinatus,est vlterius determinabilis ꝑ alias circunstantias,quæ si conuenientes fuerint,ex eis quandã vlteriorem bonitatem recipiet:& dicetur bonus ex circunstantiis,quo vsque perueniatur ad perfectam bonitatẽ actus,quæ est per informationem habitus.& tunc dicetur bonum virtutis. sic ergo patet ratio distinctionis bonitatis actuum,quæ in litera poni-

A tur:& q̃uo hę bonitates adinuicẽ se habeant. prima.n. bonitas, quę est ex essentia actus, cõis est oibus actibus:vnde ipsa substernitur oibus aliis bonitatibus,inter quas primo superuenit sibi bonitas,quę est ex debita materia,super quã iterum inducitur alia bonitas , quæ est ex fine & aliis circunstantiis,& ex forma habitus.& secũda bonitate subtracta,non potest esse tertia: sed tñ posita secunda,nõ necessario tertia ponitur:& ideo contingit actum habere bonitatem ex materia: & tamen eum male fieri propter indebitas circunstantias.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum,ꝙ illa bonitas,quę est ex genere,manet ĩ actu, quantumcũque per alias circunstantias indebitas deordinet̃: sicut etiã quantũcunque ab anima tollat̃ gratia,remanet in ea bonitas naturæ : vnde non dicitur actus, qui est bonus ex gñe , male fieri,quia priuetur ab eo bonitas sui generis:sed priuatur bonitate circunstantiarum.

¶ Ad secundum dicẽdum,ꝙ vnus defect⁹ sufficit ad hoc, ꝙ malum aliquid esse dicatur: sed non vna ꝑfectio sufficit ad hoc ꝙ simpliciter sit bonum,quia bonũ contingit ex vna & perfecta causa: sed malũ ex particularib⁹ defectib⁹,vt Dio.dicit,& De diu. no. cap.4. ideo illud qđ est bonum ex genere, non est necessariũ, quòd simpliciter sit bonũ: sed potest male fieri. quod autem est malũ ex genere,simpliciter est malũ , nec bonum fieri potest.

¶ Ad tertium dicendum , ꝙ sicut genus determinatur ꝑ speciem:ita etiam bonum in genere determinatur per bonitatem, quæ est ex fine,& ex aliis circunstantiis: & ideo illud bonũ qđ est ex fine & circũstantiis,respõdet bono qđ est ex genere,sicut species generi,vnde & eius prædicationem recipit : pascere.n. esurientẽ ꝑꝑ Deũ,est pascere esurientem:sed non conuertitur.

de libero arbitrio , quę ex iusta dãnatione descenderunt : illud tradidit. vbi & venialia peccata includit. Hiero. vero de mortalibus tantum loquitur peccatis.quę vnusquisque gratia illuminatus vitare valet. Vel de hoB mine secundum statum libe ar. ante peccatum illud ait Hiero.

e Epilogum facit ad alia transiturus.

SAtis diligenter eorum posuimus sentẽtiam , qui dicunt omnes act⁹ naturas bonas esse:& inquantũ sunt bonos esse:in quo tractatu quædam interseruimus,quę nõ ex eorum tantum persona acci C pienda sunt : quia ab omnibus catholice sapiẽtibus,absque hesitatione tenentur,atque authoritatum testimoniis,& rationibus eorundem traditionẽ muniuimus,qui dicunt omnes act⁹ essentia sui,idest inquantũ sunt, esse bonos,quosdã vero inquantum inordinate fiunt, peccata esse. Addunt quoque quosdam non tantum essentia : sed etiam genere bonos esse : vt reficere esurientem qui actus est de ge D nere operũ misericordiæ,quosdam vero actus absolute , ac perfecte bonos dicunt , quos non solum essentiæ , vel genus: sed etiam causa , & finis commendat , vt sunt illi , qui ex bona voluntate proueniunt: & bonum finem metiuntur.

E ¶ Ad quartum dicendum , quòd est duplex materia : ex qua vel in qua,& materia circa quam , & primo mõ materia dicta, non incidit in idem cum fine.sed secundo modo est idẽ [d] cum fine:quia obiectum finis actus est. D.620. 853

¶ Ad quintum dicendum,ꝙ actus aliquis habet duplicẽ finẽ.s. ꝓximũ finẽ,qui est obiectũ eius,& remotũ quẽ agens intendit: & ideo cum bonũ ex fine distinguitur contra bonũ ex genere, intelligitur de fine remoto,quem agens intendit.

EXPOSITIO TEXTVS.

ISTAS pœnas pauci,&c.] Rationem huius reddit Phylosophus in 9. Ethic.quia natura intellectualis, Cap.19. quæ suis bonis per huiusmodi destituitur, occulta est,sed natura exterior magis apparet. vnde magis est credendum sensibilibus hominibus se esse hoc quod sunt, propter naturam sensibilem , quàm per naturam intellectualem: & hoc ideo,quia quod nocet eis secundum intellectualem naturam,non reputant pœnam,sed solum quæ nocent secundũ naturam

Universidad de Deusto
Biblioteca

naturam exteriorem eis notam: quāmuis econtrario sit, secundum rei veritatem. {Media quæ sunt, & peccata sunt &c.} Intelligēdum est de his, quæ sunt in genere culpæ, alias falsum esset: quia quædam sunt tantummodo pœnæ, & nullo modo culpæ. {Ponit Deus offendiculum, &c.} Dum, scilicet impedimenta pcti nō subtrahit. {Non tamen potest dici pœna peccati, &c.} scilicet, alterius, quia illa pœna quæ sequit, eiusdē peccati pœna est, quod eāeffecit. {Nec tamen inquantū peccata sunt, &c.} Quia peccata sunt aliqd, inquantum a voluntate procedunt: sed pœna peccata fiunt, secundum illud qd inuenitur in eis aliquid voluntati repugnans, vt dictum est. {Vel de homine, secundum statum lib. arbit.} Ista solutio non videtur conueniens, quia pręcepta legis, homini post peccatum data sunt, de quibus Hieronymus locutus est.

DISTINCTIO XXXVII.

A

Aliorum ponit sententiam, qui dicunt, malos actus nullo modo esse a Deo: necesse bonos, siue in eo, quod sunt: siue alio modo.

SVnt autem & alii plurimi longe aliter de peccato: & de actu sentiētes. Asserunt enim voluntatem malam & actum malum peccata esse, & nulla ratione bonam: nec secundum aliquam rationē ex Deo authore esse, quia sine Deo fiunt: sine eo nanque, vt ait Euangelista. Factum est nihil, idest peccatum, quod dicitur esse nihil: non quia non sit actio praua, vel mala voluntas, quæ G aliquid est: sed quia a vero esse separat homines, & ad malum trahit: & sic ad nō esse deducit. Qui enim a summi boni participatione recedunt: quod solū vere, ac proprie est: merito nō esse dicuntur. Ideoque Aug. dicit super Ioan. peccatum nihil esse: nihilque fieri homines cū peccant. hac igitur ratione astruunt nihil esse, quia a vero esse hominem elongat: voluntatemque malam, atque actionē, siue locutionem malam peccatum esse dicunt: quia præuaricatio, & inobediētia hæc sunt: & contra legem Dei fiunt, quæ tamen fiunt: sed ab homine, vel a diabolo: nō a Deo. Nullaten⁹ .n. a Deo hęc esse dicūt, siue inquantum sunt, siue alio modo.

DISTINCTIO XXXVII.

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM tractauit illam opinionem, quæ ponebat actus peccatorum, inquātum sunt, bonos esse, & a Deo: in hac distinctione prosequitur aliam opinionem oppositā, quę ponit eos nullo modo a Deo esse. Et diuiditur in partes duas. In prima prosequitur istā opinionem quantum ad hoc, in quo a præcedenti differt. In secunda determinat quoddam, in quo ambæ opiniones conueniunt: ꝙ scilicet Deus, quāmuis non sit author malorū, quę sunt culpæ; est tamen author pœnarū, ibi. {Cum igitur omnes in hoc consentiant, &c.} Circa primum tria facit. Primo narrat eorū opinionem. Secundo ponit rñsiones eorum ad rationes, quibus alia opinio innitebatur, ibi. {Illa quoque August. verba &c.} Tertio ponit rationes ad impugnandū prędictam opinionem, ibi {Ex quo colligitur res aliquas &c.} Et circa hoc tria facit. Primo ponit rationes contra primam opinionem. Secundo ex dictis concludit quoddam, quo ista opinio innititur contra obiectiones, quæ possent fieri, ibi. {Ideoq; cū dicitur Deus esse, &c.} Tertio, vtriusque opinionis iudiciū lectori relinquit, ibi. {Intendant diligenter, &c.} Prima diuiditur in duas, sm duas rationes. Secunda incipit, ibi. {In hæc autem verba superiorum finem, &c.}

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic est triplex quæstio.

Prima. De existentia peccati.
Secunda. De causa eius.
Tertia. De causa pœnę.

Circa primum duo quæruntur.

Primo. Vtrum peccatum sit substantia, vel natura, aut res quædam.
Secundo. Vtrum omne quod est, quocūque modo sit, a Deo sit.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum peccatum sit substantia, vel natura quædam.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ peccatum non sit substantia, vel natura: Nihil enim existēs in altero, sicut in subiecto: substantia est, vt per diffinitionem substātiæ patet: sed pctm quocūq; mō sumat in peccāte est, sicut i subiecto. ergo nō est substātia, vel natura.

¶ 2 Præt. Peccatum malum quoddam est: sed Diony. 4. cap. de F diui. nomi. probat, ꝙ malum non est neque in vniuersali natura, neque in particulari. ergo peccatum non est natura quædā.

¶ 3 Præt. Quod corrumpit naturam, non videtur esse natura: sed peccatum naturam corrumpit, vt supra habitum est. ergo peccatum non est natura.

¶ 4 Pręt. A formali principio res i specie trahitur. cum igitur ens dicatur esse res, vel natura, sm ꝙ ad aliquam speciē determinatum est, vt Auic. dicit in principio suę metaphysicę, videt, ꝙ id quod caret principio formali, res, vel natura dici nō possit: sed dicitur peccatum per priuationem formæ: est .n. priuatio modi speciei & ordinis, vt August. dicit. ergo peccatum res, vel natura dici non potest. De natura boni.

¶ 5 Pręt. Omnis res vel natura ordinem aliquē habet in vniuerso: sed ex hoc aliquid dicitur peccatum, quia inordinatum est. ergo peccatū nō est res vel natura.

H SED CONTRA. Quicquid est in aliquo. 10. Prædicamentorum, est res, vel natura: sed peccata in aliquo genere collocantur, quia habitus peccatorum in genere qualitatis sunt, & actus pctōrum in gnē actionis. ergo peccatæ res, vel naturę qdā sunt.

¶ Præt. Contraria in idem genus reducuntur: sed peccatum virtuti contrariatur. cum igitur virtus sit in genere rei, & naturæ: videtur, ꝙ peccatum res quædam, vel natura sit.

RESPONDEO, dicendum, ꝙ substantia dupliciter dr, vt ex 5. Meta patet. Vno .n. modo dr substantia, sm ꝙ significat rationem primi prædicamenti. & hoc est vel forma, vel materia, vel compositum, quod p se in gnē est. Alio modo dicitur substātia illud, quod significat quid in omnibus rebus, sicut dicimus, ꝙ diffinitio significat rei substantiam: & hoc modo quicquid positiue dicitur in quocūque genere sit, substantia est, vel substantiam habet: sic enim substantia pro essentia sumitur. Primo ergo modo accipiendo substantiam, nullo modo dubiū est peccata substātias non esse, quia nec etiam virtutes substantiæ hoc modo sunt: cum in genere substantię non sint, neque sicut principia, neque principiata: sed secundo modo accipiendo substantiam potest esse dubium: verum peccatum substantia sit: eo ꝙ in actu peccati duo est considerare .s. ipsum actum qui essentia quędam est in eo ꝙ actus est: & sic proculdubio substantia est, vel etiā ipsam priuationē ordinis p quā malus est. & quia priuationes essentiā non habēt: ideo ex parte ista pctm substantia nō est, & quia pctm dr pctm, sm ꝙ priuatū est debito ordine: ideo pctm absolute loquendo, dr substantia non esse: sed tn inquantum actus est, substantia est. Similiter etiā nomen naturæ multipliciter dicitur, vt Boe. in lib. de duabus naturis, & vna persona Christi dicit. Primo .n. modo dicit natura, sm ꝙ cōiter ad oia entia se habet prout natura diffinit oē id, qd intellectu quoquo modo capi pōt. Scdo modo put tm substantiis conuenit: & sic K natura dr esse quod agere, vel pati pōt. Tertio mō dr natura qd est principiū motus, vel quietis in eis, in quib⁹ p se est: & nō sm accns. Quarto mō vnūquodque informans specifica dria dicit natura. Scdo igitur & tertio mō pctā natura dici non pñt, quia in gnē substantiæ non sunt, vt dictum est. neq; iterū principiū motus sunt, sed potius motus, vel actiones quædam. Et ꝙ plus est, etiā tertio modo accipiēdo naturā, nec sm naturā dici pñt, quia pctm in nulla re accidit, nisi sm recessum ab eo, qd naturaliter sibi inest. vnde & pctm hoīs est p recessum a rectitudine rationis, quæ naturaliter homini conuenit: sed primo modo & quarto quodā modo pōt dici natura pctm, & quodāmodo non. quia sm ꝙ est actus quidam, est ens quoddā, quod intellectu capi potest. & aliqua dria ad speciē determinatur: sed inquantū rationē pcti habet ex priuatione rectitudinis, neque ens est, neque driam habet, sed per priuationem debitæ formæ dicitur. Similiter autem & nomen rei dupliciter sumitur. simpliciter .n. dr res qd habet esse ratū, & firmū in natura: & dr res hoc mō accepto noīe rei, sm ꝙ habet quidditatē, vel essentiā quādam. ens vero Tex. 15.

sm

Meta. tract. pri. c. 6. secundum ꝙ habet esse, vt dicit Auicen. distinguens entis & rei significationem. Sed quia res per essentiam suam cognoscibilis est: transumptum est nomen rei ad omne id quod in cogitatione, vel intellectu cadere potest, secundum quòd res a reor reris dicitur: & per hunc modum dicuntur res rationis, quæ in natura ratum esse non habent, secundum quē modum, etiam negationes, & priuationes res dici possunt: sicut & entia rationis dicuntur, vt Cōmen. in 4. Metaphy. dicit. Com. 2. Primo ergo modo sumendo nomen rei: peccatum, inquātum est actus, est res quædam: sed inquantum peccatū est ex priuatione ordinis debiti, non est res quædam, sed priuatio. priuatio autē res naturæ non est; sed rationis tantum. vnde secundo modo accipiendo rem quātum ad vtrūque: peccatum res est, scilicet & inquantum est actus, & inquantum priuationi subiicit.

a Qualiter determinent uerba Augustini præmissa, quibus ait: Omne quod est, inquantum est, bonum esse.

ILla quoq; August. verba quibus dicit, Omne quod est, inquantum est, bonum esse: & Deum habere authorem de naturis, siue de substantiis tantum accipienda fore tradunt. Substantiæ vero nomine, atque naturæ dicunt significari substantias ipsas, & ea quę naturaliter habent, scilicet quę concreata sunt eis, sicut anima naturaliter habet intellectū & ingenium, & voluntatem, & huiusmodi: quod ex verbis August. prēmissis colligit, vbi bonum hominem appellat bonā B naturam, & malum hominem malam naturam. secundū hanc igitur assertionē, vel acceptionem, mali actus non sunt naturæ, vel substantiæ, nec etiam boni actus. Quod vtique August. videtur innuere in libro Retractationū, distinguens inter substantias, siue naturas: & bonas actiones, siue malas. Aperiens enim quomodo intelligendum sit: quidam in libro de vera religione ab eo traditum, ait, hoc de substantiis, atque naturis dictum est. Inde enim disputabatur nō de bonis actionibus, atque peccatis. aperte hic videtur diuidere inter naturas, siue substantias, & actiones, siue peccata; ideoque asserunt pręfati doctores, actiones īteriores, vel

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ illa obiectio procedit de substantia. secundū, ꝙ significat rem primi prædicamēti: & hoc modo sumendo substantiam, peccatum nullo modo substantia est.

¶ Ad secundum dicendū, ꝙ esse in natura aliquid dr dupliciter. vel sicut pars naturæ, siue aliquid aliud ad perfectionem naturæ pertinens: & hoc modo malum non est in natura, neque vniuersali, neque particulari. Vel potest intelligi aliquid esse in natura, sicut in subiecto: & hoc modo oportet, quòd subiectū huiusmodi priuationis, quæ malum est, natura quædam sit, vt hoc modo malum in natura esse dicatur: & ideo oportet actum illū in quo deformitas fundatur, sicut in subiecto, naturam quandam esse.

¶ Ad tertium dicendū, ꝙ illud quod naturam vnā corrumpit, pōt esse natura alterius, sicut natura ignis corrumpit naturam aquæ. vnde non est inconueniens, vt actus quo natura hominis corrūpitur, natura alterius animalis perficiatur: aliquid enim est vituperabile in homine, quod est laudabile in leone, vel cane: & ideo non est inconueniens, vt actus ille natura aliqua ponatur, vel etiam secundum naturam: non quidem hominis, sed alterius

¶ Ad quartum ergo dicendum, quòd quāmuis priuatione qua peccatum malum dicitur, priuetur forma per quam actus in genere moris bonitatem habet: non tamen priuatur forma illa, p quam in genere actus remanet: & ideo secundum illam formā res dici potest, inquantum actus est res quædam. Iterum etiam illa priuatio accipitur, vt forma eius, secundum ꝙ in consideratione rationis venit: & ideo ex parte priuationis potest dici res, secundum ꝙ res, a reor reris dicitur.

¶ Ad quintum dicendum, quòd impossibile est aliquam rem esse, quæ omni ordine destituatur. Vnde & in ipso actu peccati, vt res quædam est, remanet ordo aliquis, & ad agentem, & ad finem aliquem intentum ab agente, quod est æstimatum bonum, quāmuis priuetur ordo a fine debito, quam etiam inordinationem Deus inordinatam non relinquit: sed per pœnam ordinat.

ARTICVLVS II.

b Vtrum omne ens sit a Deo.

Cont. 2'. ca. 15. Et Quodl. 2. ar. 3. Cor. AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd non omne ens a Deo sit: verum enim & ens conuertuntur: sed aliquem peccare est verum, quod non est a Deo. ergo non omne quod est, a Deo est.

Contra Pelag. lib. 3. ad tertium. ¶ 2 Præt. Quicquid est a Deo, per verbum factum est: sed forma hominis in idolo non est facta per verbum, vt Augu. dicit; & tamen forma hominis in idolo ens quoddā est. ergo nō omne ens a Deo est.

¶ 3 Præt. De quocūque vere potest dici, ꝙ est: ipsum est ens: A sed verum est dicere deformitatem peccati esse. ergo deformitas peccati est ens: sed deformitas peccati non est a Deo. ergo non omne ens est a Deo.

¶ 4 Præt. Omne quod est a Deo, in aliquo similitudinem eius retinet, quia vt Diony. dicit 2. c. de di. no. Causata habēt causarū suarū contingentes imagines: sed quædā sunt, quę hoiem dissimilem Deo reddūt. ergo non oē qd est, a Deo est.

¶ 5 Præt. Cuiuscūq; agētis opatio reducit in aliqd aliud agens sicut in causam: illud non est agens p seipsum: sed quædā sunt quæ p seipsa agunt, quæ .s. dominiū suorum actuum habent, vt agentia a proposito. ergo operationes eorum nō reducunt in agens aliud prius eis, sicut in causam: sed operationes illæ entia quædā sunt: ergo non omnia entia sunt a Deo causata. Lib. 1.

SED CONTRA. Boe. dicit in libro de hebd. ꝙ res alię dñr bonę inquantū a pri C mo, & summo bono sunt: qd Deus est: qd ergo a Deo non est, bonum non est. Si ergo aliquod ens sit, qd a Deo non est: illud oīno bonū non erit: sed qd est oīno carens bonitate est summū malū. ergo erit ponere summū malū: & ita erūt pricipia prima.

¶ 2 Præt. Oē ens quod non habet cām, ipsum est primum simpliciter, & est causa tātum: sed hoc est impossibile esse, nisi vnū. ergo omne aliud ens cām habet: sed quicquid est causatum, per operationem causæ suæ in esse productum est. aut ergo illa causa est causa prima, aut causa secunda. Si est causa prima, non habens aliam causam: talis causa solus Deus est. ergo hoc ens, de quo loquitur, erit a Deo. Si autem est causa scda. ergo cā prima vehementius agit in causatū eius, q̄ ipsamet agat in illud. ergo omne ens a causa prima procederet, quæ Deus est.

RESPONDEO dicendum, ꝙ ens inuenitur in pluribus, sm prius & posterius. Illud tn verissime & primo dr ens, cuius esse est ipsum quod est, quia esse eius non est receptum, sed p se D subsistens. In oībus aūt quæ sm prius & posterius dñr: primum eorum quæ sunt potest esse causa: & per se dictū, est causa eius quod per participationem dr: & ideo oportet, ꝙ illud ens quod non per participationem alicuius esse quod sit aliud q̄ ipsum dicitur ens, quod primū inter entia est: sit causa oium aliorum entium. alia autem entia dicuntur per posterius, inquantum aliquod esse participant: quod non est idem quod ipsa sunt: & hæc procedunt vsque ad vltima entium: ita quòd quācunque rationem essendi aliquid habeat, non sit sibi nisi a Deo: seu defectus essendi sit ei a seipso.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ verum dupliciter potest cōsiderari. Vel sm ꝙ fundatur in re: & hoc modo, hoc quod dicitur istum peccare, non habet veritatem: immo potius per recessum a veritate peccatum incidit, si sumatur veritas, quæ in re est, per quam quis implet id qd a Deo ordinatū est. Vel sm ꝙ cōpletur opatione aīæ cōpositionē formātis, in qua est veritas E prout significat, vel intelligit rē eo modo quo est: & sic hoc qd est istum peccare, est quoddam ens rationis, aut verum dicitur: & sic a Deo est, non enim nisi a Deo esse potest talis rectitudo, vt intellectus rem accipiat eo modo quo est, & eodem modo verbis eam exprimat.

¶ Ad scdm dicendū, ꝙ forma hoīs in idolo, pōt dupliciter cōsiderari, vel sm ꝙ est figura quædā, & sic proculdubio a Deo est, a quo oīs forma ē. vel sm ꝙ est ordinata ad id, qd decēs eā ordinari nō est, vel conueniēs sibi .s. ad hoc vt adoret: & sm hoc a Deo nō ē, qa sm hoc nihil ē, cū sm negationē debiti vsus hoc dicat.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ vt supra dictum est: ens dicitur dupliciter. Vno modo, quòd significat essentiam rei extra animam existentis: & hoc modo non potest dici ens deformitas peccati, quæ priuatio quædam est: priuationes enim essentiam d non habent in rerum natura. D. 546. Alio modo, secundū ꝙ significat veritatem propositionis, & sic deformitas dicitur esse non propter hoc, ꝙ in re esse habeat: sed quia intellectus componit priua-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tionem cum subiecto, sicut formam quandam. Vnde sicut ex compositione formæ ad subiectum, vel ad materiam, resinquitur quoddam esse substantiale, vel accidentale: ita etiam intellectus compositionem priuationis cum subiecto, per quoddam esse significat: sed hoc esse non est, nisi esse rationis: cum in re potius sit non esse: & secundum hoc, ꝙ in ratione esse habet: constat, ꝙ a Deo est.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ in creatis cõtingit esse similitudinem Dei, ſm quamcunque perfectionẽ participatam, & quãto perfectio est nobilior: tanto ſm eam attenditur similitudo expressior. contingit autem, vt aliquid similitudinẽ Dei amittat quantum ad vlteriorem perfectionẽ: quod quantũ ad primam perfectionem similitudinem retinet: vnde in istis, ſm verba Dionysii dicit esse participatio diuinę bonitatis, ſm obscuram resonãtiam: sicut patet in peccato, quia in actu peccati est aliquid similitudinem diuinam retinens: puta corporalis delectatio, vel aliquid huiusmodi a summo bono exemplatum: quamuis non sit ibi similitudo summi boni, quę est per gratiam: & ideo ſm hoc, ꝙ similitudinem Dei retinent, talia entia a Deo sunt. ſm vero, ꝙ a Dei similitudine recedunt: nec etiam entia sunt, nec etiam a Deo sunt: cum omne ens inquantum est ens, primo enti similetur.

† c. 30. li. 1.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ operatio illius agentis, qui per se agit: oportet, vt in primum agens, sicut in causam reducatur: quamuis enim huiusmodi entia per se agant, quia per propriã naturam, & proprium iudicium actus suos determinant: non tamen a se habent, ꝙ agant: sed a primo agẽte, quod eis & esse, & posse & agere confert.

QVAESTIO II.

B

Deinde quęritur de causa peccati.

Et circa hoc duo quæruntur.

Primo. Verũ ipsius peccati Deus causa sit, absolute loquẽdo.
Secundo. Vtrum sit causa actionis in qua deformitas culpę consistit, secundum quòd actio est.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum Deus sit simpliciter causa peccati.

1. 2. q. 79. ar. 1. Et Malo. q. 3. ar. 1. Et cont. 3. cap. 162.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ simpliciter peccati Deus causa sit, quia vt in glo. ad Ro. 9. dicitur. Deus operatur in cordibus hominum: & inclinat voluntates eorum in quodcunque voluerit, siue in bonum, siue in malum: sed ex hoc dicitur actor bonorum operum, quia voluntatem hominis in bonum inclinat, ergo & eadẽ ratione potest dici actor peccatorũ, quę sunt mala opera.

¶ 2 Præt. Quicquid est causa causæ, est causa causati: sed peccati causa est voluntas peccantis: cum igitur voluntatis causa sit Deus: videtur quòd & peccati.

¶ 3 Præt. In eandẽ causam reducit salus & periculum alicuius. idem enim nauta est causa salutis, & periclitationis nauis, vt in 2. Physi. dicitur: sed Deus est causa salutis humanæ, quę est per bona opera. ergo & cum periclitatio animę sit per peccatũ: videtur, ꝙ etiam Deus sit peccati causa.

Tex. 30.

¶ 4 Præt. Quęcunque operatio conuenit rei secundum hoc, quòd sibi a Deo datum est, a Deo est: sed operationes, quæ exteriores non esse naturas, vel substãtias, q̃ si male sunt peccata sunt, neq; a Deo sunt. Quòd vero mali actus non sint naturæ. Augu. videtur notare in prima responsione contra Pelagianos, ita dicens. Opera diaboli, quę vitia dicuntur: actus sunt: non res. Idem in quarta. Omne malum natura non est: sed act' accidẽs alicui ex defectu boni, quamobrem quod natura non est, Deus nõ fecit, quia natura est omne quod fecit. Item. Omne quod natura bonum est, De' ex nihilo fecit, non diabolus.

b Secundum hos res aliquæ sunt, quæ a Deo non sunt, quibus homines mali sunt.

EX quo colligitur res aliquas esse, quæ a Deo non sunt: eisque homines mali sunt: quod nihilominꝰ & ipsi concedunt innitentes verbis Augustini superius positis, qui in Enchi. determinans illa verba Prophetę. Væ his, qui dicunt malum bonum. dicit de ipsis rebus quibus homines mali sunt: non de hominibus hoc esse intelligendum. Sunt ergo aliquę res quibus homines mali sunt. Id autem quo homo fit deterior, a Deo non est, quia vt ait Augu. in lib. 83. quæstionũ. Deo authore non fit homo deterior: nõ est igitur author Deus, rerũ quibus hõ fit deterior, aut sunt aliquæ res, vt dictũ est, quibus hoies mali fiũt. Sunt etiam ergo aliquę res, quę a Deo non sunt, quia peccata ipse sunt. Ideoque scriptura in pluribus contestatur locis: Deum non esse authorem malorum, idest eorum, quæ peccata sunt.

Sed contra. Fulgentius dicit. Illius rei Deus est vltor: cuius non est actor: sed peccati est vltor. ergo eius non est actor.

†‡ Cap. 19. Lib. 1. circa medium.

¶ Præt. Quicquid fit Deo volente: fit Deo actore, & econuerso: sed mala non fiunt Deo volẽte. ergo nec eo actore.

RESPONDEO Dicẽdum, quòd peccati actor d De' nullo modo dicẽdus est: qui enim agit propter finem non deficit a fine, nisi ꝓpter defectum alicuius, vel sui ipsius, vel alterius, & ille in quo inuenitur defectus, erit causa obliquationis a fine, siue sit ipsum principale agens, vel materia, vel instrumentum agentis, vel quicquid aliud: & ideo illud in quo nullo modo defectus cadere potest: non potest esse causa recessus a fine, in his quę ad finem ordinata sunt: cum igitur peccatum dicatur propter inordinationem a fine ad quem natura rationalis ordinata est, non potest esse causa peccati Deus in quo nullus defectus cadere potest: sed oportet, quòd peccatum causetur defectu illius agentis, quod est possibile ad defectum, sicut est voluntas rationalis creaturæ.

† Quæst. 3. D. 435.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Deus non eodem modo inclinat voluntatem in bonum & in malum. Inclinat siquidem voluntatem in bonum administrando virtutem agendi, & directe mouendo ad bonum: sed ad malum dicitur inclinare inquantum gratiam non prębet: per quam quis a malo retraheretur, & non ꝙ directe voluntatem in malum ordinet.

¶ Ad secundum dicendum, quòd peccatum refertur in voluntatem, sicut in causam, & quamuis voluntas sit creata ab eo inquantum est quoddam ens: non tamen quantum ad hoc ꝙ defectus ex ipsa incidere potest: est enim possibilis ad defectum ex hoc, quòd ex nihilo est, quamuis autem Deus sit causa voluntatis faciens eam ex nihilo: hoc tamen quod est ex nihilo esse, non habet ab alio, sed a se. vnde secundum hoc non habet causam aliam: & ideo defectus, qui sequitur ex ea secundum quòd ex nihilo est: non oportet, quòd in vlteriorem causam reducatur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd nauta est causa periculi nauis p suam absentiam; Deus autem quantum in se est, nulli absens est, sed peccator absentat se a Deo, & ideo ipse sui peccati causa est in quo periclitatur, & non Deus.

¶ Ad quartum dicendum, quòd concupiscibilis, & irascibilis a Deo homini datæ sunt: ita vt rationi subdantur. Vnde si quis eis vtatur, secundum illum ordinem prout a Deo datę sunt: talis operationis Deus actor erit: sed in hoc peccatum esse non poterit. Si quis autem eis vtatur prętęr rationis ordinem, talis abusionis Deus actor non erit, quia in hac peccatum est.

¶ Ad quintum dicendum, quòd peccatum dicitur spiritualis tenebra effectiue, quia scilicet mentem obtenebrat eam lumine gratię priuans. nomen autem tenebræ pœnam potius designat: vnde etiam tenebrę Deus author est: sicut & aliarum pœnarum, vt infra onde eus.

ARTICVLVS II.

b Vtrum actio peccati, inquantum actio sit a Deo.

1. 2. q. 79. artic. 2. Et Malo. q. 3. artic. 2.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ actio peccati, inquantum est actio a Deo nõ sit. Omne enim quod est a Deo bonũ est: & omne bonum alicui bonum est. quædam autem peccata sunt quorum actus nulli boni sunt, qa & facienti nocent, & ei in quem fiunt. ergo tales actus nullo modo a Deo sunt.

¶ 2 Præt. Quicquid est causa actionis in qua deformitas fundatur: ſm quã actio mala dicitur: est mouens & cooperãs ad malum: nihil enim operatur ad malum, nisi secundum quòd talem actionem producit: sed Deus nullo modo ad malum cooperari debet dici. ergo illius actionis in qua malũ consistit inseparabiliter, causa dicẽdus nõ est.

¶ 3 Præt. Bonarum actionum Deus non est actor, nisi secundum ꝙ Deus potentiæ agendi efficaciam confert, quia determinatio operis ex lib. 2. r. est, vt supra habitum est. si igitur Deus ipsarum actionum malarum, inquantum actiones sunt a potentia egredientes causa esset: eodem modo dicẽdus esset actor malarum actionum, sicut est actor bonarum.

¶ 4 Præt. Quod conuenit alicui ſm genus & differentiã suam constitutiuam: conuenit sibi per suam essentiam: quia essentia rei his significatur: sed quidã actus sunt, qui ex genere suo mali sunt, vt supra habitum est, & quidam, qui ex differentia p quã in speciem contrahuntur. ergo per essentiam suam mali sunt: & ita nec etiam inquantum sunt a deo sunt.

¶ 5 Præt. Rei non assignatur causa efficiens, ſm ꝙ est in intellectu: sed ſm ꝙ est in re, sed quidam actus sunt in quibus non potest separari illud quod est de natura act' a deformitate, nisi ſm intellectum, quia bene fieri non possunt. ergo non causant, nisi ſm ꝙ stant sub illa deformitate: sed vt sunt sub deformitate non sunt a Deo ergo nullo modo a Deo sunt.

SED CONTRA. Omne bonum a Deo est: sed quædam peccata sunt, quæ habent malitiam ex aliqua circunstantia superueniente, & tamen actus sunt boni ex genere, vt dare eleemosynam propter inanem gloriam. ergo horum, inquantum sunt actus quidam Deus causa est.

¶ Præt. Quicquid non est causa operationis per quam aliqua substantia in esse producitur: non est causa illius substantiæ: sed per aliquam actionem peccati, substantiæ quędam in esse producuntur, sicut per adulteria, & fornicationes homines generantur. si ergo harum actionum Deus causa non est, inquantum actiones sunt: tunc nec hominum, qui per has actiones generantur est causa, quod est absurdum.

RESPONDEO Dicendum, ꝙ circa hanc quæstionem tanguntur a Magistro duæ opiniones. Vna quarum dicebat omnes actus, inquantum actus sunt: ex Deo esse: sed ꝙ inquantum deformitatem habent, a Deo non sunt: sed ab homine, vel diabolo: & horum rationes supra 31. distinct. prosecutus est. Alia opinio dicebat actus peccatorũ nullo modo, nec etiam inquantum actus sunt a Deo esse, & hæc opinio tangitur in præsenti dist. quam ad præsens nulli, vel pauci tenent, quia propinquissima est errori duplici. Primo, quia ex ea videt sequi, ꝙ sint plura prima principia: hoc enim est de ratione primi principij, vt agere possit sine auxilio prioris agentis, & influentia eius, vnde si voluntas humana actionem aliquam posset producere: cuius actor Deus non esset, voluntas humana rationẽ primi principii haberet, quamuis soluere hoc nitantur dicentes, ꝙ voluntas etsi per se possit actionem producere sine influentia prioris agentis: non tamen habet a se esse, sed ab alio, quod etiam exigeretur ad rationem primi principii, sed hoc videtur inconueniens, vt quod a se esse non habet, a se agere possit: cum etiam per se durare non possit: quod a se non est. Omnis etiam virtꝰ ab essentia procedit: & operatio a virtute. vnde cuius essentia ab alio est, oportet ꝙ virtus & operatio ab alio sit. Et præterea quamuis per hanc responsionem euitaretur, ꝙ non esset primũ simpliciter: non tamen posset vitari quin esset primum agens: sic enim actio in aliquã prius agens non reduceretur, sicut in causam. Secũdo quia cum actio etiã peccati sit ens quoddã, nõ solum ſm ꝙ priuationes, & negationes entia dicuntur: sed etiam ſm ꝙ res in genere existentes entia sunt, eo ꝙ & ipse actiones in genere ordinantur, sequeretur si actiones peccati a Deo non sunt: quòd aliquod ens essentiam habens a Deo non esset: & ita Deus non esset vniuersalis causa omniũ entium, quod est cõtra perfectionem primi entis. Primum. n. in quolibet genere est causa eorum, quæ sunt post, vt in 2. Metaphi. dicitur. Et ideo cum prima opinione dicendum est, ꝙ actꝰ inquantum actus a Deo est, & vt sic non habet aliquid, ꝙ deformitatem habeat: quod qualiter sit ita considerari potest. In omnibus enim in quibus incidit defectus ex causa secunda, & non ex causa prima: oportet ꝙ quicquid est in effectu deficiente essentię, & bonitatis, totum a prima procedat. ꝙ autem defectus reducatur in causam secundam deficientem, patet in claudicatione, quę est a virtute gressiua, mediante tibia. per cuius f. tibiæ curuitatem, obliquitas in gressu claudicãtis relinquitur. vnde quicquid est ibi de gressu totum est a virtute gressiua, sed defectus, vel obliquitas gressus nõ est a virtute gressiua, sed a tibia tantum. Similiter etiam est ordo Dei ad voluntatem causatam, sicut causæ primę ad causam secundam. Ideo ex parte Dei nullus defectus incidere potest. Voluntas autem causata ad defectũ possibilis est: & ideo quicquid est in actu deficiente. f. peccato de ratione actus, & entis & boni, totum hoc a primo agẽte. f. Deo procedit mediante voluntate: sed ipse defectus, qui est in actu hoc modo est a voluntate, ꝙ a Deo non procedit; & ideo quocunque nomen deformitatem simul cum actu significat, siue in generali siue in speciali, non potest dici, ꝙ hoc a Deo sic simpliciter: vnde non potest dici absolute, ꝙ peccatum sit a Deo, vt homicidium, aut aliquid huiusmodi, nisi cum hac additione in quantum est actus & inquantum est ens.

b Ex parte eorum præmissæ opponitur sententiæ in illo uerbo: Deus author malorum non est.

IN hoc autem verbo superiorum sentẽtiæ recte opponitur, qui dicunt a Deum non esse authorẽ eorum, quę mala sunt, inquantum mala sunt; sed inquantum sunt, & inquantum mala sunt: dicũt ea nihil esse. Quid igitur mirum: si Deus dicitur non esse author eorum, inquantũ nihil sunt: cũ nihil nullus author existere queat? Ideoque cum dicitur Deus author esse omnium, quæ sunt, bonorum isti subintelligi volunt. Bona autem illa dicunt esse, quæ naturaliter sunt: ea vero naturaliter dicunt esse, non solum quæ substantiæ sunt, vel cõcreta substantiis, qualiter supra acceperũt, sed & omnia quę naturam non priuãt bono: & ita secundum eosdem multiplex in scripturis fit intelligentia: vbi de natura, siue de substãtiis, vel de his, quæ naturaliter sunt sermo occurrit. sed super illum locum Psal. Non est substantia. ita August. de substantia disseruit, vt præmissæ sententiæ videatur consentire, dicens. Substantia intelligitur illud qd sumus; quicquid sumus hõ, pecus, terra, sol, oĩa ista substantię sunt eo ipso quo sunt naturæ ipsæ substantię dicuntur. Nam quòd nulla est substantia nihil omnino est. substantia ergo est aliquid esse: Deus fecit hoĩem substantiam; sed per iniquitatẽ lapsus est hõ a substãtia in qua factus est. Iniquitas quippe ipsa

Tex. 4.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ illud dicitur ad malum cooperari, quod inclinat ad actionẽ ſm ꝙ actio deformitati substat. vnde mala est, hoc autem Deo non conuenit: & ideo non oportet, vt ad malum cooperari dicatur, quamuis actionis illius causa sit, in qua malum consistit, ſm ꝙ influit agenti esse, posse, & agere, & quicquid perfectionis in agente est.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ Deus dicitur causa bonarum operationum, non solum quantum ad essentiam actus, sed etiam quantum ad perfectionem, secundum quam bonæ dicuntur; vtrunque. n. agenti influit, & vt agat, & vt bene agat; sed in malis actionibus quamuis sit causa earum quantum ad essentiam, non tamen est causa quantum ad defectum, & ideo absolute dicendus est causa bonorum operum, non autem peccatorum.

¶ Ad quartum dicendũ, ꝙ sicut supra dictũ est. 34. dist. ipsa priuatio qua aliquid malum dicitur, non potest esse differentia, neque genus, sed vnusquisque actus specificatur, & in genere ponitur per aliquid positiue dictum, sed positionem vtranque per quã. f. ponitur actus in genere, vel in specie potest consequi

Universidad de D… Bib…

priuatio aliqua: & ideo quidam actus dicuntur mali ex genere, vel ex eo, quod in speciem trahit.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ sicut actio, quę peccati deformitatem habet dicitur bona, inquantum est actio bonitate naturæ: non propter hoc, quòd aliquando inueniatur separata a deformitate: sed quia bonitas illa naturæ deformitati substat: ita etiam Deus dicitur esse causa illius actionis, inquantum est actio, & non inquantum est deformis: hoc modo, ꝙ actionem non faciat a deformitate separatam: sed quia in actione deformitati coniũcta, hoc quod est actiõis facit, & quod deformitatis non facit: & si enim in aliquo effectu plura inseparabiliter cõiuncta sunt: non oportet, vt quicquid est causa eius quantum ad vnũ, sit causa eius quantum ad alterum, sicut natura est causa oculi quantum ad substantiã eius, & non quantum ad defectũ cæcitatis, quæ ex naturæ defectu incidit.

substantia nõ est. Non enim iniquitas est natura quã formauit De⁹: sed iniquitas est peruersio quam fecit homo. b naturę omnes per ipsum factæ sunt. Iniquitas per ipsum facta nõ est, quia iniquitas non est substantia. in illo autem hymno trium puerorum vniuersa creatura laudans Deum commemoratur. Laudãt enim omnia Deum: sed quæ fecit Deus. laudat ibi serpẽs Deũ: sed non auaritia: omnia reptilia ibi nominata sunt, sed non aliqua vitia. Vitia enim ex nobis & ex nostra voluntate habemus: & vitia non sunt substantiæ. Intendant ex his verbis diligenter præmissarum assertores sententiarum, & percipere poterunt rationem, & causam dictorum: vbi scriptura de natura, vel substantia mentioné facit. Illarum vero sententiarum iudicium prudentis lectoris: cui vtriusque sententię notitiã plenarie dedimus: arbitrio relinquimus, ad ea q̃ adhuc nobis supersint tractanda festinantes.

c Quod de peccato. non de pœna intelligitur: cum dicitur Deus non est author mali.

Cum igitur in hoc omnes consentiant catholici tractatores, scilicet quòd Deus non est author malorum cauẽdum est tamẽ, malorum nomine pœnas, sicut peccata generaliter includas. a Pœnarum enim Deus author est, sicut ipse per Prophetã ait. Nõ est malum in ciuitate quod dominus nõ fecerit. Idem alibi ex ꝑsona sua ait. Ego sum Deus creans malũ, & faciens bonũ. Ecce hic dicitur creasse, & fecisse malum: sed mali nomine pœna intelligitur: non peccatum. sicut econuerso cũ dicitur. De⁹ non est author malorum: nomine mali peccata intelliguntur. Ideoque August. qui dixerat in lib. 83. qõ. ꝙ Deus author mali non sit: in primo libro retractationum quomodo id intelligẽdum sit aperit dicens. Videndũ est ne male intelligatur quod dixi: Deus author mali nõ est, qui & omnium quę sunt author est, quia inquantum sunt intantum bona sunt: & ne hinc putetur: non ab illo esse pœnam malorum, quę vtique malum est his, qui puniuntur. Sed hoc ita dixi, sicut dictũ est. Deus mortem non fecit, cum alibi scriptum sit, mors & vita a domino est: malorum igitur pœna, quæ a Deo est: malum est quidẽ malis: sed in bonis Dei operibus est: quoniam iustum est, vt mali puniantur: & vtique bonũ est omne quod iustũ est. Sic ergo dicitur Deus nõ fecisse mortem, quia non fecit illud pro quo mors infligitur, idest peccatum. Audisti lector causam dictorum, ex qua intelligentia sana firmatur: cũ dicitur Deus non est author mali, & Deus mortem non fecit.

† q. 21. † Ca. 26.

QVAESTIO III.

C

Deinde quæritur de causa pœnæ.

Et circa hoc quæruntur duo.

Primo. Vtrum Deus sit causa pœnæ.
Secundo. De quo ꝑ prius dicatur malũ. s. de culpa, vel de pœna.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum pœna sit a Deo.

1. p. qõ. 49. art. 2.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ pœna a Deo non sit. Omne enim malum contrariatur alicui bono: sed pœna est quoddam malum cũ noceat. ergo alicui bono contrariatur: sed quod contrariatur bono, non potest esse a summo bono, quia sic summum bonũ non potest esse actor pacis: sed pugnæ & dissensionis: si ab eo cõtraria procederent. ergo pœna non est a Deo.

¶ 2 Præt. Omne quod est præter intentionem agentis, incidit ex aliquo defectu: sed omne malum est pręter intentioné agẽtis, vt Diony. dicit, quia nihil ad malum respiciens operatur. ergo omne malum, ex defectu aliquo incidit: sed quicquid incidit ex defectu, nõ reducitur in Deum, sicut in causam, vt supra ostensum est. ergo nullius mali Deus est causa, sed pœna est malum. ergo non est a Deo.

¶ 3 Præt. Quicquid non est causa actionis: non est causa illi⁹, quod per actionem causatur, vt dictũ est: sed multæ pœnæ sunt, quæ aliquibus per aliorum peccata infligunt: multi enim afflictionibus puniuntur per eos, qui iniuste opprimunt: cum igitur culpæ Deus non sit causa, videtur ꝙ nec omnis pœnę.

¶ 4 Præt. Quicquid est a Deo, in bonum tendit: sed quædam pœnæ sunt, quę ad malum inclinant, vt fomes, & huiusmodi. ergo non omnis pœna a Deo est.

¶ 5 Præt. Cuius generatio bona est, corruptio eius mala est: sed gñatio gratiæ bona est, quia a Deo est. ergo & corruptio gratię mala est: sed corruptio gratiæ est quædam pœna. ergo non omnis pœna est a Deo: cum Deus tantummodo bonorũ sit causa.

SED CONTRA. omne quod iustum est, bonum est, & omne quod bonum est, a Deo est: sed omnis pœna iusta est, vt Augustinus probauit in præcedenti distinctione. ergo omnis pœna a Deo est.

¶ Præt. Ad eundem pertinet remuneratio, & cõdemnatio, scilicet ad eum qui iudicium de actibus habet bonis vel malis, sed præmia reddere bonis operibus Dei est. ergo & pœnas etiã infligere ipsius est. ergo omnis pœna a Deo est.

RESPONDEO dicendum, quòd pœna duo habet in se, scilicet rationem mali secundum quòd est alicuius boni priuatio, & rationem boni, secundum quòd iusta est, & ordinata est. Quidam igitur antiqui considerantes pœnam tantum ex parte illa in qua defectus est & malum: dixerũt pœnas a Deo non esse: in quem errorem etiam Tulli⁹ incidisse videtur, vt patet in libro de officiis. Huiusmodi.n. homines prouidentiam Dei negauerũt de humanis actibus: vnde ordinem, qui est pœna respectu culpæ: non dicebãt per prouidentiam diuinam esse: sed per iustitiã hominis pœnam infligentis. defectum autẽ, qui est in pœna, non a Deo ordinatum esse: sed ex necessitate causarum secundarum incidere. ponebant.n. Deũ res in esse produxisse, sicut producit agens ex necessitate naturæ, vt scilicet ex vno primo, in quo nullus defectus est: vnum primum procederet ab eius perfectione distans: & secundum quòd longior sit distantia ab vno primo per ordinem causæ & causati, magis dicebant defectum incidere. Hæc autem positio, erronea est, sicut in primo libro distinctione 39. patuit, vbi dictum est, prouidentiam diuinam ad omnia se extendere. Et ideo dicendum est, pœnas a Deo esse; nullo autem modo culpam a Deo esse: quàmuis vtrunque malum dicatur. cuius ratio est: quia vnicuique rei assignatur causa agens, secundum quòd ab agente res illa progreditur, culpa autem rationem mali & defectus habet, secundum quòd ab agente suo progreditur, quod actionem suam in debitum finem non ordinat: & ideo culpæ causa assignari non potest, ne sit talis in quem defectus cadere possit. Pœna autem non habet rationem mali, vel defectus, secundum quòd ab agente procedit, quia per ordinatam actionem agentis pœna infligitur: sed habet rationem defectus, & mali in ipso recipiente actionem tantum, quod per iustam actioné aliquo bono priuatur: & ideo pœnæ Deus est author: diuersimode vero diuersarum: quædam enim est pœna damni, vt subtractio gratiæ, & huiusmodi: & harum pœnarum Deus causa est, non quidem agendo aliquid, sed potius non agendo: ex eo enim, quòd Deus gratiam nõ influit, consequitur in isto gratiæ priuatio. quædam vero pœna sensus est, quæ per aliquam actionem infligitur. & huius etiam agendo, Deus author est.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vnum bonum particulare, contrariatur alii bono particulari, sicut calidum frigido, & vtrunque a Deo est, nec tamen sequitur, quòd Deus pacis author non sit, quia ipsa etiam contrariorum pugna ad aliquam vnionem ordinatur, qua scilicet ad formam mixti conueniunt, & etiam secundum quòd in vniuerso per modum cuiusdam consonantiæ ordinantur, ita etiam non est inconueniens, vt quàmuis bonum naturæ a Deo sit, quòd etiã pœna, quæ sibi contrariatur inquantum bona est, a Deo sit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd nullum malum, nec aliquis defectus a Deo vel agente alio intentum est, sed omne malum, & defectus incidunt ex defectu aliquo, vel ex defectu causæ agentis, vel ex defectu materiæ recipientis: malum enim culpæ incidit ex defectu causæ agentis, & ideo in causam agentem, quæ deficere non potest, reduci non potest. malum autem pœnæ incidit ex defectu materiæ, quod sic patet. Ordinem iustitiæ iustus iudex in suis subditis ponere intendit. ille ordo non potest in peccante recipi, nisi secundum quòd per defectum aliquem punitur, & ideo quàmuis defectus ille, ratione cuius pœna malũ dicitur, a iudice intentus non sit, sed ordo iustitiæ; tamẽ iustus iudex pœnę author dicitur, secundũ quòd

quòd

ꝙ pœna ordinatum quid dicit: & ita pœnarum Deus actor est.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quàmuis actionis turpis, Deus non sit causa, secundum quòd deformitati substat: est tamen causa eius, secundum quòd actio quædam est: & ideo etiam potest dici causa eius, quod per illam actionem effectum est.

¶ Ad quartum dicendum, quòd pœna nõ inclinat ad malum culpæ directe ꝑ modum habitus, & dispositionis, sed indirecte, inquantum ꝑ pœnam priuatur aliquid quo quis a culpa retrahebatur: & hoc non est inconueniens: vt dicatur Deus subtrahere illud quo quis a culpa cõseruabatur immunis. s. gratia.

¶ Ad quintum dicẽdum, ꝙ quàmuis corruptio gratiæ in se malum sit: tamen, ꝙ iste, qui gratia indignus est, gratia priuetur: bonum & iustum est, & hoc mõ a Deo est ordinãte.

ARTICVLVS II.

Vtrum malum prius dicatur de pœna, quàm de culpa.

1. p. qõ. 48. artic. 6. Et Mal. qõ. 1. art. 5.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd malum per prius dicatur de pœna, quàm de culpa. Bonum enim cum sit in omnibus generibus, per prius est in substantia, quàm in aliis, vt ex primo Ethicorum patet, sed malum pœnę priuat bonum, quod est in substantia, sicut mors, quæ quædam pœna est: perfectionem substantialem priuat: sed malum culpæ est malum in actione. ergo per prius malũ dicitur de pœna, quàm de culpa. (Cap. 6.)

¶ 2 Pręt. Perfectio secunda quæ est operatio, descendit a perfectione prima, quæ est forma: sed supra dictum est, quòd pœna opponitur perfectioni primæ: culpa autem perfectioni secundæ, quæ est operatio. ergo malum per prius inuenitur in pœna, quàm in culpa.

¶ 3 Pręt. Sicut se habet præmium ad meritum: ita se habet pœna ad culpam: sed præmiũ est magis bonum, & per prius quàm meritum. ergo & pœna est magis malum, quàm culpa: sed id qđ est prius in his quæ secundum prius & posterius dicuntur: etiã maxime dicitur, sicut ignis maxime calidus. vnde quod primũ est, est illud quod magis dicitur, vt ex secundo Metaphy. patet. ergo per prius dicitur malum de pœna, q̃ de culpa. (Tex. 4.)

¶ 4 Ad idem. Sicut bonũ in eo, ꝙ bonũ desideratur: ita malũ in eo, quòd malũ vitatur: sed illud propter quod desiderat aliquid, est magis bonũ. ergo illud propter quod vitatur aliquid, est magis malum: sed culpa vitatur propter pœnam. ergo pœna est magis malum, quàm culpa, & sic idem quod prius.

De mor. manich. libro 20.

¶ 5 Præt. vt supra dicit Aug. Malum dicitur aliquid, quia nocet. ergo cui verius conuenit ratio nocumenti verius conuenit ratio mali: sed verius conuenit pœnæ, quàm culpæ, quia verius est, quod per essentiam dicitur, quàm quod per participationé denominatur, sicut albedo verius dicit naturam albedinis, q̃ album. pœna autem ipsum nocumentum: sed culpa nocens denominatione dicitur. ergo & ratio mali per prius inuenitur in pœna, quàm in culpa.

SED CONTRA. Causa præcedit causatum: sed malum culpæ est causa mali pœnæ. ergo prius est malum culpę, quàm pœnæ.

¶ Præt. Dion. dicit 4. cap. de diuin. nomini. quòd puniri non est malum: sed fieri pœna dignum. non autem aliquis efficitur pœna dignus, nisi per culpam. ergo magis proprie culpa malum dicitur, quàm pœna.

RESPONDEO dicendum, quòd malum per prius de culpa dicitur, quàm de pœna, & magis culpę, quàm pœnæ ratio mali conuenit: cuius ratio assignatur a quibusdam, ex parte boni, quod per malum priuatur. dicunt enim ꝙ per culpam separatur aliquis a fine vltimo, quod est summum bonum. in quo primo ratio boni inuenitur. vnde & in malo quod ab ipso separat, primo inuenitur ratio mali. in pœna autem consequenter: quæ bonum naturæ causatæ priuat, quod est a summo bono deductum. Sed ista ratio videtur insufficiens, quia culpa & pœna non differunt, secundum illud bonum quod per vtrunque priuatur, quia illud idem bonum quod actiue d culpa priuatur, est illud, cuius passiua priuatio pœna quædam est: vnde & subtractio gratiæ per quam anima Deo coniungitur, & carentia visionis diuinæ, pœnæ q̃dam sunt: sed ratio assignata nõ tangit, nisi pœnas corporales: vnde non est vniuersalis: & ideo huiusmodi rõné oportet aliter inuenire, ex propria ratione culpę, & ex propria ratione pęnæ. Sciendũ est igitur, ꝙ ratio boni a fine sumitur, vt ex 2. Meta. patet finis autem est perfectio agentis inquantum est agens: eo ꝙ finis mouet agenté ad operandum: vnde finis & etiam obliquatio a fine, ꝑ pri⁹ comparatur ad agẽs, quàm ad patiens: & ideo illud malũ qđ rationẽ mali habet, secundum ꝙ ab operante est, propinquius se habet ad finem, q̃ illud malum, quod per actum operantis in aliquo patiente inducitur. vnde prior est recessus a fine in culpa, quæ rationem mali habet, secundum ꝙ ab operante exit, q̃ in pęna, quæ rõnẽ mali habet, secundum ꝙ in patiente efficitur defectus quidam per aliquam actionem, vel eiusdem, vel alterius: eiusdem, vt pęnæ, quæ consequuntur statim ex actu peccati, sicut per actũ culpæ sequitur subtractio gratiæ in peccante: & per prius est inordinatio actus, qui est a peccante: inquantum est agens rationem mali habens, quàm ipsa subtractio gratię, quę est malum pęnæ. per actionem autem alterius: sicut pęna, quæ infligitur peccatori per actum iudicis.

D. 84. Tex. 8.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ intensio, vel remissio alicuius potest esse dupliciter. vel per se, vel per accidens. Per se quando est intensio secundum id quod ad naturã rei pertinet. Per accidens autem, quando dicitur magis & minus: non secũdum magitudinem, quę propria est rei, quæ dicitur maior vel minor: sed secũdum magnitudiné alterius, sicut albedo dicitur maior, vel propter intensioné principiorum albedinis, vel propter magnitudinem superficiei: ita etiam magnitudo potest attendi in malo, vel ſm rationem propriam mali, vel ſm rationem boni quod priuatur per malum, & illa est essentialior malo. quæ per se est, q̃ per accidens, & secundum hoc dico, quòd ꝑ se loquendo non dicitur prius vel posterius malum, secundum quòd per ipsum prius & posterius bonum priuatur: sed secundum quòd per prius rationem mali participat, quæ est in recedendo a fine. Vnde non oportet, quòd malum pœnæ per quod bonum substantiale priuatur, sit magis malum simpliciter, vel per prius, q̃ malum culpę quod est in actione.

¶ Ad secundum dicendum, quòd perfectio prima se habet in duplici ordine ad operationem, quia operatio terminatur ad perfectionem primam: & ideo operatio a perfectione prima elicitur. Et similiter etiam est de priuatione perfectionis primę. pęna autem nominat priuationem perfectionis primæ, secundum ꝙ ad eam operatio terminatur, quia pęna dicit effectum culpæ: & ideo non oportet, ꝙ culpa ꝑ posterius malum dicatur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut pręmium est ordinatiuum meriti: ita & pęna est ordinatiua culpæ. vnde vtrunque. s. pręmium & pęna quandam bonitatem habent, ex hoc quòd ordinatum est. vnde non oportet, quòd si præmium est magis bonũ ꝙ pęna sit magis malum: sed minus inquantum habet aliquã perfectionem boni.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ culpa est propter se vitanda, etiã si nulla pęna sequeretur. vnde virtuosus plus culpam q̃ pęnam fugit, ad quem oportet mensurare actus aliorum hominum, vt Phylosophus in 3. Ethi. dicit.

¶ Ad quintum dicendum, quòd quicquid inuenitur in causa & causato: per prius est in causa, quàm in causato. Vnde cum hoc nocumentum quod est pęna sit per culpam inductum, ratio nocuitatis prius inuenitur in culpa, quàm in pęna: quàmuis pęna sit ipsum nocumentum, quia hoc ipsum, ꝙ pęna nocumentum est, a nocuitate culpæ procedit.

EXPOSITIO TEXTVS.

NON quia non sit actio, vel voluntas, &c.} Istud inconuenienter dicitur. constat enim, quòd actio inquantum est actio, non separata a vero esse; sed inquantū est inordinata. Vnde quòd peccatum dicatur nihil. non est ratione actionis; sed ratione inordinationis. {Hic de substantiis, atque naturis, &c.} Ex hoc non plus habetur, nisi quòd substātia & natura vno modo accepta, differūt ab actione bona & mala: & hoc verum est. {Opera diaboli, quę vitia dicuntur &c.} dicuntur nō esse res, ex ea parte qua habent, quòd vitia sint .s. ex parte priuationis. {Sunt ergo aliquæ res, quib⁹ homines &c.} Verū est: sed non eis hoīes mali sunt inquantū sunt res: sed inquantum alicui priuationi subsistunt. {Quid ergo mirum si Deus dicit &c.} Ista obiectio nulla est, quia eius quod nihil est, pōt aliquid esse causa: non quidem directe agendo, sed remouendo prohibens, sicut claudens fenestram facit tenebras, quæ nihil sunt dum remouet lucem, quòd tenebras phibeat: ita etiam & priuationē aliquam, quæ pęna est Deus efficere potest, quàmuis illa priuatio nihil sit, non pbendo illud qđ priuationē prohibeat: sicut nec præbendo gratiam causat priuationem gratiæ: sed illum defectum, prout in eo ratio culpæ consistit: non causare potest Deus, vt dictum est. {Bonorum illi subintelligi volūt, &c.} Ista responsio nulla est, quia nō minus est verum, quòd omne ens est a primo ente: q̃ quòd omne bonum est a primo bono: vnde in quocunque inuenitur natura entis: inuenitur natura boni: & ideo oportet omne ens absolute a Deo esse. {Iniquitas quippe ipsa non est substantia, &c.} Hic accipit Augustinus substantiā non prout significat rem primi prædicamenti: sed prout significat essentiam rei in quocunque genere existentis. Iniquitas.n. ex parte defectus: vnde iniquitatis rationem habet: essentia caret. Si autem acciperet substantiam, sm quòd significat prædicamētum K primum, æqualiter verum esset, quòd iustitia non est substantia, sicut quòd iniquitas non est substantia.

DISTINCTIO XXXVIII.

A

De uoluntate & eius fine, ex quo & ipsa iudicatur.

POst prædicta, de voluntate & eius fine disserendum est. Sciēdum G igitur est, quòd ex fine suo, vt ait Aug. volūtas cognoscitur: vtrū recta an praua sit. finis autē bonę voluntatis beatitudo est: vita ęterna Deus ipse. Malæ vero finis est aliud .s. mala delectatio vel aliquid aliud, in quo non debet voluntas quiescere. Finē bonum insinuat Propheta dicens. Vidi finem omnis consummationis &c. Charitas ergo cuius latum mandatum est: finis quidem omnis consumationis est, H idest omnis bonæ voluntatis, & actionis: ad quam omne pręceptum referendū est. Vnde Aug. in Enchi. Omnia præcepta diuina referuntur ad charitatē: de qua dicit Apostolus, Pręcepti finis est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta. Omnis itaque præcepti finis charitas est, idest ad charitatem refertur omne pręceptū: quod vero ita fit, vel timore pœnæ, vel aliqua intentione carnali, I vt non referatur ad charitatē quæ est dilectio Dei, & proximi, nondum fit: quemadmodū fieri oportet: quàmuis fieri videatur. Tunc enim recte fiunt, quæ mandat Deus, & quæ consilio monet: cum referuntur ad dilectionē Dei, & proximi. His verbis apertissime insinuatur, quis sit rectus voluntatis finis, sine actionis bonæ .s. charitas q̃ & Deus est, vt supra ostendim⁹.

† Dist. 1.

Quòd Deus est finis omnis bonæ actionis, quia charitas est, nec tantum spiritus sanctus, sed & Christus & pater: nec hi sunt tres fines, sed unus.

QVi ergo charitatem sibi ponit finem: Deum sibi ponit finem. Vnde & Christum finem legis ad iustitiam dicit Apostolus esse omni credēti: & recte dicitur Christus finis legis ad iustitiā quia vt ait Aug. in lib. sententiarum Prosperi: in Christo lex iustitię non consumitur, sed impletur. Omnis enim perfectio ex ipso est, vltra quem non est quo spes se extendat. Finis fideliū Christus est: ad quem cum peruenerit currentis intentio, nō habet quo possit amplius inuenire, sed habet in quo debeat permanere. Finis ergo rectus, atque supremus Deus est: pater, scilicet & filius & spiritus sanctus: neque hi tres sunt tres fines: sed vnus finis, quia nō tres Dii: sed vnus Deus.

† Cap 9.

DISTINCTIO XXXVIII.

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM determinauit de actibus, in quibus peccatum consistit in generali, inquirens vtrum inquantum sunt actus sint boni & a Deo. Hic determinat de ipsis actibus in speciali. Et quia peccatum consistit in actu interiori, & etiam exteriori: ideo diuiditur hæc pars in duas. In prima, determinat de actu interiori voluntatis. In secunda, de actu exteriori. 11 distinct. {Post hoc de actibus adiiciendum, &c. Prima in duas. In prima determinat de actu voluntatis, ostendens vnde in eo sit rectitudo & peccatum, quia ex fine. In secunda inquirit, quomodo in voluntate F possit esse vitium. 29. distinct. {Hic oritur quæstio satis necessaria.} Prima in duas. In prima ostendit, quòd rectitudo voluntatis est ex intentione finis. In secunda determinat de voluntate per comparationem ad intentionem & finem ibi. {Solet quæri quid distet, &c.} Prima in duas. In prima ostendit, quòd bonarum voluntatum est vnus finis, ex quo rectitudinē habent. In secunda inquirit vtrum ille vn⁹ finis sit tantum rectarum voluntatum finis, an etiam possint eē alii fines, ibi. {Sed quæritur, vtrū omnes bonæ voluntates &c.} Circa primū, duo facit. Primo ponit, quòd charitas est finis bonarum volūtatum. Secundo ostēdit, quòd cum hoc fine De⁹ est finis, ibi. {Qui vero charitatē sibi ponit finē, &c.} {Sed quæritur: vtrū omnes bonæ voluntates &c.} Hic inquirit vtrum possint esse plures fines rectarum voluntatum. Et diuiditur in tres. In prima determinat veritatem. In secunda ponit obiectionē in contrarium, ibi. {Veruntamen huic sententiæ, qua dictum est, &c.} In tertia, determinat eam, ibi. {Hoc autem non sibi repugnare, &c.} {Solet etiā q̃ri, &c.} Hic determinat de voluntate, per comparationem ad intētionem, & finem. Circa hoc duo facit. Primo, ponit dictam comparationem. Secundo, inquirit etiā vtrum intētio possit dici voluntas: & an intētio possit dici voluntas: & an intentio sit idē actus cum ea voluntate, quę cōmuniter voluntas dicit, ibi. {Sed quæritur vtrum intētio talis, &c.

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quinque quæruntur.

Primo. Vtrum omnium rectarum voluntatum, sit tantum vnus finis.
Secundo. Quis sit ille.
Tertio. Quid est intentio.
Quarto. Si sit eadem voluntas, quæ est de fine quæ dicitur intentio, & quæ de his, quę sunt ad finem, quæ communiter voluntas dicitur.
Quinto. Si ex fine, voluntas habet bonitatem.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum sit tantum unus finis rectarum uoluntatum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quòd rectarum voluntatum non sit tantum vnus finis. Charitas.n. qua Deum diligimus, Deus non est, vt in primo libro ostensum est: sed rectarum voluntatum finis est Deus: & etiam charitas, vt in litera ostenditur. duę ergo rectæ voluntates non in vnum finem tendunt.

I. 2. q6 I. art. 5. Dist. 17. q6 1. art. 1.

¶ 2 Præt.

a Quòd omnes bonæ voluntates, vnum habent finem, & tamen quædam bonæ diuersos fines sortiūtur.

SEd queritur vtrum omnes bonæ voluntates, vnum tantum habeāt finem: de hoc Aug. in lib. 12. de tri. ita ait. Aliæ atque aliæ voluntates suos proprios fines habent, qui tamen referuntur ad finem illius voluntatis, qua beate viuere volumus, & ad eam peruenire vitam, quæ non referatur ad aliud: sed amanti per seipsā sufficiat, quemadmodū voluntas videndi, finem habet visionem, & voluntas videndi fenestram, finem habet fenestrę visionem. altera vero est voluntas per fenestram videndi transeuntes, cuius certe finis est trāseuntium visio, ad quod etiam prædictę referuntur volūtates. Item rectæ sunt voluntates, & omnes sibimet religatæ si bona est illa ad quam cunctæ referuntur. si autem praua est, prauæ sunt omnes: & ideo rectarum voluntatum connexio, iter quoddam est ascendentium ad beatitudinem, quod certis velut passibus agitur. Prauarum autem & distortarum voluntatum implicatio, vinculum est quo alligabitur, qui hoc agit, vt proiiciatur in tenebras exteriores: his authoritatum testimonijs euidenter monstratur, plures in fidelibus esse volunta- B tes rectas, proprios ac diuersos fines habentes, & tamen vnum eundemque. quia omnes referuntur ad vnum, qui est finis finium, de quo paulo ante diximus: ita econuerso forte est, & in malis.

† Cap 6.

Quædam huic sententiæ, videntur aduersari.

VEruntamen huic sententiæ, qua dictum est, fide- C lium quasdam rectas voluntates fines diuersos sortiri, & tamen ad vnum referri, videtur obuiare quod alibi Aug. monet, ne scilicet nobis duos fines constituamus, ita inquiēs in libro de sermone domini in monte. Non debemus ideo euāgelizare vt manducemus: sed ideo manducare vt euangelizemus, vt cibus non sit bonum

¶ 2 Pręter. Vbi inuenitur gradus in referendo res ad finem, ibi non est vnus finis: sed in tribus personis inuenitur gradus, dum consideratur relatio rerum ad finem. vnde Hylar. dicit. Caput omnium filius est. caput autem filij Deus est, & ad vnum Deum, omnia hoc gradu referuntur. cum igitur vnaquæq; triū personarū rectarū, volūtatum sit finis, vt in litera dicitur. videtur quòd rectæ voluntates in plures fines tendant.

De trinitate li. 4. & 8.

¶ 3 Pręter. Sicut res naturales habent speciem a forma: ita res morales habent speciem a fine. vnde & secundum finem rectę vel prauę sunt, vt in litera dicitur: sed rerum naturaliū non est vna forma. ergo nec actuum moralium erit vnus finis, ad quem dirigi debeant.

¶ 4 Præter. Illud est finis actionis, propter quod actio fit: sed vnusquisque agens cogitat in agendo de eo, propter qđ agit. cum igitur multi rectas actiones agentes actu de Deo non cogitent, videtur quòd non omnium rectarū actionū finis sit Deus: & ita diuersarū erunt diuersi fines, secundum quòd agētium sunt diuersę cogitationes de fine.

¶ 5 Præt. Illud sine quo nō fieret aliquid, est propter qđ fit illud: sed multi sunt, qui opera spiritualia non facerent: nisi quædam temporalia consequerentur. ergo illa temporalia, quæ consequi quęrūt, sunt finis operum eorum & voluntatum: & tamen non dicuntur in hoc peccare, quia vt Apostolus dicit 1. Corin. 9. Debet in spe, qui arat arare, loquens ad literam in casu isto. ergo præter Deum & charitatem, rectarum voluntatum, potest esse alius finis: & ita non omnes rectæ voluntates in vnum tendunt.

SED CONTRA. Omnis voluntas, quæ in diuersa tendit diuisa est in plura: sed rectum cor diuisum non est: sed vnitum. vnde Osee 10. Diuisum est cor eorum, nunc interibunt. ergo recti cordis, est vnus finis vltimus.

¶ Præterea. Ratio boni est ex fine. ergo vbi est summum bonū, ibi est finis vltimus: sed summum bonum est vnum tantum: vt supra distinct. 1. probatum est. ergo rectarum voluntatum est, vnus finis vltimus.

RESPONDEO. Dicendum, quòd eodem ordine res referuntur in finem, quo procedunt a principio, eo quòd agens vnusquisque ordinat effectum suum in finem aliquem: & ideo secūdum ordinem agentium, est ordo finium. In progressu autem rerum a principio, inuenitur vnū rerum principium primum, quod commune est omnium, sub quo inueniuntur alia principia propria, quæ in diuersis sunt diuersa: ita etiam in referendo res ad finem, inuenitur vltimus finis omnibus communis, qui est vltimus finis: sed inueniuntur diuersi fines proprij, secundū diuersitatem entium. bonum.n. inuenitur d in rebus secundum duplicem ordinem, vt in 12. Meta. dicitur, s. secundum ordinem vnius rei ad rem aliam, qui ordo similis est ordini, quem partes exercitus adinuicem habent, & alius est ordo rerum ad finē vltimum, qui .s. est similis ordini exercitus ad bonum ducis, & quia res referuntur in finem vltimum communem, mediante fine proprio: ideo secundum diuersitatem finis proprij, efficitur diuersa relatio rerum ad finem vltimum. Sic ergo dicendum est, quòd sicut rerum omnium, vnus est finis vltimus .s. Deus, ita & voluntatum omnium, est vnus vltimus finis, scilicet Deus, nihilominus tamen sunt alij fines proximi. & si secundum illos A fines seruatur debita relatio voluntatis in finem vltimum: erit recta voluntas. si autem non, erit peruersa. Debita autem relatio voluntatis ad finem vltimum saluatur, secundum illum finem, quo voluntas nata est vltimum finem participare, in quo distinguitur a rebus alijs, quæ alio modo vltimum finem participant, & hic est charitas vel beatitudo: & ideo non solum Deus: sed etiam charitas finis est omniū rectarum voluntatum.

D. 707. Tex. cō. 52.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd charitas non est finis vltimus, cum nō sit finis communis, quem omnia desiderant: sed est finis pprius voluntatis, per quem pertingit ad finem vltimum: & ideo nō sequitur esse plures fines vltimos.

¶ Ad secundum dicendum, quòd pater & filius & spiritussanctus, sunt vnus finis vltimus, vt in litera dicitur, eo quòd vnicuique eorum, conuenit ratio finis, secundum quòd quilibet est summum bonum, & hi tres nō tria: sed vnum summum bonum sunt. Vnde hoc quod Hylar. dicit Omnia hęc gradu &c. Intelligēdum est gradum esse in reductione creaturarum ad filium. nō autem inter filium & patrē inter quos, vt Hiero. dicit. nullus est gradus. Si tamen nomen gradus large pro ordine acci- D piatur, sic inter patrem & filium est gradus, idest ordo principij ad illum, qui est de principio. non autem finis, & eius quod est ad finem. nota

Super Esa. cap. 5.

¶ Ad tertium dicendum, quòd actus morales non specificantur a fine vltimo: sed a finibus proximis, hi autem plures diuersorū sunt, sicut & fines naturales sunt plures.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ad hoc, quòd alicuius actionis finis sit Deus vel charitas, non oportet, quòd agēdo illam actionem aliquis de Deo vel charitate cogitet. nec iterum sufficit, quòd aliquis in habitu tātum, Deum & charitatem habeat, quia sic etiā actum venialis peccati aliquis in Deum ordinaret, quod falsum est: sed oportet quòd prius fuerit cogitatio de fine, qui est charitas vel Deus, & quòd ratio actiones sequentes in hunc finem ordinauerit: ita quòd rectitudo illius ordinationis, in actionibus sequentibus saluetur, vt patet in exemplo, quod Auicen. ponit de artifice, qui, si dum opus suum exerceret, semper de regula artis E cogitaret, multum in opere impediretur: sed sicut prius excogitauit per regulas artis: ita post modum operatur, & sic in opere eius rectitudo artis saluatur.

¶ Ad quintum dicendum, quòd non oportet illud sine quo non fieret aliquid, esse hoc propter quod fit. omne enim illud quod ad actionem exigitur, est illud sine quo actio nō fieret, sicut instrumenta: nec tamen propter instrumenta fit actio, ita etiam & qui in operibus spiritualibus temporalia quęrunt, non quærūt ea tanquam finem actionis proximum vel remotum, quia minus bonum non potest esse finis maioris: sed quærunt ea ad sustentamentum naturæ & conditionis suæ, vt sic debite opera spiritualia exercere possint.

ARTICVLVS II.

b Vtrum beatitudo uel charitas sit finis communis, & unus rectarum uoluntatum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd finis communis rectarum voluntatum, & vnus non possit esse charitas

Universidad de Deusto Biblioteca

ritas vel beatitudo: nihil enim quod est citra finem vltimum, est vnus finis communis omnibus: sed charitas est citra finem vltimum, scilicet Deum, & similiter etiam beatitudo, & bona delectatio & huiusmodi. ergo huiusmodi non possunt esse finis communis rectarum voluntatum.

¶ 2 Præterea. Nihil potest esse finis qd nó est desideratum: nec potest aliquid desideratum esse, qd occultum est. Cum igitur beatitudo occulta sit, qa Esa. 64. dicitur. Oculus non vidit Deus absque te &c. Videtur ꝙ beatitudo non possit esse finis rectarũ voluntatum.

¶ 3 Præterea. Corporale bonum non est finis spiritualis boni, cum finis semper sit melior eo qd est ad finem: sed vita æterna, videtur quoddam corporale nominare, scilicet ęternam coniunctionem nostræ animæ ad corpus: ergo vita æterna non est finis spiritualium operũ.

¶ 4 Præter. Nullus finis habetur ante id quod est ad finem, cum per ea quæ sunt ad finem in finem deueniatur: sed charitas ante actus meritorios habetur. ergo charitas non est finis rectorum operum.

¶ 5 Præt. Opus dicitur rectum, secundum quòd est aliqua virtute informatum: sed sicut actus informatur charitate: ita etiam alijs virtutibus. ergo sicut charitas ponitur finis: ita & alię virtutes fines dici debent.

¶ 6 Præt. Bonum simpliciter non ordinatur vt ad finem, ad id quod est bonum huic: quia quod simpliciter bonum est, melius est: sed operatio est bonum per se. delectatio autem est huic bonum, scilicet operanti, & sic recta operatio est melior delectatione. ergo recta operatio non ordinatur ad delectationem sicut ad finem.

SED CONTRA. Finis sine quo non potest esse coniunctio ad finem vltimum, oportet esse intentum sicut finis cõmunis: sed sine charitate & beatitudine & huiusmodi, non potest esse coniunctio voluntatis hominis ad finem vltimum, qui Deus est. ergo ista omnia rationem finis communis habent.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ sicut dictum est, quà unis omnium rerum sit vnus finis vltimus: sicut vnum principium primum: tamen vnicuique rei debetur finis proprius, sicut & principium proprium: ita vt sicut ea, quæ sunt vnius generis cõmunicant in vno principio proprio illius generis: ita communicent in vno fine. qui quidem est communis omnibus, quæ sunt in illo genere: non tamen omnibus rebus, nec potest esse debita relatio, alicuius rei ad finem vltimum, nisi mediante fine, qui suo generi debetur. finis autem proprius vniuscuiusque rei, per quem in finem vltimum ordinatur, est sua propria operatio. Vnde & finis rationalis naturæ, per quem ordinatur in finem proprium, est perfecta operatio, quæ est propria naturæ illi: sed perfectio operationis in tribus consistit. s. in obiecto, habitu & delectatione, quanto. n. obiectum est altius tanto operatio in illud tendens est pulchrior & perfectior. vnde ex obiecto operatio perfectionem habet, & ex nobilissimo obiecto altissimam perfectionem. Similiter etiam operatio, perfecta non est nisi ex habitu, vnde quanto habitus est perfectior, & operatio perfectior erit, & operatio perfectissima ab habitu nobilissimo erit. Similiter, vt dicit Philosophus in 10. Ethic. delectatio perficit operationem, sicut pulchritudo iuuentutem: est. n. quod appetitur, sed necessariũ quod adiicitur, vt illud impleatur. Quærite primum regnum Dei, & hęc omnia adiicientur vobis. non dixit primum quærite regnum Dei, & deinde quęrite ista, quàmuis sint necessaria: sed ait, hęc omnia adiicientur vobis. idest hæc consequentur, si illa quæratis, ne cum ista quæritis, illinc auertamini, aut ne duos fines constituatis, vt & regnum propter se appetatis, & ista necessaria propter illud. ergo propter regnum Dei, tantum debemus omnia operari, non solam vel cum regno Dei mercedem temporalem meditari. Ecce hic aperte dicit, ne duos fines nobis constituamus: sed vnum tantum idest regnum Dei, cum supra dixerit bonas voluntates alios, & alios proprios habere fines.

Hic ostenditur, quomodo, licet videatur, non repugnent prædicta.

Aec autem sibi non repugnare animaduertit, qui verbis præmissis simplici oculo diligenter intendit, qui enim dixit ne duos fines nobis constituamus: sed omnia propter regnum Dei faciamus, ipsæ præmisit, quòd debemus manducare vt euangelizemus. Cum autem hoc ita facimus, actionis illius finẽ euangeliũ constituimus: sed & hunc finem ad regnum Dei referimus. Manducamus enim propter euangelium, & manducamus & euangelizamus propter regnũ Dei. Duos ergo fines in manducando nobis constituimus, sed ita facientes: nunquid peccamus? absit. Nam & ipsa sic facere suadet, si diligenter eius verba inspiciamus. Cum ergo ait, ne duos fines nobis constituamus, fines in diuersa tendentes intelligi voluit, scilicet quorum alter ad alterum non referatur. Ita & cum dicit, propter regnum Dei omnia tãtum agenda: nec cum ipso mercedem temporalem meditandam: ita intelligendum est, vt non appetendo meditemur, cũ regno mercedem temporalem, ita quòd non propter regnum: sed propter se, vt scilicet regnũ propter se appetatur. & ista ꝓ-

F sicut quidam decor operationis ipsa delectatio: & ideo oportet, ꝙ aliquod istorum sit finis, communis rectarum voluntatum assignata. Ipsa autem operatio perfecta beatitudo est. obiectũ autem altissimum Deus est. Habitus autem perfectissimus charitas est. delectatio autem purissima, & spiritualis delectatio, vt in 10. Ethic. probatur: & ideo in litera dicitur, ꝙ Deus rectarum voluntatum finis est; charitas, & bona delectatio & beatitudo: ita tamen ꝙ Deus vltimus finis sit, & beatitudo charitatem & delectationem complectens, sit, sicut finis sub fine, continens vltimo fini: cũ operatio in obiectũ tendat, nec est recta relatio volũtatis in Deũ nisi mediantibus his tribus.

Cap 7.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ finis qui est citra finem vltimum, non est finis communis omnibus rebus: sed potest esse communis in aliquo genere: & ita est de beatitudine. non n. creaturæ irrationales ad beatitudinem peruenire possunt. Vnde earum finis beatitudo non est: sed est finis rationalis creaturæ, quæ ad eam peruenire potest.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quãuis beatitudo sit occulta quantũ ad substantiam: tamen ratio beatitudinis nota est. omnes enim per beatitudinem intelligunt, quendam perfectissimum statum: sed in quo consistat ille status perfectus, vtrum in vita vel post vitam, vel in bonis corporalibus vel spiritualibus, & in quibus spiritualibus occultum est.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ vita dicitur dupliciter. Vno enim modo, vita idem est quod esse viuentis, vt in 2. de anima dicitur. ꝙ viuere viuentibus est esse, & hoc modo vita hominis relinquitur, ex coniunctione animæ ad corpus, & vita æterna ex æterna coniunctione vtriusq; & hoc modo vita æterna, non est finis rectarum voluntatum. Alio modo, dicitur vita operatio rei viuentis, & hoc modo, vita ęterna dicitur operatio perfecta, qua homines beati in ęternum Deum videbunt, secundum ꝙ dicitur Io. 17. Hæc est vita æterna &c. Et hoc modo vita æterna est finis rectarum voluntatum, & est idem quod beatitudo.

Tex. 37.

¶ Ad quartum dicendum, quòd charitas dupliciter potest considerari, vel in habitu, vel secundum quòd bonum eius resultat in actu. sicut bonitas cuiuslibet habitus resultat in actu ex habitu procedente. si ergo accipiatur primo mó charitas, sic operationes rectæ, ante infusionem charitatis factæ, ordinantur ad charitatem vt ad finem, inquantum disponunt animam charitatis iufusæ receptiuam; sed sic non intelligitur hic: sed intelligitur, secundum quòd bonum charitatis resultat in actu, sicut etiam Philosophus dicit in 4. Ethic. quòd fortis operatur propter bonum fortitudinis, inquantum opera sua, ad finem fortitudinis refert, quod est fortiter operari: similiter etiam charitatem habens, refert opera sua in bonum charitatis, quod est ipsa operatio ex charitate procedens. s. dilectio Dei & proximi.

¶ Ad quintum dicendum, quòd ad bonum alicuius virtutis non ordinatur, nisi vel actus propriæ virtutis, vel actus alterius virtutis, qui est imperatus ab illa virtute, sicut actus proprius fortitudinis, ordinatur in bonum fortitudinis, vel etiam actus magnanimitatis, qui est tendere in magna facienda & arduą, secundum quòd est a fortitudine imperatus. nulla autem virtus imperat vniuersaliter omnibus virtutibus, nisi charitas, quæ est mater

mater omnium virtutum, & habet habitum ex obiecto ꝓprio, quod est summum bonum, in quod immediate fertur: cum etiã ex subiecto. s. ex voluntate, quæ alijs viribus imperat: & ideo inter virtutes, sola charitas dr cõis finis oium rectarũ voluntatũ.

¶ Ad sextum dicendum, ꝙ operatio simpliciter est melior q̃ delectatio: & ideo vt medici dicunt, natura in opere generationis delectationẽ posuit, ne animalia sua salute contenta, salutem speciei negligerent, quę per actum generationis fit: vnde delectatio propter operationẽ est: non autem delectatio quãlibet operationem sequitur, sed operationem perfectam: & ideo sicut operationes imperfectę ordinãtur ad operationem perfectã: ita etiam ordinãtur ad delectationem, q̃ perfectam operationem exornat. Vel dicendum, ꝙ finis potest alicui rei attribui dupliciter, vel secundum ꝙ in se considerãtur, & sic operatio non est ad delectationem, sed ecõuerso: vel ex parte eius quod in finem tendit, & sic operatio delectatione perficitur, & propter eã est sicut propter suã perfectionem. delectationes. n. propriæ sicut in 10. Ethic. dicitur, augmentant ꝓprias operationes, quia secũdum quòd operans talibus operationibus reficitur, per delectationem earum diligentius eas exercet.

Cap. 2.

ARTICVLVS III.

c Vtrum intentio sit actus voluntatis.

1.2.q.12.artic.1. Cap. 5.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur ꝙ intentio non sit aliquid voluntatis, quia vt in 2. Ethic. dicitur. Omne quod est in anima, vel est passio, vel habitus, vel potẽtia: sed intentio non nominat ipsam potentiam voluntatis: quia sic oĩs actus voluntatis intentio dici deberet. Similiter etiam non animæ, quia habitus animæ sunt virtutes vel scientiæ, nec iterum est passio in voluntate existens, quia passiones sunt in sensitiua parte, & non in intellectiua, vt in 7. Physic. probatur. ergo intẽtio non videtur aliquid ad voluntatem pertinens.

Tex. 29.

Tex. 49.

¶ 2 Præterea. Vt in 2. Physic. probatur. natura in sua operatione intendit finem: sed agens per naturam, non agit per voluntatem, quia in eodem libro distinguitur agens a proposito contra agens a natura. ergo intentio nó pertinet ad voluntatẽ.

¶ 3 Præterea. Luc. Si oculus tuus nequam fuerit &c. Gloss. Oculus, idest intentio: sed ratio oculi non competit voluntati, sed magis rationi: similiter etiam dirigere quod intentioni attribuitur, rationis est, & non voluntatis. ergo intentio non pertinet ad voluntatem, sed ad rationem.

¶ 4 Præterea. Voluntas est principium rerum operabilium, quæ ad practicum intellectum pertinent. sed intentio non tantum est in practicis: sed etiam in speculatiuis, in quibus etiam finis inuenitur. ergo intentio non pertinet ad voluntatem.

¶ 5 Præterea. Potentiæ non potest attribui, nisi duplex actus, vel qui conuenit sibi per se, vel qui conuenit sibi in ordine ad aliam potentiam: sed intentio non potest esse actus voluntatis per se considerate, quia non denominatur a voluntate. actus autem qui est alicuius potentiæ, per se denominatur ab ipsa, sicut intelligere ab intellectu: similiter etiam non est actus eius, secundum ordinem ad rationem, quia sic actus eius est eligere, vt supra dictũ est. ergo intentio nullo mó est actus voluntatis.

SED CONTRA. Meritum & demeritum in sola voluntate constitutum est: sed secundum intentionem præcipue attenditur meritum & demeritum. ergo intentio ad voluntatem pertinet.

¶ Præterea. Vt in litera dicitur. intentio est de fine. Finis autem habet rationem boni. cum igitur bonum ad voluntatem pertineat: qa est obiectum eius, videtur quòd intentio voluntatis sit.

RESPONDEO. Dicendum, quòd ex ipso nomine intentionis potest accipi, ad quam potentiam pertineat. Intendere enim dicitur, quasi in aliud tendere. Intendere autem in aliquid, est illius potentię, ad quam pertinet prosequi, & fugere aliquid. hoc autem est appetitus, vel voluntas. non autem intellectus: sed verum est, ꝙ intellectus practicus, dicit aliquid de fugiendo vel prosequendo, vt in 3. de anima dicitur. vnde iudicium fugæ, & prosecutionis, ad intellectũ practicum pertinet. nõ autem ipsa prosecutio & fuga. Intellectus autem speculatiuus, neq; fugit aut prosequitur: neque etiam aliquid de fugiendo & prosequendo dicit: & ideo intentio non est actus cognoscitiuæ sed appetitiuæ. Per hoc autem quòd dicitur in aliqd tendere: importatur quædam distantia illius in quod aliquid tendit: & ideo quando appetitus fertur immediate in aliquid, non dicitur esse intentio illius, siue hoc sit finis vltimus: siue sit aliquid ad finem vltimum: sed quando per vnum, quod vult in aliud peruenire nititur, illius in quod peruenire nititur, dicitur esse intentio. hoc autem est finis, propter quod intentio dicitur esse de fine, non secũdum ꝙ voluntas in finem absolute fertur, sed secũdum ꝙ ex eo, ꝙ est ad finem, in finem tendit. Vnde intentio in ratione sua ordinem quendam vnius ad alterum importat. Ordo autem vnius ad alterum: non est nisi per intellectum, cuius est ordinare: sed in quibusdam intellectus ordinãs appetitum in finem est coniunctus ipsi appetitui, sicut in habẽtibus intellectum, vt in homine & in angelo. In quibusdam autem intellectus ordinans est separatus sicut in naturalibus, quæ diriguntur in finem ab intellectu naturam instituente, & finem sibi prę signante. appetitus autem intellectui coniunctus, voluntas dicitur: sed appetitus ab intellectu separatus, est appetitus sensibilis & naturalis. quàmuis autem cuiusliber horum appetituum intentio communis sit, per prius tamen in voluntate inuenitur, quæ ab intellectu coniuncto in finem dirigitur, & ideo intentio d primo, & per se actum voluntatis nominat, secundum ꝙ in ea est vis intellectus ordinantis.

Tex. 29. & 33.

D. 225.

¶ AD PRIMVM. ergo dicendum, ꝙ in passione intelligitur etiam operatio, quia operationes animæ passiones etiam qdam sunt, quia intelligere est quoddam pati & sentire. vel etiam intelligitur in habitu operatio, qui principium operationis est, vel quia operatio non significatur, vt in anima existens: sed vt ab anima egrediens.

¶ Ad secundum dicendum, quòd naturalia quàmuis non habeant voluntatem: tamen intendunt aliquid per appetitum naturalem, secundum ꝙ diriguntur in finem suum ab intellectu diuino naturæ attribuente inclinationem in finem, quæ inclinatio appetitus naturalis dicitur: & ideo non est ita proprie intentio

Universidad de Deusto Biblioteca

tentio in eis sicut in agentibus a proposito.

¶ Ad tertium dicendum, quòd dirigere vel esse oculum, attribuitur intentioni, non secundum q̃ est actus voluntatis simplr, sed secundum q̃ vis rationis ordinantis in voluntate manet.

¶ Ad quartum dicendum, quòd cum voluntas mouet omnes potentias in actus suos: non solum est respectu eorum, quæ ad practicum intellectum pertinent: sed etiam eorum, quæ ad speculatiuum: sicut enim homo vult ambulare, vel aliqd huiusmodi facere: ita etiam vult considerare, & veritatem quæstionis alicuius inuenire.

¶ Ad quintum dicẽdum, q̃ intentio nõ est actus voluntatis absolute: sed in ordine ad rationem actũ voluntatis ordinantem: sed ratio potest ordinare actum voluntatis dupliciter, vel secundum quòd voluntas est de fine, & sic actus voluntatis in ordine ad rationem est intentio. vel secundum quòd est de his, quæ sunt ad finem, & sic actus voluntatis in ordine ad rationem, est electio.

ARTICVLVS IIII.

d Vtrum voluntas uno & eodem actu uelit finem, & ea quæ sunt ad finem.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd non sit vnus actus voluntatis, qui est de fine, & de eo quod est ad finem. Actus enim omnes distinguuntur secundum obiecta, vt
Tex.cõ. 22. 2.de anima dicitur. Finis vero & quod est ad finem, sunt diuersa obiecta. ergo & motus voluntatis sunt diuersi, q̃ in ea ferunt.

¶ 2 Præter. Non est idem in specie motus, qui est ad vltimum
Cap. 7. terminum, & qui est ad medium, vt in 10. Ethic. dicitur. Sicut qui est ad nigredinem, & qui est ad pallorem ab albedine: sed illud quod est ad finem, est sicut medium per quod itur in finẽ quasi in vltimum terminum. ergo non est idem motus voluntatis, qui est finis, & eius quod est ad finem.

¶ 3 Præter. Actus voluntatis sequitur actum intellectus: sed non eadem est cogitatio de fine, & de eo quod est ad finem. ergo nec idem voluntatis motus.

¶ 4 Præter. Contraria non possunt eidem simul inesse: sed in eo, qui vult dare elemosynam propter vanam gloriam, voluntas quæ est finis, est mala, & quæ est eius, quod est ad finem, est bona. ergo non est idem actus voluntatis vtrobique

Ethic. 10. cap. 2. SED CONTRA. Philosophus dicit, vbi vnum propter alterum, ibi vnum tantum: sed illud quod est ad finem desideratur propter finem. ergo vnum desiderium est finis, & eius quod est ad finem.

¶ Præterea. Non contingit potentiam esse in duobus actibus simul: sed simul aliquis vult finem, & illud quod est ad finem. ergo non est alius motus voluntatis, qui est in vtrunque.

RESPONDEO. Dicendum, q̃ quando aliquid dicitur, secundum relationem ad alterum, potest dupliciter considerari. vel secundum q̃ est res quædam in se absolute, & sic non est eadem consideratio eius, & illius ad quod dicitur: sed diuisim vtrunque consideratur, vel secundum q̃ ad alterum dicitur, &
Cap. de ad aliquid. hoc modo eadem est consideratio vtriusque, quia qui nouit vnũ relatiuorũ nouit & reliquum, sicut in prædicamentis dicitur: sicut si aliquis considerat imaginem, prout imago est alicuius rei, eadem consideratio erit imaginis, & eius cuius est imago. Si autem consideretur imago, inquantum est res quędam, vt figura depicta in lapide: alia consideratio erit imaginis, & eius cuius est imago. ita etiam dico de eo, quod est ad finem, quia quędam sunt, quæ quæruntur propter finem, quæ nihilominus habent in se, vnde desiderentur, & in talia potest voluntas ferri dupliciter. vel secundum quòd ea propter finem quærit, & sic idem est actus voluntatis, qui est in finem, & in illud quod est ad finẽ, vel secundum quòd ipsa sunt quædam res per se desiderabiles, & sic est alia voluntas de vtroque. sed quædam sunt, quæ non desiderantur, nisi in relatione ad finem, vt sectio & vstio, quæ in se mala sunt: & in talibus nunq̃ differt motus voluntatis, secundum q̃ voluntas fertur in ista, & in finem eorum: quia in ea voluntas non fertur, nisi prout cõsiderantur sub relatione ad finem.

¶ AD PRIMVM. ergo dicendum, q̃ finis, & id quod est ad finem, inquãtum huiusmodi consideratum, non sunt diuersa obiecta, sed vnum obiectum, in quo finis, sicut formale est quasi ratio, quędam volendi: sed id quod est ad finem est sicut materiale: sicut etiam lumen, & color sunt vnum obiectum. D. 359.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ quando volũtas fertur in eo quod est ad finem, prout est ad finem, id quod est ad finem, non est terminus eius: & ideo non oportet, quòd sint ibi duo motus: sicut est etiam vnus motus continuus, qui de extremo in extremum per media transit, nisi medio vt termino in medio quiescendo vtatur.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ etiam cogitatio de eo quod est ad finem prout consideratur in ordine ad finem, est eadem cum cogitatione finis. non autem cogitatio de eo quod est ad finem, vt est res quædam, & similiter nec voluntas.

¶ Ad quartum dicendum, quòd cum aliquis vult dare elemosynam propter inanem gloriam, hic est vnus actus voluntatis, & hic actus totus malus est, licet nunquàm ad omne id quod in eo est malitiam habeat. vnus n. particularis defectus sufficit ad hoc, quòd aliquid simpliciter malum dicatur. sed verum est, q̃ si vellet hoc, quod est dare elemosynam, vt rem quandam non in ordine ad talem finem, actus ille voluntatis esset bonus, & esset alius actus voluntatis ab eo, q̃ vult vanam gloriam.

ARTICVLVS V.

e Vtrum uoluntas iudicanda sit recta ex fine.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur q̃ voluntas, non sit iudicanda recta ex fine. Contingit enim aliquod 1.2.q.18. artic.4.
malum propter bonum velle, sicut qui vult furari, vt elemosynas det: sed talis voluntas mala est: & tamen finis voluntatis est bonus. ergo ex fine non iudicatur rectitudo voluntatis.

¶ 2 Præt. Contingit q̃ aliquis faciat aliquid paruum, intendens magnum facere, sicut aliquis dans obolum, si intendat habere tantam mercedem: sicut si daret centum marchas. non autem sequitur, q̃ tantum bonum faciat, quantum est finis quem intendit. ergo ex fine non mensuratur rectitudo voluntatis.

¶ 2 Præterea. Omnia bonum appetunt, vt dicitur in 1. Ethic. Cap. 1.
si igitur voluntas dicenda est recta ex voluntate finis, omnis voluntas erit bona.

¶ 3 Præter. Ad hoc q̃ aliquid bonum dicatur, oportet quòd omnia perficientia rem in bonitate concurrãt, quia bonum est ex vna & tota causa, vt Diony. dicit. sed bonitas actus causatur Cap. 4. de diuin. no.
ex habitu, ex circunstantijs, & ex fine. ergo non potest sufficienter ex fine iudicari voluntatis rectitudo.

¶ 4 Præter. Ex eodem iudicatur rectitudo alicuius actus, ex quo mensuratur bonitas eius: sed bonitas actus præcipue, quæ est in virtute merendi, mensuratur ex radice, quę est habitus actum eliciens. ergo rectitudo voluntatis, potius iudicatur ex habitu, qui est principium actus, quàm ex fine.

SED CONTRA. Omnis motus recipit speciem ex termino: sed terminus actus voluntatis est finis. ergo ex bonitate finis

finis iudicandus est bonus actus voluntatis.

¶ Præterea. Actus recipit speciem a forma agentis. Vnde secundum diuersas formas, diuersificantur actiones in specie, sicut calefacere & infrigidare: sed forma voluntatis est finis, quod est appetibile sicut intelligibile est forma intellectus. ergo secundum bonitatem & malitiam finis, dicitur actus voluntatis bonus & malus.

RESPONDEO. Dicendum, q̃ actus voluntatis potest ferri in finem dupliciter. vel imediate in ipsum finem, & sic actus voluntatis manifeste bonitatem, & malitiam ex fine habet, quia velle bonũ finem est bonum, & velle malum finem est malum, bonitas enim finis, non dependet vlterius ex aliquo alio, sicut bonitas eius, quod est ad finem dependet ex fine, & talis actus proprie dicitur voluntas finis, vt velle beatitudinem. Alio modo fertur actus, in finem mediante eo quod est ad finẽ. & hoc proprie dicitur intendere finem, & tunc distinguendum est, quia in malis absolute. dicendum est, q̃ actus habet malitiam ex fine, quia si finis intentus est d malus voluntas mala est, quã tumcũq; sit bonum illud, quod ad talem finem ordinatur, eo quòd vnus particularis defectus, sufficit ad malitiam. in bonis autem distinguendum est, quia aut loquimur de fine volentis, aut de fine actus voluntatis. Et dicitur finis volentis quem volens sibi præstituit, & tunc non sequitur si finis est bonus, quòd voluntas sit bona, quia potest esse id qd est d volitum malum, & vnum tantum sufficit ad malitiam voluntatis, siue finis siue volitum sit malum, & q̃is vno modo sit idem actus voluntatis, qui fertur in finem, & in id quod est ad finem: tamen intentio nominat illum actum, secundum ordinem actus ad finem: sed voluntas nominat actum eundem, secundum ordinem ad obiectum proximum, quod in finem ordinatur: & ideo in tali casu voluntas d est mala: sed intentio bona. finis autem dicitur ad quem actus proportionatus est: & ita etiam si finis est bonus, & actus bonus, quia actus malus non est proportionatus ad finem bonum. Vnde dicit Philosophus in 5. Ethic. de his, qui per malos actus bonos fines consequi intendunt, quòd quærunt fortiri finem inconuenienti medio. sicut enim nõ quælibet materia est disposita, ad quamlibet formam, nec quodlibet instrumentum ad quemlibet effectum, nec quodlibet medium, ad quãlibet conclusionem: ita nec quilibet actus, ad quemlibet finem.

† De Trini. lib. 11. c. 6.

D. 232.

D. 882 784 818 1200.

D. 897.

Cap. 4.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ quando aliquis vult malum propter bonum, illud bonum non est finis actus voluntatis secundum se considerati: sed est finis a volente inordinate præstitutus, & hoc etiam modo dicendum est ad secundum, qa in malis simpliciter tenet, quòd quantum malum quis intendit tantum peccat: in bonis autem non tenet, si intelligatur de fine volentis: sed solum si intelligatur de fine actus.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ quàmuis omnis voluntas bonum appetat; non tamen appetit semper, quod est vere sibi bonum: sed id quod est apparens bonum. & quàmuis omnis homo beatitudinem appetat: non tamen quæric eam in eo, vbi est vera beatitudo, sed vbi non est: & ideo nititur ad eam peruenire, non per rectam viam, & propter hoc non oportet, quòd omnis voluntas sit bona.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ex circũstantijs dicitur actus bonus, secundum quòd circũstantiæ faciunt actum, proportionatum ad finem debitum: & ideo principaliter bonitas actus ex fine pendet.

¶ Ad quintum dicendum, q̃ in habitu includitur rectitudo finis, quia ad virtutem, vt Philosophus in 2. Ethi. dicit, exigun- Cap. 6.
tur tria. Primo quidem sit sciens: deinde si volens propter bonum, in quo includitur ordo ad finem, tertium si firme, & immutabiliter operatur: & ideo si bonitas actus procedat ex habitu, non remouetur, quin iudicetur ex fine.

DISTINCTIO XXXIX.

A

Cum voluntas sit de his, quæ naturaliter homo habet. quare peccatum fore dicatur, cum nullum aliud naturale peccatum sit?

B Hic autem oritur quęstio satis necessaria, ex superioribus causam trahens. dictum est. n. supra, voluntatem inesse naturaliter homini, sicut intellectus & memoria. quæ autẽ homini naturalia sunt quantumcũque vitientur, bona tamen esse non desinunt. Quoniam non valet vitium bonitatem, in qua Deus eam fecit, penitus consumere. vt verbi gratia. Intellectus vel ratio, & in-
C genium ac memoria, & si vitijs & peccatis obnubilentur, & corrumpantur, bona tamen sunt, nec peccata nominantur. Sicut August. de ratione, quæ est imago Dei, in qua facti sumus euidenter ostendit in xv. lib. de tri. Hæc est, inquit, imago in qua homines sunt creati, qua cæteris animalibus præsunt, q̃ creatura in rebus creatis excellen-

EXPOSITIO TEXTVS.

TEM recte sunt voluntates &c.} Hic intelligendum est, si referatur ad rectam volũtatẽ, quasi ex se ordinate ad illam: ita q̃ recta voluntas sit finis actus voluntatis, & non tãtum agentis, vt dictum est. {Non debemus ideo euangelizare vt manducemus.} Istud simpliciter verum est, quia manducare non potest esse finis euangelizandi, nec proximus, nec vltimus: sed est quęsitum ab euãgelizante ad facultatem euangelizandi conseruandã: & ideo † Cap. 8.
Magister infra in solutione hoc verbum non exponit. {Finis vero voluntatis est, vel illud &c.} Quia omne bonum rationem finis habet. bonum autem obiectum est voluntatis: ideo D
quodlibet volitum, quod est obiectum voluntatis, finis potest dici: sed magis dicitur finis proprie illud, in quod vltimo voluntas tendit, quia hoc est ab ea primo volitum: & ideo in 3. Ethic. Cap. 5.
dicitur, quòd voluntas est finis: electio vero eorum, quæ sunt ad finem. {Intentio includit &c.} Intentio proprie loquendo actũ voluntatis significat, vt dictum est, sed finem non significat, nisi materialiter nomen sumatur, vt s. sumatur intentio pro re intenta, sicut & fides sumitur pro re credita. {Finis vero voluntatis &c.} Delectatio dicitur bona, quæ consequitur operationẽ bonam, & mala quæ consequitur malam, vt ex 10. Ethic. patet. Cap. 4. & 5.
} Intentio ad illud respicit, per quod volumus &c.} Intentio. n. includit actum rationis: & ideo respicit ad id, ad quod aliquid ordinatum est: sed voluntas nominat actum voluntatis absolute, cuius non est ordinare vel conferre: & ideo voluntas respicit id, in quod immediate fertur. {Et alia quidem videtur voluntas &c.} Quomodo sit eadem, & quomodo alia, dictum est. vnde vtraque opinio secundum aliquid veritatem habet. E

DISTINCTIO XXXIX.

DIVISIO TEXTVS.

OSTENSO quòd rectitudo voluntatis, & peruersitas est ex fine. Hic inquirit, vtrum in voluntate possit esse peruersitas & peccatum. Et diuiditur in partes duas. In prima ostendit, quo modo in voluntate peccatum esse potest, & quia peccatum non est, nisi secundum deuiationem ab eo ad quod aliquid naturaliter ordinatur. In secunda parte inquirit, quo modo voluntas, naturaliter in bonum tendat. ibi {Præterea quæri solet, quo modo intelligendum sit &c.} Prima diuiditur in duas. In prima mouet quæstionem. In secunda ponit responsionem. ibi {Ad hoc autem facile &c.} Et diuiditur in duo. In prima ponit responsionem,

secundum

Universidad de Deusto
Biblioteca

secundum primam opinionem supra memoratam, quæ ponit omnia inquantum sunt bona, esse a Deo. In secunda respondet, secundum aliam opinionem, quæ ponit actus peccatorum, nullo modo bonos esse, nec a Deo. ibi {Qui vero dicunt voluntates mala &c.} Circa primum facit tria. Primo respondet ad quæstionem. Secundo obijcit contra responsionem & soluit. ibi {Vbi potest ab eis rationabiliter quæri &c.} Tertio iterum contra obiectionem solutionis, obiectionē mouet, & soluit. ibi. {Sed adhuc quæritur quare &c.}

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic est triplex quæstio:

Prima quæstio. Vtrum peccatum sit in voluntate.
Secunda. Quomodo homo naturaliter bonum velit.
Tertia. De hoc quod dicit, ꝙ superior scintilla rationis extingui non potest.

Circa primum quæruntur duo.

Primo. Vtrum in voluntate, possit esse peruersitas peccati.
Secundo. Vtrum in actibus aliarum potentiarum, possit esse peccatum.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum voluntas possit peruerti per peccatum.

Mal. q.4.artic.2.ad 7.

IRCA Primum sic proceditur. Videtur quòd voluntas per peccatum peruerti non possit. Voluntas enim ad imaginem pertinet: nec tantum secundum ꝙ est potentia: sed etiam vt videtur ratione actus, quia respectu quorundam obiectorum saluatur ratio perfecta imaginis in tribus potentijs, vt in 1. lib. 3. dist. dictum est. potentia autem non habet comparationem ad obiectum, nisi mediante actu. Cum igitur imaginis bonitas per peccatum non tollatur, quia In imagine pertransit homo, vt in psal. dicitur. videtur ꝙ in voluntate non possit esse peccatum.

Quæst. 4. artic. 2.

Psal. 38.

¶ 2 Præterea. Illud quod immediate recipit influentiam a primo fonte immutabiliter, tenet hoc qd influxum est in ipsum, sicut substantiæ spirituales, quę immediate esse a Deo recipiũt, esse incorruptibile habent. reliqua vero propter longe distare a primo, non possunt semper in esse conseruari, vt in 2. de Generatione dicitur: sed fons bonitatis finis est, a quo ratio boni sumitur. cum igitur voluntas immediate feratur in finem, sicut in obiectum, siue etiam in finem vltimum: videtur quòd bonitatem inamissibilem habeat: & ita per peccatum vitari non possit.

Tex. c. 56.

¶ 3 Præterea. Ioan 8. dicitur. Qui facit peccatum seruus est peccati: sed seruitus voluntati non competit, quæ liberrima est, & libertatis fons, vt supra dictum est. ergo in ea peccatum esse non potest.

Dist. 24.

¶ 4 Preter. Defectus peccati, non debet illi imputari, in quo non potest esse defectus, nisi de fectu prius in alio existente: sed in voluntate non potest esse defectus, nisi prius existat defectus in ratione. ergo peccatum non debet voluntati imputari. probatio mediæ, Voluntas non est nisi boni vel apparentis boni: sed voluntas non habet defectum, secundum quòd in bonum verum tendit. ergo non deficit, nisi secundum quòd tendit in bonum apparens & non existens: sed hoc fit secundum quòd iudicium rationis fallitur. ergo non est defectus in voluntate, nisi prius sit in ratione.

¶ 5 Præterea. Sicut se habet error ad cognitiuam: ita se habet culpa, & peccatum ad appetitiuam: sed vt in 4 Metaph. dicitur. falsitas est propria phantasiæ, quæ est cognitio sensitiua. ergo & peccatum est proprium appetitui sensitiuo, & non intellectiuo, quod est voluntas.

Tex. c. 24.

SED CONTRA. Aug. dicit, quòd voluntas est qua peccatur, & recte viuitur: sed quocũque peccatur in eo est deformitas peccati. ergo in voluntate peccati deformitas potest esse.

De ciu. Dei lib. 14. c. 13.

¶ Præterea. Omne quod est ex nihilo, vt Damasce. dicit, vertibile est in nihil, vel quantum ad esse, vel quantum ad electionē: sed voluntas creata est ex nihilo. ergo cum non sit vertibilis in nihil quantum ad esse, quia est pars imaginis, oportet quòd sit vertibilis in nihil, quantum ad electionem, & hoc non fit nisi per peccatum. ergo peccatum in voluntate esse potest.

F

RESPONDEO. Dicendum, quòd nihil imputatur alicui in peccatum & culpam: nisi illud cuius causa ipse est, quia nō laudamur neque vituperamur, nisi ex actibus nostris. ea vero quorum causa non sumus per actum nostrum non sunt. vnde cum voluntas dupliciter dicatur. s. voluntas potentiæ, & voluntas actus. volũtas potentię, cum a nobis non sit: sed a Deo: in nobis non potest esse peccatũ: sed actus eius, qui a nobis est. Sed sciendum, ꝙ aliquis actus est ab aliquo dupliciter. Vno mō tam secundum substantiam actus, q̃ secundum determinationem agentis ad actum, & hoc proprie in potestate agentis esse dicitur, vt est in voluntate. Ipsa n. potentia voluntatis, quantum in se est, indifferens est, ad plura: sed quòd determinate exeat in hunc actum, vel in illum, non est ab alio determinate: sed ab ipsa voluntate: sed in naturalibus, actus progreditur ab agente: sed tamen determinatio ad hunc actum non est ab agente: sed ab eo qui agenti talem naturam dedit, per quam ad hunc actum determinatum est: & ideo proprijssime actus voluntatis a voluntate esse dicitur: vnde si aliquis defectus sit in actu eius, ipsi voluntati in culpam & peccatum imputatur. omnem autem voluntatem crearam, possibile est in suo actu deficere, quantum ex natura sua est, eo ꝙ ex nihilo est in defectum peruertibilis, & ita relinquitur, ꝙ in voluntate potest esse peccatum, quantum ad actum eius.

tissima, cum a Deo iustificat, a deformi forma in formosam mutatur formam. Erat. n. etiã inter vitia natura bona. hæc autem imago rō est vel intellect'. Cum ergo voluntas de naturalibus fit, quare ipsa non semper bonum est, & si aliquando vitiis subiaceat? Ad hoc facile respondent, qui dicunt omnia quæ sunt, inquantum sunt, bona esse, quia & ipsam voluntatem inquantum est. vel inquantum voluntas est. vt supra posuimus, bonum esse asserunt: sed in quantum inordinata est, mala

† Dist. 35

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd voluntatis actus nō est pars imaginis', quæ est imago similitudinis, in distinctione potentiarum considerata, quia nullius voluntatis actus semper manet: cum tamen imago semper permaneat. Sed quòd imago in potentijs, secundum quædam obiecta præcipue assignatur, non est ex eo, ꝙ actu in illa feratur: nisi forte sub quadam confusione, vt in primo dictum est, ꝙ anima semper intelligit se, non discernendo vel cogitando aliquid de se: sed inquãtum præsens est sibi, sed ex eo, quòd in illa obiecta ferri potest. Sed verum est, ꝙ imago recreationis, quæ non semper manet, potest quantum ad actus & habitus considerari.

Dist. 3. q. 1

¶ Ad secundum dicendum, quòd influentia primi principij ad substantias, quibus immediate influit, est per operationē ipsius principij primi, & quia illa operatio defectum habere non potest, indeficienter esse ab eo recipiunt: sed ordo voluntatis ad finem vltimum, non est per operationem finis vltimi in voluntate: sed per operationem voluntatis in finem tendentis, & quia voluntas defectibilis est: ideo ab isto ordine deficere potest, per defectum suæ operationis, & non per defectum finis.

I

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ quia voluntas liberrima est: ideo hoc consequitur eam, vt in seruitutem cogi non possit: non tamen ab ea excluditur, quin seipsam seruituti subiicere possit, quod fit quando voluntas in actum peccati libere consentit.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ille error, qui est in ratione, secundum ꝙ æstimat bonum quod non est bonum, est secundũ ignorantiam electionis, vt in 3. Ethic. dicitur. Et hæc ignorantia non causat inuoluntarium, quia voluntas huiusmodi ignorantię, quodam modo causa est, dum passiones non cohibet, quæ rationem in æstimando absorbent, quarum cohibitio in potestate voluntatis est: & ideo pctũ recte volũtati imputatur.

Cap. 2.

¶ Ad quintum dicendum, quòd error vel falsitas dicitur propria phantasiæ, non quia in intellectu esse non possit: sed quia ex errore phantasię, & imaginationis interdum causatur, similiter etiam inordinatio appetitus sensibilis peccati, quod est in voluntate, quod causa est. non quidem cogens sed inducens: vnde Philosophi partem inferiorem, in qua sunt animæ passiones, partem vitiosam nominauerunt, vt dicit August. in libro de ciuitate Dei.

K

Lib. 9. ca. 4.

ARTICVLVS II.

b Vtrum in actu intellectus, & aliarum potentiarum a voluntate, possit esse peccatum.

1. 2. q. 74. artic. 2. & Mal. q. 2. artic. 2. Infra dist. 41. q. 2. artic. 2.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd in actibus aliarum potentiarum possit esse peccatum, & præcipue in actu intellectus. Cogitatio enim, actus intellectus est: sed cõtingit cogitando peccare. ergo in actu intellectus peccatum contingit esse.

¶ 2 Præter.

¶ 2 Præterea. Peccatum est operatio quædam, contraria operationi illi, quæ homini, secũdum quòd homo est, debetur, quia talis operatio est recta operatio, cui peccatum contrariatur: sed operatio intellectus est hominis, secundum quòd est homo. ex hoc enim homo dicitur homo, ꝙ est intellectum habens & rōnem. ergo in operatione intellectus cõtingit esse peccatum.

¶ 3 Præterea. Contraria nata sunt fieri circa idem: sed peccatum virtuti opponitur. cum ergo quædam virtus sit in intellectu. s. intellectualis, vt patet ex 6. Ethic. videtur quòd peccatum in intellectu esse possit.

Cap. 3.

¶ 4 Præterea. Infidelitas peccatum quoddam est: sed infidelitas est in intellectu, secundum ꝙ doctrine fidei dissentit. ergo in intellectu potest esse peccatum.

¶ 5 Præterea. Nihil prohibetur nisi peccatum: sed quædam scientię sunt prohibitæ, vt nicromantia & huiusmodi: cum igitur scientia sit in intellectu, videtur quòd in intellectu possit esse peccatum.

SED CONTRA. Illud quod excusat peccatum, non est peccatum: sed defectus qui est in intellectu, vt ignorantia, peccatum excusat. ergo in intellectu non contingit esse peccatum.

¶ Præterea. Illud quod non est in potestate nostra, non est peccatum: sed intelligere quodlibet, non est in potestate nostra. ergo, si intelligendo deficimus, non peccamus.

C

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ eum in peccato sit ratio mali, & præter hoc ratio culpæ, vtrunque diuersimode inuenitur in actu intellectus, & in actu voluntatis, quia in actu voluntatis est malum d ex obiecto. nō autem in actu intellectus: velle enim mala malum est: sed intelligere mala non est malum. cuius ratio sumi potest ex obiecto vtriusque. obiectum. n. voluntatis est bonum: sed obiectum intellectus d est verum. bonum autem & malum vt in 6. Metaph. dicitur. sunt in rebus: sed verum & falsum sunt in anima: & ideo voluntas per actum suum tendit in obiectum suum, secundum ꝙ se habet in re: & ideo ex bonitate & malitia rei volite actus voluntatis est bonus & malus: sed intellectus per actum suum tendit in rem, secundum quòd est in anima. Ratio autem & malorum, & bonorum in anima bonum est: & ideo cognoscere malum & bonum, in se bonum est. Vnde Boetius dicit. quòd notitia mali bono deesse non potest: sed malum accidit in actu intellectus ex indebita proportione intellectus ad rem, ex eo, ſ. ꝙ apprehendit rem aliter esse quàm sit. Intelligere enim rem falso est malum in actu intellectus, sicut verum est bonum eius, vt dicitur in 6. Ethic. actus igitur intellectus, sic malus nō habet ét eodē modo rationē culpæ: sicut actus voluntatis, qui inuenitur suo modo malus, quia ratio culpæ primo in actu volũtatis inuenitur. In actibus autem intellectus, & aliarum potentiarum non nisi, secundum quòd sunt imperati a volũtate. Ratio enim culpæ in actu deformi est, ex hoc quòd procedit ab eo, qui habet dominium sui actus. hoc autem est in homine secundum illam potentiam, quæ ad plura se habet, nec ad aliquod eorum determinatur nisi ex seipsa, quod tantum voluntati conuenit: potentię enim organis affixæ coguntur ad aliquem actum per immutationem organorum, sine quibus in actũ exire non possunt, Intellectus autem quamuis sit potentia, non affixa organo: tamen cogitur ad aliquid ex ratione vel argumento, siue deficit ab aliquo, in quod non potest ex defectu demonstrationis, & intellectualis luminis. Voluntas autem potest de se in quodlibet quod apprehẽsum fuerit: nec ab eo per aliquam rationem violenter prohiberi potest, quia cum intellectus feratur in rem, secundum quòd res est in anima prout habet rationem veri, indiget intellectus ad intelligendum rem aliquo medio lumine vel demonstratione, per quod rem deducat in hoc, quòd ad intelligendum sibi sit proportionata; vnde etiam per rationem potest necessario auelli, ne alicui rei consentiat sed voluntas, vt dictum est: fertur in suum obiectum, secundum ꝙ est in re: & ideo oportet, vt aliquam operationem habeat in re ad hoc, quòd fiat sibi proportionata, vel expoliando eam a materia, vel aliquid huiusmodi, sicut intellectus facit: sed directe in rem apprehensam, secundum quòd est fertur: & ideo nō potest deficere, quin feratur in quodcunque voluerit, neque aliquo ꝓhibente, neque per aliquem eius defectum.

D. 897. 784.

D. 752.

Tex. c. 8.

D

Cap. 3.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd peccatum in cogitationibus, potest esse dupliciter. vel inquantum cogitationes sunt, & sic non est in eis, nisi peccatum vanitatis, secundum ꝙ intellectus deberet occupari vtilioribus cogitationibus, & occupatur inutilibus. nec hoc in culpam imputatur, nisi secundum ꝙ actus intellectus natus est a voluntate imperari, vel inquantum cogitationes propter delectationem rei cogitatæ quærunt tur, & sic potius est peccatum in delectatione rei cogitatæ secundum memoriam & speciem, quàm in ipsa cogitatione. Illa autē delectatio nō est in intellectu: sed in concupiscibili, & irascibili, cuius est actus cogitatus: vnde tale peccatum reducitur ad idem genus, vt fornicationis, & homicidij, in quo est ipse actus peccati exterius perpetratus.

A

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ illa perfecta operatio intellectus, quæ est hominis, secundum quòd est homo, non habet rationem meriti, nisi secundum quòd est a voluntate imperata, sicut cum quis in contemplatione diuinorum meretur. sic similiter econtrario, non est culpa in actu intellectus errantis, & varia cogitantis, nisi secundum quòd actus eius est a voluntate imperatus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd peccatum de quo nunc loquimur, quod rationem demeriti habet, nō opponitur virtuti quolibet modo acceptæ virtuti, secũdum quòd est principium actus meritorij & remunerabilis, quãmis autem perfectio intellectus, vt scientia & sapientia possit habere rationem virtutis, ex hoc solo, quòd perfectio intellectus est opus eius bonum reddens, secundum quòd facit recte intelligere: non tamen habet, quòd actus eius sit remunerabilis, & meritorius, nisi secundum quòd est imperatus a voluntate.

¶ Ad quartum dicendum, quòd infidelitas non est peccatum, in intellectu existens, nisi secundum ꝙ actus intellectus, est imperatus a voluntate. sic. n. & fides in eo est, quia secundum Augustinum, credere non potest homo nisi volens: similiter etiam nisi homo volũtarię, omittat quod facere deberet, in infidelitatem non incideret, quia si quod in se est faceret: Deus reuelaret sibi quod credere deberet.

In Iohannem cap. 6. tract. 26.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ artes illæ non sunt prohibitę, secundum quòd tantum in cogitatione stant. sed per accidens, inquantum sunt occasio peccandi, secundum quòd notitia artis disponit, & inclinat ad vsum artis, qui sine peccato esse non potest, & si etiam ipsa speculatio artis peccatum dicatur, hoc non erit nisi ex parte speculantis, qui alijs intendere tenetur: si tamen per huiusmodi considerationem ab illis retrahatur.

QVAESTIO II.

B

Deinde quæritur, quomodo homo naturaliter bonum velit.

Et circa hoc quæruntur duo.

Primo. Vtrum homo velit bonum naturaliter.
Secundo. Vtrum idem motus sit, quo homo vult bonum naturaliter, & quo vult malum.

E

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum homo naturaliter velit bonum.

3. Contra. cap. 24.

D PRIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ homo naturaliter bonum non velit. Illud enim quod naturale est, idem est apud omnes: sed non omnes homines bonum volunt. ergo bonum velle non est eis naturale.

¶ 2 Præter. Illud quod est naturale non assuescimus, vt in 2. Ethic. dicitur. sed homo per assuetudinem efficitur habilior ad bona volendum. ergo bonum velle non est homini naturale.

Cap. 1.

¶ 3 Præterea. Illud quod est secundum naturam semper est in suo actu, & si deficit non deficit, nisi in minori parte, propter aliquod accidentale impedimentum: sed homo frequenter deficit a bona volendo. ergo non est sibi naturale.

¶ 4 Preter.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ 4 Præterea. Secundum naturalia, neque meremur neque demeremur: sed ex hoc ꝙ aliquis bona vult, meretur. ergo bona velle non est naturale.

¶ 5 Præter. Illud quod est naturale, non tollitur per peccatũ, quia data naturalia etiam in dæmonibus integra manent, vt Dionys. dicit. Sed per peccatum alienatur homo a voluntate bonorum. ergo velle bonum nõ est naturale. Cap. 4.

SED CONTRA. Matth. 4. dicitur in Glo. ꝙ virtutes sunt homini naturales. Et hoc dicit Philosophus in 6. Ethic. ꝙ secundum virtutes aliquis inclinatur ad bonum volendum. ergo bonũ velle, est homini naturale. Cap. 13.

¶ Præter. Sicut pars intellectiua perficitur in veri cognitione, ita pars affectiua perficitur in voluntate boni: sed cognoscere verum est naturaliter desideratum ab omnibus, quia omnes homines natura scire desiderant, vt Philosophus dicit. ergo velle bonum est homini naturale. 1. proem. Metaph.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ illud dicitur esse naturale alicui rei, quod conuenit sibi secundum conditionem suę formæ, per quam in tali natura constituitur: sicut ignis naturaliter tendit sursum. forma autem per quam homo est homo, est ipsa ratio & intellectus. vnde in illud quod est conueniens sibi secũdum rationem & intellectum, naturaliter tendit. bonum autem cuiuslibet virtutis est conueniens homini secũdum rationem, quia talis bonitas est ex quadam commensuratione actus ad circũstantias & finem, quem ratio facit: vnde quædam inclinationes virtutum siue aptitudines præexistũt naturaliter in ipsa natura rationali, quæ virtutes naturales dicuntur, & etiam per exercitium & deliberationem complentur, vt in 6. Ethic. dicitur. ideo homo naturaliter in bonum tendit. Sed motus naturalis a forma progreditur, secundum conditionem formę. voluntas autem talis conditionis est & ratio, vt non sint determinata ad vnũ, quin in aliud flecti possint: & ideo quamuis velle bonũ homini sit naturale: nihilominus tamen potest malum velle, non inquantum est malum, sed inquantum extimatur bonum. D. 295. 296. Cap. 2.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ista naturalis inclinatio in bonum, inuenitur in hominibus omnibus: sed quia vt dictum est, voluntas non est necessario determinata ad vnum, nõ oportet ꝙ omnes actu bonum velint.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ inclinatio voluntatis ad bonum, quæ est in natura humana, non est per assuetudinem: sed habitus quo perficitur ista habilitas est, vel per consuetudinem, vel per infusionem.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ in illis quæ sunt determinata ad vnum semper sequitur actus naturalis nisi impediatur, & impedimentum contingit in minori parte: sed voluntas non est natura quędam determinata ad vnum, & præterea habet impedimentum semper sibi coniunctum. s. carnem repugnantem, vnde Apostolus Rom. 7. Inuenio aliam legem in membris meis &c. Et ideo, homo a voluntate boni simpliciter abducitur, in id qd est apparens bonum.

¶ Ad quartum dicendum, quòd actus naturalis in his, quæ sunt determinata ad vnum, non potest esse meritorius, quia tales actus voluntari non subiacent, vt patet in actibus nutritiuæ partis: sed actus illi, qui imperio voluntatis subiacent, meritorij sunt, etiam si homo naturaliter ipsos velit.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ inclinatio illa naturalis, nunq̃ per peccatum tollitur: quamuis habilitas, vt dictum est, semper per peccatum minuatur.

ARTICVLVS II.

b Vtrum voluntas, qua homo naturaliter vult bonum, & qua vult malum sit eadem.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd eadem voluntas sit, qua homo naturaliter vult bonum, & qua vult malum. Potentia enim rationalis se habet ad opposita: sed voluntas quædam est rationalis potentia. ergo se habet ad opposita. ergo eadem est boni & mali. 3. dist. 17. artic. 1. q. 2.

b Quare actus voluntatis sit peccatum, si actus aliarum potentiarum non sunt peccata.

ADhuc quæritur, quare huius naturalis potentię actus peccatum sit, si aliarum potentiarum actus peccata non sunt: scilicet potẽtiæ memorandi, cuius actus est memorare. & potentiæ intelligendi, cuius actus est intelligere. Ad quod ipsi dicunt, quia alterius generis est actus ille voluntatis quàm actus memorię, vel intellectus. Hic enim actus est ad aliquid adipiscendum, vel non amittendum. qui non potest esse de malis, quin sit malus. Velle enim mala, malũ est: sed intelligere vel memorare mala, malum non est, quamuis eorum quidam etiã hos actus esse malos interdum asserant, non improbe. memorat enim interdum quis malũ vt faciat, & quærit intelligere, vtrum vt sciat impugnare. Ecce qualiter soluitur præmissa quæstio ab his, qui tradunt omnia esse bona inquantum sunt. Qui vero dicunt, voluntates malas peccatum esse, & nullo modo bona, breuius respondent, dicentes actum volũtatis non esse de naturalibus: sed vim ipsam & potentiam volendi, quæ semper bonum est, & in omnibus, cum etiam sit in paruulis, in quibus nondum est actus eius.

¶ Ad quintum dicẽdum, ꝙ voluntas est secundum hoc determinata in vnum naturaliter tẽdens: ita quòd in alterum naturaliter non tẽdit: non tamen in illud, in quod naturaliter tendit de necessitate: sed voluntarie tendit. vnde & potest illud non eligere: similiter potest etiam non eligere illud peccatum, in quod sensualitas corrupta inclinat, quia inclinatio naturalis, vt dictum est, est ſm exigentiam naturæ inclinantis.

ex virtute primorum principiorum, quæ sunt naturaliter cognita habet, vt veritatem cognoscat. ex phantasia vero habet, vt falsum iudicet. Similiter in electione voluntatis est rectitudo, ex naturali inclinatione, cum auxilio gratię: sed est in ea peccatum ex corruptione inferiorum virium, quæ in peccatum inclinãt.

Quo modo intelligendum sit illud, homo etiam qui seruus est peccati, naturaliter vult bonum,

PRæterea quæri solet, quomodo intelligendum sit qd̃ ait Ambr. exponens illud verbũ Apostoli. non. n quod volo illud ago: sed anima rationali, quæ angelo in ordine creaturarum contiguatur, sit aliqua participatio intellectualis virtutis, secundum quã aliquam veritatem, sine inquisitione apprehendat, sicut apprehenduntur prima principia naturaliter cognita tam in speculatiuis quàm etiam in operatiuis: vnde & talis virtus intellectus vocatur, secundum quòd est in speculatiuis, quæ etiam secundum quòd in operatiuis est, synderesis dicitur: & hęc virtus scintilla conuenienter dicitur, ꝙ sicut scintilla est modicum quid ex igne euolans, ita hæc virtus est quædam modica participatio intellectualitatis, respectu eius, quod de intellectualitate in angelo est, & propter hoc etiam superior pars rationis scintilla dicitur, quia in natura rationali supremum est. vnde & Hieron. dicit, ꝙ per aquilam significatur, quę cetera animalia in volando transcendit, ita & hæc virtus transcendit rationabilem, quæ per hominem significatur, & concupiscibilem quę per vitulum, & irascibilem quæ per leonem. Sicut autem non contingit in speculatiuis intellectum errare circa cognitionem primorum principiorum, quia semper repugnet omni ei, quod contra principia dicitur, ita etiam non contingit errare in practicis in principijs primis, & propter hoc dicitur, quòd hæc superior rationis scintilla, quæ synderesis est, extingui non potest: sed semper repugnat omni ei, quod contra principia naturaliter sibi indita est.

¶ AD PRIMVM. ergo dicendum, ꝙ sicut non contingit intellectum errare, circa principia secundum se considerata, contingit tamen errare circa ea, secundum ꝙ sunt virtute in conclusionibus, per malam ratiocinationem: ita etiam lumen synderesis in se nunquàm extinguitur, sed secundum ꝙ deliberando deducitur in cõclusionem operabilis, potest esse defectus, secundum ꝙ per impetum delectationis, & passionis cuiuscunq; aut etiam falsę inductionis errorum, conclusio non recte ex principijs primis deducitur: & ideo non dicit, quòd synderesis præcipitatur, sed quòd conscientia præcipitatur, quæ est conclusio, vt supra dictum est, & est in ea virtus synderesis, sicut virtus principiorum in conclusione.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ synderesis est aliud a superiori parte rationis, quia est supra totam rationem, vt Hierony. dicit in Glosa inducta. vnde non sequitur, ꝙ si in ratione sit peccatum, ꝙ in synderesi sit peccatum.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ sicut lumen intellectus naturale, nõ sufficit in cognoscendo ea quę fidei sunt: ita etiam non sufficit in rerum rurando his, quæ contra fidem sunt, nisi lumine fidei adiuncto: & ideo synderesis etiam in infidelibus manet integra quantum ad lumen naturale: sed quia priuato lumine fidei excæcati sunt. non remurmurat eorũ synderesis his, quę contra fidem sunt. Vel dicendũ, ꝙ synderesis semp remurmurat malo i vsi: sed ꝙ in hęretico non remurmurat huic malo particulari hoc contingit pp errorem rationis in applicatione vsis principij ad particulare opus, vt patebit in sequenti articulo.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ ignorantia malorum qua finem ignorant, non est ignorantia opposita scientiæ vniuersali, quia si a malo quęreretur: vtrum bonum effet fornicari, diceret quòd non. sed habet ignorãtiam finis oppositam scientię de fine, ſm ꝙ immiscet se ad electionẽ huius particularis operis: sicut principiũ ad cõclusionem imiscetur, & ita pp inclinationẽ habitus contrarij deficit malus de finis iudicio. Iudicat. n. hoc esse tanq̃ per se bonum, vt cum muliere delectet: & ideo pp inclinationẽ habitus, & ipetum passionis non pcipit mente d̃ synderesis murmur, quia a ia est quasi inebriata passione. vñ & si exterius cõtra rium proferat: non tñ mens sua interius ita tenet: sicut ebrij dicunt verba sapientũ exterius, q̃ tamen interius non intelligũt, & est exẽplum Philosophi in 7. Ethic. in hac materia loquentis. Cap. 5.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ etiam in damnatis manet naturalis inclinatio qua homo naturaliter vult bonũ, sed hęc inclinatio non dicit actum aliquem: sed solum ordinem naturæ ad actum.

¶ 2 Præter. Eadem est voluntas, vt natura considerata, & voluntas deliberata: sed voluntate vt natura considerata, homo vult naturaliter bona. voluntate autem deliberata homo vult malum. ergo eadẽ voluntate hõ vult naturaliter bonũ & malũ. F

¶ 3 Præter. Liberum arbitrium est quo eligitur bonum & malum, vt supra dictũ est: sed liberũ arbitriũ. est voluntas vt ex prius determinatis patet. ergo eadem voluntas est, quę in bonum naturaliter tendit, & quæ malum vult. Dist. 24.

¶ 4 Præt. Sicut se habent verum & falsum ad cognitionẽ: ita bonum & malũ ad affectionem: sed eadem potentia, videlicet ratio quę est veri est etiam falsi. ergo eadem voluntas, quæ est boni naturaliter, etiam est mali.

¶ 5 Præt. Potentia determinata ad vnum, non potest esse principium actus meritorij: sed si voluntas alia est, quæ fertur in bonum, & quę in malum, vna earum erit determinata ad bonum & alia ad malum, vel saltem altera determinata erit. ergo neutra earum poterit esse principium meriti vel demeriti.

SED CONTRA. Idem non pugnat contra seipsum: sed voluntas qua homo naturaliter bonum vult, impugnatur per illam qua homo malum vult. ergo non est vna voluntas vtraq;. H

¶ Præterea. Idem naturaliter non tendit in duo contraria: sed bonum & malum sunt contraria. ergo non est eadem voluntas, quæ in bonum & malum tendit.

RESPONDEO. Dicendum, ꝙ illud quo aliquis bonum & malũ vult, potest tripliciter dici. Vno modo illud principium, quod est inclinans ad bonum vel malum, & hoc modo non est idem, quo aliquis vult bonum & malum, quia ipsa voluntas sensualitatis inclinat naturaliter in delectabile carnis, quod est sibi conueniens, & hominis est malum, inquantum est homo. Voluntas autem rationalis, prout est natura hominis, siue prout consequitur naturalem apprehensionem, vniuersaliũ principiorum iuris est, quæ in bonum inclinat. Secundo potest dici, quo aliquis vult bonum vel malum, illud quo quis eligit bonum vel malum, sequendo hanc vel illam inclinationem, & sic est eadem voluntas. Tertio modo potest dici ipse actus voluntatis, quo voluntas vult bonum, & quo vult malum in actu, & sic non est dubium alium esse actum volũtatis, quo quis vult bonum, & quo vult malum. I

¶ AD PRIMVM. ergo dicendum, quòd quamuis potentia rationalis sit ad opposita: non tamen ad vtrunque oppositorum æqualiter ordinatur: sed ad vnum naturaliter, & ad alterũ, secundum ꝙ a perfectione propriæ naturæ deficit: & ideo alia est voluntas, quę naturaliter tendit in bonum. s. voluntas rationis, & alia quę naturaliter tendit in malum hominis, secundum quòd est homo. s. voluntas sensualitatis, & præcipue secundum quòd est per fomitem corrupta.

¶ Ad secundum dicendum, quòd voluntas vt deliberata, & vt natura, non differunt secundum essentiam potentiæ, quia naturale & deliberatorium, non sunt differentiæ voluntatis secundum se, sed secundum ꝙ sequitur iudicium rationis, quia in ratione est aliquid naturaliter cognitum quasi principium indemonstrabile in operabilibus, quod se habet per modum finis, quia in operabilibus, finis habet locum principij, vt in 6. Ethic. dicitur. vnde illud quod finis est hominis est naturaliter in ratione cognitum esse bonum & appetendum, & voluntas consequens istam cognitionem, dicitur voluntas vt natura. aliquid vero est cognitum in ratione per inquisitionem: ita in operatiuis sicut in speculatiuis, & vtroque. s. tam in speculatiuis quàm operatiuis, contingit inquirentem rationem errare: vnde voluntas quę talem cognitionem rationis sequitur, deliberata dicitur, & in bonum & malum tendere potest: sed non ab eodem inclinante, vt dictum est. K Cap. 2.

¶ Ad tertium dicendum, quòd liberum arbitrium nominat potentiam eligentem bonum & malum, & non illud quod ad vtrunque inclinat.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quamuis eadem ratio possit esse veri & falsi, non tamen ex eodem habet, ꝙ sit vtriusque: sed ex vir-

QVAESTIO III.

C

Deinde quæritur de superiori scintilla rationis. Et circa hoc quæruntur tria.

Primo. Vtrum superior scintilla rationis possit extingui.
Secundo. Supposito quòd non extinguatur, vtrum conscientia possit errare.
Tertio. Vtrum conscientia errans liget.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum superior scintilla rationis possit extingui.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd superior scintilla rationis possit extingui. Error rationis extinctio eius dicitur, quia tenebræ comparatur: sed hanc scintillam rationis contingit errare, vt patet in Glo. Hieron. Ezech. 1. Vbi præter verba, quæ in litera inducuntur, paulopost subdit. Hanc autem conscientiam sæpe præcipitari videmus. ergo superior scintilla rationis pót extingui. Veri. q. 16. artic. 1. c. & q. 17. art. 2. ad 3.

¶ 2 Præterea. Superior scintilla rationis, videtur esse superior rationis pars: sed ratio superior potest peccare etiam mortaliter, vt supra dictum est. ergo scintilla ista potest extingui.

¶ 3 Præter. Proprietas huiusmodi scintillæ est q̃diu manet, vt malo remurmuret: sed in hæreticis nihil est quod remurmuret in his peccatis, quæ secundum sectam suam faciunt, quia et in occisione iustorum arbitrantur se obsequium præstare Deo, vt dicitur Io. 16. Ergo scintilla rationis est in eis extincta. D

¶ 4 Præterea. Philosophus dicit in 7. Ethicor. ꝙ mali. s. qui habitum vitij iam acquisiuerunt, ignorantiam finis habent: sed non potest fieri murmur quantum ad actum, nisi secundum ꝙ cognoscitur deuiatio a fine. ergo videtur, ꝙ in illis quorum potentię per huiusmodi habitus corruptæ sunt, huiusmodi murmur cesset, & ita scintilla rationis in eis extinguatur. Cap. 8.

¶ 5 Præterea. Idem est quod remurmurat malo, & quod inclinat ad bonum: sed in damnatis non est aliquid incitans eos ad bonum. ergo nec in eis est aliquid remurmurãs malo: & ideo scintilla rationis in eis extinguitur.

SED CONTRA. Scintilla rationis extingui non potest, lumine intellectus remanente: sed lumen intellectus nunquam per peccatum tollitur, quia lumen illud ad imaginem pertinet, vt patet ex eo quod dicitur in ps. Signatum est super nos lumen vultus &c. vbi Glo. exponit de consignatione imaginis. ergo scintilla rationis per peccatum non extinguitur. Psal. 4.

¶ Præterea. Illud quod est naturale per peccatum non tollitur: sed inclinatio ad bonum est homini naturalis, vt dictum est, quę est secundum rationis scintillam. ergo scintilla rationis per peccatum non extinguitur.

RESPONDEO. Dicendum, quòd secnndum Dion. in 7. cap. de diui. no. Diuina sapientia coniungit principia secundorum vltimis primorum, quia vt in lib. de causis ostenditur, in ordine creatorum, oportet, quòd consequens præcedenti similetur. nec hoc potest esse, nisi secuudum quòd aliquid participat de perfectione eius. quod quidem inferiori modo est in secundo ordine creaturarum quàm in primo: vnde hoc quod inferior creatura de similitudine superioris participat, est supremum in inferiori, & vltimum in superiori, quia est deficientius receptum, quàm in superiori sit. inter creaturas autem talis est ordo, vt primo sit angelus, & secundo sit rationalis anima, & qa rationalis anima corpori coniũcta est· ideo cognitio debita sibi secundum suum proprium ordinem, est cognitio quæ a sensibilibus in intelligibilia procedit, & non peruenit in cognitionem veritatis, nisi inquisitione præcedente: & ideo cognitio sua rationalis dicitur: qa vero angelus simpliciter incorporeꝰ est, nec corpori vnitur, cognitio naturæ suę debita est, vt simpliciter sine inquisitione veritatem apprehẽdat: propter quod intellectualis natura nominatur. oportet ergo, quòd in B anima rationali, quæ angelo in ordine creaturarum contiguatur, sit aliqua participatio intellectualis virtutis, secundum quã aliquam veritatem, sine inquisitione apprehendat, sicut apprehenduntur prima principia naturaliter cognita tam in speculatiuis quàm etiam in operatiuis: vnde & talis virtus intellectus vocatur, secundum quòd est in speculatiuis, quæ etiam secundum quòd in operatiuis est, synderesis dicitur: & hęc virtus scintilla conuenienter dicitur, ꝙ sicut scintilla est modicum quid ex igne euolans, ita hæc virtus est quædam modica participatio intellectualitatis, respectu eius, quod de intellectualitate in angelo est, & propter hoc etiam superior pars rationis scintilla dicitur, quia in natura rationali supremum est. vnde & Hieron. dicit, ꝙ per aquilam significatur, quę cetera animalia in volando transcendit, ita & hæc virtus transcendit rationabilem, quæ per hominem significatur, & concupiscibilem quę per vitulum, C & irascibilem quæ per leonem. Sicut autem non contingit in speculatiuis intellectum errare circa cognitionem primorum principiorum, quia semper repugnet omni ei, quod contra principia dicitur, ita etiam non contingit errare in practicis in principijs primis, & propter hoc dicitur, quòd hæc superior rationis scintilla, quæ synderesis est, extingui non potest: sed semper repugnat omni ei, quod contra principia naturaliter sibi indita est.

¶ AD PRIMVM. ergo dicendum, ꝙ sicut non contingit intellectum errare, circa principia secundum se considerata, contingit tamen errare circa ea, secundum ꝙ sunt virtute in conclusionibus, per malam ratiocinationem: ita etiam lumen synderesis in se nunquàm extinguitur, sed secundum ꝙ deliberando deducitur in cõclusionem operabilis, potest esse defectus, secundum ꝙ per impetum delectationis, & passionis cuiuscunq;, aut etiam falsę inductionis errorum, conclusio non recte ex principijs primis deducitur: & ideo non dicit, quòd synderesis præcipitatur, sed quòd conscientia præcipitatur, quæ est conclusio, vt supra dictum est, & est in ea virtus synderesis, sicut virtus principiorum in conclusione.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ synderesis est aliud a superiori parte rationis, quia est supra totam rationem, vt Hierony. dicit in Glosa inducta. vnde non sequitur, ꝙ si in ratione sit peccatum, ꝙ in synderesi sit peccatum.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ sicut lumen intellectus naturale, nõ sufficit in cognoscendo ea quę fidei sunt: ita etiam non sufficit in rerum rurando his, quæ contra fidem sunt, nisi lumine fidei adiuncto: & ideo synderesis etiam in infidelibus manet integra quantum ad lumen naturale: sed quia priuato lumine fidei excæcati sunt. non remurmurat eorũ synderesis his, quę contra fidem sunt. Vel dicendũ, ꝙ synderesis semp remurmurat malo i vsi: sed ꝙ in hęretico non remurmurat huic malo particulari hoc contingit pp errorem rationis in applicatione vsis principij ad particulare opus, vt patebit in sequenti articulo. E

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ ignorantia malorum qua finem ignorant, non est ignorantia opposita scientiæ vniuersali, quia si a malo quęreretur: vtrum bonum esset fornicari, diceret quòd non. sed habet ignorãtiam finis oppositam scientię de fine, ſm ꝙ immiscet se ad electionẽ huius particularis operis: sicut principiũ ad cõclusionem imiscetur, & ita pp inclinationẽ habitus contrarij deficit malus de finis iudicio. Iudicat. n. hoc esse tanq̃ per se bonum, vt cum muliere delectet: & ideo pp inclinationẽ habitus, & ipetum passionis non pcipit mente d̃ synderesis murmur, quia a ia est quasi inebriata passione. vñ & si exterius cõtra rium proferat: non tñ mens sua interius ita tenet: sicut ebrij dicunt verba sapientũ exterius, q̃ tamen interius non intelligũt, & est exẽplum Philosophi in 7. Ethic. in hac materia loquentis. D. 1129. Cap. 5.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ etiam in damnatis manet naturalis inclinatio qua homo naturaliter vult bonũ, sed hęc inclinatio non dicit actum aliquem: sed solum ordinem naturæ ad actum.

hic autem ordo & habilitas, nunquàm in actum exit, vt bonum actualiter velit, propter perpetuum impedimentum obstinationis, voluntatem ligantis: sed tamen naturalis cognitio manet: & ideo semper manet murmur rationis contra voluntatem: voluntas tamen nunquàm rationi obedit.

ARTICVL. II.

Vtrum conscientia aliquando erret.

Ver. q. 17. art. 3.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd conscientia nunquàm erret. Ad hoc.n.q̃ aliquod iudicium sit certum, oportet in dictis testium certã veritatem esse: sed in diuino iudicio, qd̃ certissimum est, nũquàm a iustitia declinans conscientia tenet locum testis, vt patet Rom. 2. Testimonium reddente conscientia eorum. ergo conscientia infallibilem veritatem habet. & ita non errat.

¶ 2 Præter. Illud quod est naturale: est idem apud omnes & semper: sed secundum Basilium, conscientia est naturale iudicatorium. ergo conscientia semper manet in sua rectitudine: & ita non errat.

Basilius in pricipio ꝓuerbiorũ.

¶ 3 Præterea. Illud quod est primum in aliquo ordine, oportet esse fixum & stans: omnis.n.motus procedit ab immobili, vt dicit Aug. 8. super Gen. Sed lex est dirigens in omnibus actibus humanis. ergo lex immobiliter rectitudinem continet: sed conscientia est lex intellectus nostri, vt dicit Dam̃. ergo conscientia semper recta est, & nunquàm errat.

Dam. de fide orthod. cap. 21.

¶ 4 Præt. Conscientia scientia quædam est: sed scientia semper verorum est, vt patet primo Posterio. ergo nec conscientia errare potest.

¶ 5 Præterea. Vt dicitur 8. Ethic. secundum hoc scientia in incontinente obtenebratur, quòd a passionibus vincitur: sed cõscientiam passiones non vincunt: quia quando secundum passiones homo operatur, conscientia remurmurat. ergo conscientia a propria rectitudine non obliquatur: & ita non errat.

Cap. 2.

SED CONTRA. Ezech. 1. in glo. Hiero. dicit. Conscientiam interdum præcipitari videmus: sed præcipitium eius est ipsius error. ergo conscientia quandoque errat.

¶ Præterea. Ad conscientiam pertinere videtur arbitrium de rebus agendis vel non agendis: sed in hoc arbitrio plerũq; homines decipiuntur, vt patet Ioan. 17. Venit hora, vt omnis qui interficit vos, arbitretur se obsequium præstare Deo.

RESPONDEO. Dicendum, quòd sicut ex prædictis patet, prima principia, quibus ratio dirigitur in agendis, sunt per se nota, & circa ea non contingit errare, sicut nec contingit errare ipsum demonstrantem circa principia prima. Hæc autem principia agendorum naturaliter cognita, ad synderesim pertinent, sicut Deo esse obediendum, & similia. Sicut autem in sciẽtijs demonstratiuis ex principijs communibus, non deducuntur conclusiones, nisi mediantibus principijs proprijs, & determinatis ad genus illud, virtutem primorum principiorum continentibus, ita in operabilibus, in quibus ratio deliberans syllogismo quodam vtitur ad inueniendum, quid bonum sit, vt patet ex 3. de Anima, ex principijs communibus in conclusionem huius operis determinati venit, mediantibus quibusdam principijs proprijs & determinatis. Hæc autem propria principia, non sunt per se nota naturaliter, sicut principia communia: sed innotescunt vel per inquisitionem rationis, vel per assensum fidei, & quia non omnium est fides, vt dicitur 1. Corin. 8. Iterum quia ratio conferens quandoque decipitur: ideo circa ista principia contingit errare, sicut hæreticus errat in hoc, quòd credit omne iuramentum esse illicitum, & hæ principia determinata, pertinent ad rationem superiorem vel inferiorem. veritas autem conclusionis dependet ex vtrisque principijs: & ideo cum conscientia sit quædam conclusio sententians, quid bonum sit fieri vel dimitti, vt patet ex his, quæ dicta sunt supra distinc. 24. contingit in conscientia errorem esse propter hoc, q̃ ratio decipitur in principijs appropriatis: sicut conscientia hæretici decipitur dum credit se, non debere iurare etiam pro causa legitima, quando ab eo expetitur, non quia decipiatur in hoc communi principio, quod est, nullum illicitum esse faciendum: sed quia decipitur in hoc, q̃ credit omne iuramentum esse illicitũ, quod quasi pro principio accipit.

Tex. cõ. 57.

Q. 3. ar. 3.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ conscientia dicitur esse testis, inquantum id retinet, cõtra quod voluntas fecit, quasi volũtatem accusans de eo qd̃ sibi nõ obediuit, & in hoc non errat, quia facere cõtra cõscientiam peccatum est, vt infra dicetur: sed ꝓpter hoc non remouetur, qn̄ errare possit in hoc, quòd de faciendo, vel non faciẽdo sententiat.

† Dist. 35.

† Dist. 27.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ conscientia dicitur naturale iudicatorium non p se: sed inquantum virtus synderesis in ipsa manet: sicut virtus principiorũ saluaf in cõclusionibus, & ex pte illa nõ errat.

¶ Ad tertium dicendum, quòd conscientia non est prima lex, & primum dirigens in humanis actibus: sed quasi quędam applicatio primę legis. s. principiorum communium ad actus particulares, propter quod a Damasc. lex intellectus dicitur. vnde non oportet, q̃ semper sit recta.

¶ Ad quartum dicendum, q̃ conscientia non dicitur scientia simpliciter, sed secundum quid s. secundum æstimationem illius, cuius est conscientia. dicitur.n. conscientia, secundum q̃ aliquis sibi conscius est: quàmuis autem scientia semper sit verorum, non tamen quicquid aliquis æstimat se scire, verum est: & ita non oportet, q̃ semper sit conscientia vera.

¶ Ad quintum dicendum, q̃ in conclusione particularis agendi dupliciter contingit esse defectum. Vno modo ex falsitate principiorum, ex quibus syllogizatur, & hic modo in conclusione tenetur id quod veritati contrarium est, & hic est error conscientiæ. Alio modo ex impetu passionum absorbentium, & quasi ligantium rationis iudicium in particulari, vt actu non consideret nec hoc, nec eius oppositum: sed voluntas sequatur delectabile quod sensus proponit, & hic est error electionis, & non conscientiæ.

ARTICVLVS III.

c Vtrum conscientia errans obliget.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd conscientia errans non obliget. Quicunq; enim non facit hoc, ad quod obligatur, peccat: sed peccatum vt supra dictum est, est dictum vel factum, vel concupitum contra legem Dei. cum igitur conscientia, & ratio errans non sit secundum legem Dei, videtur quòd non obliget.

1. 2. q. 19. ar. ti. 5. de ver. q. 17. art. 1.

¶ 2 Pręterea. Omne peccatum reducitur ad aliquod genus peccati, quia nihil est in genere quod non sit in specie, vt in secundo Topic. dicitur, sed si aliquis habeat conscientiam furandi vt pascat patrem, hoc furari non reducitur ad aliquod genus peccati, vt patet in discurrendo per singula. ergo talis non peccat. ergo talis conscientia erronea, cum non obligabat.

Quodl. 3. articu. 27. Quodl. 8. art. 1.

¶ 3 Præterea. Præceptum inferioris, non potest obligare contra præceptum superioris, vt infra 44. distinctio. dicetur, quòd pręceptum Proconsulis, non obligat ad faciendum aliquid contra pręceptum Imperatoris: sed Deus superior est conscientia nostra. ergo conscientia nostra, non potest nos obligare ad faciendum aliquid contra præceptum Dei, & sic idem quod prius.

Q. 2. art. 2. & tertio c.

¶ 4 Præterea. Deus est potentioris, & maioris authoritatis quàm conscientia nostra: sed Deus non potest nos obligare ad peccatum faciendum suo pręcepto. ergo multo minus conscientia.

¶ 5 Pręter. Nullus faciens hoc ad quod obligatur, peccat: aliàs esset perplexus, quod est impossibile, quia sic necessario peccaret: sed si habeat aliquis erroneam conscientiam, q̃ debeat fornicari & fornicetur, non excusatur a peccato: aliàs tyranni, qui sanctos occiderunt, non peccassent, quia arbitrabantur se obsequium Deo præstare. ergo conscientia erronea non obligabat.

¶ 6 Praeter.

¶ 6 Præterea. Dictamen conscientiæ non facit, vt id quod est veniale sit mortale, quia alicui dictat conscientia, quòd non est bonum loqui verba ociosa: nec tamẽ dicens, mortaliter peccat, sed plus distat malum a bono, quàm veniale a mortali. ergo conscientia errans non obligat ad ea, quæ sunt secundum se mala.

SED CONTRA. super illud Ecclesiastes 7. Scit.n.tua cõscientia &c. Dicit Glo. quasi. s. conscientia iudice nocens nõ absoluitur: sed præceptum iudicis obligat ad aliquid faciendũ. ergo conscientia obligat.

† Cap. 25. tom. 3.

¶ Præter. Ro. 13. dicitur. Omne quod nõ est ex fide, peccatum est, i. contra conscientiam. Gl. Etiam si bonum est quod fit: sed conscientia prohibẽs bonum, est errans. ergo conscientia errans obligat.

† Super ezechiel. c. 1.

¶ Pręter. Iste habet conscientiam si non fornicetur, q̃ peccat mortaliter. Omne autem peccatum mortale est ex contemptu Dei: sed quicunque facit aliquid intentione contemnendi Deum, mortaliter peccat: ergo iste mortaliter peccat: & ita conscientia errans eum obligabat.

RESPONDEO. Dicendum q̃ circa hoc sunt duæ opiniones. Quidam.n. distinguunt tria genera operum. Quædam enim sunt opera per se bona, & conscientia, quę ea facienda dictat, non est errans, sed recta, vnde talis cõscientia simpliciter ligat, nec vnq̃ deponenda est. Quædam vero sunt de se indifferẽtia, vt leuare festucam, vel aliquid huiusmodi, & si conscientia talia opera dictat esse facienda, obligat ad faciendũ, non simpliciter, sed manente tali conscientia: vnde tenetur vel conscientiam istam deponere, quia erronea est, vel facere qd̃ cõscientia dictat. aliter.n. peccat. Quædam vero opera sunt de se mala, sicut fornicari, mentiri, & huiusmodi, & ad hęc nullo modo conscientia obligare potest: sed verum est, q̃ si aliquis credat se non fornicando legem Dei contemnere, non propter hoc, q̃ conscientia eum ad fornicandum ligat peccat: sed quia in contemptum Dei, hoc quod dimittendum est dimittit. Sed si diligenter videatur, quomodo conscientia ligat, inuenitur in omnibus ligare, vt alia opinio dicit. Conscientia.n. quoddam dictamen rationis est. voluntas autem non mouetur in aliquid appetendum, nisi præsupposita aliqua apprehensione. obiectum.n. voluntatis est bonum vel malum, secundum quòd est imaginatum vel intellectum. Intentionem autem boni vel mali ratio ipsa demonstrat. vnde cum actus voluntatis ex obiecto specificetur, oportet q̃ secundum rationis iudicium, & conscientiæ, voluntatis actus procedat, & per modum istum conscientia ligare dicitur, quia. s. si aliquis fugiat, per voluntatem quod ratio bonum dictat, est ibi fuga boni, quæ fuga malum est, quia voluntas fugit illud ac si esset bonum secundum rationem; propter tristitiam aliquam secũdum sensum: & similiter si ratio diceret aliquod bonum esse malum, voluntas non potest in illud tendere, quia mala sit, tendit enim in illud, vt ostensum est a ratione: & ita vt in malum simpliciter, propter apparens bonum secundum sensum: & ideo siue ratio siue conscientia recte iudicet siue non, voluntas obligatur hoc modo, q̃ si iudicium vel dictamen rationis, quod est conscientia: non sequitur actus voluntatis: inordinatus est, & hoc est obligare, s. astringere voluntatem, vt non possit sine deformitatis nocumento in aliud tendere: sicut ligatus non potest ire. Sciendum tamen, q̃ aliter ligat conscientia errans, aliter cõscientia recta. Conscientia.n. recta, obligat simpliciter & per se: hoc.n. quod est per ipsam dictatum, est in se bonum, & ex iudicio rationis bonum apparet. vnde si nõ fiat, malum est, & si fiat, bonum est: sed conscientia erronea non obligat, nisi per accidens, & secundum quid. si enim dictet aliquid esse faciendum, illud fieri in se consideratum, non est bonum necessarium ad salutem: sed apprehenditur vt bonum: & ideo cum non liget, nisi secundum quòd est bonum, non obligatur voluntas per se ad hoc: sed per accidens. s. ratione apprehensionis, qua iudicatur bonum: & ideo si fiat aliquid, quod est secundum se malum, quod errans ratio iudicat bonum, peccatum non euitat. Si autem non fiat, peccatum incurritur, quia vnus defectus bonitatis sufficit ad hoc, q̃ aliquid dicatur malum, siue desit bonitas, quæ

que proprie natura dicitur. Fuit enim homo creatus in voluntate rectus. Vnde in libro de fide ad Petrũ, scriptum est. Firmissime tene primos homines bonos, & rectos esse creatos, cum libero arbitrio, quo possent, si vellent propria voluntate peccare: eosque non necessitate, sed propria voluntate peccasse. Recte ergo dicitur, homo naturaliter velle bonum, quia in bona & recta voluntate conditus est. Superior enim scintilla rationis, quæ etiam: vt ait Hieron. in Chaym

nõ potuit extingui, bonũ semp vult, & malũ semp odit. Alium autem dicunt esse a motum mẽtis, quo mens relicta superiorum lege, subiicit se peccatis, eisq; oblectatur. Iste motus, vt aiunt anteq̃ alicui adsit gratia, dñatur in homine & regnat: alterũq; deprimit motum, vterq; tñ ex libe. arb. est. Veniente aũt gratia illę motus malus elidit, & alter naturaliter bonus liberat & adiuuat, vt efficaciter bonũ velit: ante gratiã vero, licet naturaliter velit homo bonum: non tñ absolute concedi opor-

Cap. 2.

est per accidens, secundum q̃ res apprehenditur in ratione boni, siue bonitas quæ est rei per se. Sed si sit altera tantum, s. quæ est per accidens, non propter hoc erit actus bonus, & ista solutio accipitur ex verbis Philosophi in 7. Ethic. vbi quæritur, vtrum dicatur aliquis incontinens, ex hoc q̃ per passionem discedit a qualicunq; ratione, siue recta siue non recta. vel dicatur incõtinens propter hoc, q̃ discedat a ratione recta, & soluit q̃ dicitur incontinens p se, & simpliciter propter hoc, q̃ discedit a ratione recta: sed dicitur per accidens incõtinens ex hoc, quòd discedit etiam a qualicunque ratione, siue recta siue nõ recta.

¶ AD PRIMVM. ergo dicẽdum, quòd quàmuis illud quod ratio dictat per se, non sit secundum legem Dei, sicut nec per se bonum: tamen per accidens est secundum legem Dei, sicut & bonum, inquantum ratio apprehendit ipsum, vt secundum legem Dei & bonum: & ideo sequitur q̃ conscientia errans, per accidens obliget, & non per se.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ conscientia errans, quæ dictat aliquid esse faciendum, dictat illud esse faciendum sub aliqua ratione specialis boni, vel quia pium videtur, vel iustum vel aliquid huiusmodi. vnde qui contra hanc conscientiam facit, peccat: & peccatum illud opponitur virtuti, sub cuius ratione ratio oppositum dictabat.

¶ Ad tertium dicendum, quòd conscientia obligat non virtute propria: sed virtute præcepti diuini: non enim conscientia dictat aliquid esse faciẽdum hac ratione, quia sibi videtur: sed hac ratione, quia a Deo pręceptum est. vnde per accidens ex virtute diuini præcepti obligat, inquãtum dictat hoc, vt præceptum a Deo: & ideo dictamen conscientiæ plus obligat, quàm pręceptum prælati, sicut & præceptum diuinum, in cuius virtute ligat, sicut patet, si præceptum regis nõ peruenirẽt ad populum, nisi mediante aliquo principe, si princeps diceret hoc est præceptum a rege, quàmuis non esset verum, dictum suum obligaret, vt præceptum regis: ita quòd contemptores mererentur pœnam.

¶ Ad quartum dicendum, quòd ideo Deus non potest nos obligare ad peccatum faciendum, quia non potest errare. vt iudicet hoc esse faciendum, quod non est faciendum. conscientia autem errare potest: & ideo non est simile.

¶ Ad quintum dicẽdum, quòd simpliciter nullus perplexus est, absolute loquendo: sed quodam posito non est inconueniens, illo stante aliquem perplexum fore: sicut intentione mala stante, siue fiat actus debitus qui est in præcepto, siue non fiat, peccatum incurritur. similiter etiam stante erronea conscientia, quicquid fiat, peccatum non vitatur: sed potest homo conscientiam erroneam, sicut & intentionem prauam deponere: & ideo simpliciter non est perplexus.

¶ Ad sextum dicendum, quòd conscientia, vt dictum est, obligat virtute præcepti diuini, sub cuius ratione apprehendit illud quod ratio dictat: & ideo si illud apprehendatur, vt directe cadens sub præcepto, peccat mortaliter, omittendo quod conscientia dictat, & etiam si sit veniale & indifferens. Si autem apprehendatur, vt non directe cadens sub præcepto vel prohibitione, tunc non fit directe contra conscientiam: sed præter eã, & ita non peccatur mortaliter sed venialiter, vel etiam nullo modo: sicut quando conscientia dictat alicui, q̃ bonum est facere aliquod opus consilij: si non facit non peccat, quia non apprehendit illud, vt bonum debitum, & necessarium ad salutem, & pręcepto subiacens.

EXPOSITIO TEXTVS.

ET SI VITIIS & peccatis obnubiletur &c.] Hæc obnubilatio & corruptio intellectus, non intelligitur quantum ad actum proprium ipsius intellectus secundum se consideratí, cum in multis peccatoribus acutissima ingenia inueniant: sed intelligit ꝑm habilitatẽ ad gratiã & virtutẽ, & ad opus bonũ, put et dr̃, q̃ omis malus,

ignorans est: sunt tamen quædam peccata, quę etiam intellectus contemplationem obnubilant, inquantum per ea homo passionibus perturbatur & distrahitur, & a contemplationis actu impeditur, vt precipue in peccatis carnalibus patet. vnde etiam
Cō. 20. & c.vlti. Commen. in 7. Phy. dicit, quòd virtutes morales perficiunt ad scientias, & præcipue virtus castitatis. {Breuius respōdeāt dicentes actu voluntatis &c.} hæc responsio vtriq; opinioni communis esse potest, præcipue quantum ad actum malum, in quem voluntas naturaliter non ordinatur. {Sed voluntas hæc semper

tet bonam habere voluntatem, sed potius mala. Alij autem dicunt vnam esse voluntatem, idest vnum motum, quo naturaliter vult hō bonum, & ex vitio vult malum eoque delectatur. & inquantum vult bonum, naturaliter bonus est, & inquantum malum vult, malus est.

caret effectu &c.} Hoc potest intelligi de effectu vltimo voluntatis, quo. s. in vltimum finem ordinatur. s. de actu meritorio, & tunc per gratiam, intelligitur gratia gratum faciens, sine qua meritum esse non potest: si autem intelligitur vniuersaliter effectus bonæ voluntatis quantum ad quodcunque bonum, sic per gratiam oportet intelligere gratuitum Dei auxilium, quo omnibus non tantum gratuita: sed etiam naturalia confert, sine quo nihil boni in nobis esse potest. {Alij autem dicunt, vnam esse voluntatem &c.} Ista opinio videbatur ponere, quòd quia voluntas naturaliter vult bonum, ꝙ iste motus voluntatis semper maneat, & secundum additionem actus voluntatis, deliberatiue dicitur bonus vel malus simpliciter: sed si per motum intelligebant actum quendam voluntatis, qui est operatio, sic falsum dicebant, quia voluntas non est determinata naturaliter ad vnum, vt semper agat. si autem per motum intelligebant inclinationem voluntatis in bonum: sic verum dicebant, quia illa inclinatio semper manet eadem, siue quis ex deliberatione bonum, siue malum velit.

DISTINCTIO XL.

DIVISIO TEXTVS.

IN parte præcedenti determinauit de peccato, secundum ꝙ in actu voluntatis consistit. In parte ista determinat de eo, secundū ꝙ cōsistit in actu exteriori. Et diuidit in partes duas. In prima parte ostēdit. vnde actus exteriores, dicantur boni vel mali. In secunda mouet quasdam quæstiones circa prædeterminata 41. dist. {Cumq; intentio, vt supra dictum est &c.} Prima diuiditur in duas. In prima ostendit actus exteriores ex voluntate bonos vel malos esse. In secunda inquirit, vtrum sit verum vniuersaliter in omnibus. ibi {Sed quæritur vtrum opera omnia &c.} Et diuiditur in duas. In prima ad determinationem quæstionis inducit duas opiniones. In secunda inducit tertiam, quæ vtrique quantum ad aliquid contradicit. ibi {Sed Aug. euidentissime docet &c.} Et diuiditur in duas. In prima confirmat hanc tertiam opinionem per dicta Augustini. In secunda ostēdit, quomodo illi, qui alias opiniones sustinent, authoritates inductas soluunt. ibi { Quæ tamen quidam &c.

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quinque quæruntur.

Primo. Vtrum bonum & malum sint dr̃ię specificæ actionis.
Secundo. Si bonitas & malitia exterioris actus ex voluntate dependent.
Tertio. Si actus exterior addat in bonitate & malitia, supra interiorem actum voluntatis.
Quarto. Si eadem actio potest esse bona & mala.
Quinto. Si aliqua actio potest esse hoc modo indifferens, vt neque sit bona neque mala.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum bonū & malū sint differentiæ essentiales actionis.

1. 2. q. 21. art. 1. CIRCA PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ bonum & malum non sint essentiales differentię actionis. Nulla enim essentialis differentia, conuenit secundum quid alicui, sed per se: bonum autem & malum non conueniunt actioni, secundum quòd actio: sed secundum obiectum & finem. ergo bonum & malum non sunt essentiales differentiæ actionis.

F ¶ 2 Præterea. Omnis differentia, vt in 4. Meta. dicitur. entis & vnius prædicationem recipit: sed malum cum sit priuatio est non ens. ergo non potest esse essentialis differentia actionis. Tex. 4.
¶ 3 Præterea. Essentialis differentia est de essentia eius, cuius est differentia constitutiua: sicut rationale de essentia hominis. si ergo bonum & malum sunt differentiæ essentiales actionis, aliqua actio erit de cuius essentia est malum: sed nullum malum est a Deo. ergo erit aliqua actio cuius essentia, non est a Deo, quod supra improbatum est.

DISTINCTIO XL.

A

An ex fine oēs actus pensari debeant, vt simpliciter boni vel mali dicātur.

POst hæc adiiciendum videt de actibus, vtrū & ipsi ex fine sicut volūtas, pēsari debeāt boni vel mali. Licet.n.secundum quosdam

G ¶ 4 Præterea. Ea quæ differunt p differentias essentiales, non conueniunt in specie: sed in quibusdā actiones bonę & malę, sunt eędem specie: sicut concubitus matrimonialis & fornicarius. cum idem effectus in specie, pro vtraque actione sequatur. s. hominis generatio. ergo bonum & malum non sunt differentiæ essentiales actionis.
¶ 5 Præterea. Sicut bonum & malum inuenitur in actionibus hominis & habitibus: ita etiam inuenitur in alijs rebus: sed in alijs bonum & malum non sunt essentiales differentię. ergo nec in hominum actionibus.

SED CONTRA. Illud quod ponitur in diffinitione alicuius, est essentiale sibi: sed bonum ponitur in diffinitione virtutis ab Aug. dicente, quòd virtus est bona qualitas mentis, vt supra 27. dist. dictum est. ergo malum & bonum, sunt differentiæ essentiales habituum: sed secundum differentiam habituum est differentia actionum ex habitibus procedentium, cum similes habitus similes actus reddant, vt in 2. Ethic. dicitur. ergo bonum & malum sunt essentiales differentiæ actionum. In libro de moribus ecclesię catholicæ cap. 1.
H ¶ Præterea. Omnis differentia faciens secundum speciem differre, est differentia essentialis: sed bonum & malum distinguunt species habitus. ergo sunt differentiæ essentiales habituum, & sic idem quod prius.

RESPONDEO. Dicendum, quòd actiones differunt specie secundum diuersitatem formarum, quæ sunt principia actionum, quāmuis etiam agentia specie non differant: sicut calefacere & infrigidare differunt specie: sicut calor & frigus. forma autem voluntatis est finis, & bonum quod est eius obiectum & volitum: & ideo oportet, ꝙ in actibus voluntatis inueniatur differentia specifica secundum rationem finis. & quia actus sunt in genere moris, ex hoc ꝙ sunt voluntarij: ideo in genere moris est diuersitas speciei, secundum diuersitatem finis, & quia malum & bonum sumuntur secundum ordinem ad finem: ideo oportet, ꝙ sint essentiales differentiæ in genere moris. Sciendum est autem: ꝙ ad aliquod genus contingit aliqua reduci dupliciter, vel per se, vt ea quæ per essentiam suam in illo genere sunt, sicut albedo & nigredo reducuntur ad genus coloris. vel per accidens, ratione alicuius quod in eis est, sicut res alba, & res nigra ad genus coloris. Ea ergo quæ per se sunt in genere simpliciter, differunt spē per differentias essentiales gn̄is, quę vero reducuntur ad genus per accn̄s, non differunt per dr̄ias generis simpl̄r: sed ꝟm quid tm̄. s. ꝟm ꝙ ad genus illud ptinent, vt patet pcipue in artificialibus. formæ. n. artificiales accn̄tales formę sunt. vnde cultellus & clauis et differunt spē, ꝟm ꝙ ad genus artificiale pertinent: sed quantum ad substātiam eadem sunt spē, quia substantia vtriusq; est ex materia naturali, & nō ex forma artificiali, vt in 2. de anima cōmen. dicit, & quia vt dictum est, hoc modo aliquid ad genus moris pertinet, quo voluntariū est: ideo ipsi actus voluntatis, qui per se & immediate ad voluntatē pertinent, per se in gn̄e moris sunt. vnde simpliciter specie diuiduntur interiores actus voluntatis, p bonum & malum, sicut p differentias essentiales, actus aūt imperati a voluntate, eliciti p alias potentias, pertinent ad genus moris per accidens, ꝟm. s. ꝙ sunt a voluntate imperati: & ideo actus illi secundum substantiam non distinguuntur secundum speciem, per bonum & malum: sed per accidens, secundum ꝙ ad genus moris pertinent.
K ¶AD PRIMVM. ergo dicendum, ꝙ quāmuis bonum & malum non sint differentiæ actionis, inquantum est actio: sunt tm̄ differentiæ eius, ꝟm ꝙ est voluntaria: sicut et rōnale & irrationale non sunt dr̄iæ substantiæ vt substantia est: sed ꝟm ꝙ consideratur vt aīata: & ideo nihil prohibet in aliquo gn̄e actionum easdem actiones specie, per bonum & malum differre.
¶ Ad secundum dicendum, ꝙ sicut supra dictū est, malū put dicit priuationem tm̄, nō pōt dici essentialis dr̄ia: sed ꝟm ꝙ fundatur in aliquo fine indebito, qui tm̄ finis non omnino bonitate caret. vnde sic malum est contrarium bono, & non priuatio.

¶Et per hoc patet responsio ad tertium, quia malum pertinet ad essentiam actionis quantum ad hoc, quòd est ibi aliquid de A
D. 673. 1060. entitate, & non rōne priuationis adiūctę, qa priuatio nō est de essentia alicuius entis in gn̄e collocati, cū nihil entis sit nō ens.
¶Ad quartum dicendum, quòd concubitus est quidam actus imperatus a voluntate, mediāte alia potentia: & ideo per accidens conuenit sibi esse in genere moris. vnde potest dupliciter considerari, vel secundum genus naturę, & sic concubitus matrimonialis, & fornicarius spē non differūt. vnde & effectum naturalē eundem specie habent. vel secundum quòd pertinent ad genus moris, & sic effectus specie differentes habent, vt mereri vel demereri vel aliquid huiusmodi, & sic in specie differunt.
¶ Ad quintum patet responsio per id quod dictum est, ꝙ finis est forma volūtatis, secundum quā

omnes boni sint inquantū naturaliter sunt, nō tm̄ absolute oēs dicendi sunt boni, nec oēs remunerabiles: sed quidam simpliciter mali dicuntur, sicut & alij boni. nam simpliciter ac vere boni sunt illi actus, qui bonā habēt causam & intentionem. B idest, qui bonam voluntatem comitātur, & ad bonum finem tendunt. Mali vero simpliciter dici debent, qui peruersam habent causam & intentionem. Vnde Ambr. ait. Affectus tuus operi tuo nomen imponit, & Augustin. super psal. 31. Nemo computet bona opera sua ante fidem. Ita enim mihi videtur esse, vt magnæ vires, & cursus celerrimus præter viam, qa vbi

† Lib. 1. de offi. c. 30.

fides non erat, bonum opus nō erat. bonum enim opus intentio facit, & intentionem fides dirigit: non valde attendas quid homo faciat, sed quid cum facit attendat, quo lacertos optimæ gubernationis dirigat. His testimonijs insinuari videtur ex affectu, & fine opera esse bona vel mala, quibus consonat quod dominus in euangelio ait. Non potest arbor bona fructus malos facere, neque arbor mala fructus bonos facere, nomine arboris non humanę mentis natura: sed voluntas intelligitur, quæ si mala fuerit: nō bona sed mala facit opera. Si vero bona fuerit, bona nō mala facit opera.

operatio humana dicitur: & ideo bonum & malum differentiæ essentiales & specificę in genere humanorum actuum sunt, sicut & aliæ actiones differunt secundum diuersas formas agentium: & ideo non est similis ratio de istis actionibus, & de alijs, & propter hoc dicit Philosophus in 5. Meta. quòd finis in agentibus ex proposito, est bonum & malum speciali modo. Tex. 1.

ARTICVLVS II.

b Vtrum actio sit simpliciter iudicanda bona vel mala ex voluntate.

1. 2. q. 20. articu. 1. AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd simpliciter ex volūtate, actio adiudicāda sit bona vel mala. Mat. 7. dicitur. Non potest arbor mala, fructus bonos facere: nec arbor bona, fructus malos facere &c. Sed voluntas bona bonæ arbori comparatur. mala autem malæ. Cum igitur fructus voluntatis sint exteriores actus, videtur ꝙ ex bonitate & malitia voluntatis, simpliciter exteriores actus dicendi sint boni vel mali.
¶ 2 Præter. Vt dictum est. Actus exteriores non reducuntur ad genus moris, nisi secundum quòd sunt imperati a voluntate: sed non participant bonitatem vel malitiam moralem, nisi secundum quòd ad genus moris pertinent. ergo videtur, quòd secundum bonitatem vel malitiam voluntatis sint dicendi boni vel mali. Quòd etiam Ambro. significare videtur dicens. Affectus tuus nomen operi tuo imponit. Libro off. c. 30. tom. 1.
¶ 3 Præterea. Vt in 3. Meta. Philosophus dicit. Ratio boni a fine sumitur: sed actus voluntatis habet ordinem ad finem mediante voluntate, cuius obiectum est finis. ergo secundum bonitatem vel malitiam voluntatis, dicendus est actus exterior malus vel bonus. Tex. cō. 3.
¶ 4 Prępterea. Malum non est potentius quàm bonum: sed si sit mala volūtas, necessario sequitur, ꝙ actus exterior sit malus: ergo & si sit bona voluntas, sequitur ꝙ actus exterior sit bonus.
¶ 5 Præt. Aug. supra dixit, ꝙ voluntas est qua peccatur, & recte viuitur: sed voluntas secundum quòd ea peccatur est mala, & secundum quòd ea recte viuitur est bona. ergo peccatum, & etiam bona operatio, quæ est recte viuere, iudicari debent secundum bonitatem vel malitiam voluntatis. De ciu. Dei lib. 14. c. 13.
SED CONTRA. Philosophus in 2. Ethic. dicit, ꝙ quædā sunt, quæ bene fieri non possunt, quia cum sint extrema in eis, non est medium accipere: contingit autem in talia opera ingredi propter voluntatem alicuius finis boni. ergo non est iudicādus actus exterior bonus propter voluntatis bonitatem. Cap. 6.
¶ Prępterea. Supra dictum est, ꝙ si fiat contra conscientiam errantem, quæ iudicat esse faciendum quod malum est, peccatur, & similiter si secundum eam fiat: sed ille qui vult aliquid facere propter hoc, quòd conscientia sua sibi dictat, bonam voluntatem habere videtur. ergo bona volūtas non sufficit ad hoc, quòd actus exterior bonus dicatur.

RESPONDEO. Dicendum ꝙ voluntas dupliciter potest considerari, vel secundum quòd est intendens, prout in vltimū finem fertur. Vel secundum ꝙ est eligens, prout fertur in obiectum proximum, quod in finem vltimum ordinatur. Si consideretur primo modo, sic malitia voluntatis sufficit ad hoc, quòd actus malus esse dicatur, quia quod malo fine agitur, malū est. non autem bonitas voluntatis intendentis sufficit ad bonitatem actus, qa actus potest esse de se malus, qui nullo modo bene fieri potest. Si autem consideretur voluntas, secundum ꝙ est eligens, sic vniuersaliter verum est, quòd a bonitate voluntatis dicitur actus bonus & a malitia malus. Ad bonitatem enim consilij quod electionē pręcedit, vt in 6. Ethic. dicitur. tria exiguntur. Vnum. s. ꝙ consiliūs præstituat sibi debitum finem, quia si aliquis ad malum Cap. 7. D. 818.
finem consequendum multas efficaces vias inueniat, non dicetur bonus consiliator. Secundo ꝙ ad finem bonum consequendum adinueniat bonū opus, per quod finem consequatur. vnde C
siquis bonum finem consequi intendat per malam actionem, non est bonus consiliator, quia vt ipse dicit sortitur finem, incontinenti medio, eo quòd illud quod ad finem ordinat, non est proportionatum fini illi, sicut si aliquis veram cōclusionem per medium impertinens concluderet. Tertio requiritur vt adinueniat vtrunque in tempore conuenienti, ne sit pręceps in festinando, vel etiam inutilis in tardando: sed hoc vltimum pertinet ad bonitatem consilij, secundum ꝙ consilium in ratione inquirente, & inueniēte est: alia vero ex parte rei & cōsiliatoris. cum igitur electio sit quasi consilij conclusio, vt in 3. Ethic. dicitur. oportet, ꝙ ad bonitatem voluntatis eligentis, concurrat bonitas finis, & bonitas eius quod ad finem ordinatur, & si hoc sit, proculdubio actus exterior bonus erit. si autem alterum desit, erit voluntas mala & actus malus. Cap. 5.
D ¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ arbor est ex qua immediate procedit fructus: vnde arbori comparatur voluntas, secundum ꝙ eligens, quia ex electione immediate sequitur opus.
¶ Ad secundum dicendum, quòd secundum voluntatem dicitur actus exterior bonus vel malus: sed non secundum voluntatem intendentem solum, sed secundum voluntatem eligentem.
¶ Ad tertium dicendum, ꝙ ad bonitatem rei, non solum exigitur bonitas finis vltimi, quam respicit voluntas intendens: sed etiam bonitas finis proximi, quem respicit voluntas eligens: & ideo non sequitur, ꝙ bonitas voluntatis intendentis, ad bonitatem actus sufficiat.
¶ Ad quartum dicendum, ꝙ quia bonum perfectius & potētius est quàm malum: ideo ad bonum plura exiguntur quàm ad malum, quia bonum consistit ex vna tota & perfecta causa: sed malum ex particularibus defectibus, vt Dio. dicit: & ideo defectus voluntatis circa vltimum finem sufficit ad malitiam actionis, nō autem bonitas finis vltimi sufficit ad bonitatem. Cap. 4. de diui. nomi.
E ¶ Ad quintum dicendum, sicut ad secundum.

ARTICVLVS III.

c Vtrum actus exterior addat aliquid bonitatis, vel malitiæ super bonitatem vel malitiam voluntatis.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd actus exterior, nihil de bonitate & malitia addat supra bonitatem vel malitiam voluntatis. Primo per id quod dicitur super Matth. 11. in Gl. Quantum intendis, tantum facis. Si igitur duo sint, quorum vterq; idem bonum intendat, & vnus exequatur, & alius non: vr̄ ꝙ nihil de bonitate per actū exteriorem addat. 1. 2. q. 20. artic. 4.
¶ 2 Præterea. Bernard. dicit, quòd bona voluntas sufficit ad meritum: sed bona actio requiritur ad exemplum, & consonat ei, quod Philosophus in 10 Ethicor. dicit, quòd exteriores actus Cap. 4.

Universidad de Deusto Biblioteca

sunt ad manifestationem virtutis: sed absoluta & perfecta ratio bonitatis in actibus humanis est, secundum quòd sunt meritorij. ergo tota bonitas in actu interiori consistit: & ita per actum exteriorem, nihil de bonitate vel malitia additur.

¶ 3 Preter. Homo per bonas operationes, in beatitudinem & fælicitatem peruenit: sed beatitudo & felicitas humana fortunæ non subiacet, vt in 1. Ethic. probatur. (Cap. 6.) ergo nec fortuna de bonitate vel malitia operis aliquid auferre potest: sed actus exterior virtutis moralis põt impediri per fortunam, vt in 10. Ethic. dicitur. (Cap. 9.) vt patet in paupere, qui non habet vnde actum liberalitatis exerceat, & in infirmo, qui actum fortitudinis exercere nõ potest. ergo actus exterior nihil addit, vel diminuit de bonitate actionis humanę.

Vtrum omnia opera hominis ex affectu & fine, sint bona vel mala.

b

Sed queritur, vtrum omnia opera huius hominis ex affectu & fine, sint bona vel mala. Quibusdam ita videtur esse, qui dicunt omnes actus esse indifferentes, vt nec boni, nec mali per se sint: sed ex intentione bona bonus, & ex mala malus sit oĩs actus, secundum quos quilibet actus potest esse bonus, si bona intentione geratur. Alijs vero videtur, quòd quidam actus in se mali sunt, ita vt non possint esse nisi peccata, etiam si bonã habeant causam. Et quidam in G se boni: ita vt & si malã habeant causam, non tamen boni esse desinant, quod testimonio Augustini confirmant, qui dicit bonum aliquando non bene fieri: quod enim quis inuitus, vel necessitate facit, non bene facit, quia non bona intẽtione facit. vt ait Augustin. super Ioanuem. Seruilis inquit, timor, non est in charitate. In quo quàmuis credatur Deo, non tamen in Deum, & si fiat bonum, non bene tamen: nemo enim inuitus bene facit, etiam si bonum est quod facit. Ecce habes, quòd aliquis non bene facit illud quod bonum est. facit ergo quod bonũ est, intentione nõ bona. Ideo illi asserũt quedã

¶ 4 Præt. Quanto actio melior est, tanto maius sibi præmium debetur: sed tota quantitas præmij mensuratur secundum quantitatem radicis. ſ habitus actum informantis, cum igitur actus primo eliciat operationes intrinsecas, videtur quòd in actibus interioribus, tota efficacia meriti consistat: & ita per exteriores actus, nihil de bonitate accrescit.

¶ 5 Præterea. Si actus exterior addit aliquid bonitatis supra bonitatem actus interioris. ergo quanto actus exterior maior fuerit, tanto homo magis merebitur: sed hoc falsum est, quod patet ex domini sententia, quam de vidua mittente duo era in gazophilatium dedit. Luc. 21. Ergo actus exterior non addit bonitatem supra actum interiorem.

Sed contra. Si aliquid potest fieri per vnum, sicut per duo, superfluum est duo ad illud inducere. si igitur æqualis bonitas consistit in actu exteriori, & interiori simul, & in actu interiori tantum, videtur ꝙ actus exterior superflueret: & ita non oporteret nos aliquid agere, sed solum velle.

¶ Præterea. Duplex bonum melius est: sed actus interior & exterior vterque bonitatem habet. ergo vterque melior est, quàm alter tantum.

Respondeo. Dicendum, ꝙ actus exterior & actus interior voluntatis, hoc modo comparantur adinuicem, quòd vterque, quodammodo est alteri bonitatis causa, & vterq; quantum in se est, quandam bonitatem habet quam alteri dat. Actus enim exterior, bonitatem habet ex circunstantiarum commensuratione, secundum quam proportionatus est ad finem hominis consequẽdum, & quia actus exterior comparatur ad voluntatem sicut obiectum, inde est, quòd hanc bonitatem voluntatis actus interior ab exteriori habet, non quidem ex eo, secundum quòd est exercitus, sed secundum quòd est intentus & volitus, quia secundum ꝙ est exercitus sequitur actum voluntatis: sed quædam ratio bonitatis consistit in actu interioris voluntatis secundum se, secundum quòd voluntas est domina suorum actuum, ẽm quam bonitatem, actus habet rationem meriti vel laudabilis, & hæc bonitas ex actu interiori, in exteriorem procedit. loquendo igitur de illa bonitate, quam voluntas actui exteriori prębet actus exterior, nihil bonitatis addit: dũmodo voluntas ęqualiter intensa sit. hoc pro tanto dico, quia quidã actus sunt delectabiles, in quibus voluntas non potest esse ita intensa ante actum, sicut est in actu. vt patet in actu fornicationis. vñ non æqualiter demeretur, qui vult fornicari, & qui actu fornicatur, quia voluntas non potest esse adeo perfecta ante actum: sicut est in actu. Quidam vero actus sunt difficiles, in quibus voluntas remittitur in actu, & in istis voluntas potest esse magis perfecta ante actum, q̃ in actu. si autem loquamur de bonitate actus quam actus exterior secundum se habet, sic actus exterior complet interiorem, in bonitate vel malitia, sicut terminus motus complet motum: comparatur enim, vt dictũ est, ad voluntatem vt obiectum, & quia ad præmium essentiale ordinatur actus per bonitatem primam, quam habet a voluntate prout liberaliter redditur & ex amore, ideo actus exterior nihil ad

F iungit ad præmium essentiale, tantum. n. meretur, qui habet perfectam voluntatem aliquod bonum faciendi, quantum si faceret illud, & si facit vnum actum, quantum si faceret multos, voluntate equaliter perfecta manente. Ad præmiũ autem accidentale ordinatur per bonitatem, quæ est ipsius actus exterioris secundum se: & ideo actus exterior adiungit aliquid ad præmium accidentale, verbi gratia, martyr inquantum exterius patitur, victoriã de aduersarijs fidei habet, & ex hoc sibi aureola debetur. similiter etiã aliquis ex hoc, ꝙ in actum exteriorem frequenter exit, magis habilitatur ad bonum, & ex hoc sequitur, ꝙ in charitate crescat. (De spũ & litera ca. 14. Et lib. sen. prosc. c. 171.) Similiter per actum exteriorem punitur magis quàm per voluntatem tantum: & ideo actus exterior adiũgitur in satisfactionem, & similiter in omnibus alijs, quæ consequuntur bonitatem actus, secundum quòd exercitus est.

H ¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd cum dicitur. quantum intendis tantum facis. ly quantum, potest esse aduerbium vel nomen. & si sit nomen, tenet in malis, quia quãtum aliquis credit, vel intendit peccare, tantum peccat. In bonis autem nõ, quia potest aliquis tepida voluntate, intendere multum Deo placere: nec tamen tantum placet. Et ratio huius differentiæ ex supradictis patet, quia plura exiguntur ad bonum, quàm ad malum. Si autem ly quantum, sit aduerbium, sic verum est & in bonis & in malis, secundum illam bonitatem & malitiam, habet actus ex voluntate eligente: sed per actum exteriorem aliquid iniungitur quantum ad bonitatem, quę est ipsius actus exterioris secundum se.

¶ Ad secundum dicendum, ꝙ dictum Ber. intelligitur quando facultas operandi deest, voluntate perfecta existente, & loquitur tantum quantum ad essentiale præmium, & non quantum ad accidentale.

I ¶ Ad tertium dicendum, quòd bona fortunę, vt in 1. Ethic. dicitur, organice deseruiunt fælicitati. (Cap. 8.) Et ideo non est inconueniens, si accidentaliter ad fęlicitatem conferant, & eorũ defectus fęlicitatem impediant, quantum ad aliqd fęlicitati accidentale.

¶ Ad quartum dicendum, quòd illud intelligitur de præmio essentiali, quod secundum quantitatem radicis mensuratur, cui non additur per actum exteriorem, si sit perfecta voluntas: sed additur aliquid quantum ad premium accidentale.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ vidua illa plus alijs misisse dicitur, quia efficaciori voluntate illud dedit. vñ magis merebatur apud Deum de præmio essentiali, q̃ illi qui maiora munera minori deuotione dabant: sed quantum ad præmium accidentale, illi poterant plus mereri, secundum quòd per maiora munera plus satisfaciebant, vel etiam ministros templi plus ad orandum, pro se prouocabant, vel quicquid huiusmodi est, quod actum exteriorem secundum se sequitur.

K ¶ Ad sextum dicendum, ꝙ voluntas tendit in actum exteriorem, sicut in obiectum. vnde si adsit facultas operandi, nõ posset esse voluntas perfecta nisi operaretur: & ideo non est superfluũ facere, quia sine actione, nec ipsa voluntas bona esset.

¶ Præterea. Actus exterior in præcepto cadit, & iterum ad præmium accidentale confert.

¶ Ad septimum dicendum, quòd bonitatem illam, secundum quam actus exterior vitæ æternæ meritorius est, totum ex voluntate gratia informata habet, secundum quòd voluntarius est: & ideo non oportet, quòd supra bonitatem voluntatis perfectę, aliquid adiungat ad meritũ essentiale vitę æternæ pertinẽs.

ARTICVLVS IIII.

d *Vtrum eadem actio possit esse bona & mala.* (1. 2. q. 20. art 6:)

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd possit esse eadem actio bona & mala, quia vt in 3. Physi. dicitur. (Tex. 22.) idem

idem motus, qui est in agente est actio, & in patiente passio secundum substantiam ratione differens, sicut eadem est via ab athenis ad thebas, & de thebis ad athenas: sed contingit actionem esse malam & passionem bonam. vnde dicitur. Actio displicuit, scilicet Iudæorum passio grata fuit, scilicet Christi. ergo contingit eundem actum esse bonum & malum.

¶ 2 Præterea. Vt in quinto Physicor. dicitur, quòd vnus motus est cõtinuus, (Tex. 39.) & eadẽ ratione vna actio est, quæ est continua: sed contingit in eadem continua actione vel motu, vt in eundo ad ecclesiã primo haberi bonã intentionem, postea malam, & econuerso. Cum ergo ex intentione iudicetur actio bona vel mala, eadem actio potest esse mala & bona.

¶ 3 Præterea. Primus motus est peccatum, vt supra dictum est. sed qui resistit primo motui nõ peccat: immo meretur. contingit autẽ, quòd adhuc primo motu durante, (Ca. 7. to. 4.) cum prius aliquis, non restiterit postmodum resistat. ergo contingit circa eũdem motum esse bonitatem & malitiam.

¶ 4 Præterea. Sit ita, quòd aliquis dominus præcipiat famulo elemosynam dare, & quòd dominus bona intentione, & ex charitate præcipiat. famulus autem inuoluntarius & coactus det. constat quòd datio eleemosynæ illius est actio domini, & serui actio: sed domin⁹ in illa datione meretur. famulus autem peccat. ergo contingit in eadem actione esse meritum & peccatum.

¶ 5 Præterea. Ponatur quòd aliquis in peccato mortali existens, aliqua suffragia faciat pro defuncto, in purgatorio existente, constat quòd iste suffragia faciens sibi non meretur, cum charitatem non habeat: sed illi, qui in purgatorio existit meretur diminutionem pœnæ, vel plenam absolutionem. ergo eadem actio potest esse meritoria & non meritoria, & eadem ratione bona & mala.

Sed contra. Matth. 6. Nemo potest duobus dominis seruire: sed per bonam actionem Deo seruitur, per malam vero diabolo. cum igitur vna sit actio, quę est vnius agentis, videtur, quòd non possit esse vna actio bona & mala.

¶ Præterea. Contraria non possunt esse simul in eodem: sed bonum & malum contraria sunt. ergo non possunt esse in eadem actione.

Respondeo. Dicendum, quòd cum vnum & ens conuertantur, secundum hoc, quòd res se habet ad esse: ita se habet ad vnitatem. Est autem in re, duplex esse considerare, scilicet esse quod est ipsius secundum se, quod est esse primum & substantiale, & esse superueniens quod est secundum & accidentale: & ideo contingit, quòd aliquid secundum se consideratum est vnum, quod tamen secundum aliquid, quod est sibi accidentale pluralitatem habet, verbi gratia, lignum continuum, cuius vna pars est alba & alia nigra, ipsum quidem in se, inquantum est lignum est vnum: sed secundum illud esse, quo est coloratum est multa, & non continuum. cum igitur actus exteriores participent bonitatem, & malitiam moralem, sicut quoddam superueniens & accidentale sibi, inquantum tales actus sunt imperati a voluntate, continget aliquem actũ huiusmodi esse vnum, ẽm se consideratum: & tamen esse multa, secundum quòd ad genus moris refertur, secundum quòd moraliter bonus vel malus dicitur: & ideo bonitas & malitia, nunquàm possunt esse in vna

opera esse talia, quæ sic bona sunt, quòd mala esse non possint, quocunque modo fiant, sicut econuerso quædam sic sunt mala, vt non possint esse bona, quacunque ex causa fiant. Alia autem esse opera, quę ex fine vel ex causa bõa vel mala sunt, & ad illa referunt sanctorum testimonia, quibus vel affectu, vel intentione iudicium operum pensari dicunt, tripartitam edunt isti differentiam actuum.

Aliter Augustinus sentire videtur, qui dicit opera hominis esse bona vel mala ex intentione & causa, præter quædam, quæ per se peccata sunt.

Sed Aug. euidentissime docet in libro contra mendacium, oẽs actus secundum intentionem, & causam iudicandos bonos vel malos, pręter quosdam, qui ita sunt mali, vt nunquàm possint esse boni, etiam si bonam videatur causam habere. Interest autem plurimum qua causa, quo fine, qua intentione quid fiat. Sed ea quæ constat esse peccata, nullo bonę causæ obtentu, nullo quasi bono fine, nulla velut bona intentione facienda sunt: sed ea quippe opera hominum, si causas habeant bonas vel malas, nunc sunt bõa, nunc mala, quę non sunt per seipsa B peccata, sicut victum præbere pauperibus bonum est, si fit causa misericordiæ cum recta fide, & concubitus coniugalis, quando fit causa generandi, si ea fide fiat, vt gignantur regenerandi. Hęc rursus mala sunt, si malas habent causas, velut si iactantię causa pascitur pauper, aut lasciuię causa cum vxore concũbitur, aut filij generantur, non vt Deo, sed vt diabolo nu- C triantur. Cum vero opera ipsa, per se peccata sunt vt furta, stupra, blasphemiæ, quis dicat causis bonis esse facienda, vel peccata non esse, vel quod absurdius est, iusta peccata esse? Quis dicat, furemur diuitibus, vt habeamus, quod demus pauperibus? Aut falsa testimonia proferamus, non vt inde innocentes lædantur:

A actione, secundum quòd est vna: sed secundum quòd est multa, & sic contingit actionem illam esse vnam & multa.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd cum actio sit d in agente, & passio in patiente, non potest esse idem numero accidens, quod est actio, & quod est passio, cum vnum accidens non possit esse in diuersis subiectis: (D. 35. D. 34. 39.61.) vnde etiã Auicen. dicit, quòd non est eadem numero ęqualitas, in duobus æqualibus, sed specie tantum: sed quia eorum differentia non est, nisi pœnes terminos, scilicet agens & patiẽs, & motus abstrahit ab vtroque termino: ideo motus significatur vt sine ista differentia, & propter hoc dicitur, quòd motus est vn⁹, & propterea vt supra habitum est, meritum non est in passione, secundum ꝙ est passio: sed in operatione patiẽtis, qua passionem voluntarie sustinet propter Deum, quam operationem constat; non esse eandem, cum operatione agentis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd illa actio quãuis sit vna in genere naturæ cõsiderata: tamen secundum quòd ad genus moris refertur, est alia, & alia secundum quòd diuersa intentione & voluntate exercetur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd primus motus, non habet rationem culpæ: nisi secundum quòd aliquo modo est in potestate voluntatis. D vnde quàmdiu voluntas non repugnat, habet rationem peccati: sed quando voluntas iam repugnare incipit, tunc homo meretur, non quia ille motus primus sensualitatis sit meritorius cui resistitur, qui tamen postquàm sibi resistitur rationem peccati amittit: sed in ipso actu voluntatis resistentis meritum est, qui non est idem cũ primo motu sensualitatis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd famulus dans elemosynam, per imperium domini se habet, sicut instrumentum illius domini. vnde Philosophus dicit in 8. Ethicor. quòd seruus est sicut (Cap. 8.) organum animatum, instrumentum autem mouet motum, & constat, quòd alia est actio mouentis ipsum, & alia actio qua ipsum mouet aliud: non enim secundum eundem motum, potest esse idem mouens & motum. vnde alia numero est actio domini & serui: & ideo nihil prohibet vnam esse bonam, & aliam malam.

E ¶ Ad quintum dicendum, quòd de hoc duplex est opinio. quidam enim dicunt, quòd suffragia d quę facit in mortali peccato existens, si opus operans consideretur, non sunt meritoria, (D. 734. 959 1441.) nec agenti, nec ei pro quo fiunt. Si autem consideretur opus operatum, vt ipsum sacrificium, vel aliquid huiusmodi sunt, meritoria ei pro quo fiunt, & non operanti: & ideo non sequitur, quòd eadem operatio sit meritoria, & non meritoria, quia operatio ipsa nullo modo meritoria est: sed quia efficacia suffragiorum mensuratur secundum charitatem eius pro quo fiunt, quia tantum valet vnicuique, quantum meruit vt sibi valerent, vt Aug. dicit. (In Enchir. cap. 108.) Ideo ab alijs verius dicitur, quòd etiam ipsa operatio sine charitate facta valet ei, pro quo fit virtute charitatis eius, & non operantis: nec tamen sequitur, quòd illa operatio bona sit simpliciter, sed quòd est bona huic pro quo fit, simpliciter enim bonum est, quod facienti bonum est. vt in primo libro dictum est, distin. 46. nec est inconueniens, quòd aliquid simpliciter malum sit, quod tamen alicui bonum est: vt ibidem dicitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARTICVLVS V.

Vtrum aliqua actio humana sit indifferens.

2.2 q.18.ar ti.8.& 9.Et Mal.q.2.ar tic.4.& 5.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd aliqua actio indifferens inueniatur in actibus humanis. nihil.n. potest esse medium inter bonum, & malum nisi indifferens: quod neque bonum neque malum est: sed bonum & malum, sunt contraria mediata, vt in prædicamētis dr. ergo aliqua actio est indifferēs.

¶ 2 Præter. Sine charitate non potest esse aliquod meritum: sed non est dicendum, quòd qui non habet charitatē quolibet suo actu peccet vel demeretur, quia consuliturcis, vt aliquos actus ex genere bonorum faciant. ergo videtur ꝙ aliquis actus sit, qui neque est meritorius, neque demeritorius, & sic idem quod prius.

¶ 3 Præter. Nullus actus vel voluntas bonitatem habet, nisi referatur in finem dilectionis, vt supra dictum est. sed contingit frequēter agere, etiam quædā quæ secūdum se mala non sunt, quæ in finem dilectionis nō referuntur. ergo huiusmodi nec bona, nec mala erunt, & ita erūt indifferētia.

¶ 4 Præter. Accedere ad mulierem quædam est actio, nec de se bonitatem, vel malitiam moralem dicit: cum nulla circunstantia iste actus sit vestitus, secundum quam aliquis ordo rationis in eo appareat. ergo contingit aliquem actum indifferentem esse. I

¶ 5 Præter. Huiusmodi actus, qui secundum suum genus indifferentes sunt, vt leuare festucam, & aliquid huiusmodi, non possunt habere bonitatem & malitiam: nisi ex intentione, qua in finem referuntur: sed contingit, quòd ille etiam finis, in quem referuntur indifferens est. ergo iste actus omnino indifferens remanebit.

¶ Præter. Opera nostra non possunt esse meritoria: nisi propter Deum facta. aut ergo ad bonitatem actus sufficit habitualis relatio in finem, aut exigitur actualis. Si sufficit habitualis. ergo si aliquis semel in anno referret omnia opera, quæ facturus est in illo anno, in Deum, omnia essent meritoria: & ita facillima esset via salutis. quod est contra illud Matth.7. Arcta est via &c. Si autem exigitur actualis relatio operis in Deum, tunc nunquàm posset esse opus bonum: nisi aliquis actu de Deo cogitaret. si ergo nullus actus est indifferens: tunc omnis actus, quem quis exercet de Deo non cogitans, erit malum & peccatum, quod est valde durum. ergo necesse est aliquos actus indifferentes esse.

SED CONTRA. 1.Cor.12. Omnia in gloriā Dei facite. aut ergo aliquis refert opus suum in gloriam Dei. aut non, si refert, conuenit ꝙ actus ille bonitatem ex fine sortiatur, si tamen in finem illum sit referibilis, quod conuenit omni actui, qui de se malus non est. si non referat præterit præceptum Apostoli: & ita peccat. ergo de necessitate omnis actus, vel est meritorius vel demeritorius.

¶ Præter. Plus est facere quàm dicere: sed qui sine causa loquitur ociosa verba, peccat, Matth. 12. Omne verbum ociosum quod locuti fuerint homines &c. ergo multo fortius, si aliquid faciat homo quod in debitum finem non referat, peccat: sed si in debitum finem refert, actus bonus est. ergo de necessitate omnis actus vel bonus vel malus est, & nullus indifferens.

RESPONDEO. Dicendum, quòd circa hoc sunt tres opiniones. Quidam enim dicunt, quod in dictis non potest esse aliquid indifferēs, in factis autem potest: verbum enim ordinatum est ad aliquid, quia est signum rei: factum autem cum non sit signum non est ordinatum ad aliquid: & ideo in verbo incidit deformitas, si ociose proferatur. non autem in facto, si sine causa legitima fiat. Sed hæc ratio nulla est, quia quāmuis non sit ordinatum ad aliquid: sicut signum ad signatū: est tamē ordinatum ad aliquid sicut ad finem, quia omne quē a principio est, ad finem aliquem tēdit. ocium autem ponitur illi ordini, qui est eius quod est ad finem ipsum, & non ordini, qui est signi ad signatum: & ideo alij dicunt, ꝙ tam in dictis, quàm in factis contingit aliqua esse indifferentia, quæ nec bona nec mala sunt: sicut illa quæ non ordinantur ad impletionem præceptorum Dei, vt sic propter Deum fiant: nec etiā diuinis contrariantur præceptis, siue sint in dictis, siue in factis. vt si aliquis alicui loquatur, ex quadam ciuili amicitia, vel etiam aliquod opus amicabile ad ipsum exerceat. Sed hec non videtur esse instantia, quia actus virtutis politicę non est indifferens: sed de se bonus est, & si sit gratia informatus erit meritorius. non est autem accipere aliquid in quod ordinatur humanus actus, quod vel secundum virtutem politicam rectam non sit, vel etiam rectitudini aduersum, quia non potest esse aliquis actus, procedens ab aliquo deliberante, sine intentione finis: vt in 2. Metaphy. dicitur. finis autem illę est bonum conueniens homini, vel secundum animam, vel secundum corpus, vel secundum etiam res exteriores, quæ ad vtrunque ordinantur, & hoc quidem bonum, nisi sit contrarium illi bono, quod est hominis bonum, secundum rationem & rectitudinem virtutis ciuilis habet, quia virtus ciuilis dirigit in omnibus, quæ sunt corporis, & etiam quæ propter corpus quæruntur. vnde si his aliquis mediocriter vtatur, erit vsus rectus. si autem secundum abundantiam vel defectum, erit vsus vitiosus virtuti oppositus: & ideo aliter secundum alios dicendum est, quòd nullus actus a voluntate deliberata progrediens, potest esse, qui non sit bonus vel malus, non tantum secundum theologum, sed etiam secundum moralem philosophum: & vlterius non potest esse aliquis actus, a deliberata virtute procedens in habēte gratiam, qui non sit meritorius: sed tamen in non habente gratiam, potest esse aliquis actus deliberatus, qui nec meritorius nec demeritorius est: tamen est bonus vel malus. Cuius ratio est, quia malum inquantum malum, non opponitur bono, nisi sicut priuatio habitui, sed oppositio contrarietatis est, ex hoc, quòd illud ens supra quod fundatur talis priuatio, non compatitur secum aliquod bonum, quod est simpliciter bonum, sicut immoderata delectatio in cibis, non compatitur secum bonum sobrietatis, quod est simpliciter bonum. & ideo illa immoderata delectatio adiungitur cum priuatione boni, & sic mala dicitur. si ergo in actionibus inuenitur medium, inter bonum & malum hoc non erit, nisi inquantum bonum & malum sunt contraria, vel inquantum malum est priuatio boni. non autem inquantum sunt cōtraria, potest ita esse medium quod sit neque bonum

punit eum, qui dicit se subtraxisse superflua diuiti, vt præbeat pauperi, & falsarium qui alienū corrumpit testamentū. vt his esset hæres, qui largas faceret eleemosynas, non ille qui nullas. Et eū qui se fecisse adulterium ostendit, vt per illam cū qua fecit hominem de morte liberaret. Sed dicet aliquis: ergo æquandus est fur quilibet furi, ꝙ volūtate misericordię furat. Quis hoc dixerit. sed horū duorum, nō ideo quisque est bonus, quia peior est vnus. peior est.n. qui concupiscendo, quàm qui miserando furatur. Sed si furtum omne peccatum est, ab omni furto abstinendum est. Quis enim dicet esse peccandum, etiam si aliud sit grauius, aliud leuius peccatum? Nunc autem quærimus quis actus peccatum sit, vel non, non quid grauius vel leuius. Intende lector propositis verbis, tota mentis consideratione, quæ non inutilem habent exercitationem, & dinosces quis actus sit peccatum, qui scilicet malam habet causam. nec ille tantum, qa sunt non nulli actus, qui et si bonam

sed potius saluentur? Duo enim bona hæc sunt vt inops alatur, & innocens non puniatur. Aut quis dicat adulterium esse faciendum, vt per illam cum qua fit: homo de morte liberetur? Testamenta etiam vera, cur nō supprimim' & falsa supponim', ne hæreditates habeant, qui nihil boni agunt: sed hi potius, qui indigentes adiuuant? Cur non fiant illa mala, propter hæc bona, si propter hæc bona, nec illa sunt mala? Cur non ab immundis meretricibus, quas ditant stupratores, rapiat diuitias vir bonus, vt indigentibus eas largiatur, cum nullum malum, sit malum, si pro bono fiat? Quis hoc dicat, nisi qui res humanas moresque conatur, & leges subuertere? Quod enim facimus non dicatur recte posse fieri, nec impune tantum, verum etiam gloriose. vt in eo nō timeatur supplicium: sed speretur & præmium. si semel consenserimus in malis actibus, nō qd fiat: sed quare fiat esse quærendum, vt quæcunque pro bonis fiunt causis, nec ipsa mala esse iudicentur? At iustitia merito

bonum, neque malum. Dicuntur enim contraria, secundum ꝙ in vtroque aliquid positiue consideratur: ex quo non potest sumi ratio mali. vnde propter hoc, ꝙ medium distat ab extremis: inquantum aliquid positiue ponit, non efficitur distans a ratione boni & mali, vt possit dici neque bonum, neque malum: non enim ex eodē est in eis oppositio contrarietatis & distinctio boni & mali: sed primum est ex parte positionis in vtroque. secundum autem ex parte priuationis in malo, & positionis i bono. Si ergo sit mediū inter bonum & malum in actionib': hoc non erit, nisi sim ꝙ malū bono priuatiue opponit, sed i priuatiue oppositis non inuenit mediū, nisi p hoc, ꝙ subiectum nō est susceptiuum habitus, vt lapis, quia visionis susceptiuus non est: neque videt, neque cęcus dicitur. & per hunc modum oportet accipere medium inter bonum & malū, vt si aliquid est quod alicuius bonitatis non est susceptiuum, non opposita malitia sibi erit. vnde relinquitur indifferens. hoc autem cōtingit dupliciter, aut per modum abstractionis, secundū ꝙ vniuersale aliquid significatur, vt abstractū a differentiis cōtrariis diuidentibus ipsum. vnde in sua communitate significatum significatur, vt indifferenter se habens ad vtramlibet differentiarū, sicut animal, neque significatur vt rationale, neque vt irrationale: & tamen oportet, ꝙ oē particulare animal, rationale vel irrationale sit. & similiter est hic. si enim significetur actus in eo, ꝙ est agere, habet quidē bonitatem naturalem, inquantum est ens: sed indifferenter se habet ad bonitatem, & malitiam moralem: & similiter bonum ex genere, indifferenter se habet ad bonum & malum ex circunstantia & fine: quāmuis non inueniatur aliqd bonum in genere particulari, quod non sit aliqua circunstantia vestitum: & ad aliquem finem ordinatum. vnde oportet, quòd bonitatem, vel malitiam contrahat. Et secundum hanc considerationem, quidam dixerunt, omnes actus indifferētes esse, in eo ꝙ sunt actus, & quidam dixerunt, ꝙ non omnes, sed aliqui accipientes magis in speciali nomina actuum, quæ non exprimunt aliquid vnde actus ad malitiam vel bonitatem determinetur, vt materiam & finē, vt circunstantiam, sicut comedere, coire, vel aliquid huiusmodi. Alio modo contingit hoc, secundum ꝙ aliquod particulare significatum deficit a susceptibilitate alicuius perfectionis: sicut lapis a susceptibilitate visus: & hoc modo aliqui actus, qui deficiunt a susceptibilitate bonitatis moralis, dicuntur indifferentes. Actus autē susceptibilis est bonitatis moralis, secundum ꝙ humanus est: humanus autem est, secundum ꝙ aliquatenus ratione deducitur: quod contingit in illis actib' tantum, qui imperantur a voluntate, quæ consequitur deliberationem rationis. Actus autem, qui sequuntur apprehensionem subitę imaginationis, sicut confricatio barbæ & aliquid huiusmodi dicentur hoc modo indifferentes. nullus autem eorum, ꝙ voluntatem deliberatam sequitur, indifferens erit: sed de necessitate vel bonus, vel malus bonitate, vel malitia ciuili: sed tamē actus bonitate ciuili perfectus, non est susceptibilis efficacię merendi, nisi in eo, qui gratiam habet: & ideo in eo, qui caret gratia, indifferens est ad meritum, & demeritum: sed in illo qui gratiam habet, oportet, vel meritorium, vel demeritorium esse, qa sicut malus erit demeritorius: sic etiam bonus erit meritorius, quia cum charitas imperet omnibus virtutibus: sicut voluntas omnibus potentiis, oportet, ꝙ quicquid ordinatur in finem alicuius virtutis, ordinetur in finem charitatis, & cum omnis actus bonus ordinetur in finem alicuius virtutis: in finem charitatis ordinatus remanebit: & ita meritorius erit. Et sic comedere, & bibere seruato modo temperantiæ, & ludere ad recreationem, seruato modo eutrapeliæ, quæ mediū tenet in ludis, vt dicitur. 11. Ethi. meritorium erit in eo, qui charitatē habet, qua Deū vltimum finem vitæ suæ constituit.

habeant causam: tamen peccata sunt: vt supra positum est. Ex quo consequi videtur, quòd nō semper ex fine iudicatur voluntas: siue actio mala: sicut in illis quę per se peccata sunt. Illa n. cum quis gesserit ꝙ aliqua bona causa: bonum videntur habere finem: nec ex fine volūtas est mala, nec ex voluntate actio fit mala; sed ex actione volūtas fit praua. In quibus aliqui ponunt actum Iudeorum, qui crucifigēdo Christum, arbitrabantur se obsequium præstare Deo, quia bonum finē dicunt eos sibi persuasisse, scilicet Dei obsequium: & tamen volūtatem eorum, & actionem pernersam fore asserūt. De bonis aūt nulla fit exceptio in pmissis verbis Aug. quin omnis volūtas bona ex fine sit bona, & ex fine, & voluntate omnis bona actio, bona est: sed non omnis bona voluntas ex fine, mala est, nec oīs mala actio ex fine & voluntate mala est. & omnis quæ habet malam causam mala, est, sed nō omnis quæ bonā habet causam, bona est. Id

eoque cū ex affectu dicitur imponi nomen operi: in bonis operibus generaliter, vera est hæc regula: sed in malis excipiuntur illa, quæ per se mala sunt. Omnia igitur hominis opera secundum intentionē, & causam iudicantur bona vel mala, exceptis his, quę per se mala sunt, idest, quæ sine præuaricatione fieri nequeunt.

Quidam dicunt hæc prædicta non posse fieri bono fine.

VÆ tamen quidam contendunt nunquam habere bonam causam, qui enim aliena furatur vt pauperibus tribuat: non pro bono, vt aiunt furatur; non eim bonū est pauperibus aliena dare, qui de rapina sacrificium Deo offert, vt ait authoritas. Idem facit ac si filium in conspectu patris victimet, vel offerat Deo sacrificium canis: abominabilis nempe Deo est impiorum oblatio: ita etiam & hominem per adulterium a morte liberare

Eccle.34. qđ nō fiat. bono fine notatur ex Augu. locis vt supra.

Prouer. 21.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quāmuis extra charitatem non sit bonum meritorium: tamen est ibi bonum aliquod, vel ex circunstantia, vel ex virtute ciuili. vnde non sequitur, quòd actus eorū, qui charitate carēt sint demeritorii, vel indifferētes. D.882.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ non solum actus charitatis est meritorius: sed etiam actus aliarum virtutum, secundum ꝙ gratia informantur; licet meritorii esse non possint: nisi secundum ꝙ reducuntur in finem charitatis. non autem oportet, ꝙ semper actus in finem illum reducantur: sed sufficit ad efficaciam merendi, ꝙ in fines aliarum virtutum actu reducātur: qui enim intendit castitatem seruare, etiam si nihil de charitate cogitet, constat, ꝙ meretur si gratiam habet. omnis autem actus in aliquod bonum tendens, nisi inordinate in illud tendat: habet ꝙ fine bonum alicuius virtutis, eo quòd virtutes sufficienter proficiunt circa omnia, quæ possunt esse bona hominis: & ita patet ꝙ ratio non procedit.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ nihil est in genere: quod nō sit in aliqua eius specie: vt in 2. Topi. dicitur. & ita nunquam contingit ad mulierem accedere, quin accedatur ad talem & tali tempore: & similiter secundum alias circunstantias: & ita quāmuis sit indifferens dictus actus consideratus secundum quòd genus: non tamen, secundum ꝙ exercetur in actu indifferens est. Cap.10.

¶ Ad quintum dicendum, quòd cum nihil appetatur, nisi inquantum est bonum: impossibile est, quòd finis ad quem ordinatur actio ex deliberatione, sit indifferens, quia vel ratio decipitur & indicat esse bonum sibi quod non est bonū: & hoc non est nisi quando finis est malus, discordās a rationis rectitudine: quāmuis hoc quod desideratur, forte sit bonum desideranti, secundum aliquid sui, vt secundum gustum, vel secundum tactū delectabile. vel est bonum simpliciter: & sic etiam actus ex fine erit bonus.

¶ Ad sextum dicendum, quòd non sufficit omnino habitualis ordinatio actus in Deū quia ex hoc, ꝙ est in habitu, nullus meretur: sed ex hoc, ꝙ actu operatur: nec tamen oportet, ꝙ intentio actualis ordinans in finem vltimum, sit semper coniuncta cuilibet actioni, quæ dirigitur in aliquem finem proximū: sed sufficit ꝙ aliquando actualiter omnes illi fines in finem vltimū referantur:

Universidad de Deusto Biblioteca

referantur, sicut fit quando aliquis cogitat se totum ad Dei dilectionem dirigere. tunc enim quicquid ad seipsum ordinat, in Deum ordinatum erit. Et si quæratur quando oporteat actum referre in finem vltimum: hoc nihil aliud est quam quærere, quando oportet habitum charitatis exire in actum, quia quandocunque habitus charitatis in actum exit: fit ordinatio totius hominis in finem vltimum; & per consequens omnium eorũ quæ in ipsum ordinãtur, vt bona sibi: sed quia aliquos actus in differentes ponim⁹, ideo oportet ad alia respondere.

G ¶ Ad septimum dicendum, ꝙ hoc quod dicit; Omnia in gloria Dei facite: potest intelligi dupliciter. Vel affirmatiue, uel negatiue. si negatiue sic est sensus: nihil cõtra Deum faciatis: & hoc modo pręceptũ est: & sic præceptum hoc præteritur, vel per peccatum mortale, quod contra Deum fit, vel per peccatum veniale, quod pręter præceptum, & præter Deum fit. Si autem intelligatur affirmatiue, hoc potest esse dupliciter; aut ita, ꝙ actualis relatio in Deum sit coniuncta actioni nostræ cuilibet. non quidem in actu, sed in virtute: secũdum ꝙ virtus primæ ordinationis manet in omnibus actionibus sequentibus: sicut & virtus finis vltimi manet in omnibus finibus ad ipsum ordinatis, & sic adhuc præceptum est: & contingit omissionẽ eius esse venialem, vel mortalem: sicut dictum est. Vel ita, ꝙ ordinatio actualis in Deum, sit actu coniuncta cuilibet actioni nostrę: & sic potest intelligi dupliciter. vel distributiue, vel collectiue. Si distributiue, sic est sensus: quamcunque actionem facitis, melius est si eam actu in Deum ordinetis: & sic est cõsilium. Si autem sumatur collectiue, sic est sensus: omnia opera vestra ita faciatis, ꝙ nullum eorum sit, quin actu in Deũ ordinetis: & hoc nec præceptum, nec consilium est: sed finis præcepti ad quod per impletionem pręceptorum peruenitur. sic enim sancti in patria actus suos in Deum referunt. Sciendum tamen, ꝙ qualitercunque affirmatiue exponatur: non intelligitur, nisi de operibus deliberatæ volũtatis, quia illa tantum opera proprie nostra dici possunt; vt dictum est.

¶ Ad octauum dicendum, ꝙ verbum est immediatus effectus rationis: & ideo minus potest verbum præter deliberationem esse, quàm factum. Et propter hoc, verbum ociosum magis est peccatum veniale, quàm factum ociosum. Sciendum tamen, ꝙ secundum Gregorium, ociosum est quod caret intentione piæ voluntatis, aut ratione iustæ necessitatis: vnde non omne verbum iocosum est ociosum si ad recreationem referatur; quia etiam in iocis contingit esse virtutem eutrapeliam: de qua Phylosophus in 4. Ethic. determinat.

3. Past. ad mo. 25. in fi.

Cap. 8.

malum esse dicunt: & si enim bonum sit hominẽ a morte liberare: tñ sic hominẽ liberare, malũ esse asserunt. Ideoque Augustinum in superioribus dicit temperasse sermonem, cauteque locutum: vbi ait, ea quæ cõstat esse peccata: nullo quasi bono fine: nulla velut bona intentione facienda. Non enim simpliciter dixit bono fine, & bona intẽtione: sed addit quasi, & velut: quia talia non fiunt bono fine: & bona intentione: sed intẽtione quæ videtur bona, & fine qui putatur bonus, sed non est: nec ideo accepit Aug. ista vt aiunt: quin causas habeant malas: sed quia causas habent, quæ videntur bonę: sunt tamen malæ.

EXPOSITIO TEXTVS.

AFFECTVS tuus nomen operi tuo &c.} Si vniuersaliter intelligitur: oportet exponi de affectu eligente: & non solum intendente, vt dictum est. Vbi si Deus non erat, bonum opus non erat, idest meritorium: de hoc tamen in sequenti distinctione quæretur. Qui dicunt omnes actus esse indifferentes, &c. Illi cõsiderabant act⁹ secundum rationem generis tantum, quia inquantum actus est indifferens: est generaliter sumptus ad bonitatem, vel malitiã moralem, quàmuis habeat bonitatẽ naturalem. Si tamen intelligebãt de actu particulariter accepto, sic simpliciter falsa erat ista opinio: sed hoc non videntur intellexisse, quia actionem particulariter acceptam dicebant esse coniunctam cuidam fini, ex quo bonitatem, vel malitiam habet: sicut furari, vel aliquid huiusmodi.{ Aliis autem videtur &c.} Isti accipiebãt actus, ſm ꝙ ad aliquam speciem determinantur: non tamen ſm ꝙ sunt indiuiduati: & quia aliqui actus ex specie sua habent bonitatẽ, & aliqui malitiam: & aliqui neutrum, vt leuare festucam: ideo distinguebant actus per tria genera: & quia illud quod inest ali-

F cui ex specie sua nunquam recedit ab eo: ideo dicebant, ꝙ act⁹, qui non sunt indifferentes: si sunt boni quacunque intentione fiant, boni remanent: & similiter de malis, intelligẽtes de bonitate ex genere, vel ex specie actus, non ꝙ actus, qui erat bonus ex genere, vel circunstantia: si fieret mala intentione esset bon⁹ simpliciter: sed quia bonus remanebat ex genere. Sed Aug. euidentissime docet, &c.} Hic ponit tertia opinio: & hæc accipit actum bonũ, vel malũ simpliciter: & quia intẽtio mala sufficit ad hoc, ꝙ act⁹ sit malus simpliciter: non tamen intẽtio bona sufficit ad hoc, quòd actus sit bonus simpliciter: ideo ex intẽtione ſm hanc opinionem iudicantur actus mali: non autẽ boni. sic patet, ꝙ quælibet harum triũ opinionum, ſm aliquid vera est.{ Qui crucifigẽdo Christũ, &c.} Hoc intelligitur de minoribus deceptis fraude maiorũ, qui eum ex malitia persequebantur cognoscentes eum a Deo venisse per signa, quæ faciebat.{ Quæ tamen quidam contemnunt, &c.} Hoc dicunt illi de prima opinione, vel etiam de secunda, & accipiunt causam, & non finem vltimum: sed finẽ proximum, qui malus est. sunt enim malo fini coniuncta, vt bene fieri non possint.

DISTINCTIO XLI.

A

An omnis intentio, & actio eorum, qui fide carent sit mala.

CVmque intentio, vt supra dictum est, bonum opus faciat, & fides intentionem dirigat: non immerito queri potest: vtrum omnis intentio, omneque opus illorũ malum sit, qui fidem nõ habẽt. a Si enim fides intentionem dirigit, & intentio bonum opus facit: vbi non est fides, nec intẽtio bona, nec opus bonum esse videtur. Quod a quibusdam nõ irrationabiliter astruitur, qui dicunt omnes actiones & volun-

DISTINCTIO XLI.

DIVISIO TEXTVS.

OSTENSO, ꝙ ex finis intẽtione, vel voluntate act⁹ exterior habet malitiam, & bonitatem. Hic determinat quasdam quæstiones circa prædeterminata. Et diuiditur in partes duas. In prima inquirit de actu peccati per comparationem ad intentionem. In secũda de actu peccati inquirit per comparationem ad voluntatem. ibi.{ Post hæc, inuestigari oportet.} Prima in duas diuiditur. In prima mouet quæstionem. In secunda determinat eam. ibi.{ Et ꝙ a quibusdam non irrationabiliter astruitur, &c.} Et hæc diuiditur in duas, ſm duas opiniones. Secunda incipit ibi.{ Alii vero, qui trifariam, &c.} Circa primum tria facit. Primo ponit solutionem propositę quæstionis ſm vnam opinionem. Secundo obiicit in cõtrarium. ibi.{ His autem obiicit &c.} Tertio ponit responsionem. ibi.{ Quibus illi respondent, &c.}{ Post hæc inuestigari oportet, &c.} Hic determinat de actu peccati in cõparatione ad voluntatem. Et diuiditur in partes duas. In prima inquirit de peccato in genere per comparationem ad voluntatem. In secunda de illo specialiter peccato, quod in interiori voluntatis actu consistit. ibi.{ Si autẽ omne peccatũ mortale, &c. Prima diuiditur in tres, ſm ꝙ tres authoritates Aug. ponit in materia ista quæ dubitationem habent. secũda ibi.{ Illius & intelligentia perquirenda est &c.} Tertia ibi.{ In eodem quoque libro, &c.

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic est duplex quæstio:

Prima. De comparatione actus ad intentionem.
Secunda. De comparatione peccati ad voluntatem.

Circa primum quæruntur duo.

Primo. Vtrum fides intentionem dirigat.
Secundo. Vtrum aliquis actus in infidelibus possit esse bonus quorum intentio non est per fidem directa.

ARTI-

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fides habeat uniuersaliter dirigere intentionem.

3.d.25.q 2. art.1.qõ.1. 2. cor. Et ver.q.22.articulo 13.ad 11.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, ꝙ fidei non sit intentionem vniuersaliter dirigere. Diuersorũ enim specie, diuersę sunt regulę, & mensurę: vt ex 10. Meta. patet, quia mensura est homogenea mensurato: sed virtutes diuersę sunt secũdũ speciẽ. ergo fides nõ potest dirigere ĩ operationibus omnium virtutum.

Tex. 24.

¶ 2 Præt. Cuius est ordinare, ei⁹ est etiã dirigere: qa directio est per ordinationẽ in finem: sed ordinatio est rationis. ergo & dirigere: & ita nõ indigetur fide ad dirigendum.

¶ 3 Præt. Secundum Bern. Prudentia est auriga virtutum: sed aurigæ officiũ est currum dirigere. ergo videtur ꝙ dirigere pertineat ad prudentiã, & non ad fidem.

Super Can. sermo. 49.

¶ 4 Pręt. Opus dicitur esse rectum secũdum ꝙ conformatur legi: sed assentire legi pertinet ad iustitiam: vnde & legalis dicit a Phylosopho in 5. Ethic. ergo videtur, ꝙ lex iustitiam dirigat.

Cap. 1.

¶ 5 Pręte. Christus non habuit fidem. si igitur fides dirigit intentionem, Christus non habuit intentionem rectã, quod absurdum est.

¶ 6 Præt. Secundum Tullium, virtus est habitus quidam in modum naturæ rationi consentaneus: sed quælibet natura per seipsam tendit in finem suum, sicut ignis per suam leuitatem sursum dirigitur: & terra deorsum. ergo quęlibet virt⁹ diriget suũ actum in finem.

SED CONTRA. Illius est dirigere: cuius est ostendere quo eundem est: sed hoc facit fides, quia fides est substãtia sperandarum rerum. Heb. 11. ergo fidei est dirigere intentionem.

¶ Præt. A primo est rectitudo in omnibus aliis: sed fides est prima virtutum, ergo fidei est intentionem omnium virtutum dirigere.

RESPONDEO, dicendum, ꝙ rectũ dicitur esse: cuius medium non exit ab extremis. actus autem consideratur inter duo quæ quasi sunt eius extrema. s. principium agens, & finem intẽtum: vnde in opere, vel intentione rectitudo esse dicitur, ſm ꝙ opus ab agente egrediens non prætergreditur ordinem debiti finis: & ideo illius est dirigere, cuius est in finem ordinare: sed ordinare in finem contingit dupliciter. vel ostendendo finem, vel inclinando in finem. Ostendere autem finem rationis est: sed inclinare in finem est voluntatis, quia amor in quo actus voluntatis exprimitur, est quasi quoddam pondus animę, ſm Aug. sed perfecte finem ostendere non competit rationi, nisi secundum ꝙ est per habitum perfecta: similiter non competit perfecte inclinare in finem voluntati, nisi secundum ꝙ est per habitum perfecta. Finis autem humanorum actuum potest accipi dupliciter. vel finis proprius & proximus, vel communis & vltimus. & hic est duplex, quia vel excedit facultatem naturæ: sicut fœlicitas futura in patria: & in hunc finem ostendendo dirigit fides: & inclinando dirigit charitas: sicut aliqua forma naturalis inclinat in suum finem, quia ad hunc finem non sufficit dirigere naturalis potentia neque per se, neque perfecta

De ciui. lib. 11. ca. 24.

tates hominis sine fide malas esse, quę fide habita bona existũt. Vnde Apostolus ait. Omne qđ non est ex fide: peccatum est. Quod Augustinus exponẽs, ait. Omnis infidelium vita peccatũ est: & nihil bonum est sine summo bono, vbi deest agnitio veritatis æternæ: falsa virt⁹ est: etiã in optimis moribus: & Iacobus in epistola canonica ait. Qui offenderit in vno, scilicet in charitate, factus est omnium reus. Qui ergo fidem, & charitatem nõ habet, omnis eius actio peccatum est, quia ad charitatem nõ refertur. Quod enim ad charitatem non refertur: vt supra meminit Augusti. non fit quem admodum fieri oportet. Ideoque malum est: non igitur mandata custodit: qui charitate caret. quia sine charitate nullum mandatorum custoditur. Vnde Augustinus super epistolam ad Galatas ait. Custoditionem legis: dicit Apostolus: non occidere, non mechari, & alia huiusmodi ad bonos mores pertinentia, quę sine charitate, fide, & spe impleri non possunt. nullum ergo implet mandatũ: nullumque opus bonum facit, qui fidem & charitatem nõ habet. Impossibile. n. est, vt ait Apostolus, sine fide aliquid placere Deo: b quę ergo sine fide fiunt, bona non sunt, quia omne bonum Deo placet.

†Roma. 14.

†Lib. Sen. prosp. c. 105

Cap. 2.

†Rom. 13.

Quæ præmissæ obiiciuntur sententiæ ex uerbis Augustini.

B HIs autẽ obiicitur quod supra dicit Augu. s. ꝙ in seruili timore, & si bonum fiat: non tamen bene; nemo enim inuit⁹ bene facit, etiã si bonum est quod facit. Hic. n. bonum dicit fieri: sed non bene ab illo, qui charitatẽ non habet. Qui enim seruiliter timet, charitate vacuus est: de quo tamen hic dicit, quia bonum facit, sed nõ bene. Quia etiam super illum locum Psal. 83. Turtur inuenit sibi nidum, vbi po. p. s. dicit, ꝙ Iudæi. & Hæretici, & Pagani opera sua bona faciunt, quia vestiunt nudos, pascunt pauperes, & huiusmodi: sed non in nido ecclesiæ. i. in fide, & ideo conculcantur pulli eorum. Quibus illi respondẽt, dicentes opera bona appellari hmõi, q sine charitate fiũt, non qa bona sint qñ sic fiunt, qđ supra euidẽter docuit Aug. sed qa bona essent; si aliter fierent, quę etiam in suo genere sunt bona, sed ex affectu fiunt mala.

A per habitum naturalem, vel acquisitum. & quia ad hunc finem cũ sit vltimus, sunt omnes alii fines ordinati: ideo fides & charitas dicuntur dirigere intentionem vniuersaliter in omnibus. in finem autem communem proportionatum humanę facultati dirigit ratio, ostendendo, perfecta per habitum sapientiæ acquisitę, cuius est act⁹ fœlicitas contemplatiua, vt in 10 Ethic. dicitur. vel perfecta per habitum prudentiæ: cuius actus est fœlicitas ciuilis. inclinando autem virtus appetitiua, ſm ꝙ est pfecta habitibus virtutum moralium. Cap. 7. & 8.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ diuersorum specie, nõ potest esse idem regulans proprium: sed potest eidem esse cõmune, & sic fides dirigit, inquantum ordinat in finem vltimum. †Lib. 1. Cõfes. cap. 12.

¶ Ad secundum dicẽdum, ꝙ ratio nõ potest sufficienter dirigere ad hoc, ꝙ humanam cognitionẽ naturalem excedat: in quod tamen, sicut in finem vltimum, oportet omnes act⁹ nostros ordinari: iõ oportet, quòd fides dirigat.

C ¶ Ad tertium dicendum, ꝙ prudẽtia sufficienter dirigit ad finem illum, qui est bonum humanum. non autem ad finem qui est bonum diuinum, quale est quod in patria promittitur.

D ¶ Ad quartum dicendum, ꝙ lex dirigit, sicut ostendens, qualis debeat esse actus proportionatus fini vltimo: non enim quilibet actus cuilibet fini proportionatus est, vt supra dictum est: & ideo directio fidei quæ ostendit finem præcedit directionem legis, quæ docet actum: & ita etiam præcedit directionem iustitiæ, quæ per modum inclinationis rectitudinem actus facit quã lex ostẽdit.

¶ Ad quintum dicendũ, ꝙ in fide sunt duo. s. cognitio & enigma, vel obscuritas, siue imperfectio. Fides autem habet dirigere: non ratione obscuritatis, sed ratione cognitionis: & ideo cũ Christus habuit perfectam cognitionem in eo fuit perfecte rectitudo intentionis.

E ¶ Ad sextum dicendum, ꝙ inclinatio naturalis in finem præsupponit quendam intellectum præstituentem finem naturæ: & dantem sibi inclinationem in finem vltimum, & ita etiam inclinationem moralis virtutis in finem præcedit prudentia quasi ostendens, & dirigens in finem, & sic singulæ virtutes inclinando dirigunt in fines proximos. non autem in finem vltimum.

ARTICVLVS II.

b Vtrum aliquis actus hominis infidelis possit esse bonus.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ nullus act⁹ infidelis hominis bonus esse possit, quia vt dicitur in glo. Rom. 14. Omnis vita infidelium peccatum est: sed non potest esse simul peccatum & bonus actus. ergo nullus actus infidelis bonus est. 2. 2. q. 10. articulo 4.

¶ 2 Pręt. Omnis actus bonus, est rectus: sed omnis actus rectus procedit ab intentione recta. cum igitur fides intentionem dirigat, videtur ꝙ vbi non est fides, actus bonus esse non possit.

¶ 3 Præt. Omne bonum Deo placet, & est sibi acceptum: sed vita infidelium non est Deo accepta, qui gratia carent. ergo in eis actus bonus non est.

¶ 4 Præt.

Universidad de Deusto Biblioteca

¶ 4 Præt. Illud proprie dicitur malum, quod caret aliqua perfectione, quam natum est, & debet habere: sed omnis actus humanus natus est in vltimum finem beatitudinis referri, nisi sit per se malus, & debet in ipsum referri, vt ex dictis patet. cum ergo actus infidelium in vltimum finem non referatur in quem si des dirigit, vt dictũ est: videt, ꝙ omnis actus infidelium sit malus.

¶ 5 Præt. Infidelitas fidei opponitur: sed fideles per fidem diriguntur in finẽ aliquem. ergo infideles per infidelitatem in oppositum finem diriguntur: sed omnes actus fidelium sunt boni: per hoc ꝙ ordinati sunt in finem in quẽ dirigit fides. ergo eadem ratione omnis actus infidelium est malus.

Sed contra. Non est consilium, nisi de bono: sed infidelibus consulitur, vt aliqua de genere bonorum faciant. ergo illorum actus nõ omnes sunt mali.

¶ Pręt. Nihil laudabile est, vel laudat, nisi bonum, sed sancti, vt Hieronymus, & Augustinus sæpe laudant aliquos Gẽtiles de aliquib⁹ operib⁹. ergo aliqua opera ipsorum fuerunt bona.

Hier. cõtra Ioui. lib. 1. circa finem. Aug. de doc. christ. lib. 2. circa finem

Respondeo dicendum, ꝙ sicut ĩ rebus naturalib⁹ vna perfectio alteri superadditur: sic vt quædã res habent vnam illarũ, & quædã duas, & sic deinceps: ita ẽt in moralibus contingit in actu considerare aliquam perfectionem alii superadditam: ex quarum vnaqueque dicitur actus bonus, & si aliqua illarum perfectionum desit, deerit bonitas, quæ est secundum perfectionem illam. verbi gratia: omnis actus, inquantum est actus habet quandam essentialem bonitatem, secundum ꝙ omne ens bonum est: sed in aliquibus actibus superadditur quædam bonitas ex proportione actus ad debitum obiectum, & secundũ hoc dicitur act⁹ bonus ex genere: & vlterius ex debita commensuratione circũstantiarum, dicetur bonus ex circunstantia: & sic deinceps, quousque perueniatur ad vltimam bonitatem, cuius humanus act⁹ est susceptiuus, quæ est ex ordine in finem vltimum per habitũ gratiæ, & charitatis: & ideo actus illorum, qui gratiam & charitatem non habent, hoc modo bonus esse non potest. & hæc est bonitas, secundum quam actus meritorius dicitur: sed subtracto posteriori, nihilominus remanet prius, vt ĩ libro de causis dicitur: vnde quàmuis ab infidelium actibus subtrahatur ista bonitas, ſm quam actus meritorius dicitur: remanet tamen bonitas alia, vel virtutis politicę, vel ex circunstantia, vel ex genere: & ideo non oportet, ꝙ omnis eorum actus sit malus: sed solum, ꝙ sit deficientis bonitatis, sicut quàmuis equus deficiat a rationalitate quam homo habet, non tamen ideo malus est: sed habet bonitatem deficientem a bonitate hominis. Propos. 1.

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ cum dicitur omnis vita infidelium peccatum est: non est intelligendum hoc modo, ꝙ omnis actus eorum peccatum sit: sed quia semper cum peccato viuunt, quia infidelitas est tale peccatum, quo retento, nullum aliorum dimittetur. Vel dicendum, ꝙ intelligitur de illis actibus ad quos ex sua infidelitate impelluntur, vt est adorare idola, & abstinere a cibis prohibitis in lege, quasi non sit eis licitum vesci: & hoc videtur intendere Apostolus.

Aliorum sententia de præmissa quæstione qua quærebatur: si omnis eorum actio mala est qui fidem non habent.

Alii vero qui trifariam distinctionem faciunt actuum: opera cuncta quæ ad naturæ subsidium fiunt: G semper bona esse astruunt. Sed quod Augustinus dicit mala esse, si malas habeant causas: non idem accipiendum est quasi ipsa mala sint, sed quia peccant, & mali sunt qui ea malo fine agunt. Item & illud aliud, scilicet bonum opus intentio facit; & intentionem fides dirigit; determinant dicentes ibi bonum vocatum, quod remunerabile est ad vitam: non quòd illud solum sit bonum opus: immo & alia plura: licet non ea ratione H qua illud fit, sint bona. bonũ. n. multipliciter accipitur, scilicet pro vtili, pro remunerabili, pro signo boni, pro specie boni, pro licito, & aliis forte modis. Solaque illa intentio remunerabilis est ad vitam, quam fides dirigit: sed non sola illa bona est, vt aiunt. Nã si quis Iudæus, vel malus Christianus necessitatẽ proximi releuauerit, naturali pietate ductus, bonum fecit: & bona fuit voluntas qua illud fecit.

F ¶ Ad secundum dicendum, ꝙ fides dirigit intentionem in finẽ vltimum: sed ratio naturalis vel prudentia, potest dirigere in aliquem finem proximum, & quia ille finis proximus est ordinabilis in finem vltimum, etiam si actu non ordinetur: ideo in fidelibus quorum actus per vim rationis in talẽ finem diriguntur, possunt aliqui actus esse boni, sed deficientes a perfecta bonitate, secundum quam actus est meritorius.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ sicut aliquid participat bonitatẽ; ita etiam Deo est acceptum; & ideo act⁹ illi enuntiantur Deo accepti simpliciter, qui meritorii sunt completam bonitatẽ habentes, sed tamen etiam actus alii secũdum ꝙ sunt boni ex genere, vel ex circunstantia, Deo placent: non tamen sicut remunerabiles æterno præmio.

¶ Ad quartum dicẽdum, ꝙ non obligamur ad hoc, ꝙ quilibet actus, actu dirigatur in finem illum ĩ quem non potest nisi fides dirigere, quia præcepta affirmatiua non obligant ad semper, quàmuis semper obligent: & ideo non oportet, vt actus infidelium, qui in finem illum non est ordinatus, semper sit peccatum: sed solum pro tempore illo in quo tenetur actum suum in finem vltimum referre.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ infideles non semper ex infidelitatis errore finẽ sibi prestituunt, sed aliquando ex vero, & recto iudicio rationis. & ideo non oportet, ꝙ in quolibet actu peccent: sed tunc solum, quando ex errore finem sibi præstituunt.

B Hic ponuntur quædam Augustini capitula, quæ retractauit, non quasi praue dicta, sed quo sensu dixerit insinuans.

Post hæc inestigari oportet, qualiter intelligendum sit, quod ait Augustin⁹ in libro de vera religione. Vsque adeo, inquit, peccatũ voluntarium malum est: vt nullo modo sit peccatum si non sit voluntariũ: huius dicti Augustinus rationem aperiens in li. retract. dicit. Potest videri falsa hæc diffinitio: sed si diligenter discutiatur: inuenietur verissima esse: peccatum quippe illud cogitandum est: quod tantummodo peccatum est: non quod etiam pœna est peccati. s. peccatum primũ hominis, quod fuit peccatum & causa, sed non pœna, quàmuis & illa quæ non voluntaria peccata nõ immerito dicũtur, quia vel a nescientibus vel a coactis perpetrantur: non omnimodo possunt sine voluntate committi: quoniam & ille qui peccat ignorans voluntate vtique facit: quod cum faciendum non sit, putat esse faciẽdũ. Ille vero qui concupiscente aduersus spiritũ carne: nõ ea quæ vult facit: concupiscit quidem I nolens, & in eo non facit quod †Cap. 14. †Li. 1. c. 13.

QVAESTIO II.

B

Deinde quęritur de comparatione peccati ad voluntatem.

Et circa hoc quæruntur duo.

K

Primo. Vtrum omne peccatum sit voluntarium.
Secundo. Vtrum omne peccatum sit in voluntate.

Articvlvs primvs.

a Vtrum pecatum sit uoluntarium.

Ad primvm sic proceditur. Videtur ꝙ peccatum non sit voluntarium. Malum enim, vt Diony. dicit est præter voluntatem. obiectum enim voluntatis est bonum: sed omne peccatum est malum. ergo peccatum non est voluntarium. 1. 2. qõ. 74. ar. 1. Et Ma. q. 2. ar. 3. Et supra d. 39. art. 1.

¶ 2 Præt. Phylosophus dicit in tertio Ethic. quòd postquam aliquis est effect us malus per habitum, non est in ipso malum, vel non malum esse. cum igitur homo sit malus per peccatum, & quod non est in homine, non potest dici voluntarium; videtur, ꝙ non omne peccatum sit voluntarium. Cap. 5.

¶ 3 Præt. Quod est ignoratum non potest esse voluntarium, quia voluntas cognitionem præsupponit, sed quidam per ignorantiam peccant. ergo non omne peccatum est voluntarium.

¶ 4 Præt. Aliquid dicitur esse voluntarium, propter hoc, quòd actus voluntatis trãsit in hoc, ꝙ voluntarium dicitur: sed in pctõ omissionis non est necessariũ, quòd sit aliquis actus voluntatis, vt supra dictum est. ergo non omne peccatum est voluntarium.

¶ 5 Præte. Nihil qd̃ est contra voluntatem est volũtarium: sed prim⁹ motus est contra voluntatem. quod patet, ex hoc quod dicitur Ro. 7. Qd̃ enim nolo malũ hoc ago: quod de primis motibus exponitur. Igitur cum primus motus sit peccatum: videtur quòd non omne peccatum sit voluntarium.

¶ 6 Præt. Quod est per necessitatem originis traductum nõ est voluntarium: sed aliquod peccatũ est huiusmodi. s. originale. ergo nõ oẽ peccatũ est voluntariũ. †Cap. 10. †Li. 1. c. 15.

Sed contra. Nihil prohibet, nisi quod est in potestate eius cui sit prohibitio: sed peccatum omne prohibetur. ergo omne peccatum est in potestate peccantis: sed nihil est ĩ potestate hominis, nisi quod est voluntariũ. ergo omne peccatũ est voluntarium.

¶ Præte. Inuoluntarium, vt dicit Phylosophus in 3. Ethico. non meretur pœnam, sed ignoscentiam: sed omne peccatũ meretur pœnam. ergo nullum peccatum est inuoluntarium. †Cap. 10. Cap. 1.

Respondeo, dicendum, quòd peccatum ſm quòd habet rationem culpæ non potest esse, nisi in eo quod in potestate alicuius consistit: quia ex illo defectu, qui in potestate eius consistit homo culpatur, & vituperatur. non autem ex eo, ꝙ in potestate eius nõ fuit: vt si cæcus nascatur: talis enim defectus magis ad misericordiam prouocat quàm ad vindictam: & quia potentia ſm quam nostrorum actuum domini sumus: est voluntas: inde est, ꝙ omne id quod in potestate nostra constitutum est, voluntarium dicitur. & ideo oportet omne peccatum E voluntarium esse, secundum ꝙ peccatum & culpa idem sunt, quia si peccatum largius accipiatur: sic inuenitur in omnibus, quæ propter finem agunt, siue agant per voluntatem: siue per necessitatem naturæ, cum eorũ actus a fine debito obliquatur: vt in 2. Physi. dicitur. Tex. 82.

¶ Ad primum ergo dicendum, ꝙ malum non est volitum per se: nullus enim ad malum intendens aliquid operatur, vt Dion. dicit: sed per accidens potest esse voluntarium: dum scilicet, aliquis æstimat bonũ, quod malum est. vel cum appetit aliquod bonum secundum quid, cui est adiuncta ratio mali simpliciter. De diu. no. cap. 4.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut habitus uirtutis politicę non acquiritur subito: quia vna dies non facit ver. vt in 1. Ethi. dicitur: ita etiam nec subito habitus ille destruitur: ideo dicit Phylosophus, ꝙ ex quo aliquis habitum vitiosum acquisiuit, non est in potestate eius vt statim habitum deponat: sed tamen est in eius potestate, vt statim non secundum illum habitum operetur: quia habitus voluntarii non inclinant necessario A ad actus: & sic etiam per exercitium operum poterit ex toto habitus ille malus consumi: & ita constat, ꝙ peccatum illius qui vitiosum habitum habet: voluntarii rationem nõ perdidit. Cap. 7 3. Ethi. c. 5.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ quando per ignorantiam peccatur, illud quod est peccatum, non est omnino ignoratũ: sed est ignoratum secũdum quid, quia nescitur de illo actu, ꝙ malus sit. & ſm hoc ꝙ est malũ, non erat ratio volendi: & ideo talis ignorantia voluntarium non tollit. Et prætera, ipsa ignorantia quodammodo voluntaria est: quia ignorat ea quæ scire tenetur, & potest. Si autẽ scire non posset: tunc voluntarie quidem faceret actum: sed nõ voluntarie peccaret, & talis ignorãtia inuincibilis est, quam si vitare non posset, peccatum excusaret: vt iam peccatum nõ esset.

¶ Ad quartum dicẽdum, ꝙ secundũ eos qui dicunt, ꝙ in peccato omissionis non exigitur actus voluntatis: peccatum illud dicitur voluntariũ: non propter actũ voluntatis in omissione transeunte: sed in quantum omissio in potestate omittentis est, quia potest omittere, & nõ omittere.

¶ Ad quintum dicẽdum, ꝙ inter peccata actualia minimũ de ratione peccati habet primus d motus: & ita etiam minimum habet de ratione voluntarii: hoc tñ tum. s. quòd voluntas præueniendo eũ impedire potest in particulari: quàmuis non posset omnes vniuersaliter impedire: ita quòd nullus surgat: & sic aliquo modo est in potestate voluntatis. Dicitur autẽ esse contra voluntatem: quia in cotrarium eius est naturalis inclinatio voluntatis: de qua supra dictum est. D. 375. 445.

¶ Ad sextum dicendum, quòd peccatum originale per se loquẽdo est peccatum naturæ, & non personę, nisi mediante natura, & ideo est voluntarium voluntate naturæ; non tamen voluntate personę cuiuslibet in qua inuenitur, sed Adæ tantum, qui naturam infecit.

vult, sed si vincitur, concupiscẽtiæ consentit volens: & in eo non facit nisi quod vult, & illud quod in paruulis est originale peccatum cum adhuc non vtantur voluntatis libero arbitrio: nõ absurde vocatur voluntarium, quia ex primi hominis mala voluntate contractum B est. Non itaque falsum est quod diximus: vsque adeo peccatum voluntarium est &c. Ecce qualiter illud accipiendum sit. scilicet de primo peccato hominis, vel de omnibus generaliter peccatis mortiferis: quorum licet quædam dicantur non voluntaria, quæ scilicet, per ignorantiã vel per infirmitatem fiunt: eadẽ tamen ratione ea possunt voluntaria dici: quia sine voluntate C non committuntur.

b Aliud capitulum.

Illius etiam intelligentia perquirẽda est: qd̃ in lib. de duabus animabus edidit, inquiẽs. Nusquã, nisi uoluntate pctm̃ est, qd̃ etiã in lib Retra. plane determinat dicẽs. Potest putari falsa esse ista sententia. qua diximus, nusquã, nisi in voluntate esse peccatum: D cum Apostolus dicat: quod nolo, hoc facio &c. Sed peccatum, qd̃ nusquã est nisi in voluntate: illud pręcipue intelligendum est quod iusta damnatio consecuta est, idest, primum hominis peccatum. In eodẽ quoque lib. de duabus animabus aliud tradidit consideratione dignum. Ait enim. Non nisi voluntate peccatur. Ipsamque voluntatẽ diffiniuit, dicens. Voluntas est B animi motus cogente nullo ad aliquid, vel non admittendum, vel adipiscendum. Huius dicti causam aperiens & intelligentiam pandens in lib. Retrac. ait. Hoc propterea dictum est: vt hac diffinitione volens a nolente discerneretur, & sic ad illos referretur intentio qui in paradiso fecerunt originẽ mali, peccando nullo cogente, idest libera voluntate: quia & scientes C contra præceptum fecerunt, & ille tentator suasit vt hoc fieret: non coegit. Nam qui nesciens peccauit, non incõgruenter peccasse nolens dici potest. Quàmuis, & ipse quod nesciens fecit: volens tamen fecit. Ita nec tale peccatum sine voluntate esse potuit, sed volũtas facti ibi fuit, non voluntas peccati: quod tamen factum fuit peccatum, hoc enim factum est, quod fieri non debuit. Quisquis autem sciens D peccat, si potest cogenti ad peccatum siue peccato resistere, nec tamen facit: vtique volens peccat, quia qui potest resistere non cogitur cedere. Quapro-

Articvlvs II.

b Vtrum omne peccatum sit in uoluntate.

Ad secvndvm sic proceditur. Videtur quòd non omne peccatum sit in voluntate. Peccatũ enim & virtus sunt in eodem subiecto, sed virtus est in ratione, vt in 1. Eth. dicitur: cum igitur voluntas sit alia potentia a ratione; videtur, quòd peccatum non sit in voluntate. 1. 2. qõ. 74. ar. 2. Et Malo qõ. 2. ar. 2. Et supra d. 35. 4. & d. 39. 2.

¶ 2 Præt. Quod est susceptiuum dignioris potest esse susceptiuum indignioris; sed concupiscibilis est susceptiua virtutis, quia temperantia est in concupiscibili. ergo & concupiscibilis non impeditur propter suam imperfectionem, quin in ea peccatum esse possit. Cap. 13.

¶ 3 Præt. In illa potentia est peccatum in cuius actu deformitas peccati consistit, sed hic non solum est in actu voluntatis: sed etiam in actibus aliarum potentiarum, vt supra dictum est. ergo non in sola voluntate peccatum est.

¶ 4 Pręt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ 4 Præt. Obiectum voluntatis est bonũ simpliciter: sed obiectum concupiscibilis est bonum secundum sensum: sed magis peccatur per conuersionem ad delectabilia sensus, q̃ per conuersionem ad bonum simpliciter. ergo peccatum magis est in concupiscibili, quàm in voluntate.

¶ 5 Præt. Sapien. 11. Per quę quis peccat per hæc & torquet: sed homo totus punitur. ergo non solum in voluntate peccatum eius cõsistit.

SED CONTRA, est quod in litera dicitur. Nusquam nisi in voluntate peccatum est.

¶ Præt. Sicut se habet falsa opinio ad intellectum: ita prauaactio ad voluntatem: sed falsa opinio non est nisi in intellectu. ergo pctm̃ non est nisi in voluntate.

†De lib. ar. cap. 10.

RESPONDEO dicendum, q̃ aliquid esse in voluntate, potest intelligi dupliciter. Vel ita, q̃ sit in ea sicut in causa, & sic ex premissa quęstione patet oẽ peccatum in voluntate esse, inquantum omne peccatũ voluntariũ est. Vel ita, q̃ sit in ea sicut in subiecto: & tunc distinguendũ est, quia subiectũ peccati potest accipi vel proximum, vel primum: proximum subiectũ peccati ẽ illa potentia, qua actũ peccati elicit: & sic in diuersis potẽtiis cõtingit esse peccatum: & non solum in voluntate. Primum autem subiectum peccati est, ex quo inest homini peccati susceptibilitas: & quia homo non est susceptibilis culpę, nisi ꝓ m̃ q̃ est dns̃ suorum actuum: & hoc sibi competit ꝓ m̃ q̃ est voluntatem habens: ideo primum subiectum peccati voluntas est.

Retrac. c. 9.

¶ AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ ratio accipitur ibi a Phylosopho pro parte intellectiua, quæ voluntatem & rationem cõplectitur, quia cuilibet apprehensioni suus appetitus respõdet. quod patet ex hoc, q̃ rationabile per participationẽ vocat irascibile & concupiscibile, quę sunt potentiæ appetitiuæ. Est autẽ peccatum in ratione, sicut in dirigente, & in voluntate, sicut in eligente: & ideo cum peccatum in electione completur, potius voluntas q̃ ratio subiectum eius primum dici debet.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ virtus non est in concupiscibili, nisi ꝓ m̃ q̃ aliqualiter participat rationem, inquantum est rationi obediens: & ideo non oportet, q̃ sit primum subiectum peccati: sed proximum potest esse.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ sicut supra dictum est: actus aliarũ potentiarum non habent rationem culpę, nisi ꝓ m̃ q̃ subiacent imperio voluntatis. vnde patet, q̃ peccati primum subiectum voluntas est.

¶ Ad quartum dicendũ, quòd delectabile ꝓ m̃ sensum, quàmuis non sit obiectum voluntatis, inquantum huiusmodi: potest tamen esse obiectum eius, inquantum apprehenditur vt bonum simpliciter. & hoc modo est peccatum circa delectabile sensus.

¶ Ad quintum dicendum, q̃ etiam quamuis homo possit puniri ꝓ m̃ omnes partes: nõ tm̃ est susceptiuus pœnæ: si pœna proprie sumatur, nisi inquantum est voluntatẽ habens, quia ex hoc aliquid pœnale est, quòd voluntati aduersatur. & ideo voluntas est primum subiectum pœnæ, sicut & culpæ.

EXPOSITIO TEXTVS.

SI enim fides intentionem dirigat &c.} Ista ratio soluta est in 2. art. primæ quęstionis. {Quod a quibusdã irrationabiliter astruitur &c.} Si intelligatur, q̃ quælibet actio mala sit & peccatum: opinio irrationabilis est. si autem intelligatur, q̃ quicquid agãt, in peccato semper permanent, dum sine fide sunt, opinio rationabilis est. {Nihil est bonum sine summo bono, &c. Infideles igitur sunt sine summo bono, quantum ad illam societatem, quæ est per participationem gratiæ: & ideo gratuitum bonum in eis non est: non tm̃ sunt sine summo bono, quantum ad hoc quòd eius bonitatẽ per bona naturalia participãt. {Falsa virtus est etiam in optimis morib⁹ &c. Quia scilicet, non ducit ad æternam fœlicitatẽ, ad quam virtus perfecta & vera, per actus meritorios ducẽs potest. Sine charitate nullũ mãdatorũ &c.} Verum est quantum ad intentionem præcipientis: sed nõ quãtũ ad substantiam præcepti: & hoc habitũ est dist. 28 {Bonũ. n. multipliciter accipitur &c.} Bonum ꝓ m̃ Phylosophum diuiditur in vtile, delectabile, & honestum. ergo cum hic istę differentiæ non ponãtur: videtur insufficiẽter distinguere. Sed dicendum, quòd Phylosoph⁹ assignat partes boni, quæ sunt ipsius ꝓ m̃ se. hic autẽ assignãtur partes boni i ordine ad aliud. potest autem aliquid accipi esse bonum in ordine ad tria. Primo modo, vt in ordine ad finem: & sic respectu cuiusque finis, dicitur vtile. respectu autem finis vltimi, qui est vita æterna: dicitur bonum remunerabile, quod est bonum honestum meritorium. Secundo modo, vt in ordine ad aliquod bonum simile: ad quod ordinatur, vel sicut signum: & sic signum boni dicitur bonum, vt patet in sacramentis legalibus, vel sicut præcedens eius similitudinem: & sic bonum apparens dicitur bonum. & hoc præcipue est bonum delectabile. Tertio modo in ordine ad præceptum, & sic dicitur bonum simpliciter quod lege præcipitur: & hoc est etiam remunerabile & honestum. Et secundario dicitur licitum bonum, quod nullo præcepto prohibetur. Vnde modi Aris. quodammodo includuntur in istis. {Peccatum quippe illud cogitandum &c.} Ista solutio procedit, si accipiatur volũtarium simpliciter & perfecte: quod non in omni peccato inuenitur. Sed si accipiatur voluntarium quocunque modo, sic inuenitur in quolibet peccato, vt ipse in processu solutionis ostendit. {Quod tamen in voluntate &c.} Voluntas dicitur esse in voluntate, dum actus voluntatis proximus, in potestate ipsius potentiæ existit. vtrumque enim dicitur voluntas, scilicet potentia & actus.

DISTNCTIO XLII.

A

An uoluntas & actio mala in eodem homine, & circa eandem rem, sint unum peccatum, uel plura.

G SVM autẽ voluntas mala & operatio peccatum sint: quæri solet, vtrum in eodem homine, & circa eandem rem. hęc duo vnum sint peccatum, vel diuersa. vt si quis furatur voluntate: voluntatem habuit malam, quæ peccatum est, & actum malum, q̃ peccatum est. Hæc autẽ duo diuersa sunt, scilicet volũtas & actio. a Sed nunquid diuersa sunt peccata, an vnum? Quidam dicunt vnum esse peccatum. alii vero

H diuersa esse peccata dicunt, qa cum cõstet hęc duo diuersa esse pctã, aut diuersa duo pctã dnr̃, aut duo diuersa nõ pctã. Quib⁹ alii rndent, hæc duo diuersa esse nõ pctã. Non. n. pctã sunt, sed pctm̃ vnũ, qa vna p̃uaricatio vel inobedientia in vtroq; admittitur, siue quando vult. siue quando agit, & vnus est ibi contemptus: sed minor cum in voluntate solum peccatum continetur. maior vero cum voluntati etiã operatio additur: & ideo maior fit peccatum & non plura, cum voluntas operi mancipatur.

Alia contra eosdem oppositio.

B SED adhuc eisdem obiicitur: si vnum tantum peccatũ illa duo peccata sunt: cum quis voluntate mali prius cõcepta: deinde op⁹ patrauerit, non pro aliquo reus est, nisi pro quo ante opus reus erat: cum adhuc in sola voluntate peccatum consistebat: nullus enim reus est æternę mortis nisi pro peccato: sed peccatum aliud nõ est admissum actione, quàm prius admissum voluntate erat. Non igitur pro aliquo

D. 731.

aliis: sicut autem superius ostensum est, actus nõ ponitur in genere moris, nisi propter voluntatem. ꝓ m̃ q̃ est a voluntate elicitus, vel imperatus: & ideo ꝓ m̃ vnitatem voluntatis est sumendum iudicium de vnitate eius, quod in genere moris dicitur: vnde contingit aliquid quod est vnum in genere naturæ consideratum, vt vnum morum continuum esse plures ꝓ m̃ q̃ ad genus moris retorquetur, si voluntas in actu varietur, vt quando bona intentione quis incipit & mala terminat, vt supra ostensum est: & econtrario contingit esse actus plures, ꝓ m̃ q̃ ad genus naturæ referuntur, qui tamen sunt vnum secundum q̃ in genere moris considerantur, vt patet in eo qui furatur: quia oẽs actus eius, qui ad finem furti ordinantur, peccatum sunt: cum mala

C intentione fiant, qui possunt valde multi esse: & tamen omnes computantur vt vnum peccatum, quia non habent rationem peccati, nisi ꝓ m̃ q̃ per vnam voluntatem in vnum peruersum finem ordinantur. sic ergo distinguere oportet in proposito, qa cum quæritur vtrũ voluntas & actus exterior sint diuersa peccata. aut intelligitur de voluntate coniuncta actui exteriori, aut de voluntate præcedente. Si de coniuncta, sic oportet quòd peccatum vnum sit voluntas interior & actus exterior, quia voluntatis non multiplicatur actus. Si autem de voluntate separata, sic est aliud peccatum, quia actus voluntatis multiplicatur. Quando enim actum explet exteriorem, etiam actum voluntatis iterat: & ideo oportet, q̃ sint duo peccata: non propter diuersitatem actus interioris & exterioris: sed propter diuersitatẽ duorum actuum interiorum voluntatis.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ in hoc præcepto, non concupisces rem proximi tui, non prohibetur illa voluntas furandi, quæ est coniuncta actui, sed quæ est ab actu separata, quæ etiam sine actu quandam turpem iocunditatem habet: quę aũt coniuncta est actui prohibetur illo præcepto, quo furtum prohibet. nihil enim cadit sub præcepto, vel prohibitione, nisi ꝓ m̃ q̃ est in voluntate.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ intensio, & remissio in his quæ secundum magis & minus dicuntur: non est per additionem sicut in his, quæ secundum quantitatem augmentantur, in quib⁹ quantitas quantitati additur, vt maior quantitas fiat. non enim calor calori additur, vt magis calidum fiat, nec curuitas curuitati, vt fiat magis curuum, vt in 4. Physi. dicitur, sed causatur intẽsio ex hoc, q̃ illud quod intenditur magis perfectum inuenitur & supposito impermistius. vnde non oportet ad hoc, quòd aliquid magis peccet, quòd peccatum addatur, quia sic quælibet circunstantia aggrauans, peccatum esset: sed oportet, vt deformitas peccati perfectior fit. & hoc contingit quando aliquis per

Tex. 84.

E actum exterioré peccat, quia maior est deformitas, quę in actu interiori & exteriori est, quàm illa, quę tantum in voluntate est, nisi forte sit voluntas completa, quæ pro actu reputatur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd a diuersis habitib⁹ diuersi act⁹ eliciuntur: non tamen oportet, quòd semper illi actus diuersi, sint diuersa peccata, vel etiam diuersa merita, sed possunt esse vnum, vt patet, præcipue quando vnum peccatũ imperat actũ alterius peccati, vt cum quis furatur propter gulam. est enim tunc vnum peccatum diuersas habens deformitates, quàmuis sint ibi plures actus.

¶ Ad quartum dicẽdum, quòd actus simpliciter acceptus, nõ est genus peccati, nisi secundum quòd sub voluntate cadit, & ideo vbi non multiplicatur actus voluntatis, non multiplicatur peccatum.

¶ Ad quintum dicendum, q̃ pctm̃ sicut in primo subiecto est in voluntate, sicut supra dictum est & ideo nõ est inconueniẽs, vt peccatum in diuersis actibus consistat, quia inquantum sunt actus

rit, vtrum adhuc sit aliquid aliud in peccato præter actum interiorem & exteriorem, i ibi. {Preterea solet quæri cũ aliquo, &c.} Circa primum duo facit. Primo mouet quæstionem. Secundo determinat eam, ꝓ m̃ diuersorum opiniones. ibi. {Quidã dicunt vnum esse peccatum, &c.} Et hęc diuiditur in tres, ꝓ m̃ tres obiectiones, quib⁹ vna opinio contra aliam inuenitur. Secunda incipit, ibi. {Sed adhuc eisdem obiicit, &c.} Tertia, ibi. {Item & adhuc q̃stioni, &c.} {Præterea solet quæri, &c.} Hic inquirit vtrum præter actum interiorem & exteriorẽ, sit aliqd aliud in peccato quod remaneat, actu transeũte. Et circa hoc tria facit. Primo ostẽdit, q̃ transeunte actu interiori, & exteriori, remanet reatus. Secundo, ostendit quot modis reatus dicitur. ibi. {Reatus in scriptura multipliciter accipitur, &c.} Tertio ꝓ m̃ reatus diuersitatem assignat diuersa genera peccatorum. ibi. {Duo enim sunt peccatorum genera, &c.

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic quinque quæruntur.

Primo. Si voluntas & actus exterior sunt vnum peccatum.
Secundo. Si transeunte actu, remanet reatus.
Tertio. De diuisione peccatorum per veniale & mortale, quæ penes reatum sumitur.
Quarto. De differẽtia venialis & mortalis: & præcipue quantum ad genus operis.
Quinto. Vtrum peccatum mortale pœnam æternam mereatur: & in hoc a veniali differat.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum uoluntas peccati & actus sint duo peccata.

3. d. 40. ar. 1 ad 1. Et Malo. q. 2. ar. 2. ad 8. & 11.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, q̃ voluntas & actus sint duo peccata, quia Aug. dicit, q̃ ex hoc est aliquid peccatum, quia diuinis legibus contrariatur: sed duo præcepta sunt diuersa, quibus prohibetur voluntas interior & actus exterior, vt patet Exod. 20. Non furaberis. Item & non concupisces rem proximi tui. ergo actus exterior & interior, & voluntas praua, sunt diuersa peccata.

D

¶ 2 Præt. Non potest aliquis magis malus effici & magis peccator, nisi per hoc, q̃ peccatũ peccato accumulat: sed magis peccat, qui voluntate & actu peccat, q̃ qui volũtate vel actu tantũ, vt patet. Matth. 5. Vbi grauior pœna redditur opprobria dicenti, q̃ solum contra fratrem irato. ergo oportet, q̃ actus additus exterior, sit aliud peccatum.

¶ 3 Præt. Diuersorum habituum sunt diuersi actus: sed nõ est idem habitus perficiens id quod est rationale per essentiam, & rationale per participationem. cum igitur peccatum voluntatis sit in actu eius, quod est rationale per essentiam, quia voluntas in ratione est: vt Damas. & Phylosophus dicunt. actus autẽ exterior in eo quod est rationale per participationem quo mediante ab intellectu motus exterior egreditur: videtur q̃ non sit vnum peccatum voluntatis & actus exterioris.

Dam. l. 3. c. 18. Phylosophus 3. d̃ anima tex. 42.

¶ 4 Præt. Multiplicato superiori multiplicat̃ inferius. vnus. n. homo non est plura animalia; sed actus est superior ad peccatũ: quia peccatum nihil est aliud quàm quidam actus inordinatus. cum igitur actus voluntatis, & actus exterior sint diuersi actus, quia a diuersis procedunt potentiis; videtur q̃ non sunt vnum peccatum voluntas interior, & actus exterior.

¶ 5 Præt. Vnum accidens non potest in diuersis subiectis esse: sed actus interior est sicut in subiecto in voluntate: cuius est actus. act⁹ aũt exterior in potentia mouente organum. ergo nõ potest esse vnum peccatum: cum peccatũ sit quoddam accidens.

SED CONTRA. pluribus peccatis debentur diuersæ pœnæ: sed non iniungitur alia pœna in satisfactione pro voluntate interiori & actu exteriori, sed vna tantum est. ergo vnum peccatum.

¶ Top. c. 2.

¶ Præt. Vbi vnum propter alterum, ibi tantum vnum, vt Phylosophus dicit: sed actus exterior nõ est peccatum, nisi propter

Universidad de Deusto Biblioteca

act⁹ hñt subiecta diuersa:potẽtias.f.eliciẽtes actũ. inquãt ũ vero ad genus moris ptinent,habent vnum subiectum voluntatem.

ARTICVLVS. II.

b Vtrum reatus peccati maneat post peccatum.

alio iste sit damnabilis actu peccando quàm ante fuerat, cum sola voluntate delinquebat. Ad hęc etiam illi respondentes dicunt, ꝙ propter peccatum quidẽ tantũ illum furem reum cõstitui: & quàmuis eius voluntas & actio vnum sint peccatum,pro alio tamen reus factus est actu peccando, quàm prius erat sola voluntate delinquendo, quia pro actu, qui est aliud,quàm voluntas:licet non aliud peccatum. G

1.2.qõ. 87. arti.6 Et 3. q.86.art.4. AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ post actũ peccati, reatus nõ remaneat. Cessante.n. causa,cessat effectus: sed aliquis nõ est re⁹ pœnæ, nisi pp actũ. ergo post actum nõ remanet reatus. Si dicatur, ꝙ aliquis est reus pœnæ,non solũ quia hoc facit,sed indifferenter quia hoc facit, vel quia hoc fecit.

¶ 2 Contra:manẽte causa,manet effect⁹: sed ex quo aliqs actũ peccati fecit,non potest illud non fecisse,quia vt quod præteritum est non fuerit,etiam nec Deus facere potest,vt in primo libro dictum est Dist.42.ergo nunquam aliquis a reatu culpæ absolui posset. Si dicatur,ꝙ reatus manet post actum pp effectũ, quem actus in subiecto relinquit,qui remoueri potest.

¶ 3 Contra. effectus relictus ex actu est dispositio habitus : sed propter neutrum istorum homo reus pœnæ tenetur, quia homo a reatu pœnæ absoluitur adhuc dispositione ad peccatum per consuetudinem inducta in eo manente : & similiter quandoque dispositio & habitus tollitur: & tamen reatus remanet, H vt quando aliquis per auaritiam peccans,habitum auaritię acquirit,qui postmodum habitus corrumpitur in eodem per prodigalitatis actus,ex quibus habitus contrarius generatur, etiam sine hoc,ꝙ gratia interueniat quæ reatum soluit. ergo non potest dici,ꝙ propter effectum relictum ex actu,reatus post actũ remaneat. Si dicatur,ꝙ non manet reatus post actus propter effectum prædictum,sed propter maculam.

¶ 4 Contra.macula illa si non sit dispositio, vel habitus,nihil aliud potest esse quàm gratiæ priuatio:sed priuatio gratiæ communis est omnibus peccatis mortalibus.ergo ex omnibus mortalibus manet vna macula:& ita vnus reatus,quod falsum est.

¶ 5 Præt. Infusa gratia,cessat gratię priuatio: sed adhuc tamen aliquis reatus manet quo homo ad pœnam saltem temporalem obligatur.ergo non videtur, ꝙ per priuationem gratię reatus post actum remaneat.

SED CONTRA. Nullus punitur iuste, nisi ad pœnã obligatus: I sed peccatores iuste puniuntur postquam actu non peccant.ergo sunt obligati ad pœnam.ergo est in eis reatus,qui nihil aliud est quàm obligatio ad pœnam.

¶ Præt. Sicut se habet actus virtutis ad præmium: ita se habet peccati actus ad pœnam:sed transeunte actu virtutis,adhuc manet meritum præmii.ergo transeunte actu peccati,adhuc manet reatus pœnæ.

RESPONDEO Dicẽdum,ꝙ reatus dicitur secundum,ꝙ aliquis est reus pœnæ:& ideo ꝓprie reatus nihil est aliud quàm obligatio ad pœnam, & quia hæc obligatio quodammodo est media inter culpam & pœnam,ex eo, ꝙ propter culpam aliqs ad pœnam obligatur: ideo nomen medii transsumitur ad extrema,vt interdum ipsa culpa,vel etiam pœna reatus dicatur, vt ĩ litera dicitur. Cum autem pœna sit medicina quædam, vt Phylosophus in 2.Ethic.dicit.& medicina non detur nisi contra de- K

Cap.3. fectum aliquem:oportet,ꝙ ad pœnam aliquis pro aliquo defectu obligetur.nõ ꝙ ille defectus semper sanetur per pœnam in eo,in quo est,vt patet in damnatis, & in fure qui suspenditur: sed pœna recompensat defectum in statu vniuersi,vel etiam rei publicæ propter ordinem iustitiæ,qui in pœna apparet.non autem defectus quilibet ad pœnam obligat. Sunt enim defectus quidam inuoluntarii magis misericordiam,quàm iram prouocantes:sed illi solum defectus, qui ex actibus voluntariis relinquuntur pœnam merentur in eo, qui voluntarie in defectum inducitur:vnde cum transeunte actu remaneat defectus: oportet ꝙ etiam reatus remaneat post actum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum,ꝙ causa proxima reatus est ipse defectus per actum peccati inductus:actus vero est sicut causa remota:vnde non oportet, quòd transeunte actu,reatus transeat.

¶ Ad secundum dicendum,quòd non solum quia verum est dicere aliquem actum peccati quandoque egisse,ad pœnam obli- F gatur,quia sic quandocunque verum esset dicere eum hoc fecisse,esset pœnę obnoxius: sed quia defectus manet in ipso adhuc propter actum quem prius fecit.

¶ Ad tertium dicendum , quòd reatus non fundatur per se loquendo super dispositionem,vel habitum:sed per accidens, ſm quòd talis dispositio vel habitus cuidam defectui cõiungitur.

Alia aduersus eosdem oppositio.

ITem adhuc quæstioni instant dicentes: ideo hæc duo diuersa esse peccata,quia diuersorum legis mandatorum prçuaricationes sunt. Alio enim mandato legis prohibetur actio furti, scilicet non furaberis. Alio voluntas furandi, scilicet non concupisces rem proximi tui. Cum hęc duo diuersa mandata sint:quibus illa duo prohibentur:patet illa duo diuersas esse esse prçuaricationes. diuersa igitur peccata. Ad quod etiam illi dicunt diuersa quidem esse mandata : quib⁹ illa duo distinctim prohibentũ:vt Aug. docet super Exodum. Veruntamen illis nõ obseruatis,vna præuaricatio tãtum incurritur:vnumque peccatum contrahitur:licet duo diuersa illis prohibeantur. Sicut econuerso duo sunt mandata charitatis, quibus duo præcipiuntur diligi:vna tamen in eis nobis comendatur charitas.

¶ Ad quartum dicẽdum , quòd priuatio gratiæ non habet rationem maculæ, nisi secundum quòd ex actu prçcedenti inducitur: & ideo ſm diuersitatẽ actuũ sũt etiam diuersæ maculæ:quàmuis.n.quolibet actu peccati mortalis,quælibet virtus priuetur;non tamen eodẽ modo: sed actu luxurię castitas per se priuatur : & aliæ virtutes ex consequenti,ſm quòd sunt castitati annexæ.per furtum autem actus iustitiæ per se & aliarum virtutum ex consequenti:& sic de aliis ; ideo non oportet, quòd omnium peccatorum sit vna macula , vel vnus reatus.

¶ Ad quintum dicendum,quòd in peccante sunt duo defectus: vnus qui est in ipso actu peccati,ſm quòd aliquis limites legis diuinæ, & rationis rectæ transgreditur. Alius est in ipso peccante,priuatio virtutis ex priori defectu actus inducta.quàmuis autem cum aliquis gratiam recuperat secundus defectus tollatur: non tamen ex toto primus sublatus est,quia oportet, vt quantum voluntati suæ obediuit præter legem Dei,tantum etiam in contrarium recompenset:vt sic iustitia seruetur æqualitas:& ideo post gratiam recuperatam iniungitur satisfactio: & est adhuc homo reus temporalis pœnæ.

ARTICVLVS III.

c Vtrum peccatum conuenienter diuidatur in mortale & ueniale.

1.2.qõ. 88. ar.1. Et supra d.21.q. 2.arti.3. Et cont.3 cap. 143. AD TERTIVM sic proceditur. Videtur,quòd peccatum inconuenienter per mortale & veniale diuidatur . Ea.n q̃ in infinitũ differunt,in vno genere non conueniunt,sicut creator & creatura,ens & non ens: sed veniale & mortale sunt huiusmodi:cum vni debeatur pœna temporalis, alteri æterna, vt patet in litera.ergo peccatum per hęc duo diuidi non debet.

¶ 2 Prçt. Determinatio diminuens de ratione eius , cui addit infert oppositum eius. bene enim sequitur:est homo mortuus. ergo non est homo:sed veniale est determinatio diminuens de ratione peccati.ex hoc enim , quòd peccatum est , est dignum pœna,& non venia. ergo veniale peccatũ non debet condiuidere peccatum contra mortale,sicut nec animal mortuum condiuidit animal contra animal viuum.

¶ 3 Præt. Diuisio omnis debet fieri per opposita, sed veniale & mortale non sunt opposita:cum se simul compatiantur. ergo inconuenienter peccatum per mortale,& veniale diuiditur.

¶ 4 Præt. Culpa opponitur gratię: sed veniale non opponitur gratiæ,quia stat simul cum ea. ergo veniale non est peccatum, & sic non debet diuidere genus peccati contra mortale.

¶ 5 Præt. In omni peccato est auersio ab incommutabili bono tanquam formale:sed veniale non habet auersionem a bono incommutabili:quia peccans venialiter non auertitur a fine vltimo,sed viæ inordinatę inhęret.ergo veniale peccatum non ꝓprie est peccatum,& sic idem quod prius.

SED CONTRA. Ioan. 1. Si dixerimus,quòd peccatũ non habemus,nos ipsos seducimus,&c.Constat autem,quòd non loquitur de mortali peccato,quia sine illo sunt Sancti. ergo oportet ponere peccatum veniale.

¶ Præt. Dispositio & habitus ad eãdem speciem qualitatis pertinent,vnde inuenitur sciẽtia, dispositio,& habitus.ergo oportet a simili,quòd in peccato inueniatur aliquid quod se habet per modum dispositionis,& aliquid quod habet perfectam rationem peccati. dispositio autem ad peccatum mortale, est peccatum veniale. ergo mortale peccatum opportet supponere veniale.

RESPONDEO, dicendum,quòd est duplex modus diuidẽdi commune in ea,quæ sub ipso sunt, sicut est duplex communitatis

nitatis modus.Est enim quædam diuisio vniuoci in species per A differentias quibus æqualiter natura generis in speciebus participatur,sicut animal diuiditur in hominem,& equum, & huiusmodi:alia vero diuisio est eius quod est commune per analogiam,quod quidem secundum perfectam rationem prædicatur de vno diuidentium, & de altero imperfecte , & secundũ quid, sicut d ens diuiditur in substantiã & accidens, & in ens actu,& in ens potentia:& hæc diuisio est quasi media inter æquiuocum,& vniuocum , & talis diuisio est peccati in mortale & veniale,quia ratio peccati perfecte in mortali inuenitur: in veniali vero non nisi imperfecte,& secundum quid . vnde minimum quod potest esse de ratione peccati in aliquo actu,est in veniali,sicut minimum quod potest esse de natura entis,est in ente in potentia,& in ente per accidens,& hoc ipsa nomina ostendunt,quia venia non debetur peccato, nisi secundũ ꝙ aliquam perfectionem peccati habet : mors autem debetur peccato inquantum peccatum est:& ideo mortale peccatũ perfectum quid in genere peccati dicit:veniale autem imperfectũ. D.549.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum,quòd mortale & veniale non conueniunt in peccato, sicut in genere vniuoce de eis prædicato:sed sicut in eo quod eis per analogiam commune est. C

¶ Ad sedm dicendũ,ꝙ veniale debet alicui dupr̃ . vel sicut ei qđ indulget,vel sicut ei qđ est indulgentiæ ratio:sicut ei qđ indulgetur,non debetur alicui , nisi pctõ , quia nihil indulgetur, nisi quod pœnam meretur:sicut ei quod est indulgentiæ ratio nunquam venia peccato debetur:sed vel infirmitati , vel alicui quod facit imperfectionem in genere peccati. peccatum autem veniale non dicitur veniale,sicut remissionis ratio : sed sicut id quod facile remittitur propter imperfectionem peccati . vnde per hoc,quod dicitur veniale,non tollitur tota ratio peccati; sicut per hoc,quod dicitur mortuum,tollitur tota ratio hominis. vnde non sequitur,ꝙ veniale peccatum non sit peccatum : sed est imperfectum quid in genere peccati.

¶ Ad tertium dicendum,quòd oppositio venialis, & mortalis est secundum perfectum & imperfectum. vnde non omnino excludunt se: sed vnum est dispositio ad aliud. Vel dicendum , ꝙ D opposita in esse eidem non secundum idem,non est inconueniens:& ideo cum peccatum veniale,& mortale non sint in homine ſm eundem actum : sed ſm diuersos , qui etiã simul non sunt,nõ oportet,quòd tollatur oppositio venialis, & mortalis.

¶ Ad quartum dicendum,ꝙ peccatum quod completam rationem culpę habet,directe gratiæ opponitur:peccatũ vero veniale quod imperfectam rationem culpæ habet:non opponitur gratiæ nisi indirecte, vt.f.est dispositio quædã ad mortale.quę autem sic sunt opposita,non est inconueniens esse simul , sicut siccitas,quæ dispositio est ad calorem est simul cum frigore. vnde non est inconueniens,ꝙ veniale sit culpa,& simul cum grã.

¶ Ad quintum dicendum,quòd auerti a fine incõmutabili est dupliciter,vel in habitu,vel in actu tantum : secundum habitũ auertitur,qui sibi alium finem contrarium ponit: & hoc est in peccato mortali.vnde qui peccat mortaliter est sicut recedens a via: in actu vero tantum aliquis auertitur, quando aliquis a- E ctum aliquem facit quo in Deum non tendit ex eo, quòd inordinate ei quod est ad finem inhæret:non tamen ita, vt illud qđ est ad finem quasi finem constituat:& hoc est in peccato veniali.vnde peccans venialiter similatur ei , qui nimis moratur in via:& hoc non est auerti,nisi secundum quid, sicut etiam quod retardat motum corporis grauis non aufert grauitatem suam, & inclinationem in finem. auferret autem, si contrarium sibi motum daret,vt quando ex graui leue generatur.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum peccatum ueniale distinguatur a mortali.

1.2.qõ.88. ar.2. Et Malo.q.2.ar.8. AD QVARTVM sic proceditur. Videtur,ꝙ veniale peccatum a mortali non distinguatur. Quicquid enim tollit virtutem est mortale peccatum:sed oẽ peccatum tollit virtutẽ, quia oẽ peccatũ recessus ab æqualitate est. virtus aũt æqualitas quædam est.ergo peccatum veniale a mortali nõ distinguitur.

¶ 2 Præt.Ea quæ per se distinguuntur,non transmutantur inuicem,sed veniale & mortale inuicem transmutantur, quia nihil adeo est veniale,quod non fiat mortale, dum placet. similiter omnis culpa mortalis per confessionem fit venialis,vt Ambros. Apolog.Dauid circa fi. dicit. ergo veniale,& mortale non distinguuntur, nisi per accidens.Si dicatur, ꝙ peccatum mortale distinguitur a veniali, quia mortale est contra præceptũ , veniale præter præceptũ.

b Si peccatum ab aliquo admissum in eo sit quousque peniteat.

PRæterea quæri solet:cũ ab aliquo pctõ volũtate perpetrato:volũtas id agẽdi,& actio trãsierit:nõdũ tñ vera pœnitentia habita:vtrũ illud pctm̃ vsquequo pœniteat sit in eo:qđ nõ esse vr̃, qa voluntas illa, q̃ prius fuit non est nec actio,quia nõ illud vult vel agit quod ante voluit, & egit. Sed non est ignorandum peccatum duob⁹modis in aliquo dici esse B

¶ 3 Cõtra,in hoc differunt præcepta disciplinæ a prçceptis legis naturalis,quòd præcepta legis disciplinæ prohibent ea, quæ non sunt mala, nisi quia prohibita: præcepta vero legis naturalis, prohibent ea, quæ sunt prohibita,quia mala.ergo in his,quæ lege naturali prohibentur,distinctio mali nõ sumitur, ex prohibitione legis,sed potius ex ipsa natura actus.

¶ 4 Præt. Pręter affirmationem nihil est,nisi negatio,& præter negationem,nihil est, nisi affirmatio,cum inter affirmationem & negationem,nihil sit medium:sed qui non facit quod præcepto affirmatiuo præcipitur contra præceptum committit:similiter qui facit quod præcepto negatiuo prohibetur,contra præ- C ceptum facit.ergo quicunque peccat præter præceptum,peccat contra præceptum:& ita distinctio nulla est. Si dicatur,ꝙ differunt mortale & veniale,ex hoc,ꝙ veniale est exitus a medio virtutis:tamen prope medium. mortale autem exitus longinquus a medio,sicut dicit Phylosophus in 2. Ethic.ꝙ qui parum Cap.9. secedit a medio,non vituperatur.

¶ 5 Contra. quia sicut ibidem dicitur , non est determinatum apud nos,quando multum,& quando parum a medio recedat. Si ergo nõ differat veniale a mortali nisi secundum paruum & magnum recessum,non posset apud nos determinari quod esset peccatum mortale,& quod veniale,qđ esset valde periculosum.

SED CONTRA. Diuersitas pœnarum respondet diuersitati culpæ:sed pœna temporalis differt ab æterna.ergo & peccatum veniale differt a mortali,cum vni debeatur pœna temporalis,alteri æterna.

¶ Præt.In quolibet genere perfectum & imperfectum habẽt D determinatam distinctionem: sed veniale & mortale, differunt vt perfectum & imperfectum in genere peccati,vt ex prędictis patet.ergo oportet,quòd habeant determinatam distinctionem adinuicem.

RESPONDEO dicẽdum,ꝙ vt ex dictis patet, veniale peccatum dicitur,cuius reatus facile soluitur:& ideo veniale tripliciter dicitur. Vno modo dicitur veniale ex causa,quod quidem facile remissibile est,quia causa peccati quandam rationem venię habet,sicut ea,quæ per ignorantiam,& infirmitatem peccãtur. Secundo dicitur veniale ab euentu, quia.s.p aliquid pctõ superueniens,efficitur pœna eius cito solubilis , sicut confessio adueniens peccato mortali,facit pœnam eius proportionatam viribus pœnitentis virtute clauium. Tertio dicitur veniale, qñ ipse actus p se facile remissibilis est,eo quòd non perfecte pertingit ad plenam rationem peccati,& istud proprie dicitur veniale,de quo nũc agitur,qđ a mortali d distinguitur.Primo.n. D.1008. E & secundo modo dictum veniale,nõ distinguitur a mortali, qa mortale,potest per ignorantiam fieri,& illud quod est mortale, sit veniale per confessionem.Imperfectio aũt peccati potest esse dupliciter,vel ex genere actus,vel ex parte peccantis: genus autem ipsius actus sumitur ex materia,& obiecto. vnde sicut dicitur bonum ex genere propter debitam materiam:ita malum ex genere propter indebitam,& est veniale ex genere propter materiam,in qua peccatur. In illa autem materia peccatum perfecte inuenitur,in qua si peccetur,virtus charitatis ad Deum , & ad proximum dissoluitur,per quam vita est animæ : & ideo qñ aliquis peccat in his,sine quibus recte seruatis,non remanet subiectio hominis ad Deum:& fœdus humanæ societatis:tunc est peccatum mortale ex genere,& talia peccata Phylosophus malitias appellat:vnde vult,ꝙ non omnis vitiosus sit malus,sicut patet,quòd non potest homo debite Deo esse subiectus: si Deo non credat, si ei non obediat , & huiusmodi. Similiter etiam societas humanæ vitæ seruari non posset , nisi vnicuique ser

Universidad de Deusto
Biblioteca

parétur quod suum est: & ideo furtum, & aliæ species iniustitiæ sunt peccata mortalia ex genere: & similiter est in omnib' aliis. Ea vero, sine quibus societas humana seruari potest, non faciũt peccatum esse mortale ex genere: quamuis etiam deformis act' sit sicut superfluus ludus, & aliquid huiusmodi: & talia dicuntur venialia ex genere: sed sicut quod est bonũ ex genere, potest fieri male: & non econuerso: ita quod est veniale ex genere, tali modo potest fieri, ꝙ erit mortale, vt si credatur esse mortale, qd̃ veniale est: etsi tantum quis in re temporali delectatur, vt finem sibi in ea constituat, quia sic non seruatur debita reuerentia ad Deum qui est vltimus finis; & citra quem omnia sunt diligenda: ex parte vero peccantis est imperfectio peccati propter imperfectionem potentiæ elicientis actum, sicut primi motus sensualitatis, qui deliberationem præcedunt peccata venialia sunt: quamuis in materia sint mortalis peccati, sed hæc sunt venialia per accidens: & ideo adueniente cõsensu rationis deliberatę, efficiuntur mortalia.

¶ Ad primvm ergo dicendum, quòd veniale non corrumpit virtutem quantum ad habitum: hoc enim mortalis est proprium: sed exit ab æqualitate quam ratio ponit in actu virtutis.

¶ Ad secundum patet solutio per ea, quæ dicta sunt, quia procedit de veniali ex euentu: & iterum quòd veniale fiat mortale non est inconueniens, sicut etiam quod est bonum ex genere, potest male fieri.

¶ Ad tertium dicendum, quòd præcepta legis intendunt hominem ordinare ad dilectionem proximi, & Dei, quia finis præcepti est charitas. 1. Timot. 1. Et ideo illa sola mortalia sunt ex genere, de quibus dictum est. hęc enim directe fiunt contra præcepta legis: non solum legis scriptę: sed etiam naturalis: quamuis autem aliquid non sit malum: quia est prohibitum lege exteriori, tamen ideo est malum, quia prohibetur lege interiori: lex enim interior est ipsum lumen rationis quo agenda discernimus, & quicquid in humanis actibus huic lumini est consonum, totum est rectum. quod autem contra hic lumen est hominis, est innaturale & malum, & pro tanto malum dicitur, qa prohibetur interiori lege.

¶ Ad quartum dicendum, quòd affirmatio opposita præcepto negatiuo est. & præter præceptum: & contra præceptum. similiter & negatio opposita affirmatiuo: sed quę sunt negationes, & affirmationes sunt non oppositæ directe ipsis præceptis affirmatiuis, & negatiuis: sed indirecte, quia disponunt ad ea, quę directe opponuntur: & ideo huiusmodi sunt præter præceptũ: hæc enim etiam hoc modo non discordant a lumine rationis, vt ab vltimo fine abducentia: sed vt quędam impedimenta finis.

¶ Ad quintum dicendum, quod hoc modo esse proximum medio, vel remotum, vt dictum est, facit peccatum mortale, & veniale, & non sicut obiectio tangit, vt sit differẽtia secundũ hoc, quod est abduci a fine virtutis, & non abduci: & non solũ secundum intensionem & remissionem circunstantiarum, vt obiectio procedit.

ARTICVLVS V.

e Vtrum peccatum mortale, & veniale differant per pœnam æternam, & temporalem.

1.2.q6. 72. ar. 5. Et q6. 87. art. 2. Et 3. q. 86. art. 4. Et Malo. q6. 7. art. 1. co. Et opus. 3. c. 185. Et Ro. 2. lect. 2

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, ꝙ peccatum mortale & veniale non differant per æternam pœnam, & temporalem. Quæcunque finita sunt, possunt habere aliquam proportionem adinuicem: sed conuersio, quę est in peccato veniali finita est: & similiter quæ est in peccato mortali. ergo proportionabiles sunt; sed secundum mensuram delectationis, quæ ex parte cõuersionis se tenet, est quãtitas pœnę Apoc. 18. Quantum glorificauit se in deliciis, &c. ergo & pœna venialis debet proportionari pœnę mortalis: & ita non differunt, secundum ęternum, & temporale.

¶ 2 Præt. Secundum quantitatem culpæ, est quantitas pœnæ: sed ille qui peccat mortaliter, non peccat infinito tempore: quamuis in infinitum bonum peccet. ergo etiam non debet puniri æterna pœna, sed damno infiniti boni ad tempus. Si dicatur, ꝙ punitur æternaliter, quia peccauit in suo æterno.

F ¶ 3 Contra, quia multi sunt qui non toto tempore vitę suæ in peccati actu perdurant: sed dum peccant, cogitant se quandoque a peccati actu recessuros. ergo talis secundum hoc in suo æterno non peccauit: & ita non debet puniri æterna pœna.

¶ 4 Præt. Nullus iudex, nisi sit crudelis, infligit pœnam quasi delectatus in pœna: sed propter emendationem. Si igitur Deus est piissimus iudex, non infligit pœnam pro peccato mortali, nisi propter emendationem eorum, quæ punit: & ita videtur, quòd non in ęternũ puniat.

Quibus modis dicitur in scriptura reatus.

REatus aũt in scriptura multipliciter accipit, s. pro culpa, pro pena, ꝙ obligatione pœnæ tpalis, vel æternæ. e Si enim mortale est: obligat nos pœnę æternæ. Si veniale: obligat nos pœnæ tpali, duo. n. sunt gna pctorum, mortalium. s. & venialium. Mortale & trãsire, scilicet actu & reatu. Actu est in aliquo dum ipsum quod peccatum est, vt actio, vel voluntas in peccante est. Reatu vero cum pro eo, siue trãsierit: siue a sit: mens hoĩs polluta est, & corrupta: totusq; homo suppliciis obligatur perpetuis nec vnquam est in aliquo peccatũ actu præter originale quin sit etiam reatu. Sed est reatu intelligendũ postquam transit actu.

G

5 SED CONTRA, Videtur, quòd etiam veniali debeatur pœna æterna, quia contingit, quòd aliquis toto tempore vitæ suæ in peccato veniali perduret. Si igitur aliquis punitur ęternaliter, vt dicit Gregorius, quia in suo æterno peccauit: videtur, ꝙ talis ęternaliter puniri debeat. Dial. 4. c. 42

¶ 6 Præt. Ponatur quòd aliquis moriatur in peccato mortali, & veniali: constat, ꝙ iste statim vt moritur ad infernum descendit, cum ergo veniale non remaneat impunitum, ibi punitur, non tantum pro mortali: sed etiam pro veniali, sed pœna inferni est æterna, quia in inferno nulla est redemptio. ergo peccatum veniale ęterna pœna punitur.

H ¶ 7 Præt. Sit ita, quòd aliquis ad perfectam ætatem veniens in baptizatus: in qua iam peccati pœna reus teneri potest: & in primo instanti illius temporis venialiter peccet, & moriatur: constat, quòd ille pro peccato veniali punitur. non autẽ in limbo puerorum, quia pœna sensibilis, quæ veniali debetur non est ibi, nec etiam in purgatorio, quia gratiam non habet sine qua nulla purgatio peccati esse potest. ergo punietur in inferno pro veniali, & ita veniale ad mortẽ æternã obligat, sicut & mortale.

RESPONDEO, dicendum, quòd ratio quare mortale peccatum ad æternam pœnam obligat, potest sumi ex tribus. Primo ex parte eius in quem peccatur, qui est infinite magnus, scilicet Deus: vnde & offensa illius infinita pœna digna est, quia quanto est dignior, in quem peccatur: tanto peccatum magis punitur. Secundo ex voluntate peccantis. constat enim, quòd peccans mortaliter finem delectationis suæ in eo, in quo mortaliter peccat, ponit; vt etiam Deum pro illo contemnat. constat autem, quòd quicunque summe diligit aliquid sicut finem I suæ voluntatis, ex hoc ipso vellet semper sibi adhærere: & ideo peccans mortaliter illo actu voluntatis quo pctũ mortale eligit: eligit peccato semper adhærere, nisi per accidens retinebatur, vel timore pœnę, vel aliquo huiusmodi, sed si infinite adhærere posset, semper adhæreret: & ideo in suo ęterno peccat: & propter hoc æterna pœna est dignus. Tertio ex ipso statu peccãtis mortaliter, qui per peccatum gratia priuatur. vnde cum sine gratia non possit fieri remissio culpæ: si in peccato mortali moriatur: semper in culpa remanebit, cum vlterius non sit gratiæ susceptibilis. manente autem culpa semper est obnoxius pœnę: alias remaneret aliquid inordinatum in vniuerso: & ideo talis in æternum punietur: peccatum vero veniale, neq; contra Deum est, neque in eo finis constituitur, neque gratiam priuat: & ideo non debetur sibi pœna æterna, sed tantum temporalis.

¶ Ad primvm ergo dicendum, ꝙ conuersio mortalis, & K veniali peccati non sunt proportionales: quia per vnam adhæretur rei temporali, vt fini: per aliam, vt ei quod est ad finem: & hæc duo non sunt proportionabilia, quia non sunt eiusdem generis. proportio enim est commensuratio quantitatum eiusdẽ generis, vt dicitur in 5. Euclidis. Differen. 3.

¶ Ad secũdũ dicendũ, ꝙ ex hoc, ꝙ cõtra infinitũ peccat, debetur sibi pœna infinita. non autem potest esse infinita acerbitate, qa in creatura finita non potest esse qualitas infinita: sed recompẽsatur per durationem infinitam, quia creatura rationalis durationis in infinitum capax est: & quia actualiter peccauit, debetur sibi non solum pœna damni: sed etiam pœna sensus.

¶ Ad tertium, quòd non dicitur in suo æterno peccasse, quia semper in actu peccati permanserit: sed quia in vno actu voluntatis adhæsit peccato tali modo, vt ei in æternum adhæreret si impune posset. Vel dicendum, ꝙ dicitur in suo æterno peccasse, qui mortaliter peccauit, quia priuauit se gratia per peccatũ mortale, sine qua homo non potest a peccato liberari: & ideo impotentem se reddidit ad resurgendum. vnde quantũ in ipso fuit se obligauit, vt in peccato in æternum permaneret.

¶ Ad

¶ Ad quartum dicendum, quòd Deus non infligit pœnam eternam quasi in pœna propter pœnam delectatus: sed quia delectatur in ordine iustitiæ suę, cuius pulchritudo apparet in perpetua pœna perpetuæ culpæ.

¶ Ad quintum dicendum, quòd peccans venialiter, non peccat in suo æterno, quia neque adhæret peccato veniali, vt fini, quia iam esset mortale, neque etiam impotentẽ se reddit ad resurgendũ: & ideo non debetur sibi pœna æterna: quamuis fortasse toto tempore vitæ suæ in veniali permaneat.

est, per quod homo meretẽ pœnam ęternam. Crimen enim, vt ait Aug. est qd̃ est dignum accusatione, & damnatione. Veniale autem quod hominem vsque in reatum perpetuę mortis nõ grauat. Veruntamen pœnam meretur: sed facile indulgetur.

¶ Ad sextum dicendum, quòd ille qui decedit cum mortali & veniali simul, punitur in inferno pro ueniali, & punitur in ęternum: longe tamen minus acerba pœna quàm illa quæ est pro mortali: hoc autem accidit veniali, inquantum mortali coniunctum est, quod gratia priuat, sine qua nulla pœna potest esse puratiua, & expiatiua.

¶ Ad septimum dicendum, ꝙ positio illa est impossibilis, quod sic patet. Si enim aliquid est sufficiens ad excusandum peccatũ maius: multo amplius sufficit ad excusandum minus: sed imperfectio ætatis, excusat peccatum mortale, vt puer nondum vsum lib. ar. habens peccati mortalis reus non habeatur, etiam si actũ faciat, qui ex genere peccatum mortale sit. vnde multo amplius excusat infantia ne peccatum veniale imputetur: & ideo nõ potest esse, ꝙ homo venialiter peccet, ante illud tempus quo vsum rationis habet: vt iam mortaliter peccare possit. statim autem, C vt ad tempus illud peruenit vel gratiam habet, vel in peccato mortali est, quia si facit quod in se est, Deus ei gratiam infundit. si autem non facit, peccat mortaliter, quia tunc est tempus, vt de salute sua cogitet, & ei operam det: & ideo positio est impossibilis. Si tamen ponatur per impossibile: tunc talis punietur pœna sensibili in inferno: & pœna illa erit æterna: sed hoc accidit veniali inquantum est sine gratia.

EXPOSITIO PRIMAE PARTIS

TEXTVS.

VIDAM dicunt vnum esse peccatũ: alii vero, &c.} Vtraque opinio est vera aliquo modo intellecta, qa si accipiatur voluntas coniuncta actui, sic voluntas & actus exterior sunt vnum peccatum: si autem sumatur voluntas separata ab actu: sic sunt duo peccata numero, D sed vnum specie. {Ad quod illi etiam dicunt, &c.} Præter istam responsionem, quæ hic ponitur, potest esse alia, quæ in primo articulo posita est. Præterea quæri, &c.} cum in peccato non solum sit actus, & reatus: sed etiam macula, videtur insufficienter procedere, cum de macula mentionẽ non faciat. Sed dicendum, quòd macula est medium inter actum peccati, & reatum quasi effectus actus, & fundamentum reatus: & ideo per extrema medium intelligitur. {Nec vnquã est in aliquo peccatũ, &c. Ratio huius est, quia actus peccati inordinat' causat maculam, & reatum, posita autem causa non potest effectus non esse: & ideo impossibile est, vt simul dum actus peccati manet, reatus transeat: sed quomodo hoc in originali esse possit, supra dictum est. {Duo enimi sunt peccatorum genera, &c.} Hoc dicitur ad ostendendum, quòd diuisio peccati in mortale, & veniale, non est vniuoci diuisio, quia sic mortale, & veniale dicerentur duę species peccatorum, sed est diuisio analogi, & propter hoc dicũtur mortale, & veniale esse genera peccatorum, quasi non communicantia vnum genus.

DIVISIO SECVNDAE PARTIS

TEXTVS.

MOdi autem peccatorum varias, &c.} In parte præcedenti determinauit Magister quædam, quæ requirũtur ad peccatum, quasi partes integrantes ipsum. Hic determinat diuersas peccatorum diuisiones. Et diuiditur in partes duas. In prima prosequitur diuisiones, quæ respiciunt peccatum in communi. In secunda, prosequitur diuisionem peccatorum capitalium. ibi. {Præterea sciendum est septimum esse, &c.} Prima diuiditur in duas. In prima ponit quasdam distinctiones peccatorum, quæ sumuntur ex parte rei. In secunda, ponit quandam, quæ sumitur ex par.. nominis. ibi.

A {Variam quoque appellationem, &c.} Circa primum tria facit. Primo distinguit modos peccatorum penes motiua, siue radices. Secundo penes actus, in quibus peccatum consistit. ibi. {Alibi vero dicitur peccatum fieri &c.} Tertio penes obiecta. ibi. {Dicitur quoque homo peccare in Deum, &c.} {Primo sciendum est, &c.} Hic ponit distinctionem capitalium vitiorum. Et diuiditur iduas. In prima enumerat capitalia vitia. In secunda reducit ea in vnum principium. ibi {Ex superbia tamen, &c.} Et circa hoc tria facit. Primo, ostendit superbiam esse originem capitalium vitiorum. Secundo, obiicit in contrarium. ibi. {Huic autem videtur obuiare &c.} Tertio soluit. ibi. {Sed Vtrunque recte dictum est &c.} Circa primum duo facit. Primo, ostendit superbiam esse principium omnium peccatorum. Secundo, assignat superbiæ species. ibi {Huius quatuor sunt species.}

b De modis peccatorum, qui multipliciter assignantur.

MOdi aũt pctorũ varias in scriptura habent distinctiones: in qua dicũt duobus modis pctũ cõmitti. s. cupiditate & timore: vt August. B superbiam esse originem capitalium vitiorum. Secundo, obiicit in contrarium. ibi. {Huic autem videtur obuiare &c.} Tertio soluit. ibi. {Sed Vtrunque recte dictum est &c.} Circa primum duo facit. Primo, ostendit superbiam esse principium omnium peccatorum. Secundo, assignat superbiæ species. ibi {Huius quatuor sunt species.}

QVAESTIO II.

B

Hic quinque quæruntur.

Primo. De distinctione pctorum, q̃ sumitur penes radices.
Secundo. De diuisione peccatorum, quæ sumitur penes actũ.
C Tertio. De diuisione vitiorum capitalium.
Quarto. De distinctione specierum superbiæ, quæ in litera assignantur.
Quinto. Vtrum peccatorum sic distinctorum, possit esse æqualitas in grauitate culpæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum peccata distinguantur penes radices.

1.2.q6. 72. ar. 1.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ inconuenienter penes radices distinguantur peccata. Radix enim est similis fundamento: sed peccatum non habet fundamentum, vt dicitur in glo. Mat. 7. ergo non habet radicẽ. ergo penes radices non debent distingui peccata.

¶ 2 Præt. Radix arboris, non est arbor. ergo radix peccati, non D debet esse peccatum, sed cupiditas male intendens, & timor male humilians peccata quædam sunt. ergo inconuenienter radices peccatorum assignantur.

¶ 3 Præt. Timor ex amore nascitur, sed illud ex quo nascitur aliquid, potest dici radix eius. ergo amor ẽ radix timoris: & ita omnium quę ex timore generantur, & sic timor contra cupiditatẽ, quę est amor distingui non debet tãquam radix opposita.

¶ 4 Præt. Quęcunque conueniunt in aliquo vno, non distinguuntur ꝓ illud, sed omnia peccata in vna radice conueniũt. Radix enim omnium malorum est cupiditas 1. Timo. vlt. ergo penes radicem peccata distingui non debent.

¶ 5 Præt. Aug. dicit de ciui. Dei. Quod sicut amor Dei facit ciuitatem dei: ita nimius amor sui facit ciuitatem Babylonis: sed Li. 14. c. 28. quicquid est de genere peccatorum ad ciuitatem Babylonis pertinet. ergo omnium peccatorum radix est vna. I. amor sui: & nõ est ea, quæ hic assignatur.

¶ 6 Præte. 1. Ioan. 2. dicitur. Omne quod est in mundo concupiscentia oculorum est, concupiscentia carnis, & superbia vitæ: & ex his oriuntur omnia alia mala. ergo cum ista pretermittantur hic, non sufficienter radices peccatorum tanguntur.

¶ 7 Præt. Eccle. 10. Initium omnis peccati superbia. Item Ambro. dicit, ꝙ omne peccatum est ex contemptu. & Aug. dicit, ꝙ Enchiri. ad Laur. omne peccatum est ex errore. ergo peccata non videntur distingui ꝓ radicẽ: sed conuenire in radice vna, & iterũ videtur ex prædictis, ꝙ radices peccatorũ insufficienter in litera tangũtur.

RESPONDEO dicendum, ꝙ radix d proprie in arboribꝰ inuenitur. in peccatis aũt transumptiue. vnde oportet, ꝙ ad similitudinẽ radicis in arboribꝰ inueniatur radix in peccatis. Radix aũt arboris est qua arbor nutrimentum sumit. p qd̃ conualescit & fructificat. ex eo aũt pctũ conualescit, ex quo homo ad pctũ inclinatur. hoc aũt est bonum intentum ad quod peccãs inordinate conuertitur, quia finis efficientẽ mouet. vnde oportet, ꝙ ex parte conuersionis radix peccati assignetur, & dicatur radix illud, ex quo peccatũ oritur: potest autem actus peccati oriri ex tribus, vel ex alio actu peccati ꝓ ꝙ supra. 36. distinc. D 302 303

Universidad de Deusto
Biblioteca

assignatum est vnum peccatum esse causam alterius, vel ex habitu corrupto eliciente actum peccati, vel ex passione, seu pronitate ad patiendum ex corruptione naturæ cõsequente. Actus autem peccati non proprie nomen radicis habet: quia potius ipse ex radice est. vnde origo peccati ex peccato similatur magis origini rami ex ramo: similiter etiam habitus proprie acceptus, nõ potest esse a prima radice peccati, quia cum habitus peccati neq; sit naturalis, neque infusus, oportet ꝙ per actum peccati sit acquisitus. restat ergo, vt radix peccati dicatur in nobis, vel passio aliqua, vel pronitas ad passionem, quæ ex corruptione originalis peccati cõsequitur: cum autem in bonis commutabilibus: ad quæ homo inordinate conuertitur per peccatũ sit quidam ordo, secundum quòd vnus est finis alterius, semper autem ea, quæ sunt ad finẽ sunt plura, quàm ipse finis, oportet vt quanto radix peccati sumitur propinquior fini vltimo: tanto inueniantur pauciores radices: finis autem vltimus in amore commutabilium bonorum, est ipse homo propter quem omnia alia quærit: & ideo si radix peccati accipiatur ex parte ipsi* peccantis: erit vna, si autem sumatur ex parte eorum, quæ propter seipsum peccans quærit, erunt plures. Similiter etiam appetitus circa bonum commutabile dupliciter se habet. vel sicut ꝙ sequens id quod æstimat sibi conueniens, vel sicut fugiens malum, siue nociuum. Malum autẽ sicut non habet esse, nisi vt priuatio boni, ita etiam non fugitur, nisi inquantum diligitur bonum: & ideo fuga mali reducitur ad desiderium boni, sicut in causam primam. Secundum hoc ergo sciendum, ꝙ radices diuersimode a sanctis assignantur, quia passio, quæ est radix peccati, vel est secundum inclinationem appetitus in id quod est vltimus finis bonorum commutabilium: & sic amor sui ponit ab Augustino radix peccati. vel secundum inclinationem appetitus in ea, quæ propter hunc finem quærunt: & hoc dupliciter. vel secundum inclinationem appetitus in bonum tantum; propter quod malum fugitur, vel secundum cõparationem appetitus ad vtrunque: si secundo modo. s. secundum inclinationem appetitus in bonum commutabile, & malum oppositum, sic sunt radices peccatorum, quæ in litera assignantur. s. cupiditas male inflammans, & timor male humilians. Si autem primo modo hoc dupliciter. vel secundum inclinationem appetitus in bonum exterius vniuersaliter: & sic erit vna radix. s. cupiditas, vel particulariter in diuersa bona, quæ sunt triplicia: & sic erunt tres radices. s. concupiscentia carnis circa bonum delectabile sensus: concupiscentia oculorum circa bona exteriora in vsum ordinata: superbia vitæ circa bona secundum opinionem, vt honor, dignitas, & huiusmodi.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ peccatum non habet
D.658. fundamentũ[d] ex parte illa qua auersio est, quia sic nihil est: sed ex parte conuersionis qua aliquid est, radicem habere potest.

¶ Ad secundũ dicẽdũ, ꝙ timor, & cupiditas, s̃m ꝙ noũt actum
D.56. peccati non sunt[d] radices, sed s̃m ꝙ nominant passionem, vel
306. pronitatem ad passionem, vt sumatur radix magis remota.

¶ Ad tertium, & quartum, & quintum, & sextum, patet responsio per ea, quæ dicta sunt.

¶ Ad septimum dicendum, ꝙ omnia illa sumuntur ex parte auersionis: & ideo proprie loquendo non habent rationem radicis, quia nullus ad malum intendens, operatur. vt Dio. dicit.
De'diuin. no.c.4. habent tamen rationem initii. propter quod dicitur, ꝙ initium omnis peccati est superbia, quia actus deficientis, inquantum deficiens est, aliquis defectus præexistens initium esse potest. defectus autem iste præcedens peccatum, potest esse vel in ratione dirigente, & sic dicitur omne peccatum esse ex errore, vt error sic idem quod ignorantia electionis, s̃m quam omnis malus est
Cap.5. ignorans, vt in 3. Ethi. dicitur. vel est in voluntate imperante actum, s̃m ꝙ non intente, & sollicite inhæret his, quæ Dei sunt: & sic est contemptus, & superbia, s̃m quam aliquis non curat subesse præcepto, vel præcipienti, & sicut vnum peccatum est secundum rem auersio & conuersio, differens secundum comparationem ad diuersos terminos: ita etiam superbia hoc modo accepta, secundum quòd est initium: & cupiditas, secundum quòd est radix, sunt idem secundum rem, & differunt ratione modo prædicto: & propter hoc dicit Augustinus 10. super Genesim: Superbiam & cupiditatem non quasi duo mala, sed vnum malum esse.

ARTIC. II.

b Vtrum peccatum conuenienter diuidatur in peccatationis, oris, & operis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, ꝙ secunda diuisio, quæ in litera assignatur incompetens sit, quia eiusdẽ generis eædem sunt primæ drie diuidentes: sed pctũ est vnũ genus, saltem analogicum. ergo incõueniẽter tot variis diuisionib' distinguitur. 1.2. q.72. ar.7. Et qõ. 100 arti.5. & 6. Et 2.2. princip.

¶ 2 Præt. Affectio plus habet de ratione peccati quàm cogitatio, quia ad cognitionem pertinet: sed ipse de affectione mentionem non facit. igitur insufficienter diuidit.

¶ 3 Præt. Actus exteriores per membra exteriora exercentur, sed lingua est vnum de exterioribus membris. ergo verbum qd per linguam profertur non debet diuidi contra peccatum operis, quod est peccatum exterioris actus.

¶ 4 Præt. Circunstantia actus, non debet diuidi contra actum, sed consuetudo est quædam circunstantia peccati. ergo non debet diuidi peccatum consuetudinis contra peccatum operis.

¶ 5 Præt. Peccatum omissionis quædam species peccati est, quæ sub nullo istorum membrorum continetur. ergo diuisio est insufficiens.

¶ VLTERIVS quæritur de alia diuisione, quæ est per obiecta. videtur enim, ꝙ sit insufficiens, quia in illum peccans, peccare dicitur: quem ex suo peccato læditur: sed Deum, peccando lædere non possumus, vt dicitur Iob 35. Si peccaueris, quid ei nocebis? & si multiplicatæ fuerint iniquitates tuę quid facies contra illum? ergo dicitur inconuenienter aliquis in Deum peccare. II. 1.2.q.72. articu.4. Et psalm.25.

¶ 2 Præt. Illud quod est ratio diligendi, non potest odio haberi: sed homo est ratio diligendi respectu suipsius: quia nihil homo diligit, nisi inquantum est bonum sibi. ergo nullus seipsum habere odio potest; sed in illum peccam', quem odio habemus. ergo nullus in seipsum peccat.

¶ 3 Præt. Peccatum charitati opponitur: sed in præceptis charitatis non datur distinctum præceptum homini de dilectione sui, sed includitur in dilectione Dei & proximi. ergo non debet poni vnus determinatus modus peccati, ex hoc quòd peccatur in seipsum.

¶ 4 Præt. Quicunque peccat in proximum, peccat in seipsum, & in Deum. ergo peccatum in proximum, non debet diuidi cõtra peccatum, quod est in seipsum. & in Deum. III.

¶ VLTERIVS quæritur de alia diuisione, quæ sumitur secundum nomina, quia sapientis non est de nominibus curare, sed theologus maxime sapiens est. ergo de diuisione peccatorum per nomina non se debet intromittere, sed eis vti, vt plures vtunt

¶ 2 Præt. Sicut delictum dicitur per hoc, quòd aliquid derelinquitur: ita peccatum dicitur per hoc, quòd ab aliquo aberratur, cum auersio sit formale in peccato a quo denominatur. ergo videtur differentia prima quam assignat, nulla esse.

¶ 3 Præt. Per ignorantiam nõ solum conuenit peccare peccato omissionis, sed etiam transgressionis. cum ergo delictum proprie sonet omissionem, quia dicitur quasi derelictum, videtur incompetens esse illa. s. secunda expositio, qua delictum exponitur, quod per ignorantiam fit.

RESPONDEO Dicendum, ꝙ ista diuisio assignatur, secundum gradus, quibus fit progressus ad complementum peccati, gradus autẽ isti attenduntur secundum quòd vnus actus alteri actui addit ad perfectionẽ peccati. vnde oportet, ꝙ s̃m gradus includat in se peccatum; & ita est quasi diuisio totius[d] potestatiui. additio autem actus ad actũ potest esse multipliciter, & s̃m hoc sunt diuersi gradus in peccato. vnde primus gradus peccati est in primo actu peccati, super quẽ alia addunt. hic autẽ est actus D.995.

est actus interior. s. voluntatis: & hoc est primum membrum diuisionis. s. peccatum cogitationis. huic autem actui superaddit alius actus exprimens, & designans hunc actum. s. actus locutionis: & ideo hoc est secundum membrum diuisionis: iterum sup actum locutionis additur actus exterior, quo membra corporis mouentur ad consequendum finem voluntatis: & hoc erit tertius gradus, & tertium membrum qd est peccatum operis: quarto additur actus exterius actui exteriori, & hic est vltimus gradus, & quartum mẽbrum. s. peccatum cõsuetudinis, quia cum post actũ exteriorem non sit aliquis actus alterius generis: oportet, ꝙ vltimus gradus peccati, sit secundum multiplicationem huiusmodi actuum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ diuisio alicuius potest esse multipliciter: vel sicut generis in species, vel sicut subiecti
De diuis. circa prin. in accidentia. vel etiam alijs modis, quos Boetius numerat: diuisio ergo generis in species, vel differentias primas, nõ est nisi vna, sed diuisio subiecti in accidentia potest esse multipliciter, secundum ꝙ vni multa accidunt. Dicendum ergo, ꝙ diuisio peccati in species suas essentiales, est per oppositum virtutis, qa oportet, ꝙ sit secundum obiectum, ex quo specificatur peccatũ & virtus, & talis distinctio peccatorum hic non ponitur: sed ponuntur quædam distinctiones, secundum aliqua peccati accidẽtia: & ideo non est inconueniens, si sint plures.

¶ Ad secundum dicendum, quòd in peccato cogitationis intelligitur omne peccatum, quod in solo interiori actu consistit: & ideo includitur etiam affectio, sine qua nullum peccatum est.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quamuis lingua sit exterius mẽbrum: tamen inter alia est magis propinquum interiori actui, secundum ꝙ congruit in locutione, quia locutio est signum interioris actus: & ideo quendam gradum habet in progressu peccati locutio, inter peccatum cogitationis, & operis.

¶ Ad quartum dicendum, ꝙ consuetudo est quædam circunstãtia aggrauans peccatum ex multiplicatione ipsorum actũ: & ideo in consuetudine est vltimus progressus peccati, & ideo non ponitur consuetudo quasi condiuisa contra actum simpliciter: sed condiuisa contra actum non consuetum, sicut est in diuisione totius potestatiui.

¶ Ad quintum dicendum, ꝙ secundum opinionem illorum, qui dicunt, quòd in peccato omissionis requiritur aliquis actus interior, vel exterior, peccatum omissionis includitur in peccato cogitationis, locutionis, & operis: & similiter secundum alios, qui dicunt, quòd non requiritur ibi actus exterior, quia sic facere includit non facere; & sic de aliis, vt supra dictum est.

Cap.1. ¶ AD ID quod vlterius quęritur, dicendum est quòd sicut omis virtus est iustitia quodammodo, vt dicit Phylosophus 5 Ethic. ita omne peccatum est iniustitia. Iniustitia autem est ex hoc, ꝙ detrahitur alicui quod sibi debet: & ideo iniustitia habet quasi obiecta. s. illud quod detrahitur: & hoc est proprie materia act': & vnde peccatum specificatur: & ille cui detrahitur, sicut homo cui per iniustitiam aufertur res sua: & pœnes hoc obiectum sumitur hæc peccati diuisio. quia homo aliquid debet Deo, sibi, & proximo: Deo debet amorem, & reuerentiam, & huiusmodi. vnde quãdo ab his deficit, dicitur peccare in Deum: Sibi debet munditiam, & ordinationem sui sub regimine rationis, & huiusmodi: & quando in his deficit, dicitur in seipsum peccare. Proximo autem, quæ debebat planum est, & quando in his deficit, dicitur in proximum peccare: & idem est si contraria horum faceret.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non dicitur homo ĩ Deum peccare: quia Deum in aliquo lædat: sed quia Deo subtrahit quod ei debet: & inquantum in ipso est: eius gloriam minuit: quamuis hoc facere non possit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quilibet naturaliter seipsum amat: & ideo vnusquisque amat hoc quod se esse æstimat. quidam autem æstimant & vere se esse id quod secundum intellectum sunt, quia ex hoc homo est homo: & ideo appetunt sibi ea, quæ sunt bona secundum intellectum, & rationem vel directe, vel indirecte: quidam vero æstimant se esse quod non sunt, & falso propter naturam sensibilem, quæ exterius apparet: & ideo diligunt in se naturam sensibilem, appetentes ea quę sunt secundum sensum delectabilia, & quia huiusmodi sunt mala eis & nociua secundum id quod vere sunt: ideo sibiipsis nocẽt & se odiunt actu, non affectu.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ hominem diligere se, nihil aliud est quàm se Deo velle vniri, quia homo se propter Deum debet diligere: & ideo in dilectione Dei includit dilectio suipsius: non autem peccatũ quod est in Deum: est ratio peccati quo homo i seipsum peccat, & ideo non est similis ratio vtrobiq;

¶ Ad quartum dicendum, quòd distinctio ista sumitur secundũ illud in quod directe peccatur: sed quando aliquis peccat in proximum, peccat quidem in seipsum, & in Deum: sed ex consequenti. Et similiter quando peccat in se, peccat in Deum, & ecõuerso: & ideo obiectio non procedit.

¶ AD ILLVD quod vlterius quæritur dicendum, quòd ista diuisio peccatorum, quæ est secundum nomina, attenditur pœnes ea, ex quibus actus regulatur, scilicet præcepta legis, & hoc dupliciter, quia vel secundum distinctionem præceptorum in se: & sic delictum respicit præcepta affirmatiua, & peccatum præcepta negatiua. vel secundum quòd diuersimode peccans a præceptis deficit, quia vel deficit a præceptis secundum rationẽ per ignorantiam, & sic est delictum: vel secundum voluntatem per contemptum, & sic est peccatum: & sic patet ratio duplicis expositionis.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sapiens bene curat nomina, secundum quòd exprimunt proprietatem rerum: & non propter se, & quia ex diuersis rationibus peccatorum essentiales eorum differentiæ inueniuntur: ideo non fuit inconueniens hanc diuisionem ponere.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quamuis peccatum nominet auersionem, tamen proprie loquendo, non nominat omissionem, sed magis actum auersioni cõiunctum: differt enim omissio ab auersione. omissio enim dicitur propter defectum actus debiti, sed auersio propter recessum a fine.

¶ Ad tertium dicendum, quòd qui ignoranter aliquid facit, inuoluntarius facit: & ideo magis peccat in hoc, quòd cognitionẽ eorum dimittit, quæ tenetur cognoscere, quam in hoc, quòd talia agit: & propter hoc peccatum per ignorantiam delictum potest dici.

Quo differant delictum & peccatum.

VAriam quoque appellationem habet. dicitur enim peccatum & delictum: & delictum fortasse, vt Aug. ait in quæstionibus Leuitici: declinare a bono: peccatum est facere malum. Aliud est. n. declinare a bono: aliud est facere malum. Peccatum ergo est perpetratio mali: delictum desertio boni, quod & ipsum nomen ostendit. Quid enim aliud sonat delictũ: nisi derelictũ? & qui delinquit, quid derelinquit nisi bonum? Vel delictum est quod ignoranter fit: peccatum quod scienter committitur. Indifferenter tamen & peccatum nomine delicti. & delictum noũe peccati appellatur.

ARTICVLVS III.

c Vtrum diuisio capitalium uitiorum sit competens.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur incompetens esse diuisio vitiorum capitalium, quę in litera ponitur, quia illud ex quo oriuntur alia, & quod aliis peccatis principatur, videtur esse peccatorum caput: sed superbia, vt dicit Grego. ex qua omnia peccata oriuntur, & est quasi regina omnium peccatorum. ergo ipsa sola debet dici vitium capitale, vel saltem ipsa & auaritia, ex qua alia oriuntur, vt in litera dicitur. 1.2.qõ. 84. ar.4. Et Ma 10.q.8.ar.1. Super Iob. cap.31.

¶ 2 Præt. Capitale principale dicitur: sed quod imperfectam rationem peccati habet, principale peccatum non est. cum ergo veniale imperfectam rationẽ peccati habeat, videtur, quòd peccatum veniale non possit esse peccatum capitale, sed multa de istis vitiis, quæ inter capitalia computantur, & fere omnia, quãdoque sunt venialia. ergo inconuenienter dicuntur capitalia.

¶ 3 Præte. Capiti respondere membrum, sed vitia quæ ex istis vitiis hic numeratis oriuntur, dicuntur a Gregorio filiæ, & non membra. ergo ista vitia non debent dici capita, sed matres.

¶ 4 Præt. Prouerbiorum sexto dicitur. Sex sunt quæ odit Deus, &c. Dicit gloss. quòd numerantur ibi septem vitia capitalia, sed nullum eorum quæ ibi dicuntur est aliquod eorum quę hic numerantur. ergo videtur quòd sint ad minus quatuordecim.

¶ 5 Præt. Non est aliquod vitium quod interdum ex alio oriri non possit. si ergo capitale vitium est ex quo alia oriuntur, videtur, quòd omnia peccata sint capitalia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Præt. Plura sunt vitia quàm virtutes, quia vni virtuti plura vitia opponũtur: sed virtutes principales sunt septem: tres theologicæ, & quatuor cardinales. ergo peccata capitalia debent esse plura quàm septem.

¶ 7 Præt. fides est fundamentum virtutum, vt dicitur Rom. 11. Sed infidelitas fidei opponitur. ergo infidelitas debet computari inter vitia capitalia, præcipue propter id quod dicitur Sapien. 14. Quòd in fandorum idolorum cultura, omnis mali principium est, & origo.

c De septem uitiis principalibus.

PRęterea sciendũ septẽ esse vitia principalia, vel capitalia, vt Greg. super Exodum ait. s. inanem gloriam, iram, inuidiam, accidiã, vel tristitiam, auaritiam, castri margiam, luxuriam, quæ, vt ait Ioan. Chris. significata sunt in septem populis, qui terram promissionis Israeli promissam tenebant: de his quasi septem fontibus cunctæ animarum mortiferę corruptrelę emanant: & dicuntur hæc capitalia, quia ex eis oriuntur omnia mala: nullum malum .n. est, quod non ab aliquo horum originem trahat.

D.302. RESPONDEO dicendum, q̃ vitium capitale dicitur [d] vitiũ ex quo alia vitia oriuntur. vnde in hoc differt capitale peccatum a radice peccati, quia capitale peccatum est peccatum quoddam. radix autem peccati non est peccatum, sũ proprie sumatur, vt ex prædictis patet. peccatum autem ex peccato oritur quatuor modis, vt supra 36. dist. dictum est. Vnus modus est ex parte auersionis, ſm q̃ gratiã priuat, qua priuata, homo in peccatum ruit, sed ista origo, non est nisi per accidens, quia primũ pctũ causat secundum, sicut remouens prohibens: caput autem nominat per se originem: & ideo per modum istum non potest dici proprie vitium capitale. Alio modo ex parte conuersionis, ſm q̃ ex actu peccati relinquitur habitus, & ex habitu iterum procedit actus: & ſm hanc originem non potest dici vitium capitale: quia hic non est origo peccati ex peccato directe: sed mediante habitu. Alio modo peccatum oritur ex peccato, inquantum vnum peccatum alteri materiam administrat, sicut luxuriæ gula, & quia res non habet esse ſm materiam, sed secundũ formam: ideo non complete oritur peccatum ex illo peccato, quod materiam præstat, & propter hoc nec adhuc inuenitur pfecta ratio capitalis vitii. Quarto modo oritur peccatũ ex peccato, quod ordinatur in finem illius: sicut cum quis ad habendũ pecuniam furatur, furtum ex auaritia nascitur: & quia in moralibus species est a fine, ideo hæc est formalis & completa origo peccati ex peccato, & secundum hanc originem proprie dicitur vitium capitale, & saluator ibi metaphora capitis, secundũ quòd principem alicuius exercitus caput in exercitu dicimus:
Tex.52. quia princeps est exercitus: ad cuius bonum totus exercitus ordinatur. vt ex. 12. Metaphy. patet. & per hunc modum illud vitium: ad cuius finem illa ordinantur, caput eorum dicitur. Et
Sup Iob 39 ideo Grego. ponit vitia capitalia quasi duces exercitus: & alia vitia, quæ ex eis oriuntur ponit exercitus eorum: exponens illud Iob. 39. Audit clamorem ducum, & vlulatum exercitus: & quia finis semper est magis appetibile eo quod est ad finẽ: ideo oportet, vt illa peccata præcipue capitalia dicantur, in quorum fines appetitus corruptus magis natus est tendere. huiusmodi autem sunt peccata illa, quæ circa principalia obiecta sensibiliũ potentiarum sunt, quia ex corruptione sensualitatis peccata in nobis oriuntur, appetitus autem sensibilis in duas vires diuiditur. s. irascibilem, & concupiscibilem: concupiscibilis autẽ obiectum est delectabile, & conueniens secundum sensum: & ideo peccatum capitale quod in concupiscibili est, vel est ex hoc, q̃ inordinate desiderat delectabile. secundum sensum, vel ex eo, q̃ inordinate fugit impedimentum huiusmodi delectationis. Si primo modo, hoc est dupliciter: vel ex eo, quòd appetitus tẽdit in id quod est ordinatum ad delectabile sensus: cuiusmodi sunt bona exteriora & sic est auaritia: vel ex eo q̃ appetitus inordinate tendit in ipsum delectabile sensus. perfecta delectatio secundum sensum, est secundum tactum, & gustum, prout est tactus quidam, quia est secundum applicationem ipsius rei ad sensum, & ideo circa delectabile tactus absolute est vnum vitium capitale, scilicet luxuria: & circa delectabile gustus, prout est tactus quidam, est aliud, scilicet gula: sed ex eo q̃ fugitur inordinate impedimentum delectationis sensibilis, est accidia, quæ est tedium spiritualis boni. secundum quòd impedit delectationẽ aliquam dissolutam: obiectum autem irascibilis proprie est arduum, vel magnum aliquod in quod homo nititur. ergo capitale peccatum in irascibili potest esse dupliciter. vel ex eo, q̃ irascibilis inordinate fertur i arduum, & sic proprie est superbia, vel inanis gloria. vel ex eo quòd contra tendit ad id quod est ardui impeditiuum. sed hoc potest esse dupliciter, quia illud impeditiuum contra quod tendit, vel impedit directe in contrarium agendo, sicut impugnans aliquem impedit promotionem eius: & sic est ira, quæ est appetitus in vindictam, vel indirecte: & sic est inuidia, quæ est dolor alieni boni, secundum q̃ illud bonum estimatur impeditiuum propriæ excellentiæ.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd auaritia, siue cupiditas tripliciter dicitur. Vno enim modo, nominat passionem, vel pronitatem ad passionem ex originali relictam: & sic nõ est peccatum: sed [d] radix peccati. Alio modo, secundum quòd D.306. dicitur inordinatus appetitus cuiuslibet boni commutabilis, siue scientiæ, siue honoris, siue pecuniæ, siue cuiuscunque; & sic auaritia, vel cupiditas est genus oium peccatorum. vnde super illud ad Rom. 7. Concupiscentiã nesciebam, & Glo. Bona est lex, quę dum concupiscentiã phibet, omnia mala prohibet. Tertio dicitur auaritia, vel cupiditas secundum q̃ est inordinatus appetitus rerum exteriorum, quæ ad vsum vitę pertinent: & sic est quoddam speciale peccatum. Similiter etiam superbia tribus modis dicitur. Vno modo, ipse habitualis contemptus præcepti, & præcipientis ex corruptione naturæ proueniens, vel ex quocunque defectu creaturę, & sic non est peccatum: sed initium peccati. Alio modo, dicitur appetitus excellentia in quibuscunque, quia quicunque appetit aliquid ordinate, vult quodammodo excellere in illo: ideo hoc modo superbia: vt fertur ad omnia peccata commune est, secundum q̃ est desiderium cuiuscunque excellentiæ. Tertio modo dicitur, secundum q̃ est inordinatus appetitus illius excellentiæ determinatę, cui debetur honor, & reuerentia: & sic est speciale peccatum. Dicendum est ergo, q̃ sumendo primo modo superbiam & cupiditatem, ex eis oriuntur omnia vitia, sicut ex radice, vel initio, & non sicut ex peccato capitali, loquendo de vtroque. Secundo modo oriuntur ex eis omnia peccata, sicut species ex genere. Loquendo autem de eisdem tertio modo, sic oriuntur ex eis quędam specialia vitia, sed interdum ex eis omnia vitia possunt oriri: & frequentius ex aliquo eorum oriuntur omnia, quàm ex quouis alio vitio, cuius ratio est communitas obiectorum ipsorum, quia obiectum auaritię. s. pecunia promittit sufficientiam in omnibus quæ sunt homini necessaria: & ideo facillime affectus inclinatur in hoc, similiter etiam excellentia, quæ est obiectum superbię, videtur esse magis propinquum bonum ipsi homini, & ideo appetitus facile inclinatur in illam, & etiam magis quàm in auaritiam, quia pecuniam nullus diligit, nisi propter aliud quod ex ea consequi intendit. vt in 1. Ethic. dr. sed excellentia est quoddam pp se desideratũ.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quamuis veniale peccatum non habeat principalitatem in ratione peccati, potest tamẽ habere principalitatem in finem ad quem alia ordinantur, & ideo nihil prohibet veniale peccatum esse capitale vitium.

¶ Ad tertium dicendum, quòd vnum vitium dicitur caput alterius, secundum quòd aliud vitium ex eo oritur, & ideo quia in nomine filiationis magis exprimitur origo quàm in nomine membri, ideo potius vitia ex his generata dicuntur filiæ, q̃ membra, & vitium ex quo generatur dicitur potius caput per modum originis, vt dictum est.

¶ Ad quartum dicendum, quòd vitium capitale ibi sumitur vitiũ graue, quod pœna capitis plectendum est: & ideo æquiuocatio est de capitali.

¶ Ad quintũ dicendum, q̃ q̃uis quodlibet vitium ex quolibet possit oriri, tamen quædam vitia sunt in quæ homo facilius inclinatur. etiã per se, & illa ponuntur capitalia vitia, & quędam vitia sunt in quæ non facile inclinatur aliquis, nisi propter finẽ alterius vitii: & huiusmodi dicuntur esse filiæ capitalium vitiorum, & ſm q̃ directius potest reduci in finem vnius vitii, q̃ alterius, ſm hoc vnum vitium assignatur potius filia vnius capitalis quàm alterius, quamuis ex diuersis interdum oriatur.

¶ Ad sextum dicendum, q̃ plura sunt vitia quàm virtutes: non tamen oportet, quòd plura sint vitia capitalia quàm virtutes principales, quia circa vnã meteriam in qua est virtus, possunt esse diuersa vitia: sed tamen non omnia habent principale obiectum in quod facile animus inclinetur.

¶ Ad septimum dicendũ, q̃ fides est fundamentũ, inquantũ habet in se rõnem cognitionis, quia ex cognitione affectio quodã modo generatur, sed in infidelitas est priuatio cuiusdam cognitionis, & ideo p se non pôt causare affectionem: sed per accidens, sicut remouens cognitionẽ qua prohibeat peccatum p modũ, quo ignorantia est causa peccati, & hoc modo dicitur idolorũ cultura omnium malorũ origo esse, sed iste non est modus, quo alia vitia ex capitalibus oriuntur, vt dictum est.

ARTI-

ARTICVLVS IIII.

d Vtrum species superbiæ conuenienter assignentur.

2.2.q. 162. ar.4. Et Mal o.q.8.ar.4. AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̃ inconuenienter species superbiæ assignentur. Credere enim aliquid quod est contrarium articulo fidei, est peccatum infidelitatis: sed omnia bona esse a Deo continetur in articulis fidei: vt patet in symbolo. vbi dicitur factor visibilium & inuisibilium. ergo videtur, q̃ cum aliquis sibi tribuit bonum quod habet: & non a Deo recognoscit, q̃ sit infidelitatis peccatum, & non superbiæ.

d De superbia, quæ est radix omnis mali.

DE superbia tamen omnia mala oriuntur, & hæc & alia, quia vt ait Grego. radix cuncti mali est superbia, de qua dicitur. Initium omnis peccati vel mali, est superbia, quæ est amor propriæ excellẽtiæ. Cuius quatuor sunt species, vt Grego. ait. Prima est cum bonum quod habet quis sibi attribuit. Secunda cum credit a Deo esse datum: sed tamẽ pro suis meritis. Tertia cum se iactat habere quod non habet. Quarta cum cæteris despectis singulariter vult videri. Merito ergo radix omnis mali dicitur superbia. huic autem videtur obuiare: quod ait Apostolus. Radix omnium malorum est cupiditas: sed si radix omnium malorum cupiditas est, ergo superbię. Quomodo ergo superbia radix est & initium omnis peccati?

¶ 2 Præt. Nullus peccat credendo quod verum est: sed verum est multa bona homini pro meritis dari. ergo videtur, q̃ non sit peccatum superbiæ credere aliquid sibi pro meritis a Deo datum esse.

¶ 3 Præt. Vnum non potest esse contrarium duobus: sed Phylosophus ponit iactantiam contrariam virtuti, quæ dicitur ve-
Cap.7. ritas in 4. Ethic. ergo non contrariatur humilitati: & ita nõ est species superbiæ, sicut in litera dicitur.

¶ 4 Præt. Ille cui omnia videntur parua, omnia despicit: sed
Cap.3. magnanimo, oia parua videntur, vt Phylosophus in 4 Ethi. dicit. ergo magnanimi est alia despicere: sed illud qd̃ est virtutis, nõ est superbiæ, q̃ hõ cęteris despectis singulariter velit videri.

¶ 5 Præt. Ingratitudo & inobedientia, & multa alia vitia species superbiæ assignantur. ergo cum de his non fiat in litera mẽtio: videtur, q̃ insufficienter assignentur species superbiæ.

RESPONDEO, dicendum, q̃ ſm Phylosophum rectũ est
Tex.85. iudex suiipsius & obliqui, vt dicitur primo de anima. & ideo ex virtute in cognitionem vitii oppositi procedendum est: qa vero oportet, vt vitium illi virtuti opponatur: cum qua in obiẽto communicat, sicut luxuria castitati. obiectum autem superbiæ est altum vel arduum: ideo oportet, quòd magnanimitati opponatur cuius est in magna tendere. Sciendum autem, quòd magnanimus mediocriter tendit in magna: sed hæc mediocritas non attenditur secundum quantitatem eius in quod tendit, quia hoc in quod tendit magnanimus, est maximũ quãtumcũque potest esse: sed attenditur mediocritas in duobus. s. in electione magni, & in proportione sui ad magnum. In electione magni dico: quia tendit in id quod est magnum simpliciter: quod est. s. actus virtutis perfectus. non autem tendit principaliter in id quod est magnum ſm quid: sicut sunt exteriora bona, inter quæ præcipue magnum est honor. non enim magnanimus honorem quærit tanquam finem voluntatis suæ, quia hoc nimis sibi parum reputaret: cum sit vanum & transitorium bonum. vnde non multum curat honorari: sed fieri honore dignum, secundum quòd honor est testimonium virtutis. Item mediocritas attenditur in hoc, q̃ non tendit in quodcunque magnum quod sibi improportionatum sit: sed in magnum quod potest esse sibi proportionatum, & ideo nullus potest esse magnanimus, nisi virtuosus, qui est habilis ad magna. Et
4. Ethi.c.3. propter hoc etiam Phylosophus dicit, q̃ magnanimitas est ornamentum virtutum omnium, quia magnanimitas inclinat ad faciendum magna in omnibus virtutibus, vt quòd faciat maximos actus fortitudinis temperantiæ, & huiusmodi: & ſm hęc duo, inanis gloria & supbia sunt oppositæ magnanimitati, qa inanis gloria non tendit in id quod est magnum simpliciter, & quòd magnanimitas per se quærit: sed in magnum exterius, vt in laudem vel honorem, vel aliquid huiusmodi: superbia vero tendit in magnum simpliciter, sed non secundum proportionẽ suam: & ideo quia actus fortitudinis est maxime arduus & difficilis, propter hoc superbus præcipue anhelat ad superabundantiam fortitudinis. & ideo dicit Philosophus in 3. Ethic. quòd su
Cap.7. perbus vult videri audax. Quod autem tẽdit in aliquid magnũ non sibi proportionatum, potest contingere dupliciter. Aut qa illud simpliciter, ſm se, & absolute deficit sibi: & ſm hoc est tertia species, quæ iactantia dicitur. Aut quia quamuis habeat: non tãmẽ habet eo modo excellenti sicut nititur. Iste autem modus ex excellens est duplex, ſm duplicem modum quo aliquid est in causa excellentius, q̃ in causato. Causa enim abundantius, & pfectius habet aliquid, quàm causatum: sicut ignis caloré quàm elementata, & ſm hunc modum excellentiæ est quarta species, quia vult singulariter videri. Item quod est causa non habet ab alio sed a se inquantum est causa huius, quod in effectu ab alio est: & ſm hoc sunt duæ primę species superbiæ, quia ſm primã speciem superbiæ attribuit sibi hoc quod habet, tanquam non ab alio sibi sit datũ, ſm autem secundam attribuit sibi, sicut causæ meritorię.

¶ AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd peccatũ superbiæ nõ est in sola cogitatione: sed in affectione: non enim superbus hoc credit, q̃ aliqd̃ bonum sit quod non est a Deo: sed hoc modo se de bono qd̃ habet magnificat, ac si ab alio nõ haberet.

¶ Ad secundum dicẽdũ, q̃ merita nostra insufficiẽtia sunt ad [e] a, quæ pro meritis redduntur. Et præterea ipsorum meritorũ nõ solum causa sumus nos: sed principalis caus est gratia, quæ a Deo tantum est.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ iactantia ſm quòd dicit quandam exteriorem ostensionem per verba vel gestus eius quod intus non habetur, est oppositum veritati: sed secundum q̃ iactantia dicit quandam excellentiam, qua animus hominis seipsum extollit interius de eo quod non habet, opponitur humilitati, & est species superbiæ

¶ Ad quartum dicendum, quòd magnanimo omnia parua videntur, non quia bona aliorum despiciat: sed quia nihil est in humanis actibus, quod tanquam insolitum admiretur, cum cogitatio sua sit ad faciendum maxima quæque: propter quod dicit Phylosophus, q̃ magnanimus non est admiratiuus.

¶ Ad quintum dicendum, q̃ inobedientia & ingratitudo non sunt species superbiæ, quasi essentialiter superbiam diuidentes, sed dicuntur superbiæ species inquantum participant aliquid superbiæ, secundum q̃ a superbia imperantur.

ARTICVLVS V.

Vtrum omnia peccata sint paria.

1. 2. q6. 73. ar. 2. Et Mal o.q. 2. ar. 8. Et Cont. 3. cap. 139. AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, q̃ omnia peccata sint paria. Virtus enim est æqualitas quædam, eo q̃ est immediate consistens, sed æqualitas non est, nisi vno modo quasi indiuisibili existens. ergo illud quod priuat virtutem, totam eam priuat: sed priuatio non recipit magis & minus, nisi forte ſm hoc, q̃ habitus vel totus, vel in parte priuatur. ergo & peccatum quod dicitur per priuationem virtutis, non recipit magis & minus.

¶ 2 Præt. Albius est quod est nigro impermistius, vt Phylosophus dicit: sed quodlibet vitium est omnino impermistum virtuti, qa nihil virtutis est in vitio. ergo vnũ vitiũ nõ est grauius alio. 3. Topi. c. 4.

¶ 3 Præt. Si esset præceptum alicui quòd catenam non transgrederetur, quicunque eam transiret puniretur, nec esset differentia vtrum eam per vnũ passũm, vel per duos transiret, quia æqualiter pro vtroque puniretur, sed præceptum legis diuinæ, & legis naturalis est, vt homo rectitudinem virtutis non transeat. ergo qualitercunque aliquis extra rectitudinem virtutis fiat, non differt, & ita omnia peccata sunt paria.

¶ 4 Præt. Eadem imperitia imponitur nautæ siue nauis in pelago, siue in litore submergatur, sed sicut nauta per artem suam regit nauem ne pereat, ita homo per virtutem suam regitur, ne in actu peccet. ergo idem præiudiciũ est virtutis qualitercũq; homo in peccatum ruat.

¶ 5 Præt. Ex hoc aliquid est malum, quia nocet, vt Augustinus dicit: sed omne peccatum mortale æqualiter nocet, eo q̃ quodlibet peccatum mortale priuat omnes virtutes. omnia ergo peccata, mortalia saltem, sunt æqualia. De ciu. Dei li. 12. c. 3.

¶ 6 Præt. Aequalitas est in omnibus virtutibus propter charitatem quæ est mater earum, sicut dicitur Apoc. penul. q̃ latera ciuitatis sunt æqualia, sed similiter omnium peccatorum mater est cupiditas, vt i litera dicitur. ergo omnia peccata sunt paria.

SED CONTRA. Peccatum nihil aliud est q̃ quædam obliquatio a rectitudine virtutis: sed contingit lineam vnam magis esse curuam quàm aliam, vt ex 4. Physicorum potest accipi. ergo contingit vnum peccatum esse maius alio. T.107.108

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Præt Sicut falsitas est recessus ab æqualitate veritatis: ita & peccatum est recessus ab æqualitate virtutis: sed contingit esse falsitatem magis & minus: sicut dicit Phylosophus in 4. Meta. q̃ error æstimantis tria esse quinque non est tantus, sicut error æstimantis tria esse mille. ergo & peccatum contingit esse gravius alio peccato.

Tex. 18.

RESPONDEO Dicendum, q̃ Stoicorum opinio fuit: quos Tullius imitatur, vt in libro de paradoxis patet: omnia peccata paria esse, cuius positionis ratio fuit, quia æstimauerunt bonitatem virtutis esse in quodam indiuisibili, ex eo q̃ virtus non est nisi ex debita proportione omnium circunstantiarum ad actũ, quod non contingit nisi vno modo. & ió virtus cõparatur his quorũ ratio i indiuisibili est, idest quæ tantum vno modo contingit, sicut comparat æqualitati rectitudini & centro circuli. vnde putauerunt, q̃ nihil de bonitate remaneat quantulumcũque ab hoc indiuisibili discedatur, & quia per quodlibet peccatum ab hoc indiuisibili disceditur, ideo putauerunt sequi, q̃ omnia peccata essent paria. Sed hæc positio ex 4. falsis videt sequi. Primo, quia secundum opinionem Socratis, quę tãgitur 6. Ethico. ponebant virtutem & scientiam idem esse. & ideo cũ eadem sit scientia rectificandi se in omnibus humanis actibus: ex omnibus virtutibus vnam conflabant: quam sapientiam dicebant: & ideo non erat disparitas vitiorum ex oppositione ad diuersas virtutes: hoc autem falsum est, vt ibidem Phylosoph' ostendit, quia virtus prẽter scientiam est habitus inclinans ad id quod est rationi conueniens. Secundo, quia ratio virtutis nõ est omnino in indiuisibili, quia vt in 2. Ethic. dicitur: non oportet semper medium attingere ad hoc, q̃ sit opus virtutis: sed sufficit circa medium esse: sed verum est, q̃ perfectio virtutis in indiuisibili consistit. Tertio, quia & si ratio virtutis omnino consisteret in indiuisibili: non tamen ratio bonitatis in indiuisibili consistit, sicut nec ratio perfecti: eo quòd contingit perfectionẽ perfectioni superaddi: quarum vnaqueque rationem bonitatis causat: & ideo minor est bonitas si duæ perfectiones subtrahãtur, q̃ si vna tantum, & ꝓ hoc si non esset virtus, nisi quando actus esset perfectus, ꝓ omnes circunstantias omnino ad medium concurrentes: tamen vnaqueque circunstantia suam bonitatem haberet: & ideo peior actus esset in quo corrumperentur duę circunstantiæ, quàm in quo corrumperetur tantũ vna. Quarto, quia & si ratio bonitatis in indiuisibili sit: & negatio ꝓ magis & minus non dicatur in se: tamen quantũ ad causam suam inteditur & remittitur, sicut dicitur magis cęcus cui ex toto erutus est oculus, quàm qui ex aliquo humore ad pupillam concurrente, visum amittit: quàmuis vterque cęcus sit: & per hunc modũ etiam inæqualitas dr̃ ꝓ magis & minus, quia distantia ab æqualitate, q̃ æqualitatẽ tollit potest esse maior, vel minor; & per hunc etiam modum, secundum maiorem vel minorem distantiam a bonitate, posset actus dici magis vel minus malus: & ideo simpliciter concedendum est, vnum peccatũ alio gravius esse. hoc autem contingit duobus modis. vno modo ex parte ipsius peccati in se: alio modo ex parte peccantis. Ex parte peccati in se, accidit maior vel minor gravitas peccati ex illa causa, ex qua quis actus malus ꝓ se dicitur. hoc autem est ꝓ q̃ actus discordat a rectitudine rationis. vnicuique enim naturæ indita est naturalis quędam inclinatio in suũ finem: & ideo in ratione est quædam naturalis rectitudo, per quam in finem inclinatur: & ideo illud quod abducit a fine illo est discordans a ratione. & quia lex naturalis est, secundum quam ratio recta est. Ideo Augustinus dicit, quòd peccatum dicitur, in quantum discordat a lege æterna, cuius expressio est ipsa lex naturalis: quanto ergo aliquis actus magis abducit a fine humanæ vitæ, tanto in se gravius peccatum est, siue hoc contingat ex materia circa quam peccatur, siue ex corruptione plurium vel paucarum circunstantiarum. Ex parte autem peccantis, etiam peccatum est gravius quantum ad duo, vel propter maiorem contemptum, vel etiam propter maiorem libidinem: quorum primum respicit auersionem: & secundum conuersionem peccati:

Cap. vltim.

Cap. 9.

Cõtra Faustum Man. lib. 22.

Quo sensu utrunque dicatur radix omnium malorum, scilicet superbia, & cupiditas.

SED vtrunque recte dictum esse intelligitur si genera omnium peccatorum singulorum: non singula generum vtraque locutione intelligantur includi. Nullũ ergo quippe genus peccati est quod ex superbia interdum nõ proueniat: nullum etiam est qd̃ ex cupiditate aliquando non descendat. Sunt enim nonnulli hominũ qui ex cupiditate fiunt superbi: & aliqui ex superbia fiunt cupidi: est enim vt ait August. homo qui nõ esset amator pecunię, nisi per hoc putaret se excellentiorem esse: ideoque vt excellat, diuitias cupit: tali ex superbia oboritur cupiditas: & est aliquis qui non amaret excellere, nisi putaret per hoc maiores diuitias habere. Ideoque excellere laborat, quia diuitias habere amat: hic innascitur superbia, id est amor excellentiæ ex cupiditate. Patet ergo, quia ex superbia aliqñ cupiditas, & ex cupiditate aliqñ oriẽ superbia: & ideo de vtraque recte dicitur, q̃ sit radix omnis mali.

¶ Ad secundum dicendum, quòd in quolibet peccato est aliquid virtutis: virtus enim constituitur ex æqualitate omnium circunstantiarum. nõ est autem possibile, vt Phylosophus in 4. Ethico. dicit, vt omnium circunstantiarum corruptio fiat: & ideo aliquid virtutis in actu peccati remanet: & ideo habet peccatum aliquam permistionem ad virtutem: & ideo ratio non procedit.

Cap. 5.

¶ Ad tertium dicendum, quòd aliquid est in se malum, & aliquid malum est tãtum, quia prohibitum. in illis ergo quæ sunt mala, quia prohibita tantum, nõ differt, vtrum paulum vel multum a præcepto elongetur ex parte ipsius actus: quamuis differat ex parte agentis, secundum quòd maiori vel minori contẽptu potest facere. huius ratio est, quia in his tota ratio malitiæ est ex hoc, quòd non seruat præceptum: & ita ratio bonitatis est in eo, quòd institutum est per præceptum: & ideo si hoc tollitur, nil bonitatis manet, sed non omnia peccata sunt huiusmodi: & ideo ratio non procedit.

¶ Ad quartum dicendum, quòd in submersione nauis, vbicunque submergatur est æquale damnum, quia eadem res vbique perditur, sed non in quolibet peccato est æquale damnũ, immo in vno peccato perditur vna debita circunstantia, in alio duę, & sic de aliis, & ideo non est simile.

¶ Ad quintum dicendum, quòd quamuis quodlibet peccatum mortale tollat omnes virtutes, vnum tamen tollit plus de habilitate ad virtutem, quàm aliud. Et prẽterea, vnum peccatũ tollit per se illam virtutem cui opponitur: sed quasi per accidens aliam virtutem.

¶ Ad sextum dicendum, quòd charitas non facit omnes virtutes esse ęquales secundũ quantitatem, quia vna virtus nobilior est alia, sed solũ ꝓ proportionẽ, quia quantũ augetur vna virt': tantũ augetur alia proportionaliter. & est simile de augmento digitorũ manus, & ita etiam non oportet oia peccata ęqualia esse. Et prẽterea, charitas est dilectio vnius rei, scilicet Dei: cupiditas autem ad plura se habet: & ideo non habet rationẽ puniendi, & adæquandi sicut charitas.

EXPOSITIO SECVNDAE PARTIS TEXTVS.

PRAETEREA sciendum est 7. &c.} Videtur inconuenienter numerare vitia capitalia, quia superbia est aliud ab inani gloria. ergo inanis gloria male ponitur loco superbiæ. Sed dicendum, quòd quia vt ostensum est superbia habet maiorem aptitudinẽ, d̃ ut ex ea omnia vitia alia oriantur, quàm aliquod aliorum. Ideo Gregor. non posuit superbiam quasi speciale caput vitiorum, sed quasi caput vniuersale omnium, & nominauit eam reginam omniũ vitiorum, & loco eius inter vitia capitalia posuit inanem gloriam, quæ est propinquissima filia sua. Isidorus autem considerans, quòd ex superbia omnia alia generãtur: sed quędam frequentius, quæ magis cum ipsa conueniunt, ponit ibi superbiã speciale caput horum vitiorum, quæ ut frequenter ab ea oriuntur: & ideo computauit eam inter septem vitia capitalia, vt patet Deutero. 7. in gloss.

D. 304. Super Iob cap. 39.

DISTINCTIO XLIII.

DIVISIO TEXTVS.

POSTQVAM diuersa genera peccatorum assignauit. In parte ista determinat, de quodam genere peccati, quod cæteris alijs gravius inuenitur, scilicet de peccato in spiritum sanctum. Et diuiditur in partes duas. In prima ostendit gravitatem huius peccati. In secunda inquirit, quid sit istud peccatum. ibi {Sed quæritur quid sit &c.} Et diuiditur in partes tres, secundum tres assignationes huius peccati, quas fecit. Secunda ibi {Est & alia huius peccati &c.} Tertia ibi {De hoc quoque peccato &c.} Prima diuiditur in duas. In prima ponit assignationem quandam peccati in spiritũsanctum magistralem. In secunda mouet quandam quęstionem & soluit. ibi {Sed quæritur, vtrum omnis obstinatio mentis &c.} {Est & alia huiusmodi &c.} Hic ponit secundam assignationem, ex verbis August. sumptã. & primo ponit eam. Secundo ex verbis eiusdem ostendit, quomodo sit accipienda. ibi {Illam tamen diffinitionem secundum Ambro.} Et primo ponit eam. Secundo remouet quoddam dubium, quod posset esse. ibi {Non itaque distinctio illa verborum.}

DISTINCTIO XLIII. A

De peccato in spiritumsanctum, quod dicitur etiam peccatum ad mortem.

ESt præterea quoddam genus peccati cæteris gravius & abominabilius, a, quod dicitur peccatum i spiritumsanctum, de quo in euãgelio veritas ait. Qui peccauerit in spiritumsanctum, non remittetur ei, nec hic, nec in futuro. & Ioannes in epistola canonica. Est peccatum ad mortem, non pro eo dico, vt quis oret. Qui enim peccat in patrem, remittetur ei. Et qui peccat in filium, remittetur ei. Qui autem blasphemauerit in spiritumsanctum, nõ remittetur ei, nec hic, nec in futuro.

QVAESTIO PRIMA. A

Hic sex quæruntur.

Primo. An sit peccatum in spiritumsanctum, & quid sit.
Secundo. Vtrum sit distinctum ab alijs peccatis.
Tertio. De speciebus eius.
Quarto. De irremissibilitate ipsius.
Quinto Vtrum peccatum in spiritumsanctum præexigat alia peccata.
Sexto. Quibus conueniat in spiritumsanctum peccare.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum sit aliquod peccatum in spiritumsanctum.

1. 2. q. 14. artic. 1. 3. & 4. cor. Et Mal. q. 3. art. 14. Et Matth. cap. 12. De diui. nomi. in sol. quęst.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd nullum sit peccatum in spiritumsanctum, quia secundum quòd in litera dicitur. Illi dicuntur in spiritumsanctum peccare, quibus placet malitia propter se, sicut pijs bonitas: sed malitia nulli propter se placet, quia malum est præter voluntatem, & nullus ad malum intendens, operatur, vt Dionysius dicit. ergo secundum hoc nullus in spiritumsanctum peccat.

¶ 2 Præterea. Omne peccatum hominis ex corruptione naturæ nascitur: sed peccatum quod est ex corruptione naturæ, est ex infirmitate. cum autem peccatur per infirmitatem, non peccatur in spiritumsanctum, vt in litera dicitur. ergo nullum peccatum est in spiritumsanctum.

In Enchir.

¶ 3 Prẽterea. August. dicit, quòd omne peccatum ex errore est: sed error ignorantiam includit. quod autem per ignorantiam est, condiuiditur contra peccatum in spiritumsanctum. ergo nullum peccatum est in spiritumsanctum.

¶ 4 Prẽterea. Si aliquis peccat in spiritumsanctum, aut est in statu vię, aut post viam: sed post viam esse non potest, quia tunc non erit tempus merendi, & demerendi, vt plures dicunt: sed recipiendi pro his, quæ gessit siue bonum siue malum. Similiter nec in statu viæ, quia de nemine desperandum est, secundum August. dum ait. Peccatum autem in spiritumsanctum, est peccatum desperantium, quia pro eo oratio interdicitur. 1. Ioan. vltimo. ergo nullus in spiritumsanctum peccat.

De Ser. domini i mo. ser. 11.

¶ 5 Præterea. Quorum vna est maiestas & gloria, vna est offensa: sed patris & filij & spiritussancti, vna est diuinitas, æqualis gloria, coæterna maiestas. ergo & eorum est vna offensa: & ita cum peccatum in spiritumsanctum diuidatur cõtra peccatum in patrem & filium, videtur q̃ nullum peccatum sit in spiritumsanctum.

SED CONTRA. Est, quod dicitur Matth. 12. Qui blasphemauerit in spiritumsanctum, non remittetur ei in ęternum.

¶ Præter. Sicut potẽtia attribuitur patri, sapientia filio: ita bonitas spiritusanctó: sed peccatũ quod fit ex impotentia dicitur peccatum in patrem, qd̃ fit ex ignorantia in filium, ergo quod fit ex malitia in spiritumsanctum. cum ergo aliquod tale peccatum fit, erit aliquod peccatum in spiritumsanctum.

b Quid sit illud peccatum.

SED quæritur, quid sit illud peccatum in spiritumsanctum vel ad mortem. Quidam dicunt illud esse peccatum desperatiõis vel obstinationis. Obstinatio est in malitia mentis induratæ pertinacia, per quam fit homo impęnitens. Desperatio est, qua quis pęnitus diffidit de Dei bonitate, æstimans suam malitiam diuinę bonitatis magnitudinem excedere. Sicut Chaym, qui dixit, maior est mea iniquitas, q̃ vt veniam merear. c. Vtrunque ergo aliquod tale peccatum fit, erit aliquod peccatum in spiritumsanctum.

RESPONDEO. Dicendum, quòd peccare in spiritumsanctum dicitur dupliciter. Aut quia peccatur contra personam spiritussancti, aut quia peccatur contra attributum personæ, peccatur contra personam spiritussancti, scilicet, quando de ea male sentitur, sicut qui dixerũt, spiritumsanctum creaturam esse, & ministrum patris & filij, & sic etiam peccare in filium, est male sentire de persona filij. sic autem non loquimur hic de peccato in spiritumsanctum, quia sic est peccatum infidelitatis, peccare autem in attributum spiritusancto, est ex certa malitia peccare: sicut peccare in patrem, est peccare ex infirmitate, & peccare in filium est peccare ex ignorantia, vt dicatur peccatum in patrem, quando deficit istud quod patri attribuitur, scilicet potentia, & peccatum in filium, quando deest sapientia, quæ filio attribuitur, & peccatum in spiritumsanctum, quando ponitur oppositum bonitatis, quæ spiritusancto attribuitur. Differentia autem horum potest accipi ex his, quæ Philosophus in 5. Ethic. dicit, vbi ostendit, q̃ peccatum tribus modis committitur, vel ex ignorantia, vel ex passione, vel ex electione. Ex ignorantia peccatum committitur, quando ignoratur aliquod eorum, quorum scientia a peccato impediuisset, vnde ignorantia est ibi causa peccati, & hoc dicitur peccatum in filium. Ex passione autem siue innata, siue illata peccatur, quando propter impetum passionis, rationis iudicium obruitur, & hoc proprie est ex infirmitate peccare, quod est peccatum in patrem. Ex electione autem peccatur, quando homo deliberans, peccato adhæret, non quasi aliqua tentatione victus: sed quia propter hoc, quòd habet corruptum appetitum, placet sibi illud peccatum secundum se, & hoc est ex malitia peccare, quod est peccare in spiritumsanctum.

Cap. 8.

¶ AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd malitiam sub ratione malitiæ, nullus vnquam voluit: sed secundum quòd peccatum æstimatur bonum ipsi peccanti, quasi quietans corruptum appetitum, propter hoc secundum se desideratur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd res non habet speciem, neque denominatur a causis primis: sed a causis proximis. corruptio ergo naturæ, quæ est infectio fomitis, non est d̃ proxima causa cuiuslibet peccati, cum aliquando homo sine aliquo incentiuo concupiscentię peccatum eligat: sed ex causa prima, quia ex corruptione naturæ inest homini quędam debilitas, vt facilius in peccatum ruat: & ideo non oportet, quòd omne peccatum propter hoc ex infirmitate esse dicatur.

D. 1000.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ error ille ex quo omne peccatum procedit, est error electionis, secundum quem Philosophus omnem malum ignorantem esse dicit. hæc autem ignorantia non causat inuoluntarium, immo est ex voluntate causata, quia ex ipsa inclinatione corruptæ voluntatis in peccatum, quę est per habitum vel passionem consequitur, vt hoc quasi bonum aliquis eligat quod voluntati placet, vnde ex tali ignorantia non

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicimus peccatum in filium. peccatum.n.in filium est, quando principalis causa peccati est ignorantia.

¶ Ad quartum dicendum, quòd peccatum in spiritumsanctum non est desperatum ex parte medici curantis, scilicet Dei, qui immensitate suæ misericordiæ, quemlibet in statu viæ saluare potest: sed est desperatum ex parte ipsius morbi, qui quãtum in se est, omnem viam curationis excludit, vt infra patebit.

¶ Ad quintum dicendum, quòd quãuis sit vna maiestas trium personarum: tamen personæ distinguũtur proprietatibus personalibus, & etiam quædam appropriantur vni, quæ non appropriantur alij personæ, & secũdum hoc contingit, quòd aliquod peccatum dicitur esse specialiter in filium, vel in spiritumsanctum dupliciter. Vel quia male sentitur de his, quæ sunt propria filij vel spiritussancti, & sic non accipitur hic peccatum in spiritumsanctum, vel quia peccatur contra appropriatum filij vel spiritussancti, & sic hic sumitur peccatum in spiritumsanctum.

ARTICVLVS II.

b Vtrum peccatum in spiritumsanctum sit determinatum genus peccati

1.2.q.14.1. 3. & 4. Et Mal.q.3.ar ic. 14. AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd peccatum in spiritumsanctum non sit determinatum genus peccati. Sicut enim peccatum, quod ex industria geritur est peccatum in spiritumsanctum, ita peccatum, quod est ex infirmitate, est in patrem, & quod est ex ignorantia est in filium; sed peccatum ex infirmitate non nominat determinate aliquod genus peccati, sed peccati circunstantia. ergo nec peccatum in spiritumsanctum est determinatum genus peccati.

¶ 2 Preterea. Peccare ex industria vel certa malitia, est peccare ex electione vt dictum est: sed vnusquisque habens habitum vitiosum ex electione peccat, vt ex 7. Ethic. patet. vbi distinguit intemperatum contra incontinẽtem, quorum primus habens habitum per electionem peccat, secundus per passionem. ergo peccare ex habitu est peccare ex certa malitia, quod est peccatum in spiritumsanctum: sed peccatum ex habitu procedens, non nominat determinatum genus peccati. ergo nec peccatum in spiritumsanctum. Cap.8.

¶ 3 Præterea. In litera assignantur diuersæ species peccati in spiritumsanctum vt desperatio, obstinatio, & multa huiusmodi: sed ista se habent a d omne genus peccati, quia nullum genus peccati est quod interdum ex desperatione oriri non possit, & sic de alijs. ergo peccatum in spiritumsanctum, non est determinatum genus peccati.

¶ 4 Præterea. Peccatum in spiritumsanctum, dicitur quod est contra appropriatum spiritusancto: sed omne peccatum mortale contrariatur gratię, quæ appropriatur spiritusancto. ergo omne peccatum mortale, debet dici in spiritusancto.

¶ 5 Præterea. Mors animæ est, vt August. dicit separatio animæ a Deo: sed quodlibet peccatum mortale separat animam a Deo. ergo quodlibet mortale est ducens ad mortem: sed peccatum ad mortem est peccatum in spiritumsanctum, vt Magister dicit. ergo quodlibet mortale est peccatum in spiritumsanctum. In Ioã. ca. 10. trac. 47.

SED CONTRA. Quodlibet genus peccati, distinguitur ab alijs generibus: sed peccatum in spiritumsanctum est quoddam genus peccati grauius cæteris, vt Magister dicit. ergo est determinatum & distinctum ab alijs.

¶ Præterea. Peccatum in spiritumsanctum, cum sit irremissibile distinguitur ab alijs, quæ remissibilia sunt, secundum remissibile & irremissibile: sed istæ differentiæ sunt maxime distantes. ergo multo magis distincta genera peccatorum facient, quàm aliquæ alię peccatorum differentiæ.

RESPONDEO. Dicendum, quòd vt supra dictum est, peccatum in spiritumsanctum, dicitur quod est ex certa malitia, vel industria siue electione, quod idem est. Qã autem aliquis ex certa deliberatione actum peccati eligat, non impulsus aliqua passione, potest contingere dupliciter. Aut per positionem alicuius in eligente, per quod inclinatur in talem actum: sicut in sibi simile: sic enim omnis habens habitum, vel peccati, vel virtutis inclinatur in actus similes suis habitibus, quia naturalis appetitus rei est, in id qã sibi simile est. & hoc modo, quicũque habet habitum intemperantiæ, eligit actum intemperantiæ, & sic de alijs peccatis. Alio autem modo ex certa deliberatione peccatum eligitur, quando voluntas reiicit illud, per quod homo a peccato retrahi posset, verbi gratia, aliquis propter expectationẽ futuri præmij, abstinet a peccato. si ergo aliquis spem futuri præmij abiiciat voluntarie, vel aliquid huiusmodi quod a peccato retrahebat, eliget hoc quod sibi erit delectabile secundum carnem quasi per se bonum: & ita ex certa malitia peccabit. Sumendo ergo primo modo peccatum ex electione, non nominatur aliquod genus peccati determinatũ: sed quædam peccati circunstantia, vt scilicet actus ex habitu procedat, quod in omnibus generibus peccatorum contingit: sed in modo speciale peccatum dicitur, quod ex electione contingit, quia speciale peccatum, dicitur ex speciali obiecto. hoc autem est speciale obiectum voluntatis, in quo peccatur, scilicet hoc quod a peccato, natum erat retrahere, cui voluntas dissentit ab eo sponte recedens, peccatum autem in spiritumsanctum, non proprie dicitur illud, quod ex electione procedit primo modo: sed quod secundo modo ex electione procedit, quia peccata & specificantur, & nominantur ab obiectis. obiectum autem in hoc peccato est hoc, quòd a peccato retrahebat. & istud est bonitas quædam, vel aliquis effectus spiritusancto appropriabilis: & ideo peccatum in spiritumsanctum determinatum genus peccati nominat. In corp. ar. præc.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cum aliquis hoc secundo modo ex electione peccat, quod proprie peccatum in spiritumsanctum dicitur, considerantur ibi duo actus, quorum vtrunque peccatum est, & primus est causa secundi. Verbi gratia. aliquis vno actu voluntatis, præmia æterna contemnit, eorum spem a se abiiciens, & in hoc ipso peccat, & quia desperat de premio, incidit in actum fornicationis, & hic actus in eo ex certa electione prouenit propter precedentem actum: vnde patet, quòd cum dicitur peccatum ex industria, ipsa industria quæ notatur esse causa peccati est quoddam peccatum, & est determinatum peccati genus, & hoc proprie est peccatum in spiritumsanctum: sed infirmitas vel ignorantia, non nominat peccatum aliquod, sed penam tantum: & ideo ex ea non designatur speciale peccatum.

¶ Ad secundum patet responsio, per ea quæ dicta sunt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd peccatum in spiritumsanctum, non dicitur ille actus secundus, qui ex primo (vt dictum est) causatur, nisi forte secundum quòd virtus primi actus manet in eo: sed ipse primus actus est proprie peccatum in spiritumsanctum: & ideo non est inconueniens, vt ex vno determinato peccato, omnia peccata possint oriri, vt supra dictum est. In corp. ar.

¶ Ad quartum dicendum, quòd contrariari gratię contingit dupliciter. Primo directe per se, & hoc fit dum aliquis gratiam actualiter

actualiter despicit, vel aliquid ad gratiam pertinens, & sic opponitur gratiæ peccatum in spiritumsanctum. Secundo indirecte, & quasi ex consequenti, & sic omne peccatum mortale gratiæ opponitur, quia per peccatum mortale quęritur, aliquid quod simul cum gratia esse non potest.

¶ Ad quintum dicendum, quòd peccatum mortale, quãtum ad aliquid est simile morti, & quãtum ad aliquid ęgritudini. inquantum enim separata Deo, qui vita est, mortis similitudinem habet, & hęc est mors prima. inquantum autem adhuc manet possibilitas redeundi ad vitam, habet similitudinem ægritudinis, ducentis ad mortem condemnationis, quæ est mors secunda, quæ omnino similitudinẽ mortis retinet, dum per eam homo a Deo separatur, & ad vitam gratiæ possibilis reditus non est. sicut autem in ęgritudinibus corporalibus, quædam sunt curabiles, quædam autem non, quantum est de natura morbi, & hæ dicuntur infirmitates ad mortem: ita etiam in peccatis, illa tantum peccatorum mortalium, ad mortem dicuntur, quæ quantum in se est irremissibilia sunt. dicitur ergo peccatum esse mortale a morte prima: sed ad mortem, propter mortem secundam. † ps. 67.

ARTICVLVS III.

c Vtrum species peccati in spiritumsanctum conuenienter assignentur in litera.

2.2.q.118. art.5. ad 3. Et 3.q.88. a.4. Cor.fi. AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter assignentur, in litera species peccati in spiritũsanctum. Nullus enim desperare potest, credens remissionem peccatorum in ecclesia heri: sed negare remissionem peccatorum est infidelitatis. ergo desperatio est species infidelitatis, & non peccati in spiritumsanctum.

¶ 2 Præterea. Illud quod est infinitum, nullus potest nimis extendere: sed misericordia Dei infinita est. ergo nullus peccat ex hoc, quòd Dei misericordiam nimis extendat: & ita videtur, quòd nimis pręsumere de Dei misericordia, non sit peccatum in spiritumsanctum, vel species eius.

¶ 3 Præterea Accidentia non constituunt speciem: sed impenitentia est quoddam accidens peccati, sicut duratio cuiuslibet rei est accidens eius, quod solum impęnitentia dicere videtur, vt in peccatum vsque ad mortem duret. ergo impęnitentia non est aliqua species peccati.

¶ 4 Præterea. Præteritum & futurum, non diuersificant speciem: sed impęnitentia & obstinatio non differunt, nisi secundum præteritum & futurum, quia impęnitentia est ex hoc, quòd de præteritis commissis homo non pęnitet. obstinatio autem est in hoc, quòd futuris committendis firmiter proposito inhæret. ergo impęnitentia & obstinatio, non sunt duæ species peccati in spiritumsanctum.

¶ 5 Præterea. Veritas appropriatur filio, qui dicit Ioan. 13. Ego sum viã veritas & vita: sed peccatum in filium est, quod est contra appropriatum filij. ergo impugnatio veritatis, non est peccatum in spiritumsanctum, sed in filium.

¶ 6 Præterea. Inuidia est vnum capitale vitiorum, vt supra dictum est, & non est grauius inter ea: sed alia peccata capitalia, non ponuntur species peccati in spiritumsanctum. ergo nec inuidentia fraternæ gratiæ, debet peccatum in spiritumsanctum dici. Distin. 42. art. 3.

¶ 7 Præterea. Oppositorum generum diuersæ sunt species: sed peccatum in spiritumsanctum, quod est ex certa malitia ex opposito diuiditur contra peccatum in patrem vel filium, quod est ex infirmitate, vel ex ignorantia. cum igitur quodlibet peccatum prædictorum, vt desperãtio, pręsumptio, & huiusmodi possit ex infirmitate, vel ex ignorantia accidere, videtur quòd non conuenienter assignetur species peccati in spiritũsanctum.

¶ 8 Præter. Aliquis non peccat ex electione, prout peccatum in spiritumsanctum, ex electione dicitur, nisi remouentur omnia, quæ a peccato retrahere possunt. quolibet.n. retrahente manente, peccatum non eligitur: sed omnia retrahentia a peccato non tolluntur: nisi per omnia sex enumerata. ergo nullum istorum sex, per se sumptum, est species peccati in spiritũsanctũ: sed simul accepta, per modum partium integraliũ faciunt vnum peccatum in spiritumsanctum. † ps. 47. † ps. 67.

IN contrarium est, quod in litera determinatur per authoritates sanctorũ.

RESPONDEO. Dicendum, quòd sicut dictum est, peccatum in spiritumsanctum, proprie loquẽdo, secundum quòd est determinatum genus peccati, consistit in actu voluntatis abiicientis, id per quod aliquis a peccato retrahitur. contingit autem hoc dupliciter. retrahitur enim aliquis a peccato, & operatur bonum propter se, & aliquis propter aliud. propter aliud autem dupliciter. Vel ad vitanda supplicia, vel ad consequenda præmia, & neutrum virtuosi est, qui bonum propter se operatur, & malum propter se fugit, & hæc duo tolluntur per præsumptionem, quę priuat timorem suppliciorum, & per desperationem, quę tollit spem præmiorum. propter se enim aliquis operatur bonum, vel fugit malum, quando mouetur principaliter ex aliquo, quod in ipso actu virtutis vel peccati est, hoc autem est dupliciter. aliquid enim potest considerari in actu virtutis vel vitij, vt est quoddam humanum bonum, & aliquid vt est quoddam diuinum. Si ergo consideretur actus peccati ex parte eius quod est humanum in actu, sic duo possunt ibi esse, scilicet delectatio indebita, & deformitas actus, & ex vtroque aliquis a peccato retrahitur, & secundum hoc sunt duæ species peccati in spiritumsanctum, scilicet obstinatio & impęnitentia, quia per obstinationem aliquis firmiter adhæret delectationi, ac si non esset incompetens. per impęnitentiam autem non vitat deformitatem, quæ est in actu, quæ erat ratio pęnitendi. Diuinum autem in actu virtutis, quod etiam a peccato retrahit est duplex, vnum scilicet, veritas fidei quasi dirigens, & aliud sicut inclinans, scilicet ipsa gratia, per spiritumsanctum in ecclesiam diffusa: contra primum est impugnatio veritatis agnitæ. contra secundum inuidentia fraternę gratiæ. Quidam autem sic accipiunt distinctionem harum specierum. dicunt enim, quòd peccatum in spiritumsanctum opponitur specialiter gratię penitentiali, per quam fit remissio peccatorum. ad remissionem autem peccati, quædam exiguntur ex parte remittentis, quædam ex parte eius cui remittuntur, & quædam ex parte eius, per quod fit remissio. Ex parte remittentis concurrunt duo, scilicet miseritordia, & contra hoc est desperatio & iustitia, & contra hoc est præsumptio. Ex parte eius etiam, cui remittuntur duo, scilicet propositum non peccandi, contra quod est obstinatio, & dolor de commissis, contra quod est impęnitentia. Ex parte eius, per quod fit remissio duo, scilicet fides ecclesiæ, contra quam est impugnatio veritatis agnitæ, & gratia quæ datur in sacramentis, contra quam est inuidentia fraternæ gratię. In cap. Prę. artic.

¶ AD PRIMVM. ergo dicendum, quòd desperatio, secundum quòd est species peccati in spiritumsanctum non prouenit ex hoc, quòd aliquis neget, remissionem peccatorum: sed quia remissionem peccatorum, quam fieri credit, vel liberius vacet peccatis: sponte a se abiicit, dum non vult tendere in hoc, q̃ remissionem peccatorum consequatur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd pręsumptuosus non peccat ex hoc, quòd Dei misericordiam nimis magnam arbitretur: sed quia iustitiam eius contemnit, & in hoc etiam misericordiæ deprogat, abutens ea, ac si non esset iusta.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut perseuerantia dicitur dupliciter. Vno modo est virtus specialis, prout dicit proposi-

tum

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum perseuerandi in bono incepto, vsque ad finem. Et alio modo est circunstantia aliarum virtutum, prout dicit actualem durationem in actibus virtutum vsque ad mortem: ita etiam & impenitentia, secundum quòd dicit propositum non pænitendi, est species peccati in spiritumsanctum. secundum autem quòd dicit permanentiam in peccato vsque ad mortem, negando peccati pœnitentiam, sic est accidens, vel circunstantia aliorum peccatorum.

¶ Ad quartum dicendum, quòd obstinatio, & impœnitentia non differunt, secundum præteritum & futurum. potest enim aliquis dici impœnitens, qui proponit etiam de peccatis quæ faciet, non pœnitere: sed differunt secundum diuersa, quę in peccato attenduntur, quæ respóndent eis quasi obiecta, vt in prima assignatione dictum est.

¶ Ad quintum dicendum est, quòd veritas, sapientia, & huiusmodi, possunt dupliciter considerari, vel secundum propriam rationem, & sic appropriantur filio, vel secundum quòd habent rationem doni, & secundum hoc appropriatur spiritusancto, qui est primum donum, in quo omnia dona donantur, vt in libro primo, distinctio. 18. dictum est, & ita aliquis impugnans veritatem agnitam, ex certa malitia, in spiritumsanctum peccat.

¶ Ad sextum dicendum, quòd inuidia potest esse duplex, quædam quæ est de prosperitate, vel exaltatione hominis, & quædam quæ est de exaltatione gratiæ, sicut quòd multi ad Dei gratiam conuertuntur vel aliquid huiusmodi, & talis inuidia solum est peccatum in spiritumsanctum, non quidem inuidia fratris, sed inuidia fraternæ gratiæ.

¶ Ad septimum dicendum, quòd quodlibet istorum, quæ dicta sunt, potest dupliciter accidere. Vno modo ex hoc, quòd per se voluntas tendit in vnumquodque ipsorum, vt quia aliquis non vult habere spem de futuris præmijs, aut non vult veritati notę assentire, & sic de alijs. & hæ tantummodo sunt species peccati in spiritumsanctum, quia sic per se loquendo, est desperatio vel presumptio, & sic de alijs, quando voluntas per se in actum desperationis labitur. Secundo potest accidere ex aliquo exteriori, vt propter defectum rationis regentis, vel propter aliquem impetum alicuius impellentis: sicut quando per infirmitatem, vel ignorantiam aguntur, & sic non sunt species peccati in spiritumsanctum, quia sic non est, dicendus aliquis desperatus per se: sed per accidens.

¶ Ad octauum dicendum, quòd quámuis multa sint, quæ a peccato retrahere possunt, secundum quę distinctę sunt species peccati in spiritumsanctum: tamen aliquis propter vnum illorum tantum, a peccante retrahitur, & alius propter alium: & ideo non oportet, vt omnia semper concurrant ad hoc, quòd sit peccatum in spiritumsanctum.

ARTICVLVS. IIII.

d Vtrum peccatum in spiritumsanctum sit irremissibile.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd peccatum in spiritumsanctum non sit irremissibile. Remissio enim peccati fit per gratiam: sed vbi abundauit delictum, super abundauit et gratia. Roman. 5. Cum ergo peccatum in spiritumsanctum sit grauissimum, videtur quòd maxime sit remissibile.

¶ 2 Præterea. Charitas est perfectior spe, & fides prior ea: sed peccatum oppositũ fidei, scilicet infidelitas, & oppositum charitati, scilicet odium sunt remissibilia. ergo & desperatio, quę opponitur spei est remissibilis, & eadem ratione aliæ species peccati in spiritumsanctum.

¶ 3 Præter. Quatuor dicuntur in nobis: sicut pænalitates ex peccato primi hominis prouenisse, scilicet ignorantia, infirmitas, concupiscentia, & malitia: sed ifirmitas & ignorãtia excusando peccatum, remissibile ipsum reddunt ergo & eadem ratione, malitia, & ita peccatum in spiritumsanctum, quod est ex certa malitia, remissibile erit.

¶ 4 Præterea. In hoc dicitur homo ab angelo differre, quòd homo habet vertibilitatem electionis mutabilem. angelus vero immutabilem, quia ab eo, quòd semel eligit, nunquàm remouetur: sed peccatum in spiritumsanctum est peccatum hominis. ergo si homo per electionem in ipsum consentiat, iterum potest hanc electionem mutare, & ab eo discedere: sed peccatum remittitur per hoc, quòd ab eo receditur. ergo peccatum in spiritumsanctum est remissibile.

¶ 5 Præterea. Irremissibile tollit potentiam remissionis. cum ergo dicitur peccatum in spiritumsanctum irremissibile, aut negatur potentia remissionis, ex parte remittentis, aut ex parte eius cui fit remissio. Non primo modo, quia potentia ipsius Dei, qui solus peccata dimittit, est infinita ad omnium peccatorum remissionem se extendens. Similiter nec secundo modo, quia potentia ad remissionem ex parte eius, cui fit remissio est liberum arbitrium, in statu vię existens, quod etiam post peccatum in spiritumsanctum manet. ergo peccatum in spiritumsanctum, nullo modo est irremissibile.

IN CONTRARIVM sunt authoritates, quæ in litera inducuntur.

¶ Præterea. Peccatum virtuti opponitur: sed de virtute perfectissima, scilicet charitate dicitur prime Corin. 13. quòd nunquàm excidit, quámuis multi eam amittant. ergo & peccatum in spiritumsanctum, quod est grauissimum peccatorum, debet dici irremissibile, & si quandoque remittatur. D. 1005. 1019.

RESPONDEO. Dicendum, quòd de peccato in spiritumsanctum duplex est opinio, vt ex litera colligi potest. quidam enim accipientes impœnitentiam, prout est circunstantia peccati, vt dictum est. assignant quinque species peccati in spiritumsanctum, quæ scilicet supra impœnitentiæ connumeratæ sunt, & dicunt quòd nulla illarum specierum habet complete rationem peccati in spiritumsanctum, nisi secundum quòd adiungitur ei hęc circunstantia, vt scilicet vsque ad mortem in desperatione, vel obstinatione perdurent. & secundum hoc dicitur peccatum in spiritumsanctum irremissibile, quia nunquàm remittitur vel remitti potest, quia post mortem homo confirmatur in gratia, vel in peccato, secundum quòd fuit in statu mortis suæ, vt dicitur Ecclesiast. 11. Lignum in quocunque loco ceciderit, ibi erit. Sed istud non videtur esse conueniens, quia secundum hoc, omne peccatum, quod vsque ad mortem perdurat, irremissibile est, siue sit in patrem siue in filium, & ita peccatum in spiritumsanctum non esset alio modo irremissibile, quàm peccatum in patrem vel filium, quod est contra textum euangelij. Nisi forte diceretur, quòd omne peccatum in patrem, vel in filũ, est peccatum veniale, quia Grego. dicit in 4. dialog. peccata venialia etiam post hanc vitam remitti. Sed hoc est expresse falsum, quia ignorantia non sic semper excusat peccatum, vt non sit damnabile: sed vt sit minus damnabile. Et ideo alij dicunt, quòd impœnitentia, quæ dicit continuã durationem peccati, vsque ad mortem, non est necessaria ad hoc, quòd sit peccatum in spiritumsanctum, quia etiã vno solo motu voluntatis potest homo in spiritumsanctũ peccare: sicut & in cæteris peccatis contingit, & secundum hos assignantur species peccati in spiritumsanctum sex, sicut dictum est. secundum hos autẽ oportet dicere, quòd peccatum in spiritumsanctum non dicitur irremissibile, qa nunquàm remittatur: sed quia non habet de se aptitudinem ad hoc, quòd remissibile sit, & hoc præcipue ꝓpter tres causas. Vna est ex causa mouente ad peccandum. quandoque enim infirmitas, vel ignorantia ad peccandum, peccatum causant, quæ nata sunt peccatum excusare in parte, vel in toto, propter hoc, quòd inuoluntarium causant vel simpliciter vel secundum quid, & tunc peccatum remissibile dicitur, quod habet in se vnde facile remittatur. propter hoc, quòd ex causa excusante procedit. Peccatum autem quod ex industria fit, nullam rationem excusationis habet: & ideo dicitur irremissibile, quia non habet in se vnde excusetur, & propter hoc ad remittendum fit facile. Secunda est ratio sumpta ex modo inclinationis voluntatis in peccatum, quia vt Philosophus dicit in 7. Ethicor Finis in operabilibus est, sicut principium indemonstrabile in speculatiuis. error autem in speculatiuis, qui est circa principia indemonstrabilia, difficile remoueri pôt, eo ꝙ non possunt accipi aliqua magis nota, per quæ error improbetur: ita etiam in practicis, quando aliquis alicui peccato, vt fini adhæret, quasi in eo suam beatitudinem constituens, non potest tali peccato de facili remedium adhiberi, quia nihil est aliud magis a peccante dilectum, propter cuius consecutionem, hoc in quo vltimum finem ponit dimittat. Quicunque autem ex electione peccat, vel ex industria, adhæret peccato quod eligit quasi per se bono, & sic finit: & ideo tale peccatum non de facili medicinam recipit, vnde Philosophus in 7. Ethic. per hoc ostendit, quòd incontinens, quia ex passione peccat siue infirmitate, facilius curatur quàm intemperatus, qui peccat ex electione siue ex industria, & hę duæ prędictæ causæ ostendunt causam irremissibilitatis, non solum in peccato quod proprie dicitur in spiritumsanctum, sed etiam in quolibet peccato, qd est ex electione. Tertia autem causa, quæ proprie peccatum in spiritumsanctum respicit, sumitur ex eius obiecto, quia peccatum in spiritumsanctum est ex hoc, quòd voluntas a se repellit id, per quod remissio peccatorum fit. Vnde sicut ægritudo diceretur incurabilis, quæ fastidium medicinæ faceret: ita & peccatum irremissibile dicitur, per cuius actum spiritualis medicina directe repellitur: & tamen sicut illæ morbus corporalis virtute diuina miraculose curari potest: ita & huiusmodi peccatum, per misericordiam diuinam, quasi miraculose remitti potest.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd peccatum in spiritumsanctum, precludit viam gratiæ, & ideo peccato in spiritumsanctum, manente, ex parte ipsi' peccantis, non remanet facultas ad gratiam: sed remoto isto peccato, per immensitatem diuinæ misericordiæ potest, post modum esse gratiæ abundantia, si homo maxime humilietur propter grauitatem præcedentis peccati.

¶ Ad secundum dicendum, quòd spes directe est eorum, in quæ sicut in vltimum finem tendimus: & ideo remotio spei tollit finem: & ideo desperatio est irremissibile peccatum, sicut & error principiorum est insanabilis. charitas autem non tantum est finis: sed & eorum quæ sunt ad finem, scilicet proximorum: & ideo si peccatur contra charitatem proximi: non tamen propter hoc directe peccatur contra charitatem Dei: vnde ex parte illa manet via ad curationem. Si autem directe, contra charitatem Dei peccatur, prout est director finis: sic irremissibile peccatum erit in spiritumsanctum, & hoc est quando quis inuidet gratiæ, quæ etiam reconciliatus est. Similiter etiam dicendum de fide, quia infidelitas potest procedere vel ex ignorantia, & sic habet pallium excusationis & facile remittitur, vel est ex certa malitia, & sic est peccatum in spiritumsanctum, quod est impugnatio veritatis agnitæ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd malitia non causat inuoluntarium, sicut infirmitas & ignorantia: & ideo non oportet, quòd peccatum excuset vel alleuiet, sicut illa faciunt. Vel dicendum, quòd malitia ex qua peccatum, quod in spiritumsanctum dicitur procedit: nominat quendam actum peccati, vt actum desperationis vel obstinationis & huiusmodi, & non sumitur secundum quòd est pœna, prout dicit defectum quendam rationalis animę, secundum quem in malum facile inclinabilis est.

¶ Ad quartum dicendum, quòd peccatum aliquod, potest esse irremissibile dupliciter. vel ex genere peccati, & sic peccatum in spiritumsanctum irremissibile dicitur, vel ex statu peccantis, & sic omne peccatũ in spiritumsanctum, in quo via finitur, est irremissibile, siue sit hominis siue angeli, & secundum hoc excipitur differentia hominis & angeli, quia status viæ in angelis finitur statim, post primam electionem. non autem sic est in hominibus.

¶ Ad quintum dicendum, quòd cum dicitur peccatum irremissibile, non priuatur potentia absolute ad remissionem: sed magis aptitudo vel facilitas quædam.

ARTICVLVS V.

e Vtrum aliquis possit peccare in spiritumsanctum in primo actu peccati.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd aliquis in primo actu peccati, non possit peccare in spiritumsanctum: sed quòd hoc peccatum pręexigat alia peccata. Dicit enim Bernar. in 4. sermone super Canticam. Nemo repente fit summus: reticus est hodie, schismaticus est hodie. Quid si cras amplectatur catholicam fidem, & sequatur catholicam veritatem? Quid si isti, quos, in quocunque genere erroris notas, & tãquàm desperatissimos damnas antequàm finiant istam vitam agant pœnitentiam, & inueniant veram requiem, & vitam in futuro? Nolite ergo ante tempus iudicare quemquàm: Ex his ostenditur pro singulis peccatoribus, in hac vita esse orandum, nec de aliquo esse diffidendum, quia conuerti potest dum in hac vita est, quia non potest sciri de aliquo, vtrum peccauerit ad mortem vel in spiritũsanctum: nisi cum ab hac vita discesserit: nisi forte alicui, per spiritumsanctum mirabiliter reuelatum fuerit.

Ex prędictis aliquatenus capi potest, quomodo accipiatur peccatum in spiritumsanctum, scilicet inuidentia gratiæ fraternitatem impœnitenter oppugnans, quæ vtique obstinatio esse videtur, & omnis impœnitentis obstinatio atque desperatio. Notandum vero est, nec est desperandum, nec pro illo imprudenter oratur, de quo non desperatur. His verbis insinuatur peccatum præmissa diffinitione descriptum, tunc solum debere dici ad mortem vel in spiritũsanctum, cum non habet comitem pœnitentiam, nec de aliquo peccatore in hac vita desperandum esse: & ideo, pro omni esse orandum. Vnde illud Ioan. Non pro eo dico, vt quis oret, sic accipiendum videtur. vt pro aliquo peccante ad mortem vel in spiritumsanctum, postquàm finierit hanc vitam, nõ oremus. Dum autem in hac vita est, nec peccatum illius iudicare, nec de illo desperare, sed pro illo orare debemus. Vnde August. de verbis domini, & de impœnitentia, quæ est blasphemia in spiritumsanctum, sic ait. Ista impœnitentia vel cor impœnitens, quàmdiu quisque in carne hac viuit homo, non potest iudicari. de nullo enim desperandum est, quàmdiu patientia Dei, ipsum ad pœnitentiam adducit. Paganus est hodie, iudæus, infidelis est hodie, hæ-

Universidad de Deusto Biblioteca

sit summus: sed paulatim proficere volo. ergo econtrario nullus repente fit pessimus: sed peccatum in spiritumsanctum est grauissimum. ergo non statim aliquis hoc peccato potest peccare.

Elicitiue habetur. c. 31. lib. 31. ¶ 2 Preterea. Gregor. in moralibus exponens illud Iob. 39. Clamorem ducum &c. dicit, quòd vitia quę primo mentem inuadunt, cum quadam ratione hominem, quasi persuadendo ad modum ducis vincunt: sed postmodum mens per diuersa vitia irrationabiliter dissipatur: sed peccatum in spiritumsanctum est maxime a persuasione rationis recedens. ergo non potest esse primum: sed oportet quòd sequatur alia peccata.

† Cap. 1. Lib. 1. ca. 3. fin. tom. 2. ¶ 3 Præterea. Philosophus dicit in 5. Ethic. quòd non est in potestate hominis, vt statim iniusta operetur, sicut iniustus facit: sed iniustus operatur iniusta delectabiliter, & ex electione. ergo non est in potestate hominis, vt statim & ex electione peccatum faciat. quicunque autem peccat i spiritumsanctum, ex electione peccat. ergo &c.

quòd non omnis, qui non pęnitet, impęnitens dici potest, quia impęnitentia proprie obstinati est, & vt quidam volunt etiam desperati.

Alia assignatio peccati in spiritumsanctum.

De hoc quoque peccato in spiritumsanctum, Ambro. de spiritusancto assignationem diffinitam differens tradit, dicens. Cur dominus dixerit, qui blasphemauerit in filium hominis remittetur ei. qui autem blasphemauerit in spiritumsanctum, nec hic nec in futuro remittetur ei, diligenter aduerte. Nunquid alia est offensio filij, alia spiritussancti? Sicut vna dignitas, sic vna iniuria. Sed si quis corporis specie deceptus humani, remissius aliquid sentit de Christi carne, quàm dignum est, habet culpam: non est tamen exclusus a venia, si quis vero sanctispiritus dignitatem, & maiestatem, & potestatem abneget sempiternam, & putet nō in spiritu Dei G eiici demonia: sed in belzebub, non potest ibi exhortatio esse venię, vbi sacrilegij plenitudo est. Satis aperte hic explicatur quod sit peccatum in spiritumsanctum. quod illi August. descriptioni congruere videtur, quia illud peccatum dicitur esse inuidentia gratiæ oppugnās fraternitatem. Qui enim post cognitionem veritatis, spiritussancti veritatem negat eiusque opera dicit esse belzebub, H potestati bonitati, & gratiæ Dei inuidere non dubitatur.

F ¶ Ad primum. ergo dicendum, quòd non est simile de profectu virtutis, & de casu in peccatum, quia plura requiruntur ad actum virtutis, quàm ad actum peccati, & ad actum virtutis erigitur homo per gratiam: sed in actu peccati per seipsum quis cadere potest.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Gregor. ibi assignans origines vitiorum considerat, id quod sepius accidit, non quin aliter possit accidere. hoc enim ad moralem pertinet, & etiā ad naturalem, quia causæ naturales, & multo plus morales deficiunt in minori parte, quia non sunt necessariæ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd peccatum in spiritumsanctum, vt supra dictum est. non est hoc modo ex electione, sicut habens habitū ex electione peccat: immo per actus peccati in spiritumsanctum præcedentes habitum, aliquis habitus acquiritur: & ideo obiectio non procedit, quia iniustus ex electione peccat, sicut habens habitum.

¶ 4 Preterea. Sicut spei opponitur desperatio: ita meritis opponuntur demerita: sed spes præsupponit merita. Est enim spes certa expectatio futuræ beatitudinis ex meritis, & gratia proueniens. ergo & desperatio præsupponit demerita, & sic saltem hæc spes peccati in spiritumsanctum, oportet quòd ad alia peccata sequatur.

¶ 5 Præterea. Pænitentia & impænitentia, cum sint opposita sunt circa idem: sed penitentia est dolor de commissis. ergo & impænitentia aliqua peccata commissa præsupponit.

Sed contra. Peccatorum quę habent actus distinctos, vnum ad sui esse alterum nō pręsupponit: sed peccatum in spiritumsanctum, habet actum ab alijs peccatis distinctum, qui est abiicere id, per quod quis a peccato retrahitur, vt dictū est. ergo non de necessitate alia peccata præsupponit. I

In corp. 2. art. ¶ Præterea. Peccatum in spiritumsanctum consistit in hoc, quòd voluntas reijcit id, per quod a peccato retrahi deberet: sed voluntas se habet ad vtrunque oppositorum. ergo potest homo statim in spiritumsanctum peccare vel non peccare.

Dist. 42. ar. 3 in cor. Respondeo. Dicendum, quòd sicut supra dictum est, in peccatis quorum vnum dicitur ex altero nasci, non consideratur quid semper fiat: sed quid in pluribus contingat, propter quandam aptitudinem quam habet vnum peccatum quòd ex alio frequenter oriatur: sicut fraus assignatur filia auaritiæ: quę tamen potest ex luxuria, vel ex alio vitio oriri, quàmuis ex auaritia sæpius oriatur. illud autem peccatum habet aptitudinem, vt ex eo aliud oriatur, cuius obiectum est vehementius

Vbi supra. appetibile, vt supra dictum est. hoc autem est quod habet maiorem apparentiam boni: vnde illud peccatum, cuius obiectum maxime recedit a ratione boni, illud minime potest esse primum: sed quasi semper vel frequentius ex alio oritur, & tale est peccatum in spiritumsanctum, prout speciale peccatum ponitur: & ideo vt sæpius, & quasi semper sequatur ad alia peccata: non tamen ita quòd sit possibile, vt etiam homo in primo actu peccati, in spiritumsanctum peccet, & pręcipue in duabus vltimis speciebus, scilicet impugnatio veritatis agnitæ, & inuidentia gratię qua reconciliati sumus, quia istæ species maiorem videntur habere distinctionem ab alijs peccatis. Sed tamen hoc etiam contingit in alijs speciebus, si diligenter consideretur. potest enim aliquis statim inspectis, diuersorum hominum statibus abiicere spem futuræ gloriæ, propter difficultatem perueniendi ad ipsam, & pp delectationes eorū, qui de ea non curant, & similiter in hoc animum suum firmare, vt suam voluntatem in omnibus sequatur, quod est obstinationis, & sic de alijs. K

¶ Ad quartum dicendum, quòd spes non semper pręexigit merita in actu: sed solum in proposito sperantis. similiter etiam & desperatio, non oportet quòd præsupponat aliqua demerita præcedentia in actum.

¶ Ad quintum dicendum, quòd pœnitentia secundum quòd dicit actum, non est nisi de malis pręteritis: sed secundum quòd dicit habitum, quo quis dicitur pænitiuus, non exigitur quòd aliqua peccata commiserit: sed quòd habeat hoc propositum, vt si contingeret ipsum peccare, quòd statim peniteret: ita etiā ad rationem impænitentiæ sufficit: vt aliquis nunquàm pæniteat de peccatis, si qua committet.

ARTICVLVS VI.

Vtrum Adam peccauerit in spiritumsanctum

Ad sextum sic proceditur. Videtur quòd Adam in spiritumsanctū peccauerit. non enim peccauit in patrem, quia non peccauit ex infirmitate, neque etiam in filium, quia non ex ignorantia, cum infirmitas & ignorantia ante peccatum non fuerit. ergo relinquitur quòd peccauit in spiritumsanctum.

¶ 2 Præterea. Nimia pręsumptio de Dei misericordia, est peccatum in spiritumsanctum: sed Adam peccans de Dei misericordia cogitauit, vt Aug. dicit, vt supra distin. 22. habitum est ergo videtur in spiritumsanctum peccasse. In litera.

¶ 3 Contra. Peccauit appetendo scientiam: sed scientia appropriatur filio. ergo magis peccauit in filium, quàm in spiritumsanctum.

¶ 4 Præterea. Augustin. dicit, quòd quàmuis Adam non fuerit seductus in hoc, in quo mulier: tamen in hoc seductus est, quòd credidit veniale quod mortale erat: sed peccatum quod est ex seductione est peccatum in filium. ergo peccauit in filium. De ciu. Dei lib. 14. c. 11 tom. 3.

¶ 5 Item. Videtur, quòd primus angelus in spiritumsanctum peccauerit. irremissibilitas enim est proprietas peccati in spiritumsanctum: sed peccatum primi angeli fuit irremissibile. ergo fuit in spiritumsanctum.

¶ 6 Præterea. Eodem genere peccati, quo tunc peccauit diabolus, etiam nunc peccat: sed nunc peccat in spiritumsanctum, quia inuidet gratiæ, quæ in sanctis operatur. ergo & tunc in spiritumsanctum peccauit.

SED

¶ 7 Sed contra. Peccatum primi angeli fuit ex hoc, quòd potentiam inordinate appetijt: sed potentia appropriatur patri. ergo peccauit in patrem. A

¶ 8 Preterea. Pœna non præcedit culpam: sed malitia computatur inter pœnas peccati. ergo ex malitia non potuit esse primi angeli primū peccatū, quod nullū pctm̄ præcesserat.

Respondeo. Dicendum, quòd quidam dicunt, quòd peccatum primi hominis, & peccatum dæmonis non fuit neque in patrem, neque in filium, neque in spiritumsanctum. hæ enim non sunt differentię peccati absolute accepti: sed peccati quod contingit in natura corrupta. infirmitas enim & ignorantia & malitia, ex peccato naturam corruptam consequuntur. Sed sciendum, quòd quàmuis infirmitas, nullo modo in natura integra inueniri possit: & ita nec peccatum in patrem: tamen ignorantia aliquo modo in natura integra inueniri potuit, non secundum quòd ignorantia[a] dicitur priuatiue: sed secundum quòd dicitur negatiue. sic enim est defectus, consequens intellectum creatum, inquantum creatus est. ex hoc enim deficit a perfecto lumine intellectus increati, vt non omnia sciat, vel saltem non omnia actu consideret, & ex tali nescientia peccatum proueniens, peccatum in filium dici potest. & similiter etiam malitia ex qua peccatum in spiritumsanctum procedit, non oportet quòd sit pœna: sed est aliquis actus peccati, vt supra dictum est, vnde & in natura integra, potuit esse peccatum in filium & in spiritumsanctum. Sciendum tamen, quod primus actus peccati primi hominis & angeli, non fuit in spiritumsanctum, prout peccatum in spiritumsanctum, est speciale peccatum, quod patet ex ipso obiecto peccati. vterque enim peccauit altitudinem propriam appetendo: & ideo quantum ad genus peccati, fuit peccatum superbiæ: sed quantum ad circunstantiam peccati vtrunque fuit peccatum in filium, quia vterque peccauit ex hoc, quòd non considerauit ea, quæ consideranda erant ad cautionem peccati. non autem fuit peccatum primum eorum ex hoc, quòd propria voluntate repugnarent spei vel alicui huiusmodi: sicut fit in peccato in spiritumsanctum.

Non itaque distinctio illa verborum sic accipienda est, quasi trium personarum diuisæ sint offensæ: sed ibi genera peccatorum distincta sunt. Peccatum enim in patrem, id intelligitur, quod fit per infirmitatem, quia patri scriptura frequenter attribuit potentiam, peccatum in filium quod fit per ignorantiam, quia sapientia filio attribuitur. Tertium expositum est. Qui ergo peccat per infirmitatem, vel per ignorantiam, facile veniam adipiscitur. Sed non ille, qui peccat in spiritumsanctum. Cum autem vna sit potentia, sapiētia, bonitas trium, quare patri potentia, filio sapientia, spirituisancto bonitas sæpius assignetur, dictum est superius.

¶ Ad primum. ergo patet responsio, per ea quæ dicta sunt.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quàmuis Adam peccans cogitaret de Dei misericordia: non tamen peccauit peccato præsumptionis, quia non cogitauit se misericordiam consequi sine pænitentia: sed simul de misericordia & de pænitentia cogitauit, vt August. ibidem dicit. Alia duo concedimus, quàmuis primum eorum non recte concludat, vt post dicetur,

¶ Ad quintum dicendum, quòd peccatum angeli non habuit irremissibilitatem ex genere peccati: sed magis ex statu peccantis, vt supra dictum est: & ideo ratio non procedit.

D. 150. D. 1142. ¶ Ad sextum dicendum, quòd ad primum[d] actum peccati in angelo, qui fuit actus superbię, consecutæ sunt multæ alię[d] deformitates peccatorum, vt inuidia, odium, & huiusmodi, & inter illa potuit esse peccatum in spiritumsanctum.

¶ Ad septimum dicendum, quòd peccatum in patrem, non dicitur ex obiecto: sed potius ex causa: & ideo quàmuis potentiam appetierit, non sequitur quòd in patrem peccauerit, quia non ex infirmitate peccauit. vnde & ratio illi similis, per quam ostendebatur, quòd homo primus in filium peccauerit, non concludebat.

¶ Ad octauum dicendum, quòd malitia, ex qua peccatum in spiritumsanctum esse dicitur, non oportet vt sit pœna peccati, vt dictum est: & ideo ratio non procedit, quis conclusio sit vera.

EXPOSITIO TEXTVS.

Neque hic, neque in futuro &c.} Hoc ideo dicitur, quia quædam peccata in futuro etiam dimittuntur, sicut venialia quædam, vt Greg. dicit, non solum quantum ad pænam: sed etiam quantum ad culpam.} Non pro eo dico, vt quis oret.} si peccatum ad mortem intelligatur peccatum in spiritumsanctum, prout peccatum in spiritumsanctum requirit finalem impęnitentiam, secundum vnam opinionem, sic intelligēdum est, vt nullus pro talibus oret, quia qui vsque ad mortem in peccato mortali perdurat, postmodum orationibus non iuuatur. Si autem sumatur pro peccato in spiritumsanctum secundum aliam opinionem, prout non requirit finalem impænitentiam, sic intelligendum est, vt non oret[d] pro eo quis, idest quicunque, quia talium conuersio quasi miraculosa est: vnde sicut pro faciendis miraculis non quilibet orat: sed magni & sancti viri: ita nec pro talium conuersione: tamen secundum formam verborum non prohibetur oratio pro eo fieri: sed ostenditur, quòd præceptum de orando, pro proximis fidelibus, non se extendit ad tales peccatores, quia propter sui peccati enormitatem hoc merentur, vt a fidelibus relinquantur, sicut Ethnici & Publicani. {Qui autem blasphemauerit in spiritumsanctum &c.} Glo. ibidem dicit, scilicet Matth. 12. Quod blasphemia remittitur. spiritus autem blasphemiæ non remittitur. blasphemia enim nominat ipsum peccati genus absolute, quod contingit quandoque ex infirmitate: sicut cum quis ex irę passione blasphemat. quandoque etiam ex ignorantia sicut in his, qui errant male de Deo sentientes: sed spiritus blasphemiæ est voluntas blasphemandi, quando scilicet ex certa malitia blasphematur, & tunc est peccatum in spiritumsanctum. {Discuti oportet an alium &c.} Huius quęstionis apparet solutio, secundum distinctionem impænitentiæ prius positam: si enim impænitentia sumatur, pro actuali duratione in obstinatione, vsque ad mortem, non est aliud peccatum ab obstinatione: sed circunstantia eius. Si autem impęnitentia[d] sumatur, prout dicit propositum non pænitendi, sic est aliud peccatum. D. 1019.

Dialog. 4. cap. 9. D. 444.

DISTINCTIO XLIIII.

A

De potentia peccandi, an sit homini vel diabolo a Deo.

B Post prædicta, consideratione dignum occurrit: vtrum peccandi potentia, sit nobis a Deo vel a nobis. Putant quidam, potentiam recte agendi, nobis esse a Deo. potentiam vero peccandi non a Deo: sed a nobis vel a diabolo esse, sicut mala voluntas non a Deo nobis est: sed a nobis & a diabolo. bona autem nobis a Deo tantum est. Bonæ autem voluntatis, & cognitionis initium, non homini ex seipso nasci: sed diuinitus parari, & tribui in eo Deus euidenter osten

C

D

DISTINCTIO XLIIII.

DIVISIO TEXTVS.

E Determinato De peccato, quātum ad actum peccati. Hic determinat de potentia peccandi. Et diuiditur in partes duas. In prima determinat de potentia peccandi. In secunda continuat se ad sequentem librum. ibi {Iam nunc his intelligendus &c.} Prima diuiditur in duas. In prima inquirit, vtrum potentia peccandi sit a Deo. In secunda determinat de obedientia, quæ debetur eis, qui potentiam prælationis a Deo habent. ibi {Hic oritur quæstio non transilienda.} Circa primum tria facit. Primo mouet quęstionem. Secundo narrat opinionem quorundam. ibi {Putant quidam potentiam &c.} Tertio determinat veritatem. {Sed pluribus sanctorum test. &c.} {Hic oritur quæstio &c.} Hic inquirit de obedientia debita his, qui a Deo potestatem habent. Et primo mouet quęstionem. Secundo soluit ibi. {Sed sciendum &c.} {Iam nunc his &c.} Hic continuat se ad sequentia. Et primo ponit continuationem. Secundo assignat ordinem. ibi {Hic est rationis ordo &c.}

QVAE-

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVAESTIO PRIMA.

A

Hic est duplex quæstio:

Prima. De potentia peccandi.
Secunda. De obedientia.

Circa primum quæruntur tria.

Primo. Vtrum potentia peccandi sit bona, & a Deo.
Secundo. Cum secundum prælationis officium, assit potestas multa peccata perpetrandi, quæ nisi quis in statu prælationis esset facere non posset: vtrum etiam omnis prælatio a Deo sit.
Tertium. Vtrum prælatio siue dominium, sit a Deo in ordinatione naturę institutæ, vel in punitione naturæ corruptæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

a Vtrum potentia peccandi sit a Deo.

1.d.42.q.2. art.1. Et 3. d.12.q.2.artic.2. ad 6. Et Ro.13. Lec.1.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd potentia peccandi, non sit a Deo. Posse enim peccare, vt Ansel. dicit. neque est libertas, neque pars libertatis: sed omnis potentia naturalis, quæ est in nobis ad agendum actus humanos, ad liberum arbitrium pertinet. ergo potentia peccandi, non est in nobis aliqua potentia naturalis, constat etiam, quòd non est gratiæ potentia, quia per gratiam nullus ordinatur ad peccatum. cum ergo omnis potentia, quæ est in nobis a Deo, sit gratiæ vel naturæ, videtur quòd potentia peccandi, non sit in nobis a Deo.

¶ 2 Præterea. Deuteron.32. Dei perfecta sunt opera. ergo quanto aliquid magis est perfectum, magis debet computari inter diuina opera: sed actus est perfectior quàm potentia. cum igitur actus peccati non sit a Deo: nec potentia peccandi a Deo erit.

¶ 3 Præterea. Ad opus humanum concurrunt potentia, scientia, & voluntas: sed voluntas peccandi non est a Deo. ergo eadem ratione, nec potentia peccandi ab ipso est.

¶ 4 Præterea. A causa per se producitur effectus, secundum similitudinem suæ causę: vnde a Deo, qui est per se causa omnium, omnia producuntur retinentia similitudinem eius, quantum possunt, quia a primo ente sunt entia, & a primo viuente viuentia: sed in potentia peccandi non assimilatur creatura Deo. ergo potentia peccandi, non est in nobis a Deo.

De diff. topic. lib.2.

¶ 5 Præterea. Cuius vsus malus est, vt Boetius dicit, ipsum malum est: sed potentiæ peccandi, vsus est ipsum peccatum, quod malum est. ergo & potentia peccandi mala est: sed nullum malum est a Deo. ergo potentia peccandi non est a Deo.

9. Metha. tex. 3. & 10.

SED CONTRA. Philosophus dicit, quòd potentiæ rationales sunt ad opposita. ergo eadem est potentia peccandi, & potentia bene operandi: sed potentia bene operandi est a Deo. ergo & potentia peccandi.

¶ Præterea. Omne ens a Deo est: sed potentia peccandi est quoddam ens. ergo & potentia peccandi a Deo est.

RESPONDEO. Dicendum, quòd potentia cognoscitur per actum: vnde ex consideratione actus peccati, iudicium sumendum est de potentia peccandi. In actu autem peccati sunt duo, scilicet substantia actus & deformitas, vel defectus debitarum circunstantiarum. vnde oportet, quòd etiam in ipsa potentia peccandi duo attẽdantur, scilicet ipsa potentia, quæ est principium actus, & hęc est eadem, quæ est principium actus ordinati & inordinati. & hæc a Deo est. consideratur etiam in ea defectus quidam secundum quem, actum deficientem producere possit. potentiæ enim perfectissimæ nunquàm deficiunt ab eo ad quod ordinate sunt, vt patet in necessarijs. vnde quòd potentia impediatur, vel retrahatur ab eo, ad quod naturaliter ordinata est, oportet quòd fit ex defectu eius, inquantum scilicet alteri agenti, quod impedit, succumbit: vnde cum potentia voluntatis humanæ sit per se ordinata ad bonum, defectus a bono in actu eius, oportet quòd causetur, ex aliquo defectu in ipsa, per quem ab aliquo vinci potest, vel delectatione vel sug-

D. 295.

F gestione, vel quocunque alio, vt ab eo quod est naturale sibi, ad id quod est innaturale, trahatur. Hic autem defectus est, secundum quòd ex nihilo est. huiusmodi autem defectus, scilicet quòd creatura ex nihilo sit, Deus directe causa non est, vt Auic. probat, quia quod conuenit rei secundum se, non causatur in eo ex alio. Res autem creata si sibi relinquatur, nihil est. vnde hoc est, quòd ex nihilo esse, non est creaturę a Deo, quàmuis esse creaturę a Deo sit: posset tamen dici, quòd iste defectus indirecte a Deo est. non quidem sicut ab agente aliquid: sed sicut a non agente, inquantum scilicet, ipsę creaturę hoc non præbet, vt non ex nihilo sit, sicut dicitur causa priuationis gratiæ, quę pena est, nisi creatura huiusmodi perfectionis inueniretur capax non esse, vt scilicet, non ex nihilo sit: & ideo hic defectus nullo modo a Deo est, nec directe nec indirecte. sic ergo potentia peccandi, quantum ad id quod potentię est, a Deo est: sed quantum ad defectum qui implicatur, non est a Deo.

seipsa rursus eam habere potuisset, multo possibilius hoc natura haberet angelica, quæ quanto minus grauatur terreni corporis pondere, tanto magis hac esset prædita facultate. Non igitur homo vel angelus, a se bonam voluntatem habere

G

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd posse peccare dicitur non esse pars libertatis, quia non requiritur ad libertatem voluntatis vt in peccatum possit: sed sufficit ad rationem libertatis, vt in vtrunque contradictoriorum possit, quàmuis in his, qui peccare possunt, per liberum voluntatis arbitrium peccetur, quia voluntas est, qua peccatur & recte viuitur, vt Augustinus dicit.

Lib. de duabus animabus.

¶ Ad secundum dicendum, quòd semper actus, perfectior est potentia, perfectione proprij generis: vnde actus bonus, perfectior est in bonitate quàm potentia bona. Et similiter actus malus perfectior est in malitia, quàm potentia mala, quia in actu malo est malitia simpliciter: sed in potentia ad malum, est malum secundum quid: & ideo actus malus simpliciter, non dicitur a Deo esse: sed secundum quid. potentia autem ad malum dicitur simpliciter a Deo esse, & secundum quid a Deo non esse. perfectio enim in malitia, non est perfectio proprie & simpliciter dicta: sed quasi transumptiue, sicut dicimus perfectum latronem, & perfectionem cęcitatis, vt in quinto Metaphysicæ dicitur.

H

Tex.21.

¶ Ad tertium dicendum, quòd voluntas potest dupliciter sumi. vel pro ipsa potentia voluntatis, vel pro actu eius. Et primo modo voluntas qua peccatur, a Deo est. Secundo autem modo, a Deo non est. potentia autem nunquàm nominat actum: sed vsus potentiæ est ipsum actum: & ideo obiectio ex æquiuocatione voluntatis pecdit.

I

¶ Ad quartum dicendum, quòd est quoddam bonum perfectum, & quoddam imperfectum. si ergo aliquod nomen bonitatem in nobis, quæ a Deo est, secundum quam sumus ei similes sine imperfectione nominet, inueniretur Deo, & nobis conuenire, vt sapientia, bonitas, & huiusmodi. sed potentia peccandi nominat bonum, cum imperfectione: & ideo Deo, in quo nulla imperfectio est, conuenire non potest.

¶ Ad quintum dicendum, quòd vsus rei dicitur, ad quem res principaliter ordinatur. potentia autem qua in peccatum possumus, non ordinatur ad malum, sed ad bonum, & ita peccare non est vsus eius: vnde non sequitur, quòd si peccatum est malum, quòd potentia sit mala: sed magis quòd sit bona, quia deficere ab eo quod bonum est, malum est.

K

ARTICVLVS II.

b Vtrum omnis prælatio sit a Deo.

1.par.q.96. art.3. ad 3. Et infra q. 2. ar.2.cor.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd non omnis prælatio a Deo sit. Primo per id quod dicit Oseę 8. Ipsi regnauerunt, sed non ex me.

¶ 2 Præterea. Illud quod peruerse fit, a Deo non est: sed quædam prælationes peruersæ acquiruntur, vt patet in symoniacis, & in aliquibus huiusmodi. ergo non omnis prælatio a Deo est.

¶ 3 Præterea. Prælatio concessa a summo rege, non potest dici vsurpata: sed Boet. dicit in 4. de consolatione philosophiæ, quòd mali habent potestatem vsurpatam. ergo eorum prælatio non est a Deo.

Prosa 4. elicitis.

¶ 4 Præterea. Quod Deus dedit, homo non debet auferre, sicut quod Deus coniunxit homo non separet. Matth.19. Sed quibusdam

A quibusdam iuste auferitur prelationis potestas. ergo eorum prælationes non sunt a Deo.

¶ 4 Præt. Omne quod a Deo est, ordinatum est. Roma.13. Sed in quibusdam prælationibus videtur magna inordinatio esse, vt quòd stultus sapienti: puer seni, peccator iusto, præponatur, vt plerunque contingit. ergo non omnis prælatio est a Deo.

SED CONTRA Magis videtur, quòd prælatio bonorũ sit a Deo quàm malorum, sed prælationes malorum a Deo sunt. Iob 34. Qui regnare facit hominẽ hypoc. propter peccata populi, &c. ergo & omnes prælationes sunt a Deo.

potest, sed malam. Similiter & de potentia, inquiunt, per similitudinem voluntatis de potentia boni, vel mali disserentes, q̃ illa sit a Deo, non ista.

a Auctoritatibus astruit, potentiam peccandi esse a Deo.

B

Sed pluribus sanctorum testimoniis indubitãter monstratur, quòd potestas mali, a Deo est, a quo

¶ Præt. Omne quod est ordinatum, est a Deo, quia ex hoc ipse bonum est: sed in omni prælatione inuenitur ordo quidam superioris ad inferiorem. ergo omnis prelatio a Deo est.

RESPONDEO, dicendum, quòd cum Deus dicatur esse actor omniũ bonorum: & non sit actor mali: oportet, vt si in prelationibus aliquid boni, & aliquid mali inueniatur, quòd prælatio illa a Deo sit, quantum ad id bonum quod est in ea. quantum vero ad id mali, quod sibi adiungitur, a Deo non sit. Est autem in prælatione considerare tria, scilicet prelationis principium, modum, & vsum. In quibusdam igitur quodlibet horum bonum est. qui scilicet debite ad prælationem perueniunt, & debite prelationis actum exercent. In quibusdam vero principium est malum: sed vsus bonus, sicut qui non digne ad prælationem perueniunt, vel propter eorum insufficientiã, vel propter modum perueniendi ad ipsam: & tamen actum prælationis quam indebite consecuti sunt, debito modo exercent. In quibusdam vero est econuerso. In quibusdam autem verumque est malum. Modus autem, seu forma prælationis in omnibus bonus est. cõsistit enim in quodam ordine, alterius tanquã regentis & alterius tanquam subiacentis, & quia iudicium de re simpliciter dicendum est ex cõsideratione eius, quod est forma le in ipsa. Ideo simpliciter dicẽdum est, omnem prælationem a Deo esse: sed secũdum quid, aliquas prelationes nõ esse a Deo, quia scilicet abusus earum non est a Deo, vel quia etiam iniusta actio per quam ad prælationem peruenitur, a Deo non est.

C

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd dicuntur non ex Deo regnasse Iudæorum reges, inquantum dissuadente Samuele, regem sibi eligere voluerunt: sed tamen ipsa prelationis forma a Deo est instituta.

D

¶ Ad secundum dicendum, quòd non est inconueniens effectũ esse a Deo, cuius causa secundum aliquid a Deo non est, sicut pœna, vel passio aliqua a Deo est: cum tamen iniusta actio eiusdem effectus est, a Deo non sit. & hoc quomodo contingat, supra dictum est. Similiter etiam non est inconueniens, vt prælatio quantum ad suam formam sit a Deo: quàmuis iniusta actio per quam ad prælationem peruenitur, a Deo non sit, nisi forte permissiue.

¶ Ad tertium dicendum, quòd mali dicuntur habere potestatem vsurpatam, inquantum ad eam indebite perueniunt quantum ex eis est; quia indigni sunt vt talibus præferantur: quàmuis forte illi, qui per eos affliguntur, digni sint ab eis affligi: & secundum hoc eorum prælatio a Deo est in pœnam subditorum. qui talem prælatum merentur.

¶ Ad quartum dicẽdum, quòd aliquis propter abusum priuat se beneficio accepto: vnde & si aliqui prelationẽ a Deo consecuti sint: tamen propter hoc quòd ea abutuntur, dignum est vt eis prælationis potestas auferatur, & vtrunque a Deo est, scilicet, & quòd prelationem habuerunt, & quòd eam iuste amittunt: sicut omnes vitam a Deo habent: tamen aliquis iuste vita priuatur.

E

¶ Ad quintum dicendum, quòd non est omnino inordinatum, quòd indigni ad prælationes assumuntur. ordinatur enim in pœnam subditorum, qui hoc merentur, vt significatur Iob 34. Qui facit regna ho. hypoc. &c.
& Oseę 13. Dabo eis regem in furore.
vnde cum pœna omnis a Deo sit:
etiam tales prelationes
a Deo sunt.

ARTICVLVS III.

Vtrum in statu innocentiæ fuisset dominium.

1. q6. 96. arti.1. & 2. Et opusc.10. lib.3.c.9. 16. Moral. cap.21.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd in statu naturæ integræ prælatio, seu dominium non fuisset. Dicit.n. Gregorius. Natura omnes homines æquales fecit: sed pro meritis alios aliis occulta, sed iusta Dei dispensatio subiecit: sed si homines non peccassent, statum naturæ retinuissent: ergo omnes fuissent æquales, & nulla in eis fuisset prælatio.

¶ 2 Præt. Augustinus dicit in 19. de ciuitate Dei. Hominem ad imaginem Dei factũ solum irrationabilibus esse præpositum: sed homo non æquiparatur irrationalibus, nisi propter peccatum, vt dicitur in Psalm. Homo cum in honore esset, &c. ergo si peccatum non fuisset, vnus homo alii suppositus non fuisset.

Cap.15.

¶ 3 Præt. Dominium sine seruitute esse non potest, sed Augustinus, & alii sancti communiter dicunt, quòd seruitus pro peccato est introducta. ergo & dominium, seu prelatio ante peccatum non fuisset.

¶ 4 Præt. Apostolus dicit 1. Timoth. 1. Iusto non est lex posita. Sed Phylosophus dicit in fine Ethicorum, quòd hæc fuit necessitas constituendi reges & alios principes, ad leges condendas habentes vim coactiuam ad virtutis actus, quam sermo persuasiuus sapientum non habet. ergo si omnes iustitiam in qua conditi sunt seruassent: prælatio non fuisset.

¶ 5 Præt. Ex quæ consequuntur naturam integram etiam remanent in patria, sed in futuro omnis cessabit prælatio, vt dicitur in glos. 1. Corinth. 15. ergo & in natura integra prelatio non fuisset.

SED CONTRA, Illud quod est dignitatis in natura integra multo nobilius fuisset. sed dominium, & prælatio ad dignitatem pertinent. ergo multo amplius in statu naturæ integræ fuisset.

¶ Præt. Status naturæ integre non fuit altior, quàm est modo status angelorum: sed in angelis est vnus ordo, qui dominationum vocatur: & etiam alii ad prælationem pertinentes, vt principatus, potestates, & archangeli. ergo & in statu naturę humanæ ante peccatum fuisset prælatio.

RESPONDEO dicendum, quòd duplex est rationis modus. Vnus quidem ad regimen ordinatus. Alius autem ad dominandum. domini autem ad seruum, vt in 8. Ethico. Phylosophus dicit est prælatio, sicut tyranni ad subditum. Differt autẽ tyrannus a Rege, vt ibidem Phylosophus dicit, quia rex ordinat prælationem suam ad bonum gentis, cui præest, propter earum vtilitatem, statuta, & legem faciens. tyrannus autem prælationem suam ordinat ad vtilitatem propriam. Et ideo duplex modus prælationis supradictus in hoc differt, quia in primo intenditur bonum subditorum, in secundo proprium bonum præsidentis: & ideo secundus modus prelationis naturæ integre esse non potuisset, nisi respectu eorum quę ad hominem tanquam ad finem ordinantur. hęc autem sunt creaturæ irrationabiles, quibus omnibus ad suum commodum præfuisset. multo amplius quàm nunc. sed creatura rationalis quantum est de se, non ordinatur vt ad finem ad aliam, vt homo ad hominem: sed si hoc fiat, non erit nisi inquantum homo propter peccatum irrationabilibus creaturis comparatur. vnde etiam Philosophus ibidem seruum comparat organo, dicens, quòd seruus est organum animatum, & organum est seruus inanimatus: & ideo talis prelatio hominis ad hominem ante peccatum non fuisset: sed prima prælatio, quæ ordinatur ad vtilitatem subditorum, fuisset ibi quantum ad aliquem vsum: non quantum ad omnes. Est enim prælatio ad dirigendum subditos in his, quæ agenda sunt ad supplendum defectus, vt quòd populi a regibus defendantur: & iterum ad corrigendum mores, dum mali puniuntur: & coacte ad actus virtutis inducuntur: sed quia ante peccatum nil fuisset, quod homini nocere posset: nec etiam volun-

Cap.10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

prælatis, quàmuis indignis obedire tenentur subditi. sed secundus defectus, impedit ius prælationis: qui enim per violentiam dominium surripit, non efficitur vere prelatus vel dominus: & ideo cum facultas adest, potest aliquis tale dominium repellere: nisi forte postmodum dominus verus effectus sit, vel per consensum subditorum, vel per authoritatem superioris. Abusus autem prælationis, potest esse dupliciter, vel ex eo, quòd est præceptũ a prælato, contrarium eius ad quod prælatio ordinata est, vt si præcipiat actum peccati contrarium virtuti, ad quam inducendam, & conseruandam prælatio ordinatur, & tunc aliquis prælato, non solum non tenetur obedire: sed etiam tenetur non obedire, sicut & sancti martyres mortem passi sunt, ne impijs iussis tyrannorum obedirent, vel quia cogunt ad hoc, quòd ordo prælationis non se extendit, vt si dominus exigat tributa, quę seruus non tenetur dare. vel aliquid huiusmodi, & tunc subditus non tenetur obedire, nec etiam tenetur non obedire.

quibus non est resistendum in iis, quæ iubet eis Deus exhiberi, scilicet in tributis & huiusmodi. *b*. Si vero princeps aliquis vel diabolus iusserit aliquid, vel suaserit contra Deum, tunc resistendum est. Vnde Augustinus determinans, quando resistendum sit potestati in libro de natura boni ait. Si illud iubeat potestas, quod non debes facere, hic sane contemne potestatem, timendo potestatem maiorem. Ipsos humanarum rerum gradus aduerte, si quid iussit procurator, nunquid faciendum est si contra proconsulem iubeat? Rursus si quid ipse proconsul iubeat: & aliud iubeat imperator: nunquid dubitatur illo cõtempto illi esse seruiendum? Ergo si aliud imperator: aliud Deus iubeat, contempto illo obtemperandum est Deo. Potestati ergo hominis, vel diaboli tunc resistamus, cum aliquid contra Deum suggesserit, in quo Dei ordinationi non resistimus, sed obtemperamus. *c* Sic enim præcepit Deus, vt in malis nulli potestati obediamus.

¶ AD PRIMVM. ergo dicendum, quòd illa prælatio quę ad vtilitatem subditorum ordinatur, libertatem subditorum non tollit: & ideo est inconueniens, quòd tali prælationi subiaceant, qui per spiritum sanctum filij Dei effecti sunt. Vel dicendum, quòd Christus loquitur de se, & suis discipulis, qui nec seruilis conditionis erant, nec res temporales habebant, quibus suis dominis obligarentur ad tributa soluenda: & ideo non sequitur, quòd omnis Christianus, huiusmodi libertatis sit particeps: sed solum illi, qui sequuntur apostolicam vitam, nihil in hoc mundo possidentes, & a conditione seruili immunes.

¶ Ad secundum dicendum, quòd baptismus non delet statim omnes pœnalitates ex peccato primi parentis consequentes, sicut necessitatem moriendi, & cæcitatem vel aliquid huiusmodi: sed regenerat in spem viuam illius vitæ, in qua omnia ista tollentur, & si non oportet, vt aliquis statim baptizatus a seruili conditione liberetur, quàmuis illa sit pœna peccati.

¶ Ad tertium dicendum, quòd maius vinculum non absoluit a minori: nisi quando non compatitur se cum illo: sicut vmbra & veritas simul esse non possunt, propter quod veniente veritate euangelij, vmbra veteris legis cessauit: sed vinculum quo in baptismo quis ligatur, compatitur vinculum seruitutis: & ideo non absoluit ab illo.

¶ Ad quartum dicendum, quòd qui per violentiam prælationem accipiunt, non sunt veri prelati: vnde nec eis obedire tenentur subditi: nisi sicut dictum est.

¶ Ad quintum dicendum, quòd Tullius loquitur in casu illo, quando aliquis dominium sibi per violentiam surripit nolentibus subditis, vel etiam ad consensum coactis, & quando non est recursus ad superiorem, per quẽ iudicium de inuasore possit fieri: tunc enim qui ad liberationem patriæ, tyrannum occidit, laudatur, & premium accipit.

ARTICVLVS III.

c Vtrum religiosi professi teneantur obedire prælatis suis in omnibus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd obedientiam professi simpliciter teneantur obedire prælatis suis. Colossen. 3. Filij obedite parentibus per omnia: sed magis tenetur obedire, quis patri spirituali quàm carnali. ergo spirituales filij præcipue obedientiam professi, patribus spiritualibus in omnibus obedire tenentur.

¶ 2 Preterea. Beatus Benedictus, dicit in regula, quòd si prelatus etiam impossibile præcipiat, tentandum impossibile tamen est: sed multo magis tenetur quis ad obediendum in possibilibus quàm in impossibilibus. ergo in omnibus possibilibus simpliciter obedientiam professus obedire tenetur prelato.

¶ 3 Preterea. Religio quælibet principaliter tria vota substantialia habet, scilicet castitatis, paupertatis, & obedientiæ: sed castitatem tenetur omnibus modis seruare, & similiter paupertatem, vt nihil proprium habeat. ergo & obedientiam sic tenetur seruare, vt in omnibus simpliciter obediat.

¶ 4 Preterea. Inferiori non relinquitur iudicium de superiori: sed si subditus haberet discernere in quo obediret, & in quo non, relinqueretur sibi iudicium de præcepto superioris. ergo subditus tenetur in omnibus simpliciter obedire.

¶ 5 Preter. Quilibet Christianus tenetur prelatis spiritualibus obedire. si ergo profitentes obedientiam non tenerentur, simpliciter in omnibus obedire, in nullo differrent profitentes obedientiam a non profitentibus, & sic talis professio superuacua esset. ergo cum non sit superuacua, tenentur in omnibus obedire.

SED CONTRA. Bernard. dicit in libro de dispensatione & precepto. nihil me prohibeat horum quæ promisi, nihil plus exigat quàm promisi: sed non promittuntur, nisi illa quæ sunt in regula. ergo non tenetur subditus in alijs obedire, nisi quæ ad regulam pertinent.

¶ Preterea. Nullus tenetur ad aliquid, ad quod ceteri non tenentur: nisi secundum quòd ad illud ex voto se obligat speciali: sed profitentes non vouent obedire in omnibus: sed solum obedire secundum regulam talem vel talem. ergo non tenetur in omnibus obedire, & hæc etiam ratio accipitur ex verbis Bernard. in eodem libro, dicentis de hoc. Non parum prælati præscribitur voluntati, quòd his qui profitentur spondet obedientiam: non tamen obedientiam omnimodam: sed determinate secundum regulam, nec aliam quàm sancti Benedicti. Et post subdit. Præfixam prelatus sibi ex regula sciat mensuram, & sic sua demum imperia moderari, circa id solum quod rectum esse constiterit, nec quodlibet rectum: sed hoc tantum quod prædictus pater constituit.

RESPONDEO. Dicendum, quòd est triplex obedientia scilicet indiscreta, imperfecta discreta tamen, & perfecta. Indiscreta obedientia, quæ nec obedientia dici debet, est quando aliquis obedit in illis, quę diuinæ legis regulę contrariantur, quam debet inuiolabiliter obseruare, vel etiam in illis, quę contrariantur regulæ, quam professus est in his duntaxat, quę dispensationi prelati non subduntur, & ad hanc obedientiam nullus tenetur, immo quilibet tenetur eam non habere. Imperfecta autem obedientia: sed sufficiens ad salutem obedientiam profitentibus est illa, qua aliquis obedit in his, quæ seruare promisit, & non alijs. vnde B. Benedictus dicit. Ceterum subditus huiusmodi obedientiam, quæ voti finibus cohibetur nouerit imperfectam. & ad hanc obedientiam profitentes obedientiam ex necessitate coguntur. Obedientia vero perfecta est, secundum quam subditus simpliciter obedit in omnibus, quę non sunt contraria legi diuinæ vel regulæ, quam professus est. vnde ibidem B. Benedictus dicit. Perfecta obedientia legem nescit, terminis non arctatur, non continetur professionis angustijs, largiori voluntate fertur in latitudine charitatis, & ad omne quod iniungitur spontaneo vigore liberalis alacrisque animi modum non considerans in infinitum extenditur, & ad hanc obedientiam nullus tenetur debito necessitatis: sed solum ex honestate quadam, sicut tenetur semper æmulari carismata meliora. Quidam tamen aliter dicunt, scilicet, quòd obedientiam professi, ex necessitate tenentur obedire prælatis suis, non solum in his, quæ ad regulam pertinent, sed in omnibus, quæ regulę non contrariantur, siue sint indifferentia siue de numero bonorum, dummodo non sint altiora, quàm professio proprij ordinis requirit, sed ad æqualia vel faciliora prælatus cogere potest, etiam si secundum præcepta regulæ non sint. Sed prima opinio est longe melior, quia cum debitum obedientiæ ex ordine prelationis causetur, ad illa tantummodo ex obedientiæ voto subditus obligatur, ad quæ prelatio est ordinata. Ad hoc autem prælationes in religionibus ordinantur, vt status religionis secundum instituta regulæ conseruetur: & ideo in his solum, quæ ad regulam pertinent, debitum obedientiæ causatur. Sciendum autem, quòd ad regulam pertinet aliquid dupliciter, vel directe, vel indirecte. Directe sicut ea, quæ in statutis regulæ continentur, vt non comedere carnes, tenere silentium, & huiusmodi.

In Reg.

Indirecte

Indirecte, sicut ea quæ pertinent ad mutua obsequia, sine quibus status religionis seruari non posset, vel etiam quę pertinẽt ad pœnam transgressionum: & si de eis nulla specialis mentio in regula fiat.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd præceptum Apostoli intelligitur non de omnibus absolute; sed de oibus, q̃ ad prælationem patris ad filium pertinent, quia in quibusdam. vt Phylosophus dicit in Nono Ethico. Magis est obediendum patri, in quibusdam magis duci exercitus, q̃ patri, & in quibusdã magis medico: & sic d̃ aliis.

Cap. 2.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Beatus Benedictus loquitur de obedientia perfecta, quam omnes obedientiam profitentes ex honestate æmulari debent: non tamen obligantur ex necessitate.

¶ Ad tertium dicendum, quòd castitas est virtus habens determinatam materiam, & determinatum actum. Similiter & paupertas. obedientia vero habet generalem materiam, vt dictum est. & ideo si aliquis obedientiam absolute voueret in omnibus, esset confusio religionum, quia idem teneretur seruare vnus quod alter: & ideo votum obedientiæ determinatur secundum certam regulam. non est autem simile de aliis duobus votis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd quàmuis subditus non habeat iudicare de præcepto prælati: habet tamen iudicare de actu proprio in his duntaxat, in quibus prælato ex ordine prælationis subditus non est: & ideo nõ oportet, q̃ in omnibus obediat: immo necesse est, quòd in quibusdam non obediat.

¶ Ad quintum dicendum, quòd illi qui obedientiam non profitentur, non tenentur in omnibus obedire spiritualibus prælatis, nisi in illis, quæ pertinent ad regulam quam in baptismo professi sunt, vt scilicet abrenuntiantes Sathanæ, & omnibus pompis eius, & christianam vitam agere profitentes, induant nouum hominem, qui secundum Deum creatus est.

EXPOSITIO TEXTVS.

POST prædicta de consideratione, &c. } Ratio ordinis est, quia potentia per actum cognoscitur. vnde prius de actu peccati determinandum fuit: quàm de potentia peccandi: quàmuis potentia actu naturaliter sit prior. { Vtrum potentia peccandi, &c. } Videtur debuisse dicere potentiæ peccandi pluraliter, quia actibus plurium potentiarum peccare contingit. Sed dicendum, quòd nulla potentia habet, quòd eliciat actum peccati, nisi inquantum est voluntas, vel a voluntate mota: & ideo vna potentia est secundum quam primo peccatum inest, scilicet voluntas, vel liberum arbitrium. { Mala voluntas non a Deo, &c. } Hoc verum est si sumatur voluntas pro actu voluntatis. non autem si sumatur pro potentia, quæ est principium actus: & ideo similitudo nulla est per quam a simili de potentia concludere volunt. { Sed pluribus sanctorũ test. &c. } Videtur, q̃ probatio Magistri nihil valeat: quia auctoritates sequentes non loquuntur de potentia peccãdi: sed de potestate prælationis. Sed dicendum quòd in potestate prælationis: quæ habitualis potentia est: includitur etiam habitualis potestas peccandi, quia propter potestatem prælationis multa peccata prelati facere possunt, quæ nõ possent si prælati non essent. { Per me reges, &c. } Quæ sit differentia inter regem, & tyrannum ex dictis in tertio articulo primæ quęstionis apparet. { Sed sciendũ est Apost. ibi loqui, &c. } Videt q̃ solutio Magistri sit insufficiens, quia superius ostendit etiam potestatem nocendi quã diabolus habet a Deo esse: & ita videtur, quòd si potestati est obediendum, quia potestas a Deo, quòd etiam diabolo sit obediendum. Sed dicendum, quòd proculdubio auctoritas Apostoli tantum de potestate prælationis intelligitur: cuiusmodi potestatem supra homines diabolus non habet, nisi inquantum cum eo quasi fœdus ineunt, consentientes ei per peccatum sunt serui eius effecti: sed hoc pactum illicitum est: & ideo ex hoc non acquiritur debitum obediendi: sed pactum frangendum est. Esa. 28. Pactum vestrum cum inferno non stabit. vnde non oportet, vt omni potestati, quæ a Deo sit obediatur: sed ei tantum, quę a Deo est ad hoc instituta, vt sibi debita obedientia impendatur: cuiusmodi est sola prælationis potestas. (Contemne potestatem timẽdum, &c.) Ex hoc videtur, quòd sit magis obediendum maiori potestati, quàm minori: sed hoc videtur esse falsum, qa in quibusdam magis obeditur vni, quàm alteri: & in quibusdam minus: sicut in quibusdã pl' patri, q̃ duci exercitus, & in quibusdam plus duci exercitus, quàm patri, vt in Nono Ethicorum dicitur. ergo sequetur, quòd idem eodem sit maior, & minor.

Cap. 2.

¶ Præt. Archiepiscopi potestas est maior, quàm potestas episcopi: sed in quibusdam plus tenentur obedire subditi suis episcopis quàm Archiepiscopis. ergo non semper maiori potestati est obediendum magis.

¶ Præt. Abbates monasteriorum subduntur Episcopis, nisi sint exempti. ergo potestas Episcopi est maior, quàm potestas Abbatis: sed monachus tenetur plus obedire Abbati, quàm Episcopo. ergo non semper maiori potestati obediendum est magis.

¶ Præt. Potestas spiritualis est altior, quàm sæcularis. si ergo maiori potestati magis est obediendum: prælatus spiritualis semper absoluere poterit a præcepto potestatis sæcularis: quod est falsum.

¶ Respondeo dicendum, quòd potestas superior & inferior dupliciter possunt se habere, aut ita, quòd inferior potestas ex toto oriatur a superiori: & tunc tota virtus inferioris fundatur supra virtutem superioris: & tunc simpliciter, & in omnibus est magis obediendum potestati superiori, quàm inferiori: sicut etiam in naturalibus causa prima plus influit supra causatum causæ secundæ, quàm etiam ipsa causa secunda, vt in libro de causis dicitur. & sicut se habet potestas Dei ad omnem potestatem creatam; sic etiam se habet potestas imperatoris ad potestatem proconsulis, sic etiam se habet potestas Papæ ad omnem spiritualem potestatem in Ecclesia, quia ab ipso Papa gradus dignitatum diuersi in Ecclesia, & disponuntur, & ordinantur. vnde eius potestas est quoddam Ecclesiæ fundamentum, vt patet Matth. 16. Et ideo in omnibus magis tenemur obedire Papæ, quàm Episcopis, vel Archiepiscopis, vel Monachus Abbati absque vlla distinctione: potest iterum potestas superior & inferior; ita se habere, quòd ambe oriantur ex vna quadam suprema potestate, quæ vnam alteri subdit secundum quòd vult: & tunc vna non est superior altera, nisi in his quibus vna supponitur alii a suprema potestate, & in illis tantum est magis obediendum superiori, quàm inferiori: & hoc modo se habent potestates, & Episcopi Archiepiscopi descendentes a Papæ potestate.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non est inconueniens patrem esse superiorem in rebus familiaribus, & ducem in rebus bellicis, sed ei qui in omnibus superior est, scilicet Deo simpliciter est magis obediendum, & ei qui vices Dei gerit plenarie.

¶ Ad secundum dicendum, quòd in illis, in quibus magis obediendum est Episcopo, quam Archiepiscopo: Archiepiscop' non est superior Episcopo: sed tantum in casibus determinatis a iure, in quibus ab Episcopo recurritur ad Archiepiscopum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Monachus magis tenetur obedire Abbati, quàm Episcopo in illis, quæ ad statuta regulæ pertinent. In his autem quæ ad disciplinam Ecclesiasticam pertinent, magis tenetur Episcopo, quia in his Abbas est Episcopo suppositus.

¶ Ad quartum dicendum, quòd potestas spiritualis, & sæcularis vtraque deducitur a potestate diuina: & ideo in tantum sæcularis potestas est sub spirituali, inquantum est ei a Deo supposita, scilicet in his, quæ ad salutem animæ pertinent. & ideo in his

Universidad de Deusto
Biblioteca

in his magis est obediendum potestati spirituali, quàm sæculari. in his autem quæ ad bonum ciuile pertinent, est magis obediendum potestati sæculari, quàm spirituali, secundum illud Matth. 22. Reddite, quæ sunt Cæsaris Cæsari, &c. Nisi forte potestati spirituali etiam sæcularis potestas coniungatur: sicut in Papa, qui vtriusque potestatis apicem tenet, scilicet spiritualis & sæcularis, hoc illo disponente, qui est sacerdos, & rex. in æternum, secundum ordinem Melchisedech. Rex regum, & dominus dominantium, cuius potestas non auferetur, & regnũ non corrumpetur in sęcula sæculorum. Amen.

Scripti Diui Thomæ Aquinatis in Secundum librum Sententiarum Finis.

REGISTRVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T.

Omnes sunt Quaterniones, præter T, qui est Duernio.

ROMAE
Apud hæredes Antonij Bladi, & Ioannem Osmarinum Liliotum socios
M D L X X

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca